GERARDI JOANNIS VOSSII DE VITIIS SERMONIS, ET GLOSSEMATIS LATINO-BARBARIS, LIBRI...

Gerardus Joannes Vossius

Digitized by Google

VII. n. 13.
LL. VI. 10
MM. V. n° 9
8
3
61
7
2 C
42
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

GERARDI JOANNIS VOSSII

DE

VITIIS SERMONIS,

ET

GLOSSEMATIS

LATINO-BARBARIS,

LIBRI QUATUOR,

Partim utiles ad purè loquendum, partim ad meliùs intelligendos posteriorum seculorum scriptores.

Editio ult. auct. & correctior.

CUM PRIVILEGIIS.

FRANCOFVRTI,

Sumptibus CASPARIS WÆCHTLERI,

Typis Balthasaris Christophori Wustii.

Anno M. DC. LXVI.

Illustri, & Generosissimo juveni,

ERICO OXENSTIERNA,

magni AXELII Filio,

L.B. IN KIMITHO,

Domino in Fiholm, & Tideun, &c.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ECO jam potentiæ provecta est Regni Suedici magnitudo, Illustris Baro OXENSTIERNI, ut ad pristinam illam Gothorum majestatem, pleno, rapidoque gradu ferri iterum videatur. Nec aliter esse potest, quin Excellentissimus & Illustrissimus Tuus Pater, AXELIUS OXENSTIERNIUS, Regni Senator, ac Cancellarius toto orbe inclytus, Deo gratias agat immortales quoties cogitat, labores, & consilia sua, & domi, & per Germaniam, & terris aliis, ita prosperè cessisse, ut nihil non beneverterit Suedis: Regnumque, licet antea etiam metuendum, nunc eò pervenerit fastigii, ut horrorem pepererit inimicis, pluribus invidiam, to-

ri verò mundo ſtuporem & admirationem. Glorioſum certè naſci in tali populo : Sed quanto glorioſius naſci ex illo, cujus divina in Regnum merita honores merentur (abſit invidia dicto) iis proximos, quos vetuſtiſſimi illi Getæ Zamolxi, legislatori ſuo, decreverunt. Felix es itaque, quòd alterum Gothorum Zamolxim habeas parentem. Sed ſi ob hoc ſolùm fortunatum Te cenſerem, quàm ego propriis Tuis laudibus eſſem injurius ! Neque enim ſublimitas generis Tui, quam majorum potiùs laudem cenſes, tantum Tibi conferre poſſit, quantum Ipſe virtute Tuâ adquiris. A Te igitur incipiat, qui animi Tui dotes enumerare velit : ac ſic etiam habebit, quod perficere vix poſſit. Mihi animus non eſt, tale quid adgredi : & etiamſi ea mens foret, neque locus, neque tempus, neque ille, cui hæc ſcribo, iſtud patiatur. Sufficit illa dicere, quæ ipſemet, dum hic viveres, coram perſpexi ; quæque omnes norunt. Perſpexi ipſe inſignem Tuam comitatem ac humanitatem; quâ etiam minimis Te æquaſti ; quæque me admonet, ut gratias quomodocunque rependam. Alterum verò, nulli non cognitum, eſt illud, quod cum pauci admodum ſint, qui de generis ſublimitate tecum certare aut poſſint, aut velint : difficilius tamen ſit invenire, qui valeat Tecum contendere amore, quo literas, & literatos, proſequeris. Atque hæc duo tanti ego cenſeo, ut, quamvis de cæteris virtutibus Tuis maximis, paullisper vellem cogitationem depo-

deponere; vel sola tamen potuerint me impellere ad Illustri Nomini Tuo inscribendum literarias hasce commentationes nostras. Sunt illæ de duplici sermone: uno veterum Romanorum; altero, postea consecuto, earum gentium, quæ, quicquid penè in Occidente possederant Romani, in suam redegere potestatem; cumque imperio magnâ ex parte linguam ipsam transfuderunt. Nemo autem ignorat in iis, quas dicebam, nationibus, facilè primas ferre Gothos vestros. Eoq; jucundius futurum, ubi in parte operis nostri conspicies tot vestigia vocabulorum, quibus usi Gothi, & finitimæ gentes, non tam linguâ, quàm sola dialecto, diversæ. Accedit, quòd non parum hinc lucis accesserit legibus, quas Gothi variis in terris tulerunt. Ut ante annos amplius centum supra millenos in Hispaniis, ac Galliis, (cujus pars Sidonio Apollinari Gothia vocatur) Euricus Rex, ut ex Isidoro cognoscimus. Item centum annis pòst Leuvigildus; posteaque alii, atque alii. In ipsa quoque Italia Theodericus, Wisigothorum Rex: à quo leges Theodericianæ, ad instar Codicis Theodosiani, sic vocati à Theodosio Juniore, qui non multò præcesserat. Ejus Theoderici est edictum capitum CLIV, quod ipse se dedisse ait *de victis tam barbaris, quàm Romanis*. Nempe, dominus Romæ factus, loqui voluit pro more Romanorum; qui, ut Græci antea præter se cunctos vocarant barbaros; ita ipsi, præter se, & Græcos, omnes barbaros dixere. Nec

in barbari nomine convitium fuerit, si, ut propriè sonat, extraneum intelligamus; quomodo tam Romanus fuerit barbarus, si in lingua peccet Gothicâ quàm Gothus in Romana. Totum enim hoc est ex genere eorum quæ relata, Græcis τὰ πρός τι nominantur. Itaq; videmus ab Arabibus in Asia quidem barbaros nominari Græcos, Syros, Persas, & Ægyptios: in Africa contrà sic dici Hispanicè, vel Latinè loquentes. Porrò partim ex illa loquendi consuetudine Romanâ; partim quoque (sic sanè, veterum more, toto etiam opere loqui liceat) barbarâ illâ; conflata est hæc commentatio nostra; quâ operam dedimus, ut tum eorum inserviremus commodis, quibus nihil in sermone gratum est, nisi auribus cognitum Romanis: tum illorum etiam, qui intelligere cupiunt scriptores lingua usos confusanea ac miscella ex veteri Romana, & illa imprimis nationum, quæ subegerunt Romanos. Dixerit aliquis, si non in alio desudâro, in re tenui hanc operam, ac tenuis quoque gloriæ fore: quia circa verba solùm, non res ipsas, versemur. Sed qui sic sapiunt, parum intelligunt, quantopere ad Romanam facundiam, & prudentiam universam, verborum conferat scientia, ac delectus. Nec enim absque delectu, quem Eloquentiæ originem esse Cæsar censebat, vel olim Elegantiam consequi Romanam fuit; vel nunc, in sermone Romano, ipsam effugere barbariem conceditur. Unde hæc sic dominatur temporibus nostris in monumentis virorum non è vulgo ini-

inique publicis personat pulpitis, etiam eorum, qui se profitentur doctrinarum duces. Non dubium igitur, quin majus quiddam sit multorum opinione, cum ea pedem comminus conferre: etsi nimium sibi promittat, qui propterea speret, profligare se eam penitùs posse. Sufficiunt illis saltem utilis navetur opera, quibus de luto meliore præcordia finxerit Prometheus: quales nunquam literis dêrunt. Alia interim ratio est incunda seculo nostro; quàm olim Cæsaris Julii, & Augusti temporibus. Tum (quicquid alii contrà arbitrentur) meliùs loquebatur vulgus rude, & indoctum, quàm nunc (nisi duos tres excipere è numero non magno lubet) fortasse ipsi literarum principes solent. Cui felicitati veterum accedebat diligens exercitatio apud magistrum. Ad variæ etiam eruditionis laudem addiscebant elegantiores priscum ac desitum sermonem, non ad usum, sed ad intelligentiam scriptorum, qui uno altero seculo præcessissent. Nam puerorum instar sapere judicabant, nisi qui priorum etiam temporum memorias complecterentur. Utcunque verò ex notitia obsoletorum aliquis etiam ad nos fructus redundet; videlicet ad cognoscendam vocabulorum proprietatem, quæ ab iis originem ducunt: minutum tamen est hoc præ illis temporibus, quibus rancidi illius sermonis scriptores exstarent. Nunc, postquam nihil nisi laceras eorũ reliquias, velut è magno naufragio, habemus: pro illo desita dicendi, a-

lius

lius est subeundus labor, in cognoscendo sermonis, qualis multis seculis fuit, postquam à tot gentibus exteris discerptum est imperium Romanum. Nec tamen ab iis hoc exigo, qui nondum è barbariei cœno pedem posuere; sed iis sedulò lectis, qui dictionem formant. Scio, delicatulos multos hanc doctorum partem pejus odisse, quàm ululam fullones solent; sed defraudent illi animum, ut lubet, suavissimo tot rerum utilissimarum pastu. Cordatiores satis vident, quantum studiis decedat universis, si, ob solam dictionem, dispretui sit, quidquid penè scriptorum tempora nobis non inviderunt, jam inde ab Antoninis, vel Severi, filiorumque imperio, usque ad atavos, vel tritavos nostros. Itaque sic statuo, etsi multò augustius sit sapere, quàm dicere: esse tamen dignum sapiente, intelligere omnes, etiam barbaros; ac interim convenienter loqui auribus Romanis. Nec ita malè agitur cum studiis, ut non multi hac in re nobiscum sapiant. His igitur consultum ivimus gemino istoc labore nostro. Quem Tibi, Illustris Baro, comitem do reliqui itineris, ac opto, cupioque, esse pignus ac monumentum devotissimi affectus. Eò gratum, acceptumque, fore confido. Quid enim non mihi spondeam ab illo, cujus acre acri ingenio judicium junctum omnes mirabamur, priusquam Batavià discederes? Quid igitur nunc non promittamus nobis post aditas, & lustratas Gallias, Italiam, terrasque alias; post cognitas tot nationum leges, ac mores; post principum, summorumque virorum

rorum amicitias; imò cum divum propagine, de orbis negotiis sermones? Nec minus probatum iri confido exactissimo illi judicio Fratris Tui, D. Baronis JOHANNIS OXENSTIERN, Regni Suedici Senatoris, ac legati ad conventum Monasterienſem; ubi nunc permistus est tot magnorum Regum, ac Rerumpublicarum, caduceatoribus magnis, de hoc uno consultantibus, ut orbis Christianus, armis positis, tranquillitate fruatur longa, omnibus victoriis potiore: vel, si tantus est bellandi amor, arma convertat in communem nominis Christiani hostem. Et cur non persuadeam mihi, per inclytum hoc Fratrum par, nec sine laude nominandum, posse etiam laborē nostrum impensius probari Parenti vestro Illustrissimo, incomparabili viro: qui nunquam desiit, aut desinet, animo meo obversari, ex quo præsentem in hac urbe vidimus, loquentem audivimus, omni ab eo comitate excepti sumus: Relucebat in vultu blanda severitas, & facilis majestas. In sermone certabant verborum dignitas, & animus nihil humile cogitans. Vbique ingenium, & eloquiū; Gratiæ, ac eloquentia, se exserebant. Imprimis in stuporem omnes trahebat cogitatio rerum maximarum, quas ab excessu Invicti Regis GUSTAVI per universā Germaniā gessisset. Sed ista melius dicent variarū gentiū annales quibus sic præterita narrabuntur, ut iterum, imò semper,

videantur geri; terminari nunquam. Mihi verò, cui non ea est facundia, ut rerum magnitudine vinci nesciat, propositum est, ne culpâ ingenii tantas deterere laudes pergam, eas potiùs cum silentio venerari; ac desinere hunc sermonem, simulac nõ ficto officio, sed voto ab imo pectore proficiscẽte, Tibi, Illustris Baro, totique familiæ OXENSTIERNIÆ, omnia fuero felicia comprecatus. Magno quidem PARENTI, ut vegetâ & diuturna fruatur senecta, diuque consiliis suis adjuvet SERENISSIMAM REGINAM Phœben illam Septentrionis, illam invictam, & nunquam vincendam Amazona. Illustrissimo, & Excellentissimo FRATRI, ut in tam Illustri, & orbi tandiu exoptato cœtu, ejus quoque ope tandem aliquando Jani claudatur templum, & Musarum illud aperiatur. TIBI verò, Illustris Domine, ut id itineris, quod restat in patriam (quæ, quasi eminus conspicata, jam brachia protendit, gnara quãtum sibi de virtute Tua possit promittere) pari absolvas fortuna; quamque de Te universo Orbi spem fecisti, feliciter impleas. Amstelodami, cIↃ IↃC XLV Kalendis Sextilibus.

Illustris, ac generosissimi Nominis Tui

cultor devotissimus,

GERARDUS JOANNES VOSSIUS.

Venustè

BENEVOLE LECTOR,

Venustè apud scenicum philosophum Vlysses rogat in Cyclope:

Βούλει σι γεύσω πρῶτον ἄκρατον μέθυ;

Vin, ut meraci præbeam gustum prius?

Cui Silenus:

Δίκαιον, ἢν γ' ὄψημα τοὐμοῦ κἀγλυκὺ καλεῖ.

Æquum: emtioni gustus hic struet viam.

Mihi quoq; Vlyssem nunc imitari animus est: non quidem vilis emtionis gratiâ, de qua nihil est curæ Hippoclidi; sed ut Reip. literariæ, cujus bono desudo, commendatiores sint labores nostri, ac denti eorum minùs obnoxii, qui vituperare solent, quorum usum non intelligunt. Si igitur grave non est, sistite paulisper, atque audi me pauca tecum loqui volentem de instituto nostro, totoque operis argumento. De quo, ut cuncta fiant planiora, rem, quod dicitur, ab ovo ordiar; ac primùm universè aliqua præmittam, de vetustissimis Europæ linguis. Tum particulatim dicã de linguæ Latinæ natalibus, ac quando præcipuè floruerit. Hinc paucis perstringam, quomodo ab eo vigore paulatim desciverit, donec tandem non Italia modò, sed Roma ipsa, facta est barbara. Iis expositis, memorabo, quomodo hoc opere mihi fuerit propositum bene mereri, tum de amantibus sermonis Romani, tum de legentibus scriptores barbaros. Deniq; non rationem modò reddam, cur multa nunc præterita sint nobis: sed referam etiam, quid ab aliis requirã, ut summa iis manus addatur, quæ exorsi sumus. Multa esse video, quæ pollicear; sed brevitatis studium faciet, ut ne longi nimis videamur.

Ex divino Mose cognoscimus, in divisione mundi, quæ post confusionem linguarum temporibus Heberi facta est, Orientem obve-

nisse posteris Semi; Meridiem iis, qui à Chamo descendissent; Septentrionem, & Occidentem, generi Iapheti, qui non alius est ab Iapeto poëtarum; utcumque illius omnia fabulis contaminarint. Iapedoniadis istis prima sedes fuere supra mare Ægeum, ac Syriam, imò & Assyriam: quippe ubi posteritas Madai ab eo Medorum sit nomine nũcupata. Postquam verò numerus eorum, qui à septem Iapheti liberis essent procreati, in tantum cepissent incrementa, ut assignata iis Asiæ portio non sufficeret: transfudere se in Scythiam Europæam, Thraciam, Græciam. Græcos descendere ab Iavane, Iapheti quarto natu filio, fidem fecerint Iones, qui integriùs Ἰάονες. *Æolicè autem* Ἴαονες. *Minimus natu filiorum erat Thiras; à quo Thraces esse ortos, ex maxima nominis affinitate colligitur. Europæa autem Scythia terras, Tanai trajecto, occuparunt Cimmerii; quibus in Asia sedes ad Bosphorum Cimmerium, ac Mæotidem, erant. A Gomero illos, filiorum natu maximo, ab illis verò Cimbros genus ducere, vulgatior opinio est. Ex hisce locis, quæ diximus, paulatim sunt profecti in terras alias, atq; alias. Communis verò lingua fuit Scythis, & Celtis; hoc est, Germanis & veteribus Gallis, Hispanis, Britannis. Sed hi postea multùm à primogenia recesserunt. Nam Britannica, ut de postrema primùm dicã* Ὁμηρικῶς, *recepit innumera, priùs quidem Anglorum, & Frisiorum; postea verò Normannorum, Gallorumque recentiorum. Gallica itidem lingua admisit primùm Græca, occasione Massilienſium, coloniæ Græcanicæ; hinc Romana; exinde Francica, Gothica, Burgundica, & Normannica. Hispanica similiter plurimum à veteri Celtica degeneravit; primùm Phœnicibus eam obtinentibus, hinc Romanis, postea Gothis, inde Saracenis. Sed non sermo jam est nobis de recentioribus Europæorum linguis; verùm antiquissimis illis: quarum tres sunt, si non sola, saltem potissima: una Macedonum, & Græcorum. Altera Illyrica, variarum in Sarmatia, & vicinis locis, mater; Sclavonicam nunc dicimus. Tertia Thracum, Dacorum, aliorumq; Getarum. Vnde illa non Phrygum modò, quos Thracum fuisse propaginem constat; utcumque de antiquitate satis futili de pueris argumento, cum Ægyptiis certare non dubitarint: sed Germanorum etiam, atque adeò Scytharum; quo vocabulo quandoq; & Thracia gens*

olim

olim fuit nuncupata. Imò Scytharum nomine continentur quoq; Getæ, & Gothi: atq; appellationes istæ, uti & Iutarum, & Iutingorum, solâ differunt dialecto. Ad Græcos quod attinet, antiquissimi eorum Thessaliam obtinebant. Hic enim tum Pelasgi fuere, à quibus pars Pelasgiotis dicebatur; tum Phthiotæ, quales prius Graji, sive Græci, postea Hellenes vocati. Hi cùm occupassent loca inter Thessaliam, & Corinthiacum isthmum; inde etiam Peloponnesum invaserunt. Colonias verò duxere (ut de insulis taceam) partim in Asiam, ubi Ionia, Æolis, Doris: partim in sinistram Ponti ripam, quas colonias Getico sono Græcum corrupisse sermonem, ex Ovidio cognoscimus: partim in Italiam, cujus pars magna Græcia dicebatur, non quidem collata cum Græcia universa, sed antiquissima illa Phthiotica; cujus soli incolæ, vetustissimis temporibus, Graji, & Græci, vocabantur. Etiam in Latium pariter cum colonis se infuderunt: ac primùm Oenotrij, origine Arcades. Loca illi occuparant freto Siculo proxima, inde in Vmbriæ partem concesere. Postea Pelasgi, Æmonia, sive Thessalia pulsi, se Oenotriis junxere, ac, sociatis viribus, veteres Latij incolas, qui Siculi tum dicebantur, ejecerunt. Exin de Arcades, - Euandro duce, à Latinis recepti fuerunt. Ab his tribus Græcorum commigrationibus in Latium est illud, quòd lingua Latina, si exceperis ea, quæ vel ex primogenia lingua retinuit, vel à vicinis Celtis accepit, tota penè fluxerit è Græca. Ac fortassè magis id fuisset, nisi eo etiam profugissent Trojani, duce, involuntæ Ænea. Nam ut Teutones, & Scythæ, multa habent vocabula Græca, idque cum aliis de causis, tum præcipuè ex commercio cum coloniis Pontum accolentibus; ita & Latini accepere multa à Phrygibus, eoque Teutonicis similiora, quàm Græcis. Quid mirum, quando iidem Thraces, ut Teutonum partis, sic Phrygum, sunt parentes; sicut antea dicebamus? Vnde alteram etiam causam perspicimus, cur in plerisque vocabulis Latina lingua florente Româ, imò ante eam conditam, convenerit cum Germanica. Sed cur talium postea tanta sit facta accessio, ex Walafrido Strabone initio hujus operis exponimus. Singula horum, si rationibus, præcipuéque testibus antiquissimis, adstruere velimus, (quod fortassè aliàs faciam) non epistola, sed

liber fiet. Quare potissimum de Latina nunc dicam; cujus ergo hic sermo instituitur. Cum Romana lingua, imò & aliis, comparatum est, uti cum homine. Habuit sermo Latinus ætatem crescentem, habuit decrescentem, habuit inter utramque vigorem suum. Crescentem divido in pueritiam, & adolescentiam. Ad priorem refero Saliares Numæ Pompilii, ac similes hymnos, quos ævo optimo vix sacerdotes sui intelligebant: item leges Regias, ac Decemvirales; nec non Pontificum leges, & Annales; ad hæc columnam rostratam Duillij, aliaq; his similia. Adolescentiam auspicamur à Livio Andronico; quem secuti inter alios Nævius, Ennius, Pacuvius, Attius: meliorq; his Porcius Cato, cujus libri de R. rustica perdurarunt: cæterorum fragmenta solùm habemus. Optimi verò in adolescētia hac Plautus, Terentiusq;. Vigorē verò, ac maturitatem, in prosa habent Cicero, Cæsar, Cælius, Sallustius, Cornelius Nepos, Livius, Vellejus, M. Seneca: in carmine, Lucretius, Catullus, Maro, Horatius, Tibullus, Propertius, Gratius, Ovidius, Pedo Albinovanus, & his æquales. Quod si ἀκμὴν eam ultra Tiberii principatum perducere est animus: per me licet, ut adjungātur ex iis, qui prosâ scripsere, Cornelius Celsus, Pomponius Mela, Columella, L. Seneca, Curtius, Plinius uterque, Rutilius Lupus, Quinctilianus, Suetonius, Tacitus. E poëtis Lucanus, Persius, Silius, Iuvenalis, Martialis, Papinius, Valerius Flaccus. Quamquam in horum aliquibus videas, jam paulùm remisisse vigorem antiquum. Ac liquidiùs hoc evēnit sub Divis fratribus: cæteris tamen melior Agellius: nempe se totum ad priora tempora composuerat. Nec aspernandus Iustinus, qui non multùm sibi à Trogi dictione deflectendum putavit. Compluribus quoq; Iurisconsultis opera puro est data sermoni, etiam paullò remotioribus: ut Æmilio Papiniano, qui sub Severo claruit, atq; à Caracalla est interemtus: item discipulis Papiniani, Vlpiano, Iulio Paulo, Pomponio, Modestino, qui sub Alexandro Mammeæ viguerunt. Horum crudæ, ac viridi senectuti successit ætas decrepita. Videlicet à Severo Alexandro usq; ad irruptiones barbaricas in Italiam, amissumque à Momyllo Imperium. Quidam tamen tum quoq;, neglectâ sui seculi linguâ, non infeliciter se composuere ad veterum exemplum. Qualis

sub

sub Constantino Lactantius, sub Honorio Severus Sulpicius; ille Ciceronis, hic Sallustij æmulus. Ac Severo Claudianus æqualis, magni spiritûs poëta. Posteaquam verò Roma, priùs sub Odoacro, mox sub Gothis fuit; ac à variis gentibus, quas Romani barbaras vocarunt, *miserè discerptum est imperium: sermonem* Romanum, *non jam quasi decrepitum, sed dixere moribundum, vel potiùs emortuum, magisque cadaveri, quàm vivo simílem corpori: utcumq; in Boëthio, qui sub Theoderico, Gothorum rege, claruit, ac vivere etiam desiit, reluceat carminis genius verè* Romanus, *longéq; supra seculum suum enitescens. Sed nec vir ille se composuit ad suam ætatem; ac vix scio, ecquid à Varronis temporibus Roma eo habuerit undecunque doctius. Penè tribus pòst seculis Carolus Magnus, variis in locis scholas erigendo, præclarè est meritus de studiis universis; melius tamen de rerum doctrina, quàm linguæ* Romanæ: *quæ cujusmodi ea fuerit ætate, è Constitutionibus Caroli ipsius, & filii Ludovici, ac nepotum, clare satis cognoscitur. Caroli genere extincto, quod decimo à Christo seculo fuit, propè omnis eruditio ab orbe est profligata. Totisq; annis quadringentis delituit crudeli multata exilio. Itaque duos, vel neminem, dixeris, qui, quod* Romanam *quodammodo saperet dictionem, vel auderet, vel posset. Cæsaris Ludovici Bavari hæc felicitas fuit, quòd eo imperante, literarum studia, sed in Italia magis, quàm Germanica, vel terris aliis, duce imprimis Petrarchâ, bonis sint avibus revocatæ, melioribus reductæ. Etsi enim tum quoq; infinitis partibus plures sic olido priorum seculorum veterno premerentur, ut neq; ad claram Solis lucem oculos attollerent: haut defuere tamen alij innumeri, qui, cùm jam aliquos id posse viderent, ipsi etiam mallent meliùs sapere, ac loqui. Atque hæc fusiùs diduximus, ut melius liqueret, quemadmodum hominibus, sic linguis, suam esse, ut dicebamus, infantiam, puritiam, adolescentiam, virilem ætatem, ac senectutem; eamque & viridem, & mediam, & decrepitam. Sed hoc videmus interesse, quòd ubi ad senium est homini deventum, recurrere ad infantiam quidem nolit; ad vigorem autem vellet, si posset. In linguis verò, etsi seculi vitio vel ipsa facundia penè facta esset elinguis; datur nihilominus*

nus loqui, non cum illis in Romana dictione infantibus, sed cum iis temporibus, quibus viguit vis, & gratia Latini sermonis. Cujus rei ex exempla capere licet ex non paucis, qui licet viverent, non defloreſcente dico lingua Romana, sed marcente prorsus, imo emortuâ: tamen grandius quid, puriusq; sonuere cateris suæ ætatis hominibus. Et tulere hi pretium operæ. Nam hodieq; majori cum voluptate, ac propterea diligentius, & sæpius, leguntur. Nec iccirco putandum, prorsum negligendos esse ejusce ætatis cateros, qui sive tamquam æstu torrentis abrepti, sive desperatione quadam meliorum, contenti fuere plebejo, & idiotico sermone; scripsereq;, non ut debuere, sed ut potuerunt. Nam & tales non pauci Libitinam effugerunt: qui, modo rerum pondere commendentur, nunc etiam versandi sint nobis, partim propter tam multa, quæ variis in disciplinis acutè observarunt: partim ne hiatus sit multiplex in historia; sine qua scire non possumus, vel qualis Ecclesiarum facies quibusq; fuerit temporibus: vel cauſſas, modosq;, quibus paullatim corruit imperium Romanum; & ex hujus ruinis assurrexere nova regna, ac Respublica; atque ea ipsa sæpius formam imperii mutarunt.

Duplicem igitur esse verborum curam, colligimus. Una meliorum est temporum, quorum sermonem æmulari oportet. Ut enim consuetudo vivendi est consuetudo bonorum: ita consuetudo sermonis est consuetudo doctorum; hoc est, eorum, qui in classicis sibi scriptoribus jure suo deposcunt locum. Altera cura seculorum est deterioris notæ, quorum linguam mixo barbaram satis est, si intelligamus. Estq; posterius hoc tanto minoris negotii, quanto facilius est loquentes intelligere, quàm purè loqui, ac scribere. Quæ qui cogitârit, cauſas eadem perspexerit, cur hoc in opere utrumq; susceperim laborem; & illum, qui efficit, ut purè loquendo libentius audiamur, ac legamur; & alterum, per quem melius eos intelligimus, qui aliter scripsere. Ad priorem quidem magnopere me impulit, quod non absq; dolore conspicerem, multis etiam non infimi nominis in loquendo scribendoq; excidere tam multa, quæ veteres illi Romuli nepotes nunquam dixissent. Atque interdum hoc iis etiam usu venire videbam, qui mirè student orationis le-

nis, lenociniis, & calamistris; licet scribendi hoc genus multùm temporis cum rerum dispendio requirat; nec tam animum penetret, quàm demulceat. Verùm per me licet, ut suum quisq; in scribendo genium sequatur. Solum juventutem moneo, ne unâ orationis parte sic studeat ornatui, ut alia contrahat sordes. Atq; hoc eo justius facio, quia si jam sesquiseculo, & ultra, necdum satis sit profectũ salubribus & præceptis, & exemplis: difficile sit videre, quid, sine multorũ monitu, deinceps sit sperandum, succedentibus aliis temporibus, quæ sensum non tam ad sermonis applicent castimoniam, quàm inanes argutias, ac mox etiã ad veterẽ barbariẽ paratura esse viam videantur. Vsq; adeo sordere cœpit omnis literaturæ honos; neq; id juventuti modò à labore ad otium proclivi; sed subinde etiam studiorum præfectis, qui sæpius hasce literas, tãquam canis Nilum, tantùm degustarunt; ac docẽdi alios provinciam suscipiunt, antequam didicerunt. Vtinam hæc magis ad animũ revocarent, qui ad clavum sedent Rerum publicarũ. Non tantopere peccaretur magistrorũ insciti, pravaq; institutione. Quamquam aliud etiã est, quo gliscat hoc malum: videlicet quotidianus Latini sermonis usus cum iis, quibus studia literarum non maturuerunt. Nam assiduè tales audiendo, simili adsuescimus sermoni: ipsi, perperam loquẽtes, perperam discimus scribere. Vt mihi propemodum causſam suam probent, qui arbitrantur, Latinè loquendi morem, qualis quidem obtinet vulgò, non minus officere linguæ castimoniæ, quàm prodesse. Equidem de me ipso istoc dixero, sæpius mihi hoc obtigisse, ut cum semibarbaris cogerer βαρβαρίζειν, si intelligi vellem: quãdoq; etiam sciẽtem deterius locutum, ne exprobrare insciti aliis viderer, quibus minus otii tractandis hisce literis fuisset. Interdũ etiam, dum rerum momenta solùm attendo, video ex vulgari consuetudine adhæsisse illud verbi, quòd soleam improbare. Sed nunquam magis video, dicam, an indignor, quam si etiam in editis mihi videam pravo loquendi more abrepto, excidisse, quod serio ipse damnem.

——— Adeo in teneris consuescere multum est. 2. Georg.

Atq; hæc de me ipso eò lubentius consigno, nequis fortè arbitretur, quia tam multa rejiciam, quæ in hominum doctissimorum libris occurrant, eo detrahere cujusquã nomini voluisse. Non possum inficiari, quãdoq; me, quo dictis facerem fidem, nomina eorum apposuisse, quibus hu-

jusmodi excidissent. Sed parcè id egi, ac citra contum eliã: ut cui animus sit tractare ita literas, depreciem ut neminẽ. Itaq; quantum recordor, superstitũ nominibus peperci sẽper, de vitiis solis dicere contentus. Nã quid ego, vel figurato sermone, tangere aliquem in animum inducerem? Malumne carperẽ & indoctum? At non tam seculi, ac rerum, sum ignarus, ut nesciã, quid sit crabrones excitare. Num igitur reprehenderẽ bene de studiis meritum, vel merentem? At, in hujusmodi quidem argumento, quid hoc foret, nisi in simpulo fluctus excitare? imò quid aliud, quam pipulũ aliis facere, fortasse me ipso longè melioribus? Errarunt asliqui? Commune hoc cum illis habeo: imò nec aliud mihi persuasero, quãdum homullus, si alicujus industriæ, at ingenij, ut puto, pusilli, spissis adeò occupationibus, domesticis etiã mortibus, ac malis distractus, tot jã annos, tam multa, tã disparis argumenti, scribo assiduè, non paullò sepẽ me aliquid humanitus perpessum, quã alios permultos. Atq; ab hac diffidentia mea, simul malevolorum livore, proficiscitur, quòd ut cũq; à sapientia doctrina, sacra imprimis, avellar invitus: subinde tamen relabar ad adolescentia nostræ studia; eoq; tetricã nunc senectã soler operã, quòd sciam imbecillitatem meam, ac cogitẽ, in istiusmodi Grammatico argumento tutiùs aberrari; minusq; laborandum esse de omniscriolis quibusdam. Quemadmodum enim, ut ait poëta †,

† Juven. Sat. 1.

——— nulli gravis est percussus Achilles:

ita minus molestum iis fuerit, si cogitem de barbarie profligandâ. Quo etiam animo septem de arte Grammatica libros ante decennium Serenissimo Wallia Principi consecrabã. Nec alia mente cogito de divulgãdo grandi Originum opere, in quo agitur de verborum Significationib⁹. Imò, quò minùs diu adspexerit lucẽ, id solùm in causa est, quòd sic distinear, &, nescio quomodo, alia semper, atq; alia, prævertant. Sed nimis diu insisto priori sermonis curæ, quâ repastinamus barbarorum sentices ta, multáq; evellimus herbas, quæ non in Romanis sucrevere hortis, sed aliunde à barbaris, vel semidoctis, sunt illatæ.

Alteram verborum curam in eo collocabam, ut illos etiam intelligeremus, qui collabente, vel collapsa jam Latinitate, vivebant. Equidem memini, cùm primitus, aurum duntaxat tractare adsuetus, abderẽ me in hos seu ferreos, seu lutulentos scriptores; crebro eveniisse, ut propemodum

dum non magis eos intelligerem, quàm si alium in orbẽ delatus forẽ. At interfui simili aliorum querimoniæ, qui eos jamdiu de manibus abjecerant, quia de assequendæ eorũ mente desperarent; quando, ut dici solet, legere, & non intelligere, verius sit negligere. Horũ igitur studia adjutũ ire volui laboribus nostris, haut ignarus, nonnisi per notitiã vocabulorũ posse perviniri ad intelligentiam rerum. Verùm inquiunt nõnulli, damnosam videri operã hanc nostram, tam ratione vocabulorũ, quàm etiã rerum. Nam (ut de verbis eos priùs audiamus) cogitare jubẽt, si Pomponius Latus, modò ipsi credimus, eò discere noluerit sermonem Græcum, ne Græca Latinis misceret, vel structurã Latinam cõmutaret Græca: lõgè justiùs abstineri à mixobarbaris, ne eorum lectione deteratur Romani sermonis nitor. Sed digna hæc pueris est oratio: quos ab ejusmodi scriptoribus ipsi etiã arcemus. Siquidem hos iis demum commendamus, qui jam subacti sint in optimis auctoribus, ac minimùm historiarũ disciplinarumq; rudimentis imbuti. Nec enim, jam ætate ac judicio firmatioribus, metuendum inde erit illud periculum, quod formidant. Atq; ut fortasse aliquid amitteretur de castimonia sermonis, pulcrè tum id cõpensabitur utilitate rerum præstantissimarũ, quas ex scriptoribus iis addiscimus. Sed enim huic, quod de rebus dicimus, multo magis repugnãt. Neq; n. persuadere sibi possunt, non cordis fuisse plumbei, qui ferrea dictione uterentur. Quasi non & in horridè adeo locutis, locũ habere possit illud Varronis Bimargo: Avi, & atavi nostri, cum alliũ, ac cæpe, verba eorum olerent, tamen optimè animati erant. Nec sanè quisquã, nisi qui nunquam legerit, diffiteri possit, permulta apud eos inveniri, quibus non solũ doctiores, sed etiã prudẽtiores, &, quod caput est, meliores reddamur. Longũ fuerit, si per singulas ire scientias velim; ac referre nova, præclaraq; eorũ reperta: sine quib⁹ esset, defraudaremur magnâ, ac perutili prope omniũ doctrinarũ parte; nobilissimaq; etiã studia manca, ac mutila esse, necesse foret. Quamobrẽ illud solùm dicam, quod antea etiã tangebã; si cui legere suffecerit tempora, quibus viguit sermo Romanus; nec adire eos sustineat, qui pura minus, vel etiam impura dictione posteà scripserunt: non posse eum rin multis, ac maximis rebus, nisi alienis videre oculis, ac sapere ex juniorum compendiis, magnis sæpe veritatis dispendiis, dum propemodum quisque rem narrat, prout ipse factam esse cuperet. Si quem ejusmodi furfures,

& lutosæ fossæ pascunt: quo pacto liquidò statuere possit de cunctis illis, quæ pertinent ad inclinationem, ac finem veteris imperij Romani: vel ortum, ac progressum tot novorum regnorum, ac Rerumpubl. quæ inde enascebātur? Quid certi idem promet, de ingentium tot heroum virtutibus, & præclarè gestis? Ac, ne in civilibus consistam, quo pacto providentiam Dei contemplabitur in Ecclesia multis adeò seculis conservandâ, augendaq? Qua fide referet vitas, mortesq; martyrum, confessorum, aliorumq; sanctorum? unde sciet, quæ doctrina fuerit omniū temporū? in quibus à se abierint doctores? ubi alii alios tolerarint? quando, & quâ occasione hæresis quæq; cœperit, & quibus argumentis adversus eam sit pugnatum? quæ conciliorum vel universalium, vel particularium, fuerint decreta? & id genus alia permulta. Mea proinde sic fert ratio: quisquis solidam sibi comparare doctrinam volet, eum per secula ambulare universa, & ab omnibus sapientibus, quales etiam sunt in illis semibarbaris, discere oportere. Quid enim illa nos barbaries terreat? Verba satis fuerit si intelligamus; res pulcras animo inscribemus: ut hic quoq; habeat locum illud Hebraorum proverbium: Malum granatū inveni, interiora comedi, corticem adjeci.

Atq; ex his satis arbitror elucere, cur, cum nihil pulcrius ducerem, quàm non uno nomine bene de studiis mereri, priori verborū curæ addiderim alterā hanc varia exponendi glossemata, ut eo pacto scriptores mixobarbari meliùs intelligerentur. Itaq; licet non legerem res propter verba; sed attenderem verba, ut res perciperentur; obiter tamen consideravi, quæ pra novis negligerent vetera; quæq; pra veteribus usurparent nova. Annotavi etiam pleraq;, ut liqueret, quæ posterioribus irrepserint temporibus, & quomodo sint locuti, dū sermo viguit Romanus: atq; ubi voces forent obscuriores, quales imprimis illæ, quæ sunt originis barbaræ, ostendi, quomodo illa efferre soleant, qui meliori ævo vixisset. Vt posterior hæc cura quodāmodo quoq; contineat partem prioris: quia sic interpretor recentia, ut pariter indicem antiqua. Quod sicui aliqua videar injuria reposuisse in barbaris, aut quid barbara quædam significēt, parum assecutus: ne propterea in eorum me numerum reponat, qui, cùm paucos solùm legerint, de omnibus judicium sibi permittant; sed cogitet potiùs, me exponere (ut Xenophanes Colophonius ait apud Varronem)

nem) quid putem; non quid contendam. Illos minus moror, qui conquerentur, multa adeo nobis præterita. Nam & alius post me cogetur dicere illud Columellæ: * In magna silva boni venatoris est indaganter feras quamplurimas capere; nec cuiquam culpæ fuit non omnes cepisse. *Et cur non ingenuè agnoscam, non omnia mihi lecta, ac in iis, quæ legerim, non sic ad omnia attendisse, ut conveniret: sæpè etiã legisse non incuriosè; sed dum cura hæc magis in rerum pondere insumitur, plerag, animi, & corporis oculos subterfugisse in iis, quæ ad vocum minutias pertinerent. Mitto, quod dũ olim observata horis colligo subsicivis, multa eò se minùs animo obtulere, quia semper nobiliorũ studiorũ ardor hinc revocaret; ac festinantiùs fortasse, quam res exigeret, deproperare juberet hunc commentarium nostrum. Accipe aliã præterea ejusce rei causam. Cùm, ante hos annos XXX, varia lectione non pauca in hoc argumento observâssem; posteag, fierem certior de nobilissimi equitis Spelmanni instituto, ac simul conjunctissimi collegæ Ioannis Meursii, qui & ipse lexici sui Latino-barbari sæpe mihi, & amicorum aliis, spem faciebat; ac paullo pòst viderem, magno animo eundẽ laborem aggredi Guilielmum Noomsium, Arlandervenia Dominũ, tum tẽporis etiamnum adolescentem, ing, Academia Leidensi, studiorum gratia, domi viventem mea: meliùs fore judicavi, si trigæ illi provincia hæc cederẽ, quando sat supererat, in quo industriam exercerem. Ita factum, ut quæ scripsissem, in angulum bibliothecæ abderem, ac quanquam innumeros postea scriptores versarem, unde non exigua huic argumento fieri posset accessio; non tamen, ut antea solebam, ejusmodi in chartas nostras referrem. Post luctuosam trium illorũ mortem, pœnituit intermissi hujus laboris, cùm aliis de causis, tum quia nunc in illo hiatu scriptorum, ex quibus adnotare ejusmodi neglexeram, definire non auderem, quis scriptorum superstitum, & hoc illove usorum vocabulo, foret antiquissimus. Quod tamen & utile fuisset, & considerationem habuisset non injucũdam. Sed quid agerẽ? Num idcirco multos adeo, quos legissem, præcipuè sacri argumenti, vel historiæ gratia, vel ob res alias, eorum ego lectionẽ repeterem propter ejusmodi verba? Hæc faciat aliquis, qui Mammotrecti dictionem, aut similium, amare possit, ipse μαμμόθρεπτος, καὶ ἰνάδης, nec tribus sanabilis Anticyris.*

* lib. 5. cap. 1.

Sufficere igitur primò putavi, si duobus complecterer libris, quæ de vitiis sermonis, & falsò suspectis, jam olim observâssem. Sed libro primo penè ad finem perducto, in mentem venit, non inutile fore, si saltem ex schedis, quibus præcipuè de glossematis olim egissem, excerperem potiora, ut ne penitus vel mihi, vel bono publico, vetus labor deperiret. Mox glisciente hoc studio, pulcrius visum, si talia non manu fererem, sed propemodum sacco. Itaq; & plura ex nostris admisi, & ex scriptoribus antea necdum lectis mihi, haud pauca adjeci. Verùm quid molestè adeò causam attinet explicare, unde non consummatior sit labor noster? Malim videri, non quantum præteream, quàm afferam quantum; nec ejusmodi solum, quæ apud alios legantur, sed etiam quæ non legantur. Præsertim quando non quidquid operæ hujus paratum habeo, id nunc divulgo, sed partem duntaxat; ac ne illud quidem dicere habeo, an meliorem. Multa adeò alteri volumini reservavi. In quo & barbara commemoro longè plurima, quæ hoc volumine eo prætermisi, quòd initio, ut dixi, tantùm animus foret, dare specimen operis de vocibus Latino-barbaris; non verò ejusmodi, quod quodammodo Glossarii vicem præstaret. Præterea illo volumine prosequor, in quibus non voce totâ, sed sola significatione peccaretur: ut quando vocabulis Latinis non tam utimur, quam abutimur. Qualiũ nõ aspernanda ibidẽ nobis copia promitur, quæ cum ignorata fuerit auribus Romanis, meritò & esse debeat hodiè fastidio hominibus eruditis. Atq; etiam egi de iis, ubi non in privis peccatur vocibus, sed plurium structura. Imo & tractandum putavi de vitio contrario, quale à nonnullis temeraria committitur censurâ; dum culpant ea in doctissimis viris, ubi à classicis scriptoribus minimè recesserunt. Credo, malit aliquis universa istæc hoc tempore à me publici esse juris facta. Ac præcipuè id dicent, quibus non injucundũ est, grande onus alienis imponere humeris; cùm digito etiã illud allevare, grave ducant. Ego verò non aliud potui in animũ inducere, quàm quod hoc tẽpore præstiti, sufficere omnino pro uno hoc homullo, nõ adeò naris obesæ, ut non sæpius ad istiusmodi argumentum nauseare, ac subinde castigaret seipsum dicto hoc Varronis, Est modus matulæ. *Quem ego modum implêsse nunc mihi hisce quatuor libris visus sum: saltẽ in tantum, ut licuerit mihi paulisper inamœna hæc permutare, partim amœnioribus, quò animum lassum paullisper reficerem, ac recrearẽ; partim etiam*

etiam magis seculo profuturis, modò amicorum stare judicio liceat, qui aliũ mallent ἐξακανθίζειν; me verò rosas potiùs colligere, quàm spinas. Quid quod aliqui metuerẽt, ne, ultrà si progrediar, rem faciam gratiorem inimicis, quam amantibus nostri? ut qui tetricis hisce atteram magis mentem, quàm excitem. Horum ego monita tandem in animum admisi non invitus: sed sic, ut interea hac etiam in studiorum parte locum habere pertendam, quod in re alia scribit Quinctilianus:† Anideo, inquit, minor est M. Tullius Orator, quod idẽ artis hujus diligentissimus fuit, & in filio (ut in epistolis apparet) rectè loquendi, ac scribẽdi, asper quoq; exactor? Aut vim C. Cæsaris fregerunt editi de Analogia libri? Aut ideo minus Messalla nitidus: quia quosdam totos libellos non de verbis modò singulis, sed etiam literis dedit? Equidem cum tantis viris nolim me vel ingenio, vel doctrina, comparare. At non propterea nihil simile habet caussa nostra. Sic n. dum hæc elaboro, colui Grammaticas tribus, ut frequentẽ Academiam, Lyceũ, vel Porticum, cogitarem. Causam attuli, cur, quarto libro exacto, paullum sistere voluerim. Illis, vero, qui è contrario, (quando quot capita, tot sententiæ esse solent) nõ abruptum hunc laborem mallent; eo me satis facere æquum est, quod, ubi melioribꝰ diffidero operam hanc molestam; animus sit redire ad intermissa, orsaq; perficere: & sicui id satis non sit, etiam eorum, quæ hic vides, dare ἀνάληψιν ἐκδόσεως, sive repetitam prælectionem; ut veteres fuisse locutos, ex Vlpiani ad Sabinum scriptis docet Iustinianus*. Nam nunc quidem non semper liquebat, quam in trivio hoc insisterem viam. Sed dies multorum magistra esse solet: &, si ipse non observâro, erit, credo, qui, Mercurii Enodii instar, intendat digitum ad veriora, qualem lubens sequar. Fortasse a, dum hæc tam liberaliter promitto, admodum bellus homo videar, qui non cogitẽ vel ætatẽ hanc, vel occupationes varias, & quam multa habeam affecta, quæ præmitti satiꝰ sit. Confiteor singula: interea accipe cõsilium meum. Sic censeo, quidquid de me erit, posse ab aliis, & aliter, publico consulis in hoc argumẽto, utcumq; nõ diffundant se per omne propemodũ scriptorũ genus: quod laboris video esse plane Herculei. Ac primum operã non luserit, si quis observationes Pithœi, Bignonii, Lindenbrogii, Colvenerii, Watsii, atq; aliorum, quos passim ad partes advoco, ac præcipuè Equitis Spelmanni (cujus utinam partẽ alteram hæredes nõ ulteriùs invideant nobis) unum in corpus cõpingat, nominibus cujusq; appositis; partim ut de auctoritate dicentis melius constet, partim ne*

* spinas carpere

† lib. 1. cap. 7.

* §Suprà dictis. Constitut. de secunda Cod. edit

ſuâ quemquam gloria defraudet. Atq; hujuſmodi gloſſariũ inſerviet juvẽtuti, dum nihil habebit majus. Sed ne hic hæreatur, utinam & alterum exorare poſſim, tum eos, qui ſequiorum ſeculorum ſcriptores, editos antehac ſine gloſſariis, vel notis, conferre cum vett. codd. meliores ſq; in lucem dare cogitant: tũ illos etiã, qui ineditos prorſus, inq; bibliothecis publicis, vel privatis, adhuc deliteſcentes eruere ſcriptores parant. Utroſq; horũ cenſeo meliùs poſſe de Rep. literariâ mereri, ſi non fuerint nudâ eorũ editione contenti; ſed veſtiant eoſdẽ, tum luculentis operis argumentis, tum ſyllabo, ſive indice eorũ, quæ ſui ſeculi magis, quàm veterũ more, extulerunt: præſertim ubi metus, ne lectori, nec ſtupido, nec ſupino animus hærere dubius poſſit. Ac velim, ut hoc fiat σαλυλοδάκτως†, locis nempe indicatis, quibus ſic loqui ſcriptor amet. Ulteriùs etiã ſi liceat expoſcere, illud erit, ut ne facile quiſquã aliũ ſibi ſcriptorem deſumat, quàm cujus & argumẽtum, & dictionẽ, præ multis intelligat. Sive n. materiẽ attendamus, nemo vel in uno ſtudio, nedũ in tã diverſis, ubiq; Argus eſſe poſſit: ſive etiã dictionẽ cogitemus, cùm annus Attica in Theophraſto obſervârit quiddã peregrinũ, ac in Livio animadverſa ſit Patavinitas; quanto magis ex illis Latinobarbaris unuſquiſq; de lingua ſua indole aliqua transfuderit in alienã! Quare ſatius ſit, edi à quoq; gentis ſuæ ſcriptorem, quia is faciliùs, certiuſq;, quid è ſua nationis genio proficiſcatur, perſpiciet. Quod ſi varij ſic variè operã partientur; ſolum ſuper ſit, ut aliquis poſtea exſurgat, qui, pulcre adeò priorum adjutus laboribus, hũc judicio bono ſuperaddat, ut ex iis condat corpus plenũ juſtũq;, vel ejuſmodi ſaltẽ, quod à perfectione proxime abeſſe videatur. Nam, ſi aliquid in his ſtudiis video, profecto quis unũ ſe perficere hoc omne poſſe ſperet; majora viribus aggredietur, tanquam Otus, & Ephialtes. Adeo multa hic etiã ſpiſſis obſcepta ſunt tenebris. In cujuſmodi negotio ſemper habet locũ illud Strabonis lib. x: ἅπαντα μὲν τὰ ἀινίγματα λύειν ἐπ' ἀκριβὲς, οὐ ῥᾴδιον· omnia obſcura exactè ſolvere non eſt facile. Equidem non difficile modò, ſed ἀδύνατον*, dixero, Expoſui libere, quid fieri ab aliis deſiderem. Nec enim periculum eſſe puto, nequis hujuſmodi quid à me exſpectet; quando & ſenium, &

† digito, intento.

* impoſſibile.

† Horat. lib. 1. od. 4.

Vitæ ſumma brevis, ſpem nos vetat inchoare longam.

Abunde igitur erit, ſi ætate hac ingraveſcenti, poſt non ita longũ intervallũ, promiſſa exſolvam, cũq; bono Deo, ex ſcriptoribus editis, vel ineditis, quos habeo, vel nanciſcar, ad grandem ejuſmodi ſubſtructionem, lapides, & materiem, tanquam unus è multis, deinceps quoq; ſuppeditẽ; atq; ita porrò exornem hanc etiam Sparta literaria partẽ. Neq; pro labore, qualem exhibeo, vel reliquo, qui fortaſſe conſequetur, aliud præmii requiro, quàm ut ad tetricum hoc ſtudium, ſed Reip. literariæ, civilis prudentia, ac Eccleſiaſtica antiquitati, mire utile, aliquid etiam æquis hominibus videar contuliſſe. Amſtelodami, cIↃ IↃ CXLV. III. Non. Sextiles.

GERARDI JOANNIS VOSSII

DE VITIIS SERMONIS,

FALSOQUE SVSPECTIS

LIBER I.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CAP. I.

Operis scopus, agere tum de vocibus malè Latinis, tum de falsò suspectis. Duplex esse vitium sermonis, barbarum, & solœcum. An, quod Agellius volut, sermo rusticus *idem sit, ac* barbarus. Barbarismus *unde dictus, ejusq; definitio: ubi Laërtius fortè emendatus. Secta quædam sic dicta a Epiphanio. Barbarismus partim in vocibus singulis, partim conjunctis. Illum privarum vocum, vel esse in vocabulis prorsus peregrinis; vel licet originis sint Latinæ, auri tamen Latinæ ignotis. De posteriorib. postmodo majoris operis parte dicendum. Hic actum de planè peregrinis: ut sũt* bagauda, garcio, culbicio, selbmundium, scuria, *& similia magno numero. Quandoq; & eo pertinere voces verè Latinas; sed ὁμωνύμως, diversa quippe tum originis, tum significationis: ut* squilla *pro* tintinnabulo, galea *pro* nave longa. *Vbi & de discrimine navis longæ, ac triremis; & triremim posteriùs inventam. Etiam planè peregrinis accenseri, qua proximam à barbaris originem habeant; utcumq; remotior origo sit à Græcis, vel Latinis: ut* bursa, *quatenus à Gallis; non quatenus à Pœnis, & cõmento de origine Karthaginis præbuit occasionem. Item* culpa, raubare, *& similia; proximâ quidem origine venientia à Germanis; sed remotiori à Latinis. Eaq; occasione ostensum, multa etiam Germanos habere à Latinis, & Græcis; & unde hoc evenerit.*

CUm non ratione modò, sed etiam oratione, mutis præcellamus animantibus: operam nos dare oportet, ne sermo noster, vel hirtus sit, & obsoletus; vel peregrinus, & barbarus: sed talis planè, qualem aures Romanæ agnoscant pro suo. Proptereà ingenti opere, sed hactenus inedito, egimus de vocum origine, & proprietate: publici verò juris jamdiu fecimus libros septem de arte gram-

Grammatica: quibus hanc velut mantissam adteximus, tum de Latinitate eâ, quæ meritò; tum de illa, quæ injuriâ est suspecta. Est quidem rectum, ut dici solet, index, & sui, & obliqui. Non dubium tamen, quin aliud sit scire aliquid † συγκεχυμένως, & ἐν τῷ πλάτει, aliud ὅλως, καὶ ἀκριβῶς*. Quod etiam Aristoteles tradit lib. 1. Analyt. Post cap. 1. Quare & idem non dubitavit agere de Sophisticis Elenchis: ac tum idem, tum alii, cùm de civili doctrina scriberent, vitiosas etiam Reipublicæ formas magnâ curâ explicârunt. Horum igitur exemplo non defugiam laborem, seorsum etiam nostram exponendi sententiam, partim de vitiis sermonis; partim quæ pro reiculis vulgo, ac vitiosis, sed perperam, censeantur.

† *Confusè, & latè, sive generatim.*

* *Plenè, & accuratè.*

Omnis verò error sermonis Romani (de hoc enim potissimùm loquar) duo ad genera revocatur, quorum prius Græcis βάρβαρον, veteribus Latinis, si Agellium † audimus, *rusticitas* vocatur; credo, quia rustici duriùs, asperiusque, pronunciarent; hirta quædam, ac rancida, retinerent; nec valde folliciti essent de sono cultiore, vel nitore, & elegantiâ sermonis. Mihi non videtur vocabulum hoc adamussim exprimere, quod Græcis βάρβαρον dicitur: nam ut rustici incultiùs loquerentur; non tamen eadem, quæ exteri, vitia committebant. Quod quale sit, quivis intelliget, qui secum cogitabit, quantò aliter loquantur rustici; aliter advenæ indigenam sermonem discere aggressi. Sanè qui Augusti ævo Romæ à populo discere linguam cœpisset Romanam, puto, non dixisset, *cujum pecus*. Nec enim tum sic vulgò loquebantur. Latinum tamen erat, cùm Plautus ipse, *cuja vox*, & similia, dicat. Rustici verò sermonis hoc genus retinuerant: unde quidam in Antibucolicis παρωδήσας*:

† *Lib. 13, cap. 16.*

* *Verbis in alium sensũ commutatis.*

Dic mihi, Damœta, cujum pecus, anne Latinum?
Non, verùm Ægonis: nostri sic rure loquuntur.

Credo, homo maligniſſimus non hoc dicere voluit, Gallos, vel Hispanos, aut Afros advenas, cùm Latinè balbutiunt, sic loqui solere: sed illud potiùs, sic fermocinari rusticos, & his similes, Oscos, aut Volscos. At βάρβαρον potiùs ad exteros, ac peregrinos, refertur: uti & vox indicio est. Nam פר valet, *extra, foras*. In βάρβαρον geminatur, quam dixi, syllaba ad majorem animi aversionem significandam: ferè ut vox similis significationis in isto,

—— ἐκὰς ἐκὰς ἔστε βέβηλοι·
—*procul hinc, procul este profani.*

Utcumque igitur *barbarum*, & *rusticum*, promiscuè sumantur; propriè tamen *barbarum* non tam *rusticum* notat, quàm extraneum, & pere-

peregrinum: quali sermone utentes nec intelligunt, nec intelliguntur. Unde Ovidius v. Trist. el. xi:

Barbarus his ego sum, quia non intelligor ullis.

Et Epops apud Aristophanem * ait, aves, antequam eas loqui docuisset, barbaras fuisse: quod Suidas exponit, *μὴ εἰδότας ἀνθρώπων τὴν φωνήν· nescientes humanam vocem.*

Epiphanio βαρβαϊσμὸς etiam est barbaricæ religionis nomen: eamque religionem obtinuisse ait ab Adamo usque ad diluvium: uti Σκυθισμὸν, à Scythis sic dictum, ab diluvio usque ad Abraham. Nempe quatuor illi sectæ sunt; βαρβαϊσμὸς, Σκυθισμὸς, Ἑλληνισμός, & Ἰουδαϊσμος. Quam sententiam collegit ex illo Pauli ad Colossenses III: ὅ βάρβαρος, ὁ Σκύθης, οὐχ Ἕλλην, οὐκ Ἰουδαῖος †. Sed argumento, si verum dicere licet, parum firmo.

Juxta Stoicos, ut apud Diogenem est in septimo, ὁ βαρβαϊσμὸς ἐν τῇ λέξει ἐστὶ τὸ παρὰ τὸ ἔθος τῶν εὐδαιμονούντων Ἑλλήνων· *barbarismus ex vitiosa dictione est præter consuetudinem felicium Græcorum.* Ubi pro εὐδαιμονούντων legere malim εὐδοκιμούντων, h.e. *probatorum.* Sanè Suidæ definitur λέξις παρὰ τὸ ἔθος τῶν εὐδοκιμούντων, *vox usurpata præter consuetudinem probatorum scriptorum.* Uti solœcismus, λόγος ἀκαταλλήλως συντεθεὶς ἐστίν, *oratio incongruè constructa.* Quam ipsam definitionem apud Laërtium legas. Unde colligi solet, barbarismum vocibus inesse singulis; solœcismum, conjunctis. Sed discrimen hoc perpetuum non est. Quippe, ut inferiùs ostendam, non omnis error in vocibus conjunctis, *solœcismus* est dicendus: sed ille duntaxat, qui adversus structuræ ἀναλογίαν, sive canonas, peccat. Ut, *Pugio mea, profectus Lutetiæ, penes Romanis.* At non σόλοικα, sed βάρβαρα sunt, *mendicare de domo ad domum*, pro *domatim*, vel *ostiatim*. *Munera dare supra munera*, pro, *munera muneribus cumulare*, & sexcenta id genus.

Est igitur barbarismus, vel in privis vocibus, vel in conjunctis. Prius genus est duplex. Aliæ enim voces nec usu, nec ortu, sunt Latinæ, aut græcæ: aliæ verò ortu quidem, non tamen usu sunt tales.

Nec origine, nec usu Latinum, aut *Græcum*; sed *Gallicum* est, *baganda* pro latronibus, apud Prosperum in Chronicis, & Salvianum lib. v. *Bannus*, pro proscriptione; *bannire*, pro proscribere, sive interdicere aquâ & igni, in Legibus Longobardicis: *Advisare*, apud Clemangem de annatis non solvendis, pro consulere, vel deliberare; nempe ex *Gallico advis*er: *Theada*, populus, leg. Sal. Tit. xlix. §. i. unde *Theodericus*, populis dives. Perperam scribunt *Theodoricus*, quasi à Græcis

set, non Gotthis. Contrà *Toloneus*, pro vectigali, ut Belgis *tol*, Capit. Karoli lib. II. §. XIX. græca origo in prima secundam exigeret vocalem.

BAILLIVUS pervulgatum. Latini dixere prætorem peregrinum. Ab eadem gente est *garcio*. Nempe ex *garson*. Nunc nemo sic loquatur: sed superioribus seculis bonæ id notæ visum fuit. Itaque legas non in prosa modò; ut apud Petrum Blesensem epist. CII, & Rigordum de gestis Philippi Augusti: sed etiam carmine; ut apud Guilielmum Britonem lib. X:

Hunc præcedebat cum parma garcio.

Et lib. XI:

Circuit, atq; alias se garcio vertit ad arces.

Sic illis temporibus è Germanico **truffen**, etiam *truffare* dicebant, pro *delicias facere*. Ut apud Cæsarium Haisterbachensem lib. V, cap. XXIX: *Ego quoque in Suerbachio fui, & satis ibi truſavi.* Ab iisdem est *culbicio*, quod in veteribus glossis exponitur, σφαγεῖα. Nempe ex **coelpis**/quod aliis **colpis**. *Treuga* pro pace: ut *Treuga Dei*, apud Ivonem Carnotensem epist. XC. Similiter pro induciis, *Trengis*, Leg. Longob. lib. II †: ut hodie **treuis**.

† Pag. 65.

Multa id genus habes in capitularibus Caroli Magni: ac Legibus Alamannicis, Ripuariis, & Longobardicis. Ut *campus*, à **camſ**, pro *certamine singulari*: *cloca*, pro *campana*, à **gloc**, vel **clok**: *helmum*, pro *galea*, ab **helm**: *muffula*, pro *manicis hibernis*, à **moffe**: *ſala*, pro *atrio*, ex **ſale**: *ſuldaſius*, pro *prætore*, ex **ſchultheis**: *ſelbmundia*, pro *ſui jure*, seu potestate, à **ſelb**/& **mondig**: *ſcuria* pro *ſtabulo*, ex **ſchuer**: *tunicum*, vel *tunicus*, pro *horto*, ex **tuyn**: & trecenta id genus alia.

Sunt etiam voces peregrinæ, ac barbaræ; quas apud Latinos quidem habeas; sed aliâ origine, ac significatione. Ita *ſquilla* Latinis herba est: item piſciculus, qui græce καλεῖς: at illi infimæ Latinitatis sic tintinnabulum dixere, à germanico **ſchelle**: ut leg. *Salica* XXIX. §. ſkella. Item Durando lib. I. de Divin. Off. cap. IV. *Notaſex esse genera tintinnabulorum, quibus in Eccleſia pulſatur; ſquilla, cymbalum, &c.* posteaque: *Squilla pulſatur in triclinio, id est, refectorio.* Sic *ſcalam*, & *ſcalas*, vocavere κλίμακα. Sed barbari pateram appellarunt *ſcalam*; non profectò ex græco κάλον, id est *lignum*, quia olim è ligno fieret, ut credidit Isidorus lib. XX. cap. V: sed planè à germanico **ſchale**: ut quoque Paullus Warnefridi indicat lib. I. de gestis Longobardorum cap. XXVII: *In eo prælio Alboin Cunimundum occidit; capuq;*

putque illius sublatum, ad bibendum ex eo, poculum fecit: quod genus poculi apud eos SCALA dicitur: lingua verò Latina PATERA vocitatur.

Hujus etiam generis est *galea*, quo Latinis militare capitis tegumentum significatur; sic dictum, quia antiquitus ex pelle τῆς γαλῆς, sive *mustela* fieret. At posteriori ævo *galéam* vocitarunt navigii genus, quod Belgis **galeie**; nec multum variante voce Gallis, Italis, & Hispanis, dicitur. Chronicon Augustense in epistola Friderici I: *Convenire fecimus apud Pisas victoriosum stolium galearum.* Imò & ad Græcos γαλέας vox pervênit: ut ex Cedreno cognoscere est, ac scriptore Etymologici magni, qui γαλέαν interpretatur εἶδος πλοίου λῃστικοῦ†. Sed etsi Græcis γαλέα proximam ab ultima corripiat: Latinis tamen erat porrecta. Ut apud Gotfridum Viterbiensem Chronici Parte VIII:

† *Genus navigii ad prædandum.*

Dum petit Italiam celeri vectante galéa.

Et quispiam apud Matthæum Parisiensem, ad an. CIↃCCXLIII, sic Regi ait jocabundus:

Inter ri galeas, in aquis formido galéas.
Inter eas, & eas, consulo tutus eas.

Imò *galeida* etiam in usu erat: quod apud Godfridum Monachum in Annalibus. Sed valde errant viri doctissimi, qui pro *galea*, seu *galeida*, *triremim* dicere jubent. Favet quidem Phranzes lib. I. c. XXXVI: *Navibus piraticis, quas nunc galeas nominare consueverunt, sive triremibus pro triginta instructis.* Verùm longè meliùs Asser Menevensis in vita Aelfredi Regis ad an. IↃCCCLXXXVII: *Tunc rex jussit cymbas, & geleas, id est, longas naves fabricari, ut navalis prælio hostibus adventantibus obviaret.* Multum sanè differunt *navis longa*, & *triremis*. Prior illa triremim se habet, uti genus ad speciem, nam & biremem, & triremem, & id genus naves longas, comprehendit. Sed hodiè istarum nulla obtinet, nec à multis retro seculis: sola verò navium longarum in usu est μονήρης, sive illa unius remigum ordinis; quæ vulgò dicitur *galea*. Hæc triremi est longè antiquior: quippe inventa ab Jasone Argonauta; sicut ait Plinius lib. VII. cap. LVI. At, ut ibidem legas, Thucydides prodidit, triremem primò factam ab Aminocle Corinthio; idque trecentis antequam ea scriberet annis. Id fuerit annis post Jasonem ampliùs quadringentis. Discrimen verò inter eas tale, quòd in longa navi ordines remigum considerent in porrectum: in biremibus, triremib', quadriremibus, ac porrò cæteris, in sublime. Quod Græcis εἰς τὸ ὕψος, non solùm εἰς τὸ μῆκος. Nempe hic tabulata plura consurgebant, ut gradibus etiam differrent remiges; de quo & in primo de re poetica diximus.

Non desunt, qui vocem *galéa*, vel *galeida*, esse putent ex Latino *galea*, quasi *navim* dicas *galeatam*: quomodo B. Hieronymus dixit *prologum galeatum*; qui vulgari Bibliorum versioni præmitti solet. Et fortasse crebrò navis in prora παράσημον * habuit galeam : uti illa, quæ Corintho Ovidium vexit. Sic enim scribit lib. 1. Trist. eleg. x:

* *Insigne, sive tutelam.*

Est mihi, sitque precor, flava tutela Minerva,
Navis: & à picta casside nomen habet.

In puppi erat Minerva; in prora autem cassis : unde ei galeæ, vel cassidis nomen. Ac fortasse hoc παράσημον * frequens : ut inde extensa sit significatio, etsi παράσημον id non esset. Vel qui primæ navis longæ, quam vidissent, hoc παράσημον, & nomen scirent, inde omnes naves longas sic nuncuparunt.

* *Insigne.*

Sanè peregrina sunt quædam, quæ ἀμέσως † sint à gentibus iis, quas Romani dixere barbaras: ἐμμέσως * interim originem habeant à Romanis, vel Græcis. Ita à gallico *bourse* est *bursa*, pro *marsupio*: ut apud Augustinum T. x. ad fratres in eremo, serm. xxxiii, qui est de detestatione ebrietatis. Item Hincmarum epist. viii. c. iii, & Petrum Blesensem epist. lxxiv. Non dubium tamen, quin gallicum vocabulum sit à Græco βύρσα, *corium*, unde marsupia fiebant. Sanè & Græca hæc vox occasionem præbuit fabulæ, qua commenti, Didonem ab Afris emisse solum, quantum circumdare taurino possent tergo: &, ut Appiani utar verbis, ὅσον βύρσα ταύρου περιλάβοι. Nimirum arcis Carthaginensis à Didone exstructæ nomen erat בֹּצְרָה botsra : unde Græci, qui ץ non habent, fecere βύρσα: cum *botsra* non *corium*, ut βύρσα Græcis; verùm *arcem*, sive *munimentum*, atque, ut posteriores dixere, *burgum* notet. Sed de isto pluribus diximus alibi †.

† *Immediatè, sive proximâ origine.*
* *Mediatè, sive remotè.*
† *Lib. 1. de Theologia gentili, & Physiologia Christi c. 32.*

Addam paucula alia, quorum propinqua origo itidem à barbaris; remotior non item. Hujusmodi in Constitut. Karoli M. est *culpa canum*. Quod ex Germanico **coppel honden**. Sed **coppel** omnino est ex *copula*: In lege Salica est *raubare* à Germanico **rauben**. Sed **rauben** est corruptum ex Latino *rapere*. Hujusmodi cum dicimus à barbaris manare, proximam originem attendimus. Quare possis huc etiam referre, cum, vulgarem linguam sequentes, *sqninantiam* multi dicunt pro *synancha*: vel (de quo inferiùs loquar) *sciaticam*, pro *ischiade*, sive *ischiaco dolore*. Ex bonis enim Latinis, aut Græcis, facta sunt mala linguæ vulgaris, indeque malè Latina.

Sed hoc non temere persuasero nonnullis eruditis Germanis, vel Belgis : qui injuriam sibi putant fieri, nisi fatearis, quibus

bus ipsi vocabulis utuntur, ea à sese obtinere: ut qui αὐτόχθονες* sint, vel saltem, ex quo terras suas tenuere, prœliis quidem non ratò, at bello non magis, quàm Parthi, à Romanis unquam, aut Græcis, sint devicti: unde colligunt, nihil causſæ esse, cur non credamus, vocabula ea, quæ habent communia, è veteri Lingua Celtica, qualis etiam est Germanorum, potiùs esse derivata ad Græcos, & Latinos; quàm ut ab his illa devenerint ad Germanos. Itaque malunt, à **coppel** esse *copula*; à **rauben**/vel **roouen**/esse *rapio*; imò & ipsum Græcum ἁρπῶ sive ἁρπάζω: ac par ratio in id genus sexcentis. Credo, hæc non dicerent, si scirent, longè aliam fuisse linguam Teutonum priscam, cujus bona pars deperiit: aliam postea receptam, quæ multa admisit exotica, & ita admisit, ut vetera paullatim venerint in oblivionem. E. G. **Vatter**/aut **Vader**/in usu est Germanis, ac Belgis; idque è Latino *pater*, Græcoque πατὴρ: sed prisci Germani pro eo dixere **atto**: ut est in oratione Dominicâ Gothicâ, quæ incipit, **Atta unsar thu in himma**: pro quo **Atto** apud Walafridum Strabonem: hodieque in Frisia, veteris linguæ observantiores pro eo **haita** usurpant. Sic enim Dominicam hanc orationem ordiuntur: **Wo haita du derstu biste yne hymil.** Cantabri item ex veteri Lingua Celtica retinent *aita* Unde sic eaſdem preces auspicantur: *Gure aita cerue tan aicena.* Longum esset alia in hanc rem adferre: etiam de lingua Persica, veteris Celticæ, vel Schythicæ propagine. Quærat aliquis, unde igitur sit, quòd Teutones, seu Theotisci, sive Germani, obliti linguæ propriæ, tandem ita receperint exotica. Hoc bellè nos docet Walafridus, ab oculorum vitio dictus Strabo, Abbas Augiensis; quo nemo hæc meliùs scire potuit, ob variam doctrinam, & non aspernandam antiquitatem: ut qui ante annos vixerit octingentos, temporibus Ludovici Pij. Hic lib. de rebus Ecclesiasticis, cap. VII. primùm docet, Theotiscos, hoc est, Teutones sive Germanos, multa accepisse ab Romanis, Græcisque; ut **kylch** à κύλιξ, seu *calix*: **vatter** à pater: vel πατὴρ: **mutter** ex *mater*, vel μήτης: **genes** à γυναικεῖον, sive *gynecæum*: **kyrch** à κυριακὸν: **bapst** à *Papa*: **heri** ab *heros*: **moon**/& **monath** à μήν. Quibus similia addere potuit innumera. Postea verò subjungit: *Si autem quæritur, quâ occasione hæc advenerint, dicendum & barbaros in Rep. Romana militâsse, & multos Prædicatorum Græca & Latina locutionis peritos, inter has bestias cum erroribus pugnaturos venisse: & eis pro causſis, multa nostros, quæ priùs non noverant, utilia didicisse; præcipuèque à Gothis; qui & Geta, cùm eo tempore, quo ad fidem Christi, licet non recto itinere perducti sunt,*

* *Indigina, vel potiùs Aborigines.*

sunt, in Græcorum provinciis commorantes, nostrum, id est, Theotiscum sermonem habuerint. Et, ut historia testantur, postmodum studiosi illius gentis divinos libros in sua locutionis proprietatem transtulerint, quorum adhuc monumenta apud nonnullos habentur. Et fidelium fratrum relatione didicimus, apud quasdam Scytharum gentes, maximè Tomitanos, eâdem locutione divina hactenus celebrari officia. Ut licet ipse non inter Teutonas modò, sed & φιλογέρμανος *, cupiam haberi: non possim tamen me illis aggregare, qui sic in animum inducunt, omnia nostra nos habere à nobis. Nec enim omnis sermo Teutonicus amplius indigena est; etsi longè pauciora debeamus Romanis, & Græcis, quam inclytæ nationes, linguam quæ notholatinam usurpant. Atque hæc dicta sint de peregrinis, quæ barbariem sermoni affundunt Latiali.

* Germanorum amantes.

CAP. II.

Barbarorum numero eximi debere peregrina, quæ, florente Româ, facta sunt Romana. Cujus generis plusc ula adferuntur. Ac primò quæ Gallis debeantur. Vt alauda, *nomen Romanis militibus impositum è lingua Gallica. Item* ambactus. *Sed hoc pro diversa significatione, vel est Gallicum, quomodo usus Cæsar: vel Romanum, qua significatione etiam pro eo dicitur* ambaxus. *Ab iisdem Gallis esse* benna; *à quo* combenno, *&* bennarius. *Item* bracca; *unde Narbonensi Galliæ nomen* braccatæ. *Interea hoc tegumento etiam usos esse Germanos, Sarmatas, Bessos, Sacas, Persas. Adhæc* essedi, *vel* essedæ *nomen*: & gæsi, *vel* gessi, *unde* Κελτοὶ Γαισάται, Γαισάται, *&* Τεσσάτοι. *Pollux emendatus Item* materis, *& conjectura de ejus vocabuli origine. At de* peculio *falli viros doctos: non item de* petorrito: *quod tamen remotiori origine est à Græcis. Esse & à Gallis* rheda: *unde* ephirrhedium, *quâ formâ à* carro aerra. Rheno *etiam ab iisdem.*

NEc tamen omnia damnantur peregrina, tanquam barbara: sed illa duntaxat, quæ neque donata olim fuerunt civitate Romanâ, neque donari postea meruerunt. Illa igitur excipimus, tum quæ, à barbaro licet fonte derivata, florente nihilominus Româ sunt recepta ab inculpatis linguæ Latinæ auctoribus: tum etiam, quæ junioribus postea similis expressit necessitas. Ordiar à priori genere: ubi plusc ula à Gallis venientia, quando hi proximi fuere Romanis, primo referam loco.

ALAUDA nomen legionis erat; in qua soli cives Romani; ut in auxiliis socii. Et tamen Cæsar hoc Gallicum imposuit nomen. Legionis ejusce meminit Cicero ad Atticum, & in Philippicis non semel.

Sic

Sic hi milites dicebantur, quòd galeis cristatis referrent avem, quam Galli *alaudam*; Latini à *galero*, sive *casside*, *galeritam*, & *cassitam*, nuncupabant. Plinius l. xi. c. xxxvii: *Galerita appellata quondam: postea Gallico vocabulo etiam legionis nomen dederat alauda.* Marcellus Empiricus initio c. xxix: *Avis galerita, quæ Gallicè alauda dicitur.* Sanè hodiéque Gallis vocatur *aloëtte*: & Belgis **leurik** ex *alaurik*. Scio, aliter longè Goropius Becanus lib. i. Gallicorũ. Sed eum abunde refellunt, quæ diximus.

AMBACTUS Gallicum esse, auctor est Festus, sive Paullus. Pro servo usum esse Ennium, ait idem: & in glossis Philoxeni legitur, *Ambactus, δοῦλος μισθωτός* †. Et in Glossis Placidi: *Ambactus, servus.* Sed hac significatione non arbitror esse Gallicum; verum origine Romanum. At Gallicum vicinâ admodum significatione pro ministris, sive, ut nunc loquimur, officialibus. Quomodo usurpat Cæsar, lib. vi. belli Gallici: *Equitum, ut quisque est genere, copiisque amplissimus, ita plurimos circum se ambactos, clientesque habet.* Sanè hodieque plerisque Belgarum terris **ambacht** opificium; **ambachter**, vel **ambachsman**, opifex. Sic apud Otfridum Monachum, qui circa annum claruit nongentesimum, habes in Evangelio lib. i. cap. xxv, **ambachten** pro operari: & Willeramus abbas (ante annos ıɔlxx) **Die ambachten themo luibe.** *Operabantur cibum vitæ.* Geterùm non de vilibus solùm opificiis, sed honestioribus etiam ministeriis, fuisse usurpatum: cognoscere est, non ex Cæsare solùm; sed etiam Kerone, monacho divi Galli: qui ministerium, & officium interpretatur. Sic enim in glossario: *Minister*, **ambacht.** *Ministraverit*, **ambahtit**: *Officina*, **ambahti.** *Officio*, **ambahte.** *Officia*, **ambaht.** Hodieque in Flandria sic præfecturas nuncupant; ut **Cassel-ambacht/Bergen-ambacht/Belle-ambacht**, atque, (primæ penè meæ pueritiæ sedem) **Vueren-ambacht.** Imò **ampt**, / sive potiùs **ambt**, (quod adeò est generale, ut de principum munere sive officio utâmur) est ex **ambet** contractum; uti hoc ex **ambaht** factum. Hæc pluribus sum persecutus; quia Antonius Augustinus in Notis suis ad Festum negat, scire se, cur Festus Gallis hanc tribuat vocem. Imò & Josephus Scaliger, atque alii, arbitrantur, hæc Festo esse à Paullo adsuta. Hoc si est, saltem non fuerit absque judicio factum. Nam Longobardus ille non videtur vicinorum ignorâsse Gallorum linguam: & ex Cæsare potuit addiscere, qui *ambacti* dicerentur. Interim censeo, *ambactum* aliud fuisse Ennio, nempe servum. Qui *ambactus* vocabatur, (ut Salmasii etiam opinio est, in notis ad Flavii Vopisci Carum, Carinum, & Numerianum) quasi ὁ περιφόρητος, vel ὁ περιφερόμενος:

† *Servus mercenarius*

ρῳ: hoc est, ut Festus exponit, *circumactus*: quia, mercedis gratiâ, hac illac circumageretur, ac circumduceretur. Pro *ambactus* etiam *ambaxus* dixere, teste eodem Festo: nempe ab *axo* pro egero, ut *faxo* dicebant pro *fecero*. Ab *axo axites* dii, & *axiosa*, vel *axitiosa* mulieres Varroni apud Plautum. Vide, quæ fusè de eo dixi lib. III. de Analogia † cap. XLI.

* Sive lib. 5. de arte, Grammatica.

Benna acceptum à Gallis, Festus: *Benna linguâ Gallicâ genus vehiculi appellatur: unde vocantur combennones, in eadem benna sedentes.* Sanè **benne** hodieque Belgis corbis, cista, vehiculum vimineum quadratum duabus rotis volubile. Hinc *bennarius*, pro quo in glossis Philoxeni, *benarius*, atque exponitur σκηνάρχης. *Bennæ* vocabulo usus Cato de R. R. cap. XXIII. Ubi tamen ab Ausonio Popma editum est *menæ*. Sed *bennæ* est in editionibus prioribus, etiam illâ Roberti Stephani: ac defendit clarissimus, & collega quondam amicissimus, Joannes Meursius.

Braccarum vocabulum meritò gallis adscribitur à Diodoro Siculo lib. V. χρῶνται καὶ ἀναξυρίσιν, ἃς ἐκεῖνοι βράκας προσαγορεύουσιν· *Utuntur etiam vestimentis, quæ ipsi bracas appellant.* Quas & Viridomaro, Gæsatarum gallorum duci, tribui videas à Propertio lib. IV. el. XI. Imò galliæ pars hinc dicebatur, *braccata*: nempe Narbonensis; unde apud Tranquillum in Julii Cæsaris vita:

——Idem in curia
Galli braccas deposuerunt: latum clavum sumserunt.

Nempe ut *togata* Gallia Cisalpina: ita *braccata*, quæ *Provincia* nominatur, quia prima è transalpinâ est facta provincia: reliqua omnis *Comata*, quam Cæsar perdomuit. Ideo Hesychius voce Ἀναξυρίδες, habet βράκια βαρβαρικά. In gallis etiam usi his nostri Batavi; ut est apud Lucanũ in primo. Nec soli tamẽ Galli; sed & in Germania nonnulli: ut Vangiones, in quorum solo Wormacia, Oppenheimium, Moguntia. Imò præter Gallos, & germanos, usurparunt Sarmatæ. Conjunxit quippe hos Lucanus, loco memorato:

Et qui te laxis imitantur Sarmata braccis,
Vangiones, Batavique truces.

De Sarmatis, & Getis, imò & Bessis, ac Persis, idem Ovidius docet Tristium lib. III. eleg. X. lib. IV. eleg. VI. lib. V. eleg. VII. & X. Ac eâdem mente ἀναξυρίδας, Sacis, ac Scythis, tribuit Herodotus in VII. Paullò aliâ mente Pomponius Mela lib. II. cap. I: *Sarmata totum braccati corpus.* Nam hic videtur indumentum signari, quod thoracem, ventrem

ventrem, tibias, parteſque adverſas, pariter tegeret. Cùm verò non in Occidente modò, & Septentrione; ſed Oriente etiam, *braccas* dixerint: planè mihi perſuadeo, eſſe ex iis vocabulis, quæ ex Oriente, ac fortaſſe jam à linguis Babylone confuſis, in terras alias permearint. Sed hoc non impedit, quo minùs Romani habeant à vicinis Gallis. Sanè hodiéque hi vocant *brayes*: uti Belgæ, **broek**. Nempe A, & O, facilè commutátur: Itaque pro *mater* pronunciabant barbari *moter*; unde noſtrum **moeder**.

Nec tamen contendero cum quoquam, qui malit, Gallos hanc vocem à Græcis accepiſſe. Nempe ut, ſicuti ex ῥόδον eſt βρόδον, ita ex ῥάκος ſit βράκος: quomodo βράκη apud Theocritum legas Idyllio K H *.

SAPO Gallis, quod Plinio, Græco vocabulo *ſmegma*. Sed & apud eundem eſt *ſapo*. Belgis hodiéque **ſeep**. Fortunati eſt in vita S. Radegundis lib. 1: *Cum ſapone, à capite uſque ad plantam, membra ſua diluebat.*

BVLGA origine Gallicum eſſe ab eodem Feſto accepimus: qui & *ſaculum ſcorteum* exponit: uti Nonius, *folliculum omnem, & ſaculum ad brachium dependentem*. Hodiéque Galli, eliſo L, ut ſæpe, dicunt *bouge*, & diminutivo uſitatiori *bougette*. Uſi *bulga* voce Lucilius, & Varro; teſte Nonio.

ESSEDVM etiam eſt vehiculi vel currus genus, quo ſoliti ſunt pugnare Galli: ut ſcribit Junius Philargyrius in III. Georg. A Belgis præcipuè videtur; quando *Belgica eſſeda* ait Maro ibidem. Verùm à Belgis accepiſſe etiam videntur Britanni. Nam *Britanna eſſeda* dixit Propertius lib. II. eleg. I. Seneca in muliebri genere utitur epiſt. LVI. *In iis eſſedas tranſcurrentes pono.* Ejuſq; exemplo Jornandes initio hiſtoriæ Gothicæ: *Curr ibuſq; falcatis, quos more vulgari eſſedas vocant.* Ab *eſſedo* eſt *eſſedarius*, eſſedi moderator. Partim *eſſeds*, partim *eſſedarii* vocabulo, uſi quoq; Cicero ad Trebatium lib. VII. epiſt. VII, & X, Cæſar lib. V. belli Gallici, Seneca epiſt. XXIX, Suetonius in Caligula cap. XXXV, & in Claudio c. XXI.

A Gallis etiam GESA, ſeu *Gaſa*. Utroque enim modo dixere; ut Græci γία, & γαῖα *. *Geſa*, vel potiùs *Geſſa*, defendi poteſt è Plutarchi Marcello: cujus poſtea verba apponam. Et apud Soſipatrum eſt, *Geſa*, εἶδος ἀκοντίου †. Sed alii Græcorum γαισὰ, etiam in hiſtoriâ Iudithæ cap. IX. AC ſimiliter *gaſa* legas in antiquis Latinorum codd. Miſſis. Cæterum gæſa Gallorum fuiſſe; auctor nobis Marcellus. Præter Varronem, & Maronem, quorum loca idem Nonius adfert; uſus quoque Cæſar in tertio de bello Gallico: *Hoſtes ex omnibus partibus, ſigno dato, decurrere:*

* *terra.*

† *Iaculi Genus.*

currere; lapides, gæsaque in vallũ conijcere. Hesychius: Γαισὸς ἐμβόλιον ὁλοσίδηρον· οἱ δὲ μισθὸν ἢ ὅπλον ἀμυντήριον· *Gæsus, jaculum totum è ferro: at secundum alios, merces sive stipendium, vel etiam telum propulsatorium.* Ubi videmus, ut nonulli putarint, γαισὸν notare *mercedem.* Quam opinionem secuti Polybius lib. II. & Plutarchus in Marcello. Nam ille γαισάτας, ait dici ἀπὸ τοῦ μισθοῦ στρατεύειν, *quia ære militando mererent:* hic verò sic scribit, μιλεπέμποντο τοὺς μισθῷ στρατευομένους, οἱ Γαισάται καλοῦνται· *Arcessebant è Gallis milites stipendiarios, qui Gessata vocantur.* Propterea existimabat vir eruditus esse à voce Germanica *gesindium*, vel *gasindium*: ut vocatur familia mercede conducta. Habes in Legibus Longobardicis Tit. XLII. §. 4. & alibi in iisdem, non semel. Et in veteribus Glossariis: *Gasindium, servitium. Gasindio regis; serviente, vel camerario.* Imò & iisdem legas *Gasindiis, judicibus.* Quomodo & Papias: *Gasindiusque honor sub judice.* Sane hodieque Germanis **gesinde** familiam notat. Sed cùm *Gesum* fuisse telum gallicum, satis ex Varrone, Marone, & Polybio constet: non dubium, quin veriùs inde *gæsati* dicantur, vel, ut apud Plutarchum scribitur, *gessati*, à *gesso*. Meminit & Strabo in V; ubi eos, qui cum Senonibus Romam cepere, vocat Γαισάτους Κελτούς *. In Orientis etiam notitia est, *Galli gæsati.* Apud Servium in VII. Æn. legas, *Gallis etiam viros fortes gæsos* vocari. Ubi fortasse *gæsati* scribendum. Existimare aliquis possit, gæsis etiam usos esse Afros, propter illud Pollucis lib. VII. cap. XXXIII. Δόρυ ὁλοσίδηρον, καλεῖται δὲ γαισὸς, καὶ δόρυ Λιβυκὸν· *Hasta è ferro tota; vocatur autem gæsus; estque hasta Libyca.* Sed nemo id veterum prodidit: & tam multa, quæ hactenus attuli, satis docent, pro Λιβυκὸν, debere Κελτικὸν rescribi.

* *Gæsatæ Gallos.*

† *Apud Nonium in* Materæ.

* *Lib. 4. ubi agit de Denominatione.*

MATER quoque, seu *materis*, teli genus, est à gallis. Sisenna lib. III. †: *Gallia materibus, Suevi lanceis configunt.* Et lib. IV. *Alii materibus, aut lanceis, tamen medii non perturbant animos.* Cornificius, sive quisquis Herennianus ille magister *: *Ut si quis Macedones appellaret hoc modo; Non tam citò sariissa Græcâ potita sunt: aut idem Gallos significans dicat; Nec tam facilè ex Italia materis Transalpina depulsa est.* Ulus & Livius lib. VII: *lævo humero materi prope trajecto.* Straboni lib. IV. eam vocem restituit Josephus Scaliger notis in Eclogam Lucani ad Pisonem. Imò & ante eum sic legerat Turnebus lib. IX. Adverss. cap. VII. Ubi & apud Cæsarem in primo belli gallici scribendũ monet: *Nonnulli inter carros, rotasque, materes, ac tragulas subiciebant, nostrosque vulnerabant.* Ceterũ hodieque esse Gallis in usu, docet H. Stephanus lib. IV. schediasm. III. Cum verò fuerit longioris lanceæ genus, ut ex Straboni lib. IV. videmus;

ac hastis

ac hastis lanceisque mensuram alicujus velut decempeda capere, mos militaris: conjectabam, *mater* dici quasi meter, h. e. *mensurantem; vel dimetientem.*

PECULIUM esse vocem gallicam, multi è Jurisconsultis tradiderunt; propter illa Ulpiani in Digestis lib. XXIII. Tit. III. qui est de jure dotium L. IX. §. 3. *Caterum si res dentur in ea, quæ Graci παράφερνα dicunt, quæque Galli peculium appellant, videamus an statim efficiantur mariti.* Quem ad locum sic, alios secutus, vir bene de studiis meritus, Dionysius Gothofredus annotavit: *Gallorum vox antiqua: ut combenna, petorita, alauda.* Verùm haut aliud voluit Ulpianus, quam gallos *peculii* vocabulo uti pro παραφέρνῃ, sive iis, quæ extra dotem essent data: ut dos quidem marito cederet; sed extra eam data, mulieris viderentur; utcunque mariti in domo ageret. Galli igitur vocem Romanam restrinxere ad usum peculiarem. Revera autem Romanum est vocabulum, à *pecude* derivatum: unde & *peculatus.* De hac voce *peculii*, & *peculiaris*, in Originum libris plura diximus; aliquid etiam, lib. IV. Orat. Instit. cap. VIII. §. XII.

PETORITUM ab iisdem Gallis esse, à Varrone traditum fuit in quartodecimo rerum divinarum; atque inde Agellio lib. XV. cap. XXX. Varroni etiam Fabius subscribit lib. I. cap. V. Festus quoque Gallicum esse vehiculum agnoscit: sed de origine vocabuli videtur aliud statuisse. Nam esse ait, qui ab Æolibus putent acceptum: alios quoque ab Oscis deducere, quia sit ὄχημα τετράκυκλον †: Osci verò pro τέσσαρα dicant πίτρα· πίτρις autem fortasse factum ex τίτρις, vel πίσυρις. Nam τίτρις non puto apud quemquam eorum reperiri, quos Græcæ linguæ scriptores hodie habemus. *Petoriti*, sive *petorriti* vocem etiam usurpat Ausonius epist. VIII:

† *Vehiculum quadrirote*

Cornipedes rapiant imposta petorrita muli.

Et epist. XIV:

Canteri moneo male nota petorrita vites.

RHEDA itidem Gallicum est. Quinctilianus lib. I. cap. V: *Plurima Gallica valuerunt: ut rheda, & petorritum quoque: quorum altero Cicero tamen; altero Horatius utitur.* Est vehiculi genus: unde *rhedarium vehicularium fabricatorem* legas apud Capitolinum in Maximo, & Balbino. Sic *carpentarius vehicularius fabricator*, de eo qui fabricat carpenta. Nempe generale est nomen *vehicularis*: sed *rhedarii*, & *carpentarii*, sunt species. A *rheda*, & Græco præverbio, factū est *epirrhedii* *, genus carri quadrati, quod Jo. Scal. rectè scripsit transferri posse *arcerrā*;

* *Fabius lib. I. cap. 5. Juvenalis usus sat. 8. vers. 66.*

hoc nomen sit ab *ad*,& *carrus*; non ab *arca*,ut putabat Verro lib.IV.de L.L. Quid verò *arcerra* sit,docebit Agellius lib. XX.cap.I.

RHENO ab iisdem *Gallis* esse, vult Varro in IV.de. L.L. Alii autumant,esse à *Germanis*, *Gallorum* fratribus: atque ita dici, quia uterentur eo Rheni accolæ. Movet eos, quòd Cæsar in sexto de bello *Gallico* non de Gallis, sed de *Germanis* scribat, uti eos parvis rhenonum tegumentis. Habes & apud Sallustium in Historiarum fragmentis. Erat autem Festis pellicea ab humeris usque ad umbilicum dependens; ut legitur in vett. glossis Mssis: idemque firmat Servius in illud III. *Georg.*

Et pecudum fulvis velantur corpora setis,

NEC non Isidorus Orig.lib.XIX.cap.XXIII. Sed hic esse ait *Germanicum*. Nempe & hoc ex communi erat lingua Celtica. Nisi *Galli* illud accepere à Massilienſibus, *Græcorum* colonis;nam Græcis ῥῆνες, sunt ἀρνες, hoc est,agni;teste Eustathio †. Nempe *Rhenones* pelliceæ erant vestes,ac,primitus è pellibus agninis,postea etiam aliorum animantium. At ridiculè in veteri vocabulario legas,sic dici *renones*; quia iis præcingerentur renes.

CAP. III.

A Germanis accepere Romani vocem framea: *quasi idem notat*, ac ῥομφαία, *sive* rumpia; *etiam eo hasta genere usi fuerint Thraces. Itidem à Germanis est* cateja: *qua tamen in usu etiam Belgis, Macis, Hyrcanis; fortasse & Persis. A Britannis,si non Belgis,est* covinus: *eoq; etymon illi non esse quarendum extra linguam Celticam.* Covum,& cohum,*pro* Cœlo,*priscis Latinis*, & *vocabuli ejus origo. Ab Hispanis est* lancea: *cujus tamen usu etiam Germanis fuit. A Sardis est* mastruca.

A Gallis venio ad propinquam gentem, magnam matrem nostram Germaniam, inde petiturus Britannium,hinc Hispaniam. Contentus autem ero,è quaque harum nationum uno, vel summùm & altero vocabulo. Quippe ad Afros propero, & Asiam imprimis; unde linguæ omnes,& ipsum genus humanum.

A germanis est FRAMEÆ vox. Quâ usus est Juvenalis sat. XIII.

Et Martis frameam.& Cyrrhæi spicula vatis.

Germanis deberi,docet iste Taciti locus lib. de Moribus germanorum: *Rari gladiis,aut majoribus lanceis, utuntur. Hastas,vel,ipsorum vocabu-*

vocabulo, frameas gerunt, angusto, & brevi ferro; sed ita acri, & ad usum habili, ut eodem telo, prout ratio poscit, vel cominus, vel eminus, pugnent. Et eques quidem scuto, frameâque, contentus est: pedites & missilia spargunt &c. Hodieque, ut ibi monet Rhenanus, stylus cultellis adhærens, à *framea* similitudine, Germanis **friem**, seu **pfriem**, uti Belgis **priem** nominatur. Fortasse & Thracibus in usu fuit. In glossis enim Cyrilli, ut vocant, legitur †: ῥομφαία, framia, gladium. At Livius de Thracibus ait lib. XXXI: *Romphæa, ingentis & ipsa longitudinis inter adiectos undique ramos impediebant.* Etiam Agellii est lib. x. cap. XXV: *Rumpia genus teli est Thracæ nationis: positumque hoc vocabulum in Q. Ennii annalium quintodecimo.* Sed item Agellius paullò antè telorum, jaculorum, & gladiorum genera recensens, *rumpias*, & *frameas*, ut diversas recenset. †Col. 603.

CATEIA itidem à Germanis videtur. Gallicum esse telum, ait Servius in illud VII. Æn,

Teutonico ritu soliti torquere catejas,

Ac similiter Isidorus lib. XVIII. Orig. cap. VII. Ubi ne turbet, quod Horatio ait *Cajam* nuncupari. Nam rectè, Lipsio in Poliorceticis lib. IV. dial. IV. observatum, pro *Horatius* legi debere *Dorcatius*: cujus & alibi meminit Isidorus. Cæterum Catejam Germanis meliùs tribuit Alexander Neapolitanus lib. VI. Genialium Dierum cap. XXII. Favet enim Maro, cùm torqueri ait Teutonico ritu. Imò Donatus ad eumpse locum sic scribit: *Hi omnes imitati Teutonas mittebant telorum species, quæ Cateja dicebantur.* Nec soli tamen Teutones, vel Galli, utebantur; sed etiam Afri: unde de Macis, Hannibalem ex Africa sequentibus, ita Silius lib. III:

——*Pandâ manus est armata catejâ.*

Inque Asia Hircani: qua de gente Valerius Flaccus lib. I, Argonaut.

Et puer è primo torquens temone catejas.

Imò veteris vocabularii scriptor ambigit, Gallicum sit, an Persicum: sed ad Persas inclinat. Subdit enim: *Cateja, lingua Persarum, est sagitta barbulata, quâ utebatur Hercules.*

A Britannis creditur esse COVINI vox; propter hoc Pomponii Melæ lib. III. cap. VI: *Dimicant* (Britanni) *& bigis, & curribus, Gallicè armati. Covinos vocant, quorum falcatis axibus utuntur.* Etiam Tacitus in vita Agricolæ pugnam cum Britannis describens, *covinarios* eorum nominat semel, & iterum. Sic autem vocat, quia è covino pugnarent. Sed & cassidæ Belgicæ in usu fuisse, liquet ex hoc Lucani in primo:

Et docilis

non modò inde accepere Galli, & Germani; quos lanceis usos, constat itidem ex Diodori quinto; uti & istis Sisennæ verbis lib. III †: *Gallis materibus, Suevi lanceis configunt.* Hodieque Germani peditem vocant **Lands-Knecht**, q.d. lancearium militem. Vti vero res inde, ita & nomen: non ἀπὸ τῆς λόγχης, ut Festus, sive Verrius nugatur. Tandem & usi sunt Romani, ac Græci. Lucanus lib. VII:

Cujus torta manu commisit lancea bellum.

Curtius lib. IX. de Horata Macedone: *Igitur Macedo, haut dubium, eminus interfici posse, lanceam emisit.* Sed Græci posteriores non λόγχας, vel λαγχίας, verùm μίναυλα dixere. Quomodo usi Julius Africanus de apparatu bell. & Constantinus in Tacticis. Explicat Leo Imp. in Tact. cap. VI. §. 32. Οἱ μὲν ἔχουσι τὰ εἰς, οἱ δὲ τὰ λεγόμενα μίναυλα, ἅπερ οἱ ἀρχαῖοι λόγχας ἐκάλουν. *Habebant contraria, id est, hastas, quas nunc menaulas vocant: quas olim antiqui lonchas nominabant.*

GESA, de quibus antè dictum, Hispanis etiam tribuit, imò eorum inventum facit Athenæus in VI †: Παρὰ Σαυνίταις δυρεοῖς χρῶσιν, ἀφ' ὧν Ἱσπανοὶ γαίσους. *A Samnitibus scuti usum, ab Hispanis gæsorum.* Quid Romani aliunde habeant, exponit. Et possint ab Hispanis accepisse tam Galli, quàm Romani. Paullatim enim nova reperta ad gentes alias, atque alias, eunt. Itaque fortasse & Macedones usi. Saltem in quibusdam Statii libris II. Achilleidos legas:

† *Pag. 273. edit. Commel.*

——*Didici quo Pæones arma rotatu,*
Quo Macetæ sua gesa + *cient.*

+ *Al.* tela.

Ex Hispania Pœnos petituri, obiter visemus Sardos; quia inter Italos, Pœnosque, interiecti. Vti Pœnos, ita & hos Phœnicum esse colonos, cognoscere est ex quinto Diodori. A Sardis est MASTRVCA, sive *mastruga*, vestis ex pelliculis ferarum: ut scribit Isidorus †, qui Germanicam vestem facit. Sed sequi malo Ciceronem: cujus illud pro Scauro: *Quem purpura regalis non commovit, cum Sardorum mastrucam mutavit.* Et orat. de provinciis Consularibus meminit *mastrucatorum Sardinia latrunculorum.* Vsus quoque Plautus Pœn. act. V. sc. V. Et Prudentius lib. II. contra Symm. ——*Mastrucis proceres vestire togatos.*

† *Lib. 19. Orig. cap. 23.*

CAP. IV.

Itum in Africam: unde, à Pœnis videlicet, magalia, mapalia, & mappa: *nec obstare huic sententiæ, quòd mappa usus in Circo demum Neronianis*

esse temporibus cœperit Ægyptiis, sed illis Græca originis, qui post Alexandrum M. istic imperarunt, ciborii *vocem deberi, Zythi etiam nomen videri Ægyptiacum. Atque occasione Zythi actum de aliis potus generibus, peregrino nomine appellatis. Uti in Dalmatia, & Pannonia, fuis* sabaia: *à qua Valens imperator cõvitio dictus* sabajarius: *& unde nomẽ* sabajæ. *Hispanis similiter fuisse* celiam, *&* ceriam: *& quæ causa earum vocum. Etiam in potibus barbarorum esse κῦρμι, sive κόρμα: &* camum, *cujus ἔτυμον allatum. Vnde Germani potum suum hordeacium vocent* biriam. *Τὸ πίνειν Græcis pro zytho, seu cervisia.*

E Sardinia iam ad Pœnos navigemus. A quibus MAPALIA, & MAGALIA; ut testes Sallustius in Jugurth. Plinius lib. IV. Hist. Nat. cap. III, Festus in *Mapalia*, Servius in I. Æn. Hieronymus præfat. in Amos, Isidorus lib. XV. Orig. cap. XII. Hodiéque sic habitationem suam nuncupant. Qua de re ita Goropius Becanus Hermathenæ lib. IV.*: *Certò scio, hactenus* MAGAL *pro habitatione, & domo, apud Arabes Africam habitantes esse in usu: cujus rei testis mihi est annulus amatorius, Arabicam habens inscriptionem, quæ Latinis sonat,* HABITATIO, SIVE DOMICILIUM VITÆ MEÆ: *ubi pro* DOMICILIO *scriptum est* MAGAL, *characteribus, conjunctis illis quidem de more, sed clarè tamen* MAGAL *exprimentibus. Est autem annulus ex Africa allatus; cujus inspiciendi copiam mihi fecit illustrissima domina Comes Cantecroia.* Claud. Dausquejus in II. Orthographicôn ait, & Hebræis מעגל *tentorium* notare. Quod non puto: verùm legas pro *orbita, via, semita.* Sed illis מגור, magur, est *habitatio, commoratio.* A quo *magalia* non tantopere abit. Græcis καλύβαι dicuntur; teste Charisio Sosipatro, & glossis Philoxeni. Juvenali *attegia* vocantur sat. XLV.

*Pag. 65.

AB iisdem est MAPPA; si Fabio credimus lib. I. cap. V. Assentio enim Domitio Calderino, qui lib. III. Observationum ita apud eum putat legendum: *Et mappam, circo quoque usitatum nomen, Pœni sibi vindicant.* Ubi pro *circo* malè antea scribi solet Cicero; uti pro *vindicant, vindicavit.* Respicit verò Fabius morem veterum; quo, post pompam per Circũ ductam, à prætore, vel editore, mappa ex alto, quò ab omnibus conspici posset, mittebatur; ut sic populo signum foret, laxatum iri carcerum repagula, aperiendamque transennam, sive fores σιδηροθύρας, Φαγκελλατὰς †, unde equi dimitterentur ad cursum. Cæterùm cùm antè aliud signum dimissionis foret; ea mappæ missio primùm temporibus Neronis signum esse cœpit; ut docet Cassiodorus lib.

†Retiformes, & cancellatas.

lib. III. Var. Ex isto videas, id verè fuisse, quod hodieque *mappam* dicimus. Quomodo igitur *mappa* Punicum est vocabulum? Suspicor, Romanos veteres mensam quidem stravisse mantili, cujus bona pars de mensa dependêret, ad manus tergendas: sed morem eum, ut quisque mappam propriam haberet, imò ad convivium deferret, esse à Pœnis, & cum more eo vocabulum. Solùm igitur à Romanis fuerit consuetudo, missione mappæ significandi in circo equorum dimissionem. Vocem מפה *mappa* legas eapse significatione in Thalmude Tract. Pesachim. fol. 100. Sed non dubium, quin eam à Romanis acceperint Rabbini.

ZYTHUM etiam acceptum ferimus Ægyptiis: ut *Celiam* Hispanis, alia potus genera aliis, qua de re sic Hadrianus Junius lib. II. Animadverss. cap. XII: *Hoc in genere varia lego usitata fuisse nomina: nam Zythum dixisse Aegyptium invenio, Celiam, & Ceriam Hispanos, Cervisiam Gallos, Sabaiam Illyrios, Parabiam Paonas, Gurmi barbaros nescio quos, & Alam Anglos, detortâ nonnihil voce, ut equidem existimo, Danicâ, qua Oela appellatur: ea namque gens olim Angliam immigravit. Nam ab alica appellationem derivare cum Ruellio, inscitia est.* D. Ruellio quod ait, id apud eum legas lib. II. de Natura stirpium, cap. XVIII. *Zythum* verò Ægyptiis dici, clarè ait Theophrastus lib. VI. de caussis Plantarum cap. XV: Ὧν οἱ τὺ, οἷνος ποιοῦσιν ἐκ τῶν κριθῶν, καὶ τῶν πυρῶν· καὶ τὸ ἐν Αἰγύπτῳ καλούμενον ζύθον. *Vt qui vinum ex hordeo, triticove, conficiunt: aut quod Zythum Aegyptius appellat.* Idemque voluit Columella lib. X:

Vt Pelusiaci proritet pocula zythi.

Adhæc Plinius lib. XXII. cap. ultimo: *Et frugum quidem hæc sunt inusu medico. Ex iisdem fiunt & potus; zythum in Ægypto; celia, & ceria, in Hispania; cervisia, & plura genera in Gallia, aliisque provinciis.* Vide eundem lib. XIV. cap. XXII. Ac similiter B. Hieronymus lib. VI. cap. XIX. in Jesajam: *zythum genus est potionis, ex frugibus, aquâque confectum: & vulgo in Dalmatia, Pannoniaque provinciis, gentis barbaroque sermone appellatur Sabajum* †: *hoc maxime utuntur Aegyptii.* Non dubium igitur, quin zythum intelligat Hecatæus apud Athenæum, lib. X *, cùm Ægyptios ait, κριθὰς εἰς τὸ πόμα καταλεαίνειν. *ad potum hordeum macerare, & eliquare.* Suspicor autem, si non sit ex Europæ descriptione veterum compluribus memoratâ; fore ex opere ejus de philosophia Ægyptia; cujus ab Hecatæo editi Laërtius meminit in proœmio.

† *Vel* Sabaia.

* *Pag.* 418. *edit. Commel.*

Saltem non inconveniens sit sermo iste Hecatæo, agenti, ut ex Athenæo videmus, de Ægyptiorum pauperrate, philosophiæ, ac bonæ mentis sorore. Puto præterea, signari Hecatæum Abderitam; quem Alexandri Magni temporibus claruisse, constat: non Milesium, tertiũ eorum, qui, Strabone teste, prorsa scripserũt oratione, quique Herodoto suppar fuit. Interea & Herodotus idẽ tradidit: ut qui lib. II. similiter narret, Ægyptios οἶνῳ ἐκ κριθῶν πεποιημένῳ διαχρῆσθαι, *vino uti facto ex hordeo*. Idẽ facit Æschylus in Supplicibus, ubi itidem appellat ἐκ κριθῶν μέθυ, *vinũ ex hordeo*. Simile potus genus Illyriis est *sabaia*: quemadmodum ex B. Hieronymo superiùs vidimus. Et nôsse hic id optimè potuit, qui natus esset in Illyride; puta Stridone, Dalmatiæ oppido. Firmat quoque Ammianus Marcellinus lib. XXVI: *Valens oppugnationi Chalcedonis magnis viribus insistebat: cujus è muris probra in eum jaciebantur, & injuriosè compellabatur, ut Sabajarius: est autem sabaia ex ordeo, vel frumento, in liquorẽ conversus pauperrinus in Illyrico potus.* Cùm Illyres etiã inter Celtas fuerint; æquè ac Hispani, Galli, Germani: facilè mihi persuaserim, esse è veteri harum gentium communi linguâ: nempe à **ſauffen**, quod est *potare*: uti Celticum illud ex Hebræo סבא saba, *potare*. Plinius Hispanis ait *Celiam* & *Ceriam*, vocari; ut vidimus. Ac favet non modò Isidorus Hispalensis; sed etiam Annæus Florus, itidem Hispanus: ut ex tantis Hispaniæ laudibus, & inde, quòd ex Annæis Senecis fuerit, facile est conjectare. Is lib. II. cap. XVIII. de Numantinis ita scribit: *Cùm sese priùs epulis, quasi inferiis, implevissent carnis semicruda, & celia: sic vocant indigena, ex frumento potionem. Celiam*, quasi *caliam*, à calefaciendo dici, quomodo à *facio* est *feci*: Isidori opinio est lib. XX. Orig. cap. III. Alii volunt esse à *Cerere*, h. e. fruge: quomodo *Cerevisium* inde nuncupari, ibidem tradit Isidorus. A colore cereo sic vocari, Ruellio, & Had. Junio, placitum; utrique locis antè memoratis. Mihi magis placet, Hispanos à vocabulo indigenâ, quàm Romano, vel Græco, nomen indidisse. Quare originem arcessere malim è lingua Celtica: nempe à **zehren**, quod Germanis notat *concoquere*, *alere*. Nempe quia vim habeat alimonię. R. verò in L. converso, ex *ceria celiam* fecere. De Pæonum βρύτῳ, & βρυτίῳ, testis Hecatæus ἐν Εὐρώπης περιόδῳ, & exinde Athenæus in x*. Ac ibidem, βρύτον de radicibus etiam parari, legas ex opere Hellanici, quod Κτίσεις inscripserat, sive de quarumque civitatum conditoribus. De *Gurmi* quod ait

* Pag. 447. edit. Com. mel.

quod ait Junius, paullò aliter est in glossis Philoxeni; ubi leges: *Curmen*, ζύθος ἀπὸ σίτου. Apud Athenæum verò lib. IV. est κόρμα. Quomodo istic legi debere, jam diu est, quòd Ruellio † visum. Imò sic, ut Salubono * monitum, invenitur in membranis; uti & Athenæi epitoma. Sed secutus est Junius Dioscoridem: qui κῦρμι vocari ait lib. II. cap. ex. Quid quòd, inter alios, Haloander usum eo censet Ulpianum, L. Siquis. D. De Tritico & vino leg. Ubi ait, si pater familias vinum legaverit; nec zythum, nec curmi, nec cervisiam, contineri. Sed rectè antea legebatur *camum*: quod & ipsum est potionis genus, Cælio etiam Apicio memoratum lib. III: ubi cum defruto conjungit. Habes & apud Priscum Sophistam in Excerptis Historiæ Gothicæ *: ἐκομίζοντο καὶ οἱ ὑπόρθμοι ἡμῖν ὑπηρέται κέγχρον, καὶ τὸ ἐκ κεγχρῶν χορηγούμενον πόμα· κάμον οἱ βάρβαροι καλοῦσιν αὐτό. *Ministri, qui nos sequebantur, advehebant nobis cenchrum, potionem ex hordeo præbentes, quam barbari vocant camum.* Fortasse ab Hebræo חם cham, quod est, *calidum esse*. Nempe eam ob caussam, ob quam *celiam* Isidorus à *calore* deducebat. Videmus ex istis, quàm variè barbari zythum appellarint, sive quod vulgo *bieram* nominamus: nempe voce à Romanis militibus acceptâ, quibus illud in ore, *Da bibere*. Sic enim Romani loquebantur: ut Terent. Andr. act. III. sc. II. Sed pro *bibere* etiam κατ' ἀποκοπὴν dixere *biber*. Quod iccirco quidam veterum, nomen, ac neutri generis, putarunt. De hoc abunde ex Charisio, & Capro, diximus in primo de Analogia cap. XXVI. Ex *biber* verò contractum **bier**: ut nomen *biria* sit generale: quale Græcis τὸ πῖνον: ut apud Aristotelem libello de ebrietate: ubi scribit, vino ebrios in faciem cadere pronos: at resupinari τοὺς πίνῳ μεθυσθέντας, h. e. inebriatos potu hordeacio, sive cervisia: cujus caussa est, quòd potus hic habeat quid καχεκτικόν †. Quanto hoc biriæ nostræ etymon verisimilius est, quàm quod alii, quasi *piriam* dici volunt, quia è piris exprimeretur, similive pomorum genere; unde *pomatium*, & *piratium*, legimus apud Hieronymum. Vel etiam ut *biria*, sive *beria*, unius literæ mutatione factum sit ex *ceria*: quod etymon placuit Ruellio *.

† *Lib. 2. de natura stirp. cap. 18.*

* *Lib 4 animadv cap. 13.*

* *Pag. 42. edit. August. an. 1603.*

† *Soporiferum.*

* *Lib. 2. de Nat. Stirp. cap. 18.*

CAP. V.

A Syris esse camelus. *Qua* Cameliæ virgines. *Vnde* Gangamela *dicta in Persida. Ab iisdem Syris esse* ambubaia: *etsi de eo aliter Turnebus. A Persis* satrapa, *& gaza. Quàm variè, sed mente non multùm dispari,*

BIBLIOTECA NAZ. R.O.M. VITTORIO EMANUELE

currere; lapides, gæsaque in vallũ conijcere. Hesychius: Γαισὸς ὁμοίλιτον ἐλεοσίδηρον· οἱ δὲ μισθὸν ἢ ὅπλον ἀμυντήριον· *Gæsus, jaculum totum è ferro: at secundum alios, merces sive stipendium, vel etiam telum propulsatorium.* Ubi videmus, ut nonulli putarint, γαισὸν notare *mercedem.* Quam opinionem secuti Polybius lib. II. & Plutarchus in Marcello. Nam ille γαισάτας, ait dici διὰ τὸ μισθῷ στρατεύειν, *quia ære militando mererent:* hic verò sic scribit, μιλιπέμποντες τοὺς μισθῷ στρατευομένους, οἱ Γαισάται καλοῦνται· *Arcessebant è Gallis milites stipendiarios, qui Gessata vocantur.* Propterea existimabat vir eruditus esse à voce Germanica *gesindium*, vel *gasindium*: ut vocatur familia mercede conducta. Habes in Legibus Longobardicis Tit. XLII. §. 4. & alibi in iisdem, non semel. Et in veteribus Glossariis: *Gasindium, servitium. Gasindio regis; serviente, vel camerario.* Imò & iisdem legas *Gasindis, judicibus.* Quomodo & Papias: *Gasindiusque honor sub judice.* Sane hodieque germanis **gesinde** familiam notat. Sed cùm *Gæsum* fuisse telum gallicum, satis ex Varrone, Marone, & Polybio constet: non dubium, quin veriùs inde *gæsati* dicantur, vel, ut apud Plutarchum scribitur, *gessati*, à *gesso*. Meminit & Strabo in V; ubi eos, qui cum Senonibus Romam cepere, vocat Γαισάτους Κελτούς *. In Orientis etiam notitia est, *Galli gæsati*. Apud Servium in VII. Æn. legas, *Gallis etiam viros fortes gæsos* vocari. Ubi fortasse *gæsati* scribendum. Existimare aliquis possit, gæsis etiam usos esse Afros, propter illud Pollucis lib. VII. cap. XXXIII. Δόρυ ὁλοσίδηρον, καλεῖται δὲ γαῖσος, καὶ ὑπ' Λιβύκον· *Hasta è ferro tota; vocatur autem gæsus; estque hasta Libyca.* Sed nemo id veterum prodidit: & tam multa, quæ hactenus attuli, satis docent, pro Λιβυκὸν, debere Κελτικὸν rescribi.

* *Gæsatos Gallos.*

† *Apud Nonium in* Materix.

* *Lib. 4. ubi agit de Denominatione.*

MATER quoque, seu *materis*, teli genus, est à gallis. Sisenna lib. III. †: *Gallia materibus, Suevi lanceis configunt.* Et lib. IV. *Alii materibus, aut lanceis, tamen medii non perturbant armen.* Cornificius, sive quisquis Herennianus ille magister*: *Ut si quis Macedones appellaret hoc modo; Non tam citò sariissa Græciâ potita sunt: aut idem Gallos significans dicat; Nec tam facilè ex Italia materis Transalpina depulsa est.* Usus & Livius lib. VII: *lævo humero materi prope trajecto.* Straboni lib. IV. eam vocem restituit Josephus Scaliger notis in Eclogam Lucani ad Pisonem. Imò & ante eum sic legerat Turnebus lib. IX. Adverss. cap. VII. Ubi & apud Cæsarem in primo belli gallici scribendũ monet: *Nonnulli inter carros, rotasque, materes, ac tragulas subiiciebant, nostrosque vulnerabant.* Ceterũ hodieque esse Gallis in usu, docet H. Stephanus lib. IV. schediasm. III. Cum verò fuerit longioris lanceæ genus, ut ex Strabonis lib. IV. videmus;

ac hastis

ac hastis lanceisque mensuram alicujus velut decempeda capere, mos familiaris: conjectabam, *mater* dici quasi **meter**, h. e. *mensurantem; vel dimetientem.*

PECULIUM esse vocem gallicam, multi è Jurisconsultis tradiderunt; propter illa Ulpiani in Digestis lib. XXIII. Tit. III. qui est de jure dotium L. IX. §. 3. *Caterum si res dentur in ea, quæ Graci παραφέρνα dicunt, quæque Galli peculium appellant, videamus an statim efficiantur mariti.* Quem ad locum sic, alios secutus, vir bene de studiis meritus, Dionysius Gothofredus annotavit: *Gallorum vox antiqua: ut combenna, petorita, alauda.* Verùm haut aliud voluit Ulpianus, quam gallos *peculii* vocabulo uti pro παραφέρνη, sive iis, quæ extra dotem essent data: ut dos quidem marito cederet; sed extra eam data, mulieris viderentur; utcunque mariti in domo ageret. Galli igitur vocem Romanam restrinxere ad usum peculiarem. Revera autem Romanum est vocabulum, à *pecude* derivatum: unde & *peculatus.* De hac voce *peculii*, & *peculiaris*, in Originum libris plura diximus; aliquid etiam, lib. IV. Orat. Instit. cap. VIII. §. XII.

PETORITUM ab iisdem Gallis esse, à Varrone traditum fuit in quartodecimo rerum divinarum: atque inde Agellio lib. XV. cap. XXX. Varroni etiam Fabius subscribit lib. I. cap. V. Festus quoque Gallicum esse vehiculum agnoscit: sed de origine vocabuli videtur aliud statuisse. Nam esse ait, qui ab Æolibus putent acceptum: alios quoque ab Oscis deducere, quia sit ὄχημα τετράκυκλον†: Osci verò pro τέτρασι dicant πίτρα· πίτρις autem fortasse factum ex τέτρις, vel πίσυρις. Nam τέτρις non puto apud quemquam eorum reperiri, quos Græcæ linguæ scriptores hodie habemus. *Petoriti*, sive *petorriti* vocem etiam usurpat Ausonius epist. VIII:

†*Vehiculum quadrirote.*

Cornipedes rapiant imposta petorrita muli.

Et epist. XIV:

Canteri moneo male nota petorrita vites.

RHEDA itidem Gallicum est. Quinctilianus lib. I. cap. V: *Plurima Gallica valuerunt: ut rheda, & petorritum quoque: quorum altero Ciceronis amen; altero Horatius mistur.* Est vehiculi genus: unde *rhedarium vehicularium fabricatorem* legas apud Capitolinum in Maximo, & Balbino. Sic *carpentarius vehicularius fabricator*, de eo qui fabricat carpenta. Nempe generale est nomen *vehicularis*: sed *rhedaris*, & *carpentarii*, sunt specialia. A *rheda*, & Græco præverbio, factū est *epirrhedium**, genus carri quadrati, quod Jo. Scal. rectè scripsit transferri posse *arcerrā*;

*Fabius lib. I. cap. 5. Juvenalis usus sat. 8. vers. 66.

hoc nomen sit ab *ad*, & *carrus*; non ab *arca*, ut putabat Verro lib. IV. de L.L. Quid verò *arcerra* sit, docebit Agellius lib. XX. cap. I.

RHENO ab iisdem Gallis esse, vult Varro in IV. de L.L. Alii autumant, esse à Germanis, Gallorum fratribus: atque ita dici, quia uterentur eo Rheni accolæ. Movet eos, quòd Cæsar in sexto de bello Gallico non de Gallis, sed de Germanis scribat, uti eos parvis rhenonum tegumentis. Habes & apud Sallustium in Historiarum fragmentis. Erat autem Festis pellicea ab humeris usque ad umbilicum dependens; ut legitur in vett. glossis Mssis: idemque firmat Servius in illud III. Georg.

Et pecudum fulvis velantur corpora saetis,

NEC non Isidorus Orig. lib. XIX. cap. XXIII. Sed hic esse ait Germanicum. Nempe & hoc ex communi erat lingua Celtica. Nisi Galli illud accepere à Massilienſibus, Græcorum colonis; nam Græcis ῥῆνες, sunt ἀρνες, hoc est, agni; teste Eustathio †. Nempe *Rhenones* pelliceæ erant vestes, ac, primitus è pellibus agninis, postea etiam aliorum animantium. At ridiculè in veteri vocabulario legas, sic dici *renones*; quia iis præcingerentur renes.

CAP. III.

A Germanis accepere Romani vocem framea: *quæ si idem notat, ac* ῥομφαία, *sive* rumpia; *etiam eo hastæ genere usi fuerint Thraces. Itidem à Germanis est* cateja: *quæ tamen in usu etiam Belgis, Macis, Hyrcanis; fortasse & Persis. A Britannis, si non Belgis, est* covinus: *eoq; etymon illis non esse quærendum extra linguam Celticam.* Covum, & cohum, *pro* Cœlo, *priscis Latinis, & vocabuli ejus origo. Ab Hispanis est* lancea; *cujus tamen usus etiam Germanis fuit. A Sardis est* mastruca.

A gallis venio ad propinquam gentem, magnam matrem nostram Germaniam, inde petiturus Britannium, hinc Hispaniam. Contentus autem ero, è quaquo harum nationum uno, vel summùm & altero vocabulo. Quippe ad Afros propero, & Asiam imprimis; unde linguæ omnes, & ipsum genus humanum.

A germanis est FRAMEÆ vox. Quâ usus est Juvenalis sat. XIII.

Et Martis frameam, & Cyrrhæi spicula vatis.

Germanis deberi, docet iste Taciti locus lib. de Moribus germanorum: *Rari gladiis, aut majoribus lanceis, utuntur. Hastas, vel, ipsorum*

vocabu-

vocabulo, frameas gerunt, angusto, & brevi ferro; sed ita acri, & ad usum habili, ut eodem telo, prout ratio poscit, vel cominus, vel eminus, pugnent. Et eques quidem scuto, framcâque, contentus est: pedites & missilia spargunt &c. Hodieque, ut ibi monet Rhenanus, stylus cultellis adhærens, à *frameæ* similitudine, Germanis **friem**, seu **pfriem**, uti Belgis **priem** nominatur. Fortasse & Thracibus in usu fuit. In glossis enim Cyrilli, ut vocant, legitur †: *φομφαῖα*, framia, gladium. At Livius de Thracibus †Col. 603. ait lib. xxxi: *Romphæa, ingentis & ipsa longitudinis inter adiectos undique ramos impediebant.* Etiam Agellii est lib. x. cap. xxv: *Rumpia genus teli est Thracæ nationis: positumque hoc vocabulum in Q. Ennii annalium quinctodecimo.* Sed item Agellius paullò antè telorum, jaculorum, & gladiorum genera recensens, *rumpias*, & *frameas*, ut diversas recenset.

CATEIA itidem à Germanis videtur. Gallicum esse telum, ait Servius in illud VII. Æn.

Teutonico ritu soliti torquere catejas.

Ac similiter Isidorus lib. XVIII. Orig. cap. VII. Ubi ne turbet, quod Horatio ait *Cajam* nuncupari. Nam rectè, Lipsio in Poliorceticis lib. IV. dial. IV. observatum, pro *Horatius* legi debere *Dorcatius*: cujus & alibi meminit Isidorus. Cæterum Catejam Germanis meliùs tribuit Alexander Neapolitanus lib. VI. Genialium Dierum cap. XXII. Favet enim Maro, cùm torqueri ait Teutonico ritu. Imò Donatus ad eumpse locum sic scribit: *Hi omnes imitati Teutonas mittebant telorum species, qua Cateja dicebantur.* Nec soli tamen Teutones, vel Galli, utebantur; sed etiam Afri: unde de Macis, Hannibalem ex Africa sequentibus, ita Silius lib. III:

——— *Pandâ manus est armata catejâ.*

Inque Asia Hircani: qua de gente Valerius Flaccus lib. I, Argonaut,

Et puer è primo torquens temone catejas.

Imò veteris vocabularii scriptor ambigit, Gallicum sit, an Persicum: sed ad Persas inclinat. Subdit enim: *Cateja, lingua Persarum, est sagitta barbulata, quâ utebatur Hercules.*

A Britannis creditur esse COVINI vox; propter hoc Pomponii Melæ lib. III. cap. VI: *Dimicant* (Britanni) *& bigis, & curribus, Gallicè armati. Covinos vocant, quorum falcatis axibus utuntur.* Etiam Tacitus in vita Agricolæ pugnam cum Britannis describens, *covinarios* eorum nominat semel, & iterum. *Sic* autem vocat, quia è covino pugnarent. Sed & calliæ Belgicæ in usu fuisse, liquet ex hoc Lucani in primo:

Et docilis

non modò inde accepere Galli, & Germani: quos lanceis usos, constat itidem ex Diodori quinto; uti & istis Sisennæ verbis lib. III †: *Gallis materibus, Suevi lanceis configunt.* Hodieque Germani peditem vocant **Lands-Knecht**, q.d. lancearium militem. Vti vero res inde, ita & nomen: non ἀπὸ τῆς λόγχης, ut Festus, sive Verrius nugatur. Tandem & usi sunt Romani, ac Græci. Lucanus lib. VII:

Cujus torta manu commisit lancea bellum.

Curtius lib. IX. de Horata Macedone: *Igitur Macedo, haut dubium, eminus interfici posse, lanceam emisit.* Sed Græci posteriores non λόγχας, vel λαγχίας, verùm μίναυλα dixere. Quomodo usi Julius Africanus de apparatu bell. & Constantinus in Tacticis. Explicat Leo Imp. in Tact. cap. VI. §. 32. Οἱ μὲν ἔιχον κοντάρεια, οἱ δὲ τὰ λιγόμβρα μίναυλα, ἅπερ οἱ ἀρχαῖοι λόγχας ὀνόμαζον. *Habebant contraria, id est, hastas, quas nunc menaulas vocant: quas olim antiqui lonchas nominabant.*

GESA, de quibus antè dictum, Hispanis etiam tribuit, imò eorum inventum facit Athenæus in VI †: Παρὰ Σαυνίταις δυρεῖς χρῆσιν, παρὰ δὲ Ἰβήρων γαίσους. *A Samnitibus scuti usum, ab Hispanis gæsorum.* Quid Romani aliunde habeant, exponit. Et possint ab Hispanis accepisse tam Galli, quàm Romani. Paullatim enim nova reperta ad gentes alias, atque alias, eunt. Itaque fortasse & Macedones usi. Saltem in quibusdam Statii libris II. Achilleidos legas:

† Pag. 273. edit. Commel.

——*Dices quo Paones arma rotatu,*
Quo Macetæ sua gesa + *cient.*

+ Al. tela.

Ex Hispania Pœnos petituri, obiter vilemus Sardos; quia inter Italos, Pœnosque, interiecti. Vti Pœnos, ita & hos Phœnicum esse colonos, cognoscere est ex quinto Diodori. A Sardis est MASTRUCA, sive *mastruga*, vestis ex pelliculis ferarum: ut scribit Isidorus †, qui Germanicam vestem facit. Sed sequi malo Ciceronem: cujus illud pro Scauro: *Quem purpura regalis non commovit, cum Sardorum mastruca mutavit.* Et orat. de provinciis Consularibus meminit *mastrucatorum Sardinia latrunculorum.* Usus quoque Plautus Pœn. act. V. sc. V. Et Prudentius lib. II. contra Symm. ——*Mastrucis proceres vestire togatos.*

† Lib. 19. Orig. cap. 23.

CAP. IV.

Itum in Africam: unde, à Pœnis videlicet, magalia, mapalia, & mappa: *nec obstare huic sententiæ, quòd mappa usus in Circo demum Neronianis*

C esse

esse temporibus cœperit Ægyptiis, sed illis Græca originis, qui post Alexandrum M. istic imperarunt, ciborii *vocem deberi. Zythi etiam nomen videri Ægyptiacum. Atque occasione Zythi actum de aliis potus generibus, peregrino nomine appellatis. Uti in Dalmatia, & Pannonia, fuit* sabaia: *à qua Valens imperator cõvitio dictus* sabajarius: *& unde nomẽ* sabajæ. *Hispanis similiter fuisse* celiam, *&* ceriam: *& quæ causa earum vocum. Etiam in potibus barbarorum esse* κῦρμι, *sive* κόρμα; *&* camum, *cujus* ϰτυμον *allatum. Vnde Germani potum suum hordeacium vocent* biriam. Τὸ πῖνον *Græcis pro zytho, seu cervisia.*

EX Sardinia iam ad Pœnos navigemus. A quibus MAPALIA, & MAGALIA; ut testes Sallustius in Jugurth. Plinius lib. IV. Hist. Nat. cap. III, Festus in *Mapalia*, Servius in I. Æn. Hieronymus præfat. in Amos, Isidorus lib. XV. Orig. cap. XII. Hodiéque sic habitationem suam nuncupant. Qua de re ita Goropius Becanus Hermathenæ lib. IV.* : *Certò scio, hactenus* MAGAL *pro habitatione, & domo, apud Arabes Africam habitantes esse in usu: cujus rei testis mihi est annulus amatorius, Arabicam habens inscriptionem, quæ Latinis sonat,* HABITATIO, SIVE DOMICILIUM VITÆ MEÆ: *ubi pro* DOMICILIO *scriptum est* MAGAL, *characteribus, conjunctis illis quidem de more, sed clarè tamen* MAGAL *exprimentibus. Est autem annulus ex Africa allatus; cujus inspiciendi copiam mihi fecit illustrissima domina Comes Cantecroia.* Claud. Dausquejus in II. Orthographicôn ait, & Hebræis מעגל *tentorium* notare. Quod non puto: verùm legas pro *orbita, via, semita.* Sed illis מגור, magur, est *habitatio, commoratio.* A quo *magalia* non tantopere abit. Græcis καλύβαι dicuntur; teste Charisio Sosipatro, & glossis Philoxeni. Juvenali *attegia* vocantur sat. XLV.

*Pag. 65.

ABiisdem est MAPPA; si Fabio credimus lib. I. cap. V. Assentio enim Domitio Calderino, qui lib. III. Observationum ita apud eum putat legendum: *Et mappam, circo quoque usitatum nomen, Pœni sibi vindicant.* Ubi pro *circo* malè antea scribi solet Cicero; uti pro *vindicant, vindicavit.* Respicit verò Fabius morem veterum; quo, post pompam per Circũ ductam, à prætore, vel editore, mappa ex alto, quò ab omnibus conspici posset, mittebatur; ut sic populo signum foret, laxatum iri carcerum repagula, aperiendamque transennam, sive fores σὺν ὑσθύραις, ϰαγκέλλωτας †, unde equi dimitterentur ad cursum. Cæterùm cùm antè aliud signum dimissionis foret; ea mappæ missio primùm temporibus Neronis signum esse cœpit; ut docet Cassiodorus lib.

†Retiformes, & cancellatas.

lib. III. Var. Ex isto videas, id verè fuisse, quod hodieque *mappam* dicimus. Quomodo igitur *mappa* Punicum est vocabulum? Suspicor, Romanos veteres mensam quidem stravisse mantili, cujus bona pars de mensa dependêret, ad manus tergendas: sed morem eum, ut quisque mappam propriam haberet, imò ad convivium deferret, esse à Pœnis, & cum more eo vocabulum. Solùm igitur à Romanis fuerit consuetudo, missione mappæ significandi in circo equorum dimissionem. Vocem מפה *mappa* legas eapse significatione in Thalmude Tract. Pesachim. fol. 100. Sed non dubium, quin eam à Romanis acceperint Rabbini.

ZYTHUM etiam acceptum ferimus Ægyptiis: ut *Celiam* Hispanis, alia potus genera aliis, qua de re sic Hadrianus Junius lib. II. Animadvers. cap. XII: *Hoc in genere varia lego usitata fuisse nomina: nam Zythum dixisse Aegyptum invenio, Celiam, & Ceriam Hispanos, Cervisiam Gallos, Sabaiam Illyrios, Parabiam Paeonas, Gurmi barbaros nescio quos, & Alam Anglos, detortâ nonnihil voce, ut equidem existimo, Danicâ, qua Oela appellatur: ea namque gens olim Angliam immigravit. Nam ab alica appellationem derivare cum Ruellio, inscitia est.* De Ruellio quod ait, id apud eum legas lib. II. de Natura Stirpium, cap. XVIII. *Zythum* verò Ægyptiis dici, clarè ait Theophrastus lib. VI. de caussis Plantarum cap. XV: Ὧν οἱ τὸ, οἶνος ποιοῦντες ἐκ τῆς κριθῆς, καὶ τοῦ πυροῦ· καὶ τὸ ἐν Αἰγύπτῳ καλούμενον ζύθον. *Ut qui vinum ex hordeo, triticove, conficiunt: aut quod Zythum Aegyptus appellat.* Idemque voluit Columella lib. X:

Ut Pelusiaci proritet pocula zythi.

Adhæc Plinius lib. XXII. cap. ultimo: *Et frugum quidem haec sunt in usu medico. Ex iisdem fiunt & potus: zythum in Aegypto; celia, & ceria, in Hispania; cervisia, & plura genera in Gallia, aliisque provinciis.* Vide eundem lib. XIV. cap. XXII. Ac similiter B. Hieronymus lib. VI. cap. XIX. in Jesajam: ζύθον *genus est potionis, ex frugibus, aquaque confectum: & vulgo in Dalmatia, Pannoniaque provinciis, gentili barbaroque sermone appellatur Sabajum* †: *hoc maxime utuntur Aegyptii.* Non dubium igitur, quin zythum intelligat Hecataeus apud Athenæum, lib. X *, cùm Ægyptios ait, κριθὰς εἰς τὸ πόμα καταλεαίνειν. *ad potum hordeum macerare, & eliquare.* Suspicor autem, si non sit ex Europæ descriptione veterum compluribus memoratâ; fore ex opere cjus de philosophia Ægyptia; cujus ab Hecatæo editi Laërtius meminit in procemio.

† *Vel* Sabaia.

* Pag. 418. edit. Commel.

quod ait Junius, paullò aliter est in glossis Philoxeni; ubi leges: *Curmen*, ζύθος ἀπὸ σίτου. Apud Athenæum verò lib. IV. est κόρμα. Quomodo istic legi debere, jam diu est, quòd Ruellio † visum. Imò sic, ut Casaubono * monitum, invenitur in membranis; uti & Athenæi epitoma. Sed secutus est Junius Dioscoridem: qui κῦρμι vocari ait lib. II. cap. CX. Quid quòd, inter alios, Haloander usum eo censet Ulpianum, L. Siquis. D. De Tritico & vino leg. Ubi ait, si pater familias vinum legaverit; nec zythum, nec curmi, nec cerviſiam, contineri. Sed rectè antea legebatur *camum*: quod & ipsum est potionis genus, Cælio etiam Apicio memoratum lib. III: ubi cum defruto conjungit. Habes & apud Priscum Sophistam in Excerptis Historiæ Gothicæ *: Ἐκομίζοντο καὶ οἱ ὑπόμβριοι ἡμῖν ὑπηρέται κέγχρον, καὶ τὸ ἐκ κριθῶν χορηγούμενον πόμα· κάμον οἱ βάρβαροι καλοῦσιν αὐτό. *Ministri, qui nos sequebantur, advehebant nobis cenchrum, potionem ex hordeo præbentes, quam barbari vocant camum.* Fortasse ab Hebræo חם cham, quod est, *calidum esse*. Nempe eam ob caussam, ob quam *celiam* Isidorus à *calore* deducebat. Videmus ex istis, quàm variè barbari zythum appellarint, sive quod vulgo *bieram* nominamus: nempe voce à Romanis militibus acceptâ, quibus illud in ore, *Da bibere*. Sic enim Romani loquebantur: ut Terent. Andr. act. III. sc. II. Sed pro *bibere* etiam κατ' ἐξοχὴν dixere *biber*. Quod iccirco quidam veterum, nomen, ac neutri generis, putarunt. De hoc abunde ex Charisio, & Capro, diximus in primo de Analogia cap. XXVI. Ex *biber* verò contractum **bier**: ut nomen *biria* sit generale: quale Græcis τὸ πῖνον: ut apud Aristotelem libello de ebrietate: ubi scribit, vino ebrios in faciem cadere pronos: at resupinari τῷ πίνῳ μεθυσθέντας, h.e. inebriatos potu hordeacio, sive cerviſia: cujus causſa est, quòd potus hic habeat quid καρωλικόν †. Quanto hoc biriæ nostræ etymon verisimilius est, quàm quod alii, quasi *piriam* dici volunt, quia è piris exprimeretur, similive pomorum genere; unde *pomatium*, & *piratium*, legimus apud Hieronymum. Vel etiam ut *biria*, sive *beria*, unius literæ mutatione factum sit ex *ceria*: quod etymon placuit Ruellio *.

† *Lib. 1. de natura stirp. cap. 18.*

* *Lib 4 animadv cap. 13.*

* *Pag. 42. edit. August. an. 1603.*

† *Soporiferum.*

* *Lib. 2. de Nat. Stirp. cap. 18.*

CAP. V.

A Syris esse camelus. *Quæ* Cameliæ virgines. *Unde* Gangamela *dicta in Perside. Ab iisdem Syris esse* ambubaia: *etsi de eo aliter Turnebus. A Persis* satrapa, & gaza. *Quàm variè, sed mente non multùm dispari,*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

vocabulum hoc à veteribus explicetur. Vnde aura, aurum, aurora, ἄυειον, & θαῦρος, *dicantur. Melam, & Servium, decipi de etymo* Gazæ, *urbis in Palæstina. Etiam à persis est* acinaces. *Item* parasanga: *ac unde ea vox: item* ἀγγαρεύειν. *Cur non, uti de hisce, ita agi hic etiam debuerit de vocabulis, quæ Romani habent à Græcis: ne istis quidem, quæ solis Macedonibus debentur;* quales phalanx, & sarissa.

IAmdudum metuo, ne sicut illi, qui circa Syrtes, & Nasamonas, loton arborem gustassent, sic sapore ejus afficiebantur, ut terras eas desererent inviti: ita nos quoque tantopere capti videamur dulcedine zythi, & inde, tot hordeacei, vel similis potus generibus gustatis, propemodum ebrii, pedem de tellure hac tollere nesciamus. Quod ne usu veniat nobis, citato gradu hinc jam in Asiam magnam contendo.

A Syris est CAMELUS; ut scribit Varro in IV. de LL. Nempe prius *gamelus* fuit; ut est apud Terentium Scaurum. De pronunciatione non abnuo: sed de scriptione non puto. Nec enim veteres Romani habebant G: unde scribebant MACESTRATOS, pro *magistratus*, & similia. Atque hinc, Festo teste, *Camelia virgines*, γαμήλιοι θεαί. Dispar ratio Græcis; qui pagum Persiæ, ut apud Strabonem est in VI, *gangamela* dixere, quia pasceretur istic camelus Darii sarcinarius: nempe גן, gan, h. e. *hortus*, & גמל, gamal, i. *camelus*.

Syrorum quoque est AMBUBAIA. Aliter quidem visum magno Turnebo *; qui ut ab ἔνδον *indu* fecere (unde *induperator, industrius, inducia*, quasi *in ocio*) sic ait *ambu* ab ἄμφω dixisse; unde *ambages, ambedo, ambustus*, & alia. Indeque colligit, *ambubajas* sic dictas mulieres, quæ *ambu*, h. e. am, sive, circum bajas versarentur: nempe quia loca ista peterentur ab hominibus mollitie, & luxuriâ diffluentibus. Sed verum etymon primi aperuere Angelus Caninius, & Josephus Scaliger: quibus *ambubaja* dicitur ἡ αὐλητρὶς, sive tibicina, ab Chaldæo, & Syriaco אבוב, abbub: vel אבובא: Pro quo Arabes אנבוב anbub: h. e. *fistula*, sive *tibia*. Inde igitur אמבוביא anbubaja h. e. *tibicina*. Ac firmant hanc sententiam quoque, quæ de Copa Syrisca lusit Virgilius, Probat etiam Schindlerus; ut mittam cæteros.

*Lib. II. Adv. cap. 23

A Persis verò est SATRAPA, sive σατράπης, quo è Latinis usi Terentius Heautont. act. III. sc. 1, Cornelius Nepos in Conone, Plinius lib. v. cap. v, Curtius lib. IV, VI, & alibi. E Græcis Herodotus lib. I. & III. Xenophon lib. VIII. Κύρου παιδ. Isocrates in Panegyrico; item Josephus, Plutarchus, Arrianus, Herodianus, Philo-

Philostratus, & magno numero alii; etiam libro Estheræ Artaxerxes in epistolæ inscriptione. In Scripturis dicuntur שוטרים *schoterim*. Theodotioni id τακτικοὶ, Aquilæ σωκλικοὶ: iidem Proverb. VI. 7. שישי, *schoter* interpretantur ἐνδιαστολὴ, quod *coactorem* notat, hoc est, alios compellentem ad mandata exequenda. *Provinciæ præfectum* exponit Joannes Calpurnius Brixianus, Angeli Politiani æqualis, notis in Terentii Heaut. Eam interpretationem Donato tribuit doctissimus Etymologus: nempe recentem scriptorem confudit cum Donato; cujus nihil in Heautontimorumenon habemus. Cæterùm de satrapis, & satrapiis, multa etiam Brissonius in primo de Regno Persico: deque voce ipsa Nicolaus Fullerus lib. III. Miscell. Sacr. cap. XIX.

Adhæc à Persis est GAZA; ut tradunt Mela lib. I, Curtius lib. III. Servius in I. Æn. Isidorus lib. XX. cap. IX. Sed Mela interpretatur *ærarium*, Curtius *pecuniam regiam*, Servius *census*, & *divitias*, Isidorus *thesaurum*. Quibus addamus Hesychium. Is exponit *regis opes, ac vectigalia*; sive, si Græca malis, βασιλικὰ, ἢ ἐκ τῆς πολλῶν φερομένους φόρους. Ubi in LXX. est γάζα, ibi in Hebræis גנזי, ginze, pro quo Syri ܓܢܙܐ ginza, Persæ گنج, gaza, Originem indicat vocabulum Chaldæum גנז, genaz, quod notat *reponere, abscondere*; unde גנז, ablato נ, quod propriè, notat κατακεκαλυμμένον. Sanè & à simili origine est Græcum θησαυρὸς, sive sit, ut volunt κατὰ τὸ τίθημι εἰς αὔειον†: sive potiùs à θέω, vel τίθημι, & prisco αὐρὸς, quod *opes* videtur notasse, vel *aurum*: imò *crassimum* inde Latinum *aurum*: uti αὐρὸς ab אור, or, *lux*, *splendor*, atque etiam *Sol*; unde Apollo, *Orus*. Quemadmodum & ab אור, ur, est *aura* pro splendore, & *aurora*, & αὔειον, q. d. *cùm Sol iterum illuxerit*: quemadmodum diximus quoque lib. II. Physiologiæ Christianæ cap. LXIV. Interim falsi Mela, & Servius: quando uterque ajunt, *Gaza*, urbi Palæstinæ, inde esse nomen datum; quia Cambyses, rex Persarum secundus, cùm Ægyptum bello peteret, reposuerit istic opes suas. Nam *gaza*, pro ærario sive thesauro, Hebraicè scribitur גנז: at urbs עזה.

† *Quia in crassimum reponatur.*

Ab iisdem est ACINACES, ὁ ἀκινάκης, ut prodidit Acron in Horat. lib. I. od. XXVII, & P. Consentius, Grammaticus Constantinopolitanus: item è Græcis Hesychius, & Suidas: & omnium fide dignissimus Herodotus in Polyhymnia, τὸ Περσικὸν, inquit, ξίφος ἀκινάκην καλέουσι. Sed is pro ακινάκην dicit ωκινάκην, si etymologo credimus: hodie enim semper, non nisi ἀκινάκης, apud eum legitur:

& ωκι-

& ἀκινάκης poterat videri factum ex ὁ ἀκινάκης non propter ὠκεῖαν, h.e. ὀξεῖαν ἀκλὺν, *acutam aciem*. Nempe solemnia insaniunt Græculi, cùm peregrina deducere à sua jubent linguâ. Medis acinacen tribuit Horatius lib 1. od. XXVII: & Parthis Porphyrius ad eum ipsum locum. Sed vicinæ sunt gentes, & diu eidem domino adsuetæ: unde & veteres eas sæpe confundunt, & possint iisdem esse usi armis. Quod si *acinaces* aliunde, quàm è Persica lingua, originem trahit: quò potius eamus, quàm ad Hebræam, vel Chaldæam? Ut si κατὰ μετάθεσιν factum dicamus ex Chaldaico סכינא sakina: h.e. *culter*.

* *Pag.* 112. *edit. Commel.*

Est & à Persis PARASANGA; ut Athenæus ait lib. II. *. ubi & ab iis esse ait ἀσαγγᾶς, & χοῖνιξ, itidem vocabula in viis mensurandis obtinentia. *Parasanga* verò Arabibus פרסה parsah: ut est in Lexico Raphelengii Arabico. Schindlerus *milliare* exponit: ac parsaot ait facere iter diurnum hominis mediocris. Clarissimus socer meus Franciscus Junius * conjectabat, *parasanga* esse ex *parasangara*: nempe quia hoc vocabulo (ut Herodotus, Xenophon, & Agathias, testantur) significetur spatium XXX stadiorum: quantum paraschangarus, h.e. equestris tabellio, (qui & ἀγγάρης Persis vocatur, ut scribit Suidas) ab angariâ, h.e. tabellionum stathmo, sive mansione unâ ad alteram, decurrebat. Indeque ἀγγαρεύειν Matth. v. ubi & vetus interpres retinet *angariare*. Latini dicerent *adigere ad currendum*, vel *ferendum aliquid*. Leg. Bojar Tit. XIII. §. 9. *Angarias cum carra facies usque L. Lengas*. De angariis non modò pro plaustrorum, jumentorumque præstatione; sed etiam clavulariis carris: vide, quæ ex codice Theodosiano eruditè observavit Salmasius ad Capitolini Antoninum Pium.

* *In Elogio linguæ Hebreæ*

Sistam in Persis, Asiæ quondam dominis. Nam inde si in Latium, unde nostra profecta est oratio, domuitionem parem per gentes Persiæ victores, inque iis Macedonas: multa quidem se offerent, quæ ab illis acceperint Romani; sed ut origine ea peregrina sint, non tamen ortus fuerit barbarus. Hujusmodi est vox PHALANX; item SARISSA. Quorum prius pro quadrata acie, cuneoque militari, à Macedonibus esse, testantur Livius, & Curtius. Descriptionem ejus præter duos, quos dixi, Polybius, Ælianus, ac Vegetius, dabunt. Alterum notat oblongas Macedonum hastas, ferro exiguo præfixas. Valturius lib. X. de Re milit. cap. III. credidit esse æreum clypeum: sed deceptus malè aliis adducto Curtii loco lib. IX: qui sic habet in omnibus codd. *Macedo justa arma sumserat, æreum clypeũ, hastã quam,*

quam sariſſam vocant, levâ tenens. Ac Livii eſt lib. XXXVIII: *Uſus prælongarum haſtarum: ſariſſas Macedones vocant.* Similiter idem lib. ſeq. Atque hinc etiam vocem eam eſſe à Macedonibus videmus. Similiter Ovidius XII. Met. *Qui clypeo, gladioque, Macedoniâque ſariſſâ.* Et *Macetûm ſariſſas* ait Statius lib. VII. Theb. *Pellæas ſariſſas* Lucanus lib. VIII. Servius in VII. Æn. *Pilum propriè eſt haſta Romana; ut geſſa Gallorum, ſariſſa Macedonum.* Idem tradunt Feſtus, & Suidas in Σάρισσα. Eaſdem ſignat Gratius in Cynegetico:

Quid Macetum immenſos libeat ſi dicere contos?

Interpretatus ſimiliter Vegetius lib. III. cap. XXIV: *Sariſſas, hoc eſt, longiſſimos contos, in elephantos dirigebant.* Videre queant & Thracum fuiſſe, propter illud Naſonis lib. I. de Ponto eleg. IV.

Altera Biſtonias pars eſt ſenſura ſariſſa.

Sed magis placet *ſagittas*; quod eſt in vulgatis. Suos verò Spartanos iiſdem pro lancea uti, docuit Cleomenes: ut in vita ejus prodidit Plutarchus.

At quid his ultra immoremur? cùm hujusmodi quidem peregrinæ ſint originis, ut dicebam: non tamen barbaræ: Cùm Macedones ſint Græci; hi autem veteres quidem Romanos habuerint pro barbaris; ut Græcanico more eos quoque appellat Sarſinas Comicus*: ſed non viciſſim barbari ſint crediti Romanis: quippe ſatis gnaris, ſe Græcis debere liberalium artium ſtudia, & omnem prope ingeniorum cultum.

* *Prologo Aſin. Trinum. in tempeſt. act. 3. ſc. 2.*

CAP. VI.

Etiam poſtquam Roma magnis paſſibus ad barbariem iret, licuiſſe peregrina civitate donare Romanâ; dummodo idoneo vocabulo ſermo deficeret Latinus. Ac poſſe in his etiam reponi Ægyptiaca nonn', & non*æ vocabula: & quid propriè sis vocibus denotetur. Syriacũ eſſe* abbas: *& cur Chriſtiani maluerint inde* abbatiſſe *nomen formare, quàm vocare* virginem maximam, *vel* antiſtitam. *Noſtris verò temporibus diſparem videri rationem; ut Latina hac nunc tutò præferantur.* Phythoniſſa. *Vnde barbara* monialium *vox.* Abanec *perperàm pro* abaneth *ſcribi: eo ſignari baltheum ſacerdotalem: imò* balthei *nomen inde originem ducere. Aliquot gloſſarum ſcriptores.* Paſcha *unde dictum. Duplex id eſſe; judaicum* Φασῆ, *& Chriſtianũ* πάσχα, *ſive* πάσχα. *Interim & judaicũ dici* πάσχα. *Cur Chriſtians diẽ Reſurrectionis vocitarint* Paſcha.

ACcedimus nunc ad peregrinorum ea, quæ desitô jam Romæ puri sermonis usu in Latinorum nihilominus deduci colonium, imò civitate Romanâ donari potuerunt. Istiusmodi multa manarunt ab Ecclesia. Ut NONNA; quo uti non reformidat B. Hieronymus ad Eustoch. de custod. virgin. Est autem vox Ægyptia. Hi enim monachos *Nonnos*; monachas, *Nonnas* vocant: ut traditum quoque Cælio Rhodigino lib. v. Antiquæ. Lect. cap. xii. Planè fallitur Amerbachius, qui è lingua Germanicâ originem arcessit. Censet enim, vocabulum hoc propriè competere iis, qui se castrarint propter regnum Dei: idque quia Germanis sic vocetur sus femina castrata. Quanto verisimiliùs dixeris, Ægyptiaca *nonnus, & nonna*, esse ab Hebræo נן nin, id est, *filius*! Erant enim nonni filiorum, nonnæ filiarum loco.

Parque ratio videri possit, cùm ABBATISSÆ nomine insigniunt virginem maximam, hoc est, eam, quæ præest virginibus Vestalibus, vel, ut meliùs dicam, sacris: quas Græci vocant τὰς ἀφ' ἱερῶν, & unâ voce ἱεροδούλας: vulgò autem barbarè dicunt *moniales*: quod corruptum videtur ex *sanctimoniales*, vel *castimoniales*. Est autem *Abbatissa* ab *abbas*; quo utitur Sidonius extremâ epist. xvii. lib. vii. Hoc à Græcis acceptum. Ut ὁ Ἀββᾶς, Justiniani Novellâ. cxxiii. Hoc à Syriaco אבא, *abbá*, id est, *pater*: quia sit pater monachorum. *Major monasterii* nuncupatur Concilio Carthaginensi v. can. xv. & Gratiano Dist. lviii. cap. fine. Cur verò *Abbatissæ* nomen prætulerint olim; quamvis suppeteret *virginis maximæ* appellatio; in promtu ratio est. Nam quò sacra profanis distinguerent, eopse modo *exorcistam*, quàm *adjuratorem*, dicere maluerunt: etsi Latino hoc vocabulo vòcari posse, legere sit apud Isidorum: imò Plautus pro eo, quod Græcis est ἐξορκίζειν, *adjurare* dicat in Cistellaria act. ii. sc. iii. Similiter item (ut propiora adferam) non tantùm *Virginum Vestalium* nomen displicuit, quia non Vestæ dicarentur, sed Christo: verùm & *virginis sacræ*; quod accommodatius quidem erat; attamen olim, cùm & gentiles, suas; suas item Christiani virgines sacras haberent; vocabulum fuisset ambiguum. Eodem igitur modo *virginis maximæ* nomen haut satisfaciebat, quòd ὁμώνυμον* esset: magis autem *Abbatissa* arrisit, quò religio Christiana à profanis gentibus discerneretur. Sanè B. Hieronymus non semel utitur *Abbatissæ* nomine. Estque planè ἀναλόγως† ab *Abbas* factum; cùm eodem prope modo apud Maronem

* *Æquivocum.*
† *Convenienter aliis derivatis.*

Maronem legamus *Phœnissa*, & *Aethiopissa* apud Donatum in Terent. & *Pythonissa* apud Hieronymum in catalogo scriptorum Ecclesiast: Jubent aliqui pro eo *Pythoissa* dicere, quia spiritus ipse τῆς ἐγγαστριμύθου sive *ventriloqua* dicatur *Pytho*, unde *Pythoissa*. Sed Act. XVI. 16. vocatur ἔχουσα πνεῦμα Πύθωνος : & Πυθωνίσσα quoque est apud Sophronium, Hieronymi interpretem. At, Joannes Ninivita, sive malis Despauterius (nec enim vir, bene adeò de literatura pro illo quidem tempore meritus, indignus est vulgatiori nomine chartis nostris signari, etsi aliter τοῖς μέγα πνέουσι * videatur) nobilis igitur ille Grammaticus, si, inquit, *abbas* est pater, quomodo mulier nobis dicetur *abbatissa*? Dixerim ego, sic *abbatissam* appellari posse; quomodo Latini à *viro* formarunt non *virago* modò, quod aliud longè est: sed etiam *vira*; unde *viræ Querquetulanæ* apud Festum. Jubet idem Grammaticus pro *abbatissa* dicere *matrem maximam*, vel *antistitam*. quæ minimè improbo. Nec enim nostris æque temporibus, ac olim, ab ambiguitate vocabuli, periculum est, religione gentili penitus deletâ. Quare & possis dicere, *Sacratarum Deo virginum maximam*, vel *Præfectam cæteris virginum Deo dicatarum*; vel quapiam ratione non absimili. Quod verò idem Ninivita *sacerdotes* nuncupare præcipit; id animo meo non æquè adlubescit. Utcunque enim offerant Deo vitulos labiorum, quod omnium commune est Christianorum, quatenus omnes sumus sacerdotes: non tamen sacrificium faciunt vel propriè dictum, vel hujus repræsentativum.

* *Grande quid spirantibus.*

In ejusmodi peregrinis vocabulis vix dici potest, quàm proclivis sit lapsus ignaris ejus linguæ, à qua vocem peregrinam accepimus. Sicuti cùm apud Calepinum ABANEC lectum pro ABANET; uti apud Isidorum rectè exaratum lib. XIX. Originum cap. XXI. Sanè ἄβανὸς quoque est apud Flavium Josephum lib. III. Antiqu. Jud. cap. VIII. Et Hebræis scribitur אבנט, *Abnét*, Exodi XXII. 21. Quo ex loco liquet, fuisse baltheum sacerdotalem: qui sacerdotum vulgo lineus fuit, byssinus verò summo sacerdoti. Josephus loco antea memorato ait †, Hierosolymitanos suos, more Chaldæo pro eo dicere ἰμιάν, ut vulgò quidem scribitur: ubi malim ἰμίαν. Chald. המין *hemin*. Sanè Esajæ XXII. 21. Hebraicè ואבנטך *Ve-abnetchá*: Targum verò habet והמינך: Ve-hemianách: *& baltheo tuo*. Ubi κατὰ μεταφορὰν sumitur pro *fortitudine*. Imò cùm N sæpe abeat in L, quomodo à νύμφη est *lympha* satis est verisimilis eorum opinio, qui ab *abaneth* vocabulum *baltheî* arcessunt.

† *Pag. 75. edit. Basil.*

Nec in ὀρθοχαφία modò peccari solet, sed etiam significatione. Eoque operam non lusere olim, qui scripsere περὶ γλωσσῶν, sive περὶ τῶν ξένως ἐρμηνέων *: uti Philoxenus, Democritus, Callimachus, Hermo, Clitarchus, aliique; quos passim laudant Athenæus, & Suidas.

* *De iis, quæ peregrinorũ more dicuntur.*

In iis, ubi significatione aberratum, etiam reponunt eruditi, quòd, turpi, si iis credimus, errore, Resurrectionis Dominicæ diem PASCHA nominamus. Nam, inquiunt, *Pascha* significat passionis Dominicæ diem: unde & veterum aliqui ἀπὸ τοῦ πάσχειν † deduxerunt: nempe quia ignorarent, esse ab Hierosolymitano פסחא, *Paschá*, quòd Hebræis פסח, *Pésach*, hoc est, *transitio*, sive *transitus*: unde nomen, non tam quia ex Ægypto transierint filii Israël; quam quia exterminator Angelus domos, ubi sanguinem in Israëlitarum foribus conspexisset, transierit. Quæ ratio nominis adfertur Exodi XII. Scimus illa, & pro verissimis habemus. Sed neque nescimus, veteres Christianos duplex statuisse pascha; unum σταυρώσιμον, sub quod Christus esset actus in crucem: alterum ἀναστάσιμον, quo resurrexisset. Græci veteres prius efferebant φασχᾶ; nempe quod incideret in decimumquartum mensis Nisan: posterius verò, quod est Resurrectionis, dixere πάσχα. Interim etiam Judaicum illud vocatum πάσχα, liquet ex LXX, Philone, & Josepho: nisi quòd apud eum in Mssis nonnullis pro πάσχα legas πάσια. Cur verò Christiani Resurrectionis diem nomine Paschatis donarint; dicam potiùs verbis Ceolfridi Abbatis ad Regem Naiotanum, quæ Beda adducit lib. V. Histor. Eccles. Anglic. cap. XXII: *Votiva Paschæ nostra festa celebramus, ut indicemus, nos non cum antiquis excussum Ægyptiæ servitutis jugum venerari: sed redemtionem totius mundi (quæ in antiqui Dei populi liberatione præfigurata, in Christi autem resurrectione completa est) devotâ fide ac dilectione colere: ut de resurrectionis etiam nostræ, quam eâdem die Dominicâ futuram credimus, spe nos certissimâ gaudere significemus.*

† *Pati.*

CAP. VII.

Regulæ præfiniuntur, juxta quas judicium fiat de peregrinis, vel recipiendis, vel fugiendis: & qua via sit ineunda in exprimendare incognitâ. Anxur *postea* Tarracina; *uti* Nequinum, Narnia. *Antiquitates Herthruscæ falsò inscriptæ Prospero. Non uti* Tuscus, *ita etiam* Tuscia *veteres dixisse. Perperam* Padua *pro* Patavio. Παδόζα *ex* Παδόϊσα, *unde &*

unde & Paduſa. Parlamenti *vox unde: uti*, & *Gallica* parole, & parler. Gladius falcatus *pro* ſcimitarra. *Hiſpanus gladius Romanis tributus etiam ante tempora Annibalica.* Cliens fiduciarius *pro* vaſallo. *Appuleis conſilium in rebus Latino carentibus vocabulo. Tutò uſurpari nomina* ſclopeti, bombardæ, feudi, ſtubæ. *Quàm antiqua* aſtraba, *qua Gracis* ἀναβολεῖς: *poſterioribus Latinis* ſcala; *imò* & ſtapia, *unde* biſtapia. *Nec inſcitè* pedaneum ſubicem *vocari. Proba ac vetera eſſe* pappa, & bua. Papaveris, & papillæ ἔτυμον. Pappare *aliud, quàm* παππάζειν. Abare. Πάπας, & πάππας: *uti Latinis* pappas, & papa. Salſicium *unde conflatum. Iſicis* ἔτυμον. Eſicium, & eſiciatum.

EX his ſatis liquet, non eſſe nos eos, qui in totum interdicamus peregrinorum uſu, illorum inſtar, quos vocamus Ciceronianoſtros: quales cùm nihil, niſi in Tullio ſibi lectum, auſint uſurpare, ſæpe coguntur reticere, quæ optimè animo conceperunt: vel ſaltem ridiculè admodum circumſcribunt, quæ unico, veteribus quidem ignoto, attamen neceſſario vocabulo, poterant effari. Sed ut iſti nimiâ ſe religione adſtringunt; ita alii in iis nimium ſibi permittunt: imprimis qui dicis gratiâ, ac tralatitiè tantùm, ſtudia hæc tractant. Itaque non abs re fuerit, ſi hic, uti ab Uberto etiam Folieta in ſecundo de uſu ſermonis Latini factum video, canones aliquod præſtituam, ad quos expendantur voces peregrinæ.

Ac primò quidem tutò uſurpare nova licet nomina montium, fluviorum, urbium, regionumque; idque non modò, ſi loca fuerint Romanis ignota; verùm etiam, ſi ea à Romanis ipſis aliter fuerint appellata. Id, ut ita ſentiam, facit, quòd Romani ipſi urbem, aut regionem, cùm nomen mutâſſet, alio quoque appellarent nomine. Ita Livius, atque alii, quas urbes *Anxur* & *Nequinum*, nominarant, cùm res illorum temporum ſcriberent; eaſdem *Tarracinam*, & *Narniam*, nuncuparunt, cùm ad ea veniſſent tempora, quibus urbes illæ jam nomina mutaviſſent. Quare cùm Franci devictæ à ſe Galliæ Tranſalpinæ, *Francia* nomen indiderint; & Longobardi, cùm Galliam occupaſſent Ciſalpinam, *Longobardia* ei nomen fecerint: neutiquam contra Latini ſermonis mundiciem peccem, ſi *Francia*, aut *Longobardia*, vocabula uſurpem: præſertim cùm Francia, & Gallia, non iiſdem finibus circumſcribantur.

Si tamen vox vulgaris ex veteri ſit corrupta; veteri utendum cen-

ciam planiorem. Cùm Romani non minùs curiam habuerint, quàm Franci; cur non potiùs *supremam curiam Parisiensem*, quàm *parlamentum* dicam? Quæ vox est à Gallico *parler:* quemadmodum hoc ipsum fortasse venit à Græco φλυαρεῖν: etsi id potiùs sit *obloqui*, quam *loqui*. Ac propterea doctissimus Angelus Caninius Anglariensis in Hellenismo suo, ubi literarum immutationes explicat †, censuit Hispanos (qui multa incorruptiùs servarunt Gallis) ex φλυαρία fecisse *parabla*, & κατ' μετάθεσιν, *palabra*, atque inde potiùs esse *parlare*, & *parler*. De quo non tanti est, ut ferram reciprocem.

Itidem non *scimitarram*, quomodo Turcæ appellant; sed *gladium* dixerim *falcatum*: secutus illud Ovidii IV. Met.

——Falcato vulnerat ense.

Et hoc Silii Italici lib. III:

Versicolor contrà cetra, & falcatus ab arte
Ensis Adyrmachidæ.

Sed præcipuè movet, quòd potius *gladium Hispanum*, *Hispanicum*, vel *Hispaniensem*, uti Polybius μάχαιραν ἰβηνικὴν, dixere; quam ut Hispanicâ uterentur appellatione. Nempe hoc inde est, quòd sola variaret forma; res utrique genti foret eadem. Mirum tamen, *Hispanum* etiam dici à Livio in VII. & Claudio Quadrigario apud Agellium lib. XX. cap. XIII: ubi, ut Lipsio * etiam observatum, tempora describunt longè antiquiora bellis Punicis: cùm demum Hispanicus Romanis gladius temporibus innotuerit Annibalis; qui ex Hispania eum Italiæ intulit.

* *Libro 3. de Militia Romana dialogo 3.*

Eandem ob caussam malim *clientis fiduciarii* nomen, quàm *vasalli*; quod est ab Italis, Hispanis, Gallis. Omnino enim, quando fieri potest, id agendum, ut voces Latinæ, aut saltem origine sint Latinæ, vel Græcæ: sed si Latinæ nimis duræ sint futuræ, potiùs Græcæ: sin non absurdæ Romanis auribus, potiùs ortu Latinæ. Id in suis de animalibus libris observâsse se ait Appulejus, cùm in Apologia sic scribit: *Pauca etiam de Latinis meis, ad eandem peritiam pertinentibus, legi jubebo; in quibus animadvertes, cùm in eis cognitu rara, tum etiam nomina Romanis inusitata, & in hodiernum, quod sciam, infecta. Ea tamen nomina labore meo, & studio, sita de Græco provenire, ut Latinâ monetâ percussa sint.*

Atque hæc de genere priori, ubi res nota Romanis; sed formâ aliâ. Venio ad alterum genus, ubi res iisdem planè incognita. Atque hic dispar prorsus ratio est. In priori illo non confingenda sunt verba;

verba; quia id neque facerent veteres Romani, si nunc viverent. At in genere hoc posteriori securè nova comminiscimur. Tale est SCLOPETVS à *sclοppo* vel *sclopo*, quod apud Persium: nisi hic *stloppus* malis, ut est in libris nonnullis. Item BOMBARDA, ab ardore cum bombo: de quo vidimus lib. IV. Oratoriarum Institut. cap. XII. § VII. Nec minùs tamen licuisset aliâ ex lingua, uti Germanicâ, unde res accepta, alia planè inducere: ut si ex roer/musket/cartouw, geschut, fecissent *ruram*, *muscettam*, *cartouã*. *geschuttã*. Dura nunc videntur: sed usus emolliviſſet. Nec barbara eò deberent censeri, quòd ex lingua peterêtur, quę olim barbara est habita. Nã si necessitas adegit veteres Romanos, ut voces acciperent ab Hispanis, Gallis, Germanis, Britannis, Afris, Ægygtiis, Syris, Persis, aliis; quod pluribus antea exemplis planum fecimus: cur non itidem nobis liceat quoties rem nescivere Romani, vocabula Germanica, Gallica, alia, donare flexu Romano, atque ita, quia monetâ jam percussa sint Romanâ, ea usurpare pro Romanis? Nam qui olim non abstinuere illis, quia propria lingua vocibus careret; cur hæc, si adhuc forent, reformidarent, quandò illa æquè exprimat necessitas?

Eandem ob causſam, nec Gothicam FEVDI vocem abhorream. Eâ significatur genus clientelæ, quo vel prædium, vel dignitas, vel vectigal, cuiquam datur, ut & ipsi, & posteri, beneficii auctorem agnoscant pro patrono, ejusque caput, honorem, ac fortunas, defendant. *V. Loccenii Explicationes vocum feudalium, subjunctas Antiquitatibus Sueogothicis; Struvium disp. 2. de feudis θ. 1.

Neque multum averser STVBA; quo Dithmarus, aliique ejus ævi scriptores utuntur. Est verò à Germanico stube; pro quo Belgæ stove. Videtur autem ejus usus sic satis antiquus: quâ de re Lipsium vide ad Taciti Germaniam.

Etiam inter illa, ubi non solùm forma exterior, sed res ipsa veteribus fuit incognita, reponi debet instrumentum illud ferreum ab equi lateribus utrimque dependens, cui innituntur, atque insistunt equitantium pedes. Ea enim veteribus fuisse ignota, rectè jam ante duo secula monitum Joanni Tortellio Aretino: etsi hoc nomine reprehensus sit à Galeotto Martio Narniensi lib. de promiscua doctrina cap. XXVIII. Tortellii enim sententiam firmant, partim numismata vetera; partim statuæ equestres, tum lapideæ, tum ex ære fusæ; in quibus nihil hujusmodi conspicere est: ut in iis observatum quoque

que Brodæo in quarto Miscellaneorum cap. xxvi. Neque istius vel Xenophon lib. de re equestri, vel in Onomattico Jul. Pollux †, ubi de instrumentis agit equestribus, vel verbo meminerunt. Præterea Hippocrates, libr. de aëre & aquis, docet, pependisse equitantium crura, atque inde contrahi. Suetonius in Caligula cap. III. indicat, humores à cibo sumto in tibias equitantium descendere: & ideo Cæsarem Germanicum, postquam prandisset, assiduò solere equo vectari ad gracilitatem crurum replendam. Quæ sanè locum magis habent, si crura sine fulcro dependerint. Novo igitur huic invento novum quærendum nomen fuit. Id multimodis factum, ex Hispanica, Græca, Latina. Ex Hispanica dubium, an Græcâ, sit *astraba*. Hispanis quidem dicitur *estribo*, unde *astraba*; nisi ex hoc fuerit Hispanicum. Fortè à *strepa*, de quo libro proximo cap. XVII. Isidorus Hispalensis in Glossis: *Astraba, tabella, in qua pedes requiescunt.* Sed potiùs hoc Græcum; nam & Hesychio ἀστράβη ligneum est ephippum, quod tenent sedentes. Nempe ab ἀστρεμβίζω *, & στρέφω †, quia non vertatur, sed stabile sit; uti conveniebat; cùm, ut non uno loco * docet philosophus, omnis motus fiat super immobili. Præterea Græcis dictum ἀναβολεὺς, Latinis *scala*: quia eo solerent adscendere, velut scalis. Sanè Suidas, cùm dixisset, eos, qui Latinis *stratores* vocantur, quia equum sternerent; Græcis, quia ab iisdem, cum equum adscenderent, sublevarentur in eum, ἀναβολεῖς nuncupari: subjungit, ἀναβολεὺς ὃ καὶ παρὰ Ῥωμαίοις λεγόμενος σκάλα· *Anabolens etiam illa, quæ Romanis dicitur Scala.* Dixeris, signari hic potiùs scalas equo appositas, per quas facilis est adscensus; quàm astrabas, quæ pensiles, non portatiles. Sed hanc sententiam refellit Eustathius in Odyss. A †; ubi sic scribit: Ἀναβολεὺς ἡ μόνον τὸ σιδήριον, ᾧ τὰς πόδας ἐνιβίβιες ἵππου τινες, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος, ἐς εἰς τοιοῦτον καθυπουργεῖ: *Anabolens non modò dicitur ferrum illud exiguum, cui aliqui imponunt pedes equum adscensuri; sed etiam vir is, qui ad conscendendum equum adjuvat.* Ut Suidas ait, non *stratorem* modò dici ἀναβολέα, sed etiam *scalam*: ita Eustathius ait ἀναβολέα non solùm vocari ferreum instrumentum, cui equum adscendens pedem imponit, sed etiam *stratorem*. Ut, quin *scala* sit instrumentum illud ferreum, non possit dubitari. Atque idem Justo Lipsio visum de Militia Romana lib. III. dial. VII. Itaque & Mauricius στρατηγικῶν lib. I. ait: Ἔχειν * ὃ καὶ εἰς τὰς σέλλας σκάλας σιδηρᾶς δύο. Observatum hoc maximo Salmasio ad Spartiani Caracallam. Est & alia appellatio à Latinis: puta *stapes*, à statione pedum; quod si est, non sit ab

† *Lib.* 10. *cap.* 10. & 12.

* *Privativa.*
† *Verti.*
* *Lib. de motione animalium cap.* 2 & *de incessu anim. cap.* 3 *Item. Auerroes in* 8. *Nat. Ausc. cont.* 84.

† *Vers.* 155. *pag.* 1426. *edit. Rom.*

* Habere ad sellam conscendendam, binas scalas ferreas.

Hispanico *estafa*; sed hoc à *stapes*, vel *stapia*; quomodo alii dicere maluerunt; nempe pro *stapeda*: quod prætulit Philelphus: unde *stapia* καὶ συγκοπήν. Apud Franciscum Marium Grapaldum, si standum editioni Parmensi †, ista legas *: *Ephippio dextrâ, ac sinistrâ, loris quibusdam ferreâ machinulâ adduntur: quas strapedas eleganter, & Latialiter, appellabimus: quia in his sessores, dum teriga premunt equorum, pedes habere consueverunt. Apud majores, ut in statuis equestribus apparet, non fuerunt.* Ac ad oram etiam, itemque indice, *stratores* legas: ut planè videatur editor sic in chirographo Grapaldi reperisse. Fortasse *strapedes*, quasi *stratum pedum*, dici credidit. Sed malo putare, per errorem sic scriptum. Nam longè verisimilius etymon à statione pedum. Unde *stapes*, vel *stapia*. Quod vocabulum licet non sit vetus (quid mirum in re non veteri?) tamen ante mille, & ducentos annos, obtinuisse, argumento est, quòd apud B. Hieronymum in epistolis *bistapia* pro binis stapiis, seu stapedibus, legamus. Et fortasse paullò etiam antiquior B. Hieronymo fuerit vetus inscriptio à Wolphango Lazio, ac Hieronymo Magio, adducta: in qua, DUM VIRGUNCULÆ PLACERE CUPEREM, CASU DESILIENS, PES HÆSIT STAPIÆ, ET TRACTUS INTERII. Integram apud Magium inscriptionem vide lib. II. Miscellan. cap. XIV. Post tot priorum appellationes novam cudit Guiljelmus Budæus; nec inelegantem. Nam καὶ παιδαγωγὸν * ei *subex pedaneus* nominatur. Hæc pluribus sum prosecutus, ut videant omnes, quàm varia sit ratio barbara inventa efferendi non barbarè.

† *An* 1516.
* *Fol.* 98. *b.*

* *Per circumlocutionem.*

Cæterùm sunt nonnulla, quæ ut peregrina, ac recens ex vulgaribus linguis admissa, respui solent à multis, cùm reverâ cognita sint veteribus Latinis. Sanè Germani, & Belgæ puerorum cibum **pappe** vocant. Culpant igitur, quòd proavorum ætate Joannes Murmellius Ruræmondanus, vir pro illis temporibus bene doctus, libello puerili id nomen fecerit. Atqui, florente Româ, cibus ille *Papa* vocabatur. Nec *papaver* aliunde, quàm quia papæ puerorum inderent ad conciliandum somnum. *Papilla* etiam nomen ὑποκοριστικῶς ex eo, quia ubera papam sive cibum præberent. Imò à Latino papæ sive pappæ vocabulo Belgas, atque alios, **pappe** accepisse, per est verisimile. Varro Cato, sive de liberis educandis: *Cùm cibum, ac potionem buas, ac pappas, vocent; & matrem mammam, patrem tatam.* Ubi malè est in libris plurimis, etiam Mso Nonio nostro, *docent*, pro *vocent*. Jubent & viri eruditi trajicere verba hoc pacto, *pappas*, & *buas*: ut *papa* cibo, *bua* potui respondeat; quo ordine ista antecessere. Sed nihil hic mutare

mutare opus. Istiusmodi enim χιασμῶ †non pauca apud veteres exempla observavimus. Satis igitur liquet, *pappa* etiam Latinum esse. Ac quemadmodum à *bua*, quæ potio puerilis, venit *imbuere*: ita à *pappa* *pappare*, pro *edere*, dixit Plautus Epidico *: *Novo liberto opus est, quod pappet.* Et Persius sat. III. *Pappare minutum.* At Homero Iliad. E. παππάζειν aliud est: nempe πάππαν sive *patrem* appellare. Quomodo, & *abare* sit *vocare abam*, sive *abbam*: si vera est lectio hæc apud Ausonium, epist. ad parentem:

† *Trajectionis, qualem cernas in litera* χ.

* *Act. 3. sc. 2.*

——*Nam supparis ævi*
Sum tibi ego, & possum fratris abare vicem.

Sed non satis ea significatio convenit huic loco: neque *abare*, sed *abbare*, diceretur ab ἀββᾶς: quod & Syris habet ܐܒܐ dagessatum. Atque itidem gemina est consona in ἄττα apud Callimachum. Scaliger maluit exponere ἀδελφίζειν: atque esse ab ἀπφά, quod fratrum sororumque esse ὑποκόρισμα †, tradidit Suida. Sed sic quoque porrecta esset prima. Vel cum Scaligero dicendum, Latinos ex ἀπφά consonarum alteram extrivisse. Nempe quomodo Syracusiis pater, eodem Suida teste, & πάπας, & πάππας, vocabatur. Posteriori, à quo παππάζειν Homero esse dicebamus, utitur Philemon apud Athenæum, & Juvenalis sat. IV:

† *Blandimentum.*

——*Præguste pocula pappas.*

Sed priori modo est apud Photium in Nomocanone: atque ita Cyprianus, Sidonius, & alii semper, *Papa*. Nec aliunde, quam à πάπας, est Παπίας sive *Papias*. Quin igitur *pappare*, & παππάζειν, diversissima sint, minimè dubium est.

Salsicium etiam à Guilhelmo Cantero † damnatur ut peregrinum, ac barbarum, & ex Gallico *saulcesses* factum. Nos contrà contendimus, Gallicum esse ex Latino illo. Legas enim apud Acronem in Horatii Eclog. IV. lib. II. Satyr. Vetus Cruquii commentator sic habet: *Hilla*, inquit, *est deminutivum à positivo hira*; *& significat intestinum salsum*: *vel, ut alii dicunt, fartum salsicium.* Ac ne quis dicat, fortasse Acronis ævo irrepsisse è Gallico illo: sanè obstat, ἐτυμολογία. Nec enim dubitandum, quin *salsicium* sit κατὰ συγκοπὴν ex *salsum*, & *isicium*: quod ita dicitur, quasi *insicium* ab *insecando*. Ac Propterea *insicium* dicere jubet Flavius Caper. Sed adsentio Macrobio, qui de etymo fatetur: sed Naut deperiisse. Vide eum lib. VII. Sat. cap. VIII. Ac similiter posteriori ævo *Esicium* dixere, & hinc *Esiciatum*: quod Salmasio ostensum. Fuse etiam de hisce diximus in Originum libris,

† *Lib. 2. Novarum Lect. cap. 16.*

CAP. VIII.

De vocabulis non quidem peregrinis, sed toto eo genere deterioribus. Hujusmodi esse, quæ eò Latina sunt habita, quia invenirentur in codicibus Latinorum depravatis. Vt calamentha, & ferabitis. *Canoris amplius in Guil. Cantero requisitum. Ejusdem moneta esse* mansisterna, *pro* nasiterna; *cujus etymon adductum. Item* melamirum, *pro* melanurus. *Adhuc* proceritus, & redivi *pro* ricini, sotular *pro* socco, & valgustus: *nihiloque melius esse* busire, brusire, *vel* brisare.

ET hæc de vocibus, quas accepimus à barbaris: ut Romani quidem eas vocitare nationes solent. Quis verò existimet, vocabula esse deteriora peregrinis non donatis civitate? Atqui esse talia, liquidò evincam. Nam peregrina intelliguntur ab iis, qui linguas sciunt exoticas. Sed invenias in optimæ notæ scriptoribus Romanis aliqua deterioris notæ, ac quandoque nonnullis etiam non malæ notæ codicibus manu exaratis, uti & editionibus primis, vocabula ejusmodi, quæ nemo capiat, utcunque vel omnes orbis linguas sciret. Talia vitiosis Latinorum codd. originem debent vitiosam.

Ita CALAMENTHA vocibus duabus in Calepino legas. Imposuit locus Columellæ lib. IV. cap. XXVII; ubi nunc constanter *calametis*; quo notantur calamorum veterum fragmenta.

FERABITIS, monstrum vocis, à Calepino toties recocto adfertur, exponiturque *agrestis*. In errorem eum induxit corrupta lectio Sisennæ; è cujus quarto HISTORIARUM libro hæc verba adducit Nonius; prout quidem vulgati habent codices, imò & optimus Mus noster: *Partim ferabite, partim lauro, ac pinu abundant.* Nam pro *ferabite* legendum *ferâ vite*: ut rectè scripsit Radulphus Fornerius lib. IV. rerum quotidianarum cap. XX; multoque ante eum Guil. Canterus lib. III. Var. Lect. ubi id se ab amico ait edoctum. Quem verò amicum is non nominat, eum fuisse Jos. Scaligerum cùm aliunde scimus, tum ex ejus viri Conjectaneis in Varronem, & Comment. in Culicem. Quemadmodum & idem intelligendus apud Canterum lib. V. cap. XXIX, cum se quondam ab amico admonitum ait de emendatione Euripidei loci in HECUBA. Suntque alia in eisdem ab eodem fonte: in quibus nihilo pejùs nomini consuluisset suo, si tanti amici nomen expressisset. Est autem *ferus* hic idem, quod *agrestis*: diciturque *fera vitis*, ut Statio *fera silva*, ἄκτιτος:

Pulvere-

Pulvereumque ferâ crinem deterſit olivâ.

MANSISTERA legas in Onomaſtico veteri; ubi exponitur ὑδρία. Imò in Calepino, qui Paſſeratii dicitur, idem legas: ac locus iſte affertur è Plauti Bacchidibus: *Effer manſiſternam cum aqua foras.* Sed *naſiterna* reſcribe, cum ſit à *naſis ternis*, h.e. anſis. Eos quaternos habuere Vatiniani calices, à Vatinio, ſutore Beneventano, ſic dicti. Juvenalis ſat. v:

Tu Beneventani ſutoris nomen habentem
Siccabis calicem naſorum quatuor.——

Vide & Martial. XIV. epig. XCVI.

Naſiterna vocabulum legas quoque Sticho act. II. ſc. II.

MELAMIRUM item in nonnullis Calepini editionibus reperias. Rectiùs aliæ *melanurum*: quamquam neque hoc examuſſim placet, cùm *melanurus* ſit dicendum.

PROCERITUS Calepinus ponit, & interpretatur *malo ſpiritu adflatum*: ac citat illud è Plauti Pœnulo: *Neque nos populus proceritis infeſtabit lapidibus.* Sed ſatis liquet, duas eſſe voces *pro ceritis*: hoc eſt furioſis; quæ vox à Cerere, quaſi *Cereriti*, δημητριακοί. Sic Amphitry. II. II.

——*Quaſo, quin tu iſtanc jubes*
Pro cerritâ circumferri?

REDIVI appellantur à multis hominibus doctiſſimis, qui Græcis ſunt κρότωνες, & κυνοραίσται. Eſt autem pediculorum genus, canes infeſtans. Occaſionem *redivos* vocandi præbuere corrupti codices Columellæ lib. VI. cap. II: *Ut redivi, qui plerumque feminibus inhærent, eximantur.* HAC lectione deceptus doctiſſimus Theodorus Gaza, in tralatione ARISTOTELICÆ de Animalibus HISTORIÆ, *redivos* vocat: auctoritatem ejus deinceps ſecuti alii, atq; alii. Sed in utraque Pariſinâ, unâ Joannis Petiti, alterâ Rob. Stephani, *Ricini*, legitur; ut & libri VII. c. ult. quod de morbis, & medicinis canum inſcribitur. HUNC Gazæ lapſum jam olim deprehendit HERMOLAUS BARBARUS.

SOTULAR pro calceamenti genere uſurpare non metuit Julius Palamedes ADRIENSIS in tralatione Avicennæ I. Can. Fen. III. doct. I. cap. V. Et ſanè legas apud Grammaticos multos; qui *ſotular*, & *ſotularis*, inter maſculina nomina reponunt. Quod etiam factum à Caſparo Finkio, & Chriſtophoro Helvico. Uſurpatur etiam PONTIFICI in cap. 19. §. un. Ext. de HOMICID. A *ſolea* eſſe id nomen, cenſet Marcellus Donatus in Suetonii Caligulam cap. III. Sed & *ſotular*, & *ſotularis*, ſunt voces nihili.

Ab illo utique est Gallicum, *soulier*. Decepit Grammaticos corruptus B. Hieronymi locus extremo libro primo contra Jovinianum; ubi sic legendum: *Et hic soccus, inquit, quem cernitis, videtur vobis novus, & elegans; sed nemo scit, prater me, ubi me premat.* Vide, quæ dicam lib. III: cap. 51. in *subtalaris*.

Valgustus Calepino, fustis uncus. Sed deceptus est corruptis Isidori codd. lib. XIV. cap. IX. ubi nunc legitur, *Valli fustes sunt, quibus vallum munitur*. Et Sanè sic etiam Mssi nostri bonæ notæ.

Est etiam, ubi in verbis peccetur. Ita Busire, & Brusire, vel Brisare, in quibusdam Calepini editt. exponitur *consumere*. Adfertur è Nonio in *Vafer* Afranii locus iste in Divortio: *Qui coner noctu clanculum brisare*. In Mso nostro totus locus sic habet: *Qui conere noctu clanculum brusire dotem ne remittas vafer, honestè ut latites, & nos laudas diutius*. Ac *brusire* etiam est in editt. Mediol. Aldin. aliis. Vera lectio est *rus ire*. Totus verò locus sic restituendus:

—— Qui conere noctu clanculum
Rus ire, dotem ne repromittas vafer,
Honestè ut latites, & nos laudas diutius.

Nisi *brusire* corruptum ex *ab merus ire*: & pro *laudas* malis *lactes*: nempe hoc pacto:

—— Qui conere noctu clanculum
Ab merus ire, dotem ne amittas vafer,
Honestè ut latites, & nos lactes diutius.

Sed prius magis placet.

Cap. IX.

In vocibus nec peregrinis, nec Romanis, ab iis cœptum, quæ propria sunt.

Quale est, cùm Dionysius *dicunt, pro* Dionisus; Arthemisia, *pro* Artemisia; Jovinianus, *pro* Jovianus; Cælestinus, *pro* Cælestius. *Quandoque & in modulo peccari, ut cum tertia in* Oporinus *producitur; media in* Aratus *corripitur. Etiam in locorum propriis aberrari: ut cùm Maro* Inarimen *pro* Arimis *extulit: aut cum vulgò* Venetiam, *&* Venetias, *confundunt: aut cùm* Calarin *ponunt pro* Carali, *aut* Lamsacus, *pro* Lampsacus. *In iis, quæ ab Inchoant, non tam considerandam esse gentem, unde vox accepta, quam quid ferat mos Romanus: eoque* Roma *sine spiritu*, Rhenus *cum eo*, Rhetia *vel* Rhætia, *utroque modo exarari.*

A peregri-

A Peregrinis accedo ad ea, quæ ortum trahunt à Latinis, nec tamen in illis habent locum: quod bifariam fit. Quædam enim ratione materiæ sunt vitiosa; ut si vocabulum nullâ in significatione sit Latinum: ac similiter Græcâ in lingua de Græcis judicandum. Quædam peccant ratione formæ; quando vox aliqua est Latina; sed non in ea significatione, quâ à multis perperàm sumitur. Utriusque generis exempla afferam: primùm in nominibus, sive illis, quæ per casus infle-ctuntur: deinde in verbis, sive iis, quæ declinantur per tempora, & personas: postremò in particulis, sive istis, quæ neutro variantur modo.

In nominibus etiam omnia erunt concinniora, si priùs loquar de propriis; inde de substantivorum aliis, quæ communia, sive appellativa dicuntur; postremò addam de adjectivis.

Propria fere sunt Deorum, hominum, aut locorum. In divinis exemplum esto, quòd *Dionysium* dicant pro *Dionysio*. Quomodo etiam Justus Lipsius lib. IV. de Militia Romana Dial. X. ex primo Strategematum Polianni narrat, Pana primum fuisse auctorem tollendi clamoris ante pugnam, atque hoc ipsum suasisse in Dionysii exercitu. Imò & Bonaventuram Vulcanium videas in Arriano suo, lib. V.* de Expeditione Alexandri, sic semper exprimere græcum Διόνυσος. Idem tamen alibi, ut lib. VII. †, & initio Indicorum *, *Dionysius* sæpius reddit: ut prius illud, vel calami properantis, vel oscitantis typothetæ vitium queat videri. Utcunque hoc fuerit, passivus est error *Dionysius* pro *Libero*: qui & in nonnullos Ciceronis codd. irrepsit. Ut pro Flacco de Mithridate: *Deum illum, patrem, illum conservatorem Asiæ, illum Dionysium, Bacchum, Liberum, nominabant.* Prout editum quoque à Roberto Stephano in illâ anni CIↃ IↃXLIII. Sed omnino *Dionysium* legendum; ut etiam liquet ex primo Plutarchi Symposiacôn: ubi idem de Mithridate narrat.

* *Pag.* 101. & 102. *edit. H. Steph.*
† *Pag.* 161.
* *Pag.* 169.

Similiter peccatum in nominibus hominum, tum Græcis, tum Latinis. Prioris generis est, quòd *Arthemisia* semper edidit Henr. Stephanus apud Agellium lib. X. cap. XVIII. At *Artemisia* scribendum: cum ab Ἄρτεμις, quæ Diana est, Ἀρτεμισία vocetur, quasi *Dianinam* novè dicas.

Posterius ad genus refero, cùm vulgo *Iovinianus* vocatur, qui est *Jovianus*: prout Cæsaris ejus nomen semper exprimitur in numismatis antiquis. Prius illud ejus est vocabulũ, contra quem scripsit B. Hieronymus. Sic vulgò etiã Pelagii hæretici assecla vocatur *Celestinus*; cum hoc nomen sit Papæ eorumdẽ temporũ; at hæreticus ille dictus sit *Celestius*.

Est

Est etiam, ubi in propriis hominum vitiosè pronunciemus non ob literarum vitium, sed ob moduli neglectum. Multa alibi exempla dedimus ex antiquis. Ecce nunc de seculo nostro. Celebris parentum ævo Basileæ typographus fuit, cui nomen Joanni Oporino. In quo nomine video omnes producere penultimam; cùm ea sit brevis; ut indicat hoc Martialis:

Si daret auctumnus mihi nomen, Oporinus essem,
Horrida si bruma sidera, Cheimerinus.

Sanè Joanni isti auctumnus nomen dedit. Nam gentile vocabulum Herbst; unde *Herbstius* priùs dicebatur. At quod Germanis Herbst, *auctumnus* Latinis, id Græcis ὀπώρα, unde ὀπωρινός. Est verò hoc error turpior, quod nec excusari possit accentus obtentu; cujus ratione mediam in *Aratus* corripiunt Claudianus Mamertus, & Venantius Fortunatus.

Erroris in locorum propriis exemplum habemus in magno Marone: qui, cùm apud Homerum in Catalogo esset Εἰν Λεύμωνι, quasi una vox foret, cudit† inde *Inarimen*: lapsumque in eo (vide quantum tanti viri valuerit auctoritas) secuti hac parte poëtarum alii: in his Lucanus, Silius, Papinius, Claudianus.

† Æn 9. vers. 716.

Vulgo *Venetiam* multi dicunt, pro *Venetiis*: eósque inter Erasmus præfat. in Chiliadas: ubi de variis ejus operis editionibus tractat. Atqui *Venetia* tum una est ex Armoricis Galliæ civitatibus; quæ hodie *Vannes*: tum ea Italiæ regio, in qua præter Venetias sunt Patavium, Verona, aliáque oppida. Priori modo usus Cæsar lib. III. de bello Gall. Posteriori Livius lib. XXIX, & XLI, Paterculus lib. II, Plinius lib. II, & XLI. Florus lib. III, aliique. Verba unius Livii adducere sufficerit. Ejus est libro proximè dicto: *Ex iis M. Æmilio senatus negotium dedit, ut Patavinorum in Venetia seditionem comprimeret.*

Calarin vulgò vocant Sardiniæ oppidum: ejusque episcopum Luciferum *Calaritanum*. Sed urbs *Caralis* dicenda, indeque *Caralitanus*. Sic vocant Hirtius, Livius, Ptolomæus: etiam Claudianus de bello Gildonico. *Calari* erat apud Plinium. Sed *Carali* restituit Pincianus.

Lampsacus cum P: etsi absque eo ediderit Lud. Carrio in suo Valerio Flacco, veterem, ut lib. II. ait, codicem secutus. Sed scimus aliter esse in codd, aliis: quomodo & in Eusebii Mssis reperit Pontacus. Et Græcis est Λάμψακος, παρὰ τὸ λάμψαι: cujus rationem adfert Etymologici magni consarcinator.

Est verò

Est verò ubi penè de nihilo in partes abeatur. Ut dum disputant, utrùm rectius sit, cum spiritu seu *Rhets* & *Rhetia*, seu *Rhati* & *Rhatia*: an sine eo seu *Reti*, & *Retia*, seu *Rati* & *Ratia*. Sanè nihil non horum nititur veteribus libris, ac lapidibus: ut à Marco Velsero ostensum in suo de Vindelicia, & Rhætia opere. Quid mirum? Quando in talibus non idem mos Romanis ipsis semper fuit: imò sæpius etiam abiere à consuetudine gentis, unde vocem haberent.

Itaque *Roma* etsi à Græco ῥώμη sit, propriéque *Valentiam* notet; tamen sine spiritu scribimus: quia Latini veteres non adspirabant initiale R, more Græco. Uti nec Germani faciunt, vel Belgæ: eoque si rationem sequi volumus, etiam *Renus* scribi oporteat. Scio, Græci aliter Ῥῆνος. Sed Romani non accepere id vocabulum à Græcis, verùm Germanis; quibus Rein dicitur, à rein, *h. e. purus*: sive generali appellatione, quia omnis aqua mundat: sive particulatim, quia eo prisci Germani explorarent, tortusne esset purus & immaculatus, unde ἐλεγχίμυθος in primo Ἀρχαιολογίας appellatur *, *Rhenus* tamen malim, quia in talibus consuetudo Romana præferri debet rationi.

* *Vide & Nonnum* XIII. *Dionys. & quæ ad eum Gerardus Falkenburgius ex Nazianzeno & Iuliano, annotavit.*

CAP. X.

De propriis hominum, quæ Hebræi ad nos transfuderunt. Non esse causam satis gravem, cur pro Eva *dicamus* Heva, *vel* Hava; *etsi ejusdem originis sit ac* have, *pro* salve. *Nihil etiam urgere, ut pro* Noë *dicamus* Noach: *ac multò minus, cur* Noachus *pro eo usurpemus. Nec* Eldras, *pro* Ezra, *vitiosum videri.* Gersom, *&* Gerson, *malè confundi. Malè item Tiberiani avi πολυίστορα dici* Appionem, *cui* Apio *sit nomen. Ac quia id derivetur ab* Api Deo, *occasione eâdem aliis etiam actum vocabulis à numine impositis. Qualia Hebræis* Elisæus, *&* Elisabeth; *Chaldæis* Baltasar, *&* Balsasar; *Assyriis* Nebucadnezar, *quod à Nebo, sive Chamo; Persis* Mithridates; *Græcis, ac Latinis,* Herodotus, Apollonius, Apollinaris, Martialis, *aliaque. Peccari etiam in propriis locorum: ut cùm* Madiam *dicunt pro* Madian. *Nec minùs quædam vitiosa esse ex iis, quæ à Celtica sunt lingua: quale in hominum propriis* Theodoricus *pro* Theodericus: *in propriis locorum* Leodium *pro* Leodicum; Delphi, *pro* Delfi.

ETiam peccari videas in propriis origine barbaris: ut quæ non in Latio, vel Græcia, nata sint; sed Orientis linguâ, aut Septentrionali,

† *Ordine neglecto.*

nali, vel aliâ. De quibus dicturus, metuo ne ἀμεθόδως † id agere videar, quia vixdum à peregrinis ad ea pedem tulerim, quæ à Latinis profecta sunt, vel *Græcis*. Sed non leve discrimen peregrinorum est in propriis, ac communibus. Communia enim (de quibus solis antea egimus) variant pro linguis. Propria verò eadem sunt in linguis omnibus: nisi quòd sæpe, pro linguæ cujusque natura, variet litera una, vel altera. Sic linguæ universæ eodem fere modo dicunt; *Adam, Abraham, Moses, David, Jesus, Socrates, Plato, Cicero, Cæsar, Carolus*, & ita in id genus aliis. Quare non absre, nec planè extra oleam, futurum; si mantissæ loco adtexam quædam de propriis, quæ ex peregrina accepimus linguâ. Ac primùm iis quæ debemus Hebræis. Ubi crebrò peccari, negare non possumus: nec tamen tam frequens illud, quàm cupiunt nobis persuasum, qui omnia metiuntur Masoritarum punctis. Ac præterea non satis attendunt, quantopere immutentur vocabula, quoties coloniam mutant. Tale est, quòd *Heva* scribere jubent pro *Eva*, quia nomen id sit ab חוה hava, *vivo*: unde *have*, sive *ave*, id est, *vive, salve*. Atque hoc etiam è Plauti Pœnolo* liquet. Nec diffiteor, inde nomen esse, *quod mater esset cunctorum viventium*, ut ait Moses †: hoc est, *parens omnium hominum*, ut interpretatur Onkelos in paraphrasi sua Chaldæa. Nam fatuè nimis R. Levi non κατ' ἐξοχὴν, sed generatim accepit illud *viventium*; quasi & mutorum fuerit animantium parens. Sed uteunque hoc ἔτυμον faciat pro Hebræa ἐτυμολογίᾳ: non tamen inde consequitur, spiritum asperum à Latinis præponi oportere. Nam hi Græcos sequuntur, quibus est Εὔα. Et, cur ita mallent, ratio erat. Quippe Syris Eva cum adspiratione notat serpentem feminam: ut est apud Eusebium in præparat Evangel. & Epiphanium contra hæreses.

* *Act. 5. sc. 1.*

† *Genes. 3. 20.*

Nihilo meliùs, quòd Augustinus Steuchus Eugubinus, atque alii, Νοὲ improbant, proque eo jubent dicere *Noach*: quo modo pronunciandum sit, si sequamur puncta Masoritica. Quasi nullâ ratione fuerint suffulti LXX interpretes, qui Νῶε vocant: aut flocci sit, quòd constanter Noë dicatur à græcis, Latinisque Patribus. Qui & (ne id excidisse iis credamus) similiter, quando ה vel ע est in fine, id in aliis etiam agunt: ut *Thare* cum dicunt, non *Tharah*; *Sue*, pro *Suah*: & similis ratio in aliis multis. Steuchus laudat Berosum, qui *Noach* nominat pro *Noë*: quasi corculis ille Annii fœtus placere multum possit. Quid enim de istoc Beroso sit sentiendum, ab unde diximus lib. 1. de historicis græcis cap. XII, & lib. III de Historicis Latinis cap. VIII. Siquid culpa-

culpari in hujus nomine meretur, id potiùs fuerit, quòd vulgò dicimus *Noachus*. Nam A illud ante C H est furtivum; eoque, si quid apponatur, perit: ut à רוח ruach, *spiritus*, est plurale רוחת *ruchot*: ut Jer. XLIX. 36. & Ezech. XLII, 20. Quare ex *Noach* potiùs formandum erat *Nochus*.

Nec rectiùs damnant *Esdras*. *Ezra*, inquiunt, scribendum; ut Hebræus fons indicat. Nempe gravi supercilio pro nihilo putant, quòd aliter efferant græci, & Latini. Tanti iis est vel gustum Hebrææ habere linguæ. Non obstrepimus viris summis, qui sic malunt; sed solùm non possumus probare sciolos istos, qui propterea *Esdras* imperitè dici arbitrantur. Nec enim hæc pronunciatio caret ratione. *Ezras* pro *Ezra* fit, ut pro *Inda* est *Indas*: quod, puto, non damnabunt in Evangelistis. Jam autem pro *Ezra* rectum est *Esdras*, quia Z olim sonuit, ut D Sunde Dores, trajectis literis, pro Ἔζρα dixissent Ἔσδρα: ut σκεύδω pro σκεύζω; quod ex Theocrito satis liquet.

Utcunque verò & hæc, & alia id genus multa, à multis temere repudientur, (ingens seges talium se animo offert; sed nolim nunc iis insistere) sunt tamen non pauca: ubi facilè subscribam: ut quando distinguunt inter *Gersom*, & *Gerson*: qui planè diversi. *Gerson* Jacobi Patriarchæ ex Levi nepos fuit. At *Gersom* scribendum, ubi sermo est de Mosis filio; sic nuncupato, quia eum genuisset Moses expulsus ex Ægypto. Sanè & Hebræis est גרשם, gersom: uti & Γηρσὰμ græcis, diversa vocali; uti sæpe in vocalibus abeunt à Masoritis; vel hi potiùs ab antiquâ pronunciandi ratione; si quid de istoc judicare valeo. Interim fatendum, sæpe M, & N, confundi. Uti & *Absolon* non optimè dicitur pro *Absolom*, אבשלם quod significat *patrem pacis*, vel *pacem patris*.

Sed satis de Hebræis. Aliquid etiam addamus de Ægyptiacis. Tale est, cùm vulgò πολυίστορα illum; contra quem Flavius Josephus scripsit, quemque *cymbalum mundi* Tiberius Cæsar nuncupabat; *Appionem* vocant, cùm *Apio* dicatur. Nec enim homo Ægyptius ab Appia gente Romanâ nomen accepit; sed ab Api, Deo Ægyptio: ut pleræque gentes à numine suo nomina solent imponere. Sic Iudæorum est אלישע, *Elischah*: Græcis Ελισαὶ, ut in libris Regum semper exaratum; sive Ελισσαῖος, ut est apud Lucam IV. 27; & *Dei salutem*, vel *Deum salvantem* designat: ac אלישבע, Ελισάβετ, *Deus juramenti*, vel

saturitatis, vel *Dei septenarius*. Chaldaica sunt Βαλτάσαρ, & Βαλτάσαρ: illud nomen regis apud Danielem; hoc verò nomen ipsi Danieli datum à rege in honorem idoli *Bel*, sive *Bal*. Regis verò nomen, quod vulgo *Balthasar* scribitur, potiùs *Balsasar* fuisse; ex B. Hieronymo, & aliunde constat. Assyrium quoque *Nebucadnezari*, sive *Nabuchodonosori* nomen est à *Nebo*; qui idem ac *Chamus*, & *Beelphegor*. Non tam Solis, quàm Lunæ numen, ita dictum Assyriis, ostendi in secundo de idololatriæ origine * cap. VIII. Atque ibidem cap. IX. monui, Persicum esse Μιθραδάτης, à *Mithra*; qui Persis est Deus Sol. Jam quàm multa à numine Græco, Latinoque; ut *Diogenes*, *Diodorus*, *Apollonius*, *Apollinaris*, *Herodotus*, *Heraclitus*, *Hermippus*, *Dionysius*, *Bacchylides*, *Martialis*, *Martinus*, ac tot alia.

* *Sive de Theologia gentili, & physiologia Christiana.*

Erroris in locorum propriis exemplum fuerit, quòd Μαδιὰμ sit in codd. Græcis. Nam, ut verè Ausonius ait,

Vocibus in Graiis non ultima conspicitur M.

Dixeris, Hebræum esse, ut Αδὰμ. Sed dispar in priori ratio est; quia & Hebræis *Madian* per N effertur.

Verùm mitto Hebræa. Potius aliquid adjungam de propriis hominum, vel locorum, quibus origo ex lingua Europæa. Ut in Gothico nomine *Theodoricus* per O in tertia: cùm scribi debeat *Theodericus*, quia sit à Celtico **Leode**/ id est, *populus*: non autem à Θεόδωρος. Nempe vulgò hac parte sæpe peccant homines eruditi, quòd Germanicorum originem petunt è Græcia. Sic doctissimus Dausquejus in secundo Orthographicorum *Gerartus* jubes scribere, quia Græcè sit Γέραρτος à γεράω. Omnino enim id à fonte est Germanico sive placet esse â **gier**/ id est, *vultur*; unde aliqui pro eo *Girardum* scribunt: sive à **geren**/ id est, *desiderare*; unde Erasino *Desiderius* redditur; qua de re diximus Physiologiæ Christianæ * lib. III. cap. LXXXV.

* *Sive operis de Idololatriæ origine & progressu.*

In loci nomine delinquitur, cùm inclytam Eburonum urbem *Leodium* dicimus, pro *Leodicum*: quod à prisco **Leode** / id est, *populus*, & **dyk**/ i. *agger*. Fusè de eo Lipsius lib. I. Poliorcet. cap. II: ubi & de Theoderici nomine, proximè memorato. Delfis Batavis Ill. Grotium natum dixerim: at Delphis Phocidos cultum Apollinem. Nam Batavorum urbs **Delft**/ non **Delpht**. Origo item à fodiendo: atqui nõ **delphen** dicimus, sed **delven** per v consonum: quòd mollius sonat, quàm ipsum F; nedum ut P H hic habeat locum.

Quandoque in modulo etiam syllabæ vitiosè talia efferuntur. Ut si prio-

priorem in *Scotus* olim corripuisses; quasi à Σκότος † foret. Planè enim pronunciabant per ω, vel consonam geminabant: unde prior semper est porrecta: ut valde fugerit ratio Thomam Demsterum, eruditum Scotum, beneque de literis meritum; quando, in honorem, credo, patriæ, legere jubet apud Martialem lib. VI. ep. LVIII:

Comminui & Scotica sidera ferre poli.

† *Tenebræ.*

Ubi omnino retinendum est *Scythica*; prout in omnibus est libris. Atque hoc etiam observatum Reverendissimo Jacobo Usserio, Armacano Archiepiscopo, & universæ Hiberniæ primati, in laudatissimo opere Antiquitatum Britannicarum. Cujus ego in re majori meminisse malim, quàm iis, quæ ad pulverem pertinent grammaticum: sed enim & istoc occasione meliori non eo minus fiet. Summa enim summi viri, & undecunque doctissimi merita de Ecclesia, & tota Rep. literaria, nunquam sinent, ut non æternùm ab omnibus literarum amantibus memoriâ gratâ celebretur.

CAP. XI.

A propriis itum ad appellativa: ac in his primùm adorta à Græcis: ubi aliqua initio, aut medio vocabuli, adduntur, aut demuntur. Ut in parochia, *pro* paræcia; boræum, *pro* borĕum; *& fortasse in* amphibologia, *pro* amphobolia; myagrus, *&* cynomyagrus, *pro* myiagrus, *&* cynomyia; sciaticus *morbus pro* ischiadicus; catarrus, *pro* catarrhus; penteris, *pro* pentaëteris; pædagium *pro* pædagogium. *Hinc adlata, ubi sit trajectio literarum: ut versus* spondaicus, *pro* spondiacus; *vel initio, mediove, litera una, pluresve, immutentur: ut* acalyphe, *pro* acalephe; amolum, *pro* amylum, *vel* amulum: iliaca *passio pro* ileo *morbo, qui &* chordapsus; antabatæ, *pro* andabatæ; *ubi & de etymo* caliendri, *ac vocis* pando. *Adhæc* mosaicum, *pro* musaicum, *quod &* musivum, *unde* musivarii; paraclitus, *pro* paracletus; nigromantia, *pro* necromantia. *Etiam in quantitate peccari: quale cum* anathêma *dicunt pro* anáthema; Basílius *pro* Basilius. *At* Academia *rectè proximam ab ultima nunc corripere, nunc producere.*

A Nominibus propriis nunc me confero ad communia, quæ vulgò appellativa dicuntur. Horum alia sunt græca, alia Latina. Loquor verò de græcis ortu, sed vitiosè prolatis. Qualium quædam initio, aut medio vocis, corrupta sunt; quædam terminatione peccant.

Prioris generis sunt duplicia : vel enim in literis ipsis error committitur, vel modulo duntaxat. Literæ vel adduntur, vel demuntur, vel transponuntur, vel mutantur. Primum, secundumque vitium concurrunt in *parochia* : ubi H perperam additur post C : E malè præteritur post O. Nam rectum est *paræcia*. Quod apud Augustinum lib. XIV. de Civ. Dei cap. XXIII: *Presbyter quidam fuit nomine Restitutus in paræcia Calamensis Ecclesiæ*, græce est παροικία. Quod habes & Canone XIV, & XXXIV † eorum, qui Apostolici dicuntur. Sæpiusque in Eusebii Historia Ecclesiastica occurrit, atque alios : ut audiendi non sint, qui eo comminiscuntur *parochos* dici, quia panem Domini præbeant Ecclesiæ. Nempe similiter ac ἀπὸ τοῦ παρέχειν, hoc est, præbendo, *parochi* dicebantur, *qui præbent ligna salemque* : ut ad Horatium * Acron annotavit. Est verò παροικία quasi sacra vicinia, sive conventus eorum, qui sunt unius fani consortes. Ut πάροικοι ipsi vicini, sive accolæ, qui & πρόσοικοι. Qua de re plura Alciatus lib. I. Prætermissorum ; Budæus ad L. 239. ex Pompon. lib. singul. enchiridii: libroque de origine parœciarum Ioannes Filesacus, Theologus Parisiensis.

† *Al.* 33.

* *Lib.* 1. *Sat.* 5.

Prima vocalis malè additur, quando per diphthongum scribunt *boraum*, pro *boréum*, cùm Græcè sit βόρεον. Ovid. lib. IV. Trist. eleg. VII:

Vita procul patriâ peragenda sub axe boreo.

Sic *antiboreum*, apud Vitruvium lib. IX. cap. IX.

Est cùm etiam tota videtur syllaba perperam adjungi. Ut cùm *amphibologia* ajunt vulgò, pro *amphibolia*. Sed enim scrupulum injecerit, quod prius non modò legatur apud Servium ; sed etiam Laërtium in Zenone. Dixeris fortasse, codices esse corruptos : quia apud græcorum alios semper sit ἀμφιβολία. Verùm nonnihil est, quod ratione etiam prior defendi potest scriptura ; nam si ἀμφίβολον dixere pro ambiguo sermone ; cur non inde formarint ἀμφιβολογία ? Verùm, inquias, ab ἀμφίβολον esset ἀμφιβολολογία : quæ vox sit dura, auribusque molesta. Hanc enim rationem & ipsi adducebamus in Oratoriis Institut. lib. IV : ubi pluribus de eo agebamus. Sed non inscitè oggerit Claudius Dausquejus †, si à γωνία dixere *polygonia*, & *oligogonia* ; cur non & hic potuerit syllaba geminari ? Vel quid si per syncopen syllabam elíserint ? quomodo Latini * ex *sambuca*, & *cano*, fecere *sambucina*, pro *sambucicina*. In hoc incerto nolim de ísto ferram reciprocare diutius. Quin tutiùs tamen ἀμφιβολία dicatur, minimè dubi-

† *Lib.* 2. *Orthograph. con.*

* *Plaut. Stich.* 2, 2.

dubitandum; minusque probum esse *Amphilogiæ* nomen, licet Erasmus sæpe utatur, notat Goclenius in Sylloge Voc. obsol. & barb. pag. 347.

Adimitur litera in *myagrus* apud Solinum, pro *myiagrus*, μυίαγρος: ut *cynomyia*, κυνόμυια, *musca canina*, non *cynomya*. Item quando coxendicum, vel lumborum dolorem, qui morbus est *ischiadicus*, *schiaticam* appellant. Sanè ἰσχιάδα vocant Græci ab ἰσχίον, id est, *coxendix*: unde & ἰσχιακὸς, ut ab ἰσχιὰς, ἰσχιαδικός. Interim non heri, vel nuper, errorem hunc natum, putari debet. Nam apud Capellam est *schias*, pro *ischias*. Imo σχίον pro ἰσχίον est in vett. glossis. Atque in *sciatica* quidem tum litera, tum spiritus aufertur. At posterius solùm fit in *catarrus* pro *catarrhus*: cùm Græcè sit καταῤῥοῦς, ex καταῤῥέω. Tota verò syllaba aufertur in *penteris*: quomodo à magnis etiam viris dici, queritur Josephus Scaliger lib. v. de Emendatione Temporum cap. de Encæniis Templi †. Rectum verò est pentaëteris, πενταετηρὶς: pro quo *penteris* nihilo melius, quam *padagium*; quod adstruere conati è Plinii lib. v i i. cap. xxvii. Atqui nihil certius, quàm pro *padagio*, *padagogio* legi oportere. Græcè enim est παιδαγωγεῖον.

† *Pag. 359. edit. Leid.*

Etiam, ut dixi, trajectione literarum delinquimus: utcum pro *spondiacum* dicunt *spondaicum*: etsi sic cum vulgo scribat etiam Alciatus lib. ii Dispunctionum cap. xxi. Sanè versus meris constantes spondeis, vel σπονδιακοὶ Græcis dicuntur, unde, *a* in *i* converso, non aliud quàm *spondiacum* esse potest: vel σπονδιάζοντες, prout non vetus modò Persii scholiastes * appellari ait: (nam quod apud eum σπονδοδιάζοντες o inserto legitur, planè librarij culpa est) sed etiam in fragmento, quod Censorino annecti solet, si veteres sequimur membranas, quas repræsentavit Carrio. Nam in illa, quam nobis Elias Vinetus exhibuit, corruptè quoque *spondaieum* editum est.

* *In sat. 1.*

Mutatio vel unius est literæ, vel plurium. Unius, ut cùm *acalyphe* dicitur pro *acalephe*. Græcè ἀκαλήφη, *urtica*. Vide Casaubonum Animadvers. in i i i Athen. & Radulphum Fornerium lib. i i i Rerum Quotidian. cap. xxx.

Simile est *amolum*: quomodo cum Scauro * scribere non ausim: etsi apud Vindicianum in Apicij Excerptis sit, *Amulum ex oryza*. Nam Græcè est ἄμυλον, διὰ τὸ μὴ μύλης, quod non molatur. Dixeris, *u* in *o* abire: quomodo ab ipso μύλη est *mola*. Sed quod in simplici *mola* factum, id quo minùs in *amylo* habeat locum, græca impedit compositio,

* *Lib. de Orthographia ad Theseum.*

positio. *Amulum* tamen non vehementer impugnem: quando scripsere *Sylla*, & *Sulla*; *inclytus*, *inclutus*; *lachryma*, *lacruma*, & similia.

Etiam ἀναλογίαν negligunt, qui morbum, græcis vocatum εἰλεὸν, ILIACAM PASSIONEM nuncupant. Nam morbus is *ileos* dicitur, non *ilios*. A posteriori *iliacus* veniret, uti ab Ilio urbe *Iliacos muros* dicimus. Scio, *ilia* ex eo vocari, quòd unum ex tribus tenuibus intestinis, in quo tormina ex convolutione oriuntur, εἰλεὸς nuncupetur. Sed ab εἰλεὸς, sive *ileos*, potiùs *ileacus* foret: verùm ne istoc quidem obtinet. Quare morbum hunc vel *ileon* dicemus, vel *chordapson* cum Celso, Cœlioque Aureliano, & græcis, quibus itidem χόρδαψος nominatur: nempe quia manu admotâ quis τῆς χορδῆς ἅπτεσθαι, hoc est, chordam, sive fidem tensam tangere, sibi videatur.

Antabata per τ scribere jubent: quia sit ex ἀντὶ, & βῆναι. Verùm aliter libri vett. Nempe T post N fere sonat ut D: unde à *mentior*, *mendax*, & ut in græcis consistam, *calendrum* Horatio †, ac Arnobio *, ex κάλυντρον, *pondo* ex πετάω,

† *Lib.* I. *sat.* 8.
* *Lib.* 6. *adversus gentes.*

MOSAICUM quoque opus malè dicunt pro *musaico*: quamquam *musaicum* etiam damnant quidam, qui *musivum* dicere jubent! unde *musivarii* Firmico, & Cod. Theod. lib. III de excus. artif. Verùm Josephus Scaliger in notis Manilianis, & ex iis, uti arbitror (sanè post eas) Nicolaus Serrarius notis ad S. Bonifacii, aliorumque epistolas, docent; ut ab Ἀχαιὸς, & Ἀχαϊκὸς, dicimus *Achivus*, & *Achaicus*: ita à μυσᾶ, & μυσαϊκὸς, dici *musivus*, & *musaicus*. Prius tamen illud tutiùs usurpabimus. Spartianus in Pescennino Nigro: *Hunc in commodianis hortis in porticu curva, pictum de musivo inter Commodi amicissimos videmus sacra Isidi ferentem.* Usus quoque Aimoinus lib. III de gestis Francorum cap. XLII. Sed & eandem vocem Brissonius † restituit Gregorio Turonensi, apud quem in Parisiensi Badii editione corruptè legebatur lib. V cap. XLV: *Multa in civitate illa ædificia fecit, domos composuit: ecclesiam fabricavit, quam columnis fulcivit, variavit marmore, musæo depinxit.* Musivum opus qui facerent, dicti *musivarii*. Atque ita L. I Cod. de excusationibus artificum legi debere, rectè probat idem Brissonius è L. II. eodem tit. Cod. Theod. In vett. codd. exaratum *musinarii* per N: quod iccirco probabat Cuiacius. Sed cùm *musivum* dicamus; non dubium, quin facili lapsu V in N sit conversum. Corrupta quoque hæc vox apud Julium Firmicum extremo cap. libri III: ubi in Aldina legitur: *Aut in usu varios, aut inauratores.* Ubi *musivarios* legi debere,

† *In Lexico.*

jam

jam varij monuerunt. Eademque in voce peccatum lib. IV. cap. XV: *Facit enim aurifices, inauratores, bractearios, argentarios, muſicos, organarios, pictores.* Ubi optimè Scaliger * corrigit, *bractearios, muſivarios, pictores.*

* *Ad ſphaeram barbaricam Manilii.*

Paracletus ſcribendum, non *paraclitus*: quomodo jam ab annis locuti ſunt octingentis: ut oſtendit locus iſte Haimonis Epiſcopi Halberſtatenſis in Evangel. Dominicalia: *Quidam Græcus veniens in palatium Regis, cùm legeretur illud Evangelium, & diceretur* PARACLITUS, *dixit* PARACLETUS *debere dici: Non eſt ibi ϳota, ſed E longum. Tamen nos non audemus illud mutare, propter conſuetudinem, ne novum aliquid invenire dicamur.* Hæc ille: quæ oſtendunt, quantum poſſit in animis hominum error inveteratus. Eò autem reſpicit, quòd in hymno ſacro ſit dimeter iſte: *Et ſpiritum paraclitum.* Ubi & proxima ab ultima perperam corripitur.

Plures vero literæ corrumpuntur in *nigromantia* pro *negromantia*, νιϰρομαντείαι: cujus etymi ignara ſuperiora ſecula, ſwarte kunſte/ reddiderunt. At vox græca propriè notat *vaticinationem è mortuis.* Quomodo & νιϰυομαντείαν dixere.

Denique vitioſus etiam modulus corrumpit pronunciationem. Itaque non quidem adverſus ὀρθογραφίαν, attamen contra ὀρθοέπειαν, peccatur, quando *anathêma* proferunt penultimâ porrectâ, cùm Græcè ſit ἀνάθημα. Pluraque ejus generis adduximus libro II de Arte Grammatica cap. XXXIII. *Darius, Baſilius,* & ſimilia, perperam efferri penultimâ correptâ, ſciunt qui adhibêre oram literaturæ Græcanicæ. Nam in his Græcè ſemper eſt ει, Contra eſſe volunt in *Academia*; quia Græcè ſit Ἀκαδήμεια. Sed inde nihil aliud conſequitur, quàm proximam ab ultima rectè etiam corripi. At interea eandem quoque producere licet; quia & Ἀκαδήμεια dicitur; ut liquet ex Stephano, ſive Hermolao Byzantio. Hinc Laurea Tullius, Ciceronis libertus:

Atq; Academia celebratam nomine villam
Nunc reparat cultu ſub potiore Vetus.

Integrum epigramma apud Plinium habes lib. I. Nat. Hiſt. cap. II.

CAP. XII.

De vocabulis è Græcia petitis, vulgo perperam vocali A, vel E, terminatis. Ut cùm dicunt anatomia, *pro* anatome; *vel* zizania, *in recto ſingulari:*

vel prophetissa, *pro* prophetis; *ut* Sybaritis, & Achæis. A poëta *num* poëtis *vel* poëtris; *an* poëtria, *sit dicendum*. Chronicam, *vel* bibliam, *improbatum*. Bibliæ pertrariæ. *Cur S. Scripturam* βιβλία *potiùs quàm* βιβλίον *vocemus*. *Rejecta item* tomice, *pro* tomix; sinape *pro* sinapi. *Adhæc ex illis in consonam desinentibus* gryphum, *pro* gryphus; zingiber, *pro* zingiberi, *vel* zingiberis; acinacis, *pro* acinaces; gausapis, *pro* gausape, vel gausapa; scholaris *pro* scholasticus; cymbius, *pro* cymbium; mclampyrus, *pro* mclampyrum; chirographus, *pro* chirographum; peponus *pro* pepo.

SEquitur alterum Græcorum genus: nempe ubi non initio, vel medio vocabuli: sed ejus exitu peccatur. Priùs referam de iis, quæ vocali terminantur: inde de exeuntibus in consonam. In priori genere sufficerit agere de duabus primis vocalibus, A, & E.

Vitiosè vulgò dicitur *anatomia*: etsi sic etiam vir doctissimus Cæsar Bullingerus de pictura, & statuaria lib II cap. XIII: *Sit ergo plastes anatomia peritissimus, & humani corporis proportiones ad ungues teneat*. Planè enim *incisionis*, vel *incidendi corporis humani* dicendum, vel *anatomes*: ut Græce ἀνατομῆς.

Zizaniam dixit B. Ambrosius lib. VII in Lucam: *Aliud est fermentum zizania, aliud tritici*. Sed Matthæi cap. XIII semper τὰ ζιζάνια legas. AC similiter Nazianzenus, τὰ ζιζάνια σπείρειν. Rectiùs igitur Hieronymus ad Eustochium *Dum parvus est hostis, interfice. Ne quis tia, ne zizania erescant, elidatur in semine*. Loco Matthæi memorato etiam Syrus habet ܙܝܙܢܐ, *zizané*; ut non sit apertum, utrum *Græci* eam vocem à *Syris*, an Syri acceperint à *Græcis*. Nec scire id ad præsens institutum facit.

Prophetissam nominant Ecclesiastici, quam *prophetidem* melius vocarent: quomodo Platoni, & Plutarcho, προφῆτιδες appellantur? idque ἀναλόγως. Nam sic dicunt, ὁ Συβαρίτης, ἡ Συβαρῖτις, ὁ Σκυθης, ἡ Σκύθις, ὁ Αχαιὸς, ἡ Αχαὶς. Sane & Ovidius similiter lib. II. Trist.

Nec, qui composuit nuper Sybaritida, fugit.

Et epist. Briseidos: *Inter Achaiadas longè pulcherrima matres*. Ubi, κατ' ἐπένθεσιν τοῦ *A*, *Achaiades* pro *Achaides* dixit, græcà Αχαιάδες, & Αχαιιάδες: quod posterius apud Apollonium est in primo. Ac, ne in gentilibus consistam, similia sunt, ὁ φθιώτης, *maritus*, ἡ φθιῶτις, *uxor*: ὁ δεσπότης, *dominus*, ἡ δέσποτις, *domina*.

Volunt aliqui à *poëta* similiter dicendum *hac poetis*. Itaque & apud Persium legi debere in prologo: *Corvos poëtas, & poëtidas picas*.

Et

Et profectò ita in aliquot libb. Mſſis invenitur: longè tamen pluribus *poëtridas* quomodo etiam eſt in Aldina an. CIↃ IↃI. Nempe ut à ποιητὴς fit ποιητρὶς, quomodo ab αὐλητὴς, eſt αὐλητρὶς. Nihil æquè huic ſententiæ adverſatur, quàm quòd nec ποιητὶς, nec ποιητρὶς, uſquam apud græcos invenias. Semper enim, ut à ψάλτης, ψάλτρια, à κιθαριστὴς, κιθαρίστρια: ſic à ποιητὴς dicunt ποιήτρια. Priora duo apud Athenæum, & Terentium, legas: tertium, apud Ciceronem pro M. Cælio. Quæ faciunt, ut *poetrias* apud Perſium damnare non auſim.

Chronicam efferunt pro *chronicum*; ubi intelligitur *volumen*, vel opus. Scio, per A in recto ſingulo efferri non ab Iſidoro tantum, Gregorio Turonenſi, aliiſque inferioris ævi ſcriptoribus; verùm etiam B. Hieronymo in Danielem cap. IX. ubi legas: *Quem locum in Chronica Euſebii, quam ante annos plurimos in Latinam linguam vertimus, diligens lector plenius ediſſertum poterit invenire.* Verùm non iſta eſt culpæ B. Hieronimi: ſed vitium ætatis, & conſuetudinis vulgaris; quæ, torrentis inſtar, ſæpe etiam abripit doctiſſimos. Nunc poſtquam latinè gens nulla loquitur, ſatius eſt loqui, & ſcribere cum antiquis.

Par ratio eſt in *Biblia* ſingulo numero; quo Eccleſiaſtici ſcriptores à multis retro ſeculis uti ſolent: imò & in militia vulgo *bibliaspetrarias* dixere, quas aliter vocabant *cattos verſatiles*: ut ex Chronico Leodienſi oſtenſum Lipſio lib. III. Poliorceticôn dialogo III. Ajunt pro βιβλίον efferri poſſe *bibliam*, ut veteres dixere *ſyrmam*, *dogmam*, *ſacomam*, *glaucomam*, *ſchemam*, *diademam*, & alia: ſicuti oſtenſum nobis lib. V Oratoriarum Inſtitutionum cap. I. §. I. Sed enim hæc in uſu erant, nondum collapſa Romanæ linguæ puritate. Non eadem poſteriorum temporum auctoritas. Quare meritò aliter elegantiores nunc omnes loquuntur. Cur verò plurativo potiùs *biblia*, quàm ſingulo dixerint *biblium*; cauſſa non eſt alia, quàm quòd ſacrum illud volumen multos libros complecteretur, quorum ſingulis βιβλίον nomen competeret: quomodò legas Lucæ IV. 17. βιβλίον Ησαΐου. Nec omnem ſemper ſacram Scripturam ſic vocarunt: ſed quandoque ſola Hagiographa: ut videre eſt apud Epiphanium hæreſi XXIX, quæ eſt Nazaræorum.

Nunc dabo unum alterum, quod malè in E terminetur. *Tomice* ponunt Lexicographi in recto, quaſi ſit græcè τομική. Sed græcè eſt θόμιγξ, unde *thomix*, vel *tomix*. Eſt funis genus, è cannabe, aut ſparto, leviter torti. Hinc ablativi *tomice*, & *tomicibus*: ut oſtenſum nobis lib. I. de Anal. cap. XXXIV.

Nec *sinape*, quod non nemini arridet, facilè dixerim. Metuo enim, ne *sinapi* legi debeat apud Columellam lib. XI cap. III; ubi nunc etiam in illâ Joannis Parvi, alterâque Rob. Stephani: *Sinape, atque coriandrum, nec minùs erucam, & ozimum.*

Ex consonâ terminatis solùm considerabimus hoc tempore, M, R, & S. *Gryphum* æquè, ac *gryphus*, in recto dici, placuit doctissimo Eliæ Vineto, initio notarum ad Ausonii Edyllium IV, quod est de ternario numero. Sed prorsus fallitur. Apud Etymologum quidem τὸ ζίφερ reperio. Sed aliter classici, ac antiquiores Grammatici; ut Pollux, & Hesychius.

Nec Græcum, nec Latinum est *zingiber*; ut vulgò vocant. Hermolao Barbaro geminato errore *gingiber* nominatur. Ruellio est *gingiberis*. Veteres initio Z, vel S. non G, amant. Quemadmodum verò *gummi*, & *gummis*; *sinapi*, & *sinapis*: sic antiqui dixere nunc *zingiberi*, vel *zingiberis*; nunc *singiberi*, vel *singiberis*. Galenus lib. VI Simplicium Medicament. Ζιγγιβέρεως ἡ ῥίζα χρήσιμός ἐστι. *Zingiberis radix utilis est.* Recto usus Dioscorides libro II Mat. Med. cap. CXC: Σιγγίβερις* ἴδιον ἐστὶ φυτὸν γινόμενον ἐν τῇ Τρωγλοδυτικῇ, καὶ Ἀραβίᾳ πλείστον. Sic, interjectâ copulâ, rectè legit Sarracenus: quomodo & apud Plinium est lib XII cap. VII: *Non est hujus arboris radix, ut aliqui existimavere, quod vocant Zimpiberi, aliis verò Singiberi; quamquam sapore simile. Id enim in Arabia, atque Troglodytica, in villis nascitur.* Et sanè Troglodytica non in Arabia est, sed Africa; ut ex Strabone† Plinio*, Ptolemæo, & aliis, constat. Quod Sarraceni conjecturam satis firmat. Nec prætereundum tamen, legi in antiqua Parmensi†, *quam vocant singiverim, alii verò gingiverim.* Nempe à recto *singiberis*, & *gingiveris*. Sed Dalecampius annotavit, in Mso quoque Chifletiano, *singibers*, & *Zinpiberi*, reperiri. Et castigatiores codd. habent L. ult. §. species. D. de publicanis, & vectigalibus, & commissis: *Species pertinentes ad vectigal: cinnamomum, piper longum*, &c. *amomum, zingiberi, malabathrum* &c.

* *Singiberis est sui generis planta in Troglodytica, & Arabia magna ex parte nascens.*

† *Lib. 16. & 17.*

* *Lib. 6 c. 29*

† *An. 1476.*

In finitis literâ S, duabus imprimis terminationibus peccari solet; IS, & US. Prioris generis est *acinacis*. Sic enim in recto dicere jubent; atque apud Horatium etiam ita legunt lib. I. od. XXVII. Quasi non Græcè sit ὁ ἀκινάκης, quod ostendimus lib. I de Analogia cap. XXVIII. At, inquiunt, Valerii Flacci est lib. VII:

Insignis manicis, insignis acinace dextro.

Ubi si ab *acinaces* foret, quod Græcis est primæ declinationis, ultima esset

esset porrecta, τῷ ἀκινάκη. Verùm hoc nihili est argumentum. Nam cur ab *acinaces* non sit *hujus acinacis*, ab *hoc acinace*: ut dicimus *hæc nubes, hujus nubis, hac nube*? Disparem ajunt rationem esse in Græcis, quale ἀκινάκης, quod primæ. Quasi non Græcè sit Ὀρέστης, ᾳ Ὀρέστου: & Latini tamen dicant *Orestes, hujus Orestis, hoc Oreste*. Imò, inquiunt, & Græcè est ὁ ἀκινάκις, ut ὁ ὄφις. Id verò inficior. Semper enim vox ea in ΗΣ desinit Græcis: nec aliter unquam Latini, quàm per ES.

Gausapis in recto dicunt Grammaticorum multi, quia ablativus *gausape* invenitur: pro quo, si à recto *gausape* foret, *gausapi* diceretur. Sed ablativus *gausape* pro *gausapi* fuerit à recto *gausape*, ut *mare* sæpius legitur pro *mari*: quemadmodum in primo, & secundo de Analogia dictum. Sanè rectus *gausapis* nusquam invenitur: sed *gausapa, gausape*, & apud unum Cassium, *gausapum*. Ex ὁ γαυσάπης est *hæc gausapa*: ut Græci dicunt ὁ χάρτης, ὁ μαργαρίτης, ὁ καταπέλτης: Latini *hæc charta, margarita, catapulta*: pluraque ejus generis adducimus opere antè memorato.

Scholaris adstruunt ex B. Hieronymo ad Damasum; *Nec aures Quintiliani floseulis, & scholari declamatione mulcenda*. Verùm apud antiquos non legas: sed *scholasticus*. Nisi quod *scholicus* etiam sit apud Agellium lib. I. cap. IV. Sed hæc potiùs pertinent ad adjectiva, de quorum derivatione est quæstio. De quibus inferiùs loquar.

Per US malè terminatur *cymbius*; cùm rectum sit *cymbium*, ut Græcè κυμβίον à κύμβη, *cymba*. Est verò *cymbium*, tum poculi genus cymbæ formam referēs: ut auctores sunt Athenæus, Eustathius, Suidas: tum etiam camera, sive fornix, itidem ob formam concavam cymbæ similem: quo pacto usus Corippus, Grammaticus Africanus, lib. III in laudem Justini Augusti minoris: sed eo peccat, quòd per *us, cymbius* dicat, contra Græcorum, Latinorumque, consuetudinem. Audiamus ipsum:

Quas super ex liquido prefulgens cymbius auro
Immodico, similans convexi climata cœli,
Immortale caput, solumque sedentis obumbrat.

Simile in Calepino est, cùm ei herba, in quam triticum degenerat, *melampyrus*, seu *melampyros* nominatur. Nam Græcè est τὸ μελάμπυρον: ut liquet ex Theophrasto Historiæ Plantarum lib. VIII cap. V, & Galeno de alimentis lib. I, cap. ult.

Grammatici dicere jubent *chirographus*, & *chirographum*. Et prius agnoscit quoque Rob. Stephanus in Thesauro suo *: sed nullo suffulcit auctore, nec sanè potuit,

Pepo item, vel *pepon*, non *peponus*, pro cucumeris genere dicendum. Sanè πέπων semper Aristoteli, Dioscoridi, Athenæo, aliis: nec aliter Plinius, quam *pepones* appellat. Peccat in eo Jovianus Pontanus Lepidinæ pompâ quinctâ †:

† Pag. 359. edit. Basil. And. Crat.

Dum redeo simul, & peponos cole, & allia velle.

Pepones dicere debuit. Credat aliquis errorem typographi. Sed sexto pòst, septimôque versu iterum ait:

Nos ferimus dulcem poponum, & melimela beatis.
Hi peponum, & melimela legent thalamoque toroque.

Nisi alteruter versus sit ex secunda Pontani curâ; eoque alter sit delendus.

CAP. XIII.

Ab appellativis Græcis ad Latina transitur. Ac primùm agitur de veteribus corruptis. Quod admendo fit, cùm opinosissimus *dicunt pro* opiniosissimus; *aut cùm malunt* similimus, facilimus, *& similia, unico L, quàm gemino. Additione autem peccatum in hisce substantivis:* milvius, *pro* milvus, *aut* milvûs: cincindela, *pro* cicindela: culcitra, *pro* culcita: culleus, *pro* culeus: emptio, & sumptus, *pro* emtus, sumtus. *De vocabulo* causa, *vel* caussa, *tum etymo, tum* ὀρθογραφίᾳ. *Adhæc additione delinqui in hisce adjectivis:* voluptuarius, *pro* voluptarius: montuosus, *pro* montosus: monstruosus, *pro* monstrosus: octuaginta, octuagesimus, octuagenarius, *per* UA *pro* O. *Trajectionis errorem esse in* lapidicina, *pro* lapicidina. *Mutationis, in hisce substantivis:* forpex, *pro* forfex: ceremonia, *pro* cerimonia: *& fortasse etiam* epistula, *pro* epistola. *Item in adjectivis:* feciales, *pro* fetiales: infacetus; *pro* inficetus; *& contrà* perficetus, *pro* perfacetus: grossus, *pro* crasso. *Quandoque & errorem committi mutatione quantitatis: ut cùm* infantilis *dicunt, corripientes proximam ab ultima.*

A Bunde de Græcis. Deinceps prosequar Latina: ubi priùs itidem agam de veteribus corruptis: postea de novis perperam effictis. Illa, quæ corrupta, vel initio, aut medio sui, vitiantur; vel malè finiunt. In iis, quæ prioris sunt generis, vel demendo peccatur, vel addendo, vel transponendo, vel mutando. Demendo, ut *opinosissimus*: quomodo Nizolius esse ait apud Ciceronem in IV. Academicarum Quæst. Sed ab *opinio* non aliud, quàm *opiniosus*, esse potest.

Sic *faci-*

Sic *facilimè* pro *facillimè*: ut in Glossis Cyrillo tributis: Εὐκολώτατα' Facilimè. Ac Cornelii quidem Croci opinio fuit, *facilimus*, *humillimus*, *similimus*, & hujusmodi alia, vitiosè efferri, vel in prosâ scribi. Neque nescit, aliter exarari à poëtis: sed metri gratiâ id factum arbitratur. Verum assentiri non ausim; quia video, gemino LL scripi in optimis, & antiquissimis codd. Priscianum obducunt, qui libro III. cap. de Superlativo, dicat, talia formari à casu in I, addito LIMUS. Verba ejus sunt: *Excipiuntur hæc, facillimus, difficillimus, gracillimus, humillimus, similimus, dissimillimus, agillimus: quorum cùm in* IS *desinant positivi, abjectâ* IS, *& additâ* LIMUS *faciunt superlativum.* Sed quid si Priscianus scripserit non LIMUS, sed LLIMUS? Vulgatam tamen lectionem reperio etiam non in Aldina modò, & hac antiquiori Venetâ Marci De Comitibus †: sed etiam optimo Mso nostro. Utracunque lectio magis placeat, de formatione falli censeo. Magis placet, geminari consonam ex eo, quòd in positivo sit L, quod deinceps repetitur: ut à *niger*, est *nigerrimus*; à *doctus*, *doctissimus*. Nempe à *facul*, & *difficul*, facta *facillumus*, & *difficillumus*. sive *facillimus*, & *difficillimus*, u in I abeunte; ut pro *optumus maximus*, dixere *optimus maximus*. *Facul*, & *difficul*, pro *facilis*, & *difficilis*, nec Varro refugit Bimarco. Ac similiter alii multi; ut Marcello ostensum. Et *consimul*, pro *consimilis*, similiter usurpasse Plautum, conjectura quoque fuit clarissimi, & amicissimi Meursii. Diximus de isto etiam lib. I de Analogia, sive tertiô de re Grammatica cap. XXXVI.

† *Ann* 1476.

Additione autem peccatur, tum in substantivis, tum adjectivis. Substantivis; ut cùm *milvius* ponitur pro *milvus*. Potuit quidem *milvius* esse à *milvus*: ut à *vultur* est *vulturius*. Sed sequendus est usus. De eo autem statuendum ex optimis codd. in quibus *milvus* reperio. Et Lambinus quoque scribit in Aululariam, act. II. sc. IV. se in omnibus, hoc est, in octo libris veteribus, quibus in restituendo Plauto usus fuit, *milvus*, non *milvius*, invenire. Idemque de codd. suis testatur necessarius noster, Janus Gruterus. Nec in Plauti modò, sed Terentii etiam, ac Horatii locis, ubi vulgò *milvius* editur, Obertus Giffanius * constanter *milvus* reperit διευλλάβως, vel *miluus* τρισυλλάβως: ut *silua* trisyllabon Horatio, pro *sylva*; Lucretio *acua*, pro *aqua*; de quibus alibi.

* *Indice Lucretiano in* Reliquis

Cincindela est apud Cæsarem Scaligerum in Poëmatis. Sed idem alibi *cicindela*: & ita est apud Plinium; item in glossis, & alibi.

Similiter

Similiter peccatur, cùm *culcitra* dicitur pro *culcita*. Est enim à *calcando*: ut liquet è Varrone, & Festo : nempe quia tomento inculcentur. Sic perperam *culleus* scribunt pro *culeus*; cùm græcè sit κολεός. Malim etiam *emtio*, *sumtus*, sine P, cum illud non sit in præsenti : ut rectè arguit Terentianus Maurus. Parque ratio in *sumtus*, & *promtus*, adjectivis.

De *caussa* nolim contendere, maléne alterum S addatur, an dematur. Geminarunt illud Cicero, & Maro; teste Fabio lib. I cap. x. Sed & hic, ut idem ait, *auctoritatem consuetudo superavit*. De etymo nihil certi. Quasi *cavissa* dici, putabat Terentius Scaurus. Sed ingeniosè Dausquejus in τῶν ὀρθογραφικῶν derivat à καῦσις, id est, *ardor*; ut à παῦσις, est *pausa*, quia ardor agit, & concitat: κινητικὸν τὸ θερμὸν *, ut ait Plutarchus lib. de primo Frigido. Cicero lib. II de Nat. Deor. *Calidum illud, atque igneum, ita in omni fusum esse naturâ, ut in eo insit procreandi vis, & caussa gignendi.* Et postea: *Eo mundi ardore motus omnis oritur.* Macrobius lib. VII cap. VII: *Cum calor semper generationis caussa sit.* Propriè sic nomen id caussæ conveniat efficienti.

* *Calidum habet vim movandi.*

Pariter additione aberratur in adjectivis: ut cùm ajunt, *voluptuarius*. Quippe ut à *voluntas*, est *voluntarius*; sic à *voluptas*, *voluptarius*.

Montuosus, pro *montosus*, qui dicunt, metuo ne decipiantur corrupto Ciceronis loco in Lælio. Aliter sanè analogia: ut à *vinum*, *vinosus*. Quare nec placet, quod *monstruosus* efferunt, pro *monstrosus*.

Octuaginta itidem vulgò dicunt, *octuagesimus*, & *octuagenarius* : ubi in libris vett. *octoginta*, *octogesimus*, & *octogenarius*. Vide Vallam lib. II cap. v. *Octuaginta* tamen à Sigismundo Gelenio editum in Plinio. Et illum, & alios, in errorem induxit, quòd dicimus *septuaginta*, & *septuagesimus*. Quemadmodum & *septuennis* pro *septennis* est apud Plautum Menæchmis †: item Prudentium in Romano:

† act. 5. sc. 9.

Da septuennem circiter puerum, aut minùs.

Nec obstat, quòd in optimis illis Pandectis Florentinis sit *octogensimus*. Nam nostram id potiùs sententiam confirmat. Quippe *octogensimus* habent, non *octuagensimus*. Solùm N inseritur: quomodo in iisdem legere est *vicensimus*, *tricensimus*, atque alia.

Trajectionis vitium est, cùm *lapidicina* perperàm dicunt, pro *lapicidina* sive *lapicadina*: ut in veteri inscriptione. Scio, Romæ esse in B. Pauli: A LAPIDICINIS CARISTIIS: nec non in Glossis : *Lapidicina*, λατομία. Item: λιθοτόμειον, *Lapidicina*. λιθοξόος, *Lapidicinarius*. Sed rectiùs Mssi *lapicidina*: quia est à lapidibus cædendis: ut docet Varro

Varro in VII de L. L. Nempe ut ab *lapide*, & *cædo*, est *lapicida*, teste Varrone *; ita ab eodem est *lapicidina*, quasi à *lapis*, & *cædina*; quod quidem extra compositionem non obtinet: sed simile est ac à *fodio*, *fodina*. Nec turbare debet syllabæ ejectio. Nam ut *homicida* καὶ συγκοπὴν proferimus, pro *hominicida*: ita & *lapicida*, pro *lapidicida*; *lapicidina*, pro *lapidicædina*. Pro *lapicidina* etiam *lautumia* obtinuit, à Græco λατόμια: sicut veteres extulere *Laumedon*, pro *Laomedon*.

* Lib. 7. de L. L.

Mutatio in medio fit, cùm *forpex* ajunt. Etsi Hadrianus quoque Junius in præclaro Nomenclatore suo ita appellet instrumentum, quo pili præciduntur. Scio, præire Priscianum, & Bedam in Orthographia; quibus *forfices* sunt *sartorum*, *forpices tonsorum*: imò & superiorum esse seculorum versiculum:

Forfice fila, pilos cape forpice, forcipe ferrum.

Sed si veterum etiam Grammaticorum subtilitas inter *forficem*, & *forpicem*, distinxisset; ejus, puto, rei vestigia apud illos supereſſent. Quare *forficem* quoque pro *forpice* dixero. Non pessimè Ausonius Popma lib. II de vocum differentiis: *Forpicis vox apud ideneos auctores nullibi extat.* Tantùm pro *nullibi* malim *nusquam* dixisset. Nam *nullibi* apud idoneos auctores nusquam exstat.

Cerimonia non scribam; sed vel *cærimonia*, vel *cerimonia*, per I in tertia, ob ἀναλογίαν; ut *alimonia*, *sanctimonia*, *matrimonium*, *mercimonium*. Per E in primâ, ut sit à *cerus*, h. e. *sanctus*: per Æ, ut sit à *Cæritibus*: quod ἔτυμον Livius, Strabo, Valerius Max. & Festus, comprobant. In lapidum aliis per Æ; per E in aliis exaratur.

Epistola malim per quartam vocalem: etsi *epistula* sit in Pandectis Florentinis; ac Politiano id placuerit magis. Nam aliter libri veteres, & saxa, ac analogia favet, cùm dicamus *stola*, *apostolus*, *epistolium*. Sanè Umbri gaudebant O in U convertere: non item Romani: nisi rarò, ut cùm *adultum* dixere ab *adoleo*: quod movere non debet, quia & contrà iidem derivant *fontem* à *fundendo*.

Sunt hęc substantiva: quorum naturam etiam induit *fetialis*; etsi naturâ sit adjectivum: unde *jus fetiale* populi Romani apud Ciceronem legas lib. I Offic. Vocem hanc per C scribere jubent: quia sit à *facio*, vel *feci*. Atque hoc adstruunt è Plutarcho in Numa; qui ait, τὸνομα λαβεῖν ἀπὸ τῆς πράξεως, *nomen accepisse à faciendo*. Sed malim per T, quia sic Mssi, & Lapides. Atque apud Dionysium quoque est exaratum, τῶν καλουμένων φητιαλίων,

Prorsus verò adjectivum est *inficetus*: pro quo multi dicunt *infacetus*: sed inficetè. Contrà tamen rectum *perfacetus*, non *perficetus*. Quorum ratio nequit adferri: nisi quòd constet usu veterum.

Si velim ire ad illa, quæ ab hinc sesquiseculo, & ultrà, obtinuere, viatico sit opus. Tanta est seges. Sed hodie in usu esse desierunt. Sanè *crassi* sit *ingenii*, | qui hodie *grossi* pro eo *ingenii* dicat. Tamen ante duo propemodum secula *grossioris* homo *ingenii* non refugit Poggius Florentinus primâ in Vallam invectivâ †: ubi de Cardinale Tudertino est sermo. Ac alibi quoque *grossi* vocem pro *crassi* non reformidat. Tam altè, reviviscentibus jamdiu literis, priorum seculorum vitia animis insederant.

†Fol 72.

Nec initio, mediove, solùm in literis vitium est; sed etiam moduli sive quantitatis, quæ primò accidit syllabæ Ut cùm *infantilis* dicunt, correptâ, quæ ultimam antecedit. Nam porrectam esse, ostendit *analogia*, cùm *senilis* dicatur.

CAP. XIV

De iis ubi terminatio est vitiosa: quale est cuculla, *pro* cucullus: subtal, *pro* subtel: pistrillum, *pro* pistrilla: apiaster, *pro* apiastra: cossis, *pro* cossus; *unde* Cossi *Romæ* & Cossutii: *res* ludicris, *pro* ludicra: mulius, *pro* mulio: adytus, *pro* adytum. *Fusé etiam ostensum, pro re nunciata, semper* nuncius, *non item* nuncium, *dici oportere.*

SEquitur agamus de Latinis nominibus eò vitiosis, quia in terminatione aberretur. Horum alia in vocalem, in consonam alia exeunt. Prioris generis est *cuculla*, *Cucullus* enim est apud Martialem, atque alios: *cuculla* apud neminem antiquum.

Alterius exemplum sit *subtal*: Quod Nicolaus Perottus, episcopus Sipontinus, sic dici ait, quasi *sub talis*. Sed apud Priscianum *subtel* legitur, exponiturque κοῖλον ϒ ποδὸς: puto, quia pars ista sensus est subtilioris, uti vola in manu.

Nec *pistrillum* dicimus à *pistrinum*; sed, contra analogiam, *pistrilla*: teste Charisio in 1.

Apiaster placuit Hadriano Junio in Nomenclatore: cui sic dicitur avis, quæ μέροψ Aristoteli in Histor. Animal. lib. VI. cap. I. & libr. IX. cap. XLII. atque alibi. Finxisse eam vocem creditur Theodorus Gaza, idque audaciùs. Nam, inquiunt, quid opus fuerit Latino, cùm *merops* nomen Latio donatum videatur? Est enim Maronis IV. Georg.

Absint &

Absint & picti squallentia terga lacerti
Pinguibus à stabulis, meropesque, aliaque volucres.

Similiter Plinius lib. x. cap. xxxiii, & Grammaticus utcunque vetus, sub nomine Ovidii, carmine de Philomela. Sed enim hæc facilè concidunt, si attendamus ad ea, quæ superiorem in Maronis locum Servius annotavit. *Dicendo, Aliaque volucres, ostendit etiam aves esse meropes. Sunt autem virides, & vocantur apiastra, quia apes comedunt. Apiastra*, non *apiastri*, est in Servio, tum R. Stephani, tum G. Fabricii, tum P. Danielis. Utrumque vocabulum satis sit aptum, quòd avis inter volandum apes captet: unde græcis hodie μελισσοφάγος nuncupatur, Bellonio teste, lib. de Avibus cap. xxvii. Sed cum Servius dicat *Apiastram* vocatam, quis novæ non eam præferat terminationem? Etiam pro hac sententia facit, quòd sic apertius sit discrimen inter avem, & plantam dictam *apiastrum*. Sic enim Hyginus appellavit herbam, quæ Græcis μελισσόφυλλον, quasi dicas, *apifolium*, non ab imitatione apii, quasi sit apium sylvestre. De Hygino quod ajebat, Plinius firmat lib. xx. cap xi. Quod si de *apiastra* nihilo secius non satisfaciant, quæ diximus: quid impedit, quin cum Marone, Plinio, aliis, vocem *meropis* retineamus?

Nec pro verme ligna erodente, *cossis* dixerim cum multis: sed *cossus*, quomodo dicere jubet Festus: *Cossi*, inquit, *ab antiquis dicebantur naturâ rugosi corporis homines, à similitudine verminum, ligno editorum, qui cossi appellantur.* Sic *Cossus* cognomen fuit Cornelii Lentuli; qui consul fuit anno IↃ CC L III, ac postea *Getulici* nomen reportavit. Unde in argenteo nummo, CN. LENTULUS COSSUS In alio tamen nummo, quasi prænomen foret, effertur, COSSUS CN. F. LENTULUS. Sed Lentulo Getulico fuisse Cnæo prænomen, etiam ex quarto Taciti liquet; ut videatur fuisse dictus, Gn. Cornelius Lentulus Cossus. Et ab eâdem, ut puto, origine est gens Cossinia; unde L. Cossinius, Tullio memoratus libr. XIII, ep. XXIII: uti & Cossinii mentionem facit Plutarchus in Crasso: Etiam inde Cossutii. Cossutiam uxorem Julius Cæsar habuit, teste Tranquillo †. Cossutiani Capitonis meminit Tacitus lib. XII, XIV, XVI. Sed hæc non minus à *cossis*, quam *cossus*, esse possint. Et qui *cossis* tuentur, ad Plinium provocant lib. xxx, cap. XIII. *Cosses, qui in ligno nascuntur, sanant hulcera omnia.* Ita quoque reperio in veteri Parmensi anni cIↃ CCCC L XXVI. Interim monent alii, in veteri cod. legi *cossi*. Nec usquam alibi *cosses* reperias. Imò Plinius ipse *cossi* dixit libr. XI. cap. XXXIII Favent etiam

† *Lib. I. cap. I.*

glossæ Philoxeni: *Cussus, ξύλα σκώληξ.* Nec si *cosses* dixerint, eò & *cossis*. Nam & *casses* usitatum: in singulari verò non invenitur, nisi in auferendi casu *casse*, apud Senecam Agamemnone.

Ludicris à *ludo* dicere jubet Priscianus. Et sanè ut à *volo, volucris*: sic à *ludo*, sit *ludicris*. Ἀναλογία igitur non repugnat: sed usus veterum, qui *ludicer*, vel *ludicrus* dixere. Nam ut à *fortis* est *fortia*, sic à *ludicris* in plurativo foret *ludicria*. Verùm Priscianus in septimo ait, hoc excipi à canone. Poterat fidem facere doctissimus Grammaticus, nisi alia etiam obstarent. Quid enim? an non in feminino semper est *ludicra*? ut *ludicra res* †, *tibia* *, *subtilitas* †. In neutro item *ludicrum*; ut *ludicrum certamen* *; & Plinio †, *in ludicri certamen vertere*. Dubium interim, utrùm in virili *ludicrus* sit, an *ludicer*. In onomastico veteri est: *Ludicrus, παιγνιώδης*. Et agnoscit Nizolius. Nec multùm repugno. Sed argumentum, quo tuentur, valde est infirmum. Ut, inquiunt, à *tetricus, tetrica*; à *lubricus, lubrica*: sic à *ludicrus, ludicra*. Atqui ista non in *cra*, sed *ca* desinunt. At in *cra* exeuntia solent esse à virili *er*. Ut *pulcher, pulchra, macer, macra*. Nec tamen inficias ivero, tam *ἀναλόγως* fore à *ludicrus, ludicra*; quàm à *doctus, docta*. Utrobique enim solùm US abit in A. Malim igitur utroque abstinere, cùm nec *ludicer*, nec *ludicrus*, inveniatur.

† *Horat.*
* *Plin.*
† *Gell.*
* *Sen. Agamemn.*

Mulius pro *mulione* dici, putavit Calepinus; quem secuti alii. Nempe fuere decepti corrupto Horatii loco lib. II Serm. Sat. VII. Ubi, ut ex veteribus libb. & Acrone, constat, legi omnino debet:

* *Lib. 3. capp. 11.*

Audit cùm magno blateras clamore, furisq;

Mulvius. Milvium hunc temporibus Horatii insignem fuisse parasitum, Acro annotavit. At eum, qui mulos agit, *mulionem* dici, fidem fecerit, (ut de Martiale, & aliis taceam) L. Plancus ad Ciceronem, inter Ciceronianas lib. X epist. XVIII: *Ventidiique mulionis castra despicio*. Loquitur de P. Ventidio, qui anno Urbis IↃCCXI in consulari dignitate suffectus fuit Q. Pedio in consulatu mortuo: uti ille fuerat suffectus A. Hirtio, in magistratu cum Pansa occiso. Is Ventidius victitârat primò curandis mulis: unde vetus in eum epigramma:

Concurrite omnes augures, aruspices.
Portentum inusitatum conflatum est recens:
Nam mulos qui fricabat, Consul factus est.

HOC addidi, ne quis *Mulio* apud Plancum cum aliquibus cognomentum putaret familiæ proprium.

Etiam locum hic sibi deposcit *adytus* pro *adytum*. Item cùm in recto

dicunt

dicunt *nuncium*, pro re nunciata. Est quidem *nuncius* naturâ adjectivum; unde Maroni *fama nuncia*: cumque in virili sine substantivo effertur, *vir*, aut *homo*, vel *rumor*, aut *sermo* intelligitur. Sed quòd in neutro pro re, quæ nunciatur, sumi solet; id planè est contra usum veterum: ut observarunt Valla, Muretus, Lambinus, Giffanius, alii. Favent interim huic errori etiam veteres Grammatici. Uti Servius in VI Æn. *Sanè, qui nunciat, genere tantùm dicitur masculino: quod autem nunciatur, licet neutro dicatur; apud Catullum tamen invenitur etiam masculino.* Idem in XI: *Ut suprà etiam diximus, nuncius est, tam quod nunciatur, quàm qui nunciat. Nuncium, quod nunciatur.* Servio, ut alibi fere, ita hic quoque subscribit Isidorus lib. IX Orig. *Nuncius, qui nunciat, & quod nunciatur; id est, ἄγγελος, καὶ ἀγγελία: sed nuncius, ipse homo, genere masculino: id verò quod nunciat, genere neutro; ut hoc nuncium, & hæc nuncia.* Hæc sententia si placet, *nuncium* pro re nunciata dicetur per ellipsin, ut intelligatur *verbum*: quod quandoque exprimitur. Verùm ἁπλῶς non puto sic inveniri. Sanè pro re quoque nunciata tantùm reperio *nuncius*. Plautus Captivis act. IV sc. I:

Speroque me ob hunc nuncium æternum adeptum cibum.

Et Epidico act. I sc. I: *Voluptabilem mihi nuncium tuo adventu attulisti.* Et Sticho act. II. sc. III: --- *Citus*

Præcucurri, ut nunciarem nuncium exoptabilem.

Catull. Epigr. in Arrium:

Cùm subitò adfertur nuncius horribilis.

Maro IV. Æn.

Naviget, hæc summa est. hic nostri nuncius esto.

Quamquam doctissimus Carolus Paschalius in Legato suo cap. II putârit, Mercurium hic nuncium vocari, quomodo Livius lib. XXXIV *Rhodios nuncios* dixit: hoc est, legatos. Sed planè in versu Maronis verbum hoc exponi debet ex istis, *hæc summa est.* Plinius lib. V epist. V: *Nunciatum mihi est C. Fannium decessisse; qui nuncius gravi me dolore confudit.* Quare nihil causæ est, cur à *nuncium* potiùs, quàm *nuncius*, dictum putemus L. I. D. de procuratoribus: *Nuncium perferendum suscipere.* Et L. II. quis ordo in possessionibus servetur: *Quasi certiore nuncio adlato.* Et L. III. Ne quid publici læti, in Cod. Theodos. *Nunciorum faustorum gaudia.* Et L. I. C. eodem tit. lib. XII: *Nunciorum gerulus.* Sanè Festus quoque scripsit: *Nuncius & persona dicitur, & res ipsa. In persona dicitur, ut, Nuncius advênit. In re, ut, Nuncius adlatus est.* De neutro tacet. Nonius autem; *Nuncius generis masculini: neutro*

apud aliquos non receptæ autoritatis lectum est, sed doctos. Verùm adversus hoc alii contendunt, Catullum, & Tibullum esse receptæ auctoritatis scriptores, qui in neutro utantur. Utriusque igitur locus excutiendus nobis. E Catullo adducunt carm. de Berecynthia & Attye:

Geminas Deorum ad aures nova nuncia referens.

Verùm nihil versus hic eorum juvat causam, si cum Mureto credamus adulterinum: vel cum Scaligero sic restituendum:

Geminas eorum ad auris nova nunciat ferens.

Æquè falsi in Tibulli loco lib. III El. IV:

Divi vera monent ventura nuncia sortis,
Vera monent Tuscis exta probata viris.

Nam post *monent* ponenda τελεία στιγμὴ ut *nuncia* adjectivè capiatur, ac pertineat ad *exta*. Sic sanè distinguunt editiones optimæ, Mureti, Scaligeri, Duzæ. Imò & antiqua illa, quæ Regii Lepidi prodiit, anno IↃ CCCCLXXXI. Aliqui etiam ad partes vocant Lucretium, cujus est lib. IV.

Conveniunt simulacra foris è corpore quoque
Nuncia præclari vultus, pulchrique coloris.

Et lib. VI:

Nec de corpore quæ sancto simulacra feruntur
In mentes hominum divina nuncia famæ.

Nempe non vident hic *nuncia* dici adjectivè. Quomodo Ovid. epist. XV ait, *verba nuncia*: atque idem Lucretius in feminino, lib. IV, *plaga nuncia*: Cicero etiam lib. I. de Orat. ait, *historiam* esse *nunciam veritatis*. Scrupulum tamen injicere possit Varronis hoc penè extremo lib. V de L. L: *Vbi noctu in templum censura auspicatur, atque de cœlo nuncium erit.* Sic editum in Romanâ Antonii Augustini. In Veneta Aldi †, & Mediolanensi Joannis Angeli*, diversimodè legitur: in eo tamen conveniunt, quòd *nuncium* repræsentant, Vertranius verò, quem & Popma sequitur, sic hunc locum expressit: *Vbi noctu in templum censura auspicaverit, atq; de cœlo nunciatum erit.*

An. 1515. *An.* 1500

CAP. XV.

De rectis, quæ vitiosè colliguntur ex obliquis. Quale est femen, *pro* femur: & Quiris, *pro* Romanus. *Sed neque in recto* frenus, *vel* frenum *reperiri: etsi posterius videatur tutius.* Capister *improbatum: imò & plurimis*

rativus capistri. *Incertum etiam videri* clathrus, *an* clathrum, *dicti conveniat: & unde id vocabulum descendat.*

POstquam egi de veteribus corruptis, loquar de novis vitiosè confictis. *Sunt* hæc triplicia: alia enim formata sunt ex obliquis: alia aliunde derivata: alia ex pluribus vocabulis sunt conflata in unum.

Illa primi generis habentur pro θετικοῖς*, à quibus obliqui casus descendant: sed obliqui sunt in usu iis, qui puro sermone usi sunt: nominativi verò, de quibus collegere ex obliquis, ignorantur classicis scriptoribus: neque unquam fuere in usu; vel si fuere, obsoleverunt. Hujusmodi est, cùm, quia *feminis*, & *femine*, dicitur; eò & *femen*, pro *femur*, effertur. *Servius* sanè agnoscit, nusquam *femen* legi: etsi ob Capri auctoritatem non planè id repudiare ausit. Priscianus ait, in raro usu esse. *Sed* cur non laudat auctorem, cùm sciret, quid Caper, Charisius, & *Servius*, de eo scripsissent? Quare (ut diximus lib. I. de Analog. cap. XLVII) rectè Charisius, qui *femine* dicit esse à *femur*, quod & *femoris*, & *feminis* facit. Unde Maro in x; —*Ocius ensem*

Eripit à femine,

Ubi Priscianus legit *femore*. *Sed femine*, non *femore*, etiam in optimo, & antiquissimo codice scribi, ait Pierius. Locutusque eodem modo Arnobius lib. IV. adversus Nationes: quo loco Bromius dicitur, *ex femine iterum natus patris.* Ita legi debere, non *femore*, ut est in vulgatis, & res clamat, & Stewechius jam diu observavit. Sunt qui distinguant cum Valla†, ac *femen* dicant esse posteriorem, carnosioremque pulpam; *femur* verò anteriorem partem: vel *femora* esse exteriora, *femina* interiora, sequeque contingentia; unde *interfeminium* Appulejo. Sed hi cum Sabinis, quod volunt, somniant.

* *Primo positura vocabulis.*

† *Lib. 4. Eleg. cap. 57.*

Similiter in recto aliqui usurpant *Quiris*. Nam, inquiunt, ut patrius casu *litis*, *ac Samnitis*; item accusativus, *litem*, ac *Samnitem*, descendunt à *lis*, & *Samnis*: itidem ex eo, quòd *Quiritis*, & *Quiritem* legamus, colligimus de recto *Quiris*. AC *Quiritis* quidem apud Horatium extat lib. I. epist. VI: in accusativo *Quiritem*, cum apud alios, tum Ovidium primo Amorum eleg. VI:

Aut si pulsassem minimum de plebe Quiritem,
Plecterer.

Sed rectum invenio nusquam, nisi apud Sergium: idque, inconstanti lectione; cùm aliquibus in libris sit *Quiris*, in aliis *Quiritis*. Nec

si

si Sergius dicat, unde ἀναλόγως *Quiritis*, & *Quiritem* formentur, eò rectus fuerit in usu. Quemadmodum nec, quia *Patres* de Senatoribus dicimus, eò *patrem*, vel *patrem conscriptum* dicimus: ut monitum antiquo Persii Scholiastæ. Egi de hoc quoque lib. 1 de Analogia cap. XLI.

Freni, & *frena*, in plurativo legas apud classicos non uno in loco. Quæritur, an similiter *frenus*, & *frenum*, proba sint. *Frenum* accusandi casu; *freno* item, auferendi, reperias sæpius. Sed hinc de recto nihil statuere possis. Eoque neutro utar. Tutiùs interim *frenum* usurpes, quia Charisius, & Diomedes, dicant, *freni*, quod à *frenus* foret, carere singulari: ut vel neutrum videantur agnovisse, vel duntaxat *frenum*, unde *frena*.

Capistro maritali, & *capistris frenare*, ac similia istis, legas apud idoneos scriptores. Sed hinc colligere nequeas, utrùm in plurali *capistri*, an *capistra*, singulari *capister*, an *capistrum* debeat dici. Rectum potiùs est *capistrum*, Isidorus lib. xx. Orig. xx. cap. ult. *Capistrum à capite jumentorum dictum*. Glossæ Philoxeni: *Capistrum*, φορεία. Onomasticon Græco-Latinum: *Capistrum*, κημός. *Capistri* tamen in plurativo dicere jubent Grammatici. At vellem, id idoneo fulcirent auctore.

Clathros est apud Horatium in Arte, & *clathri* itidem in plurativo apud Columellam lib. VIII cap. XVII. Ac ejusdem libri cap. III legas: *Fenestra clathris muniantur, ne possint noxia irrepere animalia*. Itidem glossæ Philoxeno tributæ: *clathri*, Κανόνες, οἱ ἐν θυρίσιν ὀπαλίσκοι. Indéque & *clathro* apud Columellam; quod onomasticon Latino-Græcum κλῆθρα exponit, & *clathrata fenestra*. Apud Plautum Milite. Sed quæritur, num in recto nominis *clathrus*, an *clathrum*, dici debeat. Prius suadet, quòd *clathri*, non *clathra*, legamus: posterius verò Grammaticis placet: & pro iis est, quòd *claustrum*, græcè sit κλῆθρον, κλεῖθρον, &, Hesychio teste, κλᾶστρον: nempe ἀπὸ τοῦ κλᾶξαι, sive κλεῖσαι *claudere*. Sed quia nusquam, vel *clathrus*, vel *clathrum*, legitur; tutiùs utroque abstinebimus.

CAP. XVI.

Acceditur ad ea, quæ derivatione peccant. Patronymica in DES non formari à nominibus Latinis: vel saltem non habere locum in oratione soluta. Pro Æthiopissa dicendum Æthiopis, *vel* quædam ex Æthiopia. Virunculus *cur non dicatur, sed* homullus. Domina Dux, *vel* Comes, *præfertur vulgaribus* Ducissæ, & Comitissæ *nominibus*. Archidux, *ut* archigubernus, *vel* archipherecites. *Barbara esse sex ista vocabula penè eru-*

nè eruditis omnibus usurpatissima, albedo, nigredo; gratitudo, ingratitudo; certitudo, incertitudo: *& quomodo pronis dici oporteat. Valerium Maximum dictionis puritate vinci ab aliis Tiberiani avi scriptoribus. Pro* pinnaculo *dicendum* pinnas; *pro* lacticinio, opus lactarium. *Qui* lactarii *&* dulciarii.

AB iis rectis, quæ ex obliquis vitiosè sunt effecta, venio ad vitiosè derivata. Ubi primò considerabimus novè, & præter usum à nomine deducta. Inque his principem locum dabimus patronymicis, gentilibus, possessivis, ac diminutivis.

Corneliades, Laurentiades, Martinides, Carolides, & similia patronymica in DES, multis sunt in usu, etiam in prosa: sed contra veterum Romanorum morem; qui eo, quòd formatio istiusmodi sit Græcanica, in Græcis solùm uti solent: quomodo ab Atlante avo Mercurius dicitur *Atlantiades*; Græci à rege Cecrope, *Cecropida* vocantur: vel in Latinis quidem; sed rarò, nec nisi in carmine: ut Romani à Romulo *Romulida*; Scipionis posteri, *Scipiada*; ab Honorio *Honoriades*, Claudiano in Epithalamio:

——Sic natus in ostro
Parvus Honoriades genibus considat avitis

Collapso tamen sermone Romano, hujusmodi *ficta* esse à Grammaticis, non ivero inficias. Quale fortassis Fulgentii Grammatici cognomen *Planciades*; quod ex Plancius, factum. Nec temere omnibus utar gentilibus, quæ in ISSA terminantur; ut *Æthiopissa*. Scio, Numer. XII. I. legi, ἕνεκεν τῆς γυναικὸς τῆς Αἰθιοπίσσης: ubi similiter vetus interpres, *propter uxorem ejus Æthiopissam*. Sed apud neminem puri Sermonis studiosum reperias. Itaque Eustathius in Odyss. Δ † ait, ita vocari *ἰδιωτικῶς*, h. e. *more idiotarum, ac vulgi*. Jubet autem *περιφραστικῶς* * sic efferre, ἡ ἐξ Αἰθιοπίας †, puta γυνή *. Sed possis & dicere Αἰθιοπία γυνὴ †, quod apud Euripidem, vel simpliciter ἡ Αἰθιοπὶς, quod & herbæ nomen non Dioscoridi modò lib. IV. cap. CV: sed & Plinio lib. XXVII. cap. IV: *Æthiopis folia habet phlomo similia*. Meliùs igitur *Æthiopis quædam*, vel *quædam ex Æthiopia*, quàm *Æthiopissa* dicatur.

† *Pag.* 1486. *edit. Romanâ.*
* *Per circumlocutionem.*
† *Ex Æthiopia.*
* *Mulier.*

Diminutiva quædam in *unculus* exire, notum: ut *latro latrunculus*; *homo, homunculus*. At quorum exemplum à *viro* formant *virunculus*. Sed tum sexus dignitati, tum etiam, quòd à viribus esset *viri* nomen, datum hoc à Romanis fuit, ut ne inde formaretur diminutivũ; quod viris

† *Triphallo, apud Nonium.*

parvæ ſtaturæ, qui ſæpe animi & corporis viribus præſtant, à longurionibus (ut Varro † eos vocat) contemtim objectaretur. Maluere igitur à voce utrique ſexui communi *homunculos, homullos*, & *homunciones* nuncupare.

Præcipuè verò peccari ſolet in illis à nomine derivatis, quæ cum proprium non haberent nomen, communi denominativorum vocabulo ſignarentur. Ordiar à ſubſtantivis: ac priùs loquar de illis in vocalem A, vel O, exeuntibus: hinc de terminatis conſonâ.

Duciſſam, vel *Comitiſſam* haut lubens dicam: ſed potiùs *Dominam Ducem*, vel *Celſiſſimam Ducem*: item *Dominam Comitem*, vel *Comitem illuſtriſſimam*. Si enim *Dux* in viro ſit nomen dignitatis; erit & in femina, cùm vocabulum ſit generis communis: ut oſtendit hoc Ciceronis in Lælio: *Natura rex vivendi dux optima*. Et in Arateis:

Qua fidunt duce nocturnâ Phœnices in alto.

Ac par ratio in *comes*: ut in primo de Analogia ex Ovidio, & valerio Flacco, oſtendi. Dixeris, etiam *antiſtes*, *cliens*, *hoſpes*, eſſe generis communis; & tamen ex ſe formare hos traduces, *antiſtita*, *clienta*, *hoſpita*. Non diffiteor: ſed his utor, quia prævivere veteres: illis non item, quia auctoritas deficit. Quæras, an ut *illuſtriſſimam Ducem*, ita & *Archiducem* ſim dicturus. Sanè non valde placet ea vox in maſculino ipſo, quia hybrida eſt, & ex Græco Latinoque conflata. Sed variare illuſtrium heroum titulos non cuivis permittitur. Et non eſt deterius, quàm *archigubernus*, pro ſummo gubernatore apud Jabolenum ad Senatuſconſ. Trebell. L. XLVI. *Sejus Saturninus archigubernus teſtamento reliquit hæredem Valerium Maximum trierarchum*. Excuſatius interim *archigubernus*; quia dici poſſit non eſſe ex ἀρχὸς vel ἀρχὴ, & *Guberno*: ſed ἀρχὸς, & κυβερνήτης. Sed ſi propterea *archigubernus* diſſimile ſit: fortaſſe ſimilius ſit *archipherecita*, ſive ἀρχιφερεκίτης: quomodo vocarunt eum, qui exactè ſcit capita ac titulos Talmudis, eoſque aliis interpretatur: nempe ex græco ἀρχὴ, & Hebræo פרק pherec, hoc eſt, *caput*.

Terminatorum vocali O quædam exeunt in EDO: ut *albedo*, & *nigredo*: vel TUDO, ut *certitudo*, *incertitudo*; *gratitudo*, *ingratitudo*. Hæc ſex vocabula ordine expendam.

Albedo & *nigredo*, uſurpat Theodorus Gaza, cùm alibi, tum in Hiſtoria Animal. cap. ult. Etiam *albedinis* vox excidit Angelo Politiano lib. VII, epiſtolâ ad Pandulfum Collenutium, ubi ait: *Et in gnaphalio ſigna congruunt, albedo, mollitiáque foliorum*. Et elegantiſſimo

ſcriptori

scriptori Paulo Manutio, cujus illud lib. I. epist. IV: *Cum Anaxagora, nivem atram judicante, frustra de albedine disputares.* Video nec refugisse P. Merulam Cosmographiæ Parte II, lib. III. cap. XI. Nec tamen existimandum, vocem eam demum à sex septem seculis irrepsisse. Nam apud Cassiodorum, qui anno vixit quingentesimo, legas lib. XII. Var. epist. IV. Quin ita locutus toto seculo prior, interque Ecclesiasticos nulli puritate secundus, Sulpicius Severus lib. I. Historiæ: *Species in modum coriandri seminis glacialis albedine erat.* Imò si Colvium, & Casaubonum, audimus, duobus ante Sulpicium seculis eo usus sit Appulejus in Apologia; ubi sic emendant: *Enimvero si pernicioſa illa albedo intus cohibita, & bili atrâ ſociata, venis omnibus fuerit pervaſit.* Ut nempe sic exprimatur Platonis † illud: Τὸ λευκὸν φλέγμα ἀπολαφθὲν, μὴ χολῆς μελαίνης κεχρᾶσθαι. *Sed vox *dulcedo*, prout in Aldina, aliisque omnibus editionibus legitur, isto loco accommodatior est, quam *albedo*: quemadmodum ad eum locum comprobat Scipio Gentilis. Quod nisi esset, dicerem non ita magnam eorum rationem habendam, quæ demum tempore Apulleji in usu esse cœperunt. Nihilo magis movet, quod apud veterem Juvenalis scholiastem, quem Probum esse, quidam habent persuasum, legere sit in sat. IX. vers. CII: *Aut albedine caduco cucullo.* Nam pro *albedine*, ibi *albelione* legendum; ut visum quoque Jano Rutgersio Var. Lect. lib. VI. cap. XVIII. Est verò *albelio* capitis tegmen; quod isto versu signari, idem commentator ait:

Atque ibi contentus Vento, duroque cucullo.

Et ab eo *albeliunculus* scripserat idem commentator in sat. VIII. vers. CXLIV: ubi nunc legitur vulgo *ardeliunculus.* Hæc satis ostendunt pro *albedo* esse, vel *albor* dicendum, cum Varrone; vel *albitudo*, cum Plauto. Non audiendus igitur Ludovicus Carbo, qui lib. I, de Elocut. Orat. ut *species* dixit Cicero, *specierum* autem, & *speciebus*, reformidat: ita *albedinibus* quidem refugere jubet: sed *albedo* in recto rectum putat.

† *In Timæo, p. 85. edit. Henr. Steph.*

* *Alba pituita intus inclusa, cum bile atra permixta.*

Quod vero de *albedinis* vocabulo dixi, idem dictum velim de voce *nigredo*: quamquam eo nec uti dubitarit, non dico Jornandes †, & ejus farinæ alii: sed etiam Theodosiani ævi scriptor Marcellus Empiricus cap. XIX *: *Ad nigredinem, & maculas colli, & vultus purgandas.* Nec abhorret id vocabulum Jul. Scaliger lib. I. de causſis L. L. cap. IV. Pacuvius pro eo *nigror*, Plinius *nigritudinem*, vel *nigritiam*, Cornelius Celsus *nigritiem* dixit: quem vide lib. VIII. cap. II, III, & IV.

† *De rebus Geticis c. 3.*

* *Pag. 131. edit. Froben.*

Certitudinis, & incertitudinis vocabula itidem ignorant scriptores Romani. Etsi ea etiam apud illos reperias, qui prorsus Ciceroniani videntur. Uti Joachimum Perionium in translatione Clementis Romani epitomes de gestis Petri & vita sua †; *Volo te mulier nostræ fidei certitudinem cognoscere.* Sed veteres aliter. Ac apud eos passim pro *incertitudo* reperias *incertum*, genere neutro. Ita Tacitus lib. III. Annal. dixit *incertum maris*: & lib. IV. *belli incertum*: uti & Justinus libr. XXXVIII. Ac similiter *incertum salutis*, apud Appulejum IV. Metam. & Minucium Felicem in Octavio. Hilarius quoque epistolâ ad Augustinum: *Quid opus fuit hujuscemodi disputationis incerto tot minùs intelligentium corda turbari?* Imprimis verò hoc loquendi genere gaudent Jurisconsulti veteres. Ut *conditionis incertum*, apud Papinianum, L. XI. D. de bonorum possessionibus secund. tabul. Atque idem legas L. I. C. de pactis: quo loco Bartolus, hujus locutionis ignarus, malè intelligit fidei commissum sub conditione factum. Eoque nomine culpari meruit ab Alciato lib. IX. Παρέργων Juris cap. XX. Sic *incertum rei* L. XI. D. de hæred. vend. & L. XII. D. de act. empt. Item alibi in iisdem Digestis, *incertum cautionis*, *incertum successionis*, *incertum ætatis*, ac *restitutionis*. Et in Codice Justian. *incertum litis*. Item in Cod. Theodos. *incertum antiquitatis*, & *incertum contentionis*

† P. 595. edit. Paris. Sonn. an. 1568.

Gratitudinis etiam, & *ingratitudinis*, vocabulis nihil nunc usitatius. Priori usus & Justus Lipsius argumento in Senecæ lib. II. de Beneficiis. Posteriori jam olim Cassiodorus variarum lib. I. Epist. XXX. Sed vel istoc, vel alterum vocabulum qui amet, rivalem me habiturus non est: quippe qui sciam nescîri hæc ab iis, qui castè locuti sunt; etsi à *gratus* & *ingratus* similiter deduci possent, ac à *magnus*, & *amplus*, descendunt *magnitudo*, & *amplitudo*. Sed attendere oportet, quid usus ferat. Cicero quidem quàm *gratitudinis* vocem refugerit, vel ille locus fidem fecerit, qui est primo de Legibus: *Quæ autem natio non comitatem, non benignitatem, non gratum animum, & beneficii memorem diligit?* Quotusquisque vulgò non diceret, *comitatem, benignitatem, gratitudinem diligit.* Similiter *ingratitudinem* quam vocant, περιφραζ lib. IX. epist. II. ad Att. cùm ait: *Sed quia ingrati animi crimen horreo.* Alibi prætulit vocem Græcâ, ut cum lib. IX. epist. VI. ad Att inquit: *Sed ita meruisse illum de me puto, ut ἀχαριστίας crimen subire non audeã.* Itidem L. pen. C. de libertis, & eorũ liberis, *actionem ingrati adversus liberos competere*, ait: pro, *ingratitudinis*. Atq; hinc liquet, lemmata illa in Valerio Maximo non esse ab ipso Valerio;

Valerio; ut in quibus sint ignota antiquissimis illis Romuli nepotibus *gratitudinis*,& *ingratitudinis* nomina: nisi dicamus, haut usquequáque autorem hunc puritatis fuisse studiosum: ut apud quem in ipso operis ingressu legamus: *Mea parvitas eò justius ad favorem tuum decurrerit*: qui sermo Justo Lipsio jure videtur servilis,& cellarius; neque sibi persuadere potest, esse ab eo ævo, & hac propter duabus primis vocibus, sed contra codicum omnium fidem, expunctis, legendum putat: *Ego justiùs ad favorem tuum decurrero.*

Venio ad exeuntia in consonam, Tale est, quod ut à *cœna* est *cœnaculum*, à *taberna*, *tabernaculum*; sic à *pinna* formant *pinnaculum*. Id Sipontinus notare ait summitatem ædificii. Et, credo, sic posteriori ævo loquebantur. Nam usurpat ita vulgatus interpres Matt. c. III. Quem & sequitur Erasmus. Sed antiquiores, quod Græcis πτερύγιον, *pinnas* malunt appellare.

Lacticinium à *lacte* formarunt, quo pacto à *patronus*, *patrocinium*; à *tyro*, *tyrocinium*; à *leno*, *lenocinium*. Sed *lacticinium*, vel *lacticinum*, haut legas, nisi apud infimâ ætatem. Itaq; usitatè, at barbarè dici, meritò scribit Hermolaus Barbarus in glossis Plin. Nec diffitetur, in opusculo, Hieronymo attributo, vocem hanc legi: verùm autumat, non fuisse à doctis receptam; ac fortasse nec libellum hunc esse B. Hieronymi. Dicendum autem pro eo, *opus lactarium*: quomodo non modò Lampridius appellat in Heliogabalo, sed etiam purissimus scriptor Cornelius Celsus. Qui verò hujusmodi opus facerent, *lactarij* vocati: ut qui efficerent id è melle, & aliis dulcibus, *dulciarios* vocitabant; quos ibidem Lampridius conjunxit.

CAP. XVII.

De nominativis adjectivis: quorum pluscula rejecta, tanquam improbioris moneta. Ut ex finitis in IS, partialis *pro* cupido, *partiumque adversarum studioso. Item* casualis *pro* fortuitus: meridionalis, *pro* meridianus, *vel* meridialis, *quale est* æquidialis. *Ex terminatis syllaba VS*, plebanus, capitaneus, bibliothecarius, thesaurarius, distillarius, dictionarius *vel* dictionarium, uxoratus, privilegiatus, bovinus, & bovillus. Duracinus *nunc compositum esse, nunc simplex derivatum: priori modo competere uvis, ob duritiem acinorum: posteriori convenire cerasis, & persicis, ob carnem duriorem*; *sicut* mollusca nux *à mollis putamine*,

tamine. Improbatum quercinus *pro* quernus, *vel* quercicus: somnolentus, *pro* somniculosus: ridiculosus *pro* ridiculus: facetosus, *pro* facetus: jactuosus, *pro* jactabundus.

VIdeamus nunc de adjectivis: ex quibus tantùmmodo dicam de terminatis litera S. Nam omnia si consecter, quando finis erit? Solùm igitur excerpam aliqua de finientibus in *alis, anus*, vel *aneus, arius, atus, lentus, inus, linus, osus*.

Ut à *Mars*, sive dativo *Marti*, fit *Martialis*: sic à *pars, parti*, fit *partialis*. Analogia igitur non repugnat; sed usus. Vulgus tamen barbarum *partiales* dicit eos, qui partium studio abripiuntur, affectusque ita unis mancipant partibus, ut nihil pensi habeant, quid rectum sit, dum eos hoc juvet, quibus student. Quales ab hoc affectu etiam *cupidi* dicuntur: ac contrarii iis homines *moderati*, qui & æqui esse solent. Cicero pro Fontejo: *Igitur testibus, Judices, non credere cupidis, & iratis, & conjuratis, non solum potestis; sed & debetis*. Item: *Quorum virtuti, generi, rebus gestis, fidem, & autoritatem in testimonio cupiditatis, atque inimicitiarum suspicio derogavit*. Ac postea sæpius: item pro Muræna.

Nihilo magis analogia refragâtur, quando à *casu* dicunt *casualis*. Sed qui purè locuti, malunt pro eo *fortuitum*.

At dissimile est, cùm vulgò à *meridie* formant *meridionalis*. Nam quæ hic ἀναλογία, Imò maxima, inquiunt: quia similiter à *septentrio* est *septentrionalis*. Minimè verò: quia N in *septentrionalis* est ab obliquis. Quippe *septentrionis* dicimus. At *meridionis* inauditum. Rectum igitur est *meridianus*: quod Plinio, Suetonio, aliis, usurpatum. Verùm obtendunt, apud Agellium lib. II. cap. XXII alterum legi. Scio: sed ὁ πάνυ Salmasius † ait, in antiquo se codice *meridialis* reperisse. Quod ἀναλογία planè requirit. Sic *aequidiale*, ut Festus refert, apud antiquos dictum est; quod nunc *aequinoctiale*.

† *In Solin. ubi de austro, pag.* 1248.

Plebanus fingere nihil opus, cùm possimus dicere *pastorem parœcia* vel simile.

Capitaneus vulgo ajunt pro *centurione*, vel universarum copiarum præfecto. Imò & hinc κατὰ συγκοπὴν *Catanens* fecêre. De utroque dicam lib. III. cap. III.

Non dubium est, quin ut à *pomum* est *pomarium*, *à capsa capsarius*, (quomodo Suetonio, & Ulpiano vocatur, qui pueri scholas adeuntis capsam custodit librariam:) sic à *bibliotheca bibliothecarius*, à *thesauro*

fauro thesaurarius, ἀναλόγως formentur. Sed Veteres nesciunt eas voces. Quare ut Græci dicunt βιβλιοθηκοφύλακα, sic Latinè *Bibliotheca custodem* vel *præfectum*, vocabo, vel *præpositum*. Sanè potuit Suetonius in illustribus Grammaticis appellare Hygenum *bibliothecarium Palatinum*. Sed maluit pro eo, *Palatina præfuit bibliotheca*. pro quo etiam dicitur; *fuit à bibliotheca Palatina*. Vetus marmor: ANTIOCHUS. TI CLAVDI CÆSARIS A BIBLIOTHECA APOLLINIS. Aliud: C. JULIUS. FÆLIX. A. BIBLIOTHECA. GRÆCA. PALATINA. Similiter, qui *Græcis* θησαυροφύλαξ, Latinè vocetur *à thesauris* vel *thesauri custos*, aut *præfectus*. Sed quem vulgo *thesaurarium* nuncupamus: is Latinis potiùs *quæstor*, vel *ærarii præfectus*

Eadem terminatio est in *distillarius*: quod legi ajunt apud Senecam epist. LVI. Ac probat Cælius Rhodiginus lib. XVI. cap. XLVI. Putat verò, ut à *destillando distillatio* legitur pro *libamine*, sive *crustulo*: sic à *distillatione distillarium* dici pro *crustulario*. Sed ἀναλογία refragatur, sive à supino *distillatu* derives, ut ab *admissus admissarius*: sive ab dativo *distillatione*, sicuti à *parti partiarius*, à *pomo pomarium*. Præterea libri omnes meliores apud Senecam habent *crustularius*: quod jam diu monitum Opsopœo.

Grammatici, qui purè loquendi artem profitentur, ipsi *dictionaria* inscribunt libros de vocum significationibus: pro quo Angelus Decembrius lib. I. de politia literaria parte IV, *cunctos*, inquit, *licet dictionarios evolvas*. Et Thomas Morus lib. II. Utopiæ: Theodorum enim (Gazam) non advexi mecum: nec dictionarium aliquem, præter Hesychium, ac Dioscoridem. Uterque credo &c. Credo *libros* respexit. Uti cum *dictionarium* dicitur, intelligitur *volumen*. Naturâ enim adjectivum sit, ut alia in *arius* à substantivis derivata. Interea quàm ignotæ sint hæ voces antiquis, arguit, quòd ipsi, in suis, ut sic dicam, dictionariis, eam vocem prætereunt. Satius igitur sit vel ἐξηγητικὰ cum *Græcis* dicere (sic enim solent veteres appellare, quæ juniores vocitant λεξικὰ) vel possis περιφράζειν, ut facit Paullus Manutius commentario ad Cic. libr. XI. ad Att. epist. I. *Hæc*, inquit *ex eorum libris, qui dictionum sensa collegerunt, cuivis licet petere*.

In *atus* quidem exuntia sunt substantiva, ut à *senibus senatus*, *à magistris magistratus*: at non item adjectiva, quale ab *uxore* est *uxoratus*, pro eo *qui uxorem habet*. Item à *privilegio privilegiatus*, pro eo qui *privile-*

privilegium habet ; ut Seneca loquitur in secundo de Ira : *Nam si dicit illum æquo animo laturum, nullum habet privilegium.* Sed voce uniçâ *privilegiarius* dixeris: ut ab *ostium ostiarius*, à *frumentum frumentarius*, à *topium topiarius*. Usus Ulpianus L. x. D. de pactis. *Sed an & privilegiariis absentibus hæc pactio noceat.* Et L. XXIV. §. ult. D. de rebus auctor. jud. *Eorum ratio potior est creditorum, quorum pecunia ad creditores privilegiarios pervenit.* Ac alibi similiter. Imò & *privilegia* pro *privilegiarius* creditoribus possis efferre. Sic eam vocem legas L. VII. §. quoties. D. depos. & L. XXIV. §. in bonis. D. de rebus auct. jud. & L. XVII. §. penult. de rebus auct. jud.

Bovinus etsi ἀναλόγως à *bove* deducatur, Valla etiam eo utatur: abstinendum tamen censeo, quia veteres omnes *bubula carnes*: & Fabius *bovinus* censeat barbarum. Plinii esse ajunt, *bovilla carnis jure facile curatur*. Sed locum non indicant, ut hactenus sit suspectus. Nec par ratio istorum. Nam *bovillus* dixisse, arguunt *Bovilla* in Latio, ad quas Clodius interfectus. Gloss: *bovilla, βουστασια*. Dixeris, ut à *tantus, tantulus, tantillus*; à *mamma, mammula, mammilla*: sic à *bovinus* ἀναλόγως fore *bovinulus*, inde *bovillus*. Similiaque etiam esse *nnulus, ullus; vinulum, villum*. Sed dispar horum ratio. Nec enim *bovilla* significationem habet diminutivam, ut alia, quæ memoravimus. Ac simile è Festo *avilla* pro *ovilla*, hoc est recentis partus agna.

Etiam ex adjectivis quædam denominativa exeunt in CINUS. Ut á *durus, duracinus*. Quamquam aliquis hoc non tam simplex esse derivatum contendat, quàm compositum. Constat enim uvas *duracinas* sic vocari à *duris acinis*. Non diffiteor. Sed nobis sermo de duracinis simpliciter à *duritie* sic vocatis: quomodo præcipuum cerasi genus *duracinum* dicitur, quia durioris sit carnis: quomodo etiam persica, (quibus id nomen à patria Perside†, ubi dicuntur * veneta) *duracina* & ipsa nuncupantur, itidem à duritie carnis: contrà quàm *mollusca* nux Plinio * à mollitie putaminis sic nuncupatur. Ut abunde liqueat, *duracinus* bifariam dici, ac quandoq; non esse partem compositi, sed productionem derivati. Sic igitur colligat aliquis, ut à *dura* est *duracinus*; etiam à *quercu esse quercinus*; quod passim obtinet apud Medicorum filios. Imò horum exemplo apud Josephum Scaligerum legas in sexto Conjectaneorum: *Quercina corona Deorum inferorum*; verùm veteres illo usi nunquam. Sed pro eo κρυοπλῶ dixere *quernus*, vel *quernus*, vel etiam *quercicus*: ut apud Suetonium in Cali-

† *Lib. 15. c. 13*

* *Nicander: sed Persicam, cum Persea confundere ait Plinius ibidem.*

* *Plautus Calceolo apud Macrobium lib. 3. Saturn. c. 18. & Plin. lib. 18. cap. 22.*

Caligula cap. XIX, *Quercica corona*. Nempe ut ab *hostis hosticus*, à *modus modicus*: sic à *quercus quercicus*.

Quædam etiam in LENTUS terminantur: quomodo à *vino* est *vinolentus*, ab *esca esculentus*. Similiter à *somno somnolentus* obtinet etiam inter doctissimos. Sed *somniculosus* cùm Tullio malim: saltem donec de altero occurrat classici alicuius auctoritas. Possis & dicere *somni plenus*, aut *gravibus oculis*, cum eodem Cicerone.

Ridiculosus si in seria dicam oratione, metuo ne risum debeam. Usus tamen Gaspar Ursinus Velius, vir cæteroquin doctissimus, ac poëta egregius: qui illud Græci epigrammatis.

Νῦν δὲ βίος πάντων ἐστὶ γελοιότερος vertit hoc pacto:

Quandoquidem hæc vita est ridiculosa magis:

Ubi Latinè *ridicula* diceretur; vel, si cum Plauto, Agellioque, malis, *ridicularia*. Dixeris, legi apud Plautum Sticho, act. II. sc. II.

DIN *Post autem advexit secum parasitos* GEI. *Hei perii miser.*

DIN. *Ridiculosissimos.* GEI. *Reverram hercle hoc, quod converri modo.* Verùm, quid si dicamus, *ridiculissimos* legendum, quô cãpse scenâ usus antea Plautus? Imò Valens Acidalius putat, hoc versum exigere. Sed de eo fallitur. Nam stabit versus, si contrahas *ridiculosissimos*. Et *ridiculosissimos*, est in omnibus Mssis, & editionibus ante Pareanam cunctis. Quare sic potiùs censeo, vocem eam de risu à Plauto esse ridiculè confictam, ad vexandum parasitum, & risum scenæ excitandum.

Nec *facetosus* Latinum. Agnoscit quidem Nizolius propter illud in secundo de Finibus: *In quantam hominum facetosam urbanitatem incurratis*. Ut à Badio Ascensio editum. Sed Stephanicæ, Lambiniana, illa Guilielmii, ac Gruteri, habent *facetorum urbanitatem*: quod sine dubio rectum est.

Nihilo rectiùs *jactuosus*, quod à *jactu* esse volunt. Sed *jactabundus*, vel *jactator* pro eo dicunt Latini. Idemque judicium de adverbio *jactuosè*. Nec dissimulare interim possum, apud Nonium Marcellum legi: *Iactuosa positum pro iactantes. Cicero in Oratore: Cùm sint luminosa, & quasi iactuosa partes duæ.* Prout est etiam in optimæ notæ Mso nostro Nonio. Sed vitioso codice deceptus Nonius fuit; ut sæpe aliâs. Nec enim esse librarii lapsum, arguit, quòd *iactuosus* reponat inter inchoata ab I. Adde quòd similiter referat in *Luminosus*. Apud Ciceronem verò rectè in castigatioribus codd. legitur, *actuosæ*: quod in omnibus Mssis, & vulgatis, quos quidem viderit, reperisse

 se testatur

se testatur Lambinus. Itidem laudant ex Cicerone: *Cùm sint multa jactuosè dicta.* Sed hic quoque *actuosè* legi debet: quomodo idem tertio de Oratore dixit: *Quàm leniter! quàm remisse! quam non actuosè!*

CAP. XVIII.

De verbalibus, quæ non videantur fori esse Romani. Cujusmodi sunt registrum, *pro* regesto : computus, *pro* computatione : suppositorium, *pro* turundo: cambium *pro* collybo, *sive pecuniæ permutatione* : mediator, *pro* sequestro, *sive* conciliatore, *vel* internuntio, *aut* interprete. *Adverbialia etiam aliqua culpanda : ut* modernus *pro eo, qui nostro vivat tempore :* intrinsecus, *pro* internus; extrinsecus, *pro* externus.

HAbemus de nominibus à nomine derivatis ; nunc pergamus ad nomina illa , quæ à *Verbis*, vel *Adverbiis* , originem ducunt. Ingens hic se offert seges Verbalium ; quæ haberi debeant pro dehonestis, ac deculpatis; ut ea vocaret Agellius †. Tale est *Registrum:* quomodo in genuinis Gregorij Magni libris sunt duodecim illi , qui *Epistolarum*, ac *Registri* nomine inscribuntur in editionibus cunctis. Ac , paullo etiam ante proavorum ætatem , voce eâ vix usitatius aliquid Grammaticis fuisse videas. Atqui ne ἀναλόγως* quidem facta est. Nec apponi meruisset, nisi & Calepinus toties à variis recoctus, & Thesaurus Rob. Stephani, sive Forum Rom. Curionis, eam agnoscerent, ac tuerentur illo Flavii Vopisci loco in Probo: *Usus etiam registris scribarum porticus Porphyretica.* Ita quoque legit Joannes Kahl, in Lexico juridico. Imò sic in Mssis suis reperit Casaubonus. Sed non Salmasius: in cujus chirographis fuit *regestis* : quomodo & excudit Rob. Stephanus. Estque id vocabulum etiam in codice Theodosiano: & apud Prudentium in Romano:

Hic in regestis est liber cœlestibus.

Imò & apud Anastasium in Vitis Pontificum ; ubi de Nicolao I: *Sicut in epistolis, regesto ipsius Præsulis continetur insertis.* Gloss. Basil. Κνσὸν, καὶ ρεγιστραν, τὸν διπλωματικὸν τῶν ἀρχαίων †. ac ἀναλόγως, ut à digerendo *Digesta* ; ita *Regesta* à regerendo : quo usus Fabius lib. II. cap. XII* : *Unde fit, ut dissoluta , & ex diversis congesta oratio cohærere non possit ; similisque commentariis puerorum sit , in quos ea, quæ aliis declamatori-*

†*Lib. 19. cap. 10.*

**Ad morem vocum aliarum.*

†*Censum ac Registrum quæ in Actorum tabulis sunt, sive archivis.*

**Secundùm editionem Rob Stephani, sed secundùm illam Vascosani cap. 11.*

matoribus laudata sunt, regerunt. Ubi in aliquibus libris corruptè est *redigunt*: in Aldinâ, *congerunt*. Sed *regerunt* est in Fabii membranis; quas ex paterna avitaque bibliotheca donavit nobis illustris Vir, nec à prudentia summa, solidaque doctrina, unquam satis laudatus, Joachimus Camerarius, Regni Suecici ad Fœderatos Belgas multis annis legatus. Etiam *regerunt* legit jam olim Raphaël Regius, commentario ad illud ejusdem Quinctiliani lib. III. cap. VIII. † *Sunt enim velut regesta in hos commentarios: quos adolescens deduxerat scholâ* Ubi in editione Roberti Stephani perperam est *resgesta*. Sed *regesta* est in Mso nostro ante memorato: Item in editione Aldi, & Vascosani: ac sic quoque legit Budæus Annot * in Pandectas.

† *Edit. Rob. St p. 148. Sed secundùm edit. Vascosani cap. 6. p. 45*

Mathematicis, ac Astrologis, usitata est vox *Computus*, qui græcis ἀφισμός. Eam vocem, ignotam veteribus, primus ex iis, quos habemus, nec uno id loco, usurpavit Julius Firmicus: qui Constantini M. temporibus, ac deinceps, vixit. Priores pro eo *computatio* dixissent. Ut Plinius lib XII. cap. XVIII: *Minimâ computatione millies centena millia.* Et lib. XVII. cap. XXII: *Operarum ista computatio est.* Ac similiter pro eo, quod Ciceroni in Lælio est, *ad calculos revocare*; *computare* dixerunt Seneca, Quinctilianus, uterque Plinius, & ante hoc Plautus Mil. Act. II. Sc. II.

Pag. 97. edit. Rob. Stephani.

Dexterâ digitis rationem computat, feriens femur.

Suppositorium vulgo appellant filii medicorum, remedii genus, quod sedi inseritur ad alvum dejiciendam. Sed Marcello Empirico vocatur *turundus*, quasi *terendus*: nempe quia teritur, ac subigitur. Græcis quia glandis obtinet figuram, βάλανος nominatur. Differt ab eo κλυσ῀ηρ, quod medicamenti genus est liquidum, nec sedi modò, sed aliis etiam partibus inseritur. Imò & ipsum instrumentum, quo inseritur, sic nuncupatur. Quale fuerit hoc instrumenti genus, ex non uno Galeni loco licet cognoscere.

Jurisconsultis, atque aliis, usitata est *cambii* vox, Et sanè ut *visum*, βλέμμα, à *visio*, βλέπω: ut item ab *efficio*, *efficium*, ac postea *officium*: ita ἀναλόγως *cambium* dicatur à *cambio*, h. e. *permuto*. Appuleius in Apolog. *Tu an habeas ad agrum colendum, an ipse mutuarias operas cum vicinis tuis cambias, neque scio, neque laboro.* De eadem voce ita Priscianus lib. X. †: *Cambio*, ἀμείβομαι *, *ponit Charisius, & ejus praeteritum campsi: quod δοῦ῀ ἀπὸ τοῦ κάμπτω, ἔκαμψα, esse videtur: unde & campsas, solebant vetustissimi dicere, Ennius in X. Leucaten campsant.* Hoc est

† *Cap. 2.*
* *Permuto.*

τλῶ ἄκραν, λευκάτλῳ λελιγμένην, κάμψῃσι. Nam Latinis *campsare* id est, quod Græcis κάμψαι, h.e. iter flectere. At pro διαλλάσσειν nunquam Græci dicunt κάμψαι, uti Latini *cambire*. Etsi verò *cambire*, pro *commutare*, rectum videatur; *cambium* tamen nō dixero: Sed vel cōmutationē pecuniæ, aut *permutationem*; vel *collybū* cum Græcis. Nam κόλλυβος, ἀργυρίου ἀλλαγή, ut Pollux interpretatur lib. VII. c. XXX. Imò *Collybum* ipse vocat Tullius lib. I, ac III in Verrem, & ad Att. lib. XII. epist. VI. Item Ciceronis æqualis Cassius Parmensis, apud Tranquillum in Augusto cap. IV. *Cambium* verò, etsi ἀμέσως † à κάμπτω derivent, tamen nec Græcum est, nec Latinum; ut Alciatus agnoscit lib. I. Παρεργ. cap. XLV.

† *Immediatè sive proximè.* * De Resurrectione carnis, c. 51, & adversus Praxeam c. 27 qui tamē & Mediatoris voce usus lib. de carne Christi. c. 15. uti & Novatianus de Trinit. cap. 14. 16. 18.

Theologi (etiam Prudentius carmine in natalem Domini, & ἀπὸ θεώσεως, item Ambrosius, & Augustinus) Christum dicunt *mediatorem*, ut Græci μεσίτην. Cui voci cum non malè respondeat, & nihil Ecclesiasticis sit usurpatius; equidem nec ipse abhorreo. Etsi μεσίτης sit à nomine μέσος, *medius*: *mediator* potiùs sit verbale. Nam ut ab *amare*, *amator*; sic *mediator*, à *mediare*, pro intermedium esse. Sed *mediare* est barbarum. Eo minùs voce *mediator* extra sacrum utar argumentum. Imò ne in istoc quidem id semper fecero. Nam quid opus? Variè enim Latini expressere: præcipuè *conciliator*, vel *sequester*; quomodo & reddidit Apostoli verba Tertullianus *: ne existimemus veteres se *mediatoris* vocabulo adstrinxisse, quod apud veterem est interpretem. Est cùm *internuncius* reddas commodè: vel etiam *interpres*. Sic Plautus Mil. Glor. Act. III. sc. I:

Ut simulet se tuam esse uxorem, & deperire hunc militem;
Quasique hunc annulum Favia sua ancillæ dederit, ea porrò mihi,
Militi ut darem; quasique ego res sim interpres.

Fortasse aliquis dicat, *mediatoris* nomen, apud Appulejum legi lib. IX: *Asseverat, parvi se pendere mediatorum præsentiam.* Sed qui attenderit, agi istic de terræ mensoribus, facilè assentiet Wouwerio, rescribenti, *tot metatorum*. Est & cùm commodè pro eo dixeris, *arbiter*, vel *arbiter honorarius*, aut *deprecator*.

Atque hæc pauca sufficerit excerpsisse, ex verbalium tam multis.

Adjiciam nunc aliquid de iis, quæ ab adverbiis vitiosè derivant: ut cum à *modò* formant *modernus*: quasi *qui vivat modò*, h.e. *nunc*: quomodo hac voce interdum usi veteres, ut alibi ostendimus. Mirum autem, id verbi hodieque viris eruditis adeò esse in usu. Imò ante duo secula Jo-

annes

annes Tortellius, vir pro iis temporibus bene doctus (is est, cui Laurentius Valla Elegantiarum libros dicavit) ne *moderniores* quidem refugit in opere de Orthographia, voce ANUS. Nec tamen *morderni* vox nupera est. Usus enim eâ est Beda de metris, eoque antiquior Priscianus, & qui Prisciani ævo vixit Cassiodorus, præfat. Collectaneorum de Orthographia. Diomedes pro *modernis* dicit *neotericos*, à Græco νεώτερος *. Sed quis non videt, hoc ipsum per quendam fieri νεωτερισμόν †? Quare tutiùs eos vocitabimus *recentiores*, aut potiùs *juniores*.

* *Junior.*
† *Morem loquendi Novellum.*

Ab adverbiis etiam, *intrinsecus*, & *extrinsecus*, adjectiva derivarunt *intrinsecus*, & *extrinsecus*: unde apud philosophos passim nunc legas, *intrinsecas vires, intrinseca animi bona, intrinsecum bellum, extrinseca omnia.* Ac sic ante quinque secula Petrus Blesensis epist. XIV, *extrinsecos janitores.* Sed castè locutis ea semper sunt adverbia, eoque invariabilia per genera, aut casus. Et quid illis opus, cum suppetant *externus*, & *externus*? Item pro *bello intrinseco* dixeris *intestinum*.

CAP. XIX.

De nominibus compositis, Latio ignotis: ut baccalaureus, *pro* batualius: extemporaneus, *pro* extemporalis: emollidus, *pro* mollis: investimentum, *pro* vestimentum: *& aliis, ubi verius compositione ipsa peccatur; ut in* bigamus, *pro* digamus; *utcunque* biclinium *dixerit Plautus: item in* monoculus, *pro* unoculus: compatriota, *pro* sympatriota, *vel* conterraneus: prolificus, *pro* fœcundus: consodalis, coæqualis, confœderatus, contribulis, concivis, *pro simplicibus nominibus, unde componuntur. Adhæc in* præsectum, *&* præcisies, *pro* prosectum, *&* prosicies: *& quid propriè iis vocabulis signetur; uti &* porriciendi, *&* porriciarum *vocibus.*

JAm series rerum exigere videtur, ut à vitiis derivationis accedam ad ea, ubi compositione est aberratum. Sed paullùm sufflaminat impetum, quòd quædam non sint vera composita; quædam composita quidem sint, nec tamen vocabulum tam sit vitiosum compositione, quàm derivatione. Prioris esse generis videtur *baccalaureus*: quod à *baccis lauri* compositum putatur. Sed potiùs corruptum censeo ex *batualius*: ut sit à *batuendo*, ex quo *batailie*. *Batualii* verò fuerint vocati, quia jam quasi

batuissent cum adversario, ac manus conseruissent: h. e. publicè diputassent, atque ita peritiæ suæ specimen dedissent.

Alterius generis est, ubi in compositio quidem peccatur: sed derivatione. Ac tale est *extemporaneus*, quod pervulgatum: At veteres pro eo *extemporalis*. Martialis lib. v. cap. LVI.

Extemporalis factus est meus Rhetor.

Quinctilianus lib. x. cap. VII: *Facilitatem quoque extemporalem à parvis initiis paulatim perducemus ad summam.* Pro quo initio capitis dixerat, *ex tempore dicendi facultas.* Suetonius in August. cap. LXXXIV: *Quamvis non deficeret, ad subita extemporalis facultate.* Ubi rectè monitum aliis, *deficeretur*, legi debere. Nempe error inde, quòd librarii, dum student literarum compendio, *r* lineolâ mediâ paululùm deflexâ pro *tur* scribere soleant. Utcunque verò *extemporaneus* compositum sit minùs Latinum: non tamen compositionis propriè vitium est. Quippe *temporaneus* non ausim dicere; sed *temporalis*, vel *temporarius*; quorum utrumq; crebrum in Digestis: prius quoque apud Quinctilianum, & alios.

Etiam *emollidus*, utcunque ex præpositione, & *mollis*, compositum videatur; non tamen ad ea referendum, ubi compositione peccetur; sed potiùs, ubi derivatione. Cùm enim non sicut à *caleo*, *calidus*; ab *algeo*, *algidus*; sic à *mollio* dicatur *mollidus*: potiùs *emollidus*, si Latinum foret, verbale esset ab *emollio*. Quomodo se *emollire Catulli versum* ait Plinius præfatione Historiæ Natur. *Emollescere* item ἀπαλύνεσθαι interpretatur glossarium*. Sed apud Livium, quem usum volunt lib. XXXIV, ubi sermo est de corporibus Gallorum fluidis, & sitis impatientibus, in vett. libris loco memorato est *mollia*. Nec alibi *emollidus* reperias.

* *Philoxeni glossa. Stephanica & Patiana editionis pag.* 86

Etiam derivationis potiùs, quàm compositionis vitium sit, *Investimentum*: quia si rectum sit, fuerit ab *investire*: quod est apud Plinium lib. XXXV. c. VII. Giffanius in Observationibus L. L. ait, esse amiculi genus, quod inducitur vestibus aliis: voceq; eâ usum esse Livium lib. IV: *Ne cui album investimentum addere petitionis caussâ liceret.* Sed duabus legundum vocibus, *investimentum*. Sententia est, ne liceret prensantibus cretâ candefacere togam: â qua consuetudine est nomen candidatis. Pers. sat. V:

—Quem ducit hiantem Cretata ambitio.

Sed ut ista propriè non pertineant ad compositionis vitium: sunt alia non pauca, quæ propriè compositione peccent. Ac primum ea, quando aberratur, componendo, contra Veterum morem, vocem Latinam

cum

cum Græca. Ut *bigamus*, pro *digamus*. Nam cùm in promptu sit δίγαμος, quid opus est compositione hybridâ, eáque in voce Veteribus ignotâ, ubi suppetit Græcum? Dixeris similiter *biclinium* esse apud Plautum Bacchid. IV. IV. Non hoc opponam, Lambinum ambigere an non ibi *disclinium* debeat reseribi. Solùm dicam, Græcis in usu fuisse τρίκλινον, unde *triclinium*, quia terni circum mensam lectuli ponerentur: at non obtinuisse apud eos δίκλινον: eoque magis licuisse Plauto, cum *triclinium* usu suum fecissent Romani, Romaná compositione etiam dicere *biclinium*.

Monoculus vulgo ajunt, cum vel Græcè dicendum sit μονόφθαλμος, vel Latinè cum Plauto, & Agellio, *unoculus*; qui Martiali *defioculus*: passim verò antiquis *luscus*, Plauto *cocles*.

Compatriota barbarè, pro *sympatriota*: ut Luciano, itē Archippo apud Pollucē, συμπατριώτης: qui & absq; præpositione, idq; usitatiùs πατριώτης, Latinis *popularis*; *conterraneus* Plinio, qui id castrense ait †, vocabulum. † *Præfat. Histor. Natur.*

Præterea puro sermoni adversantur vocabula quædam conflata ex duabus Latinis: quale etiam dixeris *prolificus*: quomodo exprimunt, quod Græci dicunt παιδογόνος, hoc est, prolem præcreans, aut pertinens ad procreationem prolis. Voce etiam unicá *fœcundum* dixeris: quamquam hoc quoque ad plantas se extendat.

Nusquam verò æquè peccatum, quàm in nominibus compositis cum præpositione; atque in his potissimùm præverbio *cum*, sive loquelari præpositione *con*. Id factum in *consodalis*, pro *sodalis*; Itidem *confœderatas* dicimus civitates, vel provincias. Quod nec refugit Justus Lipsius lib. I. de Militia Romana dialogo VII: *Socii appellabantur quasi confœderati, & consortes armorum*. Ubi rectum foret *fœderati*.

Similéque *contribulis meus*, pro *tribulis*. Cicero pro Roscio Amerino: *Quasi verò mihi difficile sit, quamvis multos nominatim proferre (ne longiùs abeam) vel tribules, vel vicinos meos, qui suos liberos, quos plurimi faciunt, agricolas assiduos esse cupiunt.*

Concivis quoque passim obtinet; nempe ut συμπολίτης ait Paulus ad Ephesios II. 19. Ac Latinum illud probat Valla lib. IV. Elegantiarum cap. LXXXIV. Nec in carmine reformidavit Nicolaus Sudorius; qui elegantissimis versibus Pindarum expressit. Ut Pythiorum od. XI:

Nereidum concivis una.

Et Nem. od. X: *Concivem Olympi sedibus intulit.*

Sed meritò eam vocē damnat Jul. Scaliger orat. in Erasmū. B. Hieronymū, ac juniorum alios, uti negare nō possumus. Sed pro nostra atq; adeo Scaligeri sententiá, stat omnis antiquitas. Cui ut *amicus* ad *amicum*, ita *civis* est correlatum ad *civem*. Mitto Lucani lib. I. in oratione Lælii ad Cæsarem:

Nec

Nec civis meus est, in quem tua classica, Cæsar,
Audiero.

Contentus ero uno Tullio. Ejus est ad Lentulum lib. 1. epist. IX. *Quod meos cives, & à me conservatos, & me conservare cupientes, spoliatos ducibus servis armatis objici noluerim.* Similesque hoc pro Milone: *Facinorosorum armis, meos cives, meis consiliis, periculisq; servatos, pro me objici nolui.* In eâdem ita loquentem inducit Milionem: *Valeant, valeant cives mei: sint incolumes, sint florentes, sint beati.* Idem primâ in Catil. *Servi mehercle mei si me isto pacto metuerent, ut te metuunt omnes cives tui: domum meam relinquendam putarem: tu tibi urbem non arbitraris? & si me meis civibus injuriâ suspectum tam graviter, atq; offensum, viderem; carcere me adspectu civium, quàm infestis oculis omnium conspici, mallem.* Idem primo de Finibus: *Malè, credo, mererer de meis civibus, si ad eorum cognationem divina illa ingenia transferrem.* Et paulo pòst: *Debeo profecto, quantumq; possim, in eo quoque laborare, ut sint operâ, studio, labore meo doctiores cives mei.* Item lib. II. de Divinat. proximè initium: *Si optimarum artium vias traderem meis civibus.* Et non multò pòst: *Dabunt igitur mihi veniam mei cives, vel gratiam potiùs habebunt.* Videmus, ut his locis, liberâ etiamnum Rep. Romanos appellet cives suos, Milonis, Catilinæ. Quin alibi Demosthenem, quem Lucianus, & Suidas, Athenienſem fuisse testantur, civem vocat Pomponii Attici; cujus natalis ab obitu Demosthenis distabat annis circiter ducentis. Locus est epist. 1. lib. II. ad Att. *Quod in eis orationibus, quæ Philippicæ nominantur, enituit civis ille tuus Demosthenes.* Ex his satis liquet, quantum aberret Valla, dum contendit, haut alium, quàm civitatis dominum; dicere *cives suos:* eoque haut rectè locutum quendam, qui hoc pacto librum orsus erat: *Favonius, civis meus, optime princeps.* Vide autem, quam cautè utatur Petrus Damiani lib. II. epist. III. *Ut tyrannidem arripiant super cives; ut ita dixerim, dedignantur esse concives.*

Possis huc etiam referre, quando in Compositione cum nomine præpositiones vicinæ confunduntur. Sic *præfectum, præficia, præficies,* & *præficium*, vulgò Legas, & audias: ut Turreto etiam monitum adversar: lib: XXII. cap. VI. cùm per præverbium *pro*, non *præ*, debeant efferri: quod ex Chirographis optimis constat. Nempe ut ab *insecando insecta*, & *insicia*; sic à *prosecando, prosecta, prosices* & similia. Sunt verò *proficiæ*, ἀπαρχαὶ, sive αἱ τῶν θυμάτων ἀπαρχαί: puta exta, sive Victimæ carnes e foco, ubi coquebantur, arreptæ, ac deinde prosectæ: quod ubi fecerant, carnes ita coctas, prosectasque porrò jaciebant, sive, ut compositâ voce in sacris locuti, porriciebant in aram, quò ibi Diis adolerentur. Id *porricias inferre* dixit Solinus Cap. XI.

CAP. XX.

De nominibus, ubi vitiosa est declinationum mistura. Quale est cùm Helenam, in prima declinandi forma, Tyndariden *vocant, ubi in tertia* Tyndaridem, *efferendum. Deq; Horatii loco, quo Clytæmnestra nuncupatur* Tyndaridarum fortissima. *Videri, & patrio casu potius* Agnes, *ab* Agne; *quàm* Agnetis, *ab* Agnes, *dicendum. Rejectum etiam* epitomata, *pro* epitome; synodum *pro* synodontem; diacones, *pro* diaconi; Selini, *pro* Selinuntis; Adonim, *pro* Adonitem; Busirim, *pro* Busiridem; gibberem, *pro* gibbum; glomi, *&* glomos, *pro* glomeres; vesperem, *pro* vesperum, *vel* vesperam; insigniis, *pro* insignibus; cubituum *pro* cubitorum; peni, *pro* penoris, *vel* penûs.

DE iis, ubi in ipso casu recto peccatur, quod satis est, admonui. Incipiam hinc de illis agere, ubi vocabulum in recto bene se habet: sed malè per casus suos inflectitur. Neque acervatim de his loquar; sed declinationum ordini insistam. Ac priùs, ubi declinationis forma permiscetur.

Primam, tertiamque, confundunt, qui *Tyndaridam*, vel *Tindariden*, dicunt pro Helena, vel Clytæmnestra. Planè enim *Tyndaridem* dicendum. Nam vir *Tyndarides*; unde *Tyndaridam*, vel *Tyndariden*. in casu accusandi: femina *Tyndaris*; unde *Tyndaridem*, casu eodem. *Tyndaridæ* igitur Castor, & Pollux: *Tyndarides* verò, Timandra, Echemi conjux; Clytæmnestra, uxor Agamemnonis; Helena, Menelai, ac postea Paridis conjux; & Philonoë, quam Diana reddidit immortalem: ut ex Apollodoro videre est in tertio Bibliothecæ. Objectant, qnod Clytæmnestra, quia Agamemnona interemerat, Horatio lib. 1. sat. 1. dicatur *fortissima* non *Tyndaridum*, sed *Tyndaridarum*. Respondent aliqui, esse epenthesin, ut *alstum*, pro *alitum*. Magis placet, Horatio *Tyndaridarum* vocabulum esse à *Tyndarides*; sed plurativo ejus comprehendi universam Tyndarei prolem; eóque Clytæmnestram inter Tyndaridas reponi, quia sequior sexus comprehendatur vocabulo virili: ut simile sit, ac si dixero, *mei*, de filiis ac filiabus è me genitis: *anima defunctorum*, de viris, ac feminis.

Agnetem, an *Agnen* virginem, dici conveniat, quæri potest. Equidem, cùm non Latina (ut est apud Augustinum sermone 21 de di-

versis) sed græca sit Appellatio, à virili ἁγνὸς † vel ἁγνὴ * ; potiùs virgo *Agne* dixerim. Atque ita apud B Hieronymum est epist. VIII. ad Demetriadem, partim initio, partim fine earum literarum: *Omnium gentium literis, atque linguis, præcipuè in Ecclesiis, Agnes vita laudata est: quæ & ætatem vicit, & tyrannum, & titulum castitatis martyrio consecravit.* Prout is locus etiam adducitur in Martyrologio Romano ad XII. Kal. Febr. Ac puto, veram esse lectionem, quæ est Prudentii περὶ στεφάνων hymno XIV:

Agnes sepulcrum est Romuleâ in domo,
Fortis puella, martyris inclyta.

Sic editum à Georgio Fabricio: ubi Pulmannus, *Agnis.* Etiam à Constantina, Constantini filia, in apside ejus Virginis inscriptum:

SACRAVIT TEMPLUM VICTRICIS VIRGINIS AGNES.

Nec tamen de hoc magnopere contendero: quando *Agnetis* & *Agnetem*, est etiam in Martyrologio Romano, non modò ad diem memoratam; sed etiam VII. Kal. Febr. & XII. Kal. Maii. Similiterque ad duos priores dies Martyrologium Adonis; ut mittam alios scriptores Ecclesiasticos.

Esto, ut *Epitoma*, pro *Epitome*, dicatur; quomodo non minùs rectum *Alcmena*, quàm *Alcmene*; *Circa*, quam *Circe*; *Lycamba*, quàm *Lycambe*. Declinatio tamen vitiosa, quando inde efformant obliquum *epitomatis*, pro *epitoma*, vel potiùs *epitomes*. Sic *Livii epitomata* dicunt perperam.

Secundam, tertiamque, confundit Paullus Jovius, in libro de Piscibus, cum *Synodum*, pro *synodontem*, ait; nam rectus Græcis est non σύνοδ-ων, sed συνόδ-ων, vel συνόδ-ους: quod dicitur πρὸς τὰς ὀδόντας: unde *dentex* vocatur Columellæ, & Apicio: ac sic quoque reddidit Theodorus Gaza † Rectiùs igitur Actius Syncerus:

Herculea nullum rupes, synodontas Amelphis.

Diacones, & *diaconibus*, crebrum est scriptoribus Ecclesiasticis: etiam antiquis. Sed hos pietatis potiùs habemus magistros, quàm Latinitatis. Elegantiores igitur semper *diaconus* dicunt; ut græcè est διάκον-ος.

Selini patrio casu à *Selinus* perperam dicitur, pro *Selinuntis*. Est enim Græcè Σελινοῦς, ex Σελινόδ-ς; ut *Cerasus*, Κερασοῦς, ex Κερασόδ-ς; *Opus* Ὀπούς, ex Ὀπόδ-ς; *Trapezus*, Τραπεζοῦς ex Τραπεζόδ-ς. Quæ iccirco in patrio casu faciunt *Selinuntis*, *Cerasuntis*, *Trapezuntis*. Hinc in vocandi casu habent, non *Seline*, *Cerase*, *Ope*, *Trapeze*; sed *Selinus*, *Cerasus*, *Opus*, *Trapezus*. Unde Maro Æn. III:

Tequę

† *Castus, purus.*

* *Vitex, quem fruticem matronæ in Thesmophoriis castitatem custodientes sibi cubantibus, substernebant: unde & nomen. Vide Dioscoridem* I. 135. *Plin.* 24. 9. *Ælian Hist. Anim.* 9. 26.

† *Tralatione. Arist. Hist. de An. lib.* 8, *c.* 13.

Teque datam ventis linque almosa Selinûs,

Sic enim, non *Selinis*, ut vulgò exaratum, legi istic oportere, rectè traditum viro egregiæ doctrinæ, & industriæ, ac de re literaria optimè merito, Claudio Dausqueio, in secundo Ὀρθογραφικῶν *. * P. 285.

Adonis, & *Busiris*, in patrio casu Grammatici dicere jubent, etiam qui proximè scripsere: nempe, quia Lucanus *Adonim*, pro *Adonidem*, & Ovidius *Busirim*, pro *Busiridem*, dixerit. Sed hoc Argumentum infirmum; ut liquet ex iis, quæ de dativo *Adoni*, pro *Adonidi*, genitivo *Lanthis* pro *Ianthidis*, dicebamus lib. II. de Analogia cap. IX.

Gibberem, pro *gibbum*, qui ajunt, itidem decipiuntur loco ex Juvenale falsò producto. Sed de hoc jam actum nobis ejusdē libri cap. XX.

Barbarum item est, *Me perlubenti facies: pugnanti Cæsare contigit*: Nam etsi in idis auferendi casus in E, & I, exeat; semper tamen in E terminatur, quando is ponitur absolutè,

Acipensera in accusativo dici, putant aliqui, ob hoc Martialis lib. XIII, epigr. XCI †: *Ad Pallatinas acipensera mittite mensas* † Al. Prout est in Aldinâ. Sed à recto *acipenser* non aliud, quàm *acipenserem*, dicere possumus. Rectus autem iste est apud Ciceronem de Fato, & exinde Macrobium lib. II. Saturn. cap. XII. Imò & Ovidius usurpat in Halieutico. Est & in gloss. vett. *Acipenser*, εἶδος ἰχθύος. Et glossis aliis: *Acipenser*, *Aquipenser*. Neque non occurrit, *aëra*, *athera*, & sexcenta hujusmodi, in usu esse. Sed ea Græca sunt: quale non est *acipenser*. Græci enim γαλεὸν dixere: ut Archestratus ait in septimo Athenæi: vel ἄλλοπα Ῥόδιον; ut Apion Grammaticus censuit: quod ibidem legas. Dixeris, versum Martialis non admittere *acipenserem*. Scio: sed eo accedendum libris melioribus, in quibus est *acipensem*: nempe à recto *acipensis*: quomodo etiam dixisse, videor posse colligere ex adlato Martialis loco. Nam quòd τῷ συγκοπλῶ *acipensem*, ex *acipenserem*, contractum existimant, planè non persuadent. Et pro *acipensis* facit, quod apud Athenæum legas, ἀκκιπήσιον vocari Romanis. Nempe ex ἀκκιπήσις, additâ terminatione Romanâ ἀκκιπήσιος fecit. N extritum, ut iidem Græci ex *Hortensius* Ὀρτήσιος: quod si Lambinus observâsset, non propterea Latinè etiam *Hortesius* scribere jussisset.

Glomi & *glomos*, vulgò dicunt à recto *glomus*: qui est apud Festum. Sed *glomeris* in patrio casu facere scio, ut *acus*, *aceris*: *glomi* reperio nusquam. præivit ad vulgatam opinionem magnus Erasmus in adagiis; ubi ἀγαθῶν ἀγαθίδες vertit, *bonorum glomi*: cujus exemplo sic alii extulere. Genitivum contrà, quem dixi, usurpat Plinius libr. XXXVI.

cap. XIII. *Quòsi quis improperet sine glomere lini, exitum invenire nequeat.* Atque hinc verbum *glomerandi*. *Glomer* est apud Perottum, Calepinum, & Rob. Stephanũ: sed tutiùs dixeris *glomus*, ob Festi auctoritatẽ.

Vesper ajunt in gignendi casu facere *vesperis*: nempe quia *primo vespere* dicant boni scriptores. Sed *vesperis* non ausim dicere: quemadmodum nec placeat, *usque ad vesperem*: sed *vesperum*; ut loquitur Cicero v. Tuscul. vel *vesperam*, ut idem II in Catilinam Invectivâ ait, *Si accelerare volunt, ad vesperam consequentur.* At in auferendi casu, & *vespere*, vel *vesperi*; & *vesperâ* dixeris.

Insigniis doctoris legas apud nonnullos: sed *insignibus* dicendum.

Quartam cum secundâ confundunt, quia ajunt, *trium cubituum guttur*, item *trium cubituum polypus*. Ea legas apud Lilium Gyraldum Hist. Poët. dial. IX. ubi de Philoxeno agit †.

† P. 346.

Quartam, vel tertiam, commutant secundâ, qui *peni hujus* dicere jubent; pro *hujus penoris*, vel *hujus penûs*. Sic nec *hoc peno* cum iis usurpem; sed *hoc penore*, vel *hac penu*: ut Plautus Captivis * *Verba sine penu, & pecuniâ.* Et Persius sat. III: *In locuplete penu.* Et (quod genus etiam commonstrat) titulus est in Digestis: *De penu legatâ.* Atque hæc firmantur etiam verbis Servii in illud I. Æn.

Act. 3. sc. 1.

——*Quibus ordine longo*
Cura penum struere,

Dicimus, inquit, *& hic, & hæc, & hoc penus. Sed à Masculino, & à feminino genere, quarta est declinatio; à neutro tertia: quomodo est pecus pecoris. Unde Horatius:* —— *Portet frumenta penusque. Masculino verò genere Plautus: Nisi mihi annuus penus datur, Feminino Lucilius posuit, Uxori legata penus. Quarta autem declinationis Persius docet: in locuplete penu defensis pinguibus umbris.* Videamus, quid dicat Servius, & quid non dicat. Ait *penus* esse omnis generis; quod etiam apud Cledonium est: & non eum modò; sed etiam Servio antiquiores, ut mox parebit. Addit *penus* neutrum esse tertiæ; quod in dubium vocat nemo. At cum quartæ est, virile est, vel muliebre: virile, ut apud Plautum Pseudolo: muliebre, ut Lucilio: quod & Nonius annotavit: ac firmat simili loco Novii, qui dixerit, *Meam in penum.* At silet Servius de eo, quòd *penus* etiam sit secundæ. Nec modò non agnoscit *penus, peni*; sed neque *penum, peni*. Varia hic objectant. Ac primùm, quod apud Terentium Eunucho act. II. sc. III. in plurimis sit libris:

Cùm in cellulam ad te patris penum omne congerebam clanculum.

Item

Item quod eum ad locum Donatus annotavit, & *omne*, & *omnem*, legi. Addit deinde idem grammaticus, *Et hoc penus, & hic penus, & hæc penus, veteres dixerunt.* Sic expressum est in veteri Tarvisinâ anni CIↃ CCCC LXXVII. Ubi pro *hoc penus*, in illa Rob. Stephani, & quam Lindebrogius recensuit, *hoc penu* editum est. Et sanè *hoc penu* in recto videtur etiam Charisius agnovisse. Sed rectiùs, ut puto, Tarvisina. Quippe nihil erat opus Donato ad rectum *penus* recurrere, cùm nusquam reperiatur. Præterea à Donato, ut & Capro, traditum esse, *penus* esse omnis generis, testis etiam Priscianus lib. V, & VII. Nec potuit Donatus de neutro *penus* omittere: cùm satis sit apertum, quod ait Servius, ut *hoc pecus pecoris*, sic etiam dici *hoc penus penoris*. Et hæc de Donati verbis. Quod verò ad Terentii locum: *penum omnem* legit etiam Priscianus in V: atque ita in Bembino, & Vaticano, reperit Faërnus. Dixeris, *hoc penum* etiam rectum videri, cùm Charisius, ac Priscianus id adstruant illo Afranii: *In penum herile.* Non inficior; sed obsoletum arbitror, nec Terentio usurpatum. Nec si *penum* in recto dixerint, eò & obliquos ejus in usu fuisse consequitur. Hujus *peni* agnoscit Charisius; sed nullâ auctoritate suffulcit: aut fortasse id apud Nævium, vel Pacuvium, legerat; ubi multa vieta fuisse, & rancida, etiam pueris notissimum.

CAP. XXI.

Esse, ubi non confundantur declinandi forma, flexu tamen peccetur. Qualia sunt, ô Pompeje, *pro* Pompei; *hujus* pulvis, *pro* pulveris: Paris, *pro* Paridis; *vel* Parida, *pro* Paridem; batin, *pro* batidem; jurejurandis, *pro* jusjurandis; tripum, *pro* tripodem; decadarum, *pro* decadum; pecuium, *pro* pecuum, singulos meridies, *pro* quemlibet meridiem. Cœli *an in prosa dicendum. Servius, & Cicero, emendati. Sigonius, aliique Ciceronis editores castigati de fragmento perperam ei tributo.* Sibili *in plurativo non inveniri.* Ciceres, *an* cicera, *dicendum. Gargana non reperiri pro montis nomine. Etiam* supellectilia *rejectum: item* vici *in dandi casu: adhæc* instinctus, instinctui, instinctum; astum, & astibus; *obliqui ab* exspes; nostrate *in neutro, pro* nostras. *Peccari etiam in adjectivorum comparatione: ut in* agillimus, gracillimus, docillimus.

INterdum non declinandi formæ permiscentur; sed persistitur in forma sua; sed sic, ut interim, contra veterum consuetudinem, fiat inflexio.

Quod

Quod bifariam usu venit: vel enim, ubi obtinet casus more Romano, supponimus barbarum: vel ubi nō obtinet, aliquem, secundùm ἀναλογίαν aliorum, comminiscimur. Exemplis hæc fient planiora.

† P. 500. ed. H. St.

Magne Pompeie, est apud Cruserium tralatione Plutarchi in vita pompeii †. Nempe quia Græcè est Πομπήϊε. Sed non, si Græcè sit Αντώνιε, eò & Latini *Antonie* dicam, nisi fortè in carmine, imitatione Græcorum. Quare Latino more *Pompei* dicendum: quomodo Horatius, sed κῦ συναίρεσιν, ait lib. II. od. VII.

Pompei meorum prime sodalium.

Hoc secundæ est formæ exemplum, Tertiæ nunc dabo. *Pulvis* pro *pulveris* tuentur illo Catulli, Carmine in Juliam, & Manlium:

Ille pulvis Erythrei,
Siderumque micantium,
Subducat numerum prius,

Quomodo & Muretus legit; qui *pulvis* censet antiquum esse genitivum. *Erythrei* autem, elisâ è diphthongo vocali, dixisse ait: quemadmodum nec alibi * idem *Dioneum*, pro *Dionæo*, refûgit. Atque hanc sententiã recentiores aliquot Grammatici sequuntur: etiam habes in Thesauro L. L. sive Foro Romano Cælii Curionis, & Calepino toties recocto, qui passeratii dicitur. Ante hos etiam *pulvis* in gignendi casu retinuere Guarinus, & Hieronymus Avantius: at improbante Achille Statio: ac meritò. Nemo enim veterum *pulvis*, pro *pulveris*, usurpavit; nec id monuit veterum Grammaticorum quisquam. Præterea vetus editio, quæ Regii Lepidi prodiit anno cIↃ cccc LXXXI, habet *pulveris*, non *pulvis*. Illa vulgata, quam Muretus, & Duza, repræsentant, planè commentitia videtur. Sed malit Muretus, *pulveris entbei*: nec abhorret Scaliger: ut alludatur ad entheos Bellonæ, sive Bellonarios; qui corporis jactu multam pulveris vim concitabant. Utcunque est, in uno istoc loco, tam incertæ lectionis, præsidii satis nemo cordatior posuerit.

* *Carm.* 30. *quod in Cæsarem. Sed Scaliger pro* Dioneum, *legit*, aut Adoneus. *Imò sic ante eum Achilles Statius.*

Nec iis subscribendum, qui à recto *Paris* obliquos formant *hujus Paris, huic Pari, hoc Pari.* Quomodo dici posse, traditum est ab Grammaticis plurimis, etiam in his Despauterio. Præterea in accusandi casu *Parida* probant; pro quo *Paridem* veteres cuncti. Juvenalis sat. VI †: *Utque magis stupeas; ludos, Paridemque, reliquit.* Ac Persius similiter sat. I *: *Iratum Eupolidem vegrandi cum sene palles.*

* *Vers.* 87.
* *Vers.* 124.

Itidem errant, quibus *batin* placet in accusandi casu à recto *batis*; quod

quod piscis genus, ut græcis, sic Plinio† quoque memorati. Cum enim sit ὀξύτονον *, *batidem* dicendum, ut *Græci* βατίδα ajunt.

* *Acuti accentus in ultima.*

Reperio apud recentiores *jurejurandis*; quod probare non possim, cùm vel rectum sit *jusjurandus* vel *juribusjurandis*. Nec posterius improbarem, si, ut *jura*, sic *juribus* diceretur. Quare *jusjurandis* malim; quomodo Cicero pro Q. Roscio, & pro Fontejo, *jusjurands* habet pro *jurisjurandi*; nisi locus uterque corruptus: quæ Rodolphi Goclenii opinio est in secundo Analectorum sect. LXXI. Et sanè, apud Nizolium quidem pro Roscio est *jusjurandi*. Sed in illa Gothofredi, & quam necessarius noster Janus Gruterus dedit, est *jurisjurandi*. Etiam Cæsaris locum advocant ex lib. primo belli Civilis, & alterum è Tranquilli Tiberio cap. XXXV; ubi *jusjurandi* ajunt legi. Sed optimæ editiones, à me consultæ, utrobique habent *jurisjurandi*. Quocirca tutiùs abstinebitur ablativo plurali.

Tripum, pro *tripodem*, est apud Fulgentium, lib. I. Mythologicôn *His tripum quoque Apollini adjiciunt*. Si librarii nulla hic culpa, error Fulgentii ex eo fuerit, quia pleraque à πούς composita, nunc secundæ sint, nunc tertiæ: ut *Oedipus*, & *polypus*: quorum exemplo dici quoque ajunt *Melampi*, & *Melampodis*. Statio in III Theb. tertiæ est. Nam vocandi casu dixit non *Melampe*; sed *Melampu*: nempe ut à *Capys* est, ô *Capy*. Nec omnia à πούς in secunda reperias. Quomodo non *Antipi*, sed *Antipodes* dicimus.

Decadarum, Livij, pro *decadum*, hoc seculo vix quisquam dixerit. Imò nec illos CXLII. Historiarum libros in decadas Livius distinxit: sed est id à Grammaticis; ut Petrarcha jam olim vidit, & Sigonius ostendit.

In vocabulo quartæ peccant, qui *pecujum*, pro *pecuum*, probant: atque ita à recto *pecu* dixisse Catonem volunt. Scribunt hoc recentiores: atque idem ante sesquiseculum, & ultrà, traditum ajunt à Perotto. Sed in Perotto Aldi *pecuum* est: quod analogia quoque exposcit. Nam ut à *cornu*, *cornua*, *cornuum*: sic à *pecu*, *pecua*, *pecuum*. Et versus hoc exposcit Hostilii ex primo Annalium à Prisciano adductus lib. VI: *Sape greges pecuum ex hibernis pastibus pulsi*.

Interdum verò nec declinationes formæ diversæ confunduntur; nec aliter exit casus, quàm efferunt Romani: sed verbum defectivum falso vel numero, vel casu, donatur. Numero quidem, ut cum Astrologi dicunt, *adsingulos meridies*. Nec enim sic existimo locu-

tos esse veteres; nec loqui ita ausim; licet non ignorem, Ovidii esse in primo Amorum Eleg. v:

Proveniant medii sic mihi sæpe dies.

Sed non, utcunque vel id metrum, (ut in jambico) tulisset, eò dixisset, *proveniant sic meridies*: etsi *meridies*, pro *medidies*, *à media die* dicatur; ut ait Priscianus in IV; & Varro in IV. de L. L. firmat, qui veteres ait *medidies* extulisse, ac sic se *Prænestæ incisum in solario vidisse, quod Cornelius in basilica Æmilia, & Fulvia, inumbravit*. Nempe non eadem semper ratio est in vocibus simplicibus, & compositis.

Cœli in plurativo non quidem damnem, cum sciam legi apud Lucretium in secundo: sed imitari vix ausim, cùm neque nesciam, multa esse obsoleta: vel potuerit poëta sic novè finxisse, nec inveniisse, qui sequerentur. In prosa saltem non usurpem; etsi Ecclesiasticis nihil sit frequentius, qui sic exprimunt Hebræum שמים, *schamaim*, quod est duale. Sed adversantur nobis hac parte plurimi; qui Ciceronem eo usum contendunt in Hortensio. Verba Tullii esse, *Epicurei plures esse volunt cælos*. Ea inde, unde dixi, à Servio adduci in illud I. Æn.

Et quo sub cælo tandem, quibus orbis in oris
Jactemur, doceas.

Nec diffiteri possum, istic ea legi, & Muretum idem dicere lib. XV. Var. Lect. cap. I: ac Carolum etiam Sigonium, verba hæc allata inseruisse inter Tullii fragmenta, quod & alii editores postea fecere. Sed omnino hæc sententia eximenda est hominum animis: cùm Servii locus sit corruptus. Vulgò quidem sic legitur: QUO SUB CÆLO] *Aut sub qua parte cœli, aut secundùm Epicureos, qui plures esse volunt cælos: ut Cicero in Hortensio*, TANDEM] *Hoc loco vacat: ad ornatum autem pertinet; Aut tandem doceas, quod vix qq.* contigit: aut tandē pro expletiva particula est*. Primum quæro, an Cicero rectè inter Epicureos referatur, qui Stoicos potiùs, & Academicos sequi solet. Si igitur dixisset Servius, id de Epicureis proditum esse à Tullio in Hortensio: addidisset vocula *ait*, aut simile. Quæro item, an cùm Servius docere vellet, aliquando *tandem* ad ornatum pertinere: & hoc probare cuperet istoc loco: *Aut tandem doceas, quod vix quoiquam contigit* (ita enim is locus supplendus) verisimile sit, non simul fuisse additurum, cujus hæc forent: nempe Ciceronis in Hortensio. Sic igitur, verbis illis, *ut Cicero in Hortensio*, trajectis inde in locum suum, qui est post octo verba, legi debet: QUO SUB CÆLO) *Aut sub qua parte cæli, aut secundùm Epicu-*

Epicureos, qui plures esse volunt calos. TANDEM) *hoc loco vacat: ad ornatum autem pertinet: ut Cicero in Hortensio: Aut tandem doceas, quod vix quoiquam contigit* †Hactenus igitur, quod Tullii non erat, inter fragmenta ejus posuere: neglexere autem, quod verè erat Ciceronis.

† *Iambicum senarium: ac fortasse ex Graco poeta à Cicerone expressus Latinè: ut sæpe facit.*

Sibilus substantivè dici, scimus ex Maronis Ecl. v; ubi *sibilus austri* legas. In plurativo *sibila* est apud Ovid. III. Met.

——*Longo caput extulit antro*
Cæruleus serpens, horrendáque sibila misit.

Cujus generis multa alibi invenias. Sed *sibili* non memini legere, præterquam apud Grammaticos: ut si non parùm Latinum, meritò saltem sit suspectum. Est verò naturâ adjectivum: unde *ora sibila*, & *colla sibila*, est apud Maronem. Itaque in *sibilus* intelligitur *sonus*, vel *stridor*, aut simile. *Sibili* tamen, quia nullus ejus auctor occurrat, minimè dixero; etsi & hic *soni* possit intelligi.

Huc etiam referre possis *cicer*: quod licet sit neutrum, non tamen in plurativo *cicera* efferam; sed, si necessitas adigat, *septem ciceres*; quomodo nec dicam *sex septem fisera*, sed *fiseres*. Carere ambo plurativo, ait Varro lib. VII. de L.L. *Sed & singularia solùm sunt multa; ut cicer, fiser: nemo enim dicit cicera, fisera.* Sed *fiseres* non refugerim, quia Plinius eo usus lib. XX. cap. V. *Ciceres* timidiùs usurpem, quia auctoritatem nullius classici obtendere valeam. Interim ἀναλογία inter *cicer*, & *fiser*, me tuear: tum eo quòd *ciceres* ἀναλόγως sit à *cicer* feminino. Videtur enim priscis nunc fuisse neutrum, nunc muliebre; unde *ciceroula* apud Columellam, & Plinium. Scio, quàm infirmum hoc sit argumentum: sed infirmiora interim sunt, aut nulla, quibus alii contrarium tuentur.

Garganus lego apud Lucanum lib V. & IX; item Silium lib. VIII. Nempe mons intelligitur. Sed ajunt, plurativo dici *Gargana*. *Massicus* est apud Silium lib. V.

Massicus uviferis addebat nomina glebis.

Verùm ajunt, non vinum dico, quomodo Plinius locutus lib. XIV. cap. VI: sed montem etiam dici *Massica*. *Trans Gargara* est apud Maronem III. Georg. sed & *Gargarus* dicere jubent. Nempe ut *mons Dindymus* est apud Plinium lib. VI. c. XXXII: pro quo *Dindyma* Æn. IX. *Manalus mons* ecl. VIII. & X. *Manala* I. Georg. *Pangæus mons* Plinio lib. XXI. c. IV. *Pangæa* apud Maronem, Lucanum, Statium: De his non contendo. Sed ab illis *Gargarus, Massica, Gargana*, puto abstinendum iis, qui

 auc-

auctorem idoneum laudare non possunt. Suspicabatur Camerarius, pluralia montium nomina in A esse à rectis in UM: ut dixi lib. I. de Analogia cap. XXXVII. Sanè & nunc sic existimo. Sed non puto, masculinis fluvium indicari. Potius in *Dindymus*, intelligitur mons, in *Dindyma*, ὄρη; uti in *Dindymon*, ὄρος, & par ratio in cæteris.

Supellectilia quoque dici, à plurimis traditur; etiam Cælio Curione in Thesauro, & Passeratii, ut dicitur, Calepino. Sed apud veterum reperio neminem. Ajunt, esse à recto *supellectile*: eo in accusandi casu usum Ciceronem in Topicis: ubi agit de loco Definitionis. Sed ibi *supellectilem*, non *supellectile*, reperio, in illa cùm Caroli Stephani, tum Roberti: item Lambini, & postrema Guiljelmii, ac Gruteri. Hæc de Numero.

At Casum perperam tribuas, si *vici vestra*, secundùm Charisium dixeris, & Cælii Forum Romanum. Nam solùm reperias, *vicii*, *vicem*, *vice*. Ut *vicis regia*, *vicem vestram*, *hac vice*.

Instinctus naturæ, *instinctui divino*, *instinctum cælestem*, vulgò dicunt. At veteres non usi, nisi casu auferendi: ut *injussu*, *permissu*, *natu*, aliáque.

Astus in recto singulari, *astu* in auferendi casu, *astûs* in Nom. Acc. Voc. reperias non uno loco. Sed non ausim eos imitari, qui aliis usurpant casibus: ut qui dicunt *summum astum*, vel *variis astibus*, & similia.

Exspes etiam *exspei*, *exspem*, & *exspe* facit; si audimus Nicod. Frischlinum Tract. I. cap. I. Strigilis †. *Iurare*, inquit, *ausim*, *non minus exspes variari posse*, *atque spes*. Debuerat aliquos obliquorum laudare auctores, si haberi Juramento suo tam minuta in re fidem vellet.

† Pag. 20.

Cæterùm nomina adjectiva non solùm declinantur per casus, & numeros, sed etiam genera, & gradus. Utrobique etiam peccatur. Prioris generis est, quòd *Nostrate vocabulum*, pro *nostras*, dixit Cæsar Scaliger Exercitat. CCVI. Nam hic loquendi modus, si barbarus non est, saltem est planè obsoletus. Est enim *nostras* omnis generis; ut *Arpinas*, *Capenas*, & similia: uti diximus in II. de Analog. cap. XXI:

Posterioris sunt generis *agillimus*, & *gracillimus*: utcunque ea agnoscat Priscianus lib. III cap. de Superlativo. Item *docillimus*; quod probat Valla lib. VI Eleg. cap. XXVI. Malim cum Charisio, *agilissimus*, & *gracilissimus*. Vel *valde agilis*, *gracilis*; uti & *admodum docilis*. Nec placet, *Celsitudini tuæ subditissimus*: ubi malim *subjectissimus*: vel simile. Neque *colendissimus* ausim cum vulgo dicere: sed *maximè*, vel *cumprimis colendus*. Neque dubium, quin, si consuetudo, quam tyrannum scimus, sinat, meliùs *imprimis reverendum* dixeris, quàm *reverendissimum*. *Potentissimum*

tissimum Latinè dicitur: præter morem veterum *omnipotentissimus*: etsi aliquid sit, quod Macrobius non refugit: de quo alibi actum nobis. Etiam *clandissimus* averser, quia veteres refugiant; neque ulla id exprimat nobis necessitas.

CAP. XXII.

Acceditur ad deculpata verba. Ac primùm ad ea, ubi in ὀρθογραφία peccatur. Qualia cæcidi, *pro* cecidi; operior, *pro* opperior; blactero, *pro* blatero, *atque id genus alia. Deinde ad illa, ubi error in προσῳδίᾳ, ut* præstôlor, *cùm medium corripiat: & scaturit, cùm secundam habeat correctam. Hinc ad ea, ubi non scripturâ, vel accentu, peccatur; sed ipsius vocabuli naturâ; sive in themate, sive inde declinatis. In themate quidem, ut* mingo, *pro* mejo; pollinceo, *pro* pollingo; crissor, *pro* crisso; ringo, *pro* ringor; infelico, *pro* infelicito; ebullo, *pro* ebullio. *Præsens subjunctivi antiquitus etiam exiisse in* IM: *ut* axim, *unde* axites; *item* edim, dedim, *& similia.*

PErsolvi, quæ de nominibus me dicturum promiseram: nunc ad verba transeamus: ubi variè itidem peccatur. Est cùm non observetur ὀρθογραφία, sive vera ratio aliquid convenientibus literis exprimendi: ut cùm *accerso* scribunt pro *arcesso*; *cæcidi*, pro *cecidi*; *cepi*, pro *cœpi*, *expecto*, & *expolio*, pro *exspecto*, & *exspolio*; quæ sine *S* forent à *pecto*, & *polio*; non *specto*, & *spolio*: *incobo*, pro *inchoo*: *operior*, pro *opperior*, in exspectandi significatione; *scribsi*, pro *scripsi*, cùm non tam ἀναλογίαν sequi conveniat, quàm συφωνίαν, & veterum consuetudinem; *sepire*, pro *sapire*: de quibus omnibus egi pluribus lib. 1. de Arte Grammatica cap: XLIII. Et sunt alia id genus multa: quale est ab *omen*, *ominor*, *abominor*, sine spiritu: etsi in glossis Græcolatinis Cyrillo † tributis sit *Abhominatio*, & *Abhominor*. *Blatero* unico C, cùm primam corripiant Lucilius, Horatius, Terentianus Maurus; quamquam in veteribus etiam libris sit *blattero*, & *blactero*, & Festus ex eo esse velit, quod Græci stultos vocent βλάκας. *Mæchor* per OE, non per diphthongum principem *machor*. Est enim à μοῖχος. Sed ingentem talium numerum adducimus in Originum libris. Quare hic non insistam. † Pag. 835.

Est præterea, cùm peccetur in προσῳδίᾳ: ut in quantitate sive modulo

dulo syllabæ. Ita *præstôlor* mediâ porrectâ extulit Valla, cum eam corripiat: & contrà *depéculor* dicunt, cùm media in *peculi* Maroni* sit longa: item cum, quia *ésurit*, & *cœnáturis* dicimus, eò & in *ligurit*, ac *scaturit*, mediam faciunt brevem. Sunteque alia his similia: de quibus egi in secundo rei Grammaticæ.

* Ecl. 1.

Hic solùm loquar de errore, qui non ad scriptionem, vel modulationem verbi, sed ὕλην ipsam pertineat.

Ac interdum quidem vitiosum est τὸ θετικὸν, ut Græci vocant, quod Hebræi nuncupant שורש schores. h. e. *radicem*. Interdum verò bene se habet thema; sed peccatur conjugando, ut in præterito, vel alio verbo à themate derivato.

Illa prioris generis, vel vetera sunt, vel nova. Vetera intellige, vel integra, vel corrupta. Ex integris huc sola pertinent obsoleta prorsus: eóque perperam à junioribus in usum revocata, cùm talia non multò sint meliora barbaris. Tale est *mingo*: quod tolerabile ait Cornelius Crocus, ac nisi fallant codices, usum eo Martialem lib. XI. epigr. XLVII. Sed in optimis codd. est *meite*: atque ita dicendum. Fortasse tamen Phocas, ac Diomedes, reperere alterum in iis, quæ interciderunt. Verùm id planè est incertum. Interea scio, usum eo Flavium Vopiscum. Sed ille Diocletiani demum ætate vixit. Verba ejus in Bonoso sunt ista: *Habuit præterea rem mirabilem, ut, quantum bibisset, tantum mingeret.* Non possum verò mihi persuadere, hac voce jam Tullii, ac Cæsariis ævo, usum esse Nigidium Figulum, Romanorum, post Varronem, doctissimum: etsi vetus in Aratea germanici Cæsaris interpres sic scribat †: *Nigidius refert, quodam tempore Jovem cum cæteris Diis apud Musæum*, Bistoniorum regem, hospitio dapsili copioseque affectus prædito, in hilaritate constituisse, ut in corio tauri, qui tunc immolatus fuerat, mingerent; eoque loco in corio, terrâ obrutâ, natus sit Orion.* Planè hic interpres, sive is Cæsius, vel Calpurnius Bassus, sive alius sit, suis, non Nigidii verbis, rem expressit. Imò fortasse ne commentator quidem sic scripserat; sed librarii culpâ irrepsit.

† In Orion.

* Al. Byrsenum: ut apud Hyginum Fab. 195.

Nec movet illud in Catalectis:

Canisne sævus usque smminget, aut tibi
Fricabit oblitum latus aper lutosus.

Unde Scaliger eruebat:

Canisve sævus usque minget, aut tibi
Aper fricabit oblitum latus luto.

Quippe

Quippe veram lectionem alteram putamus, quam idem Scaliger eruit è scheda, ut ipse ait, longè meliori:

Canisque saeva, suspue ligneo tibi
Lutosus affricabit oblitum latus.

At lego apud Vegetium Renatum Mulomedicinæ, sive artis Veterinariæ lib. III. cap. XII. *Animalibus otiosis, & pigris, convenit expletura sanguinem mingere.* Et cap. XV: *Mingere non poterit.* Ac postea: *Carbonibus cooperti deambulant, & minguni*: Sed scriptor iste jam pessum eunte Romanâ linguâ vixit: ut puri scriptoris exemplum esse non possit. Quare non probo, quòd sic passim nunc loquantur homines doctissimi. In his Actius Syncerus: qui cùm apud Catullum legisset:

Quis ipse sui nati minxerit in gremium:

bellè se eum imitari putavit, si scriberet:

Ut scilicet liceret (heu scelus) patri
Natæ sinum permingere.

Et hæc is poëta, quem, hæc ipsa adducens Janus Duza *, non minoris se, quàm Catullum, & veteres illos, facere ait. Lilius quoque Gyraldus in Pythagoricis symbolis ad Joannem Thomam Mirandulam, sic Pythagoræ symbolum reddidit: *Adversus Solem ne mingas.* Crebrò etiam usus Cæsar Scaliger. VI. comment. in Aristot. Hist. Animal. lib. I. cap. V. sect. XLIV: *Si ofeitantem, aut mingentem videas, quare idem faciendi impetus te corripit?* Idem Aristotelis Histor. Anim. lib. II. cap. XVIII. sect. CXXIII, ubi agit de læsis ab aspide: *Ipsum agrum alius subinde color occupat: jecur inciditur: agrè mingit.* Idem Arist. Hist. Animal. lib. V. cap. XXV. sect. philosophi illa, ὀλίγουρον οἱ γεωργοὶ ὡς κατουρῶντων: sic reddidit: *Eo agricolæ putant ipsas mingere.* Ac similiter ante eum ibidem verterat Theod. Gaza. Est etiam Josephi Scaligeri, præfat. Elench. trihæresii Serrariani: *Canes loca mundiora vestigant, ubi immingant.* Usus & Franciscus Vallesius de Sacra philosophia c. I. †. Item Scipio Gentilis notis in Appuleji Apolog. commate CCCCVIII. Etiam Septimius Florens Christianus notis in ὑγρὰν Aristophanis, *Hic*, inquit, *mingunt pueruli.* Quemadmodum & maximus Casaubonus, qui notis in Vospicum משתין בקיר * interpretatur, *mingentem ad parietem.* Verùm *minxit* Latinum esse agnoscimus; quemadmodum & *perminxit*: quod apud Horatium. At *mingo* aut barbarum putamus, aut saltim obsoletum. Atque idem judicium esto de *permingo*: etsi *permingit* sit apud Lipsium epistolâ de canibus ad contubernales: quæ est quarta ac quadragesima Centuriæ primæ ad Belgas. Atque

* *Plaut. quæst. lib. 3. cap. 1.*

† *Prope finem, sive pag. 61.*

* *1. Sam. cap. 25. vers. 22. & 34.*

que hæc eò attuli, non quasi ullius honori derogatum aliquid velim: sed ut liqueat omnibus, quantopere inoleverit hoc loquendi genus. Dixeris, si *mingo* non probemus, etsi *minxi* dicatur; nec probari posse *pollingo*, etsi *pollinxi* dicat Plautus in Prologo Pœnuli:

Quia mihi pollinctor dixit, qui eum pollinxerat.

Quippe nec *pollingo* uspium apud veteres inveniri. Verum dispar in istis ratio est; quia *minxi* usitatum est, utcunque obsoleverit *mingo*, pro quo *meio* dixere. At verbi *pollinxi* thema nullum invenitur: ut ex ἀναλογίᾳ cognoscere sit, illud videri *pollingo*. At, inquies, possit thema esse *pollinceo*: quod censet Cælius in Foro Romano. Nobis verò potior est Charisii auctoritas: qui lib. III. cap. III. quod est de tertio ordine, *pollingo* exponit σωροπλόκω, ubi σωροπλοκῶ legi debere, satis est evidēs. Imò & in optimis Philoxeni glossis est, *Pollingo*. περιστέλλω νεκρὸν, σιροπλοκῶ (legendum & hic σωροπλοκῶ) ἐνταφιάζω, ταχύνω. Cui ista non sufficient, is *pollingendo* ut verbo abstineat, per me licet. Omnino enim ex præterito de præsenti statui certò nequit; quia interdum à thematibus diversis præterita sunt similiter exeuntia: quod exemplis permultis in libris de Analogia ostensum.

Ac *mingo* quidem videntur casci illi dixisse; etsi postea obsoleverit. At sunt alia ex veteribus corrupta; sive usu loquentium, sive imperitiâ librariorum. Prius factum in quibusdam, ubi genus, seu terminationem mutarunt. Ut cùm vel in O terminata extulerunt per OR, vel in OR exeuntia protulere per O. In O desinit *crisso*: ut in carmine Ithyphallico:

Crissabit tibi fluctuante lumbo.

At *crissor* extulit, ac deponens facit Cælius in Foro Romano: simili errore, ac olim Datis Persa, Græcè loqui conatus, χαίρομαι pro χαίρω dicebat: quo nomine quantopere sit derisus à Græcis, constat ex Aristophane in Εἰρήνῃ, & Suida in Δάτις.

Contrà *ringo* dicunt grammatici pro *ringor*. Sed de hoc abundè dictum lib. III. de Analogia cap. XXVII. Etiam Rufus quidam, cùm *reminiscо*, pro *reminiscor*, dixisset: ab Ausonio rideri meruit hoc epigrammate:

Reminisco Rufus dixit in versu suo.
Cor ergo versus, imò Rufus non habet.

Hujusmodi debentur insciti loquentium. Librariorum verò oscitantiæ adscribendum *infelicare* pro *infelicitare*. Glossæ nostræ in membranis

branis: *Infelicare, affligere, afflictari, excruciare, tormentare.* Nec obstat, quod in omnibus Plauti codd. Rudente act. IV. sc. VI. legere sit.

Hercules istum infelicet cum sua licentiâ.

Nam, ut Valens etiam Acidalius videt, multóque ante eum Rob. Stephanus, *infelicitet* à Plauto scriptum fuit. Quod corrupere, qui non viderent, multa debere integra scribi, etsi in dimensione versus paterentur elisionem, vel contractionem. Verbo *infelicito* usus idem in Casina, & Mercatore. Sed postea obsolevit.

Hujus etiam generis videtur *Ebullare*: quomodo dici probant lexicographi isthoc Persii sat. II. —*O si*

Ebullet patrui præclarum funus! & ô si
Sub rastro crepet argenti mihi seria dextro
Hercule!

Et sanè apud Tertullianum quoque, libro de Pallio cap. II, invenio: *Et fontium vena ebullando, & fluminum via obumbrando.* Verùm non *ebullare* dicitur, sed *ebullire*. Tertulliani minor hac parte auctoritas. Quamquam nec ille *ebullando* scripsisse videtur, sed *cavillando*; prout habent primæ editiones B. Rhenani. Atque id magis quoque probat Salmasius. Quodque ad Persii locum, vel *ebulliat* apud eum legendum, vel *ebullit*: quorum utrumque in veteribus codd. invenitur. Illud se reperisse ait Obertus Giffanius *; hoc in vett. Puteani, aliisque membranis, reperit Casaubonus †. Prius si placet, erit secundâ sede συνίζησις, sive συναφώνησις, quales multæ apud poëtas antiquos: sin alterum magis arridet, *ebullit* ἀρχαικῶς * ponetur pro *ebulliat*. Antiquè enim id tempus in IM desinebat; unde *axim, adaxim, faxim, edim, comedim, dedim*, & quæ etiamnum in usu, *sim, possim, velim*. Sanè ab *axit*, Festo teste, *axites*, & *axitiosi*, vocabantur, qui unà agerent. *Adaxint* usurpat Plautus Aulul. act. I. sc. I. *Vtinam me Divi adaxint ad suspendium.* *Edim* utitur Cato lib. de re R. R. non uno loco, Novius apud Nonium, Plautus Menæchmis, & Trinummo, imò & Horat. lib. epod. Od. III. & sat. ult lib. II. *Comedis*, pro *comedas*, dixit idem Plautus Trinummo:

Hostesne, an cives, comedis, parvipendere.

Imò Ciceronem quoque ita in epistola ad Patum loqui, docet Victorius lib. VI. Var. Lect. cap XIX. *Dedim*, pro *dederim*, est apud Tertullianum lib. de resurrectione carnis cap XVII. *Dedim adversario dicere.*

* *Indice Lucretiano, v. de Synæphonesi.*
† *Comment. ad Persium.*
* *Vetustè.*

cere. Ita rectè in Pameliana, & Juniana editione expressum : pro quo, in Parisiensi B. Rhenani, *dedi* corruptè legitur.

CAP. XXIII.

De verbis novis: quorum alia veniunt à verbo, alia à nomine, alia ab utroque. A verbo quidem vel Graco, ut lampare: *vel Latino; idque vel derivatione, ut* empsitare; *vel compositione, ut* coincidere, recommendare, exardere, eluceſcere. *Denominativa autem, vel derivantur à substantivo; ut* ceſpitare, fornicari, hæreditare, ſagittare, annihilare, intitulare, privilegiare, canonizare, evaginare, ſtalcare: *vel ab adjectivo; ut* humiliare, caſſare, appropriare, abſentare, præſentare, irritare, imprægnare, deviare, contentare, contrariari. *Denique è nomine, & verbo, conflantur,* verificare, & vocificare : *ac extra ſacrum argumentum non meliora videri,* ſanctificare, & glorificare.

A Veteribus, vel obſoletis, vel imperitiâ ſeu loquentium, ſeu ſcribentium, corruptis, tranſeo ad nova ; ſive veteribus ignota, ſed vel collabente ſermone Romano puro, vel collapſô jam penitùs, efficta. Poſteriora hæc ſunt peſſimæ omnino notæ. At quæ, medio ævo, recepta fuere, ut quæ inter Severi tempora, & barbararum gentium in Italia dominium, admiſſa ſunt, medii videntur generis; deteriora quidem iis, quæ ante Severi ætatem obtinuerunt; meliora verò, ac tutiora illis, quæ, dominantibus in Italia barbaris, præcipueque iis, quæ poſt ſeculum nonum fuere inventa, receptáque. Utraque hæc vel ſunt verbalia, vel denominativa, vel ex nomine, & verbo facta. Verbalia vel à *Græco* derivantur verbo, vel à Latino. A *Græco*, ut à λάμπειν *lampare*, pro *lucere*, apud Caſſiodorum de divinis lect. cap. XXI; quod eſt de B. Hieronymo: item apud Bedam in Hymnis.

Quæ veniunt à fonte Latino, vel derivatione fiunt, vel compoſitione. Derivatione, ut *empſito*, pro *emtito*. Quibus aliud videtur, obtendunt Pauli Diaconi* auctoritatem, adducentis è Plauti Caſinâ act. II. ſc. V:

* *In Feſti epitome.*

Non ego istuc verbum empſitem titivillitio.

Quaſi à ſupino *emtū*; ἀναλόγως aliud eſſe poſſit, quàm *emtito*. Quomodo iccirco Rod. Goclenius legendum cenſet Problematum Grammaticorum lib. IV. quæſt. VII, Sed neque ſcripſiſſe ita Plautum arbitror, verùm *emſim*. Pro *emerim*, & *emero*, dixiſſe puto *emſim*, & *emſo*, ut ab *adimo*, *adem-*

ademsim, & *ademso*; *pro ademerim*, & *Ademero*. Plautus Epidico act. III. sc. II. *Si illam ademsit Oreus. Nec* abludit à *facio*, *faxim*, & *faxo*, pro *fecerim*, & *fecero*: item pro *licuerit*, *licerit*, hinc *licessit*: ex *occepero*, *occepro* hinc *occepso*, R. in S converso. Vide quæ diximus lib. IV. de Analogia cap. XV.

In compositione etiam est, ubi cauto sit opus. Grammaticis enim relinquenda vox *coincido*. Sanè in oratione, vel epistolâ, malim, *simul incidere*, vel *tantumdem valere* vel *in unam formam cadere*, *concurrere*, Aut simile, pro argumento. Feram tamen verbum hoc, partim quia respondet Græco συνεμπίπτω, partim quia ἀναλόγως, ut ab *inquino* est *coinquino*, sic ab *incido* fuerit *coincido*.

Recommendo pro *commendo*, barbarum est; etsi perusitatum non planè barbaris.

Exardeo sæpius apud Ciceronem legi, ait Rob. Stephanus, sive Cælius Curio in Thes. L. L. Nempe quia legitur *exarsit*. Sed illa in *Sco* accipiunt præteritum à primitivis sæpe inusitatis. Quale *exardeo*. *Exardesco* igitur malim, quàm *exardeo*.

Elucescere quoque est pervulgatum: nec refugit Jos. Scaliger præfat. in Festum. Ac Boëthii est initio lib. I. de Syllogismo hypothetico: *Nullum bonum est, quod non pulchrius elucescat, si plurimorũ notitiâ comprobetur*. Imò ex B. Hieronymo adfertur: *Quod ut clarius elucescat, sumamus exemplum ab his corporalibus sensibus*. Sed classici pro eo *elucet*, *patet*, *planum fit* &c.

Denominativorum alia derivantur à substantivis, alia ab adjectivis. Ad prius genus pertinet *Cespito*, quod apud unum legas Servium in illud XI. Æn.

Suffuso revolutus equo——

Ubi *suffuso* interpretatur, *casuro*: atque addit: *nam suffusi equi dicuntur, quos vulgo incespitatores vocant*. Aliis in libb. omisso præverbio est *cespitatores*. Ac solo ex hoc loco est, quòd Perottus in Cornucopiæ opere, inque Nomenclatore suo Hadr. Junius, *cespitatorem equum* vocitant eum, qui crebro offendit. Nempe *cespitare* dixerunt, pro eo, quod est, ad cespitem impingere sic, ut inde cogantur talipedare: uti Belgæ pro eo ajunt **struyzelen**; quod est, ad fruticem offendere, sic ut gressus vacillet. Onomasticon vetus: *Cespito*, βαδίζω. Glossarium Arabicolat. *Cespito*, *effodio*. Sed si hoc pacto locuti essent veteres: puto, aliquis veterum grammaticorum istoc

monuisset. Metuo igitur, ne id verbi demum sit introductum labante ac prope collapsâ Latini sermonis puritate. Sanè Servius is Macrobio æqualis; quorum uterque Theodosiano ævo vixit.

Fornicari quoque usitatum est hodie, pro *scortari*: sæpèque eo est locutus modo vetus Bibliorum interpres. Ut Ezechielis cap. VI. XVI. XX, XXIII, Hoseæ cap, I. II. III. IV. & I. Cor, cap, V. Verùm à *fornix* quidem, quatenus *cameram*, sive *testudinem* notat, *fornicare* pro *fornicem* sive *arcem facere*, dixere Vitruvius, Plinius, Ammianus Marcellinus, Sidonius, aliique: at non iccirco à *fornix*, quà significat *lupanar* (ita usi præter cæteros, Horatius, Seneca, Juvenalis) *fornicari* pro *scortari* dixerim citra auctoritatem probati cujusquam scriptoris. Nec iccirco vulgatum damnem interpretem. Loquebatur ille consuetudine sui seculi. Nobis postquam desiit in vulgo Latinè loquendi consuetudo, boni ævi scriptores, non illi magnis passibus ad barbariem grassantes, formare stylum debent.

Hæreditare etiam, pro *hæreditatem adire*, apud vulgatum Bibliorum interpretem frequens est: imò, si quosdam audimus, etiam apud Ciceronem ipsum invenitur. Citant enim ex epist. I. lib. II. ad Att. *Cùm in Sicilia hæreditatem sæpe hæreditâsset.* Et sanè Simo Bosius in codice Tornæsiano MSo se reperisse testatur: *hæradilitatem sæpe hæreditâsset*. Eoque perplacet emendatio Bosii corrigentis: *Hera adilitatem se petere dictitâsset.* Quod se in codice quodam lacero, ac mutilo, unde eum *scidas*, vel *decurtatum* appellare solet, invenisse ait. *Hera* Siciliæ oppidum, quod alio nomine vocatum *Hybla*: ut scribit Stephanus in Ethnicis. Utut est, *hæreditasset* non Bosius solùm improbat, sed etiam Alciatus, Manutius, & Lambinus. Sed quomodo legi debeat, parum inter hos & alios, convenit. Alciatus emendat, *Hæreditate sese dictâsset*. Lambinus præfert, *Ædilitatem se petere dictitâsset*. Manutius ex utroque Belsarionis, & Cavalcantis libro legit, *ædilitatem sæpe dictitassent*: atque intelligit, *se esse petiturum*. *Sæpe* verò cum verbo frequentativo jungi posse, probat illo, quòd Matius ad Ciceronem similiter scripserit, *frequentes ventitâsse*. Atque edidit eopse modo Robertus Stephanus anno Io XLIII. Pro *hæreditare* autem dicendum, *hæredem esse*, *hæreditatem adire*, *in hæreditatem venire*; quod Græcis κληρονομεῖν.

Nec bonæ notæ videtur *sagittare*, pro *sagitta petere*, vel *sagittam torquere*. Conelius tamen Crocus Amstelodamensis, qui ante seculum vixit, observavit magnum Erasmum non semper hac voce abstinere; sed esse

sed esse, ubi eo utatur; verùm, inquit, in opere non serio. Usurpat quoque Justus Lipsius Poliorceticôn lib. IV. dial. VI: *Nostrate linguâ Sagittare etiam nunc est* schieten. Alibi pro eo Erasmus dicit *jaculari*. Ut Græcum proverbium, εἰς τὸ οὐρανὸν βέλος, tum *in cælum jaculari* vertit; tum *in cælũ sagittas torquere*. Sed diversissima summum virũ confundere, inferiùs ostendã. Accuratiùs de hoc verbo dicam. lib. IV. cap. XXIII.

Nec placent, *annihilare*, pro *in nihilum redigere*; Vel etiam *infirmare*, *convellere*, *delere*, *inducere*; quæ omnia apud Tullium. Uti pro *annihilari* apud eundem est, *in nihilum interire*, *occidere*, *recidere*, vel *perire in nihilum*. Nihilo meliora: *intitulari* pro *inscribi*; *privilegiare*, pro *privilegio donare*; *canonizare* pro *in canonem referre*; *evaginare*, pro *gladium vaginâ educere*; *defalcare* lucro, pro aliquid de eo quasi falce decidere ac deducere. Quamquam postremum hoc, ut probum, etiam Calepinus toties recoctus agnoscat.

Habemus de iis, quæ veniunt à substantivis: nunc dicam de illis, quibus origo ab adjectivis; tum simplicibus, tum compositis cum præpositione. A simplici adjectivo *humilis*, est *humiliare*. Pro eo, quod Græcè καταῤῥῶν, apud vulgatum legas interpretem Matth. XVIII. 4 Latini pro eo dicunt *demittere se*. Ciceronis quoque est Tuscul. V: *Non est ausus clarè & amplè loqui, cum humiliter demissèque sentiret*. Item *summittere*. Cicero in Lælio: *Qui superiores sunt, summittere se debent*. Item Offic lib. I. *Quanto superiores sumus, tanto nos submissiùs geramus*. *Humilificare* pro *humiliare* Tertulliani est lib. de Pœnit. cap. IX. *Itaque exomologesis prosternendi, & humilificandi hominis sententia est*. Th. Beza ad superiorem Matthæi locum annotavit *humiliare* legi unico Ciceronis loco in II. de Nat. Deorum, Metuo, ne vel memoria eum, vel vitiosi codd. fefellerint.

Quod si tam prope ab optimo ævo abesset *cassare*, pro cassum initumque reddere: simile foret priori. Sed hoc longè recentius: legas interea apud Karolum Magnum Capitularis de non adorandis imaginibus lib. I. cap. III: *Omnia falsa, veritate veniente, cassata sunt*. Junioribus satis frequens: in his Driedoni, magni nominis Theologo Lovanienſi lib. III. † partis secundæ de concordia liberi arbitrii, & præ- † *Pag* 44. *b*.
destinat. divinæ.

Adjectiva composita cum variis præpositionibus conflantur. Cum AD; ut à *proprius*, barbarum *appropriare*; pro *reddere proprium*. Cum AB; ut ab *absens*, *absentare*; pro *absentem esse*. Crebrum est id verbum scriptoribus Ecclesiasticis: etiam iis, qui ante quingentesimum à Chri-

auctorem idoneum laudare non possunt. Suspicabatur Camerarius, pluralia montium nomina in A esse à rectis in UM: ut dixi lib. 1. de Analogia cap. XXXVII. Sanè & nunc sic existimo. Sed non puto, masculinia fluvium indicari. Potius in *Dindymus*, intelligitur mons, in *Dindyma*, ὄρη; uti in *Dindymon*, ὄρος, & par ratio in cæteris.

Supellectilia quoque dici, à plurimis traditur; etiam Cælio Curione in Thesauro, & Passeratii, ut dicitur, Calepino. Sed apud veterum reperio neminem. Ajunt, esse à recto *supellectile*: eo in accusandi casu usum Ciceronem in Topicis: ubi agit de loco Definitionis. Sed ibi *supellectilem*, non *supellectile*, reperio, in illa cùm Caroli Stephani, tum Roberti: item Lambini, & postrema Guiljelmii, ac Gruteri. Hæc de Numero.

At Casum perperam tribuas, si *vicis vestra*, secundùm Charisium dixeris, & Cælii Forum Romanum. Nam solùm reperias, *vicis, vicem, vice*. Ut *vicis regia, vicem vestram, hac vice*.

Instinctus naturæ, instinctus divino, instinctum cælestem, vulgò dicunt. At veteres non usi, nisi casu auferendi: ut *injussu, permissu, natu*, aliáque.

Astus in recto singulari, *astu* in auferendi casu, *astús* in Nom. Acc. Voc. reperias non uno loco. Sed non ausim eos imitari, qui aliis usurpant casibus: ut qui dicunt *summum astum*, vel *variis astibus*, & similia.

Exspes etiam *exspei, exspem*, & *exspe* facit; si audimus Nicod. Frischlinum Tract. 1. cap. 1. Strigilis †. *Iurare*, inquit, *ausim, non minus exspes variari posse, atque spes*. Debuerat aliquos obliquorum laudare auctores, si haberi Juramento suo tam minuta in re fidem vellet.

† Pag. 20.

Cæterùm nomina adjectiva non solùm declinantur per casus, & numeros, sed etiam genera, & gradus. Utrobique etiam peccatur. Prioris generis est, quòd *Nostrate vocabulum*, pro *nostras*, dixit Cæsar Scaliger Exercitat. CCVI. Nam hic loquendi modus, si barbarus non est, saltem est planè obsoletus. Est enim *nostras* omnis generis; ut *Arpinas, Capenas*, & similia: uti diximus in II. de Analog. cap. XXI:

Posterioris sunt generis *agillimus*, & *gracillimus*: utcunque ea agnoscat Priscianus lib. III cap. de Superlativo. Item *docillimus*; quod probat Valla lib. VI Eleg. cap. XXVI. Malim cum Charisio, *agilissimus*, & *gracilissimus*. Vel *valde agilis, gracilis*; uti & *admodum docilis*. Nec placet, *Celsitudini tuæ subdissimus*: ubi malim *subjectissimus*: vel simile. Neque *colendissimus* ausim cum vulgo dicere: sed *maximè*, vel *cumprimis colendus*. Neque dubium, quin, si consuetudo, quam tyrannum scimus, sinat, meliùs *imprimis reverendum* dixeris, quàm *reverendissimum*. Potentissimum

tissimum Latinè dicitur: præter morem veterum *omnipotentissimus*: etsi aliquid sit, quod Macrobius non refugit: de quo alibi actum nobis. Etiam *clandissimus* averser, quia veteres refugiant; neque ulla id exprimat nobis necessitas.

CAP. XXII.

Acceditur ad deculpata verba. Ac primùm ad ea, ubi in ὀρθοεπείᾳ peccatur. Qualia cæcidi, *pro* cecidi; operior, *pro* opperior; blactero, *pro* blatero, *atque id genus alia. Deinde ad illa, ubi error in προσῳδίᾳ, ut* præstŏlor, *cùm mediam corripiat: &* scaturit, *cùm secundam habeat porrectam. Hinc ad ea, ubi non scripturâ, vel accentu, peccatur; sed ipsius vocabuli naturâ; sive in themate, sive inde declinatis. In themate quidem, ut* mingo, *pro* mejo; pollinceo, *pro* pollingo; crissor, *pro* crisso; ringo, *pro* ringor; infelico, *pro* infelicito; ebullo, *pro* ebullio. *Præsens subjunctivi antiquitus etiam exisse in I. Ut* axim, *unde* axites; *item* edim, dedim, *& similia.*

PErsolvi, quæ de nominibus me dicturum promiseram: nunc ad verba transeamus: ubi variè itidem peccatur. Est cùm non observetur ὀρθοεπεία, sive vera ratio aliquid convenientibus literis exprimendi: ut cùm *accerso* scribunt pro *arcesso*; *cæcidi*, pro *cecidi*; *cepi*, pro *cœpi*, *expecto*, & *expolio*, pro *exspecto*, & *exspolio*; quæ sine *S* forent à *pecto*, & *polio*; non *specto*, & *spolio*: *incobo*, pro *inchoo*: *operior*, pro *opperior*, in exspectandi significatione; *scribsi*, pro *scripsi*, cùm non tam ἀναλογίαν sequi conveniat, quàm εὐφωνίαν, & veterum consuetudinem; *sepire*, pro *sapire*: de quibus omnibus egi pluribus lib. 1. de Arte Grammatica cap: XLIII. Et sunt alia id genus multa: quale est ab *omen*, *ominor*, *abominor*, sine spiritu: etsi in glossis græcolatinis Cyrillo † tributis sit *Abhominatio*, & *Abhominor*. *Blatero* unico C, cùm primam corripiant Lucilius, Horatius, Terentianus Maurus; quamquam in veteribus etiam libris sit *blattero*, & *blactero*, & Festus ex eo esse velit, quod græci stultos vocent βλάκας. *Mœchor* per OE, non per diphthongum principem *mechor*. Est enim à μοιχῶ. Sed ingentem talium numerum adducimus in Originum libris. Quare hic non insistam. † Pag. 835.

Est præterea, cùm peccetur in προσῳδίᾳ: ut in quantitate sive modulo

dulo syllabæ. Ita *præstólor* mediâ porrectâ extulit Valla, cum eam corripiat; & contrà *depéculor* dicunt, cùm media in *peculi* Maroni* sit longa: item cum, quia *ésurit*, & *cænáturis* dicimus, eò & in *lugurit*, ac *scaturit*, mediam faciunt brevem. Suntque alia his similia: de quibus egi in secundo rei Grammaticæ.

* Ecl. 1.

Hic solùm loquar de errore, qui non ad scriptionem, vel modulationem verbi, sed *vocem* ipsam pertinet.

Ac interdum quidem vitiosum est τὸ θετικὸν, ut Græci vocant, quod Hebræi nuncupant שרש schores. h. e. *radicem*. Interdum verò bene se habet thema; sed peccatur conjugando, ut in præterito, vel alio verbo à themate derivato.

Illa prioris generis, vel vetera sunt, vel nova. Vetera intellige, vel integra, vel corrupta. Ex integris huc sola pertinent obsoleta prorsus: eóque perperam à junioribus in usum revocata, cùm talia non multò sint meliora barbaris. Tale est *mingo*: quod tolerabile ait Cornelius Crocus, ac nisi fallant codices, usum eo Martialem lib. XI. epigr. XLVII. Sed in optimis codd. est *meite*: atque ita dicendum. Fortasse tamen Phocas, ac Diomedes, reperere alterum in iis, quæ interciderunt. Verùm id planè est incertum. Interea scio, usum eo Flavium Vopiscum. Sed ille Diocletiani demum ætate vixit. Verba ejus in Bonoso sunt ista: *Habuit præterea rem mirabilem, ut, quantum bibisset, tantum mingeret.* Non possum verò mihi persuadere, hac voce jam Tullii, ac Cæsariis ævo, usum esse Nigidium Figulum, Romanorum, post Varronem, doctissimum: etsi vetus in Aratea Germanici Cæsaris interpres sic scribat †: *Nigidius refert, quodam tempore Iovem cum cæteris Diis apud Musæum**, *Bistoniorum regem, hospitio dapsili copioseque affectu prodito, in hilaritate constituisse, ut in corio tauri, qui tunc immolatus fuerat, mingerent; eoque loco in corio, terrâ obrutâ, natus sit Orion.* Planè hic interpres, sive is Cæsius, vel Calpurnius Bassus, sive alius fit, suis, non Nigidii verbis, rem expressit. Imò fortasse ne commentator quidem sic scripserat; sed librarii culpâ irrepsit.

† *In Orion.*

* *Al.* Byrsetum: *ut apud Hygin. Fab.* 195.

Nec movet illud in Catalectis:

Canisne savus usque imminget, aut tibi
Fricabit oblitum latus aper lutosus.

Unde Scaliger eruebat:

Canisve savus usque minget, aut tibi
Aper fricabit oblitum latus luto,

Quippe

Quippe veram lectionem alteram putamus, quam idem Scaliger eruit è scheda, ut ipse ait, longè meliori:

Canisque sava, suisque ligneo tibi
Lutosus affricabit oblitum latus.

At lego apud Vegetium Renatum Mulomedicinæ, sive artis Veterinariæ lib. III. cap. XII. *Animalibus otiosis, & pigris, convenit expletura sanguinem mingere.* Et cap. XV: *Mingere non poterit.* AC postea: *Carbonibus cooperti deambulant, & minguni*: Sed scriptor iste jam pessum eunte Romanâ linguâ vixit: ut puri scriptoris exemplum esse non possit. Quare non probo, quòd sic passim nunc loquantur homines doctissimi. In his Actius Syncerus: qui cùm apud Catullum legisset:

Qui ipse sui nati minxerit in gremium:

bellè se eum imitari putavit, si scriberet:

Ut scilicet liceret (heu scelus) patri
Natæ sinum permingere.

Et hæc is poëta, quem, hæc ipsa adducens Janus Duza *, non minoris se, quàm Catullum, & veteres illos, facere ait. Lilius quoque Gyraldus in Pythagoricis symbolis ad Joannem Thomam Mirandulam, sic Pythagoræ symbolum reddidit: *Adversus Solem ne minges.* Crebrò etiam usus Cæsar Scaliger. VI. comment. in Aristot. Hist. Animal. lib. I. cap. V. sect. XLIV: *Si ostentantem, aut mingentem videas, quare idem faciendi impetus te corripit?* Idem Aristotelis Histor. Anim. lib. II. cap. XVIII. sect. CXXIII, ubi agit de læsis ab aspide: *Ipsum agrum alius subinde color occupat: jecur incenditur: ægrè mingit.* Idem Arist. Hist. Animal. lib. V. cap. XXV. sect. philosophi illa, ὁ λίγνων οἱ γεωργοὶ ὡς κατευχόντων: sic reddidit: *Eo agricolæ putant ipsas mingere.* AC similiter ante eum ibidem verterat Theod. Gaza. Est etiam Josephi Scaligeri, præfat. Elench. trihæresii Serrariani: *Canes loca mundiora vestigant, ubi immingant.* Usus & Franciscus Vallesius de Sacra philosophia c. I. †. Item Scipio Gentilis notis in Appuleji Apolog. commate CCCCVIII. Etiam Septimius Florens Christianus notis in λιγύων Aristophanis, *Hic*, inquit, *mingunt pueruli.* Quemadmodum & maximus Casaubonus, qui notis in Vospicum משתין בקיר * interpretatur, *mingentem ad parietem.* Verùm *minxit* Latinum esse agnoscimus; quemadmodum & *perminxit*: quod apud Horatium. At *mingo* aut barbarum putamus, aut saltim obsoletum. Atque idem judicium esto de *permingo*: etsi *permingit* sit apud Lipsium epistolâ de canibus ad contubernales: quæ est quarta ac quadragesima Centuriæ primæ ad Belgas. Atque

* *Plaut. quæst. lib. 3. cap. I.*

† *Prope finem sive pag. 61.*

* *1. Sam. cap. 25. vers. 22. & 34.*

que hæc eò attuli, non quasi ullius honori derogatum aliquid velim: sed ut liqueat omnibus, quantopere inoleverit hoc loquendi genus. Dixeris, si *mingo* non probemus, etsi *minxi* dicatur; nec probari posse *pollingo*, etsi *pollinxi* dicat Plautus in Prologo Pœnuli:

Quia mihi pollinctor dixit, qui eum pollinxerat.

Quippe nec *pollingo* uspium apud veteres inveniri. Verum dispar in istis ratio est: quia *minxi* usitatum est, utcunque obsoleverit *mingo*, pro quo *meio* dixere. At verbi *pollinxi* thema nullum invenitur: ut ex ἀναλογίᾳ cognoscere sit, illud videri *pollingo*. At, inquies, possit thema esse *pollinceo*: quod censet Cælius in Foro Romano. Nobis verò potior est Charisii auctoritas: qui lib. III. cap. III. quod est de tertio ordine, *pollingo* exponit σωροπλόκω, ubi σωροπλοκῶ legi debere, satis est evidēs. Imò & in optimis Philoxeni glossis est, *Pollingo*. σπερμολογῶ τυχὸν, σιροπλοκῶ (legendum & hic σωροπλοκῶ) ἐνεργαία ζω, ταραχεύω. Cui ista non sufficient, is *pollingendi* ut verbo abstineat, per me licet. Omnino enim ex præterito de præsenti statui certò nequit; quia interdum à thematibus diversis præterita sunt similiter exeuntia: quod exemplis permultis in libris de Analogia ostensum.

Ac *mingo* quidem videntur casci illi dixisse; etsi postea obsoleverit. At sunt alia ex veteribus corrupta; sive usu loquentium, sive imperitiâ librariorum. Prius factum in quibusdam, ubi genus, seu terminationem mutarunt. Ut cùm vel in O terminata extulerunt per OR, vel in OR exeuntia protulere per O. In O desinit *crisso*: ut in carmine Ithyphallico:

Crissabit tibi fluctuante lumbo.

At *crissor* extulit, ac deponens facit Cælius in Foro Romano: simili errore, ac olim Datis Persa, Græcè loqui conatus, χαίρομαι pro χαίρω dicebat: quo nomine quantopere sit derisus à Græcis, constat ex Aristophane in Εἰρήνῃ, & Suida in Δάτις.

Contrà *ringo* dicunt Grammatici pro *ringor*. Sed de hoc abundè dictum lib. III. de Analogia cap. XXVII. Etiam Rufus quidam, cùm *reminiscor*, pro *reminiscor*, dixisset: ab Ausonio rideri meruit hoc epigrammate:

Reminisco Rufus dixit in versu suo.
Cor ergo versus, imò Rufus non habet.

Hujusmodi debentur inscitiæ loquentium. Librariorum verò oscitantiæ adscribendum *infelicare* pro *infelicitare*. Glossæ nostræ in membranis

branis: *Infelicare, affligere, afflictari, excruciare, tormentare.* Nec obstat, quod in omnibus Plauti codd. Rudente act. IV. sc. VI. legere sit.

Hercules istum infelicet cum sua licentiâ.

Nam, ut Valens etiam Acidalius videt, multóque ante eum Rob. Stephanus, *infelicitet* à Plauto scriptum fuit. Quod corrupere, qui non viderent, multa debere integra scribi, etsi in dimensione versus paterentur elisionem, vel contractionem. Verbo *infelicito* usus idem in Casina, & Mercatore. Sed postea obsolevit.

Hujus etiam generis videtur *Ebullare*: quomodo dici probant lexicographi isthoc Persii sat. II. —*O si*

Ebullet patrui praclarum funus! & ô si
Sub rastro crepet argenti mihi seria dextro
Hercule!

Et sanè apud Tertullianum quoque, libro de Pallio cap. II, invenio: *Et fontium vena ebullando, & fluminum via obumbrando.* Verùm non *ebullare* dicitur, sed *ebullire.* Tertulliani minor hac parte auctoritas. Quamquam nec ille *ebullando* scripsisse videtur, sed *cavillando*; prout habent primæ editiones B. Rhenani. Atque id magis quoque probat Salmasius. Quodque ad Persii locum, vel *ebulliat* apud eum legendum, vel *ebullit*: quorum utrumque in veteribus codd. invenitur. Illud se reperisse ait Obertus Giffanius *; hoc in vett. Puteani, aliisque membranis, reperit Casaubonus †. Prius si placet, erit secundâ sede συνίζησις, sive συναφώνησις, quales multæ apud poëtas antiquos: sin alterum magis arridet, *ebullit* ἀρχαικῶς * ponetur pro *ebulliat.* Antiquè enim id tempus in I M desinebat; unde *axim, adaxim, faxim, edim, comedim, dedim,* & quæ etiamnum in usu, *sim, possim, velim.* Sanè ab *axis*, Festo teste, *axites*, & *axitiosi*, vocabantur, qui unà agerent. *Adaxint* usurpat Plautus Aulul: act. I. sc. I, *Vtinam me Divi adaxint ad suspendium.* *Edim* utitur Cato lib. de re R. R. non uno loco, Novius apud Nonium, Plautus Menæchmis, & Trinummo, imò & Horat. lib. epod. Od. III. & sat. ult lib. II. *Comedis*, pro *comedas*, dixit idem Plautus Trinummo:

Hostesne, an cives, comedis, parvipendere.

Imò Ciceronem quoque ita in epistola ad Patum loqui, docet Victorius lib. VI. Var. Lect. cap XIX. *Dedim*, pro *dederim*, est apud Tertullianum lib. de resurrectione carnis cap XVII. *Dedim adversario dicere.*

* *Indice Lucretiano, v. de Synecphonesi.*
† *Comment. ad Persium.*
* *Vetustè.*

cere. Ita rectè in Pameliana, & Juniana editione expressum : pro quo, in Parisiensi B. Rhenani, *dedi* corruptè legitur.

CAP. XXIII.

De verbis novis: quorum alia veniunt à verbo, alia à nomine, alia ab utroque. A verbo quidem vel Græco, ut lampare: *vel Latino; idque vel derivatione, ut* empsitare; *vel compositione, ut* coincidere, recommendare, exardere, eluceſcere. *Denominativa autem, vel derivantur à substantivo; ut* ceſpitare, fornicari, hæreditare, ſagittare, annihilare, intitulare, privilegiare, canonizare, evaginare, ſtalcare: *vel ab adjectivo; ut* humiliare, caſſare, appropriare, abſentare, præſentare, irritare, imprægnare, deviare, contentare, contrariari. *Denique è nomine, & verbo, conflantur*, verificare, *&* vocificare : *ac extra ſacrum argumentum non meliora videri*, ſanctificare, *&* glorificare.

A Veteribus, vel obſoletis, vel imperitiâ ſeu loquentium, ſeu ſcribentium, corruptis, tranſeo ad nova; ſive veteribus ignota, ſed vel collabente ſermone Romano puro, vel collapſô jam penitùs, efficta. Poſteriora hæc ſunt peſſimæ omnino notæ. At quæ, medio ævo, recepta fuere, ut quæ inter Severi tempora, & barbararum gentium in Italia dominium, admiſſa ſunt, medii videntur generis; deteriora quidem iis, quæ ante Severi ætatem obtinuerunt; meliora verò, ac tutiora illis, quæ, dominantibus in Italia barbaris, præcipueque iis, quæ poſt ſeculum nonum fuere inventa, receptáque. Utraque hæc vel ſunt verbalia, vel denominativa, vel ex nomine, & verbo facta. Verbalia vel à Græco derivantur verbo, vel à Latino. A Græco, ut à λάμπειν *lampare*, pro *lucere*, apud Caſſiodorum de divinis lect. cap. XXI; quod eſt de B. Hieronymo: item apud Bedam in Hymnis.

Quæ veniunt à fonte Latino, vel derivatione fiunt, vel compoſitione. Derivatione, ut *empſito*, pro *emtito*. Quibus aliud videtur, obtendunt Pauli Diaconi* auctoritatem, adducentis è Plauti Caſinâ act. II. ſc. V:

* *In Feſti epitome.*

Non ego iſtuc verbum empſitem titivillitio.

Quaſi à ſupino *emtũ*; ἀναλόγως aliud eſſe poſſit, quàm *emtito*. Quomodo iccirco Rod. Goclenius legendum cenſet Problematum Grammaticorum lib. IV. quæſt. VII, Sed neque ſcripſiſſe ita Plautum arbitror, verùm *emſim*. Pro *emerim*, & *emero*, dixiſſe puto *emſim*, & *emſo*, ut ab *adimo*, *adem-*

ademsim, & *ademso*; *pro ademerim*, & *Ademero*. Plautus Epidico act. III. sc. II. *Si illam ademsit Orcus. Nec* abludit à *facio*, *faxim*, & *faxo*, pro *fecerim*, & *fecero*: item pro *licuerit*, *licerit*, hinc *licessit*: ex *occepero*, *occepro* hinc *occepso*, R. in S conversō. Vide quæ diximus lib. IV. de Analogia cap. XV.

In compositione etiam est, ubi cauto sit opus. Grammaticis enim relinquenda vox *coincido*. Sanè in oratione, vel epistolâ, malim, *simul incidere*, vel *tantum dem valere* vel *in unam formam cadere*, *concurrere*. Aut simile, pro argumento. Feram tamen verbum hoc, partim quia respondet Græco συνεμπίπτω, partim quia ἀναλόγως, ut ab *inquino* est *coinquino*, sic ab *incido* fuerit *coincido*.

Recommendo pro *commendo*, barbarum est; etsi perusitatum non planè barbaris.

Exardeo sæpius apud Ciceronem legi, ait Rob. Stephanus, sive Cælius Curio in Thes. L. L. Nempe quia legitur *exarsit*. Sed illa in *Seo* accipiunt præteritum à primitivis sæpe inusitatis. Quale *exardeo*. *Exardesco* igitur malim, quàm *exardeo*.

Elucescere quoque est pervulgatum: nec refugit Jos. Scaliger præfat. in Festum. Ac Boëthii est initio lib. I. de Syllogismo hypothetico: *Nullum bonum est, quod non pulchrius elucescat, si plurimorū notitiâ comprobetur*. Imò ex B. Hieronymo adfertur: *Quod ut clarius elucescat, sumamus exemplum ab his corporalibus sensibus*. Sed classici pro eo *elucet*, *patet*, *planum fit* &c.

Denominativorum alia derivantur à substantivis, alia ab adjectivis. Ad prius genus pertinet *Cespito*, quod apud unum legas Servium in illud XI. Æn.

Suffuso revolutus equo——

Ubi *suffuso* interpretatur, *casuro*: atque addit: *nam suffusi equi dicuntur, quos vulgo incespitatores vocant*. Aliis in libb. omisso præverbio est *cespitatores*. Ac solo ex hoc loco est, quòd Perottus in Cornucopiæ opere, inque Nomenclatore suo Hadr. Junius, *cespitatorem equum* vocitant eum, qui crebro offendit. Nempe *cespitare* dixerunt, pro eo, quod est, ad cespitem impingere sic, ut inde cogantur talipedare: uti Belgæ pro eo ajunt **struyzelen**; quod est, ad fruticem offendere, sic ut gressus vacillet. Onomasticon vetus: *Cespito*, βαδίζω. Glossarium Arabicolat. *Cespito*, *effodio*. Sed si hoc pacto locuti essent veteres: puto, aliquis veterum grammaticorum istoc

sed esse, ubi eo utatur; verùm, inquit, in opere non serio. Usurpat quoque Justus Lipsius Poliorceticôn lib. IV. dial. VI: *Nostrate linguâ Sagittare etiam nunc est* Schieten. Alibi pro eo Erasmus dicit *jaculari*. Ut Græcum proverbium, εἰς τὸ ὑψηλὸν τοξεύειν, tum *in celsum jaculari* vertit; tum *in cœlũ sagittas torquere*. Sed diversissima summum virũ confundere, inferiùs ostendã. Accuratiùs de hoc verbo dicam. lib. IV. cap. XXIII.

Nec placent, *annihilare*, pro *in nihilum redigere*; Vel etiam *infirmare*, *convellere*, *delere*, *inducere*; quæ omnia apud Tullium. Uti pro *annihilari* apud eundem est, *in nihilum interire*, *occidere*, *recidere*, vel *perire in nihilum*. Nihilo meliora: *intitulari* pro *inscribi*; *privilegiare*, pro *privilegio donare*; *canonizare* pro *in canonem referre*; *evaginare*, pro *gladium vaginâ educere*; *defalcare* lucro, pro aliquid de eo quasi falce decidere ac deducere. Quamquam postremum hoc, ut probum, etiam Calepinus roties recoctus agnoscat.

Habemus de iis, quæ veniunt à substantivis: nunc dicam de illis, quibus origo ab ajectivis; tum simplicibus, tum compositis cum præpositione. A simplici adjectivo *humilis*, est *humiliare*. Pro eo, quod Græcè Ταπεινῶν, apud vulgatum legas interpretem Matth. XVIII. 4 Latini pro eo dicunt *demittere se*. Ciceronis quoque est Tuscul. V: *Non est ausus clarè & amplè loqui, cum humiliter demisséque sentiret*. Item *summittere*. Cicero in Lælio: *Qui superiores sunt, summittere se debent*. Item Offic lib. I. *Quanto superiores sumus, tanto nos submissiùs geramus*. *Humilificare* pro *humiliare* Tertulliani est lib. de Pœnit. cap. IX. *Itaque exomologesis prosternendi, & humilificandi hominis sententia est*. Th. Beza ad superiorem Matthæi locum annotavit *humiliare* legi unico Ciceronis loco in II. de Nat. Deorum, Metuo, ne vel memoria eum, vel vitiosi codd. fefellerint.

Quod si tam prope ab optimo ævo abesset *cassare*, pro cassum initumque reddere: simile foret priori. Sed hoc longè recentius: legas interea apud Karolum Magnum Capitularis de non adorandis imaginibus lib. I. cap. III: *Omnia falsa, veritate veniente, cassata sunt*. Juniоribus satis frequens: in his Driedoni, magni nominis Theologo Lovaniensi lib. III. † partis secundæ de concordia liberi arbitrii, & præ- † Pag 44 b.
destinat. divinæ.

Adjectiva composita cum variis præpositionibus conflantur. Cum AD; ut à *proprius*, barbarum *appropriare*; pro *reddere proprium*. Cum AB; ut ab *absens*, *absentare*; pro *absentem esse*. Crebrum est id verbum scriptoribus Ecclesiasticis: etiam iis, qui ante quingentesimum à Chri-

sto annum vixere. Ex quibus utuntur Faustus Regiensis, & Sidonius Apollinaris lib. IX. ep. XIII. Sed de Cypriano non arbitror. Video quidem, libello de singularitate clericorum legi. Sed ibidem invenio, *inordinabiliter*, *contubernaliter*, *conjugalitas*: cujusmodi satis arguunt, alium, quàm Cyprianum, ejus esse fœtus parentem. Nec mihi persuadere possum, eo, etsi aliâ significatione, Claudianum esse usum lib. III. de raptu Proserpinæ.

—— Quæ tale recessu
Maluerit damnare decus, vetitamque dearum
Colloquio, patriis procul absentaverit astris.

Ubi, ex sententia Jani Parrhasii, *absentare* ponitur pro *absentem facere*, sive *ablegare*: quomodo *præsentare*, pro offerre legas apud Plinium, vel potius Sextum Aurelium Victorem de viris illustribus cap. de Pompejo: imò Fabium fortasse lib. XI*, ubi in Ascensiana quidem, & illâ Vascosani, editum, *Eadem vis repræsentat*: in Aldina autem, *præsentat*. Ac sic optimæ membranæ nostræ, quos munificentiæ illustrissimi Joachimi Camerarii debemus. Quæ plus ad rem facerent, nisi in aliis Claudiani codicibus pro *absentaverat* esset *amandaverat*. Atque ita sine dubio legendum. Ex parte favet Mus noster, ubi est.

* *Initio cap.* 2.

—— Vetitamque Dearum
Eloquio, pariisque procul mandaverit astris.

Sed examussim bene Mus Stephani Claverii: ubi est.

—— Patriis procul amandaverit astris.

Amando per E, ut *commendo*. Idē tamen agnoscit, in altero se Mso reperisse *absentaverit*. Atque addit, se non videre, cur id debeat mutari; quia simile sit ac Plinii, & Fabii *præsentare*. De quorum utroque paullo antè dixi, quid existimem.

A *devius* formant *deviare*: quod apud juniores subinde; apud veteres nunquam me legere commemini: agnoscit interim Calepinus, sed auctorem non laudat.

A *contentus* venit barbarum *contentor*, pro *acquiesco*, *non recuso*.

Ab *irritus* est *irritare*, secundâ correptâ: ut idem verbum, eâdem porrectâ, est ab *ira*, vel potiùs ab *irrio*, sive *hirrio*, quod canum proprium; ut propriè sit canes ad hirriendum provocare. Superiorum est seculorum versiculus·

Irritet hunc Dominus, qui nos irritat ad iram.

Sed

Sed *irrito* mediâ brevi (quamquam & Perottus agnoscat) ignotum est iis temporibus, quibus purè loquebantur. Nec tamen proximis fuit seculis confictum; quando habemus L. II. C. De Feriis. *Quod contra hoc factum fuerit, omnibus modis irritatur.* Ut faciliùs veniam mereantur juniores; *in* his Balæus in vita Sergii III: *Neque hanc ignominiam homini mortuo* (Formoso Papæ) *intulisse contentus, omnia ejus acta irritavit.* Pro *irrita reddidit*, sive *abrogavit*.

A *pragnans* (quod ex *pra*, & antiquo *geno*, uti hoc à γνάθος) *impragnare* fecerunt. Sed verbum est deculpatum.

Longum esset, si cætera id genus persequar: cujusmodi etiam est *contrarior*, pro *adversor*; qualibus tædio est diutius insistere.

Paucis etiam iis immorabor, quæ non à solo nomine veniunt, aut verbo; de quibus hactenus egi; sed ex utroque conflantur: ut *verificare*; quod vulgo in usu; & defendi eo solet, quòd similiter dicatur *terrificare*. Quasi ἀναλογία solâ solidè aliquid adstruatur.

Simile est, quando, quia *rumificare* dicitur, eò & rectum putant *vocificare*: & præcipuè, quia apud Agellium sit lib. IX. cap. III: *Et cujus vim, atque arma toti Græcia cavenda, inclyta illa Demosthenis orationes, concioneſque vocificant.* Ita Justus Lipsius legit epistolicarum quæstionum lib. III. ep. VI. Sed rectiùs vulgati codd. *notificant*: quomodo non Ovidius modò est locutus; sed etiam Varro.

Sanctificandi etiam vocabulum puto veteribus fuisse ignotum. Atque idem censeo de *glorificandi* verbo. In Ecclesiastico tamen argumento feram: quia jam usus diu recepit.

CAP. XXIV.

De verbis malè per tempora, ac modos, declinatis: ac primùm de præterito imperfecto; uti in Hilarii Cicestrensis ridiculo barbarismo ad Papam. Inde de præterito perfecto actum: ubi monitum, haut proba moneta videri, juvasti, *vel* juvarunt; lavasti, *vel* lavarunt; clanguerunt, *ac fortasse etiam* clanxerunt; perculsi, *quod è Terentio probatum eunt, pro* perculi; pexivi, *quod veteri Grammatico placuit, pro* pexi, *vel* pexui; ferii, *pro* percussi; tutudi, *vel* tunsi, *pro* contudi; *etsi* tutudi *olim probum fuerit*; *unde* tudes, & Tuditana *familia*: *ac obiter additum de supino* tunsum. *Hinc ad alia itum supina, vel venientia inde participia. Ut cùm* obtensum, *vel* prætensum, *ajunt, pro* obtentum, & præ-

tentum. *Pro* ob *etiam* obs *dixisse, unde* obstendo, *à quo* ostendo, *& alia quædam. In supinis etiam, ac participiis, rejecta,* adorsum *pro* adortum; reversus sum, *pro* reverti; compertus sum, *pro* comperi; dimetitus, *pro* dimensus; orditus, *pro* orsus: *nicunque ea suffulta videantur auctoritate veterum, vel recentiorum non exigui nominis.*

HActenus egimus de verbis, ubi aliquid desideres in themate sive radice, hoc est, indicativi prima persona temporis præsentis. Est præterea, ubi peccetur declinãdo per tempora, & modos. Quod rarò fit in imperfecto, nisi à mirè indoctis. Ut siquis de eo colligat ex præterito perfecto. Hujus generis est, quod Hilarius, Cicestrensis episcopus, cùm apud Alexandrũ III. regis sui Angli caussam Romæ ageret adversus Archiepiscopum Cantuariensem, usurpavit verbum *oportuebat*, pro *oportebat* †: unde ab omnibus risu exceptus, quodam etiam à cœtu in hæc verba erumpente, *Malè tandem venisti ad* PORTUM.

† Baronius ad annum Christi 1164

At crebrò ab eruditis etiam peccatur in præteritis, & Supinis. Ut cùm, uti *clamarunt*, & *acclamarunt*, dicimus: ita nec refugiunt *juvarunt*, & *adjuvarunt*. Atqui horum dissimilis est ratio, cum non dicamus *juvavi, juvavisti*; sed κ' συγκοπὴν *juvi juvisti*; unde *juverũt*, & *adjuverunt*. Scio, summos viros passim aliter loqui. Sed quæritur, quomodo se valeant tueri veterum auctoritate.

Itidem nec *lavasti*, vel *lavarunt*, dixero: etsi Probus *lavavi* agnoscit in Catholicis. Quippe exstat nusquam, Priscis tamen fuisse in usu, colligere est exinde, quòd *lavatum* sit apud Terentium, Horatium, Ovidium. Sed obsoleta planè non sunt revocanda. Semper igitur *lavi* dicendum. Verùm est istoc à *lavo* tertiæ: cujus multa Nonius testimonia congessit.

Clangui etiam Passeratii, ut vocari solet, Calepinus agnoscit. Et sanè *clanguerunt* dixit vetus interpres Num. x. 4. Sed pro eo *clanxerunt* reposuit Sanctes Pagninus: ut & Leo Judas, item Franc. Junius, atque alii. Atque ut *clangui* barbarum putem, facit hoc, quòd videam, nullum verbum in GO in præterito facere GVI. At ἀναλόγως à *clango* sit *clanxi*, ut ab *ango anxi*: quomodo Agellius lib. I. cap. II dixit, *Ea res in fine quoque vitæ in animum ejus anxit*. Interim metuo, ne *clanxerint*, nihilò magis, quàm *clanguerint*, reperire sit apud quemquam veterum. Et fortasse hoc caussæ fuit, cur Sebastianus Castalio,

ut ta-

ut talium etiam erat curiosus, utroque, in tralatione loci memorati, abstinendum sibi putârit.

Perculsit qui dicunt, pro *perculit*, tuentur se Terentiano istoc Andr. act. I. sc. I. *Perculsit illico animum.* Sed Rivius, & alii, docuere jamdiu, melioribus in libris esse *perculit*. Dixeris, supinum esse *perculsum*: hoc ἀναλόγως esse à *perculsi*; ut à *vulsi* est *vulsum*. Sed dispar horum ratio est. Nam *vulsi* legimus apud Lucanum, ut *revulsi* apud Ovidium: Imò ex Laberio adducit Diomedes: *Aliquâ parte pravulserat*. At à *cello* quidem est *celsum*: non tamen *celsi*, sed *cellui*: uti à *fallo* quidem est *falsum*; non tam *falsi*, sed *fefelli*. Quod verò à *cello*, *celsum*, à *percello* tamen *perculsum* dicimus; id fit mutatione E in I: quomodo à *pello* est *pulsum* pro *pelsum*; imò & in præterito *pepuli*, pro *pepeli*. A quo nec multùm abit à τλῶ *tolo*, à quo *tolero*, & in præterito *tetuli*, pro *tetoli*. Vide & quæ de præterito à *percello* diximus lib. III. de Analogia cap. XXVIII.

Pexivi pro *pexi*, vel *pexui*, agnoscit Asper, teste Prisciano. Credo, eo fuit deceptus, quòd pro *pexum* etiam dicatur *pectitum*: unde *pectita lana*, hoc est carminatæ. Sed imbecille hoc telum: quia *pectitum* non est, ut *petitum* à *petivi*; sed quasi à *pectui*, pro quo *pexui* dicimus. Si simile foret, ac *petitum*, produceret penultimam, quam corripit. Columella lib. X:

Verùm ubi jam puro discrimine pectita tellus,

Ferii à *ferio* dicere jubet Charisius. Et ita loquitur Baptista Mantuanus: atque etiam Græcum ἔφαλον, *ferii*, interpretatur magnus Turnebus lib. XXI. Adversar. cap. XX. Sed præterito destituitur: ac magis etiam supino: quo tamen usus Petrarcha: imò & Servius in VII. Æn. *feriturum* dixit. Egimus de istoc etiam in tertio de analogia cap. XXXIII.

Tutudi vix ausim usurpare; minùs etiam *tunsi*. Prius probant Charisius lib. III. cap. de tertio ordine, & Priscianus libro X. Utrumque verò approbat Diomedes. Sed neutrum reperio apud classicos, cóque non sic loquar: *Mercurius tutudit* vel *tunsit Sosiam*; verùm *contudit*: quod tamen ab obsoleto *tutudi* esse, non dubito. Similiter *contusum* dixero, non *contunsum*: etsi Maronis in plerisque codd. sit III. Georg. —— *Tunsis gemit area frugibus.*

Et IV. Georg.

Profuit & tunsum gallæ admiscere saporem.

Atque adeò etiam Columellæ sit lib. VI. cap. VI: *Quibus in unum*

tunsis

tunsis Nempe quædam in compositis magis obtinent, quædam in simplicibus. In compositis legas, *applicuit, evasit, detrusit, emunxit, delicuit*: at non item in usu, *plicuit, vasit, trusit, munxit, licuit* à *liqueo*. In compositione etiam obtinent, *retentum*, *contentum*; *enectus, internectus*: at non legas supinum *tentum*, nec simplex *nectus*: imo *necui* quoque, quo usus Ennius, obsolevit, etsi *enecuit* sit in usu: interque alios id usurpet Tranquillus de Claris Grammat. Contrà in simplici legas *fidi* à *fido*; *tacitum*, & *taciturus* à *taceo*: at, puto, non invenias *confidi*, à *confidere*; nec à *reticeo*, *reticitum*, vel *reticiturus*. Ubique autem usus spectari debet. Ut verò à *pago* est *pepigi*; ita à *tudo* fuit *tutudi*: & ut à *pango*, *panxi*; sic à *tundo*, *tunsum*. *Tudo* veteres dixisse, arguit frequentativum *tudito*: quod apud Ennium, & Lucretium: item verbale *tudes*, malleigenus; à quo Romæ *Tuditani*. Nempe, qui primus sic in familia dictus, caput tuditi simile habebat.

Hactenus de præteritis sermo fuit; sed, ut video, jam aliqua cœpi immiscere de supinis; de quibus deinceps seorsum loquar; ac simul de inde derivatis passivorum, ac deponentium participiis.

* *Caussa.* † *Pratextus.* *Obtensam*, vel *prætensam* caussam vocant, quæ non est vera αἰτία*, sed solùm πρόφασις† Verùm satius multò sit *obtentam*, vel *prætentam*, dicere. Nec enim omnia composita à *tendo*, à quo *tentum* & *tensum*, utramq; supini formam sequuntur. Sanè duo, quæ adduximus, T amant. Ovid. III. Met.

——*Instantiaque ora retardat,*
Gustpide prætentâ.

Val. Flaccus III. Argon.

Ibat, & obtentâ mulcebat lumina palâ.

Objectant illud Tranquilli in Nerone cap. XLVIII: *Obtenso ante faciem sudario.* Scio, sic in plerisque libris esse. Sed in melioribus est *obtento*: quod in tribus codd. se reperisse ait Torrentius. Dixeris, *ostensa* esse perusitatum: eoque *obtensa* non posse improbari, cùm ambo ab eodem sint præverbio. Verùm aliter est. Nam, ut dixere *ab* & *abs*; unde *abstineo*, *abscondo*; & omisso B, *asporto*: sic ab ὄπισθε dixisse puto *ob*, & *obs*: unde *obscœnus* à *cœno*; *obscurus* à *cura*: & verobum *obstrudo*, item *obsoleo*, nisi hoc à *soleo*: adhæc *obstendo*, ac B. (haud aliter ac in *asporto* fit) præterito, *ostendo*. Ut omnino *obtendo*, & *obstendo*, origine paullùm varient; eoque, si supino differant, nihil sit mirandum: præsertim cùm & significatio sit diversa, quando aliud est

aliud est *obtentui*, aliud *ostensui esse*: quorum utrumque apud Sallustium. Quemadmodum & aliud est *obtrudo*, aliud *obstrudo*: ut ex Plauto, & Festo, videre est.

Adorsus, pro *adortus*, tuentur hoc Ovidii in primo de Ponto: *Et nullum majus adorsa nefas.* Et illo Agelii lib. IX. cap. XI. *Adorsi erant tyrannum interficere.* Sed vitiosis decepti sunt libris, cùm *orsus* sit ab *ordior*, non *orior*. Ab *orior* verò est *ortus solis, lachryma suborta, coorto tumultu* &c. glossæ Philoxeni: *Adortus*, ἐπιχειρήσας, ἐπιφυείς.

Reversus sum, nusquam legas apud Ciceronem; sed semper *reverti*, ab antiquo *reverto*. Ac similiter Livius, & veterum alii, loqui amant. Nunc priori illo nihil æquè in ore est omnibus.

Comperior quidem activâ dicitur significatione Sallustio, & aliis: at *compertus sum* non dicitur: sed *comperi*, vel *compertum est mihi*. Scio, Livii esse in secundo belli Annibalici, *Compertus stupri*: ut Taciti est lib. I. Ann. *Compertus flagitii*. Sed simile hoc, ut *pransus*, *cœnatus*, *repertus*; per quæ præteritum activum non circumloquimur.

Metitus, pro *mensus*, dicunt eruditi. Nempe quia ut à *mentior* est *mentitus*, sic á *metior* fuerit *metitus*. Ita Cæsar Scaliger non uno loquitur loco: ut dixi lib. III. de Analogia cap. XXXIII. Xylander quoque illud Plutarchi lib. de Iside & Osiride, † Τὸ Ὀσίριδος ἐκμετρησάμενον λάθρᾳ τὸ σῶμα, sic vertit, *Metitum furtim corpus Osiridis*. Defendunt se illo Ciceronis in II. de Nat. Deor. *Atque ita dimetita signa sunt*. Sed sententia exigit *demetata*: quomodo est in optimis editt. Addunt è Curtii tertio: *Stipendium metitum est*. Quo Scaligerum tuentur Finkius, & Helvicus. Sed hoc non reperias. At eo libro* ait, *Ab Hellesponto usque ad Oceanum omnes gentes victoriâ emensus*: non *emetitus*. Et alterum firmat, quòd *mensores frumentarios* dicimus: ut L. Mensores XXVI. ff. de excus. tutor. Nec tamen negare possum, sic locutos esse, ducentis à Christo annis. Nam ipsius est Ulpiani, lib. XXXII. Digest. tit. I. de legatis ex fideicommissis, Leg. LII. §. I. *Sicus centum libri sunt legati, centum volumina ei dabimus non centum, qua quis ingenio suo metitus sit*. Prout hunc locum quoque adducit Laurentius Valla lib. VI. Elegantiarum cap. XLIII. quod est de discrimine inter librum, & volumen. Imò similiter est in Pandectis Florentinis atque aliis.

† Pag. 356. edit. Paris.

* Cap. 12.

Orditus, *ab ordior*, est apud Diomedem in præfat. operis: *Ut secundùm tria ætatis gradatim legentium spatia, lectio probabiliter ordita, crimen pro-*

men prolixitatis evadat. Videas interim, verbo *ordior* tantùm unum postea participium, *orsus*, assignare. Sed ecce veteris est Scripturæ interpretis, Esajæ xxv. 7: *Et telam, quam orditus est super omnes nationes.* Cujus imitatione etiam Baptista Mantuanus Parthenices primæ lib. III. de veste Christi inconsutili:

Mater ei tunicas habiles ordita, novumque
Vestis opus.

Imò & reperio apud Julium Scaligerum lib. VI. de re Poëtica cap. VII, ubi de Horatio sermo † : *Non semper, quod semel ordius est, detexit.* Metuo, ne exciderit; nam vel barbarum est, vel obsoletum.

† Pag. 873.

CAP. XXV.

De particulis, ac primùm illis terminatione vitiatis: ut privatè *pro* privatim; seorsim, *pro* seorsum: *deinde de malè derivatis; ut* aliqualiter, *& alia quædam similiter exeuntia: item* pluries, nonies, vigesies, *& id genus numeralia; adhac* exactè, cælitus, recenter, dietim: *denique de malè compositis, ut sunt* amodo, econtra, *fortasse & impræsentiarum. Rejecta etiam* nullibi, aliquatenus, nullatenus, multoties.

SEquitur de Particulis. Ubi vel peccatur ratione formæ, sive significationis; vel ratione materiæ, sive ejus, quod auditur, aut scribitur. De priori genere inferiùs dicendum. Hujus verò loci est, quando error committitur ratione materiæ. Fit hoc bifariam. Nam vel vox est vetus, ac proba, eo excepto, quod in litera una, vel pluribus, sit corrupta: vel vitiosa derivatione, aut compositione, effingitur vox nova.

Prioris generis est *privatè*, pro *privatim*; quamquam Ciceronem sic locutum dicat Passeratii, ut vocant, Calepinus. Citat verò ex lib. VII. ad Att. *Illud privatè non adscribis, & tibi gratias agit.* Imò & in Thesauro L. L. id reperias. Sed additur, ex vetusto codice legendum esse, *Id, puto, non adscribis.* Nec dubitandum, quin locus sit corruptus.

Vulgò etiam *seorsim*, pro *seorsum*, dicunt viri doctissimi. Ac quorundam est suspicio, hunc morem loquendi originem traxisse ab errore Melanchthonis in Grammaticis sic scribentis, ac ejus interpretum: qui & tuentur hunc exarandi morem, quia sic in Cicerone reperia-

periatur. Atqui omnes bonæ editiones consultæ aliud indicant. Aliter etiam Mssi: aliter Charisius, Priscianus, alii Grammatici veteres: aliud denique ἐτυμολογία docet. Nec enim, ut à supino *raptum raptim*, à *separo separatim*, à *casum casim*; sic à supino aliquo venit *seorsim*: sed ut à supino *versum* est *versus*, & *versum*; inde *adversus*, & *adversum*; ex *proversus*, & *proversum*, *prorsus*, *prorsum*: ita ex *se*, & *versus*, aut *versum*, sive ἀρχαϊκῶς *vorsus*, *vorsum*, foret *sevorsus sevorsum*: pro quibus, extrito digamma, dixere *seorsus* (quo Afranius est usus in Emancipato †, & Plautus Rudente *) &, quod usitatius est, *seorsum*: quemadmodum idem digamma perit in *deorsum*, à *de*, & *vorsum*: item in *sursum* ex *sus*, vel *susum*, & *vorsum*; ut est apud Priscianum in quartodecimo.

† *Apud Charisium.*
* *Act 5. sc. 2.*

Venio ad alterum particularum vitiosarum genus. Primùm loquar de illis, ubi est derivatione peccatum. Qualia sunt nonnulla in *aliter* desinentia. Ut *casualiter* pro *casu*, *fortuitò*. Item *incidentaliter*, pro *obiter*: *totaliter*, pro *prorsus*, *omnino*: *aliqualiter*, pro *aliquomodo*, vel *quadamtenus*: quomodo *quadamtenus rubens* est apud Plinium lib. xxix. cap. x. *Principaliter* etiam huc referunt. Sed reperias apud Senecam, Plinium, alios: ac potissimùm in vett. Jurisconsultorum libris: neque id modò pro πρωτευόντως, vel *principis modo*: sed etiam pro *præcipuè*: quomodo Cajus D. de Procurat. L. XLVI: *Itaque, quod ex lite consecutus erit, sive principaliter, ipsius rei nomine; sive extrinsecus ob eam rem; debet mandatis judicio restituere.* Augustæo tamen ævo, ut puto, non sic loquebantur. Quare non facilè dicam, *principaliter studuit juri*, sed *præcipuè*: vel, ut Agellius lib. xiii. cap. x. ubi de Antistio Labeone sermo, *Juris disciplinam principali studio exercuit.*

Pluries nec refugit Petrus Bembus lib. vi. epist. ad Georgium Sabinum. Non probo. Inclinantis tamen Latinitatis scriptores eo usos, scio. Ut Trebellium Pollionem in duobus Gallienis: *Cùm pluries ejus caussa convenissent. Nonies* à *nonus* non dicitur sed à *novem novies. Vigesies* usitatum hodie: uti & *trigesies*, pro *tricies*; *quadragesies*, pro *quadragies*: quæ nihilo meliora, quàm *centesies*, pro *centies*.

Neque *exactè* ab *exactus*, memini me legere: etsi vulgò obtineat, & Erasmus quoque, Annotat. in Matth. cap. ii. sic ἀκριβῶς interpretetur. *Exactius* tamen pro *perfectò* legas apud Martialem *:

Nil exactius, eruditiusque.

* *Lib. 4. epig. 87.*

Nempe ab ea significatione, quâ *exigo*, pro *perficio*, *dicitur*; ut Horatio †, *Exegi monumentum*: Ovidio. *, *Iamque opus exegi.*

† *Lib. 3. od. ult.*
* *15. Met.*

Vocem *cælitus cælo* ut à *divino divinitus*, formarunt juniores. Usi eo Lactantius, Hieronymus, aliique. Sed veteres ignorâsse videntur.

Recenter pro *recens* est pervulgatum. Sed apud veterum neminem se reperisse, ait Rob. Stephanus: uti & cælius Curio.

Nec placet *dietim* pro *quotidie*.

Alia sunt, ubi novâ compositione peccetur. Ut in *amodo*, pro *posthac*, apud vulgatum interpretem. Item in *econtra*, præeunte licet vulgato Bibliorum interprete, secundi sive IV. Regum libri cap. III. 22. *Viderunt Moabita econtra aquas rubras, quasi sanguineas.* Nec propterea culpâro insciti am interpretis. Sic enim tum loquebantur. Unde est, quòd nec refugerint Grammatici antiqui. In his Servius ad Ecl. VIII sæpiùs in Ecl. V. item ad illud VII. Æn.—— *Picti scuta Numici.* Et hoc Æn. XII: —— *Bellantur Amazones armis.* Item Priscianus libr. I. cap. de literarum pronunciatione. E junioribus verò potiùs dispiciendum, quis ita non loquatur, quàm quis loquatur. Pauxillos referam ex iis, quibus alioqui dictionis cura esse solet. Sunt isti, Sebastianus Corradus lib. III. Ethicorum cap. XXV †, Fracastorius penè extremo libro de Anima *, Hertelius in tralatione sententiarum à Comicis excerptarũ, ubi ex Antiphane de Tragœdia agit, Scipio Gentilis lib. I. Παρέργων cap. III. Lipsius Saturnal. lib. II. cap. XIX. Merula Cosmographiæ parte I. lib. II. cap. XXVI. quod est de Venere. & Mercurio; in carmine etiam Lucas Fruterius, epigrammate in Chœrillum:

† Pag. 257.
* Pag. 571. edit. Leidens. an. 1591

——*Et tamen Dioneam*
Matrem vocamus: at Catullus econtra
Dionem dixit columbulum rectè.

Censeo autem *econtra* natum ex eo, quod vulgò, compendio studentes, sic, lineolâ superinductâ, scriberent pro, *è contrario*: vel vitiosâ loquendi consuetudine fuerit corruptum ex, *& contrà*, vel συνθετικῶς ἐccõtra.

Si, quod primò conjectabam, placet, simile videatur, ac *impræsentiarum*: quod doctissimis quibusque est perfrequens. Nec diffiteri possumus, inveniri apud Catonem, Nepotem, Tacitum, Ulpianum, & alios. Ac, propter tot codicum consensum, non ausim super isto præfractè pedem cum aliquo struere. Interea tamen non facilè in animum induxerim, præverbium in jungi gigendi casui. Potiùs credidero,

didero, esse corruptum ex *in præsentia rerum*. Nam *rum*, lineolâ superadditâ, exarabant superioribus seculis, qui scribendi compendio studerent. Livius pro eo *in præsentia*. Ut lib. XLIV. *Occultiora quædam agebantur, quæ in præsentia invisum quidem, & suspectum Romanis Eumenem falsis gravioribus criminibus onerarunt.*

Nullibi, pro *nusquam*, invenias quoque in Calepino toties recocto. Agnoscit & Augustinus Saturnius lib. II. Mercurii Majoris cap. IV, & alibi. Multique eo utuntur ex viris doctissimis: etiam Angelus Politianus lib. X. epist. ad Joannem Texiram: *Nullibi sapius, aut libentius, quàm aut in oculis præceptorum, aut in cœtu condiscipulorum, versantur.* Similiter Paulus Jovius in elogio Marulli Tarchaniotæ, & Scævola Sammarthanus in Elogiis, ubi de Jacobo Peletario. Est & Nicodemi Frischlini lib. II. Eleg. IV:

Nullibi personam Christi discerpere quemquam
Passus——

Thuanus Histor. lib. LXXII: *De cætero nullibi major serenitas, & ubertas frugum, quàm eo autumno fuit.* Non desunt tamen, qui *nullibi* quidem barbarum dicant: at *nullubi* non minùs rectum credant, quàm *sicubi*, & *alicubi*. Sed si *nullubi* idoneo firment auctore, de *nullibi* non adversabimur: cùm V facile in I convertatur; unde ab eopse *ubi* est *alibi*: nisi hoc κ̀ συγκοπὴ factum malis ex *alinbi*.

Aliquatenus, pro *quodammodo*, rejectum etiam Oberto Giffanio in Observationibus L. L. si modò is liber non mentitur auctorem.

Nullatenus non est quidem vox heri, vel nudiustertius, reperta, (legas enim cùm alibi, tum in Clementinis Tit. VI, qui est de sequestratione possessionum, & fructuum) sed idonei Latinitatis auctores semper pro eo dicunt *neutiquam*, *nequaquam*, *minimè* &c. Valla igitur damnat. Ἀναλογίᾳ tuetur Despauterius. Sed usu potiùs metiri sermonem oportet.

Multoties Latinum si foret, dicerem, multoties me audire in sermone eruditorum, eorumque scriptis legere. Poggium Florentinum, qui usurpat initio Historiæ Convivalis de Avaritia, & alios ejusce, vel superiorum seculorum, omitto. Imò & Angelum Politianum, politum auctorem: apud quem me legere commemini. Solùm nostri seculi scriptores dicam: è quibus est usus Joannes Langius, Irenæi ad Græcos adhortationem transferens. Uti & Dalecampius in versione sua Athenæi lib. VIII, & Brodæus, summus vir, lib. III. Miscell.

cap. xi. Sed omnino cum classicis malim *sæpius*, *crebro*. Nec tamen vox est proavorum ætate inventa. Nam usus eâ Julianus, patricius ac antecessor Urbis Constantinopolitanæ, tralatione Justiniani Constitutionis Novellæ cxxv † : *Mulier licet pro marito multoties intercedat in privato aut in publico debito intercedat, tamen non teneri sancimus.* Vixit autem Julianus hic Antecessor tempore ipsius Justiniani Cæsaris, teste Vincentio Bellovacensi in Spec. Histor. Estque idem ille, qui in Justiniani Novellis dicitur præfectus prætorio: ac cujus sunt tria epigrammata, sub Juliani Antecessoris nomine lecta in Ἀνθολογίᾳ : cui item opus, suum Grammaticum dicavit Priscianus: uti Huberto Goltzio observatum * Habes quoque vocem hanc *multoties* in Liviana epitome. Quod mirarer magis, nisi viderem, in ea se alia etiam offerre notæ non bonæ. Nempe non adeò est antiquus ille epitomes scriptor, quàm putant : utcunque tum vixerit, cum totus etiamnum Livius exstaret.

† Pag. 238. edit. Goltziana.

* Præfat. ad Lect. quæ Novellarii huic editioni præmittitur.

CAP. XXVI.

De vocibus in aliena positis significatione: ac primùm de substantivis ad lusum puerilem pertinentibus: ut cùm dicunt trochum *pro* turbine, *qui Græcè* βόμβηξ, τρόχιλος, τρόμος: *vel pertinentibus ad ludum literarium: ut cum pro eo dicunt* scholam trivialem; *vel* textum *pro verbis scriptoris, qui exponitur; vel* tres lineas, *aut* regulas, *pro* versibus, *aut* versiculis; *vel* libri caput, *pro* sectione majori.

POstquam vidimus de vocibus, quas Latini ignorant: agendum nunc de Latinis quidem, sed quibus indoctè abutimur in significatione aliena. Ubi vix dici potest, quoties fallantur etiam homines doctissimi. Tanto curatiùs de his cogitandum est nobis : utcunque non ignorem, talium minutiarum curiosos vix aliud videri, quàm ἀκανθολόγους, καὶ ὀνοματοθήρας †. Ac primùm de nominibus videamus; inde de verbis, postremò de particulis acturi.

* Ingredientes per spinas & vocum captores.

Quia verò à pueris, docentium culpâ, barbariem haurimus, ordiar à lusibus puerilibus. Nempe à turbine, quem vulgo *trochum* vocant. Ac præivit ad hunc errorem Acro in artem poëticam Horatii: *Trochus dicitur turben: qui flagello percutitur, & in vertiginem rotatur; unde à volubilitate nomen habet.* Eamque sententiam innumeri sequuntur. In his Georgius Merula ad Ovidium, & Henricus Stepha-

Stephanus in Thesauro suo *Græco* *; ubi idem esse ait βίμβηκα, καὶ τροχὸν, item *turbinem*, & *trochum*. Imò eadem mens etiam τῷ μαχαιρίτῃ Joanni Meursio, summo in his studiis viro, libro de ludis Græcis; & Æmilio Porto, Suidam interpretanti vocem βίμβηξ: cui imposuisse videtur *Suidas* ipse. Quæque apud *Suidam* habes, iisdem verbis legas apud Aristophanis scholiastem ad Vespas, & Aves. Atqui *trochus* nunquam est turbo; sed circulus magnus, qui radio in transversum latus impellitur. Ideo *rota* vocatur Martiali lib. XIV †, ac canthi dicitur usum posse præstare. Sic enim scribit:

* *Voce* βίμβηξ

† *Epigr.* 166. *sive alias* 168

Inducenda rota est: das nobis utile munus:
Iste trochus pueris: at mihi canthus erit.

Scio, quanto aliter hoc de versu senserit non vulgus modò: sed etiam illustris Velserus, observationibus ad antiqua Augustæ Vindelicorum monumenta. Sed omnino rectum est *canthus* atque ita dicitur ferreus circulus, qui rotarum præmunit curvaturam: quomodo priùs usurpavit Persius; post eum alii complures; in his B. Hieronymus tertio in Ezechielem, ac Diomedes lib. III. In hoc trocho plures, vel unus minimùm circulus inserebatur, tum ut sono oblectaret aures, tum etiam aliâ de causâ quam indicat Martialis epigrammate sequenti:

Garrulus in laxo cur annulus orbe vagatur?
Cedat ut argutis obvia turba trochis?

Quærit poëta, cur in laxo illo orbe, quem *rotam* antea dixerat, appendatur annulus, qui currente rotâ ederet sonum. Causam subdit, ut turba obvia, sono istoc monita, ab via decedat, atque ita caveat sibi ab improviso trochi incursu. Nec semper unicus erat annulus, sed plures subinde; ut dixi atque ex Antyllo jam aliis monitum. Et Batavorum pueri appendere plures solent. Atque hoc est *trochus*. Nec aliter eâ voce usus Horatius lib. III. od. XXIV. & epist. ad Pison. Ovid. II. Trist. Artemidorus lib. II. Oneirocrit. cap. LVII. vel alius veterum quisquam.

At longè aliud est *turbo*; qui plagis loro factis agitur in orbem; ut indicio est hoc Tibulli lib. I. eleg. V:

Namque agor, ut per plana citus sola verbere turbo.

Prout est in codd. vulgatis. Nam *turben* legit Charisius. Sed *turbo* rectum esse, ostendit è Catullo Servius ad VII. Æn. Nempe ut ab *homo*,

ab *homo, hominis*; sic à *turbo, turbinis*. Atque ita dicitur Maroni VII. *Æn.* ubi scitè sic puerilem hunc lusum describit.

Ceu quondam torto volitans sub verbere turbo,
Quem pueri magno in gyro vacua atria circum
Intenti ludo exercent; ille, actus habenâ,
Curvatus fertur spatiis; stupet inscia turba,
Impubisq; manus, mirata volubile buxum.
Dant animos plaga.

Quo loco turbinem vocat *buxum*, quia fieret è buxo. Unde & Persius sat. III.

Nec quis callidior buxum torquere flagello,

Βόμβηξ appellatur Callimacho Epigr. 1. quod ex tertio Ἀνθολογίας. Στρόβιλος vocatur Platoni in IV. de Legibus, & Plutarcho in Lysandro. Sed & σρόμβος dicitur; unde Suidas, Βόμβηξ, ὁ ξύλινος σρόμβος. Ac similiter Hesychius, Βόμβικος ἄνθος, σρόμβου τρόπον. Etiam apud Pindari Scholiastem est ad Olympion. Od. XIII: Ἡ κοινῶς σρῦμβα, ἣν τινες καὶ βόμβιξ λέγεται, καὶ σρόμβος. Leve discrimen, quod pro σρῦμβα legas σρῦμπα apud Laccapenum in Schedis grammaticis.

* *Lusum* † *Institutio.*

A lusibus eo ad scholam, & libellos; ut παιδιὰν * in pueris excipit ἡ παιδεία †. *Trivialis schola* perperam dici solet, pro *pædagogio*, aut *schola minori*; quam & *classicam* dixeris, quia in classes sex, vel plures, pauciores ve, dividitur: quale nihil in Lyceis, atque Academiis. Nuncupantur autem *triviales* scholæ quasi vulgares, & in triviis constitutæ: quomodo nomen id nulli scholæ, ad Latinas græcasque literas discendas publicitus constitutæ conveniat; quæ rarò in triviis erectæ; quin ferè una duntaxat etiam in magnis est urbibus: binis gaudet populosa hæc ac florentissima Amstelodamensium civitas, Lycei seu illustris gymnasii, eapse in Urbe ab inclytis Proceribus constituti, seminariis certissimis, pulcherrimisque. Vel potiùs inde Trivialibus Scholis nomen fecerint majores, quòd in his tres artes, Grammaticen, Rhetoricen, Logicen, docerent; nam eas *trivium* dixere; ut *quadrivium*, quatuor artes Mathematicas; Arithmeticen, Geometriam, Astrologiam, & Musicen; quod ex Cassiodoro cognoscimus, & docet T. 1. Rer. Alem. p. 220. Goldastus ex Batto. Atque iste est chorus septem artium liberalium; prout fusiùs diducimus in opere nostro de Disciplinis veterum, omniumque scientiarum Naturâ, & nexu.

Ab

Ab iis, qui pueritiæ dictant suas ad antiquum scriptorem notas, solent ea, ad quæ illa referunt, *textus* nomine appellari. Ac similiter commentatores probe omnes loqui amant. Malim dicere *verba scriptoris*. Κείμενα vocare sueverunt Scholiastæ Græci.

Vix etiam libellos in manus sumimus, quin doctores edisceré præcipiant sex septem *lineas*, vel *regulas*. In quo poterat conniveri, nisi per omnem postea ætatem adhæresceret is sermo, ita ut sic loquantur, qui alioquin ingenium habent probè in antiquis auctoribus subactum. Supersititibus parcam. Ex aliis solùm nominabo Joannem Sambucum: & eo quidem ex scripto, quo tractat de imitatione è Cicerone petendâ *Audivi ego*, inquit *, *de maximo & eloquentissimo viro, cùm de Rep. Ciceronis libros penes se habere quidam affirmarent, duabus, aut tribus ad summum lineis auditis, vel visis, an Ciceronis essent, dijudicaturum se.* Latini pro eo *versum*, aut *versiculum*, dicerent. Nam quòd quidam autumant, *versum* in carmine duntaxat locum habere, is sane puerilis est error. Aliud eos Tullius docere posset. Cujus est pro Rabirio post. *Glaucia solebat, homo impurus sed tamen acutus, populum monere, ut, cùm lex aliqua recitaretur primum versum attenderet.* Et epist. XVI. lib. II. ad Att. *Quod de Q. Fratris epistola scribis, ad me quoque fuit*, Πρὸς δὲ λέων, ὅπῃ δὲν δή *Quid dicam, nescio; Nam ita deplorat primis versibus mansionem suam, ut quemvis movere possit.* Similiter Cornelius Nepos in Epaminonda: *Uno hoc volumine vitas excellentium virorum complurium concludere constituimus; quorum separatim multis millibus versuum complures scriptores ante nos explicarunt.* Et quid apertius illo Justiniani, procœmio de confirmatione Digestorum? *Hanc iis* (Digestis, sive Pandectis) *appellationem imponentes, nec ultra quindecim myriadum versuum numerum eis dantes.* Verùm aliqui de *versu* negant se velle controversari. Verùm, quod *versiculum* dicebamus similiter sumi, id verò iis est insolens imprimis. Quem igitur meliùs iterum adducam, quàm Tullium? qui oratione pro Domo *versiculum* appellat. VELITIS, JUBEATIS, UT M. TULLIO AQUA, ET IGNI, INTERDICATUR. Eo enim respicit, cùm ait: *Hoc vos pati potestis, hoc ferre civitas, ut singulis cives singulis versiculis è civitate tollantur?* Idem in Milonianâ, cùm dixisset, VT VIDERET (Pompejus) NEQUID RESP. DETRIMENTI CAPERET: subjicit mox: *Quo uno versiculo satis armatis semper con-*

* Pag. 34.

ſules fuerunt, etiam nullis armis datis. Item epiſt. 1. lib. v. ad Att. *Nunc venio ad tranſverſum illum extremæ epiſtolæ tuæ verſiculum.* Ac pluſculis aliis in locis, quæ brevitatis cauſſâ omitto.

Vulgò & in Scripturis S. S. vocant *Verſiculos*, quæ rectiùs commata, ſive *inciſa*, dicerentur, quomodo & vocitare videtur Manuel Commenus legatione ad Armenios, ſive potiùs Theorianus diſputatione cum Armeniorum Catholico, ſive generali. Video eſſe, qui nuncupet *catacopas*. Alius, ut capita *tmemata*, ſic verſiculos ὑποκοπιστικῶς appellat *tmematia*; nec incommodè, ut arbitror. *Verſiculorum* verò nomen eo minùs placet, quia rariùs fit, ut contineantur uno verſu, ſive, ut dicunt vulgò, unâ lineâ, vel regulâ; niſi fortè ob papyri amplitudinem verſus is valde ſit porrectus. Qui tamen tueri hanc novam acceptionem volet, per me licet dicat, eò *verſus* & *verſiculos* vocari, quia in codd. minùs chartæ parcentibus, commate abſoluto, vertere ſe manus in ſcribendo, oculi in legendo, ad novum initium ſoleant.

Poſt verſiculos venio ad *capita librorum*; quomodo nunc majores appellant ſectiones. At veteres *caput* dicebant, quod aliter *ſummarium* vocatur. Nempe quâ formâ Græci συγκεφαλαίωσιν † nuncupant. Vulgò *Summam Thomæ* dicimus. ſed in re quidem pecuniaria, cùm multa æra ſubduximus, quod inde colligitur, *ſumma* nominatur; unde κεφ μεῖζον ἀφορᾶν apud poëtam, *Vetorum hæc ſumma meorum*; & Senecæ epiſt. XL. : *Summa ſummarum hæc erit, tardiloquum te eſſe jubeo.* Quando autem, quæ à ſcriptore fuſiùs ſunt relata, paucis conſtringuntur, potiùs *ſummarium* nominabant. Scio, aliquos *breviarium* malle; quo uſus Plinius lib. VII. cap. XXVI. & Suetonius in Auguſto cap. CI. Sed prius illud probius eſt, quàm *breviarium*, ut indicat locus ille Senecæ epiſt. XXXIX: *Commentarios, quos deſideras, diligenter ornatos, & in anguſtum coactos, ego verò componam. Sed vide, ne plus profectura ſit oratio ordinaria, quàm hæc, quæ nunc vulgo* BREVIARIUM *dicitur. Olim cùm Latinè loqueremur,* SUMMARIUM *vocabatur. Illa res diſcenti magis neceſſaria eſt, hæc ſcienti.* Cur *ſummarium* diceretur, indicat hoc Maronis I. Æn.

† Q. d. concapitulationem, ſive recenſionem capitulatim factam.

——— *Sed ſumma ſequar faſtigia rerum.*

Indèque *ſummatim*, κεφαλαιωδῶς. Dixeris, & veteres diviſiſſe libros in κεφάλαια, h. e. capita, ſive capitula. Sanè B. Hieronymi eſſe ad Jeſaiæ caput XXXIII: *Hebræi capitulum ſuperius, in quo legitur; Væ qui prædaris: nonne & ipſe prædaberis? & reliqua, uſque ad finem; contra Sennacherib,*

nacherib, Regem Assyriorum, dictum putant. Scio. Verùm nos loquebamur de vocis ejus usu apud veteres Romanos. Sed neque id planè *caput* veteribus Christianis fuit, quod nobis. Liquet hoc vel ex ea divisione Evangelistarum, quæ est apud Suidam; nam illis Matthæi Evangelium continebat κεφάλαια CCCLV; nobis solùm XXVIII. Etiam à Cæsario, Gregorii Theologi fratre, traditum est, quatuor Evangelia esse κεφαλαίων χιλίων ἑκατὸν ἑξήκοντα δύο, *capitum* Ↄ CLXII. Ut veteribus fere id *caput* sit dictum, quod nobis *versiculus*. Sed de his, si Deus sinet, pluribus alibi loquemur.

CAP. XXVII.

De falsa nomenclatura eorum, quæ ad hominem pertinent; sive ut pars, quale sinus, *pro* gremio; dura, & pia mater, *pro* membranis cerebri custodibus, *qua* meninges *dicuntur*; *sive ut sexus affectio, uti est* Virago, *pro* vira; *sive ut nomen cognationis, qualia* Nepos, & Neptis, *pro* fratris, sororisve filio, *aut* filia; *sive ut vocabulum dignitatis, seu sacræ, ut* Concionator, *pro* Verbi præcone; *seu civilis, aut militaris, ut* major civitatis, *pro* prætore; Castellanus *pro* arcis præfecto; Receptor, *pro* tribuno ærario; *sive ut privatæ vitæ nomen, quale* Hospes, *pro* caupone; *sive etiam id vocabulum infame, ut* scurra, *pro* vili nebulone.

A Scholis, & libris, quo potiùs me conferam, quàm ad hominem; cùm non alii ea fini inserviant, quàm ad animum hominis excolendum? Partim autem hic peccatur in humani corporis membris: partim in affectionibus homini propriis.

Prioris generis est, quando vulgò *sinum* dicunt pro *gremio*; cùm *sinus* sit, quicquid brachiorũ complexu continetur. Sanè cùm dicimus, *in sinu gaudere*, pro *occultè lætari*, non ad gremium, sed cor, sive pectus, attenditur.

Item huc pertinet appellatio *duræ*, & *piæ matris*. Sic vocitant membranas, quibus cerebrum involvitur, unde εἰλαμίδας vocat Pollux; ac una ei περιφρένη, altera περιόστεον dicitur. Erasistratus ἐπικρανίδας nuncupat. Usitatiùs autem nominantur μήνιγγες: ut Aristoteli lib. 1. Histor. Animal. cap. XVI. sive juxta Cæs. Scaligeri distinctionem sect. CLXV. Ἔστι δ' ἡ μῆνιγξ, ὑμὴν σπερματικὸς, ὁ περέχων τὸν ἐγκέφαλον Quod

dici possit fratris, vel sororis nepos, quia ex horum filio, filiave, sit prognatus. Objectant, quòd dicat Suetonius Tranquillus in Julio cap. LXXXIII: *Sed novissimo testamento tres instituit haredes sororum nepotes, C. Octavium ex dodrante, & L. Pinarium, & Q. Pedium, ex quadrante reliquo.* Sed enim non suos, hoc est, Julii; sed sororum nepotes dicit. Sorores igitur aviæ fuerunt. Genus enim sic habet: Julia, soror Julii Cæsaris, nupta fuit Atio Balbo; eo ex connubio nata Atia, nupta Octavio; hinc Cæsar Augustus. En verba Suetonii in Augusto cap. IV. *Octavius morte obiit repentinâ, superstitibus liberis; Octaviâ majore, quam ex Ancharia; & Octaviâ minore, item Augusto, quos ex Atia tulerat. Atia M. Atio Balbo, & Juliâ, sorore C. Cæsaris, genita est.* Et cap. VII: *Caii Cæsaris cognomen adsumsit testamento majoris avunculi.* Ac cap. VIII: *Duodecimum annum agens, aviam Juliam defunctam pro concione laudavit.* Nihil igitur apertius, quàm Augustum fuisse natum, non ἀμέσως * ex Julia, sorore Julii Cæsaris; sed ex Atia, Juliæ filia: eóque nepotem dici Juliæ; non Iulii Cæsaris; qui Augusti avunculus major fuit. Nihilo firmius illud Plautinum Amphitr. act. IV. sc. V:

* *Nulla intercedente.*

Ego idem ille sum Amphitruo, Gorgophones nepos, imperator Thebanorum.

Quo loco vulgarem sententiam tuetur Guil. Ranchinus J. C. nam, inquit, Gorgophone non avia, sed amita Amphitruonis fuit, soror Alcei, qui parens Herculis. Hoc de Gorgophone ita esse, liquet ex secundo Apollodori. Verùm, unde hæc adducta, non sunt Plauti; nam scenæ tres, quæ actûs quarti scenam secundam proximè in plerisque libris consequuntur, etsi non recentia, sed vetera sunt; à Plauti tamen dictione abeunt; quippe magis tumentia; ac omnino sunt sequioris ævi. Quid si igitur errorem dicamus scriptoris, sive in re, quod Gorgophonem aviam putârit; sive in sermone, dum *nepotis* vocabulo abutitur? Quærat aliquis, quod sit correlatum avunculi, aut patrui; si id *nepos*, vel *neptis*, non sit? Nego, Latinos proprium habere vocabulum; ut qui fratris, vel sororis, filium, filiamve, dicere soleant. Sic Cicero lib. III. de Off. *Cùm Basilius M. Satrium, sororis filium, nomen suum ferre voluisset, eumque fecisset haredem.* Est & Plinii lib. XXXV. cap. IV: *Proximè celebrata est in foro boario, ade Herculis, Pacuvii poëtæ pictura. Ennii sorore genitus hic fuit.* Vides, ut non dicat, fuisse Ennii *ex sorore nepotem*; quomodo hodie loquuntur. Est & Prosperi

speri in Chronico ad an. Dom. cccxxv: *Theodosius Valentinianum, amita sua filium, Cæsarem facit.* Non *ex amita nepotem* dicit.

Quædam etiam nomina significant *munia*, vel *dignitates*. Ut in sacris est *Concionator*, efformatum ad instar Græci ἐκκλησιαστὴς, vel etiam ἀγορητὴς, quomodo Nestor dicitur Iliad. α, & Aristophani in Nubibus, nempe ἀπὸ τῆ ἀγορᾶς θαι, quod est *concionari*. Sed aliter utitur eo Aristophanes, ac Homerus; Nam ludit Comicus in ambigua voce ἀγορᾶς, quæ & *forum*, & *concionem* significat. Aristophani igitur sic dictus, tanquam in foro versans; unde eum antè ait † ὁ ἀγορᾷ διατρίβων ψόφος. Haut lubens verò τὰς τῆ θείᾳ λόγῳ κήρυκας * *concionatores* vocitâro; eò quòd sciam ab antiquis hoc vocabulum in malam accipi partem solere, pro iis, qui auram popularem captant, & concionibus tribunitiis populum gaudent adversus proceres concitare, atque accendere.

† Seneca, cujus initium, Ω καλλίπυργον σοφίας.

* Præcones divini verbi

Nec minùs peccatur in dignitatibus civilibus. Sanè in oratione, vel historia, non temere dixero, *Major civitatis Londinensis*, vel saltem non sic loquar, nisi προεπιπλήττων †: addendo videlicet, *ut vulgò loquimur*, vel simile quid. In antiquitatibus tamen Hethruscis, ab Ingiramo repertis, *majorem civitatis*, pro principe, vel præfecto urbis, legas. *Sed* hæc, & alia id genus multa, esse ea suppositicia, satis arguunt. Latinè enim locutis *majores* sunt avi ac proavi, & horum longâ etiam serie progenitores. Nec tamen diffitendum, jam sub Antoninis Appulejum in Floridis dicere, *Major meus Socrates*: nempe ratione Socraticæ Philosophiæ, cujus sectatores quasi filii Socratis forent. Ac similiter idem in Apologia: *Iampridem majores meos, Aristotelem dico, & Theophrastum, & Eudemum.* Imò hoc paullo antiquior Agellius lib. xix. cap. 1. ait, *Majores nostri, conditores sectæ Stoicæ.* Sed in præfectura urbium, & similibus, non arbitrer, tum, vel uno, altero, aut tertio etiam sæculo pòst, hoc sermonis genus obtinuisse.

† Præmuniens: vel reprehensionem alienam præveniens.

Castellanum vulgari idiomate præfectum arcis vocamus: unde & malè nunc sermoni adhæret Latino. Sed apud veteres commune erat militum nomen, quibus à Principe commissa esset castelli custodia: ut L. 11. de fundis limitotrophis lib. xi. Cod. Tit. LIX.

Receptores & *Receptatores* Ciceroni, ac jurisconsultis sunt, qui latrones, furesque, recipiunt, ac eorum bona occultant; pessimum sanè hominum genus, ut vocat Metius Tit. de Receptatoribus. Sed nemo veterum *receptores generales* dixit; quos *tribunos ararios* vocare jubet Budæus.

Budæus. Distant ab his quæstores ærarii. Nam hi publicas conquirunt pecunias, ut ærario inferantur.

Itidem peccari videas in iis, quæ privatum vitæ genus disignant: ut *Hospes* pro *caupone*. Nam hospitem amicitiâ ducti recipimus gratis: imò & amicos paternos, nisi fortè confracta sit hospitalis tessera. At caupo non nisi pretio recipit advenas: unde à Belgis dicitur **weert**, à **weerde**/h. e. pretium: non à **waere**, id est merx, quod doctissimus noster amicus tradidit. At *caupo*, ut puto, ex eo, quia Græcis sit κάπηλος: quod ejudem originis ac κάπη, unde βουκάπη: Nempe à κάπ[illegible], quod ex καλαφαγεῖν, ut alibi diximus.

Quod si ad *infames* etiam *appellationes* deveniendum, vulgò *scurras* nuncupant viles, ac nequam homines: cùm id vocabuli solùm iis conveniat, qui norunt dictis ludere ridicularibus: ac plurimùm quidem in malam accipitur partem, pro turpiter faceto, inque jocis inverecundo: (unde est, quòd Rhetores distinguere jubeant urbanè dicta à scurrarum maledictis; ut ostensum nobis Oratoriarum Institutionum lib. III. cap. v. sect. XII.) attamen nec rarò usurpatur in bonam partem pro homine urbano, & eleganti. Cujus rei exempla apponerem, nisi audiri mallem Turnebum lib. XIX. Adverss. cap. XIII. & Janum Douzam lib. II. Plautin. Explanat. cap. XIII.

CAP. XXVIII.

Mutorum etiam animantium nomina permisceri: ut in quadrupedibus, cùm bubalus, *&* urus; glis, *&* sciurus, *confunduntur: item cùm*, rattum *quem vocamus*, glirem, *aut* soricem, *nuncupant: vel* testudinis, *&* cochleæ *operculatis vocabula promiscuè sumunt. In avibus, quando non distinguunt* otum, *&* otidem; trochilum, *&* motacillam: *ac cùm* aquaticum carbonem, *pro* catarracte; gallinam aquaticam, *pro* fulica, *non verentur dicere. In piscibus verò, quando distinguere nesciunt* elopem, *&* acipenserem; synodontem, *&* synagridem; *vel cùm* rubum, *pro* raja; turdum marinum, *pro* pastinaca *appellant*; ostreum, *pro* ostrea: *In infectis, quoties pro* scarabæo Lucanico *malunt* cervum volantem; *aut* cicindelam *ajunt, pro lucerna genere; vel cùm hoc animalculum vocitant* nitedulam. *In plantis errari, cùm dicunt* palmam, *pro* buxo; acinum *pro* nucleo: *præcipuèque hic in herbarum vocabulis peccari, & unde id fit, ostensum. Denique in fossilibus delinquit,*

qui, cùm ſtannum *aliud creditur, quàm* plumbum candidum: *aut cum* cæmentum *confunditur cum* intrito.

AB homine ad cætera tranſeo animantia; ut quæ hactenus conveniant, quòd nobiſcum luce fruantur communi.

In quadrupedibus jam Plinii ætate ipſi peccabant Romani, cùm *bubalum* dicerent pro *uro*: ut oſtendi lib. III. Phyſiologiæ Chriſtianæ cap. LVI. Itidem peccant, qui *glirem*, & ἐλειὸν ſive *ſciurum* confundunt; ut factum Georgio Agricolæ libro de animalibus ſubterraneis. Atque idem, quem vulgò *rattum* dicimus, cum malè ſtatuit eſſe veterum *murem araneum*; ac *murem* à forma dici; *araneum* verò, quia inſtar aranei ſcandat murum. Vulgò & *rattum* vocant, alii quidem *glirem*; alii autem *foricem*; utrique perperam; nam qui vulgò *rattus*, is Latinis *mus major*; ac ſic dicitur ad diſcrimen muſculorum: ſicut Plinius appellat, de æluro agens. *Sorex* verò Belgis nominatur **ſlaep-ratte**. *Rattorum* etiam nomine vocantur mures aquatici, qui in rivis, & aquis minoribus, piſces captant. *Glis* autem dictus veteribus, qui Belgis **veld-muyſe**; uti Anglis **fyld-mouſe**. Atque è Latino *gliris* vocabulo Italis eſt *gliero*, Gallis *gleron*, Hiſpanis κατ' ἀφαίρεσιν *liron*.

Quadrupedis etiam, non vivipari quidem, qualia, quæ dixi: ſed ovipari vocabulo abuntur, qui *teſtudinem* confundunt cum *cochlea terreſtri*; nempe non nudâ, ſed operculari. Ut cùm Petrus Crinitus †, atque adeò Eraſmus * ipſe, teſtudinem ſignari ajunt illo Lucilii apud Ciceronem †,

Terrigenam, herbigradam, domiportam, ſanguine caſſam.

Verum qui teſtudo ſignetur, cum eam ſanguinem habere, omnibus conſtet? quem & oculorum ſuffuſioni mederi, Plinius * auctor eſt. Ac planè videtur in eodem peccâſſe Eraſmus in Colloquis, dialogo de amicitia: ubi narrat, quantopere teſtudinem horreat ſimia. Nam de limace id verum eſt. Quippe ſi limaces circum ſimiam poſueris, contrahit ſe, nec contingere audet.

† *Lib. II. de Honeſt. diſcipl. cap. 7.*
* *Chil. 4. cent. 3.*
† *Lib. 2. de Devin.*
* *Lib. 32. cap. 2.*

Sed error iſte non tam in vocabulo, credo, fuerit, quam in re ipſa. Ad alia igitur venio.

In avium nomenclatura ab ipſo peccatum Athenæo, cum ei confunduntur *otus*, & *otis*: de quo dixi Theologiæ Gentilis, & Phyſiologiæ Chriſtianæ lib. III. cap. LXXXIII. Itidem erratur, cum *trochilus* & *motacilla*, quæ σεισονυγὶς, confunduntur: licet motu caudæ, & ci-

dæ, & cinericio colore, quodammodo conveniant. Nec placent cum Alberto Magno *carbonem aquaticum* vocantes, qui Aristoteli *catarractes*, Belgis **ſcholuer**. Nec qui cum eodem Alberto *aqua pullum*, vel cum Italis *gallinam aquaticam*, pro *fulica* dicunt. Est ea palustris ac marina illa avis, quæ Kiranidæ interpreti *phalaris*, Belgis **mercoet** / Parisiensibus dicitur *diable*, nempe ob atrum colorem.

In piscium vocabulis delinquunt, qui confundunt *elopem*, & *acipenserem*; cum diversos esse pisces, clarè pateat ex Ovidii Halieutico, ac Plinio.

Item, qui cum Theodoro Gaza pro iisdem habent *synodontes*, & *synagrides*: ut dixi lib. IV. Physiologiæ Christianæ cap. VII. Quique Græcorum *βάτον*, seu *βατίδα*, malunt *rubum* reddere cum B. Ambrosio, quàm *rajam* cum Plinio: de quo vidimus ejusdem operis lib IV. cap. XXVIII. Quiitidem pro *pastinaca turdum marinum* ajunt cum Dicryos interprete, & B. Ambrosio; ut dictum ejusce libri cap. L.

Ostrea itidem, & *ostreas*, promiscuè usurpant viri summi. Sed vide, an non verius Conradus Gesnerus in Aquatilium historia †: *Ostrea genere neutro apud Græcos, Latinosque, dicuntur; cùm de specie, quæ de hic præcipuè scribimus; tum in genere de ostracodermis, seu testatis omnibus. Ostrea verò femminino genere Latinis tantùm de specie unâ.* Objectant illud Lucilii *:

† *Pag. 762. edit. an. 1558*

* *Apud Agellium lib. 10. cap. 8.*

Luna alit ostrea, & implet echinos.——

Quòque eodem usi similiter Horatius, Plinius, Juvenalis, Agellius, aliique. Verum non quæritur, an & *ostreum*, & *ostrea*, sint Latina: sed an *ostreum* pro specie istâ, quæ *ostrea* vocatur, dici soleat. Rectè sic usurpari, negat Charisius lib. I: negat etiam Caper de verbis dubiis: idque eâdem, ac apud Charisium legitur, ratione compulsus: *Ostrea*, inquit, & *ostreas*: *quia nullum animal speciale neutrum est.*

In insectis itidem aberrari, cognoscimus ex eo, quòd *cervum volantem* vulgò dicunt, pro *scarabæo Lucanico*; ut vocabat Nigidius Figulus, Romanorum post Varronem doctissimus. De vocabulo hoc testis Plinius lib. XI. cap. XXVIII: nisi, quod Scaligero Conjectaneis in Varronem est visum, pro *Lucanico scarabæo*, *scarabæum Lucam* malis vocatum: sicuti pro *elephanto*, *bovem Lucam* dixere: ut diximus Oratoriarum Institutionum lib. IV. cap. VI. sectione. II. & VIII.

Valde etiam erravit Calepinus, cùm *cicindelam* vocari ait lucernam

nam pensilem, totâ ardentem nocte. Quippe *cicindela* semper est insectum, quod Græcè λαμπυρίς. Atque in hoc animante etiam deceptus magnus naturæ mystes, Cæsar Scaliger. Nam huic in poëmatis *nitedula* dicitur, quæ Plinio *cicindela*: non absurdè quidem nempe à nitore partis posterioris; unde & Græcis λαμπυρὶς, & λαμπυρὶς vocatur. Imò in glossis Philoxeni legas: *Cincindela*, λαμπυρὶς. Attamen, ut puto, præter veterum morem; quibus *nitedula*, Servio teste, est muris exigui genus: unde Cicero pro Sextio: *Quoniam id etiam fatum civitatis fuit, ut illa ex vepretis extracta nitedula Remp. conaretur arrodere.*

Proximum post animalia locum obtinent plantæ. In horum vocabulis, partiumque nominibus, non minùs delinqui solet. Ut cùm vulgò dicunt *palmam*, pro *buxo*. Hoc verò non aliunde est, quàm quia in vernacula sic lingua obtinet. De vernacula autem in causa est, quòd Palmarum festo buxi esse usus soleat, quia palmam terræ nostræ ignorent.

Acinum plerique vocant nucleum; atque ita quoque accepit Torrentius in Augusti epistola apud Suetonium Augusto cap. LXXVI: *Panis unciam cum paucis acinis uva comedi.* Putavit Torrentius, acinum non posse comedi: eoque legere jubet, *cum paucis uvis duracinis.* Verùm *acinus* non notat τὸ πυρῆνα sive nucleum, aut vinacium; sed baccam; quæ constat folliculo sive cute, carne, succo, sive liquore vineo, & nucleo. De quibus plura ad allata Augusti verba Casaubonus.

Nusquam verò proclivis magis est error, quàm herbarum nominibus. Ut cùm *barbam Iovis* appellant, quæ veteribus *sedum majus*: aut si *angelicam* dicant, quæ *spondylium* antiquis: aut cùm *morsum gallinæ* ajunt pro *alsine*, vel potiùs *anagallide*: aut *rosam Hierunticam*, vel *B. Mariæ rosam*, pro *amomo*, vel, ut Gesnerus mavult, *asphalatho*: aut *barbam Aaronis* pro *aro*: *cochleariam* pro *Britannica*, ut Plinius vocat: aut *ferum oculum* pro *asylâ*: (anagallidis est species, sed colore distans:) aut cùm *peuce* dicitur, quæ est *larinx*: aut si *cyprum* nominent pro ligustro, quod Dioscoridi φιλλυρία: aut cùm *ungulam caballinam*, aut *filium ante patrem* vocant, quæ veteribus *tussilago*: aut quando *caprifolium* dicunt pro *periclymeno*: vel *sigillum Salomonis* pro *polygonato*.

Ac hujusmodi adferre etiam poteram alia multa: quia nusquam procli-

proclivior est error, quàm in plantis. Atque hoc inde provenit, quòd antiqui, quia vulgò notissimum foret, quibus vocabulis plantæ quælibet notarentur, eò sæpe descriptionem adderent nullam, vel saltem non aliam, quàm quæ etiam plantæ alteri, & interdum pluribus, conveniret. Hoc solidam botanicæ rei intelligentiam multùm moratur: ut apud me conqueri memini eximios medicos, & herbariæ rei peritissimos, Justum Raphelengium Franciſci filium, cujus in Dodonæum utiles exstant commentarii; & Adolphum Vorstium in Leidensi Academia laudatissimum Medicinæ, & rei Botanicæ professorem, collegam ante hos annos XII. conjunctissimum: item in florentissima hac Amstelodamensi Rep. medicum eximium Egbertum Bodæum, ejusque prolem præclaram, † μαιαφίτην Joannem Bodæum Stapelium; cujus eruditæ lucubrationes nunc prodeunt in Theophrasti de plantis Historiam.

Hoc si nobis usu venit in Latinis, & Græcis; quanto magis id locum habere putabimus in Hebræis! Ac propterea etiam multùm debemus Lxx. interpretibus. Nam absque illis foret, & paucis Aquilæ, Theodotionis, aliorumque fragmentis; non video, quid certi statuere possimus de multis plantarum vocabulis, quæ in veteri instrumento se offerunt.

Uti post animantes plantæ, ita post plantas proximum obtinent locum fossilia: sicuti sunt metalla, ac lapides. In metallis est stannum. Porrò *stannum* vulgò dicunt, quod Belgis **tin**, Germanis Zinn, Gallis *estain*, vocabulis sine dubio è Latino derivatis. Sed perperam ita loquuntur, cùm *stannum* Plinio sit *plumbum candidum*, Græcis κασσιτέρω: uti, quod nobis **loot**, Plinio * sit *plumblum nigrum*, Græcis μόλυβδος. Qua de re sic Philander ad Vitruvium lib. VIII. cap. III: *Plumbum candidum voco, quod falsò hodie omnes stannum dicunt. Est enim aliud quiddam stannum, quàm quod nunc audit: nempe quando natura duabus argenti portionibus unam plumbi nigri immiscuit.* * Lib. 34. cap. 16.

In lapidibus terrâ effossis sunt *cementa*; quo vocabulo, jam ante tot secula, pro *intrito* abusus est vetus Scripturæ interpres. Genes. cap. XI. 3. de Babylonis structura: *Habuerunt lateres pro saxis, & bitumen pro cemento.* Pro *cemento* in Lxx. est πηλὸς, hoc est *lutum*. Hebraicè est חמר, *chomer*: quod terram notat aquâ maceratam, vel illitum ex calce, & arenâ. Nimirum jam interpretis hujus ætate

vulgus videtur hoc *cementum* dixisse. Unde similiter Accursius exponit: & in veteri Onomastico legas: *Cementum* γύψος, *χοϊα*. Latinum interpretem plerique alii in suis tralationibus secuti: ut Pagninus, Vatablus, Munsterus: ubi *arenatum* Castellio, *intritum* Iunius. Et sane Latinis *cementum* longè aliud est; nempe lapides rudes, ac temere cæsi, sive lapidum majorum frusta farcturis in structura inservientia, à *cædendo*, quasi *cædimenta*. Quod pluribus ostendit Nonius. At istam veteris interpretis appellationem vel illud Livii refellit lib. 1. de bello Punico: *Nec erat difficile murum subruere, quòd cementa non calce durata erant; sed interlita luto, structura antiquo genere.* Similiterque Plinius lib. XXXVI. cap. XXIII: *Ruinarum urbis est maxima causa, quod farto calcis sine ferrumine suo cementa componuntur.* Vide & Vitruvium lib. 1. cap. v.

CAP. XXIX.

Vocabulorum abusus in re vestiaria: ut cùm capitulum, *vel* capitium, *dicitur pro capitis tegumento: item cùm* pileum, *&* petasum, *vulgò confundunt: vel cùm* trechedipna, *quæ collo gestabantur, putant esse calciamenti genus: adhæc cùm pro* braccis *dicunt* subligar, subligaculum, *aut* campestre, *item cùm* caligas *vocant tibialia nostra.*

† *Annotat. Poster. Syllogæ 3. cap. 61.*

* *Varronem ita esse sensum, est apud Marcellum. Vellē verba apposuisset. Nunc falsum puto tam inconsideratū Grāmaticum.*

* *Lib. 2. vel. ut in veteri Veneta est. lib. 5.*

* *Sic etiā est in Mso nostro*

QUæ de multis animantibus, plantis, fossilibus, diximus, ea naturæ sunt opera: venio ad illa, quæ debentur arti. Ubi imprimis consideratione merentur; quæ vel amictum tangunt, vel habitationem, ac domûs instrumenta.

In amictu à capite initium esto. Baptista Pius † credebat, *capitulum* quandoque accipi * pro *capitio*. Atqui ita Plautum uti Curcul. act. II. sc. III. Sed bis errat. Nam *capitulum* pro parvo capitis tegmine dixit. Et *capitium* non est, quod cum vulgo credidit, capitis tegmen; etsi hoc jam creditum sit ætate Nonii Marcelli; erroremque ejus secutus fuerit Isidorus in nono Originum. Imò & vulgò *capitium* dici capitis tegmen, scripserit B. Hieronymus epistolâ ad Fabiolam. Quippe longè aliud nos docet Varro in IV. de L. L. *Capitium*, inquit, *ab eo, quod capit pectus, id est, ut antiqui dicebant, indutu comprehendat.* Adducit pro se Nonius hoc è Varrone de vita Pop. Rom. * *Neque id ab orbita† matrũ familias institutum, quòd ea pectore, ac lacertis erant apertis, nec capitia habebant,*

bant. Sed hic locus contra Nonium facit, ac liquidò comprobat, *capitium* esse muliebre pectoris tegumentum. Sanè inter muliebria quoque ab Ulpiano reponitur L. xxiii. D. de auro, argent. leg. *Muliebria*, inquit, *sunt, quæ matrisfamilia caussa sunt comparata, quibus vir non facilè uti potest, sine vituperatione: veluti stola, pallia, tunica, capitia, zona, mitra (quæ magis capitis tegendi, quàm ornandi caussa, sunt comparatæ) plagula, penula.* Quamquam & Hadrianus Junius in Nomenclatore suo hinc colligat esse muliebre capitis tegmen. At quærunt aliqui quomodo nautica, aut dormitoria nostra capitum tegumenta vocari debeant, si minùs cum vulgo *capitia* dicere liceat. Nobis sanè liquet, hæc *pileos*, vel ὑποκορισικῶς *pileolos* vocari debere. Nam convenit forma cum pileis Romanis, quarum figuram cernere est ex nummis Romanis: in quibus pileus symbolum est libertatis. Et favet nobis B. Hieronymus epistolâ ad Fabiolam †: *Rotundum pileolum, quale pictum in Ulysse conspicimus, quasi sphæra mundi sit divisa, & pars una ponatur in capite.* Pilea verò hæc, non uti hodie apud nos obtinet, fuisse ex lanis, vel villis coactis, cujusmodi coactilia, vulgo *feltra* dicuntur: sed ex pannis fuisse, sive ex filamentis contexta, fidem facere hoc poëtæ possit: *Tritis pilea suta de lacernis.*

† Tom. 3 p. 59 edit. Frobenian. an. 1553.

Quomodo & Persarum tiaræ, quæ, & κυρβασίαι, καὶ κιτάρεις ἐρῴασι, erant è panno. Unde Herodotus in VII: Περὶ τῇσι κεφαλῇσι εἶχον τιάρας καὶ λελμένους πίλους ἀπαγίας. *Circum caput habuere dictas tiaras, pileos non compactos.* At tegumenta ista, quibus in publicum prodimus, *petasi* potiùs dicantur. Petasi enim, ut ex statuis Mercurii cernere est, latos habuere margines ad umbram faciendum, eóq; peregrinantibus in usu erant. Nec alia est caussa, cur tribuerint Mercurio, Deorum nuncio. Pileus tamen Thessalicus & ipse latis marginibus: unde Hephæstion Grammaticus, φέρασι δὲ ἦσαν οἱ Θετταλικοὶ πῖλοι †. Eoque Theophrastus in quarto de Historia Plantarum cap. x, ubi de faba Ægyptia sermo, ait folia ejus magnitudine esse similia πίλῳ Θετταλικῇ *. Ac Dioscorides, in secundo Historiæ suæ, ait folium habere μέγα ὡς πέτασον †. Ridiculè verò nonnulli ajunt *petasum* esse calciamenti genus: quod etiam legas in notis ad oram Colloquiorum Erasmi, sive ex ab Erasmo ipso, sive alio. Et plerique ei probando adducere solent locum è Tullii epistolis ad famil. ubi mentio nuncii petasati. Sed omnino *petasus* est capitis gestamen; quale, ut dixi, Mercurio tribuitur. Hinc Athenæus lib. XII (ubi ex Ephippo refert, ut Alexander M. aliquando Mercurii habitu usus fit) ha-

* Grandes erant pilei Thessalici.
* Pileo Thessalico.
† Magnum ut petasum.

sit) habuisse ait † ἢ πίτασον ἐπὶ τῇ κεφαλῇ, καὶ τὸ κηρύκειον ἐν τῇ χειρί. *Petasum in capite, caduceum in manu.*

† Pag. 537. edit. Commelin. an. 1597.

Nec multùm dissimilis est error, cùm *trechedipna* censent fuisse calciamenti genus, quo currerent ad convivia. Quippe ea ab Hieronicis collo gestabantur, ut hoc symbolo agniti admitterentur ad σίτησιν δημοτικὴν *, quæ hieronicis in omni agone sacro communis esse solet. Nec obstat, quòd dicerentur τριχίδερνα ex τρέχω †, & δεῖπνον *, ac τρέχειν † sit pedū non colli. Nec enim sic vocata, quia iis, sed quia cum iis currerent. Festinabant enim ad convivium sacrum ob commodiorem locum, &, ut dixi, ex isto colli symbolo agnoscebantur. Propriè verò ipsi hieronicæ τριχίδερνοι: sed niceteria hieronicarum, hoc est victoriæ præmia, quæ ceromatico, sive oleo & cera inuncto gestabant collo, eò τριχίδερνα sunt vocata, quia iis uterentur τριχίδερνοι. Sic etiam, Jos. Scaliger * locum eum cepit juvenalis sat. III:

* *Publicum convivium.*
† *Curro.*
* *Convivium.*

* *Lib. 5. de Emendat. temp. cap. de primo agone Actiaco.*

Rusticus ille tuus cepit trechedipna, Quirine,
Et ceromatico fert niceteria collo.

Sed de capitis tegumentis satis. De ventris etiam, ac crurum tegmine, aliquid dicam.

Subligar, aut *subligaculum*, haut rectè pro *braccis* dicunt, cùm his Romani veteres abstinuerint: illorum usus esse soleat in histrionia adnates, femoráque contegenda. Affinia his, non eadem, ut putarunt, *campestria*: quibus juventus succingebatur, cùm se exerceret in campo Martio; unde & *campestribus* nomen.

Caligas quoque vulgò pro tibialibus usurpant. Ac videtur sic usurpâsse jam olim Fortunatus, Pictavorum Episcopus, de vita S. Germani, cap. XXXVI: *Cum die Dominico, ut loquimur, caligas circinâsset.* Ubi *sarcinâsset* malim. Sanè tibialia sua sarcire monachi ipsi solent. Veteribus verò. *Caliga* erat στρατιωτικὸν ὑπόδημα, *calciamentum militare*, ut ait Dio lib. XLVII. Cujus figuram conspicere est in veterum statuis. Hinc *caligati* milites apud Quinctil. in Declamat. & L. II. D. de his qui not. infam. atque alibi non uno loco; item Justinianum Novell. LXXIV. Nempe sic dicti milites gregarii, nullumque habentes in armata militia officium militare. Itaque Cajus Cæsar, Germanici filius, quòd manipulari habitu inter milites educaretur, *Caligula* nomen accipiebat: ut est apud Tranquillum in ejus vita cap. IX. Tacitum in primo Annal. Dionem lib. memorato. Indèque Ausonius in Cæsaribus.

Cajus

Cajus, cognomen caliga cui castra dederunt.

Atque iterum:

Post hunc castrensis caliga cognomine Cæsar.

Est & apud Suetonium in Caligulæ vita †: *Modò in crepidis, vel cothurnis, modò in speculatoria caliga, nonnunquam socco muliebri, conspectus est.* Ubi videre est, conjungi quatuor hæc pedum tegumenta; crepidam, cothurnum, caligam, & soccum. †Cap. 52.

CAP XXX.

Similiter peccari in nomenclatura urbium, ædificiorum, vel horum partium, & variæ supellectilis. In oppidis, ut cùm Antiochiam *dicunt pro* Chalepio, *seu* Aleppo, *quæ est* Berrhœa: *cumque* Pergamum, *vel* Pergamus, *quæ est Phrygiæ majoris civitas, sumitur pro* Pergamis, *urbe, vel arce Trojana. In ædificatione, ut quando confundunt* templum, *&* ædem sacram; officinam, *ac* tabernam; cubiculum, *vel* triclinium, *&* cameram: *item cùm* secessum *dicunt pro* latrina. *Adhæc in supellectile, cùm per* amphoram *intelligunt* cantharum: *per* mantile *item* mappam, *aut contrà. Præterea in re militari, quoties* scutum *vocant, quod est* clypeus, *vel contrà: aut cùm* jaculum *usurpant pro* sagitta. *Itidem in re nautica, quando in prosa* ratem *dicunt pro* navi.

A Bamictu me confero ad habitationem. Cujus locus vel civium est communis; ut opidum: vel magis proprius cuique familiæ; ut sua singulis domus.

In opidorum propriis etiam sæpe peccatur. Ut cùm multi, Villanovanum, & alios, secuti, (in his & Hadrianus Junius est in opidorum Nomenclatura) *Antiochiam* dicunt pro *Berrhœa*. Nam *Aleppo* esse *Antiochiam*, perperam putant: cùm Aleppo sit inter Antiochiam, & Hierapolim, utrimque distans diei itinere: ut est apud Procopium in secundo Persicorum. Etiam in Jure Orientali est *Berrhœa, sive Chalepo*. Cedrenus etiam Χάλεπ nuncupat. Ex *Chalepo* autem factum *Aleppo* κατ' ἀφαίρεσιν. Quod ex Zonara quoque Petro Gillio est firmatum.

Atque hic quidem locorum vicinitas imposuit. Est verò, cùm itidem errorem parit vocabulorum vicinitas. Quomodo *Pargamus* & *Pergama*, vulgò confundunt. Nam Diomedes, & tot alii, censent, eâdem significatione prius illud numero singulo, alterum dici plurali.

Sed

Sed *Pergama* generatim dicuntur τὰ ὑψηλὰ, *loca editiora*; ut ait Suidas: nempe eâdem origine, quâ montes Germanis hodiéque **bergen** dicuntur. Speciatim verò, ac κατ' ἐξοχὴν, sic vocantur arces Trojanæ: ut ex Marone constat. II. Æn. & iis, quæ Servius ad eum annotavit. *Pergamum* verò civitas Asiæ inclyta, Galeni patria erat. Plinius lib. v. cap. xxx: *Longè Clarissimum Asiæ Pergamum, quod intermeat Selinus.* Ubi in Dalecampiana editione lemma capitis est: *Æolis, Troas, Pergamus.* Mallem *Pergamum* edidissent; ut in Plinio est. Nec tamen *Pergamus* pro urbe ausim damnare; nam Stephani est, sive Hermolai Byzantii in Ethnicis: Πέργαμος, πόλις Ασίας. *Pergamus, urbs Asiæ.* Intelligit verò Phrygiæ, vel Mysiæ majoris civitatem, ad Caicum sitam; de qua antea nobis Plinius. Verùm de isto non adversor. At *Pergamus* pro Trojana vel urbe, vel arce, nemo veterum, ut arbitror, dixit. Sed ne *Pergamum* quidem: ut certum videatur, perperam singulare illud, & plurativum, à Grammaticis prope omnibus, pro eodem haberi.

Ab communi sede, qualia sunt urbes, veniamus nunc ad partes earum: ut est ædificatio operum tum publicorum, tum privatorum. Ad publica refer ædes sacras, & templa; quæ distinguenda. Nec enim *ædificium* de æde sacrâ dixeris. Imò nec *templum* idem, ac *ædis sacra*. Sanè Curia Hostilia non potuit vocari *ædis sacra*; *templum* tamen erat, quia auguratò esset constitutum.

In privatis sunt *officinæ*: quam vocem malè ponunt pro *taberna*, & contrà. Siquidem *officina* dicitur, quasi *efficina*; ut *officium*, quasi *efficium*. Eoque *officina* non sit, nisi ubi artifices opus faciunt. Atque
* Pag. 264 idem voluit Andreas Schottus, cum lib. III. Tullianarum quæstionum*, sed perperam, putat, quia in eo opifices agant sic dici, quasi *opificinam*. Interea rectè, quid *officina* sit perspexit. At *taberna* fuerit, ubi merces venduntur, aliáve opera. Dixerim igitur *officinam librariam*, ubi libri compinguntur: at *librariam tabernam*, ubi solùm divenduntur. Conjunxit Paullus Sentent. II. *Quod cum discipulis eorum, qui officinis, vel tabernis præsunt, in magistros, vel institores in solidum actio datur.* Nempe officinæ præest *magister*; *institor*, tabernæ.

Adhæc Belgæ, ac Germani, & gentes aliæ, cubiculum, ac triclinium sive cœnaculum, nuncupant *cameram*: unde non Accursius solùm ita interpretatur: sed hodièque Latinè etiam loquentes, scribentesque, sic utuntur: in his Julius Syrenius Brixianus lib. I. de

Prædesti-

prædestinat. cap. XXIV. Atqui veteribus *camera* est fornix, sive testudo: hoc est, tectum in curvitatem formatum; ut Nonius interpretatur.

Secessum vulgatus ait interpres pro *latrina*, Matt. xv. 17: sed præter consuetudinem classicorum scriptorum. Verùm Græci similiter dicunt ἀφοδον: hoc est, *diverticulum*. Nec hac parte vulgatum interpretem sequi dubitavit Erasmus. Estque tam honesta aptáque ea appellatio, ut reprehendere propterea vix ausim.

Ad domum quoque pertinet omnis generis supellex. In hac etiam parte erratur: ut cum vulgò *amphoram* dicunt pro *cantharo*. Nam *amphora* potiùs est mensuræ vinariæ genus, continens urnas duas, sive sextarios XLVIII. Habebat pedem quaquaversum quadratum, item à lateribus ansas binas: unde & nomen. Nam *amphora* est ex ἀμφορεὺς: hoc quasi ἀμφιφορεὺς, quia utrimq; gestaretur. At *cantharus* est vas potorium, quale quod κατ' ἀνοχοπὴν inde **Kanne** dicitur Germanis, ac Belgis, imò & Ungaris. Unicam hoc ansam habuisse, indicat illud Maronis in Eclogis:

Et gravis attritâ pendebat cantharus ansâ.

Ubi Sileno videmus tribui: idque aptissimè, quia proprium esset poculum Liberi patris: ut est apud Macrobium libr. v. *Sat.* cap. XXI. Fuisse collo oblongo, & angusto, liquet ex marmoribus vetustis; ubi Liber cum ejusmodi effingitur. Atque hinc videmus, cujus figuræ poculis magis conveniat *cantheri* appellatio. Interim fatemur, Germanicum *kanne* laxiùs solere usurpari.

Mensis etiam inserviunt *mantile*, & *mappa*: quæ vocabula malè vulgò confundi, suspicio est nostra. Nunc *mappam* vocant, quod mensæ insternitur: *mantile*, quo, qui mensæ adsident, manus tergent. Atque ita etiam hæc verba interpretatur Hadrianus Junius, in Nomenclatore suo. Mihi contrà videtur, *mantile* esse id linteum, quod mensæ insternitur: mappam autem, quod gremio insternitur à singulis. Colloquium Scholasticum una cum Glossis vett. à Stephano prius, hinc à Vulcanio editum †. *Mappam* μάντηλον. *Mantile*, ἐπιτραπέζιον. Confirmat hanc sententiam Martialis lib. II. epig. XXIX: †Col. 285.

Attulerat mappam nemo, dum furta timentur.
Mantile è mensa surripit Hermogenes.

Dum, inquit, metuit quisque, ne si mappam ex more ad convivium ferat, eam furto auferat Hermogenes: malunt venire absque

mappis. At Hermogenes, ubi se elusum videt, ne vacuus rediret domum, abstulit ipsum linteum, quo mensam straverat convivator. Quæras, quo igitur manus erant detersuri convivæ? Credo, eâ mantilis parte, quæ non tam mensam tegeret, quàm undique dependêret, ut hodiéque fit. Nempe convivæ isti redierè ad priscum morem, quo, ante usum mapparum, tersere manus mantili: quod postea factum mappis, ubi eas à Pœnis didicere. Nam & res, & vocabulum ipsum *mappæ*, à Pœnis esse, ex Quinctiliano ostendimus cap. quarto. Et quia antea is mantilis foret usus, quem dixi; etiam nomen inde datum. Ex parte id vidit Isidorus, cùm sic scribit lib. XIX. Originum cap. XXVI: *Mantelia nunc pro operiendis mensis sunt; quæ olim, ut nomen indicat, tergendis manibus fuere.* Fallitur Isidorus, si existimat, unquam mensas Romanis aliter stratas, quàm mantili: sed verè illud, quòd mantili ait etiam manus detersas: indéque nomen datum. Nam (quod Salmasius optimè docuit suis ad Trebellium notis) vocatur *mantele*, quasi *manutela*: ut *mansuetus*, quasi *manusuetus*, χερνοδης: item (sit venia verbo) *masturbare*, vel potiùs *manstурbare*, *manuturbare*, χειρεργειν. *Mappa* verò pro eo, quod mensæ insternitur, apud neminem veterum legas: imò nec antiquis mappæ fuerunt, ut jam diximus. *Mantile* verò, pro eo quod mensam tegit, etiam alibi clarè usurpat idem Martialis lib. XIV. ep. CXXXVIII: cujus lemma, *Gausapa villosa, seu mantile.*

Nobilius villosa tegant tibi lintea citrum.
Orbibus in nostris circulus esse potest.

Sententia est: Insterne mensæ tuæ citreæ gausapam villosam, quæ mantilis usum præstabit. Mihi non est mensa tam preciosa, nec ejus pretii mantile: sed, ne maculetur mensa, sufficit circulus ligneus, cui lagena imponatur. Est & Trebellii Pollionis in Gallieno: *Mantilibus aureis semper stravit.*

Sunt & habitacula tum castrensia, ut tabernacula; tum aquatica, ut naves. Tabernaculis custodimus arma; in quibus clypei, & scuta, ad nos tuendos; sagittæ, & jacula, ad hostem petendum. Ex his *clypeum, & scutum*, confundunt vulgo: cùm scutum fuerit oblongum: unde Græcis θυρεὸς vocatur: clypeus, qui Græcis ἀσπὶς, sit rotundus: unde Maro de Polyphemi oculo †: † 3. Æn.

Argolici clypei, aut Phœbea lampadis instar.

Livius lib. VIII: *Clypeis antea Romani usi: deinde, postquam facti sunt stipendiarii*

stipendiarii, scuta pro clypeis fecere. Atque idem dixerat lib. I. *Militibus prima classis arma imperata, galea, clypei, ocrea, lorica, omnia ex are: secunde verò classis arma imperata, scutum pro clypeo.* Servius ad IX. Æn. ait, clypeos fuisse peditum, scuta equitum. Sed & pedites usi scutis; verùm longioribus.

Similiter vocibus abutuntur, qui *sagittas*, pro *jaculis*, dicunt. Nam *jacula* jaciebantur manu: *sagitta* mittebantur arcu: unde sagittarii, Festo teste, *arquites* vocabantur. De sagittis satis apertum. De jaculis argumento est, quòd Jupiter passim dicitur fulmina sua jaculari dextrâ. In jaculis etiam hastæ velitares: quæ & iccirco jactari dicuntur, Festus: *Advelitatio, jactatio quædam verborum figurata, ab hastis velitaribus.* Ideo sagittariis & ipsæ conjunguntur. Sallust. Jugurth. *Iere sagittarii, & cohors Peligna cum velitaribus armis, itineris properandi caussâ.* Livius lib. XXXVIII: *Consules ingentem vim pilorum, & velitarum hastarum, sagittarum, glandisque paravere.* Idem lib. XXIV. *velites* iccirco pro *jaculatoribus* dixit, & *sagittariis* oppoluit: *Sagittarii funditores, & velites etiam, quorum inhabile telum ad remittendum imperitis est.* Ac quandoque ad errorem præeunt Grammatici vett. ut cùm *coryti* vocem plerique pro *sagitta* usurpant. Defendunt se Nonio Marcello: qui sic interpretatur illud Maronis *:

Corytique leves humeris, & letifer arcus.

Atqui locus ille contrarium evincit. Nec enim tela, sed pharetra de humeris suspenditur. Et sanè Etymologus ait, dici χώρυτὸν, ἀπὸ τὸ χωρεῖν τὰ ῥυτὰ, τυτίσι τὰ τοξάριὰ τὰ βέλη. Hesychius similiter exponit †: *pharetram* interpretatur Lutatius Placidus in IX. Thebaidos *: aperteque sic usurpatur X. Theb. --- *Cœlestibus implet Coryton telis.* Ut Nasonem †, & poëtarum alios *, præteream.

Ad navigia pertinent naves longæ, & triremes; quas vulgò confundi, ostendimus cap. primo.

Ratem pro *navi*, sic propriè presséque nuncupatâ, dicere, fas est poëtæ: in prosa non item. Nam ratis è trabibus fit, atque asseribus subitò nexis. Jungit igitur, ut diversa, Cicero VII. Verr. *Cum aut navibus, aut ratibus conarentur accedere.* Cæsar in primo de bello Gallico: *Navibus junctis, ratibusq; compluribus factis.* Livii quoq; est: *Navibus ab Annibale incensis, rates ad traiiciendũ exercitum in magna inopia agrè comparantem.* Ac similiter non uno in loco jungit Ulpianus. Nec præterire possũ illud Plinii lib. VII, cap. LVII: *Navem primus ex Ægypto in Græciam Da-*

* Æn. 10.

† *Arcus theca. sacrum.*

* *Vers. 703.*

† *Lib. 5. el 8.*

* *Sil. lib. 15. &c.*

nam advexit: antè ratibus navigabatur, inventis in mari rubro, inter insulas à Rege Erythra. Ubi Erythra Rex videtur pater Idumæorum Esavus, sive Edom: quod vocabulum ἐρυθρὸν † notat. Et alibi * ostendimus, ab hoc Erythra nomen esse mari Erythræo, non ab aquæ rubore.

† *Rubrum.*

* *Lib. 4. Orator. Institut. cap. 12. sect. 5. & lib. 1. de Idololatria, sive Theologia gentili cap. 34.*

CAP. XXXI.

Recedere Grammaticos à recto loquendi usu, quando dictionem *dicunt pro* vocabulo; *ac* technicè *ajunt accipi, ubi vox pro se ipsâ sumitur. Recedere ab eodem Logicos, quando opponere hæc duo malunt, esse* potentia, *&* actu; *quàm* virtute, *&* re ipsa. *Idem Astrologos, & alios, qui* crepusculum *dicunt, quod* diluculum *est: aut* solstitium *usurpant pro* bruma. *Adhæc Musicos, quando* choraulem *vocant, qui est* symphoniacus. *Peccari etiam in vocabulis virtutum, ac vitiorum: ut càm* luxuriem, *pro* intemperantia, *dicunt; eumque confundunt* ingluviem, *&* inluviem; *aut quando* humilitatem *appellant, quæ dicenda erat* modestia. *In civilis etiam Philosophia perperam à multis* comitia *vocari, quæ procerum sunt conventus: maleque nuncupari provinciarum* unionem, *quæ* concordia, *aut* fœdus, *debuit nominari.*

POteram hic finem facere substantivis. Sed, ut fœcunda est errorum seges, alia etiam se offerunt non pauca. Quare novum faciam initium: ac ut varietate aliquâ hæc tam tetrica constent; non jam per naturalem rerum seriem ibo, sed disciplinarum.

A Grammaticorum imprimis filiis habemus, quòd vulgo *dictio* obtineat pro *vocabulo*. Nam nunquam ita locuti Cicero, vel æquales: imò nec diu postea: sed iis *dictio* est oratio, vel dicendi genus. Quinctilianum objectant, cui tropus est dictio: at, inquiunt, tropus in una voce consistit. Verum tropus etiam in multis esse vocibus solet. Potuit igitur Fabius, ut *dictionem*, sic *sermonem* dicere. Atque hoc verba ipsa ostendunt, quæ sunt lib. IX. cap. I: *Est igitur Tropus sermo à naturali, & principali significatione translatus ad aliam ornandæ orationis gratiâ: vel ut plerique Grammatici finiunt, dictio ab eo loco, in quo propria est, translata in eum, in quo propria non est.* Sententia igitur est, Tropum esse improprium sermonis sive dictionis genus. Validius alicui telum illud videatur, quòd idem lib. I. c. IX. dicat: *Ex peregrino, & nostro, componuntur dictiones: Ut epitogium, & Anticato. Sed, qui eo pugnant,*

Fabium

Fabium non inspexerunt. Nec enim vox *dictiones* istic comparet, sive in optimo nostro Mso, sive editione Aldi, Vascosani, Rob. Steph. Gryphii, vel aliis.

Technicè à Grammaticis poni dicuntur, quæ pro voce usurpantur, non habitâ ratione significationis. Ut in illo; Prisci *sopper* ajebant, pro *citò*. In qualibus Græci addunt articulum neutrius generis. Ut, τὸ Αἰνείας. Potiùs dixero, vocem pro se ipsa, non pro re significatâ, poni. Vel etiam, aliquid *materialiter* sumi: cùm, quod audimus, sit vocis materies, & quasi corpus: significatio autem sit forma, & velut anima. At τεχνικῶς Isocrati, & aliis, significat *artificiosè*.

Itidem est, cùm parum ad purum sermonem attendant Logici, ac philosophi. Ut quando Aristotelis interpretes in motûs, vel animæ definitione, dicunt *potentiâ* aliquid *esse*, vel *vitam habere*: vel cum ajunt, quippiam *potentiâ esse ovum*, *actu verò avem*. Nam Latinis *potentia* vox notat facultates rerum magnarum, principatus, atque exercitus. Potiùs pro eo *virtute* dicamus cum B. Hieronymo. Ut cùm præfatione in vet. Test. ait †: *Cera mollis, & ad fingendum facilis, etiamsi plastæ manus cesserit; virtute tamen tutum est.* Vel si parum ejus in talibus auctoritas movet; sanè pro eo, quod Græci dicunt δυνάμει εἶναι, dicemus *esse posse*. Itidem nec *actu esse* dicemus pro eo, quod Græci ajunt ἐνεργείᾳ εἶναι, sed *re*, vel *reipsâ esse*. E. G. Ovum reapse ovum est; at gallina esse potest. Revera quid est semen; sed potest fieri flos.

† Sive prologo galeato ad Paullinum.

A Mathematicorum, & Astrologorum vulgo, habemus *crepusculum*, pro *diluculo*; *solstitium*, pro *bruma*. Ut de priori priùs dicam, duplex statuunt crespusculum; matutinum, & vespertinum: nempe quia non minùs ante Solis ortum, quàm post occasum, lux sit crepera, dubiáque. Sed aliter, qui purè castéque sunt locuti: à quibus *diluculum*, ac *mane*, opponi *crepusculo* solet. Columella lib. XII. cap. I. *Primo mane* (villico) *cum familia prodeundum est. & crepusculo, peractis operibus fatigato, redeundum.* Plinius lib. XVIII. cap. XXV. *Matutini, vespertinive cognominati, prout alternis eorum mane, vel crespusculo, contingit.* Censorinus de die natali cap. XXIV: *Incipiam à nocte media, quod tempus principium est, & postremum est diei Romani. Tempus, quod huic proximum est, vocatur De media nocte. Sequitur Gallicinium, cum galli canere incipiunt. Dein Conticinium, cum conticuere. Tunc ante lucem, & sic Diluculum, cùm Sole nondum orto, jam lucet. Secundum diluculum vocatur Mane, cùm lux videtur Solis. Post hoc Ad meridiem. Tunc meridies, quod est medii diei nomen. Inde De meridie. Hinc suprema: quamvis*

Plurimi Supremam post occasum Solis esse existiment. Et mox : *Post Supremam dicitur Vesper : ante ortum scilicet ejus stella, quam Plautus Vesperuginem, Ennius Vesperum, Virgilius Hesperon appellat. Inde perrò Crepusculum, sic fortasse appellatum, quia res incerta crepera dicuntur; idque tempus noctisne sit, an diei, incertum est. Post id sequitur tempus, quod dicimus, Luminibus accensis; antiqui Primâ face dicebant. Deinde Concubium, cum itum est cubitum. Exinde Intempesta, id est, multa nox, quia nihil agi tempestivum est. Tum, Ad mediam noctem, dicitur : & sic Media nox.* Gloss. Philoxeni : *Crepusculum, ἡ ἑσπερινὴ ὥρα.* Et fatvet origo, si *crepusculum*, ut puto, ὑποκοριστικὸν sit à *crepus*, hoc verò sit עֶרֶב, ἑσπέρα. Adversus ista obtenditur hoc Servii in II. Æn. *Sunt solidæ noctis partes, secundum Varronem, hæ : vespera, conticinium, intempestum, gallicinium, lucifer. Diei : mane, ortus, meridies, occasus. De crepusculo verò, quod est dubia lux (nam creperum dubium est) quæritur. Et licet utrique tempori possit jungi; usus tamen, ut matutino jungamus, obtinuit : licet Lucanus dixerit, Longa reper cusso nituere crepuscula Phœbo.* Etiam in Glossis Cyrilli est: Λυκόφως, *crepusculum, diluculum.* Item, Ὀρθρινὸς, *matutinus, crepusculus.* Ubi *creperus* legit Vulcanius; *crepuscus*, Savaro. Qui & *crepulascentem horam* Sidonio lib. VIII. epist. III. vocari ait, non *vespertinam*, ut interpretatus Beroaldus in I. & II. Met. Appuleii : sed *matutinam*, ut *crepusculi* vocem cepit Servius. Sed summùm ex his evincas, Servii, Sidoniique ætate, ac deinceps, *crepusculum* pro *diluculo* etiam acceptum. Nobis verò potiores sunt Columella, Plinius, Censorinus : quibus *crepusculum* tantummodo est ab Solis occasu.

Nihilo rectiùs *Solstitium æstivum* dicunt. Quâ parte etiam erravit doctissimus Theodorus Gaza in translatione Aristotelis Hist. Animal. lib. IX. cap. XXII. sive ex Cæs. Scaligeri distinct. cap. XXVIII. sect. CXCIII. Verba Aristotelis sunt ista : Ὀχλωρίων δὲ τὰς τροπὰς τὰς θερινὰς φαίνεσθε μάλιστα γίνεται. Quæ Gaza sic reddidit: *Virgo æstivo solstitio potissimum venit in conspectum.* Nempe quia Græcè est τροπὴ θερινὴ, gemino etiam vocabulo sibi exprimendum putavit. Frustra sanè, cùm τροπὴ θερινὴ nihil aliud sit, quàm *solstitium*. Nec fugit hoc acrem censorem Cæsarem Scaligerum, in commentario ad locum memoratum; ubi sic scribit: *Solstitium cùm dicit æstivum, non rectè scripsit. Unum tantùm solstitium est, idque æstivum. Sed bruma dicitur, & non brumale solstitium.* Firmat hæc Maro I Georg.

Humida

Humida solstitia, atque hiemes orate serenas.

Quem ad locum pulchrè Servius: *Optanda hæc, quæ per naturam non sunt, quo possit utriusque temporis asperitas mitigari; & æstatis calor pluviis, & frigus hiemis serenitatis tempore.* Ut satis liqueat, hic *solstitia*, & *hiemes*, opponi. Sed fortasse Servius ista hausit ex antiquiori aliquo interprete Maronis. Nam ibidem multa reperias de gemino solstitio. Nempe jam Servii tempore *æstivum* etiam *solstitium* dixisse videntur. Sanè apud æqualem ejus Macrobium quoque legas in Somn. Scipionis cap VI. *A solstitio hiemali ad æstivum septimo pervenit signo.* Sed hæc ætati tribuenda, qua vixit uterque. Nam Theodosiani sunt ævi scriptores. Etiam apud Censorinum, qui seculo, & amplius, antecessit, cap. XXI. scriptum: *Ab æstivo solstitio.* Sed *æstivo* est ab imperito librario; qui periculum putabat, ne bruma intelligeretur. Atqui veteres, uti dictum, tantummodo *solstitium* vocarunt, cùm Sol Cancrum ingreditur: at cum Capricornum, non *solstitium*, sed *brumam* appellarunt. Hinc Cicero lib. II. de Nat. Deor. *Solis accessus, discessusque, solstitiis, brumisque cognosci.* Seneca Nat. Quæst. lib. III. cap. XXIX de Cancro & Capricorno locutus, *illic*, inquit, *solstitium, hic bruma conficitur.* Columella quoque lib. IX. cap. XIV. ubi tempora anni dispertitur, priùs ait, *Ab exortu Virgiliarum ad solstitium; quod fit ultimo mense Iunio, circa octavam partem Cancri.* ac postea: *Ab occasu Virgiliarum ad brumam; quæ fere conficitur circa* VIII. *Calendas Ianuarii, in octava parte Capricorni.* Ajunt, apud Columellam quoque lib. IX. cap. XVI. legi *solstitium brumale.* Sed verba hæc istic loci non comparent. Atque, ut alibi sic loquatur, de quo nunc inquirendi non est otium, non eò etiam dixerint *solstitium æstivum.* Solumque fuerit hoc argumento, jam Claudii Cæsaris ævo sic loqui cœpisse; collabi jam incipiente puritate sermonis Romani.

Satis immorati sumus *crepusculi*, & *solstitii* vocabulis; quibus cùm alios, tum Mathematicos abuti ostendimus.

Ad Matheſin verò etiam pertinet Musice. Hujus doctores cum vulgo pro *symphoniaco* dicere amant *choraulem*; cujus erat tibiam in choro inflare, chorumque præire. Quantum verò hæc differant, vel proverbio istoc edocemur: *Malus choraules, bonus symphoniacus.*

De Physicis nihil nunc afferam: quia pleraque huc pertinent superiori capite nobis dicta, & quæ inferiùs apponam, quando de Medicis, horum progenie, loquar. Venio igitur ad philosophiæ practicæ doctores: ac primùm agam de Morali.

Hic

Hic verò me continebo inter duas virtutes; temperantiam, & modestiam. Ad priorem pertinet, quòd promiscuè utantur vulgo *abstinentia*, & *continentia* vocabulis. Item quòd *luxuriem* vulgo appellant intemperantiam, & vinositatem. Quâ ratione etiam cadat in eos, qui nihil habent: uti parasitos, quos tamen veterum, ut puto, nemo *luxuriari* dixisset. Sed iis *luxuries* est immoderata profusio circa victum, & vestimentum. Festus: *Luxa membra è suis locis mota, & soluta: à quo luxuriosus, in re familiari solutus.* Item huc pertinet, quòd, vocum similitudine decepti, *ingluviem*, & *inluviem*, confundunt; quarum illa ab inglutiendo est, eóque ad voracitatem pertinet; hæc ab lavando, eoque sordes designet; ut jam olim Agrœcio monitum. Itaque ex voracitate imbecilles ac pallidos, *ingluvie albos*, dicit Sulpicia in Satyra. At á diuturnis sordibus Tacito VI. Annal. dicitur aliquis *obsitus illuvie*. Et fœtentem anhelitum esse sæpius ex *oris illuvie*, ait Ulpianus L. XII. §. ult. de ædilitio edicto. Deque graveolentia corporum similiter usus Jul. Firmicus lib. VI. Matt. cap. XXXI: *Quorum corpora hircini odoris tristem illuviem desudatis gravibus humoribus evaporent.*

Ad modestiam venio, quàm Philosophi Christiani, Theologos secuti, *humilitatem* nuncupant. Perperam sanè, cùm humilitas vitium sit ejus, qui animo sit vili, abjectoque: eoque nec ambiat, nec custodiat honores virtuti suæ debitos. Nempe aliud est animus *submissus*, sive *demittens* sese; quo nihil Christianæ religioni magis consentaneum: aliud verò animus *humilis*; quod propriè sit *vilis, sordidus, fractus:* unde Cicero in Antonium, ac de Finibus, conjungit, *humilis*, & *abjectus*: uti pro Fonteio, *demissus, atque humilis*. Idem Tusculan. Quæst. lib. V: *Nam cùm statuisset verbera, tormenta, cruciatus, patria eversiones, exilia, orbitates, magnam vim habere ad malè, miseréque vivendum; non est ausus elatè, & amplè loqui, cùm humiliter, demisseque sentiret.* In Cantico B. Mariæ, cùm dicitur, *Respexit ad humilitatem ancillæ suæ: humilitas* nec virtus est, nec vitium: sed signatur humilis conditio. Græcè enim est Ταπείνωσις, non Ταπροφροσύνη: quomodo Græci *modestiam* vocant. Vide, quæ ibi Erasmus, Maldonatus, Lucas Brugensis, aliique, annotarunt. Objectant, Speusippo in Platonis Definitionibus *humilitatem* esse *facilitatem animæ, omnis expertem iracundiæ*. Quasi non Speusippus scripserit Græcè: Latini verò pro eo *modestiam* fuerint dicturi.

Qui de civili prudentia agunt, quando varias Rerumpublicarum formas describunt, ineptissimè conventum imperii Romani sive Germanici

manici, vel Ordinum Hollandiæ, aut Belgicæ, *comitia* appellant: quæ populi, non optimatium, aut principum imperii, erant. Ita tamen loquitur Paullus merula in diatriba de statu Reip. Batavæ †. Sed quid virum optimum, & doctissimum nominamus, cùm pauci aliter loquantur, vel scribant? †Pag. 130. edit. Lugdunensi in 32.

Etiam iis, qui de Rep. agunt frequens in ore est, & scriptis, *unio provinciarum*, pro *fœdere*, vel *concordia*. Nempe præter seculorum aliquam multorum auctoritatem, decipit eos vocum alienarum ἀναλογία. Nam cùm viderent, à *regendo* dici *regionem*, à *legendo legionem*, à *concinendo concionem*: existimarunt, similiter ab *uniendo* dici *unionem*; eoque *concordiam* signari. At classicis *unio* semper *margaritam* notat: nisi quòd rustici etiam sic dixerint cæpam Pompejanam, vel Ascaloniam, aut Marsicam simplicem; teste Columella lib. XII. cap. X. glossæ Philoxeni: *Uniones*, μαργαρίται μεγάλοι μονόκοκκοι. Vulgari consuetudine etiam abripi se passus est Cæsar Scaliger, lib. III. de Re Poëtica cap. CIV; ubi de natura singulorum loquens, *Quorum*, inquit, *conditio universa spectat ad unionē*. Quæritur, an non rectum saltem sit *unio*, pro eo, quod Celso est *unitatem facio*. Sanè in Onomastico Græcolatino est, *Unio*, ἑνόω. Et in Cyrilli glossis, Ἑνῦμαι, *unior*. Imò sic usus Appulejus lib. II. Met. *Vnita ratio numinis, religionisq; esset*. Ibid. *Numine uniti*. *Adunare* pro eo maluit Plinius: ut Irenæi interpres lib. V. c. XX. Et in glossis est, *Adunatus*, ἀθροισμένος. Imò & extra compositionem usurpat. Tertullianus *unare*. Quod si ante Appulei ætatem non dixerint *unire*; quid mirum, si nec inde *unio* formarint?

CAP. XXXII.

Perperàm à Medicorum filiis complexionem *dici*, *pro* temperamento: elephantiasin, *pro* lepra, *& contrà*: picam, *pro* malacia gravidarum: potum *pro* potione: apothecam, *pro* pharmacopolio. *Item à Jurisconsultis male* reatum *poni pro* crimine: noxam, *pro* noxia, *& è contrario*: oppositionem, *pro* intercessione: *ac similiter in aliis peccari*. *Denique à Theologis vitiosè* superstitionem *accipi*, *pro* falso quovis Dei cultu: symbolum, *pro* symbola, *& contrà*: articulum fidei, *pro* capite ejusdem: personam, *pro* individuo rationali; personarum acceptionem, *pro* vitio non facientis discrimen personarum: divus, *pro* sanctus: Sors, *pro* Fors: angustiam animi *in Christo*

patiente, *pro* angore : acceptilationem *in Deo Patre*, *pro* agnitione plenissimæ satisfactionis: indulgentiam, *pro* veniat Papali: tonsuram, *pro* rasura: capellam, *pro* sacello: abusus Ecclesiæ, *pro* corruptelis, *quæ irrepserint*.

A Mathematicis, ac Philosophis, nunc considerationem intendam in Medicos, Jurisconsultos, & Theologos.

A barbaris medicis est *complexio*, pro συσάσει φυσικῆ, temperamento qualitatum naturalium, qualitatum temperatione & crasi, atque hoc usu inter barbaras λέξεις retulit Goclenius Sylloge vocum obsol. & barb. p. 299. Ipsum aliàs vocabulum non est barbarum, & Latinis est *copulatio*, Rhetoribus etiam sumitur pro conclusione alicujus argumentationis.

Vulgò quoque *elephantiasin* dicunt pro *lepra*, & *lepram* pro *elephantiasi*: quæ etiam confundunt lexicographi. Atqui plurimùm differunt: estque *elephantiasis*, quæ Latinis *vitiligo*; quam, ut Festus ait, etiam ἀλφὸν appellant. Morbo hoc cutis albescit maculis subasperis, sic ut elephanti esse cutis videatur. Vide Cornelium Celsum libro tertio cap. vigesimo quinto.

Itidem vulgò, sed sine veterum exemplo, *pica* à medicis vocatur, quod *gravidarum malaciam* Plinius appellat lib. xxv cap. vi. Dixeris, Græcis nominari κίττλαν; idque, ut Plinius ipse agnoscit, ab ave κίττη. Si igitur κίττλα est *pica* avis, & inde κίττλης vocabulum transfertur ad signandam gravidarum malaciam: nihil obstare, quo minùs Latini etiam, Græcorum more, pro eo possint *picam* dicere. Potuisse olim, fateor. Sed non idem jus nobis, quod olim Romanis. Et quid opus novum fingere usum vocis, ubi nulla urget necessitas? Nec tamen de isto magnopere contendero. Utinam tam verisimili argumento defendere alia liceret plurima, in quibus recessimus à veterum usu?

Potus, pro *pharmaco*, non dicitur; sed *potio* tantummodo. *Potio* verò generale est nomen; & Ciceroni, Varroni, aliis, sumitur, non de eo duntaxat, quod medici exhibent ægrotis; sed insimul vino, zytho, vel alio, quod bibunt sani.

Etiam medicorum vulgus pro *pharmacopolio* dicit *apothecam*, & *apothecarium* pro *pharmacopola*. Nec negare possis, id nomen quoque competere, si generalem significationem attendamus. Nam ἀποθήκη dicitur, ubicunque aliquid reponitur. Sed si presse, propriéque, cum vett. loqui volumus, *apothecam* potiùs dicemus pro ἀποθήκῃ, sive grandiori

diori cella vinaria. Ita enim locuti Cicero, Horatius, Columella. Atque hoc etiam nomine Antonium Raudensem in suis ad eum annotationibus taxat Laurentius Valla. Qui tamen generatim ipse usus in Thucydideâ translatione suâ lib. VI †: ubi sic reddidit: *Cum nemo obviam prodiret, regressi, castellum apud Labdalum excitant, in summa crepidine Epipolarum, quâ parte vergunt ad Megara: ut esset illud apotheca vasorum, atque pecuniarum.* Nempe sic vertit, quia græcè est: τοῖς τε σκεύεσι, καὶ τοῖς χρήμασιν, ἐστὶ δὲ ἄκρα. † Pag. 478. ed. H. Steph. an. 1588.

A Jurisconsultis recentioribus, quos propterea etiam castigat Budæus, habemus, quòd *reatum* vulgo dicant pro *crimine*. Sed ut nexus inter ea sit, idem tamen non sunt. Sanè *reatus* est obligatio ad pœnam: ut inter *crimen*, & *pœnam*, medius sit *reatus*.

Noxa est pœna; *noxia* est culpa; prout Cornelius Fronto distinguit. Et sic dicitur quis *solvi noxiâ*, h. e. *culpâ: eximi noxa*, hoc, est, *pœnæ*. Sed rectiùs Festus; qui ait, *noxam*, & pro *delicto* poni, & pro *pœna delicti*: ac Cajus etiam L. Plebis. D. de rerum signif. ait, *Noxa* appellatione omne delictum contineri. Indéque *noxalis actio*, quæ ex noxa, & maleficio servorum, adversus nos constituitur. C. leg. 1. de noxal. action. Prudentius tamen *noxialem stipitem* dixit. Sed is scriptor vixit multùm jam collapso puro sermone Romano. *Noxialis* enim est à *noxia*; quo *maleficium*, non *pœna*, signatur. Si voles, confer cum istis, quæ habet Ausonius Popma in III. de Differentiis verborum.

Nec placet *oppositio*, pro *intercessione*: ingredi in *materiem*, pro in *causam*: *processus criminalis*, ubi Cicero, *disceptatio, quæstio, judicium*: *sua maxima*, pro *regula*, vel *axiomate*, vel *theoremate catholico*: *copia* testamenti, vel epistolæ, pro *apographo*, sive *exemplo*: *tenor* epistolæ, pro *argumento*, sive omnibus iis, quæ continentur. Sed in nonnullis horum solùm semibarbari peccant.

At longum sit referre, quoties munditiem sermonis negligant Theologi: ac primùm, quando *superstitio* ab iis appellatur, cùm certæ verborum, aut gestuum observationi, vel alicujus rei usurpationi, effectus adscribitur, neque naturæ rationi, neque verbo Dei, subnixus; ut meritò, qui id facit, vel præstigiator, vel dæmoniacus, existimetur. Castæ verò Latinitatis auctoribus, ut Budæo etiam observatum Annotationibus in Pandectas *, *superstitio* potiùs dicebatur, quod nunc appellant *scrupulositatem conscientiæ* in rebus licitis: at- * Pag. 649.

que itidem *superstitiosos* vocabant, quos nunc vocitant *scrupulosos*. Nempe olim *superstitio* erat, quæ Græcis δεισιδαιμονία: hoc est, absurda divinæ potentiæ formido: unde Tullius in primo de Natura Deorum *religionem*, ac *superstitionem*, eò distinguit, quòd illa sit pius Dei cultus; hæc inanis Dei metus.

Iidem Theologi dicunt, ut convivæ singuli ad symbolum conferre solent portionem suam: sic Apostolos singulos ad Symbolum, quod *Apostolicum* vocatur, contulisse aliquem fidei articulum. Ubi bis peccant: prius, cùm *symbolum* ajunt pro cœna sumtu communi facta: quippe ea *symbola* dicitur. Plauti, Terentiique loca, quæ in contrarium adferunt, corrupta sunt; ut videre est ex melioribus codd. de plura attuli libro de tribus Symbolis. Alter est error, cùm vocitant *articulos fidei*, quos *capita* ejus nominare oportebat. Sanè nolim sic loqui, ut dicam propterea, eos statuæ caput habere: sed tamen hoc fas sit promere, valde eum videri Latinitatis incuriosum, qui, cùm videat, Plautum dicere Truculento †: *Capita rerum mihi expedite*; ac Ciceronem etiam sciat ad Atticum * scripsisse: *Quoddam caput legis Clodium in curia posse fixisse*: eodemque modo esse locutum Cælium non nesciat: malit tamen nihilominus, *articulos fidei*, dicere, quàm *capita*, more Græcorum, quibus vocantur κεφάλαια τῆς πίστεως. *Articulos* verò potiùs pro *partibus* posuere. Ut L. 1. De divisione rerum: *Summa rerum divisio in duas partes deducitur. Nam aliæ sunt divini juris, aliæ humani.* Et L. IX. D. de statu hominum: *In multis juris nostri articulis deterior est conditio feminarum, quàm masculorum.* Aliqui arbitrantur, majores illas librorum sectiones non *capita* modo, quod superiùs † negabamus, sed ὑποκεφαλαίους quoque *capitula* dici posse: idque quia Tullii ipsius sit in primo de Legibus: *Nec verò ferens* (Epicurei) *te primum capitulum optimum prodidisse: in quo scripsit, nihil curare Deum, nec suis, nec alieni.* Quomodo & Nizolius legit: sed perperam, cùm in melioribus codd. sit, *caput libri optimi*. Nec caput hic aliud, quàm *propositionem*, vel *sententiam* notat, sive, ut Epicurus ipse vocabat, κυρίαν δόξαν. Nec, si *capitulum* Tullius dixisset, aliter accipi conveniret. Hæc igitur & ipsa ostendunt, potiùs *capita fidei*, quàm *articulos*, appellari convenire.

† *Act. 4. sc. Egone tibi.*

* *Lib. 3. ep. 15*

† *Cap. 26.*

In hisce Christianæ fidei capitibus ajunt *tres in Deo statui personas*. Existimo, Græcos commodiùs nuncupare ὑποστάσεις. Sed de voce *persona* in sacrosancto hoc argumento litem nulli movero; quia satis

est,

est, si de re conveniamus. *Sed extra hoc argumentum vocabulo eo non sic utar.* Nec enim de hominibus dixero, *duæ, vel tres personæ adveniunt.* Quippe *persona* tum *larvam* notat; tum affectiones, quibus distinguimur; ut quod quis princeps, vel subditus; juvenis, vel senex; dives, vel pauper; maritus, vel cælebs; parens, vel filius; & sic in cæteris. Ita dixero, *Non hoc personam judicis decet: non convenit personam militis* &c. Et hoc movit Vallam, ut culparet Boëthium, qui volebat, esse substantiam rationalem individuam. Verùm Valla loquitur de usu veterum Romanorum; Theologis verò laxiùs vox sumitur; quale, ut dixi, cùm in Deo tres statuunt personas. Iisdem etiam frequens, *personarum acceptio*; ut *Græcis προσωποληψία.* Ubi *persona* vocabulo more veterum utuntur. Sed pro eo, quod ajunt, in Deo *non esse acceptionem personarum*, mallem dicerent, *non facere personarum discrimen*: quomodo Valerius Maximus ait: *Neque virtus haustum suum cum aliquo personarum discrimine largum, malignumve præbet; sed omnibus æqualiter exposita.*

In primo Symboli hujus capite profitemur, nos credere in unum Deum; ubi ab *Dei*, vel *Deorum* nomine distingui solet nomen *Divorum.* Atque eo vocabulo non Theologi solùm abuti solent; sed etiam Jurisconsulti, & Legislatores. Trifariam verò receditur à significatione eâ, quam habuit apud antiquos. Primum cum *Divos* vocant defunctorum eos, quos sanctorum, ac beatorum in numero esse convenit. Hanc loquendi formam etiam in Retractationibus suis rejicit Bellarminus. Eandem his verbis refellit Joannes Filesacus, Theologus Parisiensis, de idololatria politica cap. 1: DIVI. *agnominationem, ut dicam, quod sentio, uni Deo convenire, germano vocis significatu, planè contendo: communi, & vulgari loquentium usu, vix ante seculum attributam iis video, qui sanctitatis, ac beatitatis suæ certissima, & vivi, & mortui, argumenta dederunt. Longelis, aut alterius per similis Ciceroniani scriptoris, delicatum fastidium nihil moror: cui* SANCTI, *vel* BEATI *vox palato non arridebat, ac nescio quid barbari sapiebat.* Continuò addit: *Divos, & Divas, profanis scriptoribus, nihil aliud, quàm Deos, & Deas, significare, certissimum est; ut Divus Apollo, Diva Minerva, & similes locutiones, quoties occurrunt: & nullus, nisi qui à literis humanioribus alienus, id negaverit.* Alter, majorque vocabuli abusus is dicendus, quod *divos* appellant Cæsares defunctos, bonos, malos; nam gentiles quidem sic loquebantur: sed postquam sacris quibusdam ritibus in Deos

essent relati; quæ consuetudo moribus nostris non obtinet. *Sed* maximè spissus error est ille, quando Cæsares etiam *Divos* vocant, qui supersunt. Quippe Romanis *Divi* sunt vocati, vel qui ex hominibus morte obitâ cælo erant locati; quemadmodum Servius ait lib. v. Æn. vers. 45; & lib. XII. vers. 39: vel qui semper in cælis egissent; quæ Varronis, & Atteii, sententia fuit: quibus *Divi* sunt perpetui; *Dii*, qui propter sui consecrationem timentur; ut Dii majores. Maro promiscuè *Deorum*, & *Divorum* nomen usurpat. Nec sanè dubito, quin *Divi* sit ex *Dis*, interjecto digammâ Æolico; ut factum in aliis tam multis. Nec iis, quæ diximus, obstare existimandum, quòd Augustus ab Horatio † *divus* audit, dum superstes. Quippe vivus is flamines habuit, non in Urbe quidem, attamen in provincia; ut Dio scripsit, ac in Italia quoque: quâ de re ita Suetonius *: *Templa quamvis sciret etiam proconsulibus decerni solere: nullâ tamen in provinciâ recepit, nisi communi suo, Romaque nomine. Nam in urbe quidem pertinacissimè abstinuit hoc honore.* Hæc sanè nihil ad Cæsares nostros; quibus superstitibus nemo templa, vel aras erexit, aut flamines constituit.

† Lib. 3 od 5.

* In August. cap. 52. Plura vide operis nostri de idololatria origine & progressu lib. 3. cap. 17.

In enarratione ejusdem capitis, quando credere nos dicimus, creatorem cæli, & terræ, etiam comprehendi ajunt gubernationem universi: neque enim sortem dominari rebus humanis, sed providentiam divinam. Sed *Fortunam* pro *Sorte* dici oportuit. Scio, apud Horatium † legi, *Seu fors*, *seu Ratio*. *Sed* & istic, & omnibus similibus in locis, *Fors* legi debet: quod satis sciunt, qui meliores manu exaratos codices versarunt.

† Sat. 1. lib. 1.

In capitibus, quæ deinde in Symbolo consequuntur, ubi de Passione Christi agitur, sic scribunt: *Dominus meus Jesus Christus inenarrabilibus animi sui angustiis me ab angustiis, & cruciatibus inferni liberavit.* De re adsentio. *Sed* ut *loci*, vel *temporis angustiam* rectum scio: ita *angustias animi* pro *angore*, vel *anxietate*, non dixero.

Multi quoque, quòd Christus Passione suâ satisfecerit pro peccatis nostris, id ratione Dei Patris appellant *acceptilationem*. Quomodo pro barbaro *quitantia* dicere non modò Cornelius Crocus jubet: sed etiam Hadrianus Junius in Nomenclatore suo. *Sed* ex Ulpiano constat, *apocham* appellari, quando eò cessat obligatio, quia pecunia verè est soluta: *acceptilationem*, si non soluta sit, sed perinde habeatur ac soluta. Unde Theophilus reddit, εἰκονικῶ κατακριθῆναι ῥήματι τινὶ

ἐμπικῶς γινομένων: glossarium juris, τὸ εἰκονικὸν λῆμμα, τὸ τύπον μόνον καὶ σκιὰν σώζουσαν τῆς λήψεως, οὐ καὶ ὄργον. Quare non assentiendum Theologis, qui *acceptilationem* vocant, cùm dicere volunt, Christum Deo Patri pretioso sanguine suo pro peccatis nostris plenissimè satisfeciſſe. Sanè Socinum sic loqui, mirum non est; sed eos, qui ejus sententiam refellunt, quando de satisfactione Christi scribunt.

Sunt & alia Ecclesiastici usus, quæ temere abeant ab usu veterum. Sanè Papalem potiùs *veniam* dixero, quàm *indulgentiam*; cùm posteriori hoc denotetur propensa nimium voluntas aliquid permittendi.

Etiam, quæ Græcis εὐχολόγια, *preces horarias* vocare malim, quàm *Horas*; quemadmodum & *librum*, vel *codicem*, *precum horariarum* præferam appellationi *breviarii*: ut quo longè aliud notetur, sicut ex Tranquillo liquet; nempe codex nomina, ac reditus annuos, similiaq;, breviter, ac summatim, complectens.

Nec placet, quòd & *tonsuram* vocant in sacerdotibus, quæ *rasura* dicenda. Quamquam Græcis interdum confunduntur κειρασθαι & ξυρεῖσθαι. Quæ optimè distinxit Tiberius apud Dionem †: Κείρασθαί μου τὰ πρόβατα, ἀλλ' οὐκ ἀποξύρισθαι βούλομαι. *Tonderi pecus, non rasi volo.* Latini etiam semper distinguunt; quibus alii *capillati*, alii *tonsi*, alii *rasi*, alii *vulsi*. *Capillati* iidem ac *intonsi*; quales pueri, & sequior sexus. *Tondebantur*, quibus capilli forpice resecti. *Radebantur* novaculâ ad vivam cutim. *Vulsura* fiebat volsellis, pice, resinâ, aut medicamentis. Sed *vulsura* interdum cum *rasura* confunditur; *tonsura* Latinis cum *rasura* non item. Quare nec placeat, *jus tonsuræ*, pro *jure rasi verticis*.

† Lib. 57. p. 698 edit. H. Steph.

Capella etiam malè dicitur pro *sacello*; ut *capellanus* pro *sacellano*, vel potiùs *a sacello*: ut si quem Regi dicas esse *a sacello*.

Pro *abusibus* Ecclesiæ dixero *corruptelas*. Haut aliter nempe, ac in rebus civilibus loquimur; quando hic par ratio.

CAP. XXXIII.

De adjectivis in falsa significatione sumtis. Quomodo à Theologis dicitur aqua benedicta, *pro* sacra; devotus, *pro* religioso; demeritum, *pro* peccato; infernus, *pro* inferis. *Imò in omni studiorum, ac vitæ genere, talia obtinent quàm plurima: ut* alta vox *pro* clara: amantissimus, *pro* carissimus: archiater, *pro* mediorum præcipuo: bruta animantia, *pro* rationis expertibus: curialis, *pro* aulico: discretus, *pro eo, qui prudenter cun-*

Ita de-

ſta diſcernat: expertiſſimus, *pro* experientiſſimus: extractum, *pro* excerpto: ferox, *pro* ſævo: fortis, *pro* munitus: gratioſus, *pro* feſtivo: & eleganti: hoſpitale, *pro* xenodochio: luſcus, *pro* ſtrabone: lingua materna, *pro* vernacula: mechanicæ *artes*, *pro* ſellulariis: minerval, *pro* didactro: minutæ, *pro* primis perſcriptionibus: modicum, *pro* exiguo: neutralis, *pro* medio: plebejus, *pro eo* qui de plebe, & *è contrario*: practicus, *pro* gnaro uſus forenſis: præſidens, *pro* præſide: prætextatus ſermo, *pro* honeſto, caſtoque: promercale, *pro* venale: purus, *pro* merus: quota, *pro* parte: regius vates, *pro* rege vate: ſordidatus, *pro* ſordidus: ſecundo Kal. *pro* poſtridie: ſeptimana, *pro* hebdomas, *vel* hebdomada: ſeſtertium, *pro* mille nummis ſeſtertiis: ſocius, *pro* ſodali: ſtudioſus, *pro Græco* σπουδαῖος: ſuſpenſus *ab officio*, *pro* ſummotus, *vel* abſtinere juſſus: unus, *pro* quiſpiam.

HÆc fere ſunt, quæ de ſubſtantivis occurrebant. Nunc de adjectivis loquamur. Ubi non minùs à plurimis Theologis recedi ſolet à puritate dictionis Romanæ. Ut cùm dicunt, *Aqua benedicta*, pro *ſacra*: aut *devotus*, pro *religioſo*, quæ plurimùm diſtant: aut *demeritum* pro *peccato*, cum *demereri* ſit *merendo* obſtringere merito aliquo aliũ ſibi obligare: aut *prælatus*, pro *antiſtite*: & fortaſſe non multò melius eſt, cum *inferni* voce utuntur pro *inferis*. Sic ubi in Symbolo, quod *Apoſtolicum* vocatur, eſt *Deſcendit ad inferos*: in Aquilejenſi erat, *Deſcendit ad infernа*; ut teſtis eſt Rufinus, expoſitione Symboli, qui liber inter Cypriani ſcripta invenitur. Ab Symbolo Romano utrumque abfuiſſe, ex eodem cognoſcimus: de quo egi libro de tribus Symbolis. *Inferos* autem Latinè potiùs appelles, quàm *infernа*: quia hoc veteres ſemper uſi adjectivè: unde *inferni Dii*, *aquæ infernæ*, *infernа ſtagna*, alique id genus legas. Eóque illud Aquilejenſis, ſeu Aquilegienſis Symboli, haut aliter excuſâris, quàm quòd κατ' ἄλλων ſic dicatur, pro *ad loca infera*. Sed cùm ἄλλων iſtiuſmodi neſciant, qui purè locuti: ſatius eſt loqui cum antiquis.

Quia de Theologis dixi, animus erat proficiſci ordine ad Juriſconſultos, Medicos, cæteros: uti in ſubſtantivis ſuperiori capite agebamus. Sed quæ ſeſe animo offerunt, magnam partem ejuſmodi ſunt, ut referre vix queas ad certam diſciplinam, aut facultatem. Labore igitur eorum faciliùs defungar, ſi ſervemus literarum ordinem.

Alta voce eſt pervulgatum, barbarum tamen. Pro eo *clara* dicunt Plautus, & Horatius.

Aman-

Amantissime pater, vel avuncule, scribi solet. Pro eo dicendum, *charissime*. At *amantissimus* est, non qui maximè amatur, vel amari debet; sed qui amat maximè.

Archiatrus, ἀρχίατρος, naturâ quoque est adjectivum; ut & simplex ἰατρὸς, ac Latinis *medicus*; hic *vir*, illic ἀνὴρ intelligitur. Sed perperam vulgò vocatur medicorum primus; quasi qui inter eos is habeat ἄρχειν; quâ formâ dicimus *archiepiscopus*, *archidiaconus*, & similia. Antiquis enim est principis medicus, ἄρχοντος ἰατρὸς, quod & Casaubonus monet in XV. Strabonis.

Bruta plerique omnes appellant, quæ Græcis sunt ἄφωνα. Atqui *brutum* signat *immobile*; ut innuit Servius in X. Æn. vel *grave*, atque *obtusum*; ut explicat Nonius: vel μωρὸν †; ut interpretantur glossæ vett. Itaque & hominum quidam sunt bruti; ut indicat, quòd Junio *Bruti* cognomen sit inditum, quia stultitiam simulârat; & contrà bestiæ quædam brutæ non sunt; uti elephantus, canis, alia: at verè animal brutum sus; cui Chrysippus, & Varro, dixere animam pro sale datam, ne putisceret. Certè non quævis animalia, quæ ratione destituuntur, eadem esse bruta, vel illud Plinii indicat lib. XI. cap. XXXVII: *Bruta existimantur animalium, quibus cor durum riget; audacia, quibus parvum est; pavida, quibus pragrande.* Manifestè etiam brutum & callidum, in ipsis mutis animantibus, opponit Plinius lib. IX. cap. XXIX: *Polypus*, inquit, *cùm alioqui brutum habeatur animal, ut quod ad manum hominis adnatat, in re quodammodo familiari callet.* Ac subiicit deinde, in quo vafricies ea reluceat. Lactantii tamen est lib. de Ira Dei cap. VII: *Proprius homini sermo est: tamen & in brutis quadam similitudo sermonis.* Sed hic *mutis* minùs conveniisset, quia deinceps ostendit, inesse bestiis, si non sermonem, saltem aliquid simile sermoni. Præterea negare non possumus, rationis expertia præ homine bruta videri, & in ipsis ἀλόγοις * alia aliis magis esse bruta. Unde Cæsar Scaliger lib. II. de Hist. Animal. sect. CXXXIII: *Elephantus terrestrium omnium maxima bellua; sed non maximè bruta.*

† *Stultum.*

* *Rationis expertibus.*

Curialis malè dicunt pro *Aulico*: quomodo Joannes Salisberiensis ante annos quingentos inscripsit libros VIII. de nugis Curialium. At Plauto *curiales*, qui ejusdem curiæ; ut *tribules*, qui ejusdem tribus. Curiæ vox quot modis sumetur, tradit Limnæus T. I. Jur. publ. l. 3. c. 9. n. 68, seqq. & in Annot. ad Capitol. Car. v. art. 29. p. 304.

Discretus veteribus semper passivum de iis, qui secernuntur; ut

discreta semina: nunquam verò activum pro eo, qui rerum momenta discernit; quomodo dicunt virum *discretum*.

Expertus vulgò Medicus dicitur; sed potius pharmaco convenit. Ut apud Scribonium Largum, præfat. ad C. Julium Callistum: *Non solùm, quas* (compositiones) *desideraſti; verùm etiam siquas alias expertas in præsenti habui, in hunc locum contuli.* Sic Cicero pro Cornelio Balbo: *Experta, atque perspecta virtus.* Livius initio libri XXI: *Haud ignotas belli artes, sed expertas primo Punico bello.* Item, *Experta prodimus*, apud Plinium lib. XVI. cap. XIII. Est & Suetonii in Tiberio cap. XIX: *Confidens, ut ajebat, ostento sibi, ac majoribus suis in omni ducatu expertissimo.* Medicum verò, vel alium multa expertum, non ἁπλῶς *expertum*, vel *expertissimum*; sed *experientem*, & *experientissimum*, dixeris. Sic Tullius III. in Verr. *experientissimus, ac diligentissimus arator.* Et IV. in eundem: *C. Cacurii, promtissimi* (Lambin. *promti*) *hominis, & experientis.* Pro Cluent. *C. Aurius, vir fortis, & experiens, & domi nobilis.* Similiter Horat. lib. I epist. XVII, *Experiens vir*, Et Ovid. XIV. Met. fab. V.

Neritius Macarens, comes experientis Ulyssei.

Eodemque modo usurpatur L. ex aula C. de privil. eorum, qui in sac. palat. militant. Vix etiam *expertus* pro eo reperias, qui aliquid comperit. Ut, *Expertus sum ejus nequitiam, vanitatem, iracundiam; fidem bonam malam.* Nec pro illo Ciceronis, *Id certis auctoribus comperi*, dixerim, *expertus sum.* Quod potiùs valet *tentavi, exploravi, periculum feci.*

Extractum ait vulgus legulejorum, pro *excerpto*.

Ferocem usurpant pro *sævo*, ac *crudeli*: cùm nomen id conveniat elato, superboque animo. Unde *ferox* aliquis dicitur *formâ*, apud Plautum; *fortunis*, Attio; *robore corporis*, Tacito in primo Annal. *victoriâ*, & *viribus*, Livio lib. I. Cui & *juvenes* dicuntur *feroces*. Uti *Latium ferox*, Horatio; & *ferox Hector*.

Fortissimam vocem *civitatem*, quæ multa animi fortis dedit exempla: qualis Athaniensis, ac Spartana. Sed de ea, quæ naturâ, vel arte sit munita, perperam sic loquuntur. Cæsaris est: *Longè firmissima totius provinciæ civitas.*

†*Lib. 5. cap. 13.* *Gratiosus* vulgò dicitur, qui Gallis *gracieux*, Græcis χαρίεις. Itaque Vibius ille Crispus, quem Fabius † dicit *ingenii jucundi, & elegantis, gratiosus* ab iis diceretur. Item *gratiosam* vocarent, quæ formâ, & moribus

moribus, esset bellis. Sed Latinis *gratiosus* aliud est: ac, ut Agellius indicat lib. IX. cap. XII, nunc activè, quod rarum est, dicitur de eo, qui gratias adhibet, sive qui favet: nunc verò, quod crebrius, passivè, de illo, qui gratias admittit, sive cui favetur. Ut cùm Cicero Plancium ait *tribulibus gratiosum*: hoc est, multum apud eos gratiâ valere, & auctoritate.

Hospitale advenis solum, apud Plinium legas lib. XVII. cap. X. Seneca epist. CIII, hunc mundum, quia nos peregrinos excipit, *hospitalem locum* nuncupat. Fortasse his exemplis defendi utcunque possit, quòd *hospitale* vocant domum publicam, peregrinos excipientem. Sed malim, Græcorum exemplo, vocare *Xenodochium*; Ξενοδοχεῖον, τὸ τὰς ξένους ὑποδεχόμενον, ut ait Suidas. Habes L. XXXI. Cod. De episc. & cler. Si tamen etymon spectes, cauponis etiam conveniat: ut ξενοδόχος *caupo*. Sed sine dubio publica xenodochia, qualia in civitatibus majoribus, id nomen præcipuè merentur.

Luscos passim audias vocari, qui sunt strabones: quod inde est, quia Celticum *lousche*, & Belgicum loſch, è *luscus* descendunt. Verùm veteribus *luscus* est *unoculus*, sive Græcè malis, μονόφθαλμος; qui Martiali *defioculus*, quoniam alter oculus defiat: Plauto autem *cocles*, quasi κύκλωψ. Cyclopes enim μονόφθαλμοι. Id *luscum* esse, indicat, quòd Juvenalis sat. X Hannibalem vocat *luscum ducem*. Alterum enim frigore oculum amiserat; ut ibi annotat vetus interpres. Sanè unoculum fuisse, etiam Livius de eo prodidit, ac Plutarchus initio vitæ Sertorii. Martialis quoque est lib. III. epig. VIII:

Thaida Quinctius amat, quam Thaida? Thaida luscam.
Vnum oculos Thais non habet: ille duos.

Ubi, cùm dicitur, *ille duos*, ἀπὸ κοινοῦ repetendum *non habet*. Nam sententia est, Thaida scortillum naturâ altero carere oculo: sed Quinctum, qui talem amare possit, verè utroque carere: non quasi cæcus sit naturâ, sed quia affectu, stultoque amore sit cæcus. Idem lib. IV, ep. LXV:

Oculo Philanis semper altero plorat.
Quo fiat istud quaeritis modo? lusca est.

Eo, inquit, uno duntaxat oculo plorat, quia alterum, quo ploret, non habet. Idem lib. IX. ep. LIX, in luscum furem; sed uno plus oculo, quàm alii duobus, videntem:

Aspicis hunc uno contentum lumine.---

Et postea:

Hunc tu convivam cautus servare † memento.
Tunc furit, atque oculo luscus utroque videt.

† *Id est, observare.*

Est & Hieronymi in scriptoribus Ecclesiasticis: *Acacius, quem, quia, luscus erat, μονόφθαλμον nuncupabant.* Ubi Sophronius, ἐπειδὴ ἦν ἑνὶ ὀφθαλμῷ πηρός ἦν.

Maternam linguam, pro *vernacula*, audias sæpe. Nec negari potest, eandem esse. Non tamen sic veteres locuti: quos solos æmulari oportet.

Mechanicas artes, patrocinante Calepino, perperam dicunt pro sellulariis illis cerdonum, sive illiberalibus, quas Græci βαναύσους appellant. Operâ quidem manuum in mechanicis opus; sed magis ingenio: ut ex Aristotelis Mechanicis, ac Vitruvio liquet. Item Mechanicis Athenæi, Apollodori, Heronis, & aliorum. Sic Lucilius apud Festum:

Sicut Mechanici cùm alto exiluere petauro.

Sueton. Vespas. cap. XVIII: *Mechanico quoque, grandes columnas exiguâ impensâ perducturum in Capitolium pollicenti, præmium pro commento non mediocre obtulit.* Similiter Seneca ep. LXXXIX, & Paullus L. XXXI. Si putator, D. ad L. Aquiliam. item L. II. C. de Excusat. artic. Plura si voles, vide, quæ de Mechanicis artibus diximus opere de natura, & nexu, atque usu omnium disciplinarum.

Minerval item adjectivum, quod & *Minervale*: ubi *as* intelligitur. Eo significatur non τὸ δίδακτρον, etsi ita in veteri Onomastico vertatur, & vulgò sic accipi soleat: sed munusculum id, quod discipulus, primùm in Scholam receptus, dabat doctori suo. Quo de vide ex Varrone, & aliis, notata Nicolao Loëusii Ἐπιφυλλίδων lib. II. cap. XIII.

Minutas audias è leguleiis, pro pactorum perscriptionibus primis, sive schedis, vel adversariis, unde quid postea concinniùs exscribitur. Sunt qui *pittacium* vocent. Sed est hoc index, vel libellus pice illitus. A πίττα † est πιττάκιον πίττακος, unde *pittacium* Lampridio.

† *Pix.*

Modicum, pro *pusillo*, passim obtinet: cùm ita dicatur antiquis, quod intra modum se continet: cui contrarium, *immodicum*, quod modum excedit. Sanè, non, quicquid non immodicum, id pusillum; quia *modicum* interjectum est inter *exiguum*, & *immodicum*. Nempe quod exiguum, idem verius est intra modum. Cicero lib. IV. epist. ad Servium Sulpitium: *Modicè hoc faciam, aut etiam intra modum.* Quæ verba etiam Agellius adducit lib. XII. cap. XIII. Sic verò explicat:

explicat: MODICE *dixerat, id est, cum modo æquo, & pari: deinde, quasi hoc displiceret, & corrigere id vellet, addit;* AUT ETIAM INTRA MODUM. *Per quod ostendit, minùs sese id facturum esse, quàm quod fieri modicè videretur: id est, non ad ipsum modum, sed retro paululum, & citra modum.* Similiter *modicè* medium est inter *frequenter*, & *rarò*. Unde Columella: *Magisque conducere agricolæ, frequenter id pusiùs, quàm modicè facere.* Quamquam verò *modicus* nunquam pro *exiguo* ponatur: videntur tamen Stoici, miri verborum aucupes, *modicum* accepisse, tanquam intra mediocritatem. Sanè Tullius in Paradoxis Stoicorum sic scribit: *Meam autem quoniam pecuniam contemnis, (& rectè: est enim ad vulgi opinionem mediocris, ad tuam nulla, ad meam modica) de mea silebo, de te loquar.* Videtur autem jam Domitiani, ac Trojani ævo etiam pro *exiguo* usurpatum. Nam Taciti est lib. v. Hist. *Claudius, defunctus regibus, aut ad modicum redactis.* Ac apertiùs quoque lib. III. epist. III: *Adhuc illum puritia ratio intra contubernium tuum tenuit, præceptores domi habuit, ubi est vel erroribus modica, vel etiam nulla materia.* Nec aliter Tertullianus, cùm lib. adversus Praxeam hunc adducit Scripturæ * locum: *Propter hoc minoratus à Patre, modicum citra angelos.* Quippe hic Græcè est βραχύτι: quod potiùs est *paullisper.* Item adducit illud eodem loco: *Modicum adhuc temporis vobiscum sum.* Qui locus est ex Joan. VII. 33. ubi Græcè est μικρὸν χρόνον, *paullisper*, sive *exiguo tempore.* Idem lib. II adversus Marcionem: *Nec magnus vobis placet, nec modicus.* Ubi manifestè *modicum* vocat, quod priùs dixerat *pusillum.* Hæc sanè ostendunt, utcunque necdum optimo Tullii ævo, imò nec ante imperium Flaviæ gentis, fuerint in usu; eoque homini eleganti ita loquendum non sit: neutiquam tamen censendum esse barbarum, ac Sorbonicum; ut notis in Cic. Catonem scripserat Carolus Langius, is quem Belgarum optimum, doctissimumque initio operis de Constantia Justus Lipsius appellat. Sed sic quidem Langius in editione, quam Guiljelmus Sylvius exhibuit. Eâ verò quam Andreas Schottus postea dedit, dicere contentus est, usum *modici*, pro eo, quod *mediocre*, esse Latinum: *exiguo* autem, alienum. Et sanè, si sic jam Severi ævo, imò & Trajani, loquebantûr homines doctissimi; quid attinet, id vocare Sorbonicum: cùm Sorbona demum ante annos circiter quadringentos, puta anno CIↃCCLII à Roberto, divi Ludovici Regis fratre, fuerit instituta?

* Ad Heb. 2. 7.

Neutralia nomina, & positionem neutralem, apud Fabium legas lib. I.

cap. IV, & V. Etiam *verba neutralia* Grammaticis est pervulgatum. De cujusmodi artis vocabulis non contendimus. At probare non possum, quod vulgo etiam *neutrales* dicantur, quos Cicero *medios* appellat.

Patibilis qualitas vulgo nuncupatur, quæ Aristoteli παθητικὸν ποιότης. Sed Latinè *afficientem* dixero, quia animum afficit, vel corpus. Nec tamen hic valde adverser. Scio obiici, illa in *bilis* passivè sumi; ut *visibile*, quod videri potest; *probabile*, quod probatur; *impenetrabile*, quod nequit penetrari. Sed id non est perpetuum. Nam Maroni *penetrabile frigus*, quod penetrat. Sic *delectabile*, quod delectat: *intestabilis*, qui nequit testari: *sonabile*, quod sonat. Quare per me licet, ut color, odor, similiaque sensuum objecta, philosophis dicantur *patibiles qualitates*, quia afficiunt sensus, & passionem adferunt. Nam sentire est pati: sed passio ea est perficiens, non perimens, sive corrumpens.

Plebejum aliquem dicunt, quia sit *de plebe*; *de plebe* esse ajunt, quia sit *plebejus*: cùm hæc plurimùm distent. Nam *de plebe* significat ordinem; *plebejus* autem genus dicit. Sic M. Cicero plebejus quidem erat: nec enim è patricia erat familia, sed equestri duntaxat: idem tamen, cùm ædilis curulis, prætor, consul foret; de plebe esse minimè dicendus fuit. Potuere nimirum & *plebeii*, esse, qui curulem gererent magistratum; & *de plebe* esse, qui patricii forent: ut qui sua decoxissent, aut ob mores Senatu essent ejecti. Sic *patricios* cum *nobilibus* confundunt. Cicero orator, novus homo fuit; ac, gesto curuli magistratu, suæ solùm imaginis ponendæ jus habuit. At filius ejus, qui patris imaginem in armario habuit ligneo, nobilis fuit: ut de se tale quid dicere potuerit, quale de quarto rege Livius lib. I: *Ancus Martius, nobilis unâ imagine Numæ.* Patricius tamen non fuit; nec vel nepotes, si quos habuisset, patricii esse potuissent; quia non duxissent originem à Patribus illis, quos Romulus, & reges cæteri, Patres creassent; unde orti dicebantur *majorum gentium patricii*: Imò nec iis, qui exactis regibus ad supplendum Senatum essent electi à Bruto; à quibus qui genus ducerent, vocati sunt *patricii minorum gentium*: vel postea etiam Senatus consulto sunt in patricios relati; quomodo gens Claudia, cùm è Sabinos commigrâsset Romam, allecta est inter patricias: vel lege etiam iis essent adscripti; ut lege Cassiâ à C. Julio Cæsare, lege Sæniâ ab Augusto in patriciorum ordinem adsciti. Unde Tacitus sic de Claudio lib. XI: *Iisdem diebus in numerum patriciorum adscivit*

Cæsar

Cæsar vetustissimum quemque è Senatu, aut quibus clari parentes fuerant: paucis jam reliquis familiarum, quas Romulus majorum, & L. Brutus minorum gentium appellaverant; exhaustis etiam, quas dictator lege Cassiâ, & princeps Augustus lege Saniâ sublegêre.

Practicus bonus dicitur vulgò: pro eo Budæus in Forensibus dicere jubet, *homo non modò juris scientissimus, sed etiam formularum ac forensis usus callentissimus.*

Præsidens pro *præside* etiam legas apud Pseudo prosperum in Antiquitatibus Hethruscis.

Pratextatus sermo, si audimus Paullum Diaconum in Festi epitome, is dicitur, qui nihil habet obscenitatis. Sed non intellexit Festum. Nam *pratextata verba* sunt, quæ obscena. Tranquillius Vespas. cap. XXI: *Erat enim dicacitatis plurimæ, & sic scurrilis, ac sordidæ, ut ne prætextatis quidem verbis abstineret.* Agellius lib. IX. cap. X: *Tot & tam evidentibus, ac tamen non prætextatis, sed puris honestisq; verbis, verendum illud concubii pudici secretum dixisse.*

Promercale, pro *venale*, usurpat Angelus Politianus, cùm in tralatione Herodiani ait *promercale imperium.* Sed Catoni, Columellæ, Suetonio, Agellio, atque omnibus antiquis, *promercale* vocatur, quod quis venale habet extra ea, quæ usui suo servat. Quare laxè etiam nimis Onomasticon vetus: *Promercalia*, ὦνια.

Purus Grammaticus, pro *merus*, non est ejus, qui sese purè loqui studeat. Nam *purus* idem est ac *immaculatus*, ab Hebræo בר *bar*; quod idem notat, sive per cholem, *bor*, h. e. *puritas*, sive *munditia* potiùs, quando nec *puritas* puri est sermonis; ut alibi diximus.

Qualis liber vulgò audias, pro eo, ubi dici debuit, *quis liber*, vel *quid libri?*

Quota pro *parte* barbarum est. Ut *de quota litis paciscitur*: pro *depacisci partem rei controversæ.*

Regens Collegii vulgare est, pro *moderatore*; sed veteribus ignotum.

Regium est, quod est regis; non rex ipse. Etsi igitur plerique pro Davide dicant *regium Prophetam*, vel *psaltem*: malim tamen, *rex propheta*, vel *psaltes.* Potiùs Nathan dicatur *regius propheta*: etsi non quatenus propheta; quomodo *vir Dei* erat.

Sordidatam de quavis sordida ne dixeris; sed de ea duntaxat, cui vestis omnis obsoleta, & sordibus attaminata: quomodo rei dicuntur *sor-*

tur *sordidati*. Nempe *sordidati*, & *candidati*, planè sunt pugnantia. At *sordida* etiam est, cui vultus & manus illuvie squalent. Terent. Heautot act. II. sc. III :

Scin hanc, quam dicit, sordidatam, & sordidam?

Secundo Kal. non dicimus, etsi *tertio, quarto*, dicatur. Nempe *secundus* est ex *sequundus*, sive *sequendus*, factum. At dies is non sequitur Kalendas, sed antecedit. Commodè dicitur *decimo*, vel *sexto*, vel *tertio ante calendas*. Sed dixeris durè, *qui sequitur ante calendas*. Itaque veteres *Pridie Kal.* q. d. *priori ante Kalendas die* dicere maluerunt. Vidi δουσισοφον, qui *secundo Kal. Sextiles* pro *secundo Augusti die* scriberet, & primitus id rectum contenderet. Sed cætera in eo similis erant farinæ; qualia nec tulisset Orbilius in illis, qui necdum ære lavantur.

Septimana etiam accensendum adjectivis. *Septimanus* enim dixere, ut *primanus, tertianus, decumanus*. Malè verò, labante sermone Romano, substantivè usurparunt pro eo, quod ἑπτάδιον *septiduum* vocaretur : quomodo dicimus *biduum, triduum, quatriduum*, &c. Altero tamen usus Cyprianus, vel quisquis scriptor libri de operibus Christi cardinalibus †: *Necessaria est per omnem hujus vitæ septimanam jugis resecatio putredinum*. Sunt & Theodosii, ac Valentiniani, Cæsarum verba in Codice Theodosiano L. Dominico, De spectaculis, *Dominico, qui septimanæ totius primus est dies*. Lata ea lex Theodosio XI, & Valentiniano Cæs. Cons. Utitur item Rufinus in tralatione Origenis περὶ ἀρχῶν lib. IV. * : ubi *septimanas annorum* legas. Idem habes apud eum in tralatione Apologiæ Pamphili apud origenem. Ac similiter Martianus capella lib. VII. de Heptade : *Quid omnium in naturâ nonne huic probatur numero deservire? In principio septimani partus hominem absolutum, perfectumque, demittunt*. Imò & Vulgatus Interpres II Maccab. XII. 31. *Die solemni septimanarum instante*. Ubi Græcè : Τῆς τῶν ἑβδομάδων ἑορτῆς ὥσης ὑποφώσης : ac apud Priscianum est (si iis auctor libelli de mensuris, ac ponderibus :) *Septimanus, unde septimana dierum septem* †. Hodie verò quotusquisq; doctissimorũ etiam, non similiter loquitur? In quibus Joseph. Scalig. cùm alibi passim, tum in VII. de Emendatione Temporum, Annotationibus in Computum Judaicum* : *Ingressus Israëlis in terram est primus annus septimana*. Quamquã & hic nõ de hebdomade dierum; sed de hebdomade annorum, anno nempe sabbatico, sermo est. Sed par utrobique est ratio. Folio verò prævit pater Cæsar Scaliger.

† *Sermonè de ratione circumcisionis.*

* *Pag. 849. edit Basil. an. 1536.*

† *Septem in Putschiana deest.*

* *Pag. 611. edit Raphel. leng.*

Scaliger. Locus est in tralatione Aristotelis lib. VI Hist. Animal. cap. XVI. sect. CLXXIX. Ubi sic philosophus: Διαιρεμένοις εἰς ἑπτὰ ἡμέρας ἀριθμόν. Cæsar Scaliger vertit: *Quæ certo septimanarum numero dividi possunt. Hebdomadum*, vel *hebdomadarum*, dicere maluissem. Nam *septimana* est adjectivum: quomodo Scaliger ad eumpse Aristotelis locum ait, *commendat numeri septimani perfectionem*. *Hebdomas* tam Græci, quàm Latini: sed *hebdomada* in recto solùm Latini. Usus eo Tullius dicitur lib. XVI epist. IX ad Tironem: ubi in editione Rob. Stephani legas: *Ne in quartam hebdomadam incideres*. Ac similiter habet editio Lambiniana. In nonnullis tamen codd. est, *quartam hebdomada*, more Græco. Utcunque hoc sit, convenit de codd. Agellii: quos malè corrigere jubet Paullus Manutius. Notis ad locum Ciceronis memoratum. Etiam *hebdomadam* reperio in membranis nostris bene antiquis, quibus nobilia Macrobii fragmenta continentur. Usurpant item vetus Bibliorum interpres, & Isidorus lib. V Originum cap. XXXII. Scio Henrico Stephano, libro de Abusu Linguæ Græcæ, *hebdomada*, pro *hebdomas*, rusticum videri. Sed nihil hic insolens: quando similiter *lampas*, & *lampada*, dixere: ut Manilius lib. I:

——*Quos tertia lampada dispar*
Conspicitur paribus.

Etiam pro *Ancon*, quod ex Ἀγκών, ut Græcis à cubiti forma vocatur, *Ancona* in recto est apud Cæsarem, Plinium, Tacitum. Item ex Νάρκων, quomodo Polybius vocat lib. III, & Ptolomæus; sive more Latino *Narbo*, ut Mela, Plinius, Martialis, & Ausonius appellant; est *Narbona* apud *Eutropium*, *Ammianum*, alios; imò & Tranquillum in Tiberio cap. IV; si quidem codd. editos sequimur. Sed in Mssis constanter est *Narbon.*

Sestertius etiam naturâ est adjectivum; cum dicatur, quasi *semitertius*, quia valet duos asses, & semissem. Intelligitur verò *nummus*; ut auctor est Charisius in primo: ubi & allatum etymon adducit. Porrò volunt etiam in recto singulari *sestertium* dici pro mille numis sestertiis. Sed, ut puto, sine veterum exemplo: quibus semper est plurale. Nempe *sestertius* est utriusque numeri: sed *sestertia* tantùm plurale. Itaque dixero *decem sestertios*, & *decem sestertia*: significatione tamen plurimùm distante, cùm posterius millies contineat prioris summam. Nempe ut *sestertius* dictus, quia valet duos asses, & semissem: ita *sestertia* dicta, quasi *semitertia*, quia valeant duas minas, & semissem.

Mina verò comprehendit centum drachmas, sive denarios. Atque hoc vocabulorum discrimen etiam tangebamus lib 1. de Analogia cap. XXXVI. Atque alibi item, &, ut puto, accuratiùs dicemus.

Socium dicunt multi, qui *sodalis* vocandus. Nam *sodales* sunt, tum qui ejusdem sunt dignitatis, teste Cajo J. C. tum σύσσιτοι, sive conviviorum ac jocorum participes. Sed *socii*, ut Cicero ait Verr. V, *inter quos res communicata est*. Quomodo *socii populi R.* sunt fœderati, belli pacisque participes. Sic *socii consilii, laboris, periculi*. Vide Vallam lib. IV. cap. XXXVIII: cui & subscribit Cornelius Crocus.

Studiosus pro bono, & probo, aliquoties apud Justinianum legimus. At Ciceronis ævo ita locuti non sunt. Nam quod ad illud in Ligarianâ: *Ut tu eum studiosum, & bonum virum, judicares*: assentio Francisco Fabricio, qui è Cratandri codice emendat, *tui studiosum*: quomodo & legit Lambinus. Interea videtur eò veniam mereri Justinianus, quòd imitetur Græcos. Nam ita hi usurpant vocem σπουδαῖος.

Suspensus quis ab officio dici solet. Sed si ea Senatoria sit dignitas, dixero: *Senatu abstinere jussus*. Similiter, ubi ajunt, *suspensus ab officio magistratus ad annum*, rectum sit, *magistratu summotus ad annum*. Nihilo melius: *Suspensus ab officio Ecclesiastico ad tempus*: pro *ad tempus abstinere jussus munere Ecclesiastico*: vel *ab eo ad tempus summotus*.

Unus scriba, pro *quidam*, legas apud interpretem vulgatum Matth. VIII. Ubi Græcè similiter, Εἷς γραμματεύς. Credo, jam ejusce interpretis ætate sic loquebantur: præsertim cùm nunc quoque sic dicant nonnulli, secuti hac in re linguam Gallicam, ac Germanicam. Mirum interea, Erasmum quoque *unus scriba* transferre.

Atque hactenus seorsum, priùs substantivis, inde adjectivis, institimus. Est verò cùm falsa significatio in utroque concurrat: ut cum *salvo conductu* dicimus, pro *fide publicâ interpositâ*. Quomodo Sallustius in Jugurthina: *Ut in castra ad Jugurtham mitteretur, eumque interpositâ fide publicâ Romam perduceret*. Sed hujusmodi fortasse meliùs referantur ad vitia vocum conjunctarum: de quibus postremo agemus loco.

CAP. XXXIV.

De verbis in falsa positis significatione. Appulit navis, *pro* appulsa est: assignare aliquem, *pro* delegare creditorem: benedicere, *pro* laudare: con-

condolere, *pro* συμπάσχειν: confundi, *particulatim pro* pudefieri: deputare, *pro* delegare: desolare, *pro* diruere: despicere, *pro* dispicere: diffundere, *pro* defundere: dispensare, *pro* canone, *aut* legibus solvere: indigitare, *pro* nominare: inquam, *pro* illud volui dicere: mutuare, *pro* mutuò dare: commodare pecuniam, *vel* triticum, *pro eodem: fortasse &* accomodare *aedes*, *pro* commodare; *ac* objicere, *pro* occurrere sententiæ alienæ: pœnitet, *pro* pœnitentiam agit: potare *pro* potum præbere: præsumere sibi, *pro* arrogare: traducere *in linguam aliam*, *pro* vertere.

HAbemus de nominibus. Nunc accipe de Verbis: quæ ipsa etiam digeram κατὰ στοιχεῖα †.

† *Secundum literarum ordinem.*

Abdicare confundunt, & *exhæredare.*

Abjurare item, & *ejurare*,

Abrogare quoque, *derogare*, & *obrogare*: de quorum trium discrimine egi libro de Satisfactione Christi, sive responso ad judicium Ravenspergeri, cap. XXVII.

Appulit navis vulgare est, pro *appulsa est*. Atqui homo, aut ventus, *appellere*, vel *appulisse* dicitur; navis autem *appelli*, vel *appulsa esse*. Nec Cicero, vel scriptorum alii, aliter unquam locuti. Nunc contentus ero illo Livii lib. XXVII *: *Canere inde tuba, simul abarce, & à portu, & à navibus, quæ aperto mari appulsa essent.*

* *Cap.* 17.

Assignare aliquem, ex vulgari est mercatorum lingua receptum: pro quo veteres Jurisconsulti, *delegare debitorem.* Puta cum debitor alii pro se substituit, qui solvat: cui substitutioni si creditor acquiescat, prior debitor liberatur debito. Iustinianus Cod. de Novationibus, & delegat. *Delegatio debiti, nisi consentiente, & stipulanti promittente debitore, jure perfici non potest.* Hinc non invenustâ tralatione Seneca ait lib. III. de beneficiis: *Debitores nobis delegat Deos; precaturque, ut illi pro se gratiam referant.*

Benedicere Deo, pro *laudare*, in Theologis ferendum. Uti & *benedictus*, pro *laudatus.* Quippe est Hebraismus. Sed classicos qui sequi scriptores volet, eos hac parte nequeat imitari.

Condoleo non est, quod vulgò dicunt, *compatior*, Græcè συμπάσχω: sed idem, quòd simplex *doleo.* Pro συμπάσχειν dicendum, *alicujus casum dolere*, vel *infortunio ejus affici*, aut *dolore ob aliquem commoveri.*

Confundi est vulgare, pro *pudefieri.* Ut illo, *Confisus Domino nun-*

Mina verò comprehendit centum drachmas, sive denarios. Atque hoc vocabulorum discrimen etiam tangebamus lib 1. de Analogia cap. xxxvi. Atque alibi item, &, ut puto, accuratiùs dicemus.

Socium dicunt multi, qui *sodalis* vocandus. Nam *sodales* sunt, tum qui ejusdem sunt dignitatis, teste Cajo J. C. tum σύσσιτοι, sive conviviorum ac jocorum participes. Sed *socii*, ut Cicero ait Verr. v, *inter quos res communicata est*. Quomodo *socii populi R.* sunt fœderati, belli pacisque participes. Sic *socii consilii, laboris, periculi*. Vide Vallam lib. iv. cap. xxxviii: cui & subscribit Cornelius Crocus.

Studiosus pro bono, & probo, aliquoties apud Justinianum legimus. At Ciceronis ævo ita locuti non sunt. Nam quod ad illud in Ligarianâ: *Ut tu eum studiosum, & bonum virum, judicares*: assentio Francisco Fabricio, qui è Cratandri codice emendat, *tui studiosum*: quomodo & legit Lambinus. Interea videtur eò veniam mereri Justinianus, quòd imitetur Græcos. Nam ita hi usurpant vocem σπουδαῖος.

Suspensus quis ab officio dici solet. Sed si ea Senatoria sit dignitas, dixero: *Senatu abstinere jussus*. Similiter, ubi ajunt, *suspensus ab officio magistratus ad annum*, rectum sit, *magistratu summotus ad annum*. Nihilo melius: *Suspensus ab officio Ecclesiastico ad tempus*: pro *ad tempus abstinere jussus munere Ecclesiastico*: vel *ab eo ad tempus summotus*.

Unus scriba, pro *quidam*, legas apud interpretem vulgatum Matth. viii. Ubi Græcè similiter, Εἷς γραμματεύς. Credo, jam ejusce interpretis ætate sic loquebantur: præsertim cùm nunc quoque sic dicant nonnulli, secuti hac in re linguam Gallicam, ac Germanicam. Mirum interea, Erasmum quoque *unus scriba* transferre.

Atque hactenus seorsum, priùs substantivis, inde adjectivis, inflitimus. Est verò cùm falsa significatio in utroque concurrat: ut cum *salvo conductu* dicimus, pro *fide publicâ interpositâ*. Quomodo Sallustius in Jugurthina: *Ut in castra ad Jugurtham mitteretur, eumque interpositâ fide publicâ Romam perduceret*. Sed hujusmodi fortasse meliùs referantur ad vitia vocum conjunctarum: de quibus postremo agemus loco.

CAP. XXXIV.

De verbis in falsa positis significatione. Appulit navis, *pro* appulsa est: assignare aliquem, *pro* delegare creditorem: benedicere, *pro* laudare: con-

condolere, *pro* συμπάσχειν: confundi, *particulatim pro* pudefieri: deputare, *pro* delegare: desolare, *pro* diruere: despicere, *pro* dispicere: diffundere, *pro* defundere: dispensare, *pro* canone, *aut* legibus solvere: indigitare, *pro* nominare: inquam, *pro* illud volui dicere: mutuare, *pro* mutuò dare: commodare pecuniam, *vel* triticum, *pro eodem*: *fortasse &* accomodare *aedes*, *pro* commodare; *ac* objicere, *pro* occurrere sententiæ alienæ: pœnitet, *pro* pœnitentiam agit: potare *pro* potum præbere: præsumere sibi, *pro* arrogare: traducere *in linguam aliam*, *pro* vertere.

HAbemus de nominibus. Nunc accipe de Verbis: quæ ipsa etiam dicam κατὰ στοιχεῖα †.

† *Secundum literarum ordinem.*

Abdicare confundunt, & *exheredare.*

Abjurare item, & *ejurare*,

Abrogare quoque, *derogare*, & *obrogare*: de quorum trium discrimine egi libro de Satisfactione Christi, sive responso ad judicium Ravenspergeri, cap. XXVII.

Appulit navis vulgare est, pro *appulsa est*. Atqui homo, aut ventus, *appellere*, vel *appulisse* dicitur; navis autem *appelli*, vel *appulsa esse*. Nec Cicero, vel scriptorum alii, aliter unquam locuti. Nunc contentus ero illo Livii lib. XXVII *: *Canere inde tuba, simul ab arce, & à portu, & à navibus, quæ aperto mari appulsæ essent.*

* *Cap.* 17.

Assignare aliquem, ex vulgari est mercatorum lingua receptum: pro quo veteres Jurisconsulti, *delegare debitorem*. Puta cum debitor aliũ pro se substituit, qui solvat: cui substitutioni si creditor acquiescat, prior debitor liberatur debito. Iustinianus Cod. de Novationibus, & delegat. *Delegatio debiti, nisi consentiente, & stipulanti promittente debitore, jure perfici non potest.* Hinc non invenustâ tralatione Seneca ait lib. III. de beneficiis: *Debitores nobis delegat Deos; precaturque, ut illi pro se gratiam referant.*

Benedicere Deo, pro *laudare*, in Theologis ferendum. Uti & *benedictus*, pro *laudatus*. Quippe est Hebraismus. Sed classicos qui sequi scriptores volet, eos hac parte nequeat imitari.

Condoleo non est, quod vulgò dicunt, *compatior*, Græcè συμπάσχω: sed idem, quòd simplex *doleo*. Pro συμπάσχειν dicendum, *alicujus casum dolere*, vel *infortunio ejus affici*, aut *dolore ob aliquem commoveri.*

Confundi est vulgare, pro *pudefieri*. Ut illo, *Confusus Domino nun-*

quam confusus abibit. Ac in glossis vett. est: *Confundere*, κατασχύνειν. Ac usus sic Cyprianus De Lapsis. Sed verbum est generale pro *perturbare*. Quare ut ampliorem significationem restringam, dixero, *pudore confundi*; sicut loquitur Ovidius epistolâ Cydippes ad Acontium:

——*Confusa pudore*
Sensi me totis erubuisse genis.

Sanè non minùs *pavore*, vel *dolore confusus*, legimus. Quomodo Livius lib. VI: *Confusam eam, ex recenti morsu animi, cum pater fortè vidisset, percontatus, Satin salva?* Sermo est de M. Fabii Ambusti filia, C. Licinio Stolini, plebejo homini, nuptâ. Hæc confusa erat non pudore, sed dolore: porrò ipsa fatebatur, *eam esse causam doloris, quòd juncta impari esset*; ut ibidem ait Livius.

Deputare vel valet *amputare*, *resecare*; vel *reputare*, *censere*; non autem *delegare*: eoque perperàm *deputatos* appellant, qui dicendi sunt *delegati*.

Desolare urbem, vel *arcem*, pro *diruere*, Italismus est. Atque hoc pacto in suppositititiis Hethruriæ antiquitatibus legas, *diruere castrum*: cujusmodi, quàm novitius ille fœtus sit, ostendunt. At veteribus *desolare* est *ad solitudinem redigere*. Sed *desolare agros* dicimus, necatis, vel abductis colonis.

Despicere, & *dispicere*, malè permiscent. Illud enim est aspernantis, ac propriè deorsum spectantis: hoc est attentiùs considerantis, eoque animum versantis in omnia; ut oculos solent nunc huc, nunc illuc referre, qui studiosè aliquid quærunt.

Diffundere, pro *defundere*, perperam dicunt: malè etiam interdùm confunduntur in libris: cùm *defundere* sit ex lagena in cyathum fundere: *diffundere* ex lacu fundere in varias amphoras, ac cados: ut in his asservetur, donec ejus sit usus: quod Proculus clarè docet L. XVI. vinum cum vasis D. De trit. leg. Itaque *diffusores* etiam rectè dixeris, quos Belgæ vocant **wyn-verlaters**.

Dispensare Papa, vel Rex perhibetur, pro eo, quod est, *canone*, vel *legibus solvere*, *legis gratiam facere*. Ecclesia canones condit; Princeps fert leges. Sed ubi Princeps firmârit Ecclesiæ canonas auctoritate suâ; vim illi legis accipiunt; ut canonum talium corpus verè tum sit Νομοκάνων. Latinis veteribus *dispensare*, à *dispendo*, est *disponere*, *distribuere*, *procurare*; unde *dispensator*, negotii curator.

Indigitare, viri eruditi usurpant, pro *nominare*, & quasi digito commonstra-

monstrare. Negabat Joannes Auratus, sic unquam accipi, semperque poni ajebat, pro *indigitem facere*. Contrà Germanus Valens Pimponcius contendebat, priori modo sumi à Macrobio lib. I Saturnalium cap. XVII; atque alia etiam argumenta proferebat. Nec dubitat Godscalcus Stewechius, hac significatione eam vocem restituere Arnobio in IV. adversus nationes: *Qui Patrocles Thurius scriptorum in titulis indigitatur*, pro quo in vulgatis est *indicatur*. Verùm *indigitare* quidem Latinum est; sed notat *invocare*, atque ita quoque utitur Macrobius. Unde libri rituales, *indigitamenta*; in quibus formulæ precũ ad Deos invocandos. Nempe ab antiquo *indu*, pro *in*, & *citare*, hoc est, *vocare*: ut plenius in Originum libris dicemus.

Inquam, (quo sermo paullùm interruptus continuari apud antiquos solet) nunc præter morem veterum in usu est etiam erudissimis quibusque, cum illud corrigere volunt, quod perperam excidit. At Plautus pro eo hunc loquitur in modum: *Illud volui dicere:* ut Mil. Glor. act. III. sc. II. & Mostell. sc. Melius amo: & alibi.

Mutuare dicunt, pro *mutuo dare*: ac pro se adferunt illud Plauti:

Siquis quid mutuaverit, sit pro proprio perditum.

At nusquam id legere est: verùm Trinumno † invenias:

Siquis mutuum quid dederit, sit proprio perditum.

* Se. Stasime facte.

Sic editt. & antiquæ, & nuperæ: ut mirum sit, erroris hoc tamdiu relictum in ἐξηγητικῷ Ambrosii toties repastinato. Ac *dare mutuum* similiter legas apud Terent. Heaut. act. III. sc. III: & Cic. epist. III. lib. XI ad Att. At *mutuare* est antiquum, pro *mutuari*; hoc est, mutuò sumere. Quomodo Cæcilius Asoto loquitur apud Nonium *: *Adamicum curret mutuatum, mutuet meâ caussâ*, hoc est, mutuetur. Et cùm aliis censet Emmanuel Alvarus †, similiter Valerium Max. uti lib. VI. cap. II. ubi sermo de Machærâ, Macedonicâ muliere. Sed ea editio, quam ex optimis Mssis Stephanus Pighius expressit, habet: *Potiùs præsidium à libertate, quàm ab innocentia, mutuata*; non *mutuavit*.

* Cap. de cõtrariis generibus verborum.

† Cap. de verbis dativum regentibus cum accusativo.

Quia verò de *mutuandi* verbo est sermo; disquiramus eâdem de vocibus *commodandi*, & *accommodandi*. Notum discrimen, quod inter *mutuum*, & *commodatum*, Agrœcius ponit, atque item Paullus L. II de rebus cred. Unde consequitur, Latinum non esse *commodare pecuniam*. Verùm Plautum objectant Asinariâ act. III sc. III: ut qui dicat, *commodare viginti minas argenti*. Sed sermo est de commodis argenti minis. Sic enim est in melioribus libb.

Quid ego aliud exoptem amplius, nisi illud, cujus inopia est,
Viginti argenti commodas minas, hujus quas dem matri?

Verùm, inquiunt, ipsius est Ciceronis in IV. Verr. *At publicè commodâsti tritici modiûm milia.* Quomodo & legit Marius Nizolius. Sed enim, qui locum in castigatioribus codd. inspexerit, reperiet in eo opponi *privatim nocere*, & *publicè commodare.* Nam primùm ait: *Quibus tu privatim injurias publicas, contumeliasque imposuisti* &c. Posteaque subdit: *At publicè commodasti. Non sine magno quidem Reip. provinciaque Siciliæ detrimento. Tritici modiûm* LX *millia emta populo Romano dare debebant, & solebant: abs te solo remissum est. Accõmodare*, pro *commodare*, dixit, inter cæteros, Cælius Calcagninus Epistolicarum Quæst. lib. II. epist. XII: nempe contra illud Cornelii Frontonis: *Commodat, mutuam pecuniam: accommodat, aptat.* Quomodo nempe Maro Æn. II: —— *Laterique Argivum accommodat ensem.* Verùm hoc qui discrimen aspernantur, objiciunt illud Cornificii ad Herennium lib. IV: *Ait se ædes maximas cuidam amico ad nuptias accommodâsse.* Quo pacto etiam editum à Rob. Stephano, & aliis. Nec rejicere ausim: præsertim cùm ibidem legas: *Apagete, inquit, cuidam ædes accommodavi.* Cornelius tamen Crocus damnat: atque ait, unam hirundinem non facere ver. Imò & Lambinus corruptè sic legi putat, ac *commodandi* verbum reponit. Omnino tutiùs abstinetur.

Objicere vulgò perhibetur, qui adversus aliquem disputat: sed aliter veteres; qui pro eo dicunt, *occurrere*, vel etiam *contradicere.* Cicero lib. III. Tuscul. *Contrà dicuntur hæc: Quis tam demens ut sua voluntate mœreat?* Scio, eum, qui exprobrat, objicere probrum: sed non propterea objicere dicendus, qui aliquid obducit sententiæ alienæ. Interim, quia nunc vulgò ita loquuntur in Scholis, etiam cùm Rhetores Προλήψεως explicant naturam: nolim super eo multùm ferram reciprocare. Præsertim cùm apud Fabium legam lib. IX. cap. II: *Mirè verò in caussis valet præsumptio, quæ πρόληψις dicitur, cùm id, quod objici potest, occupamus.* Nempe jam tũ sic Rhetores loquebantur. Non tamen, quantũ memini, similiter *objectionem* dicit pro argumento in contrarium adducto: Pro quo Cicero, *quæ contra dicuntur, adversariorum adjumenta, contraria.* Imò ne quidem pro *exprobratione* memini me legere apud idoneum scriptorem.

Pœnitet, pro *pœnitudine ducitur*, legas apud non neminem. Ut in illo viri docti, *ille pœnitebit cito*: pro, *illum citò pœnitebit.* Aliquid interim

interim est, quòd pro eo loquendi modo possis ex Justino promere. Vide lib. IV. cap. XXX. *in Panitetur*.

Potare etiam Latinis est *bibere*. At pro *potum præbere*, quomodo *cibare* pro *cibum dare* dicitur, apud classicum scriptorem nusquam invenio. Sed loquuntur hoc pacto scriptores Ecclesiastici. Cyprianus sermone de bono patientiæ: *Ut cibaretur Christus felle, qui cibū cælestē dedit; aceto potaretur, qui poculum salutare propinavit*. Beda de Orthogr. *Potamus eum, cui potum porrigimus*. Sed *potionare*, pro *potionem dare*, rectum est. Unde Suetonius in Caligula cap. L: *Creditur potionatus à Cæsoniâ uxore, amatorio quidem poculo, sed quod in furorem verterit*.

Præsumere sibi multa imperitè dicitur, pro *plura sibi arrogare*, vel etiam *sumere*, aut *adsumere*. Itaque dixeris, *Mihi non tantùm sumo*: vel, *Non adsumo id mihi*.

Pransus sum, pro *prandi*; item *cœnatus sum*, pro *cœnavi*, passim nunc legas, & à doctissimis viris audias. Sed *pransus*, aut *cœnatus sum*, non dicitur: verùm *prandi tecum, cœnavi apud patrem; pransus paullùm obambulo, cœnatus literas accepi*, vel *cœnato literæ traditæ*; quod idem est, ac *à prandio*, & *post cœnam*. Hinc Nonius Marcellus: *Cœnatus, ut pransus, ut potus, ut lotus; id est, confectâ cœnâ*. Ostendit deinde hoc illo Varronis lib. III de vita Pop. Rom †. *Ut ejus convivium, qui triumpharet in Capitolio, videretur esse proprium, ut ipse potiùs domum reduceretur cœnatus à convivio*. Sic Horatius lib. I. sat. VI:

† *Apud Nonium in Cœnatus.*

Pransus non avidè, quantum interpellet inani
Ventre diem durare, domesticus otior.----

Sententia est : A parco prandio, planéque ejusmodi, ut duntaxat, instar interpellantium, sive eorum, qui sermonem alterius interrumpunt, obstet, quominùs possim dici totum diem ventre fuisse inani; ab istiusmodi inquam prandiolo domi otiosè duro. Nec sanè Plautus, Cicero, vel ulli veterum, aliter loquuntur. Vide, quæ diximus lib. III. de Analog. cap. XXI.

Traducere aliquid ex Græca lingua in Latinam, vel Gallicam, pervulgatum est, præsertim Italis, & Gallis : nempe quia illi sic usurpent suum *tradurre*, hi suum *traduire*. Sed, qui purè locuti, pro eo dicunt, *vertere*.

Tribulare, pro *adfligere*, & *tribulatio*, pro *adflictione*, profecta sunt ab usu Ecclesiastico. Veteribus enim *tribulare* est tribulo, similive instrumento, comminuere. Ita usurpat Cato de R. R. cap XXIII.

Video

Video esse, qui istic *turbato*, pro *tribulato*, reponant: sed omnibus codd. invitis.

CAP. XXXV.

De particulis significatione falsâ usurpatis. Ita *non esse adverbium affirmantis quippiam*: etiam, *nonnisi toto post Ciceronem seculo, sic esse usurpatum.* Non *pro* ne *jam Quinctilianæ ætate in usu esse cœperat: sed ab eo damnatum. Improbatum* demagis *pro* minus, *in quo & Festus peccat: rejecta item* particulatim, *pro* speciatim: particulariter, *pro eodem*: saltem, *pro* solùm: insanè bene, *pro* valde bene: ferociter, *pro* sævè: *locus* fortiter *munitus*, *pro* validè: modicè, *pro* parum: gratiosè, *pro* eleganter, jucundéque: vicissim, *pro* mutuò: primò, secundò, terriò, *pro* primò, deinde, præterea: deinceps, *pro* deinde: ubi, *pro* quò: intrò, *pro* intus, *& contrà*: prorsum, *pro* prorsus: diu, *pro* dudum: abhinc, *de tempore futuro*: ad, *pro* ante diem: apud, *pro* ad: juxta, *pro* secundùm: quoniam, *&* quia, *pro* quòd.

DE verbis hæc suffecerint. Supersunt particulæ: in quibus non minùs aberratum. Ac primùm in Adverbiis: ubi initio se offerunt, quæ transcendunt decem rerum omnium classes. Nam univesè ad *ens* pertinent, *ita*, & *non*. Quorum prius vulgo habetur pro ad firmanti adverbio, quasi respondeat πῶς *non*. Sed parùm eruditorum eam esse opinionem, ait Erasmus Annotat. in Matth. V. 37. Pro se adferunt Terentii locum ex Andria act. v. sc. 11:

——— *S. Quid istic tibi negoti est. D. mihin?*
S. Ita. D. mihine? S. tibi ergo ———

Sed *ita* naturâ suâ est similitudinis adverbium; atque integrè hic sit, *ita est, uti dicis*. Idem judicii est de loco Horatii sat. v libri II. vers. II: ubi Lambinum vide.

Nec *etiam* respondero, nisi quando & aliud antè est affirmatum: ut cum significat *quoque*: quemadmodum apud Plinium lib. II epist. VI: *Etiamne libertos? etiam.* Non ante Plinii ætatem aliter hac voce usos, existimen. Sed si hujus satisfacere possit auctoritas, fatendum sit, ejus ætate sic responderi solitum à quibuscunque, affirmare aliquid volentibus. Nam lib. IV epist. XIII legas: *Hunc ego, Studes? inquam. Respondit, etiam.* Nullus hic sermo alius, quò *etiam* referatur, ante-

anteceſſit : ut parebit inſpicienti locum. Sed multùm jam tum degenerârat ſermo Romanus.

Non, pro *ne*, jam in uſu eſſe cœperat ætate eâdem. Sed barbarum dicitur ipſi Quinctiliano : cujus illud lib. I. cap. V : *Cognata ſunt*, NE, *ac* NON *adverbia : qui tamen dicat pro illo, Ne feceris*, NON FECERIS, *in idem incidat vitium ; quia alterum negandi eſt, alterum vetandi.* Quare nolim ſic loqui, *Non occidas* : vel, *non facias adulterium* : ſed, *ne occidas*, item, *ne fac. adult.* Vnus obiici poſſit Terentii locus Hecyr. act. III. ſc. II : *Non viſam uxorem Pamphili, cùm in proximo hic ſit ægra.* PAR. *Non viſas : ne mittas quidem viſcendi cauſâ quemquam.* Ad quæ ſic reſpondet Cornelius Crocus : *Poteſt quibuſdam movere ſcrupulum, quaſi vetet, cùm reverâ neget, ſi propiùs complecteris.* Cenſeo ego, Ciceronis ævo non eſſe ſic locutos : eoque damnari à Fabio : uti Ciceroni vitioſum *non ſcio*, quod idem Terentius uſurpat ; ut vidimus.

Quantitatis adverbiis accenſentur, *demagis*, *particulatim*, *ſaltem*. Primo uſus Lucilius. Quo pro *minus* uſurpant, Feſto quidem, ſive potiùs Paullo Diacono, ſe tuentur. Sed *de* hic eſt ἐπιτατικὸν ; unde vetus gloſſarium exponit σφοδρῶς, ac Nonius *valde magis*.

Particulatim notat *membratim*, aut *ſeparatim*. Sed vulgò uſurpant pro eo, quod Ciceroni eſt *ſpeciatim* : ut de reditu ſuo ad Senatum : *Legem ſpeciatim initio de ſalute mea promulgavit*. Alii pro eo dicunt *particulariter* : quod barbarum puto. Nec enim quia *ſpeciatim*, & *ſpecialiter*, dicatur (Columellæ lib. III. *generatim*, & *ſpecialiter præcipere*, opponuntur) eò etiam *particulatim*, & *particulariter*, dici exiſtimandum.

Saltem uſurpari ſolet pro *ſolùm*. Quomodo cum vulgo inter alios loquitur vir eximius lib. de Amphitheatro cap. V : *Theatrum, quod Nero poſtea magnificum in campo Martio erexit, fuit ſaltem è ligno.* Ubi mallem dixiſſet, *ſolùm è ligno*. Veteribus enim *ſaltem* ſignificabat, τὸ ἐλάχιστον, ſive *minimùm*. Sed ſcrupulum iniicit locus ille Plinii lib. XIII. Hiſt. Nat. cap. XI. *Ne terram quidem ipſam totam fuiſſe, quæ nunc Ægyptus intelligitur, cùm in Sebennytico ſaltem ejus nomen omnis charta naſcatur : poſtea addaggeratam Nilo.* Quomodo etiam habet vetus editio Parmenſis. Nec vetus cod. Muſ. multùm abit, ubi pro *ſaltem* eſt *altem*. Sulpecta tamen lectio Dalecampio ; qui pro *ſaltem* reponit *ſolùm*. Verùm, inquiunt, attendere oportet, quod & Varro ſic loquatur lib. XVI. rerum divinarum : unde iſta excerpſit B. Auguſtinus lib. VII. de Civ. Dei cap. XXI : *In Italia compitis quædam dicit ſacra Liberi celebra-*

lebrata cum tanta licentia turpitudinis, ut in ejus honorem pudenda virilia colerentur : non saltem aliquantùm verecundiore secreto, sed in propatulo exultante nequitiâ. Verùm locus ille parùm movet. Nam & ista, & imprimis, quæ deinde ex Varrone subiungit, satis indicant, non instituisse Augustinum Varronis verbis; sed sententiam ejus, partim Varronis verbis expressisse, partim suis. Imò nihil prohibet, quò minùs etiam in allatis Augustini verbis *saltem* valeat *minimùm*. Nempe ut sententia sit, si gentiles sacra adeò turpia amarent, minimùm in occulto ista celebrare debuisse, non palàm omnibus.

Insanè etsi naturâ suâ sit Qualitatis; quandoque tamen sit Quantitatis: ut quoties sumitur pro *valde*. Nec significationem eam damno; nisi cùm sermo est de iis, quæ sunt virtutis, ac judicio sapientum promerentur laudem. Justus tamen Lipsius non dubitat in talibus dicere, *insanè bene*: eoque nomine vapulat ab Henrico Stephano, libro de suspecta Lipsii Latinitate. Lipsio autem fundus hujusmodi sermonis est Plautus, & istoc Varronis in VI. de L. L. *Plautus, cùm vehementer vellet dicere, dicit insanè; quòd insani omnia faciunt vehementer.* Quomodo Bacchidibus est act. I v. sc. v:

Insanum magnum molior negotium.

Sed enim non multùm hæc juvare Lipsium videntur. Nam molliter satis Plautus ait, *insanum magnum*: ubi sermo est de audaci impostura hominis nequam. Quemadmodum & Tullius pro Milone commodè ait, *insanas moles substructionum*: in qualibus modus sæpe excedituri, more insanorum. Sed *insanè*, & *bene*, sociantur durè. Paullùm tamen ad excusandum Lipsium valet illud Mostell. act. III. sc. III. *insanum bonam porticum.* Interim & hoc similius Tulliano isti, quod adduximus. Nam in porticu struendâ, ornandâque, quis non videt, insanorum more posse peccari? At longè dissimile est, si dicas; *Epictetum insanè bene philosophari*; aut, *B. Augustinum insanè doctè scripsisse*; aut, *B. Cyprianum insanè piè vixisse.*

Qualitatis etiam sunt adverbia *ferociter, fortiter, modicè, gratiosè*; quorum postremum est apud Ulpianum. Sed primo istorum malè vulgò utuntur, pro *sævè, ac crudeliter*: altero abutuntur, cùm urbem ajunt *fortissimè munitam*, pro *validè munitam*: tertio item, cùm usurpant pro *parum*: quarto denique, cùm ponunt pro *jucundè, & eleganter.* Quid verò castè loquentibus denotent, diximus cap. XXXIII, cum ageremus de adjectivis, unde ista deriventur.

Relationis

Relationis adverbia sunt *vicissim*, ac *mutuò*. Quæ vulgò confundunt. Ut cùm pro eo, quod Græci dicunt φιλεῖν ἀλλήλους, ajunt, *vicissim amare*; cùm rectum sit, *mutuò*, vel *invicem diligere*, vel *amare inter se*. Relationis etiam sunt, quæ ordinem signant. Ut sunt *primò*, *secundò*, *tertiò*; qualia licet verè nomina sint in auferendi casu, cum κατ' ἐλλειψιν reticeatur nomen *loco*; tamen vulgò adverbia censentur. Quare nunc inter particulas iis locum relinquamus. Porrò sic planè usus nunc obtinet, ut illis utamur rationes numerantes, quibus aliquid probamus. Olim autem id notabant, quod dici solet, *primâ*, *secundâ*, *tertiâ vice*. Plinius lib. I, epist. V: *Ecce tibi Regulus. Quæro, inquit, Secunde, quid de Modesto sentias.* Et mox: *Rursus ille Quæro, quid de Modesto sentias.* Et paullo pòst: *Tertiò ille, Non jam quid de Modesto; sed quid de pietate Modesti sentias.*

Hujus etiam loci est *deinceps*: quod perperam usurpant nonnulli pro *deinde*; cum valeat idem, ac ἐφεξῆς. Cicero lib. IV Tuscul. *Gravissimus auctor Cato in Originibus dixit, morum apud majores hoc exemplar fuisse, ut, deinceps qui accubarent, canerent ad tibiam clarorum virorum laudes, atque virtutes.*

Denique etiam peccatum in locis, temporisque adverbiis. Loci est *ubi*. Hoc pro *quo*, vel *quorsum*, imperitos uti, penè omnes sciunt eruditiori hoc seculo, Sed ajunt, jam Appuleii ætate (vixit autem ille sub Divis fratribus) ita loqui consuevisse vulgus Romanum. Narrat enim lib. IX. Milesiarum, quendam, quia non satis Latini foret sermonis gnarus, minùs intellexisse rogantem, *quorsum vacuum duceret asinum*; at tum demum percepisse, quid vellet, cùm idem diceret; *ubi ducis asinum*. Scio, id velle Beroaldum; qui eum ad locum hæc annotavit: *Militem, Grammaticæ institutionis ignarum, inducit militariter loquentem, prævaricato Grammaticorum decreto; minimèque observantem placita Donatistarum**. Imò & similiter Andreas Alciatus lib. I, Prætermissorum †, voce *Sermo Latinus*. Nam κῶν στοιχεῖα * is liber digestus est. Sed enim, & hos, & alios non paucos, postea secutos, decepit vulgata lectio. Nam uterque usus codd. Appuleii, in quibus foret: *Ergo igitur agrè subiciens miles: Ubi, inquit, ducis asinum istum?* Sed pro *agrè* meliores edit. habent *Græcè*: quod & membranæ nostræ comprobant. Quare ut miles linguâ priùs locutus Romanâ; (quod ex Luciano etiam liquet, quem sequi, atque exscribere Appulejus solet:) ita postea Græcè est locutus: ut hinc de lingua Romanâ nihil possit colligi.

* *Mirifica Beroaldi locutio, cùm Donatus seculo duobus sit posterior Appuleio.*

† *Pag. 673. edit. Iunctinæ an 1546.*

* *Secundùm literarum seriem.*

Intro, & *intus*, malè confundunt. Qui error videtur & in vulgo obtinuisse Romano. Sic enim Charisius lib. I: *Intro est in locum, Intus in loco, dicimus: ut etiam apud Graecos ἴσω, εἴσω, καὶ ἔνδον. Ideoque Lucilius ait:*

† *Antiquò pro* aliud.

Nam velut INTRO aliud longè est, atque INTV' videmus:
Sic & APVD TE longè alid † est, neque idem valet AD TE:
INTRO nos vocat ad sese; tenet INTVS apud se.

Prout eos versus restituit Janus Dousa Pater. Ex libro autem Satyrarum nono esse arguit, quòd illo egerit de recta scribendi ratione: ut non modò ex Terentio Scauro, & Isidoro, constat; sed etiam ex fragmentis ejusce libri, quæ supersunt. Nec aliter, ac Lucilius præscribit, loqui ausim: etsi non ignorem è Cornelio Celso, in Cælii Foro Romano, obduci ista: *Inspirandumque, ut ea medicamenta intus compellantur.* De quo inferius, ut puto, erit dicendi locus.

Ut *alibi*, & *alicubi*, sic differunt *aliunde*, & *alicunde*. Nam *alibi*, *in* alio loco; *alicubi*, in aliquo loco: *aliunde* ex alio loco; *alunde* ex aliquo loco.

Est etiam loci adverbium *prorsum*: cùm id valeat, *planè*, *omnino*. Hoc de errore sic Cæsar Scaliger in Arist. Histor. Animal. lib. II. cap. XIX. sect. CXXXVII: *Prorsus, quod vulgus praecisè: at prorsum, τὸ πρόσθεν. Sic enim Latinè accipiendum est ab iis, qui integrè castèque in oratione* † *Hec 3.1.* *Romana versantur: ut apud Terentium* †; *Cursari rursum prorsum.*

Temporis verò adverbia sunt *dùm*, & *dudum*; quæ malè permiscent. Sanè, *Quamdiu rediit?* pervulgatum est. At Plauti est, *Quamdudum è foro rediisti domum?* Similiter audias vulgò, *Iamdu hora est prima*, vel *sexta*. At Terentii est *:

* *Hec 4.4.* *Jamdudum dixi, idemque nunc dico, Lache.*

Item †, PH. *Quamdudum venit Charea?* DO. *Modò.* Nempe *dudum* † *Eun. 4.4.* est de spatio breviori; *dùm* de longiori. *Jamdudum verò*, plus est, quàm *dudum*. Uti & *jampridem* amplius est, quàm *pridem*. Cic. lib. II. ad Att. epist. V: *Cupio equidem, & jampridem cupio Alexandriam visere.*

Etiam temporis est *abhinc*: sed præteriti. Cic. III. Verr. *Quaestor Cn. Papirio Consuli fuisti abhinc annis quatuordecim.* At perperam usurpant de tempore futuro. Ita dici solet, *Desinent inducia abhinc annis septem.* Sed veteres mallent, *post annos septem.* Vel etiam, *ad annos septem.* Quomodo Tullius ait I. Tuscul. *Et ego doleam, si ad decem millia annorum gentem aliquam urbe nostrâ potituram putem?*

Aberra-

Aberratum item in præverbiis, sive, ut usitatiùs vocantur, præpositionibus.

Ad, & *apud*, jam olim fuisse confusa à vulgo Romano, liquet è versibus Lucilianis; quos pullò antè adduximus.

Aliter etiam præverbio *ad* abutuntur: ut cùm ajunt, *Ad* XII. *Kal. Sept.* item *ad* III *Non. Iul.* & similia. Veteres enim pro eo, *A. D.* XII. *Kal. Sept.* item *A. D.* III. *Non Iul.* Ubi A. D. valet *Ante diem*. Nempe idem valent, III. *Non. Iul.* & *A. D.* III *Non Iul.* Sic, *ipsis Idibus*, & *A. D. Idnum*. Inter alios de isto vide Ciacconium ad primum Cæsaris de bello Gallico.

Iuxta Varronem, vel *iuxta Aristotelem*, dicimus pravâ vulgi consuetudine; quæ & abripuit Josephum Scaligerum. Sic enim ille in fine notarum ad Dionys. Catonem: *Hæc Publiana, quamvis inter nugas theatrales jactata, tamen quid rectum, quid utile sit, iuxta Horatium, melius Chrysippo, & Crantore dicunt*. Etiam Lipsius lib. II. Physiol. Stoic. dis. V. κατ' αὐτοὺς, vertit, *iuxta ipsos*. Et scio, similia in nostris etiam reperiri. Sed veteres dicerent pro eo, *secundùm ipsos*, *secundum Horatium*, & ita in aliis. Vidimus de eo etiam in Originum libris: quæ non repono.

Pro paucis diebus commodare, vel *mutuo accipere*, perperam, pro *in*, vel *ad paucos dies*. Uti Livius: *Obsidio vix ad paucos dies tolerabilis. Utrùm in unum annum facti sint*. Nec abludit hoc Terentianum*: **Eun. s. 6.*

Sed in diem istuc, Parmeno, est fortasse, quod minare.

Belgæ id concinnè, t'is op borg. Vt *in diem vivere*† dicitur, qui non est sollicitus de crastino. †*Cic 2. Off.*

Insuper peccatum in conjunctionibus. Ita *quoniam*, & *quia*, pro *quòd*, vergente Latinitate, vulgò dixere. Eâque consuetudine vulgatus quoque interpres (ut non quidem sequi, ignoscere tamen debeamus) Matthæi cap. II. transtulit: *Tunc Herodes videns, quoniam illusus esset*. Ubi Græcè: Τότε Ἡρῴδης ἰδὼν, ὅτι ἐνεπαίχθη. Ac similiter idem alibi. & 2. *Philipp.*

Vel pro *sive*, Latinum non est. Vt cum dicunt; *Diana, vel Phœbe nihil aliud est, quàm Luna*. Similéque, *Nescit homo, utrùm odio, vel amore, dignus sit*, Pro, *an amore*.

FINIS LIB. I.

GERARDI JOANNIS VOSSII

DE VITIIS SERMONIS,

FALSOQUE SVSPECTIS,

LIBER II.

In quo multo etiam glossa, sive difficiliores voces Latinobarbara, explicantur, & illustrantur.

CAP. I.

Secundo hoc libro duo nobis proposita esse refertur; quorum prius est, ut, sicuti libro fecimus superiori, sta hoc denuo pro vocibus barbaris reponamus Romanas; & Latinarum quidem, sed non ex consuetudine Romanâ, usurpatarum significationem, atque usum verum, aperiamus. Alterum autem est, ut, quò melius intelligantur scriptores, qui, desinente, aut desito jam puriori sermone Romano, claruerunt, explicemus compluria barbara, vel semibarbara, quæ apud eos leguntur. Particulatim verò primo hoc capite, tum de vitiis aliquot Orthographia agitur, tum Prosodia. In Orthographicis primus datur locus vocabulis, quæ Hebraïs debemus. In iis peccari, quando pontifex ille Abimelech *vocatur, qui est* Achimelech; *cumque* Adon *dicitur, pro* Ahod; Berſabe, *pro* Bethſabe; Elchana *pro* Elcana; Helias, *pro* Elias; Heſter, *pro* Eſther. *Iod rejectum in* Eſaias, *&* Ezechiël. *Unde fit, quòd temporibus Karoli M. dixerint* Zaſu, *pro* Jeſu. Jeruſalem *rectiùs ſcribi, quàm, cùm ſpiritu,* Hieruſalem. *Scribendum* Mæcenas, Anicius, Marcia *gens,* Hirtius. Gajus *pronunciatum, etſi* Cajus *ſcriberetur; cujus moris ratio adfertur.* Londenſis *aliud, ac* Londinenſis; *&* Dacia, *ac* Dania; *quæ Radevicus, & alii, confuderunt. Britannia gemino* N *exarandum, contra* ἀναλογίαν. Muſéum *ſcribi oportere: item* ſtrategema, *&* cimelion: *inque Latinis* ſervitium, *&* ædilitius. Temperius, *&* temporius *dici.* Laterna, *ſine* N, *etymo adſtrui.* Caritas *ſine ſpiritu ſcribendum.* Domnus *de iis, qui dignitate funguntur Eccleſiaſticâ. De diviſione literarum. In modulo ſyllaba præcipuè peccari in Græcis: maximè in propriis nominibus. Interim id fieri etiam in appellativis, & quidem Latina originis.*

Magnum

MAGNUM jam iter confecimus in carpendis vocibus vitio creatis. Valde autem se deceptum sentiet, qui, hac quasi nixus industriâ nostrâ, putârit, abunde se caviſſe sibi à barbaris, si iis abstinuerit solis; nam tantummodo luculentum barbarorum specimen dedimus; ut juventus, hisce animadversis, edderetur cautior, omniáque appenderet ad stateram sermonis Romani; nec aliquid usurparet, nisi cujus idoneum ex veteribus sciret auctorem. Interim innumera supersunt nihilo meliora iis, quæ attulimus: cujusmodi qui mediocris fuerit judicii, atque industriæ, haud difficulter per se obsérvârit, modò eam institerit viam, ad quam prævimus. Quia tamen nec juventuti tantum sæpe judicii est; nec ætate provectis tantum ab re sua otii sit, hoc ut laboris subire velint, aut possint: jam finem imponenti superiori libro, ac mecum cogitanti, quantum esset, quod præteriissem, in mentem illud vènit, facturum me rem non ingratam puritatis, ut vulgus barbarum loquitur, sive, ut dicere malim, puri sermonis amatoribus, si novam iterum aciem talium ostendam, cumque ea confligere denuo parem; ne illa, quæ in scriptis non vulgarium dico animarum, sed interdum doctissimorum etiam hominum, dictionis, alioqui lectissimæ, honorem non leviter labefactant; deinceps etiam inquinent adolescentiæ sermonem; quæ, priorum auctoritate compulsa, vestigiis eorum insistere non vereretur. Ut verò gemino prosim nomine, stat animus, deculpatis illis quotidiani sermonis vocibus, quas dicebam, admiscere γλώσσας ξυναὰς, sive peregrina vocabula à labantis, vel collapsæ Latinitatis scriptoribus usurpata; eáque subinde paullo fusiùs explicare, ut eâdem lucem afferam multis superiorum seculorum monumentis; quæ verbis concepta cepas, & allium olentibus; sed res sæpe non minùs solidè, nervoséque explicant, quàm à magnis nostri seculi ingeniis factum. Miscellum hunc laborem aggressuris initium esto ab iis, ubi ὀρθογραφίας, vel προσῳδίας vitium se offert. Utrobique autem brevitati sic studebo; ut, quæ dicam de duobus iis, uno hoc capite complectar: nempe tum quia alibi de istis pluribus dictum nobis; tùm quia ad ea propero, quæ ad integra pertinent vocabula, majorisque mihi esse usus videntur.

In ὀρθογραφίᾳ nuspiam error est proclivior, quàm in propriorum illis, qui accepimus ab Hebræis. Cujusmodi præter ea, quæ superioris libri capite x attuli, multa sunt alia. Sanè *Abimelech* Pontifex, Abiathari parens, qui à Doëg Idumæo interemtus, secundùm Hebræos codd.

codd. Latinosque *Achimelech* vocari debet. *Adon* Sulpitio Severo, aliis *Aioth*, pro אחוד *Ahod*, vel *Ehud*, LXX Αωὸδ: uti quoque est in editione Romanâ. *Berſabe* nuncupatur Sulpicio Severo, secuto interpretes LXX; quæ in Hebræis codd. & hos sequenti Hieronymo, *Bethſabe*. Quamquam nec τῶν ἑβδομήκοντα † is error videtur; sed codicis vitiati. Nempe LXX. scripsere θ; sed pars inferior tempore in altero est latere detrita, sic ut ϱ existimaretur. *Elcana* rectiùs, quàm *Elchana*; quod apud Sulpitium Severum. Etiam *Elias* malim, quàm *Helias*: *Eſther*, quàm *Heſter*. At non itidem *Eſaias* damnem, pro *Ieſaias*, abjecto Jod; quod etiam fit in *Ezechiël*, pro *Iezechiel*.

† *Septuaginta interpretũ*

* Pag. 510. ed. Wechel. an. 1594.

Zaſu, pro *Ieſu*, legimus in Annalibus Francorum à Pithœo editis *: *Sic me Deus adjuvet Zaſu patrocinia*. Unde & *patrocinia* pro *patrocinium* dixisse colligas: nisi *patrocinio* rescribendum. Cæterùm *Zaſu* non est ex peculiari librarij inscitiâ: sed partim ex usitatâ permutatione literarum A, & E; partim ex eo, quòd vulgo vicinus esse sonus literarum Z, & I consoni: unde & ναῦλιν καὶ ἀδίδραν, quam *Græci* ζύγα, hanc Latini *juga* appellant: ac à ζεύγω quoque est *jugo*, & *jungo*.

Hæc hominum sunt nomina. Sed etiam in locorum vocabulis aberratur. *Jeruſalem* scripsero sine H: contrà quàm facit Apollinaris pſal. cxxxvi, Ἰερουσαλήμ. Et tamen *Hieroſolyma* cum H dicam: nempe ut morem geram errori eorum receptissimo; qui cùm de Solymis, apud Homerum, & alios, legissent, & de fama urbis Jerusalem audiissent multa, sic dici putarunt; quasi ἱερὰ Σόλυμα: cùm *Jeruſchalaim* propriè signet *viſionem pacis*: ut explicant Hieronymus epist. ad Marcellam, Ambrosius, sive Hilarius, diaconus Romanus, in epist. ad Rom. cap. xi, Augustinus Tom. iv de cathechizandis rubibus cap. xx: ut Gregorium M. Nicetam, & tot alios, mittam.

Similiter error committitur in propriis Latinis, Græcisque: ac primùm, hominum. Ut *Mecœnas*, pro *Macenas*, cùm Græcè sit Μαικήνας. *Amitius* per T, cum in lapidibus semper exaratũ sit per C: fortasse ἀπὸ τοῦ νίκης. Sed & *Martius* quidem à *Marte*; à *Marco* autem *Marcius* dicendum: ut *Ancus Marcius*, & inclyta apud Romanus *Marcia* gens. *Hirtius* ab *hirto*, non *hirco*. Nam priùs comprobant libri, nummi, lapides.

Quod verò non injuriâ aliquis miretur; jam olim fuit, ubi ratio scribendi abiret à pronunciatione. Ut cum *Cajus* pronunciarent, *Cajus* scriberent. Cujus rei causſam non pigebit adferre. Sanè αὐτόχθονες † præ cæteris erant honorati. At γηγενεῖς, sive γηγένεις, idem ac αὐτόχθονες. Itaque

† *Suo è solo geniti, sive Aborigenes.*

que scholiastæ Æschyli, & Aristophanis, Καὸν interpretantur *nobilem*: quod & apud Hesychium legas. Quamquam & *dominum* possis exponere: quod convenit illi in sponsalibus; *Ubi tu Cajus, ego Caja.* G verò pronunciari solere, docet inter alios Ægyptiacæ Syenes præfectus Terentianus Maurus:

Asperum quia vox sonorem leniore interpolat,
Vel priores G Latini nondum ab apice finxerant;
Cajus prænomen inde; C. notatur, G. sonat.

Omne hoc inde est, quòd prisci illi Romuli nepotes non haberent literam G; sed pro ea C scriberent: unde, LECION. PUCNANDOD, MAGESTRATOS, EXFOCIUNT, in columna Duilliana, pro *legion. pugnando, magistratus, effugiunt.* Postea pro sono diverso diversas posuerunt figuras. In *Cajus* id non factum, dum quisque more veteri suum mavult nomen exarare. Vetus tamen remanlit sonus; quia persisterent *Gajus* pronunciare, sicut antea. De propriis hominum hactenus.

Erroneæ (si sic loqui licet) ἐξηγήσεις in locis exemplo erit, quando commutantur nomina *Londa*, & *Londini*; *Lundensis*, & *Lundunensis*. Uti factum à Radevico de gestis Frederici Ahenobarbi cap. VIII, & seqq. ubi Eskilus *Londinensis* vocatur, qui à Londa, Daniæ metropoli, *Londensis* erat appellandus. Siquidem Eskilus ille secundus fuit Danorum archiepiscopus, vicinæ *Sueciæ* primas, ac Ecclesiarum ibidem curator; ut ex Saxone *Grammatico*, & aliis, constat. Itaque non *Londinensis*, sed *Londensis*, rectè de eodem exaratum, apud Petrum, Abbatem Cellensem, lib. I epist. XXIII, & lib. V ep. V, & lib. VI. ep. XV, & lib. VII ep. VI, & lib. VIII ep. I, XIX, & XX. Atque in notis ad hunc *Cellensem* observat doctissimus *Sirmondus*, „spissiori etiam errore apud Innocentium III epist. CCCXXI, pro *Londensis* legi *Lugdunensis*.

Hic civitatum nomina confunduntur. Est verò cùm idem in totis contingat regionibus. Uti in *Dania*, & *Dacia*. *Daci* enim, pro *Danis*, crebrò legas apud medii ævi scriptores: sicuti monitum Abrahamo Ortelio in Thesauro suo. Ac liquet hoc ex Ottone Frisingens., & Radevvico; uti jam observatum Nicolao *Serrario* scholiis in Translationem *S.* Bernvvardi. *Sanè* prior lib. I gestorum Frederici Barbarossæ, cap. XXIV. refert, ut Daciæ Rex postulârit à Cæsare investituram Daciæ. Alter narrat, ut Merseburgi controversia de regni

Daciæ successione fuerit à Cæsare diremta. At ab iis oris longè dissiti erant Daci; qui nunc Transylvani, Rasci, Servii, Bulgari. Similiter Petrus Abbas Cellensis lib. VIII epist. XIX ad Eskilum antè memoratum: *Ecce vestra Dacia remota est à nostra Francia.* Quæque Matthæus Parisius in Historia ad an. CIↃ CCLI narrat de filiis Aldemari quondam Regis Daciæ; quorum Henricus crudeliter à fratre Abele interemtus, Abel propterea à magnatibus Daciæ in exilium ejectus; ea nonnisi de Daniæ regno possunt intelligi. Interim nihil in scriptoribus mutandum; quia non librariorum is lapsus, sed scriptorum.

Ut verò aliarum rerum, sic etiam in regionum, & urbium ὀρθογραφία, attendere oportet ad *ἀναλογίαν* vocabulorum, quæ aliis sunt locis imposita. Nec tamen id ubique locum habet. Alioqui enim dicendum esset *Britania*, unico N: ut *Aquitania*, *Hispania*, *Mauritania*, & id genus alia. Nempe tum solùm sequenda est *ἀναλογία*, cùm eam consuetudo veterum vel peperit, vel aluit; nam, ut ait Comminianus †, *Ridiculum est legem adversus consuetudinem ferre; quæ sola in nostro sermone dominatur.*

† *Apud Charisium Sosipatrum.*

Atque hoc Comminiani præceptum non solùm habet locum in locorum propriis; sed etiam *in communibus*, quæ *appellativa* dicuntur. Inque his similiter originis plurimùm ratio habetur; sive ea à græco fonte sit, seu Latino. Itaque cum Græci dicant Μουσεῖον, perperam scribitur *Musæum*, pro *Musēum*. *Strategema* in secunda vocalem habet secundam, quia Græcè est στρατήγημα. Quod si Dores sequi malis, ut fere solent Romani; saltem A fuerit correctum. *Ciminilia* legas lib. primo Decretalium Gregorii IX, Tit. XXIII de Officio archidiaconi. Omnino, ut Carolo Molinæo jamdiu monitum, *cimelia* dicendum, ex Græco κειμήλια, quo signantur res pretiosæ seposítæ. Atque idem error commissus Tit. XL de verborum significatione, ubi *in cimiliis* exaratum, pro *in cimelio*.

In Latinis similiter *servitium* per T scribendum, quia est à *servitum*. *Ædilitius* per T, quia dicimus *ædilitas*. *Temporius* malim à *tempori*; nec *temperius* propterea damnâro; quando veteres, ut *pigneris* dixere, unde *pignero*; sic etiam *temperis*, (quod apud Plautum *) unde *tempero*. At *temperius* ejusdem ac *tempero* originis est; nam propriè *temperiùs* accedit, qui magis tempore, seu tempori venit. Itaque Ciceronis est lib. IX epist. XVI. *Memini te mihi Phameæ cœnam narrare; temperius fiat: cætera eodem modo.* Quomodo & legit Paullus Manutius, ac *maturius* exponit. Fatetur vero, non alibi se id vocabuli reperisse, quàm apud Cor-

* *Persa act. 5 sc. 1.*

Cornelium Nepotem ; unde hæc adducit verba in Vita Terentii, à Tiberio Donato scriptâ: (Suetonium Tranquillum dicere debuerat, quem verè esse auctorem , extrema Vitæ verba clarè docent:) *Nepos auctore certo comperisse se ait , C. Lalium quondam in Puteolano Kal. Martiis admonitum ab uxore, temperius ut discumberet, petuisse ab ea , ne interpellaretur.* Sic est in veteri Tarvisina anni CIↃ CCCC LXXIV. Illa tamen Rob. Stephani anni CIↃ IↃ XLI, item Parisina Lindenbrugii, *temporius* habent. Sed puto, veteribus libris standum. Sanè sic Mssi etiam codices Ciceronis loco memorato : quos secuta illa Rob. Stephani anni CIↃ IↃ XLIII, & Lambini Santandreana an. CIↃ IↃ LXXX; imò & Hamburgensis Guilielmii, ac Gruteri. Ut non multum moveat, quod H. Stephanus in suo Pseudocicerone* *temperius* legere malit, quia Cicero *tempori* scribat, non *tempore*. * Pag. 148.

Lanterna hodie pronunciant variæ gentes. Atque hoc inde est, quòd, labente Romani sermonis puritate, in multis N infercirent, præter consuetudinem priorem. Itaque *lanterna* etiam exaratum est apud Matthæum Parisium in vitis XXII Abbatum †. Sed aliud etiam etymon suadet; cùm ex eo sit nomen, quòd à latere gestetur; vel quia lateat, ac concludatur lumen. Nec dispar obstat quantitas, cùm suppetant & alia multa, quæ à modulo primogenii recedant. † Pag. 52. vers. 3.

Est ubi ex origine nihil subsidii petere sit: ut in *carus*; pro quo vulgò *charus*, quasi à χάρις foret: ut suspicatus jam olim Petrus Schottus epistolâ ad Rodolphum Agricolam*. Sed Hebrææ esse originis vel potiùs Chaldææ, ostendimus in Originum libris: nempe ab יקר *jekar*, quod notat *pretiosum, carumque esse* ; qualia quæ sunt, amari à nobis solent. Sed quicquid de etymo sit [nonnulli enim à *carendo* esse , eoque Latini ortûs putant] planè sine spiritu *carus*, vel *karus*, non *charus* , scribendum: quod tum ex lapidibus, & nummis, tum ex optimis libris , in his Pandectis Florentinis, & Virgilio carpensi, liquet. Pluribus id docet Aldus in Orthographia: eandemque scripturam probat Achilles Statius ad Catulli Epigr. II. * In Centuria epistolarum Philologicarum edita à Goldasto.

Posteriora etiam secula in suorum temporum rebus aliquid sibi juris vindicant. Quamobrem, qui ubicunque *domnus* in Mssis reperiunt, *dominus* reponunt, næ illi scriptoribus sunt injurii: quando sic multis obtinuit seculis, (sicut libri Mssi testantur) ut *domni*, pro *domini*, de Ecclesiastica dignitate fungentibus diceretur.

Nec solùm peccatur diversitate literarum : sed etiam vocum divi-

sione. Ut cum scribunt, *doc-tus, nos-ter, Eras-mus:* pro *do-ctus, no-ster Era smus.* Verùm obtendunt nobis hoc Cæsaris Scaligeri de Caussis L. L. cap. I: *Neque aliter scribere debemus, quàm loquamur.* At hoc ne florente quidem Româ, perpetuum fuit; quia *Gajus* dicerent, *Cajus* scriberent; ut antè vidimus. Fateor tamen sic fere fuisse olim. At dispar ratio nostrorum temporum. Quid enim, an quia dicimus *pe-rire*, pro *per-ire*, eò sic scripserim, neglectâ origine, ac veteri pronunciandi ratione? At, inquiunt, si quis sic efferat hodie, ridendum se propinet. Non diffiteor, sed dispar est ratio scribendi: ubi exarandum ut veteres, & loquebantur, & scribebant: utcunque nunc, inviti licet, abripiamur cum vulgo: cui in sermone obsequimur, ne brachia videamur tendere contra torrentem. Ac imitamur hac parte Ciceronem; qui sic ad brutum scribit: *Quin ego ipse, cùm scirem, ita majores locutos esse, ut nusquam in vocali adspiratione uterentur; loquebar sic, ut pulcros, Cetegos, triumpos, Cartaginem, dicerem. Aliquando, idque serò, convicio aurium, cùm mihi extorta veritas esset, usum loquendi populo concessi; scientiam mihi reservavi.* Loquar igitur cum junioribus, ne ludibrium debeam indoctis; & eruditioribus etiam laureolam videar in mustacio quærere. At in scribendo, sequar eruditiorum illos, qui antiquos sequuntur duces. Nam quis dubitat, quin veteres dixerint *do-ctus*, cum à *doceo ἀναλόγως* sit *docitus*; ut ab *habeo habitus*, à *moneo, monitus*: à *docitus* verò *doctus κῦ συκοφαντῶ. Sic a-gmen* protulere, quia esset ex *agimen*; ut a *monto monumen*, unde *monumentum*. Nec tamen *o-stendo* scribendum, sed *os-tendo*, quia est ab *ob*; cujus posterior in S commutatur. Nisi malis, veteres, ut *ab*, & *abs*, sic *ob*, & *obs* dixisse; de quo alibi monuimus.

Nec in ὀρθοεπείᾳ solùm peccari videas, sed etiam προσῳδίᾳ: quod vocabulum græcis tonum, spiritum, & tempus, comprehendit; Latinis solùm tonum, & tempus: quia his adspiratio vulgò literis accensetur; ut vitium ejus ad ὀρθοεπείαν potiùs referatur.

Toni, qui *accentus κατ' ἐξοχὴν* dicitur, vitium est, si *utique* dicas, vel scribas, cum accentu in mediâ, quando sumitur pro *omnino*, vel *certè*: ut in illo Ciceronis ad Att. lib. XIII. ep. XXI: *Eodem die, utique postridie.* Et lib. XIII ep. IV: *Velim antè possis: sin minùs, utique simul.* Dispar ratio, si dicas, *frui, utique opibus.* Sic *itaque* pro *ergo* cum accentu in primâ: in secundâ, pro *& ita.* Quomodo veteres esse locutos, ostendit hoc Terentii Andr. III. III. *Imò ita volo, itáque postulo, ut fiat.* Et Eunucho II. III:

--*Red-*

——Reddunt curatur â junceas.
Itáque ergo amantur.

Ubi Donatus: *Itáque, Atque ita fit, ut amentur.* Ratio discriminis est, quòd *itáque*, pro *& ita*, duas res notet; uti & duæ suæ sunt voces. At *itaque* pro *ergo*, vel *igitur*, vox est una, licet composita, remque designat unâ. Quamobrem nec enclitica locum habet in istis, *atque*, *neq;*, *namq;*, *quisque*, *sive*, *ubique*, *ubicunque*. Nisi forte & *ubique* reperiatur, non pro *omni in loco*; sed pro, *& ubi*: ut si dicas, *Ubi tres, ubique vel duo fuerint congregati in Christi nomine.*

At in accentu pariter, ac quantitate, peccant, qui dicunt *regimen*, pro *régimen*; *compétitor*, pro *competitor*. Præcipuè verò in Græcis errari solet. Sic Lactantius, si libris nonnullis fides:

Ecclesia pastos ubere, lacte, sinu.

Item Odo Cluniacensis præfatione alterâ Moralium in Job:

——Claro quem climate tensa
Ecclesia reboans laudet——

Quasi non græcè sit ἐκκλησία. Inque his ipsis nuspiam toties se turpiter dare multi solent, quàm in propriis: quia abitrantur ejusmodi esse arbitrarii juris: quod Servio scriptum in illud 1 Æn. *Huic conjux Sichaus erat.* Id verò ad omnia extendere, ridiculus sit error: ut cùm poëtæ Christiani, quæ Græcè per E, vel O breve, scribuntur, non verentur producere: vel cum corripiunt, quæ exarantur per H, vel Ω. Sic secunda in *Euphemia*, licet Græcè sit Ευφημία, brevis est Sidonio Apollinari in Panegyrico:

Gaudeat Euphemia, sidus divale parentis.

Ac primam in *Stephanus*, & alteram in *Ambrosius* producit Ennodius Ticinensis: cum Græcè sit Στέφανος, & Αμβροσίος. Sed idem in Latinis etiam, nec propriis, toties in metrum peccat, ut pigeat meminisse. Andreas Schottus medicinam sæpius studet facere; sed invitis libris: ut dubium non sit, quin perperam ipse scripserit Ennodius, magnam partem culpâ seculi, quo vixit. Mirum verò renatis literis à multis sæpe tam fædè impingi. Sic Sixtus Senensis†, uti Alciatus de jureconsultis fecerat, ita ipse de Scripturæ interpretibus judicium laturus, hunc in modum carmen concludit:

† *Post perorationem lib. 3.*

At brevis, & facilis, non est spernenda tyroni
Lyrensis expositio.

Ac repetit Serrarius in Prolegomenis Bibliacis cap XXVII, quæst. XVIII. Atqui prior in *tyroni* veteribus est porrecta, & tertia in

tia in *expositio* est correpta, cùm sit ab *expositum*. Summus vir, Justus Lipsius, epithalamio ad Victorem Giselinum sponsum postremam in *colui* produdit in glyconio hoc, *Marspiter colust agrum*: & paullo antè corripit *vis* in hoc trochaico:

Frange jam nucem marite, si vis esse nucleum.

* Pag. 467. Ἐξευκλοπαιδείας editor in Logicis * ait:

In simili qualitas una est, in dissimili haut est.

Sed hisce eo facilius ignoscendum, quòd aliis studiis valerent; nec inter poëtas nomen profiterentur suum. Non contradico. Sed sæpe etiam illi, qui quantivis pretii videntur, modulum syllabæ negligunt. Horum malim nunc nominibus parcere: præsertim quando abundè id de plerisque ostendimus in secundo de arte grammatica.

CAP. II.

Repetitum, quod libro dictum priori, tria esse genera vocum barbararum: alia enim esse barbara originis, nec recepta in civitatem: alia originis Latina, ac nihilominus ignota Latinis: alia Latinis usurpata, sed in alia, quàm fiat, significatione. Amiralius *priori parte sui esse ab Arabibus; posteriori Græcum videri.* Alembix, *pro cadi, vel olla genere, esse ex Arabico, & Græco.* Aldii, & Aldiones; aldiæ, & aldionæ. Allode, *sive* allodiũ *vocari, quorum penes aliquem dominium sive proprietas sit; ut quæ patrimonii sint: & origine vocem Germanicam videri.* Ambassiatoris, *pro legato, genuinum* ἐτυμον. Arimannus, *sive* Erimannus, *pro cliente domini sui.* Assasinorum *vox Turcica, pro hominibus conductitiis ad aliquem interimendum.* Auca, *pro* anser, *sine ab Arabibus, dubium, an Græcis.* Augis *nomen esse ab Arabibus: Græcis, Latinisq;* apogeum *dici, aut* absidem summum: *at* jugum *Ciceroni aliud esse; nempe signum Libræ.*

Hinc jam ad ea me conferam, ubi non tam in ratione scribendi, vel accentu, aut syllabæ modulo, peccetur; quàm in ipso vocabulo. Quæ trium generum sunt, ut initio operis dicebamus. Primùm quædam sunt ortu barbara, nec civitate donata; qualia, nisi jam longo usu in varias se linguas diffuderint, maximè interpretationis egent: quia, quid significent, difficilis est conjectatio omnibus linguæ ejus ignaris, unde sunt profecta. Deinde alia sunt, quæ originem

ginem ſuam debeant Latio, vel Græciæ: nec tamen apud ullum reperiantur idoneum puri ſermonis auctorem. Denique ſunt non pauca, ubi vox quidem Latinis auribus eſt nota; ſed eo peccetur, quòd in aliena, ſive Romanis ignotâ, ſignificatione uſurpetur. De ſingulis igitur horum claſſibus aliqua adtexam: ac ordiar ab iis, quæ ortu ipſo barbariem prodant: ut quæ genus ſuum ducunt ab illis, quos Romani, Græcique, pro faſtu ſuo, barbaros dixere: præcipuè ab incolis magnæ matris noſtræ Germaniæ: vix tamen alia adferam, quàm quæ reperias apud ſcriptores alicujus nominis; quorum & verba plurimùm ſubjiciam. Interea ex innumeris ſolùm pluſcula, & quæ ſe offerent primò, adducam. Nec enim Lexicon ſcribimus mixobarbarum: ſed tantummodo δείγμα ejus, ſive *ſpecimen*, damus.

Admiralius qui vulgo vocatur, is Græcò vocabulo eſt *thalaſſiarcha* dicendus, vel Latino, *maris præfectus*. Quod ſi barbarum placet, origo potiùs *Amiralius* exigat. Omnino enim eſt ab Arabico *emir*, ſeu *amira*; quod *dominum* ſignat. Itaque *Amiras* & Amireus, eſt Paullo Diacono. Similiter Ivo Carnotenſis in Chronico, quod longè auctius eſt in bibliotheca Nob. & præclari viri, Guilhelmi Noomſii, Arlanderveniæ Domini: *Arabum Amiras, miſſus ab Humaro, cepit Cæſaream Paleſtinæ*. Sigebertus in Chron. *In regno Saracenorum quatuor præfectos ſtatuit, qui Amirai vocabantur; ipſe verò Amiras vocabatur, vel Protoſymbulus*. Matthæus Pariſius ad an. CIↃ CCIII: *Procurator civitatis, qui linguâ eorum* (Turcicâ) *emir dicebatur*. Item ad an. CIↃ CC LXXII; ubi agit de Eduardo, regis Angliæ primogenito, prope Achon periclitante: *Amiralius Joppenſis, natione Sarracenus: qua dignitas apud nos conſulatus vocatur*. Similiter ſcriptores Græci. Nam apud Zonaram legas in Michaële Paphlagone, Hequenem Calipham dictum eſſe Amiram. Et Elhadech Calipham ſimiliter eſſe appellatum, narrat Nicetas lib. v de imperio Manuelis Comneni. Ab *amiras* igitur eſt *amiralius*: pro quo, qui etymon neſcirent, quaſi ab *admiratione* eſſet, *admiralius* dixere; vel *admiralius*, ut eſt in Chronico Caſſinenſi lib. III cap. XLIV. & alibi. Imò & *admiratus*, vel *admiraldus*: ut apud Rogerum de Hoveden Tom. II Annal. Quin & *Admiraldus* legas apud Turpinum de vita Karoli M. cap. XVII, & XX; Othonem Friſingenſem lib. VII cap III, & V; Cæſarium lib. IV Mirac. cap. XV; & Bekam in Chronico, ubi de Guidone. Longiſſimè autem abit *admiraviſius*: quod apud Matthæum Pariſium in Hiſtoria reperias; uti & memoratum *admirali* vocabulum.

GERARDI JOANNIS VOSSII

DE VITIIS SERMONIS,

FALSOQUE SVSPECTIS,

LIBER II.

In quo multo etiam glossa, sive difficiliores voces Latino-barbara, explicantur, & illustrantur.

CAP. I.

Secundo hoc libro duo nobis proposita esse refertur; quorum prius est, ut, sicuti libro fecimus superiori, ita hoc denuo pro vocibus barbaris reponamus Romanas; & Latinarum quidem, sed non ex consuetudine Romanâ, usurpatarum significationem, atque usum verum, aperiamus. Alterum autem est, ut, quò melius intelligantur scriptores, qui, desinente, aut desito jam puriori sermone Romano, claruerunt, explicemus compluria barbara, vel semibarbara, quæ apud eos leguntur. Particulatim verò primo hoc capite, tum de vitiis aliquot Orthographiæ agitur, tum Prosodia. In Orthographicis primus datur locus vocabulis, quæ Hebraïs debemus. In iis peccari, quando pontifex ille Abimelech *vocatur, qui est* Achimelech; *cumque* Adon *dicitur, pro* Ahod; Bersabe, *pro* Bethsabe; Elchana *pro* Elcana; Helias, *pro* Elias; Hester, *pro* Esther. *Iod rejectum in* Esaias, *&* Ezechiël. *Vnde sit, quòd temporibus Karoli M. dixerint* Zasu, *pro* Jesu. Jerusalem *rectiùs scribi, quàm, cùm spiritu,* Hierusalem. *Scribendum* Mæcenas, Anicius, Marcia *gens,* Hirtius. Gajus *pronunciatum, etsi* Cajus *scriberetur; cujus mortis ratio adfertur.* Londensis *aliud, ac* Londinensis; *&* Dacia, *ac* Dania; *quæ Radevicus, & alii, confuderunt. Britannia gemino* Nexarandum, *contra* ἀναλογίαν. Musæum *scribi oportere: item* strategema, *&* cimelion: *inque Latinis* servitium, *&* ædilitius, Temperius, *&* temporius *dici.* Laterna, *sine N, etymo adstrui.* Caritas *sine spiritu scribendum.* Domnus *de iis, qui dignitate funguntur Ecclesiasticâ. De divisione literarum. In modulo syllabæ præcipuè peccari in Græcis: maximè in propriis nominibus. Interim id fieri etiam in appellativis, & quidem Latinæ originis.*

Magnum

MAGNUM jam iter confecimus in carpendis vocibus vitio creatis. Valde autem se deceptum sentiet, qui, hac quasi nixus industriâ nostrâ, putârit, abunde se caviſſe sibi à barbaris, si iis abstinuerit solis; nam tantummodo luculentum barbarorum specimen dedimus; ut juventus, hisce animadversis, edderetur cautior, omniáque appenderet ad stateram sermonis Romani; nec aliquid usurparet, nisi cujus idoneum ex veteribus sciret auctorem. Interim innumera supersunt nihilo meliora iis, quæ attulimus: cujusmodi qui mediocris fuerit judicii, atque industriæ, haud difficulter per se obsérvârit, modò eam institerit viam, ad quam prævivimus. Quia tamen nec juventuti tantum sæpe judicii est; nec ætate provectis tantum ab re sua otii sit, hoc ut laboris subire velint, aut possint: jam finem imponenti superiori libro, ac mecum cogitanti, quantum esset, quod præteriissem, in mentem illud vènit, facturum me rem non ingratam puritatis, ut vulgus barbarum loquitur, sive, ut dicere malim, puri sermonis amatoribus, si novam iterum aciem talium ostendam, cumque ea confligere denuo parem; ne illa, quæ in scriptis non vulgarium dico animarum, sed interdum doctissimorum etiam hominum, dictionis, alioqui lectissimæ, honorem non leviter labefactant; deinceps etiam inquinent adolescentiæ sermonem; quæ, priorum auctoritate compulsa, vestigiis eorum insistere non vereretur. Ut verò gemino prosim nomine, stat animus, deculpatis illis quotidiani sermonis vocibus, quas dicebam, admiscere γλώσσας ξενικὰς, sive peregrina vocabula à labantis, vel collapsæ Latinitatis scriptoribus usurpata; eáque subinde paullo fusiùs explicare, ut eâdem lucem afferam multis superiorum seculorum monumentis; quæ verbis concepta cepas, & allium olentibus; sed res sæpe non minùs solidè, nervoséque explicant, quàm à magnis nostri seculi ingeniis factum. Miscellum hunc laborem aggressuris initium esto ab iis, ubi ὀρθογραφίας, vel προσῳδίας vitium se offert. Utrobique autem brevitati sic studebo; ut, quæ dicam de duobus iis, uno hoc capite complectar: nempe tum quia alibi de istis pluribus dictum nobis; tùm quia ad ea propero, quæ ad integra pertinent vocabula, majorisque mihi esse usus videntur.

In ὀρθογραφίᾳ nusquam error est proclivior, quàm in propriorum illis, qui accepimus ab Hebræis. Cujusmodi præter ea, quæ superioris libri capite x attuli, multa sunt alia. Sanè *Abimelech* Pontifex, Abiathari parens, qui à Doëg Idumæo interemtus, secundùm Hebræos

codd.

codd. Latinosque *Achimelech* vocari debet. *Adon* Sulpitio Severo, aliis *Aioth*, pro אהוד *Ahod*, vel *Ehud*, LXX Αωδ: uti quoque est in editione Romanâ. *Berſabe* nuncupatur Sulpicio Severo, secuto interpretes LXX; quæ in Hebræis codd. & hos sequenti Hieronymo, *Bethſabe*. Quamquam nec τῶν ἑβδομήκοντα † is error videtur: sed codicis vitiati. Nempe LXX. scripsere θ: sed pars inferior tempore in altero est latere detrita, sic ut ϱ existimaretur. *Elcana* rectiùs, quàm *Elchana*; quod apud Sulpitium Severum. Etiam *Elias* malim, quàm *Helias*: *Eſther*, quàm *Heſter*. At non itidem *Eſaias* damnem, pro *Ieſaias*, abjecto Jod; quod etiam fit in *Ezechiël*, pro *Iezechiel*.

† *Septuaginta interpretũ*

Zaſu, pro *Ieſu*, legimus in Annalibus Francorum à Pythœo editis *: *Sic me Deus adjuvet Zaſu patrocinia*. Unde & *patrocinia* pro *patrocinium* dixisse colligas: nisi *patrocinio* rescribendum. Cæterùm *Zaſu* non est ex peculiari librarij inscitiâ: sed partim ex usitatâ permutatione literarum A, & E; partim ex eo, quòd vulgo vicinus esse sonus literarum Z, & I consoni: unde & *ναυλικὴ καδίσαν*, quam *Græci* ζύγα, hanc Latini *juga* appellant: ac à ζεύγω quoque est *jugo*, & *jungo*.

* *Pag.* 510. *ed. Wechel. an.* 1594.

Hæc hominum sunt nomina. Sed etiam in locorum vocabulis aberratur. *Jeruſalem* scripsero sine H: contrà quàm facit Apollinaris plal. CXXXVI, Ἰερυσαλήμ. Et tamen *Hieroſolyma* cum H dicam: nempe ut morem geram errori eorum receptissimo; qui cùm de Solymis, apud Homerum, & alios, legissent, & de fama urbis Jerusalem audiissent multa, sic dici putarunt; quasi ἱερὰ Σόλυμα: cùm *Jeruſchalaim* propriè signet *visionem pacis*: ut explicant Hieronymus epist. ad Marcellam, Ambrosius, sive Hilarius, diaconus Romanus, in epist. ad Rom. cap. XI, Augustinus Tom. IV de cathechizandis rudibus cap. XX: ut Gregorium M. Nicetam, & tot alios, mittam.

Similiter error committitur in propriis Latinis, Græcisque: ac primùm, hominum. Ut *Mecœnas*. pro *Macenas*. cùm Græcè sit Μαικήνας. *Anitius* per T, cum in lapidibus semper exaratũ sit per C: fortasse ἀπὸ τοῦ νίκης. Sed & *Martius* quidem à *Marte*; à *Marco* autem *Marcius* dicendum: ut e *Ancus Marcius*, & inclyta apud Romanus *Marcia* gens. *Hirtius* ab *hirto*, non *hirco*. Nam priùs comprobant libri, nummi, lapides.

Quod verò non injuriâ aliquis miretur; jam olim fuit, ubi ratio scribendi abiret à pronunciatione. Ut cum *Gajus* pronunciarent, *Cajus* scriberent. Cujus rei caussam non pigebit adferre. Sanè αὐτόχθονες † præ cæteris erant honorati. At γαίϊ-, sive γήϊ-, idem ac αὐτόχθων. Itaque

† *Suo è solo geniti, sive Aborigenes.*

que scholiastæ Æschyli, & Aristophanis, Καὶὸν interpretantur *nobilem*: quod & apud Hesychium legas. Quamquam & *dominum* possis exponere: quod convenit illi in sponsalibus; *Ubi tu Cajus, ego Caja.* G verò pronunciari solere, docet inter alios Ægyptiacæ Syenes præfectus Terentianus Maurus:

Asperum quia vox sonorem leniore interpolat,
Vel priores G Latini nondum ab apice finxerant;
Cajus prænomen inde; C. notatur, G. sonat.

Omne hoc inde est, quòd prisci illi Romuli nepotes non haberent literam G; sed pro ea C scriberent: unde, LECION. PUCNANDOD, MAGESTRATOS, EXFOCIUNT, in columna Duilliana, pro *legion. pugnando, magistratus, effugiunt.* Postea pro sono diverso diversas posuerunt figuras. In *Cajus* id non factum, dum quisque more veteri suum mavult nomen exarare. Vetus tamen remansit sonus; quia persisterent *Gajus* pronunciare, sicut antea. De propriis hominum hactenus.

Erroneæ (si sic loqui licet) ὀρθογραφίας in locis exemplo erit, quando commutantur nomina *Londa*, & *Londini*; *Londensis*, & *Londinensis*. Uti factum à Radevico de gestis Frederici Ahenobarbi cap. VIII, & seqq. ubi Eskilus *Londinensis* vocatur, qui à Londa, Daniæ metropoli, *Londensis* erat appellandus. Siquidem Eskilus ille secundus fuit Danorum archiepiscopus, vicinæ *Suecia* primas, ac Ecclesiarum ibidem curator: ut ex Saxone Grammatico, & aliis, constat. Itaque non *Londinensis*, sed *Londensis*, rectè de eodem exaratum, apud Petrum, Abbatem Cellensem, lib. I epist. XXIII, & lib. V ep. V, & lib. VI. ep. XV, & lib. VII ep. VI, & lib. VIII ep. I, XIX, & XX. Atque in notis ad hunc Cellensem observat doctissimus Sirmondus, ,spissiori etiam errore apud Innocentium III epist. CCCXXI, pro *Londensis* legi *Lugdunensis*.

Hic civitatum nomina confunduntur. Est verò cùm idem in totis contingat regionibus. Uti in *Dania*, & *Dacia*. *Daci* enim, pro *Danis*, crebrò legas apud medii ævi scriptores: sicuti monitum Abrahamo Ortelio in Thesauro suo. Ac liquet hoc ex Ottone Frisingens., & Radevvico; uti jam observatum Nicolao Serrario scholiis in Translationem S. Bernvvardi. Sanè prior lib. I gestorum Frederici Barbarossæ, cap. XXIV. refert, ut Daciæ Rex postulârit à Cæsare investituram Daciæ. Alter narrat, ut Merseburgi controversia de regni

Daciæ successione fuerit à Cæsare diremta. At ab iis oris longè dissiti erant Daci; qui nunc Transylvani, Rascii, Servii, Bulgari. Similiter Petrus Abbas Cellensis lib. VIII epist. XIX ad Eskilum antè memoratum: *Ecce vestra Dacia remota est à nostra Francia.* Quæque Matthæus Parisius in Historia ad an. CIↃ CCLI narrat de filiis Aldemari quondam Regis Daciæ; quorum Henricus crudeliter à fratre Abele interemtus, Abel propterea à magnatibus Daciæ in exilium ejectus; ea nonnisi de Daniæ regno possunt intelligi. Interim nihil in scriptoribus mutandum; quia non librariorum is lapsus, sed scriptorum.

Ut verò aliarum rerum, sic etiam in regionum, & urbium ὀρθογραφία, attendere oportet ad ἀναλογίαν vocabulorum, quæ aliis sunt locis imposita. Nec tamen id ubique locum habet. Alioqui enim dicendum esset *Britania*, unico N: ut *Aquitania*, *Hispania*, *Mauritania*, & id genus alia. Nempe tum solùm sequenda est ἀναλογία, cùm eam consuetudo veterum vel peperit, vel aluit; nam, ut ait Comminianus †, *Ridiculum est legem adversus consuetudinem ferre; quæ sola in nostro sermone dominatur.*

† *Apud Charisium Sosipatrum.*

Atque hoc Comminiani præceptum non solùm habet locum in locorum propriis; sed etiam *in communibus*, quæ *appellativa* dicuntur. Inque his similiter originis plurimùm ratio habetur; sive ea à græco fonte sit, seu Latino. Itaque cum Græci dicant Μουσεῖον, perperam scribitur *Musæum*, pro *Musēum*. *Strategema* in secunda vocalem habet secundam, quia Græcè est στρατήγημα. Quod si Dores sequi malis, ut fere solent Romani; saltem A fuerit porrectum. *Ciminilia* legas lib. primo Decretalium Gregorii IX, Tit. XXIII de Officio archidiaconi. Omnino, ut Carolo Molinæo jamdiu monitum, *cimelia* dicendum, ex græco κειμήλια, quo signantur res pretiosæ se positæ. Atque idem error commissus Tit. XL de verborum significatione, ubi *in cimiliis* exaratum, pro *in cimelio*.

In Latinis similiter *servitium* per T scribendum, quia est à *servitum*. *Ædilitius* per T, quia dicimus *adilitas*. *Temporius* malim à *tempori*; nec *temperius* propterea damnâro; quando veteres, ut *pigneris* dixere, unde *pignero*; sic etiam *temperis*, (quod apud Plautum*) unde *tempero*. At *temperius* ejusdem ac *tempero* originis est; nam propriè *temperiùs* accedit, qui magis tempore, seu tempori venit. Itaque Ciceronis est lib. IX epist. XVI. *Memini te mihi Phamea cœnam narrare: temperius fiat: cætera eodem modo.* Quomodo & legit Paullus Manutius, ac *maturius* exponit. Fatetur vero, non alibi se id vocabuli reperisse, quàm apud Cor-

* *Persa act. 3 sc. 1.*

Cornelium Nepotem ; unde hæc adducit verba in Vita Terentii, à Tiberio Donato scriptâ: (Suetonium Tranquillum dicere debuerat, quem verè esse auctorem , extrema Vitæ verba clarè docent:) *Nepos auctore certo comperisse se ait , C. Lalium quondam in Puteolano Kal. Martiis admonitum ab uxore, temperius ut discumberet, petuisse ab ea , ne interpellaretur.* Sic est in veteri Tarvisina anni CIↃ CCCC LXXIV. Illa tamen Rob. Stephani anni CIↃ IↃ XLI, item Parisina Lindenbrugii, *temporius* habent. Sed puto, veteribus libris standum. Sanè sic Mssi etiam codices Ciceronis loco memorato : quos secuta illa Rob. Stephani anni CIↃ IↃ XLIII, & Lambini Santandreana an. CIↃ IↃ LXXX ; imò & Hamburgensis Guilielmii, ac Gruteri. Ut non multum moveat, quod H. Stephanus in suo Pseudocicerone* *temporius* legere malit, quia Cicero *tempori* scribat, non *tempore*.

* Pag. 148.

Laverna hodie pronunciant variæ gentes. Atque hoc inde est, quòd, labente Romani sermonis puritate, in multis N infercirent, præter consuetudinem priorem. Itaque *lanterna* etiam exaratum est apud Matthæum Parisium in vitis XXII Abbatum †. Sed aliud etiam etymon suadet; cùm ex eo sit nomen, quòd à latere gestetur; vel quia lateat, ac concludatur lumen. Nec dispar obstat quantitas, cùm suppetant & alia multa, quæ à modulo primogenii recedant.

† Pag. 52. vers. 3.

Est ubi ex origine nihil subsidii petere sit: ut in *carus*; pro quo vulgò *charus*, quasi à χάρις foret: ut suspicatus jam olim Petrus Schottus epistolâ ad Rodolphum Agricolam*. Sed Hebrææ esse originis vel potiùs Chaldææ, ostendimus in Originum libris: nempe ab יקר *jekar*, quod notat *pretiosum, carumque esse* ; qualia quæ sunt, amari à nobis solent. Sed quicquid de etymo sit [nonnulli enim à *carendo* esse , eoque Latini ortûs putant] planè sine spiritu *carus*, vel *karus*, non *charus*, scribendum: quod tum ex lapidibus, & nummis, tum ex optimis libris , in his Pandectis Florentinis, & Virgilio carpensi, liquet. Pluribus id docet Aldus in Orthographia: eandemque scripturam probat Achilles Statius ad Catulli Epigr. II.

* *In Centuria epistolarum Philologicarum edita à Goldasto.*

Posteriora etiam secula in suorum temporum rebus aliquid sibi juris vindicant. Quamobrem, qui ubicunque *dommus* in Mssis reperiunt, *dominus* reponunt, næ illi scriptoribus sunt injurii: quando sic multis obtinuit seculis, (sicut libri Mssi testantur) ut *domni*, pro *domini*, de Ecclesiastica dignitate fungentibus diceretur.

Neq; solùm peccatur diversitate literarum : sed etiam vocum divi-

sione. Ut cum scribunt, *doc-tus, nos-ter, Eras-mus:* pro *do-ctus, no-ster Era smus.* Verùm obtendunt nobis hoc Cæsaris Scaligeri de Caussis L. L. cap. 1: *Neque aliter scribere debemus, quàm loquamur.* At hoc ne florente quidem Româ, perpetuum fuit; quia *Gajus* dicerent, *Cajus* scriberent; ut antè vidimus. Fateor tamen sic fere fuisse olim. At dispar ratio nostrorum temporum. Quid enim, an quia dicimus *pe-rire*, pro *per-ire*, cò sic scripserim, negle&tâ origine, ac veteri pronunciandi ratione? At, inquiunt, siquis sic efferat hodie, ridendum se propinet. Non diffiteor, sed dispar est râtio scribendi: ubi exarandum ut veteres, & loquebantur, & scribebant: utcunque nunc, inviti licet, abripiamur cum vulgo: cui in sermone obsequimur, ne brachia videamur tendere contra torrentem. Ac imitamur hac parte Ciceronem; qui sic ad brutum scribit: *Quin ego ipse, cùm scirem, ita majores locutos esse, ut nusquam in vocali adspiratione uterentur; loquebar sic, ut pulcros, Cetegos, triumpos, Cartaginem, dicerem. Aliquando, idque serò, convicio aurium, cùm mihi extorta veritas esset, usum loquendi populo concessi; scientiam mihi reservavi.* Loquar igitur cum junioribus, ne ludibrium debeam indoctis; & eruditioribus etiam laureolam videar in mustacio quærere. At in scribendo, sequar eruditiorum illos, qui antiquos sequuntur duces. Nam quis dubitat, quin veteres dixerint *do-ctus*, cum à *doceo ἀναλόγως* sit *docitus*; ut ab *habeo habitus*, à *moneo, monitus*: à *docitus* verò *doctus* κ) συγκοπῇ. Sic *a-gmen* protulere, quia esset ex *agimen*; ut à *moneo monumen*, unde *monumentum*. Nec tamen *o-stendo* scribendum, sed *os-tendo*, quia est ab *ob*; cujus posterior in S commutatur. Nisi malis, veteres, ut *ab*, & *abs*, sic *ob*, & *obs* dixisse; de quo alibi monuimus.

Nec in ὀρθογραφίᾳ solùm peccari videas, sed etiam *προσῳδίᾳ*: quod vocabulum græcis tonum, spiritum, & tempus, comprehendit; Latinis solùm tonum, & tempus: quia his adspiratio vulgò literis accensetur; ut vitium ejus ad ὀρθογραφίαν potiùs referatur.

Toni, qui *accentus κατ' ἐξοχὴν* dicitur, vitium est, si *utique* dicas, vel scribas, cum accentu in mediâ, quando sumitur pro *omnino*, vel *certè*: ut in illo Ciceronis ad Att. lib. XIII. ep. XXI: *Eodem die, utique postridie.* Et lib. XIII ep IV: *Velim antè possis: sin minùs, utique simul.* Dispar ratio, si dicas, *frui, utique opibus.* Sic *itaque* pro *ergo* cum accentu in primâ: in secundâ, pro *& ita.* Quomodo veteres esse locutos, ostendit hoc Terentii Andr. III. III. *Imò ita volo, itáque postulo, ut fiat.* Et Eunucho II. III:

--*Red-*

——Reddunt curaturâ juvencas.
Itáque ergo amantur.

Ubi Donatus: *Itáque, Atque ita fit, ut amentur.* Ratio discriminis est, quòd *itáque*, pro *& ita*, duas res notet; uti & duæ suæ sunt voces. At *itaque* pro *ergo*, vel *igitur*, vox est una, licet composita, remque designat unâ. Quamobrem nec enclitica locum habet in istis, *atque*, *neq;*, *namq;*, *quisque*, *sive*, *ubique*, *ubicunque*. Nisi forte & *ubique* reperiatur, non pro *omni in loco*; sed pro, *& ubi*: ut si dicas, *Ubi tres, ubique vel duo fuerint congregati in Christi nomine.*

At in accentu pariter, ac quantitate, peccant, qui dicunt *regímen*, pro *régimen*; *competítor*, pro *competitor*. Præcipuè verò in Græcis errari solet. Sic Lactantius, si libris nonnullis fides:

Ecclesia pastos ubere, lacte, sinu.

Item Odo Cluniacensis præfatione alterâ Moralium in Job:

——Claro quem climate tensa
Ecclesia reboans laudet——

Quasi non græcè sit ἐκκλησία. Inque his ipsis nuspiam toties se turpiter dare multi solent, quàm in propriis: quia abitrantur ejusmodi esse arbitrarii juris: quod Servio scriptum in illud 1 Æn. *Huic conjux Sichæus erat.* Id verò ad omnia extendere, ridiculus sit error: ut cùm poëtæ Christiani, quæ Græcè per E, vel O breve, scribuntur, non verentur producere: vel cum corripiunt, quæ exarantur per H, vel Ω. Sic secunda in *Euphemia*, licet Græcè sit Εὐφημία, brevis est Sidonio Apollinari in Panegyrico:

Gaudeat Euphemia, fidus divale parentis.

Ac primam in *Stephanus*, & alteram in *Ambrosius* producit Ennodius Ticinensis: cum Græcè sit Στέφανος, & Ἀμβρόσιος. Sed idem in Latinis etiam, nec propriis, toties in metrum peccat, ut pigeat meminisse. Andreas Schottus medicinam sæpius studet facere; sed invitis libris: ut dubium non sit, quin perperam ipse scripserit Ennodius, magnam partem culpâ seculi, quo vixit. Mirum verò renatis literis à multis sæpe tam fædè impingi. Sic Sixtus Senensis†, uti Alciatus de jureconsultis fecerat, ita ipse de Scripturæ interpretibus judicium laturus, hunc in modum carmen concludit:

† *Post perorationem lib. 3.*

At brevis, & facilis, non est spernenda tyroni
Lyrensis expositio.

Ac repetit Serrarius in Prolegomenis Bibliacis cap XXVII, quæst. XVIII. Atqui prior in *tyroni* veteribus est porrecta, & tertia in

ginem suam debeant Latio, vel Græciæ: nec tamen apud ullum reperiantur idoneum puri sermonis auctorem. Denique sunt non pauca, ubi vox quidem Latinis auribus est nota; sed eo peccetur, quòd in aliena, sive Romanis ignotâ, significatione usurpetur. De singulis igitur horum classibus aliqua adtexam: ac ordiar ab iis, quæ ortu ipso barbariem prodant: ut quæ genus suum ducunt ab illis, quos Romani, Græcique, pro fastu suo, barbaros dixere: præcipuè ab incolis magnæ matris nostræ Germaniæ: vix tamen alia adferam, quàm quæ reperias apud scriptores alicujus nominis; quorum & verba plurimùm subjiciam. Interea ex innumeris solùm pluscula, & quæ se offerent primò, adducam. Nec enim Lexicon scribimus mixobarbarum: sed tantummodo δεῖγμα ejus, sive *specimen*, damus.

Admiralius qui vulgo vocatur, is Græcò vocabulo est *thalassiarcha* dicendus, vel Latino, *maris præfectus*. Quod si barbarum placet, origo potiùs *Amiralius* exigat. Omnino enim est ab Arabico *emir*, seu *amira*; quod *dominum* signat. Itaque *Amiras* & Amireus, est Paullo Diacono. Similiter Ivo Carnotensis in Chronico, quod longè auctius est in bibliotheca Nob. & præclari viri, Guilhelmi Noomsii, Arlandervenix Domini: *Arabum Amiras, missus ab Humaro, cepit Cæsaream Palæstinæ*. Sigebertus in Chron. *In regno Saracenorum quatuor præfores statuit, qui Amirai vocabantur; ipse verò Amiras vocabatur, vel Protosymbulus*. Matthæus Parisius ad an. CIↃ CCIII: *Procurator civitatis, qui linguâ eorum* (Turcicâ) *emir dicebatur*. Item ad an. CIↃ CC LXXII; ubi agit de Eduardo, regis Angliæ primogenito, prope Achon periclitante: *Amiralius Joppensis, natione Sarracenus: qua dignitas apud nos consulatus vocatur*. Similiter scriptores Græci. Nam apud Zonaram legas in Michaële Paphlagone, Hequenem Calipham dictum esse Amiram. Et Elhadech Calipham similiter esse appellatum, narrat Nicetas lib. v de imperio Manuelis Comneni. Ab *amiras* igitur est *amiralius*: pro quo, qui etymon nescirent, quasi ab *admiratione* esset, *admiralius* dixere; vel *admiralus*, ut est in Chronico Cassinensi lib. III cap. XLIV. & alibi. Imò & *admiratus*, vel *admiraldus*: ut apud Rogerum de Hoveden Tom. II Annal. Quin & *Admiraldus* legas apud Turpinum de vita Karoli M. cap. XVII, & XX; Othonem Frisingensem lib. VII cap III, & V; Cæsarium lib. IV Mirac. cap. XV; & Bekam in Chronico, ubi de Guidone. Longissimè autem abit *admiravisius*: quod apud Matthæum Parisium in Historia reperias; uti & memoratum *admirali* vocabulum.

cabulum. Clarissimus socer meus Franciscus Junius, Notis in Codinum de Offic. censet, *Amiralis* vocem esse hybridam; ac conflari ex Arabico *emir*, sive *amira*, *dominum* aut *principem* signante, & Græco ἅλι@, *marinus*. Id displicet doctissimo Gretzero Comment. in Codin. cap. 11: *Credat*, inquit, *qui volet: ego adsensum cohibeo.* Hic, præter morem, satis modestè: qui quavis occasione non sine sannis arietat in Junium; & alios, itidem candidissimi pectoris, & præclaræ doctrinæ: inque his etiam amicissimum collegam meum, Joannem Meursium; quo vix alius literas minori tractabat ambitione. At quis non videt, quantopere Gretzero ipsi Meursianum glossarium usui, & auxilio fuerit? Utinam fœdus iste scribendi modus, qui sic nostris temporibus in famam hominum grassatur, sublatus esset de terris, scriptoribus salvis. Sed ad *amiralium* redeo. Cujus etymon Junianum cur sic aversetur Gretzerus, vellem ipse addidisset. Nam res clamitat, non esse simplex, quale *Amiras*; sed compositum. Quare, relicto Gretzero viro sanè πολυμαθεστάτῳ †, in hoc eximio Junio accedere non dubitavit Reverendus, ac clarissimus Guilielmus Watsius, S. Theologiæ doctor, in Glossario, quod Matthæo Parisiensi, longè feliciùs à se edito, adjunxit. Etiam vide, si plura de voce ista voles, Spelmannum Equitem, & Jo. Meursium, in glossariis suis: illum in *Admiralius*; hunc in Αμηράλι@.

† *Varia ac multijuga doctrina.*

Alambix, vel *alembix*, vasis genus apud Medicos recentiores, voce hybridâ. Nam ut ex *al*, articulo Arabico, & græco μεγίστη, est *almagestus*; ex eodem articulo, & χυμεία, *alchymia*: ita ex articulo illo Arabum, & ἄμβιξ, est *alambix*, vasis genus. Ἄμβιξ est apud Athenæum lib. XI; imò & Dioscoridem lib. V cap. CX: ubi de confectione hydrargyri, agit ex minio. Cujus verba interpretans Plinius lib. XXXIII cap. VIII, pro ἄμβιξ *calicem* dixit. Hesychius exponit χύδραν, κάδον, *ollam, cadum.*

Aldius, & *aldia*, *aldio*, vel *aldion*, & *aldiona*, voces sunt à Germanis acceptæ; quas sæpius legas in legibus Longobardicis *: ac *aldius* videtur, qui antea servus, si libertatem consecutus, ut interim veteri domino foret obnoxius; *aldiones*, talibus prognati: *aldia*, *& aldiona*, de feminis hujusmodi dicuntur. Meminit & horum Henricus I ejus nominis imperator, in donatione facta Ecclesiæ Novariensi; quam legere est apud Baronium in opere annalium Ecclesiasticorum Tom. XI ad an. CIↃ XIV †: *Ejus* (præsulis) *precibus annuentes jam dictum comitatulum in ejus Ecclesia potestatem omnino transfundimus- cum capellis, do-*

* *Lib. I. Tit. 6. leg. 4. & Tit. 30. l. 5 & Tit. 25. leg. 82. & lib. 2. Tit. 44. l. 1.*

† *Pag. 51 ed. Moret.*

lis, domo cultili, massaritiis, casis, sedisminibus —— aliisque universis redhibitionibus, cum servis, & ancillis, aldionibus, & aldianis utriusque sexus, ad jam dictam plebem, vel curtem pertinentibus.

Allodium est apud Ivonem Carnotensem epist. CLXVIII; Goffridum, abbatem Vindocinensem, lib. I. epist. II; & apud eundem alibi; Radevicum, Canonicum Frisingensem, de gestis Frederici I. lib. IV. cap. XXXIV, Anastasium Papam in diplom. ad Heloissam, Cæsarium libro II. Miracul. cap. XII. Item in Chronico Cameracensi †, & Cistercienſi*, apud Bekam †, alios, de quibus Goldastus Not. in Cunr. Faber. cap. 14. pag. 123. *Alodiarius* pro eo, qui allodium obtinet, usurpat Goffridus abbas lib. I. epist. XXIX. *Allode*, Flodoardus Historiæ Rhemensis lib. III. cap. XXVIII. *Allodium* Latinè dixeris, *res mancipi*; quomodo & Sigebertus nuncupat: nempe alia nostra sunt solùm χρήσει, sive usu; alia etiam κτήσει, sive mancupio; quomodo hæc opponit Lucretius lib. III:

† *Lib. 3. c. 10.*
* *Pag. 34*
† *In vita Godebaldi episcopi 24.*

Ustaque mancupio nulli datur, omnibus usu.

Itaque *allode esse*, & *ex beneficio obtineri*, opponuntur Kapitular. Karoli M. lib. I. cap. CXXXII; *Si Deo donante, aut in beneficium, aut in allode, annonam habuerit.* Ubi *allode* est, cujus proprietatem habemus, eoque liberi est juris. Illi adversatur, sic ex regio habere beneficio, ut non in proprietatem sit datum, sed in feudum; unde quis propterea alteri fidem, & operam debeat. Itaque etiam *allodium*, & *patrimonium*, sæpius conjunguntur. Ut in Martelli Comitis Præcepto de tutela Monasterii Vindocinensis: *Monasterium ipsum, & res illius universas B. Principi Apostolorum Petro, & Romanæ ejus Ecclesiæ, allodium obtuli, & patrimonium.* Ex ea Comitis oblatione Abbas Vindocinensis factus *alodiarius B. Petri*; ut vocatur in tabula fundationis. Cùm verò *alodium* & *feudum*, sibi mutuò adversentur: ac *allodialia* sint patrimonialia, & à majoribus transeuntia ad hæredem: placet eorum conjectura, qui putant, *alodium* fieri ex Belgico * **al-out**, quasi quòd jam ab antiquis temporibus possessum sit, tanquam proprium; non verò obtineatur ex regio beneficio, propter quod homagium debeas. Quamquam & poterat fundus, qui feudi fuisset, verti in allodem, si princeps cederet proprietate: cujus rei non pauca suppetunt in Historiis exempla. At de etymo planè decipitur Hadrianus Junius, cùm *alodia* dici putat *in Nomenclatore, voce* Prædium optimo jure, quasi *alaudialia*, quia ineorum laudem auctor non veniat.

* *Vox Gotho-Saxonica est ab* **all & ðde**, *possessio, qua contra Vossium docet Loccenius Addit. Antiq. Sueog. p.* 162.

Ambasciator vel *Ambassiator*, pro *Legato* legas apud varios superiorum seculorum scriptores; in his Petrum de Vineis lib. I. epist. VIII,

& lib. III. epist. LXXXII. Doctissimi homines derivant à voce *ambacti*, Gallis significante hominem mercenarium, teste Festo, & glossis vett. Aliis displicet, vocabulum illustris legatorum dignitatis à tam vilium hominum ministerio deduci. Sed enim vox *ambacti* generatim notat ministerium, etiam honestius; ut dictum nobis lib. I. cap. II. *Ambasciator* igitur κατ' ἐξοχὴν sit vocatus, quasi minister Regis, vel reipublicæ. Nisi magis placet, esse vocem Gothicam, aut Longobardicam, ac propriè significare, qui publico nomine iter facit, ab *ambascia*: quod iter legationis ergo susceptum notat in Legibus Burgundicis; ubi legas: *Quicunque asinum alienum, extra domini voluntatem, præsumserit; aut per unam diem, aut duos, in ambascia sua.*

Analogium, pluteus, in quo Evangelium aut Missale ponebatur. Wilhelmus Thorne Chronic. cap. 21. §. 10. *Ante altare S. Gregorii ad analogium debet dici.* Ex græco facta vox, nam Suidæ ἀναλογεῖον (aliis ἀναλόγιον), ἐν ᾧ τίθενται τὰ βιβλία. Testimonia vide apud Goldastum in Ratpertum cap. 9. pag. 177.

* *Arimannus*, sive *erimannus*, sæpius in Legibus Longobardicis occurrit. Posteriorem vocabuli partem esse **man**, h. e. *virum* vel *clientem*, satis est apertum. De priori certant. Sunt qui ab Ἄρης deducant; ut signet *Martialem virum*, sive militarem. Quomodo & *Arimanium*, Persicum numen, à bellandi furore, ab Ἄρης, & μανία, dictum tradiderunt: ut apud Cælium etiam Rhodiginum legas lib. VII. Antiqu. Lectionum cap. XIV. Sed de numine istoc quid existimemus, satis ostendi lib. I. cap. V. operis de Theologia gentili, & Physiologia Christiana. Eâ verò significatione, qua in Legibus Longobardicis sumitur, omnino videtur vox Saxonica: ac prior vocis pars fuerit **here**, h. e. *dominus*, ut signet *dominicum virum*, sive *clientem*. Nempe sic dictus, qui, prædio accepto, redditus domino obnoxius, planè, ut sic dicam, minorum gentium vasallus. Similiter *arimanna*, vel *erimanna*, sit *clienta dominica*. Habes in diplomate Conradi I. Imperatoris, dato anno CIↃ XXXIX: *Villas, mansos, servos, & ancillas, erimannos & erimannas.* Vide integrum apud Carolum Sigonium lib. VIII. de Regno Italiæ.

Assasinorum vocabulum Turcis debemus; à quibus & res ipsa. Sic autem dicuntur conductitii ad alios interimendos, præcipuè viros principes. Adi de iis, è Græcis quidem Nicetam Choniatem initio libri secundi; è Latinis verò Matthæum Parisium in an. CIↃ CL, & CIↃ CCLVII, Guilhelmum Tyrium lib. XX. cap. XXXI, Jacobum à Vitriaco

Historiæ

Historiæ Orientalis cap. XIV. Vide & Henrici Spelmanni glossarium, & illud Guilhelmi Watsii ad Matthæum Parisium.

Auca, πτλωὸν †, ut interpretantur glossæ Philoxeni. Et paullo antè ibidem, *Aucellus, στρυθίον* *. Isidorus in glossis: *Aucella, ortygometra.* Glossarium Arabicolatinum: *Auca, anser.* Sic accipitur non modo à Rhasis interprete, pluribusque aliis scriptoribus: sed etiam in Legibus Longobardicis. Ut Tit. XC IX. §. 18, & 20. Item in Legg. Alemann. Tit. CI: *Si acceptor, qui auchàm mordet, III. solid solvat.* Ubi *acceptor* idem, ac *accipiter*; velut inferiùs dicetur. Italis etiam *oca* vocatur, ex *anca*, AV in O conversò; ut à *plaudo*, *explodo*. Porrò inter ea, quæ barbaræ sunt originis, locum sibi poscit, si fuerit ab Arabico אוז; cui & vicinum est Rabbinicum עוז Et hoc verisimilius reddit, quòd in Lexico Arabico-Latino, legi dicebamus. Adde quòd hodiéque Turcæ marem anserem *ocke* nuncupant. Sed fortasse vel Latinæ sit originis; nempe ut *auca* κὴ *συλλαβὴ* sit ex *avica*: vel Græcæ; ut *auca* sit ex ὁ *χὴν*; sive Doricè ὁ *χὰν*: quo de etymo dixi in Castigationibus ad veterum Tragicorum fragmenta. At prorsus displicent, qui derivant ab Græco *αὐχὴν*, h. e. *cervix*: uti opinio est ejus, qui glossas addidit Nicolao Clemangi.

† *Volucris*
* *Passerculus.*

Aux Astrologis vocatur punctus circumferentiæ eccentrici maximè à centro mundi remotus: prout describitur Purbachio in Theoria Solis. Est ea vox ab Arabum עוג. *aug*, quod ab עאג, *aveg*, h. e. *curvare, deflectere.* Nihil verò Arabico istoc opus, cum suppetat Græcum *apogæum*, *ἀπόγειον*, uti vocat Ptolomæus: cui, quod vulgò *oppositum augis*, vocatur *perigæum περίγειον*. Etiam pro *auge*, dixeris *summam apsida*, vel *absidem*; quâ voce Plinius utitur lib. II. cap. XV: *Prima circulorum, quos Græci absidas in stellis vocant: etenim Græcis utendum erit vocabulis.* Et mox: *Ergo ab alio cuique centro absides sua exsurgunt.* Video esse, quibus punctum *ἀφελείας* summum non *ἄψις*, sed *ἁφὴ*, videatur dicendum; quia in curvatura rotæ terram contingat, quod Græcis *ἅπτεσθαι*. Et Theodorus Gaza videtur eò inclinare in tertio Grammatices. Itaque & *hapsis*, atque accusandi casu *hapsin*, non *absida*, putant dicendum. Sed nunc hæc, nunc illa in rotæ curvatura pars terram tangit: & in fornice figuræ ejus dimidium habemus. Aliqui item arbitrantur pro *auge* à Cicerone dici *Iugum*: quod etiam legas in Indice Nizolii, ac Cellarii, qui Ciceroniano additur Thesauro. Sed per *Iugum* ab eo Libræ signum intelligi, liquebit illi, qui con-

ferre volet Ciceronis verba de tempore Romæ conditæ, in II. de Divinat. Cum iis, quæ de hoc ipso narrat Solinus cap. I.

CAP. III.

De inceptis à litera B. Vti sunt ista: bacauda, *de agrestibus latronibus; ostensumque, quàm variè vox* bacaudæ *scribatur, & sumatur.* Baillivus, *pro* prætore, *vel* Judice. Balbuca, *pro* sero lactis: *non item* presso lacte; *quod aliud est.* Bancus, *pro* scamno. Bandum, *pro* vexillo. *Banlenga*, pro spatio Juris dictionis. *Bannus*, pro proscriptione. Barbecanum, *pro* munimento. Barca, *pro* navigii genere. Bargus, *pro* arboris ramo. Baro *de dignitate, sed Regi obnoxiâ.* Bauca, *pro* armillis. Begina, *pro* virgine sanctimoniali. Bidellus, *pro* viatore. Birrus, *pro* lacerna. Bladus, *vel* bladum, *pro* frumento. Bombax, *pro* serico. Boscus, *pro* sylva. Brasium, *pro* hordeo aquis macerato; *unde* brasiare, *pro* cervisiam coquere. Brunea, *vel* brunia, *pro* lorica, *vel* galea. Brunus, *pro* fuscus. Bunuarium, *quasi pro* jugero. Burdo, *pro* mulo. Burga, *pro* cloaca. Burgus, *pro* turri, *vel* oppido. Burricus, *pro* equo. Buticularius, *pro* œconomo.

DE plusculis à principe literâ inchoatis jam vidimus. Venio ad eam, quæ illam proximè excipit.

Bacauda non aliud est, quàm *baganda*; quo latrones signari, à Prospero in Chronicis, quæ Pythœus edidit, item Salviano lib. V, diximus lib. I. cap. I. *Sed & vacauda, & vacanda*, vel *bacanda*, aliterque etiam, pro eo scribi solet; ut ostensum Eliæ Vineto, notis in lib. IX. Eutropii, & imprimis Arnoldo Pontaco in iis, quæ ad B. Hieronymi Chronicon magnâ industriâ, nec doctrinâ minore, annotavit. Interim nec quosvis ea vox latrones signat: sed solùm eos, qui rusticum antea opus facientes, armis sumtis, ferro flammâque vastant omnia. Nec solùm latrones isti sic vocantur: verùm etiam sic dicitur ipsa eorum conspiratio. Cœpit hoc vocabulum à tempore Diocletiani: in cujus vita ita scribit Aurelius Victor, editus à Schotto: *Namque ubi comperit Carini discessu Ælianum, Amandumque, per Galliam, excitâ manu agrestium ac latronum, quos Bagaudas incola vocant, populatis latè agris, pleraque urbium tentare.* Hic clarè videmus, quid sint *Baganda*. Eosque optimè describit Mamertinus in Panegyrico Maximiani: *Cùm militares habitus ignari agricolæ appetiverunt, cùm pastor equitem, cùm hostem barbarum suorum cultorum rusticus vastator imitatus est.* Eorundem & meminit

minit Eumenius, Oratione pro scholis instaurandis: ubi vulgò quidem editum: *Latrocinio Batavica obsidionis obsessa.* Sed Justus Lipsius in III. Annal. Taciti clarè adversus Rhenanum, ac Pighium, docuit, *Bacaudica* legi oportere. Atque idem Livineio visum in Castigationibus ejusce scriptoris, Habes & apud Eutropium lib. IX: *Ita rerum Romanarum portitus, cùm tumultū rusticani in Gallia concitassent, & factioni suæ Bacaudarum nomen imponerent; duces autem haberent Amandum, & Ælianum: ad subigendos eos Maximianum Herculeum Cæsarem misit.* Eutropium secutus B. Hieronymus in Chronico: *Diocletianus in consortium regni Herculium Maximianum adsumsit: qui rusticorum multitudine oppressa, quæ factioni suæ Baccaudarum nomen indiderat, pacem Galliis reddit.* Ex utroque horum discimus, *Bacaudarum* nomen ipsos sibi adsciviſſe. Ut verisimilis non sit opinio doctissimi Arnoldi Pontaci; qui putabat, sic vocari ab Hebræo בגד *bagad*; quod significat *prævaricari, perfidè agere*, sive, ut ipse exponit, *extravagari, incurrere in aliquem*; ut sit ex *bogedim*, significante *incursores, excursores.* Non dubitandum enim, quin rustici illi nomen sibi imposuerint non ex Hebræa lingua, quam ignorabant; sed ex sua, hoc est, Gallicâ. Eoque verisimilius est; seu ab ipsis, seu à Gallorum aliis, id nomen fuerit; venire à *Bagan*; Quomodo Vascones hodiéque rusticos vocant, qui caulas populantur; ut est apud Pontacum, ipsum Vasconem. Nisi à moribus Bagaudarum, seu Bagandarum, hæc appellatio potiùs remanserit Habes & Bagaudarum nomen (ut Prosperum, & Salvianum, de quibus dixi, præteream) apud Orosium lib. VII. cap. XXV; nisi quòd editum *Vacaudar*: item Freculphum Tom. II. lib. III. cap. XIV, & Sigebertum ad an. Christi CCCCXXXVII, & CCCCXLII: ex Græcis etiam Zosimum: cujus illud, Οἱ περὶ τὰς Ἄλπεις Βαγαύδαι. Ab iis Fossatense castrum, quod leucâ distat Lutetiâ Parisiorum, olim *castrum Bagandarum* fuisse appellatum, refert Nicolaus Faber, extremis verbis eruditæ præfationis, quam fragmentis Hilarii à se editis præmisit. Josephus Scaliger notis ad Hieronymi Chronicon arbitratur, eosdem signari, cùm in veteri inscriptione legimus, PRINCIPIS GENTIUM BAQUATIUM. Non repugno; sed ampliandum censeo.

Basilivus, pro eo, quem *officialem* vocant, hoc est, pro *prætore*, vel *judice*, sæpe legitur in superiorum seculorum scriptoribus; uti & *basilica* pro ejus *officio*: quod vocabulum quàm latè patuerit, argumento est, quòd etiam officium in cœnobiis notârit. Ut in Legg. Forestæ:

Monachus baillivam suam, siquam habet, amittat. c. ult. De offic. Archidiac. Spelmanni glossarium adi, & illud Guiljelmi Watsii, Matthæo Parisio additum; & illud Guil. Somneri, Scriptoribus Anglicis additum.

Balbuca, pro sero lactis, sive, si Petrum Nannium audimus, pro lacte presso. Sed Maroni *lac pressum* ipse caseus vocatur; quia manu, ac postea etiam pondere impositò, premitur. Unde Maro eâpse eclogâ, dixerat antea, *Pinguis & ingrata premeretur caseus urbi.* Nec sanè credibile est, Melibœum à Tityro invitari ad serum lactis potiùs, quàm caseum; quia alterum illud, caseum habenti, sordidius fuisset.

Bancus, pro *scamno*, ex Germanico **banck**, vel Italico *banco*. Siffridus presbyter Epitom. lib. I: *Dum iter pergens in quadam Ecclesia hospitatus fuisset, & fessus super bancum quiesceret.* Similiter Leonardus Presbyter in Chronico Bavariæ: *Super bancum juxta caminum considens.* Habes & sæpius in Ritualibus Ecclesiæ Romanæ. Imò in Synodo Florentinâ similiter πάγκος vocatur. Possint tamen & posteriora secula *banci* vocem ex *abaci* corruptisse, καθ' ἀφαίρεσιν, & N inserto; ut in *totiens*, *thensaurus*, & similibus. Pro qua sententia est, quòd sæpius insemibarbaris scriptoribus legas, *in abaco sedere*; pro eo, quod alii, *in banco*, dixerunt.

Bandum, pro vexillo, sive signo militari; ut explicat Simocatta Histor. Mauric. lib. III. cap. VI. Paul. Diaconus in Heraclio: *Tulerunt interea Romani banda Persarum* XXVIII. Idem de gestis Longobardorum lib. I. cap. XX: *Tato verò Rodulphi vexillum, quod bandum appellant, abstulit.* Radevicus de gestis Friderici I. lib. IV. cap. LXXI. *Cum bandis, & aliis papalibus insignibus.* Suidas: Βάνδον καλοῦσι Ῥωμαῖοι τὸ σημεῖον τὸ ἐν πολέμῳ*. Etiam Procopius, de bello Vandalico lib. II. sect. II, Romanam ait vocem. Et Theophylactus Simocatta lib. III. cap. VI. Sed omnino acceptum à Germanis; quibus **band** *vinculum*, *nexus*, quia, qui sub eodem bando militarent, arto nexu inter se ligarentur. Nisi malis, quia fascia quædam de bandi, sive vexilli perticâ dependêret; nam fascia *bandum* dicitur. De tota hac re vide Goropium Becanum Gigantomachiæ lib. II†. Sanè similiter manipulum fœni in militia casci illi nepotes Romuli alligare solent perticæ: unde & *manipulus* in militiâ, ac *manipularis miles*, in usu remansit. Non dubium verò, quin sit **baner-heer** ex **bander-heer**, quia *bando* præesset.

* Bandum *vocant Romani signum militare.*

Banleuga apud Goffridum Vindocinensem legas, cùm alibi, tum lib. II. epist. XVI. Vox est conflata ex *bannum*, & *leuga*. *Bannum* varia si-

ria signat à summa jurisdictione pendentia : qualia edictum publicum, mulcta, bonorum proscriptio, exilium. *Lenga* olim generatim notabat quodvis terræ spatium ; pro quo & *leuca*, & *leuva*, dixere. *Banleuga* igitur spatium id, quod jurisdictione terminatur. Vide sis Sirmondũ ad memoratã Goffridi epistolam, & quæ mox dicam in *Bannũ*.

Bannum à germanico Ban/Acht/ pro *proscriptione* ; unde *bannitus*, *bannerati*, *banditi* ; pro *profugis*, vel *proscriptis*. Item *bannire*, pro *proscribere*, *aquâ & igni interdicere* ; *banniati* quoque pro *proscripti*. Usi his vocibus Ivo Carnotensis, Petrus de Vineis, Matthæus Parisius, Beka, & alii magno numero. Quandoque tamen *banniendi* vox latiùs patet ; & ad quamvis jurisdictionis supremæ obligationem se extendit. Unde Fulbertus Carnotensis epist. XIV, quæ est ad Normanniæ principem : *Quod nostris hominibus novam engariam induxerit*, banniendo *scilicet*, *ut irent ad molendinum sancti Audoeni*, *quinque leucis*, *ut fertur*, *ab eorum auspiciis remotum*. Pro *mandato*, *edicto* & *proclamatione* usurpari notat Somnerus in Glossario.* De vocis non tam *Banni* quàm Acht origine & significatione agit Limnæus Annot. ad Capitul. Caroli V. artic. 32. verb. in die Acht/ pag. 248, 249, 250.

Barbecanum, vel *barbacana*, quod barbaris *fortalitium*. Nempe castellum, vel propugnaculum notat, ex cadis terrâ repletis Quâ in voce scitè lusit rex Hispanus, qui de Præfecto propugnaculi ajebat, Huic à missâ barba canâ reservata barba cana. Hoc est, amisso propugnaculo, vivere etiamnum ; licet promeritum, ut ei caput cum canâ illa barbâ præcideretur. Vox est ab Arabibus profecta ; unde primò accepere Hispani. * Barbacana *novem turribus circumsepta* apud Dicetum Imagin. Histor. col. 646 ; *fossatis & barbacanis munire*, ibid col. 695. Usus Matthæus Parisius ad an. CIↃ CLXXXVIII ; item Petrus Histor. Albigensi, cap. LXXIX, & alibi.

Barca, pro minuto navigio, omnis generis merces portante ; ut est apud Isidorum lib. XIX cap. 1, gloss. *Barca*, *exáφ*. Usus Abbo de Obsid. Lutet. lib. 1, ac II, & Matthæus Parisius in Henrico III. ad an. CIↃ CCXXII, atque alii multi. Contentus ero verba adferre Arnoldi presbyteri in Chronico Slavorum cap. VIII : *Cum abbate Bartholdo barcam ingrediens navigio eum insequitur*. Mirum, nec refugere Angelum Decembrium ; qui primùm de politia literaria librum claudit his verbis : *Ita præparatis ornatissimè barcis advimus*. Si tamen Latinis id genus navigii ignotum, immeritò culpaveris. Usi & Græci posteriores : ut liquet ex veteri nostro Glossario Mso ; quod commodatò

modatò habuit Clarissimus & amicissimus Jo. Meursius, ac in eruditissimo suo Glossario sub nomine Glossarum Græcobarbararum, sæpe advocat ad partes. In iis est: Ἀκάτια, οἱ βάρχις. Item, Ἀκάτιον, ὁ βάρχα, τὸ λίμβος.

Bargus, vel *bargum*, pro *ramo*: unde Lege Salicâ LXIX; *Siquis hominem de bargo, vel de furca, sine voluntate judicis demiserit.* Hoc est, de arbore suspenderit. Gloss. *De barga, de ramo.* Et convenit Tacitus lib. de moribus German. *Proditores, & transfugas, arboribus suspendunt.*

Baro Romanis quidem bardum, ac fatuum, notat; voce ductâ à varis, seu varris, h.e. stipitibus; ut iidem sint *barones*, ac Lucilio *varones*, seu *varrones*: at Germanis *baro*, vir; ut in glossis Philoxeni, *Baro*, ἀνήρ. AC particulatim sic dicuntur *viri regis*, h. e. qui Regi bello inservirent mercede: unde Isidorus Originum lib. IX cap. IV: *Mercenarii, qui serviunt acceptâ mercede: iidem & barones.* Et καὶ ἐξοχὴν, qui verè viri, hoc est, virilis animi, ac fortis, quosque rex ob res fortiter gestas, terris, ac jurisdictione ex auxisset; quique ob dignitatem acceptam essent regi obstricti, atque homagium deberent. Ut duo in baronibus concurrant, & honos, quo præcellunt alios, & homagium, sive clientela, quam, ob beneficium, deberent regi suo. Usi sic eâ *baronum* voce auctor Aimoino adscripti libri V. cap. XLIX ad an. CIↃ XCV, & Otto Frisingensis de gestis Friderici I. lib. II. cap. XIII, ad an. CIↃ CLIV. Plura nõ apponã, quia accuratè, diatribâ suâ de Baronibus, potissima de iisque complexus est eques Spelmannus. Astipulatur comendatque unà Speelmannum Somnerus glossario ad veteres Historicos Anglicos.

Banca, vel *banga*, dubitant viri eruditi, num signet structuram, sive ædificium, quod hodiéque **bau**/ut **bauwen** ædificare. Sanè sic *bangam* accepit Amerbachius. An potiùs arcum; qui & nunc **boog**. Quomodo sumi, suspicio est doctissimorum hominum. An verò armillam: quando illa veteribus Saxonibus **beach**: ut constat ex veteri glassario Latino-Anglo-Saxonico. Postrema imprimis sententia placet. Sanè & Papias: *Banca, armilla.* Et glossarium Latino-Theotiscum Lindenbrogii: *Dextralia, lata armilla*, **bougin**. Præterea in Capitularibus, & Constitut. Karoli M. prohibetur, ne baugæ, & bruniæ, quæ militaria esse præmia debent, dentur negotiatoribus: pro quo alibi in Capitul. *Ut armilla, & brunia, non dentur negotiatoribus.* Ubi, quin *bauga* sint armillæ, non possumus dubitare, cùm de *bruniis* addatur;

tur; quâ voce loricas signari, inferius ostendam. Sanè & armilla, & galea, militi conveniens, non negotiatori. Et militè, re fortiter gestâ, armillis donandi mos est perantiquus. Livius lib. x: *Equites omnes, ob insigniem pluribus locis operam, corniculis, armillisque argenteis donat.* Ac similia de armillis pediti datis crebrò apud eundem. Festus quoque: *Armillas ex auro, quas viri militares ab imperatoribus donati gerunt, dictas esse existimant, quòd antiqui humeros cum brachio Armos vocabant,* Probandæ rei philologis notissimæ non ulteriùs insistam.

Begina, pro ea, quæ, virginitate in perpetuum votâ, se dicavit Christo: quam *sanctimonialem* priores dixere, &, καθ' ἀφαίρεσιν, postea *Monialem*. Usus eâ voce Cæsarius lib. II Mirac. cap. XXI Est & in vita Gertrudis ab Oesten: *Inter beginas degens.* Quâ in vita etiam *Beginagium* legas de loco, in quo agunt. De Beginarum origine vide, quæ scripsit vir summus, idemque condiscipulus, & amicus vetus, Erycius Puteanus.

Bidellus, vel potiùs *bedellus*, aut *pedellus*, si est à pedo, sive baculo, quem gestat, *Viatorem* Latinè dicimus aut *Apparitorem*. Quamquam alii aliunde originem arcessunt; qui *officialem*, vel *exactorem*, aut *coactorem*, malunt interpretari. Sed neque ista sunt aliena à munere viatoris. Habes sæpius in Edictis: uti illo Galliarũ Regis Ludovici IX de Off. &c. *Ubi bedelli, & servientes ad remota loca mittuntur, eis absque superioris literis non credatur.* Usus & Leo X Papa* in Bulla de munere, auctoritate, & privilegiis, Rectoris, & reformatorum, lectorumque &c. *Bidelli verò, seu nuncij prafati, aut eorum alter, rotuli collationatam copiam habeant penes se, in quo scripta sunt nomina omnium lectorum, & quâ quisque horâ sit lecturus, & juxta illius ordinem, & tenorem, scholas circumeant.* Sed de hoc iterum lib. seq. cap. II. Plura apud Speelmannum.

* Bullarij Tom 1. p. 405

Birrus, sive potiùs *byrrhus*, vilioris est vestis genus, ac, si Isidorum audimus lib. XIX Orig. cap. XIV, est ex πυῤῥὸν, h. e *rubrum*. Ita enim locus is restituendus. De origine ea, etsi veram non putem, nolim contendere. Interim, quia valde incerta, in ijs hanc vocem, quæ origine sint barbara, reposuimus. Doctissimus amicus noster in Critico Arnobiano legi ait apud Possidonium in vita B. Cypriani. Sed est apud Paulum Diaconum in passione B. Cypriani; non eum, qui vitam scripsit; cui *Pontio* nomen fuit. Imò *lacernam* hic vocat, quòd Paulus *birrum*. Græcis videtur ea vox antiquior: ut quæ sit apud Artemido-

rum lib.II Ὀνειροκρίτ.cap.III. Latinis jam in usu tempore Vopisci erat: qui vixit sub Constantino M. Sed magis frequentata vox tempore Theodosii: in cujus Codice legas, L. Sine exceptione, Tit. De habitu, quo uti oportet intra urbem. Usus quoque Theodosiani ævi scriptor Servius in Virgil. XII, 628, ad illud, *Pacem Trojano ab rege petendum*: ubi simile esse ait, ac si dicas: *Petendum est mihi æquum, cadscem, birrum*. Item, qui sub Theodosii liberis vixit. Sulpicius Severus, dialogo I cap. XIV: *Illa, ut byrrhum rigentem; hæc, ut fluentem texat lacernam*. Invenio & apud Martianum Capellam lib. IV de Dialectica. Sed de hujus ætate nihil certi dicere habeo. Uti neque de veteri Juvenalis scholiaste; qui ad Sat. VIII *Santonicum cucullum* interpretatur *birrum Gallicum*. Hinc ὑποκοριστικῶς, *birretum*, Ceremon. lib. I cap. VI. Adi & Pithœum lib. I. Advers. cap. XVI, Meursium in Glossario, voce Βίρρος, & Spelmannum in *Birrus*.

Bladus, vel *bladum*, à Saxonibus acceptum, ac *semen* designat; sæpe & *fructum*, etiam arborum, ac vitium; præcipuè tamen *frumentum*, ac quicquid in area teritur. Unde *imbladare*, pro *seminare*: *imbladata* autem *loca*, *frugibus consita*: & *imbladatio*, *frugum satio*. Usi hisce Ingulphus, Abbas Croilandensis; Matthæus Parisius non in historia modò, sed etiam in Additamentis, ut vocant *; Petrus de Vineis lib. V. epist. LXXXVII, & XCI. Theodoricus à Niem lib. I de Schismate cap. VI; rex Richardus I apud Hovedenum ad an. CIↃ CXCVIII; Jacobus de Paradiso libro de Statu, & officio Ecclesiastico personarum cap. IV. &c.

* Pag. 154. vers. 19.

Bombax, pro *serico*, habes, inter alios, apud Jacobum à Vitriaco lib. I. Histor. Orient. cap. LXXXVI. Verùm hoc alius sit loci, si factum ex *bombyx*. Posteriores Græci βάμβαξ, & βαμβάκιον, vel βομβάκιον: quod apud Nicolaum Myrepsum. Imò & Galli, ac Hispani, sic fere vocant: & Belgæ **bombasyn**; quod non multum abit à **boomsy**/*sericum arboreum*; secundùm illud Maronis II Georg. *Velleraque ut foliis depectant tenuia Seres*. De hoc plenius in Originum opere, ubi bombycinam vestem, & Sericam, distinguimus.

Boscus pro sylva, ut Belgis **bosch**; nec multum recedunt Itali, Galli, Hispani. Usus Matthæus Parisius in Hist. literis Regis Joannis ad an. CIↃ CCXV. Adhæc Rogerus de Hoveden Annal. Tom. I. Item in Chronico Cistercienſi † est: *Ne in bosco area, aut balistâ, jaculari audeat.*

† Pag. 67.

Brasium apud Matthæum Parisium, cùm in Historia, tum in Abbatum S. Albani Vitis, sumitur pro hordeo aquis macerato, in fornace arefacto, & molâ redacto in farinam: unde cervisiarii coctores conficiunt

ficiunt potum illum, quem vulgò ex verbo *bibere*, sive nomine *biber* (id apud Charisium, & in Glossis legas) **bier** nuncupamus. Utitur quoque hoc *brasis* vocabulo Thomas Walsingam in Hypodygmate Neustriæ: Ac similiter Thomas De-la-Moor in Eduardo II †: *Adhanc Insulam victualibus abundantem, vino, oleo, melle, frumento, brasio, piscibus, salsis carnibus, & terrestri carbone instuffatam, Regem volentem ad navigare ventus contrarius prohibuit.* Belgis *brasium* dicitur **mout** ex Germanico **malt**; quod ex Latino *molitum*. Hinc *brasiare*, pro *coquere cervisiam*, iisdem scriptoribus, & in Legg. Burgorum Scoticorum cap. LXIX. Sed pro *brasium* etiam *brassinum* dixere; ut edicto Philippi, Galliarum Reg. *Duas cupas cervisiæ de unoquoque brassino.* Pro *brasire* item in usu erat *braxare:* quod legas apud Cæsarium lib. VIII. Miracul. cap. LXII, & Joannem à Leidis lib. I cap. II Unde *braxatrix*, pro ea, quæ cervisiam coquit, apud eundem Cæsarium, itidem lib. VIII Miraculorum cap. LXII.

Brunea, vel *brunia*, habes Lege Salic. cap. III. §. IV, Leg. Ripuar. Tit. XXXVI. §. XI, Leg. Lõgob. Tit. VI. §. I, Capit. Karol. lib. III. cap. XIV, & LXV, & lib. VI, cap. CCXII: item constitut. Caroli tit. XXXI, sive edicto Pistensi, cap. XXV: *Bruniam, vel quæcunque arma donaverit.* Dubium verò, num *loricam*, an potiùs *galeam* signet: de quo inferiùs dicam in *Halsperga*.

Brunus, pro *fusco*, ut Germanis **braun**/Belgis **bruyn**/ Italis *bruno*. Turpinus in vita Karoli M. *Erat Karolus capillis brunis, facie rubeus.* Usus & Turocius in Historia Hungarica.

Bunuarium vox est à Saxonibus accepta: qui sic vocarunt, non *jugerum* dico, ut plerique interpretantur; sed tamen quasi jugerum, saltem certam arabilis terræ mensuram; ut ex Legg. Longobardicis, Marculfo, & Papia, liquet. Hodieque Germani, ac Belgæ, **bonder**/ & **bunder**/ dicunt. Utitur *bunuarii* vocabulo Hincmarus Remensis epist. I ad Hincmarum Laudunensem. *Bunaria* pro eo est vel *bunuaria*, in vett. formulis, inter eas, quas Marculfo Bignonius extremo loco subdidit: Earum hæc numero est tertia: *Bunnuaria tanta de re arabili — tam de alode, quàm & de comparato, ad me legibus obvênit.* Item in Chronico Cameracensi lib. I cap. LII. A *bunduario* est *bunduarius*, qui bunuarium possidet. Sed pro eo & *bunajarius* legas in Diplomate Karoli Magni, Wormatiæ dato an. Io CCXC: *Mansionarius V solidos; absarius, XXX denarios; bunajarius, XV; quorumlibet larium possessores, VI suppleant.* Integrum diploma à Vellero habuit, & Gunthero suo subjunxit Rittershusius. Alii adducunt è Constitutione Caroli Crassi de Feu-

dis. Amplissimi Velseri hac in re fidem sequimur. *Bunuarius* autem καὶ *συκοπλὼ* dicitur pro *bunuariarius*: quam vocem jure, ut absonam, repudiarunt aures: uti & in aliis quibusdam factum, dum *εὐφωνία* magis, quàm *ἀναλογία*, attenditur.

Burdo, pro *mulus*, apud Victorem lib. 1 de Persecutione Vandalicâ cap. 1. & Joannem Moscum Limonarij cap. xxv. Etiam *burdones*, baculi, quos gestarent ad sui tuteiam. Petrus in Historiâ Albigensium cap. LXII: *Baculos, quos linguâ communi burdones vocamus.* Sic utitur Galfridus Monæmuthensis lib. XII cap. VII. Indeque *burdonarii*, qui ejusmodi baculos gestarent, in eadem Albigensium historia, cap. eodem.

Burga Isidoro in glossis, pro *cloaca*. Nempe à **bergen**, ut *latrina* à *lateo*.

Burgensis plurimùm pro *cive* accipitur; quomodo hodieque Germani, ac Belgæ, appellant **burgers**. Sic *burgensis* vocabulum usurpabant Ivo epist. CI, CXXXVI, & CCLXIII, Goffridus abbas lib. 1. epist. XVII, Cæsarius lib. V Miracul. cap. XXII, Petrus Historiâ Albigens. cap. XXII, & LXIII, Karolus VI Gall. R. Edict. III de Off. baill. Constitut. Neapol. lib. I Tit. IX leg. XXXI, item lib. II Tit. III, leg. XXXII. Adhæc Beka in Conrado, item Hermanno &c. Interdum tamen civi opponitur; nempe cùm burgenses in burgo habitant; cives in oppido; ac diversos habent magistratus. Ita in A. B. tit. 8. ubique Limnæus Observ. 4. p. 335. Ita Remensium alii Burgenses, qui habitarent in burgo, sive castro S. Remigii; alij cives, qui intra urbis mœnia; ut apud Alexandrum III epist. IX, quæ ad Abbatem S. Remigij, & Falconem, Decanum Remensem. Sed rarum est id discrimen; quia fere ita factum, ut prope munimentũ, quod *burgum* dixere, exstruerẽt domicilia, quò tutiores forent: unde & ædificia, quæ burgi præfecto parebant, *burgi* nomine continebantur. Luitprandus lib. III de rebus per Europam gestis cap. XII: *Et quoniam ipsi domorum congregationem, quæ muro non clauditur, burgum vocant.* Postea sæpe & mœnia accessere; factumque oppidum, remanente veteri vocabulo, *burgi*, uti & *burgensium*; qui etiam *burgani* vocabantur; nempe quasi burgi incolæ. Nomen quoque inde datum *burggravius*; quæ vox apud Cæsarium lib. II Mirac. cap. VII: ut hinc *Burggraviatus*, apud Hedam, & alios. Imo & *Burgundiones*, (quos Plinius †, quinque enumerans Germaniæ populos, Vindelicorum partem facit) nomen habent à burgis; hoc est, crebris habitaculis, locisque munitis, quæ in limitibus exstruerent: ut Orosius indicat lib. VII cap. XXXII, Isidorus lib. IX Originum

† *Lib. 4. cap. 14.*

cap.

cap. II, Luitprandus Histor. lib. III cap. XII. Quos verò Latini vocant *Burgundsiones*, ijs Agathias lib. I nomen tribuit Βυργουζιάνων; ubi & ῥυθ Τοῦθικὸν nuncupant. Nec *Burgundsiones*, & *Burguziones*, multùm abeunt; quia in Z inest D, cùm valeat D S. At N omissum, quia lingua Græca non admittit N ante S, vel Z: unde & Ὁρτήσιθ dixere Græci, pro Latino *Hortensius*: & alibi ejus generis plura adducimus. Cæterùm ex eo, quòd de *Burgundionum* appellatione ex veteribus dicebamus; colligimus non ita dictos ab ea significatione *burgi*, quâ oppidum designat (nec enim oppida condiderant, cùm hoc nomen acceperunt) sed eâ, quâ significat locum munitum, sive castellum. Sanè in Glossis Isidori est, *Burgos, castra*. Apud Vegetium verò, Rei militaris lib. IV, cap. X, legas, *castellum parvulum* vocari *burgum*. Ac firmat, quòd in Etymologico Magno κάστρον exponitur ὀχύρωμα: quod & ipsum sonat *munimentum*. Et sanè *burgum* esse ὀχύρωμα, arguit, quòd etiam *burgum* vocarent, si se plaustris adversus hostem cingerent, ac munirent. Hoc ex Ammiano, Procopio, & aliis, videre est. Ac propterea non putem, *burgum* esse ex πύργθ, quod *turrim* signat. Nam *burgus* quoque erat citra arcem, vel turrim; ut si vallo, & fossâ, se cingerent, utcunque inferius solùm castæ forent. Quibus aliud videtur, ajunt, *burgus* propriè *turrim* notare: unde glossæ illæ, quæ Cyrilli dicuntur, quia repertæ in codice, qui B. Cyrilli quædam continet: Πύργθ, *turris*, *bugus*: ubi *burgus* esse legendum, satis liquet; & compluribus id jam observatum. Facilis autem mutatio literæ Π in B; quomodo Latini ex πύξθ, fecere, *buxus*; à πυρρὸς, *burrus*, unde Comicum *Burria*. Ac Delphenses, ut in Hellenicis monet Plutarchus, βατῦν, & βιχὸν, proferebant, pro πατῦν, & πιχόν. Et Macedones non dissimili mutatione dixerunt, Βεροίκη, pro Φεροίκη. Ut, si *burgus*, & πύργος, idem sint; non dubitandum videatur, quin Germanicum hoc fuerit ex Græco. Sed enim mihi latiùs videtur patere *burgus*; &, ut idem signarent, possint propterea convenire, quia ab eâdem sint origine. Ut si dicamus, esse ab Chaldaico פרח *pherach*; quod est *crescere*. Nempe quia turres, præter aliarum structurarum morem, tantopere in altum excrescant. Denique *burgum* non esse vocabulum, quod, postquam imperium Romanum Constantinopolim translatum fuit, Germani a Græcis acceperint, arguere videtur; quòd multò antè id habuerint Germani. Atque hujus rei vel fidem fecerit oppidum *Asciburgi*: cujus tanta est antiquitas, ut olim sint fabulati, ab Ulysse esse conditum: sicuti locuples nobis auctor est

*Lib. de moribus ac populis Germaniæ.

Cornelius Tacitus *. *De Burgi nomine varioque usu Wendelinus Glossario Salico vocum Adnaticarum verb. Berg. p. 115. atque ex eo aliisque Limnæus Observ 3. ad Aur. Bull. c. 8. p. 333. 334.

Buricus, pro *equo*. Paullinus epist. x, quæ ad Sulpicium Severum: *Longè dispari cultu, macro illum, & vilioris asellis burico sedentem*. Ejusdem verò is temporis scriptor, ac B. Hieronymus; qui similiter epist. ad Pammachium: *Vbi ferventes buricos mannos, comatulos pueros* &c. Omnino deceptus est Erasmus, cùm *buricos* dici putat mannos è Buri, Achaiæ civitate. Planè enim vel *buricus*, vel *mannus*, è glossemate in contextum irrepsit. Sed potiùs *mannos*; cùm hoc vocabulum sit notius. Gloss Isidori: *Mannulus; caballus, burichus*. Est & in Philoxeni glossis: *Mannis, βυείχοις*.

Buticularius, qui Germanis **butelier**, Gallis *bouteiller*, œconomus, sive promus condus. Carolus M. Appendice III cap. VII: *Odo buticularius de foreste suâ interrogandus est*. Utitur & Hincmarus epist. III cap. XVI, & XXIII. Est verò *buticularius*, à *buticula*, vasis genere. Papias: *Obba, genus vasis, butica*. Uti à *butica* etiam *buticula*, inde *buticella*: quod in veteri instrumento est apud Cujacium. Quemadmodum verò *buticella* est à *buticula*; unde *buticularius*: ita *buticula* originem ducit, sive à *butis*, vel *buttis*, quod apud Marculphum in Formulis; sive à *buto*, vel *butto*, quod apud Anastasium bibliothecarium in Leone III: *In venerabili monasterio sancti Saba fecit buttonem argenteum cum canistro suo*. Ac similiter in Leone IV legas, *buttonem de argento purissimo*. Romani autem, imperio Constantinopolim translato, accepere eam vocem à Græcis. Siquidem βύτλις his fuit vasis genus. Glossæ olim Cyrillo adnexæ: Βύτλις, *cupa*. Βύτλιον, *cupella*. Sanè à *cupa*, Gallis *coupe*; at à *butto*, vel βύτλις, *bouteille*. *Cupa* vocabulo pro vase, Nonio teste, usus Varro; qui Sat. Αἰὲ μύθους, *cupas vinarias*; & Sesquiulysse, *cupas acris aceti* dixit: & alibi ait, *operculum ad cupas*, cumque amphoris conjungit. Βύτλις verò legas Basilii Eclog. XLIV: uti βύτλιον, apud Theomnestum lib. I cap. XXXIV.

CAP. IV.

Acceditur ad ea, quæ ab litera C inchoant. Cujusmodi sunt ista: Camba, *pro loco, ubi cerevisia coquitur*. Camborta, *pro virgis superioribus, quibus colligatur sepimentum*. Cambuca, *pro pedo*. Camisia, *pro eo, quod* indusium *dicimus, ac veterum* interulæ, *sive* subuculæ, *respondet*.

Car-

Carpa, *vel* carpio, *pro pisce, qui veteribus* cyprinus. Caniclinus, *pro cameratio, vel cancellario, aut non absimili dignitate.* Catus, cattus, catta, *pro* fele: *item* cattus, *vel* gatta, *pro machina militari.* Caucu-lator, caucolator, coclearius, *pro* præstigiatore. Caucus, cauca, caucum, *pro* calice: *Græcis pro eo similiter* καῦκα, καυκίον, καυκάλιον. Clenodium, *pro monili, gemmis, & aliis, propter pretium, solitis reponi.* Cofia, coifa, cufia, *κυφία, pro capillorum reticulo, sive lineo capitis tegumento.* Contrada, *vel* contrata, *pro regione.* Conucula, *pro colu.* Corrodium, *sive* corredium, *pro obsonio, quod principis viri mensa penderetur.* Cota, *vel* cotta, *pro vili gurgustio, aut lectulo: unde* cotarii, cotmanni, cotarelli, *quibus cota sive cotta pro domicilio forent.* Cotagiarium, *pro alimento in caritate annona dato egentibus.* Consuetuma, *pro* consuetudine, *&* custumarium, *pro eo, quod obtinet vulgo.* Crusselinum, *pro parvo vase fictili; & unde Belgæ* croes / *Galli* cruche *acceperint.* Cucurba, curcuba, *vel* corcuba, *pro sune nautico: item pro sine* crupes, *vel* cruppa. Custus, *pro sumtu.*

HInc jam ad tertiam literarum intendemus considerationem nostram.

Camba vetus est vox Germanica: ac signat locum, ubi cerevisia coquitur: ut Kiliano etiam notatum in suo linguæ Belgicæ Etymologico. Nunc pro eo dicitur, **brouwerie.** Sic, qui olim **cammer** / & **camber**, (unde barbaris *cambarius*) is nunc **brouwer.** Antiquissimus, à quo *camba* vocem usurpatam meminerim, est Macharius quidam in sua, & conjugis Gondradæ, donatione; quæ anno contigit Iɔ CCCLXXXV. Habes verò in Chronico Cameracensi lib. I cap. LII. Istic legas: *Mansi serviles sex. Est ibi camba una.* Item cap. LXVI, in Præcepto Regis Karoli VII, quo Ecclesiæ Cameracensis immunitates instauravit: *Carisiolum, cum terris cultis & incultis, molendinis, cambis, silvis.* Etiam reperio sæpius in Donationibus Ecclesiæ Belgicæ apud Miræum; ubi Zuencheboldus usurpat, Lotharingiæ Rex, in Donatione factâ Monesterio Nivellensi anno Iɔccccxcvii*: *ipsa res* (quas delegavi) *hæ sunt infrà scripta: ipsius monasterij mansi duo, molendinum unum, camba una.* Item Balduinus, Comes Montensis, in Donatione Monachis Benedictinis Hasnoniensibus facta an. clɔ LXXXVI †; *Cùm terra usque Gangeoli, pratum liberum ei dedimus, & omnium cambarum, in novo burgo factarum, vel faciendarum, tertiam partem reditnum, ad Comitem, pertinentem, attribuimus, præter cambam Aquicinensium.*

* *Apud Miræum in Notitia Eccles. Belg. cap. 46 p. 80.*

† *Apud eundem cap. 108 pag. 211.*

AC

Ac eadem penè verba habes in Donatione Balduini, quæ proximè eam apud Miræum* antecedit. Plures alios, qui eâ voce utantur, adducerem, nisi id abundè in notis suis ad Chronicon Cameracense feciſſet Georgius Colvenerius Theologus, inque Duacensi Academia Regius professor.

*Pag. 210.

Camborta, virgæ, quarum colligatione sepimentum continetur gloſſar. *Camborta, quæ sepem desuper firmant.* Habes in Lege Salicâ Tit. XXXVI. §. 1, & Lege Ripuariâ Tit. XLIII.

Cambuca, vel *camboca*, eſt apud ſcriptorem vitæ S. Winoci abbatis cap. XIII: *Cum precibus, reliquiis, & cambuca Sancti, longiùs proceſſerat.* Et ante eum ſic Walafridus Strabo, in vita S. Galli lib. I cap. XXVI: *Baculum ipſius* (Columbani Abbatis) *quem vulgò cambocam vocant, per manum diacons transmiſerunt.* Unde etiam, quid voce eâ ſignetur, cognoſcimus. Idem docet verſus vulgaris:

Paſtor cambucam, ſambucam fert phaleratus.

Atque hinc doctiſſimus Spelmannus rectè animadvertit, apud Durandum ſic legi oportere Rationalis lib. III cap. XV: *Baculus ergo* (paſtoralis) *à lege, & Evangelio, ſumitur, quia & virga paſtoralis, & cambuca, & pedum, & ferula, nuncupatur.* Ubi pro *cambuca* perperam vulgò *ſambuca*, etiam in Venetâ anni ɔIↃ IↃLXXXI.

Camiſia poſtertoribus ſeculis dicebatur, quæ Græcis ἐσωτίρια, Tertulliano ad verbum *interula*, lib de Pallio; quando ait, *Si quid interula ſupereſt, vacat zona tormentum:* Horatio autem *ſubucula*, lib. I epiſt. I:

——*Subucula pexa*
Trita ſubeſt tunicæ.

Sed & Græcis non χιτὼν quidem, quo vocabulo *tunica* ſignatur; ſed χιτωνίσκος, & ἐσωφόρια, vocabatur. Vel ſi hæc aliud erant Latinis, & Græcis; quò magis inclinem: ſaltem illud, quod huic indumento (*induſium* dicimus) noſtris temporibus reſpondet. Venit ea vox à Gallico *chemiſe*: unde ὑποκάμισον, quo ex Latinis uſus quoque Anaſtatius in vita Joannis Eleemolynarij. Ac paullo antè appellavit *eſophorium*, ex Græco ἐσωφόριον: ut Salmaſio dictum ad Tertullianum de Pallio. *Camiſia* vocabulum habes in Leg. Salica Tit. LXI, item apud Theganum, Chorepiſcopum Trevirenſem, opere de geſtis Ludovici Pii*, cujus temporibus vixit: *Nihil illis diebus induit prater camiſiam, & femoralia.* Eſt & Fortunati, in vita S. Radegundis lib. I: *Stubionem, camiſias, manicas, coſias, fibulas.* Sed quid attinet in re adeò vulgata adſcribere multorum verba? Satis igitur ſit dicere, eo uti etiam Cæſarium

*Pag. 304 edit. Wechelianæ anni 1594.

sarium lib. II. Miraculorum cap. XI, & lib. VIII. cap. XXXII: item Chronicon Cameracense lib. III. cap. XII, & Chronicon Cisterciense†: adhæc Rogerum de Hoveden Annal. Tom. II, atque alios magno numero.

† Pag. 77. & 78.

Carpa, vel *carpio*, piscis, non quidem ab auro carpendo, sed barbarâ origine, sic vocatur, qui veteribus est *cyprinus*: ut ostensum nobis lib. IV Theologiæ Gentilis, & Physices Christianæ, cap. XIII. Pluráque de eo attuli ejusce lib. cap. XXXI, & aliis in locis. *Carpæ* vocabulo usus Cassiodorus lib. XII Var. epist. IV. *Carpio* autem dicitur Cæsario Miraculorum lib. II cap. XXXI.

Caniclinus Latinis, ac Græcis similiter κανικλείων, vel ὁ ἐπὶ κανικλείου, idem, vel prope idem, ac *camerarius*, vel *cancellarius*. Prius est apud Guntherum Ligurini sui lib. VIII:

——*Tempore servus eodem*
Argolici Regis (Graci cognominis usu
Hic Caniclinus erat, nobis Camerarius idem
Esse potest) domino secretâ fraude parabat
Sanguinis insidias.

Alterum est apud Radevicum de rebus Frederici ejusdem lib. I, cap. XLVII: *Unus de servis palatii, caniclinus videlicet, quem nos Cancellarium dicere possimus, principi suo fraudem molitus est.* Meursii Glossarium adi in κανικλείων. Usurpat & Guilhelmus Tyrius lib. XII. cap. VI.

Catus, vel *cattus*, pro *fele* sive *aluro*, vox usitata germanis; indéque & Italis, Gallis, Anglis, Hispanis. Usurpat Cæsarius lib. IV. Miracul. cap. XXXIII, & lib. V cap. VI. gloss. *Catta, αἴλουρος*. Et alibi: Κάττα. *catta*. Et sanè Græcis quoque posterioribus pro *aluro* dictum κάτταν. Euagrius significat lib. VI. cap. XXIV. Etiam *cattus* pro instrumento bellico, ab hoc animali est: ut & alia quædam: sicuti indicat hoc in Appendice ad Othonem Frinsingensem de rebus gestis Frederici I. cap. XXIII: *Cæsar omnem reliquum apparatum, quem ad oppugnationem civitatis fecerat, Talpas, Vulpeculas, Ericios, Cattos (talibus enim censentur nominibus) jussit exuri. Gatta* pro eo est apud Radevicum in ejusdem Friderici vita lib. II. cap. LIX. Imò quid si & dicamus, à Martiale retineri vocem Germanicam, ac Sarmaticam, quia de exoticis felibus, in de advectis, ubi cattæ vocarentur, sermo fieret? Locus est lib. XIII epigr. LXIV:

Pannonicas nobis nunquam dedit Umbria cattas

Nam aves signari, non credo Domitio, vel Radero. *Cattus* verò

† Pag. 289. * Ad an. 1290. etiam est apud Abbatem Urspergensem†, item in Chronico Colmariensi*, in Historia Albigensi†, apud Bekam in Chronicis*. Nec tamen omnes isti eodem modo ; ac nunc *cattos* dicimus: qua de re aliquid Justus Lipsius Poliorceticôn lib. I, dialogo VII.

† Cap 63. * In vita Guidonis.

Cauculator idem, qui *præstigiator*, ex Germanico **gaukler** / pro quo Belgæ, **guchelaer**. Karolus M. Kapitul. lib. I capit. LXIV: *Ideo præcipimus, ut nec cauculatores, & incantatores, nec tempestarii, vel obligatores fiant; & ubicunque sunt, emendentur, vel damnentur.* Quæ etiam habemus apud eundem in Constitutionem operæ† : ubi Vitus Amerbachius annotavit, in archetypo malè exaratum esse *cancolatores*. Sed facilè, pro dialecto gentis, O, & V commutantur: ut sat minuta sit hæc observatio. Interea verum, per V potiùs sonuisse: quando & apud Otfridum Evangelii lib. IV cap. XVI pro eo habes *gongulares*. Quia verò germani & **cokler** dixere, eò & *cocleares* vocabantur. Vnde Kapitulorum Kar. M. lib. I cap. XXI: *Item in eodem concilio* (Chalcedonensi,) *ut cocleariij, malefici, incantatores, & incantatrices, fieri non finantur.*

† Pag. 249. edit. Moguntinæ an. 1602

Caucus, cauca, caucum, pro *calice*, vel *patera*. Postremum est in Glossis Arabicolatinis: item in Vitis Patrum *. Alterum in Græcolatinis, ubi sic: καῦκα, *patera*. Primum est apud Bedam lib. II Histor. Eccles. cap. XVI : *In locis, ubi fontes lucidos juxta publicos viarum transitus conspexit, ibi ob refrigerium viantium, erectis stipitibus, & æreos caucos suspendi juberet.* Similiter posteriores Græci non καῦκα modò, de quo jam vidimus; sed etiam καυκίον, dixere: de quo sic Suidas : καυκίον παρ' ἡμῖν, κύλιξ ὑπὸ τῶν σοφῶν. Quasi dicat, vulgò quidem vocari *caucium*: elegantiores verò, & qui ad veterum præscriptum loqui amant, *calicem* pro eo dicere. Καύκιον etiam habes apud Theocriti scholiasten: Item in farragine epistolarum S. Bonifacij, vel ad eum scriptarum, epist. XL legas, ab Æthilberto Rege ei missum *caucum argenteum, intus deauratũ*. Alii καυκάλιον nuncupant; ut Meursio ostensum ex Lausiaca Palladii historia, & Oneirocriticis Achmetis.

* Pag. 145. & 149.

Clenodium dixere pro re, ob pretium, solitâ recondi. Omnino est ex germanico **kleinodie**. Legas barbarum hoc apud Ludgerum in vita S. Suiberti cap. IX, Cæsarium lib. III Miracul. cap. V, item in annalibus Egmondanis, & apud Bekam in Godefrido, ac Turocium in Historia Hungaricâ. Vtcunque verò Teutonicum esse vocabulum conveniat; de origine tamen minùs est apertum. Ludovicus De-la-Cerda, in Adversariis sacris cap. XLIV, putabat, esse à κλέος, hoc est, gloria: videlicet

cet quia ex torquibus monilibus, & id genus cæteris, qui talibus capiuntur, ingens sibi decus ac splendorem, sperent. Sed cur non potiùs credamus, etiam origine esse germanicum? nempe ut à sapientibus, qui soli sunt idonei vocabulorum architecti, hoc nugis istis nomen impositum sit ex eo, quia tantum stultitiæ inserviant; usus verò sint vel nullius exigui; quod significabitur, si sit ex germanico **klein**. hoc est, pusillum, & **nood**, necessitas. Quasi dicas, exiguæ necessitatis. *Concinniùs verò Loccenius deduxit ex **klein** & **od**/res, possessio parva, sed pretiosa, ut gemma &c. quam docti viri in v. *Allodium* explicationem vise.

Cofia est apud Fortunatum de vita S. Radegundis lib. I: *Stibionem, camisias, manicas, cofias, fibulas.* Ubi *cofias* censeo esse lineum capitis tegumentum, quo mulieres utuntur, & clerici tuentur capitis rasuram, sive coronam. Nempe ut idem sit ac *coifa* apud Matthæum Parisium in Historia anni CIↃ CCLIX: *Et cum non posset objectis respondere* (Wilhelmus de Valentia) *quia multis erat irretitus sceleribus: voluit ligamenta sua coifa solvere, ut palam monstraret, tonsuram se habere clericalem.* Et mox: *Satelles verò eum arripiens, non per coifa ligamina; sed per guttur eum apprehendens, traxit ad carcerem.* Item quod aliter *cuphia.* Papias: *Cidaris, mitra, tiara, pileus sacerdotalis, cuphia.* Græcis, σ ad caput oppositio, κυφία, ut pro μιτρὸς, σμιτρός. Utitur Codinus de Officiis Constantinop. cap. v. Quod verò Latinis *cuphia*, id Italis *coffia*, Belgis **huve**, Germanis **haube**: unde sine dubio *cofia*, & *cuphia*, originem ducunt. Hæc valde firmantur glossis in Juvenalem, quas in membranis habeo: *Reticulum vocatur receptaculum crinium, quod vulgo cufiam vocamus, & parvum retitum, quo crines colligantur.*

Contrada, vel *contrata*, valet *regio, ditio*; factumque ex Germanico, ac Belgico **contrei**/quod idem signat. Constitut. Siculæ Tit. XLVIII: *Si oves, vel alia animalia, de una contrata in aliam ducta fuerint.* Sic & usus Matthæus Parisius Histor. ad an. CIↃ CCXXIX: *Contrada tota descendit inde usque ad maritimam castri Joppen.* Item Petrus de Vineis lib. II. epist. LIV, & lib. III epist. XI. Odoricus de Foro Julij Peregrinationis suæ cap. II. §. V: *In hac contrata utuntur homines navigio, quod vocatur Jassefusum* *. Video esse, quibus placeat, esse origine Latinum, ex voce *constrata*, quia una esset via, sive eadem essent *strata viarum*; ut loquitur poëta*. Verùm non vicinas notat plateas, aut vicos, sed vicinos tractus. Quare, si origine sit Latinum; ex *contractus*, q. d, tractus vicinus, factum putem; posteaque latiùs extensam significationem. Interim, quia etymon utrumque incertum, inter voces origine barbaras huic etiam locum dedimus.

* *Hac de voce loquar lib. 5.*

* 1. Æn.

Conucula idem, ac *colus*. Habes Leg. Ripuar. Tit. LVIII. §. 18. Gloſſar. Latino-Theotiſcum Lindenbrogii: *Colus, Chunchla*. Ex quo Italicum *Conochia*, & gallicum *Quenouille*. Niſi verius eſt, *chunchla* eſſe contractum ex *conucula*, id ὑποκοριστικῶς † eſſe factum ex *colucula*, quaſi minutam colum dicas: ac *conochia* itidem, quaſi *colochia* dicatur. Quippe L ſæpe abit in N; quomodo à χυλλίζω, *grunnio*; à λύμφη, *nympha*; Belgæ à σκίλφος, ſchenen; & id genus multa. Interea cùm & etymon iſtoc *conucula* ſit incertum, locum vocabulo huic quoque inter origine barbara conceſſimus. Atq; item facimus in ſimilibus nonnullis.

*Per diminutionem.

Corredium, vel *corrodium* obſonium, quod ſuperioris menſæ debet inferior. Henricus Huntidonenſis lib. VI: *Vbi frater ſuus corrodium regale maximum paraverat.* Sæpius etiam habes Conſtitutionum Sicularum ſive Neapolitanarum lib. III. Tit. XVIII.

Cota, vel *cotta*, ac, cum productione vocis, *cotagium*, notant tum cavum, ſive cavernam, latibulum, ſpeluncam; tum etiam caſam, tugurium, gurguſtium. Vox eſt à Saxonibus; unde & Anglis **cote**, vel **coate**. Ac Belgis hodiéque **cot** eaſdem habet ſignificationes: nec ſeorſum modò, ſed etiam in compoſitis: ut **verckens-kot**, hara; **honds-cot**, q.d. canile; **meſt-cot**, quod Varroni *ſaginarium*; **hoere-cot**, genea, lupanar: quomodo & Latinis *luſtra* tum ferarum ſunt, tum meretricũ. Quia verò & cellæ monachorum gurguſtioli ſimiles ſunt: eò quoque ab ipſis, modeſtiæ; à malignis, contemtus cauſsâ, *cotta* videntur nuncupatæ; ac præcipuè is cellæ locus, ubi requieſcerent, & ſomnum caperent. Imò hæc princeps fuerit ſignificatio; ſi Saxonibus *cota* vox à κοίτη: quod ſimiliter tum hominum cubile, vel lectum; tum ferarum luſtra, ut apud Plutarchum, non ſemel ſignificat. Nec novum ſit, Saxonicam vocem eſſe à græcis: cujus rei exempla, ac cauſſam, jam olim Walafridus Strabo attulit, & nos ex eo lib. I. hujus operis cap. 1. Sed de etymo quiſq; ſentiat, ut volet; ſaltem de vili cubili, aut lectulo, uſus Petrus Damiani lib. II epiſt. XV *: *Prior quidam fuerat, nomine Ioannes; qui lentis quibuſdam infirmitatibus macilentius videbatur ſemper, & gracilis. Hac itaque ſui corporis imbecillâ tenuitate confiſus, ſæpe jacens in lecto completorium decurrebat. Accidit autem, ut damoniacus quidam non procul abeſſet; qui multa hominum ſecreta, & obſcenos actus, impudens propalaret. Cumque præfatus Ioannes damonem exire præciperet, & quibuſdam exorciſmi quæſtionibus flagellaret: Tune, ait, ille es, qui ſub cotto quotidie completorium inſuſurras: & modo me quaſi Sanctus, ejicere, & juris mei vaſculum de meo vis dominio liberare? A*

*Pag. edit. Pariſ. an. 1610.

cota, pro casa, vel gurgustio, qui in ea habitarent, vocati *cotarii, cotmanni, cotsetu, cotarelli*, vel *coterelli*. De quibus Equitem Spelmannum adi. Solùm de postremo adferam locum Rigordi de gestis Philippi Aug. †. *Quodam die Ricardus, Comes Pictavienſis, multitudinem cotarellorum ad Castellum Radulphi pro succursu miserat.* Usus & alibi. Timidè illud addo, fortasse & à *cota* esse *cotagiarium* ; fere ut à *congio, congiarium*. Glossæ Mss: *Cotagiarium, πτωχεία*. Græca vox *penuriam, ac caritatem frumenti*, signat. Ut suspicari lubeat, *cotagiarium* esse, quod in caritate annonæ cuique cotæ, seu familiæ, de publico daretur.

Constuma, consuetudo, ex Gallico **coſtume**/sive **couſtume**. Necrologium Trecense: *Dedit Ecclesia tempore, quo vivebat, pro universario suo faciendo, constumas, quas habebat apud Polliacum.* Imò & in forma fidelitatis, quam Gualterus, Castellanus Cameracensis, Gerardo Episcopo juravit, habes in Chronico Cameracensi lib. III cap. XL : *Postpositis Karlensibus custumiis, talem honorem tibi observabo, qualem Lotharienses milites dominis, & episcopis.* Multoque hos Childericus II. Francorum Rex, in Donatione Monasterio S. Dionysij in Francia factâ †: *Quicquid fiscus noster tàm de garantia, quàm de merceria, ibidem tenuit, vel de qualibet constoma ibidem possidet.* Sic & Græci posteriores, (ut apud Meursium videre est ex glossis græcobarbaris) Κυστούμιον, ἦθος. Καλοκύστουμοι, καλοήθεις. Κακοκύστουμοι, κακοήθεις. Hinc *custumarium*, quod ad consuetudines pertinet. In his vectigalia. Item liber de iis, quæ consuetudine obtinent. Quid si autem tam galli, quàm græci, hoc vocabuli acceperint à Latinis? Nec enim absurdum videtur, **coſtume**/ ex *consuetudo*, literis aliquot extritis, factum esse.

† *Apud Miraum in notitia Eccles. Belg cap. 12. sive pag. 17.*

Cruselinum quid sit, indicant illa Cæsarij lib. XII Miracul. cap. XLI: *Portabat enim vas parvum, & fictile, quod vulgo cruselinum.* Suspicor *cruselinum* esse à **kruſelin**, h. e. minutus cyathus. Nam Germanis, ac Belgis, **kroes**, cyathus: credo à κρωσσὸς, unde similiter gallicum *cruche*. Sanè quòd Cæsarius *cruselinum* dicit esse parvum vas, id convenit cum eo, quòd **kruſelin** linguâ Germanicâ habeat formam diminutivam. Quodque idem ait, esse vas fictile, id consentaneum ei, quòd Eustathius* κρωσσὸν interpretatur κεραμεῖον κρατῆρα ὑδρίαν, ὑδρείαν. *fictilem craterem aqua, hydriam.*

* *Pag. 976. ed. Romana.*

Cucurba, funis nautici genus. Isidorus lib. XIX Orig. cap. IV: *Spira, funes, quibus in tempestatibus utuntur, quas nautici suo more cucurbas vocant.* Ita est in gemino nostro Mso membranaceo. In nonnullis

tamen libris legas, *curcuba*. Et magis convenit cum Glossario Arabico-Latino; ubi est *corcuba*. Exponitur autem *lorcum*. Verùm placet emendatio Clarissimi Meursij, extritâ literulâ, *lorum* legentis. Ex *curcuba* contractum videtur *cruba*, vel *cruppa*. Glossæ Philoxeni: *Cruppa*, κάλως παχύς. Ubi leg. κάλως παχύς, *funis densus*. Ibidem *crupes*, χοινία, ἴ, funes. Vel fuerit *cruppa*, à Germanico **grub**, id est, crassus: quod convenit interpretationi Philoxeni.

Custus, pro *sumptu*, *impensa*; ut Anglis, & Belgis, **cost**. Matthæus Paris. *custum apponere*: item, *ad proprium custum*.

CAP. V.

De iis, quæ origine sunt barbara, & à D incipiunt. Datus, & detius, *pro* tessera. Dagua, *pro* pugione. Dardus, *pro* jaculo. Debatum, *pro* lite, *vel* controversia. Doana, *vel* dohanna, *pro* telonio. Drappa, *vel* drappus, *pro* panno. Dogus, *pro* canali. Drudes, *vel* drudi, *pro* Fidelibus. Durcones, *navigii genus*. Durpili, *pro* limine.

NUnc jam ad quartam literam venio.

Dadus, & *detius*, tesseram notant, quæ Italis, & Hispanis, *dado*; unde *dadus*: Gallis *dé*, vel *det*; unde *detius*. Prius semel, iterumque, usurpant Constitutiones Neapolitanæ, seu Siculæ, lib. III. Tit. LVII: alterum verò Guilhelmus Neubrigensis Rerum Anglicarum lib. III cap. XXII.

Dagua est pugio; quem &, ex Festo, *clunaculum* dixeris; quia ad clunes soleat religari. *Gladiolum* quoque interpreteris. Est ab Italico *daga*; uti hoc à Germanico **tagher**, sive **dagge**, vel **degr**; quæ posteriora duo Belgis in usu, à Saxonibus accepta: unde & Anglosaxones habent **dagger**. Et, credo, cuncta sint à græco δάγω, sive Dorico δάγω, hoc est, *acuo*: vel saltem & græcum, & illud Saxonicum, ab communi fuerint origine. Quæ de *dagua* diximus, firmantur illo in Consilio Pisano II †: *Nec daguas, seu cultellos, ferant ultra longitudinem palmi unius, præter palefranarios cum dominos suos comitabuntur.*

† Pag. 159.

Dardus pro jaculo, à Gallico *dard*. Abbo de Obsid. Lutetiæ lib. I:

At turris nocturna gemit, dardis terebrata.

Ac post aliquam multa:

Arce ruit, dardumque ferens, castella petivit.

Habes etiam in nonnullis glossariis,

Deba-

Debatum, à gallorum *debatre*. *Dissensionem* semel, iterumque, exponit Declaratio cujusdam Constitutionis Alani, Ducis Britanniæ, an. CIↃ LXXXVII. Legas & in Edictis Ludovici XI Galliarum Reg. *; item Stilo Curiæ Parlam. cap. V. Sic *debatare*, pro *disceptare*, *disputare*. Utapud Nicolaum de Seps, *in contrarium debatante*. * Pag. 19.

Doana vocabulum est lib. I Sicularum Constitutionum Tit. XXXIX, lege II Frederici Imper. *Magnis feudis, quæ in quaternionibus doanæ nostræ baronum inveniuntur inscripta*. Et Tit. XLI, Lege ejusdem Freder. *Et Baroniis, & magnis feudis, quæ in quaternis doanæ nostræ scripta sunt*, Item Tit. LVIII. & LIX, *Dohanne de secretis*. Adhæc Tit. LIX, L. II: *Doanas tam terræ, quàm maris*. Est ab gallico *doanne*, & *douane*. Græci, Latinique, *telonium* nuncupant; Belgæ **tol-huys**: uti & Angli **custome-house**/quia consueta ibi vectigalia pendantur.

Dogus, pro *canali*. Gregorius Turonensis de gloria martyrum, sive de miraculis lib. I cap. XXV: *Tertiò verò convocatâ virorum multitudine, fossas in circuitu basilicæ fieri jussit, ne fortè dogis occultis lympha deduceretur in fontem*. Atque hujus quidem loci fuerit *dogus*, vel *doga*, si origine sit Hebræum; quod Casaubonus censet. Verùm opinionem eam accuratius expendemus, cum de *doga* agetur* inter barbara à Latinis, vel Græcis, orta. * Lib. 3. cap. 10.

Drappa, vel *drappus*, notat *pannum*. Prius habes apud Marculfum lib. I cap. XII. & lib. II cap. XVI. Item Formularum Solemnium nonâ & quadragesimâ; alterum LXVII, & LXXXIII. Sed & *drappalia* pro eo, formulâ LXXII, LXIX, CXXV, CLXXV. Apud alios etiam reperiri, Spelmannus ostendit. Inde peti malo. Est vero *drappa*, vel *drappus*, non à Græco δράξις, quo, Hesychio teste, byssus notatur: sed à Gallico *drap*, quod itidem *pannum* notat. Unde Gallis *drapenier*, Hisp. *trapero*, Anglis **draper**. Item Belgis **draperie**/officina lanaria, sive pannaria: **drapenieren**/vel **drapieren**/*pannum efficere, lanificium exercere*.

Drungus, pro *globo hominum*, Vopisco in Probo, & Vegetio Rei Militaris lib. III cap. XVI. Unde *drungarius*, pro *tribuno*; utcunque non pluribus, quàm quinquagenis, præesset; ut ex Vopisco† patet. Græcis *drungarij*, χιλιάρχαι; ut liquet ex Leonis Imp. Tacticis. Quod ad originem, variis è linguis vocem eam arcessunt. Sed imprimis placet, esse Saxonicam à **dringen**, h. e. *stipare*, *cogere*: unde dicimus, **hi drong my**/h. e. *urgebat*, *cogebat*: ut *drungus* propriè notet multitudinem in unum coactam, sive conglobatam. Sanè hoc valde cum eo convenit, quòd Vegetius* *drungos* interpretetur *hostium* † In Probo. * Lib. III. cap. 16.

globos

† *Lib.24. cap.15.* *globos.* Scio, in pleriſque libris ibi eſſe, *grumos:* ſed *drungos* ex Mſo reſtituit Stevvechius, ac ſimiliter in Adverſariis † legit Turnebus. Etiam allatum *drungi* etymon confirmat illud Leonis, Δρυγγίζει, ὡς μάζα. Quaſi diceret, hominum multitudine ita confertâ, uti condenſantur ficus in maſſa, ſive globo. Ut non perſuadeat Leonclavius, cùm in Hiſtoriæ Turcicæ Pandectis cap. CLXXII. cenſet, potiùs dicendum *druncus;* quomodo pronunciabat Theodoſius Zygomalas Nauplienſis è Peloponneſo, Patriarchalis Protonotarius. *Druncum* verò idem Leonclavius ſic dici credebat, quaſi truncum, hoc eſt, baculum, ſive ſceptrũ, imperii in militet inſigne. Mirùm tam docto viro hæc excidiſſe. Nam ut mittam cætera, quantum truncus diſtat à baculo, pedo, vel ſceptro!

* *Pag.* 139. *Drudes*, vel *drudi*, vaſallorũ genus. *Drudes* vocantur in vita S. Udalrici, ab anonymo ſcripta*: *Drudes ſuos donis congruis ſibi complacare ſatagebat. Drudi* dicuntur in Rhemenſibus, & Rotomagenſibus capitulis, ad Regem Ludovicum, anno Ↄ CCCXVIII: *Sine ſolatio, & comitatu drudorum, atque vaſſorum, nuda, & deſolata exibit anima veſtra.* Ubi videmus, *drudes* à *vaſallis* aliis diſtingui. Ad verbum ea vox ſignat *fideles*, à Germanico, **dru**/ vel **tru**; quod eſt *fides*. Nunc pro eo fere dicitur, **treuwe**/ Belgis **trouw**; unde **truwen**, vel **druen**; quod nunc **trouwen**, id eſt, ducere uxorem, vel nubere. Itaque & ſponſa olim **druchte**/ vel **druthe**: ut liquet ex lege Salicâ Tit. XIV. §. X. Gloſſæ apud Lindenbrogium: **Druchte**, *ſponſata.* Vetus pronunciatio etiam remanſit in nomine *Gertrudis*: ex **ger**, id eſt, *omnino plane*; & **tru**, quod valet, *fida, fidelis.*

Durcones navigii mediocris genus, quo Abbo ad Lutetiam pugnatum ait in ejus Urbis obſidione lib. I:

Antéque durcones multi repetunt morientes,
Quàm lapides jaciant.

Si à Germanis vox; fortaſſe ab **hulc**, quæ eſt navis oneraria, à Græco ἑλκάς. Alioqui Belgis **durc**, & **dorc**, ſentina.

Durpilus, vel *durpilum*, limen; quod Belgis hodiéque **durpel**, vel **dorpel**. L. Salica Tit. LXI, qui eſt, De Chrenechruda: *Poſtea intrare debet in caſam ſuam, & de quatuor angulis de terra illa in pugno ſuo colligat, & ſtare in durpilo, hoc eſt, in limitare.*

CAP. VI.

De cœptis à ſecunda vocali. Eathelingus, *pro nobili, ac præcipuè pro regni hærede; & quàm variè ea vox ſcribatur.* Eorla, *pro viro honorato, ac*

parti-

particulatim pro consule, hoc est, (comite vel Duce. Escarletum, *pro coccino, atque obiter de* robæ *vocabulo*, Esterlingus, *vel* Sterlingus, *pro denario; & unde id vocabuli sit.* Estoverium, *pro necessariis victui, & amictui.* Evva, *pro Lege.*

PErgamus nunc ad incipientia à litera E. Vbi primò se offert *Aethelingus.* Cui tamen alius, atque alius, debeatur locus, pro vario scribendi modo. Nam & *æthelingus* reperias, & abjectâ ulterutrâ vocali *athelingus*, aut *ethelingus*: præterea *edhilingus*, *edhlingus*, vel *edlingus*. Generatim autem hæc vox *nobilem* significat: at κατ' ἐξοχὴν sic nuncuparunt regni hæredem, quem & *domicellum* vocabant. Sic sumebatur, cùm, ex more, acclamarent, *Vivat athelingus noster.* Sed generali illâ significatione apud Nithardum legas lib. IV*, Saxonicam gentem distributam in *Edhilingos*, *Frilingos*, *Lazzos*: quod ibidem exponitur in *nobiles, ingenuiles, serviles.* Est & Gothefridi Viterbiensis Chronici parte XVII, an. Io CCLXXVI: *Omnes Reges illi* (Longobardorum) *Adelingi, id est, de nobiliori prosapia, quæ apud illos dicitur, Adelinga.* Hodieque Germanis, ac Belgis, **edel**, nobilis; **adel** nobilitas. *Ling* verò non est pars compositi, *progeniem* signans, quod traditum nonnullis: sed solùm vocis est productio. Sanè ut ab *Oriente* est *Orientalis*: sic Germanis, **Easterling**, Belgis **Oosterling**: quod idem ac *Orientalis*. Itidè à **camer** est **camerling**, cubicularius. Similiaq; **jongeling**. **vondeling**.

* Pag 478.

Eorla, & κατ' συγκοπὴν *Erle*, propriè signat virum honoratum, ab, **ear**, vel **ar**, h. e. *honos*: pro quo Belgæ, **eer**. Sed Danis particulatim ea vox pro *consule* sumitur; hoc est, *Comite*. Sic enim *Consulis* vocabulo superioribus usi seculis. Nec pro *Comite* modò, sed etiam *Duce*. Æthelwerdus Saxo lib. IV cap. III: *Undecim consules ruunt, quos illi* (Dani) *Eorlas solent nominare, & rex eorum unus.* Vide &, quæ ex Æthelstano. Spelmannus observavit.

Escarletum, è Gallico *escarlate*, uti hoc à Germanico **scharlach**, vel **scharlak**, Belgis **scharlaet**, vel **scharlaek**, Anglis **scarlet**, Italis *scarlato*. Significant verò *coccum*, vel *coccinum*. Matthæus Parisius Hist. ad an. Clo CCXXXVII: *Obviam ei obtulerunt telas escarleti, & vasa pretiosa.* Et in an. Clo CCXLVIII: *Dedit eis vestes pretiosissimas, quas robas vulgariter appellamus, de escarleto præelecto, cum pellibus, & fururiis variis ciſimorũ.* Ubi *roba* est *vestis*, à Gallico *robbe*. Sed de hoc, & *fururia*, inferiùs. Uti & *Scarleto*, pro *escarleto*. Nunc in *escarleti* vocabulo consistam:

quod etiam habes apud Thomam Walsingam in Henrico v †: *Equus Papæ phaleratus* cum rubeo escarleto.

Esterlingus, & *sterlingus*, apud Matthæum Parisium, atque alios, præcipuè Anglicanos scriptores, legas. Utrunque origine esse barbarum, minimè dubitandum. Nec tamen eò rejiciendum; quando hoc nihilo deterius est, quàm vulgata illa vocabula *daleri*, *ducati*, *florent*, ac similia. Nam pecuniæ novitas nova exigebat vocabula. Notat ea vox Anglis *denarium*: de cujus pretio est in decreto Eduardi primi. Dubium autem, an priùs dictum sit *sterlingus*; inde more Gallico E sit præmissum: an verò E illud sit ab origine vocis. Posterius verisimile facit, quod Annales Anglici referant, artem flandi, feriundi auri, & argenti, ab iis, qui ab Anglis **Esterlinge**/ Belgis **Oosterlingers**/ nationibus Daniæ vicinis, cum multi eorum in Angliam venissent, magna cepisse incrementa: atque istoc in caussa esse, cur Angli eorum nomine nummos, quos dixi, nuncuparint. Sed obstare videtur, quod Odericus, sive Vitalis, Uticensis cœnobita, Historiæ Ecclesiasticæ lib. v, ad annum CIↃ LXXXII, quo tempore Odericus ille jam erat septennis, *sterilenses* appellet; non *sterilingos*. Sic enim scribit: *In primis advenientibus monachis cum cementario ad jaciendum monasterii fundamentum, ad inchoationem hujusmodi porrigam XV libras Sterilensium*. Propterea nobilissimus Spelmannus negat, se aliquid in alterutram partem statuere ausum. Interim & Linwodi, & Buchanani etyma abunde refellit: cujus sententiam etiam probat clarissimus Watsius in suo ad Matthæum Parisium glossario. Putat verò, non absonum esse, si vocem *sterlingi* credamus esse ex eo, quia stellæ figura in ea compareret. Stellæ enim Anglis **stars**, uti Belgis **sterre**. Gallis E præmisso, *estoile*. Sed adire te malim eruditos ipsius Watsii labores. Jungendus omnino Somnerus in Glossario.

Estoverium, vel *estuarium*, significat *materiem*, *alimentum*, *fomentum*: à gallico *estoffer*, sive veteribus *estoffer*: quod propriè notat *materiem præbere*; ac particulatim *exhibere alimentum*, *nutrire*, *fovere*. Ut *estoverium* signet *nutrimentũ*, atq; adeò, quicquid opus homini advictum, & amictum: ut in charta libertatum à Joanne Angliæ rege concessarum, apud Matthæum Parisium ad an CIↃ CCXV: *Statim provideatur ei* (viduæ) *domus competens, in qua possit honestè morari, quousque ei dos sua assignetur, & habeat rationabile estoverium suum interim de communi*. Similiter loquuntur leges Stoicæ. Habes & apud Bractonum lib. III tractatu II cap. XVIII, num. II; ubi sermo de quodam ob feloniam,

ut vo-

ut vocant, in carcerem conjecto: *Salvo eidem capto, & familiæ suæ necessaria, quamdiu fuerit in prisona, rationabilis estovario suo.* Puto autem, Gallicum *estoffer*, cum propriè notet, ut dixi, *materiem suppeditare*, venire à Germanico **ſtofferen**/ *e*, more gentis, præpositio. Id verò à **ſtoffe**; quo significatur *materies*, sive, ex quocunque aliquid fit. Propriè autem **ſtof**, pulvis: ut cùm antiqui Germani hanc vocem ad quamvis materiem accomodarint; videri possit non alieni fuisse à sententia Democriti, & Epicuri; qui putarunt, omnia ex atomis originem ducere: ut ex Aristotele, & antiquis ejus interpretibus; item Lucretio, Laërtio, & aliis, constat.

Evva, lex: ut est in Glossario Latino-Theotisco, quo apud Magnum Florentiæ Ducem usus fuit clarissimus Lindenbrogius. Sic in Cantico Canticorum†, ὑφηγητικῶς veteri linguâ Francicâ reddito, ante annos penè sexcentos, accepit Willeramus Abbas. Verba ejus sic sonant, non quidem in codice curâ optimi, & doctissimi Merulæ edito; sed in vetustissimis nostris membranis: **Wir ne wollen nieth vergezzan/ daz diu gnada dines** Evangelii **ſuozer is/ danne diu ſarphi dero ewo.** Quæ Belgicè sic reddas: **Wy en willen niet vergeten/ dat de genade uwes Evangelii ſoeter is / dan de ſerpe ſmaeck der Wet.** *Ewva* vocem, pro *lege* usurpant leges Alamannicæ, Boicæ, Longobardicæ; item Capitularia Karoli M: unde & olim *landewva*, quod nunc **landrecht**. Doctissimus amicus noster, in Etymologico suo, existimabat, ab eodem fonte tria hæc promanare; *ewva*, pro lege; **ewwe**, pro ævo, & **ehe**, quod contractè **ee**, pro fœdere matrimoniali. Nam legem ferri, ut in omne ævum duret, & lege quadam niti matrimonii fœdus. Nihil equidem hic video absurdi. Sed, qui attendat quantum vocabula ista, & modo scribendi, & significatione, distent; judicabit, ut puto, speciosè ista dici; interea nihil fortasse solidi tinnire.

† Cap. 1. vers. 4.

CAP. VII.

De inchoantibus ab F. Faderphium, *vel* fadelphium, *pro eo, quod parens, vel frater, largitur sponsæ.* Faia, *pro ilice, vel quercu.* Faida, *vel* feida, *pro inimicitia; unde* faidosus. Falda, *pro stabulo; unde* faldeo, *pro loco, ubi excernuntur cibi retrimenta.* Fano, *tum pro sudario, vel mappula; tum etiam pro veste sacerdotum, vel diaconorum.* Fara, *pro stirpe, sive progenie.* Farleganus, *pro scortatore, vel adultero.* Fauces, *pro radicibus montis:* Felonia, *pro culpa, quâ vasallus amittit feudum.* Feltrũ

pro lana coactili. Fiala *pro eo, quod Græcis, ac Latinis, cbelys.* Flasco, *pro lagena.* Flocus, *vel* frocus, *pro cucullo monachorum.* Focis, *pro canali.* Foderum, *vel* fodrum, *pro pabulo, sive alimento,* Forbannitus, *pro relegato.* Forbatutus, *pro eo, qui alterum prior percusserit: qui &* fordanno. Foresta, *pro silva: unde* forestagium, forestarius, afforestare, *&* deafforestare. Fotrum, *pro capsa scyphorum* Fredum, *pro multa, quæ principi debetur.* Friscinga, *pro porco adulto.* Frocca, *vel* froccus, *pro monachali veste.* Fulfrea, *vel* fulfreal, *de homine ingenuo, ac libero: ubi & de* frea, *& inde derivatis,* Fustanium, *pro panno gossypino.*

NVnc, ut instituimus, de illis videamus, quæ à sexta litera incipiant. *Faderfium* (pro quo & *fadelfium*, & *phaderfium* dixere) Longobardica vox est, conflata ex **fader**, sive *phader*, pater; & *erfe*, sive **erve**; hoc est, hæreditas; ac significat, quod à patre, fatréve, donatur virgini, quando nubit. Gloss. *Faderfium, dotem.* Habes in Longobardicis legibus. Vt lib. I Tit. IX, Leg. XII: *Habeant filii morginga & faderphium suæ matris.* Similiter lib. II Tit. I. Leg. IV. *Habeat ipsa mulier morgengab, & quod de parentibus ejus adduxerit, id est, phaderfium.* Ac ejusdem libri Tit. XIV. leg. XV. *Vidua habeat sibi morgengab, & methium: de faderfio autem, id est, de alio dono, quantum pater, aut frater, dederit ei, quando ad maritum ambulaverit, mittat in confusum cum aliis sororibus* &c.

Faia in legibus Longobardicis exponitur *glans*, lib. I Tit. XIX. Leg. VIII. Sed, qui locum inspexerit, satis videt, non fructum notâsse; verùm arborem glandiferam. Nempe legislator secutus est errorem eorum, qui putarunt, ut φηγὸς Græcis, sic Latinis *glans*, & *fructum* signare, & *arborem*: quæ veteres semper distinguunt; quomodo Maro IV Georg.

Nec de concussâ tantum pluit ilice glandis.

Faida, & *feida*, inimicitia. Est à Germanis, quibus *inimicus*, **feind**; vel **fiant**, uti Belgis **viand**, Danis **fiende**. Nec tamen quasvis signat inimicitias, sed capitales; unde *faida* in glossis, *vindicta a mortis* exponitur. Præterea istæ signantur, quas propinqui utrimque suscepissent; juxta illud Taciti de moribus Germanorum: *Suscipere tam inimicitias, seu patris, seu propinqui, quam amicitias, necesse est.* Qua de consuetudine multis Spelmannus. Vocem *faida* habes in capitibus Karolinis lib. IV; ubi titulus XXVII est, *De faidis coercendis.* In lege etiam LV est, *de faidis pacandis.* Sæpius quoque legas in legibus Saxonicis; imprimis

mis autem Longobardicis. Hinc *faidosus*, cui cum altero istiusmodi inimicitia intercedit. Utuntur hoc Leges Salicæ, Bajuvariæ, Saxonicæ, Frisicæ, Longobardicæ. Item Kapit. Kar. M. lib. III, Tit. IV, & lib. V Tit. CCXV.

Falda veteri Saxonum linguâ signat *stabulum, septum, ovile*, sive *locum conclusum*: Thomas, Walsingam in Richardo II*. *Imprimis ad diffiduciandum Abbatem, faldas, quæ*† *fecerat in Fauconwood, & silvis aliis, esse frangendas ipsâ nocte*: atque inde *faldagium, faldfoca, faldvurthi, faldistorium*: quæ, quibus, & quomodo sumantur, malo, ab industriâ doctissimi Spelmanni petas. Solùm nunc dicam, videri mihi, & à *falda* esse *faldeo*. Nempe ut à *falda*, sedem episcopalem cancellis circumseptum *faldistorium* nuncuparunt: sic & loca septa, in quibus ad exonerandum alvum laterent, vel sellam familiaricam, quia solii speciem haberet, *faldeonem*, ut arbitror, dixerunt. Supplementum Historiæ Francicæ Gregorii Turonensis cap. XXXIV: *Ad ventrem purgandum in faldeone sedebat.* *Ita Romwaldus apud Baronium in An. 1177. §. 71: *Postquam Papa loqui desiit, Imperator, de faldistorio surgens &c.*

* Pag. 255.
† Pro quas.

Fano quid sit, indicat Glossarium Latino-Theotiscum, in quo est: *Linteolus*, fanon. Est & Papiæ: *Fano, operimentum quoddam.* Sunt verò hæ significationes diversæ. Illa glossarij eò pertinet, quòd sumitur pro sudario, vel muccinio. Unde Alcuinus de divinis officiis, cap. de singulis vestibus: *Sudarium, quod ad tergendum sudorem in manu gestari mos est, quod usitato nomine fanonem vocamus.* Inde etiam hoc in legibus Alamannicis Tit. LXXXIV: *Ille involvant in fanone.* Item quod in glossario Latino-Theotisco *Mappa* exponatur *hancfano*; *Mappula, tischfano.* Ac similiter Guiljelmus Durantus *fenonem candidum* interpretatur *mappulam albam & nitidam.* At Papias in animo habuit significationem, quâ pro sacræ vestis genere caperetur. Ea sacerdotum fuit. Rabanus Maurus De institutione Clericorum lib. I cap. XIII: *Quartum verò mappula, sive mantile, sacerdotis indumentum est, quod vulgo phanonem vocant; quod ob hoc eorum tunc manibus tenetur, quando Missa officium agitur.* Fuit & diaconorum. Chronicon enim Richerspergense refert, Zosimum Papam anno CCCCII constituisse, ut *diaconi in ministerio altaris lævam semper tegerent palliis, id est, fanonibus.* Ubi videmus pallij genus fuisse. Denique etiam subdiaconi utebantur. Leo Marsicanus Historiæ Casinensis lib. III cap. LXXIII: *Fanones aureos pro diaconibus tres, & alios quatuordecim.* Ac postea: *Imperialis fano aureus totus.* Similiter usur-

ter usurpat Matthæus Parisius in vita Gaufridi XVI Abbatis S. Albani: *Orarium, cum fanone, auro & gemmis adornatum.* Atque hinc Veronæ lineamina serica, & picta, deq; hastis dependentia, appellant *confanones*; Onuphrio Panuino teste. Hispanis vocantur *pendones*. *Fanonis* voce utitur Otho II Imperator pro vexillo imperiali in Diplomate à Chifletio exhibito in Commentario Lotharienſi cap. 2. pag. 10. Hasce si attendas significationes, sine dubio fuerit à Saxonibus **fan**, sive **phan**, vel **ban**, aut **pan**; quæ omnia notant *pansus*, sive *expansum*, aut *extensum*. Unde est, quòd vexilla Germanis **fane**, Belgis **vane** nuncupentur. Imò neque **baniere**, & **vendel**, quæ idem signant, alius videntur originis. Atque eâ significatione vocabulum hoc genuit vocem **van-lehen**; quæ in bulla Karoli IV Imp. legitur, ac signat *feuda vexillaria*, voce conflatâ ex **van**, id est, vexillum, & **lehen**, sive **leen**, hoc est, feudum. Etiam Marquardus Freherus, in Chronico Laurishamensi, ubi de temporibus agitur Bennonis, Abbatis XXXII, ac legitur *de septem principalibus beneficiis, quæ vulgò appellantur Vollehen*; censet, pro *Vollehen* debere *Fallehen* reponi. Sic vero ejusmodi feuda dicebantur, quia conferentur traditione vexilli; quod à solo fieri poterat Imperatore. Sed vix video, quomodo item hæc ab origine petatur, cùm pro instrumento sumitur chirurgico: ut legum Alamannicarum Titulo LIX. §. VI: *Si autem testa transcapulata fuerit, ita ut cervella appareant, ut medicus cum pinna, aut cum fanone, cervella tetigit, cum* XII *solidis componat.* Ubi per *cervellum* intellige cerebellum.

Fara est legum Longobardicarum lib. III Tit. XIV: *Si quis liber homo migrare voluerit aliquò, potestatem habeat intra dominium regni nostri cum fara sua migrare.* Ubi *fara* notat progeniem, sive familiam, vel totam prosapiam. Nec enim in lege Longobardica certiorem habere interpretem possumus, quam hominem Longobardum, Paulùm diaconum lib. II Hist. cap. IX, ubi legas: *faras, id est, generationes vel lineas.* Atq; ostensum Lindenbrogio, sic etiam usurpare Otfridum Evangelij cap. XVI, & XVIII.

Farlegani, & *forlegani*, scortator, adulter. Glossarium Latino-Anglico-Saxonicum: *Adulter*, **forligen**. Prior pars vocis videtur, **fore**, sive **voor**, quod nunc *pro* potiùs valet; sed olim *supra* Saxonibus significabat. Altera pars est **legen**, sive **liggen**, jacere, cubare. Unde & cubile ferarum Belgis **leger**, & **ligger**. Quare **forlingen** ad verbum sonet *incubum*, sive feminis incubantem. Habes *Farlegani* vocabulum in L. L. Alfredi regis Anglo-Saxonis cap. X †. Item in L. L. Frisonum

† *Pag.* 31.

titulus

titulus nonus est *de fargelanis*: sequuntur verò leges de mœchis, & stuprum inferentibus.

Fauces Alpium quando apud posterioris ævi scriptores legimus, non putandum semper intelligi angusta ac pervia inter montes itinera; quæ πύλας Græci, imò & αὐχένας vocant; Itali verò *clusas*, uti Hispani *esclusas*, solent nuncupare: atque adeò etiam *clausas*, vel *cluſas*, videas dici ab Abbate Urspergensi, Anastasio Bibliothecario, atque aliis. Non, inquam, hæc significatio perpetua est. Quandoque enim *faucium* vox est ortu barbara à prisco Germanorum vocabulo **fuazin**, h. e. pedes. Sic usus Walramus Abbas in Paraphrasi Cantici Canticorum. Pro eo nunc dicitur **voessen**, & **voeten**. Ab antiquo illo pronunciandi more monasterium ad pedem sive radicem Alpium Juliarum situm *Fauces* dixere: ut observatum Goldasto in glossario ad Ekkehardum Jun. de Casibus S. galli cap. I.

Felonia delictum & improbitas vasalli adversus Dominum. Est à *felo*; qua voce usus Matthæus Parisius in Historia: *Sub nomine felonis*. Origo à Germanico **faelen**, vel **feelen**, h. e. *errare, delinquere, cadere*. Est verò, ut Hostiensis ait, *Felonia* (sive ut alij scribunt, *Fallonia*) *culpa, seu injuria, propter quam vasallus amittit feudum*. Quàm varia sint feloniarum genera, Henricus Spelmannus, Eques Anglus, in eruditissimo suo glossario ostendit.

Feltrum, sive *filtrum*, tegumentum è pilis coactis; ab germanico **vilte**, vel Italico *feltro*. Habes Leg. Bajavar. cap. VI, & alibi; item apud Helmoldum Presbyterum in Slavorum Chronico: uti quoque Florentium Wigornienſem in Chronico: adhæc Heithonum Armen. Hiſtor. Orient. cap. XVI: *Et extendentes quoddam filtrum nigerrimũ ſuper terrã, deſuper ſedere fecerunt Chanjium*. Ac mox: *Et de filtro nemo debeat admirari; quoniam fortè pulchriorem pannum nõ habebant, aut facere ignorabant*. Similiter S. Odericus, peregrinationis ſuæ cap. V; *Gens hujus terra moratur in tentoriis ex filtris magnis factis*. Vita S. Meinradi, sive Meginradi, cap. IV, §. XIV †: *Nudo ſuppoſuerunt filtrum, ſupponentes etiam, & quadam fragmenta*. Diodorus Euchion Polychemiæ lib. III cap. IV: *Refrigeretur, & per diem quieſcat, poſtea per feltrum diſtilletur*. Hinringus Lector: *Caballos quinque cum ſaumis, & ruſias, & filtros, cum ſtraduria ſua, ad noſtrum iter ad Romam ambulandum*. Gregorius de Heimburg. (qui iisdem temporibus claruit Pij II Pontificis) in Apologia pro Sigismundo, Archiduce Auſtriæ, adverſus Lælium, piſcopũ Feltrenſem, ſcitâ adluſione: *O feltrum groſſum, Feltrenſi populo dignum*! Quamquam ibi corruptè editum est *phoitrum*, pro *filtrum*, aut *feltrum*. De origine

† *In vitis SS. ad 12 Jan.*

falsus Balbus in Catholico: *Filtrum dicitur, quia ex filis, id est, pilis animalium fiat: unde filtratus. Manet vox & in Teutonico, & Gallico idiotismo.*

† *A bibendo.*

Fiala sumitur non pro *phiala*, poculi plani ac repandi genere, ἀπὸ τοῦ πίνειν† sic dicto; sed pro organo musico; eo, ut videtur, quod *chelyn* dixere, ac Galli etiam *phiole*, Itali *phiola*, Germani ac Belgæ **fioole**, vel **vioole** vocitant. Cæsarius lib. VI Mirabilium cap. VII: *Cùm vice quadam jocularem introduxisset, & ille dulcedine fiala, dormientem excitâsset; surgenti servus occurrit, dicens, Quo vultus ire, Domine? Respondente illo, Melodiam audio dulcissimam, sed nescio ubi sit; servus subjunxit: Redite ad lectum vestrum; Monachi Tuitienses in organis cantant.* Nisi pro *fiala* scribendum *fiola*, per quartam vocalem; ut gentibus sonat, quas dixi. Et hoc verius puto. Nam etiam apud Suenonem est, Saxonis grammatici æqualem, in Compendio Historiæ Danicæ. cap. III: *Quos ingenti tripudio cœtus comitatur* * *histrionum, in fidis, citharis, choris, & tympanis, modulantes.*

* *Melius dixisset*, comitantur, *vel* comitati. *vel mox pro* modulantes, modulantium.

Flasco non significat *coronam pretiosam*, quod doctissimus noster amicus scripsit: sed lagenam; vas figulinum, aut vitreum, vino conservando idoneum. Quomodo & Græci recentiores φλάσκη, & φλασκίον, dixere. Imò & apud Papiam legas; *Flascæ, Græcè: pro recondendis phialis primùm factæ sunt; unde & dictæ sunt.* Videtur putâsse, *flascas* esse sic appellatas, quasi *phialascas.* Omnino autem est ex germanico **flasch**, aut **fleesche**: unde & Italicum *flasco*, Hispanicum *flascon*, Gallicum *flacon*. *Flasco* sic usurpant Albinus Flaccus de vita S. Willibrordi cap. XVI, Walafridus Abbas Augiensis de vita S. Othmari Abbatis lib. I cap. IX, Hincmarus de vita S. Remigii, Andreas presbyter in Chronico Bavarico; cujus verba: *Ignorans, quod calliditate quadam geminus potus in eodem flascone sibi offerretur.* Joannes Tyrocius in Chronico Hungarico lib. II cap. LXXXVIII: *Propter timorem hostium fecit illam* (coronam sanctam) *includi in flasconem.* Similiter Joannes à Leidis lib. II. cap. XXVII, & XXIX. Etiam pro eo *flaxonem* dixere; si sana est lectio Florentij Wigornensis in Chronico: *Flaxonemque vino à se benedicto plenum dedit.*

Flocus, vel *frocus*, (utroque enim modo vox ea scribitur) pars erat cultus monachalis ad caput operiendum. Goffridus, abbas Vindocinensis, S. Priscæ Cardinalis: *Domnus Ernaldus, quem decanum vestrum dicitis, si sibi secundum justitiam placuisset, teste flocello de capite suo potiùs in nostra, quàm in vestra sorte, manere debuisset.* Ubi *flocellus* (quod ex

floculus,

flocnlus, uti hoc ex *flocus* factum) cucullum, seu cucullam, signat: ac, quia caput tegeret, aliter *coopertorium* dicebatur: ut in Matthæi Parisij Additionibus. Hanc *coopertorij*, & *froci*, interpretationem etiam legas apud Turrecrematam in Regulam S. Benedicti, Tractatu CXXI, cap. LV. Goffridi autem verba inde lucem capiunt, quòd, (ut Sirmondus ad eum locum annotavit) qui è canonicis facti essent monachi, eoque flocello usi essent; si postea mallent ad canonicatum redire, tum quoque, ex Urbani II decreto, aliorum præter canonicorum morem, gestarent frocum: quod ideò à Godefrido, Vindocinensium Canonicorum decano, fieri ait. Sane de priori mutatione etiam est apud Ivonem epist. CCLXII, quæ scripta ad Pontium Abbatem. De altera autem Pontius hic testatur.

Foderum, sive *fodrum*, notat *alimentum*, *pabulum*: estque non à *fovendo*, sed à **foden**/vel **voeden**/hoc est, *pascere*: unde & Belgæ pro eo **voeder**; *solentque conjungi verba: **foder und mahl**/de præfatione cibi & potus pro hominibus & jumentis. Habes apud Aimoinum lib. V cap. III. Item in vita Ludovici Pij †: *Inhibuit à plebeis ulteriùs annonas militares, quas vulgo foderum vocant, dari.* Guntherus Ligurini lib. VIII *:

† Pag. 344. edit. Commelin.

* Vers. 570.

Ac primùm Ligures super hoc à Rege rogati,
Vectigal, portus, cudenda jura moneta,
Cumque molentinis, telonea, flumina, pontes,
Id quoque quod fodrum vulgari nomine dicunt,
Et Capitolitium certo sub tempore censum,
Hæc Ligures sacro tribuerunt omnia fisco.

Conradus I Imp. diplomate, quod habes Legum Longobardicarum lib. III Tit. VIII Leg. IV, & inde apud Car. Sigonium lib. VIII de Regno Italiæ: *Fodrum autem de castellis, quod nostri antecessores habuerunt, habere volumus: illud verò, quod non habuerunt, nullo modo exigemus.* Idem Sigonius lib. VII ejusdem operis an. Io CCCCLXXIII: *Foderum summa quædam frumenti fuit, quam advenienti in Italiam Regi, populi solvere tenebantur: pro quo sæpe etiam æstimata pecunia pendebatur.* Vide & de eo Ottonē Frisingensē lib. I de gestis Frederici II cap. XIII. Sed & legas apud Radevicū de gestis ejusdē libro I cap. XLI, & lib. IV cap. X, & alibi apud eund. Item Petrum de Vineis lib. II. epist. XXIX.

Focis est canalis, ab Italico *foce*; uti hoc à Latinis. Nam à *faucis*, *focis*; *au* in O abeunte: quomodo dixere *caurus*, *corus*; *plaustrum*, *plostrum* à; *claustrum*, **clooster**. Leo Marsicanus libro I Chronici Casi-

nensis cap. XVI: *Grimoaldus concessit S. Benedicto —— Piscariam de civitate Lesina, una cum ipsa foce sua.* Similiter libro III. cap. LXIII.

Fodratura malim, quàm, ut in nonnullis est libris, *fordatura*; nisi hoc ex altero factum κ̓ μετάθεσιν. Saltem prius est origini propius; cùm & Belgæ dicant **voedering**, & Angli **furring**, pro pelle, vel panno, quo vestis suffulcitur, ac duplicatur, à verbo **foeren**/vel **voeren**; quod est suffulcire vestem, Barbaris *foderare*. Concilium Generale Constantiense, Sessione quadragesimatertiâ, Canone de vita & honestate Clericorum †: *Decernimus penitùs abolendum, quòd clerici & persona Ecclesiastica — longas cum magna superfluitate vestes, etiam fissas retro, & in lateribus cum fodraturis ultra oram excedentibus, etiam in fissuris, deferunt.* A *foderare* est *foderatus*, quod vulgo **gevoert**. Utitur Cæsarius lib. VIII Miraculorum cap. LX.

†*Editionis Coloniensis Quételiana an.* 1538. *fol.* 361. *at Coloniensis Biniana anno* 1606. *pag.* 1650.

Forbannitus vox est Longobardica; quæ *relegatum, proscriptum, exulem*, significat: ut vox naturâ sit adjectiva; sed substantivè usurpata. Est verò à verbo *forbannire*: quod apud Petrum de Vineis lib. V epist. CVII: *Propter contumaciam forbannimus eum in persona, & rebus.* Conflatum verbum ex alijs duobus: prior pars est Italicum *fuori*: vel Latinum *foris*; unde Italum illud, quod itidem *extra* significat. Altera pars est *bannire*; de qua in *Bannum* vidimus cap. III. Itaque & integrius *foris bãnitus* dicitur. *Propiùs ex Germanico: **verbant**, ver in *for* mutato. Prius illud habes in Legg. Longobardicis lib. I. Tit. XXV leg. LXII. *De latrone forbannito, si liber homo susceperit eum, XV solidis componat, & servus CXX percussionibus vapulet.* Similiter in Legg. Salicis, Ripuarijs, Siculis. Item in Kapitularibus Karoli M. ut lib. V cap. CXXXI; cujus titulus, *de toloneis forbannitis*. Etiam *forbannum* pro *proscriptione* legas in ijsdem Kapitularibus lib. V cap. L: *Ut Comes, qui latronem in forbannum miserit.* Quæ verba, atque adeò totius legis, hausta sunt ex legibus Longobardicis lib. I. Tit. XXV, leg. LXIII.

Forbatutus, qui prior percussit, ex Germanico **for**/sive **voor**/id est, *ante*, & Gallico *batre*, sive Latinè *batuere*, h. e *ferire, percutere*. Universè verò per eum, qui prior verberavit, intelligendus omnis ille, qui prior intulit injuriam. Habes in legibus Ripuarijs Tit. LXXVII, qui est *de homine forbatudo*: item in decreto Childeberti Regis cap. IV: *Iudex loci illius solatio collecto ipsum raptorem occidat, & jaceat forbatudus*, h. e. pro jure cæso habeatur. Adhæc in Formulis veteribus incerti scriptoris sect. XXIX*: *Ego hodie ipsum facio infra damnum, & forbatudum infra noctes* XLII. Item in veterum Formularum libris: uti

In Codice Legum antiquarum Lindenbrogij cum Frãcofurti editarum an. 1613. *p.* 1288

Formul.

Formul. Sollemn. CLX†: *Ego hodie ipsum facio fordanno, & forbatudo.* Ubi *fordanno* idem videtur, ac vox ea, quæ sequitur. Quippe quæ sit ex **for**/id est *ante*, & **dannen**, h. e. *salire, insilire*; voce non abludente à **danſen**, i. *saltare, tripudiare*, fortè à Chaldæo דוץ *dutz*, quod Jobi XLI accipitur pro *gaudio exilire*. *Fordanno* igitur ad verbum sonet, *qui prior fecerit insultum.*

† *Parisina editionis à Bignonio procurata pag. 241.*

Foresta, forestis, & forestum, idem notant. Primum sæpius est in Constitutionibus Canuti Regis, quæ inscribuntur *De foresta.* Item apud Sigebertum Gembl. de vita Sigeberti, regis Francorum: *Tradidit ei ex ipsa foresta* XII *leucas in latitudine.* Item Lupoldum Bebenburgium lib. de zelo veterum Germaniæ principum. Alterum est in vita S. Meinvverci: *De foreste, quod incipit de Delphana flumine.* Similiter in vita S. Henrici Imperat. cap. XI, & XV. *Forestum* verò habes sæpius in Legibus Longobardicis: item apud Dithmarum Episcopum lib. III*. *De moneta, & foresto, inter Salam, & Mildam, fluvios.* Ut mitram Hedam, & alios. Imò & *forastum* pro eò est apud Baldericum Noviomensem in Chronico Cameracensi lib. I. cap. CVIII, in diplomate Cæs. Ottonis III. Sunt verò ista à Gallis, qui dicunt *foreſt*: uti & Belgæ subinde **foreeſt** pro *sylva.* Dubium interim, an *forestum* originis sit Latinæ, ex eo dictum, quia foris esset, sive extra urbem, & agros; an potiùs Galli, & alij, id acceperint à Normannis. Hinc *forestense*, apud Hedam †; *forestagium*, pro jure foresti, in Constitutionibus Neapolitanis, ac Siculis lib. I Tit. LIX; *forestarii*, præsides foresti, in ijsdem Constitut. lib. I. Tit. LXXVI. & lib. III Tit. XXXVIII; item apud Aimoinum lib. V. cap. XLVII, Petrum Blesensem epist. XXI, ac in vita S. Philiberti, & Matthæum Parisium in Histor. ad an. CIↃ CCXIII*, nec non in Additamentis Vitarum †; adhæc in vita S. Henrici Imp: cap. XI, & XV: item in vita Hugonis episcopi Lincolniensis, &c. Atq; ab eodem fonte non semel apud Matth. Parisium legas *afforestare*, pro *in forestum convertere*; sive foresti partem facere. Cui contrarium *deafforestare*, h. e. id, quod foresti, sive saltus pars erat, alium in usum convertere.

† *Pag. 176.*

* *Pag. 27.*

* *Pag 239. edit. Londinens. an. 1640.*

† *Pag. 154.*

Fotrum, est capsa, qua deferrentur scyphi: ut ostendit Cæsarius lib. IX Miracul. cap. XXIX: *Fotrum, in quali scyphi à convivantibus portari solent argentei, ostendit.* Paullo pòst subdit: *Quomodo pertinet ad statum tuum visio fotri hujus?*

Fredum frequens est in Legg. Salicis, Ripuarijs. Longobardicis, alijs: item in Capitularibus Karoli M. & Ludovici Pij. Loca non in-

dicabo, quia abunde id factum doctissimi Lindenbrogij industriâ. Habes quoque apud Marculfum Formularum lib. I. cap. III. Aimoinum lib. V de gestis Francorum cap. XVII, in privilegio Pipini, Aquitaniæ regis, filij Ludovici Pii; & in diplomate Stephani Papæ, anno Ↄ CCCC XIII dato, apud Aubertum Miræum in Orig. Cœnobitarum Benedictinorum cap. XXVIII: præterea in Chronico Cameracensi lib. I cap. XXXVII, puta in literis Ludovici Pij: & ejusce libri cap. LXII, in literis Regis Arnulphi: item ejusdem operis cap. LXXVI, in literis Othonis imperatoris, hujus nominis primi: adhæc cap. CVII in literis Othonis III; quas, ex archivis Novariensis Ecclesiæ acceptas, etiam refert Baronius Annalium Ecclesiasticorum Tom. XI ad annum CIↃ I*. Variant literæ: utrobique tamen *fredorum* vocem legas. Quid *fredi* nomine intelligatur, docet his verbis Gregorius Turonensis de Miraculis S. Martini lib. IV cap. XXVI: *Affirmavit Rex, quosdam ex his, qui absoluti fuerant, ad se venisse, compositionemq; fisco debitam, quam illi fredum vocant, à se indultam.* Quæ ex Turonensi etiam adducit, trecentis eo annis junior, Flodoardus, lib. IV Historiæ Ecclesiæ Remensis cap. L. Sic igitur statuendum, *fredi* nomine intelligi compositionem, sive mulctam, Regi, sive principi, debitam, ad pacem cum eo faciendam. Quod ad nominis caussam; *freda*, vel *fredum*, propriè est *pax*; quæ Germanis **frid**/ Belgis **vrede**. Μεσολαβικῶς verò accipitur pro transactione ad pacem impetrandam; h. e. pro multa, quæ penderetur Regi, sive fisco, ut quis sic consequeretur pacem apud Regem.

Freta per T dicitur in Constitut. Karoli Magni *: *Ut omnia debita, quæ ad partem regi solvi debent, solidis XII denariorum solvant, excepto freta, quæ in Lege Salica conscripta est: illa ijsdem solidis, quibus cætera compositiones solvi debent, componatur.* Ubi observatione dignum, quod de duplici solidorum genere ait; uno XII denariorum, altero XL: de quo paucis ad locum adlatum Vitus Amerpachius; pluribus Lindenbrogius in Glossario, voce *Solidus*. *Fredi* vocabulum, & functionem, etiamnum obtinuisse temporibus Frederici II Imp. ex ejus edicto cognoscere est.

* Pag. 289. edit. Moguntin. an. 1602.

Friscinga, vel *frisgunga*, porcus qui necdum ad justum pervenerit incrementum. Interim differre à nefrende, sive porculo subrumo, aut lactente, arguit, quòd *friscinga*, & *porcellus*, distinguantur Kapitular. Kar. M. lib. IV. cap. LXXIII: ubi legas, Episcopo dari debere *friscingas tres, porcellum unum*: Abbati, Comiti, & ministeriali Regio *friscingas duas, porcellum unum*: vasallo Regio, *friscingam unam, porcellum unum*. Verrem potius, quàm scrofam, exponere videtur Hincma-

rus Clero, & plebi Tornacensi: *Exigendo denarios, aut verres, seu frisingas.* Nisi mens illa, sufficere, si alterutrum detur. Alios etiã, qui usurpent, si voles, Lindenbrogij glossarium adi, & Sirmundũ ad Caroli Calvi c. v. Esse vocẽ eam à Germanis, ostendit illud, in veteri glossario Latino-Theotisco, quod in bibliotheca est Ducis Florẽtini: *Friskinga*, frussing. Nẽpe, ut puto, est à germanico frisch, h. e. *novus, recens*; pro quo Belgę vrisch, Angli frish / Itali *fresco*, Hispani *frisco*. Ut licet de subrumo ñ dicatur, nec vetulo: tamẽ cõveniat anniculo. Sanè Helvetij hodieq; , Vadiano teste, porcum silvestrem anniculum, aut paullò adultiorem, frischling vocant. Imò & Tolosatibus porci istiusmodi appellantur *fresingues*; ut monitum Pithœo.

Frocca, vel *froccus*, vestis monachalis: puto eadem, ac *roccus*, laxè eâ sumta significatione: h e. non quatenus rock tunicã notat: sed quatenꝰ comprehendit id vestimentum, quod tunicę injiceretur vulgo: uti lacerna, sive chlamys, quam & *byrrhũ*, & *manduam*, vocarunt. Sanè Spelmannus auctor est nobis, Londinenses bajulos froc appellare lineam illam vestem, quam cęteris indcunt. Et apertè à tunica distinguit Ingulphus Saxo in Histor. Croilandiæ: *Induit omni anno totum conventum cũ sectatâ suâ de tunicis, omni altero anno de cuculis; & omni tertio anno de fróccis.* Volunt, pro eodem, caninâ literâ, ut sæpe, in Labeunte, etiam *flocum* legi. Ut apud Aimoin. de gestis Episcoporum, & Abbatum Turonensium, in Abbate XIX: *Et insuper ordinavit, quòd flocũ cum cuculla portaremus, sicut modò deferimus.* Etiam Galli promiscuè dicunt, *Floc de Moine*, & *Frot de Moine*. Nempe *floci* vox ambigua est. Quandoq; sumitur pro cucullа: ut ex ijs liquet, quę de flocello superiùs dicebamꝰ. At Ingulphus, & Aimoinus, clarè à cuculla frocũ, sive flocũ distinguunt: ut proximè vidimus. Ac similiter Matthæus Parisius in Vitis abbatum S. Albini: *Tam formam cuculli, & frocci, quàm colorem transmutavit primitivum.* Hæc pluribus sum prosecutus quia *froccum* esse idem, ac *cucullam*, cujus formam habet scapulare, Breulij sententia sit, in Notis ad Regulam Benedicti†. †Pag. 132

Fulfrea, vel *fulfreal*, in glossis exponitur, *sive ingenua, sive libera*. Nempe sic dicitur, qui, quæve, plenâ fruitur libertate: ex eo, quod *plenus* Saxonibus foll, uti Anglis full, Belgis vol; ut liber Germanis frey, Anglis free, Belgis vry. Unde & *Frea*, libertatis præses, uxor Wodani*; ejus, à quo feria quarta nomen accepit, ut sexta à Frea. Hęc enim vrydag; illa wodensdag, sive woonsdag. Sed & *frea* in Legibus Longobardicis dicitur puella ingenua, vel libera in mundio, * Paulus Warnefridꝰ de Longobardis lib. 1 cap. 8.

sive sub tutela. Ac mulier quoque Saxonibus *freo*: nempe non quælibet nupta, sed libera. A *freo* autem germanis frauw, Belgis vrou. Itaque propriè *dominam* notat. *Fulfreal* habes in Legg. Longobardicis lib. I Tit. XXV. Leg. VI. quæ Rhotaris est: *Si mulier libera fulfreal super furtum comprehensa fuerit.* Sententia est, si furata sit mulier plenæ libertatis, qualem dicimus fulfrealem. Illustris etiam locus ille ejusdem libri Tit. XXII Leg. V: *Siquis liber homo habuerit servum, vel ancillam; aldium, & aldiam, conjugatos; & instigante inimico humani generis, cum ipsa ancilla, quæ servum ejus in maritum habuit; aut cum aldia, quæ cum aldione ejus copulata est, adulterium perpetraverit: ita statuimus, ut perdat ipsum servum, aut aldionem, cujus uxorem adulteraverit; & simul vadant liberi, & absoluti fulfreales, tanquam si thingati,* (hoc est, manumissi) *fuissent, ubi voluerint: quia non est placitum Deo, ut aliquis homo cum uxore aliena debeat fornicari.* Item lib. II Tit. XII Leg. I: *Liberam uxorem, id est, fulfreal.* Et Tit. XIV Leg. XVII: *Liberius homo, qui fulfreal factus est.* Etiam habes Tit. XXXV Leg. I. III, VIII.

Fustanum, vel potiùs *fustanum*, est id, quod Belgis fustein; gallis *fustaine*: nec multùm abit vox Anglica, Italica, Hispanica. Sic verò dicitur pannus xylinus, sive gossypinus. Utitur liber Ramesiensis sec. CCLXV: *Dedit prædictus Abbas prædicto Hugoni unum fustanum, & Basilia conjugi sua* (ejus, puta Hugonis) *alterum, & prædicto infantulo* XII *denarios.* Andreas Abbas in vita Othonis, Episcopi Bambergensis, lib. I. cap. XLV: *Quicquid ex privatâ pecuniâ fustam, & purpura, coëmere poteris, his jumentis in Pomeraniam dirigas.* Nec hac significatione, vel *fustani* vocem refugit Erasmus in Colloquijs; vel *fustanici*, Ludovicus Vives.

CAP. VIII.

De inchoatis à litera G: ut sunt ista: Gabarus, *pro insipido loquuteio.* Gabella, gabellum, *vel* glabrum, *pro vectigali, vel censu.* Gandeia, *pro navigii genere.* Garterium, *pro fascia crurali.* Gasachius, *pro adversario.* Gafrum *pro crustulo.* Galliardus, *pro eo qui agilis, ac hilaris.* Gasindus, *pro famulo domestico*: gasindium, *pro familia.* Gastaldus; *pro regio œconomo, hospitum curam gerēte: proque eo &* castaldus *dici: & unde fit, quòd hæc vox etiam exponatur* Comes. Geldus, *pro pecunia.* Gesta, *profece.* Gilda, *vel* g ld nia, *pro tribu, sive tribulium collegio.* Girgillus, *pro rhombo.* Grafio, *vel* gravius, *pro præfecto,*

fecto, vel Comite. Græcolonus, *vox nihili apud Luitprandũ, pro Græcosonus; quomodo dicitur Gracus interpres.* Grandebalæ, *pro pilis subalaribus: ubi & de* granone, *pro mustace.* Grangia, *pro horreo.* Grani, *pro capillis sparsis,* Griseus *color, pro cinereo.* Gualdum, *pro sylva.* Guardia, *pro custodia:* guardianus, *vel* gardianus, *pro custode; uti &* gardingus. Guerra, *pro bello.* Gufum, gofum, *vel* gufa, *pro veste vili, eâque villosa.* Guntfanones, *vox ex corrupta Alcuini lectione nata.* Gurdus, *pro insipiente, ac insulso. Laberij versus numeris redditi.*

NOn diutius huic literæ insistam; quando ad sequentem c, ut arbitror, jam dudum tacita me vocat exspectatio.

Gabarus pro insulso, barbaro, est apud Isidorum in glossis, & inde apud Papiam. Similiterque Excerpta Pythœana è glossis. Censeo esse ab Italico *gabare:* uti hoc à germanico, & Belgis usitato **gabberen**, hoc est, nugari, inepto uti sermone.

Gabella, vel *gabellum*, est vectigal, vel tributum, aut census. Anastasius in vita Stephani III: *Rex reddere promiserat Faventiam cum castro Tiberiaco, seu gabellum, & universum ducatum Ferrariæ integrum.* In Constitutionibus Neapolitanis *gabella* dicitur Tit. LIX. §. I. *Gablum* Leo Decimus, in redintegratione populi Romani ad sua privilegia*: *Propterea quòd ex redditibus gabella vini forensis hujusmodi, postquam lectorum studiis salaria soluta sint, liceat præfatis conservatoribus,* &c. Et paullo pòst: *Donamus quoq; eisdem conservatoribus, & populo, in perpetuum, gabellam omnẽ vini forensis.* &c. Etiã alibi usurpat. Verba adduximus in *Dohana.* Est ab Italis, qui *gabella* vocant. Unde & Anglis; ut Inæ LL. Mss. cap. XVI: sicuti videre est apud Spelmannum. Qui gabellam exigerent, ac colligerent, hinc *gabellati* dicebantur: ut in Constitut. Neapol. lib. I Tit. LIX, & LXXVI. Legatur Somneri glossarium in V. *Gablum* & *Gavelgilda*; Speelmannus V. gabella. *Bullarij Tom. I. pag. 395.

Gandeia quid sit, docet vetus Juvenalis Scholiastes ad illud Sat. V:

——*Illud enim vestris datur alveolis, quod*
Canna Micipsarum prorâ subvexit acutâ.

Genus, inquit, *navis, qua Gandeia dicitur: ut sit gandeia Micipsarum, id est, Afrorum. Gandeiam enim soli Afri, id est Zamæi; vel, ut alij, Byzaceni; ut alii, Barcæ invenerunt. Significat oleum Tripolitanum.* Perperam, pro *gandeia*, rescribi hic *chelandrium* oportere, doctissimus Meursius arbitrabatur. Siquidem Chelandria Afrorum erant: ut dicemus libro pro-

proximo, cap. IV. Possit aliquis suspicari, pro *gandeia*, rectius reponi *galeia* Sed obstat, quòd *galeia* sit navis longa; cujus figuram Latinum nomen indicat: at *gandeia*, navis oneraria; qualis rotunda. Itaque onerarias naves, & longas, passim opponi videas, apud Livium, & alios.

Gardianus, & *gardingus*, qui sit, in *Guardia* dicemus.

Garterium, pro periscelide, sive fascia crurali: vox illustrata ordine equestri ab Eduardo III, Angliæ rege, instituto. Est à Gallo-anglico gartier; quo & ipso id notatur, quod *periscelidem* novè vocat Budæus.

Gasachius, pro adversario, Leg. Sal. Tit. LII, §. II. & Tit. LIII, §. I. Ex Germanico ge/id est, *cum*: & sache/ *caussa, lis*. Ut nomen sit ex eo, quia de eodem cum aliquo lis sit. Vel ex gegen, pro quo Belgæ tegen/id est, *contra*, & nomine jam dicto. Quomodo contractum fuerit ex gegensacher/quod Græcè ἀντίδικος.

Gafrum legas apud barbaros ex Germanico wafel/ quod etiam apud Belgas obtinet: similiterque Angli wafre. W solet converti in G: unde & Galli pro eo *gauffre*, vel *goffre*. Sic *gafrarium* legas pro eo, quod Belgis, wafel-yser. Hadriani Junij in Nomenclare opinio est, quàm *Belgæ* wafel/ Galli *gauffre* vocant, eam *crustulum* Horatio† dici. Ac idem utensile, quo coquuntur, *artopta* esse arbitratur. De quo dissentio.

† Lib. I. sat. I & l. 2 sat. 4.

Guillardus, vel *Galliardus*, reperio apud nonnullos, ex Gallico *gaillard*; hoc est, agilis, hilaris: unde & tripudij genus agile, ac lætum, *gallisardum* vocant. Videtur Gallica vox esse à Gallico ardore, qui agilitatem ac lætitiam parit. Nisi posterior vocis pars sit ab ard sive aert / significante ingenium atque indolem: quomodo dicimus goedaerdich/hoc est, bonæ indolis.

Gasindus, vel *gasindius*, pro servo domestico, habes apud Marculphum lib. I form. XXIII: *Omnes caussa sua, suorumq; amicorum, aut gasindorum*. Item lib. II form. XXXVI, cujus lemma: *Si alsquis servo suo gasindo suo, aliquid concedere, voluerit*. Ubi *gasindum* id esse, quod dixi, cognoscimus ex primis hisce capitis verbis: *Iustissimè nostris sublevantur muneribus, qui nobis fideliter, & instanti famulantur officio*. Sic *gasindium*, pro familia: quomodo hac voce in legibus Longobardicis utitur Rachis Rex Tit. VI Leg. IV, & Rotharis Rex Tit. XCI Leg. XIII: ac similiter Pipinus Italiæ Rex, Tit. XIV Est id vocabuli à Germanico gesind: quod item familiam notat. Observatum summo viro, Hieronymo Bignorio†, in veteribus nonnullis formulis ac capitulis etiam

† Notis in lib. 2. Marculfi cap. 36.

etiam, pro *gasindo* dici *ministralem de intus casa*: nempe ad discrimen famulantis extra casam sive domum; in agris puta. Quamobrem non absurdè, ut puto, conjectabam, vocem *gasindus* conflari ex *casa*, pro *domo*, & *intus*. Nisi magis placet nobil. Spelmanni opinio, esse ex Francico *case* pro *domo*, & Saxonico *hynde*, pro famulo: ut sic dicatur quasi *cashyndus*. Videtur tamen non de famulitio solùm, sed & consanguineis, dictum. Nam in ijs, quæ ex veteribus Glossis Pithœus excerpsit, legas: *Gasandus, hares. Gaisanda, cohares.*

Gastaldus, vel *gastaldius*, propriè est aulæ præfectus, sive procurator rerum exterarum, sive peregrinarum; uti hospitum; unde & nomen. Nec enim dubitandum, quin vox sit composita, ac prior pars sit **gast**; quæ Germanis, & Belgis, notat *hospitem*. Solùm ambigi possit, num posterior pars sit **halten**/id est, tenere: an **ald**/vel **alt**; id est, famulus. Si prius placet, *gastaldus* dicetur, quasi **gasthalter**/vel **gasthalder**, h. e. qui convivio alios excipit. Atque hoc Vito Amerpachio placuit, ad editas à se constitutiones Carolinas†. Sin posterius malis, fuerit ex **gastalt**, nempe quatenus **alt**, vel **ald**, notat famulum, ministrum. Ut ad verbum signet, hospitibus famulantem. Dixeris, **alt** idem esse ac vetus; servos verò ab ætate pueros dici solere, ac græcis similiter παῖδας. Scio; sed & adulti sic vocabãtur; ut ostendimus lib IV Orat. Instit. cap. XII sect. IV. Præterea **alt**/vel **ald**, Germanis non quemvis signabat famulum; sed ingenuum; nam inter *servos*, & *aldios*; *ancillas*, & *aldias*, distinguebant. Sic *aldia*, de illa, quæ nata sit liberâ matre, ut exponitur in Legibus Longobard. lib. I Tit. XXX leg. V. Sive autem prius, sive posterius etymon malis; *gastaldius* fuerit, qui regi, vel principi, inservit in curandis hospitibus. Ac hujusmodi propria est significatio; ut idem fuerit, ac *architriclinus*, vel *œconomus*, & in palatio Occidentalis Imperatoris, jam ab Othonis Magni temporibus, *dapifer*. Idemq; græcis ὁ μέγας δομέστικος; ut ostendunt, quæ de ejus munere scribit Codinus Curopalates libro de Offic. Constantinop. Postea *Gastaldi* latiùs extensa fuit significatio; nempe ad civitatum, & provinciarum præfectos; quomodo non in legibus modò Longobardicis sumi videas; sed etiam à Paulo Warnefrido lib. V Hist. Longobardicæ cap. XXIX. Similiterque usus in diplomate suo Conradus I. quod anno dedit CIↃ XXXIX: *Neque aliquis Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, Sculdascio, procuratorve ullus, hanc sanctam Dei Ecclesiam inquietet.* Integrum si voles diploma, reperies apud Carolum Sigonium lib. V, III de regno Italiæ. Pro *gastaldius*

* *Placet aliud etymon Loccenio, q. kastelhalter/ castelli gubernator.*

† *Pag. 713. & 714. ed. Mogunt. an. 1602.*

etiam dixere *caſtaldus*; quia facilè G in C mutatur, & contrà. Habes apud Abbonem Floriacenſem de vitis Pontificum*. In veteri gloſſario *Caſtaldus* exponitur *Comes* : nempe eâ Comitis ſignificatione, quâ idem, ac ἐπίτροπος, ſive *procurator* : de qua in *Gravis* voce inferiùs dicam. Alioqui *Caſtaldus* Comite eſt minor. Carolus M. in donatione S. Paulino, patriarchæ Aquileienſi, factâ ante hunc epiſcopatum*: *Omnibus Epiſcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, Caſtaldis, vel omnibus fidelibus noſtris, præſentibus, & futuris.* In veteri dictionario eſt: *Gallus major Dominus.* Sed emendandum, *Major domûs* : quomodo legimus Pipinum ex Majore domus in regno ſuffectum eſſe Childerico.

* Pag. 106.

* *Apud Baronium tom. 9. Annal. an.* 802.

Geldus, vel *geltus*, ſive *geldum*, vel *gelтum*, ſignificant pretium, ſive æſtimationem, &, ut vulgo dicunt, valorem : à Saxonico **geldan**/pro quo Belgæ **gelden**, hoc eſt, valere. Ac inde *geldus*, pro pecunia, quâ cuncta æſtimantur. Videntur autem & Græcobarbari eo uſi, quando in lexico Philoxeni *lucar* exponitur διατεκὸν γέλτον. Sic enim pro γιλίαν, rectè legi jubet Meurſius in Gloſſario. Nec tamen per *geldum* ſemper pecunia ſignatur: verùm & ea, quæ pecuniâ exſolvuntur. Ut annui reditus, tributum, exactiones, mulctæ. Henricus Huntington lib. VII Hiſtor. ad an. CIↃ C: *Vicinos vverrâ, ſuos exercitibus frequentiſſimis, & geldis continuis vexabat.* Ubi ſatis videmus, pro tributis, & exactionibus ſumi. Etiam pro reditibus regijs, & cunctis ei quotannis perſolvi debitis, uſurpat liber Rames. Sect. CCXCIII : *Gelda autem Regis communia, quæ per omnem comitatum currunt, ſolvet Ebronius* &c. Ingulphus in Hiſt. *Quieti, & ſoluti ab omni ſcotto, geldo, vicecomitum auxiliis.* Matthæus Pariſius: *Terras quietas ab omnibus geldis.* Habes & in Legibus Alemannorum Tit. II, Leg. LXX, LXXI, LXXIII. Multa ex hac voce componuntur: ut in præfati legum Alfredi, *godgeldus*, quod effertur dijs : *deofulgyld*, quod offertur diabolo. Sæpius verò in compoſitis pro mulcta capitur, ſive pretio, quod pro delicto exſolvitur. Unde *vvergeldum*, pretium, quo vir occiſus æſtimatur : de quo dicam cap. XIX. Et huc etiam pertinent, quæ cap. XIV ſubdam in *Oftogilt*. aliaq;, de quibus adeas malim Spelmanni & Somneri gloſſarium.

Geſtam legis ex eo, quod Belgis **geſt** / vel **giſt**; pro purgamento, quo recens cervilia ſe defecat, ac piſtores utuntur, ut panis ſit levior. Sic uſus Matthæus Pariſius ad an. CIↃ CCIII: *In ſale obolum, & in geſta obolum, & in candela quadrantem.*

Gilda hodieque Belgis **gilde**, Anglis **gylde**. Sic dicitur ſocietas, vel

vel collegium arctioris conjunctionis gratiâ constitutum, sive à mercatoribus, sive opificibus, sive alijs: in quo qui sunt, stipe conferunt, & ad conservandum sodalitium bona quædam habent communia, tanquam fratres, unde & *confratria* Hincmaro nuncupatur. In Carolomanni Capitulis tit. II. apud Veneris Palatium: *Volumus, ut presbyteri, & ministri Comitis, villanis præcipiant, ne collectam faciant, quam vulgò geldam vocant, contra illos, qui aliquid rapuerunt.* Caussa nominis ex eo, quòd pecunia quædam, (hæc Germanis, ac Belgis, *geldus*, vel *geldum*, ut supra dictum) communis foret partim ad convivia publica, quæ certis temporis intervallis celebrarent, partim ad alios sumtus collegij totius nomine utiles. Ea pecunia colligebatur tum ex eo, quod darent, qui pars fieri collegij vellent; tum etiam ex mulctis, & alijs. Hinc *gildones*, & *congildones*, socij ejusdem gildæ, &, ut vocant, confratres. Ut in LL. Inæ Missis cap. XIX: *Si quis ita occisi vveram exigat, licet in veritate, quod pro fure sit occisus, & non respondeat ipsius occisi congildonibus* &c. A *gilda* item *gildonia* factum, pro eo, quod gild-schap dicitur. Habes *gildonia* vocabulum (pro quo perperam in libris nonnullis *gildoma*) in Kapitularib' Karoli Magni lib. v. cap. CXXIX. *De sacramentis pro gildonia invicem conjurantibus, ut nemo præsumat facere.* Similiter Hincmarus in Capitulis anno datis IↃCCCLII: *Vt de Collectis, quas geldonias, vel confratrias vulgò vocant, tantum fiat, quantum ad auctoritatem, & utilitatem, atq; rationem, pertinet.* vid Somnerus Glossario v. Congildones & Fridgild.

Girgillus, ἀγρωστὶς, vel ῥόμβος. Isidoro Orig. lib XX cap. XV, & in Glossis: item Exceptis Pythœanis è veteribus glossis, ubi exponitur *rota hauritoria*. Et Onomastico Latinogr. Fortasse fuerit à גלגל *galgal*; quo *rota* significatur Psalm. LXXVII. 19, & Jesai. XVII. 13. Saltem id verisimilius puto, quam ut sit à gyro: unde foret *gyrulus*, *gyrillus*.

Græcolonus monstrum vocabuli, legas apud Luitprandum in Legatione ad Nicephorum, Imperatorem Græcum†. Locum integrum apponam: *Tunc appositi sunt custodes, qui mihi, & meis, à domo mea exitũ prohiberent. Latina lingua pauperes, qui me eleemosynarum gratiâ adierunt, comprehendentes ceciderunt, custodiæ tradiderunt. Græcolonũ meũ, id est, Græca lingua gnarum, non permittebant egredi, saltem ut sumtus emeret: sed cocum solum, Græca lingua ignarum: qui non signorum signis, sed digitorum, seu capitis nutibus, cum venditore emtor loquebatur; tantiq; nummis emebat quatnor, quanti Græcolonus obsonium uno.* Puto,

† Pag. 109. edit. Ingolstad an. 1600.

utrobique *Græcosonus* rescribi oportere: ac sic vocari, qui *Græcè* sonaret. Facilis literæ *l*, & *s*, commutatio.

Grafio, graphio, gravio, vel *gravius*, ejusdem est dignitatis vocabulum. Cujus antiquitatem ostendunt cum alia, quæ mox adferam; tum quòd utantur leges Salicæ Tit. XXXIV. §. V. Tit. XLVII. §. II. Tit. LII. §. II. Tit. LIII. §. II. atq; alibi. Adhæc Carlomanus Rex in actis Synodi Francicæ habitæ anno Ↄ CC XLII: *Adjuvante graphione, qui defensor ejus Ecclesiæ.* Item Fredegarius Scholasticus in supplemento Chronicorum Francicorum Gregorij Turonensis cap. XIV: *Cum Ducibus, & Graphionibus, secum habens Saxones*: Paullus Diaconus de gestis Longobardorum lib. V cap. XXXVI: Leo Ostiensis in Chronico Casinensi lib. I. cap. XIV: *Episcopos omnes, & Abbates, Duces que, & Graphiones, ac plures, qui secum venerant, honoratos, subscribere mandans.* Putant nonnulli, in quibus & Adolphus Mekerchus*, esse δὸτὸ τῦ γράφειν †. Quomodo idem foret, ac γραμματεὺς, sive *scriba*. Sed fortasse adsentirem, si grafio archivis præfuisset, vel eo esset functus munere, quo illi, quos nunc *à secretis* vocamus. At verò longè aliud notat; nempe *judicem*, vel *præfectum*. Glossæ Latino-Theotiscæ: *Præses*, **gravo**. Ut omnino origine Teutonicum esse, existimem: ac fortasse à **grauw**/quod est, *canus*, & μεταληπτικῶς, *senex*. Sic ab ætate fuerit appellatio, ut Græcis πρεσβεῖς *, & πρεσβύτεροι, ac Latinis *senatores*, & ætatis mediæ scriptoribus *seniores*; ex quo vulgò remansit *siegneurs*. Hanc sententiam firmat, quòd in antiquo diplomate regio legas: *Judicem fiscalem, quem grafionem appellant.* Nec obstat illud Suggerij de Possess. B. Dionysij: *Ab oppressione exactorum regiorum, quos dicunt grafiones.* Nam ijdem & *judices*, & *exactores* mulctarum, pœnarumque. Hujusmodi munus committi fere ijs solet, qui in palatio apud Cæsarem, vel Regem, egissent. Ac quamquam, in provincias missi cum gravij sive præsidis ac judicis potestate, non amplius Principem comitarentur; vetus tamen dignitatis nomen retinuerunt: sic ut qui Teutonico vocabulo forent Gravij, hi ab elegantioribus hominibus Latino Comitum nomine appellarentur. Hinc Aventinus lib. VII: *Quos nos Graphios, literatores Comites vocant.* Rigordus in Vita Philippi Augusti Regis ad an. CIↃ CCVIII: *Eodem anno quidam Comes Palatinus, qui eorum linguâ* **Land-graef** *vocabatur, id est, Comes Palatij.* Quamquam non satis commodè Landgravium interpretur Comitem Palatinum, qui potiùs *Phaltzgravius*. At *Lantgravius* est *Gravius* sive Comes *Landæ*, h. e., terræ, vel provinciæ: ut *Marcgravius*,

* *Lib. de Pronunciatione Linguæ Græcæ.*

† *A scribendo.*

* *Legati.*

* *Seniores.*

marca sive limitis: *Gogravius*, præfectus pagi, sive tractus alicujus terrestris, cujusmodi tractus Germanis **gow**: *Mergravius*, major præpositus, ex **mergrave**, vel **mergreve**: quomodo Teutones, Frisios, & Flandros, suos vocâsse Consules, legas in Legg. Eduardi Confess. cap. xxxv. Comitibus verò tributam fuisse potestatem judiciariam, indicat Gregorius Turonensis: qui paullo ante annum vixit sexcentesimum. Sic enim ille de S. Nicetio: *Nam vidi ego quodam tempore Basilium presbyterum missum ab eo ad Armentarium Comitem, qui Lugdunensem urbem his diebus potestate judiciariâ gubernabat.* Et de B. Gregorio episcopo: *In Comitatu positus regionem illam per XL annos justitiâ comitãte correxit.* Idem cognoscimus ex Capitularibus Caroli M. lib. III cap. LXXVII: *Neq; ullus Comes Palatij nostri potentiores causas sine nostra jussione finire præsumat: sed tantùm ad pauperum, & minùs potentium justitias faciendas, sibi sciat esse vacandum.* Eginhartus in vita Karoli M. *Si Comes Palatij litem aliquam esse diceret, quæ sine ejus jussu definiri non posset, statim litigantes introducere jussit, & veluti pro tribunali sedens, lite cognitâ, sententiam dixit.* Item Walafridus Strabo de Divinis offic. *Quemadmodum sunt in palatio Prætores, vel Comites Palatij, qui secularium causas ventilant: ita & illi, quos summos Capellanos Franci vocant.* Etsi verò cum in provincias mitterentur, ut judicis præessent, non amplius forent in regio comitatu: tamen Comitum nomen adhæsit ex veteri consuetudine. Imò & tandem illa appellatio sæpe honoraria solùm fuit, cùm ijs Comitum nomen à Principe daretur, qui nec in comitatu fuissent regio, nec Gravij sive Judices Provinciarum forent.

Grandebale sunt pili sub axillis, quos volsellis molliores jubent evelli. Ita Calepinus in editionibus antiquioribus. Nam in illâ, quæ Passeratij dici solet, frustra quæras. Ac sic me loqui docebant pueritiæ meæ præceptores: quamquam hi non tam movebantur Calepini auctoritate, quàm doctissimi Hadriani Junij: qui idem tradit in aureo Nomenclatore suo; quod sanè miror. Omnino enim vox est barbara. Imò difficile est dictu, unde eam hauserit Calepinus. Antiquiores eo lexicographos adij: sed silent. Prior vocabuli pars videtur est **graen** pro pilo. Sanè Belgis **graenen**. Kiliano etiam teste, idem ac **Eneyelbaert**, h. e. *mystax*. Et in antiquis Frisonum legibus *grano* sumitur pro *mystace*. Ut Tit. XXII. qui *De Dolg* inscribitur, h. e. de vulneribus: ubi præcipitur, ut, si quis nasum præciderit, solvat XXIV solidos; si solùm transfoderit, XV; si aurem absciderit, XII;

si maxillam inciderit, VI; unicum si dentem interiorem excusserit, vel inciderit summam frontis rugam, aut palpebram, aut supercilium, aut granonem præciderit, is duos tantummodo solidos annmeret. Quæ satis verisimile reddunt, non aliud esse *granonem*, quàm *mystacem*. Atque eadem penè, sed, pœnæ pretio variante, legas in Additione Sapientum Tit. III. Etiam Gesnerus annotavit ex Alberto M. feles amittere ferociam, siquis eis granonem absciderit: hoc est, pilos circa os. Posteriorem verò in grandebalis partem censeo esse *ala*: quod contractum ex *axilla*. Ut *grandebala* sic dicantur, quasi *granones alarum*, non particulari illâ *granonum* significatione, quâ *mystacem* notant; sed laxiori, pro *pilis* etiam alijs: de quo in *Grani* mox dicam. Vel *grandebala* fuerit conflatum ex tribus, quasi *granones de alis*. Nam genitivus à Germanis, ac Belgis, per præverbium exprimi solet: ut cum dicimus, **de goedheit van God**/pro, **Godes goedheit**. Aliter & deducere possis. Sed piget tam minutis meditatiunculis, præsertim in voce barbara, insistere.

Grangia, prædium, villa, aut horreum: quomodo & Galli, & Angli, **grange**/à granis. Quamquam & latiùs vox patet, cum pro stabulis etiam equorum, boum, ac similibus locis, sumatur in Legibus Anglicanis; ut ad eas observatum Lindewodo, approbante Somnero in Glossario. Vsus quoque Cæsarius lib. I. Mirac. cap. II, semel iterumq;, & lib. III cap. XXV, lib. IV cap. LXII, lib. V cap. V, lib. VII cap. XV, lib. IX cap. LIV. Hinc *grangiarius*, pro villico. Idem Cæsarius lib. V cap. XXXIII: *Hæc apud nos ejusdem, puto, loci grangiarius recitavit*. Similiter lib. VII cap XXXVIII. Item Chronicon Bohemicum de re Joanne cap. XVIII: *Eodem tempore frater Laurentius, hodie grangiarius, infirmatus ad mortem*. Arbitror, idem ac *grangia*, esse *granchia*, apud Eugenium Papam in diplomate ad Heloissam: *Terram, in qua granchia vestra est, & oscham in eodem loco*.

Grani dicebantur Gothis mystacis pili, ut ex ijs puto colligi posse, quæ in *Grandebala* paullo antè dicebamus. Nisi potiùs sic vocantur capilli sparsi. Isidorus lib. XIX Etymolog. cap. XXIII: *Nonnulla etiam gentes, non solùm in vestibus, sed & in corpore, aliqua sibi propria quasi insignia vindicant: ut videmus cirros Germanorum; granos, & cinnabar, Gothorum*. Quo ex loco videmus, non debere in vestibus reponi: ut fallatur Joannes Garsias, quando ait, fuisse genus vestis laicæ oblongæ. Rectè interim in Concilio Bracarensi primo, quod temporibus Justiniani Imperatoris celebratum fuit, *granes* ex Mso, cùm priùs *gra-*

ès *gradus* legeretur, reposuit. Locus est Can. XI †: *Item placuit, ut Lectores in Ecclesia, in habitu seculari ornati, non psallant; neque granos gentili ritu demittant.* Pluscula etiam de hoc *granonum* vocabulo apud nobilissimum Salmasium legas in Plinianis ad Solinum Exercitationibus*.

†*Tom* 2. *Concil. pag.* 645. *edit. Binniana an.* 1606.

Griseus color, qui Latinis *cinereus*, vel *cineraceus*, ac Græcâ voce etiam *leucophaus*, à Germanico **grys**: unde & Italis *griso*, Gallis *grise*. Usurpat Cæsarius Miraculorum lib. VI cap. V; & lib. VII cap. XXXIX; item Turocius Chronicorum Hungaricorum Part. II cap. LXXII: *Cujus corpus in monasterio griseorum monachorum de Pelis tumulatur.* Similiter *cucullam griseam* dixit Beka in Othone II, episcopo XXXIV.

Gualdā pro nemore, ex Germanico **wald**. Leo Marsican* in Chronico Casinensi lib. I cap. LIX: *Cellam de Gentiana cum gualdo, terris, & sylvis.*

Guardia, & *guardinus*, vel *vvardia*, & *vvardinus*, notant custodiam, tutelā, vigilias; à Germanico **warden**/unde Gallicum *garder*. i. custodire. Nempe W in G V, vel G, solet converti, Belgæ, extrito D, pro **warden** dicunt **waeren**, & **bewaeren**. Sed & W in simplex G convertitur. Itaq; & *gardia* legas pro *guardia*. Vt in edicto Philippi IV Gall. Regis †, item in Stylo Cur. Parlam. cap. II: *Illorum, quos habent in gardia speciali.* Vt & *Garda*, sicut Guntherus habet lib. 8. v 332. *Feudum guardia*, quod custodi prædiorum, vel alius rei, datur mercedis nomine. Vide Feud. lib. I Tit. I, & VI. Ac similiter Feudistis *guardio*, pro custode: qui & *guardinus*, vel *gardianus*: quomodo *Ecclesia guardianum* dixere, qui ad hoc delectus ab Imperatore, vel Rege, ut Ecclesiam contra potentum injuriam defensitaret. Atque hinc etiam liquet, cur, qui Dominicanis *Prior*, is Franciscanis *Gardianus* vocetur. Ab eadem origine est *Gardingus*, quod de Regis, & palatij custodibus usurpatum. Victor, episcopus Tunnunensis in Chronico*: *Idem Belisarius, prælio superans, Gumthimer, & Gebamundum, Gardingos regis, fratres superat.* Habes etiam in legibus wisigothicis, & Concilio Toletano XIII cap II. Vide infra lib. 2. c. 20. in Warda & Wardea.

†*Pag.* 139.

Pag. 38. *ed. Ingolstadien. an.* 1600.

Guerra, bellum, non solùm illud publicè susceptum; sed etiam, quod privatim geritur à familijs inter se dissidentibus: cujusmodi inimicitia dicitur *faida*, ut superiori capite monebamus. Est à Germanico **werre**, hoc est, dissidium, inimicitia, bellum; ac similiter Galli *guerre*; Itali, & Hispani, *guerra*, Angli **warre**. Vocem puram putam Gallicā existimat Somnerus in Glossario, atque à Gallis in alias terrarum partes translatam, germanicæ linguæ originem adscribit Limnæus ad Aur. Bull. cap. I. §. observ. I. pag. 105. Apud Belgas etiam hodie-

hodieque **werren**/& **warren**/nunc turbare notat,& intricare; nunc dissidere, contendere. *Guerra* vocabulum ne in Carmine quidem refugit Guilhelmus Brito Philippidos lib. IX:

Immortale odium, & guerram Reginaldus habebat:

Uti nec Baptista Mantuanus:

Cur tam ridiculis igitur popularia corda
Observare opus est guerris?

In prosa verò innumeri penè usurparunt. In his Ivo Carnotensis epist. XXII, Baldericus in Chronico Cameracensi lib. III cap. XLII, Gaufridus abbas Altæ Tumbæ, in vita S. Petri, Archiepiscopi Tarentasij, cap. XXII, Cæsarius lib. IV Miracul. cap. XCIV, Guilielmus Tyrius lib. III cap. XI, Matthæus Parisius an. clɔ CCXIII. Constitutiones Siculæ lib. I. Tit. VIII Leg. I, Concilium Pisanum II, Beka in Ottone, Episcop. XXXVI, & Guidone, Episcop. XLII. Vid. Goldastus I. Aleman. rer. Not. ad Cunr. Fabar. c. 14. p. 224.

Gufum, & *gofum*, pro spisso, & soloci filo contexto, villosoq;. Isidorus in Glossis: *Bigerum, vestis gufa, seu villata.* Pro eo & *cufa dixere*, proclivi literarum C, & G, commutatione. Glossæ Philoxeni. *Gufa καμάϊκια.* Ubi *καμάϊκια* optime restituit maximus Salmasius, Notis in Vopiscum. Nam *κάμακα* Gr., & *καμάϊκιον*, villosæ vestis genus: quomodo Nazianzenus utitur in Testamento. Ac reperias etiam in Glossis græcobarbaris. Imò & Isidorus in glossis: *Camasius, amphimallus.*

Guntfano nihili verbum est. Habes in scriptoris incerti fragmento de ritibus veteris Ecclesiæ, edito à Wolfango Lazio†: *Insuper etiam laicorum schola cum vexillis, atque guntfanonibus, à longè præeunte.* Sed fragmentum hoc est ex Alcuini libro de Divinis Officijs: quem habes in bibliotheca Patrum auctarij Tom. I: ubi * excusum; *cum vexillis, atque fanonibus.* Abunde verò de fanonibus superiori cap. diximus. Sed, ut video nunc, opinioni isti valde adversatur, quòd Itali vexillum non *fanonem* modò, sed etiam *gonfalonem* appellant: quòd etiam Romæ is, qui præest militiæ Ecclesiasticæ vexillò, *gonfalonarius*, pro *gontfanonarius* appellatur: quòd item Florentinis, temporibus prioribus, magistratus fuit, qui *Gonfalonarius justitiæ* vocaretur: deniq; quòd in Constitutionibus Caroli Calvi tit. XXXII, sive apud Tusiacum cap. XIII: *Providentiam habeant, qualiter —— cum omni plenitudine, & necessario hostili apparatu, & ad tempus suos homines illuc transmiserit cum guntfanonario.*

† Pag. 168. edit. Antverpiensis. Bellerian. 1560

* Parisinæ edit. an. 1610 fol. 246.

Gurdus in Glossis Isidori exponitur *lentus, inutilis*: in Misso membrana-

branacco noſtro gloſſario, *ineptus, inutilis.* gloſſæ aliæ: *Gurdus,* ὀμαλὸς: ubi ſine dubio rectum, ἀμαλὸς; quod valet, *obtuſus, hebes.* Sanè Hiſpanis *gordo* ſignificat *pinguem.* Pinguis autem pro *obtuſo*; ut Ariſtophani μίγας, & παχὺς, Catullus *longus homo,* Italis *groſſo*; quod ex *craſſus* eſſe factum, ſuperiùs diximus. Uſus *gurdi* vocabulo Abbo de Obſidione Lutetiæ lib. I †:

Æſtibus accingunt carpentum arentibus arcis,
Ante fores gurdi miſeranda gramine plenum.

† Pag. 416. edit. Pariſ. an. 1602. qua additur Aimoino & Leoni Marſicano.

Vbi ſic, ut vocant, gloſſator: *Gurdi, id eſt, ſtulti: & hic Normanni intelliguntur.* Abbo is claruit paullò ante annum nongenteſimum. At non putandum, vocem circa ea demum tempora cœpiſſe. Nam & bono ævo vox ea fuit nota. Ab Hiſpanis eſſe, cenſuit Quinctilianus, homo ipſe Hiſpanus. Sic enim ille lib. I cap. IX: *Gurdus, quos pro ſtolidis accipit vulgus*, ex Hiſpania duxiſſe originem audivi.* Præterea etiam uſos eſſe Afros, indicat Laberius in Gacomemnone; ut nunc apud Agellium legitur lib. XVII cap. VII; ſive potiùs, ut reſtituendum cenſeo, cacodæmone. Verſus ſic vulgo concipiuntur, etiam in editione H. Stephani:

* *Quid ſi, quod Belga* Jorde *dicit pro ſimplici, ac ſatuo, id non ab aliquo ſimplici homine, nomine* Jordano, *originè ducere credamus, ſed ex* gurdus? *Nam G in I conſonum ſæpenumero commutatur à Gallis, & Belgis.*

Hic eſt ille gurdus, quem ego
Me abhinc duos menſes ex Africa
Venientem excepiſſe tibi narravi.

Quomodo planè ἀμαγὲς. Sic autem metro ſuo reſtitueris:

Hic ille gurdus, quem ego me abhinc menſes duos
Ex Africa excepiſſe venientem, tibi
Narravi.——

Fortaſſe igitur à Pœnis acceperint Hiſpani. Dixerit aliquis, ſi Laberius eâ uſus ſit voce, Latinitate donatam videri. Non improbarem, niſi contemtim ille de homine Afro ſordidâ voce uti voluiſſet, ut eum rideret: ac præterea vocem ſordidam poſtea elegantiores omnes refugiſſent; & Laberium, eâ utentem, notaſſent, ut ab Agellio factum videmus.

CAP. IX.

De barbaris nominibus ab H incipientibus. Haga, *vel* haia, *pro ſcepto.* Halſberga, *pro colli, & pectoris, armatura: cui ſimile* bainberga, *pro ocrea: ac obiter etiã dictum de* brunia, *pro galea.* Hambergellus, *vel* habergellus, *vel* haubergellus, *pro lorica hamis conſerta.* Harnaſcha,

pro thorace ferreo. Harpa, *pro instrumento musico è lyra veterum ænea.* Helmus, *pro galea.* Heraldus, *pro fecialis.* Herebannum, *vel* haribannum, *pro mulcta militari eorum, qui detrectarent principem sequi ad militiam euntem.* Hereſtrata, *pro via publica* Heribergium, *pro tabernaculo, vel etiam diverſorio publico.* Heriſtallus, *pro loco, ubi caſtra metarentur.* Herminium, *pro veſte è pelle muſtela Alpina.* Herotochius, *pro duce exercitus.* Hida, *vel* Hyda, *pro caſa cum agello alendæ uni familiæ ſufficiente.* Hoba, *pro villa, aut prædio.* Hoſa, *vel* hoſſa, *pro caliga.* Hranne, *pro coloſtro.* Hundredum, *pro portione terræ, in qua viverent centum fideiuſſores; aliterq; vocari* cantredam, *&* wapentachiam. Hurditius, *vel* hurditium, *pro cratibus, quas obducunt urbium muris.* Huſtingus, *vel* huſtingia, *pro ſuprema alicujus diœceſeos curia.*

HInc jam ad octavam me literam confero; ſi modò adſpiratio in literis mereatur locum.

Haga in antiquis principum Donationibus legas. Eſt verò à Germanico hag, quod Belgis haghe, hoc eſt, ſepimentum, ſeptum. Amicus noſter πολύγλωσσ@* in doctiſſimo ſuo Etymologico conjectat, eſſe ab ἅγι@, id eſt, ſanctus: quo nec in verſu Latino uti dubitavit Ekehardus Junior de caſibus S. Galli cap. 1:

* multarum gnarus linguarum.

Tertius hæc hagia Salomon dat dona Maria.

Putat nempe *hagam* propriè eſſe lucem; dicique *hagam* quaſi *hagiam*, quia lucus omnis ſoleat à gentilibus numini cuipiam conſecrari: unde & ſylvæ ejuſmodi erant inciduæ. Sed non cenſeo, *hagam* pro luco inveniri; verùm pro loco circumſepto: unde & *circulum* dixere. Itaque Germani novem Circulis, quibus Hunni, atque Avares, ſe in Pannonia ſæpiebant, *haga* nomen dederunt: quemadmodum docet B. Rhenanus lib. 1 rerum German. & Sebaſt. Munſterus lib. 1v Coſmographiæ. Sanè militares iſti circuli, quos & *burgos* dixeris, nihil minus erant quàm luci. Quia verò Galli G ſolent convertere in 1 conſonum: eò & pro *haga*, *haia* reperias. Ut apud Spelmannum in Chartis vett. Anglicanis: *Dominus Rex habet unam Capellam in haia ſua de Kingeſle.* Item apud Carolum Calvum tit. xxxii, poſt cap. xxxvii: *Quicunque iſtis temporibus caſtella, & firmitates, & haias, ſine noſtro verbo fecerint.* Ubi videmus ſumi pro clauſura, vallo, ſeu ſepimento militari.

Halsberga, vel *halſperga*, vox eſt Saxonica, propriéque ſignat thoracem ferreum, ſive armaturam colli, & pectoris, ab hals, collum, &

bergen, tegere, protegere, munire. Itaque in Glossario Theotisco est: *Collicium, halsberga.* Quomodo & in Legg. Ripuarijs cap. XXXVI. §. XI. *bainberga*, pro ocrea, sive crurum armatura, à **bain**, sive **been**, tibia, & codē **bergen**, h. e. servare, conservare. Ut audiendus nō sit Wolfang' Lazius, qui **halsperg** interpretabatur *arcū*. Ex scriptoribus vetustis, qui Germanicè scripserint, voce **halsperg** ulus est scriptor rhythmicus de gestis Theoderici Bernensis †: item poëta alius de S. Annone, Colonienſi Archiepiscopo. In Latinis h. *Halsperga* legas apud Karolum Magnum, in diplomate Wormatiæ dato anno Ↄ CCXC, decennio antequam salutaretur Augustus: *Principes cum militibus de Romana expeditione acerbè contendere, eos multò plures halspergas de beneficiis suis sibi ducere, quàm illi fatentur se posse, vel jure debere.* Ac postea: *Hoc in arbitrio dominorum pendeat, à quibus stipendia accipiant, quibus halspergas concedāt.* Primus hoc diploma à Marco Velsero sibi transmissum edidit Rittershusius, suoq; Guntheri Ligurino subjunxit. Ex quo plenius de halspergis cognoscere est ut & de *bruniis*, quæ itidem milites suis debebant dominis, quando ad bellum irent. Verba Karoli Regis sunt: *Cuicunque secundùm hanc legem eadem expeditio imperetur; si ad curiam Gallorum, hoc est, in campum, qui vulgo Rungalle dicitur, dominum suum non comitetur, & sibi cum militari apparatu non repræsentetur, feodo, præter hos, qui cum gratia dominorum suorum remanserūt, in conspectu nostro absque spe recuperationis privetur. Qui autem hominum, sive liberi, sive famuli, dominis suis adhæserint, quot decem mansos in beneficio possideant, tot bruniας cum duobus scutariis † singulas marcas accipiant: & sic eundo, & redeundo, cum hoc stipendio, sine omni dominorum damno, vel expensa, nisi quantum ipsis dominis placuerit, fideliter serviant.* Ac aliquanto pòst: *Domino suo, ad quem pertinent, bruniam cum uno scrutario.* Ubi *scutario* legendum, quia sermo de *scutagio*, ut vocant, hoc est, scuti servitio. Habes & de brunijs Kapitularium Karoli M. lib. III cap. LXXV: *Neque bruniam, vel gladium, sine nostro permissu dare, aut vendere, præsumat, nisi tantùm vassallis suis.* Item Additionis IV cap. XCII: *De brunijs, ut nullus foras nostro regno vendere præsumat.* *Loricam* interpretantur: malim ijs adsentire, qui capitis armaturę accensent. Quippe veteri Saxonum linguâ bryniii galeam signat; fortasse quia muniat, & servet, cerebrum; quod Hollandis **bryne**, & **brein**. Scrupulum interim injicit Glossarium Latino-Theotiscum: *Thorax militare munimentum, lorica, brunia.* Item, quòd, ut diversa, conjanguntur,

† *Sive Veronensis.*

† *Videtur aliquid deesse.*

byrne/und helm, in LL. Anglosax. Æthelstani Reg. cap. xxv. Quomodo & halspergin, brunieun, & helmi, ut distincta, sociantur in rhythmo de Annone Colonienſi Archiepiſcopo†. Vitus Amerbachius* per *brunias* intelligit domunculas; ſed planè errat.

† Pag. 15. & 16. edit. Dātiſc. a. 1639.

Hamallus quid ſit, in *Mallus* inferiùs dicetur.

* Notis in Conſtitutiones Kar. M.

Hambergellus, habergellus, vel *haubergellus*, formâ diminutiva fiunt ex *hambergus*, vel *hambergium*: uti hoc, (velut ſcitè conjectat Spelmannus) conflatum ex gallico *haim*, ſive Italico *hamo*, quæ idem ac *hamus*, & Saxonico bergen, hoc eſt, ſervare, cuſtodire, munire, defēdere: ut in *halsberga* diximus. Propriè igitur ſignet loricam hamatam, ſive pectorale ex hamis, hoc eſt, catenis, & ſquamulis, confectum. De quo ſic Maro III Æn.

Loricam conſertam hamis, auroque trilicem.

Ac ſimiliter hamos in lorica agnoſcit Silius lib. v, & Sidonius Panegyrico ad Anthemium: ——*Nec ſutilis illi*

Circulus impactis loricam texuit hamis.

Cùm alibi habes, tum in decreto Alexandri Papæ: *Nullus Iudæus habergellum penes ſe retineat.* Nempe non permittendum, ut ſi cum Chriſtianis à lite ad pugnam deveniatur, illis, beneficio habergelli, pectus non æquè ad ictum pateat, quàm homini Chriſtiano.

Harnaſcha, armatura, ex germanico harnaſch, vel harniſch; unde & gallicum *harnois*, Anglicum harneis. Doctiſſimus amicus noſter putabat, *harniſch* eſſe ex *arineus* ab ære, quia præcipuè diceretur de thorace æreo. Sed priſcis quidem græcis armatura ex ære, ut ex Homero, & poëtarum alijs, liquet: germanis verò potiùs è ferro. *Harnaſcha* vocabulo uſus Radevicus Friſingenſis de geſtis Friderici I lib. III cap. XXVI: *Auferetur ei* (militi) *omne ſuum harnaſcha.* ac deinde: *Redimat eum cum omni ſua harnaſcha.*

Harniſcara, & *harmiſcara*, legas in Capitulis, & Conſtitutionibus Caroli Magni; ut difficile ſit dicere, utra verior ſit appellatio: &, incerto nomine, incertum etymon. Imò & Legg. Longobard. lib. III. Tit. I. leg. XLIII codices diſſentiunt, quorum alij *harmiſcaram*, alij *ariſcadam*. In Capitulis tamen Caroli Calvi nunquam eſt *harniſcara*: ſed, ut Sirmondo eſt obſervatum, vel *harmiſcara*, vel *harmſcara*, ac quandoque *harſcara*. Habes tit. IX cap. IX*. & tit. XX cap. IX, item tit. XXXIV cap. IX, & tit. XLIII cap. VIII. Pœnæ eſſe genus, ſatis liquet; & *ariſcada* ſi rectum, id notet, quando quis infamis pronunciatur, nec ulteriùs capax publicæ dignitatis: ab germanico ar, ſive er, hoc eſt, *honor*, & ſcade

* Pag. 91.

ſive

sive schade, id est, *damnum*; ut propriè signet *honoris jactura*m. Saltem malim id, quàm quod Vito Amerpachio* placitum, ut *armischara* dicatur, quasi armscheer, h.e. brachij forceps, aut vinculum.

Harpa, pro instrumento musico è lyra nato, ab ea tamen diverso: ut ostendit hoc Fortunati lib. VII Carm. VIII:

Romanusque lyrâ, plaudat tibi barbarus harpâ.

Quomodo differant chelys sive cithara, & Mercurij lyra sive testudo, item ea, quicum Apollo, Hercules μουσαγέτης, & Arion, visuntur, de lautæ etiam discrimine, & harpæ, vide quæ ad Manilij sphæram barbaricam Josephus Scaliger annotavit†. Ut ab germanico herp est *harpa*; ita inde *harpare*, & *harpator*, in vett. Anglorum Legg.

Helmus, pro galea, vel casside, ex germanico helm: quam vocem etiam retinent Itali, Hispani, Angli. Ut Latinum usurpant L. Ripuar. Tit. XXXVI, §. XI: *Helmum cum directo pro sex solidis tribuat.*

Heraldus est principis internuncius in bello indicendo, vel agendo de pace, aut inducijs: qui olim *fecialis*, & *pater patratus*. Sanè prior pars vocis in her-alt, vel her-out, exercitum notat: posterior non tã ætatem signat, quàm dignitatem, senibus solitam conferri: quomodo & inde dicti *senatores*, & græcis πρεσβεῖς, *legati*, à πρέσβυς, *senex*. Vel potiùs nomen id legato datum, quia legatur ad hoc munus principi suo fidelis: ac facta vox ex her, quatenus *dominũ* signat: & holt, vel hout, i.e. fidus, sive fidelis. Ita is, quê antea dixi, Wilramus in eopse Cantico habet, Her is mir so hold: quod nunc dicimus, hy is my soo trou. Et vulgare est illud, hou/en trou zyn: h.e. *obstrictum, fidumq; esse*. Nã idem holt/hout/hou. *Heraldus* igitur minister principis, fidei nomine domino suo commendatus. Credo autem, holt, vel hout, ex holden, vel houwen: h.e. detinere, servare; quomodo dicimus belofte houwen, servare promissa. Vt holt hic sit tenax fidei.

Herebannum, vel *haribannum*, aut *aribannum*, ab Illustri Comite Hermanno Nieunario, in Dissertatione de veterum Francorum sedibus, exponitur, *mulcta, quæ Domino, hoc est, Principi debetur*. Verùm non est bannum dominicum, sed militare. Nec enim prior vocabuli pars est ab her, sive heer, quod herum, vel dominum, notat: sed ab her, vel heir, vel hair, significante exercitum. Vnde proprium viri Herman, vir militaris: proprium loci, portus *Hervius*, sinus exercituum, ut interpretatur Saxo Grammaticus lib. VII; quia wick, Danis sinus: Hereschilt, clypeus militaris; ut exponitur in Chronico Laurishaimensi; item *heribergium*, *heristallus*, & *herotochius*; de quibus

* Notis ad Constitutiones Karoli M p. 323. ed. Moguntinæ an. 1602.

† Pag. 419. & sex seqq. edit. Raphelengij.

mox dicam. *Banni* nomen variè admodum accipi solet: sed hic pro mulcta sumitur*. *Heribannum* igitur sive *herebannum*, vel *haribannum*, notat mulctam militarem: præcipue eam, quæ Græcis λειποτάξιον, vel λειποστράτιον, hoc est, quæ solvenda erat, si quis à principe evocatus ad militiam, non advenisset. De quo pœnæ genere sic Gregorius Turonensis Histor. lib. v sect. xxvi: *Rex de pauperioribus, & junioribus Ecclesiæ bannos jussit exigi pro eo, quod in exercitum non ambulassent.* Ubi, *non ambulare in exercitum*, significat, non sequi principem ad militiam euntem, licet sis evocatus. Ea mulcta quanta fuerit, habemus in Capitul. Caroli M. lib. III capit. LXVII: *Quicunque liber homo in hostem bannitus fuerit, & venire contemserit, plenum heribannum, id est, LX solidos persolvat. Aut si non habuerit, unde illam summam persolvat, serviat ipsum pro vvadio in servitio Principis tradat, donec per tempora ipse hannus ab eo fiat persolutus: & tunc iterum ad statum suæ libertatis revertatur.* Legas & cap. XIV: *De heribanno volumus, ut missi nostri fideliter exactare debeant.* Item cap. LXVII, & seq. ejusdem libri. Nec non apud incertum in vett. formulis cap. XXXI; & Carolum Calvum tit. XXXI, sive Edicto Pistensi cap. XXVII. Sic quoque Einhardus epist. XXII: *Et ideo non videtur mihi justum esse, ut heribannum solvere debeant, qui non alibi fuerunt, nisi ubi ipse imperator præcepit.* Insuper legas in Gestis Romanorum ante Rollonem Ducem, puta *in* anno Ↄccc LXIII†: *Sed & à presbyteris, secundùm quod unusquisque habuit, vectigal exigitur, & herbanni de omnibus Francis accipiuntur &c.* Hinc in Capitulis Caroli, & Ludovici, *heribannitor*, mulctæ istiusmodi exactor. Aliter etiam *heribannum* accipitur. Sed de isto, & alijs, malo adiri eruditum Spelmanni glossarium: quod, hactenus dimidiatũ, utinam aliquando, modò supersit, integrũ publici faciat juris.

† Pag. 3

Herestrata in Legg. Anglicanis Henrici I cap. XI: *Omnes herestratæ omnino Regis sunt.* Ex Germanico her, sive heer, dominus, & straet, via, sed propriè lapidibus strata; ut *herestrata* idẽ videatur ac *via regia.*

Heribergium est in Adnuntiatione Domini Karoli in edicto Pistensi cap. XXXVII: *Volumꝰ Heribergũ nostrũ, quod præterito anno hic fieri jussimus.* Et post pauca: *& expresse mandamus, ut sicut nec in nostro palatio, ita nec in isto heribergo, aliquis alius sine nostra jussione manere præsumat, nec illud aliquis destruat.* Videtur sermo de loco castrensi. Sanè *heriberga*, & *heribergium*, propriè, primoq; *tabernaculum* notat: ac sic dicitur ab her, sive heir, h. e. exercitus, & bergen, quod est, custodire, servare, continere. In hac sententia valde me firmat willeramus Abbas

bas in Paraphrasi Cantici Salamonici: ubi illud, *Sicut tabernacula Cedar*, vertit linguâ veteri Frãcicâ thiu hereberga Cedar. Nũc pro eo hutten dicimus. Sed latiùs postea est extensa significatio. Utimur n. pro quovis diversorio publico. Sic *heribergare*, pro hospitio excipere. In Capitulis Karoli M. lib. III cap. LXVI II, quod est de heribanno exactando: *Nec pro heribergare, nec pro alio banno, heribannũ Comes exactare præsumat.* Goropius Becanus putabat, her etiam notare *publicus*, vel *communis*: & inde herberg dici, quasi publicũ locũ, ubi divertas. Hoc astruebat ex her-man, her-tog, her-aut. Sed in his etiam her notat exercitũ: ac eorum primũ sonat virum castrensem, & armis egregiũ; alterum, exercitus ducẽ, tertium verò, fecialem, sive pacis belliq; internunciũ: quamquã de hoc & alterũ paullo antè etymõ adduximus.

Heristallus, locus ubi castra metarentur, ex her, sive heir, h. e. exercitus, & stal, id est, stabulum, atque omnis locus, ubi consistitur. Monachus Paderbornensis lib. I de vita Karoli M.

Nomen heristalli dederat cui barbara lingua.

Locus iste, quia fossâ cingeretur, etiam *fossatum* vocabatur: de quo inferiùs dicemus.

Herminium, vestis preciosa è pellibus mustelæ Alpinæ, sive albæ, quæ Belgis armelyn, Anglis *hermine*, Gallis *armelin*, vel *hermine*, Italis *armelino*, Hispanis *armino*. Galfridus Monæmuthensis lib. IX, cap. XIII: *Cujus dapifer herminio ornatus; mille verò nobilissimis juvenibus comitatus est, qui omnes herminio induti fercula cum ipso ministrabant.* Vidi, qui *herminium* putaret esse serici genus, quod Belgæ dicunt armesy: sed literæ abeunt; nec *armesy* integrum est, sed carmesyn uti & Hispanis *carmesi*, à vermiculo Arabicè dicto קרמז *carmez*; sive articulo addito, *alcarmez*. Is vermiculus gignitur in granis sive baccis cocci, ac liquore hujusmodi vermiculorum pannus coccino sive purpureo tingitur colore. Unum tamen obstare huic sententiæ videtur, quòd *carmesinum* significet purpureum colorem: *armesinum* sic telæ genus, non illum modò, sed alios etiam recipiens colores. Vide igitur, an non *carmesinum* quidem inde sit, unde dicebamus: sed *armesinũ* sit ab Armusio urbe, sive Ormo, nobili Persiæ emporio, unde advehi primit' solet. Ac sic potiùs cl. v. Bartholdo Niuhusio videbatur.

Herotochius, sive *herotoch*, idem qui Germanis her-tog. h. e. exercitus ductor, ab sæpius jam memorato her, sive heir, exercitus, & togen, trahere, ducere, à quo rocht des heirs, inter militare, vel excursio exercitus. In legibus Anglicanis Eduardi Confessoris, sive ejus potiùs Auctario, Titulus est cap. XXXV, *De heretogiis*. Inque Le-

ge

ge ipsa: *In quolibet Comitatu semper fuit unus Heretoch, per electionem electus ad conducendum exercitum Comitatus sui, juxta præceptum Domini Regis.* Nec tamen Britannis *heretochij* majores Comitibus, sed potiùs Vicecomitibus æquales: quod doctissimo Spelmanno ostensum istoc è Legibus Henrici I; ubi recensetur, qui debeant convenire ad generalia Comitatuum placita: *Interfint Comites, & Vicecomites, Heretochij, Trithingrevi, Ledgrevij* &c. At planè deceptus Goropius Becanus, cùm her in hertog, *publicus* interpretatur: de quo in *herbergij* vocabulo dictum.

Hida, vel *hyda*, idem ac quod *mansum*, vel *manerium* dixere: puta domus, ac tantum agri ad eam pertinens, quantum sufficiat uni alendo familiæ: sive casa, fundusque magnitudinis ejus, ut unum ei aratrum in annum sufficiat. Ita *hidam* interpretatur Henricus Huntingtonlib. VI, an. ↀ VIII, sive Regis Edelredi XXX: item scriptor Annalium Waverlienſium, & Matthæus Parisius, uterque in an. ↀ LXXXIII, Vt planè deceptus sit Polydorus Virgilius, cùm ait, hidam XX jugera complecti. Vtitur & eâ voce Wilhelmus Malmesburienſis lib. I de Gestis Regum: *Semperque ad finem seculi in omnis sua hereditatis decima hida, pauperem vestiri, & cibari præcepit.* Item usurpat Rogerus de Hoveden Annalium Anglicanorum Tom. II; nec non in vita Guilhelmi Senioris. Erat verò Anglia universa in hidas divisa: at quantum rex ex quaque hida perciperet, pro temporibus variabat. Solùm igitur apponam hoc dicti antea Rogeri Huntidon. lib. VI: *Eo tempore cepit Rex ab unaquaque hida Angliæ sex solidos.* Quod ad magnitudinem hidæ, Gervasius Tilberienſis tradit part. I cap. penult. hidam constitisse ex centum acris: hundredum verò ex hidarum aliquot centenarijs.

Hoba est ex Germanico hoube, sive, ut Belgæ dicunt, hoeve: quo nunc villa, aut prædium, significatur: nunc verò certa signabatur agri portio, quæ Saxonibus, Sicambris, Frisijs, hoeve-lante. Habes in veteribus scriptoribus Germanicis, varijsque diplomatis. Ac quia integrũ est *houba*, eo ex diphthõgo, non tantùm, postpositivâ omissâ, dicitur *hoba*: sed præteritâ etiam præpositivâ, *huba*: ac in priori, neglecto spiritu, *oba*. Imò & *hioba*, & *hobanna*, pro eo est in Traditionibus Fuldensibus; illud lib. I. cap. LXIX, hoc lib. II. cap. XXV. De *hoba* contentus ero adferre hoc Ansfridi, Comitis Palatij, in Donatione anni ↀ CCCLXII*. *Mansum in dominicatum, cum ædificijs & omnibus utensilibus, habentem hobas tres, hobas serviles* XIX, *& silvam, in quam mit-*

* *Apud Miræum in Notitia Eccles. Belg. cap. 32. pag. 52.*

mittere possumus mille porcos perfectè saginari. Item istoc ex diplomate Othonis primi: *Dotem quoque Ecclesiæ, id est, duas hobas possessas, & beneficium presbyteri in eodem loco deservientis, id est, unam hobam.* Ubi videmus, *hobam* dici *dotem Ecclesiæ*, ac *beneficium presbyteri*. Proque eodem *colonica vestita* legas cap. IX Concilij Valentini, celebrati anno Ↄ ccc lv. Ab *hoba*, sive *hova*, & waeren, hoc est, servare, est hove-wart/die de hoeve bewaert: quasi dicas, custos villæ. Lex Baiovariorum Tit. xix. §. ix: *Si autem canem, qui curtem domini sui defendit, quem hovavvarth dicunt, occiderit, post occasum Solis in nocte, cum* iii *solid. componat.* Habes & in Latinogermanico Speculo Saxonico lib. iii artic. li: ubi Latinè quidem, *canis custodiens curiam, seu canis fundi*: Germanicè autem, Den hoffwartenden hundt.

Hosa, à germanico hose, unde & Græci ὑσίον formarunt: ut sæpius apud Achmetem videre est cap. ccxx. Est genus calceamenti, quod alij, *ocream*, alij *caligam*, *calceamentum* itidem *militare*, interpretantur. Paullus Diaconus lib. iv de gestis Longobard. cap. xxiii: *Calcei eis erant ad summum pollicem penè aperti, & alternatim laqueis corrigiarum recenti. Postea verò cæperunt hosis uti, super quas equitantes, tubragos birreos mittebant.* Notkerus, sive quisquis monachus ille Sangallensis, de Gestis Karoli M. lib. ii: *Cumque ad obsequium domini cunctis hossas suas vellent extrahere, ille prohibuit, advocatâque Reginâ, ostendit ocreas disruptas.* Eaidem signat Matthæus Parisius in Historiæ suæ anno clɔ ccxlvii: *Pretiosissimis vestibus adornati, calceamentisque militaribus, quæ vulgariter* HEUSES *dicuntur.*

Hranne, vel *rhanne*, colostrum, à Germanico rhan, quod item notat, nempe lac, quod paullò post partum mulgetur. Belgis biest vocatur. Lex Salica Tit. ii: *Si quis porcellum lactantem furaverit de hranne prima, aut de mediana, & inde fuerit convictus; cxx denarijs, qui faciunt solidos* iii, *culpabilis judicetur; excepto capitali, & dilatura. Si verò in tertia hranne furaverit; DC denarijs, qui faciunt solidos* xv, *culp. jud. exc. cap. & dil.*

Hundredum sæpe legas in Anglicorum Regum diplomatibus, & ejus gentis scriptoribus. In his Mat. Paritio an. cIↃ ccxlii: *Omnes Comitatus Angliæ: omnia hundreta, civitates, & burgi.* Significat verò partem Comitatus, in qua habitarent centum Regij fidejussores. Aliterque dicebatur *vvapentachium*, & *cantreda*. Postremum hoc est gentis Cambrobritannicæ: puta à *centum*. Duæ aliæ voces sunt à Saxonibus: *hundredum* quidem ab *hundred*,

quod Belgis **hondert**, hoc est, centum. nempe à fide jussorum numero, quem dixi, centenario. *Wapentachia* verò à **wapen**, h.e. armis: quæ, quoties novus esset hundredi dominus, ei in subjectionis signum reddebant: ut traditum Ranulfo Cestriensi lib. I cap. L. Sed de etymo *Wapentachij* dicam plenius hujus libri cap. XX. Iste verò *hundredarius*, sive hundredi dominus, idem videtur ac Germanorum *centgravius*; quasi centradæ, sive cantradæ Comes. Quanquam de isto paullo aliter Marquardus Freherus in Originibus Palatinis cap. V. Sed explicatius planè de eo Spelmannus. Nec tamen contendero, planè eandem in Germania rationem fuisse centgraviorum, & præfectorum huntredi, vel cantradæ, in Anglia.

Hurditius, vel *hurditium*, significat crates vimineas, quibus muri obteguntur, ut cedendo magis, quàm resistendo, vim missilium morentur, atque infringant. Planè vox est à Saxonibus; à quibus, & Anglis hodiéque crates, **hurd**, & Belgis **horde**. Brito Armoricus lib. I Philippidos:

Mangonellorum tormentis saxa rotantur
Ictibus assiduis: hurdicia fracta recedunt.

Et lib. VII:

Haut secus absumit bristegas, valla, domesq;,
Et quæ reddebant tutos hurditia muros.

Imò nec idem refugit *hurdare*, pro *hurditiis* vestire ac contegere. Locus est lib. I:

Hurdari turres, & propugnacula, muros
Subter fulciri facit.

Hustingus, *hustingia*, vel *hustingum*, Anglicis scriptoribus dicitur suprema alicujus burgi, vel civitatis curia. Quomodo hustingum suum habuit Londinum, suum item Eboracum, suum & wincestria, & Lincolnia, & loca quædam alia. Conflata vox ex Saxonico **huyse** domus; & **ding**, quod est judicium, unde **dingen**, hoc est, litigare, judicio contendere, causas cognoscere. Sic sumitur in Libro Ramesiensi sect. CCLXVIII, ubi agitur de venditione emtioneque facta *in præsentia totius Hustingi*. Item in Legibus S. Eduardi cap. XXXV: *Debet in London, quæ caput est regni, ac legum semper curia Domini Regis, singulis septimanis die Lunæ Hustingis sedere, & teneri.* Dignum verò observatione, quòd me docuit eques Spelmannus, hodie, non, ut lex habet Eduardi, die Lunæ, Londini in Hustin-

ntuſtingo conveniri; ſed die Martis: & tamen, ne videatur à Lege veteri recedi, ſic veteri formulâ ſcribi: *Tentus die Luna.*

CAP. X.

De nominibus cœptis ab I litera. Qualia ſunt jamundlingus, *pro eo, qui in aliena eſt poteſtate:* janizarus, *cujus vocabuli origo non è Latina petenda lingua debet, ſed Turcica: atque obiter de* bardarioti: illaldio, *pro miniſtro regio:* impotus, *pro alteri inſertus arbori:* impriſius, *pro alicujus partibus auctoratus:* impriſonatus, *pro conjectus in carcerem:* interpriſa, *pro cœpto, vel conatu militari, ad locum aliquē hoſtis eripiendum:* jobagio, *vel* jubagio, *pro agricola. De cœptis à K rejectū, quia hujuſmodi per C, vel etiam G, ſoleant exarari. Ut cūm ſalicetum non ſolum* kaneo, *vel* kaneio, *ſed &* ganio, *vel* gaio, *nuncupatur. Item cum pro* klocka, *h. e. campana, ſcriberent* clocka, *vel etiam* glocka. *Similiáque, ubi Græcis ſit K. Latinis G.*

DEvenimus ad vocalium tertiam: unde inchoantia adducere pauca contentus ero.

Iamundlingus, in alterius poſitus poteſtate, à Saxonico **gemundi** **an**; quemadmodum pleniùs dicam in *Mundum.*

Ianizari, vel *jemzari*, qui & Laonico Chalcondylæ lib. IX† Ιανιτζάριοι vocantur, præcipuum ſunt Imperatoris Turcici robur: atque ex ijs etiam eliguntur Imperatoris ejuſce cuſtodes: ac quia aula Soltani *porta Oſmanica* nuncupatur, eò à januæ vocabulo *janizari* putantur vocitari. Huic etymo videtur favere Chalcondylas, cùm lib. I ait, τάξιν τε τῶν ἀείσωμάτοφυλάκων ἀμφ' αὐτὸν, ὧν θύρας βασιλίους καλοῦσι. *Præſtantiſſimos circa ſe ſatellites adlegit, quos regis januas appellant.* Vbi interpres ad oram adnotavit, *ianizares.* Quare, ſi hos audimus, idem ſit *janizarus*, ac *janitor*: ijq; ſint *janizari* in aula Turcica, qui in aula Conſtantinopolitana, dum res græcæ manerent, erant *bardarsota*; de quibus Codinus lib. de off Conſtant. cap. V §. LI, LII, LIII, LIV. Vbi & ſic dictos ait à Bardario, Macedoniæ flumine, cujus & mentio apud Guilhelmum Tyrium lib. II belli Sacri cap. XIII, & XIV. Sed non ſi ex Janizaris eligerentur, qui januam cuſtodirent palatij, ac ſatellites eſſent imperatoris: eò univerſis à *janua* nomen feciſſent. Præterea nunquam Muſulmanni nomen illis è Latio potiùs dediſſent, quam lingua ſua. Quare planè ſubſcribendum illis, qui inde vocabulum arceſſunt, quòd *Gemzeri* linguâ eorum ſignet *novos homines*

† *Pag. 319. edit. Roverianæ an.* 1615.

nes sive *milites*, qui Latinis tyrones. Quomodo & interpretatur Leonclavi* † in erudito opere, quod Pãdecten Historiæ Turcicę inscripsit.

† *Pag.* 246. 247. *edit. Francof. an.* 1588.

Illaldiones, pro regijs ministris sumitur in Constitutionibus Karo-M. capitulari de quibusdam caussis §. xv*: *Non est nostra voluntas, ut homines Placentini per eorum præceptum de curte palatij nostri illaldiones recipiant.* Quem ad locum annotavit Vitus Amerbachius, qui primus eas Constitutiones divulgavit: *Per illaldiones puto hic significari ministros, & esse vocem nostratem* Ehalten. *Alibi aldiones.* Censeo, esse ex provocabulo Gallico *el*, pro *ille*, & *aldio*, quod servum notat; ut abunde dictum nobis cap. II. Vocantur verò *illi aldiones*, quasi non vulgares aldiones, sed regij.

* *Pag.* 271. *edit. Moguntinæ an.* 1602.

Impotus, pro alteri arbori insitus, q.d. **ingepoot**, à **poot**, quod *surculum* notat. Lex Salica Tit. XXIX. §. VIII: ubi de furtis in horto agitur: *Si quis impotos de melario, aut de pirario, tuleris 3 cxx denarios, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur.*

Imprisij, ut puto, qui alteri pretio sunt auctorati, à Gallico *pris*, hoc est, *pretium.* Matthæus Parisius in Henrico III ad ann. Cɪɔ CCLVIII†: *Videntes igitur Magnates moram trahere periculum, jusserunt districtè toti familiæ suæ, & omnibus suis imprisiis, ad arma, & equos, celeriter advolare.* Sed & in eodem Rege ad an. Cɪɔ CCXVII legas*: *Ad hoc sese obligarent, quòd liberum sibi, ac suis omnibus imprisiis, ab Anglia facerent habere ressum, ac conductum.* Et mox: *Rex Henricus cum legato, & magno Mareschallo, & aliis multis, ex una parte; Ludovicus cum baronibus, & aliis imprisiis suis, ex altera.* Ac alibi apud eundem locis compluribus. Quorum tamen aliqua immutavit editio Tigurina. Etiam in Additamentis Parisij, quæ primus divulgavit watsius, literis Henrici III. Angliæ Regis†, de pace inter eum, & Castiliæ regem, promittit Henricus, se fore imprisium regis Castiliæ; & exigit, ut Castiliæ rex suus sit imprisius, ac bonâ fide communes habeant hostes, alterque alterum in bello adjutet. Philippus Franciæ Rex in Charta de treugis cum Joanne Rege Angliæ factis*: *Et Joannes Rex Angliæ, & homines, & imprisii sui, similiter erunt in eadem tenetura, in qua erant pradictâ die Jovis.*

† *Edit. Londin. ultima pag.* 971
* *Pag.* 299

† *Pag.* 196. *edit. Londin. an.* 1640.

* *In scriptoribus Normannicis pag.* 1053.

Imprisonatus, captivus, conjectus in prisonam, hoc est, carcerem. De hoc inferiùs in *Prisona.*

† *Habes & in Clamangio operibus Leidæ editis pag.* 100.

Installationis vocabulum usurpatur Constitutione Basilensis Concilij sessione XXI †: *Quod tam in Curia Romana, quàm [illegible] matione electionum, admissione postulationum, pr[illegible]*

& investitura de Ecclesiis cathedralibus, de catero nihil penitus exigatur ratione literarum. Puto, esse ex Germanico **installen**, vel **instellen**; quomodo dicitur Belgis, **instellen de wetten**, leges condere: **instellen in een anders plaetse**, substituere, sufficere alteri. *Installatio* igitur signat actum, quo quis in munere aliquo constituitur, sive quo alteri sufficitur. Alij *immatriculationem* nuncupant: quod vocabulum ejusdem est originis, ac *matriculari*; de quo in secundo barbarorum ordine, nempe origine Latinis, dicetur.

Interprisa ex Gallico, *entreprinse*, pro insultu militari in castra, vel oppidum. Matthæus Paris. in Henrico III ad an. CIↃ CCXLII*. *Si forte rex Francorum, contra formam treugarum, aliquas fecisset interprisas.* Item post aliquammulto†: *Si rex Francia rumperet treugas, & nollet interprisas emendare, tunc apponent consilium.*

* Pag. 581. edit. alt. † Pag. seq.

Iobagionum vox est ab Ungaris. Usus Joannes de Thwrocz Chronicorum Hungaricorum Partis II cap. LXI*: *Dimisitque Ducem in pace, ut in Bokon venaretur, misitque cum eo duos iobagiones sub pretextu honorandi eum.* Ac mox: *Cumque venisset Dux in Chour, simplici animo dixit iobagionibus.* Bonfinius, eampse rem narrans, pro eo *comites* posuit. In annali Coronensi an. CIↃIↃXXX pro eodem *iubagiones* legas. *Colonos*, vel *mancipia*, signare sententia est Melchioris Goldasti. Nec improbatur. Certiora interim Vngari pronunciabunt.

* Anno 1106 cap. 69.

I literam K excipit: unde inchoata non est animus congerere, quia omnia ejusmodi sæpius per C scribi solent, ac interdum etiam G. Quomodo exarabant *kaneo*, & *ganeo*, & contracte *gaio*. *Kaneo* est in Legg. Boiorum Tit. XXI. § VI. *De minutis sylvis, vel quocunq; kaneis.* Et convenit, quod salicetum Germanis **kneye**. Doctissimus tamen Lindenbrogius referibere malit *gaio*, quia in veteri glossario sit: *Gaio, vel gagio, sylva densissima.* Ac similiter in Legg. Longobard. lib. I Tit. XXV. Leg. XXXVII. & XXXVIII: *De sylva alterius, excepto de gaio Regis*, item in Legg. Boiorum Tit XXI. §. VI: *De luco, vel quocunque gaio, vietum reddiderit.* Puto, literas C, G, K. sæpe, ut dixi, confundi. Ita in veteribus libris nunc *clockum*, vel *kloccum*, nunc *gloccum* reperias. Eo *campanam* signari, dictum nobis lib. I cap. I. Omnino id est à Saxonibus. Onomasticum Latino-Saxonicum: *Cloca*, belle, id est, *campana*. *Clocarium, vel lucar*, belhur, id est, *campanile*: turris nempe, in qu[illegible] suspenditur, ut alibi exponimus. Quàm antiquus [illegible]sus, argumento erit, quod utatur Boni- [illegible] *Duo verò pallia subtilissimi operis, unum*

albi, alterum tincti coloris, cum libellis, & clocam, qualem ad manum habus, tuæ paternitati mittere curavimus. Similiter S. Adamannus lib 1 de Sancto Columba: *Clockam pulsa.* Et lib. III. *Personante clockâ.* Etiam in Constitutionibus Karoli M. legas†: *Ut clocas non baptizent, nec cartas per perticas pendant, propter grandinem.* Legas verò etiam apud Rodolphum in vita S. Liobæ: *Per somnium vidit se signum Ecclesiæ, quod vulgò clokum vocant, in sinu habere.* In *glocco* verò, & *clocke*, vel *clocca*, similiter se habet res, ac in verbo itidem formato á sono. Nam gallinas græci dicunt κλώζειν, ut è Plutarcho scimus: ac Latini *glocire*, teste Festo. Imò alias quoque sæpe commutantur: sive in medio, ut κύκνος, *cygnus*, Ακράγας, *Agrigentum*, ἀγκύλος*, *angulus*: sive etiam initio, ut κώβιος, *gobius*, κράκτης, sive κράκκτης: *grabatus*, &, si Giffanium audimus, à κράζω *graxo*, atque inde *prograxe*, apud Lucretium lib. v.

CAP. XI.

Acceditur ad incipientia ab L. Lada, *pro purgatione criminis.* Laga, *pro lege.* Lagamannus, *pro eo, qui lege non sic inteſtabilis.* Laiſcus, *pro quercu; uti* faia, *pro glande.* Laiſus, *pro sinu.* Lamurio, *pro claudo.* Lanceum, *pro longiſſimo teli genere.* Landa, *pro terra, sive regione: unde* landboc, *pro tabulis publicis.* Landea, *pro foſſa genere in regione paluſtri.* Landica, *pro interfeminio.* Laſcia, *pro quopiam in opere lanario.* Laſſatinus, *pro conductitio ad aliquem interficiendum.* Laſſi, *qui &* lazzi, *pro iis, quibus conditio ſervilis.* Lautis, *vel* laudis, *vel* luta, *pro inſtrumento Muſico.* Launechilt, *pro certo genere comprobandi factam donationem.* Lecator, *pro guloſo.* Ledo, lido, ledona, *vel* liduna, *pro menſtruo marini æſtus decremento: uti* malina, *pro menſtruo ejuſdem incremento.* Legergeldum, *vel* legerwita, *pro multa pecuniaria ob concubitum illegitimum perſolvēda.* Leodes, leudes, ludes, *pro populo, ſive ſubditis; ac particulatim pro cliente fiduciario: item* leudis, *vel* leudum, *pro multa propter commiſſum homicidium exſolvenda.* Leuca, *vel* leuga, *pro quadam via menſura: etiam* leuva *pro eo dici, deque nominis etymo.* Leudeſamium, *pro ſervitio, ad quod vaſallus obligatur.* Leudum, *pro feudo.* Lida, *vel* lita, *de ea, quæ ſponte ſe addixerit ſervituti. Item* liddus, lidus, litus, *vel* lito, *de eo qui, pretio adductus, ſe alteri ſponte mancipârit.* Litimonium, *pro conditione liti, ſive lidi.* Lidiſcarti, *de membri alicujus dehoneſtamento.* Lidwagi, *de humore, quo nervis effluente, motus membri ceſſat.* Liri-

pipium

pipium, *pro epomide*. *Lista*, *vel* lisura, *pro vestis limbo*, *vel fimbria*. *Lobium*, *pro cœnaculo*. *Luca*, *pro prato*.

TRes ordine liquidæ consequuntur: in quibus *L* familiam ducit. *Lada*, *purgatio*, à verbo Saxonico **ladian**, hoc est, purgare: quod κ) μεταφορᾶ accipi solet pro crimine se expurgare, sive culpam diluere, atque eluere, judicio publico. Crebrò occurrit in *Legg.* Henrici I Angl. Reg.

Laga, à **lag**, vel **lage**, quo Saxonibus lex signatur: ut ait Gualterus Monæmuthensis histor. Reg. Britann. lib. III cap. XIII. Fortasse tamen Saxones suum **lag** accepere à Romanis; quando inter **lage**, & *lege*, omnimoda est literarum convenientia. *Laga* vox usurpatur in magna charta libertatum Angliæ ab Henrico I concessarum: *Legem Regis Eduardi vobis reddo, cum illis emendationibus, quibus pater meus eam emendavit.* Atq; hinc veteribus Anglis triplex illa legum distinctio; *Seaxenlaga*, lex Saxonum; *Mercenlaga*, Merciorum lex; *Denelaga*, Danorum lex: differentes illæ quidem; sed sic ut in pluribus consentiant. Ex hac ipsa voce **lag**, vel **lage**, & **man**, hoc est, vir, conflatum est *lagamannus*, & **lahmen** inde contractum, pro homine probo, &, ut dicunt, legali: hoc est, qui cùm honesti sit nominis, non possit rejici in dando testimonio, vel rebus similibus. Ut in Legg. Eduardi Confessoris cap. XXXVIII: *Postea inquisisset justitia per lagamanos, & per meliores homines de burgo.* Ac similiter Guilhelmus, Angliæ Rex, Lege de Usurarijs.

Laiscum quid vocarint, vel etiam *faium*, discimus ex lege hac Longobardicâ, numero octavâ, lib. I Tit. XIX: *Si quis roborem, aut quercum, seu cerrum, quod est modò laiscum, aut glandem, quod est faia, inciderit; componat pro arbore tremissos duos.*

Laisus, *sinus*. Gloss. *In laisum*, *in sinum*. Lex Salica Tit. XLVII: *Festucam in laisum jactet, & ipsi, in cujus laisum festucam jactaverit, dicat verbum de fortuna sua, quantum ei voluerit dare.* Hinc *laisovverpire*, quod notat *in sinum jactare*. Nam *vverpire* est *jactare*; uti hodie Germanis ac Belgis, **werpen**; à quo *gurpire*; quo Engolisinensis monachus μεταλληπτικῶς utitur pro *mancipio dare*. Sed de his in verbo *gurpire*, & *laisavverpire*, iterum dicemus.

Lama quid Longobardis significet, potiùs dicam in latinis falsâ significatione usurpatis.

Lamurio, pro *claudo*, in glossis Isidori: à germanico, ac Belgico **lam**; quod idem significat. *Lance-*

Lanceum in genere neutro, apud Abbonem de obsidione Lutetiæ Dixeris, è latino *lancea* esse corruptum. Fortasse ita est: sed & *lancea* est à Celtis: sicuti ostensum lib. I cap. III. Hoc solùm est discriminis, quòd *lancea* muliebri genere donatum sit civitate, neutro non item: unde in barbaris, quæ ipsâ origine talia forent, reponi meruit.

Landa terra, ditio, ex germanico ac Belgico **land**. Matthæus Parisius in additamento II: *In alienis boscis, & Candis.* Atque inde varijs regionibus nomen. Aimoinus de gestis Francorum lib. II cap. XIII: *Longobardi de Golanda pervenerunt in Rugiland; quæ Latinè Rugorum patria dicitur. Nam land lingua Germanorum patria dicitur verbo Latino.* Hinc etiam *landgravius*, Comes provincialis. Usus Beka in vita Ottonis II, Episcopi XXXVI, & alij magno numero. Item *landboc*, quasi **land-boek**/chartæ, & instrumenta, quibus quis prædio cedit, in Synodo apud Clovesho, an. IↃ C C C XXII. Adhæc *landea*; de quo proximè.

Gandea, vel *landia*, fossa loco palustri circumducta excipiendis aquis, & in mare, aut fluvium, deducendis. Conflata vox ex **land** terra, & *eia*, aqua. Semel, iterumque, in Ordinatione † marisci Rumneiensis*, jungitur cum *vvatergangiis*: quâ voce notantur aquæductus, à **water** aqua, & **gang**, itio, exitus. Sanè Belgis aquæductus **water-gang**/& **water-loop**.

† *Apud Spelmannum in Gloss.*

* *Pag. 69.*

Landica†, natura muliebris, sive τὸ γυναικεῖον μόριον. Nisi *landira* rescribendum; ut inde sit, quòd meretrix Italis dicatur *landriera*: nempe ut eadem *putaina*, à *puta*, quod est πόρνη, unde *præputium*, quasi προπόρνιον. Vide, quæ de *landica* in suo Etymologico doctissimus noster amicus Martinius annotavit.

†*Glossariũ ab H. Steph. editum col 244.*

Lascia, lanæ tractus, vel hujusmodi quid in lanario opere. Gregorius Turonensis Histor. lib. IV cap. XXVI: *Adspicit hunc* (lanarium) *lascias regias componentem* Vide sis Scaligerum ad Tibulli lib I*.

* *Pag 143. edit. Commeliana.*

Lassatinus Wallingamo in Hypodigm. Neustriæ ad an. CIↃCCLXXI is videtur, qui aliter *assatinus*, vel *assasinus*: de quo dictum cap. II. Nempe L, more Gallico, præmisso, quasi *l'assatin*. S, & T, varijs gentibus commutari, satis notum arbitror.

Lassi, viri principis servitio addicti. Hucbaldus Elnonensis in vita Lebuini: *Erat gens Saxonum, sicut nunc usque consistit, ordine tripartito divisa. Sunt enim ibi, qui, illorum lingua, Edlingi; sunt qui Fridlingi; sunt qui lassi vocantur. Quod Latinâ sonat lingua; nobiles, ingenui atq;*

atque serviles. Ac similiter de tribus istis Nithardus, Karoli M. ex filia nepos, de dissentionibus filiorum Ludovici Pij lib. IV. Sed apud eum, *Lazzi*, & *Lazzibus*, perscriptum †.

† Pag. 478. & 479. edit. Wechel. an. 1594.

Laudis, pro cithara, vel testudine, ex Germanico **laute**: uti hoc à **lauten**, hoc est, sonare, resonare, tinnire. Belgæ, uti pro **lauten** dicunt **luyden**: ita & pro **laute** dicunt **luyte**, vel **luyde**. Ac similiter Itali *luito*, Angli **lute**. Germanis igitur superiobus pro *luta* potiùs *laudis*, vel *leutus*. Prius est apud Godfridum Viterbiensem Chronici Parte IX:

Mira videre meat, celebri plaudente choreâ.
Laude, tubâ, citharâ, festa canuntur ea.

Alterum verò habes in Testamento apud Franc. Petrarcham: *Thomæ Bombasia de Ferraria lego leutum meum bonum; non, ut eum sonet pro vanitate seculi, sed ad laudem Dei aterni.* Sanè si cum Viterbiensi *lautum* dixisset, allusio videri poterat, quod organum sit ad *laudandũ Deum*. Ex *lautis* juniores Græci formarunt suum λαοῦτο, ut liquet ex Cruſij Turcogræcia lib. II.

Launechilt est in Legibus Longobardicis lib. II Tit. I, leg. VI, & tit. XV. leg. IV, & tit. XVIII leg. III, & tit. XX leg. I, atque alibi eodem opere. Glossæ: *Launechild, sine sollemnitate testium.* Originem vocis adhuc quæro: nec satisfacit glossarij interpretatio. Interim video, esse certum genus comprobandi donationem factam. Fortasse igitur, ut ne penitus rejiciatur glossarij auctoritas, istiusmodi est donationis probatio, quæ careat sollemni testimonio.

Lazzi ijdem, ac *lassi*; de quibus dictum antea.

Lecator, pro guloso, Isidoro in Glossis. Gemma, voce *Galates*: *Inutiles leccatores mensarum.* A Germanico **lecken**, quod à **lecken**, lingere. Et fortasse **lecken** à voce græca idem denotante, quæ est λείχων; unde & Latinum, N inserto; ut à πλήσσω, sive Dorico & Æolico πλάσσω, est Latinum *pango*. Voce *lecator* utitur Cæsarius Heisterbachensis lib. IV Miracul. cap. VI: *Ante conversionem leccator, opere, vino, & tesseribus * dedatus totus, & propter suam scurrilitatem in tota civitate Colonensi notissimus.* Et lib. XII cap. V: *Recede leccator: certè animam meam non tolles: Christo me commendo.* De *lecator* pro *lenone*, dicam libro proximo cap. XVIII.

* Pro *tesseris*

Ledo, vel *lido*, *ledona* item, vel *lidona*, promiscuè dicuntur, quando mare minùs vehementer ac copiosè in litus proruit. Ut contrà *Malina*, quando majori vi, ac copiâ, se recipit in litus. Sic vetus Martyro-

rologus à Furnerio, & Siccama*, adductus: *Frisones in loco, ubi martyrum erat sanguis effusus, aggestâ terrâ collem excitarunt propter Iudonis, & malina quotidianas eruptiones, ex maris æstu quotidiano erumpentes, ubi Ecclesiam extruxerunt.* Sed *quotidiani* vocem hic laxiùs sumere oportet: ne putemus, idem esse, ac quam Romani *Veniliam*, & *Saliciam*, dixere. Usi quoque Marcellus Empiricus, & scriptor libri B. Augustino perperâ tributi †, qui de Mirabilibus Scripturæ inscribitur, cap. VII. Adhæc Beda lib. I. de Nat. Rerum cap. XXVIII, & XXIX, & Glaber Radulphus Histor. lib. III cap. III. Miror, Guilhelmum Malmesburiensem, sive bibliothecarium, *Iedonem* dicere, quod alij *malsnam*. Sic enim scribit lib. II de gestis Angliæ Regum: *Eodem anno* (Ↄ CCCC LXXIX) *fluctus marinus, quem Græci Euripum, nos Ledonem vocemus, mirum in modum excrevit, quantum nulla hominum memoria potest attingere: ita ut villas ultra multa miliaria submergeret, & habitatores necaret.* Sed hæc appellatio ipsâ etiam vocabuli utriusque origine refellitur. Vide sis, quæ diximus Theologiæ Gentilis, & Physiologiæ Christianæ lib. II cap. LXIX. Adi & Cæsarem Scaligerum de Emendat. Temp. Titulo de Cyclo Lunari veterum Saxonum.

* *Notis ad leges Frisonum.*

† *Tom. 3. pag. 714.*

Legergeldum, mulcta pro illegitimo concubitu persolvenda, à **leger**, quod est *concubitus*; venitque à **liggen**, cubare, jacere: & *gildum*, vel *geldum*, significante pecuniam, vel mulctam. LL. Henrici I. Anglorum Reg. cap. XII: *Regi emendet, secundùm legergildum.* Proque eodem in ejusdem Regis Legg. cap. XXIV, etiam *legerwytam* legas: & cap. LXXXII contractè *leirwytam*: ubi posterior compositi pars est Saxonicum *wite*, quod mulctam notat.

Leodes, seu *leode*, veteri Germanicâ linguâ *populum* significabat: ex eodem autem *leudis* factum, ut Græci pro Θεόγνιδος dicunt Θεύγνιδος, pro Θεοδόσιος, Θευδόσιος; item vulgare **luden**, vel **luyden**, fere ut Græci dicunt Jonicè τύπλω, Doricè τύπλω, Atticè, ac κοινῶς, τύπτω. Sic pro *Leodevicus*, (quod est ex **leode-wyk**, hoc est, populi refugium) dicitur *Ludovicus*, quasi **luyde-wyk**. A *leode* etiam est *Leodicum*, quasi *Leode-dyk*, populi agger, ac simili cõtractione **Ludyk**, & hinc **Luyk**.

Leodicum vocatur à monacho Egolismensi S. Eparchij in vita Karoli M. an. Ↄ CCC LXX: *Celebravit Pascha in Leodico, vico publico.* Ac uti à *Leode* est *Leodicum*; sic à *Leudis* est *Leudica*; quomodo in Constitutionibus Caroli Calvi titulus quartus decimus est *apud Leudicam*, hoc est, Leodicum. Porrò hæc vocabula *leodis*, & *leudis*, nunc laxè accipiuntur, nunc expressè. Laxè sumi videas in Appendice* Histo-

* *Est ea Appendix Fredegarij Scholastici.*

riæ Francorum ab Gregorio Turonensi exaratæ cap: LVI: *Dagobertus universos leudes, quos regebat in Austria, jubet in exercitu promovere.* Et cap. LVIII. *Tanto timore Pontifices, proceres in Burgundia consistentes, seu & cæteros leudes, adventus Dagoberti concusserat.* Ac postea: *Cùm Lingonas civitatem veniissent, tantâ in universis leudibus suis, tam sublimibus, quàm pauperibus, judicabat justitiâ, ut crederetur, omnino fuisse Deo placabile* &c. Et lanè etiã *leudum* nomine cõprehendi nullo beneficio obstrictos Regi, præterquam quòd subditi forent: arguit hoc in legibus Wisigothicis lib. IV Tit. V. Leg. V: *Quod si inter leudes, quicunque nec regiis beneficiis aliquid fuerit consecutus.* Ab hac generali acceptione (ad quam etiam *Leodici*, & *Ludovici* nomina pertinent) venio ad particularem. Fere enim strictiùs sumi solet pro vasallo; sive prædiali, ac servili, sive feodali, ac nobili; & singulatim eo, quem aliter dicimus *baronem*. Sic accipit Gregorius Turonensis Histor. lib. III cap. IX: *Sedille* (Theodbertus Rex) *à leodibus suis defensatus est, & in regnum restitutus.* Idem Hist. lib. VIII cap. IX: *Credo, inquit Rex, alicujus ex leudibus nostris sit filius. Nam si de stirpe nostrâ sit filius, ad me utique fuisset deportatus.* Et possis sic accipere apud eundem lib. IX cap. XX: item in Appendice Gregor. Turon. cap. I: *Guntbramnus, rex Francorum, —— cum sacerdotibus utique sacerdotis instar se ostendebat; & cum leudis erat aptissimus.* Insuper cap. LIV, & alibi. Adhæc istoc Aimoini de gestis Franc. lib. III cap. LXXX: *Fuit autem Guntramnus in bonitate præcipuus, --- Christi sacerdotibus se humilem præbens, leudis suis benevolum, gentibus externis pacatum.*

Præterea *leudis*, vel *leudum*, sumitur pro eo, quod aliter *vvera*, vel *vvergildum* vocatur: sic verò dicitur pretium compositionis pro homicidio persolvendum. Carolus Calvus tit. XII apud Silvacum cap. V: *Si latro ibi occisus fuerit; qui eum occiderit, leudem inde non solvat, & nullus illi inde faidam portare præsumat.* Et tit. XXXIX cap. II: *Et si talis malefactor in illa persecutione occisus fuerit; qui eum occiderit, leudem inde non solvat.* Legg. Longobard. lib. I Tit. IX L. XXVIII: *Compositio ipsa fiat de ipso homicidio, cui legibus leudum ipsum pertinuit.* Similiter lex Salica Tit. XLIII, & Lex Frisonum Tit. II. Item Angliorum Tit. VI §. V. *Et ultio proximi, & solutio leudis, debet pertinere.* Formulæ incerti scriptoris, unà cum Marculpho à clarissimo Bignonio editæ, cap. XXIII: *Sic ab ipsis viris fuit judicatum, ut illam leudem solvere deberet.* Ac ibidem: *Nec de ipsa leude --- repetitiones agere.*

quod Belgis **hondert**, hoc est, centum. nempe à fide jussorum numero, quem dixi, centenario. *Wapentachia* verò à **wapen**, h.e. armis: quæ, quoties novus esset hundredi dominus, ei in subjectionis signum reddebant: ut traditum Ranulfo Cestriensi lib. 1 cap. L. Sed de etymo *Wapentachij* dicam plenius hujus libri cap. xx. Iste verò *hundredarius*, sive hundredi dominus, idem videtur ac germanorum *centgravius*: quasi centradæ, sive cantradæ Comes. Quanquam de isto paullo aliter Marquardus Freherus in Originibus Palatinis cap. v. Sed explicatius planè de eo Spelmannus. Nec tamen contendero, planè eandem in Germania rationem fuisse centgraviorum, & præfectorum huntredi, vel cantradæ, in Anglia.

Hurditius, vel *hurditium*, significat crates vimineas, quibus muri obteguntur, ut cedendo magis, quàm resistendo, vim missilium morentur, atque infringant. Planè vox est à Saxonibus; à quibus, & Anglis hodiéque crates, **hurd**, & Belgis **horde**. Brito Armoricus lib. 1 Philippidos:

Mangonellorum tormentis saxa rotantur
Ictibus assiduis: hurdicia fracta recedunt.

Et lib. VII:

Haut secus absumit bristegas, valla, domesq;,
Et quæ reddebant tutos hurdstia muros.

Imò nec idem refugit *hurdare*, pro *hurditiis* vestire ac contegere. Locus est lib. 1:

Hurdari turres, & propugnacula, muros
Subter fulciri facit.

Hustingus, *hustingia*, vel *hustingum*, Anglicis scriptoribus dicitur suprema alicujus burgi, vel civitatis curia. Quomodo hustingum suum habuit Londinum, suum item Eboracum, suum & wincestria, & Lincolnia, & loca quædam alia. Conflata vox ex Saxonico **huyse**, domus; & **ding**, quod est judicium, unde **dingen**, hoc est, litigare, judicio contendere, causas cognoscere. Sic sumitur in Libro Ramesiensi sect. CCLXVIII, ubi agitur de venditione emtioneque factâ *in præsentia totius Hustingi*. Item in Legibus S. Eduardi cap. XXXV: *Debet in London, quæ caput est regni, ac legum semper curia Domini Regis, singulis septimanis die Lunæ Hustingis sedere, & teneri.* Dignum verò observatione, quòd me docuit eques Spelmannus, hodie, non, ut lex habet Eduardi, die Lunæ, Londini in

hustin-

Hustingo conveniri; sed die Martis: & tamen, ne videatur à Lege veteri recedi, sic veteri formulâ scribi: *Tentus die Lunæ.*

CAP. X.

De nominibus cœptis ab I litera. Qualia sunt jamundlingus, *pro eo, qui in alienâ est potestate:* janizarus, *cujus vocabuli origo non è Latinâ patri lingua debet, sed Turcica: atque obiter de* bardarioti: illaldio, *pro ministro regio:* impotus, *pro alteri insertus arbori:* imprisius, *pro alterius cujus partibus auctoratus:* imprisonatus, *pro conjectus in carcerem:* interprisa, *pro cœpto, vel conatu militari, ad locum aliquē hostis eripiendum:* jobagio, *vel* jubagio, *pro agricola. De cœptis à K rejectū, quia hujusmodi per C, vel etiam G, soleant exarari. Ut cùm salicetum non solum* kaneo, *vel* kaneio, *sed &* ganio, *vel* gaio, *nuncupatur. Item cum pro* klocka, *h. e. campana, scriberent* clocka, *vel etiam* glocka. *Similiáque, ubi Græcis sit K, Latinis G.*

DEvenimus ad vocalium tertiam: unde inchoantia adducere pauca contentus ero.

Iamundlingus, in alterius positus potestate, à Saxonico gemundian; quemadmodum pleniùs dicam in *Mundium*.

Ianizari, vel *jeniζari*, qui & Laonico Chalcondylæ lib. IX† Ἰανιτζάριοι vocantur, præcipuum sunt Imperatoris Turcici robur: atque ex ijs etiam eliguntur Imperatoris ejusce custodes: ac quia aula Soltani *porta Osmanica* nuncupatur, eò à januæ vocabulo *janiζari* putantur vocitari. Huic etymo videtur favere Chalcondylas, cùm lib. I ait, τάξιν τε τῶν ἀρίστων δορυφόρων ἀμφ' αὐτὸν, ὧν θύρας βασιλέως καλοῦσι. *Præstantissimos circa se satellites adlegit, quos regias januas appellant.* Vbi interpres ad oram adnotavit, *ianiζares*. Quare, si hos audimus, idem sit *janizarus*, ac *janitor*: ijq; sint *janizari* in aula Turcica, qui in aula Constantinopolitana, dum res græcæ manerent, erant *bardariotæ*; de quibus Codinus lib. de off Constant. cap. V §. LI, LII, LIII, LIV. Vbi & sic dictos ait à Bardario, Macedoniæ flumine, cujus & mentio apud Guilhelmum Tyrium lib. II belli Sacri cap. XIII, & XIV. Sed non si ex Janizaris eligerentur, qui januam custodirent palatij, ac satellites essent imperatoris: eò universis à *janua* nomen fecissent. Præterea nunquam Musulmanni nomen illis è Latio potiùs dedissent, quam lingua sua. Quare planè subscribendum illis, qui inde vocabulum arcessunt, quòd *Gemζeri* linguâ eorum signet *novos homines*

† *Pag. 319. edit. Roveriana an.* 1615.

nes sive *milites*, qui Latinis tyrones. Quomodo & interpretatur Leonclavi° † in erudito opere, quod Pãdecten Historiæ Turcicę inscripsit,

†Pag. 246. 247. edit. Francof. an. 1588.

Illaldiones, pro regijs ministris sumitur in Constitutionibus Karo-M. capitulari de quibusdam caussis §. xv*: *Non est nostra voluntas, ut homines Placentini per eorum præceptum de curte palatij nostri illaldiones recipiant.* Quem ad locum annotavit Vitus Amerbachius, qui primus eas Constitutiones divulgavit: *Per illaldiones puto hic significari ministros, & esse vocem nostratem* Ehalten. *Alibi aldiones.* Censeo, esse ex provocabulo Gallico *il*, pro *ille*, & *aldio*, quod servum notat; ut abunde dictum nobis cap. II. Vocantur verò *illi aldiones*, quasi non vulgares aldiones, sed regij.

Impotas, pro alteri arbori insitus, q.d. **ingepoot**, à **poot**, quod *furculum* notat. Lex Salica Tit. xxix. §. viii: ubi de furtis in horto agitur: *Si quis impotos de melario, aut de pirario, tulerit; cxx denarios, qui faciunt solidos tres, culpabilis judicetur.*

Imprisij, ut puto, qui alteri pretio sunt auctorati, à Gallico *pris*, hoc est, *pretium.* Matthæus Parisius in Henrico III ad ann. cIↃ CCLVIII†: *Videntes igitur Magnates moram trahere periculum, jusserunt districtè toti familiæ suæ, & omnibus suis imprisiis, ad arma, & equos, celeriter avolare.* Sed & in eodem Rege ad an. cIↃ CCXVII legas*: *Ad hoc sese obligarent, quòd liberum sibi, ac suis omnibus imprisiis, ab Anglia facerent habere ressum, ac conductum.* Et mox: *Rex Henricus cum legato, & magno Mareschallo, & aliis multis, ex una parte; Ludovicus cum baronibus, & alijs imprisiis suis, ex altera.* Ac alibi apud eundem locis compluribus. Quorum tamen aliqua immutavit editio Tigurina. Etiam in Additamentis Parisij, quæ primus divulgavit watsius, literis Henrici III, Angliæ Regis †, de pace inter eum, & Castiliæ regem, promittit Henricus, se fore imprisium regis Castiliæ; & exigit, ut Castiliæ rex suus sit imprisius, ac bonâ fide communes habeant hostes, alterque alterum in bello adjutet. Philippus Franciæ Rex in Charta de treugis cum Joanne Rege Angliæ factis*: *Et Joannes Rex Anglia, & homines, & imprisii sui, similiter erunt in eadem tenetura, in qua erant prædictâ die Jovis.*

†Edit. Londin. ultima pag. 971
* Pag. 199

†Pag. 196. edit. Londin. an. 1640.

* In scriptoribus Normannicis pag. 1055.

Imprisonatus, captivus, conjectus in prisonam, hoc est, carcerem. De hoc inferiùs in *Prisona.*

† Habes & in Clemangis operibus Leida editis pag. 100.

Installationis vocabulum usurpatur Constitutione Basileensis Concilij sessione XXI †: *Quod tam in Curia Romana, quàm alibi, pro confirmatione electionum, admissione postulationum, provisione, installatione,*

&

& investitura de Ecclesiis cathedralibus, de catero nihil penitus exigatur ratione literarum. Puto, esse ex Germanico **installen**, vel **instellen**; quomodo dicitur Belgis, **instellen de wetten**, leges condere: **instellen in een anders plaetse**, substituere, sufficere alteri. *Installatio* igitur signat actum, quo quis in munere aliquo constituitur, sive quo alteri sufficitur. Alij *immatriculationem* nuncupant: quod vocabulum ejusdem est originis, ac *matricularis*; de quo in secundo barbarorum ordine, nempe origine Latinis, dicetur.

Interprisa ex Gallico, *entreprinse*, pro insultu militari in castra, vel oppidum. Matthæus Paris. in Henrico III ad an. CIↃ CCXLII*. *Si forte rex Francorum, contra formam treugarum, aliquas fecisset interprisas.* Item post aliquammulta†: *Si rex Francia rumperet treugas, & nollet interprisas emendare, tunc apponent consilium.*

* Pag. 781. edit. ult.
† Pag. seq.

Iobagionum vox est ab Ungaris. Usus Joannes de Thwrocz Chronicorum Hungaricorum Partis II cap. LXI*: *Dimisitque Ducem in pace, ut in Bokon venaretur, misitque cum eo duos iobagiones sub pretextu honorandi eum.* Ac mox: *Cumque venisset Dux in Chour, simplices animo dixit iobagionibus.* Bonfinius, eampse rem narrans, pro eo *comites* posuit. In annali Coronensi an. CIↃIↃXXX pro eodem *iubagiones* legas. *Colonos*, vel *mancipia*, signare sententia est Melchioris Goldasti. Nec improbatur. Certiora interim Vngari pronunciabunt.

* Anno 1106 cap. 69.

Literam K excipit: unde inchoata non est animus congerere, quia omnia ejusmodi sæpius per C scribi solent, ac interdum etiam G. Quomodo exarabant *kaneo*, & *ganeo*, & contracte *gaio*. *Kaneo* est in Legg. Boiorum Tit. XXI. § VI. *De minutis sylvis, vel quocunq; kaneto.* Et convenit, quod salicetum Germanis **Kneye**. Doctissimus tamen Lindenbrogius rescribere malit *gaio*, quia in veteri glossario sit: *Gaio, vel gagio, sylva densissima.* Ac similiter in Legg. Longobard. lib. I Tit. XXV. Leg. XXXVII. & XXXVIII: *De sylva alterius, excepto de gaio Regis*, item in Legg. Boiorum Tit XXI. §. VI: *De luco, vel quocunque gaio, vietum reddiderit.* Puto, literas C, G, K. sæpe, ut dixi, confundi. Ita in veteribus libris nunc *clockum*, vel *kloccum*, nunc *glocecum* reperias. Eo *campanam* signari, dictum nobis lib. I cap. I. Omnino id est à Saxonibus. Onomasticum Latino-Saxonicum: *Cloca*, **belle**, id est, *campana*. *Clocarium, vel lucar*, **belhur**. id est, *campanile*: turris nempe, in qua campanile suspenditur, ut alibi exponimus. Quàm antiquus sit ejus vocabuli usus, argumento erit, quod utatur Bonifacius epist. LXXXIX: *Duo verò pallia subtilissimi operis, unum*

albi, alterum tincti coloris, cum libellis, & clocam, qualem ad manum habui, tuæ paternitati mittere curavimus. Similiter S. Adamannus lib. I de Sancto Columba: *Clockam pulsa.* Et lib. III. *Personante clockâ.* Etiam in Constitutionibus Karoli M. legas†: *Ut clocas non baptizent, nec cartas per perticas pendant, propter grandinem.* Legas verò etiam apud Rodolphum in vita S. Liobæ: *Per somnium vidit se signum Ecclesiæ, quod vulgò clokum vocant, in sinu habere.* In *glocco* verò, & *clocke*, vel *clocca*, similiter se habet res, ac in verbo itidem formato á sono. Nam gallinas Græci dicunt κλώζειν, ut è Plutarcho scimus: ac Latini *glocire*, teste Festo. Imò alias quoque sæpe commutantur; sive in medio, ut κύκνος, *cygnus*, λαγώς, *Agrigentum*, ἀγκύλος*, *angulus*: sive etiam initio, ut κώβιος, *gobius*, κράββατος, sive κάββατος: *grabatus*, &, si Giffanium audimus, à κράζω *graxo*, atque inde *prograxe*, apud Lucretium lib. v.

CAP. XI.

Accedit ad incipientia ab L. Lada, *pro purgatione criminis.* Laga, *pro lege.* Lagamannus, *pro eo, qui lege non sit intestabilis.* Laiscus, *pro quercu; uti* faia, *pro glande.* Laisus, *pro sinu.* Lamurio, *pro claudo.* Lanceum, *pro longissimo teli genere.* Landa, *pro terra, sive regione: unde* landboc, *pro tabulis publicis.* Landea, *pro fossa genere in regione palustri.* Landica, *pro interfeminio.* Laicia, *pro quopiam in opere lanario.* Lassatinus, *pro conductitio ad aliquem interficiendum.* Lassi, *qui* & lazzi, *pro iis, quibus conditio servilis.* Lautis, *vel* laudis, *vel* luta, *pro instrumento Musico.* Launechilt, *pro certo genere comprobatæ de factam donationem.* Lecator, *pro guloso.* Ledo, lido, ledona, *vel* liduna, *pro menstruo marini æstus decremento: uti* malina, *pro menstruo ejusdem incremento.* Legergeldum, *vel* legerwita, *pro mulctâ pecuniaria ob concubitum illegitimum persolvendâ.* Leodes, leudes, ludes, *pro populo, sive subditis; ac particularim pro cliente fiduciario: item* leudis, *vel* leudum, *pro mulctâ propter commissum homicidium exsolvenda.* Leuca, *vel* leuga, *pro quadam viæ mensura: etiam* leuva *pro eodici, deque nominis etymo.* Leudesamium, *pro servitio, ad quod vasallus obligatur.* Leudum, *pro feudo.* Lida, *vel* lita, *de ea, quæ sponte se addixerit servituti. Item* liddus, lidus, litus, *vel* lito, *de eo qui, pretio adductus, se alteri sponte mancipârit.* Litimonium, *pro conditione liti, sive liddi.* Lidscarti, *de membri alicujus dehonestamento.* Lidwagi, *de humore, quo nervis effluente, motus membri cessat.* Liri-

pipium

pipium, *pro epomide*. *Lista*, *vel* lisura, *pro vestis limbo*, *vel fimbria*. *Lobium*, *pro cœnaculo*. *Luca*, *pro prato*.

TRes ordine liquidæ consequuntur: in quibus *L* familiam ducit.

Lada, *purgatio*, à verbo Saxonico **ladian**, hoc est, purgare: quod κ) μεταφορικῶς accipi solet pro crimine se expurgare, sive culpam diluere, atque eluere, judicio publico. Crebrò occurrit in Legg. Henrici I Angl. Reg.

Laga, à **lag**, vel **lage**, quo Saxonibus lex signatur: ut ait Gualterus Monæmuthensis histor. Reg. Britann. lib. III cap. XIII. Fortasse tamen Saxones suum **lag** accepere à Romanis; quando inter **lage**, & *lege*, omnimoda est literarum convenientia. *Laga* vox usurpatur in magna charta libertatum Angliæ ab Henrico I concessarum: *Legem Regis Eduardi vobis reddo, cum illis emendationibus, quibus pater meus eam emendavit*. Atq; hinc veteribus Anglis triplex illa legum distinctio; *Seaxenlaga*, lex Saxonum; *Mercenlaga*, Merciorum lex; *Denelaga*, Danorum lex: differentes illæ quidem; sed sic ut in pluribus consentiant. Ex hac ipsa voce **lag**, vel **lage**, & **man**, hoc est, vir, conflatum est *lagamannus*, & **lahmen** inde contractum, pro homine probo, &, ut dicunt, legali: hoc est, qui cùm honesti sit nominis, non possit rejici in dando testimonio, vel rebus similibus. Ut in Legg. Eduardi Confessoris cap. XXXVIII: *Postea inquisisset justitia per lagamanos, & per meliores homines de burgo*. Ac similiter Guilhelmus, Angliæ Rex, Lege de Usurarijs.

Laisum quid vocarint, vel etiam *faiam*, discimus ex lege hac Longobardicâ, numero octavâ, lib. I Tit. XIX: *Si quis roborem, aut quercum, seu cerrum, quod est modo laisum, aut glandem, quod est faia, inciderit; componat pro arbore tremissos duos*.

Laisus, *sinus*. Gloss. *In laisum*, *in sinum*. Lex Salica Tit. XLVII: *Festucam in laisum jactet, & ipsi, in cujus laisum festucam jactaverit, dicat verbum de fortuna sua, quantum ei voluerit dare*. Hinc *laisovverpire*, quod notat *in sinum jactare*. Nam *vverpire* est *jactare*; uti hodie Germanis ac Belgis, **werpen**; à quo *gurpire*; quo Engolismensis monachus μεταπλαστικῶς utitur pro *mancipio dare*. Sed de his in verbo *gurpire*, & *laisavverpire*, iterum dicemus.

Lama quid Longobardis significet, potiùs dicam in latinis falsâ significatione usurpatis.

Lamurio, pro *claudo*, in glossis Isidori: à germanico, ac Belgico **lam**; quod idem significat.

Lance-

Lanceum in genere neutro, apud Abbonem de obsidione Lutetiæ Dixeris, è latino *lancea* esse corruptum. Fortasse ita est: sed & *lancea* est à Celtis: sicuti ostensum lib. I cap. III. Hoc solùm est discriminis, quòd *lancea* muliebri genere donatum sit civitate, neutro non item: unde in barbaris, quæ ipsâ origine talia forent, reponi meruit.

Landa terra, ditio, ex germanico ac Belgico **land**. Matthæus Parisius in additamento II: *In alienis boscis, & Candis.* Atque inde varijs regionibus nomen. Aimoinus de gestis Francorum lib. II cap. XIII: *Longobardi de Golanda pervenerunt in Rugiland; quæ Latinè Rugorum patria dicitur. Nam land lingua Germanorum patria dicitur verbo Latino.* Hinc etiam *landgravius*, Comes provincialis. Usus Beka in vita Ottonis II, Episcopi XXXVI, & alij magno numero. Item *landboc*, quasi **land-boek**/chartæ, & instrumenta, quibus quis prædio cedit, in Synodo apud Clovesho, an. IↃ C C C XXII. Adhæc *landea*; de quo proximè.

Gandea, vel *landia*, fossa loco palustri circumducta excipiendis aquis, & in mare, aut fluvium, deducendis. Conflata vox ex **land** terra, & *eia*, aqua. Semel, iterumque, in Ordinatione † marisci Rumneiensis*, jungitur cum *vvatergangiis*: quâ voce notantur aquæductus, à **water** aqua, & **gang**, itio, exitus. Sanè Belgis aquæductus **water-gang**/& **water-loop**.

† *Apud Spelmannum in Gloss.*

* *Pag. 69.*

Landica†, natura muliebris, sive τὸ γυναικεῖον μόριον. Nisi *landira* rescribendum; ut inde fit, quòd meretrix Italis dicatur *landriera*: nempe ut eadem *putaina*, à *puta*, quod est πόρνη, unde *præputium*, quasi προπόρνιον. Vide, quæ de *landica* in suo Etymologico doctissimus noster amicus Martinius annotavit.

† *Glossarijs ab H. Steph. editum col 244.*

Lascia, lanæ tractus, vel hujusmodi quid in lanario opere. Gregorius Turonensis Histor. lib. IV cap. XXVI: *Adspicit hunc* (lanarium) *lascias regias componentem* Vide sis Scaligerum ad Tibulli lib I*.

* *Pag 143. edit. Commeliana.*

Lassatinus Wallingamo in Hypodigm. Neustriæ ad an. CIↃCCLXXI is videtur, qui aliter *assatinus*, vel *assasinus*: de quo dictum cap. II. Nempe L, more Gallico, præmisso, quasi *l'assatin*. S, & T, varijs gentibus commutari, satis notum arbitror.

Lassi, viri principis servitio addicti. Hucbaldus Elnonensis in vita Lebuini: *Erat gens Saxonum, sicut nunc usque consistit, ordine tripartito divisa. Sunt enim sibi, qui, illorum lingua, Edlingi; sunt qui Fridlingi; sunt qui lassi vocantur. Quod Latinâ sonat linguâ; nobiles, ingenui atq;*

atque serviles. Ac similiter de tribus istis Nithardus, Karoli M. ex filia nepos, de dissentionibus filiorum Ludovici Pij lib. IV. Sed apud eum, *Lazzi*, & *Lazzibus*, perscriptum †.

† Pag. 478. & 479. edit. Wechel. an. 1594.

Laudis, pro cithara, vel testudine, ex Germanico **laute**: uti hoc à **lauten**, hoc est, sonare, resonare, tinnire. Belgæ, uti pro **lauten** dicunt **luyden**: ita & pro **laute** dicunt **luyte**, vel **luydte**. Ac similiter Itali *luito*, Angli **lute**. Germanis igitur superiobus pro *luta* potiùs *laudis*, vel *lentus*. Prius est apud Godfridum Viterbiensem Chronici Parte IX:

Mira videre meat, celebri plaudente choreâ.
Laude, tubâ, citharâ, festa canuntur ea.

Alterum verò habes in Testamento apud Franc. Petrarcham: *Theca Bombasia de Ferraria lego lentum meum bonum; non, ut eum sonet pro vanitate seculi, sed ad laudem Dei aterni.* Sanè si cum Viterbiensi *lautum* dixisset, allusio videri poterat, quod organum sit ad *laudandũ Deum*. Ex *lautis* juniores Græci formarunt suum λαοῦτο, ut liquet ex Crusij Turcogræcia lib. II.

Launechild est in Legibus Longobardicis lib. II Tit. I. leg. VI, & tit. XV. leg. IV, & tit. XVIII leg. III, & tit. XX leg. I, atque alibi eodem opere. glossæ: *Launechild, sine sollemnitate testium.* Originem vocis adhuc quæro: nec satisfacit glossarij interpretatio. Interim video, esse certum genus comprobandi donationem factam. Fortasse igitur, ut ne penitus rejiciatur glossarij auctoritas, istiusmodi est donationis probatio, quæ careat sollemni testimonio.

Lazzi ijdem, ac *lassi*; de quibus dictum antea.

Lecator, pro guloso, Isidoro in Glossis. Gemma, voce *Zalates*: *Inutiles leccatores mensarum.* A Germanico **lecker**, quod à **lecken**, lingere. Et fortasse **lecken** à voce græca idem denotante, quæ est λείχειν; unde & Latinum, N inserto; ut à πήγω, sive Dorico & Æolico πάγω, est Latinum *pango*. Voce *lecator* utitur Cæsarius Heisterbachensis lib. IV Miracul. cap. VI: *Ante conversionem leccator, opere, vino, & tesseribus* * *dedistus totus, & propter suam scurrilitatem in tota civitate Colonensi notissimus.* Et lib. XII cap. V: *Recede leccator: certè animam meam non tolles: Christo me commendo.* De *lecator* pro *lenone*, dicam libro proximo cap. XVIII.

* Pro *tesseris*

Ledo, vel *lido*, *ledona* item, vel *lidona*, promiscuè dicuntur, quando mare minùs vehementer ac copiosè in litus proruit. Ut contrà *Malina*, quando majori vi, ac copia, se recipit in litus. Sic vetus Martyro-

rologus à Furnerio, & Siccama*, adductus: *Frisones in loco, ubi martyrum erat sanguis effusus, aggestâ terrâ collem excitarunt propter ludonis, & malina quotidianas eruptiones, ex maris æstu quotidiano erumpentes, ubi Ecclesiam extruxerunt.* Sed *quotidiani* vocem hic laxiùs sumere oportet: ne putemus, idem esse, ac quam Romani *Veniliam*, & *Saliciam*, dixere. Usi quoque Marcellus Empiricus, & scriptor libri B. Augustino perperâ tributi †, qui de Mirabilibus Scripturæ inscribitur, cap. VII. Adhæc Beda lib. I. de Nat. Rerum cap. XXVIII, & XXIX, & Glaber Radulphus Histor. lib. III cap. III. Mitor, Guilhelmum Malmesburiensem, sive bibliothecarium, *ledonem* dicere, quod alij *malsnam*. Sic enim scribit lib. II de gestis Angliæ Regum: *Eodem anno* (Ↄ CCCC LXXIX) *fluctus marinus, quem Græci Euripum, nos Ledonem vocemus, mirum in modum excrevit, quantum nulla hominum memoria potest attingere: ita ut villas ultra mulsa miliaria submergeret, & habitatores necaret.* Sed hæc appellatio ipsâ etiam vocabuli utriusque origine refellitur. Vide sis, quæ diximus Theologiæ Gentilis, & Physiologiæ Christianæ lib. II cap. LXIX. Adi & Cæsarem Scaligerum de Emendat. Temp. Titulo de Cyclo Lunari veterum Saxonum.

Legergeldum, mulcta pro illegitimo concubitu persolvenda, à **leger**, quod est *concubitus*; venitque à **liggen**, cubare, jacere: & *gildum*, vel *geldum*, significante pecuniam, vel mulctam. LL. Henrici I. Anglorum Reg. cap. XII: *Regi emendet, secundùm legergildum*. Proque eodem in ejusdem Regis Legg. cap. XXIV, etiam *legervvitam* legas: & cap. LXXXII contractè *leirvvytam*: ubi posterior compositi pars est Saxonicum *vvite*, quod mulctam notat.

Leodes, seu *leode*, veteri Germanicâ linguâ *populum* significabat: ex eodem autem *leudis* factum, ut Græci pro Θεόγνιδος dicunt Θεώγνιδος, pro Θεοδόσιος, Θευδόσιος; item vulgare **luden**, vel **luyden**, fere ut Græci dicunt Jonicè τύπλιος, Doricè τύπλιος, Atticè, ac κοινῶς, τύπτω. Sic pro *Leodevicus*, (quod est ex **leode-wyk**, hoc est, populi refugium) dicitur *Ludovicus*, quasi **luyde-wyk**. A *leode* etiam est *Leodicum*, quasi *Leodedyk*, populi agger, ac simili cõtractione **Ludyk**, & hinc **Luyk**.

Leodicum vocatur à monacho Egolismensi S. Eparchij in vita Karoli M. an. Ↄ CCC LXX: *Celebravit Pascha in Leodico, vico publico.* Ac uti à *Leode* est *Leodicum*; sic à *Leudis* est *Leudica*; quomodo in Constitutionibus Caroli Calvi titulus quartus decimus est *apud Leudicam*, hoc est, Leodicum. Porrò hæc vocabula *leodis*, & *leudis*, nunc laxè accipiuntur, nunc expressè. Laxè sumi videas in Appendice* Histo-

*Notis ad leges Frisonum.

† Tom. 3. pag. 714.

* Est ea Appendix Fredegarij Scholastici.

riæ

riæ Francorum ab Gregorio Turonensi exaratæ cap: LVI: *'Dagobertus universos leudes, quos regebat in Austria, jubet in exercitu promovere.* Et cap. LVIII. *Tanto timore Pontifices, proceres in Burgundia consistentes, seu & cæteros leudes, adventus 'Dagoberti concusserat.* Ac postea: *Cùm Lingonas civitatem veniissent, tantâ in universis leudibus suis, tam sublimibus, quàm pauperibus, judicabat justitiâ, ut crederetur, omnino fuisse Deo placabile* &c. Et sanè etiã *leudum* nomine cõprehendi nullo beneficio obstrictos Regi, præterquam quòd subditi forent: arguit hoc in legibus Wisigothicis lib. IV Tit. V. Leg. V: *Quod si inter leudes, quicunque nec regiis beneficiis aliquid fuerit consecutus.* Ab hac generali acceptione (ad quam etiam *Leodici*, & *Ludovici* nomina pertinent) venio ad particularem. Fere enim strictiùs sumi solet pro vasallo; sive prædiali, ac servili, sive feodali, ac nobili; & singulatim eo, quem aliter dicimus *baronem*. Sic accipit Gregorius Turonensis Histor. lib. III cap. IX: *Sed ille* (Theodbertus Rex) *a leodibus suis defensatus est, & in regnum restitutus.* Idem Hist. lib. VIII cap. IX: *Credo, inquit Rex, alicujus ex leudibus nostris sit filius. Nam si de stirpe nostrâ sit filius, ad me utique fuisset deportatus.* Et possis sic accipere apud eundem lib. IX cap. XX. item in Appendice Gregor. Turon. cap. I *Gunthramnus, rex Francorum, —— cum sacerdotibus utique sacerdotis instar se ostendebat; & cum leudis erat aptissimus.* Insuper cap. LIV, & alibi. Adhæc istoc Aimoini de gestis Franc. lib. III cap. LXXX: *Fuit autem Guntramnus in bonitate præcipuus, --- Christi sacerdotibus se humilem præbens, leudis suis benevolum, gentibus externis pacatum.*

Præterea *leudis*, vel *leudum*, sumitur pro eo, quod aliter *vvera*, vel *vvergildum* vocatur: sic verò dicitur pretium compositionis pro homicidio persolvendum. Carolus Calvus tit. XII apud Silvacum cap. V: *Si latro ibi occisus fuerit; qui eum occiderit, leudem inde non solvat, & nullus illi inde faidam portare præsumat.* Et tit. XXXIX cap II: *Et si talis malefactor in illa persecutione occisus fuerit; qui eum occiderit, leudem inde non solvat.* Legg. Longobard. lib. I Tit. IX L. XXVIII: *Compositio ipsa fiat de ipso homicidio, cui legibus leudum ipsum pertinuit.* Similiter lex Salica Tit. XLIII, & Lex Frisonum Tit. II. Item Angliorum Tit. VI §. V. *Et ultio proximi, & solutio leudis, debet pertinere.* Formulæ incerti scriptoris, unà cum Marculpho à clarissimo Bignonio editæ, cap. XXIII: *Sic ab ipsis viris fuit judicatum, ut illam leudem solvere deberet.* Ac ibidem: *Nec de ipsa leude --- repetitionem agere.*

Leuca, vel *lenga*, pro certa viæ mensura. Isidorus lib. xv Orig. cap. xvi: *Mensuras viarum nos milliaria dicimus, Graci stadia, Galli leucas.* Similiter Jornandes de rebus Geticis: *Centum lengas, ut Galli vocant.* Itaque clarissimus, & amicissimus Meursius rectè apud Hesychium corrigebat: Λεύγη, μίτρον τι Γαλάταις. Ubi vulgo γαλαξίς. Antiquissimus eorum, apud quos *leuca* vocem reperiam, est Ammianus Marcellinus libro xvi; ubi agit de Juliano Cæsare in Gallijs militante. Habes & apud B. Hieronymum, Jornandem, Ivonem Carnotensem *, Ingulphum Saxonem, atque alios. At Nithardus pro eo *leuva* perpetuò † dicit. Genuinum id censet Barthius Adversariorum lib. xlvi cap. ix. Quod si est, propriè cursum notet, sive spacium quò currendum cursori, priusquam quiescat: à Germanico **lauffen**/vel **leuffen**: pro quo Belgæ **loopen**. Verùm Spelmannus * censet, originem esse à Gallis; qui itinera sua, more Romano, lapidibus soleant distinguere. Nempe ut sit à *leach*, quod *lapidem* notat Britannis; quorum lingua in multis conveniat cum Gallica. Quod verò Ingulphus Abbas putabat, ex quo Philippus Imperator amplexus fuit religionem Christianam, & per baptisma factus est λευκὸς, hoc est, albus: vias in hujus rei memoriam distinctas lapidibus λευκοῖς, hoc est, albis; atque inde factum esse nomen *leuca*; id planè indignum Ingulpho: sed ætati, quâ vixit, condonandum. Nam de albore lapidum ad distinctionem viarum adhibitorum, ne χὴ quidem veterum quisquam. Erat verò leuca, seu leuva, Papia etiam teste, passuum mille, & quingentorum: de quo Pithœus Adversar. lib. I cap. xiii.

* *Ep.* 101.
† *Lib.* II. *pag.* 450. & 460 *item lib* 3. *pag.* 464. & 469. *itẽ lib.* 4. *pag.* 470. *edit. Wechelianæ an.* 1594.
* *In Glossario.*

Leudesamium dicitur à *leudis*, non generali illâ significatione, quatenus *leudis* signat aliquem subjectorum; sed particulari, prout notat hominem alteri servientem: de quibus significationibus in *Leodis* superiùs abunde diximus. Legas *leudesamium* in Formularum sollemnium unde quadragesima †, cujus lemma: *Ut leudesamia promittantur Regi.* Nempe ut *litimonium*, quod *litus*, sive *liddus* domino debet; ita *leudesamium*, etiam Lindenbrogio, videtur munus ac servitium, ad quod *leudis* obligatur. Plura de *litimonio*, sive *liddimonio*, inferiùs in *liddus* afferemus.

† *Pagin.* 1235 *edit. Lindẽbrogiana.*

Leudum idem ac *feudum*. *Leudum* verò ejusdem originis, ac *leudis* pro vasallo: de quo superius actum. Germani dicunt **leben**, unde cõtractum **leen**. Monitum id jamdudum Cujacio, initio Feudorum.

Lada, vel *lita*, quæ cùm libera foret, sponte se addixerit servitu-

tuti-

tuti. Lex Salica Tit. XIV. §. XV: *Siquis lidam alienam in conjugium sociaverit, ccc den. qui faciunt sol. xxx, culpabilis judicetur.* Lex Alamann. Tit. XCV, §. I: *Si lida fuerit, solvat sol. I, & tremissem.* Otto Rex in charta libertatis Ripersholt. *Quedam nostri juris mancipia, Istam videlicet Thiet saiden dictam, cum filiis ejus, & filiabus, tradidimus.* Et Tradit. Fuldenses lib. II num. CCIII: *Liten unam, servos duos.* Sed hæc pleniùs ex proximo vocabulo intelligentur.

Liddus hominem deditium signat, sive ut Græci vocant, μισθόδουλον, hoc est, qui non sit in bello captus, vel ab alio, cujus mancipium foret, pecunia emtus: sed qui ingenuitatem suam prætio mancipârit. Constitutio Ludovici Pij, quam tũ in Karolinis Constitutionibus †, tum in Capitularibus Karoli M. & Ludovici Pij, ex Collectione Ansegisi *, legere est: *Aldiones, vel aldiana, eâ lege vivant in Italia in servitute dominorum suorum, quâ fiscalini, vel liddi, vivunt in Francia.* Vox est à germanis, quibus hodieque, ut allatum ad locum Vitus Amerpachius adnotavit, **lid-loon**, famulorum, vel famularum, mercedem notat. Sed pro *liddus* etiam *lidus* dicitur; quomodo & in capitulo Ludovici adducto quidam habent codices. Imò & *litus*, vel *lito*, ab alijs scribitur. Ea crebra in legg. Salic. Ripuar. Frison. Saxon. Longobardorum: item in varijs Cæsarum, ac Regum privilegijs; inque vett. formulis; & apud Albertum, abbatem Stadensem, in ann. Io CCCCXVII: *Plures autem se eis dediderunt proprios: & qui ab eis vivere sunt permissi, litones sunt ab eodem vocabulo nuncupati. Inde litones in provincia Saxonum sunt exorti.* Synodus quoque Bavarica sic habet: *Homo Regis, id est fiscalinus, vel Ecclesiasticus, vel lidus interfectus.* Est & in Traditionibus Fuldẽsibus lib. I num. CIII: & lib. II num. CCLV. Item apud Joannem à Leidis lib. II. cap. XIX. A *lidus*, vel *litus*, est *lidomonium*, vel *litimonium*, form. LXXII. Eo liti conditio significatur. Vide sis, quæ & Sibr. Siccama de his vocibus ad Leges Frisonum annotavit.

† *Pag.* 317. *edit. Moguntina ann.* 1602.

* *Lib.* 4. *cap.* 102.

Lidiscarti, membri fissura, ab **lid**, hoc est, membrum, & **schart**, vel **schaerde**, alijs **scheure**, fissura, scissura quòmodo **schaerẽ**, vel **scheren**, *recidere* crines, **schare**, instrumentum, quo id fit, vel alia finduntur, puta forfex. Boioarior ũ legg. Tit. III cap. I §. XXI: *Aurem maculaverit, ut inde turpis appareat, quod lidiscarti vocant.* Ubi videmus, fissuræ, vel recisionis aurium, particulatim fieri mentionem. Unde dicta *aranscart*, vel *orscardi*, hoc est, auris abscissio; ab **aran**, sive **ooren**, & **scart**. Alamann. Legg. Tit. LX: *Si autem medietatem auris abscederit,*

rit, quod Alamanni orſcardi dicunt, cum VI *ſol. componat. Aranſcarti* eſt in legibus Bajuvariorum Tit. XII. §. VIII.

Liduvagi ſive Liduwagi, eſt id, quod Belgis **lid-water** : nempe humor ſeroſus effluens è læſis articulorum nervis: à Germanico **lid**, hoc eſt, articulus; & **wegen**, hoc eſt, movere, unde **be-wegen**: nempe quia humor iſte unà cum nervis ſit motus inſtrumentum. Habes in Legibus Friſonum, Tit. XXII. §. XXXV: *Si quislibet digitus ex quatuor longioribus ita percuſſus fuerit, ut humor ex vulnere decurrat, quod liduvvagi dicunt,* I *ſolid. componat.* Et Additione Sapientum Tit. III: *Si quis in jūctura membrum cujuslibet ita percuſſerit, ut humor ex vulnere decurrat, quem liduvvagi dicunt, ter* IV *ſolid. componat.* Siccama tamen legendum putat **lid-water**. Mihi, uti & Martinio †, nihil viſum mutare.

† *In Etymologico.*

Liripipium, quod ex Belg. **liere-pype**. Gemma vocabulorum: Leripipium, vel liripipium, **een timpe van der kovel**. Græco vocabulo *epomis* dicatur, Ad verbum *ἐπωμὶς ſuperhumerale* ſonat. Poſſis & dicere *omophorium*, *ὠμοφόριον*, quia humeris geſtetur. Quamquam aliud *ὠμοφόριον*, quatenus inde factum *maforia*, & *mavortium*; ut dicemus in barbaris ijs, quæ ſint originis Latinæ, aut Græcæ.

Liſta, pro panni limbo, ſeu fimbria, ſeu ora, aut labro: ex Germanico, Italico, Anglico, **lyſte**, vel **liſte**, vel *liſta*. Quæ vox ſumitur etiam pro linea, aut meta. Scaliger ad Copam cenſet, *liſta* eâ ſignicatione eſſe ex *liſpa*, Gloſſ. *liſpa, γραμμή*. Unde *ſubleſta pictura*, quæ Græcis *ὑπόλιστοι*, h. e. *μονόγραμμοι*, Sæpe *liſta* vocabulum in re veſtiaria uſurpat Anaſtaſius bibliothecarius: nec abhorret Leo Marſicanus in Chronico Caſinenſi. Ejus eſt iſtoc lib. I cap. XXI: *Vir nobilis Arnipertus obtulit B. Benedicto —— tunicam cum liſta aurea, & circulis aureis, & liſtam auream margaritis inſignitam.* Utitur quoque cap. LVIII, & lib. II cap. XLIV, & lib. III cap. XIX. Ac ſimiliter Matthæus Pariſius in Hiſt. Henric. III: *Latitudo pannorum duæ ulnæ infra liſtas*: Pro quo idem alibi *liſura* ait: *Panni duas ulnas habeant latitudinis infra liſuras.* Ac ſimiliter apud Hovedenum in Ricardi I de menſuris aſſiſa: *Lanei panni ubicunque fiant, fiant de eâdem latitudine: ſcilicet, de duabus ulnis infra liſuras.* Nec ſolum *liſta* in re veſtiaria locum habet; ſed etiam alijs. Nam & ita dixere metam, ac limites regionis. Walſingamus in Richardo II †: *Qui mox, ut ad liſtas devênit, deſcendit de equo; ne, juxta conſuetudinem prælij, Conſtabularius vindicaret eum, ſi limites fuiſſet ingreſſus. Sed nihil ſibi valet aſtutia ſua: nam equus juxta liſtas diſcur-*

† *Pag 237. & 238.*

discurrens, aliquoties totum caput & pectus injecit ultra limites. Ob quam causſam Conſtabularibus equum vindicavit, juransſe velle caput ejus habere; videlicet quantum inter liſtas de quo viſum fuit; unde adjudicatus eſt ei equus.

Lobium exponunt ſolarium, vel pergulam: meliùs, ut puto, quàm alij, cœnaculum, &, ſicuti in monaſterijs vocant, refectorium. Eſt ex Germanico **laube**, ſive **lauben**. Uſus Godefridus, monachus S. Pantaleonis, ann. CIↃ CCVIII*: *Solus quodam lobio cum Epiſcopo Spirenſi, & aliis duobus, ſcilicet, Camerario, & Dapifero ſuo, remanſiſſet.* Item Albertus Argentinenſis ann. CIↃ CCC LXV: *De nocte combuſſerant quàm plurimas domos in Kuningeshofen, apud lobium ibidem ſitum:*

*In Scriptor. rerum Germanicar. ab Frehero editis pag. 277.

Luça Bohemis pratum: unde *Luczani*, qui poſtea ab urbe Satz, *Satzenſes*: ut eſt apud Coſmã Pragenſem in Chronico Bohemorum†.

† Pag 7. verſ. 34. edit. Hanov. an. 1692.

CAP. XII.

De inchoatis à litera M. Magulus, *pro homine ſpurco, qui capiti illuderet.* Maldrum, *vel* maltera *pro menſura quadam frumentaria.* Mallus, *pro tribunali, ſeu loco, ubi graviores cauſſa deciduntur: unde* mallobergium, *pro populo ad idem concilium ac eosdem judices, ſolito convenire: item* hamallus, *pro vocato in jus*: hamallare, *vel* admallare, *pro vocare in jus.* Mandalia, *pro minutis portionibus.* Manga, mango, mangana, magonella, & mangotella, *pro machina, muros diruente.* Marca, *vel* marcha, *in re numaria quid; quid ité in terrarũ appellatione, à qua ſignificatione* marchionum *nomen, &* marchiſorum, *profluxit.* Mareſchalcus, *pro equili præfecto, vel magiſtro equitum: ac obiter de verbo* mervvorphin, *pro dejicere quempiam de equo: deque* mar, marc, marach, *quibus equus denotatur.* Mareſchallia, *de dignitate mareſchalli.* Mareſtalla, *pro equili.* Marmotinus, *pro aureo denario.* Marpahis, *pro eo, qui equum inſterneret, dominoq; cum aſcenſuro miniſtraret.* Maſca *pro ſtrige, ſeu maleſica.* Maſcauta *pro vaſe vinario* Medus, *vel* medo *pro aqua mulſa.* Melſeta, *de rixis atrocibus.* Methium, *pro ſponſalitia donatione.* Minera, *pro vena terræ metallica.* Mordrum, *vel* murdrum, *pro morte violenta: uti* mordare, murdare, *vel* murdridare, *pro occidere.* Morgengeba, *vel* morgana giba, *pro donatione propter nuptias, diverſa à dote.* Mos, *pro palude.* Muffula, *pro chirotheca hiberna.* Mumia, *pro hominis cadavere condito aromatis.* Muudium, *pro poteſtate, ab præcipuè tutelari: unde tum* mundius, *pro pubere extra tutelam conſtituto qui &* amund: *tum* mundialis, *pro eo, qui ſub tutela eſt: tum* mundeburdis, *à quo* mundeburdium, *pro defenſione ac tutela viri principis, vel epiſcopi, aut abbatis: tum* mundualdus, *pro tutore: tum* jamundlingus, *de eo, qui ſe ſuaque commiſerit alterius poteſtati: tum* mandeburdis, & mambunnus, *vel* mamburnus, *pro eo quem* mundeburdem *vocari antea dicebamus.* Murtiplo, *pro flore cordis.* Muſio, & muſius, *pro ſole.* Muſſum, *pro ſarmento.* Muta, *pro latibulo avium.* Mutoninus *pro ovillus.*

NUnc alteram ad liquidam pergamus.

Magulus, ut arbitror, is qui veteribus, verbo ab honeſta ſignifi-

gnificatione ad nefandam libidinem deflexo, *fellator*, aliter *irrumator*, nuncupatus, ac à spurco gentium more λοσθιᾶν, vel φοινικίζειν, dicebatur. Nempe à voce græcobarbarâ μάγουλον: quâ *gena*, sive *maxilla*, Nicetæ, Moschopulo, atque alijs, significatur. Unde & μαγουλάκιον, *pulvinar*, quia cubantes ei genâ incumbimus. Vetus Juvenalis interpres sat. II: *Peribomius, nomen archigalli cinædi, quem magulum conspurcatum dicimus, qui publicè impudicitiam perpessus est.*

Maldrum à germanico **malder**, quod mensuræ est frumentariæ genus. Usus Cæsarius lib. IV Miracul. cap. LXVI: *Portarium centum libras suas recipiens, non ex eis vineas, vel agros; sed totidem maldra siliginis, apud Confluentiam comparavit.* Et lib. X cap. XVII: *Ut in episcopatu Colonienſi maldrum quinque, vel ſex denariis, multo tempore venderetur.* Pro eodem & *maltera*, à **malter**, legas apud scriptores rerum Germanicarum ab Urstisio editos. Item *maltra*, vel *maldra*: ut in Alemannicis Goldasti, Chartâ veteri XII: *Duas maltras de frumento.* Et Num. LXIX, & LXXXIII: *Maldram de chernone.* Quæ illa sit mensura, adhuc se perquirere, ait Ludovicus De-la-Cerda in Adversarijs Sacris cap. XLIV. Est vero duorum quasi saccorum Hollandicorum.

Malina significat menstruum marini æstus incrementum; de quo in *Iedone* dixi capite superiori.

Mallus est à Saxonibus antiquis; quibus **mael** tum generatim significat *congregationem, conventum*; (unde **avont-mael**, conventus vespertinus, qui fit, unà ut cibus capiatur in cœna:) tum particulatim notat congregationem sive cœtum publicum, ad majores causas decidendas, germanicè **Maalstatt** de loco exequendi judicij. Usurpant sic leges Salicæ Tit. I, XLVI. XLVIII. LVI. LIX. LX. Item Capitul. Kar. M. & Ludovici Pij lib. III cap. XXII, XXVIII, XLV, LI, LVII, & lib. IV cap. XVIII. Habes etiam in adnunciatione Caroli Calvi apud Pistas, Synodi Meldensis cap. LXXVI. Hincmarum epist. IV cap. XIV, & in Formulis Marculfi Monachi, qui circa annum vixit Iↄ CLX. Item: pud alios magno numero: è quibus & aliquorum verba adferemus. Supplementum Gregorij Turonensis cap. LXXXIII: *In Absodore vico in mallo interfecit.* Aimoinus similiter lib. IV de gestis Francorum cap. XXXVIII: *Arnulphũ Comitẽ apud Absodorum vicũ in mallo interfecit* Otto Imp. in privilegio, quod legitur apud Baldericũ in Chronico Cameracensi lib. I cap LXXII: *Potestatem habeat mallum tenendi, vel bannum exigendi.* Flodoardus Hist. Rem. lib. II cap. XVIII: *Residens VVulfarius ad*

sibi

definienda judicia, cum quibusdam Comitibus in mallis publicis. Sigebertus in Chronicis, ubi de Lege Salica: *Quatuor proceres per tres mallos causarum origines convenientes.* Hinc *Mallobergium*, pro Conventu publico ad judicandum de mulctis fisco debitis, plebe ad unum solito more mallum conveniente, lege Salicâ Tit. LVI. §. 1. Item *mallare*, in jus vocare ad judicem; & *obmallare*, respondere in judicio, **gerichtlich verandworten**/ notante Goldastor in glossario. De quibus in Verbis ortu barbaris dicam. Sed & hujº originis est *hamallus*, quasi admallus, hoc est, ad mallum, sive judicium vocatus. Habes Lege Salicâ Tit. XLIX. Atque inde *hamallare*, i. vocare ad mallum, sive in jus. Nisi *homallare* potiùs dixere. Sic enim exaratum apud Marculfũ monachũ libri primi Formulâ XXXVI. *Admallare* pro eo legas Leg. Sal. Tit. LII, & LIII. Vid. Gold. Not. in Ratpert. c. 8. p. 177.

Mandalia, pro minutis portionibus, Plinio Valeriano lib. III cap. XIV. Vox suspecta Barth. in Adversar. lib. 1. c. 14, de quâ Rhodius Emend. ad Scribonium p. 290.

Manga, & *mangones*, & *mangonella*, & *mangatellæ*, sunt machinæ bellicæ, quæ aliter *petrariæ*, uti Græcis πετροβόλοι, quia lapides ijs projiciantur. *Mangarum* vocabulum est apud Othonem Frisingensem de gestis Friderici I lib. II cap. XVI: *Ferunt quadam die lapidem vi tormenti, ex balista, quam modo mangam vulgo dicere solent, propulsum, ad superiora mœnium loca conscendisse.* Ac similiter Radevicus de ejusdem gestis. *Mangones* appellat Paullus Diaconus; uti & Nauclerus. *Mangonella* Matthæus Parisius: item Brito Aremoricus in Philipp. I.

Mangonellorum tormentis saxa rotantur.

Mangatella est apud Turpinum in vita Karoli M. *Mangana* pro eo dixit Abbo in obsid. urbis Parisinæ: sicuti & Græci posteriores μάγγανα: de quibus vide Joannem Meursium, & Nicolaum Rigaltium, in suis Lexicis Mixobarbaris.

Marca, vel *marcha*, aliter sumitur in re nummaria, aliter in terrarum appellationibus. De utraque significatione loquar. In re numaria non uno modo enarratur à veteribus, ac junioribus. Nam in veteri vocabulario exponitur selibra. At Urspergensi est libra. Cujacius in quinctum Feud. ait, duas libras continere. Nempe vix aliud æquè variare, quàm mensuræ rerum solent. Interim sic pro pretio semper sumitur Legas apud Radevicum Frisingensem de gestis Frederici I lib. III cap. II, & V, & alibi, Suenonẽ in compendiosa Daniæ Historia cap. VI. Cæsarium Haiberstatensem lib. II cap. VII, & lib. IV cap. LVIII, Petrum de Vineis lib. III epist. V, Bekam in Balduino II, & Theoderico

Lanceum in genere neutro, apud Abbonem de obsidione Lutetiæ Dixeris, è latino *lancea* esse corruptum. Fortasse ita est: sed & *lancea* est à Celtis: sicuti ostensum lib. I cap. III. Hoc solùm est discriminis, quòd *lancea* muliebri genere donatum sit civitate, neutro non item: unde in barbaris, quæ ipsâ origine talia forent, reponi meruit.

Landa terra, ditio, ex Germanico ac Belgico **land**. Matthæus Parisius in additamento II: *In alienis boscis, & Candia.* Atque inde varijs regionibus nomen. Aimoinus de gestis Francorum lib. II cap. XIII: *Longobardi de Golanda pervenerunt in Rugiland; quæ Latinè Rugorum patria dicitur. Nam land lingua Germanorum patria dicitur verbo Latino.* Hinc etiam *landgravius*, Comes provincialis. Usus Beka in vita Ottonis II, Episcopi XXXVI, & alij magno numero. Item *landboc*, quasi **land-boek**/chartæ, & instrumenta, quibus quis prædio cedit, in Synodo apud Clovesho, an. IↃ C C C XXII. Adhæc *landea*; de quo proximè.

Gandea, vel *landia*, fossa loco palustri circumducta excipiendis aquis, & in mare, aut fluvium, deducendis. Conflata vox ex **land** terra, & *eia*, aqua. Semel, iterumque, in Ordinatione † marisci Rumneiensis*, jungitur cum *vvatergangiis*: quâ voce notantur aquæductus, à **water** aqua, & **gang**, itio, exitus. Sanè Belgis aquæductus **watergang**/& **water-loop**.

† *Apud Spelmannum in Gloss.*

* *Pag. 69.*

Landica†, natura muliebris, sive τὸ γυναικεῖον μόριον. Nisi *landira* rescribendum; ut inde fit, quòd meretrix Italis dicatur *landriera*: nempe ut eadem *putaina*, à *puta*, quod est πόρνη, unde *praputium*, quasi προπόρνιον. Vide, quæ de *landica* in suo Etymologico doctissimus noster amicus Martinius annotavit.

† *Glossarium ab H. Steph. editum col* 244.

Lascia, lanæ tractus, vel hujusmodi quid in lanario opere. Gregorius Turonensis Histor. lib. IV cap. XXVI: *Adspicit hunc* (lanarium) *lascias regias componentem* Vide sis Scaligerum ad Tibulli lib. I*.

* *Pag* 143. *edit. Commeliana.*

Lassatinus Wallingamo in Hypodigm. Neustriæ ad an. CIↃCCLXXI is videtur, qui aliter *assatinus*, vel *assasinus*: de quo dictum cap. II. Nempe L, more Gallico, præmisso, quasi *l'assatin*. S, & T, varijs gentibus commutari, satis notum arbitror.

Lassi, viri principis servitio addicti. Hucbaldus Elnonensis in vita Lebuini: *Erat gens Saxonum, sicut nunc usque consistit, ordine tripartito divisa. Sunt enim ibi, qui, sllorum lingua, Edlingi; sunt qui Fridlingi; sunt qui lassi vocantur. Quod Latinâ sonat lingua; nobiles, ingenui atq;*

atque ſerviles. Ac ſimiliter de tribus iſtis Nithardus, Karoli M. ex filia nepos, de diſſentionibus filiorum Ludovici Pij lib. IV. Sed apud eum, *Lazzi*, & *Lazzibus*, perſcriptum †.

† *Pag.* 478. & 479. *edit. Wechel. an.* 1594.

Laudis, pro cithara, vel teſtudine, ex Germanico **laute**: uti hoc à **lauten**, hoc eſt, ſonare, reſonare, tinnire. Belgæ, uti pro **lauten** dicunt **luyden**: ita & pro **laute** dicunt **luyte**, vel **luyde**. Ac ſimiliter Itali *luito*, Angli **lute**. Germanis igitur ſuperiobus pro *luta* potiùs *laudis*, vel *lentus*. Prius eſt apud Godfridum Viterbienſem Chronici Parte IX:

Mira videre meat, celebri plaudente choreâ.
Laude, tubâ, citharâ, feſta canuntur ea.

Alterum verò habes in Teſtamento apud Franc. Petrarcham: *Thomæ Bombaſia de Ferraria lego lentum meum bonum; non, ut eum ſonet pro vanitate ſeculi, ſed ad laudem Dei aterni.* Sanè ſi cum Viterbienſi *lautum* dixiſſet, alluſio videri poterat, quod organum ſit ad *laudandũ Deum*. Ex *lautis* juniores Græci formarunt ſuum λαζοῦτε, ut liquet ex Cruſij Turcogræcia lib. II.

Launechild eſt in Legibus Longobardicis lib. II Tit. I. leg. VI, & tit. XV. leg. IV, & tit. XVIII leg. III, & tit. XX leg. I, atque alibi eodem opere. gloſſa: *Launechild, ſine ſollemnitate teſtium.* Originem vocis adhuc quæro: nec ſatisfacit gloſſarij interpretatio. Interim video, eſſe certum genus comprobandi donationem factam. Fortaſſe igitur, ut ne penitus rejiciatur gloſſarij auctoritas, iſtiuſmodi eſt donationis probatio, quæ careat ſollemni teſtimonio.

Lazzi ijdem, ac *laſſi*; de quibus dictum antea.

Lecator, pro guloſo, Iſidoro in Gloſſis. Gemma, voce ζalates: *Inutiles leccatores menſarum.* A Germanico **lecken**, quod à **lecken**, lingere. Et fortaſſe **lecken** à voce græca idem denotante, quæ eſt λείχων; unde & Latinum, N inſerto; ut à πήγω, ſive Dorico & Æolico πάγω, eſt Latinum *pango*. Voce *lecator* utitur Cæſarius Heiſterbachenſis lib. IV Miracul. cap. VI: *Ante converſionem leccator, opere, vino, & teſſeribus* * *deditus totus, & propter ſuam ſcurrilitatem in tota civitate Colonenſi notiſſimus.* Et lib. XII cap. V: *Recede leccator: certè animam meam non tolles: Chriſto me commendo.* De *lecator* pro *lenone*, dicam libro proximo cap. XVIII.

* Pro *teſſeris*

Ledo, vel *lido*, *ledona* item, vel *lidona*, promiſcuè dicuntur, quando mare minùs vehementer ac copioſè in litus proruit. Ut contrà *Maliua*, quando majori vi, ac copiâ, ſe recipit in litus. Sic vetus Martyrolo-

rologus à Furnerio, & Siccama*, adductus: *Frisones in loco, ubi martyrum erat sanguis effusus, aggestâ terrâ collem excitarunt propter Isdonis, & malina quotidianas eruptiones, ex maris æstu quotidiano erumpentes, ubi Ecclesiam extruxerunt.* Sed *quotidiani* vocem hic laxiùs sumere oportet: ne putemus, idem esse, ac quam Romani *Veniliam*, & *Salsiciam*, dixere. Ulsi quoque Marcellus Empiricus, & scriptor libri B. Augustino perperâ tributi †, qui de Mirabilibus Scripturæ inscribitur, cap. VII. Adhæc Beda lib. I. de Nat. Rerum cap. XXVIII, & XXIX, & Glaber Radulphus Histor. lib. III cap. III. Mitor, Guilhelmum Malmesburiensem, sive bibliothecarium, *Iedonem* dicere, quod alij *malsnam*. Sic enim scribit lib. II de gestis Angliæ Regum: *Eodem anno* (Io CCCC LXXIX) *fluctus marinus, quem Græci Euripum, nos Iedonem vocemus, mirum in modum excrevit, quantum nulla hominum memoria potest attingere: ita ut villas ultra multa miliaria submergeret, & habitatores necaret.* Sed hæc appellatio ipsâ etiam vocabuli utriusque origine refellitur. Vide sis, quæ diximus Theologiæ Gentilis, & Physiologiæ Christianæ lib. II cap. LXIX. Adi & Cæsarem Scaligerum de Emendat. Temp. Titulo de Cyclo Lunari veterum Saxonum.

*Notis ad leges Frisonum.

† *Tom. 3. pag. 714.*

Legergeldum, mulcta pro illegitimo concubitu persolvenda, à **leger**, quod est *concubitus*; venitque à **liggen**, cubare, jacere: & *gildum*, vel *geldum*, significante pecuniam, vel mulctam. LL. Henrici I. Anglorum Reg. cap. XII: *Regi emendet, secundùm legergildum*. Proque eodem in ejusdem Regis Legg. cap. XXIV, etiam *legervvitam* legas: & cap. LXXXII contractè *leirvvytam*: ubi posterior compositi pars est Saxonicum *vvite*, quod mulctam notat.

Leodes, seu *leode*, veteri Germanicâ linguâ *populum* significabat: ex eodem autem *leudis* factum, ut Græci pro Θεόγνιδες dicunt Θεύγνιδες, pro Θεοδόσιος, Θευδόσιος; item vulgare **luden**, vel **luyden**, fere ut Græci dicunt Jonicè τύπλω, Doricè τύπλω, Atticè, ac κοινῶς, τύπτω. Sic pro *Leodevicus*, (quod est ex **leode-wyk**, hoc est, populi refugium) dicitur *Ludovicus*, quasi **luyde-wyk**. A *leode* etiam est *Leodicum*, quasi *Leode-dyk*, populi agger, ac simili cõtractione **Ludyk**, & hinc **Luyk**.

Leodicum vocatur à monacho Egolismensi S. Eparchij in vita Karoli M. an. Ioccl xx: *Celebravit Pascha in Leodico, vico publico.* Ac uti à *Leode* est *Leodicum*; sic à *Leudis* est *Leudica*; quomodo in Constitutionibus Caroli Calvi titulus quartus decimus est *apud Leudicam*, hoc est, Leodicum. Porrò hæc vocabula *leodis*, & *leudis*, nunc laxè accipiuntur, nunc expressè. Laxè sumi videas in Appendice* Historiæ

* *Est in Appendix Fredegarij Scholastici.*

riæ Francorum ab Gregorio Turonensi exaratæ cap: LVI: *Dagobertus universos leudes, quos regebat in Austria, jubet in exercitu promovere.* Et cap. LVIII. *Tanto timore Pontifices, proceres in Burgundia consistentes, seu & cæteros leudes, adventus Dagoberti concusserat.* Ac postea: *Cùm Lingonas civitatem venissent, tantâ in universis leudibus suis, tam sublimibus, quàm pauperibus, judicabat justitiâ, ut crederetur, omnino fuisse Deo placabile* &c. Et sanè etiã *leudum* nomine cõprehendi nullo beneficio obstrictos Regi, præterquam quòd subditi forent: arguit hoc in legibus Wisigothicis lib. IV Tit. V. Leg. V: *Quod si inter leudes, quicunque nec regiis beneficiis aliquid fuerit consecutus.* Ab hac generali acceptione (ad quam etiam *Leodics*, & *Ludovici* nomina pertinent) venio ad particularem. Fere enim strictiùs sumi solet pro vasallo; sive prædiali, ac servili, sive feodali, ac nobili; & singulatim eo, quem aliter dicimus *baronem*. Sic accipit Gregorius Turonensis Histor. lib. III cap. IX: *Sed ille* (Theodbertus Rex) *à leodibus suis defensatus est, & in regnum restitutus.* Idem Hist. lib. VIII cap. IX: *Credo, inquit Rex, alicujus ex leudibus nostris sit filius. Nam si de stirpe nostrâ sit filius, ad me utique fuisset deportatus.* Et possis sic accipere apud eundem lib. IX cap. XX: item in Appendice Gregor. Turon. cap. I *Gunthramnus, rex Francorum, —— cum sacerdotibus utique sacerdotis instar se ostendebat; & cum leudis erat aptissimus.* Insuper cap. LIV, & alibi. Adhæc istoc Aimoini de gestis Franc. lib. III cap. LXXX: *Fuit autem Guntramnus in bonitate præcipuus, --- Christi sacerdotibus se humilem præbens, leudis suis benevolum, gentibus externis pacatum.*

Præterea *leudis*, vel *leudum*, sumitur pro eo, quod aliter *vvera*, vel *vvergildum* vocatur: sic verò dicitur pretium compositionis pro homicidio persolvendum. Carolus Calvus tit. XII apud Silvacum cap. V: *Si latro ibi occisus fuerit; qui eum occiderit, leudem inde non solvat, & nullus illi inde faidam portare præsumat.* Et tit. XXXIX cap. II: *Et si talis malefactor in illa persecutione occisus fuerit; qui eum occiderit, leudem inde non solvat.* Legg. Longobard. lib. I Tit. IX L. XXVIII: *Compositio ipsa fiat de ipso homicidio, cui legibus leudum ipsum pertinuit.* Similiter lex Salica Tit. XLIII, & Lex Frisonum Tit. II. Item Angliorum Tit. VI §. V. *Et ultio proximi, & solutio leudis, debet pertinere.* Formulæ incerti scriptoris, unà cum Marculpho à clarissimo Bignonio editæ, cap. XXIII: *Sic ab ipsis viris fuit judicatum, ut illam leudem solvere deberet.* Ac ibidem: *Nec de ipsa leude --- repetitiones agere.*

Leuca, vel *lenga*, pro certa viæ mensura. Isidorus lib. xv Orig. cap. xvi: *Mensuras viarum nos milliaria dicimus, Graeci stadia, Galli leucas.* Similiter Jornandes de rebus Geticis: *Centum lengas, ut Galli vocant.* Itaque clarissimus, & amicissimus Meursius rectè apud Hesychium corrigebat: Λεύγη, μίτρον τι Γαλάταις. Ubi vulgo γαλαχθς. Antiquissimus eorum, apud quos *leuca* vocem reperiam, est Ammianus Marcellinus libro xvi; ubi agit de Juliano Cæsare in Gallijs militante. Habes & apud B. Hieronymum, Jornandem, Ivonem Carnotensem *, Ingulphum Saxonem, atque alios. At Nithardus pro eo *leuva* perpetuò † dicit. Genuinum id censet Barthius Adversariorum lib. xlvi cap. ix. Quod si est, propriè cursum notet, sive spacium quò currendum cursori, priusquam quiescat: à Germanico **lauffen**/vel **leuffen**: pro quo Belgæ **loopen**. Verùm Spelmannus * censet, originem esse à Gallis; qui itinera sua, more Romano, lapidibus soleant distinguere. Nempe ut sit à *leach*, quod *lapidem* notat Britannis; quorum lingua in multis conveniat cum Gallica. Quod verò Ingulphus Abbas putabat, ex quo Philippus Imperator amplexus fuit religionem Christianam, & per baptisma factus est λευκὸς, hoc est, albus: vias in hujus rei memoriam distinctas lapidibus λευκοῖς, hoc est, albis; atque inde factum esse nomen *leuca*; id planè indignum Ingulpho: sed ætati, quâ vixit, condonandum. Nam de albore lapidum ad distinctionem viarum adhibitorum, ne γρὶ quidem veterum quisquam. Erat verò leuca, seu leuva, Papia etiam teste, passuum mille, & quingentorum: de quo Pithœus Adversar. lib. I cap. XIII.

* *Ep.* 101.
† *Lib.* II. *pag.* 450. & 460 *item lib* 3. *pag.* 464. & 469. *itē lib.* 4. *pag.* 470. *edit. Wechel. an.* 1594.
* *In Glossario.*

Leudesamium dicitur à *leudis*, non generali illâ significatione, quatenus *leudis* signat aliquem subjectorum; sed particulari, prout notat hominem alteri servientem: de quibus significationibus in *Leodis* superiùs abunde diximus. Legas *leudesamium* in Formularum sollemnium unde quadragesima †, cujus lemma: *Ut leudesamia promittantur Regi.* Nempe ut *litimonium*, quod *litus*, sive *liddus* domino debet; ita *leudesamium*, etiam Lindenbrogio, videtur munus ac servitium, ad quod *leudis* obligatur. Plura de *litimonio*, sive *liddimonio*, inferiùs in *liddus* afferemus.

† *Pagin.* 1235 *edit. Lindebrogiana.*

Leudum idem ac *feudum*. *Leudum* verò ejusdem originis, ac *leudis* pro vasallo: de quo superius actum. Germani dicunt **lehen**, unde cõtractum **leen**. Monitum id jamdudum Cujacio, initio Feudorum.

Leda, vel *luta*, quæ cùm libera foret, sponte se addixerit servituti.

tuti. Lex Salica Tit. XIV. §. XV: *Siquis lidam alienam in conjugium sociaverit, ICC den. qui faciunt sol. XXX, culpabilis judicetur.* Lex Alamann. Tit. XCV, §. I: *Si lida fuerit, solvat sol. I, & tremissem.* Otto Rex in charta libertatis Ripersholt. *Quandam nostri juris mancipia, litam videlicet Thietsaiden dictam, cum filiis ejus, & filiabus, tradidimus.* Et Tradit. Fuldenses lib. II num. CCIII: *Liten unam, servos duos.* Sed hæc pleniùs ex proximo vocabulo intelligentur.

Liddus hominem deditium signat, sive ut Græci vocant, μισθάλλαξον, hoc est, qui non sit in bello captus, vel ab alio, cujus mancipium foret, pecunia emtus: sed qui ingenuitatem suam prætio mancipârit. Constitutio Ludovici Pij, quam tũ in Karolinis Constitutionibus †, tum in Capitularibus Karoli M. & Ludovici Pij, ex Collectione Ansegisi *, legere est: *Aldiones, vel aldiana, eâ lege vivant in Italia in servitute dominorum suorum, quâ fiscalini, vel liddi, vivunt in Francia.* Vox est à germanis, quibus hodieque, ut allatum ad locum Vitus Amerpachius adnotavit, **lid-loon**, famulorum, vel famularum, mercedem notat. Sed pro *liddus* etiam *lidus* dicitur; quomodo & in capitulo Ludovici adducto quidam habent codices. Imò & *litus*, vel *lito*, ab alijs scribitur. Ea crebra in legg. Salic. Ripuar. Frison. Saxon. Longobardorum; item in variis Cæsarum, ac Regum privilegijs; inque vett. formulis; & apud Albertum, abbatem Stadensem, in ann. Io CCCCXVII: *Plures autem se eis dediderunt proprios: & qui ab eis vivere sunt permissi, lstones sunt ab eodem vocabulo nuncupati. Inde lstones in provincia Saxonum sunt exorti.* Synodus quoque Bavarica sic habet: *Homo Regis, id est fiscalinus, vel Ecclesiasticus, vel lidus interfectus.* Est & in Traditionibus Fuldẽsibus lib. I num. CIII: & lib. II num. CCLV. Item apud Joannem à Leidis lib. II. cap. XIX. A *lidus*, vel *litus*, est *lidomonium*, vel *litimonium*, form. LXXII. Eo liti conditio significatur. Vide sis, quæ & Sibr. Siccama de his vocibus ad Leges Frisonum annotavit.

† *Pag.* 117. *edit. Moguntinæ ann.* 1602.

* *Lib.* 4. *cap.* 102.

Lidiscarti, membri fissura, ab **lid**, hoc est, membrum, & **schart**, vel **schaerde**, alijs **scheure**, fissura, scissura quómodo **schaerẽ**, vel **scheren**, *recidere* crines, **schare**, instrumentum, quo id fit, vel alia finduntur, puta forfex. Boioarior ũ legg. Tit. III cap. I §. XXI: *Aurem maculaverit, ut inde turpis appareat, quod lidiscarti vocant.* Ubi videmus, fissuræ, vel recisionis aurium, particulatim fieri mentionem. Unde dicta *aranscart*, vel *orscardi*, hoc est, auris abscissio; ab **aran**, sive **oore**n, & **scart**. Alamann. Legg. Tit. LX: *Si autem medietatem auris abscide-*

rit,

rit, quod Alamanni orſcardi dicunt, cum VI *ſol. componat. Aranſcarti* eſt in legibus Bajuvariorum Tit. XII. §. VIII.

Liduvagi ſive Liduwagi, eſt id, quod Belgis **lid-water**: nempe humor ſeroſus effluens è læſis articulorum nervis: à Germanico **lid**, hoc eſt, articulus; & **wegen**, hoc eſt, movere, unde **be-wegen**: nempe quia humor iſte unà cum nervis ſit motus inſtrumentum. Habes in Legibus Friſonum, Tit. XXII. §. XXXV: *Si quislibet digitus ex quatuor longioribus ita percuſſus fuerit, ut humor ex vulnere decurrat, quod liduvvagi dicunt,* I *ſolid. componat.* Et Additione Sapientum Tit. III: *Si quis in jũctura membrum cujuslibet ita percuſſerit, ut humor ex vulnere decurrat, quem liduvvagi dicunt, ter* IV *ſolid. componat.* Siccama tamen legendum putat **lid-water**. Mihi, uti & Martinio †, nihil viſum mutare.

† *In Etymologico.*

Liripipium, quod ex Belg. **liere-pype**. Gemma vocabulorum: Leripipium, vel liripipium, **een timpe van der kovel**. Græco vocabulo *epomis* dicatur. Ad verbum ἐπωμὶς *ſuperhumerale* ſonat. Poſſis & dicere *omophorium*, ὠμοφόριον, quia humeris geſtetur. Quamquam aliud ὠμοφόριον, quatenus inde factum *maforia*, & *mavortium*; ut dicemus in barbaris ijs, quæ ſint originis Latinæ, aut Græcæ.

Liſta, pro panni limbo, ſeu fimbria, ſeu ora, aut labro: ex Germanico, Italico, Anglico, **lyſte**, vel **liſte**, vel *liſta*. Quæ vox ſumitur etiam pro linea, aut meta. Scaliger ad Copam cenſet, *liſta* eâ ſignificatione eſſe ex *liſpa*. Gloſſ. *liſpa*, γραμμή. Unde *ſubleſta pictura*, quæ Græcis ὑπόλιστοι, h. e. μονόγραμμοι, Sæpe *liſta* vocabulum in re veſtiaria uſurpat Anaſtaſius bibliothecarius: nec abhorret Leo Marſicanus in Chronico Caſinenſi. Ejus eſt iſtoc lib. I cap. XXI: *Vir nobilis Arnipertus obtulit B. Benedicto —— tunicam cum liſta aurea, & circulis aureis, & liſtam auream margaritis inſignitam.* Utitur quoque cap. LVIII, & lib. II cap. XLIV, & lib. III cap. XIX. Ac ſimiliter Matthæus Pariſius in Hiſt. Henric. III: *Latitudo pannorum duæ ulnæ infra liſtas*: Pro quo idem alibi *liſura* ait: *Panni duas ulnas habeant latitudinis infra liſuras.* Ac ſimiliter apud Hovedenum in Ricardi I de menſuris aſſiſa: *Lanei panni ubicunque fiant, fiant de eâdem latitudine; ſcilicet, de duabus ulnis infra liſuras.* Nec ſolum *liſta* in re veſtiaria locum habet; ſed etiam alijs. Nam & ita dixere metam, ac limites regionis. Walſingamus in Richardo II †: *Qui mox, ut ad liſtas devênit, deſcendit de equo; ne, juxta conſuetudinem prælij, Conſtabularius vindicaret eum, ſi limites fuiſſet ingreſſus. Sed nihil ſibi valet aſtutia ſua: nam equus juxta liſtas*

† Pag 237. & 238.

deſcur-

discurrens, aliquoties totum caput & pectus injecit ultra limites. Ob quam causſam Conſtabularibus equum vindicavit, juransſe velle caput ejus habere; videlicet quantum inter liſtas de quo viſum fuit; unde adjudicatus eſt ei equus.

Lobium exponunt ſolarium, vel pergulam: melius, ut puto, quàm alij, cœnaculum, &, ſicuti in monaſterijs vocant, refectorium. Eſt ex Germanico **laube**, ſive **lauben**. Uſus Godefridus, monachus S. Pantaleonis, ann. clɔ ccviii*: *Solus quodam lobio cum Epiſcopo Spirenſi, & aliis duobus, ſcilicet, Camerario, & Dapifero ſuo, remanſiſſet.* Item Albertus Argentinenſis ann. clɔ ccc lxv: *De nocte combuſſerant quàm plurimas domos in Kuningeshofen, apud lobium ibidem ſitum:*

Luça Bohemis pratum: unde *Luczani*, qui poſtea ab urbe Satz, *Satzenſes*: ut eſt apud Coſmã Pragenſem in Chronico Bohemorum†.

* *In Scriptor. rerum Germanicar. ab Frehero editis pag.* 277.

† Pag. 7. *verſ.* 34. *edit. Hanov. an.* 1692.

CAP. XII.

De inchoatis à litera M. Magulus, *pro homine ſpurco, qui capiti illuderet.* Maldrum, *vel* maltera, *pro menſura quadam frumentaria.* Mallus, *pro tribunali, ſeu loco, ubi graviores cauſſæ deciduntur: unde* mallobergium, *pro populo ad idem concilium ac eosdem judices, ſolito convenire: item* hamallus, *pro vocato in jus*: hamallare, *vel* admallare, *pro vocare in jus.* Mandalia, *pro minutis portionibus.* Manga, mango, mangana, magonella, & mangotella, *pro machina, muros diruente.* Marca, *vel* marcha, *in re numaria quid; quid itè in terrarũ appellatione, à qua ſignificatione* marchionum *nomen*, & marchiſorum, *profluxit.* Mareſchalcus, *pro equilis præfecto, vel magiſtro equitum*: *ac obiter de verbo* mervvorphin, *pro dejicere quempiam de equo: de qua* mar, marc, marach, *quibus equus denotatur.* Mareſchallia, *de dignitate mareſchalli.* Mareſtalla, *pro equili.* Marmotinus, *pro aureo denario.* Marpahis, *pro eo, qui equum inſterneret, dominoq; cum aſcenſuro miniſtraret.* Maſca *pro ſtrige, ſeu maleſica.* Maſcauta *pro vaſe vinario* Medus, *vel* medo *pro aqua mulſa.* Melleta, *de rixis atrocibus.* Methium, *pro ſponſalitia donatione.* Minera, *pro vena terræ metallica.* Mordrum, *vel* murdrum, *pro morte violenta: uti* mordare, murdare, *vel* murdridare, *pro occidere.* Morgengeba, *vel* morganagiba, *pro donatione propter nuptias, diverſa à dote.* Mos, *pro palude.* Muffula, *pro chirotheca hiberna.* Mumia, *pro hominis cadavere condito aromatis.* Muudium, *pro poteſtate, ab præcipuè tutelari: unde tum* mundius, *pro pubere extra tutelam conſtituto qui*, & amund: *tum* mundialis, *pro eo, qui ſub tutela eſt: tum* mundeburdis, *à quo* mundeburdium, *pro defenſione ac tutela viri principis, vel epiſcopi, aut abbatis: tum* mundualdus, *pro tutore: tum* jamundlingus, *de eo, qui ſe ſuaque commiſerit alterius poteſtati: tum* mandeburdis, & mambunnus, *vel* mamburnus, *pro eo quem* mundeburdem *vocari antea dicebamus.* Murtiplo, *pro flore cordis.* Muſio, & muſius, *pro ſole.* Muſſum, *pro ſarmento.* Muta, *pro latibulo avium.* Muronius *pro ovillus.*

NUnc alteram ad liquidam pergamus.

Magulus, ut arbitror, is qui veteribus, verbo ab honeſta ſignifi-

gnificatione ad nefandam libidinem deflexo, *fellator*, aliter *irrumator*, nuncupatus, ac à spurco gentium more λαικάζειν, vel φοινικίζειν, dicebatur. Nempe à voce Græcobarbarâ μάγουλον; quâ *gena*, sive *maxilla*, Nicetæ, Moschopulo, atque alijs, significatur. Unde & μαγουλάριον, *pulvinar*, quia cubantes ei genâ incumbimus. Vetus Juvenalis interpres sat. II: *Peribomius, nomen archigalli cinædi, quem magnum consputcatum dicimus, qui publicè impudicitiam perpessus est.*

Maldrum à Germanico **malder**, quod mensuræ est frumentariæ genus. Usus Cæsarius lib. IV Miracul. cap. LXVI: *Portarium centum libras suas recipiens, non ex eis vineas, vel agros; sed totidem maldra siliginis, apud Confluentiam comparavit.* Et lib. X cap. XVII: *Ut in episcopatu Colonienſi maldrum quinque, vel sex denarijs, multo tempore venderetur.* Pro eodem & *maltera*, à **malter**, legas apud scriptores rerum Germanicarum ab Urstisio editos. Item *maltra*, vel *maldra*: ut in Alemannicis Goldasti, Chartâ veteri XII: *Duas maltras de frumento.* Et Num. LXIX, & LXXXIII: *Maldram de chernone.* Quæ illa sit mensura, adhuc se perquirere, ait Ludovicus De-la-Cerda in Adversarijs Sacris cap. XLIV. Est vero duorum quasi saccorum Hollandicorum.

Malina significat menstruum marini æstus incrementum; de quo in *Iedone* dixi capite superiori.

Mallus est à Saxonibus antiquis; quibus **mael** tum generatim significat *congregationem, conventum*; (unde **avont-mael**, conventus vespertinus, qui fit, unà ut cibus capiatur in cœna:) tum particulatim notat congregationem sive cœtum publicum, ad majores causas decidendas, Germanicè **Maalstatt** de loco exequendi judicij. Usurpant sic leges Salicæ Tit. I, XLVI. XLVIII. LVI. LIX. LX. Item Capitul. Kar. M. & Ludovici Pij lib. III cap. XXII, XXVIII, XLV, LI, LVII, & lib. IV cap. XVIII. Habes etiam in adnunciatione Caroli Calvi apud Pistas, Synodi Meldensis cap. LXXVI. Hincmarum epist. IV cap. XIV, & in Formulis Marculfi Monachi, qui circa annum vixit Iↄ CLX. Item: pud alios magno numero: è quibus & aliquorum verba adferemus. Supplementum Gregorij Turonensis cap. LXXXIII: *In Abiodore vico in mallo interfecit.* Aimoinus similiter lib. IV de gestis Francorum cap. XXXVIII: *Arnulphũ Comitẽ apud Abiodorum vicũ in mallo interfecit* Otto Imp. in privilegio, quod legitur apud Baldericũ in Chronico Cameracensi lib. I cap LXXII: *Potestatem habeat mallum tenendi, vel bannum exigendi.* Flodoardus Hist. Rem. lib. II cap. XVIII: *Residens Vvulfarius ad*

sibi

definienda judicia, cum quibusdam Comitibus in mallis publicis. Sigebertus in Chronicis, ubi de Lege Salica: *Quatuor proceres per tres mallos causarum origines convenientes.* Hinc *Mallobergium*, pro Conventu publico ad judicandum de mulctis fisco debitis, plebe ad unum solito more mallum conveniente, lege Salicâ Tit. LVI. §. 1. Item *mallare*, in jus vocare ad judicem; & *obmallare*, respondere in judicio, **gerichtlich verandworten**/ notante Goldastor in Glossario. De quibus in Verbis ortu barbaris dicam. Sed & hujus originis est *hamallus*, quasi admallus, hoc est, ad mallum, sive judicium vocati. Habes Lege Salicâ Tit. XLIX. Atque inde *hamallare*, i. vocare ad mallum, sive in jus. Nisi *homallare* potiùs dixere. Sic enim exaratum apud Marculfū monachū libri primi Formulâ XXXVI. *Admallare* pro eo legas Leg. Sal. Tit. LII, & LIII. Vid. Gold. Not. in Ratpert. c. 8. p. 177.

Mandalia, pro minutis portionibus, Plinio Valeriano lib. III cap. XIV. Vox suspecta Barth. in Adversar. lib. I. c. 14, de quâ Rhodius Emend. ad Scribonium p. 290.

Manga, & *mangones*, & *mangonella*, & *mangatella*, sunt machinæ bellicæ, quæ aliter *petrariæ*, uti Græcis πετροβόλοι, quia lapides ijs projiciantur. *Mangarum* vocabulum est apud Othonem Frisingensem de gestis Friderici I lib. II cap. XVI: *Ferunt quadam die lapidem vi tormenti, ex balista, quam modo mangam vulgo dicere solent, propulsum, ad superiora mœnium loca conscendisse.* Ac similiter Radevicus de ejusdem gestis. *Mangones* appellat Paullus Diaconus; uti & Nauclerus. *Mangonella* Matthæus Parisius: item Brito Aremoricus in Philipp. I.

Mangonellorum tormentis saxa rotantur.

Mangatella est apud Turpinum in vita Karoli M. *Mangana* pro eo dixit Abbo in obsid. urbis Parisinæ: sicuti & Græci posteriores μάγγανα: de quibus vide Joannem Meursium, & Nicolaum Rigaltium, in suis Lexicis Mixobarbaris.

Marca, vel *marcha*, aliter sumitur in re nummaria, aliter in terrarum appellationibus. De utraque significatione loquar. In re numaria non uno modo enarratur à veteribus, ac junioribus. Nam in veteri vocabulario exponitur selibra. At Urspergensi est libra. Cujacius in quinctum Feud. ait, duas libras continere. Nempe vix aliud æquè variare, quàm mensuræ rerum solent. Interim sic pro pretio semper sumitur. Legas apud Radevicum Frisingensem de gestis Frederici I lib. III cap. II, & V, & alibi, Suenonē in compendiosa Daniæ Historia cap. VI. Cæsarium Haiberstatensem lib. II cap. VII, & lib. IV cap. LVIII, Petrum de Vineis lib. III epist. V, Bekam in Balduino II, & Theoderico

Et, ut aliquorũ etiâm verba adferã, sic scriptor vitæ S. Hidwigæ: *Impensarum summa, ut à procuratoribus compertum est, xxx marcarum millia plus minus collegit.* Cæsarius, monachus Vallis S. Petri, de Vita Engelberti episcopi Colonienſis lib. I cap. III: *Utriq; trecenta marcæ ex reditibus episcopalibus sunt adsignatæ.* Comes S. Pauli epist. ad Brabantiæ Ducem, quæ est apud Godefridum Monachum S. Pantaleonis* ad an. clɔ cccc LIII: *Duci Venetis † C millia marcarum argenti, & totidem exercitui nostro, erogaret.* Joannes Turotius Chron. Hung. lib. II cap. III: *Habebat oram contextam LXXIV marcis auri purissimi.* Apud Anglos quantum valuerit, ostendit hoc Matthæi Parisij in Historiæ suæ anno clɔccxxxv: *Tredecim solidis, & quatuor sterlingis, pro marca qualibet computatis.*

*Inscriptoribus rerum Germanicarum editis à Freherо pag 270.

† Sic loquitur semper pro Veneto.

Marca item, vel *marcha*, dicitur de finibus imperij. Galli vocant *frontiere*. Estque ea significatione à germanico **mark**, id est, limen, termini signum, vel nota. **March** puto esse à **mercken**, id est, signare; quia lapides, qui pro termino forent, signarentur. Cæterùm cùm *marca*, sive *marcha*, propriè limitem denotaret, latiùs extensum fuit ad significandum totam aliquam ditionem, vel provinciam, qua imperium terminaretur: quomodo dicimus marcham Brandeburgicam, Badensem, Stiriæ, vel Moraviæ. Constitutio Karoli Magni *: *Quomodo Marca nostra sit ordinata, & quæ per se fecerunt confiniales nostri specialiter præteritis annis.* Ubi latis liquet ex *marca*, & *confinialium* vocabulis, actum esse de finibus regendis. Sequens etiam Karoli Constitutio † sic habet: *De placito conducto ad marcam necesse est omnimodis ex omni parte, sicut ordinatum fuerat, unusquisque conveniat.* Item in Testamento Karoli Magni, quod exstat apud Joannem Nauclerum Chron. generat. XXVII, & in Henrici Mutij Chron. lib. VIII: *Placuit etiam interpraedictos statuere —— ut nullus eorum fratris sui terminos, vel regni limites, invadere præsumat: neque fraudulenter ingredi ad conturbandum regnum ejus, vel marchas muniendas.* Habes etiam in capitulis Karoli M. & Ludovici Pij, lib. II cap. XLV. lib. III cap. LXIV, & lib. IV cap. IV, & capitulis Caroli Calvi tit. XL. cap. I. Similiter in Annalibus Francorum, à Pithœo primùm editis; sed Marquardi Freheri curâ, (qui *annales Fuldenses* inscripsit) auctiùs, & emendatiùs recusis. Ubi legas ih ann. Iɔ cc LXXXVIII: *Similiter & Avares in Marcha Bajoariæ, atque Italia, à Regis exercitibus victi, & fugati sunt.* Et ad an. Iɔ ccc XXVII: *Nisi desidiâ ducum, quos copiis præfecerat, tardiùs, quàm rerum necessitas postulabat, is, quem ducebant, ad marcam venisset exercitus.* Adhæc in an. Iɔ cccLXI: *Expulis ducis, quibus custodia*

* Pag. 307. edit. Mogunt. ann. 1602.

† Pag. 308.

com-

commissa erat Pannonici limitis, & Carantani; atque per suos marcam ordinavit. Ita rectè editio Freheri: ubi Pythœana pro *Carantani* perperam *Carani*. Utitur & monachus Engolismensis S. Eparchij in vita Karoli Magni*. Item Aimoinus de gestis Francorum lib. v cap. xi: *Res in marcha Hispanica nuper ignominiosè peracta.* Item lib. iv cap. Lxxx, cix, cx, cxiii, cxv, cxvi, & Rhegino Chronicorum lib. i, & ii, Historia Albigensis cap. iv †. Est & Petri de Vineis lib. iii epist. xxxv: *Marchia Anconitana.* Joannes Turocius Chron. Hungar. lib. ii cap. xxxiv: *Marchiam Longobardiæ intraverunt.* Hinc igitur *marchio*, qui græcis λιμφράχτης, ac memorato Aimoini lib. v *limitum Comes* vocatur. Glossarium Latino-Theotiscum: *Marchio*, marcgrave. *Marchionem* appellant Constitutiones Karoli Magni*. Item Vita Ludovici Pij ab æquali scriptore exarata†: *Relictis tantum marchionibus: qui, fines regni tuentes, omnes, si fortè ingruerent, hostium arcerent incursus.* Quæ, ut alia multa, ex eo ad verbum exscripsit Aimoinus lib. v cap. ii. Videmus autem, ut hic etiam clarè finium regimen Marchionibus tribuatur. Legas quoque semel, & iterum, apud Ivonem epist. ccix, Petrum de Vineis lib. iii epist. Lxxix, Patres Consilij Pisani ii*, Turocium Chronici Hungaric. lib. ii cap. xxxvi. Indeque in eodem Concilio Pisano † *marchionalis.* Qui verò *machiones*, ab eadem origine etiam *marchisi* vel Marchisij vocabantur: nempe ut Italis *marchese*, Belgis markys. Hincmarus epistol. iii, ad episcopos quosdam Franciæ, cap. xxx*: *Si inter Marchisos in qualibet regni parte ad aliud tempus dextra data fuissent.* Matthæus Parisius in Historiæ anno clɔccxliv: wallenses contra Regem. (Henricum iii) & ejus Marchisus, bellum moverunt cruentissimum. Item an. clɔccLviii: Angli contermini, quos Marchisios appellamus, irruerent subdito in Wallenses Ac alibi apud eundem sæpius. Reperias quoque apud supposititium Turpinum de vita Karoli Magni cap. vii. Nicephorus gregoras†: Παρὰ Λατίνοις μαρχὼν ὁ. Ejusdem originis est *Marcgravius*, quasi *Comes limitaneus.* Sed de istoc, & cognatis, cap. viii dictum.

Marchandisa, merx, mercimonium: à Gallico *marchandise*, quod ipsum tamen Latinæ originis: uti & *marchant, marchander, marche.* Matthæus Parisius in charta libertatum à Rege Joanne concessarum*: *Et mercator eodem modo, salvâ marchandisâ suâ.*

Marchio quid signet, jam in *Marca* exposuimus.

Mareschalcus est in LL. Alamañicis Tit. Lxxx: *Marschalcus, qui super* xii *caballos est, XL solidis componat.* Itẽ in Constitutionibus Neapolitanis,

* *Editionis Wechel. an.* 1594. *pag.* 254 *vers.* 22

† *Pag.* 15.

* *Pag* 108. *edit. Moguntæ.*

† *Pag.* 341. *ed. Wechel. an.* 1594.

* *Pag.* 117.

† *pag.* 178.

* *Pag.* 35. *edit Moguntinæ an.* 1602.

† *Pag.* 108.

* *Pag.* 174. *ver.* 3. *edit. Tigur. sive pag.* 257. 48. *edit. Londin. ann.* 1640.

litanis, sive Siculis, lib. II Tit. XX. Vtitur & Radericus Frisingensis lib. de gestis Friderici I lib. III cap. XXVI, Petrus Blesensis epist. XIV, Cæsarius lib. VI Miracul. cap. XXVI, Petrus de Vineis lib. V epist. CXXX, Historia Albigensis cap. XLII †, Promot. Concil. Pisani *. Porrò *mareschallus* dicitur molliùs, sed integriùs *mareschalkus*: ut quod sit ex **mare**, id est, equus, & **schalck**, hoc est, servus: uti *Godscalcus* idem ac *Theodulus*, Dei servus. Nempe notat stabuli Comitem, sive præfectum equitum. Glossarium Latino-Theotiscum: *Cavallarius*, **Marischalc**. Vbi *cavallarius*, more seculi, pro *caballarius*, h.e. *caballorum præfectus*. Priorem compositi partem habemus etiam in vocabulo *mervvorphin*: quod est in Legg. Longobard. lib. I Tit. XXXVI, L. IV. Gloss. *Mervvorphin, aliquem de caballo projecerit*. Nempe ex **mer**, equus, & **worffen**, jacere, pro quo Belgæ **werpen**. Ac hodieque Belgis equa, **merri**. Præterea Germani equum dixere **marc**, vel **march**. Celtis enim equum esse μάρκαν vocatum, Pausanias in Phocicis auctor est. Atque addit, hinc τεμαρχισίαν dixisse. Scio, Camerarium malle μάρραν, & τεμαρρισίαν. Sed aliter libri. Nec impedit quicquam, cur non utroque sint usi. Et fortasse **march** contractum ex *marach*. In Alemannicis quidem Legibus est Tit. LXIX §. II: *Si ille talem equum involaverit, quem Alamanni marach dicunt*. Ac similiter titulo proximo §. II: *Si quis equo, quem Alamanni marach dicunt, oculum excusserit*. Item in Legibus Bojor. tit. XIII cap. X. Simile vocabulum *seneschallus*; sed alia significatio, ut inferiùs exponetur. A *mareschallus* est *mareschallia*, munus mareschalli. Petrus de Vineis lib. V epist. LIX: *In manibus mareschallie nostra cautè, & fideliter, adsignavit*.

† Pag. 104.
* Pag. 121

Marestalla, à Saxonico **mar**, vel **mer**, hoc est, equus, & **stal**, h.e. *stabulum*. Notat igitur *equile*. Petrus de Vineis lib. V. epist. LXX: *In nostra marestalla non sunt ad præsens*. Joannes de Thwrocz Chronici Hungarici cap. XII: *Sua etiam maristalla, quam suis exercitualibus in expeditionibus deferebat, pro majori parte de purpura, cæterisque sericeis pannis, erat præparata. Hac licet diversarum regionum equorum genere sæpe fuerit repleta: non tamen largus princeps illorum gaudebat de pluralitate: sed illos tũ principibus exercitus sui, tum verò suis militibus, abundanter distribuebat, tũ tantum, quòd aliquando duos, vel tres, proprio equitandi pro usu vix habebat*. Qui locus clarissimè ostendit, id esse *marestallam*, vel *maristallam*, quod dicebamus. Atque hinc *Maristallus*, equilis præfectus. Vt in vita S. Laurentij, episcopi Dublinensis:

ensis: *B. Viri mareſtallus toto corruptus corpore miſerabiliter inflatus erat.* De nomine Mareſchalli atque ejus derivatione egit Limnæus 1. Jur. Publ. 3. 10. n. 20; & in Notitiâ Regni Franciæ lib. 2. cap. 27. p. 1032.

Marmotinus, aureus denarius, ut Albertus Argentinensis docet in Chronico: *Annuatim debent præsentare ad cameram Papæ unum marmotinum; qui bene noscitur à curia; & est minoris valoris, quàm parvulus florenus de Florentia.*

Marpahis Longobardicâ linguâ strator; ut indicat Paulus diaconus de gestis Longobard. lib. II cap. IX, & lib. VI cap. VI. *Strator* verò quis vocetur, dicent Stewechius ad Veget. & Salmasius ad Hist. August. Scriptor. Non dubium vero, quin *marpahis*, modò hæc genuina lectio sit, conflatum fuerit è duabus vocibus; quarum prior sit **mar**, hoc est, equus; posteriorem suspicabar esse **passen**, hoc est, curare; quomodo dicimus, **op zyn geſont hept passen**, valetudinem curare diligenter; **nergens oppassen**, nihil quicquam curare. Sed sic *marpasis* potiùs scribi debeat. Et in codice Orteliano, ut ait Lindenbrogius, est *marhais*: in nostro verò Mso. *marahis*, solùm trajectis duabus literis; utrobique vero Pextrito. Nec dubito, quin hæc vera sit lectio; ut *marhais*, sicut idem Lindenbrogius conjectabat, sit ab Germanico **haissen**, hoc est, jubere: vel si nostro codice stare malis, ab **hiessen**, quod idem notat. Belgæ pro eo **heeten**. Erit igitur *marhais* vel *marahis*, equorũ jussor, hoc est, qui imperium in equos obtinet. Similis in fortasse compositio in **schulthais**, pro prætore; à **schult**, debitum, mulcta; & eodem **heissen**, quia imperium in eos habet, qui ob delictum aliquod mulctam debent. Hoc doctissimo Lindenbrogio placuit. Malim tamen deducere à verbo **heisschen**, vel **eisschen**, hoc est, exigere; quia is mulctam exigit ab delinquẽtib⁹.

Masca nominatur in Legg. Longobard. lib. I tit. XI leg. IX, quæ est Rotharis Regis: *Nullus præsumat aldiam alienam, aut ancillam, quasi strigam, quæ dicitur masca, occidere; quod Christianis mentibus nullatenus est credendum; nec possibile est, ut hominẽ mulier vivũ intrinsecus possit comedere.* Est & ejusdẽ Regis lib. II tit. IX leg. III: *Siquis mundium de puella libera, aut lib. mulsere habens, eam strigam, quod est masca, clamaverit, excepto patre aut fratre, amittat mundium ipsius.* Ex quibus liquet, *masca* esse idem ac venefica, vel malefica; quod genus antiqui dixere *striges*, barbari *strigas*: ut suo loco, nempe in barbaris Latinæ originis, explicabitur.

Mascanta, vel *mascanda*, cœnophorus, vas vinarium. Legas eam

vocem apud veterem Juvenalis interpretem in libro vetusto, ut observatum alijs, glossæ antiquę: *Macusta βαύκη*. Ubi Salmasius† emendat, *Mascauta*. Ac firmat, quòd *βαύκη* in glossis exponatur viniferum, sive œnophorum. *Baucam*, pro cyatho, etiã apud Anastasiũ biblioth. invenias: imò pro eodem & *caucam* dicere; ut cap. IV. ostensum.

† *Ad Trebellium Poll. pag. 333.*

Medus, & *medo*, idem notant. Fortunatus de vita S. Radegundis lib. I: *Potum verò, præter aquam mulsam, atque pyratium, non bibit: non vini puritatem, non medi decoctionem, cervisięque turbedinem.* Beda Presbiter de Remedijs peccatorum cap. VII: *In unaquaque septimana tres dies sine vino, & medone, & carne; & jejunet usq; ad vesperam.* Ubi alternos dies signat; nempe secundum, quartum sextum. Item habes in Pœnitentiali Romano Tit. I, qui est de Homicidio, cap. XI, ex decreto Pij Papæ: *Vinum, & medonem, & mellitam, & cervisam, nunquam bibas: nisi in illis prædictis diebus.* Etiam sic vocat Tageno, decanus Patavinus, de expeditione Cæsaris Barbarossæ in Palæstinam, Matthæus Parisius in vita Gaufridi, sextidecimi abbatis S. Albani, Andreas, presbyter Ratisponensis, in Chronico ducum Bavariæ, Æneas Sylvius Historiæ Bohemicæ cap. VIII: Imò & *μίδ@* similiter vocatur Prisco in Eclogis de Legat. Quid verò sit, partim Æn. Silvius loco memorato indicat, partim, ad superiorem Pœnitentialis Romani locum annotavit Tarraconensis archiepiscopus, Antonius Augustinus, vir non minori doctrinâ, quàm dignitate: *Mellitam conficio esse cum melle confectam potionem: cervisa, vel cervisia, potio nota est Germanis, & Britannis. Medonem ignoro; sed potionis genus esse apparet.* Mihi sic videtur, *mellitam* esse cervisam mellitam. Sanè *& vino, & medone, ac mellita cervisa abstinere*, jubet concilium Tiburiense cap. LVI. & LVIII. *Cervisa*, an *cervisia*, dicas, nihil refert; quando utrumque apud veteres reperias, non librariorum culpâ, sed diversa auctorum consuetudine: quod Mssi clarè docent. *Medo*, autem, vel *medus*, dicitur *hydromeli*, sive aqua mulsa, ex Germanico meeth, sive Belgico, uti & Anglico, mede. De quo dispiciendum, utrùm origine sit Saxonicum; an Græcum, à *μίθυ*, id est, vinum, cujus loco bibitur; vel Latinum à *melle*, ut *medo* dicatur quasi *melo*; simili literarum mutatione, ac à *μιλίσσω* est *meditari*. Sed magis placet, ut & græcum *μέλι*, unde *mel*; & Saxonicum meeth; à communi sint origine, qualis erit, si veniant ab Hebræo מתק, hoc est, *dulcescere*. Ac firmat hanc opinionem, quòd etiam Bohemi pro melle dicant *med*: ut linguas alias præteream,

Mel-

Melseta legas in Constitutionibus Siculis, sive Neapolitanis, l. b. I tit XVI: *Si quando in locis ipsis, aut circa rixas, quæ vulgariter melseta dicuntur, injurias, violentias, aut hujusmodi flagitia, fortè prænoverint committenda.* Unde colligas, rixis vehementibus convenire, ac è quibus majora pullulent mala.

Methium in glossario exponitur sponsalitia, vel nuptialis donatio. Longobard. Legg. lib. I tit. IV L. III: *Nulli sit licentia conjugi sua de rebus suis dare amplius per qualecumque ingenium, nisi quod ei in die votorum in methio, & morgengab, dederit.* Sed & alibi in ijsdem occurrit. Amicissimo, dum viveret, Matthiæ Martinio accessere non invitus, qui venire censet * à Saxonico **meden**, pro quo Germanorum alij **miten**, vel **mieden**. Hoc est, mercede conducere, quod Græci μισθοῦν.

* *In Etymologico, voce* meta.

Minera à Germanico **myne**, unde suum vocabulum accepere cum Itali, Galli, Hispani, tum Angli item. Notat matricem, sive venam terræ metallicam. Sic utitur aurea bulla Karoli IV. Indeque philosophis *mineralia*. Fortasse autem *minera* à *minando*, posteriorum seculorum verbo, pro *ducere*: ac particulatim pro facere ductus subterraneos, sive cuniculos. Sanè ut **myne** cuniculos, ita **myneren** barbaris *minare*, Latinis *agere cuniculos*. Atque hinc *minitores*, fossores, qui cuniculos agunt. Comes S. Pauli epistolâ de Constantinopoli captâ, ad Ducem de Lovanio, sive Brabantiæ, exaratâ †: *Super turri autem illa locuti fuimus cum duce Veneti, viro prudentissimo, & discreto, dicentes ei, quòd nullo modo posset capi, nisi per minitores, & petrarias caperetur.* Et post aliquammulta: *Minitores verò muros infersùs subcavantes unam turrim straverunt.* De *minandi* verbo, pro *pecus agere*, dicemus in verbis alienâ significatione usurpatis.

† *Apud Godefridum monachum S. Pantaleonis, ad an.* 1203. *Habes in scriptoribus Rerum Germanicarum à Freherо editis. pag.* 269. & 270.

Mordrum, vel *murdrum*, pro morte violenta, homicidij genere, quod occultè & cogitatè ex præcogitatâ malitiâ perpetratur. Inde **mordt** & **morthaat** Saxonibus, ac Longobardis; uti hodieque Belgis **moord**. Legg. Saxon. tit. II. §. VI: *Si murdrum totum quis fecerit, componatur primò in simplo, juxta conditionem suam.* Crebrum in Legibus Anglicanis. Ita lex Guiljelmi Nothi, sive Conquæstoris: *De perjurio, aut murdro, aut furto, aut homicidio.* Et LL. Henrici I Angl. R. cap. XI, De jure Regis: *Hæc sunt jura, quæ Rex Anglia solus, & super omnes habet in terra sua — murdrum, falsaria monetæ sue, incendium, hamsockna* &c. Itē in Assis

sis Henrici II Clarēdonæ editis: *Hæc assisa attinebit —— in murdro, & proditione, & iniqua combustione, & in omnibus predictis; nisi in minutis furtis, & roberiis, quæ facta fuerunt tempore guerræ; sicut de equis, & bobus, & minoribus rebus.* Matthæus Parisius in anno clɔccxvi: *Quod* (Johannes Angliæ Rex) *Arthurum, nepotem suum, propriis manibus per proditionem interfecit pessimo mortis genere, quod Angli murdrum appellant.* Etiam *mortridum* dixere, vel *mordridum.* Concilium Aurelianense apud Ivonem part. ix cap. lxx: *Qui spōte per fraudem, & avaritiam, hominem innoxium occiderit, quod mortridum vocant.* Item Concilium Maguntinense, in Pœnitentiali Romano lib. iii cap. viii: *Per fraudem, & avaritiam, hominem occidunt, quod morthridum vocant.* Ita rectè corrigit Lindenbrogius; ubi *morchidum* ab Antonio Augustino editum. Est in legg. Frisiorum Tit. xx. §. ii: *Si quis hominem occiderit, & absconderit, quod mordritum.* Item Legibus Boiorum Tit. xviii cap. ii, & Ripuar. Tit. xv. Sed & pro eo *mortaudum* legas in Legg. Alamannicis, & Longobardicis: ut satis liqueat, Germaniæ gentes in hoc vocabulo solâ dialecto variâsse. A *mundrum* est *mundrare*, **moorden**: unde *murdrator* & *murdrator*, sicarius, homicida; *murdratus*, interfectus. *Murdrator* est apud Hovedenum pag. cccxlv. Alterum est in LL. Eduardi Confessoris cap. xv: *Sin infra tempus annuum, non posset teneri* (murdrator) *parentes murdrati sex marcas haberent.* Videntur & dixisse pro eo *murdidrare*; nam in Synodo, celebrata apud Theodonis villam, legas de episcopo Joanne inhonestè & inauditè *mordridato.* Ac Vitus Amerpachius corrigendum putat in Constitutione Karoli M. **servum, quem mordricavit*: ubi vulgò *mordricum.*

* Pag. 296. edit. Mogunt. ann. 1602.

Morgengeba, crebrum in Legibus antiquis; uti Ripuarijs, Alaman. Burgund. Longobardicis. Pro eo *morganagiba* est apud Gregorium Turonensem lib. ix cap. xx: *Tam in dote, quàm in morganagiba, h.e. mantutinali dote.* **Morgengab** vocatur Speculi Saxonici lib. i. Art. xx. ex **morgen**, hoc est, *mane*, & **gab**, donum, Belgis **morgengave**, vel **morgengifte**. Feudistæ pro eo ajunt *morganatica*; nempe sic dicitur donatio propter nuptias, quæ fieret matutino tempore ante nuptiale convivium. Diversam fuisse à dote, etsi utraque fieret à sponso, vel sponsi parente; satis indicant Gregorij Turonensis verba, quæ adduximus. Vide & Marculphi Monachi librum ii form. xv. Hotomanni Lex v. *Morganatica*; Lindebrogij Gloss. v. *Morgengaba.*

Mos

Mos Germanis pro palude dictum videtur: nempe pro **more**, ex **moraſch**: quod vel à Belgico **more**, (Flandri utuntur) pro **moer**, **moor/modder**, hoc eſt, cœnum, lutum, limus: vel à **meer**, ſive **maer**, id eſt, mare, unde & **maer**, ſive **meer**, deflexum. Rheginо abbas Chronicorum libro II ad ann. Ioccc LXXX: *Caſtrum munitiſſimum, quod Mosburgk* †*nũcupatur, eò quòd palude impenetrabili locus vallatus.*

† *Ita utraque Francofurtenſis editio, & prior anni 1566. & Wechelina Pictorii an. 1583.*

Muffula, chirotheca hiberna, ex German. ac Belgico **moffel**, pro quo Galli *mouſle*. At chirotheca, quam non æſtate minùs, quàm hieme, geſtamus, *vvantus* ex Germ. & Belg. **wante**; pro quo Galli *gante*, Itali *ganto*, Hiſpan. *guante*. Utrumque habes in Additione primâ Capitulorum Caroli M. & Ludovici Pii, cap. XII: *Abbas omnino provideat, ut unuſquiſque monachorum habeat — vvantos in eſtate, muffulas in hieme vervecinas.* Ac poſterius etiam legas cap. LXXIX.

Mumia caro hominis balſamo, vel myrrhâ, & aloë, aut aſphalto, adverſus corruptionem condita. Habet & conſervandi vim mel, ac cera: ut propriè inde origo poſſit arceſſi. Sanè Arabibus ɒm, mum, *cera*.

Mundium nunc generatim poteſtatem, nunc particulatim tutelam, notat. Conſtitutio Karoli Magni †: *De mancipiis palatii noſtri, & Eccleſiarum noſtrarum, nolumus mundium recipere; ſed noſtra ipſa mancipia habere.* Longobard. Legg. lib. II. Tit. X. leg. I: *In ſua poteſtatis arbitrio, id eſt, ſine mundio vivere.* Et Tit. XXXIV L. IV: *In alterius mundio eſſe.* Tit. XIV. leg. XV. *Pro mundio puella tollant naturales filii tertiam partem.* Et eodem Tit. L. VIII. & IX: *Mundium puella parentibus mortuis ad curtem redit.* Eſt autem *mundium* à **mund**, h. e. os: quia qui alterius eſt tutor, ei ſit vice oris. Vel ab antiquo **munden**. h. e. loqui, quod ab eodem **mund**, ut *orare* ab *os*: quia nempe tutor loquitur pro pupillo. Hinc & idem tutor **formunde**, vel **voormunde**, quaſi *pro ore*, vel pro altero loquens. Niſi potius à verbo **ver-monden**, quod Latinis *eloqui, effari*. Ab eadem origine ſunt *mundius*, & *mundialis*. *Mundius* dicitur, qui ſibi pro ore eſt, ut Belgis **mondich**. i. puber, extra tutelam conſtitutus. Qui & *amund*, vel *amond*, in Legg. Longobardicis lib. II. Tit. XII L. VI: *Si Dominus ancillæ eam liberaverit, & amond fecerit à ſe.* Ubi *amond* notat liberam à tutela. Vox conflata ex privativo a*, & Saxonico **munde**, hoc eſt, tutela, defenſio. Similiter Tit. XXXII. Leg. IV: *Nulli liceat aldio cujuſcunq; qui amund factus non eſt, ſine voluntate patroni ſui, terram, aut mancipium vendere, neque liberum dimittere.* Habes & ejuſdē lib. II. Tit. II. Tit. XXXIV de manumiſſionibus Leg. I.

† *Conſtitutionum Carolinarum pag. 270, edit. Mogunt. an. 1602.*

* *Quale in* amacht, *pro* onmacht, *impotentia animi*; awys. *pro* onwys, *amens*.

Mundialis verò, qui sub tutela est. Flodoardus Histor. Rhemensis lib. II. cap. XIX: *Non dubito, tua id notum esse caritati, quanta nobis Ecclesiastica disciplina, quantusque nostrorum necessitatibus subditorum, & insuper mundialium oppressionibus, quibus quotidie agitamur, cura constringat.* Pro tutela etiam dixere *mundeburde*, vel *mundeburdium*: ut Anglosaxones **mundbyrd**, & **mundboran**. Vocem esse Francicam quæ propriè significet, *tutelam ingenuæ puellæ*, & generaliter *quamvis tutelam*, item *jus Patronatus*, notavit Lazius de Gentium migrat. lib. 3. p. 60. Utitur Burchardus lib. XIX. Decret. † ex Pœnitentiali Romano: *Rapuisti uxorem tuam, & vi sine voluntate mulieris, vel parentum, in quorum mundiburdio tenebatur, illam abduxisti.* Atque hinc lucem capit, quod sæpius legimus, Episcopos fuisse in mundiburdio, hoc est, tuitione, sive defensione Majoris domus, vel ipsius Regis. Exemplo fuerit diploma à Carolo Martello, Majore domûs, datum S. Bonifacio; quod habes apud Pithœum in Glossario, verbo *Missus S. Petri.* Inter alia legas: *Cognoscatis, qualiter Apostolicus vir in Christo pater Bonifacius Episcopus, Missus S. Petri, ad nos venit, & nobis suggessit, quòd sub nostro mundeburde, vel defensione, eum recipere debeamus: quod ita nos gratanti animo fecisse cognoscite. Proinde nos taliter visi fecimus ei manus nostrâ roboratam dare, ut, ubicunque ambulare videtur, cum nostro amore, vel sub nostro mundeburde, & defensione, quietus, & conservatus esse debeat.* Integrarum par ratio Ecclesiarum, & monasteriorum: unde Synodus Confluentina an. DCCCLX; ubi exponit fœdus Caroli, & Ludovici regum: *Volumus, ut Ecclesia, & Casa Dei, & Episcopi, & Dei homines clerici, monachi, & nonne, talem mundubernem, & honorem habeant, sicut tempore antecessorum nostrorum habuerunt.* Chronicon Laurisheimense*: *Monasterium, cum omnibus illuc pertinentibus, in manus, & mundeburdem gloriosi Regis Karoli tradidit.* Habes & in Legg. Baioar. & Ripuar. ac veteribus Formulis. *Mundualdus* in Legg. Longob. & Siculis, tutor; ubi posterior pars vocis est **wald**, potestas: pro quo Belgæ **ge-welt**. Saxonibus **gemundian**, tutari, protegere. Crebrò in I consonum abire solet: unde *jamundlingi*, pro **genundling**; qui se bonáque sua commiserint potestati Episcopi, vel Abbatis: quod facere plerique solent, quo effugerent militiam, aliáque reip. onera. Privilegium Othonis Imp. monasteriis concessum, supplicatione Adaldagi Episcopi: *Si verò aliquis ex libertate voluerit, vel litus fieri, aut etiam colonus ad monasteria supradicta, cum consensu coheredum suorum, non prohibetur.* Pro

† Pag 268

* Scriptoribus rerum Germanicarum editis à Marquardo Frehero pag. 59.

mun-

mundeburde, & *mundeburdium*, etiam legas *mundeburde*, & *mandeburgium:* nempe ut Galli pro tutela *mamburnie:* quod apud Froſſardum Vol.I cap.CLV. Ac Belgis quoque tutor non ſolùm **momboor**, vel **momber** : ſed etiam **mamboer** : unde & vulgo *mamburgius*, *mamburnius*, & *mamburnus*, pro tutore: item à *mamburnus*, *mamburnire*, pro tueri: ut apud Hugonem Floreſſienſem Canonicum, in vita B. Iuettæ, ſive Juttæ, viduæ Recluſæ, cap. IX†: *Timens* (pater Juttæ) *ne pueros contingeret exhæredari, per diſtractionem bonorum, quæ fiebat à matre; abſtulit quidem ei filios aliquamdiu, ut rerum minus eſſet compos ipſa, nec vendere poſſet jus hæreditatis ipſorum abſque conſcientia.* (ſui patris) *qui quaſi pueros mamburnire videbatur.*

† E Mſo Aub. Mirai cod. edidit Bollandus in vitis Sanctorum ad 13 Ian.

Murtiplo, ſtos cordis, exponitur Guntchero Monacho in Hiſtor. Conſtantinopol. De quo plura Meurſius in Gloſſario, voce Μύρτζηφλα.

Muſius, & *muſio*, pro fele, quia mures captat. Nam animal culum hoc, ut *mus*, Latinis, *μῦς* Græcis, ita Germanis etiam **mauſz**, Belgis **muys**, Anglis **a mouſe** : cuncta fortaſſe ab origine Hebræa, quia מוש recedere. Nam recedit de die, ſeque abdit latebris, inde proditurus de nocte. Iſidorus Originum lib. XII. cap. II: *Muſio appellatus, quod muribus infeſtus ſit.* Gloſſæ Arabico latinæ: *Muſium, catium, ab eo, quod catat, id eſt, videt.* Sed de *catandi*, ſeu *cattandi* verbo inferiùs dicetur.

Muſſum, pro ſarmentis, ac virgultis, ex Germanico, ac Belgico, **mutſaert**. Cæſarius lib. VI. Miracul. cap. V: *Cùm pauperes muſſo, quem de nemore collegerant, oneratos præterire cerneret, emeret ipſe.*

Muta ſubſtantivè acceptum Latino barbaris idem ac cavea, aviarium, locus quò ſe aves recipiunt, quando pennas mutant. Fridericus II. Imper. in prologo lib. II de Venatione : *Quædam in conſervando ſanas, etiam quando jam mutant pennas, ut domuncula, quæ dicitur muta.* Imò & *μοῦτα* ſimiliter Græci: ut Demetrius Conſtantinopolitanus Hieracoſophii lib. II. cap. XLIX, & LIII; qui & *μουλιάειν* ibidem dicit, pro includere in mutam. Eſt verò *muta*, non à *mutando*, ut arbitror; ſed à Germanico, & Belgico **muyte**, quod idem notat: indeque Italicum *muda*, vel *muta*, Gallicum *mue*. Etiam *muta* ſumitur pro ſquilla, hoc eſt, Skella, ſive tintinnabulo. Matthæus Pariſius in vita Joannis, XXIII. Abbatis S. Albani: *Tactâ nolâ, cui Muta, vel Scilla, eſt nomen, terminetur ſonus ille.*

* *Inſcriptoribus Bohemicarum pag. 35. edit. Wechel. an. 1602*

Mutoninus, pro ovillus; vel vervecinus, à Gallico *muton*, vervex. Chronicon Aulæ Regiæ de Joanne Bohemiæ rege, cap. X*: *Inventa fuit quædam pellis mutonina, intus, & foris, Hebraicè conſcripta.*

est, ignis. Lindenbrogius ad leges antiquas annotavit, homines rusticos, festo S. Joannis, palo, quem è sepimento extraxissent, circumligâsse funem, ac traxisse huc illuc, donec ignem conciperent; eum stipulâ, ac sarmentis, fovisse, cineres super olera sparsisse, eò quòd putarent, hoc pacto abigi erucas: ac propterea hunc ignem *nodsir*, hoc est, ignem necessarium, nuncupâsse.

Neufrasis sit κεφαλαλγία, sive capitis dolor, si credere fas Gemmæ vocabulorum, ubi legas: *Neufrasis*, hooft-sweer. *Inde neufraticus*, hooft-sweerich. Commentum id unde sit haustum, necdum conjiceve possum.

Nonna quæ dicatur, & unde sit ea vox accepta, exposui lib. I. cap VI. Porrò convenit hoc nomen, tum virginibus, tum viduis, tum etiam meretricibus quondam, sed pœnitentibus. Hoc abunde ostendunt loca veterum, quæ adducam. B. Hieronymus epist. XXII. ad Eustochium de virginitate servandâ: *Quia*, inquit, *maritorum experta dominatum, viduitatis præferunt libertatem, Casta vocantur, & Nonna.* Idem prologum vitæ. S. Hilarionis sic orditur: *In sanctis orationibus tuis memento mei, decus ac dignitas virginum, nonna Asella.* Pelagius, Romanæ Ecclesiæ diaconus, de doctrinâ, & perfectione Sanctorum Patrum libro VII, qui est de patientia, & fortitudine, §. X: *Nonna illa, veni nobiscum ad balneum.* Ubi in Parisiana est *nonne*: sed Rosweidus rectè vidit, *nonna* reponi oportere. Ait verò, *nonna illa*, quasi diceret, ô nonna, cujus nomen nescio, aut non occurrit, aut quod dicere nolim. Ut hic *illa* sumatur, sicuti Græci usurpant suum Κεῖνα, Hebræi פלמוני *palmoni*, ut est Danielis VIII. 13: pro quo LXX φιλμωνί*. Bonifacius epist. XIX: *Si reus inventus fuerit, ut cum velata, & consecrata Domino nonna concubuisset.* Et ibidem, *Fornicantem per monasteria nonnarum.* Apud Benedictum Levitam Capitularium lib. V cap. II: *Similiter & nonna velata eâdem pœnitentiâ contineantur, & radantur omnes capilli capitis earũ.* Quę verba ex synodo à S. Bonifacio sub Carolomanno habitâ anno Ↄ CC XLII. Ităque apud eundē cap. seq. III: *Similiter, & monachi, & nonna.* Quæ ex synodo Leptinensi. Paullus Diaconus in vita Mariæ Ægyptiacæ cap. XVII: *Accipe hac nonna*: ubi sic Maria vocatur, quæ inter pœnitentes erat. Walafridus de vita S. Galli cap. XVI: *Cur filiam tuam, quam nonna illa de te concepit, & genuit, non feciſti tecum venire?* Anastasius bibliothecarius in vita S. Joannis Eleemosynarii cap. X:

* Sive פלני אלמני *Palons Almini, Ruth cap. 4. vers. 1* פלן *pelan, Hispanis inde* fulano.

Obsecro te nonna, Hac tantùm voluisti dare Christo, an aliud aliquid? Et cap. XLVI: *Occasione nonna Pelagiæ, quondam meretricis.* Bandonia de vita S. Radegundis lib. II. †: *Nonnam suam Tridovigiam.* Caroli Calvi Constitut. lib. V tit. XXVI, in adnunciatione H Ludovici Regis cap. IV: *Clerici, & monachi, & nonnæ.* Quæ & ipsa verba habes tit. seq. Flodoardus lib. III. cap. XXVII, de Hincmari Epistolis: *Teutbergæ Abbatissæ pro ordinatione Avennaci monasterii, de numero clericorum, & nonnorum, significans se disposuisse XX clericos, & XL nonnas ibidem consistere posse.* Flotilda in Visionibus: *De quo cùm requisisset, audivit, quòd nonna fieri deberet.* Habes verò & νόννης vocabulum apud Xiphilinum in Domitiano. Moschopulus σὺ δὲ χαθῶν *: Νόννα, χύριον. Nec *nonna* solùm; sed etiam, de maribus, *nonnus* dixere. B. Hieronymus epist. XLVII: *Quæ, in adulationem tui, sanctum nonnumquam coram te vocat.* Arnobius junior, (qui annis prope ducentis post ὁμοούσιον adversus nationes scriptorem claruit,) in Psam. CV: *Si ille, qui sanctus vocatur, & nonnus, sic agit; ego quis, & quotus sum, ut non agam?* Et in Psam. CXL: *Adulantes nobis invicem in præsenti positi, sanctos nos vocamus, & nonos.* Regula S. Benedicti, qui ano obiit Ib XLII, †: *Priores, juniores suos, Fratres nominent: juniores autem Priores suos Nonnos vocent, quod intelligitur paterna reverentia.* Et inde Synodus Aquisgranensis, anno habita Ib CCCXVI: *Ut qui præponuntur, Nonni vocentur, hoc est, paterna reverentia.* Quæ ipsa verba, præter additam interpretationem, ex hac synodo habes Additione Kapitularium I, cap. LIV. Cæsarius lib. I Miracul. cap. VII. *Hæc mihi dicta sunt à nonno Frederico monacho, qui tunc præsens fuit, cùm vir sanctus ista peroravit.* Item cap. XXVII: *Et sicut mihi dicere solitus erat nonnus Conradus, senex monachus noster.* Et cap. XXXV: *Nonnus Theodericus de Lureke, tunc novitius, quondam Canonicus Bononiensis.* Adhæc lib. III cap. XXXIII: *Cùm videritis nonnum Conradum, novitium Vilariensem, dicite ei, ut caveat sibi.* Item lib. V cap. V: *Novitius iste nonnus Alexander fuit, nunc Prior in Claustro.*

† *Apud Surium in Vitis Sanctorum ad 13. Aug.*

* Pag 93.

† *Leo Marsicanus Chronici Casinensis lib. I. cap. I.*

Nonnana etiam, vel *nonnanis*, pro *nonna*, dixere; & *nonnanus*, pro *nonnus*. Ita apud Anfegisum in Kapitul. Karoli M. lib. I cap. XVII lemma est: *De Clericis, & nonnanis.* Ac subditur Canon: *Quod non oporteat mulieres ad altare ingredi.* Item apud Benedictum Levitam lib. V. cap. LXXVIII: *Ut condignam professioni eorum custodiam habeant canonici,*

vel

monachi, atque nonnanes, ne detur eis occasio malefaciendi, quod absit. Similiter lib. VII. cap. CCCXVI : penè iisdem verbis, quibus retulimus paullò antè ex lib. V cap. II. Sed illic *nonna*, hic *nonnanes*. Traditiones Fuldenses lib. II, n. XXXVIII*: *Reliquia, quas Einhildis abbatissa donavit,* * Pag. 509
& tradidit illis nonnanis. Atque hinc Gallis *nonnains*.

Notnumfti in Glossario Latino-Theotisco exponitur *violentia*. AC in LL. Frisiorum Titulus est *de Notnumfti*. Lex verò incipit: *Siquis rem quamlibet vi rapuerit*. Lindenbrogius addit in Glossario, legi campse vocem in Speculo Saxonico lib. I. Artic. XLIII. Nam ubi *Latinè* est, *Violentiarum actione*, Germanicè esse, **Notnumfftige klage**. Et lib. III. artic. I, germanicè legi. **Alle levende ding / dat in der notnunft was / dat schal men houeden**. Ubi *Latinè*, *Omnia huic reatui* (violentiæ) *præsentia animalia ut decollentur*. Sermo autem est de pœna, quæ domum, & jumenta maneat, uxore alicujus, aut filiâ violatâ. Cæterùm in Lipsiensi editione anni CIↃ IↃ LXI, neutro in loco reperio **nodnumfftige**: sed priori quidem, **in nothaftige klagen**: posteriori autem, **bei der nothogung**.

Novigildus quid, & unde sit, liquet ex iis, quæ in *Geldus* diximus, & in *Oftogild* cap. proximo adferemus.

Nusca, orbiculus ille, cui hamus sive uncus immittitur. Glossar. Latinotheotiscum: *Fibula, nusca*. *Fibula* est aduncum illud, quod orbiculo immittitur: *Græci* ὀφόλιν vocant, quia transfigat; unde & *fibula morsum* dicit poëta. Belgis **gespe**. *Nusca* verò est ab Germanico, & Belgico, **noesch**, vel **nuesch**. h. e. obliquus. Habes in legibus Anglorum, & Werinorum, Tit. VI. §. VI: *Mater moriens filio terram, mancipia, pecuniã dimittat: filia verò spolia colli, id est, muranas, nuscas, monilia, inaures, vestes, armillas, vel quicquid ornamenti proprii videbatur habuisse*.

CAP. XIV.

De cœptis ab O: qualia oberos, *pro villa ruptura: ac pro carceris custode,* obscurio; *qui &* scurio, *vel* scurro, *dictus videtur*. Oftogilt, *pro octuplici mulcta: ubi & de* niungeldo, *quasi novem geldis, seu gildis; item* angilde *pro simplici pretio*; bigild, *& trigild, pro duplici, & triplici geldo*. Offa, *pro loculo non dici, sed* noffo, *vel* naufo. Olca, *pro agro fœcundo*. Ordaleum *pro purgatione per ferrum candens, vel aquam*. Ostarhalt, *pro orientalis maris sinu*.

De

DE incipientibus à quarta vocali nunc videamus.

Oberos habes in *Legg. Longobard.* lib. I tit. XXXVI. §. IV: *Si servus Regis oberos fecerit.* Quid verò sit, inde non colligas: at ejusdem libri Tit. XXIV *Leg.* V. & VI: ubi idem dicuntur *oberos*, & *curtis ruptura.* Per *curtem* intellige villam, vel hortum, more gallico: Germani pro eo **obe**, vel cum spiritu **hobe**, quod nobis **hoeve**: posterior vocis pars est **ros**, vel **rio**, sive **risse**, quod aliis **rete**, h. e. ruptura; uti quod nobis **ryten**, id Germanis **reissen**, sicut Græcis ῥήγνυμι, *rumpere.*

Obscariones, carcerum custodes, ut glossarium exponit. *Legg. Longobard.* tit. LV. leg. XIX: *Causa per sacramentum obscariorũ cum actoribus finiatur.* Chronicon Sangallense lib. II. de Carolo Magno†: *Dixit nominatus, non revera Episcopus, ad ostiarium, vel scarionem suum; cujus dignitatis, aut ministerii viri, apud antiquos Romanos edilitiorum nomine censebantur.* Ac suspicatur doctissimus Lindenbrogius, eundem *scurionem* vel *scurronem*, vocari in martyrologio veteri: ubi in vita S. Victoris legas: *Amputatum est caput ejus ab scurione.* Et post pauca: *Fecit eas incendi ante se ab scurrone.*

† Pag. 378

Octogild, vel *octogilt*, pro octuplici valore, æstimatione, mulcta: à *geldum*, seu *gildum*; de quo vidimus cap. VIII. Papias: *Octogilt, mulcta octo denariorum.* Usæ *Leges Longobardicæ* lib. I. tit. VIII. leg. I; tit. XIX, leg. VI, & XIII; ac aliàs sæpe. Similéque *novigildus*, pro novemplici valore, vel mulcta. Lex Burgundionum tit. VIII §. I: *Et post sacramentum potuerit fortè convinci, in novigildo se noverit redditurum.* Et tit. IX: *In novigildo secundùm pretia à nobis constituta.* Similiter tit. XIX. §. XI, & alibi. Item in legg. Alamannicis, & Boicis. Pro eo & *niungeltum* legas. Nempe, pro varia dialecto gentium Germaniæ, variabat hoc vocabulum. Nec compositâ semper voce usi, sed etiam partibus ejus dissolutis. Lex Alamann. à Goldasto edita tit. XLIX: *Si quis liberum de terra effodierit, quicquid ibi tulerit, novem geldis restituat.* Atque hæc de *gildi* voce cum numero octono, vel noveno. At verò etiam conflatur cum unitate, duplo, triplo. Nam *angilde, angildus*, vel *angildum*, dixere de simplici valore, ex Saxonico **an**, pro **een**, & *gildi* vocabulo. LL. Inæ can. XX: *Si tuus geneath, id est, villanus, furetur, & aufugerit, admone eum de angelde: & si non habeat, redde tu angelde, & non sit ei in aliquo remissius.* Ac pluribus id probarem, nisi jam fecisset in glossario suo Spelmannus. Pro *angelde* etiam κῷ διάλεκτ dicitur *unogildo.* LL. Inæ

Inæ Missæ prope finem: *Siquis rectum declinet, vel aufugiat, persolvat uno gildo.* De Duplo, & triplo, quod dixi, liquet ex twigild, pro duplici valore, à twi, vel twee / hoc est, duobus; & *trigild*, à tri, vel drie, hoc est, tribus. *Trigildum* habes in LL. Burgundicis tit. LXII, & LL. Alfredi Reg. Anglo-Saxon. cap. XL. item Alfredi, & Gurtranni Reg. cap. III, Juticar. lib. II cap. XCVII, XCIX, atque alijs. Atque ibidem & twygield reperias.

Offa, vel *aufa*, vasis genus esse, ac sic usurpari in L. Salica Tit. XVII §. VIII, traditum ei, qui Clemangi glossas addidit. Sed legendum *noffo*, vel *naufo*, quod ligneum capulum notat: ut superiori cap. observatum.

Olca Gallicum de quo sic Gregorius Turonensis de Gloria Confessorum cap. LXXIX: *Haut procul à basilica campus tellure fecundus (tales enim incolæ olcas vocant) & hic datus basilicæ sanctæ fuerit.*

Ordaleum Saxonibus, & Anglis, dicebatur probatio per aquam gelidam, vel fervidam, aut candens ferrum: de qua multa Iuretus ad Ivonis epistolam LXXIV. *Ordaleum* idem, ac Germanicum, & Belgicum oordeel, h. e. judicium. Quippe probatio hæc *judicium* dicta, quòd vox illa sonat. Itaque eum, qui aquâ frigidâ probandus erat, sic adjurabant: *Adjuro te per evocationẽ Domini nostri Jesu Christi, & per judiciũ aqua frigida; adjuro te per Patrem, & Filium, & Spirit. S.* &c. Candentium vomerum judicium subiit Emma, mater Regis Eduardi Confessoris: de quo Ranulphus Cestrensis lib. VI cap. XXIII: ut præteream Polydorum Virgilium, & Nicolaum Harpsfeldium; qui plenius de Ordaleo perscripsit.

Ostarsalt, ex German. & Dan. oost, orientale, & salt, id est, sal, salum. Ita Aimoinus lib. IV de gestis Francorum cap XCVI. Firmat quoq; Rhegino abbas, Chronicorum lib. II: *Ab Orientalis maris sinu, quem illis Hosarsalet dicunt.* Ubi *Ostarsalt*, vel *Hostarsalet*, malim.

CAP. XV.

Accessum adea, quibus princeps litera est P. Palefredus, *vel* palfredus, *pro equo.* Pallingus, *pro palmus, apud Luitprandum vitiosè scriptum videri.* Pancerea, *pro loricâ hamis consertâ.* Parcus, *pro septo.* Partica, *pro corio.* Perruqua, *pro galericulo.* Perulus, *pro unione, vel margarita.* Pinca, *pro subula.* Pitancia, *pro ciborum deliciis.* Ploum,

pro aratro biroti, Pluslaib, *de ictu vulnus faciente, & livorem corporis*. Prisona, *pro carcere*, prisones, *vel* prisiones, *pro captivis, sive in carcerem compactis*: prisonerius, *pro eo, qui alterum conjecerit in carcerem*: imprisonare, *pro in carcerem mittere*. Procolpus, *pro ictu* Propina, *pro oblatione gratuita. Alamannica esse* pulepruſt, *pro vulnere ex ictu*: pulslach, *pro tumore*, ex eodem.

PRoximum in literis locum obtinet P: unde quibus, ortu ipso barbaris, initium sit, nunc carptim explicabo.

Palefredus vel *palfredus*, equus; non tamen simpliciter; nec enim mansionarius, sed cursualis exponi solet: ac crediter esse à Gallico *palefroi*, unde *palefrenier* hippocomus, equorum, ac stabuli curator. *Palefrenarius* is in Concilio Pisano II †. Sed origine est Latinum; non quidem à parandis frenis, quod est in gallico Roberti Stephani dictionario *; sed à *paraveredus*: quâ de voce, ac eâdem de illâ *palefredi*, & alijs, dicemus in vocibus barbaris originis Latinæ. Nunc contentus ero, loco penè alieno, unicum adferre locum Guilielmi Tyrij, belli Sacri lib. XIII cap. XXVII: *Miserat praedicto nobili viro, per quendam familiarem suum, palefredum albissimum, argento ferratum, freno, & cæteris argenteis phaleris redimitum, exemeto coopertum albissimo, ut in omnibus candor niveus consonaret*. Ex Gallicis verbis *par le frain* componit Palefredum Mericus Casaubonus de ling. Angl. vet. p. 186.

† Pagina 156

* Anni 1549

Pallingus dispiciendum an medio ævo dixerint. Apud Luitprandũ, in Legatione ad Imperat. Nicephorum Phocam, habes †: *Residentibus nobis ad mensam sine latitudine longam, pallingi latitudine tectam, longitudine seminudam*. Equidem assentio ijs, qui *pallij*, vel, quod longè malim, quadam ὑπερόλῃ, *palmi* legunt pro *pallingi*.

† Pag. 99 ed. Ingolstadiens. an. 1600.

Pancerea est illud pectoris tegumentum, quod græci vocant θώρακα λεπιδωτὸν, vel φολιδωτὸν, Latini loricam squamis horrentem, sive ex annulis æneis aut ferreis textilem. Est ea vox ex Germanico **panzer**, sive Belgico **panser**; pro quo & Itali *panziera*. Constitutiones Neapolitanę lib. I. tit. IX: *Præsetis lege omnibus regni nostri fidelibus prohibemus, ut nullus arma molita, & prohibita, cultellos, & enses, lanceas, pancerea, scuta, vel loricas, clavas ferreas, & etiã alia omnia, quæ nocẽdi magicauſſã, quam alterius cujuscũq; licitis operis gratiâ, sunt parata, secũ deferre præsumat*. Et tit. X: *ut pancereas, & loricas indutas non deferant*.

Tu-

Turocius Chronicorùm Hungar. lib. II cap. LXIV: *Habebatq; Sanſon ſub tunica panceriam, & præ gravamine lorica natare non poterat.*

Parcus pro ſepto, à Germanico pferch, Belg. parck, vel perck, Anglis perke, imò & Gallis *parc*; unde ijſdem *parquet*, Belgis parket Lex Ripuar. Tit. LXXXII §. II: *Si quis peculium alienum in meſſe apprehenſum ad parcum minare non permiſſerit, xv ſol. culp. jud.* Lex Anglio-rum Tit. VII §. I: *Qui gregem equarum in parco furatus fuerit, in triplum componat.* Lex Bojorum Tit. IX cap. II §. III: *De illo granario, quod parch appellant, tribus ſolidis componat.* Nec tamen planè idem eſt, ac *mita*: de quo ejuſdem tituli capite prox. *De mita vero, ſi illam detegerit, vel incenderit, cum* III *ſol. componat.* Interim res ſunt vicinæ: de quo libro ſeq. Uſus & *parci* voce Eduardus Rex LL. cap. VII: *De boſco, de prato, & aquis & molendinis, parcis, vivariis.* Item Pariſius non ſemel. Conf. Somneri Gloſſarium.

Partica, βυρσίνη, Corippo. Idem arguit vetus Juvenalis ſcholiaſtes, cùm, quod poëtæ eſt *pauperiorum*, explicat *corrigiam particam.* Atque hic ad oram codicis ſui adſcripſerat Joſephus Scaliger, inde dici *particarios.* Eſt verò *partica* ex barbaro vocabulo *partus*, ſignificante *corium.* Auctor Hermeneumatum: *Culeus, tunica ex partu in modum eronis facta.*

Perruquam vocant vulgò, quæ *capillamentum* Suetonio in Caligula cap. XI: *Ganeas, atque adulteria, capillamento celatus, & veſte longâ, noctibus ambiret.* Item *galericulus* eidem in Othone cap. XII: *Galericulo capiti, propter raritatem capillorum, adaptato, & annexo, ut nemo dignoſceret.* Tertullianus de cultu feminarum cap. XII: *Affigitis præterea neſcio quas enormitates ſutiliũ, & textilium capillamentorũ; nunc in galeri modũ, quaſi vaginam capitis, & operculũ verticis; nunc in cervice retro ſuggeſtum.* Deſignat idẽ Valerius Flaccus in VI Argonaut.

Tenuia non illum candentis carbaſa limi,
Non auro depicta chlamys, non flava galeri
Cæſaries, pictoque juvant ſubtemine bracæ.

Et Hieronymus ad Marcellam: *Quæ capillis alienis verticem ſtruunt.* Venuſtè ejuſmodi galericulum, quia ex pelle erat, cui adſuti erant capilli humani, calceo cõparârunt homines feſtivi: unde & jocus iſte apud Martialẽ lib. XII epig. XLV: ubi utentibus eo ait eſſe *caput calceatũ.* Quaſi galericulum illum Belgæ dicerent hooft-ſchoene; ut chirothecas nuncupant hant-ſchoene. Epigramma hujuſmodi eſt:

Hedinâ tibi pelle contegenti
Nuda tempora, verticemque, calva,

Festivè tibi, Phœbe, dixit ille,
Qui dixi caput esse calceatum.

Pernlus, pro *unione*, vel *margaritâ*, sive (ut Persius vocat sat. II) *concha baccâ*, legas apud veterem Persij interpretem. Sed usitatius pro eo *perula*, & *perla*. Mirum verò, nec eo, literato hoc seculo, abstineri à Josia Quercetano lib. I de veterum medicina, atque alijs. Vox est ex eo, quod Germani dicant **perle**; imò & Galli, gentesque aliæ. Quorum exemplo Matthæus Parisius *perlam* vocat non in Historia solùm ad an. clɔ ccLIV; sed etiam in vita abbatis Guarini: *Innumerabili margaritarum, sive perlarum ordinatâ positione*. Similiter S. Odericus de Foro-Julij, Peregrinationis suæ cap. primo, §. IV: *Portant, super capita sua, fasciola aurea de perlis preciosis*. Et cap. II §. IX: *Illic* (in regno Mobar) *tot bona perla reperiuntur, sicut in aliqua parte mundi*. Item cap. III, §. XIII: *Rex istius terra bene trecentas perlas in collo suo portat*. Et paullò pòst: *Dicitur, quòd Rex plures habeat pretiosas gemmas, & perlas, quàm aliquis in hoc mundo*. Item Marchisinus de Bajadon, in Appendice, quam Oderico adidit: *Istud autem galerium* (capitis est tegumentum) *pront audivi à fratre Oderico, ex gemmis, & perlis pretiosis, factum est, & plus valet, quàm tota Marchia Tarvisina*.

Pinca Italis subula, vel graphium. Pincis ejusmodi interfectum esse S. Felicem Nolanum, atque inde *Felicem in Pincis* nuncupari, legas apud Jacobum de Voragine, nec non Petrum de Natalibus. Quibus faciliùs fides haberetur, si tale quid vetustiores de tam vetusto martyre prodidissent. Sanè ex antiquis, qui graphijs discipulorum perijsse referantur, non alij nunc animo occurrunt, quàm hi duo; Cassianus, cujus memoria celebratur XIII Augusti, & Joannes Erigena, sive Scotus, Caroli Calvi Imp. æqualis: de quo id ex Matthæo Westmonasterienst, & Guilielmo Malmesburienst, prodebamus Historiæ Pelagianæ lib. VII Parte IV *.

* Pag. 741. & 742.

Pitancia, vel potiùs *pitancia*, à Gallico *pitance*, pro obsonio, vel lautiori ferculo. Sic usurpat Cæsarius Haisterb. lib. VIII Mirac. cap. XI: *Omnes pitancias sibi appositas recusabat*. Sermo est de pisce, quem Abbas miserat. Pro eo *pictantia* est lib. VIII cap. XCIV. At aliud *pitacium*, & *pitaciolum*, ex Græco πιτάκιον; de quo inferiùs I, 3. c. 35.

Plouus est aratrum duas habens rotas, à Longobardico, ut videtur, **plò**; quod integrius Saxonibus **plog**, Germanis; **pflug**. Quę aratrum notant. Dani hodiéque **plowen** appellant. Utuntur Leges Longobardi-

bardicæ lib. I Tit. XIX L. VI: *Siquis plovum, aut aratrum alienum, iniquo animo scapellaverit, componat solidos quatuor; & si furatus fuerit, componat in octogild.* Quem locum mirificè in glossario adducit Clemangis editor. Nam pro *plovum* scribit *pralonum*, ac *capellaveris* pro *scapellaverit*. Quod verò dixi de rotis duabus, id glossis comprobatur: in quibus est: *Plovum, quod habet duas rotas.* Ac Plinius lib. XVIII cap. XVIII, varia vomerum genera ait: *Gallia verò addiderunt rotulas, quod genus vocant plaumorati.* Ita quoque est in antiqua editione Parmensi an. CIↃCCCCLXXVI. Sed glareanus, comment. in Cæsarem, legere jubet *plugrati*, ex plug, aratrum, & rat, h. e. rota. Martinio in Etymolog. *ploamrats* videtur ex plo, aratrum, am, ad, rat, rota.

Plustaib Germanicum ex bloß nudum, & laib, corpus: de ictu, unde in ipso corpore vulnus vel livor existat: ut longobard. Legg. lib. I Tit. VIII. *Leg.* XXIV: item de spoliis corporis, quod armis vestibusque exuitur, ac nudum ex in relinquitur: ut in ejusdem libri tit. IX leg. III.

Prisona, carcer; qui *prison* gallis, & Anglis. Video, esse, qui ex *prehensus* dicant esse *prensus*, à prensus *prins*, ex hoc *prss* & *prison*. Sed quia hoc etymon longè adeò arcessitum, illi in iis, quæ potiùs originis barbaræ videantur, adsignavimus locum. Nec tamen displicet, qui posteriores *prindere*, pro *prendere*, dixerunt; item *prisum* pro *prensum* (de quibus in *proprindere* & *Misprindere*, agemus*) eò à *prisum* esse *prisona*; ut in *prisona* valeat, in prehensione. Sic legas ni Chartis Normannicorum †: *Comes Leceſtria, & omnes prisones, & hostagij prisonum, prout divisum est hinc inde, liberabantur. Prisonam*, pro carcere, dixit apud Matth. Paris. Joannes III Angliæ rex in Charta sua ad an. CIↃ CCXV: *Si non habeat, unde redimi possit, jaceat in prisona nostra, per annum unum, & unum diem.* Inde *prisones*, captivi, in carcerem conjecti. Idem Parisius in literis Comitis Richardi ad an. CIↃ CC XII: *Videlicet quòd redderet prisones captivatos.* Pro eodem *prisionem* ait Beka in Chronicis non semel. Ut in Conrado Episcopo XXII: *Quem cũ alijs captivis, à prisione solutis, remisit ad civitatem propriam.* In Hereberto episc. XXVI: *Audiès præcordialẽ sororium suum in prisione detẽtũ.* In Theoderico, episc. XXXI: *Quẽ Theod. Comes jussit extẽplo per Henricũ Grus† apprehendi, ac in prisone carceris districtissimè catenari.* In willebrãdo ep. XXXV: *Et per breves induias à prisone demissi.* Est & in Stilo

*Libr. hujus cap. 24. & lib. 4 cap. 17.

†Pag. 1055.

†Mallem dixisset, Gruẽ. Nam Belgis dicebatur Craen: ut videmus ex Chronicis Belgicâ perscriptis linguâ Craen verò Latini grus.

Stilo Antiq. Parl. cap. XIX: *Item cùm aliquis propter injuriam per ipsum commissam est condemnatus in aliqua pecunia summa regi, & parti: & dicitur, quòd tenebit prisionem, donec parti satisfecerit de parte ipsum contingente.* Hinc *prisonerius*, Lapsum hic Vossium notat Somnerus glossario, pro eo, qui ob debita, vel aliud, aliquem in carcerem compingi curat. Carolus VIII gall. R. Edict. de Appell. Relat. † *Si verò materia personæ detentionem requirat, prisonerij appellantes unà cum chargiis, & informationibus, ad curiam superiorem, ut procedatur ad ulteriora, sicut rationis, adduci mandabuntur.* A *prisona* quoque est *inprisonare*, pro in carcerem mittere. Est apud Matthæum Parisium, in charta libertatum à rege Joanne concessarum, ad an. clɔ ccxv: *Nullus liber homo capiatur, vel imprisonetur.* Item in Additamentis Matthæi Parisii: *Justitiarium suum, quem tenebant imprisonatum.*

Procolpus, ictus, contusio, vulnus; à *colpus*, quod à Gallico *coup*. Lex Ripuaria tit. LXXVII: *Si procolpus ei exeusserit, & eum interfecerit.* Gallicum *coup* fortasse est à κοπὴ *incisio, contusio*: quod à κόπτω, *seco, saucio, vulnero.*

Propina, quod ab dignitate auctis Ecclesiastica sponte datur curiæ, Romanæ. Germanis eam vocem tribuit Nicolaus de Clemangis libro de annatis non solvendis*: *Et talis oblatio, & gratuita datio, juxta vulgare Italicum dicta fuit SERVITIUM, & secundum Alemannos, PROPINA dicitur.* Sed de hoc pluribus lib. seq.

Pulepruſt, & *puleslach*, legas quidem in Legibus Alamannicis, & Bavaricis: sed quò Latina Germanicis reddantur. Ut penè ijsdem verbis in Alamann. tit. LXV. §. VII, & Bojorum tit. III cap. I. §. IV: *Si brachium fregerit, ita ut pellem nõ rumpat, quod Alemanni PVLEPRVST dicunt.* Item ijsdem prope verbis Alemann. tit. LIX, §. I. & Bojor. tit. III cap. I. & tit. IV. §. I: *Siquis alium per iram percusserit quod Alemanni PVLESCHLAG dicunt.* Est verò in utroque prior compositi pars **puyle**, seu **bule**, tumor ex percussione; unde **pulen**, vel **puylen**, tuberare, protuberare. Posterior pars in priori **pruſt**, *ruptura*: in altero **ſchlag**, ictus, percussio.

CAP. XVI.

Barbara inchoata à Q solum attinguntur, quia fere omnia originem habeant Latinam. E cœptis ab R hæc memorantur. Rabiola, *de quibusdã ciborum deliciis.* Racimburgi, *pro judicibus, qui Comitis in tribunali adsiderent.* Rasta, *pro certâ itineris mensurâ.* Rauba, *vel* raupa, *pro veste.* Rauseus, *pro sarmentitius.* Reburſus, *pro crispus, ut* reburſio, *pro*

pro crispatio. Regardator, *pro eo qui studiosè aliquid curat.* Reipus, *pro pretio, quod viduæ datur connubij caussâ.* Rhedo, *pro iis, quæ ad mulieris cultum faciunt.* Ribaldus, *pro nebulone.* Riga, *pro vestigalis genere.* Roalia, *pro genere lintei pretiosi.* Roba, *pro vestimento.* Roberia, *pro rapiu.* Rocha, *pro rupe.* Rocus, *vel* roccus, *pro tunica.* Rochetum, *pro eodem. Item* ruchus, *ac fortasse* ragus, & rachana, & froccus. Rodaticum, *vel* rotaticum, *pro foragio, sive jure ex vino minutatim divendito.* Romscot, *pro denario ex Anglia à qualibet familia Romam mitti solitâ.* Rotta, rutta, *vel* ruta, *pro globo, seu multitudine hominum.* Rumbula, *fœdum in anus convitium.* Runcinus, *pro canterio, uti* averius, *de equo jugali.* Ruoda, *pro multa cxx solidorum.* Ruptarius *fortassis pro equite.*

Sextum, & decimum in literis Latinis locũ vulgò Q sibi vindicat. Est tamen eadem litera, ac C: unde eâ uti noluit Licinius Calvus. Sanè olim sonus idem; & videmus, in compositis promiscuè sumi: quâ de re abunde diximus lib. I de Arte Grammatica, cap. XVIII, & alibi eopse opere. Atque ab hac caussa est, quòd hic qualis qualis quidem numerus sit barbarorum, quæ originem ducant à Latinis, vel græcis: at exiguus prorsus illorum, quæ, barbara ipsa, ortum quoque trahant à barbaris. Quale, ut puto, *quarelli*, vel *querelli*. Sic dicuntur majores sagittæ, quæ & Angli‹ **quarellæ**. Matthæus Parisius Historia Angl. ad an. clɔ ccLIV: *Tuleruntque aliqui regiorum nunciorum, in argumentum fidei, & veritatis, mira spicula magnitudinis (quarellos vocant) ab arcubalistis trajecta.*

Sunt & alia ejus generis: sed, ut dixi, longè pauciſſima. Quare ad liquidarum quartam, quæ proxima est, accedo.

Rabiola, quædam ciborum deliciæ: fortasse sic dictæ quasi *ribiola*, ut signentur uvæ crispæ, quæ Italis *ribes*, Belgis **aelbesien**, h. e. nobiles baccæ. Giraldus, archiepiscopus Burdegalensis, epistola de crudelitate Tartarorum†: *Paterinorum bibi vina, rabiolas, & ceratia, & alia illecebrosa, comedens.*

Racimburgi, vel *rachimburgi*, vel *racinburgi*, aut *rachinburgi*, erant judices, qui grafioni sive Comiti ad judicandum adsiderent *. Lex Salica tit. LII. §. III: *Tunc grafio congreget secum septem rachimburgios.* Similiter paullò pòst: *Statim rachimburgi pretium adpretiatum, quantum debitum, quod debet, valuerit, de fortuna illius tollant.* Itẽ tit. LIX

† *Apud Matth. Parisium ad ann.* 1243.

* *Suspicor, quia* T *ante* I *vulgò pronuntiari solet, ut* C: *quo modo* justicia *dicunt pro* justitia; *etiã* racimburgos *obtinuisse pro* ratimburgus: *conflatâ voce ex* rat, *vel* rath. *consilium, &* burg *arx, oppidũ. Quomodo* racimburg' *sit consiliarius burgensis, sive Senator aut judex civitatis.*

LIX. *Siquis ad mallum venire contemserit, & quod ei à rachimburgis judicatum fuerit, implere distulerit.* Et seq. *Si adhuc tunc rachinburgij despexerint, nec legem dicere voluerint.* Item L. Ripuar. tit. XXXII §. II: *Cum tribus rachimburgiis in arraho tollant.* Et tit. LV. Apud Benedictũ Levitam lib. V cap. XIV. Capitul. Pipini tit. VI: *Si caussa suâ ante ipsum Comitem fuit, & ante racimburgos.* Incertus primâ formularum veterum†: *Dũ hac caussa apud ipsum Comitem, vel ipsos racimburgios, diligenter fuit inventa, vel inquisita, & legibus fuit definita.* & cap. IV: *Proinde talster ab ipsis missis Dominicis, vel illo Comite, seu ab ipsis Racimburgiis ipsius advocato —— fuit judicatum.* Item Variarum formularum XXVI, sive postremâ, quę inscribitur, Cautio de infracturis*: *Exinde ante illum Comitem judicare feciſtis: & ego hanc causſam nullatenus potui denegare. Sic ab ipsis racimburgiis fuit judicatum.* Traditiones Fuldenses lib. II num. XXXVIII†: *Totum, & ad integrum tradiderunt coram testibus, & regimburgiis.* Originem nominis optime vidit illustris & doctissimus Hermannus Comes Nivenarius, in dissertatione sua de origine & sedibus priscorum Francorum, ubi sic scribit: *Rachimburgij dicuntur Commissarij, ad componendas litenis statuti.* **Rachten** enim componere: **burgen**, *fidejussores.* Vid. Somnerij Glossarium.

† Pag. 196. edit. Parisiis vel Bignoniana.

* Edit. ejusdem pag. 413

† Pag. 509.

Rasta, quod Græcis στάδιος, Latinis mansio, propriè itineris tantum, quantum absolvitur, priusquam quiescas; à germanico **rasten**, pro quo alij **ruſten**, h. e. *quiescere.* Unde & **raſte**, pro penso; & Belgis etiã **raſte**, pro **ruſte**, quies, remissio, otium. Ac id esse *rasta*, monitum etiam Josepho Scaligero in V de Emendatione Temporum. Cui præivit in eo B. Hieronymus in Joëlem cap. III. *Vnaquaq; gens certa viarum spatia suis appellat nominibus. Nam & Latinis mille passus vocant, & Gallis leucas, Persæ parasangas, & rastas universa Germania, atq; in singulis nominibus diversa mensura sit.* Joannes de Thwrocz in Chronicis Hungaricis cap. XII: *Hæc civitas* (Tulna) *nostro ævo ducatui Austriæ subjecta est; & tres rastas distat à Vienna.* Valde affine est Græco vocabulo ῥαστώνη, quod interdum significat otium, & animi relaxationem.

Raupa, vel *rauba*, generatim signat vestimentum, atque adeò omnem supellectilem. Est à Gallico *robbe*, quod notat vestem, ac sæpe togam, vel tunicam. Marculfus Formularum veter. lib. I. num. XXIX: *Quasi vos, nullâ manente causſâ, in via adsalisſetis, & graviter leveraſſetis, & raupa sua in solidos tantos eidem tulisſetis, vel post vos retineatis indebi-*

indebitè. Ac propè eadem verba habes ejusdem libri formulâ XXXVII. Item, Formularum veterum XXXVI, sive postremâ, quæ est de infra-&turis: *Exinde annonam, vel aliam raupam, in solidos tantos furavi.* Legas quoque in Legg. Alamannicis Tit. XLIX: *Si quis hominem occiderit, quod Alamanni mortaudo dicunt,* IX *Weregildis eum solvat, & quicquid super eum rauba, vel armatulit, omnia sicut furtiva componat.* Quibus locis per *raupa* vestimenta inter alios etiam intelligit Ludovicus de la Cerda Adversariorum Sacrorum cap. CXXII. num. X. Interim *rauba* etiam notat spoliationem, raptum, ereptionem; à Germanico rauben/ hoc est, rapere. Liquebit hoc ex iis; quæ inferiùs in verbo *raubare* dicemus.

Ranseum, sarmentitium. Nempe veteres Germani rans dixere, quod nunc Belgæ rijs/ hoc est. virga, surculus, sarmentum. Uti verò *surculus*, quia surgat ex arbore (non, quod Festus credidit, à *surus*, unde *surulus* veniret) ita & rijs à rijsen, h.e. surgere, oriri. Jonas abbas in vita S. Wulfranni, Archiepiscopi Senon. *Locorum palustrium, quæ plena erant longissimis ranseis virgultis.*

Reburſus, crispus, retrorsum iens: *reburſio*, crispatio; itus in cõtrarium: à Gallico *rebours*, retrorsum, in contrarium. Chronicon Beccense*: *Antequam Hermanni, Duce Vilhelmo, Angliam debellarent, fuit in Neustria (quæ nunc Normannia vocatur) vir egregius, nomine Giſlebertus, genere, & nobilitate præclarus, qui abbabundine capillorum primus Crispini nomine dicitur insignitus. Nam in sua primæva ætate habebat capillos crispos, & rigidos, &, ut sic dicam, reburſos, ad modum ramorũ pini, qui semper tendunt sursum: quare cognominatus est Crispinus, quasi crispus pinus. Quã capillorũ reburſionem videmus adhuc iis, qui de ipsius Giſlibertigenere descendunt. Unde & ipsi eodem cognomine à cæteris Normannorum filiis dirimuntur.* Sed quod à pinûs similitudine putat esse *Crispinus*, id ridiculum est. Ut enim à *Longus*, *Longinus*: ab *Augustus*, *Augustinus*; à *Iustus*, *Iustinus*, à *Macer*, *Macrinus*: sic à *Crispus*, *Crispinus*. Ap. Persium mentio Crispini. Et quis Crispum Sallustium nescit?

* *Apud Ludovicũ de la Cerda Adversariorum Sacrorum cap. 184. num. 27.*

Regardator, observator, curator, à Gallico *regardeur*, inspector, inviseur, uti hoc à *regard*, intuitus, observatio, cura: unde & *regarder*, oculis intentis obtueri, introspicere, perspicere. Et *regardi*, & *regardatoris* vocibus, usus Joannes Angliæ Rex in libertatibus Forestæ, apud Matthæum Parisium ad Ann. MCCXV: *Regardatores nostri eant per forestas ad faciendum regardum.* Et mox: *Fieri debet regardus de tertio anno in tertium annum.*

Reipus, vel *reippus*, quid sit, docet Lindebrogius his veteris glossarii verbis: *Reipus de sponsaitiis viduarum. Pretium emtionis vidua matrimonii caussa.* Lex Salica tit. XLVI §. II: *Si verò ista non fecerit, & sic eam acceperit, ille cui reippus debetur,* II *D den. qui faciunt sol.* LXII *S culp. jud.* Et §. seq. *Si autem, quæ superius diximus, omnia secundum legem impleverit, & tres solidos, & denarium ille, cui reippus debetur, acceperit, tunc eam legitimè accipiat.*

Rhedo quid sit, indicant hæc verba in legibus Angliorum, & Werinorum, hoc est, Thuringorum Tit. VII §. III: *Qui ornamenta muliebria, quod rhedo dicunt, furto abstulerit, in triplum componat, delaturam* XII *sol. & in freda similiter. Rhedo* igitur est mundus, sive ornatus muliebris: à quo *in mundo esse* Plauto† dicitur, quod semper est in promptu*: quia nempe (ut quidem Petrus Victorius† conjectabat,) sexus ille sequior semper ornatum suum soleat habere ad manus. Estque *rhedo* similiter à rath / sive, ut Belgæ scribunt, raed: non quatenus ea vox significat consilium: sed prout signabat olim facultates, vel quod in usum aliquem reponimus: unde obtinet, te raede houden / conservare in certum usum, & composita, voor-raet / provisio, penus; huys-raet / supellex; quæ similiter ab usu, *utensilia*.

† *Asin. act.* 2 *sc.* 2. *Epid. act.* 5. *sc.* 1.
* *Festus.*
† *Lib.* 8. *Var Lect. cap.* 10.

Risbaldus, pro vili, nequam: ut vulgò Germ. & Belg. rabaut. Usi Thomas Cantipratanus, rerum Germanicarum scriptores, ac Matthæus Parisius, cùm alibi, tum ad ann. MCCXII*: *Confluebant ad ipsorum consortium fures, exules, fugitivi, excommunicati; quos omnes RIBALDOS Francia vulgariter consuevit appellare.* Alibi etiam sæpius usurpat; ac nunc ait, *ribaldi & viles personæ*; nunc *vilissimi ribaldi*. Habes & in Albigensi Historia cap. XV†, & LXXIII*.

* Paginâ 823. edit. Londin. an. 1640.
† Pag. 44.
* Pag. 254.

Riga, vectigalis genus. Marculfus monachus lib. II, formulâ XXXVI: *Extunde solvere nec tu, nec tua posteritas, nobis, nec heredibus nostris, —— debeatis; nisi tantùm, si ita vult riga.* Sic in Vett. etiam Formulis legas: *In ea ratione, ut riga, & alios reditus terræ, persolvam.* Ac alibi item. Censeo, propriè notare ordinem publicum, quò decurrit tributorum solutio: à Germanico rige / vel relge / quod notat seriem, ordinem, nexum. Belgæ dicunt ryge / & rye: ut cùm agunt, op een rye / h. e. *ordine, ad amussim.* Ejusdem originis est rygen / fasciâ aliquid, sive tæniâ, ordine nectere. Unde ryg-swaert / gladius zonæ annexus. Videtur esse *parazonium* Martialis lib. XIV epigr. XXXVII, ubi *militiæ decus* appellat.

Roalis puto linei pretiosioris genus esse, fortè ita dictum ob

ex-

excellentiam, quando *royal* Gallis regale. B. Odoricus Peregrinationis suæ cap. 11: *Tunc ego Fr. Odoricus de Foro Iulii, audiens, felices Fratres ex hoc mundo per martyrium migrâsse, & illuc vens, & apertis sepulchris susceperi ossa eorum humiliter, & devotè, & pulchris rosaliis involuta corpora in Indiam superiorem ad unum locum Fratrum nostrorum, cum uno fratre socio, & famulo, portavi.*

Roba, vestis, à Gallico *robe*; quod idem notat: sed solet *roba* dici de pretiosiori veste. Matthæus Parisius in Henr. I ad an. cIↃcxxxIV: *Rex novam robam de scarleto sumens.* Idem similiter in Henrico III. ad an. cIↃccxLVIII. Verba jam cap. VI adduxi in *Escarletũ*. Vide & quæ attulimus in *raupa* vel *rauba*. Nã dixere *ranba* & *croba*; ut Latini *caurus, corus; candox, codex; saurex, sorex; auricula, Oricula, Oricella*, & similia.

Roberia, raptus, ut Belgis rooverie/ in Assisis Henrici II. Clarentonæ editis. Verba cap. XII. in *Murdrum* adferebamus. Matthæus Parisius in Henrico III. ad an. cIↃccLXVII†: *Ne ampliores roberias, & damnationes facerent.* Et non multò pòst*: *Discurrentes circumquaque faciunt roberias multimodas ex parte Regis.*

† *Pagina* 1003. *edit. Lond. an.* 1640.
* *Pag. seq.*

Rocha, rupes, à Gallico *roche*; quod idem signat, uti Italis *roccia*. Antoninus Florentinus Chronic. tit. XIX cap. I. § 1: *Dictus autem Conradus videns, quòd non proficeret, se ad mandatum ejus reddidit, & omnes munitiones, & rochas, domino Papæ resignavit.* Legas & in Chemiæ scriptoribus; ut *alumen rocha*, apud Diodorum Euchyonẽ lib. I. cap. XVII, & alibi crebrò; item Heliam Monachum de lapide philosoph. Belgæ rotse/ vel rootse/ dicunt; ac posteriores Græci similiter ῥόκζα: unde in Glossis Græcobarbaris ῥόκζα exponitur πέτρα. ἢ τόπος πετρώδης.

Rocus, rochus, vel *roccus*, pro tunica, ex Germanico rock. Ludovici. Addit. I. cap. XXII: *Femoralia duo paria, roccum unum, pelliceas usque ad talos duas.* Chronicon Sangallense de vita Karoli M. lib. II: *Karolus habebat pellicium berbicinum, non multum amplioris pretii, quàm erat roccus ille S. Martini.* Legas & apud Eckehardũ in casibus Monasterii S. Galli cap. X, XIV, XV. Item apud Helgaldum in vita Regis Roberti: *Exuens se vestimento purpureo, quod linguâ rusticâ dicitur rocus. A rochus* verò *rochetum.* Ceremoniarum lib. I. cap. IV: *Vtuntur croceis obscuris, & subtus parvo caputio supra rochetum.* Et cap. VI: *Cingulo rubeo, cum aureis fibulis birreto rubeo, & demum mundo nitidoque rocheto.* Ac alibi in iisdem libris sæpe. Cæterùm multi sonum literarum A, O, V, confundunt. Sic *mater* iis sonat, ut *moter*; unde Germani mutter/ Belgæ moeder. Itidem pro *roc*, vel *roch*, dixere *rac*, vel *rach*, vel *rag*;

† De offic. Constant. cap. 3 & 6. * In Andronico lib. 2.

aliqui item *rug*, vel *ruch*. A posteriori est, quòd pro *rocus* reperias *rucus*: quod & ad Græcos derivatum. Nam ῥοῦχος dicitur Codino†, & Niceta*. Etiam ἰουχάριον idem Codino: uti *vestiarium* ei ἰουχαρίον. A rag verò est *ragus*. Ut L. 111. Cod. Theod. de habitu, quo uti. *Intra urbem Romanam nemo vel ragis, vel tzangis utatur.* Ubi *ragis* interpretor *roccis*, sive tunicis. Nisi *raga* usurpatum pro *bracha*: quando ῥάκη & βράκη, ajunt Græci: & uti hic *tzanga*, & *raga*, ita *tzanga*, & *brachæ*, junguntur leg. x1. ejusdem Tit. *Usum tzangarum, atq; bracharum, intra urbem venerabilem nemini licet portare.* Hæc opinio fuit

† In Gloss. voce ῥάκη.

doctissimi amici nostri τῦ μακαρίτε Joannis Meursii†. Utcunque est, causam non video, cur, cum altero viro eruditissimo*, in priori

* In Gloss. Legg. Anng.

Theodosiani codicis loco pro *ragis* legamus *ruchis*. Ut verò pro *rocco*, *racha* quoq; dixisse arbitrer, etiam illud facit, quòd *rachana* pro vestis genere legam; nempe, ut puto, ab eadem, ac *ragus*, sive *roccus*, origine. Gregorius Magnus lib. IX epist. ult. quæ ad Barbaram, & Antoniam: *Xenium vestrum duas racanas, quas de labore vestro esse mandastis, libèter accepi. Sed tamen cognoscis, quia non mihi mandatum credisti. Nam vos de labore alieno laudem queritis, quia fortasse adhuc ad fusum manum nunquam misistis.* Alibi etiam in iisdem epistolis usurpat. Uti & Ennodius Ticinensis lib. IX. epist. XVII: *Lanam, & racanas, cujus vos volueritis coloris, rubei, aut fusci, mihi sub celeritate dirigite.* Item habes apud Anastasium Bibliothecarium: inque vita Joannis Eleemosynarii; tum

† Cap. 26. * Cap. 20.

rachanas†, tum *rachanallas** legas. Doctissimus Sirmondus credebat, *rachanas* Ennodio esse calceamenti genus: quod non arbitror. Dispiciendum verò, an non ejusdem, ac *roccus*, originis sit *froccus*: ubi vocalis *o* manet, sed *f* præmittitur: uti *b*, quando, ex multorum opinione, à ῥάκος sit βράκος: inde *braca*, vel *bracca*. Est verò *froccus* apud Ingulphum Sax. in Historia Croiland. Imò & Londinenses bajuli lineam vestem cæteris superinductam *froc*, & *floc*, nuncupant: uti Henrico Spelmanno, Anglo Equiti, monitum in Glossario†.

† voce Frocca.

Rodaticum, vel *rotaticum*. Gallicè nunc *rouage*. Vectigalis est genus ex vino divendito. Sanè idem est ac *foragium*; quod hodiéque sumitur pro jure ex vino minutatim vendito. Utrumque habes tum in diplomate Dagoberti Regis; ubi, de mercatu S. Dionysii agens, varia refert genera tributorum: tum item de eodem mercatu in præcepto confirmationis Pipini Regis. Verba, quia varia adeò tributorum genera referunt, adscribi merentur: *Nec de navigiis, nec de portibus, nec de carnis, nec de saumis, ullum telonenm, vel foraticum, seu*

rota-

rotaticum, vel pontaticum, vel portaticum. vel saluraticum, seu cespitaticum, sive mutaticum, vel aliquam exactionem ab aut consuetudinē exigere. Nec multum abeunt illa Caroli M. in privilegio apud Aimoinum lib. v. cap. 1: *Neque teloneus exigatur, nec de navale, nec de carale, neque de saumis, neque de trana evectione, nec rotatico, nec pontatico, nec pulveratico, nec cespitatico, nec ulla redibitione, quod fiscus noster exinde poterat sperare.* Item legas apud Benedictum Levitam Capitularium lib. VI. cap. CCXIX: *Vt nullus homo presumat teloneum per vias, nec per villas rodaticum, neq; pulveraticum recipere.* Et in formulis veteribus incerti scriptoris, num. XLV*: item Ivonis Decret. lib. XVI. cap. CCCVI, ac tit. X. Leg. Munic S. Severi.

*Pag. 2 ed. Paris. Eignoniæ.

Romscot vox Anglica est conflata ex Rom' sive *Roma*, & vocabulo à Saxonibus accepto scot/ (Galli pro eo *escot*) hoc est, vectigal, aut symbolum. Usurpat Matthæus Parisius in vita Offæ secundi: *Hoc quoque screndum est, quòd Offa Rex magnificus, tempore quo B. Petri vicarius, Romanæ Vrbis Pontifici, redditum statutum, id est, Romscot, de regno suo cōcessit.* Quantum id precium fuerit, liquet ex iis, quæ antea dixerat: *His igitur auditis Rex, quid dignè tanta benignitatis compenset, secum studiosè pertractat. Tandem, divinâ insperante gratiâ, consilium invenit salubre, & in die crastina, scholam Anglorum, quæ tunc Romæ floruit, ingressus, dedit ibi ex Regali munificentia, ad sustentationē gentis regni sui illuc venientis singulos argenteos, de familiis singulis, omnibus in posterū diebus, singulis annis.* Item iis, quæ post subjungit de munificentia regis Offæ erga monasteriū S. Albani: *Quæ* (Ecclesia) *tantâ libertate privilegiata refulget, ut ab Apostolica cōsuetudine, & redditu, qui Romscot dicitur Anglicè, denarius Sancti Petri Latinè: cum neq; Rex, neq; Archiepiscopus, vel Episcopus, vel Prior aut quilibet de regno, vel in regno, ab illius solutione sit immunis, ipsa quidem Ecclesia, quæ basilica S. Petri dicitur, sola quiete est.*

Rotta, rutta, vel *ruta*, manus, vel globus hominum, idem ac *sibara*. Guilielmus Brito in Philippidos libris:

Hac ex parte Comes Robertus manfit, & hares
Hugo novi castri, Simon, & rotta Cadoci.

Et lib VII: *VValterfis Legio, numerosaque rotta Cadoci.*

Ac similiter antea eopse libro: — — *Tecum Lupicaria rutta*
Fac eat.

Sic enim rectè ibidem emendavit ὁ μακαρίτης amicus noster Joannes Meursius†. Vulgò editum *rupta*. *Lupicaria* verò *rutta* vocatur ei à Lupicato, quem inter præfectos militares numerat libro seq.

† In Glossario, voce ῥοῦτα.

Usurpat quoque Guilielmus Neubrigensis lib. II. cap. XXVII: *Stipendiarias Brabantinorum* copias, quas rutas vocant.* Cæsarius lib. II. Miracul. cap. II: *Prædonibus, quorum multitudo rutta vocatur, se conjunxit.* Et lib. XI. cap. LIII: *Multitudini prædonum, quæ rutta vulgò dicitur, se associavit.* Matthæus Parisius in Richardo I, ad an. CIↃCXCVI: *Qui duces fuerunt caterva, quàm ruttam vocamus.* Neque nescivere Græci. Nicetas in Balduino Flandro: Μοῖραν, ἣν ῥοῦτταν ὀνομάζουσι *Turmam, quam rottam vocabant.* Est verò *rotta*, vel *rutta*, à Germanico rotte: quomodo dicimus, een rotte soldaten; item rotten / congregari. Videri autem possit *rotte* esse ex eo, quòd & Germanis *rot* idem ac *rota* Latinis. Nempe à rotunditate fuerit; quomodo dicitur *globus hominum.* Sanè Scaliger ad Varronem censet, *turma* similiter esse à τύρβω, rotunditas. Nec tamen de istiusmodi conjectura cum quoquam contendero. Eoque, communiorem secutus opinionem, in iis, quæ originis sunt barbaræ, reposui.

* *Alii*, Brabantium.

Rumbula, convitium in anus decrepitas, & fortasse deliras, vel infames. Cæsarius lib. VII. Miracul. cap. XLV: *Vt quid hic stat vetus hæc rumbula?* Ac paullo pòst: *Quia domina illa, nomine eam designans, vocavit me veterem rumbulam, semper misera erit, quoad vivet.* Germanis, die alte Rumpeltasche.

Runcinus idem ac equus spado, sive canterius. Bernardus Claravall. in vita S. Malachiæ cap. XX: *Runcinus durè portans.* Matthæus Parisius in vitis XXIII Sancti Albani Abbatum†: *Iuravit idem Abbas Guilhelmus, se centum equos uno anno in diversis partibus Abbatiæ, quorum alii erant manni, alii runcini, alii veredarii, alii vero averii.* Ubi de mannis, & veredariis, res est manifesta: non item de runcinis, & averiis. *Averii* sunt equi jugales, plaustris, vel aratris juncti, à Gallico *ouvrir.* Sic usus Rogerus Hovedenus in Richardo Primo ad an. CIↃCXCIV*: *Inquiratur de quot bobus, & averiis singula carruca valeant instaurari. Erit autem precium bovis* IV *solid. & vaccæ similiter, & averii similiter.* Quâ de voce plurimus Spelmannus in *Avera. Runcinus* verò, ut dixi, est canterius, hoc est, equus castratus, qui Germanis ac Belgis, ruyn; uti ruynen / castrare, evirare.

† Pag 126. vers. 14.

* Pag 434 vers. 1.

Ruoda CXX solidorum pretium signabat: ut indicat Lex Saxonica Tit. II. §. 1: *Qui nobilem occiderit* IↃↃↃXL *sol. comp. Ruoda quod dicitur apud Saxones* CXX *sol. Ruod* Saxonibus notasse crucem, observatum Lindenbrogio. Gloss. *Crux, vel staurus.* rod. Itaque in Symbolo Apostolico pro *crucis adfixus*, legas, en rodo ahangen.

Atque

Atque idem arbitratur, accusationem capitis hinc ruogstab vocari Otfrido Evangel. lib. IV. cap. xx, & Willeramo in Cant. Cant.

Ruptarius quoque in ortu barbaris locum habeat, si inde sit, quòd Germanis, ac Belgis, ruter sit eques: ut opinio est doctissimi Watsii in glossario, quod addidit Matthæo Parisio, à se longè felicius recuso. Est apud Matthæum hunc in Henrico II. ad an. CIↃCLXXIV†: *Nunciatum est ei electam Regis filii sui militiam apud Dolensem urbem à Brebanciis, & ruptariis, circumclusam.* Ac mox*: *Sed priusquam veniret, hostium suorũ maxima multitudo, à suis ruptariis fuerat interemta.* Ac similiter apud eundem alibi†. Interim ruyter pro equite simplicius staruas dici pro ryder/ à ryden; unde & *rheda*. Quare nec placet, esse à ruyten/ prædari, populari. Uti neque à ῥυτὴρ, defensor; neque à ῥυτὸς, significante ἵππον, sive habenam. Quorum prius Mekerchо* visum, alterum Drusio†.

† Pag. 118.
* Pag. 119.
† Pag. 137. & 795.
* Lib. de Pronunciatione Ling. Græcæ.
† Ad lib. Maccab. cap. 6.

CAP. XVII.

De inchoatis à litera S. Sabanum, *pro lintео.* Sachus, *pro calculo.* Sagibato, *de eo, qui Comiti in tribunali adsideret, cumque eo causas decideret.* Saiga, *pro certo pretio.* Saio, *pro carnifice.* Sala, *pro domo; unde* salizuchen, *pro, in rem furtivam inquirere domi alienæ.* Salvagardia, *pro tutela, ac protectione.* Samitum, *vel* sammittium, *pro genere holoserici.* Saxa, *vel* saxus, *pro gladiolo minuto: ac fortasse ab hac voce, &* scrama, *quod pugionem signat, esse* scramasaxa, *qua* scrama, *& saxa, usum præstaret.* Scabinus, *pro judice.* Scachum, *pro rapta:* scachus, *pro raptore, vel latrone: & unde scachorum ludo sit nomen, gemina opinio adlata.* Scalcus, *pro servo.* Scamera, *vel* scamaris, *pro exploratore; qui & barbarè* spio. Scara, *pro turba, vel militum manu.* Scaramangis, *vel* scaramanga, *vestis arcendæ pluviæ donea.* Scarletum, *pro cocco.* Scartanea, *pro loro.* Scastlegi, *vel* scatlegi, *pro armorum depositione.* Scella, *vel* scilla, *pro nola, vel tintinnabulo.* Scematio, *pro corporis dehonestamento.* Scheffila, *aridorum mensura.* Sclavus, *pro serve, vel mancipio.* Scotallum, *pro taberna, in quam convenirent ad unâ cervisiam bibendam.* Screona, *&* screuna, *pro parte certa unæ domûs.* Scrobulla, *pro talari mulieris veste.* Sculca, *pro vigiliis, sive custodiæ militari* Sculdais, *&* sculdasius, *pro præsore, sive eo, qui publico nomine mulctas exigit.* Scuria, *uti &* scebrum, *&* sceurum, *pro horreo* scuriam *non septam parietibus dictam* scoph: *minorem* scuriam *nominatam* scopar. Selda, *pro rerum venalium taberna.* Seneschallus *priùs*

vocabatur, quisquis jumēta curaret: postea sic dictus, qui praesset equili regio, & regia etiam mensa curam gereret; tantoque loco foret, ut quandoque exercitum duceret. Serganteria, *pro clientela.* Sergeantus, *vel* sargantus, *pro militaris dignitate.* Sinaida, snaida, *vel* sneida, *pro arborum incisione; vel pro via.* Smelido, *pro graculo.* Soga *pro fune: ac obiter, unde: Graecobarbarum* τζόγις. Spannum, *vel* spanna, *pro* spithama. Sparvarius, *pro accipitre fringillario.* Stallum, *pro loco unius in choro.* Staplum, *pro consessu judicum* Stantardus, *pro vexillo imperatorio, seu praetoriano.* Stangaria sepes, *pro ea, quae ex subsidus consurgeret.* Stava, *pro scipione.* Steura, *pro tributo.* Stolicaz, *qui loco Regis praest judicio.* Strepa, *pro eo, quod usitatius stapeda.* Strundius, *vel* struntus, *pro stercore rotundiore.* Stuba, stufa, *vel* stupa, *pro vaporario, sive hypocausto.* Sturio, *pro hycca, sive siluro.* Sultanus, *vel* saladinus, *pro Imperatore Turcico.* Sunnis, sonnis, sonnia, *pro impedimento, propter quod aliquis se non steterit judicio.* Surcarium, *pro vestimento, quod carnem proximè ambit.* Suurum, *pro juramento.*

UDas, sive liquidas quatuor continuò excipit S. A. qua incipientium ingens est copia. Ex is excerpere hæc operæ imprimis putavi.

Sabanum pro linteo, ut exponit vetus scholiastes Juvenalis in sat XIV. Aliterque *facistergium*, vel *manutergium*, à facie vel manu tergendâ vocari, auctor est Isidorus lib. XIX. Orig. cap. XXV. Glossæ Theotiscæ: Saban / *linteum.* Usi Apitius de re culinaria lib. II, Marcellus de Medicamentis, Vegetius Mulomedicinæ l. IV. cap. CI, Theodorus Priscianus lib. II. cap. IX, incertus, sed qui se *ἀντίξηλο* †dicat, in Actis S. Juliani * & sociorum, cap. XIII, Victor de Persecutione Vandalica lib. III, scriptor Latinus Historiæ Apollonii Tyrii, S. Bonifacius epist. X, & Apomasaris interpres cap. CLVII. Etiam Aldhelmo de Laud. Virgin. hanc vocem restituit amicissimus quondam collega noster Joann. Meursius: *Qui in sabanis, & syndonibus bajulabantur aegrotis, sanctorum meritis sospites, & vel compotes, salubriter abscedunt.* Ubi pro *subanis* esse *sabanis* legendum, etiam monet Joannes Ludovicus de la Cerda Adversariorum Sacrorum cap. CXLVIII. Vellem in minutiis hujusmodi Philologicis non gravatus esset memorare eum, qui multis ante eũ lustris sic emendâsset. Nam de penu Meursiano hausisse, arguit, quòd sex illi scriptores, ex quibus solis lucem petit *sabani* vocabulo, planè sunt iidem, ac illi, quos

† *Oculatiũ testem.* * *In Vitis Sanctorum à Bollando editis ad 9. Jan.*

quos eo ipse ordine adduxerat in Glossario Meursius. Ubi hic etiam docet è Græcis junioribus sic voce σαῦσις usos Hieroclem in Hippiatricis lib. 1. cap. xxxiv, & Gregorium in Dialogo ad Petrum. Addere quoque potuit Aëtium, & Trallianum; imò & Rabinos, atque Arabes.

Sachus, à Germanico sach / vel schach / hoc est, calculus. Apud Cosmam Pragensem Bohem. Chronic. lib. II. *Adornata lapidibus pretiosis, & crystallinis sachis.* Imò & in Isidori glossis est: *Saga, nomen gemmæ. Scachus* etiam calculus: unde *scachorum ludum* dicimus, qui aliter *latronum*. Sed de isto secus alii: ut dicam paullo post in voce *Scachus*.

Saisina, vel *seisina*, & inde factum *dissaisina*, quid signent, explicamus in *Saisire* cap. de Verbis.

Sagibaro erat in mallobergiis, ubi plebis caussæ disceptabantur, proxima à Gravione, sive Comite, dignitas. Itaque Lex Salica tit. LVI. § 1, multam statuit ei, *qui Grafionem occiderit*, §. II, *Si qui Sagibaronem, qui puer Regius fuerat.* §. III. *Si sagibaronem, qui ingenuus est.* Subjungitur deinde §. IV. *Sagibarones in singulis mallobergiis, id est, plebs, quæ ad unũ mallum convenire solet, plusquam tres esse non debent: & si caussa aliqua ante illos secundum legem fuerit definita, ante Grafionem removere eam non licet* Glossar. *Sagibarones dicuntur, quasi Senatores.* Ex Germanico sach / lis, causa; & *baro*, pro viro †; ut ad verbum sonet caussarum vir; hoc est, qui præest caussis dijudicandis.

† *De hac significatione dixi cap. 3. ac pluribus Pithœus lib. 1. Subseciv. cap. 8.*

Saiga, tremissis pars quarta, quæ ternos valet denarios. Frequens est in legibus Alamannicis, & Bajuvaricis. Similiterque Donatio in Alamannicis Goldasti *. *Censumque inde solvam annis singulis unam saigam, in quocunque pretio potuerim.*

* *Tom. 3. pag. 38.*

Saio idemac spiculator, sive carnifex. Estque vox Gothica: unde & Hispanis hodieque *saion* idem. Apud Isidorum Hispalensem lib. x. inconstanter nunc *sagio* legitur; ut in Venetâ ann. clɔ ɔɔɔɔ lxxxiii: nunc *saio*, ut in plerisque, etiam optimo nostro Mso membranaceo. Nempe, si Breulio ad Isidorum fides, Germanicum est sager; unde *sagio*, &, (quia G, sequente I, pronunciari ut I consonum solet) *saio* inde contractum. In Glossis Isidori est: *Saio, pœnator, tortor.* Ante Isidorum usus eâ voce Cassiodorus in literarum inscriptionibus: ut lib. II. Var. XIII, & XX; lib. III. Var. XX; lib. IV. Var. XIV, XXVII, XXXII, XXXIV, LXVII; lib. V. Var. V, X, XIX, XX, XXVI; lib. VIII. Var. XXVII: item lib. XII. Var. III: ubi inscriptio, *universis saionibus.*

Legas & in legibus Wisigothicis: ut lib. II leg. XVII: *Nullus in territorio non sibi commisso, vel ubi judicandi potestatem nullam habet omnino commissam, quemcumque præsumat, per jussionem, aut saionem distringere.* Item leg. XXV: *Quam datum commodi summam ex lege tam judex, quàm saio, de restituta res compositione conquirant.* Ubi videmus, judicem, & saionem, conjungi; quia hujus est judicis exsequi sententiam: quicum convenit, quod Isidorus in X dicat, ab exigendo sic vocatum: nempe quia exigat, & exsequatur pœnas. Habes & aliquot aliis earundem Wisigothicarum Legum locis. In Concilio etiam Emeritensi cap. VIII, ubi in vett. editionibus legitur *Salomonem*, rescribi debet *saionem*: quod jam monitum Ludovico de la Cerda Adversariorum Sacrorum cap. CXVII. Multoque antè sic ediderat Joannes Garsias, vir bene de Conciliis Hispanicis meritus.

Sala à Germanis est, qui dicunt sall: unde & *sala* retinent Itali, atque Hispani. Sed nunc quidem Germanis, uti & Belgis, sale/ notat partem domus; puta atrium, aut cœnaculum: olim autem sumsisse videntur pro domo universâ: ut in legg. Alamann. tit. LXXXI: *Domum ejus incendat, seu salam.* Item Longobardicis lib. I. tit. XI. leg IV: *Bubulcus de sala.* Et ejusdem tit. leg. VII: *De sala propria exire.* Ab hoc vocabulo est salisuchen / in Decreto Tassilonis, Ducis Baioariorum Tit. II. leg. XV: *Qui resisterit domum suam, quod salsuchen dicunt, qualemcumque rem quærenti resistebat, talem componat in publico* XL *solidis.* Ex sall/ domus, & zouchen/ quærere. Nimirum notat, domi alienæ rem furtivam inquirere; ut, veteri more Romano, per lancem & licium fieri solere, ex Agellio discimus lib. XI. cap. XVIII.

Salvagardia, Gallis *sauvegarde*, priori parte sui Latinæ, posteriori barbaræ est originis. At Latinè dixeris *protectionem, tutelam*: vulgo & vocant *salvum conductum*. Legas in fundatione Monasterii Vezeliacensis; quam Notis suis ad Bibliothecam Cluniacensem inseruit Andreas Quercetanus. Primùm ista: *Quod testamentum confirmatum, & ratum fuit ab invictissimo & gloriosissimo Imperatore, & rege Francorum. & diplomate suo in tutela, & salvagardia istud Monasterium, & Monachas ibidem Deo deservientes, cum dependentiis posuit, & accepit.* Ac postea: *Monasterium cum ancillis Dei servientibus in protectionem, & salvagardiam, accepit.*

Samitum, vel *sammitisium*, est panni Serici genus, quod Germanis, Saxonibus, Sicambris, etiam Frisiis, sammet/ sive sammit. Petrus Blesensis Epist. LXVI: *De zona aurea, & lumbari serico, & samito, &*

aliis xeniis, quæ per laborem præsentium de vestra largitione suscepi, non quantas volo, sed quantas valeo, refero vobis grates. Arnoldus presbyter in Chronico Slavorum cap. v: *Regina autem donavit Duci samitos plurimos, ita ut omnes milites suos vestiret samitis.* Contradus Episcopus in Chronico rerum Moguntinarum: *Item duæ casulæ de samito albo, & ejusdem filo dalmatica duæ. Samittium* vocat Monachus Villariensis anonymus in Caroli Villariensium abbatum octavi vita, cap. III. §. XVIII: *Insuper dedit ei in arrham puræ dilectionis manu propriâ samittium pretiosum.* Etiam hinc Græcobarbari ἑξάμιτον: ut Balsamon, & Nicetas: tandem & ἑξάμιτον: de quibus Meursius in Glossario.

Saxa, vel *saxus*, brevis gladiolus, à Saxonico ſax/ vel ſaȝs. Galfridus Monumethensis de origine & gestis Britann. lib. III. cap. III: *Commilitonibus suis præcepit, ut unusquisq; longum cultrum intra caligas absconderet, & cùm colloquium securiùs tractarent Brittones, ipse eis hoc signum daret, nimet oure saxas: unde quisque paratus adstantem Brittonem audacter occuparet, atque, abstractis cultris, ocius ipsum jugularet.* Witichindus Histor. lib. I: *Fuere autem & qui hoc facinore nomen illis indidum tradant. Cultelli enim nostra lingua* ſaȝs *dicuntur.* Rectè verò præstantissimo Scaligero observatum, apud Godfridum Viterbiensem legi debere Chron. part. XV:

Ipse brevis gladius apud illos saxa vocatur.

Non *saxo*, ut nunc editur. Atque idem rectè emendat apud Fredegarium Chron. cap. LXIV: *Heraclius equum calcaneo vehementer urgens, extrahens saxum, caput patricii Persarum truncavit.* Ubi vulgò perperàm *uxum.* Cum Saxonica voce congruit, quòd & Bohemis gladius tesaf. A *saxa* est *scramasaxa*, gladiolus, vel culter domesticus, pani scindendo idoneus; sic dictus, quia illum plebeii secum gestarent, ac cultro hoc se tuerentur, & alteri, ut nunc apud nos rusticum genus solet, genas inciderent. Schram Germanis, & Belgis, dicitur vulnus inflictum cæsim: item cicatrix ex vulnere, sive signum vulneris: adhæc *novacula*, vel *pugio*, sive, ut Festus vocat, *clunaculum*, quia ad clunes religetur; nisi cum Isidoro *clunabulum* malis. Postremo hoc modo *scrama* vocabulo utuntur LL. Wisigothicæ lib. IX. tit. II. leg. IX: *Plerosque vero scutis, spathis, scramis, lanceis, sagittisque instructos.* Quo ex loco videmus, *scramam* non esse cultellum domesticum, quo panem incidimus, & carnes: etsi id aliqui putarint. Ex duobus igitur hisce *scrama*, & *saxa* vocabulis, cōflatum *scramasaxus.* Gregorius Turonensis lib. II. Hist. Franc. cap. L. *Duo pueri cum cultris*

validis, quos vulgò Scramasaxos vocant, infectis veneno, malefactis à Fredegunde Regina, cum aliam ob causam se gerere simularent, utraque ei latera fodiunt. Germanis scherſax. Glossar. Theotiscolatinum: Scherſax *novacula*. Nempe sic dicebatur, quia utrumque usum præstaret, & scramæ, & saxæ. Nisi verius, ut puto, scherſax est, qui Belgis scheermees. Similiter Cicero vocat *cultrum tonsorium*, Plutarchus μάχαιραν κειρικὴν. Sanè id Latinis *novacula*, quia tonsurâ, ac rasurâ, quasi renovamur. Geminum huic ostersachs / pugio, quo Paschali festo, & aliis, se accingerent. Addam illud, Saxonum gentem inclytam, non à Latina *saxi* voce nomen sortitam, tanquam durum genus, saxum hac parte referens: quod variis traditum, præeunte Isidoro lib. IX. Orig. cap. II. sed ab hisce cultris, quos Germani *saxas* vocarēt. Quomodo & Longobardi nō à Latina voce *barbárum* nuncupati, sed à lōgis *bardis*, sive *bartis*, h. e bipennibus, quas gestarēt. Unde remāsit hellebaert; puta ex hel / clarus, splendens, flammeus; & baerd / bipennis.

Scabinus vel *Scabineus*, pro judice. Gloss. Theotisc. *Index*, scepens. Et in charta Besuensis monasterii apud Pithœum in glossario ad Kapitularia Karoli M. *Ante illustrem virum, Hildegarium Comitem, seu judices, quos scabineos vocant.* Unde liquet, cur in Glossis etiam legas, *Scabini, auditores Comitum.* Crebrum est id vocabulum in Kapitularibus Karoli Magni, legibus Longobardicis, & historicis posteriorum temporum; hodiéque obtinet passim.

Scachum, sive *schachum*, raptus, ex Germanico, & Belgico, schacken: quomodo obtinet, een dochter schacken / rapere virginem. Lex Longobardica Lib. II. Tit. LV, Leg. XXXVII: *De furto, aut schacho, si ultra sex solidos fuerit, similiter, ut per pugnam veritas inveniatur, præcipimus.* Quâ Othonis Imperatoris lege, nihil fere iniquius, quando nō consequitur, quia quis fortior sit, eò causam habere meliorem. Est qui in allatâ Othonis lege pro *schacho* legat *scalco*; unde & ministrum aut servum, interpretatur. Sed omnino falli, ostendunt, quæ diximus. Ut verò *scachum*, raptus; ita *schachen*, vel *scacus*, vel etiam *schacator**, raptor, latro: *scatatio*, quod in Edictis Ludovici XI*. inde *schacorum ludus* vulgò, qui aliter *latronum*, vel *latrunculorum*: quomodo dicti, quia latronum more insidientur. Martialis lib. XIV. epigr. XVII.

Insidiosorum si ludis bella latronum.

Ubi lemma, *Calculi.* Deque eopse ludo lib. VII. epigr. LXXI:

Sic vincas Noviumque, Publiumque,
Mandrū, & vitreo latrone clausos.

† Auctor Glossarii additi Nicolao Clemangi.

* In Constitut. Caroli Calvi, tit. 12. cap. 13. in Francorū, iterumque in Centenariorum juramēto, a Pag. 209.

Imò

Imò & Ovidii est in secundo de Arte:

Sive latrocinii sub imagine calculus ibit.

Quæ satis ostendunt, *schacorum* nomen, pro ludo, esse, ut dixi, ex schaker pro raptore, vel latrone. Possit alioquin & *scacus* videri contractum ex *calculus*, S præmisso; quomodo Græci dicunt σμικρὸς pro μικρὸς, σμάραγδος pro μάραγδος à μαρμαίρειν, splendere: quomodo item Latini veteres à καράβος fecere *scarabus*; ac prisci pro *tria, tristavus, tristare*, dixere *stria, stristavus, stristare*: quâ denique ratione Latino-barbari *squadrones*, pro *quadrones*; *squadras*, pro *quadras*. Utitur sic *scaci*, vel *scacci* voce Fulcherius Carnotensis, unus ex scriptoribus Gestorum Dei per Francos†, in an. cIↃcxcviii: *Quid scaccis ludis? En Franci veniunt.* Similiter Historia Albigensis cap. iv*. Item Joannes Turocius lib. ii. cap. xcvii: *Vidi tabulâ pro scaccis mirabili.* Ludovicus IX. Gall. R. in edict. de vit. & hon. *Præterea inhibemus districtè, ut nullus omn. no ad taxillos ludat, sive ad aleas, & schacos.* De ipsa ludi forma vide sis Hieronymum Vidam in poëmatum ejus Rege de Scacorum ludo, Cælium Calcagninum opusculo de talorum, tesserarum, & calculorum ludis; ac imprimis † πάνυ Salmasium ad Vopiscum†.

† Pag. 39. edit. Wechel. a. 1611.

* Pag. 18. edit. Trecensis an. 1615.

† Pag. 459. & seqq.

Scalcus, pro ministro, sive servo, in compositione sæpius reperias. Ut in *Godscalcus*, pro Dei servo. Item *mareschallus*, de quo diximus cap. xii. Adhæc *adelscalc*, in decreto Tassilonis, Bajovariorum Ducis cap. vii: *Servi principis, qui dicuntur adelscalc.* Pro quo ab aliquibus Imperii Principibus scribi solet, Unserm Edelknecht. Extra compositionem *scalcus*, pro *servo*, sæpius apud Odfridum legas in Paraphrasi Euangelii. Verba parcam adscribere, quia tria inde loca jam adduxit in Glossario Lindenbrogius. Similiter initio Cantici Simeonis reperias tum in translatione Gothica, tum Teutonicâ illâ Harmoniæ Euangelicæ Tatiani. Item apud anonymum in rhytmo de S. Annone, quem Opitio debemus. Kero: *Servus*, schalck.

Scamera, & *scameris*, idem videntur. Prius est Legg. Longobard. lib. i. tit. i. leg. iv. *Si quis scameram intra provinciam celaverit.* Quid sit, indicat Eugippus in vita Severini cap. x: *Ipse quantocius Istri fluenta prætermeans latrones properanter insequitur: quos vulgus scamares appellabat.* Dubium interim, num universos latrones sic vocarint, an solùm eorum Corycæos, ac speculatores; quos à Germanico spên/ hoc est, speculari (est autem spên à specio) spioens/ac *spias*, vel *spiones*, nuncupant. Apud Papiam quidem legas: *Scamares, piones regis.* Ubi eruditi viri *spiones loci*, vel *Regis*. Ut intelligantur latrocinantium,

aliorumve, exploratores. Sed nihil impedit, quo minùs tum latrones, tum speculatores eorum, imò alios etiam exploratores, sic dixerint. Sanè in veteri Glossario simpliciter est; *Scamera, explorator.* Sed quod ὁ μαιαφίτης Clemangis editor, in Glossario, à Scamandro flumine *scameris* ejusmodi nomen datum suspicatur; quia nempe nupturæ in hoc se lavarent, ac dicerent*, Λάβε μῦ Σκάμανδρε τὴν παρθενίαν, *Accipe meam, ô Scamander, virginitatem*; id sanè indictum malim. Nam quid, quæso, habet verisimile? vel quid ritus iste ad viarum subsessores?

* Æschines epist. 10.

Scara pro turba hominum, ac particulatim sæpè pro turba militari. Nempe est à Germanico schaere. Ex antiquis, qui Saxonicè, vel Francicè scripsere, usi eâ voce *skara* vel *scara*, Odfrid. Evangel. li. IV. cap. XVI. & Willeram. in Cant. Legas quoq; in Kapitul. Karoli M. & Ludovici Pii lib. III. cap. LXVIII. item apud S. Eparchii monachum; cui crebrum illud †, *misit scaram*, vel *scaras suas*. Et in fragmento Annal. Francicorum, quod habes Tom. III. Antiq. Lect. Canisii: *Et filium suum Dominum Carolum dimisisset unà cum scara contra Vvestfalos.* Est & Hincmari Rhemensis epist. V. ad diœcesios suæ Episcopos cap. III*: *Bellatorum acies, quas vulgari sermone scaras vocamus.* Usus & Aimoinus lib. IV. de gestis Francorum. cap. XVI: *Collegit lectam è Francia bellatoribus scaram; quam nos turmam, vel cuneum, appellare possumus,* Similiter lib. V. cap. XXVII. & XLII. Item Regino lib. II, & Ado Viennensis. Adhæc Benedictinus monachus anonymus in miraculis S. Genulphi cap. III: *Hic ex illa nobilium scara Francorum, quam gloriosus Rex Dominus Pipinus præfati Augusti Ludovici unius, in urbe Bituricа ad Guaiferii, Ducis Aquitaniæ, partes expugnandas reliquerat, originem trahens, regali quoq, prosapiâ oriundus erat.* Pithœum†, inde derivantem Gallicum *escadron*, falli puto. Vide & quæ dicam lib. III. cap. XLVII. in Scara, quatenus venit ab ἰσχάρα.

† Pagina 218, 239. 243, 248.

* Pag. 59. edit. Moguntinæ, anno 1602.

† In glossario ad Capitula Karolina

Scaramangus, vel *scaramanga*, vestis genus ad pluviam arcendam. Priori modo vocat Paullus Diaconus in Historia, ubi de Heraclii temporibus: *Loricam ipsius auro contextam, & scaramangim ipsius, detulerunt cum capite ipsius.* Posteriori autem Luitprandus Ticinensis lib. VI. *Quorum primus vocatus est, Rector domus; cui non in manibus, sed in humeris, posita sunt numismata cum sacramangis quatuor.* Vox est à posteriori Græcia. Nam & σκαμάγγιον vocat Achmes cap. CXXXI. Atque idem σκαραμάγγιον appellat cap. CLVIII, & CCLXVIII: uti & Cedrenus. Cùm verò vestis genus fuerit arcendis cæli injuriis, ut ex

erudito Leonclavii Pandecte Turcico liquet cap. CLXXII, & CXCIX: non absurda est amici nostri cõjectura, deducẽtis à Germanico schermen/quod aliis schirmen/ vel schermen/Gall. *escrimeur*, Ital. *schermire*: h.e. *dimicare, luctari:* eò quòd tueatur corpus, obluctando pluviæ, & tempestatibus. Sanè compositum ejus beschermen/tueri, defendere.

Scarletum, & *escarletum*, pro cocco, dixere: prius, ut Angli *scarlet*, Itali *scarlato*: posterius, ut Galli, more suo literæ S præmittendo E, *escarleto*. Utroque usus Matthæus Parisius. Ac de *escarleto* vidimus cap. VI. Alterum reperias ad ann. CIↃCXXXIV: *Rex* (Henricus I) *novam robam de scarleto sumens, adsuetus de eodem panno fratri suo* (Roberto, Duci Normanniæ) *mittere*. Cæsarius lib. XI. Mirac. cap. XVIII: *Vestibus novis, atq; scarlatis indutus*. Hinc *scarletina tunica* apud M. Joannem de Thvvrocz in Chronicis Ungaricis Part. II. cap XCIX.

Scartanea, pro loro. Jo. Thvvroczius in Chronicis Ungaricis cap. eodem: *Tandem antedicti trini dextrarii sollemnes cum armis & operimentis omnibus ipsorum gloriosissimis seu attinentiis, cum scartanea, curru seu mobili, aut ostilario regnali —— cum innumerabilibus pecuniis, dicto monasterio dati & concessi fuerunt.* Etiam Græcis recentioribus similiter dicitur χαρζάνιον, vel χαρτζάνιον: ut Achmeti cap. CCXXI, & CCXLIX. Poterat *scartanea* videri esse à *scorto* pro pelle. Sed ortus Arabicum censet Martinius: quem in Etymologico vide.

Scastlegi Teutonibus antiquis notabat armorum depositionem: ac putabat doctissimus Martinius in Etymologico suo, venire à schoßlegen/ hoc est, ponere jacula, sive tela, aut missilia: nempe ut prior pars sit à schiessen/ pro quo Saxones, & Belgæ schieten/ jaculari. Invenias Capitul. Kar. & Lud. Addit. lib. IV. tit. LXXXII: *Postquam Comes, & Pagenses, de qualicunque expeditione hostili reversi fuerint, ex eo die, supra XL noctes sit bannus recussus, quod linguâ Theotiscâ Schastlegi, idest, armorum depositio, vocatur.* In Constitutionibus Karoli Magni, à Vito Amerpachio editis, est *scatlegi:* quomodo fuerit à scat/ sive scatt/ hoc est, damnum, & legen/ sive liggen/ hoc est, ponere Ut significet depositionem armorum, ac simul animi, ullum deinceps damnum partibus inferendi.

Scella, vel *scilla*, tintinnabulum, à Germanico ac Belgico schelle; quod à schallen/ sonare. Hoc à sono factum, credere malim, quàm, quod doctissimo & amicissimo placuit Matthiæ Martinio, ἀπὸ τῆς σκάλης, quia eo convocari homines soleant: etsi nõ ignorem, quàm crebrò Sante C initio soleat præponi. Utitur *skella*, seu *scella* vocabulo

Lex

Lex Salica tit. XXIX: *Si quis skellam de caballis furaverit. Scillam* nuncupat Edinerus Anglus in Vita S. Anselmi lib. I. *Sumptâ in manibus chordâ, pro excitandis fratribus scillam pulsantem.* Matthæus Parisius in vita Joannis XXIII. abbatis S. Albani†: *Et tractâ nolâ, cui Muta, vel Scilla est nomen, terminetur sonus ille, & totus tumultus.* Durandus Rationalis lib. I, & IV, pro eo dicit *squilla*: voce quidem Latinâ, sed aliud Latinis significante; ut vidimus lib. I. cap. I.

† Pag 141. edit. Lond.

Scematio corporis est, si alicui nares, vel aures, abscindantur; vel in vultu vulnera ejusmodi fiant, quorum cicatrices etiam postmodo hominem adeò fædent, ut turpis sit adspectu. Nempe à Germanico schemen/ quod Belgis schaemen / hoc est, pudere: quia sic affectum hominem prodire pudeat in aliorum conspectum. Habes in Legg. Longobardicis lib. II. tit. LV, leg. XVI. ubi siquis alienam uxorem inhonestè attrectârit, quantum marito in talem liceat exponitur; atque interim interdicitur, ne iccirco occidat, vel scematione ei corporis faciat. A Latino, vel Græco *schema*, esse, non arbitror. Ut quo non tam corporis figura, quàm habitus, sive vestis decus signetur. Diximus de eo Oratoriarum Institutionum lib. V. cap. I. sect. I.

Sch ffilum, mensuræ in aridis genus, Germ. scheffel. Saxon. Geldr. Fris. schepel. Legg. Saxon. cap. III: *VVestfalajorum, & Angriorum, & Ostfalajorum solidus est, secalis sceffila* XXX, *ordei* XL, *avenæ* LX. Et cap. XLIX: *VVestfalajorum, & Angriorum, & Ostfalajorum solidus secalis sceffila* XXX, *hordei* XL.

Sclavus, pro servo, vel mancipio, à Germanico slaef/ vel slave: quod & Anglicum. Galli pro eo *esclave*, Hispani *esclavo*. Ac putabat vir eruditus, si *servus* dicatur, quasi servatus in bello; etiam *slavus* vocari potuisse, quasi salvatum in bello. Censeo potiùs, apud Germanos id primitus nomen habuisse eos, quos è forti Slavorum gente captos in servitutem redegissent; inde latiùs extensam significationem ad cujusvis gentis captivos, vel servos. Cæteroqui Sclavicum nomen per se sat glorioſum, si à gloria est, quæ Slavis slawa. *Slavos*, pro servis, legas apud Matthæum Parisiū in Henrico III ad an. CIↃCCXXXVIII: *Soldanus moriturus —— victos slavos liberos multos, & alia multa operacharitatis fecerat.* Et alibi crebrò apud eundē, & alios.

Scopar, & *scofph*, quid sint, in *Scuria* exponam.

Scotallum Anglicis scriptoribus est taberna vinaria, vel cervisiaria, quò itantes symbolā singuli ad sympoſiū cōferebant. Ac doctissimus Watsius conjectabat, esse ex Saxonico *scot*, hoc est, symbolum, & *ala*, cete-

cereviſiæ Anglicæ genere. Imò à verbo *ſcotare*, quod eſt vendere c. 11. Et de conſuetud. Matthæus Pariſius in Joanne ad an. clocexiii: *Denunciatum eſt preterea Vicecomitibus, & Foreſtariis, aliiſque miniſtris Regis, ne ſcotalla alicubi in regno faciant, ſicut facere conſueverunt.* Item ad ann. clocexv. in Charta Joannis de libertatibus foreſtæ: *Nullus foreſtarius, vel bedellus, faciat de catero ſcotallum.* Eò id interdictũ, quia ſolerent vulgò tabernas iſtiuſmodi frequentare, ut gratiâ valerent apud foreſtarios, vel alios Regis miniſtros, ad quos ex iſtiuſmodi tabernis grande rediret lucrũ. Vid. Somner⁹ Gloſſ. voc. Scot & Scotale.

Scrama, & *ſcramaſaxus*, quid ſignent, diximus in *Saxa*.

Screona, & *ſcreuna*, variè ſcribitur: ut *leodes*. & *lendes*. Lex Salica tit. xiv. §. 1: *Si tres homines ingenuam puellam de caſa, aut ſcreona, rapuerint.* In iiſdem nunc ſermo de *ſcreona, qua ſine clave eſt*; ut tit. xxix. §. xxxv: nunc de *ſcreona, qua clavem habet*; ut ejuſdem tit. §. xxxi. Eſt & in Legg. Saxon. cap. iv. §. iv: *Qui infra ſcreonam aliquid furaverit, capite puniatur.* Additio Sapientum ad Leges Friſic. tit. 1. §. 1: *Siquis caballum furaverit, aut bovem, aut ſcreonam effregerit, capitali ſententiâ puniatur, vel vitam ſuam pretio redimat.* Lucem hæc fœnerant inde, quòd, (ut Lindenbrogius in ſuo ad LL. Vett. Gloſſario annotavit) ruſtici Campani hodiéque *eſcrenes* vocent cubicula in humum demerſa, ac multo etiam onerata ſimo, ubi puellæ conveniunt hieme, ac ſæpe vigilant uſque ad noctem intempeſtam.

Scrobulla eſt genus veſtis muliebris talaris. S. Odoricus de Foro-Julii Peregrinationis ſuæ cap. 1. §. iv: *Iſte mulieres ambulant diſcalceata, portantes ſcrobullas uſque ad terram.*

Sculca idem, ac excubiæ, vel vigiliæ. LL. Longobardicæ lib. 1. tit. xiv. leg. vi: *Siquis in exercitum ambulare contemſerit, aut in ſculcam.* Sunt tamen, qui hîc legant *ſculcara*, & hoc *exercitum* interpretentur: deducunt verò à *ſcara*; de quo ſuperiùs dictum. Mihi eò id minùs placet, quia de exercitu anteceſſit, nec bis idem dici ſat veriſimile eſt. Tum autem ſi *ſcara* prior eſt vocis pars, quam aſſignant alteram? Retineo igitur *ſculca*, ac capio de cuſtodiâ militari: quæ etiam Græcis recentioribus dicta eſt σκῦλκα, uti Theophylacto Simocattæ lib. vi*; ubi ſic ait vocari τὴν διαφυλακήν. Leo item in Tacticis junctim ait, σκύλκας, ἢ βιγλας, *ſculcas, ſive vigilias.* Uſus & Urbicius lib. iv. cap. 11. In Gloſſario quoque eſt, *Sculca, cavalcata.* Sed de hiſce omnibus accuratiùs libro ſequenti; ubi eadem oſtendam; non tam à barbaris, quàm Latinis, profectum hoc vocabulum videri.

* *Pag.* 314.

Sculdasius, qui aliter *sculteus*, ex Germanico scholtheis, h. e. debitorum exactor; ut dictum lib. 1 cap. 1. Et etymon id proximè exprimit Papias; apud quē legas, *Sculdais, rector linguâ barbarâ Longobardorum.* Imò apud Paullum Warnefridum est Hist. Longob. lib. VI. cap. XXIV: *Rector loci, quem schuldhais nominant.* Et apud Leonem Ostiensem lib. I. cap. VI: *Quidam Sculdais Beneventanus, Saracenus nomine, Schuldheizo* est apud Otfredum in rhytmicâ tralatione Euangelii lib. III. cap. III†, & lib IV. cap. XXXIV*. *Sculdasius* est in diplomate Othonis Imperat. apud Baronium†: *Nullus Marchio, Comes, aut Vicecomes, Sculdasius, vel quilibet ex juniciaria potestate.* Gloss. vett. *Sculdasius, pedaneus judex.* In legibus Longobardicis utrumque occurrit: *sculdais* lib. I. tit. XVII. leg. X, & lib. II. tit. XXXVIII, qui de ariolis, leg. II: ubi quinquies est in recto *sculdais*: semel gignendi casu, *sine notitia sculdais*: semel dandi casu, *sculdai*: adhæc incusativo casu, *per sculdaem.* At *sculdasius* habes lib. I. tit. II. leg. II, & tit. XII. leg. II & tit. XXV. leg. I, & LXXIII; item lib. II. tit. IX. leg. II, & tit. XXVII. leg. IX, & tit XLII. leg. I: item lib. XII. leg. V. Qui glossas addidit Clemangi, citat ex Legibus Longobardicis, *Siquis Sculdasius, aut actorem Regis occiderit*: atque addit, primò se suspicatum, ob facilem mutationem literæ *e* & *c*, *sculdasium* lege oportere: sed postea animadvertisse, *seuldasius* esse retinendum; ac sic dici eum, qui vehit sordes ac quisquilias, à σεύω, moveo, & ἄρις, limus, vel cœnum. At unde illud οἰ? num etiam idem sunt movere limum, & urbe eum efferre? & quis unquam *seuldasii* vocabulum audivit? cur è Græco potiùs fonte, quam Germanico, Longobardi novam vocem derivarint? Ut mittam cætera.

Scuria horreum, ex Germanico schure: quod aliter scheure: utrinque Latinobarbarum *sceurum*; imò & *scebrum*, B, quod haud insolens, in V consonum transeunte. Postremum hoc est apud Anastasium Bibliothecarium in Sergio: *Missus in locellum, quod scebrum chartale vocitatur, in hanc urbem Romanam, ad confirmandum.* Ubi vulgò *scebrum carnale*: sed *chartale*, legi oportere, rectè vidit Cæsar Baronius: cui & Meursius subscribit in Glossario: prætereaque observat, è Græcis quoque σαίσιον pro horreo dicere Maximum Centur. II. cap. LXXXIV: ac apud Ingulphum in Historia, ubi vulgò *scauris*, *sceuris* esse rescribendum. Verba Ingulphi sunt: *Cœpit, largiente Domino, bonis omnibus abundare; ut tamen in thesauris, ac sceuris, quam in terris, ac tenementis, ex pro primis amissis postmodum duplicia redderentur.* Etiam, ut de Anastasio Baronium probat, ita de

In-

† *Pag* 222.
* *Pag.* 456.
† *Tom.* 9. *Annalū.*

Ingulpho Meursium sequitur (sed nomen præterit) Joan. Ludovicus de la Cerda Adversariorum Sacrorum cap. cxxv *Scuria* verò occurrit in legibus Alamannicis, atque aliis. Nec refugit Hincmarus Rhemensis adversus Hincmarum Laudunensem: *Insuper & scuriam ipsius intercluſit, & annonam de terru dominicatis collectam, sine licentia ipsius presbyteri in eam misit.* Citat Lindenbrogius ex Glossario Latinotheotisco: *Seura, ubi manipuli, vel fœnum reponitur.* Scuriæ genus *schoph:* de quo Legg. Boiorum tit. IX, cap. II: ubi priùs agitur de scuria conclusa parietibus: inde de altero subjicitur: *Si autem septa non fuerit; sed talus, quod Bajuvarii scofph dicunt, absque parietibus, cum VI sol. componat.* Est verò ex *schofph*, vulgare *scot*, vel *scut:* sed laxiùs Belgæ sumunt; ut qui pro septo usurpent. Minor scuria, *scopar.* Ibid. §. V: *De minore verò* (scuria) *quod scopar appellant.* Originem certiùs Bavari dicent. Cogitabam ego, ex eo esse, quia illic reponerentur instrumenta fossoria. Nam pala, sive ligo, Germanis scauffel/ Belgis scoppe: quæ, si originis Germanicæ non sint, placeat esse ex Græco σκαφεῖον, uti hoc à σκάπτειν fodere.

Scutella, paropsis Schüssel. Italis *Scodella.*

Selda vix arbitrer* alibi legi, quàm apud Matthæum Parisium in Richardo primo ad an. clɔ ɔ cxciii: *Statutum est insuper, ne quis mercator pretendat selda suæ rubeos, vel nisi gros pannos, vel aliquid aliud, unde visus intuentium decipiatur ad pannum bonum eligendum.* Significat verò, non quidem officinam, ubi propriè fit pannus (nam *officina*, quasi *efficina* dicitur, ut *officium* quasi *efficium*) sed tabernam, ubi res venales exponuntur: sive id sit inferiori parte anticâ, ubi panni bellè compositi etiam conspiciuntur à prætereuntibus: sive in contignatione superiori. Utrobique fenestris sæpe extrinsecus adhibentur è ligno receptacula fusioris luminis, quò merces videantur elegantiores. Ejus rei abunde exemplorum in illustri hoc Amstelodamensium emporio quotidie cernere est. Quid si autem selda ex eo sit, quod Germanis superioribus tentorium sit Zelt/ vel Gezelt, ut inferioribus telt. Hæc sententia est doctissimi Bartholdi Nieuhusii. Telt autem, credo, ex tentorium est corruptum.

* *Duo loca ex antiquis Chartis Annorum* 1183. & 1294. *affert Sommerus in Glossario.*

Seniscalcus, & *mariscalcus*, olim vilis fuere muneris nomina: prius enim armentorum, alterum equorum custodem, sive servum significabat. Utraque vox composita est: ac posterior pars utrobique est scalc/ id est, servus; ut in *Godscalcus* quod idem ac *Theodulus*. Prior pars in priori est son/ seu senneste/ vel senne/ hoc est, grex, vel armenta.

Quomodo in Legg. Angl. tit. VII. §. II. legas: *Scrofæ sex cum verre, quod dicunt SON.* At in *Marscalcus* prior pars est mare / hoc est, equus. Sic *seniscalcus* & *marischalcus* vocabula usurpantur in legg. Alemannicis Tit. LXXIX: ubi §. III. est: *Si alicujus seniscalcus est, qui servus est, & dominus ejus* *XII *vassos infra domum habet, occisus fuerit*; XL *sol. cõponatur.* Ac §. seq. *Si marischalcus, qui super* XII *caballos est, occiditur*; XL *sol. componatur.* Postea verò vox utraque præclaræ dignitatis nomen evasit. Quod enim ad Mareschallum attinet, sic eum vocarunt, qui Latinis aliter *Comes stabuli*; Græcis *protostrator*: unde Nicetas, in Balduino de Godofredo agens†: Μαρεσχαλκος ὢν τάξιμα ἀνὴρ δουλοῖ δικαίῳ Ἑλλὰς ἡ φωνὴ τὸ πρωτοστράτωρ: *Mareschalcus, dignitatis genus: vir is, qui Græco vocabulo protostrator.* Joanni Curopolatæ in Theophilo est ἱπποκόμων ὁ πρῶτος, *equisonum primus.* Sed de Mareschallo satis dictum cap. XII. *Seneschallus* verò, vel *sineschalcus*, dici cœptus Regiæ mensæ præfectus, œconomus, architriclinus. Ut in vita Karoli Magni*: *Misit exercitum in Britanniam una cum misso suo Audulpho Sinescalco.* Similiter in Annalibus Fuldensibus ad an. IↃCCLXXXVI: *Carlus per Autulfum Senschalcum misso exercitu Britones domuit.* At (ut optimè Clarissimus Bignonius ad Marculfum observat) idem Autulphus pro Seneschallo *regiæ mensæ præpositus* dicitur Aimoino lib. IV. cap. LXXVIII: Reginoni vero Prumiensi *princeps coquorum* appellatur. *Dapifer* aliter vocatus fuit. Nec mirandum, mensæ regiæ præfecto curam exercitus commissam. Nam & postea legimus exempla dapiferorum, quibus vexillum committeretur: de quo Falcetus Orig. lib. I. cap. X. Et firmat hoc Robertus, S. Remigii monachus, Rhemensis Hist. lib. IV: *Ipso die Podiensiu episcopus perdidit dapiferum suum, qui suæ aciei deferre solebat vexillum.* Quem dignitatis locum in aula tenuerit, docet Hincmarus Rhem. epist. III. Ac quidem cap. XVI. ait: *Apocrisiarius, quem nostrates Capellanum, vel Palatii Custodem, appellant, omnem clerum Palatii sub cura, & dispositione suâ, regebat. Cui sociabatur summus Cancellarius, qui à secretis olim appellabatur.* —— *Post eos verò sacrum palatium per hos ministros disponebatur: per Camerarium videlicet, & Comitem palatii, Senescalcum, Buticularium, Comitẽ stabuli, Mansionarium, Venatores principales quatuor, Falconarium unum.* Ac Buticulario quidem, & Stabuli Comiti, præmitti Seneschallum, etiam videas in Diplomate Ludovici VI. Donationis ad S. Dionysium. Verba sunt: *Præsentibus ex Palatio nostro, quorũ nomina subtitulata sunt, & signa; S. Ancelli, tunc temporis dapiferi nostri, S. Gisleberti buticularii, S. Hu-*

*Ejus *pro* cujus.

†*Pag.* 195. *edit. Oporan.* 1557.

**Pag* 248. *edit. VVechel. ann.* 1594.

S. Hugonis Constabularii, S. Guidonis Camerarii; Stephanus Cancellarius relegendo subscripsit anno CIↃCXII. Ubi non dubium, quin pro *senescallo dapiferum* dixerit, quia hæc muneris pars dignior foret. Atque hoc etiam ex memorato antea Hincmaro liquet; qui cùm, ut vidimus, varias aulæ dignitates enarrâsset, sequentibus capitibus omnium officia exponit, cæteráque inter sic cap. XXIII. scribit: *Ad tres autem ministeriales, Senescalcum, Buticularium, & Comitem Stabuli, secundum uniuscujusque ministerii qualitatem, vel quantitatem, pertinebat, ut cum communi consensu de suo quisque ministerio admonendi non essent segnes; ut, quanto ejus esse potuisset, omnes actores regis præsterent, ubi, vel ubi, Rex illo, vel illo tempore, tanto, vel tanto spatio, manere debuisset, propter adductionem, vel præparationem: ne fortè tardè scientes, dum inopportuno tempore, vel cum nimia festinatione, exigeretur, familiæ regalis per negligentiam sine necessitate opprimeretur. Quæ videlicet cura, quamquam ad Buticularium, vel ad Comitem stabuli pertineret; maxima tamen cura ad Senescallum respiciebat; eò quod omnia cætera,* * præter *potus, vel victus caballorum, ad eundem Senescallum respicerent.* Videmus, ut Senescallo curam stabuli fuisse dicat: sed *prater* curam illam potus & victus caballorum, quæ sola primitus ei fuerat commissa, alia quoque postmodo oportuerit curare. Clarum itaque, jam Karoli M. ætate (de hac enim loquitur Hincmarus) Senescalli munus fuisse illustrius, quàm antiquioribus fuerat temporibus. Imo sic dignitas ea gliscebat, ut senescallia (utitur eâ voce Henricus III. Angliæ Rex in literis de pace inter reges Castiliæ & Angliæ†) idem censeretur, ac *majoratus*: quod ex Hugone de Cleriis constat: uti quoque ex Guilielmo Tyrio Histor. belli Sacri lib. II. cap. V: *Alexius megadomestici dignitate (quem nos majorem senescallum appellare consuevimus) fungeretur officio, ab Imperatore secundus.* Sanè varia erant genera Domesticorum; quomodo οἰκιστάται, sive ἐξάρχοντες, hoc est, præsides sive præfecti dicebantur. In his verò præfectis princeps erat ὁ μεγαδομέστικος: quem ab Imperatore aliqui tertium faciunt; alii, ut Guilhelmus Tyrius, secundum. Cæterùm non desunt, qui dignitate extentâ, aliunde putant nomen datum, quàm primâ eâ, quâ propriè notaret armentorum, vel jumentorum custodem. Nempe ut tum fuerit nomen ex σῖν/ sive σῖνδ/ sive ἀετ/ σῖνδ/ hoc est, familia. Quomodo propriè, primóque, sic dictus sit familiæ præpositus, sive œconomus Regius. Satis quidem appositum videtur hoc etymon: falsum tamen, quia primò, cum id nomen imponeretur, armentis erant præfecti:

* *Contra Vossium Somnerus in Glossario* ↄ præter *exponit* præterquam, *rejecans curâ potûs & victûs à Senescallo.*

† *In Additamentis Matthæi Parisii pag.* 169.

postea demum, munere, ac nomine veteri retento, regiæ curæ mensæ accessit. Aliqui ajunt, conflari vocem ex *sen*, veteri verbo, significante *justitiam*, & *scalcus*, denotante *præfectum*: eóque significare justitiæ præfectum. Hoc verè est divinare: ut de eapse re censet Vincentius Lupanus lib. II. de Magistratibus Francorum. Nam debuerant ostendere, voces eas id signâsse antiquis. Nihilo rectiùs alii persuadere nobis volunt, vocem esse mistam ex Latina, & Græca; quasi dixeris senum ἀρχὼν id est, principatum: aut quasi cœnarchen, ex κοινὸν, hoc est, commune, sive Respublica, & ἀρχὴ. vel ἀρχὸς: aut ex Germanico seken/ pro soeken/ quærere, & scalc/ hoc est, veterator, improbus: quia seneschalli sit in veteratorum, & hominum nequam scelera inquirere. Quæ ἐτυμα memorat Gregorius Tolosanus in Syntagmate Juris lib. XXXVII. cap. XXXIII.

Serganteria, clientela, quæ in Legg. Anglicis sergeantie. Matthæus Parisius in Henrico III. ad ann. CIↃCCLVI: *Sicut nuper de clientela, quod vulgariter serganteria dicitur, materia pullulaverat pecuniam extorquendi.* Erat serganteria hæc vel major, vel minor. Minoris meminit apud eundem Joannes Rex, in charta quadam libertatum concessarum an. CIↃCCXV: *Nos non tenebimus custodiam heredis, vel terræ alicujus, quam tenet de alia per servitium militare, occasione alicujus parvæ serganteriæ, quam tenet de nobis per servitium reddendi cultellos, vel sagittas, vel hujusmodi.* Atq; hinc ex parte liquet, cujusmodi fuerit minor serganteria. Pleniùs verò utriusq; discrimen in Glossario suo doctissimus Watsius annotavit.

Sergeantus, *sarjantus*, vel *sarzantus*, à Gallico *sergeant*: quod etiam Belgis in usu. Comes S. Paulli epist. ad Ducem Lovanienſem, sive Brabantum, apud Godefridum, monachum S. Pantaleonis*: *In turri siquidè sapè dictâ erant sarjantis Anglici, Pisani, Levenses, Dachi, ad eam protegendam constituti.* Et post aliqua †: *Sarjants in turri latitantes.* Item: *Cum quibusdam militibus, & sariantis.* Et postea*: *Non fuimus in toto exercitu plures, quàm quingenti milites, & totidem equites, sariantes non habuimus plures, quàm duo millia peditum.* Unde verò Gallicum *sergeant* veniat, non ita apertum est. Ab oriente usque nolim originem arcessere: etsi Chaldæis סרכא *sarca* satellitem signet. Verisimilius sit, corruptum esse è Latino *serviens*; vel Latinobarbaro *securians*, hoc est, securum reddens.

*In verum Germanicarum scriptoribus à Freherо editis pag. 269.

†Pag. 269.

*Pag. 271.

Seriphæ Arabibus sunt, qui Turcis, & Tataris Seithi. Est verò seriphis is apud Muſulmannos, sive Muhammedanos, dignitatis locus

ratio-

ratione Caliphæ, qui apud Græcos est Syncellis ratione Patriarchæ. Apud quos, patriarchâ mortuo, Syncellus succedit. Adhæc quanta Scripharum sit veneratio, arguit satis, quòd ea appellatione ipsi etiam Sultani se nuncupant, quò augustiores videantur.

Sinaida, & *snaida*, vel *sneida*, notant arborum incisionem, quæ fieret ad viam indicandam viatori, nam solere hoc fine arbores notari, liquet ex Legis Salicæ tit. XXIX, leg. XXIX, Diplomate Ludovici II. apud Wolphang. Lazium, & Donatione Cancronis in Chronico Laurishamensi†, atque aliis. Est verò vocabulum id à Germanis, quibus *snaiden*/*snaiden sneiden*/uti Belgis *snyden*/ notat secare, incidere. Habes in Legg. Longobard. lib. I. tit. XXVI. leg. VI: *Si servus extra jussionem domini sui theclaturam, aut sinaidam, in sylva alterius fecerit, manus ejus incidatur: & si cum jussione domini sui theclaturam, aut sinaidam, in alterius sylva fecerit, reputetur culpa domino, ut suprà.* Cæterùm ut *sinaida*, sic contractiùs etiam *snaida*, vel *sneida*, dici, docemur Traditionibus Fuldensibus lib. II. num. VIII: *Hæc est terminatio Ecclesiæ in Creynfeld à Muo. esbrunc, sursum versus ad Berholdes sneida, &c.* Ac similiter postea: item num. XXXIX. Verùm his locis videtur *sneida* non tam arborum incisionem signare, quàm viam. Et in veteri Glossario est: *Sinaida, via.* Nempe *sinaida*, ut origo ostendit, propriè est incisio arboris: sed quia illa erat viæ signum, pro via ipsa sumi cœpit, usitato μετωνυμίας genere. Nisi malis *sinaida*/ vel *sneida*/ primò viam signare, à verbo *sneiden*/ hoc est, secare. Quippe via est spatium sectum inter ædes oppositas, vel agros disjunctos, aut aquas hinc inde, vel aliter. Unde & Maro I Georg. de zonis cælestibus agens:

Has inter, mediamque, duæ mortalibus agris
Munere concessæ Divûm: & via secta per ambas,
Obliquus quâ se signorum verteret ordo.

Deque arboribus II: Georg. —— *Omnis in unguem*
Arboribus positis secto via limite quadret.

Smelido idem ac gracile: quod hodiéque *small*. Habes, non tanquam Latinum, sed ut Latini explicationem, in LL. Fres. Addit. Tit. III. §. XXXV: *Ex ipsa percussione decreverit à sua grossitudine: quod smelido dicunt.* Belgicè gesmalt. Ejusdem originis est *smelo*: ut in addit. S. Frisionum tit. eodem §. LVII: *Si & superior adjiciatur, quod vocant smelo, h.e. unius spannæ latitudinem habuerint, ter* VIII. *sol. cõponatur.*

Soga, *funis*, ut explicat Glossar. Usæ Legg. Longobard. lib. I. tit.

† Pag. 57.

tit. xxv. leg. xxxiii: *Siquis fogas furatus fuerit de bove junctorio.* Nec enim iis adsentio, qui hic generatim *res* exponunt: ac putant esse ex Germanico sache/ vel sache: quod Belgis, res, caussa. Sed agnosco, inde videri Græcobarbarum τζόγις, quod *rem* signat. Glossæ Græcolatin. Τὰ πεάγματα, ἤγουν τζόγις. Gallicum *chose* alius est originis. Nempe à *caussa.*

Spanga, à Germanico spanne/ quomodo hodiéq; *tignum* vocatur. In Legg. Bajuvariorum tit. ix. Leg. viii: *Exteriores verò* (trabes) *quas spangas vocamus, eo quod ordinem continent parietum.*

Spannum, & *spanna*, habemus in Legibus Frisonum Tit. xxii. de Dolg. §. lxv: *Vulnus, quod longitudinem habeat, quantum inter pollicem, & complicati indicis articulum spannum non impleat*, iv *solid. componatur. Quod integra spanna longitudinem habuerit, hoc est, quantum index, & pollex, extendi possunt*, vi *solidis componatur.* Et cap. lxvi. *Quod inter pollicem, & medis digitis spannum, longum fuerit*, xiii *solidis componatur.* Item Fris. addit. tit. iii. §. lvi: *Si unius spanna longitudinem habuerit.* Est verò *spannus*, & *spanna*, id quod *spithama* antiquis: estque à Germanico spanne/quod à spannen/tendere: nisi malis esse ab Italico *spandere*, pro Latino *expandere.* Nam pro *ex* sæpe initio ponunt S: & possit simile videri *sculcator* pro *exculcator*; de quo alibi diximus.

Sparvarius, vel *spervarius*, accipiter frigillarius, ex Germanico sparwer; qui sic vocatus, quasi spar.var/ hoc est, procul, sive *longè spargens* pennas suas. Usurpant *sparvarii* vocabulum Leges Salicæ Tit. vii. § iv, & Bajuvar. tit. xx. cap. i. §. iv. Item Fredericus Imper. lib. ii. de arte venandi cap. xxix, & Joannes Angliæ Rex in charta libertatum de foresta, & liberis consuetudinibus, apud Matthæum Parisium ad an. clɔccxv*.

* *Pag* 260 *edit. Vi'ass.*

Stallum à Germanico, & Anglico stall; non prout *stabulum*, sed quatenus signat *sedile.* Gloss. *Stallus est locus unius è choro.* Philippus Comes Loënsis in diplomate anni clɔxciii†: *Placuit mihi, ut in domo Dei offerrem, quæ possem, comitatum, & advocationem, stallum, & teloneum.* Cæsarius Heisterbach. Hist. Memorab. lib. i. cap. vi: *Intravit chorum uterque, stante Priore in stallo suo.* Et cap. xxxv: *Sicque inter Abbatis, & Prioris, stallũ exiens.* Itẽ l. iv. c. xxxv: *Sedẽ stalli sui sis paravit.* Lib. v. cap. v: *In nocte vero S. Cuniberti, cùm staret in choro Abbatis, tunc simplex monachus vidit intra presbyteriũ duos dæmones intrare, & paullatim adscendere ad stallũ Abbatis, inter chorũ monachorũ, atq; novitiorum.*

† *Apud Miræum in Notitia Eccl. Belg. c.* 114. *sive pag* 237.

Ac

Ac paullò pòst: *Dominus Eustachius, & Prior Hermannus, qui hæc vidit, a stallis suis semoti.* Ac alibi apud eundem. Quæ possunt esse à recto *stallum*: Nam idem lib. VIII. cap. XIII. ait: *Adscendens ergo piè stalla.* Item Matthæus Parisius in Henrico III. ad an. CIↃIↃXVI: *Clanculo intrantes, inquisiverunt à quodam ibidem orante, quodnam esset stallum Decani.* Et in vita Joannis, vigesimi tertii abbatis S. Albani: *Consueverat namque —— in duplicibus festis, Chorum mitratus tenere; & reliquis diebus in stallo suo stans chorum regere, & omnia alacriter cantare.* Innocentius III. lib. IV. Regestorum epist. I. quæ ad episcopum Basileensem: *Ipse ante confirmationem obtentam stallum Præpositi sibi usurpavit.* Quem add locum rectè Paullus du Maii monet, non pro stabulo sumi; sed loco in choro, & capitulo. Ac *stallum* etiam legere jubet apud Petrum Vall. Sarn. cap XVI. Hist. Albig. ubi Camuzatius *peristylia* reponebat, Sorbinus in Gallicanâ paraphrasi *stabulum* intelligebat perperam. A *stallum* est *installare*: de quo in Verbis.

Stantardus, vexillum Regium sive Reipublicæ; ex Belgico, & Anglico standard†: pro quo Galli *estandard*. Matthæus Parisius in Guilhelmo II. ad an. CIↃCXCIX: *Admiravisi standardum eminus considerans.* Idem in Henrico III. ad an. CIↃCCXXXVI: *Exeuntes igitur cives in multitudine gravi, circiter ad quinquaginta millia armatorum obviam Imperatori cum stantardo suo, quod Carrucam, vel Carrochium, appellant, indubitanter perrexerunt, nuncuantes, se contra eum bellaturos.* Radulphus de Rivo, decanus Tongrensis, (qui claruit anno CIↃCCCLXX) de gestis Episcoporum Leodiensium cap. I: *Ibi Hustinus de Herston miles sacrum Divi Lamberti vexillum (stendardum vocant) quod contra ipsum S. Martyrem, ejusque Ecclesiam, usurpare, exercituique rebelli præferre præsumserat, turpiter abjecit.* Eoque Junior Walsingam Histor. Angl. in Eduardo II: *Obviam occurrunt eidem ad largam terram; ubi descendens equo suo, & figens standardum suum, jussit ut omnis populus, velut sit in bello, adhæreret standardo.* Et paullò pòst: *Præcepit communis plebi cum standardo stare.*

† *Non à* standi *verbo, sed Germanico, & veterum Belgarum* standen/ *h. e. stare. Vnde hodieque quod Belgæ* staen/ *Anglis est* stande. Standaerd *igitur, atque etiam* stander *dixere, quia esset vexillum statarium.*

Stangaria sepes, hoc est, sudibus, seu perticis, surrecta. Nam Germanis, & Belgis, stange/ stipes, sudis, vallus. Ut & Itali pro eo *stanga*. Leges Longobard. lib. I. tit. XXV. leg. XXX: *Siquis de sepe stangaria vimen legerit, componat sol. I. Si autem perticas transversarias tulerit, componat sol. III.* Est tamen in Lindenbrogiana editione *stantaria*: sed alterum, prout etiam Clemangis editor, non incuriosus talium, adducit, eò prætulerim, quia ab origine minùs abit.

Staplus, pro loco, ubi publicum judicium exercetur. Est à Germanis; qui, ut monitum præstantissimo Lindenbrogio, ajunt, Im stapel sitzen/und offentlich Gericht halten. hoc est, In staplo sedere, ac publicè judicium exercere. Legg. Ripuar tit. xxxiii†. leg. 1. *Si ad R gis staplum, vel ad eum locum, ubi mallus est, auctorem suum in præsente habeat.* Similiter tit. lxvii. leg v; item tit. lxxv. Scriptor Glossarii Clemangi appositi exponit tegumentum, vel tapetium: sed perperam omnino. Vox *stapula* usu tritior, quâ significatur forum seu locus publicus, ubi merces variæ convehuntur vendendi causa. Vocem nonnulli à *stabulum* deducunt. Vid. Löberus peculiaris libri *de Iure stapulæ* initio; & Limn. in Capit. Ferdin. III. Art. 20. p. 706, 707.

† *In edit. Lindenbrogiana: sed in antiquiori, tit. 35.*

Stava, vel *stafa*, à Germanico staf/ baculus, palus, fustis, pedum, scipio. Lex Salica Tit. xxix*, §. xxxii: *Si quis stavam* (sic pro *statuam* leg.) *vel tremaclum, vel vertuolum† de flumine furaverit.*

* *Al. edit. tit. 28.*

† *Al. vertivolum.*

Steura, tributum interpretatur Æneas Sylvius Histor. Boem. cap. lxi Nempe est à Germanico steur; quod tributum notat. Usurpat Chronicon Aulæ Regiæ de Joanne Bohemiæ Rege cap. xxvii. Item Henricus monachus Rebdorfius, in Annal. ad Annum cIↃCCXCVI: *Dissensionem inter Episcopum, & Ratisponenses, propter steuram impositam, sedavit.* Et ad an. cIↃCCCXLIV: *Eodem tempore Ludovicus gravem steuram imposuit terræ suæ, inferiori, & superiori Bavariæ.* Leonardus presbyter in Chronico Bavariæ: *Hæc gravamina cum prioribus taxata fuerunt ultra quadraginta millia florenorum Rhenensium. Per quæ compulsi imponere steuram decimi denarii de omnibus bonis eorum.* Pro *steura* aliter *bernâ* dixisse, legas in Chronicis Aulæ Regiæ c. xxvii.

Stolizaz est vicarius Regis, sive qui ejus loco præsidet tribunali. Ut Legg. Longobard. lib. 1. tit xix leg. v: *Si judicem interpellaverit, & judex dilataverit ipsam causam diliberare, aut licentiam dederit adversæ parti ipsum molinum evertendi, componat sol xx, in palatio Regis districtus ab stolizaz.* Gloss. *Stolizaz, id est, missus Regis.* Placet etymon Lindenbrogii, ut sit ex German. stol/ sella, & saß/ sessio; quia, quasi Regis vicarius, absentis sellæ in judicio insideret.

Strepa, dicitur ferreum illud instrumentum, cui insistunt pedes equitantium. Matthæus Parisius in Henrico III. ad an. cIↃCCXLIV. de casu misero Engelrami de Cusey: *Equino pede ad aliquod offendiculũ titubante, corruit supinus in profundum* (vadum transire volebat) *ad quod tamẽ propriâ strepâ pertractus est violenter, & tunc infeliciter.* Item ad an. cIↃCCXLI. de miserabili morte Comitis Gileberti Mareschalli:

Nec

*Nec potuit equus ab ipso, vel alio, retineri. Unde in ecstasim raptus, cœpit vacillare, & post paullum corruit ab equo semivivus; ipsum unâ strepa-rum retinente, & per agrum spatio aliquo sic trahente**. Joannes de Turrecremata in Chronicis Hungaricis, anno clɔccxlii†: *Universa namque ferramenta strepa-rum, & habenarum, sive rudibula-rum —— de argento inaurato, juxta decentiam regiæ excellentiæ, fabri-cata existebant.* A *strepa* est Hispanicum *estribo*, E more ejus gentis, & Gallicæ, præmisso. Ac indecetiam *astraba*: nisi à Græcis malis. Sed ἀστράβη his aliud. Plura de hoc instrumento diximus lib. I. cap. VII; ubi de *stapia* agimus, ac, pro instituto quidem nostro, satis fusè.

* *Similiter* strepa pro stapeda *est apud Helmoldū lib. 4. de Rom. Imp. cap. 21. ut lego apud Hermannum Hugont lib 1. de Milit. Equestr. cap. 4.*

† *Pag. 90. edit. VVesobel.*

Strundius, vel *struntus*, stercus, ex Belgico stront Glossæ Philoxeni: *Strundius, vel struntus*, σκίβαλον. Ubi Bonaventura Vulcanius annotavit, legi oportere, *Truncus*, σκίλιχον. Faciliùs persuaderet, nisi reponeretur in literis ab S incipientibus. Quare & Scaliger Castigationibus in Priapeia vulgatam retinet lectionem. Ait ille sic rotundiora dici stercora. Credo stront voluit esse ex ront / h. e. rotundus. Ut *st* præfigatur. Sanè S præmitti videas in multis: ut *stites* pro lites, *stri-tavus* pro *tritavus*; quemadmodum hoc ipso capite diximus.

Stuba, vel *stufa*, non modò apud Dithmarum Mersburg. idque sæpiusculè*, legas; (quam rem etiam tangebamus lib. I. cap. VII:) sed in legibus quoque Alamannicis tit. LXXXI, §. III: *Siquis stubam alicujus concremaverit.* Habes & in Concilio Viennensi, quod celebratum temporibus Clementis Papæ IV, an. clɔccLxvii: *Prohibemus insuper, ne* (Judæi) *stubas, & balnea seu tabernas Christianorum frequentent, seu intrare præsumant.* Item apud Ekkardum de casibus monasterii S. Galli cap. I, & in Chronico Australi Matthæi Mareschalli de Pappenheim ad an. clɔccxcv: ubi *stupas* vocat; sicuti sæpe solent *b*, *f*, & *p* commutari. Scriptor item de S. Ottone, Pomeranorum Apostolo, *Stuba, sive pyrale*, ait lib. II. cap VII, & XIV. Ajunt & apud Palladium de Architectura esse titulum, *de balneis, & stufis.* Si attendunt Palladii libros de R. Rust. in iis lib. I. titulus quadragesimus simpliciter est, *de balneis.* Quod siquibus in libris addatur, *ac stufis*, id, arbitror, ex glossemate irrepserit. Est verò *stuba*, vel *stufa*, à Germanico stube: pro quo Belgæ stove/ Galli *estuve.* Sed quæritur, utrùm vox ea stube ortu Germanica sit, à stoven/ fovere: an potiùs Latina; puta ab *æstuo*; vel Græca; videlicet à τύφη, *accensio*. quod ἀπὸ τῦ τύφω, *accendere, urere.* Ut nempe S præmittatur: quomodo recentiores *sphalangium* dixere pro *phalangium*: pluráque id genus adduximus in *scachum.* Atque

* *Pag. 22. 91, & alibi.*

eadem ratione habeat locum, si à Latino *tubus* deducas, quia Romani per ambientes tubos calefacerent cœnacula; teste Seneca epist. xc: unde idem de Providentia cap. iv: *Balnearum, & parietibus circumfusas calor.* Non invitus autem accesserò Barthio, qui Adversariorum lib. xxxvii. cap. vii. pro *stuba* Latinè *vaporarium* posse dici arbitratur. Alii *hypocaustum* malunt, ex B. Ambrosio Hexaëmeron lib. vi. cap. viii. *Quereris, quia nulla tibi hypocausta anhelantibus ignibus vaporentur.*

Sturio ex Germanico, ac Belgico steur. Esse veterum *acipenserem*, contendit Rondeletius lib. xiv. de Piscibus cap. ix. Cui & in Nomenclatore suo Hadr. Junius subscribit. Sed utrumque decipi, ac sturionem esse veterum hyecam, vel silurum, quemque Isidorus lib. xii porcum marinum, & suillum vocat, abunde diximus lib. iv. de Physiologia Christiana cap. xxix. *Sturio* verò quin vox sit originis Germanicæ, minimè dubitandum: nempe à stooren/ quod notat *turbare, perturbare:* sive quia, escam quærens, Isidoro teste, lutum ac vadum rostro fodiat, atque ita aquas commoveat, turbidásque reddat; sive quoniam concoctionem stomachi turbet; quippe carnis duræ, pinguis, ac viscidæ. Priorem sententiam amplectitur Gesnerus. Pro posteriori facit vulgare Belgarum dictum, steur die stoort: quo utuntur, ut moneant, parcè de eo comedendum.

Sultanus dicitur totius Imperii Turcici princeps, ab Arabico סלטאן *sultan.* quod à verbo סלט *salath*, h. e. dominari, præesse. Hebræis pro ס est ש. Superioris seculi scriptoribus is interdum *Saladinus.* Cæsarius lib. iv. Mirac. cap. xv: *Eodem tempore Saladinus humanitatem exhibuit Christianis satis magnam.* Nomen *Sultani*, ut ex Cedreno scimus, adsumsere Turcæ, eùm Persas, & Saracenos, subegissent. Antea verò sic dictus Persiæ princeps: cujus sedes, ac domicilium, *Sultania* ex eo vocabatur. Eam urbem ex Tigranocertæ ruinis fuisse extructam, à Paullo Jovio traditum est. Destruxit verò Temirlancus, qui vulgo Tamerlanes.

† *Edit. German.* * *Pag. 295. edu. Magunt. ann. 1602. & in Collectione Anegisi Capitularium lib. 3 cap. 45.*

Sunnis, impedimentum. German. saumnis/ Belg. ver. sumnis. Uti hæc à Germanico seumen, vel saumen; quod Belgis ver. sumen/ hoc est, negligere, omittere. Leg. Salicâ tit. xix. §. vi†: *Si in mallum vocatus fuerit, & is, qui vocatus est, non venit; si eum aut infirmitas, aut ambascia dominica, detinuerit, vel fortè aliquê de proximis mortuus inter domum suam habuerit, per ista sunnis se potest homo excusare: aliàs de vita componet.* Similiter Legg. Ripuar. Tit. xxxvi. §. i, & Longobardicæ sæpius. Item in Constitut. Karol.* *Siquis admannum legibus man-

mannitus fuerit, & non venerit; si cum sunnis non detinuerit, XV *solidis culpabilis judicetur.* Eum ad locum annotavit Vitus Amerpachius, putare se, *sunnis* esse reconciliationem cum adversario, à Germanico sunen/versunen: aut certè generale esse vocabulum, quodvis notans necessarium impedimentum. Posterius malo: nempe ut sit à sumen/versumen; sicut diximus. Gloss. *Sunnis, impeditio. Sonus, impedimentum.* Apud Papiam pro eo est *sumni*; quod propiùs accedit ad Germanicum saumnis/vel Belgicum versuymenis Nec solùm *sumnis, sunnis*, vel *sonnis*; sed etiam *sunnia* dixere, vel *sonnia.* Marculfus monachus lib. 1. formulâ XXXVII: *Ipse nec venisset ad placitum, nec nulla sunnia nuntiâsset.* Hoc est, nec impedimenti nos fecisset certiores; quo foret excusatior. Vir summus à sontico morbo, vel causâ sontica, *sonnia* nomen deflexum suspicabatur. Sed omnino vox est à Germanis, ut diximus. Ac ab eodem somnis/vel sumnis/est Gallicum *essoine, vel exoine*; E ante S, more gentis, præmisso. Indeque barbarum *essonia*, itidem pro impedimento; non ex Latinobarbaro *exidoneare*; quod traditum nonnullis*. Plurimùm enim significatio horum distat. Usurpatur in formulis veteribus secundùm legem Romanam, Marculpho monacho adjunctis, formulâ XXXIII†: *Qui nec exsonia nunciavit, nec sunum placitum adimplevit.* Reperio quoque apud Hincmarum ad Karolum Calvum Regem: *Quò mittens, ad dominationem vestram, excusationem impossibilitatis suæ illuc veniendi; requisita est, quam patriotica lingua nominamus Exonia, quia venire ne quiverit; quod hactenus est inauditum.*

* *Cuiac. notare videtur in Comment. C de accusat.*

Ego malle Gallicè ab exoncair *deducere.*

† *Pag* 152. *edit. Bignoniana.*

Surcarium vestimenti genus; nempe, ut videtur, tunica interior, sive ea, quæ proximè corpus ambit, ac Græcis χιτὼν ἐνδυτὸς. Planè enim subscribo doctissimo, &, dum viveret, amicissimo Martinio, qui in Etymologico suo putat, esse à Gallico *sur chair*, hoc est, *super carnem.* Usus Rhegino in Chron. *Totâ mente illos* (Petrum, & Paulum) *recognovi de illorum surcariis.*

Surgotum vox, è Germanica surfat/panni genus, ac talaris vestis muliebris. Habes in scriptoribus Germanicis ab Christiano Urstisio editis.

Suurum, juramentum à German. sweeren/jurare: unde hy sweet/jurabat. Sic legas, *suuro firmare*, Leg. Baiuvar. Tit. XV. cap. XI, §. II.

CAP. XVIII.

Accedit ad vocabula, quorum initium est T. Taburcinum, *tympanum.* Talia, *tessera.* Tallia, *exactionis genus; pro quo &* tallagium.

Tarenus, *genus nummi.* Targia, *vel* targeia, *clypei genus.* Tascha, *marsupium.* Tassale, *pro præfectu provetuum ex agris, pascuis, & sylvis pubicis.* Tassalli, *pro nodis glandium forma, amictui additis ad ornatū.* Tassus, *acervus frugum, ligneis, fœni.* Taudragil, *humor rori similis, profluens è nervis læsis.* Tecuria, *vel* tecuatia, *tegmen.* Telemasca, *pro larvatorum in Lupercalibus discursu.* Teni, *vimina: deque ratione sortis per tenos, & unde is ritus manarit ad Christianos.* Tenseria, *pro contentione.* Tertussus, *porcellus hara propria* Tetteia, *sive* tesceia, *raptus, aut latrocinū.* Tethinga, *familia sic inter se devincta, ut unius ergà Regem delictū omnibus sit præstandum.* Texaga, *protecto.* Theada, *vel* theode, *populus.* Theclatura, *prosigno arboris inciso ad noscendam viam.* Thinx, *manumisso; ut* thingare, *manumittere.* Thiubda, *furtū.* Tochua, *vel* tocha, *calculus.* Tonna, *vel* tunna, *vas; ut* tonnella, *vel* tunnella, *imò &* tonellus, *vasculum.* Torneamenta, *vel* tornamenta, *ludicræ pugnæ equestres.* Tornetæ, *pro nundinis.* Tragulus, *vestis monachalis.* Trana, *vectio quæ fit traha.* Tranix, *palmes.* Trappa, *septum cancellatum, cui aves includuntur.* Trebuchetta, *machina bellica, saxa ingentia ejaculans, ad turres ac muros diruendos: quæ alter etiam vocatur* trabucchus, *&* tribucetum: *at diversam esse* bibliam petrariam. Tremaclum, *genus retis piscatorii.* Trespellius, *vel* tresbellio, *taurus trimus abulorum trium.* Treuga, *pax, vel inducia, pro quibus &* trevia *dicitur.* Tribunculus, trebuculus, *&* trubuculus, *pro machina bellica, quæ aliter* trebuchetta, *ut antea dictum.* Trigildum, *triplex compositio.* Trista, *pro immunitate incolētium sylvas.* Triuta, *vel* treuda, *hinnulus.* Trogulus, *rudis vestis monachalis.* Troppus, *grex.* Trotingus, *paranymphus.* Truca, *pro cadaveris capsa.* Trummetum, *tympanum.* Trumpa, *tuba.* Trupha, *vel* trufa, *jucundæ deceptiones, nec non joci, risusque eorum, qui luxui ac nugis indulgent.* Truste, *Regis, post fidem ei datam, tutela: qua qui suffultus esset,* antrustio *nominatus.* Trutanus *proplano, ac impostore.* Tubruci, *tibiarum, & braccarum tegumentum.* Tucus, *cuculus.* Tufa, *regium vexillum.* Tulipa, *flos è Turcia in Belgicam allatus. Vti* Tulipantum, *Turcicum capitis velamentum; & quo id differat à Persico.* Tunginus, *vel* tonginus, *judex, proximè post Comitem dignitatis.* Tuninum, *hortus.* Tuphæ, λάφυ Turbaria, *locus, unde effodiuntur cespites usuales.* Tutia, *nō tam est lapis Lydius, quàm cadmia fornacaria.* Tiuphadi, *judices sub Comitibus constituti:* tyuphadia, *eorum potestas, ac dignitas.* Tzangæ, *vel* zanchæ, *calceamentum barbaricum.*

Tem-

TEmpus est, ut transeamus ad inchoata à T literâ.

Taburcinum, tympanum, ex Gallico *taborin*, vel *tambour*, sive Italico *tamborino*; pro quo Hispani *tamburo**, & similia quædam aliæ gentes. Matthæus Parisius in Wilhelmo II. ad an. cIↃCXCI: *Equi eorum, insolitum non ferentes clamorem Turcorum, & tucinarũ clangorem, & tusque taburcinorum, calcaribus non parebant.* Imò & *thabur* pro eo legas in Richardo I. ad an. cIↃCXCII: *Juvenis quidam, de domo episcopi Londoniarum nisum, quem habuit, docuit cercellas propensius affectare. Itaque ad sonitum illius instrumenti, quod à ripatoribus* (mesloribus) *Thabur nominatur, subito cercella quodam alarum remigio evolavit.*

* *Videntur Galli, & Itali, accepisse ab Hispanis; illi ab Arabibus quibuscum conveniunt in hoc Persa.*

Talia est inter genera, quibus rei gestæ modus edocetur: ut arguunt hæc Matthæi Parisii verba in Henrico III. ad an. cIↃCCXLVII: *Rex Francorum Ludovicus fecit per ballivos perscrutari, quod si aliquis institor, vel injuriam passus aliquam, quicunque alius, in aliqua accommodatione coacta, vel extorsione pecuniæ, vel victualium, ut solet per regios exactores, proferret scriptum, vel taliam, vel testimonium; vel juraret; vel quomodolibet aliter legitimè probaret; quia paratus erat omnia restituere. Quod & ita factum est.* Sunt verò taliæ duo ligilla, quorum unum ab altero sic recisum, ut juncta veterem totius referant figuram: utriq; verò unâ cæsurâ numerus inciditur, ut, sulci si jungantur, probè respondeant, nec vel creditor, qui ligillorum unum retinet, plus valeat incidere, nec debitor incisa radere: quia si non in utroque sit vel incisum, vel rasum, continuò fraus compareat. Belgæ vocant een kerf-stock. Est *talia* à Gallico *Taille*, quod tesseram notat. Vel à *tailler*, scindere, cædere, incidere: pro quo Itali *tagliare*. Quid si autem hæc omnia derivemus à proba, Latinâque *talea* voce; quâ Cato, Varro, Plinius usi, pro surculo recisо? Gloss. Philoxeni: *Talia, χερμὸς. σχίζα. σκυτάλη.* Id ipsum vocabulum à θαλὸς, ut ab ἄλλος, *alius*; à φύλλον, *folium*; ab ἅλλομαι *salio*; à βάλλω, *Baleares* insulæ, quòd incolæ jactu fundæ præcellerent. Sed uti *taleam* inde venire non dubito; ita, num Gallicum *taille*, unde *talia*, inde sit, non æquè liquet.

Tallia inter genera exactionum fuit. Petrus Blesensis epist. CII: *Quid de talliis, & exactionibus, quid de obventionibus placitorum, & cæteris improbis extorsionibus, loquar?* Concilium Lateranense sub Innocentio III. cap. XLVI: *Talliis, seu collectis, & exactionibus, aggravere.* Matthæus etiam Parisius sæpius usurpat: ac nunc *tallias, & collectas*; nunc *tallias, & exactiones*, conjungit. Walsingamus similiter in Descriptione Neustriæ*: *Clerus ob constitutionem Bonifacii Papæ hoc*

* *Pag. 485.*

anno

anno editam, quaprohibet sub pœna excommunicationis, ne tallia, vel exactiones, à clero per seculares principes quocunque modo exigantur, vel eis solvantur. Item Balduinus, Flandriæ Comes, postea Imperator Constantinopolitanus, in tabulis anni cIↃCC†: *Quicquid exactionis, & tallia, in terris B. Ioannis Baptistæ de Valencenis, quæ sunt apud villam de Estruem, singulis annis accipiebam, eidem Ecclesiæ in eleemosynam in perpetuum contuli.* Joannes Major de Scotorum gestis lib IV. cap. V: *Ne plebem talliis, & vectigalibus, oneraret, Regem non solum conducit; sed necessarium est, opes sufficienter habere.* Ægidius Roia in Annalibus Belgicis*: *Anno* cIↃCCCII. *bellum Cortracense factum est, quod huiusmodi habuisse dicitur initium, primo propter taillias, & exactiones.* Pro eodem etiam *tallagium* dicit: ut ad an. cIↃCCXLVI, in literis Reg. Henrici: *Aliàs vobis scripsimus, semel, secundò, & tertiò, tam per literas nostras clausas, quàm patentes, ne ad opus domini Papæ, vel alterius, tallagium aliquod, vel auxilium, exigeretis à viris religiosis, clericis, vel laicis; cùm nullum hujusmodi tallagium, vel exigi possit, vel consueverit, sine magno præjudicio regiæ dignitatis* Et mox: *Mandamus, ne ad exactionem prædicti tallagii, vel auxilii, faciendam, aliquatenus procedatis.* Idem ad an. cIↃCCLI: *Vasa pretiosissima à quodam Judæo valde divite clam susceperat, ut eidem parceret in Regis tallagio.* Hoc est, in annuo censu Regi à Judæis pendi consueto. Ac similiter alibi non semel. Item Walsinghamus in Richardo II†: *Si Rex haberet in manu sua temporalia Ecclesiasticorum, non oporteret eum tunc accipere tallagia, nec communitatem Regni spoliare.* Idem eopse opere*: *Archiepiscopus, non considerata depressione Ecclesiasticâ, qua jugiter premebatur per tallagia pendenda Regi annis singulis, —— impetravit bullam ab Apostolico gratiosam.* Idem in Hypodigmate Neustriæ†: *Quamvis ita esset, quòd deberent ibi servitium facere, vel alibi; tamen non habent facultatem faciendi, quia nimis afflicti sunt per diversa tallagia, auxilia prizas; videlicet de frumento, avenis, braseo, lanis, coriis, bobus, &c.* Ac similiter paullò pòst: *Auxilium non possunt facere propter paupertatem; in qua sunt, propter tallagia, & prizas anteactas.* Etiam à *talea* factum *talliare*, hoc est, exactione gravare, mulctare. Idem ad an. cIↃCCLVI: *Cives Londinenses iterato ad quingentas marcas talliantur.* Ac similiter usurpatur in scriptoribus rerum Germanicarum ab Urstisio editis. Est verò *tallia* à Gallico *taille*; quod significat vectigal, pecuniam populo indictam. Quid si autem & hoc à Latino *talea* derivemus; quando ut surculus ille, quem

† Apud Miræum in Notitia Eccl. Belg. pag. 488.

* Pag. 47.

† Pag. 84.

* Pag. 351.

† Pag. 487.

quem *taleam* dicimus, reciditur à planta; sic tributum reciditur de bonis civium? Saltem, quòd Galli *tailler* dicunt pro *incidere*, id esse à refectione illâ furculi videtur. De talliis, si voles, adi Gregorium Tolosanum lib. III. Syntagm. cap. VII, & Sylvestrum Prieratem in Summa, voce *Gabella*.

Tanganum, quid sit, in verbo *Tangano* exponam hoc ipso libro.

Tarenus, nummi genus. Utitur Leo Ostiensis, seu Marsicanus, Chronici Casinensis lib. I. cap. LVIII: ubi Ungaris, Capuam vastantibus, in redemtionem captivorum expensa esse ait vasa argentea multa, & ornamenta; etiam *taranos* XX. Et lib. III. cap. XLIV, de Panormi obsidione agens, inquit, *Veniebat canis secur tarenis decem.* Et ejusdem libri cap. LVII. de iis loquens, quæ dux Robertus Guiscardus monasterio esset Casinensi largitus, inter alia ait, *Donasse Byzantios sexcentos, & duo millia tarenos Africanos.* Etiam in legibus occurrit Siculis, sive Neapolitanis, lib. I. tit. LXXIII: *Proscriptionibus, & subscriptionibus suis, tarenum unum, si libram auri contractus excesserit; alioquin dimidium recepturi.* Tit. XC. leg. II: *Pretio unius tareni auri per diem, cum homine; vel sine homine, pro dimidio tareno locare.* Sæpius etiam legas lib. III. tit. XXXIII. leg. III.

Targia quid sit, indicat hoc Matthæi Parisii in Henrico III. ad an. CIↃCCXLIII: *Amici ejusdem Ioannis, qui eundem præcordialiter dilexerunt, oppositis corporibus suis propriis, & amplis clypeis, qui targiæ appellantur, vix eundem protegentes, à mortis discrimine liberarunt.* Item usus ad an. CIↃCCXIX: *Cùm targiis eleganter ordinatam.* Ac paullò pòst: *Targeias multas, & galeas, cum barbotis, & navibus, —— Christicolæ rapuerunt.* Est à Gallico *targue*, vel *targe*, quod itidem peltam, vel clypeum, signat.

Tascha Italis est marsupium, sive crumena, à Germanico tasche. Aliter Germanis seckel/ à Latino *sacculus*. Ab *tascha* est *malatasca*: quomodo diabolum, quasi malum marsupium, nec nisi nummos continentem adulterinos, vocitare solet B. Veronica de Binasco, Longobardiæ inter Ticinum, & Mediolanum oppido. Videejus vitam lib. II. cap. X†.

† *In Vitis Sanctorum à Bollando editis ad 13. Jan.*

Tassale legas in Episcoporum quatuor literis ad Papam, apud Matthæum Parisium ad annum CIↃCCXXXIX: *Tassale verò S. Severi, (quod non erat in totum Abbatis terra major is Aconensis) ibi quædam jura habebat, quæ tenebat in feudum ab ipso Imperatore, per judicium fuit justè destructum; quia homines illius loci, tempore perturbationis*

occiderunt Paullum de Longotham, bajulum Imperatoris, & armenta imperialia diripuerunt. Videamus, an possimus hinc eruere, quid sit *tassale*. *Tassus*, vel *tassum*, est congeries frugum, fœni, lignorum: ut paullò pòst, in *tassus*, plenius exponam. Hinc, puto, *tassale*, tum agri, pascua, sylvæ publicæ; tum fruges, fœnum, ligna, quæ inde proveniunt; tum loca, ubi ea coacervantur, & adservantur. Hæc propria est significatio. Impropriè verò *tassalis* vox iis est adtributa, penes quos ejus dominium foret. Sententia igitur Parisii est, abbatem, vel monachos S. Severi, dono Imperatoris possedisse istic aliqua: sed incolas quosdam fœdè se gessisse adversus Imperatorem; de quibus propterea ceperit vindictam. Pro *Tassale* legit *Casale* Somnerus in Glossario, exponitque cum Watsio Villam cum propugnaculis.

Tassells à Gallico *tasse* ἐπεξηγητικῶς dicuntur: suntque glandes, sive nodi, ex auro, serico multiplici, confecti, dependentes de vestium angulis: ut doctissimus Watsius interpretatur. Belgæ dicunt tnoopen; quod à *connodo*; uti hoc à *nodus*. Utitur Matthæus Parisius in vita Richardi, S. Albani abbatum quinctidecimi: *Dedit etiam casulam unam, auro, tassellis, ac gemmis pretiosis adornatam.* Ac continuò pòst: *Stolas binas pretiosas cum manipulo, capam unam purpuream, morsu & tassellis carissimis redimitam.*

Tassus, vel *tassum*, acervum notat, vel struem: uti acervum frugum, vel struem fœni, aut ligni: à Gallico & Belgico tas/ quod idem significat. Adolphus Mekerchus, lib. de Pronunc. L. Gr. cap. xxx, censet esse à τάσσω, ordino. Sanè Belgis tassen/ struere acervum, in cumulum superaddere, ἐπιτάσσειν. Sed utcunque de isto sit, ἀμέτρητα saltem *tassus* est à barbaris; ut sic vocemus more Romano. Usurpat Matthæus Parisius in Henric. III. an. clocc XLVIII: *Dum quendam frumenti congestum aggerem, quem vulgariter tassum appellamus, venalem æstimans consideraret. Ager ille nutans, & inordinatè compositus, subito corruit super eum.* Nempe à Germanis ad Gallos, inde ad Anglos (nisi à Saxonibus malis) ea vox est derivata.

Taudragil est humor serosus corpus irrigans, ut ros plantas: unde & *ros* dicebatur, quantum conjicio. In quo, si rectè video, idem sit Alamannis taudragil/ ac quod Frisiis tirwagt. Ac de hoc quidem diximus cap. xi. Alamannicum istoc habes in Legg. Alaman. Tit. LXV. §. XXXI: *Siquis in genuculo transpunctus fuerit, aut plagatur, sta ut claudus permaneat, ut pes ejus ros tangat, quod Alamanni taudragil dicũt, cũ* XII *sol. componat.* In Legg. Bajuvariorum eadem lex extat penè iisdẽ verbis:

ubi

ubi secundâ vocali *taudregil* exaratum. Suspicor, vocem conflatam ex Germanico taw/pro quo Belgæ douwe/ h. e. ros: & verbo dragen vel dregen/hoc est, ferre, emittere: quomodo Belgis dragen ἀνάλογον ponitur pro pus emittere: imò dragt/ pus, sanies: & gramiæ, sive lemæ, iisdem dragt der oogen. Hæc satis conveniunt ei, quod dicebamus, *ros*, sive *rorem*, & *taudragil*, de humore dici è nervis læsis promanãte.

Tecuria, tegumentũ, tegmen, ex Germanico tecke/ hoc est, tegmen: sicut Vitus Amerpachius observat ad hanc Caroli Constitutionem: *Vt super altaria tecuria fiant vel laquearia*. Ut verò *tecuria*, sive, ut aliqui legunt, *tecuaria*, à tecke; ita tecke/ pro *tegmine*, & decken/ quod est *tegere*, & deckel/ *tegumentum*, veniunt à Latino *tego*: at hoc à στέγω*. * Tego.

Telemasca, vel *talamasca*, larvatorum in Lupercalibus discursus. Vetustum Rhemense Concilium: *Larvas dæmonum, quas vulgus Talamascas vocat, sub anathemate prohibemus*. Vox est composita, cujus posterior pars Gallicum *masque*, hoc est, larva.

Teni sunt, qui & Belgis teenen/ vel tynen: hoc est, mollia, ac flexilia virgulta, quæ Latinis *vimina* à *viendo*, quod apud veterum poëtam†, *Viere Veneream corollam*. Sed propriè quidem *teni* virgulta: στεφανώματα verò sortes, quæ per vimina fierent. Et propriæ, & figuratæ significationis exemplum habemus in Legg. Frisionum tit. xiv, qui est de homine in turba occiso, §. 1: *Tunc ducendi sunt ad basilicam, & sortes super altare mittendæ, vel si juxta Ecclesiam fieri non potuerit, super reliquias Sanctorum: quæ sortes tales esse debent. Duo tali de virga præcisi, quos tenos vocant; quorum unus signo Crucis dignoscatur, alius purus dimittitur; & lanâ mundâ obvoluti super altare, seu reliquias, mittuntur; & presbyter si adfuerit, vel, si presbyter deest, puer quilibet innocens unum de ipsis sortibus de altari tollere debet: & interim Deus exorandus, si illi septem, qui de homicidio commisso juraverunt, verum jurassent, evidẽti signo ostendat. Si illum, qui cruce signatus est, sustulerit, innocentes erunt, qui juraverunt: sin verò alterum sustulit, tunc unusquisque illorum septem faciat suam sortem, id est tenum de virga, & signet signo suo, ut eum, tam ille, quàm cæteri, qui circumstant, cognoscere possint: & obvolvantur lanâ mundâ, & altari seu reliquiis imponantur. Et presbyter si adfuerit: si verò non, ne superiùs puer innocens unumquemque illorum sigillatim de altari tollat, & ei, qui suam sortem esse cognoverit, rogat. Cujus sortem extremam esse contigerit, ille homicidii compositionem persolvere cogatur, cæteris quorum sortes priùs levatæ sunt, absolutis.* Legem integram adscripsi, non solùm ut pateat, *tenum*, nunc pro vimine accipi, nunc pro sorte

† Ennius Astyo. apud Varronem lib. 4. de L. L.

viminali: sed etiam ut tota sortis ratio plenius sciretur. Ea verò etsi apud Christianos obtineret, juvante etiam presbytero fieret; à gentilibus tamen est accepta. Nationum quippe ea consuetudo: in his Saxonum, quorum superstitionem multiplicem enarrat M. Adamus, Canonicus Bremensis, Historiæ Ecclesiasticæ lib. I. cap. VI: ubi inter alia sic scribit: *Auspicia, & sortes, quam maximè observabant. Sortium consuetudo simplex erat: virgam, fructifera arbori decisam, in surculos amputabant; eosque notis quibusdam discretos, super candidam vestem temere ac fortuitò spargebant. Mox, si publica fuit consultatio, sacerdos populi; si privata, ipse paterfamilias precatus Deos, calumque suspiciens, ter singulos tulit. Sublatos secundum impressam ante notam interpretatus est. Si prohibuerunt, nulla de eadem re, ipsa die, consultatio. Si permissum est, eventuum adhuc fides exigebatur.* Quomodo Scythæ è virgis soleant divinare, docet Herodotus lib. IV; deque Alanis particulatim id tradit Ammianus lib. XXXI. Imò non Magos solùm & Scythas; sed alias quoque gentes, pluribus locis, è virgis vaticinari; legas apud Nicandri Scholiastem. Atque hic ritus etiam observatus Lindenbrogio in Glossario, & Notis ad Ammianum.

Tenseria, concertatio, lis, contentio, à Gallico *tanser*, vel *tenser*, hoc est, contendere, altercari, concertare. Matthæus Parisius in vita Guilielmi, S Albani Abbatis XXII: *Hæc est summa pecuniæ perditæ, & tenseriæ datæ tempore guerræ de maneriis abbatis Guilielmi, suorumque hominum.*

Tertussus est porcellus, non ab alio nutritus, sed domi nostræ. Gloss. *Tertussus, qui domi nutritur.* Origo, ut ingeniosè Lindebrogio adnotatum, est è vocibus tribus Germanicis, Der zu haus: hoc est, *qui domi*; puta, est, vel nutritur. Lex Salica tit. II, qui est de furtis porcorum, §. X: *Siquis tertussum porcellum furaverit usque ad anniculatum*, CXX. *denarios, qui faciunt solidos* III, *culpabilis judicetur; excepto capitali, & dilaturâ.*

Testeia, idem ac raptus, vel latrocinia; vel saltim minutum est, quo differant. Constitut. Caroli Calvi, tit. XXXIX, apud Carisiacum, cap. III *De illis liberis hominibus, qui infames, vel clamodici sunt de testeis, vel latrocinis, & rapacitatibus, & assalturis.* Et mox: *Quorum testimonium leges publicæ non rejiciunt, quòd testeiam, vel latrocinium, aut rapinam non fecerit.* Ac posteà ibidem: *Juret, quòd testeiam, vel latrocinium non faciet, neque facienti consentiet.* Sed tit. XII. apud Silvacum cap. XIII. constanter est *teseeia*, tum in juramento Franci hominis, tum etiam

Cen-

Centenario. Utrobique verba sunt: *Ego illi adsalturam, illud malum, quod schach vocant, vel tesceiam, non faciam, nec, ut alius faciat, consentiam.* Quid si igitur *tesceia* sit à *tesquis*, sive *teseus* (utroque modo in Philoxeni Glossis scribitur) id est, locis nemorosis, umbrosis; unde & iis nomen, quasi δασυλοις. Sanè latrones in sylvestribus, & præruptis locis, præcipuè insidiantur viatoribus.

Tethinga, vel *tethringa*, significabat denas familias, denis junctas, pariter inter se colligatas, ac Regi sic obstrictas, ut, quod una erga eum peccâsset, id necesse haberent præstare universæ. Quique caput horum foret, *tethingus*, vel *tethringus*, dicebatur. Joannes Rex apud Matthæum Paris. ad ann. clocccxv: *Tethinga integra, sicut esse consuevit.* Utrumque & alii.

Texaga, *texaca*, vel *tecsaga*, aliqui nundinationem interpretantur. At aliter Glossarium: *In texaga, intra tecta.* Lex Salica tit. xi. §. iv: *Siquis homo ingenuus alienum servum in texaga secum duxerit.* Alaman. Tit. ult. leg. xxv: *Siquis servum molinarium involaverit, alicui cum ipso reddat, & solvat solidos* vi. *in texaga ejus, cujus fuerit.* Similiter Ripuar. tit. lxiii, & Formularum sollemnium cxxxvii.

Tveada idem, ac populus. Lex Salica tit. xlviii: *In mallo publico, hoc est, ante theada, vel tunginum.* Idem ac *theode*; ex quo, & ryk/dives, *Theodericus*, populis dives; quod aliter volcryk. Imò pro theode/ etiam dictum leode: de quo in *Leodis* vidimus cap. xi.

Thiclatura in legibus Longobardicis legas lib. i. tit. xxvi. leg. iii, & iv. Cum *finaida* jungi videas ibidem, tum lege v, tum vi; ubi hæc verba: *Extra jussionem Domini, aut cum jussione, theclaturam, aut finaidam, in sylva alterius facere.* Censeo, utroque notari signum arbori incisum ad viam monstrandam. Ac *finaida* quidem unde sit, superiùs planum fecimus. *Theclatura*, ut suspicor, dictum pro *thecnatura*: h. e. signatura, à theeknen sive teeknen/ quasi facta inde voce *teknare*. L, & N, in omnibus penè linguis solere commutari, alibi ostendimus. Nec verum hoc etymon spondeo. Dixi, quod in mentem nunc veniret. Fortasse & non meditanti aliàs melius occurret, vel alteri ista legenti.

Thinx, donatio, manumissio. Ut in Legg. Longobard. lib. i. tit. xxxii. leg. v: *Non possunt sine vera absolutione liberi esse, nisi per thinx, aut circa altare; sicut nos instituimus.* Item lib. ii. Tit. viii. leg. vi, & Tit. xiv. leg. xiii, & Tit. xv. leg. ii, ac iii, & Tit. xx. leg. i: *Ipsum taiclum loquitur de thinx, quod est donatio.* Atque hinc *thingare*,

quod in gloss. exponitur, *manumittere absolutè, vel donare.* Quod & Papias comprobat Habes in iisdem Legg. Longobard. lib. II. Tit. XIV. leg. IV, V, XII. XIII, XV, & alibi sæpe, uti & *thingatus* lib. II. Tit. XXXII. leg. V, & *thingatio* lib II. Tit. XV. leg. V. Origo omnibus à Germanico ding/ & dingen: priori *res* signatur; altero, *mutuò pacisci.*

Thubda, furtum. Ut tit. III. leg. Frisic. At thiob/ fur, Otfrido Euang. lib. IV. cap. VII, & Willeramo in Cant. German. dieb/ Belg. dief. in LL. Æthestani Reg. cap. XI. §. XVII. fur dicitur theose: in Inæ regis Anglos. cap. XLVII, furtum vocatur theofte. Ut Anglis theefte.

Tocha, calculus, quo in computando utimur; quantum ex corruptis Isidori verbis in Glossis videre est. *Tocha* etiam pro calculo est apud auctores de limitibus agrorum: *Trifinium quam maximè quando constituimus cum signis, id est, cineribus, aut carbonibus, & calce ibidem construximus, & superduximus, & super tocham monticellum constituimus.* Videtur & ad Græcos manâsse: quando Tzetzi Chil. XII. pro calculo dicitur τζῖγα Nisi τζίγα ex *schachus*, hoc est, calculus; de quo superiùs dictum. At *tacha*, quando agri limes est, & signum finium, fortasse sit à Germanico teeken/ quod est signum.

Tonna, vel *tunna*, vas, ex Germanico, & Belgico tonne; quo notatur vas vinarium, reive similis. Auctor vitæ Philiberti†: *Rogans eum cellarium ingredi, & vas vinarium, quod tonna dicitur, benedicere.* Hinc diminutivum *tonnella*, vel *tunnella*, vasculum. M. Joannes de Thvvrocz in Chronicis Hungaricis Secundæ partis cap. XCVII: *De vino expensa sunt centum & octoginta tunnellæ.* Imò & virili genere *tonellus* dixere: fortè ob diminutionem extritâ consonâ, ut à *signum*, *sigillum*, à *mamma*, *mamilla.* Petrus Cellensis lib. IX. epist. V: *Habes vinum de vite verâ expressum de torculari crucis, & attractum aperto ostio lateris. Sicut enim tonellus foratur, ut vinum habeatur: sic latus Christi lanceâ militis apertum est, ut exiret aqua baptismatis & sanguis nostræ redemptionis.* *Tonne*, vel *tunna* vocabulo vicinum est *tina*: quod legas in Actis Thyrsi, & sociorum, ad XXVIII. Jan. *Tum Sylvanus jussit implere tinam aquâ, & mersò capite ligari pedes ejus sursum, & mediam partem corporis, quæ super aquâ esset, flagellis cædi.* Imò & Varro usurpat in IV. de LL & in I. de Vita populi Romani, ut quidem utrobique in Conjectaneis corrigit Scaliger; qui & apud Festum legit *Tina*; ubi vulgò, *Tinia, vasa vinaria.* Utcunque hoc planè videntur, *tonna* vel *tunna*, & *tina*, vel *tinia*, vocabula esse cognata, & ab eadem origine profecta.

† *Alitur. Scio Surium in Vitis Sanctorum ad 20. Aug. Sed is stylum mutavit; ut nimio profectur.*

Tor-

Torneamenta, vel *Tornamenta*, sunt hastiludia, sive ludicræ pugnæ equestres; pulchra nobilitatis exercitatio, ac ad bellum præparatio; dummodo satis caveantur pericula cædium. Usurpat Cæsarius lib. 11. Miracul. cap. XII: *Cassa laudis humanæ, torneamentis totus deditus erat.* Et lib. VII. cap. XXXIX: *Cùm properaret ad quoddam torneamentum.* Comes S Pauli, epistolâ ad Ducem Lovanienſem, sive Brabantum, apud Godefridum monachum S. Pantaleonis *: *Noveritis &, quod accepimus tornamentum contra Soldanum Babyloniæ ante Alexandriam. Siquis ergo Deo vult servire, cui servire est regnare, & nomen habere militiæ conspicuum, veniat ad tornamentum Domini.* Joannes Gilmannus, sive is potiùs Antonius Genzius, in vita B. Walteri de Birbeke, cap. I. §. 11: *Tempore quodam, cùm præpararet se ad quoddam torneamentum, milites habens in comitatu, venissetque ad ecclesiam quandam, illos, ut Missam audire vellent, hortabatur.* Et mox: *Cùm aliqui de torneamento occurrerent.* Anonymus monachus Villarienſis in vita Caroli, VIII Villarienſium Abbatis, cap. I. §. 11: *Dum cum Domino Gerardo Wascardo Milite, de quodam torneamento à Wormacia Maguntium adscenderet.* Doctiſſimus Camdenus in Britannia ſua† pro iisdem habet *Torneamentum*, & *Mensam rotundam.* Sed apertè separat Matthæus Pariſius in Henrico III. ad an. CIↃCCLII: *Milites, ut exercitio militari periciam suam, & strenuitatem, experirentur, constituerunt unanimiter, non ut in hastiludio illo, quod communiter, & vulgariter, Torneamentum dicitur; sed potiùs in illo ludo militari, qui Mensa rotunda dicitur, vires suas attentarent.* Quomodo verò differant, vide ſis in eruditiſſimo Warſii Gloſſario.

Torneta, nundinæ, in quibus armati decertant. Abbas S. Theoderici in vita S. Bernardi: *Prope erat sacrum Quadragesimæ tempus. Illi omnes fere juvenes, dedititi militiæ seculari, circumibant, quærentes exsecrabiles nundinas, quas vulgo tornetas vocant. Cæpit ergo ab eis petere divus Bernardus, ne intra paucos dies, qui ante Quadragesimam supererant, armis uterentur.* Non dubium, quin ſit à Gallico *tournoyer*, circuire, decurrere: unde & *torneamenta*, de quo diximus.

Tragulæ, veſtis monachorum; Minoritarum, ut videtur. In querimonia Epiſcopi Lincolnienſis moribundi, apud Matthæum Pariſium ad an. CIↃCCLIII: *Et sic de secularibus fiunt seculariores; & mentitur in iis tragulorum vilitas, dum sub habitu paupertatis spiritus habitat elationis.*

Trana est in privilegio, monasterio SS. Vincentii, & Germani con-

* In Scriptoribus Rerum Germanicarum edito à Frehero, pag. 271.

† Pag. 191.

concesso à Karolo M. apud Aimoinum lib. v. cap. 1: *Teloneus exigatur nec de novale, nec de carale, neque de saumis, neque de trana evectione, nec rotatico, nec pontatico.* Sed apud Baronium tom. IX. Annal. ad annum Ɔcccɪxxɪx, ubi idem privilegium habes, sic editum est: *Nec de navali, nec de carrali, neque de saumi, sive de trana, evectione vel rotaticum, vel pontaticum.* Nempe multiplex est evectio: ut præcipua dicam genera, quædam navi fit, alia curru, alia item trahâ, vehiculi genere, sic dicto, quòd non volvatur rotis, sed trahatur. Ac postremum hoc evectionis genus dicitur *trana*: quæ iccirco evectioni navali, & carrali, opponitur.

Tranicem de vite incidere, legas in legibus Longobard. lib. I. tit. XIX. leg. VII. Latini pro eo agunt *palmitem*, aut *flagellum*. Videtur *tranix*, appositio T, factum ex rancte. Sic enim *palmes* dicitur Germanis.

Trappa, decipulum avium, sive septum earum cancellatum, quod aliqui *transennam* nuncupant. Olim Belgis trappe; uti hodieque Anglis. Lex Salica tit. VII. leg. VIII: *Siquis turturem de trappa furaverit.* Sed editio, quæ sine typographi, vel editoris nomine, formâ prodiit minutâ, habet hoc pacto: *Si quis turturem de reti alterius furatus fuerit.* Ac similiter Lindenbrogius expressit.

Trebuchetta, machinæ, quæ ingentia etiam saxa ejacularentur ad diruendos muros. Wilhelmus Ochra, epistolâ ad Henricum III. regem Angliæ, apud Matthæum Paris. ad ann. Ɔcccxlvi: *Per septem trebuchetta ordinata, quatam de die, quàm de nocte, in castrum Capuacii projicere non cessabant.* Nomen est à Gallico *trebucher*, quod est ex alto aliquid deturbare. Alii, principe vocali leviter mutatâ, pro eodem dixere *tribuceta*. Chronicon Leodicense ad annum Ɔcccxɪɪɪ: *Episcopus misit Leodium mangonalia, seu fustibula, sive tribuceta, vel arietes, aut sues, vineas, bibliasperatarias, sive cattos versatiles.* Idem quoq; *trabucchos*: uti nominat Ægidius de Columna Romanus, Thomæ Aquinatis discipulus, lib. III. de Regimine Principum, part. III. cap. XVIII. Ac aliquid de iis Hieronymus Magius Miscell. lib. I. cap. I. Est ab Italico *traboccare*; quod idem, ac Gallicum *trebucher*, antè memoratum. Nec aliud instrumentum existimandum, de quo in fragmento quopiam Historiæ Germanicæ: *Anno Domini* Ɔccxɪɪ *Otto Imperator, ab Apulia, & Italia, reversus, obsedit oppidum Vvizense; quod similiter expugnavit usque ad arcem. Ibi tunc primum cœpit haberi usus instrumenti bellici, quod vulgo* trybock *appellari solet.* Et Nauclerus Generat. XLI*: *Otto Imperator oppidum Vvizense obsidione vallavit.*

*Pag. 911.

Asse-

Asserunt, tum primùm cœpisse usum instrumenti bellici prius incogniti, quod vulgariter Trybock *nominatur: quonsam bombardarum usus nec dum erat inventus.* Creditur idem ac, quod Belgis sprinc-haet/ sprinc-gaet/ & springel: Gallis etiam Leodicensibus *espringalle.* Imò & *tribuculus, trebuculus,* & *trubuculus,* idem videntur: de quibus, ne longior nunc sim, seorsùm paullò pòst dicam†. At falli puto Kilianum*, atque alios, qui censent, idem esse *tribucetum,* & *bibliam petrariam.* Nam clarè distinguit Chronicon Leodicense: cujus verba initio adduximus. Crediderim, *bibliam* ab imperitis factum ex *blia:* uti hoc à blye: id contractum ex duabus primis syllabis in *balista.* Ex blye/ balista, & burg/ est Blyenburg: burgus balistâ, vel balistis, munitus. Hinc cognomen familiæ patriciæ apud Dordrechtanos nostros datum.

† In tribuculo

* In voce blye.

Tremaclum memoratur in Lege Salicâ Tit. xxix. §. xxxii: *Siquis statuam, aut tremaclum, vel vertuolum, de flumine furaverit, DC den. qui faciunt sol.* xv, *culp. jud.* Sunt qui intelligant, quod Germanis trimellen/ Belgis tremellen/ Gallis *la tremue d'un molin.* Latini vocant *infundibulum.* Sed etsi magna sit vocum istarum convenientia; longè tamen magis placet, signari genus piscatorii retis, quod Normannis *tremail.*

Trespellius, vel *tresbellio,* qui trium est, ut sic dicam, bellarum. Non alibi reperi, quàm in lege Salica tit. III. §. VII: *Si quis taurum gregè regentem furaverit, qui de tribus villis cõmunes vaccas tenuerit, h. e. trespellius.* Aliqui edidere *trisbellio.* Sed eodem res redit. Nempe *villa* hic *bella,* seu *bella:* Belgis belle/ Anglis bell/ Latinis nola, tintinabulum.

Trenga, pro pace, vel induciis; ut dicebamus lib. I. cap. I. Nempe à Germ. treuwe/ id est, fides; nempe & *trenga* est fides temporaria hosti data, fides publica, securitas præstita rebus & personis, discordiâ nondũ finitâ. Ita usus suppositirius Turpinus, in vita Karoli M. c. XII: *Itaque, datis* treugis *inter se, egressus est Angiolandus cum suis exercitibus.* Et c. seq. *Trenga data eundi, & redeundi.* Itẽ Frodoardus in Chronico: *Trenga, vel inducia belli inter Regem Ludovicum, & Hugonem principem, usque ad Synodi tempus, Ottone Rege mediante, disponuntur.* Nicolaus Papa primus epist. ad omnes episcopos: *Tempore pacis, seu* treugæ, *nulla nocumẽta oratoribus, vel peregrinis, inferantur.* Fulbertus Carnot. epist. XCIII: *Velim autem suadere tibi, si possim, ne dimittas propter iram, quæ Dei justitiam non operatur, quin Episcopo tuo* treugam *des.* In fœdere S. Ludovici cum Raimundo, Tolosano Comite: *Nec pacem cum ipsis faciet, vel* treugas, *sine assensu Ecclesiæ, & nostro.* Habes & apud

Wilhelmum Tyrium lib.1.belli Sacri cap.xv, Glabrum Rodulphum Histor. lib.v. cap.1, & in Concilio Lateranensi sub Alexandro III. cap XXI: *Treugas à quarta feria post occasum Solis usque ad secundam feriam —— observari præcipimus. Si quis autem treugam frangere tentaverit, —— Episcopus suus sententiam excommunicationis dicet.* Poeta vetus Henricus Rosla in Herlisbergâ v. xx:

Divide tres hostes, per pacem, prælia, treugas.

Pag.219. Walsinghamus in Richardo II: *Misit ad Comitem de Dumbare, inquirens, si ejus conscientia, vel consilio, fuissent treuga taliter violata.* Græci posteriores similiter ferè vel τρίκα dixere, quod apud Anonymum de bello Sacro; vel τρέβα, ut Codinus de Officiis Constantinop. cap.XIV. §.XII, de quibus Meursius Glossario Græcobarbaro. Atque ex his etiam cognoscere est, unde sit Gallicum *trevis*, pro induciis. Imò & *treviam* pro eo apud Joannem Carnotensem legas epist.xc: *Quia trevia Dei non est communi lege sancita.*

Tribunculus, vel *trebuculus*, ut arbitror, idem ac *tribocca*, vel *trebuchetta*; de qua paullo antea diximus. Matthæus Parisius in Wilhelmo II. ad an. CIↃCXCIX: *Petrarias, tribunculos, & arietes, cum scrophis, ad murum suffodiendum construxerunt.* Et in Henrico III. ad an. CIↃCCXVIII: *Insultu petrariarum, aut trebuculorum ictibus, parum, vel nihil, profecerunt.* Et ad ann.CIↃCCXX: *Præter unam* (turrim) *quæ crebris ictibus trebuculi Templariorum aliquantulum cõcussa fuit.* Puto, & idem esse *trubuculus*. Idem Parisius ad an.CIↃXCVII: *Civitate in hunc modum obsessâ, collocarunt machinas in locis opportunis; petrarias scilicet, trubuculos, & mangonellos; ex quibus crebros lapides emittebant.*

Trigildum, à triplici gildo, s. cõpositione. Pro quo alii *trisungeldum*; ut *niungelaum*, pro nona compositione. Vide quæ c. VIII. de *gelda*. quæ item cap.XIV. de *octogilt* diximus; quæq; de *vveregilt* afferemus cap.XIX.

† *Al.* Triftra. *Trista*†, secundùm Covvellum, & Watsiũ, Anglos doctissimos, est immunitas illa à servitute, qua quisq; ex foresta incolis Domino Regi obligatur ad alendum ei canem venaticum, eiq; offerẽdum, quoties placuerit in foresta illam venire. Matthæus Parisius Additamẽto II: *Inquiratur etiam, si aliqua antiqua trista Domini Regis, villâ vel domo levatis, vel clauso, impediatur, per quæ deductus Domini Regis impediatur.*

Trenta, vel *trenda*, hinnulus. Ripuaria lex tit. XLIV. §. II: *Si quis cervum domitum, vel cum trintis, occiderit, vel furatus fuerit.* Lex Alaman. tit. XCIX. §. II: *Si cervus ille trendis non habet.* Item §. III: *Si trendis habet.* Similiter §. VIII. Non acquiescit animus in etymo,

quod

quod Clemangis editor deducit ab Alamannico tritt / h. e. gressus. Ulterius dispiciendum.

Trogulus, vestis rudis. S. Faustus in Vita S. Mauri † cap. 1: *Nam reliquo totius anni tempore, sub monachali tunica, semper asperrimo, à scapulis usque adrenes, induebatur trogulo; ejusdem subtegminis in stratu super aggestum calcis, & sabuli, tantummodo excepto quadragesimali tempore, semper usus est cilicio.* Item in vita S. Egvvini, sive Edvvini*, Episcopi Wicii, sive Wigornensis in Anglia, cap. III: *S. Eguinus, cùm à primævo juventutis flore semper usus fuit cilicio, nunc in cinere jacens asperrimo, ad carnem nudam indutus erat trogulo; ipsam debilitatem & infirmitatem carnis suæ corporali maceratione, & jejunio, devincens.* In priore vita S. Gunulphi†, seu Gundolphi, vel Gundulphi, lib. I. cap. II: *Asperrimo ex pilis reinduebatur trogulo.* Et lib. II. cap. I: *Sed asperrimo cilicii trogulo nuditatem corporeæ fragilitatis velarent.* Apud Papiam est; *Trogulus, cuculla, monachalis vestis.* Non solùm fuisse cucullam, satis arguunt, quæ adduximus. Rectè interim subdit de veste monachali. Vellem, qualis foret, explicatiùs addidisset.

† In Vita Sanct. ad 15. Jan.

* Ad 18. Jan.

† Apud Bollandii ad 17. Jan.

Troppum, ex Gallico *troupeau de bestes*, grex: *troupeau* est à *troupe*, multitudo: *troupe* καὶ μετάθεσιν ex *turba*. Lex Alamann. tit. LXXII. §. 12: *Si in troppo de jumentis illam ductricem aliquis involaverit.* Veteres dixissent, *armentorum gregem*. Charta in Alamannicis Goldasti*: *De caballis domalibus cum cetero troppo.*

† Tom. 1. num. 15.

Trotingus est in Legg. Longobard. lib. I. tit. XVI. leg VIII: *Pervenit ad nos quòd dum quidam ad suscipiendam sponsam cujusdam sponsi cum paranymphis, aut trotingis, ambularent, perversi homines aquam sordidam, & stercoratam, super ipsam jactassent.* Gloss. vetus: *Trotingus, id est, joculatoribus.* Nempe *trotingi* sunt, cùm paranymphi, qui duo esse solent; tum alii sponsi sodales; quorum opera in eo, ut facetiis, ac jocis, festum nuptiale recreent.

Truca, capulus, urna feralis, è Germanico truhen. Annales Henrici Steronis monachi Altahensis, ad an. clocccxcvi, de Henrico, Ratisponensi Episcopo: *Sepulchrum similiter sibi longè antè ad XII fabricavit, & prævidit, juxta altare B. Virginis in majori veteri Ecclesia Ratisponensi: similiter trucam etiam, in qua sepelri debuit cum vestibus sepulcralibus ibidem impositis, in memoriam continuam mortis suæ, per eosdem annos habuit locatam à latere lectis sui.*

Trummetum, tympanum, ex Germanico trumme / vel trummen / Belgis trommel. M. Joannes Thvvrocz Chronic. Hungar. Partis III.

Wilhelmum Tyrium lib. I. belli Sacri cap. xv, Glabrum Rodulphum Histor. lib. v. cap. I, & in Concilio Lateranensi sub Alexandro III. cap XXI: *Treugas à quarta feria post occasum Solis usque ad secundam feriam —— observari præcipimus. Si quis autem treugam frangere tentaverit, —— Episcopus suus sententiam excommunicationis dicet.* Poeta vetus Henricus Rosla in Herlisbergâ v. xx:

Divide tres hostes, per pacem, prælia, treugas.

Pag. 219. Walsinghamus in Richardo II: *Misit ad Comitem de Dumbare, inquirens, si ejus conscientia, vel consilio, fuissent treuga taliter violata.* Græci posteriores similiter ferè vel τρίκα dixere, quod apud Anonymum de bello Sacro; vel τρέβα, ut Codinus de Officiis Constantinop. cap. XIV. §. XII, de quibus Meursius Glossario Græcobarbaro. Atque ex his etiam cognoscere est, unde sit Gallicum *trevis*, pro induciis. Imò & *treviam* pro eo apud Joannem Carnotensem legas epist. XC: *Quia trevia Dei non est communi lege sancita.*

Tribunculus, vel *trebuculus*, ut arbitror, idem ac *tribocca*, vel *trebuchetta*; de qua paullo antea diximus. Matthæus Parisius in Wilhelmo II. ad an. CIↃXCIX: *Petrarias, tribunculos, & arietes, cum scrophis, ad murum suffodiendum construxerunt.* Et in Henrico III. ad an. CIↃCCXVIII: *Insultu petrariarum aut trebuculorum ictibus, parum, vel nihil, profecerunt.* Et ad ann. CIↃCCXX: *Præter unam* (turrim) *quæ crebris ictibus trebuculi Templariorum aliquantulum cõcussa fuit.* Puto, & idem esse *trubuculus*. Idem Parisius ad an. CIↃXCVII: *Civitate in hunc modum obsessâ, collocarunt machinas in locis opportunis; petrarias scilicet, trubuculos, & mangonellos; ex quibus crebros lapides emittebant.*

Trigildum, à triplici gildo, s. cõpositione. Pro quo alii *triungeldum*; ut *niungelaum*, pro nona compositione. Vide quæ c. VIII. de *geldo*. quæ item cap. XIV. de *oclogilt* diximus; quæq; de *vveregilt* afferemus cap. XIX.

† *Al.* Tristra. *Trista*†, secundùm Covvellum, & Watsiũ, Anglos doctissimos, est immunitas illa à servitute, qua quisq; ex forestæ incolis Domino Regi obligatur ad alendum ei canem venaticum, eiq; offerẽdum, quoties placuerit in forestam illam venire. Matthæus Parisius Additamẽto II: *Inquiratur etiam, si aliqua antiqua trista Domini Regis, villâ vel domo levatis, vel clauso, impediatur, per quæ deductus Domini Regis impediatur.*

Trinta, vel *treuda*, hinnulus. Ripuaria lex tit. XLIV. §. II: *Si quis cervum domitum, vel cum trintis, occiderit, vel furatus fuerit.* Lex Alaman. tit. XCIX. §. II: *Si cervus ille treudis non habet.* Item §. III: *Si treudis habet.* Similiter §. VIII. Non acquiescit animus in etymo,

quod

quod Clemangis editor deducit ab Alamannico tritt / h. e. gressus. Ulterius dispiciendum.

Trogulus, vestis rudis. S. Faustus in Vita S. Mauri † cap. 1: *Nam reliquo totius anni tempore, sub monachali tunica, semper asperrimo, à scapulis usque ad renes, induebatur trogulo; ejusdem subtegminis in stratu super aggestum calcis, & sabuli, tantummodo excepto quadragesimali tempore, semper usus est cilicio.* Item in vita S. Egvvini, sive Edvvini*, Episcopi Wicii, sive Wigornienſis in Anglia, cap. III: *S. Eguinus, cùm à primævo juventutis flore semper usus fuit cilicio, nunc in cinere jacens asperrimo, ad carnem nudam indutus erat trogulo; ipsam debilitatem & infirmitatem carnis suæ corporali maceratione, & jejunio, devincens.* In priore vita S. Gunulphi†, seu Gundolphi, vel Gundulphi, lib. I. cap. II: *Asperrimo ex pilis reinduebatur trogulo.* Et lib. II. cap. I: *Sed asperrimo cilicii trogulo nuditatem corporeæ fragilitatis velarent.* Apud Papiam est: *Trogulus, cuculla, monachalis vestis.* Non solùm fuisse cucullam, satis arguunt, quæ adduximus. Rectè interim subdit de veste monachali. Vellem, qualis foret, explicatiùs addidisset.

† *In Vita Sanct. ad 15. Ian.*

* *Ad 18. Ian.*

† *Apud Bollandi ad 17. Ian.*

Troppum, ex Gallico *troupeau de bestes*, grex: *troupeau* est à *troupe*, multitudo: *troupe* & *turba* ex *turba*. Lex Alamann. tit. LXXII. §. I: *Si in troppo de jumentis illam ductricem aliquis involaverit.* Veteres dixissent, *armentorum gregem*. Charta in Alamannicis Goldasti*: *De caballis domalibus cum cetero troppo.*

† *Tom. 2. num. 15.*

Trotingus est in Legg. Longobard. lib. I. tit. XVI. leg. VIII: *Pervenit ad nos, quòd dum quidam ad suscipiendam sponsam cujusdam sponsi cum paranymphis, aut trotingis, ambularent, perversi homines aquam sordidam, & stercoratam, super ipsam jactassent.* Gloss. vetus: *Trotingis, id est, joculatoribus.* Nempe *trotingi* sunt, cùm paranymphi, qui duo esse solent; tum alii sponsi sodales; quorum opera in eo, ut facetiis, ac jocis, festum nuptiale recreent.

Truca, capulus, urna feralis, à Germanico truhen. Annales Henrici Steronis monachi Altahensis, ad an. MCCCXCVI, de Henrico, Ratisponensi Episcopo: *Sepulchrum similiter sibi longè antè ad XII fabricavit, & prævidit, juxta altare B. Virginis in majori veteri Ecclesia Ratisponensi: similiter trucam etiam, in qua sepeliri debuit cum vestibus sepulcralibus ibidem impositis, in memoriam continuam mortis suæ, per eosdem annos habuit locatam à latere lecti sui.*

Trummetum, tympanum, ex Germanico trumme / vel trummen / Belgis trommel. M. Joannes Thvvrocz Chronic. Hungar. Partis III.

cap. XXII: *Sollemniter in trummetis, & diversi generis musicorum apparatibus, circa centum personas de una vestitura bene indutis obviam venientes, & eundem honorificè suscipientes, ad urbem Romanam introduxerunt.*

Trumpa, tuba, à veteri voce Germanica trompe; unde & Gallicum *trumpe*, & Italicum *tromba*, & Hispanicum *trompa*. Belgæ usitatiùs trompet. Angli & trumpy & trompet. Matthæus Parisius in vita Offæ II: *Clangor enim tubæ, quã vulgus trompam vocat, timorẽ intulit audientibus.*

Trupha, trufa, vel *truffa*, joci, & doli planorum; sive lusus, ac nequitiæ eorum, qui vulgaribus magis placere animis student, quàm viris piis ac gravibus. A Græco τρυφὴ quod delicias, ac luxum notat: Germani formarunt truffen, pro deliciari, jocari. Sanè Ungaris etiam jocus dicitur *trefa*: unde jocosus iis *trefaas*; jocari, *trefalni*. Mirum, inveniri eam vocẽ in inscriptione, quæ Polæ est in Dalmatia: VALETE, ABITE IN REM VESTRAM, VIATORES OPTIMI, HIS NUGIS, TRUFFIS, AMBAGIBUSQUE MEIS, CONDONATI POSTUMIS. Habes in Orthographia Aldi, voce *Cloaca*: sed in ea vox *truffis* omissa: quæ in lapide comparet. Sic igitur colligo, aut lapidem hunc recentiorem esse, quàm putarunt; aut vocabulũ *truffæ* vetustius esse, quàm existimetur. Hoc quia in incerto, scriptorẽ promam, cujus ætas sit in aperto. Is est Cæsarius lib. II. Memorabil. cap. XXV: *Ille diligentissimè cogitans, qualiter liberaret puellam, hujusmodi truphan invenit.* Unde *trufare*, vel *truphare*, apud eundem lib. V. cap. XXIX: *Ego etiam in Suerbacho fui, & satis ibi trufavi.* Quem locum & lib. I. cap. I. adduximus. Sunt verò diaboli verba, gloriantis, quòd artibus solitis in Suerbacho Conversos concitâsset adversus ordinem Cisterciensem. Hinc *trufator* lib. VI. cap. XXI: *De hujusmodi trufatoribus plurima deceptionum genera, tẽporibus nostris gesta, tibi dicere possum; sed non sunt ædificatoria.* Etiam *trufa*, & *trufandi* voces usurpantur ab Arnoldo, Ordinis S. Francisci religioso, in vita B. viduæ† Angelæ de Fulgino, quæ Arnoldo huic peccata solet confiteri; ut anno is claruerit MCCCXCIX, quando hæc eo anno excessit. Eâ in vitâ cap. VI. narratur, Christum his verbis usum esse ad Angelã: *Ego non te amavi per truffam.* Ac posteà sic Angela loquitur: *Videbam, quæ sustinui, in vita, & in morte, ste Deus homo passionatus pro isto indicibili, & eviscerato amore: & intelligebam, prædictum verbũ esse verissimum, quòd scilicet me non amavit per truffam, sed verissimo, & perfectissimo, & eviscerato amore me dilexit.* At *truffandi* verbum habes cap. XXIII: *Dico vobis, quòd plus recepit anima mea de Deo, quando ploravi, & doloravi peccata proxima, quàm mea. Et mundus trufat de hoc, quod dico, quòd homo*

† *In Vitis Bollandi ad 4. Jan.*

homo posset plorare peccata proximi sicut sua, vel plus quàm sua; quia videtur esse contra naturam. Sed caritas, qua hoc facit, non est de hoc mundo.

Truste Francis, ac Longobardis, significabat Regis, post fidem datam ei, tutelam: qualem qui læsisset, vel necâsset, triplo plus persolvere cogebatur, quàm si alium peremisset, vel læsisset. Atque hoc ex lege Salica * satis apertum puto. Est *truste* vox ortu ipso Germanica, à trui/ vel drui; pro quo etiam drow/ sive trow. Quod etymon validè etiam firmari arbitror illis Marculfi verbis lib. I. Form. cap. XVIII: *Rectum est, ut qui nobis fidem pollicentur illæsam, nostro tueantur auxilio: & quia ille fidelis, Deo propitio, noster, veniens ibi in palatio nostro una cum armania sua in manu nostra trustem & fidelitatem nobis visus est conjurasse.* Ubi ait, *in manu juraverit trustem*, quia fides, sive homagium, manu datâ jurabatur. Quod qui fecisset, inde vocabatur *antrustio*, vel, ut in aliis est codicibus, *antruscio*: nempe ex an/ significante *ad*, & trui/ hoc est, *fides*: ut significet *ad fidem*, puta obligatum; quod idem sit, ac fidei sacramento obstrictum; qui simpliciter vulgo *Fidelis*. Itaque post verba Marculfi proximè adlata, continuò ibidem sequitur: *Propterea per præsens præceptum decernimus, ac jubemus, ut deinceps memoratus ille in numero antrustionum computetur.* Et sanè *truste*, pro fide, seu homagio, etiam sumi videmus in Lege Salicâ tit. XLIII. §. IV: *Si quis eum occiderit, qui in truste Dominica est*; XXIV. *den. qui faciunt sol. DC, culpabilis judicetur.* Ac similiter Tit. seq. §. II. Item Tit. LXVI. §. I: *Excepto, si ex truste regali non fuerit ille homo.* Et in Recapitulatione Legis Salicæ §. ult. ac in Decreto Chlotarii Regis §. IV: *Quod si in truste invenitur* (latro,) *medietatem compositionis trustis adquirat, & capitale exigat à latrone.* Item §. XII: *Latronem perquirat, quem si in truste per invenerit, medietatem sibi vindicet, vel delaturam.* Et Leg. Ripuariâ Tit. XI: *Si quis eum interfecerit, qui in truste Regis est.* Adhæc legum Longob. lib. III. tit. IV, §. II: *De truste facienda, ut nemo præsumat ad nos venienti mansionem vetare: & quæ necessaria sunt, sicut vicino suo, ei vendat.* Quam legem etiam, sed mutilam, reperias in Constitutionibus Karoli cap. XIV†. Ac monet inibi Vitus Amerpachius; truste videri significare iter, aut profectionem, quam nunc *postam* vocant. *Nisi*, inquit, *malit quis esse* trost/ *id est, consolationem, qua præstatur peregrinis per hospitalitatem.* Cur verò neutra nobis placeat sententia, ex iis liquere censeo, quæ antea adduximus.

Trutanus Cæsario Heisterbachensi pro eo, qui (ut in glossis ejus exponitur) *verbis alios in fraudem impellit, & decipit.* Fortasse

* *Tit. 44. cap. 1. & 4 item tit. 44. cap. 1. & 2.*

† *Pag. 229. edit. Moguntin. ann. 1602. qua Baluzius Constitutiones Karoli subjunxit Hincmaro.*

truntanus scripsit. Saltem Belgis hoc, temant trunten wysmaeken. Sed nihil impedit, quo minùs eâ significatione aliqui dixerint trutent. Sanè N litera nunc additur, nunc præteritur: cujus varia alibi variis ex linguis adducimus exẽpla. A truten igitur *trutan s*, vel *trutannus*, qualis histrio. Unde anonymus Villariensis monachus in vita* Caroli, VIII. Villariensis abbatis, cap. III. §. XVIII: *Tenacissimus tamen conservator rerum domûs fuit, semper de acquirendo sollicitus, nunquam de erogandis militibus, histrionibus, sive trutannis, ad quos manus semper contractas habebat.* Joan. Ludovicus de la Cerda Adversar. sacrorum† cap. XLIV. § III, censet, *trutanus* esse à *truphas*; ut idem sit ac *trufator*: quibus de vocibus antea diximus. Sed faciliùs persuaderet, si *truphanus*, vel *trufanus*, scriberetur.

Tubruci, vestimentum, ita dictum, quasi tucorum ruci, sive roci. *Tuci*, tegumentum tibiarum: quod *tubulos* vocat Querolus, ‖ Achmes. *Roci* verò, sive *ruci*, quodlibet operimentum corporis; nempè, ut puto, ex Germanico rock; quod inprimis pro tunica sumi solet. Sanè non incommoda appellatio, quia tubruci supra tubulos assumebantur, Isidorus lib. XIX. Originum cap. XXII: *Tubrucos vocates dicunt, quod tibias, brachasque, tegant. Tubraci, quod à bracis ad tibias usque perveniant.* Ita & Missi nostri: nisi quòd utrobiq; *tubruci*. Paulus Diaconus de gestis Longobardorum lib. IV. cap. XXIII: *Postea verò cœperunt* (Longobardi) *hosis uti: super quas equitantes tubragos birreos mittebant. Sed hoc de Romanorum consuetudine traxerunt.* Ubi *hosa* tibialia, ex Germanico hose. Verba proxima è Pauli de gestis Longobardorum historia cùm adduxisset doctissimus Joan. Ludovicus de la Cerda †; subjungit continuò: *Alii verba hæc attribuunt Warnefrido.* Quasi librorum de gestis Longobardorum auctor alius sit, quàm Paulus, Warnefridi & Theodelindæ filius, patriâ Longobardus. Nempe uti Virgilium, an Maronem dicas, nihil refert: ita nec utrum Paulum Longobard. an Paulum Warnefridi nuncupes.

Tucus, cuculus. Isidorus lib. XII. cap. VII: *Tucos, quos Hispani cuculos vocant**; *à propria voce constat nominatos. Venendi tempus habent, milvorum scapulis susceptis, propter breves & parvos volatus, ne per longa aërus spatia fatigati deficiant. Horum salivacicadas gignunt. Ova passeris nido reperta comedit, & sua objicit; quæ ille suscepta fovet, & nutrit.* Eo-

* *In Vitis Sanct. ad 29. Jan.*

† *Adversariorum sacrorum lib. 141. § 101.*

‖ *Ita Missi nostri, ac vetus Venetia anni 1483. Sed, puto, transjectione vocum exigua, rescribendum,* Tucos quos Hispani vocant, cuculos à propria voce constat nominatos. *Nec enim dubium quin* cuculus, *uti & Gracum κόκκυξ sint à sono. Chaconem, & Brevilium fallipsus. cum pro* tucus, *malunt* cucus.

Vti & Martinius decipitur cum cuculus *diminutivum à* cucus *censet. Nam penultima est porrecta, etsi vulgo* cuculus *tribrachys credatur.*

Eorum singula hîc expendere non est animus, ubi de voce tantùm loquimur. Similiter Gloss. Arabicolatin. *Tucus quem Spani vocant, à voce propria nominatus.* Credo, Hispanis eâ vox à Pœnis, vel Arabibus. Sanè Hebræis תוך toc, *dolus.* Quàm autem vafra sit avis, satis ostendit, quòd cùm se frigidiorem sciat, quàm ut ova sua possit excludere, ea ponat in nido palumbis, alaudæ, ac præcipuè curucæ. Quâ de re diximus lib. III. Physiologiæ Christianæ cap. LXXXII.

Tufa, vexillum imperatorium, vel regium. Beda lib. II. Histor. cap. XVI: *Nec non & incedente illo ubilibet per plateas, illud genus vexilli, quod Romani tufam Angli appellant tuuf, ante eum ferri solebat.* Aliter scripsere *tuva*, vel *tupha*: de quo mox dicam.

Tulipa vix hujus loci est, nisi admitti etiam placet, quæ nostro demum seculo cœpere usurpari à scriptoribus Latinis. Est verò flos è Turcia adlatus, ac gentis nomen retinens; quod illi & pileum notat Turcicum, & hunc florem, qui pileum Turcicum refert. Uti verò flos à similitudine ejus pilei: ita pileus Turcicus sic vocatus videtur à figura globosa, qua refert τυλίπιον hoc est. lanam purgatam, inque globos compositam, ut colo adaptetur. Eáque & doctissimi Martinii in Etymologico suo sententia est.

Tulipantum ejusdē esse originis arbitror, ac *tulipa*, de quo diximus. Est verò *tulipantum* tegmen lineum subtilissimi operis, quo Turcæ candidis involvere spiris caput solent. Atque inter alia eo differunt Persæ, à Turcis: quòd cùm Turcicus ille habitus superbiæ sit plenus; Persæ modestiæ ergò, jubeant caput velare tegumento de lana confecto. Atque inde nomen *Sophi*, seu *Sophini*, datum Ismaëli, Erdebilis filio; qui à Turcica Alcorani religione recessit, sibique, ac posteris, Persiæ regnum peperit. Vulgo tamen Ismaëlem hunc à Sophis sive Sapientibus Persiæ, qui antiquitus *Magi* dicebantur, nomen *Sophi* accepisse arbitrantur. Sed aliter est. Nam Arabicè *Sophi* est lana: ac contemtim hoc nomen ab Osmanidis datum est Ismaëli, quòd novâ religione caput non magni pretii lino, sed vili velaret panno: qui quia rubri erat coloris, eò non *Sophini* modò, sed etiam *Kiselbassilarii*, quasi capita rubra, nuncupantur. Hæc cui satis non sunt, adeat Leonclavium in Pandectis Turcicis, præsertim cap. CLXXXVIII.

Tunginus vel *tonginus*, In veteri Glossario exponitur, *Iudex, qui post Comitem est.* Lex Salica tit. XLVI, §. 1. & XLVIII § 1. *Tunginus, aut Centenarius, mallum indicent.* Et tit. LXIII, §. 1: *Siquis de parentela tollere se voluerit, in mallo ante Tunginum, aut Centenarium, ambulet.*

Viden-

Videntur *tongini*, vel iidem, vel non longè differre à tyuphadis; dē quibus mox loquar. Nomen tungino ex eo, quia litibus ac causſis præeſt. Nam ding / & beding / res, cauſſa. I in O, vel V, abit; ut crebrò. Sic à bedingen / bedongen; à ſingen / geſongen; à bedriegen / bedregen; à liegen / logen / & ſimilia.

Tuninum quid ſit, non ſatis convenit. Doctiſſimus Lindenbrogius cenſet, locum eſſe, ubi reponerent vaſa: ut ſit à Germanico tonne: unde *Tonna*, de quo hoc ipſo capite dictum. Magis placet, quod lib. 1. cap. 1. dicebamus, *tuninum* eſſe ex Germanico tuyn: quod univerſe locum ſeptum notat, ac particulatim hortum: ut ejus nomine contineantur, quæ Belgis tuynhof bloemhof / & ſimilia. Habes in legg. Bojorum tit. 1. cap. XIV. §. v. *Fœntle, granicam, tunicam.* Ubi *granica* eſt horreum; à granis, ut ſuprà diximus.

Tuphæ, quæ Græcis λόφια nempe galearum criſtæ, vel illæ in equorum vertice. Ut plerique interpretantur: quomodo fuerit à Germanico Zopf: quod ſignat apicem, verticem, faſtigium, culmen. Vel potiùs notet vexillum: ut oſtendunt verba Bedæ, quæ in *Tufa* adduximus. Nempe conveniunt ſignificatione, *Tuva*, *Tufa*, *Tuphæ*. In mutis fuiſſe ſignis militaribus, oſtendit Vegetius lib. III. cap. V: *Muta ſigna ſunt aquilæ, dracones, vexilla, flammulæ, tufæ, pinnæ.* Vulgò legebatur, *flammulæ rufæ.* Ubi poſterius ex gloſſemate eſſe putabat Stevvechius. Vel legendum ſuſpicabatur, *flammeolæ trifidæ.* Nempe ſic hoc in loco ſudat, quia apud Latinorum neminem *tuphæ*, vel *tufæ*, legiſſet. Sed ut vix ſciant Latini, ſciunt poſteriores Græci. Nam (ut in Tactico ſuo gloſſario docet Rigaltius) τύφαι, ſimili ſignificatione, legas apud Nicetam Choniatem, & Zonaram in Baſilio Porphyrog. τύφια item ſæpius eſt apud Mauricium lib. II. Strateg. cap. II. Sed & Curopalati de Officiis Conſtit. cap. III, cùm priùs φῦται legeretur, vocem hanc τῦφαι reſtituêre viri docti. Capite tamen XVII, num. XLVIII, rectum eſt τύβια, hoc eſt, tibialia: quamquam & hic κόφια aliqui reponant.

Turbaria, locus ubi effodiuntur teſſellæ uſtiles, quos vulgus vocat ceſpites. Belgis eæ teſſellæ turve / uti Anglis Cantabrigienſibus turves. Atq; hinc *turbaria*, V conſono, ut fieri amat, in B. tranſeunte. Matthæus Pariſius ad an. CIↃCCXIII: *Deinde tempeſtas illa debacchando invaleſcens, turbariam quandam in eadem villa, aquis profundis, & palude circumdatam, quaſi in ictu oculi reddidit ſiccam; quod nec herbam, nec lutum in ea relinquens, ſicci lapides tantummodo remanſerunt.*

Item

Item in Additamento secundo: *Inquiratur etiam de marlerisis, minerist, turbariis, fabricis, & carbonariis.*

Tutia, ex Meursii sententia, est lapis Lydius, sive Heraclius. Favet quoque Martinius; qui censet, esse à Germanico toetsen, hoc est, explorare, ac particulatim auri vel argenti bonitatem ad Lydium lapidem explorare: unde & hic lapis Lydius toet-steen nuncupatur. Sic *tutia* vocabulo uti ajunt Diodorum Euchyonem Polychemiæ lib. I. cap. II: *Plumbi, stanni, acachymia argenti & auri, tutia, storacis non liquida.* Sunt qui *tutia* nomen esse malint à Gallico *toucher*; vel Italico *toccare*, vel Hispanico *tocar*. Mihi, si id *tutia* est, quod volunt, longè verisimilius sit, hasce gentes accepisse id verbi à Longobardis, Gothis, Normannis; quàm ut hi verbum toetsen habuerint à Gallis, Italis, Hispanis. Et sanè *tutia* propiùs accedit ad voces Germanicas. Nihilominus doctissimos viros, & de significatione, & de etymo *tutia*, falli existimo. Sanè *tutia* vox usitata est officinis: sed idem valet ac καδμία sive καδμεία γῆ quod Clariss. Salmasio ad Solinum jam ostensum. Neophytus: Καδμία, ἡ Κυπρία, ἡ καὶ Βοτρύτις. καὶ Τυτία λέγεται. Ἔστι γὰρ καὶ ἐτέρα λιθώδης, μανὴ, καὶ συριγγώδης: *Cadmia est terra Cypria; quæ & Racemosa, & Tutia dicitur. Est & altera lapidosa, nigra, fistulosa.* Nicomedes: Καδμία. Τυτία. *Cadmia, Tutia. Cadmia* verò quid sit, docet Plinius lib. XXXIV. cap. X: *Ipse lapis, ex quo fit æs, Cadmia vocatur, fusuris necessarius, medicinæ utilis.* Festus: *Cadmia terra, qua in æs conjicitur, ut fiat orichalcum.* Interim, quod Neophytus eandem facit καδμίαν & Βοτρύτιν. id cautè puto capiendum. Quippe, est Cadmiæ genus altioribus fornacum locis adsidens, ad racemi formam concrescens: unde Βοτρύτις, quasi *racemosa*, etiam Dioscoridi † nuncupatur. Non omnis igitur botryitis est cadmia; sed cadmia istæc fornacaria, quæ & *tutia*. Porrò *tutia* vocem etiam apud posteriores Græcos obtinere, non modò ex iis, quæ diximus, liquet; sed etiam Rhazis libro de Peste cap. XI: Ἐξίων τμῆμα, μαμηρὰ *, τυτία, αἱματίτης. *Ebeni segmentum, mamera, tutia, hæmatites.*

† *Lib. 5. cap. 84.*

* Al. μαμιρὰ, vel μαμιρά.

Tyuphadi, iidem videntur ac *tungini*: de quibus dictum. Saltem non admodum distant. Sanè tyuphadi, judicum genus; Comitum, ut puto, vicarii. Legg. Wisigothic. lib. II. tit. I. leg. XV: *Cum cæteris rebus criminalium etiam causarum tyuphadis judicandi concessa licentia sit.* Et mox: *Qui tyuphadi tales eligant, quibus vicissitudines suas injungant.* Et leg. XXIII: *Si quis judicem, vel Comitem, aut vicarium Comitis, seu tyuphadum, suspectum habere se dixerit, & ad sum Ducem aditum accedendi*

Putant esse doronicum Romanum.

dendi popoſcerit. Similiter leg. xxvi. inter varia judicum genera reponitur. Operæ verò eſt in hujuſmodi locis attendere, non ſolùm ut tyuphadus judicandi habuerit poteſtatem; ſed etiam, ut idem, velut inferior, ac minoris dignitatis, opponatur Duci, & Comiti. Sic lib. ix. tit. ii. leg. viii: *Seu ſit Dux, aut Comes, thyuphadus, aut vicarius, gardingus, vel qualibet perſona.* Item lib. iv. tit. v. leg. vi: *Tunc Ducibus, vel Comitibus, tyuphadis, atque vicariis, & aditus accuſandi, & licentia tribuitur exſequendi.* Vides, ut Duces, & Comites, jungantur velut majoris poteſtatis; tyuphadi deinde, ac vicarii, ſubdantur. Quare ſatis veriſimilis ſit conjectura Martinii, *tyuphadus* deducentis ex Germanico tuyphan/vel tuyphen/quod Belgis toeven: hoc eſt, exſpectare: nempe quia ob limitatam poteſtatem, neceſſe haberet exſpectare ſententiam ſuperioris. Hinc dicta *tyuphadia.* Ut lib. ix. tit. ii. leg. i: *Si thyuphadus ab aliquo de thyuphadia ſua fuerit beneficio corruptus.* Ac eopſe titulo tum *thyuphadi*, tum *thyuphadia* vocabulum, ſæpius occurrit.

Tzanga, zanga, zanca, vel *zanchæ*, barbarici calceamenti genus. Trebellius Pollio: *Zanchas de noſtris Parthicas paria tria.* Codex Theodoſ. lib. xiv. tit. x: *Vſum tzangarum, atque braccarum, intra urbem venerabilem nemini liceat uſurpare.* Ac poſtea: *Intra urbem Romam nemo vel ragis, vel tzancis utatur.* Synodus Aurelianenſis can. xxii: *Monacho orarium in monaſterio vel zancas, habere non licet.* Iſidorus in Gloſſis: *Zanca, pellis.* Eſt & apud veterem Horatii interpretem lib. i. ſat. vi, ad illud:

Nam ut quiſque inſanus nigris medium impedit crus
Pellibus.

Ubi interpres is, etiam prout à Cruquio editus, *nigris pellibus* interpretatur *zangis.* Hodieque Hiſpanis calceamentum ruſticum *zanca* vocatur; ut ait Joannes de la Cerda Adverſar. Sacr. cap. cxii. §. xviii. Quid quod etiam apud Græcos recentiores legas? Sed his diversè admodum ſcribitur: τζάγκας, & τζαγκία. eſt in Pandectæ Turcico Simeonis, Magiſtri Offic. cap. cxcix. Τζαγγία eſt apud Codinum de Off. cap. v. item in Faſtis Siculis, ſive Chronico Alexandrino. Gloſſ. Baſil. Τζάγγα, τὸ ὑπόδημα Hinc τζαγγὰς, vel τζαγγάριος, tzangarum artifex, ſutor: ſed τζαγγὰς propriè, qui imperatoris tzangas ſueret: τζαγγάριος, (qui Heſychio σαγγάριος) quivis calcearius: quod diſcrimen apud Codinum legas. Moſchopulus: Σανδαλάριος. παρ' Ἀττικοῖς ὁ σανδάλας, ἤγουν ὁ κοινὸς τζαγγάριος.

CAP.

CAP. XIX.

De inchoatis ab V simplici; ac primùm vocali. Quorum aliqua retinent terminationem barbaram: ut ungenbodending, *pro eo, qui privilegio hoc gauderet, ut non posset in mallum sive judicium vocari. Alia exeunt more Romano: cujusmodi sunt ista.* Uttella, *pro principali judicio, quo controversia omnis decidatur.* Urpheda, *cautio de non vindicando.* Usariæ, *vel* usleriæ *naves, quas belli caussâ in oras mitterent peregrinas.* Utlagus, *proscriptus. Quæ verò ab V consono incipiunt, ea vel scribi solent V simplici, vel per VV. Prioris hæc generis sunt.* Valvalor, *pro eo, cui coërcendi jus summum.* Vandum, *vel* bandum, *pro vexillo.* Vanga, *pro ligone.* Vanna, *vel* vinna, *pro piscationis loco.* Vasallus, *pro cliente fiduciario.* Vastellum, *pro umbraculo, vel solio non portatili.* Vastrapes, *pro feminalibus.* Vernices, *pro gummi juniperi, quo illuminantur colores.*

NUnc me conferam ad incipientia ab V litera. Quorum alia initium capiunt ab V vocali, alia à consono. Posteriora hæc vel Romano V scribuntur, & vulgò efferuntur, ut F fractum: vel Germanico W, cujus sonus, ut in Germanico wyn/ & similibus.

Primi quæ generis sunt, ea vel retinent barbaram terminationem, vel Romanâ commutarunt. Quæ terminationem retinent barbaricam, vix hujus sunt loci: eoque uno ero contentus exemplo. Hoc esto *Vngenbodending*. Germanica est vox, quæ signat privilegium, quo quis exemptus alienæ potestati vocandi in jus. Chronicon Laurishamensis cœnobii ad annum cIↃLXXI, in Donatione Udalrici Abbatis: *Vt familiam ejusdem curiæ ab omni gravedine, & molestiâ, immunem redderemus, à tribus principalibus mallis, qui vulgò Vngebodending vocantur, quibus ad curtim Lutershusen annuatim manniebantur; utrorumque consensu eam omnimodis absolvimus, soli præposito in Aldenmunster, suisque fratribus, omni possessione, omni subjectione, omni functione perpetuò servituram.* Est origo à bieden / jubere; unde ge-boden/ jussus; on-ge-boden/non jussus; à quo on-ge-bodending/conditio non obnoxii alienis jussis; ac propriè jussis alicujus malli, sive consessûs judicum civilis, hominem citantis.

Alia, uti dictum, Latinam terminationem habent. Quorum pauca subdam.

Vttella quid sit, docet Tassilo, Dux Bajoariorum, Karoli M. æqualis, Decreti sui, in quo Leges populares, §. IX: *Vt hi, qui Ducali manu liberi dimissi sunt, ad eadem cogantur judicia, quæ Bajoarii Vttella dicunt.*

Est ea vox ex Germanico urdell/pro quo alii oordeel. Id *judicium* notat, ac propriè principalem judicis sententiam; eam nempe, quâ tota quæstio deciditur, quæ fuit inter reum & actorem. Est à veteri voce deel/hoc est, judicium, & oor/hoc est, magnus, excellens, præcipuus. Quæ significatio ejus vocis in multis compositis obtinet: ut in oor-saek/principalis res, hoc est, caussa, propter quam res est. oorhaen/gallus sylvaticus major, oorkonde/ notitia ex prima origine, & quasi rei totius fundamento: ac similiter in oor-spronk/oor-log/oor-mondig/ atque aliis. Absque his esset, contenderem, oor-deel esse ex oor/auris, & deel/pars, portio: uti deelen/partiri, dividere: quia nihil æquè judici congruit, quàm, ut aurium alteram reservet reo. Quippe, ut à Syro Mimo dictum:

Qui statuit aliquid parte inaudità altera,
Æquum licet statuerit, haut æquus fuit.

Urpheda ex ur/pro over/hoc est, super, supra; & veede/vel veet/odium, inimicitiæ; pro quo & veide/& vied/dicitur. A veide/vel feide/ Latinobarbari fecere *faida*, & *feida*: de quibus diximus cap. VII. A vied/est vulgatum viand/inimicus: pro quo & Germani feide dicunt feint; non à φόνος, occido; nec à *fendo*, unde *infensus*, *offendo*, *defendo*. *Urpheda* est cautio de inimicitiis ponendis; juramentum, quod ex carcere dimissus præstat de non ulciscendo. Cum nempe ea aliquis conditione è carcere dimittitur, ut coram magistratu prius juret, se velle sepelire omnes injurias, quas acceperat, vel sibi accepisse videbatur. Kilianus scribit, oor-frede/quasi over-frede; ac interpretatur, transactionem pacis, & securitatis, juramento firmatam. Sic fuerit à frede/seu vrede/pax. Nec repugnarem, nisi urfeht/sine R, diceretur. Auctor Glossarii additi Clemangi censet, priorem vocabuli partem esse ure/quod, uti & Gallicum *heur*, ab *hora*, nempe quia ipsâ horâ dimissionis id juramentum conciperetur. Sic sonaret vox *horam inimicitiarum*. Atqui non hora hostilitatis fuit, sed pacis. Dixeris, intelligi horam inimicitiæ ponendæ. Verùm non solet nomen imponi ab deteriori, quod fuit; sed meliori, quod succedit. Vide Racemationes Criminales D. Tabotis p. 453.

Usaria, *uscria*, vel *ussaria* naves, quæ sint, aut cur ita dicantur, non est apertum. Annales Monachi S. Pantaleonis apud Coloniam Agrippinam, ad annum MCCXII, in epistola Comitis S. Pauli, de capta à Balduino Flandro Constantinopoli: *Deinde nos omnes armati intravimus naves usarias, & galeidas; quæ vasa navigio apta ducenta* numè-

numero fuerunt, præter naviculas, & bargas. Idem Monachus ad ann. CIↃCCXXIV: *Intimantes, quòd Dominus Imperator* (Henricus Junior) *ad succursum terræ Sanctæ quinquaginta naves fecerit præparari, quæ Vsseria nuncupantur; quarum magnitudo tanta capacitatis erit, ut duo millia militum cum dextrariis suis, & omnium armorum suorum pertinentiis, & ad bella cum armis suis, in eisdem usseriis valeant transferri. Ad unumquodq; usserium fiet pons, ut milites, si necesse fuerit, & adscensis dextrariis suis in navibus commodè, absq; læsionis discrimine, per ipsos pontes valeant exire, quasi jam ordinatis aciebus in prælium processuri, & si opus fuerit, erectis velis intrare possint flumen Damiatæ, vel aliud aliquod flumen.* Doctissimus Marquardus Freherus opinabatur, vocem *usserius* corruptam esse è *lusorius*. Equidem scio gladiatores nunc lusoriis pugnâsse armis, atque gladiis hebetibus; nunc decretoriis armis, gladiisque acutis. Sed profectò non militibus Damiatam, & ad Terram Sanctam, ab Imperatore mittendis, lusorium aliquid in animo erat. Quare cùm naves istæ in terras adeò longinquas, difficilesque, mittendæ fuerint: quid si credamus, vocem esse ab Germanico aus / vel wos; pro quo Saxones uth / Belgæ wt / uyt: hoc est, *ex*, *extra*: ut *usseria* valeat exteræ, sive in exteras ituræ terras?

Vtlagus, proscriptus, ab ut / sive uyt / ex; & Saxonico *laga*, lex; ut ad verbum signet *ex legem*. Matthæus Parisiensis ad an. CIↃCCXL, in Charta David, filii Leolini, Principis Norvvalliæ: *De cætero non receptabo ut lagos, vel forisbannitos ipsius domini regis, vel baronum suorum, de Marchia in terra mea, nec permittam receptari.* Idem in Additamento Historiæ primo: *Conventionem inter eos factam, quod pro utlago teneretur.* Reg. Majest. sive Legg. Scoticarum lib. I. cap. XVIII. §. III: *Ille, qui sic permisit plegium suum damnum incurrere, & noluit venire ad plegium deliberandum à domino, ab illo die erit utlagus, per totum regnum Scotiæ, ubicunque fuerit inventus.* Hinc *utlagari*, pro proscribi. Idem Parisius ad ann. CIↃCCXV refert chartam libertatum à Rege Joanne concessarum: ubi sic loquitur Rex: *Nullus aut utlagetur, aut exulet, aut aliquo alio modo destituatur.* Ab eo *utlagatus*. Matthæi ejusdem Additamento primo: *Cum per conventionem illam utlagatus esset.* Item interdictum, quo quis proscriptus, *utlagatio* vocata, vel *breve utlagariæ*. Rex Joannes apud eundem ad ann. CIↃCCXIII, in charta, qua Archiepiscopo Cantuariensi, & aliis Ecclesiasticis, se satisfacturum promittit: *Interdictum, ut lagatio vulgariter nuncupatum, quod proponi fecimus contra Ecclesiasticas personas, publicè revocabimus.*

Et inibi Historiæ Additamento primo: *Ipse de utlagaria illa ei remissa, nullum breve Domini Regis recipere voluit.*

Hæc incipiunt ab V vocali. Venio ad orta ab V consono. Ubi priùs pluscula afferam, quæ efferimus, ut V fractũ, sicuti fit in *vinum, vidua, vallus*, & cæteris. Ac primò, tale est *Valvasor*; quod legas in scriptoribus Germanicis, à Christiano Urstisio editis. Hotomanno is dicitur, qui summæ coërcitionis, nõ item nundinarũ, & mercatus, jus habet.

Vandum, pro vexillo, quàm *bandum*, mavult Joan. de la Cerda in Adversariis sacris cap. xxxvi. §. xi. Movet eum, quòd sit à vinciendo. Sed mihi potiùs videtur esse à Germanico binden / vincire; unde iisdem band / vinculum: sicuti dictum cap. iii. hujus libri. Præterea, ut ipse de la Cerda agnoscit, *bandum*, non *vandum*, est in omnibus libris. Quamquam non diffitear, V consonum, & B, facilè commutari; non apud Latinos modò, & Græcos; unde *Virgilius* Βιργίλιος, *Valerius* Βαλέριος; sed etiam cùm Hispanos, tum Germanos, ac Belgas. Sanè ejusdem originis sunt *bandum*, & Belgica hæc, vaene / vaendel / vendel; quæ & ipsa *vexillum* significant: unde vaendrager / qui Leoni in Tacticis φιλίῳ dicitur βανδοφόρος.

Vanga, ligo, vel aliud instrumentum rusticum. Gregorius lib. iii. Dialog. cap. xiv: *Nam die quadam ad vesperum in horto monasterii fecit* (Isaac) *jactare ferramenta, qua usitato nos nomine vangas vocamus. Dixit itaque discipulis suis: Tot vangas in horto projicite, & citiùs redite. Nocte vero eâdem, dum ex more cum fratribus, ad exhibendas laudes Domino, surrexisset; præcepit, dicens: Ite, & operariis nostris pulmentum coquite, ut mane primo paratum sit. Facto autem mane, fecit deferri pulmentum, quod parari jusserat, atque hortum cum fratribus ingressus, quot vangas jactari præceperat, tot in eo laborantes operarios invenit. Ingressi quippe fures fuerant; sed, mutatâ mente, per spiritum apprehenderunt vangas, quas invenerunt: & ab ea hora, qua ingressi sunt, quousque vir Domini ad eos veniret, cuncta horti illius spatia, quæ inculta fuerant, coluerunt.* † In Collect. Bollandi. Legas quoque in Actis S. Felicis † ad xiv. Jan. *Cùm ibi maneret S. Felix, & hortum sibi excoleret, venerunt nocte, qui ejus olera raperent; & invenientes ibi vangas, totâ nocte, Lunâ lucente, laboraverunt.* Latinis, pro numero dentium, nunc *bidens*, vel *bipalium*; nunc *tridens*, vocatur: Germanis gaffel / Belgis vorke: & ex Belgico isto conjectet aliquis, non tam *vanga*, dixisse, quam *varga*. Sed libri omnes, ut arbitror, cõstanter habent *vanga*: quod conjecturã eam infringit. Sanè & glossæ nostræ in mẽbranis exaratæ clarè præferunt: *Vanga, fossorium.*

Vanna,

Vanna, vel *vinna*, locus, ubi piſcamur verticulo, ſive reti, quod verritur, trahiturque. Childebertus, Francorum Rex, in Pragmatico ſuo apud Aimoinum lib. 11. de Geſtis Francorum cap. xx: *Propterea, in honorem dominorum Sanctorum, cedimus nos fiſcum largitatis noſtræ, qui vocatur Iſciacus, qui eſt in pagis Pariſiorum, prope alveum Sequanæ, unà cum —— piſcatoria, quæ appellatur Vanna, cum piſcatoriis omnibus, quæ ſunt in alveo Sequanæ.* Chronicon Laurishamenſe ad annum IↃCCLXXVII: *Tantis munificentiæ ſuæ beneficiis clementiſſimus Rex* (Karolus poſt-imperator) *piſcationis conceſſionem in Rheno flumine, in loco cognominato Godenouva, infra fines, ut abbas, & fratres, licentiam haberent ad vinnam faciendum, & ad piſcandũ pro opportunitate Eccleſiæ, & ſtipendio ipſorum fratrum: & ut de ſilva, quæ ad illam villam adſpicit, (cum fructuoſa nullatenus eſſe videretur) vinnam faciendi, vel emendandi haberent poteſtatem.* Origo incerta; etſi *vanna* accedat ad German. & Belg. wammen; quomodo dicuntur branchiæ piſcium: & *vinna* ſit vicinum Germanico, & Belg. vinnen vel vimnen; quomodo dicunt piſcium pinnas. Quid ſi igitur, quando vocabulũ eſt Francorum, qui Germanicè locuti, dicamus piſcationis loco nomen datũ ex eo, quia contineret piſces, qui pinnis aquas, ut aves pennis aëra, tranarent? An potiùs, quia de piſcatione cœnobiorũ agitur, ex eo ſit appellatio, quia monachi hic invenirent ſemper, quod ederent? ut ſit à vinnen/ ſive vinden/ h.e. invenire: quomodo ad verbum ſit inventorium, ſeu repertorium. An, quod imprimis placet, fuerit ab ea ſignificatione vocabuli vinne/ qua notat cæſuram, inciſionem? à quo & ulcus, quod eſt inciſura, diviſioque continui, vinne/ & diſtinctiùs bloed-vinne nominatur. Ita jus faciendæ vinnæ fuerit jus terræ incidendæ, & effodiendæ, ad faciendam lacunam capiendis piſcibus idoneam. Ut optimè jus vinnæ faciendæ, & piſcationis, conjungantur.

Vargus aliis ſcribitur *vvargus*; de quo capite proximo.

Vaſallus, vel *vaſſallus*, cliens fiduciarius, ſi Germanicæ ſit originis, fuerit à vaſel/ hoc eſt, proles, quia ſic *vaſallus* domino ſuo obligetur, uti parentibus liberi. Sanè faſelen/ veteri Belgarum linguâ eſt patrare, ſive liberis gignendis operam dare: faſel/ Sicambris, ac Germanorum aliis, ὑμὴν fœtus dum utero geſtatur, proles: faſel-borſe/ ἀμνίον, ſecundinæ, fœtûs involucrum. Magis interim placet, cùm antiquius ſit *vaſſus*, quàm *vaſallus*; hoc à priori venire, illud à Latino *vas*. Vide igitur, quæ libro proximo de barbaris origine Latinis dicemus.

Vaſtellum reperio apud Matthæum Pariſium in vita Joan. XXIII

Ab-

Abbatis: *Electus etsi fuerit unus de ultimis novitius, in loco supremo illico statuetur.* —— *Solus in Refectorio prandebit supremus, habens vastellum, Priore prandente ad magnam mensam, quam Dass* †*vulgariter appellamus.* Ubi, quid *vastellum* sit, quæritur: umbraculum putabat vir egregius: sed de caussâ nominis fatetur, non liquere. Quid si *vastellum* sit sedes solida, ac fixa, elegantiùs elaborata? ut sic opponatur sedibus vulgaribus nullius artificii, & quæ de loco in locum sunt portatiles. Quomodo *vastellum* ὑποχωριτικῶς dicetur à Germanico vest/ sive vast/ quod Anglis fest: ac notat firmus, constans, immobilis. Sed de istoc malim audire monachalem vitam professos. [Lapsum & Watsium & Voss. in vocis explicatione, notat Gul. Somnerus in Gloss. V. *Simenellus*, ubi explicat *panem optimũ vel primarium*, vulgò Wastell/dictũ.]

† *Ex Germanico duũ/ de quo alibi dicimus.*

Vastrapes legas in Philoxeni glossis: ubi exponitur φιμώλια Atqui, ut Suidas ait, τιμώλια ἀναξυρίδια, βρακία. Feminalia igitur signari est apertum; præsertim quando & Rufinus in tralatione Josephi lib. III. Antiquit. cap. XI. ait: *Primùm quidem induebatur manachasim,* (μαχαιωτὴν) *quod constrictorium poterat dici. Est autem cinctorium circa femora subtile, ex bysso contortâ contextum, ingredientibus per eum pedibus, velut de vastrapu.* In editione Colonienſi Cervicornieſt voce unâ *de vastrapis.* Sed divisim rectè est in Mso nostro Rufino. Græcè est, ἐμβαίνουσι εἰς αὐτὸ τῶν ποδῶν. ὅπως ἀναξυρίδας. Non displicet, quod corruptum censent ex *vestipes*; eò quòd ut femorum, sic pedum esset tegumentum. Saltem malim sic dici, quàm quasi festras, sive fenestras pedum: quod summo cuidam viro placuit.

Vernicis vocabulum veteribus est ignotum. Nunc plurimæ gentes sic appellant gummi juniperi, quod pictoribus in usu est ad illuminandos colores. Ac viri eruditi putant, sic vocari, quasi vernum rorem: nempe quia tempore verno, fluere è junipero *solet*; teste etiam Jul. Scaligero in secundum de Plantis. Sed veram originem attulit maximus Salmasius in exercitationibus Plinianis ad Solinũ*. Nempe est ex βερνίκης βερνίκη, sive βερονίκη: quîs Græcobarbari pro succino usi sunt. Quomodo Myrepsus de Antidotis cap. CCCXXVII: Ἐλεφάντινος κοραλλίου: hoc est, *Succini, corallii.* Nicomedes: Ἠλεκτρον πτερυγοφόρον, βερνίκη. Idem: Βερονίκη. ἠλέκτρῳ ῥητίνῃ.

* *Pagina* 1106.

CAP. XX.

A Germanico VV initium est istis. VVacta, *pro vigiliis.* VValapautz, *pro immutatione vultus, aut habitus, in fure, vel latrone, ne agnoscatur.* VValavvorf, *indumenti, vel ornamenti dejectus de capite virginis.* VVan-

VVancluga, *profrande, ac mendacio, non stantis connubio promisso.* VVannagium, *vel* vvainagium, *pro habitaculo.* VVantus, *pro chirotheca.* VVapintakium, *vel* vvapentagium, *pro parte Comitatus, centum habente fide|jussores Regios.* VVaranio, *pro equo militari, vel eo qui septo incluſus pascitur, ac servatur.* VVarda, *vel* garda, *custodia nobilium orphanorum*; *ut* garda-roba, *vestium.* VVardea, *vel* vvardia, *custodia, vel præsidium militum.* VVarengangi *pro iis, qui è terris longinquis venerint in ditionem alias.* VVarenna, *Lucus, seu vivarium.* VVarentem *vocari, obligatum ad alterum auctoritate suâ defendi tandum. Unde* vvaranda, *vel* vvarenda, *ipsa ad tuendum obligatio. Unde* vvarandare, *&* vvarandatio. VVargus, *pro extorri, vel etiam latrone.* VVarnitus, *pro abunde instructus.* VVehading, *pro conventione de singulari certamine.* VVerdunia, *pro æstimatione*; *à quo* cinevverdunia. VVere, *vvirigildus* VVerra, *pro bello.* VVicus, *pro refugio: unde* vvicgrevius, *luci præfectus, &* VViccii, *Angliæ populus.* VVilz, *pro equo, qualem sibi velint mediocris fortuna homines.* VVirgildum, *vel* vverigeldus. *pretium quod compositione juridiciali persolvitur. Cujusmodi compositio apud Germanos in quovis habuit crimine locum, præterquam illo læsæ majestatis.* VViderboran, *pro donato libertate.* VVidimo, *pro dote.* VVisa, *pro signo rei appositæ: unde* vvisare, guisare, *vel* hiusare, *pro signū addere.* VVinchilsul, *columna angularis: cui opponitur* firstful, *culminis columna.* VVittiscalcus, *minister publicus, à quo mulcta exiguntur.*

HActenus attuli barbara, ab illo V consono incipientia, quod effertur, ut V fractum. Deinceps producam, ubi sonet, ut Germanorum VV, ac fere sic scribatur.

VVacta, vigiliæ, à Germanico wacht/pro quo olim wachta: quod apud Otfridum Euangel. lib. IV. cap. XXXVII. Utrumque à Germanico wachen; pro quo Saxones, & Belgæ, waken. *VVacta* habes in Capitul. Karoli M & Ludovici Pii lib. III. cap. LXVIII: *Nec pro vvacta, nec de scara — heribannum Comes exactare præsumat.* Id verò esse, quod dicebam, satis docet Ludovicus Imperator in præcepto concessionis factæ Hispanis, qui ad se confugerant: *Explorationes, & excubias, quod usitato vocabulo vvactas dicunt, facere non negligant.* Clarum etiam sic sumi in Admonitione Karoli ad Pistas*: *Et in civitate, atque marcha, vvactas faciant, ad defensionem patriæ.*

VVadium, vel *guadium*, unde *vvadiare*, in barbaris Latinæ originis interpretabimur. Nec enim adsentio Vito Amerpachio†, qui ejusdē

* Tit. 31. cap. 27.

† Notis in Constitut. Karolinas pag. 290. edit. Mog. an. 1602.

hæc originis esse arbitratur, ac Germanicum wat/ pro corporis indumentis: ut in compositis leinwat/ niderwat/ hergewet. Nihil sanè ad ista *vvadium*, quod *pignus* significat; ut tum planius faciemus.

VValapauz, vocabulum esse minimè Romanum, etiam exterminatione liquet. Est verò vox Longobardica; quam usurpat & exponit, Rotharis rex lib. 1. Legum Longobard. tit. xv. leg. v: *Si quis homini libero violentiam injustè fecerit, id est, vvalapauz, LXXX solid. ei componat. VValapauz est*, dum quis alienum furtivum vestimentum induit, aut si caput latrocinandi animo, aut faciem, transfiguraverit.* Si propriè sit, cùm latro, ne agnoscatur, caput, aut faciem, immutat; cum Lindenbrogio dixeris esse à wala/ caput, & pauzen/ polire, ornare. Sed si potiùs notat totius habitus immutationem, eopse fine institutam; fuerit fortasse prior pars wale/ hoc est, externus, exoticus; ut propriè signet vestitum exterum, seu peregrinum. Nempe ex eo, quòd pro *peregrinari* Germ. ac Saxones, dicant walen/ waelen/ wallen. Nisi potiùs, à Gallis, qui Germanis walen/ peregrina omnia dixere wals/ aut welsch/ quasi *vvalonica*: quomodo & *VVallia* in Britannia nomen datum ab Anglosaxonibus, & *VValachris* ad Danubium à Germanis.

* *Arbitror, istã vocabuli interpretationẽ non tam esse à Rothare Rege, quia nihil opus erat eum Longobardicam vocẽ Longobardis suis exponere; quàm à Carolo M. esse appositã, ut etiã à Francis suis intelligeretur. Nisi malis, à libri margine irrepsisse in sermonis contextũ.*

Wala-vvorf etiam terminatione suâ barbariem prodit. Quid sit, docemur legibus Bajuvariorum; quarum tit. VII. leg. v, inter injurias liberæ illatas, & earum pœnas, habes: *Si de criminalia ejecerit de capite (vvalavvorf dicunt) vel virgini lubidinosè crines de capite extraxerit; cum XII sol. componat.* Sed aliquibus in libris est wultworf; aliis watworst/ ut editum Sichardo. Utcunque legas; posterior pars vocis est worf/ jactus, dejectio; à worfen/ sive werpen/ jacere, dejicere. Sed si wala-worf placet; prior vocis pars erit wala/ hoc est, caput: quod ipsum sic ob figuram globosam dicitur à Germanico wallen/ vel wellen/ id est, volvere, volutare. Quomodo etiam Polonis caput glowe/ hoc est, globus: & Belgis bolle/ quod idem notat; unde stoot-bollen idem ac stoot-hoofden/ infestis capitibus concurrere, arietũ instar. Sin rectum wultsort; princeps pars sit wult/ hoc est, capitis tegumentum. Nam wult à wala; de quo dictum. Nisi malis, ob arcuatam figuram, sic dici à Germanico welven/ fornicare arcuare; unde welffel fornix, arcus, testudo, camera. Sin watworf præfers; sit à waet/ hoc est, ge-waet/ vestis, indumentum; unde compositum lyn-waed/ linteum. & waed-sack/ saccus vestium. Utcunq; legas, obscurum non est, de iis agere legem, qui vi de capite virginis dejecerint indumentum, vel ornamentum.

Wan-

VVancluga quid sit, docemur Bajuvariorum LL. tit. VII. cap. XVII: *Siquis liberam feminam suaserit, quasi ad conjugem, & in via eam dimiserit, quod Baijuvarii VVancluga vocant.* Videtur esse à wancken/ (quod idem ac wackelen/ hoc à *vacillare*) & lugen/ vel logen/ hoc est, mendacium. Ut *vvancluga* sit mendacium vacillantis in negotio matrimonii. Nisi malis, priorem partem esse veterem vocem Germanicam wanck/ hoc est, momentum; unde fortassis wancken/ de eo, qui penè momentis singulis immutatur. Sed de posteriori parte etiam scrupulum injicit editor Clemangis. Nam pro *vvancluga*, (uti habet non Lindenbrogiana modò editio; sed etiam antiquior illa editoris anonymi) *vvanclugt* mavult, atque esse id à waen/ hoc est, opinio, & clught/ quod facetias notat, & alia ridicula, ac jocularia. Sic significet deceptionem facetam, & ridiculam. Mihi istiusmodi fraus in sancto conjugii negotio non jocularis ac faceta; sed improba ac scelesta, videtur. Quare convenientior fuerit appellatio; si, ut dicebamus, posterior pars sit logen: h.e. mendacium: quod est à liegen. Id tum notat distare, dissidere; quomodo, het lieght veel/ idem valet ac, het verschilt veel: tũ significat deesse, deficere; ut in illo, het liegt aen u/ pro, het schort aen u. Cæterùm mollius visum, si mentientem dicerent dissidere à vero, vel deficere in sermone: eóque primitus nec elegantiores refugerunt, ay liegt: quasi dicerent, aberras à vero. Nunc autem, quia cogitatur, non quid vox sonet, sed quale crimen impingatur; nihil eâ voce odiosius factum. Ut verò à vliegen/ *volare*, dicimus gevlogen/ de eo, quod volavit: sic à liegen/ mentiri, dicimus gelogen/ de eo quod quis mentitus. His nõ instituissem, nisi viderem, viris eruditis placere, logen esse à *λόγος*, vel à *Ligurum* vanitate: quia omnes esse fallaces, ac mendaces, à Catone in Originum secundo, Nigidio item Figulo, proditum est; Servio teste in illud XI Æn. *Vane Ligus.*

VVannagium, habitaculum, ædificium, domicilium, à Germanio wonning/ vel wooning/ quòd à woonen/ habitare. Charta libertatum à Joanne Rege concessarum, apud Matthæum Parisium ad ann. clocccxv: *Liber homo nõ amercietur pro parvo delicto, nisi secundùm modum ipsius delicti; & pro magno delicto, secundùm magnitudinem delicti; salvo contenemento suo. Et mercator eodem modo, salvâ marchandisâ suâ. Et villanus* *altersus, *quàm noster, eodem modo amercietur; salvo vvannagio suo, si incideret in misericordiam nostram.* Legas & *vvainagium*; ut in literis Henrici III. de Collectione quadragesimæ mobilium Regi concessarum, in an. clocccxxxii: *Videlicet de bladis, carrucis, ovibus,*

* *Forte*, Et tam villanus.

vaccis, porcis, harraciis, equis carretariis, & deputatis ad vvainnagium in maneriis, Clariſſ. Guilielmus Watſius putabat, hîc potiùs ſumi pro colonorum plauſtris, atq; aratris; eſſecq; originem à wayne; prout Anglis dicitur plauſtrum longius, & quadrirote.

VVantus, chirotheca, qualis etiam æſtate in uſu. Vide quæ in *Muffula*, cap. XII, dicebamus. Robertus Comes, & Abbas S. Martini, anno VII. Odonis Reg. *Reddimus Dociacum, admoniti, ad ejus ſepulcrum veniens, † per guantum noſtrum.* Significat, redditionis ſymbolum fuiſſe vvantum, ſive guantum; cujuſmodi traditionis ſymbola etiam erant fiſtuca, fuſtis, anulus, culter cum ceſpite & feſtuca. De quibus Clariſſ. Bignonius, ad Marculfi Formul. lib. I. cap. XIII.

† *Provenientes, vel* cùm veniremus.

VVapintakium, vel *vvapentagium*, quid ſit, ex parte dictum cap. IX. in *Hundredum*. Nempe Angli Boreales ultra Trentam fluvium, ſic vocarunt, quod alii *hundredum*, vel *cantredum*. Originem nominis nemo accuratiùs expoſuit Rogero de Houeden Annalium parte poſteriori in Henrico II. *: *Angli vocant vvapentagium, & non ſine cauſſa. Cùm* (novus vvapentagii præfectus) *accipiebat præpoſituram; vvapentagii die ſtatuto, in loco, ubi ſolent congregare omnes majores natu, contra eum conveniebant, &, deſcendente eodem de equo ſuo, omnes adſurgebant ei. Ipſe verò, erectâ lanceâ ab omnibus, ſecundum morem accipiebatur. Omnes verò, quotquot veniſſent, cum lanceis ſuis ipſius haſtam tangebant: ita ſe confirmabant per tactum armorum, pace palam conceſſâ. Anglicè autem arma vocantur* wapne: *& tacere, confirmare, quaſi armorum confirmatio: vel magis, ut expreſsè ſecundùm Anglicam linguam dicamus,* wapentac, *armorum tactum, quod per tactus armorum ſuorum confœderati ſunt ad invicem.*

* Pag. 607. edit. Francofurt. an. 1601.

VVaranio eſt in Lege Salica tit. XL: leg. II, & IV. Titulus eſt, *de caballis furatis*. Lex prima, de caballo, qui carrucam trahit. Altera, de vvaranione, quem quis homini Franco ſit furatus. Tertia, de caballo ſpadato, ſive caſtrato. Quarta, de vvaranione Regis. Ex titulo, & iſtac legum ſerie, ſatis apertum arbitror, veranionem eſſe equum. At cujuſmodi ſit equus, ex etymo indagandum. Dubium verò, utrum ſit à Germanico warre/ſeu werre/hoc eſt, guerra ſive bellum; ut propriè ſic dicatur equus bellicus: an potiùs ſit à Germanico waeren/ hoc eſt, cuſtodire; à quo *vvarand*, cuſtodia, & particulatim vivarium, ſeptum intra quod nutriuntur, & cuſtodiuntur equi, aliaque animalia. Poſterius firmat Gemmæ vocabularium; ubi eſt; *varandia*, een beſcherme/ een beſchuddeniſſe/ oft een warande. *Varandare*, waranden/ beſcher-

ſchermen. Quomodo ſignificabit equum, qui alitur in *vvaranda*, ſive roborario, aut vivario. Sanè malim alterutro interpretari modo, quàm equum integrum; uti à Goldaſto factum, &, qui ejus inſiſtere veſtigiis amat, Clemangis editore.

VVarda generatim ſignificat cuſtodiam à Germanico waerden/pro waeren/vel bewaeren/cuſtodire. Particulatim verò deſignat cuſtodiam, ac curam, nobilium orphanorum. Matthæus Pariſius in anno cIↃ.ccxxxIV: *Quia puellam de Britannia, & ſororem veſtram, habent ſub poteſtate ſua, & alias plures puellas nobiles, & alias mulieres nobiles, cum vvardis, & vvarettagiis, quas dant ſuis, & diſparagant.* Pro quo *garda* eſt in Additamento Hiſtoriæ II: *Si attraxerit ſibi terras, marſtagia, vel gardas, ſine aaſenſu regio.* Nempe quia Galli non habent VV, eò pro illo vel GV, vel ſimpliciter G, reponunt. Habet & *garda* cuſtodiæ ſignificationem, cùm pro veſtiario ſumitur. Eſt enim locus, ubi aſſervantur veſtes; atque id *garda-Roba* Gallis, ad verbum cuſtodia veſtium, quia *robbe*, veſtis. Uſus Matthæus Pariſius ad an. cIↃ.ccxLV: *Papa camera, qua conclave, id eſt, guarda-roba dicitur, cum omnibus, quæ in eis continebantur, combuſta eſt.* Vide Somneri Gloſſarium in V. *Warda* & *Wardevvith*.

Wardea, & *vvardia*, præſidium militare, ejusdem eſt originis ac *vvarda*, ſive *garda*, de quo proximè dictum. Nempe à waerden/cuſtodire. Pro *vvardea* Angli werde: Galli, *garde*; Belgæ, eorum exemplo, gaerde. Legg. VViſigothicæ lib. IX tit II. leg. IX, quæ eſt Ervigii Regis! *Nec in vvardia cum reliquis laborem ſuſtineat; nec aliquem utilitatis publicæ præfectum exhibeat.* Kapitular. Caroli & Lud. lib. III. cap. LXVIII: *Ut non per aliquam occaſionem, nec pro vvacta, nec de ſcara, nec de vvardea, nec pro heribergare, nec pro alio banno heribannum (omes exſpectare præſumat.* Vide & quæ de guardia cap. VIII. dicebamus.

VVarengangi eſt in Legg. Longobard. lib. III. tit. XV: qui eſt de Advenis: *Omnes vvarengangi, qui de exteris finibus in regni noſtri finibus advenerint, ſeque ſub ſcuto poteſtatis noſtræ ſubdiderint, legibus noſtris Longobardorum vivere debeant.* Poſterior pars vocis eſt à Germanico gangen/pro gaen: unde ganger/viator. Prior pars eſt varne/pro verre/longè, procul: ut ſignet eos, qui è regionibus exteris acceſſerint. In Gloſſario exponitur, qui non morantur in loco: ut qui huc illuc excurrunt. Sed ſimpliciter advenas intelligendos, fidem fecerit titulus memoratus. Quare nec à weer/h. e. *rurſum*, eſſe arbitror; quaſi ſignificaret, euntes, ac redeuntes, ſive ultro citroq; commeantes.

VVarenna, vel *garenna*, ex Germanico waranđe; quod primò, propriè q;, notat custodiam, à waeren/sive bewaeren/custodire: particulares verò significationes habet complures; in his illam, quâ sumitur pro *loco septo*, ubi feræ, animantiaque custodiuntur, & adservantur; qualis Græcis παράδεισος, Latinis dicitur *roborarium, leporarium, vivarium*; ut apud Agellium est lib. II. cap. xx. Matthæus Parisius in Henrico III. ann. clocexl: *Abbates S. Albani licentiam venandi ad tempus concesserant in libera vvarenna S. Albani.* Usurpat quoque Rex Henricus in brevi sive processu, qui subjicitur. Ac similiter idem Parisius ad an. clocexlviii.

VVarentem dixere eum, qui alteri obstringeretur ad evictionem præstandam. Leges Longobardicæ lib. II. tit. xxviii. §. v. *Si quis equum suum, vel catera animalia, sive rem suam, super aliquem repererit, & ipse vvarentem dare dixerit; statim juret, ut ad certum vvarentem eum conducat: & super tertium vvarentem, & tertium comitatum, non procedat.* Dubium, sitne origo à waren/custodire; an weren/defendere. Ab illo participium *vvarend*, custodiens: ab hoc *vverend*, tuens, defendens. Accusativus casus, *vvarentem* vel *vverentem*, vel etiam *vvarantum*; ut Reg. Majest. sive legg. Scoticis lib. I. cap. xxi. xxii, xxiii; ubi docetur, si emtor in judicium vocetur; vvarantum, sive venditorem ejus tempestivè ab eo advocandum, quò in causa adsit emtori: nec opus esse, ut hoc significet venditoris fidejussori. Quòd si emtor neglexerit vvarantum suum advocare; nihil debere vvarantum, qui se possit excusare eo; quòd denunciatio sit omissa. Si verò vvarantus ad eum provocârit, à quo ipse acceperit, & ille item ad alium, ac iste item porrò: ad quartum posse vvarantum, nec ulteriùs, recurri. Hæc satis, quid *vvarantus* sit, docent. Similiter *vvarenta, vvarenda, vvaranda*, vel *vvarandia*, obligatio ad accommodandam alteri suam in tuendo illo auctoritatem. Speculum Saxonicum lib. I. artic. xv: *Si vvarandam emtionis sua producere potuerit, ipse eas cum juramento duorum obtinebit: nisi per defectum in testibus, sive in vvaranda succubuerit.* Atque hinc *vvarandare*, pro alteri accommodare suam auctoritatem; item, tueri, patrocinari. Ex eo quoque verbale *vvarandatio*. In eodem Jure Saxon. lib. I. artic. ix: *Quisquis alteri ante resignationem, & infeudationem, bonorum possessionem tradiderit, ipse ejusdem debebit esse vvarandator, quotiescunque vvarandatione indigere contigerit.* Formula vvarandationis talis esse solet; ut ex chartis liquet antiquis: *Et ego, & heredes mei, prædictas terras prædicto N. cõtra omnes gentes* (vel,

con-

contra omnes homines, & feminas) vvarantizabimus, & in perpetuum defendemus per præsentes.* Sed Galli, pro W Saxonico, solent usurpare G, vel Gu. Itaque pro *vvarantizare* dicunt *garantizare*. Sicut & pro *vvarandium, garandia, gvarenta*, cautio de re integrâ præstandâ. Vide de his plura in Verbis *garantizare*, & *vvarantizare*; & apud Lindebrog. ad Cod. LL. antiq. in V. Warentem.

* *Sic puto formulam fuisse primitus conceptam sed postea ab iis immutatam, qui nescirent, hominē hic pro viro sumi; ut posteriorib9 seculis solet ac in Gallica etiamnum obtinet lingua. Diximus de hoc Theologia Gētilu & Physiologia Christiana lib. 3, c 48.*

VVargus, seu *vargus*, vocabulum à Germanis acceptum, notat profugum, & extorrem. Lex Salica tit. LVII, §. V: *Siquis corpus jam sepultum effoderit, aut exspoliaverit, vvargus sit, hoc est, expulsus de eodem pago.* Legis Ripuariæ tit. LXXXVII, §. II: *VVargus sit, hoc est, expulsus.* Quia verò extorres isti, eo quòd, unde viverent, non haberent, raptu & latrociniis, se sustentabant; ut in Italia solent, qui *banniti* dicuntur: hinc factum, ut per vvargos, sive vargos, etiam intelligerentur latrones. Sidonius lib. I. epist. IV: *Feminam, quam fortè vargorum (hoc enim nomine indigenæ† latrunculos nuncupant) superventus abstraxerit.* De etymo variè Martinius*; sed incerta: nempe, ut quibus otium est, cogitent certiora.

† *F. indigena. Nec alterū tamē damnem.*

* *In etymologico.*

VVarnitus, rebus necessariis instructus, à Germanico wateren/ seu bewateren/ servare, conservare: ut *vvarnitus* sit wel bewaert: hoc est, paratus, ornatusque ab omnibus necessariis. In Constitut. Caroli tit. XXVI, Annunciatione Domini Ludovici Regis apud Confluentes cap. VI: *In hostem, vel ad placitum, sive ad curtem veniens, de suo sit vvarnitus, & de domo suâ moveat, ut cum pace venire, & nobiscum stare, & ad domum suam redire possit.* Sic tit. XLIII. cap. XXV: *Nobis in adjutorium, prout citiùs potuerint, veniant, & ad hoc omnes semper vvarnitis sint.*

VVebading, sacra sponsio est singularis cum aliquo certaminis. Posterior vocis pars ding/ h e. sponsio, contractus. Nempe ab ea significatione vocabuli ding/ qua veniunt inde dingen/ licitari; bedingen/ condicere, paciscī. Prior pars est weha/ pro quo alii weihe/ Belgæ wie/ id est, sacer; unde thus, wie-roock/ q. d. sacrum fumum; wie-water aqua lustralis, & alia. Lex Bojoar. tit. XI. leg. V: *Spondeant invicem vvehading.* Et in decreto Tassilonis, ducis Bojoarior. § X: *Potestatem accipiat cum accusatore suo pacificare, si voluerit, antequam pugnam, quæ vvehading dicitur, permittat.*

VVerdunia fuerit pretii æstimatio, à Germanico werding; pro quo Belg. werderinghe. Sunt ea à weerderen/ ære æstimare, censere. Unde weerdein/ præfectus rei monetariæ: nempe quasi *æstimatorem* dicas. A *vverdunia* verò est *cinevverdunia*, in Legg. Ripuar. tit. XXXIII, qui

qui est de re intertiata, leg. II: *Vt cinevverduniam suam in præsentia testium recipiat, & ei, qui rem suam intertiavit, probabiliter ostendat.* Sed difficile dictu, quid hic valeat prior pars vocis, quæ est *cine*. Vir optimè de LL. antiquis meritus suspicatur, hic loci legendum, *Vt sine vverdunia suum recipiat*. Sed quid fiet locis aliis, ubi ut sic legamus, structura, aut sententia non sinit? Ut in iisdem LL. tit. LXXII, qui est de homine intertiato, leg. III, *Cum furto, seu cinevverdunia*. Et ibidem leg. VI, ac VII, *Decinevverdunia restituat*. Et agnoscit vocem Glossarium Latino-Anglico-Saxonicum: ubi est, *Quaternio, Cinevverdunia*. Sed hic item obscurum, cujus intelligatur quaternio; num vveregildi, an alterius rei.

VVere καὶ ἀκουστὸν pro *vveregelt* dixisse videntur. Guilhelmus Normannus Angliæ rex in Legg.* *vvere suum*, id est, *pretium redemptionis suæ solvat*. Vide inferiùs *VVirgild*.

* *Apud Rogerium Hovedenii Annal. par. post. in Henrico 2.*

VVerigeldus quid sit, itidem in *vvirigildus* mox exponam.

VVerra, dissidium, bellum. Constitut. Karoli Calvi tit. XXIII. epistolâ episcoporum ad Ludovicum Regem cap. XV: *Rixas, & dissensiones, seu seditiones, quas vulgus vverras nominat*. Et tit. XLIII, apud Carisiacum cap. XIX: *Si vverra in regno surrexerit, quam Comes per se comprimere non possit, filius noster cum fidelibus nostris eam quantocius comprimere studeat*. Similiter Matthæus Parisius: *VVerra, quæ* XVII *annis sævierat*. Qui & *vverrinam terram* vocat hostilem, sive quicum bellum gerimus: ut in Charta libertatum R. Joannis ad an. CIↃCCXV: *Omnes mercatores, nisi publicè prohibiti fuerint, habeant salvum & securum exire de Anglia, & venire in Angliam —— præterquam in tempore vverræ, & si sint de terra contra nos vverrina: & si tales inveniantur in terra nostra in principio vvarræ, attachientur sine damno corporum, vel rerum; donec sciatur à nobis, vel à capitali justitiario nostro, quomodo mercatores terræ nostræ tractentur in terra contra nos vverrina*. *VVerra* planè est à veteribus Germanis, qui dicebant werre: ut apud Otfridum lib. v. Evangelii cap. xx: Spuanni ci geverre. Hoc est, incitare ad prœlium. Nam spanta/ suadere, adhortari. Kæro: *Suademus*, spanames. Pluráque inibi, quæ hoc firment. Hinc *vverrire*; de quo in Verbis origine barbaris. Galli, & alii qui W nescium, maluere *guerra*. Itaque apud Ivonem epist. xx, in nonnullis quidem Mssis est, *vverram se facturos*; in aliis autem *guerram*. Uti & apud Abbatem Urspergensem in Lege Frederici Imp. libri alii habent, *pro guerra propria*, alii *vverra*. De *guerra* abunde dictum cap. VIII.

VVisk

Wik putant esse à Latino *vicus*; ut wyn à vinum, willen à velle, & similia. Sed wyk potiùs est à wyken / cedere, refugere. Nam *vvicus* Germanis extenditur ad multa, quò perfugium esse solet. Ut ad propugnaculum, quod dicitur wychuys. Item ad lucum, qui locus ab hominibus remotus. Bajuvariæ LL. Tit. xxi. §. vi: *Si vero de minutis sylvis, de vvic, vel quacunque caneio, vegetum reciderit.* Video in editione eâ, quæ formâ minutâ absque præfatione editoris, aut typographi nomine, prodiit, pro *vvic.* reponi *luco*, ut pro *caneio*, *kabeir*. Sed de *luco* est ex glossemate. Nam wige *lucum* signare, etiam liquet ex Otfrido Euangelii lib. iv. cap. xvi, & xviii. Nempe quia in lucos refugium esse solet. Notum de asylo Romuli. Atque hinc, qui Græcis ἀλσοφύλαξ, Germanis wicgreve / quasi vvici Gravius, hoc est, luci Comes, seu præfectus. Nam *grevius*, seu *gravius*, qui præsidis ac judicis dignitate esset præditus; ut diximus cap. viii. Denique quia in tempestate perfugium esse solet in sinum maris, vel ostium fluminis; hinc pro istis etiam wyk Danis sumi videas. Quod non potuit ignorare Saxo Grammaticus, cùm lib. vii. sic scribit: *Hako inportum, qui Danicè Hervvig (Latinè exercituum finus dicitur) classe collata à militem exponit.* Sic *Slesvvicum*, Slesvvicensis ducatûs in Jutia caput, à *Slia* amne, & *vvick*; quia mare istic incurvis decurrit litoribus*. *Kentvic*, sive *Kentvvicum*, Belgicæ †emporium, ex *Kent*, *Quantia*, vel *Kentia*, & *vvick*; quia situm ad sinum, vel potiùs ostium *Kantiæ* fluminis in Artesia. Nec in compositione solùm hæc supereſt significatio; sed etiam derivatis. Sic in Anglia incolæ Comitatus V Vigornienſis, tempore Bedæ dicebantur *V Viccii*, à sinuoso amne Sabrinâ, quem accolunt. Nisi nomen id à salinis, quæ veteribus Anglis *vviches*. Utrumque etymon adducit in Britannia sua Cambdenus*.

Wilz quid veteribus Bajuvariis notârit, indicant eorum Leges Tit. xiii. cap. x: *Si mediocris fuerit* (equus) *quem Wilz vocant.* Videtur esse à willen / hoc est, velle; quia sic diceretur equus, qui ut non esset optimæ notæ, non tamen malæ foret; eoque à multis, sed minoris fortunæ, expeteretur.

Wirgild, vel *vvidrigild*, sive *vviregildus*, vel *vvirgildus*, vel *vvergeldus*, aut *vvergeldum*, ad verbum notat reciprocam compositionem, à Germanico wir / hoc est, iterum, denuo rursus; & gild vel geld / significante pretium. Unde Papias: *Wirgild, secundum quod appretiatum fuerit.* Nec absurdè tamen illustris Comes Hermannus

*Ioannes Adolphus Cypræus Histor. Slesvic. cap. 2.

†I annes Bollandus in Actis Sanctorii, ad 7 Ian. in vita S. Canuti Lavvardi §. 7. Meminit & Quantiæ fluminis is qui vitam scripsit Austrebertæ virginis. apud Surium ad 12. Febr. Vulgò dicitur Conche.

*Pag 455. edit. Londinensis an. 1590.

qui est de re intertiata, leg. II: *Vt cinevverduniam suam in præsentia testium recipiat, & ei, qui rem suam intertiavit, probabiliter ostendat.* Sed difficile dictu, quid hic valeat prior pars vocis, quæ est *cine*. Vir optimè de LL. antiquis meritus suspicatur, hic loci legendum, *Vt fine vverduniam suam recipiat*. Sed quid fiet locis aliis, ubi, ut sic legamus, structura, aut sententia non finit? Ut in iisdem LL. tit. LXXII, qui est de homine intertiato, leg. III, *Cum furto, seu cinevverdunia*. Et ibidem leg. VI, ac VII, *Decinevverdunia restituat*. Et agnoscit vocem Glossarium Latino-Anglico-Saxonicum: ubi est, *Quaternio, Cinevverdunia*. Sed hic item obscurum, cujus intelligatur quaternio; num vveregildi, an alterius rei.

VVere καὶ ἀκουσλὶ pro *vveregelt* dixisse videntur. Guilhelmus Normannus Angliæ rex in Legg. **vvere suum*, id est, *pretium redemptionis suæ solvat*. Vide inferiùs *VVirgild*.

* *Apud Rogerium Hovedenũ Annal. par. post. in Henrico 2.*

VVerigeldus quid sit, itidem in *vvirigildus* mox exponam.

VVerra, dissidium, bellum. Constitut. Karoli Calvi tit. XXIII. epistolâ episcoporum ad Ludovicum Regem cap. XV: *Rixas, & dissensiones, seu seditiones, quas vulgus vverras nominat.* Et tit. XLIII, apud Carisiacum cap. XIX: *Si vverra in regno surrexerit, quam Comes per se comprimere non possit, filius noster cum fidelibus nostris eam quantocius comprimere studeat.* Similiter Matthæus Parisius: *VVerra, quæ* XVII *annis savierat.* Qui & *vverrinam terram* vocat hostilem, sive quicum bellum gerimus: ut in Charta libertatum R. Joannis ad an. CIↃCCXV: *Omnes mercatores, nisi publicè prohibiti fuerint, habeant salvum & securum exire de Anglia, & venire in Angliam —— præterquam in tempore vverræ, & si sint de terra contra nos vverrina: & si tales inveniantur in terra nostra in principio vverræ, attachientur sine damno corporum, vel rerum; donec sciatur à nobis, vel à capitali justitiario nostro, quomodo mercatores terræ nostræ tractentur in terra contra nos vverrina.* *VVerra* planè est à veteribus Germanis, qui dicebant werre: ut apud Otfridum lib. v. Evangelii cap. XX: Spuanni ci geweerre. Hoc est, incitare ad prœlium. Nam spanta, suadere, adhortari. Kæro: *Suademus*, spanames. Pluráque inibi, quæ hoc firment. Hinc *vverrire*; de quo in Verbis origine barbaris. Galli, & alii qui W nesciunt, maluere *guerra*. Itaque apud Ivonem epist. XX. in nonnullis quidem Mssis est. *vverram se facturos*; in aliis autem *guerram*. Uri & apud Abbatem Urspergensem in Lege Frederici Imp. libri alii habent, *pro guerra propria*, alii *vverra*. De *guerra* abunde dictum cap. VIII.

Wisk

Wik putant esse à Latino *vicus*; ut wyn à vinum, willen à velle, & similia. Sed wyk potiùs est à wyken / cedere, refugere. Nam *vvicus* Germanis extenditur ad multa, quò perfugium esse solet. Ut ad propugnaculum, quod dicitur wyc-huys. Item ad lucum, qui locus ab hominibus remotus. Bajuvariæ LL. Tit. XXI. §. VI: *Si vero de minutis sylvis, de vvic, vel quocunque cantio, vegetum recisderit.* Video in editione eâ, quæ formâ minutâ absque præfatione editoris, aut typographi nomine, prodiit, pro *vvic.* reponi *luco*, ut pro *caneto*, *habetur*. Sed de *luco* est ex glossemate. Nam wige *lucum* signare, etiam liquet ex Otfrido Euangelii lib. IV. cap. XVI, & XVIII. Nempe quia in lucos refugium esse solet. Notum de asylo Romuli. Atque hinc, qui Græcis ἀλσοφύλαξ, Germanis wicgreve / quasi vvici Gravius, hoc est, luci Comes, seu præfectus. Nam *grevius*, seu *gravius*, qui præsidis ac judicis dignitate esset præditus; ut diximus cap. VIII. Denique quia in tempestate perfugium esse solet in sinum maris, vel ostium fluminis; hinc pro istis etiam wyk Danis sumi videas. Quod non potuit ignorare Saxo Grammaticus, cùm lib. VII. sic scribit: *Hako inportum, qui Danicè Hervvig (Latinè exercituum sinus dicitur) classe collata militem exponit.* Sic *Slesvvicum*, Slesvvicensis ducatûs in Jutia caput, à *Slia* amne, & *vvick*; quia mare istic incurvis decurrit litoribus*. *Kentvic*, sive *Kentvvicum*, Belgicæ †emporium, ex *Kent*, *Quantia*, vel *Kentia*, & *vvick*; quia situm ad sinum, vel potiùs ostium *Kantiæ* fluminis in Artesia. Nec in compositione solùm hæc supereſt significatio; sed etiam derivatis. Sic in Anglia incolæ Comitatus VVigornienſis, tempore Bedæ dicebantur *VVicci*, à sinuoso amne Sabrinâ, quem accolunt. Nisi nomen id à salinis, quæ veteribus Anglis *vviches*. Utrumque etymon adducit in Britannia sua Cambdenus*.

Wilz quid veteribus Bajuvariis notârit, indicant eorum Leges Tit. XIII. cap. X: *Si mediocris fuerit* (equus) *quem Wilz vocant.* Videtur esse à willen / hoc est, velle; quia sic diceretur equus, qui ut non esset optimæ notæ, non tamen malæ foret; eoque à multis, sed minoris fortunæ, expeteretur.

VVirgild, vel *vvidrigilt*, sive *vviregildus*, vel *vvirgildus*, vel *vvergeldus*, aut *vvergeldum*, ad verbum notat reciprocam compositionem, à Germanico wir / hoc est, iterum, denuo rursus; & gild vel geld / significante pretium. Unde Papias: *VVirgild, secundum quod appretiatum fuerit.* Nec absurdè tamen illustris Comes Hermannus

*Ioannes Adolphus Cypræus Histor. Slesvic. cap. 2.

†I annes Bollandus in Actis Sanctorũ, ad 7 Ian. in vita S. Canuti Lavvardi §. 7. Meminit & Quantiæ fluminis is qui vitam scripsit Austrebertæ virginis. apud Surium ad 12. Febr. Vulgò dicitur Conche.

*Pag 455. edit. Londinensis an. 1590.

Niuvenarius, in dissertatione de veterum Francorum sedibus; ubi putat, priorem vocabuli partem esse weren/hoc est, defendere: quia hoc pretio aliquis se redimit. Saltem istoc verisimilius videtur, quàm ut sit à ver/hoc est, vir, & gelt/ pecunia: q. d. hominis pecunia: ut Skenæus adnotavit ad illa Legum Scoticarum verba lib. IV. cap. XIX: *De unoquoque fure per totam Scotiam est* Wergelt XXX *vacce, & una juvenca.* Sumitur verò pro ejusmodi pretio, quod compositione juridiciali persolvatur, sive ob hominē occisum, sive ob aliud grave delictum. Nec enim homicida, vel alius enormis sceleris reus, dummodo non foret crimen læsæ majestatis, morte id expiabat, sed pecuniâ multabatur: cujus pars Principi; pars iis cedebat, quibuscum compositionem inire cogebatur. Unde Tacitus libro de moribus Germanorum: *Suscipere tam inimicitias, seu patris, seu propinqui, quam amicitias, necesse est. Nec implacabiles durant. Luitur enim homicidium certo armentorum, ac pecudum numero; recipitque satisfactionem universa domus.* Atque hoc ipsum etiam leges Bajuvaricæ confirmant. In quibus est titulo II. cap. I. §. III: *Ut nullus Bajuvarius alodem, aut vitam, sine capitali crimine perdat: id est, si aut in necem consiliatus fuerit, aut inimicos in provinciam invitaverit, aut civitatem capere ab extraneis machinaverit; & exinde probatus fuerit: tunc in Ducis sit potestate vita ipsius, & omnis res ejus, & patrimonium.* Unde restringi debet, quod alibi in iisdem legas: *Nulla sit culpa, tam gravis, ut vita non concedatur.* Excepto igitur crimine majestatis, omne delictum æstimabatur vveregildo, sive mulctâ pecuniariâ. In cod. legum Longobardicarum Lugduni edito ann. clolcxII. *guidrigild* scribitur†, vel *guidrigild**. Quod jam monitum ab amico, cui eum codicem donâram ante hos annos XXX. Qui plura hac de voce volet, eum adeat in glossis ad Clemangem. Item Antonium Augustinum in notis ad Pœnitentiale Romanum Tit. IV. de Prædatoribus ac Furibus cap. XVII. ubi legas: *Pretium tuum, id est, vvirgeldum tuum.* Sed vitiosè; cùm *vvergildum* sit scribendum: uti est non semel in capitulis Karoli M. & Ludovici Pii. Ac similiter Burchardus lib. VI. cap. XI, & Ivo Carn. parte X. cap. CXL. decr. ex Concil. Tribur. cap. IV. Etiam usurpat Speculum Saxonicum lib. I. articul. VIII: *Testimonium præconis vice stat duorum. Ejus etiam emenda, & vverigeldus, duplex est, secundum ipsius nationem, habito respectu ad id tempus, quo in præconem fuit electus.* Ubi pro *vverigeldus* Germanicè est† wehrgelt. Similiter ejusdem libri artic. LXV*: *Qui etiam aliquem, actio-*

† *Pag. 9. a. pag. 11. a. & 12. b.*

* *Pag. 87. a.*

† *Fol 51. b*

* *Fol. 160.*

actionem injuriarum passum, judicio exhibere promiserit, si ad factre nequiverit, cum suo absolvetur verigelde; & per hoc juri non derogat suo. Verigeldus post tres menses à tempore ejus acquisitionis persolvetur. Uti itidem German. † werhgelt. †Pag. 161. b.

VViderboran, propriè est renatus; ex wider/iterum, & boran/natus; Belgis weder-geboren. Sed sic dixere donatum libertate, quia quodammodo renascitur, qui è servo fit liber. Legg. Longobard. lib. II. tit. I. leg. VIII: *Leberam thingare, & sic facere liberam, quod est vviderboran.*

VVidimo, vel *vittomon*, vel *vveotomon*, dotem significat. Glossar. Latino-Theotiscum: *Dos*, widimo. Ita Willeramus, monachus Fuldensis, paraphrasis Cantici Cant. extremo cap. III*, ait, Christum sibi Ecclesiam despondisse, mit themo withemo sines hilligan bluodes/hoc est, dote sui sancti sanguinis. Posui, ut est in editione Merulæ. A qua paulùm in ἐξηγήσεως abit vetustus noster Mss, qui habet: mit demo widemen sines helligen bloutes. *Pag. 55. edit. Rapheleng.

VVisa, à Germanico wis/ quo notatur signum rei appositum, sive ut eam esse venalem significetur; quomodo titulus prædio additus indicio est illud venditioni exponi; hedera item vini venalis esse signum solet: sive etiam aliâ de causâ adjungatur; veluti, quòd quis rem sibi vindicet, ut justo possessori. Legg. Bojor. Tit. IX. cap. XII, & Longob. lib. III. Tit. III. Leg. VI. Hinc *vvisare*, vel *guisare*, pro *signum apponere*, Longob. Legg. lib. I. Tit. XXVII. Leg. VIII. & lib. III. Tit. III. leg. VI. Glossæ veteres ad illa verba Rubricæ Cod. ut nemo privat. &c. VELA REGIA SUSPENDAT. —— *Quod vulgo, Longobardicomore, guiphare dicitur, apud nos saisire, quod linguâ vulgari eyden.* Pro *guisare* etiam dicebant *huisare*. Karolus Magnus Constit cap. VII: *Per publicam autoritatem domus, vel casæ eorum, hinsentur.* Vitus Amerpachius, notis ad eum locum, *hinsentur* exponit *arrestentur*, ac censet esse ab Germanico hus/hoc est, prædio; quomodo & Belgæ pro eo hr eve dicunt. Sed falli liquet ex iis, quæ diximus.

VVinchilsul, & *firstsul*, quid sint, indicant L. L. Bajuvar. tit IX. cap. VI. de culmine. §. II: *Si eam columnam, à qua culmen sustentatur, quam firstsul vocant; aut si interioris ædificii illam columnam ejecerit, quam vvinchilsul vocant.* Ubi opponi videmus *firstsul*, & *vvinchilsul*. De utroque dicam. *Firstsul* significat culminis columnam: à sul/vel seule/ columna, & first/ culmen. Gloss. Latino-Theotiscum: *Culmen*, first. Glossar. Latino-Anglo-Saxonicum: *Laquear*, fyrst. Unde & *firstfalli*,

culminis ruina ex incendio. Vox conflata, ex firſt / culmen, & fall/ ruina. LL. Baijuvar. tit. IX. §. II: *Siquis deſertaverit, aut culmen ejecerit, aut incendio tradiderit, quod firſtfalli dicunt.* At *vvinchilſul* ſignificat columnam angularem; à winchel/quod Germanis, & Saxonibus, ac Sicambris, notat angulum; unde apud Belgas etiamnum obtinet winkelhaeck/ regula angularis, ſive norma, quâ anguli explorantur. Poſterior pars vocis eſt eadem, ac in *firſtſul*: quam & habemus in irmenſul/ columna in Arminii honorem erecta, ex Irmen/ qui & Herman/ & ſuyl/ columna. Gloſſ. Hirmenſul/ *Coloſſus, altiſſima Herminii columna.* Niſi Irmen ſit Ἑρμῆς, Mercurius: quod ſi placet, non ille Græcus, vel Romanus Mercurius, intelligi debet; ſed Germanorum deus ſummus; qui erat Sol, prœliorum idem præſes. Atque firmat hoc forma ſtatuæ, quæ virum referebat armatum, in dextra habentem vixillum, in clypeo leonem: ut pluribus explicat Sebaſtianus Munſterus lib. III. Coſmogr. cap. cccexxxiii. Vide, quæ de hoc Mercurio, ac ſtatua Irmenſul, dicebamus lib. II. de Gentili Theologia, ſive origine & progreſſu Idololatriæ, cap. xxxii. & quæ ſingulari libro Henricus Meibomius.

Vvitiſcalcus, miniſter Principis, per quem mulctæ exiguntur. Nam prior vocis pars withe/ vel wetthe/ mulcta lege impoſita, à wet/ lex. Altera pars eſt ſchalc/ miniſter; de quo diximus cap. XVII, in *Scalcus*. Legum Burgundicarum tit. LXXVI. §. III: *Mulieres quoque, ſi vvitiſchalcos noſtros contemſerint, ad ſolutionem mulctæ ſimiliter tenebuntur.* In Gallicana editione, quæ nullum editoris nomen profitetur, eſt *vvitiſchalcus*, ſimplici T. Sed eadem in titulo geminat. Nec de iſtoc laborandum; cùm withe/ & wetthe/ dixerint.

CAP. XXI.

Yſicius, *pro ſalmone, vel, ſecundùm alios, lucio.* Zaba, *pro lorica. Non* zabyra, *ſen* zabaria, *vel potiùs* zaberna, *dixiſſe pro pluteis librariis.* Zech, *Boëmis fraterna clericorum, laicorumque, ſodalitas.*

DE V, & W, vidimus. Barbara ab X inchoata fere Græcæ ſunt originis: de quibus libro proximo. Ac par ratio cœptorum ab Y. Quamquam huc referre poſſis *Yſicius*, pro ſalmone. Quem ejus vocis uſum oſtendit Joannes Capgravius ex anonymo in vita S. Kentigerni, epiſcopi Glaſcuenſis in Scotia, cap. VI: *Cum hamo ad ripam fluminis Clyd feſtinare præcepit, & piſcem primò extractum, ſcilicet yſicium, qui & ſalmo dicitur, ad ſe reportare.* Sed vox ea initio per tertiam ſcribi voca-

vocalem debuit; non per Græcum Y. *Ifficium* vocat Beda lib. I. Hist. Angl. cap. v: *Et quidem præcipuè ifficio* (Britannia) *abundat, & anguillâ.* Alius est *esocium*. S Ealredus in vita S. Eduardi Confessoris, Angliæ Regis, cap. v: *Omnes erant ejusdem generis pisces, præter unum mira enormitatis esocium.* Plerisque tamen *ifficius*, vel *esocius*, non *salmo* videtur, sed *lucius*: ac idem esse, qui *esox* vocatur Plinio lib. IX cap. XV. *Esox* verò à Plinio formatum putant ex Germanica, & Belgica lucii appellatione. Iis enim snoeck dicitur.

Supereſt Z: unde nulla inchoant Latina; Græca verò non pauca: plura etiam barbara; è quibus hæc excerpsimus.

Zaba, lorica. Ita Glossæ Isidori. Etiam in Glossis Arabicolatinis legas: *Lodix, cucullata, lorica, zaba.* Sed rectè ὁ μακαρίτης Meursius noster emendabat: *Lodix,* —— *Lorica cucullata, zaba.* Post *Lorica* excidit interpretatio. Sequitur deinde, *Lorica cucullata*; ac exponitur vulgari *zabæ* vocabulo. Aliquos eam vocâsse *loricam cucullatam*, ostendit hoc Joan. Thvvroczii in Chron. Hungar. Part. II. cap. LII: *De agmine Salomonis ad prædictum militem solus Opus super gilvo equo in lorica cucullata evulsus, in modum fulminis, ictu lanceæ, rupta lorica, Petrum per medium cor transfixit.* Firmat quoque hoc Justiniani Novell LXXXV: Καὶ τὰς καλυμμένας ζάβας ἤτοι λωρίκια. Unde videmus, etiam Græcos juniores nôsse hanc vocem. Et sanè hinc ζαβαρῶν. Suidas: Ζαβαρῶν, τὸ ὃ αἱ ζάβαι, αἵ εἰσιν ὅπλα πολεμικὰ ἀνάκειται· ζάβα δὲ τὸ λωρίκιον†. Etiam Latini videntur *zabaria* dixisse: de quo in *Zabyra* dicemus. Sed & *zaberna* legis in Glossario Arabicolatino. *Zaberna*, inquit, *ubi vestes portantur, vel quodlibet aliud.* Ubi apud Papiam est, *ponuntur*: quod verius. Ac similiter Gemma. Idem Papias: *Zaberna, arca, vel armariolum.* Eâ autem formâ à *zaba* fecere *zaberna*, qua à *cavum* est *caverna*, & fortasse à *taba*, (unde *tabula*) *taberna*: nisi hoc è *tabulerna*, καὶ συγκοπῇ. Sed de *zabaria*, & *zaberna*, proximè etiam in *zabyra* dicendum.

†Zabareum, *locus* in quo zabæ reponuntur; quę sunt arma bellica, Zaba enim est lorica.

Zabyra, si vulgatis codd. fides, pro plureis librariis dixerit Abdias Babylonius lib. IV. Historiæ Apostolicæ: *Et haut mora, collectis libris magicis, zabyras plenas ad Apostolum attulit, cervicibus, & suis, & discipulorum, impositas: & cœpit eos ignibus coram eo comburere. Sed Iacobus prohibuit: Ne forte odor incendii, inquit, vexet incantos, appende zabyris lapides, & plumbum, & mitte in mare.* Ad marginem verò adnotatum: ζαβυρα Græcis armamentorum repositorium est. Quod si verum; *zabiras*, & *zabiris*, referendum. Nam junioribus quidem Græcis, ut paullò

antè dictum, ζάβα, τὸ λωρίκιον, h. e. lorica: sed inde nusquam ζάβιον legitur; verùm ζαβαρεῖον, ἐν ᾧ αἱ ζάβαι ἀποκεινται· *zabarium, ubi zabæ ponuntur:* quod idem Suidas tradit; uti in *zaba* dictum. Laxiùs verò pro quovis armario sumitur; etiam librario; ut Tzetzi Chil. IV. Quare clarissimus Meursius apud Abdiam *zabarius* emendat. At displicet Joan. Ludov. de la Cerda Adversi. Sacr. cap. XXXIII. §. VI. *Non moror*, inquit, *Meursium corrigentem zabarias in Abdia.* Jubet verò *Zabernas*, & *Zabernis*, reponere. Verùm cùm à *zaba*, tum *zabaria*, tum *Zaberna* dixerint, ut in *Zaba* vidimus; utro modo scriptum fuerit, non aliunde est statuere, quàm ex Mssis. Quod facit maximus Salmasius ad Lampridium†. Is & ipse *zabernis* reponit: ac sic se ait reperisse in veteri codice Jureti. Absque ejus codicis fide esset; non video, cur de la Cerda magis, quàm Meursio, accederem; præsertim cùm *zabernis* longiùs à *zaberis* abeat, quàm *zabariis*. Nec tanti tamen unius est codicis fides, ut eò Meursii opinionem planè rejicere ausim.

† Pag. 189.

Zanchæ quid sint, cap. XVIII. in *Tzanga* vidimus.

Zech Bohemicum est vocabulum, ac fraternum clericorum, & laicorum sodalitium significat: ut ostendit Reinerius, sive alius, libello, de doctrina, & moribus Waldensium, scripto ante annos CCCXL*: *Confraternitatem clericorum, & laicorum, quæ dicitur zech, dissuadent: & hæc omnia dicunt agi propter quæstum.* Quamquam istoc vix locum hîc mereatur, cùm solùm afferatur, ut vernaculum; non verò ut Latinobarbatum. De nominibus hactenus.

* *In Scriptoribus rerum Bohemicarũ à Freherо editis, pag. 225.*

CAP. XXII.

De verbis ortu ipso barbaris, ac primum de cœptis à prima vocali. Quæ sunt ista. Adhramire, *pro polliceri juramentum, ac ei diem, locumque præfinire.* Adjurnare, *pro in jus vocare.* Admallare, *pro vocare ad mallum, sive in judicium.* Advisare, *pro sententiam dicere.* Afforestare, *pro in forestam sive sylvam convertere: uti* deafforestare, *demere partem de sylva.* Agistare, *pro pascua sua alteri locare: interdum etiam, pro onerare tributo.* Andigavere, *ubi hæres ab intestato defuerit, designare. quantum possideas. & quem, aut quos, statuas hæredes. Vocis ejus origo. Refelluntur, qui ajunt, leges Longobardicas esse* anclabeones *nuncupatas; vel aliter. voce tamen non absimili.* Attrachiare, *pro apprehendere, ac detinere aliquem per publicos justitiæ administros. Hinc tum ad ea, quibus initialis litera est una è tribus consonis, vocalem primam proximè sequentibus. Hujusmodi sunt,* Bannire, *pro edicto con-*

convocare; vel convocare ad militiam: stem pro pecuniâ, vel etiam exilio, mulctare. Baraniare, *cunctari, ac tergiversari.* Blutare, *pro evacuare.* Brasbrat, *ridiculo errore creditur idem valere, ac* lucubro. Braxare, *pro cerevisiam coquere.* Burdare, *fustibus rustico more certare.* Cratare, *pro unguibus lacerare.* Defortiare, *vel* diffortiare, *vi impedire.* Diptire, *tinctu aureo, croceo, vel alio, inficere.* Dismanare, *in jus vocare.*

AGe nunc de Verbis origine barbaris expediamus. Ac primùm ordine complectemur inchoata à vocali principe, vel aliquâ trium consonarum, quæ eam proximè excipiunt.

Aderedulscare, fidem facere, se purgare & suspicionem à se dimovere. Leges Inæ, Regis Westsaxiæ, uti extant in Joh. Bromtoni Chronico p. 764: *Qui in Collegio fuerit, ubi aliquis occisus sit, adcredulicet se, quod eum non percussit.*

Adhramire, promittere se certâ die, ac loco, juraturum; à veteri Gallorum verbo, quod est *arrimier*. Capitul. Karoli M. lib. III. cap. LVIII: *Ut Sacramenta ad palatium fuerint adhramita, in palatio perficiantur.* Item lib. IV. cap. XXVIII: *Ubi antiquitus consuetudo fuit de libertate Sacramenti adhramire, vel jurare, ibi mallum habeatur, & ibi Sacramenta jurentur.* Habes & in lege Salicâ tit. XXXIX, & XLIX. Item Legg. Longobard. lib. I. tit. XXV. leg. LXXV, & lib. II. tit. LV. leg XXVI. Apud Ansegisum Capitularis lib. III. cap. LVIII, ac lib. IV. tit. XXVIII, & XXIX. Item incerti scriptoris Formulis veteribus cap. I*. * *Pag. 169 edit. Paris.*

Adjurnare, ex Gallico *adjourner*, pro *diem alicui dicere*. Capitulorum Karoli M. & Ludovici Pii, lib. V. cap. CLI: *Pro nimia reclamatione, qua ad nos venit, de hominibus Ecclesiasticis, seu fiscalinis, qui non erant adjurnati, quando in Cœnomanico pago fuimus*, hoc est, qui non erant in jus vocati.

Admallare, apud Marculfum lib. I. Form. cap. XXI, & alios, notat ad judicem vocare litigandi causâ: sicut diximus in *Mallus* cap. XII. Simile *obmallare*, de quo inferiùs.

Advisare est deliberare, vel sententiam dicere: ut dictum lib. I. cap. I. Habes cùm alibi, tum apud Philippum VI in Edictis†, & Nicolaum Clemangium initio libri de Annatis non solvendis. Est ex Gallico *adviser*, ac Belgæ similiter adviseren. Hinc in Glossis: *Advisamentum, sententia.* Legas id in Consilio Pisano*. Barthius Adversariorum lib. XLIII. cap. XX†, censet, *advisare* esse corruptum ex- † *Pag. 41.* * *Pag. 41.* † *Col. 1966.*

antè dictum, ζάβα, τὸ λωρίκιον, h. e. lorica: sed inde nusquam ζάβιον legitur; verùm ζαβαρεῖον, ὃ ἢ οἱ ζάβαι ἀνίκειντο· *zabarium, ubi zabæ reponuntur:* quod idem Suidas tradit; uti in *zaba* dictum. Laxiùs verò pro quovis armario sumitur; etiam librario; ut Tzetzi Chil. IV. Quare clarissimus Meursius apud Abdiam *zabarius* emendat. At displicet Joan. Ludov. de la Cerda Adversi. Sacr. cap. XXXIII. §. VI. *Non moror,* inquit, *Meursium corrigentem zabarias in Abdia.* Jubet verò *Zabernas,* & *Zabernis,* reponere. Verùm cùm à *zaba,* tum *zabaria,* tum *Zaberna* dixerint, ut in *Zaba* vidimus; utro modo scriptum fuerit, non aliunde est statuere, quàm ex Mssis. Quod facit maximus Salmasius ad Lampridium†. Is & ipse *zabernis* reponit: ac sic se ait reperisse in veteri codice Jureti. Absque ejus codicis fide esset; non video, cur de la Cerda magis, quàm Meursio, accederem; præsertim cùm *zabernis* longiùs à *zabaris* abeat, quàm *zabariis.* Nec tanti tamen unius est codicis fides, ut eò Meursii opinionem planè rejicere ausim.

† Pag. 189.

Zanchæ quid sint, cap. XVIII. in *Tzanga* vidimus.

Zech Bohemicum est vocabulum, ac fraternum clericorum, & laicorum sodalitium significat: ut ostendit Reinerius, sive alius, libello, de doctrina, & moribus Waldensium, scripto ante annos CCCXL*: *Confraternitatem clericorum, & laicorum, quæ dicitur zech, dissuadens: & hæc omnia dicunt agi propter quæstum.* Quamquam istoc vix locum hîc mereatur, cùm solùm afferatur, ut vernaculum; non verò ut Latino barbarum. De nominibus hactenus.

* *In Scriptoribus rerum Bohemicarum à Freherо editis. pag. 225.*

CAP. XXII.

De verbis ortu ipso barbaris, ac primum de cœptis à prima vocali. Quæ sint ista. Adhramire, *pro polliceri juramentum, ac ei diem, locumque præfinire.* Adjurnare, *pro in jus vocare.* Admallare, *pro vocare ad mallum, sive in judicium.* Advisare, *pro sententiam dicere.* Afforestare, *pro in forestam sive sylvam convertere: uti* deafforestare, *demere partem de sylva.* Agistare, *pro pascua sua alteris locare: interdum etiam, pro onerare tributo.* Andigavere, *ubi hæres ab intestato defuerit, designare, quantum possideas, & quem, aut quos, statuas hæredes. Vocis ejus origo. Refelluntur, qui ajunt, leges Longobardicas esse* anclabeones *nuncupatas; vel aliter. voce tamen non absimili.* Attachiare, *pro apprehendere, ac detinere aliquem per publicos justitiæ administros. Hinc usum ad ea, quibus initialis littera est una è tribus consonis, vocalem primam proximè sequentibus. Hujusmodi sunt,* Bannire, *pro edicto com-*

convocare; vel convocare ad militiam: item pro pecuniâ, vel etiam exulse, mulctare. Baraniare, *cunctari, ac tergiversari.* Blutare, *pro evacuare.* Brasbrat, *ridiculo errore creditur idem valere, ac* lucubro. Braxare, *pro cerevisiam coquere.* Burdare, *fustibus rustico more certare.* Cratare, *pro unguibus lacerare.* Defortiare, *vel* diffortiare, *vi impedire.* Diptire, *tinctu aureo, croceo, vel alio, inficere.* Dismanare, *in jus vocare.*

AGe nunc de Verbis origine barbaris expediamus. Ac primùm ordine complectemur inchoata à vocali principe, vel aliquâ trium consonarum, quæ eam proximè excipiunt.

Adcredulicare, fidem facere, se purgare & suspicionem à se dimovere. Leges Inæ, Regis Westsaxiæ, uti extant in Joh. Bromtoni Chronico p. 764: *Qui in Collegio fuerit, ubi aliquis occisus sit, adcredulicet se, quod eum non percussit.*

Adhramire, promittere se certâ die, ac loco, juraturum; à veteri Gallorum verbo, quod est *arrimer*. Capitul. Karoli M. lib. III. cap. LVIII: *Ut Sacramenta ad palatium fuerint adhramita, in palatio perficiantur.* Item lib. IV. cap. XXVIII: *Ubi antiquitus consuetudo fuit de libertate Sacramenta adhramire, vel jurare, ibi mallum habeatur, & ibi Sacramenta jurentur.* Habes & in lege Salicâ tit. XXXIX, & XLIX. Item Legg. Longobard. lib. I. tit. XXV. leg. LXXV, & lib. II. tit. LV. leg XXVI Apud Ansegisum Capitularis lib. III. cap. LVIII, ac lib. IV. tit. XXVIII, & XXIX Item incerti scriptoris Formulis veteribus cap. I*. * *Pag. 169 edit. Paris.*

Adjurnare, ex Gallico *adjourner*, pro *diem alicui dicere*. Capitulorum Karoli M. & Ludovici Pii, lib. V. cap. CLI: *Pronimia reclamatione, quæ ad nos venit, de hominibus Ecclesiasticis, seu fiscalinis, qui non erant adjurnati, quando in Cœnomanico pago fuimus.* hoc est, qui non erant in jus vocati.

Admallare, apud Marculfum lib. I. Form. cap. XXI, & alios, notat ad judicem vocare litigandi causâ: sicut diximus in *Mallus* cap. XII. Simile *obmallare*, de quo inferiùs.

Advisare est deliberare, vel sententiam dicere: ut dictum lib. I. cap. I. Habes cùm alibi, tum apud Philippum VI in Edictis †, & Nicolaum Clemangium initio libri de Annatis non solvendis. Est ex Gallico *adviser*, ac Belgæ similiter adviseren. Hinc in Glossis: *Advisamentum, sententia.* Legas id in Consilio Pisano*. Barthius Adversariorum lib. XLIII. cap. XX†, censet, *advisare* esse corruptum ex- † *Pag. 41.* * *Pag. 41.* † *Col. 1966.*

ex Latino *animadvertere*: quod non puto. Addit porrò, ex *advisator* corruptum esse *ambasciator*: de quo cur itidem aliud censeam, liquet ex iis, quæ adduxi libri hujus cap. II.

Affore stare, in sylvam convertere: ut cùm princeps terras, foresteque sive sylvæ contiguas, disjectâ sepe, quâ ante distinguebantur, partem sylvæ facit. Sæpius usurpat Matthæus Parisius in Historia. Cujus & illud in Additamento secundo: *Inquiratur etiam, qui de novo fecerint infra metas foresta, vel extra ad nocumentum foresta, parcum, vel boscum suum claudere, vel vvarennam, vel aliquem boscum afforestaverit sine vvaranto domini Regis.* Contrarium *deafforestare*, aliquid de foresta demere, inque privatum usum convertere. Unde continuò ibidem subjungitur: *Et si aliquis de foresta domini Regis aliquid deafforestaverit, vel subtraxerit domino Regi.* Tangebamus hanc rem etiam cap. VII. in *Foresta*.

Agistare dicuntur, qui aliena animalia pretio, de quo convenerit, in sua recipiunt pascua. Gallis *adjouster*, à *gist*, cubile, quod à *gesir*, cubare, jacêre. Joannes Angliæ Rex apud Matthæum Parisium in an. clocccxv; *Ante festum S. Michaelis, quando agistatores veniunt ad agistandos dominicos boscos: & circa festum S. Martini, quando agistatores nostri debent accipere panagium suum. Et ad ista duo suanimota conveniant forestarii, viridarii, & agistatores, & nullus alius per districtionem.* Item Additamento secundo: *Inquiratur etiam, qui forestarii ceperint finem pro diversis animalibus agistandis.* Nec de solis animantibus dici, sed etiam terris, indicat hoc Eduardi I, Anglorum Regis: *Terrarum ad custodiam maris agistatarium.* Hoc est, quibus, ad maris custodiam, imperatum esset annuum tributum.

Andegavere, vel *andigavere*, quantum videre possum, is dicitur, qui cùm non habeat suum, vel proximum hæredem, consignat, quantum in bonis habeat, ac quid de iis, mortuo se, fieri velit. Longob. lib. II. tit. XIV. leg. XVII: *Et si, casu faciente, sine heredibus mortuus fuerit, & antea judicaverit res suas proprias, se vivente; id est, andegaverit, & arigaverit; secundùm legem Longobardorum habeat, cui donaverit.* Sic est in editione Lindenbrogii. Vetus autem Basileensis editio tit. XCI. de Manumiss. §. XI, pro, *id est, andegaverit, & arigaverit*, habet, *id est, andigavero, & andegaverit.* Sententia fuerit istiusmodi: si, dum in vivis est, ac sanus, de rebus suis judicaverit, quale judicium vocatur *andigaverum*: is cui bona sua adjudicaverit, ea possideto: prout leges Longobardorum exigunt. Quo pacto radix, sive thema sit, *andi-*

andigavero: inde præteritum *andigavers*, sine syllabæ incremento; ut à *lego*, *legi*. Integrum quoque nomen sit *andigaverum*. Pro quo, si rectè veteres Glossæ à Lindenbrogio adductæ, Φευγομβὸ, etiam *andigavum* dixerint. Sic enim illæ, *Andigavum, id est, insanitate. Artigavum, in infirmitate.* Quanquam &, citra syncopen, potuerint *antigavum* dixisse; ut mox liquebit. Videmus isto firmari, quod dicebamus, *andigaverum*, vel *antigavum* esse ejus, qui viveret, & valeret. De origine vocabuli, quid in mentem venerit, exponam. Germanis, & Belgis hodieque, gaef/gæf/geef/gæve idem est, ac sanus, integer. Unde & in compositione ongaef/vel ongeef verten: quod aliter ongantß/non integer, morbidus. Ab isto gaef/pro integro, & sano, est *andigavum*; sive à gave/*gaverum*. Hæc eò pluribus sum persecutus, quia in voce ea multi adeò doctissimi viri sint decepti: idque occasione veterum Isidori glossarum, in quibus legitur: *Anclabeo, vel auricabeo, lex Longobardorum.* Colligit inde vir bene de studiis meritus, Bonaventura Vulcanius, quemadmodum leges Gothorum propriâ appellatione *bellagines* dicebantur; Jornande in Getici teste, sic leges Longobardicas esse nuncupatas *auriclabeones*, vel *auricabeones*, vel *anclabeones*, vel *andecabeones*. Variè enim ea vox exprimitur in Mssis. Eadem est Mens doctissimi Lindenbrogii in notis ad Paullum Warnefridum de gestis Longobardorum lib. IV. cap. XLIV*. Adhæc amicus noster πολυμαθέστατος, ὁ μακαρίτης Matthias Martinius, in Etymologico, voce *Anclabeo*, censet, vocabulum istoc esse ab Germanico ancleben/pro quo Belgæ aencleven/affigere: nempe quia leges affigantur, ut legantur à populo. Nostra verò longè alia est sententia; imò & viri, dum viveret, amicissimi, Laurentii Pignorii, magni Italiæ ornamenti: qui in symbolis Epistolicis, Epist. XLIX, optimè perspexit, non si post vocem *auricabeo*, vel *antecabeo*, subjiciatur *Lex Longobardica*; eò esse putandum, hæc verba duo esse prioris interpretamentum; cùm interdum subjiciatur nomen scriptoris, ad docendum, ubi vocem eam sit invenire. Id verò hic factum: ut sententia glossographi sit, vocem eam exstare in legibus Longobardicis. Sed cùm variè vox ea legatur in Mssis, proximè ad veram lectionem accedunt *andecabeo*, & *auricabeo*: quomodo & in Mso antiquo reperit Pignorius: Interim censeo, in libris omnibus R ante O desiderari. Ut sit *andecabero*, vel *auricabero*, vel potiùs *anticabero*. B, & V consonum, promiscuè usurpabant; & C, ac G, facilè commutantur. Quare arbitror, glossographum attendisse ad *andigavero*:

* *In editione Leidensi pag. 281. Sed posteà Lindenbrogium hic præterire quia istoc omisit in editione Hamburg. pag. 356. ut postea animadverti.*

prout in Basileensi Legum editione exaratum id verbum, antea monebamus.

Attachiare, pro per lictores, ipsosve prætores, apprehendere, vel detinere, à Gallico *attacher*. Utitur Matthæus Parisius in charta libertatum Joannis Regis†: *Si tales invenientur in terra nostra in principio vverra, attachientur sine damno corporis, vel rerum, donec sciatur à nobis, vel à capitali justitiario nostro, quomodo mercatores terra nostræ tractentur in terra contra nos vverrina.* Usurpat & alibi Atque hinc *attachiationes*, pro apprehensione, vel detentione, apud eundem, in Vitis Abbatum; quæ ante biennium hoc*, cum Additamentis, egregio clarissimi Watsii beneficio, in lucem primùm prodierunt. Utrumque, uti & *attachiatores*, & *attachiamenta*, habes sæpius in legibus Burgundionum. Ita est cap. IX. §. 1: *Attachiari nemo debet in nundinis, nisi in criminibus gravioribus.* Item cap. CXVI: *Siquis manens in burgo attachiatus fuerit infra burgum, ibidem debet judicium inse suscipere.* Vide ad leges Scoticas Indicem Skenæi: cui *attachiamentum* definitur, *quoddam vinculum juris, per quod reus invitus cogitur respondere juridicè parti de se conquerenti.*

† Pag. 298. edit. Tigur.

* Londini an. 1640.

† Lego. adgradiendum. In Bibliotheca Patrum edit. 2. est gradientes.

Bannire, sicut & *bannus*, de quo aliquid diximus cap. III, variè admodum sumitur. Nam uti *bannus* quandoque notat edictum, sive promulgationem publicam; ita & *bannire* accipitur pro edicere, edicto convocare, denunciatione publicâ obligare, & obstringere. Gregorii Turonensis Appendix cap. LXXXVII: *Jussu Sigeberti omnes leudes Austrasiorum in exercitu gradiendum† banniti sunt.* Legg. Ripuariæ tit. LXV, §. 1*: *Siquis legibus in utilitatem Regis, sive in hoste†, sive in reliquam utilitatem, bannitus fuerit, & minimè adimpleverit, si agritudo eum non detinuerit, solidis IX multetur.* Marculfus monachus lib. I. form. cap. ult. *In regno nostro illo, gloriosum filium nostrum illum regnare præcepimus. Ideo jubemus, ut omnes pagenses vestros —— bannire, & locis congruis per civitates, vicos, & castella, congregare faciatis.* In Capitulis, quæ Missis Dominicis data à Carolo Magno cap. XX. *De banno Domni Imperatoris, quod per semet ipsum solitus est bannire. id est, de mundeburdio Ecclesiarum, & viduarum, orphanorum & minùs potentum.* Apud Ansegisum lib. III. Capitularis cap. LXIX: *Quicunque homo nostros habens honores in hostem bannitus fuerit, & ad condictum placitum non venerit.* Alterum etiam ex eo Capitulari locum adducimus in *Mannire*. Ac similiter capio hoc in Constitutione Caroli Magni*: *Ut nullus ad placitum bannietur, nisi qui causam suam quærere debet.*

* Sic tit. 67. ex edit. 1.

† Sic ed. 1. & Lindenbrog. Malim in hostem, ut in utraque edit. sit. 67. (al. 68.) †. 2. In hostē bannitus fuerit.

* Pag. 291. edit Mogunt. ann. 1602.

Est

Est tamen, qui ingeniosè satis putet, *bannire* hîc poni pro *obligare*: venitéque à Germanico binden / vincire, obstringere; unde band/ vinculum, obligatio. Itaque hanc ejus Constitutionis mentem esse arbitratur: Neminem teneri se tribunali, seu judicio sistere, nisi cujusinterfit, quid statuatur. Imo & quando *bannire* accipitur pro convocare ad militiam, ab hac origine vocem arcessit, quia band Germanis sit vexillum: unde colligit, *bannire* idem esse, ac ad vexillum, sive ad signa militaria, convocare. Puto ego, hæc omnia esse ab uno fonte, quia *bannus* sit edictum; unde *bannire*, edicere, vel edicto convocare. Quare *ad placitum bannire*, sit in jus vocare. Sic *bannus*, & *bannire*, etiam interpretamur in Synodo Confluentina* anni locccLx: *Ab hoc die, & deinceps, de Dei banno, & nostro, bannimus, ut nemo hac amplius præsumat.* Hoc est, Spiritu S. & nobis ita jubentibus, edicimus. Vel, Dei, & nostro jussu. Nec tamen putandum, *banni*, & *bannicndi* vocabula, sic semper accipi. Nam quia, qui non paret banno, hoc est, edicto publico, is obnoxius est mulctæ: eò & *bannus*, pro mulcta, sumitur, & *bannire*, pro mulctare. Hoc vel liquet ex Hincmaro; cujus verba in *Mannire* adducimus. Atque inde *arribannum*, sive *heribannum*, vel *herebannum*, mulcta pecuniaria, quam debet, qui ad expeditionem profectus non est, post principis sui bannum, sive edictum. Genuinè *Heribannus*, Heerbaan/ bannus in hostem eundum, *vocatio ad castra* vel *exercitum*; & inde, qui detrectat, mulctam incurrit; unde *Heribannus*, mulcta nõ euntis in hostem. Pluribus de eo vidimus cap. IX. Nec edicti neglecti pœna solùm esse solet mulcta pecuniaria; sed etiam exilium; unde *bannus* pro exilio; *bannire* pro proscribere, relegare, in exilium mittere. Quo de vocis ejusce usu aliqua diximus cap. III. Ac sic etiam sumitur in Decreto Childeberti Regis cap. VIII: *Similiter Colonia convenit; & ita bannivimus, ut unusquisque judex latronem, ut audierit, ligare faciat.* Item apud Albertum Argentinensem ad ann. cIocccxLVIII: *Multos populares bannivit, occupans res eorum.* Crebrum quoque est in Legg. Neapolitanis. Ac similiter Germanis bannen/ mittere in exilium; ac *banniti*, & *banditi*, Italis scriptoribus, exules, & relegati. Estque ab ea *bannicndi* significatione *forbannitus*, h.e. proscriptus, exul; ut diximus c. VI. Usi verò *bannire* nunc de mulcta, nunc de exilio, dicitur: ita & verbale ejus *bannimentũ* Pro mulcta pecuniaria habes in Bulla Pii IV. de jurisdictione Gubernatoris Almæ Urbis† *Totamq; summam principalem, per eosdem mercatores exactam, & recuperatam, juxta formam dicto-*

* *In Constitutionibus Karoli Calvi, & successorũ tit. 26. in Annũtiatione Regis Ludovici cap. 6. sive edit. Paris. pag. 240.*

† *Tom. 2. Bullarii p. 1.*

dictorum bannimentorum, ex nunc ipso facto eidem Camera Apostolicæ, parti verò læsa, id quod ultra prædictam summam principalem in cambiis & recambiis à dictis mercatoribus irremissibiliter exigendum.

Barcaniare, tricari, tergiversari, ac, ut veteres dixere, bovinari. Constitut. Karoli Calvi tit. XXVIII, sive edicto in Carisiaco: *Si illum denarium bonum invenerit, consideret ætatem, & infirmitatem, & sexum hominis: quia & femina barcaniare solent.* Ubi, ut clarissimus Sirmondus annotavit, *barcamare* est id, quod Galli dicunt *barguigner*, hoc est, licitando cunctari.

Blutare, ex Germanico & Belgico, bloten/blooten/ontblooten. Gloss. *Blutaverit, evacuaverit.* Longobard. l. I. Tit. VIII. L. 1. *Blutare casam.*

Brasbrat, lucubro: reperias in Isidori glossis, eoque Glossario, quod è variis excerpsit Pythœus. Sed nihil isto ineptius. Nempe scriptum fuerat, *lucubro, bras, brat*: ut verbum primæ declinationis esse cognosceretur.

Braxare, à Gallico *brasser*, pro *cervisiam coquere*, in Historia Cæsarii Heisterbachensis: ubi & *braxatrix*, de ea, quæ cervisiam coquit.

Burdare Matthæo Parisio, rusticorum more decertare fustibus, qui Anglis *burdons*: unde *burdandi* verbum.

Crasare, unguibus lacerare, ex Germanico krasen. Lex Burgund. Tit. III. §. XLIV. *Si quis alium unguibus crataverit, ut non sanguis, sed humor aquosus decurrat.*

Deafforestare, vide superiùs *Afforestare.*

Deforciare, & *difforciare*, per vim, (quæ Gallis *force*) aliquid impedire. Matthæus Parisius in Henrico II: *Si forte aliquis difforciaret domino Regi rectitudinem suam: archiepiscopi, episcopi, & archidiaconi, debent eum justitiare, ut Regi satisfaciat.* Et in Henrico III ad annum CIↃCCXXXVI: *Quicunque deforciaverit eis dotem suam.* Ibidem paullò pòst *deforciatores* legas. Et ad ann. CIↃCCXLIV: *Quam* (portionem de hæreditate) *prædictus David deforciat ipsi Griffino.* De *fortia*, pro violentia, libro seq. dicam in *Fortalitium.* Vocis usum ex foro docet Somnerus in Glossario.

Diptire, à Saxonico dippan/ quod itidem signat *tingere, inficere.* Sanè hodiéque Anglis dipte valet tinctum. Nec dubito, quin vera sit doctissimi Spelmanni opinio deducentis à δύπτω, quod itidem tingere, mergere. Barbarum illud habes apud Ekkehardum Jun. Casibus S. Galli cap. I: *Altare verò S. Mariæ, & analogium Evangelicum,*

ejus-

ejusdem fratris nostri artificio deaurata, Hattonis sui de seruniis vestivit argento, & diptivit, ut videre est, ex auro electo.

Dismanare, in jus vocare. Incertus in formulis veteribus, Marculfo proximè subditis, cap. xxxi: *Neque vos neque juniores atque successores vestri, ipsum pro hoc inquietare, nec dismanare non præsumatis.* Vide *Dismannire* cap. prox. in *Mannire*.

CAP. XXIII.

De Verbis cœptis ab E, F G, H. Qualia sunt eschipare, *pro adornare, armare que navim.* Feoffare, *pro feudum alicui conferre.* Forbannire, *pro in exilium pellere.* Forrari, *pro pabulatum abire.* Furrare, *pro vestem pelle, vel alio, suffulcire: uti* furruria, *pro istiusmodi duplicatione vestis.* Garantizare, *auctoritate, & patrocinio suo alterum protegere.* Gurpire, *pro abdicare, atque rejicere e jus dominii. Idem esse* guerpire, *vel* vverpire *unde* laisov verpire. Harpare, *canere harpa.* Hiusare, *pro signo apposito indicare aliquid esse venale.*

NUnc incipiam de Verbis illis ortu ipso barbaris, quæ inchoant à vocali secundâ, ac tribus sequentibus consonis; modò & H in consonantibus reponi mereatur.

Eschipare affine videtur Gallico *eschaper*; quod significat *effugere, evadere*: sed est à Germanico schiff / vel schip / navis; uti hoc à ναῦς. Propriè notat navim instruere rebus convenientibus. Ac sic usus Joannes Angliæ rex in Edicto suo apud Matthæum Parisium, in rebus anni clocccxiii*: *Sicut se, & naves suas, & omnia sua diligunt, habeant illas in Portesmue in media Quadragesima, bene eschipatas bonis & probis marmellis, & bene armatis.* Ubi in cunctis editionibus pro *eschipatis* quidem est *adornatis*: sed *eschipatis* legi in Mss, alterumque à primo esse editore substitutum, testis nobis doctissimus Watsius. Legas quoque in Charta Rhotomagensi Philippi Galliarum Regis†: *Nulla navis de tota Normannia, præterquam de Rothomago, poterit eskipare ad Hiberniam, exceptâ unâ solâ, cui semel in anno de Casaris-burgo licitum erit eskipare.*

* Pag. 233.

† In Normannicarum rerum scriptoribus an. 1063.

Feoffare, pro *infeodare*, in feodum, sive feudum inducere, sive investire. Matthæus Parisius in Additamento Historiæ suæ secundo: *Inquiratur, si aliquis forestarius capitalius de feodo attraxerit sibi terras, maritagia, vel gardas,* —— *si inde aliquem feoffaverint, sine assensu Domini Regis.*

Forbannire, in exilium mittere; ut *forbannitus*, exul. Utroq; usus est Carolus Calvus tit. XII. apud Silvacum, cap. VI: *Qui abhinc inante latronem receperit; maximè autem illum, qui forbannitus fuerit; vel qui illos, quos Missi nostri forbannierunt, recepit, postquam forbanniti ab eisdem Missis nostris fuerunt.* Similiter tit. XXXIX. cap. I. & III. Utrumque etiam usurpat Matthæus Parisius. Cujus est in Historia anni CIↃCCXLV, *Forisbannitus ab Anglia* Item in Abbatum Vitis, *Forbanniantur à regno.* Qui & alibi ait *forbanniant*, & *forbanniantes*. Vide, quæ diximus cap. VII. in *Forbannitus*.

Forrari, pabulatum ire, à Gall. *fourage*, Belg. voeragie halen. Matth. Paris. ad an. CIↃCCXLII. *Quidam de Francis discurrebant emolumentis victualium intendentes, quod vulgariter forrari dicitur.*

Furrare barbaris seculis dixere, pro vestem aliquam pellibus, serico, vel alio, suffulcire, ac duplicare: quomodo Germani, ac Belgæ, voeren/Galli *fourrire*, Angli furre. Sic apud Matth. Paris. in Hist. Henrici III. ad an CIↃCCXXVII: *Coram majori Ecclesiâ Pontificalibus seinduit: scil. superpelliceo, & desuper capâ choralipellibus variis furrata, & mitrâ.* Ac similiter Cantipratanus & Jacob. de Vitriaco lib. I. Vitæ B. Virginis. Inde *furruria* pro ejusmodi duplicatione vestis, eidem Matthæo Parisio in an. CIↃCCXLII: *Cum penulis, & fururiis de pellibus variis cæsimorum**. Pro quo & *suffuratura* in Concilio I. Salisburgensi: ut observatum Guilielmo Watsio in Glossario. Est verò *furrare* ex foderare: unde *fodratura*, de quo diximus cap. VII.

* Certorũ sylvestriũ animantium.

Garantizare, auctoritatem suam alteri accommodare, patrocinio suo alterum tueri. A *garandia*, vel *garantus* quorum utrumq; à Gall. *garant*; quod Bud. *auctorem*, vel *vindicem litis*, interpretatur. *Garandia*, ipsa *auctoritas*, sive *vindicia*. *Garantus*, qui auctoritatem præstat, sive qui causæ patrocinium suscipit. *Garandiare*, auctoritatem præstare, ut dicebam: uti *vvarandiare*, de quo superiùs actum in *VVarentis* vocabulo. Pro quo similiter, *garantus* usurpatur in jure Norman. cap. L: *Et notandum, quòd garantus alium potest vocare garantum; & sic potest hæc vocatio fieri usq; ad tertium. Tertius autem garantus quartum non potest advocare.* Vide, quæ dicam inferiùs in *VVarantizare*.

Gargarare retulimus ad barbara originis Latinæ: de quibus lib. proximo.

Gurfare, & guifa, quid sint, diximus in *VVisa*.

Gurpire, vverpire, vel *vvirpire*, sunt è Germanico werpen; quod est jacere. Quia verò jactu festucæ sese dominio exuerent; hinc sumi

mi solet, pro quippiam dimittere, sive sese re quapiam exuere, & alium eâ investire. Itaque & in re connubii legas, *uxorem gurpire*, pro dimittere. Fulbertus Carnotensis epist. LI: *Galerennis sæpe misit ad me licentiam inundi connubii novi, petens, illam se gurpisse, suamque pecuniam recepisse, licet verè protestans.* De gurpitione facultatû sic vita Caroli M. apud Adhemarum†: *Ibique multitudo Saxonum baptizata est, & secundum morem, omnem ingenuitatem illorum & alodem, manibus gurpiverunt, si amplius immutassent.* Ubi ut Pithœo monitum, in aliis libris, *dultum fecerunt*: sed, ut videtur, ex glossemate. Utroque saltem idem significatur. Aimoinus lib. v. cap. XLVIII: *Vestinense**, *sicut promiserat, Regi vverpivit.* Mathilda in donatione revocatâ, quæ legitur apud Baronium Annal. Tom. XII. ad an. CIↃCCII†: *insuper per cultellum festucam nodatam, guantonem, & gurraschionem terræ, atque ramum arboris, & me ipsum foras expuli garpivi, & absentem me feci* &c. Ubi sic distinguo, legóque, *foras expuli, garpivi*; vel si malis, *gurpivi*, aut *gerpivi*. Usurpat etiam, atque id sæpius, Balduinus apud Miræum in Notitia Ecclesiarum Belgicarum cap. CLXXXV*. Item hisce omnibus vetustior Marculphus monachus, Formularum lib. I. cap. XIII: *Villas, sitas in pago illo, sua spontaneâ voluntate nobis per festucam visus est vverpisse.* Quæ ad verba hunc etiam locum Bignonius in Notis adducit, è Chronico S. Benigni Divionensis: *In præsentia principum eosdem servos vvirpivit, & S. Benigno reddidit.* Ac præterea monet, venire hæc à Gallico *desguerpier*, hoc est, dimittere; unde & *la guerpie*, vidua, quasi relicta, dicitur veteribus Gallis: in his Froissardo etiam, priori Historiarum volumine cap. CCXLI. Ex hoc verbo, [Adi & Casparem Barthium lib. XLVI. Adversar. cap. XXIII] & vocabulo *lasius*, sinum notante, est *lasovverpire*; quod est, testucâ in sinum jactâ, sese jure suo exuere, & sic alterum eo donare. Idem Marculphus formulâ antè memoratâ: *villas in suprà scriptis locis nobis voluntario ordine visus est lasovverpisse, vel condonâsse.* Qui locus, ut jam doctissimis viris monitum, lucem capit ex illo Legis Salicæ Tit. XLVIII: *Et sic festucam in lasium ejus jactet, & ipsi, in cujus lasium festucam jactaverit, in casa ipsius manere, & hospites tres suscipere.* De hoc etiam in *Lasius* diximus.

† *Sive, juxta alios, Adelmum Benedictinum.*

* *Vel* VVastinense.

† *Pag. 26. edit. Mor. an. 1609.*

* *Pag. 510.*

Harpare, harpâ canere. Legg. Anglorum Tit. VII. §. XXIII: *Qui harpatorem, qui cum circulo harpare potest, in manum percusserit, componat illud quarta parte.* Uti verò *harpator* ab *harpare*; ita hoc ab *harpa*; illud à Germanico, & Belgico harpe. *Harpa* vocabulo Venantius Fortunatus utitur: de quo vidimus cap. IX.

Hau-

Hiufare significat, signum rei venalis apponere. Constitution. Caroli M. ann. Regni XI: *Case eorum* (decimas detrahentium) *hiufentur, quousque pro ipsa decima, sicut suprà dictum est, satisfaciant.* Vim verbi, in notis ad eum locum, non satis cepit Amerbachius: uti retuli cap. XX, in *Guifa*; sive potiùs *vvifa*. Eum tamen, ut solet, sequi non dubitavit Clemangis editor in suo Glossariolo.

CAP. XXIV.

De Verbis barbaris, quibus initium à tertia vocali, vel aliqua è prioribus tribus liquidis. Imbladare, *pro seminare.* Imbrigare, *brigæ sive litis implicare.* Inconcare, *ingurgitare.* Incrocare, *incurvare, rugare.* Installare, *in alterius locum inaugurare.* Mallare, *in mallum, sive jus vocare: unde* admallare, *&* hamallare. Mannire *itidem, in jus vocare: unde* mannitus, mannita, *&* mannina; *item* dismannire. Misfacere, *pro malefacere,* Mispriſere, *pro improbare.* Noare; *pro nugari: nisi Petri Damiani locus de eo sit corruptus.*

NUnc accedo ad ea, quibus princeps litera est tertia vocalium, vel una è tribus liquidis, quæ consequuntur.

Imbladare, à Gallico *emblauer*. Habes in Assisa Reg. Ricardi I. de foresta apud Hoveden. in ann. clocxcviii. *Et videnda sunt in Regnardo nova essarta, & vetera imbladata, post ultimum reguardum, & quo blado, vel legumine, imbladata sunt. Nova autem sarta erunt in manu Regis: si vetera sarta imbladata sunt de frumento, vel siligine; unaquæque acra dabit* XII *denarios de illa vestitura. Imbladare* valet seminare, à *bladum*; de quo dictum nobis cap. III. Ex iis, quæ tum adducebamus, liquere arbitror, *bladum*, unde *imbladatio*, notare *germen*; hoc est, quicquid à planta germinat, sive gignitur. Nam *germen* à genendo, hoc est gignendo, quasi *genimen*. Et videri possit *bladum* venire à Græco βλάστος, quod idem ac βλάσος, βλάστη vel βλάστημα, puta germen, uti βλαστὸς, & βλαστάνω *germino*. Germanis blatt; sicuti Belgis blad folium signat. Ac convenit cum Græco illo. Nam βλαστολογῶ, pampinare, folia vitium defringere. Sed medii ævi scriptoribus *bladum* potiùs notat frumentum: sicuti Gallis *bled*, & *ble*, seges. Quanquam non solùm fruges sic dicantur; sed etiam arborum, ac vitium fructus. Itaque in isto Joannis Evang. cap. XV, 2. *Aufert omnem palmitem, qui in me fructum non ferat*: pro *fructum*, in veteri tralatione Saxonica, est blada: ac similiter alibi. Imò & Belgis blad/blade/bladinge/dicitur *agrorum proventus*, & συμβολικῶς bonorum omnium ususfructus.

Com-

Complures alios, qui præter Richardum Regem, usi sint *imbladationis* vocabulo, superiùs adduximus. *Libri huius cap. 3.

Imbrigare, proliti involvere, est apud Albertum Argentinensem in Anno cIↃCCXCIII: *Franciscus, se nolens imbrigare cum illo, a gravaminibus cessavit.* Nempe à *briga*, quod & Gallis *brigue*, h. e. lis, jurgium: quo idem Albertus utitur anno cIↃCCLXIV, *Orta briga inter Henricum Comitem de Badenweiller, & Neuenburgenses.* Item an. cIↃCCLXXVIII: *Rex Boemiæ absque briga vi vens quietè.* Sic *brigosus*, pro *litigiosus.*

Immantare libro proximo reducimus ad illa, quæ à Latinis derivantur. Vide eo libro *Mantus.*

Inbladare, vide superiùs *imbladare.*

Inbrigare, vide *imbrigare.*

Inconcare planè idem esse censeo, ac *ingurgitare.* Nam uti hoc à Latino *gurges*: ita illud à Germanis, vel Belgis: quibus colf/ & congelf (posterius istoc Flandris est usitatius) planè idem, ac *gurges*, hoc est, profundior fluminis, vel maris, locus; cujus aqua in orbem acta gulæ instar, attrahit, & absorbet ea, quæ innatant. Hujus rei causſam alibi aperimus, ex Mechanicis Aristotelis. Baldericus Noviomensis, & Tornacensis Episcopus, Chronici Cameracensis lib. III. cap. XXII: *Ille verò blasphemus ad quandam tabernam de more profectus, cervisiam nimiam inconcavit.*

Incrocare exponunt suspendere: sed, puto, idem esse ac inflectere, incurvare, similem reddere unci: nempe à Germanico, ac Belgico croken/curvare, flectere, rugare: quod à nomine croke/curvatura, flexus, ruga. Sive à Gallico *croc*; quod notat *uncum, hamum, & hamam*, instrumentum aduncum igni compescendo idoneum, quod Belgis vierhaec Lex Salica Tit. LXIX. §. II: *Siquis hominem, sine consensu judicis, de ramo, ubi incrocatur, deponere præsumserit; ICC denar. qui faciunt solid.* XXX, *culpab. judicetur.*

Inlagare à *lege* est; pro quo Saxones lagen. Dicam igitur de eo libro proximo.

Installare significat Canonicum facere, sive in Canonicatus dignitate inaugurare, stationem sive locum in Choro pariter & Capitulo assignare. Matthæus Parisius in Henrico III. ad ann. cIↃCCLVI: *Inquisiverunt à quodam ibidem orante, quodnam esset stallum Decani? Et responsum est hoc, demonstrando stallo Decanali. Duo igitur tertio, quem installarunt, dixerunt: Frater, nos te auctoritate Papali installamus.* Liquidiora hæc fiunt ex iis, quæ diximus in *Stallum* cap. XVII.

Laisovverpire quid sit, ex iis cognoscitur, quæ in *laisus & gurpire*, adducebamus.

Mallare, in jus vocare, à mael/*judicium*. *Mallus* vox, pro judicio, frequens est; ut in nominibus barbaris ostensum*. *Mallare* legas in leg. Bojoar. Tit. x: *Si Episcopus contra aliquem culpabilis apparet, non præsumat eum occidere, quia summus Pontifex est: sed mallet eum ante Regem, vel Ducem, aut ante plebem suam.* Inde & *admallare*. Lex Salica tit. LXIII: *Si quis de parentilla† tollere se voluerit, in mannum, aut in tunchinium, admallare debet, & ibidem* IV *fustes alninos super caput suum frangere.* Vide Pythœum in Glossis ad Kapitula Karoli M.* Dicitur & *admallare*, & *hamallare*, vel *homallare*. Sed de istis jam vidimus in *Mallus*; cùm nominibus ortu barbaris ageremus.

* *Cap.* 12.

† *Sic Lindenbrogio edit. Prima editio* parentela.

* *In* Mallus.

Mannire est à Germanico maḥnen/ pro quo & Belgæ manen: hoc fortasse à Latino *monere*. Et sanè *monnire*, idem, ac *monere, commonere*; *mannitus*, pro *commonitus, in jus vocatus*. Habes in Constitutionibus Karolinis†, & in Kapitul. Karoli M. lib. I. cap. CXXI, & lib. III. cap. XLV. Crebra quoque in Leg. Salic. Ripuar. Longob. Occurrit & Form. CLIX. Item in Constitutionibus Caroli Calvi tit. XXXI, sive Edicto Pistensi cap. VI: *Secundum regium mandatum nostrum, ad justitiam redaendam, vel faciendam, legibus mannitus, & bannitus fuit.* Ubi *mannire*, & *bannire*, videntur pro eodem sumi. Nempe pro vocare in jus. Sed propriè distingui, indicat Ansegisi Collectio lib. IV. cap. XXV. *Si quis de statu suo, id est, de libertate, vel de hæreditate, compellandus est; juxta legis constitutionem manniatur. De cæteris verò caussis, unde quis rationem est redditurus, non manniatur, sed per Comitem bannitur.* Nempe banniebat Comes, vel ejus vicarius, aliusve judex; & si bannitus non se sisteret placito, bannum, sive mulctam Comiti componebat. At manniebat adversarius, sive actor: ac, reo se non sistente judicio, cogebatur is adversario mulctam solvere. Mannitio autem coram testibus fiebat. Unde Gloss. vett. *Mannitus, vocatus tribus testibus præsentibus. Mannita* substantivum, pro commonitione, sive vocatione in jus. Iadung. Lex Sal. Tit. LII. §. II: *Per tres mannitas.* Id est, trinundino. Sed & *mannina* pro eo dixerunt: ut Hincmarus epist. IV, quæ ad Episcopos Franciæ, cap. XV: *Quia prius per manninas venebant; excogitaverunt quidam, ut per bannos venirent ad placita. Quasi propterea melius esset, ne ipsas* manninas *alterutrum* solverent; hæc ideo facientes, ut ipsi bannum acciperent.* Ejusdem originis *dismannire*, vel *dimannire*, pro *foris ejurare*. Formulæ Sollemn. cap. X:

† *Pag.* 291. *edit. Moguntinæ*, 1601.

* *Sic & Lindebrogius, Sirmondus & alii citati.* Solvere *eum accusandi casui* alterutrum, *pro* alterutri

Vi

Vt de omni hoste, vel omnibus bannis, seu & arribannis, sit conservatus; ut neque vos, neque juniores, atque successores vestri, ipsum pro hoc inquietare, vel dismannire, *ne præsumatis.* Item form. CLXXVII: *Nec de rebus suis in ullo abstrahere, nec* dismannire *præsumatis, nec facere præcipiatis.* Nec aliud *dismanare* in veteribus formulis; ut vidimus cap. præcedenti: nisi & istic *dismannire* legendum; quod arbitror. Nec aliud *admannire*, de quo Guilelmus Somnerus in Glossario.

Misfacere, vide mox *in Misprisere.*

Misprisere est à Germanico mi:spryſen: hoc est, vituperare. Ad verbum autem notat *illaudare:* ut *illaudatus*, pro non laudato, apud Maronem*. Nam pryſen laudare: mis verò in compositione significat Germanis, ac Belgis, *malè*, *perperam*: ut misbeuren / delicto in mulctam incidere: mispaegen / displicere. Ad hoc exemplum *misfacere*, quod iisdem misdoen / malè facere, delinquere. Utroque hoc & *misfaciendi*, & *mispriſendi* verbo, utitur Carolus Calvus Constitut. tit. XXVII, post reditum à Confluentibus, cap. V†: *Et ut illi homines, qui in isto regno contra senioremnostrum domnum Karolum mispriserunt; si se recognoverint, propter Deum, & propter fratris sui deprecationem, quicquid contra eum miſfecerant, ei vult indulgere.*

* 3. Georg. vers. 5.

† Pag. 247. edit. Paris. an. 1623.

Noare, pro nugari, vel nugando effutire, dixerint Latinobarbari; sisana est lectio apud Petrum Damiani lib. IV. epist. XVII*: *Dum hinc inde discurreret, cum ludentibus, & cachinnantibus pueris choros duceret, & frivola quadam, ac scurrilia verba noaret.* Sic quidem Mſſi. Sed editor Constantinus Cajetanus Syracusanus conjectabat, pro *noaret* legendum esse *boaret.* Planéque suscribo. Nam posterioribus temporibus *boare* vocem etiam ad clamorem humanum transtulere: ut patebit, cùm loquar de verbis in alienâ significatione novè usurpatis.

* Pag. 84. edit. Paris. an. 1610.

CAP. XXV.

De cœptis ab O, P, Q, R, S, T. Obmallare, Prisere, Quitare, *rejiciuntur alia ad loca.* Raubare, *vel* robare, *pro prædari.* Reffare, *pro evellere.* Replegiare, *repetere bona mobilia, dato vade, qui* plegius *dictus; uti vadimonium* plegium, *vel etiam* plegagium, *aut* plegiagium. Saicire, *invadere, qua alter possidet; vel tradere alteri, ut possideat; unde* saisina, *vel* seisina; *item* relaicire, dissaicire, *vel* dissaisare; *à quo*

dissaicina. Scarire, *proconstituere, populo præcipere: item pro adscribere in numerum militum, vel etiam militaris copiâ instruere. In Ludovici Pii Constitutione conjectura. Idem* scariendi *verbum generatim pro collegio, vel societati cuipiam, jungere.* Exscaritus. Sio, *de pueris mejentibus.* Tangano, *cùm verbum est, significare idem ac* adjuro: *cùm nomen, idem esse ac* adjuratione, *sive* juramento.

QUarta sequitur vocalis : quam consonæ excipiunt quinque. Nunc igitur videamus de verbis inde incipientibus.

Obmallare, in mallo, sive judicio respondere. Ut *admallare*, in mallum sive judicium vocare. Vide superiùs *Mallum*, & *Admallare*.

Prisere, pro vi occupare, vel invadere, etsi barbaræ originis videatur, Latini tamē ortus est: ut planius fiet ex iis, quæ proximo promam libro. Consule istic, quæ dicam in Verbis, *Prisere*, & *Preprimere*.

Quitare, etiam barbaræ originis creditur, cùm Latinæ sit. De quo itidem libro sequenti.

Raubare, vel *robare*, notat spoliare, deprædari; ex Germanico raub ben/vel rooven: quod ipsum ex Latino *rapere*. Lex Salica tit. xx. §. x. *Si quis alterum in via adsallierit, & eundem raubaverit*, Similiter *derobare*; Gallis *desrobber*, vel *disrobber*. Clemens Papa Epistolâ ad Eduard. III. Regem Angl. *Orphanorum, viduarum, & aliarum miserabilium personarum, quæ depradata, & derobate, famisq; subjecta angustiæ, clamant ad Dominum.* Usus & Carolus VI. Gall. Rex, in edict. de Offic. Bail. † & Petrus de Vineis epist. lib. v. cap. LXII. †Pag. 176

Reffare, pro evellere, à Germanico reuffen. Quod etiam observatum Illustri Comiti Hermanno Neunario, de veterum Francorum sedibus dissertanti. Fortasse autem Teutonicum reuffen/ & raubenuti & Belgicum rooven/ fuerit à Latino rapere. *Reubare* usurpat. Lex Salica tit. xxix. §. vi: *Si quis messem alienam per furtum metere, aut reffare præsumserit; DC. den. qui faciunt solid. xv, culp. jud.*

Replegiare est reposcere bona mobilia, dato apud præfectum vade, sive fidejussore. Sic *canes replegiatos*, dixit Matt. Paris. in an. clocc XL*. Sanè & Anglis breve, per quod bona ea reposcerent, to replevy/ quasi *replegium* dicitur. Sunt verò *replegium*, & *replegiare*, à *plegius*, vel *plegium*. *Plegius*, vas, sive fidejussor. Joan. Angliæ Rex in charta libertatum concessarum, apud Matth. Paris. in ann. cloccxv: *Nec plegii ipsius debitoris destringantur, quandiu ipse capitalis debitor sufficiat ad solutionem.* *Plegium* verò est vadimonium. Idem Parisius an. cloccLXIV: *Ex-* *Pag. 539. edit. Londin. ann. 1640.

communicati non debent dare vadium adremanentiam; nec præstare juramentum; sed tantùm vadium & plegium *standi judicio Ecclesiæ, ubi absolvuntur.* Proque eodem &*plegagium*, vel *plegiagium*, dixere. Utrumque in ejusdem Parisii historia reperias. Vide plura sis apud Watlium in *Plegius*, & *Replegiatus*.

Saisire est ex Gallico *saicir*; significat verò vel occupare, manum injicere, invadere; vel alteri possidendum tradere, dignitatem alteri firmare, ac stabilire. Ivo Carnotiēs Epist. CI. *Cujus reculas saisivit, quas apud quendam burgensem invenit*: Ac. epist. CXXI. *Et vinum domini Helduini cantoris in vico coriario saisi verunt.* Legas & apud Wilhelmum Malmesburiens. de gestis Pontificum Anglor. lib. I: *Rex ergo episcopatum saisivit.* Item Innocent. lib. III. epist. VIII, quæ est ad Archiepiscopum Senonensem, ejusq; suffraganeos: *Rem*, inquit, *agi præcepit, non sui moris, sed nec etiam sui juris, etiam saisiri facientes regalia.* Ac postea: *Quod alia, quàm regalia, saisiri non fecerat.* Est & Matthæi Parisii ad CIↃCCLXI. *Omnes reditus clericorum saisiat in manum meam.* Ac, ante pluscula, apud eund. legas: *Propter factam recognitionem, saisinam non amittat, quo priùs fuerat saisitus de civitate, vel castello, vel burgo, vel dominico manerio Regis.* Ubi & à verbo *saisiendi* derivatum *saisina* nomen videmus. Pro quo & *saisina* legas in Vita Roberti, duodevigesimi abbatis S. Albani. *Hanc donationem, & seisinam, multi viderunt, & audierunt.* Nempe ut Galli *seisne*. Ab eadem origine sunt quædam composita. Ut *resaisire* apud Anselmum Cantuariensem archiepiscopum, epist. ad Henricum Anglorum Regem †. *Dissaisare*, & *dissaisire*, pro bonis deturbare, vel possessione suâ exuere: quod in jure feudali *devestire*. Rogerus Hoveden in Ricard. I, ann. CIↃCXCIV: *Dissaisiaverunt eum* (Archiepiscopum) *de omnibus maneriis suis, excepto*, &c. Ac ibidem: *Deinde fecerunt Canonicos introduci in stallos suos, de quibus Archiepiscopus eos dissaisierat.* Habes & Constitutionum Neapolitan. lib. III. tit. XIV. leg. II: *Si non præstiterit, ter submonita, per dominum poterit dissaisiri.* Et Tit. XVII: *Dominus potest de eo, quod tenet ab ipso, ipsum per exquardium dissaisire.* Ab hoc verbo est *dissaisina*, pro privatione possessionis, vel dignitatis. Legas in iisdem Neapolitanis, sive Siculis Constit. lib. III. Tit. XXXII. Vide & *saisire* lib. IV. cap. XXIII, & quæ de *saisiare* sequentib. inde libris dicemus.

† *Lib 3. epist. 109. Coloniensis edit. ann. 1612. pag. 142: ubi editum:* De Archiepiscopatu meo me resarcivistis. *Sed legendū*, resaicivistis.

Scarire est constituere, designare. Carolus Calvus tit. XXXIX, apud Carisiacum, cap. IV: *Ut fidelitatem nobis promittant; sicut tunc scarivimus, & scriptam Comitibus nostris dedimus.* Suspicor esse à *scara*, signi-

ficante turbam sive populum: qua de significatione dictum cap. XVII. Ita *scarire* propriè sit promulgare, publicè edicere. Forsasse etiam *scarrire* dixerint pro jungere scaræ, hoc est, turbæ militari, vel instruere scarâ ejusmodi. Saltem *scaritus* idem valet ac scaræ alicui militari adscriptus, vel etiam militari scarâ instructus. Fredegarius, vel quisquis ille, qui Pipini Regis gesta conscripsit: *Rex Pipinus in quatuor partes Comites scaritos, & leudes suos, ad perquirendum Waiferium, misit.* Ludovicus Pius Constitut. in Synodo Ticinensi, anno IↃCCCLV: *Cùm ad nostrum quislibet nostrorum fidelium properat obsequium, tam eundo, quàm redeundo, gradiatur pacificè, &, ni generalis utilitas, cum scaritis veniat in statutis.* Ubi post *generalis*, videtur deesse *obstet*, vel simile. Sequitur deinde, providēdum, ne scariti ea inferant damna, quæ milites solent. Latiùs verò extensa est *scaritis* significatio ad omnes, qui alicui jungerentur corpori, etsi id non foret militare. Carolus Calvus tit. XLIII, apud Carisiacum, cap XVII: *Vnus eorum, qui cum eo scariti sunt, causas teneat.* Etiam *exscaritus* legas in capitulis Karoli M. ineditis: unde à Sirmondo† citatur: *Vt medio mense Augusti cum exscaritis hominibus ad nos esse debeant. Exscariti* verò tum universè dicuntur, de quocunque collegio, vel societate, exemti; tum particulatim, exauctorati, è militum numero expuncti.

† *Ad Caroli Calvi tit.* 43.

Sio, pro *vicjo*, sed de pueris, credo à sono factum: quod si fuerit, barbarum quidem erit, nec tamen à voce barbara: de quali origine nunc agimus. Gloss. Ph lox. *Siat, vęĝ, ivi βęiφus* Similiter à sono Belgicum schicken, quod itidem notat meiere.

Tallare, vide *Tallia*, cap. XVIII.

Tangano in Glossario exponitur, *adjuro, interpello.* Lex Salica tit. LX. §. 1: *Tunc dicit ille, qui causam requirit: EGO VOS tangano, usque dum inter me, & contra causatorem meum, legem judicetis.* Item LL. Ripuariæ tit. LV: *Tunc ille, in quem sententiam contrariam dixerint, dicat: EGO VOS tangano, ut mihi legem dicatis.* Item tit. LVIII. §. XIX. *Hoc constituimus, ut hominem Ripuum Romanum, vel tabularium, interpellatum in judicio non tanganet, & nec alsacia requirat.* Etiam *tangano* in auferendi casu legas, quasi à recto *tanganus*, vel *tanganum*. LL. Ripuariæ tit. XXX. §. 1: *Dominus in judicio pro eo (servo) interrogatus respondeat, & sine tangano loquatur, & dicat: EGO ignoro, utrùm servus meus culpabilis, an innocens, de hoc exstiterit. Propter eum**, *secundum Legem Ripuariam, super* XIV *nobiles ad ignem repræsento.* Similiter tit. LIX. §. VIII: *Dum interpellatur, respondeat ad interrogationes, & sine tan-*

* *Clarius, & Latinè magis, dixeris*: Propter id: *vel* Propterea eum.

zangano loquatur ; & dicat, Non malo ordine, sed per testamentum hoc teneo.

Thingare quid significet, in *Thinx* diximus cap. XVIII.

Trufare, vel *truffare*, quid sit, exposui cap. XVIII. in *Trupha*.

CAP. XXVI.

De coeptis à vocali V, vel consonâ VV. Warantizare, *obstringere se ad alterum auctoritate suâ tuendum. Vbi & de* vvarando, *seu* vvaranto. Werrire, *ciere seditionem, vel bellum movere.*

SUpersunt è verbis origine barbaris, quibus initium est à quincta vocali, & consonis sequentibus.

Vtlagare, proscribere, in exilium mittere. Vide, quæ adduximus cap. XIX.

VVarantizare dicitur major minorem defendens, ac securum reddens, ne ab adversariis opprimatur. Matthæus Parisius in Henrico III. ad an. CIↃCCLVII: *Erat namque natione VVallensis, & generosus, ac strennus : & quia, retroactis aliquot diebus, Regi adhaserat, VVallenses omnes terras, & possessiones suas, quas habuerat amplas, in cineres, quas rex vvarantizare nec voluit, nec potuit, redegerunt.* Legum Scoticarum opus (quod à primis verbis, *Quoniam attachiamenta* inscribitur) cap. LV, hujusmodi habet breve de Waranto: *Rex tali Vice-Comiti salutem. Mandamus & præcipimus vobis, quoniam justè compellatis talem ad vvarantizandum, juste & secundum leges B filio, & heredi quondam C, terram de E, cùm pertinentiis in tenemento de N, quam de eo se tenere clamat, hereditarie per chartam, secundùm tenorem dictæ chartæ, ne pro defectu vestro amplius inde justam querimoniam audiamus.* Eodem opere cap. LXXVIII, §. III, legas: *Rex debet ei excambium rationabile facere, vel ei dictam terram vvarantizare.* Gemma: *Varandizare*, waranden / beschermen. Ac ibidem ; *Varandia*, een beschermenisse/oft een warande. Vocabularium, ut nominant, quod Gemma inscribitur: *Varandizare*, beschermen. Ac ibidem: *Varandia*, een beschermenisse / beschuddenisse. Est à Germanico *vvaran*, hoc est, bewaren / servare; vel à weren/ sive beweren/ tueri, defensitare. Nempe quia rex, vel alius potentiâ pollens, eum tuetur, ac conservat, cui suam dignatur auctoritatem accommodare. Sic *VVarantum* dicitur breve regium, quo quis semper potest probare, id quod facit, facere regio jussu. Sanè viri principes quan-

quandoque fæda quædam mandant ministris, ac postea defugiunt auctoritatem; eóque, qui eorum jussa exsecuti, supplicio miserè pereunt. Sapiunt, qui priùs obtinuere manum principis: quia id breve verè est *vvarandum*, hoc est, 't geen bewaert/ quod conservat: sive 't geen beweert/ quod tuetur: à quorum alterutro etiam *vvarandum* dicitur. Nec solùm *vvaranaum* est in regio jussu; sed etiam concessu. Ut in potestate venandi attributâ, ac similibus. Matthæus Paris. in Henrico III. ad an. clocexxxii, de rationibus agens, quas exegit rex ab Huberto justitiario, inter cætera ait: *Item de libertatibus, quibus idem Hubertus usus est in terris sibi datis, & episcopatibus, & custodus, sine vvarranto, quæ pertinent ad dominum Regem. VVarantum* etiam est securitas à venditore præstita emtori, quò tranquillè aliquid possideat. Qua de significatione satis actum cap. xx, in *VVarentem*. Eâque à significatione *vvarantizare* dicitur vvarantus, sive venditor, quando se emptori obligat per acta Curiæ, aut chartam, aut contractûs instrumentum. Per hæc enim emtor probat, venditorem in se suscepisse vvarantiam, sive evictionem rei in judicio petitæ. In iis tamen, quæ gratis sunt donata, donatus non obstringitur ad evictionem præstandam, nisi speciatim promiserit.

VVarnire quid sit, liquet ex iis, quæ in *VVarnitus* vidimus cap. xx.

VVerpire quid significet, dictum nobis superiùs in *Gurpire*. Etiam adi sis Barthium lib. xlvi. Adversar. cap. xxiii.

VVerrire, turbas dare, arma inferre. Carolus Calvus Edicto synodi post reditum à Confluentibus*: *De ista die manante Karoli, & Ludovici Imperatoris filii, regnum illi non forconsilabo, neque vverribo†, si me Deus adjuvet, & ista sancta reliquiæ.* Est à *vverra*, pro bello; de quo dictum cap. xx.

*Edit. 27. §. 8.

† *Lego:* neque vverribo. Sic me Deus adjuvet.

VVisare, aut *guisare*, quid sit, ostendimus in *VVisa*, cap. eodem. De verbis vidimus.

CAP. XXVII.

De particulis origine ipsa barbaris. Vti est huz, *vel* huts, *pro foras.* Josum, *pro deorsum. Epilogus hujusce libri.*

INterdum verò & particulis peccatur, ortu ipso barbaris. Quale est *huz*, vel *huts*: quod planè Hebræum. Nam חוּץ, *huts*, foris, foras, extra. Legas in Vita Ludovici Pii ab eo, qui tum vixit, conscriptâ: *Quibus id agentibus, sicut plures mihi retulerunt, cõversa acies in sinistram par-*

*partem, indignando quodammodo, virtute quantâ potuit, dixit his: Huz, huz: quod significat foras, foras. Vnde paret, quia * malignum spiritum vidit: cujus societatem nec vivus, nec moriens, habere voluit.* Eadem legas apud Aimoinum lib. v. de Gestis Francorum cap. xix: nisi quòd apud eum *hutz, hutz*, scribatur.

* Quis. pro quòd. Sed possis etiam dicere, non tã spectrum conspexisse damoniacum quàm rejecisse ab animo cogitationes de peccatorum multitudine; quas moribundus diabolus aggravare nõ cessat, ut desperent de misericordia divina

Iosum, vel *jusum*, valet *deorsum*: ut clarè ostendit ἀντίθετος † illa apud Eckehardum Juniorem de casibus monasterij S. Galli cap. iv: *in ipso quoque* (antiphonario) *primus ille literas alphabeti significativas, notulas, quibus visum est, aut sursum, aut jusum, aut ante, aut retrò, assignari excogitavit.* Quæ etiam legas apud Ekkehardũ vita Notgeri. cap. ix, Ac Hispanis similiter, *metter de yuso.* Habes & in Legib. Alaman. Tit. xlv. *Pausare arma sua josum.* Etiam in naufragio trifariam discriminabant merces, & alia. Quædam dicebantur *flotson*; ut quæ in mari fluitarent, à Germanico flotten/ pro quo Gallis *flotter*, Belgis vloten/ Anglis flitte. Quædam verò *jetson*; quæ sidissent, fundumque petiissent: à quo *jetsom* καὶ συγκοπὴ *josum* esse factum videtur. Quædam *lagon*; quæ rejecta essent in litus, in quæ arena jacerent; à Saxonico lagan; quod Belgis liggen; quibus & laeg/ vel leeg/ quod in imò jacet, sive humile, ac depressum.

† Oppositio.

Habemus de nominibus, verbis, particulis, ortu ipso barbaris: quorum non minùs, quàm eorum, quæ barbara quidem sunt, sed à non barbaris promanarunt, magnam vim reperias in vitis Sanctorum, præsertim prout primitus scriptæ. Non sat bene de antiquitatis amantibus promeritus est Laurentius Surius Carthusianus, cùm earum stylum immutavit. Quamquam enim non ignoro, eò id fecisse, quò ab iis, qui palati essent delicatioris, avidiùs legerentur: impensiùs tamen probo doctissimi Bollandi institutum: qui, præterquam quòd multorum Vitas exhibet ineditas hactenus; id, in quo aliquantum peccârat Surius, in Sanctis primi mensis jam corrigere est aggressus, & de cæteris idem pollicetur. Sanè suo si stylo dentur, certiùs constabit de multis; ubi alioqui periculum sit, ne interpolator falsus fallat, quia malè sit assecutus mentem scriptoris. Et in id genus barbaris, mutuò sibi allucent facem, vitæ Sanctorum non interpolatæ, & alia aliorum scripta, qui pares sint, aut suppares. Nec periculum est, ne ob styli barbariem legantur minùs. Quin, ob fidem majorem, ea, sed cum judicio, versabunt magis, qui omnigenam historiam tam Ecclesiasticam, quàm civilem, amant; nec tam quærunt verborum folia, quàm rerum fructus.

quandoque fæda quædam mandant ministris, ac postea defugiunt auctoritatem; eóque, qui eorum jussa exsecuti, supplicio miserè pereunt. Sapiunt, qui priùs obtinuere manum principis: quia id breve verè est *vvarandum*, hoc est, 't geen bewaert/ quod conservat: sive 't geen beweert/ quod tuetur: à quorum alterutro etiam *vvarandum* dicitur. Nec solùm *vvaranaum* est in regio jussu; sed etiam concessu. Ut in potestate venandi attributâ, ac similibus. Matthæus Parisius in Henrico III. ad an. clocexxxii, de rationibus agens, quas exegit rex ab Huberto justitiario, inter cætera ait: *Item de libertatibus, quibus idem Hubertus usus est in terris sibi datis, & episcopatibus, & custodiis, sine vvarranto, quæ pertinent ad dominum Regem. VVarantum* etiam est securitas à venditore præstita emtori, quò tranquillè aliquid possideat. Qua de significatione satis actum cap. xx, in *VVarentem*. Eâque à significatione *vvarantizare* dicitur vvarantus, sive venditor, quando se emptori obligat per acta Curiæ, aut chartam, aut contractûs instrumentum. Per hæc enim emtor probat, venditorem in se suscepisse vvarantiam, sive evictionem rei in judicio petitæ. In iis tamen, quæ gratis sunt donata, donatus non obstringitur ad evictionem præstandam, nisi speciatim promiserit.

VVarnire quid sit, liquet ex iis, quæ in *VVarnitus* vidimus cap. xx.

VVerpire quid significet, dictum nobis superiùs in *Gurpire*. Etiam adi sis Barthium lib. xlvi. Adversar. cap. xxiii.

VVerrire, turbas dare, arma inferre. Carolus Calvus Edicto synodi post reditum à Confluentibus*: *De ista die mante Karoli, H Ludovici Imperatoris filii, regnum illis non forconsilsabo, neque vverribe†, si me Deus adjuvet, & ista sancta reliquia.* Est à *vverra*, pro bello; de quo dictum cap. xx.

VVisare, aut *guisare*, quid sit, ostendimus in *VVisa*, cap. eodem. De verbis vidimus.

* *Edict.* 27. §. 8.
† *Lego:* neque vverribo. Sic me Deus adjuvet.

CAP. XXVII.

De particulis origine ipsa barbaris. Vis est huz, *vel* huts, *pro foras.* Josum, *pro deorsum. Epilogus hujusce libri.*

INterdum verò & particulis peccatur, ortu ipso barbaris. Quale est *huz*, vel *huts*: quod planè Hebræum. Nam חוץ, *huts*, foris, foras, extra. Legas in Vita Ludovici Pii ab eo, qui tum vixit, conscriptâ: *Quibus id agentibus, sicut plures mihi retulerunt, cõversa acies in sinistram par-*

partem, indignando quodammodo, virtute quantâ potuit, dixit his: Hutz, hutz: quod significat foras, foras. Unde patet, quia * *malignum spiritum vidit: cujus societatem nec vivus, nec moriens, habere voluit.* Eadem legas apud Aimoinum lib. v. de Gestis Francorum cap. xix; nisi quòd apud eum *hutz, hutz*, scribatur.

Iosum, vel *jusum*, valet *deorsum*: ut clarè ostendit *διὰβολος* † illa apud Eckehardum Juniorem de casibus monasterij S. Galli cap. iv: *in ipso quoque* (antiphonario) *primus alle literas alphabeti significativas, notulas, quibus visum est, aut sursum, aut jusum, aut ante, aut retrò, assignari excogitavit.* Quæ etiam legas apud Ekkehardū vita Notgeri. cap. ix, Ac Hispani similiter, *metter de juso.* Habes & in Legib. Alaman. Tit. xlv. *Pausare arma sua josum.* Etiam in naufragio trifariam discriminabant merces, & alia. Quædam dicebantur *flotson*; ut quæ in mari fluitarent, à Germanico flotten/ pro quo Gallis *flotter*, Belgis vloten/ Anglis flitte. Quædam verò *jotson*; quæ sidissent, fundumque petiissent: à quo *jotsom καὶ ευγενῶς josum* esse factum videtur. Quædam *lagon*; quæ rejecta essent in litus, inque arena jacerent; à Saxonico lagan; quod Belgis liggen; quibus & laeg/ vel leeg/ quod in imò jacet, sive humile, ac depressum.

Habemus de nominibus, verbis, particulis, ortu ipso barbaris: quorum non minùs, quàm eorum, quæ barbara quidem sunt, sed à non barbaris promanarunt, magnam vim reperias in vitis Sanctorum, præsertim prout primitus scriptæ. Non sat bene de antiquitatis amantibus promeritus est Laurentius Surius Carthusianus, cùm earum stylum immutavit. Quamquam enim non ignoro, eò id feciisse, quò ab iis, qui palati essent delicatioris, avidiùs legerentur: impensiùs tamen probo doctissimi Bollandi institutum: qui, præterquam quòd multorum Vitas exhibet ineditas hactenus; id, in quo aliquantum peccârat Surius, in Sanctis primi mensis jam corrigere est aggressus, & de cæteris idem pollicetur. Sanè suo si stylo dentur, certiùs constabit de multis; ubi alioqui periculum sit, ne interpolator falsus fallat, quia malè sit assecutus mentem scriptoris. Et in id genus barbaris, mutuò sibi allucent facem, vitæ Sanctorum non interpolatæ, & alia aliorum scripta, qui pares sint, aut suppares. Nec periculum est, ne ob styli barbariem legantur minùs. Quin, ob fidem majorem, ea, sed cum judicio, versabunt magis, qui omnigenam historiam tam Ecclesiasticam, quàm civilem, amant; nec tam quærunt verborum folia, quàm rerum fructus.

* Quia, pro quòd. *Sed possis etiam dicere, non tã spectrum conspexisse daemoniacum quàm rejecisse ab animo cogitationes de peccatorum multitudine; quas moribundis diabolus aggravarenō cessat, ut desperent de misericordia divina*

† Oppositio.

GERARDI JOANNIS VOSSII

DE VITIIS SERMONIS, AC VARIIS GLOSSEMATIS,

LIBER III.

CAP. I.

TRANSITVR *ad secundi generis Latinobarbara, quæ, barbara licet ipsa, non tamen barbaræ sunt originis; sed Latinæ, vel Græcæ. In horum aliis quidem, quid significent, liquet; in aliis non item. in priori genere solum exponendum, quomodo veteres pro eo dixerint: in altero genuina significatio adstruenda ex origine vocabuli, ex scriptoribus, qui usurparint. De utroque junctim videndum: ac primò de Nominibus, & in his ante cetera de inchoatis à principe vocali: ex quibus ista adducimus.* Abocellus, *qui vix videt.* Abominabilis, *pro detestabilis.* Accidia, *pro acedia.* Acetosa, *pro rumex.* Accubita, *pro stibadii lectulo.* Acquisitio, *pro comparatione.* Acra, *pro agro.* Actionarii, *quibus res nostras agendas committimus.* Actinosus, *pro radians, sive splendens.* Additicius, *pro appositus.* Adjacentiæ, *loca vicina sub eodem domino.* Adoptatio, *pro adoptio: maleque alterum auctoritate Agellii defendi: & à quo Noctium Atticarum sint argumenta; à quo item Græcorum interpretatio.* Adsalitura, *invasio, atque insultus latrocinantium, ac similium.* Adversitas, *pro res adversæ.* Æra, *supputationis initium.* Affectuosus, *de eo, qui singulari est erga alium affectu.* Affictio, *assimulatio.* Affirmativa, *rectius ajentia; ut* negativa, *negantia.* Afflatio, *afflatus.* Agagora, *circumforaneus.* Agibilis, *res gerenda.* Agonia, *carnis, ac spiritus, in moribundo conflictus.* Alabrum, *vel* alibrum, *pro mulebri rhombo: unde* alabrare, *pro filar hombo glomerare.* Allevamentum, *lenimentum.* Allox, *vel* hallux, *pro allex.* Almitas, *pro sanctitas.* Altaragium, *oblatio in altari.* Alternitas, *pro alterna vice.* Ambigena, *pro hermaphrodito.* Amnenses, *qui fluvium accolunt.* Amphibalum, *vel potius* amphibolum, *amictûs genus.* Animalculum, *pro bestiola, vel homullo.* Anitergium, *quo anus tergetur.* Antemurale, *propugnaculum ante muros.* Anterior, *pro prior.* Antiphonarium, *antiphonarum codex.* Aplaria, *cochlearia; unde* aplarius. Aprocrisiarius, *legatus Ecclesiæ.* Apostillus, *epistola dimissoria.* Apparentia, *pro specie, qua tale quid videtur, quale non est.* Appendicia; *pro eo quod alisunde dependet.* Appodiatus, *annexum.* Ap-

pun-

punctamenta, *pro actis conventis.* Aptitudo, *habilitas.* Aquagium, *locus unde aqua ducitur.* Arbusculosus, *arbusculis consitus.* Archipontifex, *& archipræsul, pro pontifex maximus, & summus præsul.* Archisterium, arcysterium, ascysterium, architerium, *pro asceterium, sive monasterium.* Arga, *pro inerti.* Argumentosus, *contentiosus.* Aripennis, *vel* aripennus, *certa agri mensura.* Armilausia, *vel* armelausa, *vestis armos, sive scapulas, contegens.* Arrestum, *sententia Curiæ: unde* arrestare, *decernere.* Arsus, *pro usto, vel tosto.* Articula, *pro articulus.* Artigraphus, *pro artis scriptore, vox hybrida, quales etiam* dextrocherium, chrysoclavus, holoverum. Artilleria, *machinæ bellicæ.* Artista, *artium liberalium doctor.* Ascella, *pro axilla.* Assisa, *confessus.* Assuefactio, *consuetudo.* Astulæ, *pro assulæ.* Asylus, *pro asylum.* Auca, *anser.* Audibilis, *cadens sub auditum.* Audientialis, *per quem ad principis audientiam devenitur.* Augmentabilis, *augmenti capax.* Augmentator, *amplificator.* Auristrigia, *opus Phrygium aureis filis.*

NUnc ab iis, quæ originem barbaris debent gentibus, venio ad illa, ubi majores agnoscas Romanos, vel Græcos: ipsa tamen ignota sint illis, quos hodieq; pro norma, & amussi dictionis, esse habendos, elegantiorum nemo in dubium vocârit. Hæc duûm generum erunt. Quædam vulgò sunt in usu, atq; ab omnibus intelliguntur: in quibus propterea nó tam opus est apponere, quid significent, vel quis usurpet; quàm quomodo pro iis loquantur puri sermonis amatores; præ cæteris Tullius. Alia verò interpretationis egent; ut sine qua intelligi nequeant scriptores Latinobarbari, qui abavorum, & ante eos, claruere temporibus; aliqui etiam sex, septem, imò denis, & amplius, retro seculis. Utraq; hæc ita sociabo, ut. quemadmodum superiori libro in origine ipsâ barbaris faciebam, hîc etiam in ternas ea digeram classes; nominum, verborum, particularum. Ac ne in minutiis istiusmodi laborem mihi faciam molestiorem, nunc itidem literarum ordini insistam.

Abecedarius. De Præceptore, qui docet pueros Alphabetum. Etiam de puero elementario & rei literariæ tyrunculo. Novatum, ut Græcum ἀλφαβητικός.

Abocellus senex, pro eo, qui penè oculis captus, semicæcus: apud Petrum Blesensem Serm. XVIII, & XLIII. Ut *amens*, quasi sine mente; sic *abocellus*, quasi sine oculis.

Abominabilis, pro *detestabilis* vel *detestandus.* Hieronym. tamen ad Jerem. XXII. 31. vocab. שריר *gnhariri* à Symmacho Græcè ait exponi eâ voce, quæ Latinis *abominabilem* signat.

Accidia Scholasticis frequens, pro *acedia*; ut Cassianus vocat lib. quinto de institutis cœnobiorum cap. 1; ubi exponitur, *anxietas, sive tædium cordis*. Usi LXII. interpretes Psalm. CXVIII, 28: Ἐνύσταξεν ἡ ψυχή μου ἀπ' ἀκηδίας: quod vetus interpres reddit, *Dormitavit anima mea præ tædio*. Quod *accidia* dicant, ex eo est, quòd vocalis E, ut I, pronunciari soleat: quomodo & *eleison* dicunt pro *eleëson*, cùm Græcè sit ἐλέησον. Multa de acedia differit Thomas in secundâ secundæ, quæst. XXXV; ut scholasticorum alios mittam. Hinc *accidari*, de quo in verbis libro proximo. Testimonia Isidori, Papiæ, Balbi, Hugutionis habet Meibomius Not. ad Herlingsbergam Roslæ p. 43.

Acetosa à grato acore vulgo nuncupatur, quæ Græcis ὀξαλὶς, *rumex* Latinis. Sed in plantarum nominibus crebrò βαρβαρίζουσι: ut dictum lib. I. cap. XXVIII.

Accubita, vox ignota antiquis: sed res etiam nova. Nam cùm veteres, accumbentes mensæ, tribus lectis uterentur, quæ quadratam efficerent figuram: postquam sigma sive stibadium est repertum, etiam lectulum, in quo accumberent, σιγμοειδῆ sive semicircularem esse, necesse fuit. Usi eâ voce Lampridius in Heliogabalo, & vetus interpres Juvenalis sat. V, vers. XVII. Verba hujus: *Antiqui stibadia non habebant, sed stratis tribus lectis epulabantur; unde tricliniun sterni dicitur*. Plura de eo Salmasius ad Lampridium.

Acquisitio an veteres dixerint, ambigo. Sanè pro eo *comparatio* lego apud optimos scriptores. In glossis tamē est: *Acquisitio*, κτῆσις. Etiā de plurium rivorū collectione usurpatur apud Frontinū de Aquæd.

Acra est ab Saxonico *acker*; uti hoc à Latino *ager*, id ab ἀγρὸς. Nec tamen simpliciter agrum notat; sed certam agri mensuram, quomodo Latini *jugerum* dicunt. Crebra est vox in Regum, & aliorum Donationibus: ut ex Ingulpho, & aliis, videmus. Sigebertus in Chronico ad an. CIↃCCI: *Rogerius Torel, miles illustris Vulcacinensis territorii, dedit Ecclesiæ Gemeticensi in perpetuam eleemosynam apud Gisenneas* XVI, *& dimidiam*, acras *terræ arabilis, &* VII *acras nemoris, in manu Walteri archiepiscopi reddidit*. Usus & Matthæus Parisius; sed frustra in prima editione quæras; nam editor ubiq; expunxit; proq; ea *jugerum* reposuit. At in editione clarissimi Watsii, viri cum aliis, tum editione hujus scriptoris, optimè de Historia meriti, *acra* suis restitutum locis. † Pag. 270. Walsingamus in Richardo II†: *Nulla acra terræ in Comitatibus prædictis, quæ in bondagio vel servitio, tenēs alterius, quam ad quatuor denarios, haberetur*. Plura qui cupit, Henrici Speelmanni Glossarium adeat.

Actio-

Actionarii, actionibus præpositi. Leges Longob. lib. I. Tit. IX. Leg. XXVIII. Usus & Petrus Diaconus, monachus Casinensis. Gloss. vett. *Actionarii, qui res nostras agunt.* Et particulatim magis Glossæ aliæ: *Actionarii, Comites, actiones, & jura perquirentes.* Verbum *Actionare*, in jus vocare, postulare, lite involvere. Edvvardus Rex Angliæ apud W. Thorn in Chronico col. 2135. *Ne Abbas & Conventus ex hujusmodi perceptione onerari inquietari vel* actionari *a quocunque valeant.* Convenit *actionner* Gallico idiomate.

Actinosa Ecclesia, pro radiis pietatis resplendens, ab ἀκτὶς, *radius.* Sic locutus B. Ambrosius de interpellatione David.

Additivus, pro *additus, appositus*, per vulgatum quidem: sed auctorem idoneum requiro.

Adjacentias dixere loca vicina, eidem domino parêtia. Ludovicus Rex Pii filius, Caroli M. nepos: *Curtem nostram Turegum in Ducatu Alemannico in pago Durgangensi, cum omnibus adjacentiis.* Habes apud Simlerũ in Helvetia l. I. p. 4. Nempe *adjacentia*, singulari, pro plurali: quomodo & *pertinẽtiam* dixere. Ita Sigebertus ad an. 1100: *In hominibus, & oblationibus, & reditibus, sive pertinentiis.* Vid. infr. *Pertinentia.*

Adjectivus quis sit, inferiùs in *Jactivus* exponam.

Adoptatio, pro *adoptio*, usurpant nonnulli: ac se tuentur illo Agellii lib. V. cap. XIX: *Quod per prætorem fit, adoptatio dicitur: quod per populum, arrogatio.* Sed planè puto legendũ, *adoptio.* Sic n. ab *adoptando* veteres εὐφωνίας maluere; quomodo iidem ab *auctionando*, h. e. publicè sua bona vendendo, non *auctionatio* dixere, sed *auctio.* De Agellii loco firmat, quòd argumentum ab ipso sic concipiatur: *Quid sit adoptio, quid item sit arrogatio.* Noli enim putare, argumẽta aliunde esse, quàm ab ipso Agellio: qui operi suo præmiserat præfationem, & capitum argumenta. Nunc præfatio, sed ἀκέφαλον*, pars facta ultimi capitis; argumenta autem suo cuiq; capiti præmissa. Atque hoc observatum etiam Ptolomæo Flavio, Observat. cap. XCV. Nempe penè simile est, ac Plinio placitum: cui præfatio, & index scriptorum, unde sua hausit, primum constituunt librum. Græcorum verò apud Agellium interpretatio, non ab Agellio est; sed Theodoro Gaza: uti inter alios monitũ Andreæ Alciato Annotationibus in Posteriores Codicis libros†.

* *Capite sive initio carens.*

† *Pag. 575. edit. Lugdun.*

Adsalitura barbarum, pro quo veteres *adsultus.* Sed *adsaltura* est magis speciale. Juramentũ Franci hominis in Constit. Car. Calvi tit. XII. apud Sylvacum c. XIII: *Ego illi adsaltiuram, illud malum, quod schach vocant, vel teoscam, nõ faciam; nec, ut alius faciat, consentiã.* Similiter in

frumento Centenarii, quod proximè subditur. Nempe *adsalitura* dicitur de adsultu raptorũ, latronúq;, ex insidiis homines invadẽtium.

Adversitas displicet: Tullius pro eo *res adversæ*, vel *turbidæ*, aut *gravis fortuna*.

Æra, pro quo & *era*, numerum significat, dicitur pro epocha, sive suppurationis initio. In Gothicarum, ac Hispanicarum rerum scriptoribus, plurimisque Conciliis, est crebrum: atque ab eo tempore inchoat, quo Hispani, jussu Augusti, recepere formam anni Juliani: quod factum XXXVIII annis ante natum Jesum Christum, ex vulgari æra Christi: ita ut, duodequadraginta annis demtis de æra Hispanica, habeamus annos Christi: additis totidẽ ad æram Christi, habeamus æram Hispanicam. De vocabuli origine disserimus in Originũ libris.

Affectuosus, is, qui magno erga aliquẽ affectu. Gloss. Mss: *Affectuosus*, συμπαθὴς. Unde *affectuosius*, apud Petrum de Vineis l. III. epist. III, & Arnoldũ Lexovien sem ep. ad Alexandrũ Papam. *Affectuosissimè*, h.e. maximo cum affectu, apud Abbatem Bonæ Vallis in vita S. Bernardi.

Affictio, pro assimulatione, apud Nithardum invenio.

Affirmativa, & *negativa*, vulgaria sunt Dialecticis. Sed cur non potius cum veteribus *ajentia*, & *negantia*, dicamus? Nec tamen magnopere de his contendero; quando hæc Cati sunt L. CCXXXVII. Tit. de verborum significationibus: *Duobus negativis verbis, quasi permittat lex magis, quam prohibuit.*

Afflatio ajunt, pro eo, quod Tullio *afflatus divinus*, *vaticinatio*; generatim etiam *motus*.

Agagora, pro circitore, seu circumforaneo, Henrico Monacho de vita Germani lib. VI. Nempe ab ἀγορὰ, *forum*.

Agibilis displicet, pro res gerunda. Quomodo Tullius*, *Senectus avocat à rebus gerendis.* * Lib. de Senect.

Agonia, pro certamine, quod moribundi certant, à Græco ἀγὼν, quod est certamen. Cæsarius lib. VI. Mirac. cap. XVII: *Posito eo in agonia, diabolus adfuit.* Similiter lib. VII. cap. LIII: *In ipsa agonia videre capit.* Similiter *agonizare*, de jamjam animam acturis. Idem lib. I. Mirac. cap. XXXV, & lib. V. cap. VIII, & lib. VI. cap. XXXVI. Item Rogerus de Houeden Tom. II. Vitæ Henrici II.

Alabrum vulgò vocatur, quod aliter *rhombum* dicere solemus: muliebre videlicet instrumentũ, quo fila rotando glomerãtur. Belgis est haspel: unde *alabrare* haspelen. Habet quasi alas quasdã, ut, si origine Latinum est, sic ab *ala* dici videatur; veluti à *candela* est *candelabrum*.

Sal-

Saltem verisimilius hoc, quàm quod apud Isidorũ legas, qui *alibrum* nuncupat. Locus est lib. XXIX. Orig. cap. XXXIX: *Alibrum, quod in eo libremur fila, id est, solvantur.* Rem non obscurè describit: sed etymon eo minùs placet; quia non, uti *amitto*, ita *alibero*, dicatur.

Allevamenta quæ vocant, cum veteribus dixeris *lenimenta*.

Allox, pro *allex*, legas apud Althelmum episcopum lib. I. cap. XLII; ubi de S. Juliani, & sociorum martyrio: *Dum, liciis olei liquore delibutis, digitorum articulos, & palmarum pollices, obvolverent, simulque pedum alloces truciter adnecterent &c.* Collega vetus, clarissimus Meursius, mavult *allices*. Movit eum hoc Festi: *Allex*†, *pollex scandens proximum digitum: quòd velut insiluisse in alium** *videatur, quod Græcis ἅλλεται.* Ac similiter glossæ Isidori: *Allex, pollex in pede.* Sed veteres quidem *allex*; at posteriora secula *allox*, vel *allux*, vel *hallux*. Onomasticon: *Hallux, ἀντίχειρ.* Nihil igitur mutandum. Solùm illud in considerationem venit, quòd Festus strictiùs vocem *allicis* interpretetur, quàm Isidorus facit, vel Althelmus usurpat; ut qui generatim eo pedis pollicem intelligant; non eum duntaxat, qui digitum vicinum conscendat.

† *Alii codd.* Allus.
* *Mjus alterum.*

Almitas non memini me legere apud idoneos scriptores: *almities* priscos pro eo dixisse, colligo ex Festo Charisio, & Glossis. Alterum usurpat Paschasius Ratbertus in vita S. Adelardi † cap. IV. sect. XV: *Pulcra facie; sed fide, ac sanctitate, pulchrior: dives progenie; sed ditior almitate; quia propago erat natus de propagine cœli.* Incertus in vita Tillonis monachi, sive S. Hillonii, cognomento Pauli*, cap. III. sect. XXX: *Non contingat tibi hoc, Sacerdos sancte; neque nobis videre* (te morientem) *sed almitatem tuam Christus mundo adhuc conservet.* Hoc est, sanctitatem: nempe ab ea *almi* significatione, non quâ Ceres, Plauto etiam nutrix, alma dicitur; sed quâ Lucretio, & aliis, sic Venus nuncupatur. Nempe propriè *almus* est, qui alit: sed altori sanctus honos debetur; unde ἅγιος πνεύματος pro *sancto* sumitur.

† *In Vitis SS. ad 2. Jan. apud Bolland.*
* *In SS. Vitis ad 7. Jan. apud Boll.*

Alteragium, vel potiùs *altaragium*, numinorum, panum, vel alius rei, oblatio facta in altari; emolumentum sacerdoti proveniens ratione altaris; unde & nomen. Matthæus Parisius in vita Guilielmi, abbatis vigesimisecundi S. Albani: *Assignabatur sexta pars illius æstimationis in obventionibus alteragiorum.*

Alternitas eorum est, quæ alternâ gaudent vice. S. Gerardus, abbas Sylvæ-majoris, in vita S. Adalberti cap. VI. sect. XXIX †: *Unica fervens in eum amoris caritate, gaudebat; & dolebat, mutuâ animi alternitate.*

† *In vitis Sanctorum ad 2. Jan.*

Ambi-

Ambigenum, pro *androgyno*, sive *hermaphrodito*; quia *genitus* sic, ut *ambo* ei sexus insint. Petr. Blesensis ep. xc: *Ambigena non generant, teste Hippocrate**. *Quod igitur genitalia in mulo faciũt hoc sandalia in Abbate.* Abbati Guilielmo conatur persuadere, ut si Abbas permanere velit, Pontifici remittat episcopalia ornamenta, mitram, annulũ, sandalia.

* *Lib. 1. de ratione victus.*

Amnenses, amnis accolæ. Gloss. Mss: *Amnenses*, ἐμποτάμιοι.

Amphibalum, vel *amphibolum* potiùs, vestis laxæ genus, corpus undique ambientis, ἀπὸ τοῦ ἀμφιβάλλω, quod notat *circumjici, indui.* Usurpat Anonymus in vita S. Boniti, cujus temporibus vixit, cap. II. sect. IX†: *Lachrymari ei gratia in sacro non deerat officio, ita ut amphibali summitas, quâ caput tegebatur, ex profusione earum madida videretur.* Et cap. VII. sect. XXXV: *Dic Abbatissæ Didæ, ut partem amphibali mei, quo caput tegitur, secum retineat.* Usus similiter Gregorius Turonensis de gloria Confessorum cap. LIX.

† *In vitis Sanctorum ad 15. Jan. apud Bollandum.*

Animalculum videan dixerint classici scriptores. Malim cum his *bestiola*; vel, in ratione præditis, *homullus.*

Anistergium, vox non inscitè composita, veteribus tamen, ut arbitror, ignota. Utitur Petrus Damiani lib. I. epist. IX, quæ ad Nicolaum Papam II*: *Materias congerebat, quibus ad requisita naturæ necessaria fratribus anistergia ministrabat.* Similèq; *facistergium*; de quo cap. XII.

* *Pag. 33. edit. Paris. an. 1610.*

Antemurale propriè propugnaculum ante muros; impropriè, quod illud referat. Non puto, legi apud idoneos scriptores: nec tamen minùs sic dici potuit, quàm *antelucanus, antemeridianus, antepilanus.* Usurpat Frodoardus in Chronico†: *Quod circundantes Franci, vallum, quo pro antemurali cingebantur, irrumpunt.* Sæpius quoque utitur Matthæus Parisius: qui & Damiatam dicit* *clavem, & antemurale totius terræ Ægypti.*

† *Pag. 225.*

* *Ad ann. 1220.*

Anterior, pro *prior*, apud Priscianum† lego: sed nõ occurrit nunc mihi scriptor classicus, qui usurpet: nec adfert Priscianus; solùm dicit: *Ab eo, quod est, Ante, anterior, superlativum in usu non invenio.* Hactenus igitur suspectum.

† *Lib. 3 cap. 2 quod est de superlativo.*

Antiphonarium nesciunt vetustiores. Sed puto dici potuisse, ex quo ritus antiphonarum inductus est. Utitur Chronicon Casinense lib. II. cap. ult. Non dubium verò, quin ex Occidentis Ecclesiis prima antiphonas usurpârit Mediolanensis; idq; auctore B. Ambrosio; de quo id in vita ejus proditum à Paullino. Idemque postea proditum à Sigeberto in Chronicis, & Radulpho Propositi. XII. In Orientis Ecclesiis, quas secutus Ambrosius, prima prævit Antiochena; ubi

ubi is mos inductus à Diodoro, & Flaviano; ut a Theodoreto traditum: veriùs, ut arbitror, quàm qui à B. Ignatio hanc consuetudinem arcessunt. In his Walafridus Strabo de rebus Eccles. cap. xxv. & Sigebertus in Chronicis.

Apalare, & *applare*, censeo esse origine Latina; utcunque, nonnisi inclinante jam Latino sermone, invenias. Primus, quem usum reperiam, est Ausonius epist. xx:

Jam patinas implebo meas, ut parcior ille
Majorum mensis apalaria succus inundet.

Negat Vinetus, se intelligere, quid vocis sit *apalare*. Hermolaus Barbarus, lib. II. Corollariorum in Dioscoridem, pro *apalaria* reponebat *apuarum*. Turnebus in Adversariis priùs *ovularia* corrigebat: postea maluit *hapalaria*, quasi pertinuerit ad ova ἁπαλά, sive mollia. Primus Josephus Scaliger in Ausonianis Lectionibus vidit, rectum esse *apalaria*, vel *applaria*; ac *cochlearia* signari. Isidorus in Glossis: *Applar, cochlear.* Glossæ S. Germani: *Appia* (*appla* legendum) εἶδος σκεύους, ὡς παλάθιον. Unde *appla* videri possit obsoletum, ac olim poëtæ Bacuvio usurpatum. Ut ab *olla, ollar*, à κάλπη, *calpar*; sic ab *appla* vase, *applar*. Vel in glossario memorato *applar*, aut *aplar*, legendum. Hinc *apallarius*, h. e. *cochlearius*. Anastasius bibliothecarius in Sergii vitâ: *Posuit in absidâ basilicæ suprascripta super sedem apallariam argenteam.*

Apocrisiarius, vel *apocrisarius*, pro legato; ac proprie Ecclesiæ †: sed postea etiam ad principum legatos extensa est significatio. Constantini demum temporibus hæc legandi consuetudo in Ecclesia cœperit; si audimus Hincmarum epist. III. cap. XIII. Ut in re novâ non magnopere novo offendi vocabulo debeamus. Usi præterea Paulus Diaconus de gestis Longob. lib. III. cap. XIII. & lib. IV. c. XXX. Anastasius, & Abbo Floriacensis, in Pontificum Vitis. Otho Frisingensis, Ivo Carnotensis, aliique magno numero: è Græcis item Justinianus Novell. VI. Zonaras, Nicetas, &c. Apud Papiam est: *Apochrysarius, thesaurarius, vel legatus.* Nempe putavit, esse à χρυσὸς, aurum. Sed omnino ex eo accepit nomen, quòd illius esset ἀποκρίνεσθαι, sive ἀπόκρισιν ποιεῖσθαι, *responsum dare*. Itaque *responsales* vocat Hincmarus epistolâ antè memoratâ. Unde etiam discimus, palatium rexisse; dictumque Palatii custodem, vel capellanum; eundem, & Comitem Palatii, omnes causas tractâsse; etiam Ecclesiastica, Canonica, ac Monastica confecisse negotia.

† *Isidori Glossa in* Apocrisiarius.

Apostilius, epistola ἀπολυτικὴ, sive dimissoria; à voce *apostolus*; quo-

modo dimissoria epistola vocatur sæpius in Digestis. Matthæus Pari-
sius in Henrico III *: *Si quis ad nos* (h. e. Papam) *duxerit appellandum; causam appellationis in scriptis assignare deproperet; petat apostolos, quos ei præcipimus exhiberi.* Non dubiū, quin ab ἀποστέλλειν, quod est dimittere, veniat *apostolus*, & diminutivè *apostolus*. *Apostoli* vocem eâ significatione sæpius habemus in Digestis. Ac lib. XLIX. titulus VI. est, De libellis dimissoriis, qui *Apostoli* dicuntur: quomodo & in lege, quæ subjungitur, interpretatur Marcianus.

* Paginâ 678. edit. Londin.

Apparentia, pro specie, visione, visu, vulgare est; sed barbarum.

Appenditia, vel potiùs *appendicia*, habes in diplomate Childeberti Francorum Regis, apud Aimonium lib. II. cap. XX; item privilegio Caroli Simplicis apud eundem lib. V. cap. XLII; ac aliquoties in privilegio à Joanne Papa confirmato, apud Baldericum Cameracensis Chronici lib. I. cap. XXV: adhæc in diplomate Eugenii Papæ ad Heloisiam: *Quemadmodum vobis rationabiliter concessa sunt cum universis appendiciis.* Nihilo melius est, *appendentia*: quod usurpat Guilhelmus Heda: *Civitatem*, inquit, *una cum omnibus appendentiis, regali donatione concessit.* Veteres dixere *appendices*; vel, re majori nominatâ, subjiciebant, quæ sub ea comprehenderentur, sive quæ de ea dependérent.

Appodiatus propriè sit podio innixus: sed generatim sumitur pro appositus, applicatus, innixus. Legas in epistola Joannis Papæ in Chronico Bohemico Aulæ Regiæ cap. X: *Per summitatem cujusdam scalæ, brachio crucis appodiata.* Item cap. XXII: *Sedebam quietus Pragæ —— appodiatus lapideo pariete.*

Appunctamenta quæ vulgò dicuntur, ea Budæo in Forensibus dici placet *acta & conventa controversia*. Sic, pro illo, *sine appunctamento*, dicere jubet, *citra comperendinationem*: nempe ut primo certamine controversia decidatur.

Aptitudo vulgo, quæ *habilitas* Tullio. Prius istoc non arbitror apud idoneos scriptores reperiri.

Aquagium, locus unde aqua agitur. S. Gerardus, abbas Sylvæ-majoris, in vita S. Adelardi, abbatis Corbejensis, cap. IV: *Semper quippe, quasi aliquod aquagium, manabant ex eis* (oculis) *lachryma.* Diploma Hilsundis Comitissæ *: *Silvam ad porcos alendos cum omni jure, vvani. capio, teloneo, molendino, censu, pedagio, & aquagio in pratis*, &c.

* Apud Miræum in notis Belg. Eccles. pag. 133

Arbusculosus, σύρδενδρος, Gloss. Mss. Homero est δενδρήεις, δενδρώεις, πολύδενδρος. Latinè, *arboribus*, vel *arbusculis abundans, arboretum*, vel *arbustum*.

Archi-

Archipontifex legas in vita S. Ludgeri, prout ex Othelgrimo, Altfrido, Uffingo, & discipulo quodam Bernardi abbatis, est concinnata *, cap. XXI: *Quod cùm Hildebaldus, Coloniensis Archipontifex, qui viro sanctissimo amicissimus erat, percepisset.* Præterea est apud Galfridum Monemuthensem Histor. regum Britann. lib. IX. cap. XIII. item *archipræsul*, apud eundem lib. IX. cap. XII, & XIII, & lib. XI. cap. XII. ac Rogerum Hovedenum Annal. Tom. I. Sed cur non potiùs dicamus *pontifex maximus*, vel *summus pontifex*, aut *præsul*, vel hujusmodi quid. Nec similia, *archiepiscopus, archipresbyter, archimandrita*: quia in his non est hybrida illa compositio, cùm ex duobus Græcis conflentur. In *Archiducis* vocabulo usus rationem vicit; ut diximus lib. I. cap. XVI. Ubi & de *archiguberni*, & *archipherecita* vocabulis, vidimus.

* *Edita Colonix à Quentelio ann. 1515.*

Archisterium, ut Papias exponit, est monasterium. Græcum esse ait. Sed Græcè est ἀσκητήριον, quod propriè palæstra, sive locus, ubi se exercent. Inde corruptè *archisterium*. Ut apud anonymum in vita S. Deicolæ abbatis †, discipuli S. Columbani, cap. I. §. 1: *Gloriantur se sortiri Dominici gregis ductores in civitatibus muratis, & archisteriis episcopalibus, nec non in castellis turribus præmunitis.* Imò & similiter legitur apud Evagrium in vita Antonii Magni, quam ex S. Athanasio transtulit. Locus est cap. XIX: *Indices, qui ad interius archisterium, propter asperitatem itineris, ---- ire non poterant.* Quem ad locum * Bollandus similia quædam loca observat. Ut in vita S. Walpurgis: *Atrium S. arcisterii, & cœmeterium adjacens arcisterio.* Vita S. Wilibaldi: *Arcisteriale jugum.* Ac similiter Edgarus Rex Angliæ, in Sanctione de instaurato monasterio Wintoniæ † *Wintoniensis Ecclesia novi monasterii arcisterium, nostro Salvatori, ejusq; genitrici semper virgini Mariæ, & omnibus Apostolis, cum cæteris Sanctis dicatum, restauravi.* Paulus Langius in Chronico Citizensi ann. CIↃ CCCC LXIX. *Burchfeldense archisterium.* Imo & *arcysterium*, pro *asceterium*, legas apud S. Eulogium in epistola ad Willesindum, Pampelonensem episcopum: *ascysterium* pro eodem lib. I. Memorialis SS. item *architerium* in historia translationis S. Faustæ §. III: *Tantam erga ipsam architerium habebat* (Arnaldus) *devotionem, ut spondens voveret, se in eodem pro Christi amore comam capitis sui depositurum.* Quibus *archisterium* non improbatur, adferunt pro se istoc ex Glossario Cambredonensi Mso: *Archisterium, monasterium. Archisterium, principalis statio: sterion enim statio dicitur; archos, princeps.* Sed ineptum est ἔτυμον. Ἄρχος quidem *princeps*: sed στήριον non est Græcum: in μοναστήριον, & similibus, solùm vocis est productio.

† *Apud Bollandū in vita S. ad 18. Jan.*

* *In Vita SS. ad 17. Jan.*

Apud Selden. Notis ad Eadmeri pag. 155.

modo dimissoria epistola vocatur sæpius in Digestis. Matthæus Pari-
Paginâ 678. edit. Londin. sius in Henrico III *: *Si quis ad nos* (h.e. Papam) *duxerit appellandum; causam appellationis in scriptis assignare deproperet; petat apostellos, quos ei præcipimus exhiberi.* Non dubiũ, quin ab ἀπὸς ἴλλειν, quod est dimittere, veniat *apostolus*, & diminutivè *apostillus*. *Apostoli* vocem eâ significatione sæpius habemus in Digestis. Ac lib. XLIX. titulus VI. est, De libellis dimissoriis, qui *Apostoli* dicuntur: quomodo & in lege, quæ subjungitur, interpretatur Marcianus.

Apparentia, pro specie, visione, visu, vulgare est; sed barbarum.

Appendisia, vel potiùs *appendicia*, habes in diplomate Childeberti Francorum Regis, apud Aimonium lib. II. cap. XX; item privilegio Caroli Simplicis apud eundem lib. V. cap. XLII; ac aliquoties in privilegio à Joanne Papa confirmato, apud Baldericum Cameracensis Chronici lib. I. cap. XXV: adhæc in diplomate Eugenii Papæ ad Heloisiam: *Quemadmodum vobis rationabiliter concessa sunt cum universis appendiciis.* Nihilo melius est, *appendentia*: quod usurpat Guilhelmus Heda: *Civitatem*, inquit, *una cum omnibus appendentiis, regali donatione concessit.* Veteres dixere *appendices*; vel, re majori nominatâ, subjiciebant, quæ sub ea comprehenderentur, sive quæ de ea dependérent.

Appodiatus propriè sit podio innixus: sed generatim sumitur pro appositus, applicatus, innixus. Legas in epistola Joannis Papæ in Chronico Bohemico Aulæ Regiæ cap. X: *Per summitatem cujusdam scalæ, brachio crucis appodiata.* Item cap. XXII: *Sedebam quietus Pragæ —— appodiatus lapideo parieti.*

Appunctamenta quæ vulgò dicuntur, ea Budæo in Forensibus dici placet *acta & conventa controversia*. Sic, pro illo, *sine appunctamento*, dicere jubet, *citra comperendinationem*: nempe ut primo certamine controversia decidatur.

Aptitudo vulgo, quæ *habilitas* Tullio. Prius istoc non arbitror apud idoneos scriptores reperiri.

Aquagium, locus unde aqua agitur. S. Gerardus, abbas Sylvæ-majoris, in vita S. Adelardi, abbatis Corbejensis, cap. IV: *Semper quippe, quasi aliquod aquagium, manabant ex eis* (oculis) *lachrymæ.* Diploma
Apud Miræũ in notis Belg. Eccles. pag. 133 Hilsundis Comitissæ *: *Silvam ad porcos alendos cum omni jure, vvanicapio, teloneo, molendino, censu, pedagio, & aquagio in pratis*, &c.

Arbusculosus, σύνδενδρος, Gloss. Mss. Homero est δενδρήεις, δενδρώεις, πολύδενδρος. Latinè, *arboribus*, vel *arbusculis abundans, arboretum*, vel *arbustum*.

Archi-

Archipontifex legas in vita S. Ludgeri, prout ex Othelgrimo, Altfrido, Uffingo, & discipulo quodam Bernardi abbatis, est concinnata *, cap. XXI: *Quod cùm Hildebaldus, Colonienſis Archipontifex, quo viro ſanctiſſimo amiciſſimus erat, percepiſſet.* Præterea est apud Galfridum Monemuthensem Histor. regum Britann. lib. IX. cap. XIII. item *archipræſul*, apud eundem lib. IX. cap. XII, & XIII, & lib. X. cap. XII. ac Rogerum Hovedenum Annal. Tom. I. Sed cur non potiùs dicamus *pontifex maximus*, vel *ſummus pontifex*, aut *præſul*, vel hujusmodi quid. Nec similia, *archiepiſcopus*, *archipresbyter*, *archimandrita*: quia in his non est hybrida illa compositio, cùm ex duobus Græcis conflentur. In *Archiducis* vocabulo usus rationem vicit; ut diximus lib. I. cap. XVI. Ubi & de *archiguberno*, & *archipherecita* vocabulis, vidimus.

* Edita Coloniæ à Quentelio anno 1515.

Archiſterium, ut Papias exponit, est monasterium. Græcum esse ait. Sed Græcè est ἀσκητήριον, quod propriè palæstra, sive locus, ubi se exercent. Inde corruptè *archiſterium*. Ut apud anonymum in vita S. Deicolæ abbatis †, discipuli S. Columbani, cap. I. §. I: *Gloriantur ſe ſortiri Dominici gregis ductores in civitatibus muratis, & archiſteriis epiſcopalibus, nec non caſtellis turribus præmunitis.* Imò & similiter legitur apud Evagrium in vita Antonii Magni, quam ex S. Athanasio transtulit. Locus est cap. XIX: *Iudices, qui ad interius archiſterium, propter aſperitatem itineris, ---- ire non poterant.* Quem ad locum * Bollandus similia quædam loca observat. Ut in vita S. Walpurgis: *Atrium S. arciſteris, & cœmeterium adjacens arciſterio.* Vita S. Wilibaldi: *Arciſteriale jugum.* Ac similiter Edgarus Rex Angliæ, in Sanctione de instaurato monasterio Wintoniæ † *Wintonienſis Eccleſia novi monaſterii arciſterium, noſtro Salvatori, ejuſq; genitrici ſemper virgini Mariæ, & omnibus Apoſtolis, cum cæteris Sanctis dicatum, reſtauravi.* Paulus Langius in Chronico Citizensi ann. CIↃ CCCC LXIX. *Burchfeldenſe archiſterium.* Imo & *arcyſterium*, pro *aſceterium*, legas apud S. Eulogium in epistola ad Willesindum, Pampelonensem episcopum: *aſcyſterium* pro eodem lib. I. Memorialis SS. item *architerium* in historia translationis S. Faustæ §. III: *Tantam erga ipſam architerium habebat* (Arnaldus) *devotionem, ut ſpondens voveret, ſe in eodem pro Chriſti amore comam capitis ſui depoſiturum.* Quibus *archiſterium* non improbatur, adferunt pro se istoc ex Glossario Cambredonensi Mso: *Archiſterium, monaſterium. Archiſterium, principalis ſtatio: ſterion enim ſtatio dicitur; archos, princeps.* Sed ineptum est ἔτυμον. Ἀρχὸς quidem *princeps*: sed στήριον non est Græcum: in μοναστήριον, & similibus, solùm vocis est productio.

† Apud Bollandi in vitis SS. ad 28. Ian.

* In Vitis SS. ad 17. Ian.

Apud Selden. Notis ad Eadmeri pag. 155.

Arga, iners & inutilis, est quidem ex Germanico Arg: sed hoc ex Græco ἀργὸς, quod ex ἄεργος, piger, iners. Possis igitur referre, tum ad barbara originis barbaræ; tum ad illa non barbari ortus; prout vel † *Remotiorem.* ἔμμεσον †, vel ἄμεσον * ortum attendas. Usus Paullus Diaconus lib. I. * *Proximum.* de gestis Longobardorum cap. XXIV: *Quem dum interrogaret, quid de illis latrunculis factum esset, argaid ei (sic enim nomen habebat) eosdem fugisse respondit. Tunc ei Ferdulfus indignans, ita locutus est: Quando tu aliquid fortiter facere poteris, qui Argaid ab Arga nomen deductum habes?* Ac post aliqua: *Tum Argaid ita Ferdulfo dixit: Memento, Dux Ferdulfe, quòd me esse inertem, & inutilem, dixeris; & vulgari verbo Arga vocaveris.* LL. Longobardicæ lib. I. tit. V. qui est de conviciis, leg. I: *Si quis alium argam per furorem clamaverit, & negare non potuerit, & dixerit, quòd per furorem dixisset: tunc juratus dicat, quod eum argum non cognovisset.*

Argumentosus, pro eo, quod multiplex argumentum continet, jam Fabii ætate dicebatur: sed à vulgo solùm; ut ipse indicat lib. V. cap. X. At posterioribus seculis etiã *argumentosus* vocabatur, qui in aliis arguendis semper foret, sive homo contentiosus, &, ut Græci dicunt, φιλονεικίας. Luitprandus in Legatione suâ ad Nicephorum, Imperatorem Constan- † *Pag. 116. edit. Ingolstad. ann. 1600.* tinopolitanum †: *Nicephorum basileus, homo ταχυχειρ, id est, militia dedituus, palatium, ceu pestem, abhorret; & vocatur à nobis prope simultatis amator, atq; argumentosus; qui non pretio sibi gentes amicas, sed terrore, & gladio, sibi subditas facit.*

Aripennis, vel *aripennus*, est certa agri mensura; quæ Gallis hodie *arpent*. Gregorius Turonensis lib. V. cap. XXVIII: *Statutum fuerat, ut possessor de propria terra unam amphoram vini per aripennum redderet.* Incertus veterum formularum scriptor, qui in Bignonianâ editione Marculfo proximè subjicitur, formulâ sive cap. L: *Oppignoro tibi vineam, ------ quæ continet aripennos tantos.* Huic vocabulo inter barbara, origine Latina, locum dedimus, propter illud in scriptoribus agro- * *Pag. 229. edit. Turnebi-ana.* rum *: *Hunc Batici arapennem dicunt, ab arando scilicet.* Bæticum ait, & tamen ab origine Latinâ. In glossis vett *arpennium* exponitur πλέθρα. Hoc (ut quidem Scaliger censet, notis in Diras Valerii Catonis) sic dicitur, quasi *arvipennium*, ab *arvum*, & *pannere*, pro *pandere*: quomodo apud Plautum *dispennere* est à *dis*, & *pando*. Multùm tamen metuo, ne fallatur Scaliger. Nec enim Bætici id verbi finxissent à vocibus obsoletis. Uti neque Galli; quibus vocem *arapennis* tribuit Columella lib. V. cap. I. Fusiùs de hoc agimus in Originum libris.

Armi-

Armilausia, vel *armilausa*, pro thoracis genere, apud veterem Juvenalis interpretem sat. v. vers. CXLIII. ubi *viridem thoraca*, exponit *armilausiam prasinam*. Usus & Paulinus epist. III. *Cum praterea facie non minus, quàm armilausâ, ruberet*. Et epist. VII. *Sibi ergo ille habeat armilausam suam, & suas caligas*. Vox est composita, cujus prior pars *armus*. Nempe ex eo nomen, quòd armos, hoc est, scapulas, tegeret. Posterior pars obscurior est: quam tamen se reperisse censet Isidorus lib. XIX. Originum cap. XX. ubi sic scribit: *Armelausa vulgò, quod antè, & retro, divisa, atque aperta est, in armos tantùm clausa, quasi armiclausa, C literâ ablatâ*. In Glossis Isidori est: *Arnelaus, scapulare monachorum*. Ubi Salmasius † rectè correxit, *armilausa*. Quod verò *scapulare* interpretatur, satis firmat etymon ab armis, hoc est, scapulis; ut ἐπώμιδα liceat reddere. Extendebatur μέχρι τῶν γονάτων, *ad genua usque*: sicut est apud Mauritium in Strategicis, qui ἀρμιλάυσιον vocat; ut & Suidas in Ἀρμιλάυσιον.

† *Ad Trebellium Poll. pag.* 335.

Arrestum, pro ἄρεστὸν, h. e. placitum, sive sententia Curiæ, ab ἀρέσκειν. *placere*. Ergo pro, *Aresto Curiæ decretum*, rectius sit, *ita placuit Curiæ*. Frequens vox in Foro; uti & verbum inde formatum, *arrestare*; quod & usurpat Concilium Pisanum in Promot. Philippus IV. Galliarum R. III. edict. de non carc. deb. * Beka in vita Ottonis II. episcopi XXXIV. Malim pro eo decernere, scisscere: quandoque vadari; item, sub placito principis, vel curiæ detinere; detinere prætoriâ manu, injicere manum alicui vel bonis cum interdicto. Vide lib. IV. cap. I. Distinguit inter *Arrestum* & *Arestum*. Carolus Molinæus Com. in Consult. Paris. Part. 2. Tit. 2. §. 74. p. 20.

* *Pag.* 108.

Arsus, pro flagratus, vel etiam tostus: quo pacto utitur Plinius Valerianus lib. II. cap. IX.

Articula, pro *articulus*, est in Actis de S. Arcadio Martyre †: *Post tot martyria, quot divulsa compagum articula! quot resecta sunt membrorum fragmenta!*

† *Apud Bollandum in Vitis Sanct. ad* 12. *Ian. tom.* 1.

Artigraphus, ex Latino, & Græco, dicitur Servio, & Cassiodoro; qui vel voce planè Latinâ vocandus erat artis scriptor; vel planè Græcâ, τεχνικὸς aut τεχνόγραφος. Egimus de hoc pluribus lib. I. artis Grammat. cap. IV. Interea excusari hybrida hæc vox potest; quòd & bono ævo *epitogium*, & *epirhedium*, dixerint. Sed, inclinante Latinitate, multa ejusmodi irrepserunt: ut *dextrocherium*, apud Capitolinum in Maximinis duobus, & Trebellium Pollionem in XXX. Tyrannis: pro quo planè Latinè poterant *dextrale*, vel planè Græcè δεξιοχείριον. Sic *chrysoclavus*

Anastasio biblioth. cujus est, *vestis de chrysoclavo, vestes chrysoclavæ, tabulæ chrysoclavæ*. Poterat cum aliis planè dicere Latinè, *auriclavæ*, vel *auroclavatæ*. At omnino Græcum τὸ χρυσόπλουν. Eidem Anastasio crebrum *oloverum*, seu *holoverum*, ex ὅλος, totus, & *verus*, hoc est, purpureus: quomodo & Græcis κατ' ἐξοχὴν, ἁλικρινὲς χρῶμα, quod aliter κόκκινον, ut ex Hesychio constat. Qui *holoverum*, & *holosericum*, confundunt, abunde à Salmasio refelluntur, notis in Trebellium Poll. ubi primus docuit, *holoveras vestes* dictas esse sericas istas, quarum & trama, & subtemen, esset purpurei coloris: ut *olovera* vocatæ sint ad discrimen earum, quæ non ex omni parte texturæ forent veri, sive purpurei coloris.

Artilleriam vulgò voce Gallicâ nuncupant machinas bellicas. Propriè verò signat *arcualia*. Olim arcubus usi, nunc bombardis: ac postquam etiam hæ in aruum venêre locum, vetus tamen nomen retentum, quod Italis *artigliaria*, Gallis *artillerie*, T, & C, commutari, satis ostendit, quòd, T vocali sequente, vulgò in multis pronuncietur velut C: ut in tertia syllaba vocis *justitia*, & aliis sexcentis.

Artista, pro doctore artium liberalium. Mirum, id nec refugisse eruditissimum Jurisconsultum, Udalricum Zasium; idque eo in opere, quo juventutem imbuit eloquentiæ studio. Nam comment. in Ciceronis, vel potiùs Cornificii Rhetorica ad Herennium, sic scribit * *Et hoc etiam est in scholis Artistarum consultum.*

* Pag. 104. edit. Basil.

Ascella, pro *axilla*, apud Baldericum Noviomensem in Chronico Cameracensi lib. 1. cap. XI. *Fune ascellis supposito.* Item apud Cæsarium Heisterb. lib. V. cap. XXXIV. *Saccellum nummis refertum sub ascella portant.* Imò & reperias apud antiquiorem his Gregorium Turonensem, tum in Historia Franc. tum lib. de miraculis Martini, atque alios.

Assisa, vel *assisia*, cùm in aliis multis legere est; tum apud Matthæum Parisium, Rogerum Hoveden, Philippum IV. Gall. R. edict. III. de Off. in Constitut. Neapolit. Imp. Fridericus lib. 1. Constitut. Sicul. 41. *Quæ igitur ad ipsorum cognitionem pertineant, prædecessorum nostrorum assisis comprehensa, apertius definimus.* Propriè notat, quod Ciceroni est *consessus*, à Gallico *assis*; ut *estre assis*, sedere: *estre assis aupres du juge*, assidere in judicum collegio. Imò & *assis*, ab *assidere* factum videtur. Sumitur verò non modò pro Curia, vel Judicum consessu; sed etiam pro eorum decreto. Quin & alias habet significationes; quâ de re vide Spelmannum Watsium, Heraldum. 1 qq. XI. p. 90. & 91. ubi pro censu adscriptitiorum sumi docet. §. 3. Taborem. Racem. Crimin. p. 439.

Assue-

Assuefactio crebrum, etiam non ineruditis. Tullius pro eo *consuetudo, usus, exercitatio.*

Astula, pro *assula*; quomodo, ut Festus in *Fomites* ait, vocantur minutiæ, quæ excutiuntur, dum arbores cæduntur securibus. Belgis spaenderen. Hispanis, *astillas de madera.* Nempe *astillas* ἐξονομαστικῶς ἰκῶς ex *astulas*, quod corruptum ex *assulas*: unde *assulatim*, minutatim, quasi comminuendo in assulas. Eo Nævium, Plautumque, usos, Nonius ostendit. Hispanos verò *astillas* dicere, eo minùs mirandum, quòd jam temporibus Isidori, qui Hispanus erat, *astulam* pronunciarunt. Nam lib. XVII. Origin. cap. VI. *astulam* dici ait à tollendo, quasi *abstulam.* In plerisque editis, etiam Breulianâ, cum spiritu est *hastulam.* Sed *astula* est in Mssis nostris, & Venetâ editione an. CIↃ CCCC LXXXIII. Legas apud multò antiquiorem S. Paulinum, cujus illud lib. X. de Natali S. Felicis.

Quamq; aqua non poterat, vicit brevis astula flammam.

Et alibi idem non semel. Frequenter etiam hisce usi juniores. Ut Beda in vita S. Felicis, presbyteri Nolani Confessoris. §. XVI: *Sumtam de ligno Dominicæ crucis non grandem astulam misit in medium incendii furentis: statimque immensa illa volumina flammarum, quæ tantæ virorum manus, aquas spargendo, exstinguere nequiverat, ipse lignum addendo restinxit.* Vid. Joh Rhodius Emendat. ad Scribonium p. 323.

Asylus, apud aliquos, sed perperam, legas, pro *asylum*, ara perfugium.

Anca anserem notat, non quidem ab ἀγχὼ, hoc est *cervix*; ut glossographus Clemangis putavit; sed ex Græco ὁ χὴν. Quandoque enim articulus fit pars vocis: ut ex τὸ μέθυ est *temetum*; non quia *tentet mentem*, ut nugantur Grammatici. Diminutivo ejus usus Appulejus lib. IX. Milesi. *O bona ancella, & satis fœcunda.* Ac pro eo & *aucellum* in glossis invenio. Nempe jam sub Antoninis, quando Appulejus vixit, videntur dixisse *auca*; unde hodieque Italis *oca.* *Anca* vocabulum habes in vitis XXIII. Abbatum S. Albani, à Matthæo Parisiensi scriptis, & priori editioni ex Mssis à Guilhelmo Watsio Theologo additis: *Amisit* † VII *equos: in vaccis, ovibus, aucis, & gallinis, ad pretium X marcas.* Item usus Ægidius le-Brun, in Donatione Bellopratensi monasterio factâ anno CIↃCCLVI *: *Contuli etiam singulis annis decem ancas accipiendas in villa meâ prænominatâ.* Sic rescribendum; ubi à Miræo editum *ancas.*

† Pag 129.

* Apud Miræum in Notit. Eccles. Belg pag. 607.

Audibilis barbaris relinquamus. Latinum, *cadens sub auditum.*

Audientialis charta, apud Marculfum monachum titulus formularum est duodetrigesimus. Sic dicebatur, per quam aliquis ad Principis audientiam vocaretur.

Augmen-

Augmentabilis, pro quo Cicero de Finibus, *crescendi accessionem habens.*

Augmentator, pro amplificator, qui dicunt, videant, quem laudare ejus vocabuli possint auctorem.

Avisamentum, sententia, consilium, monitum, deliberatio, consideratio. Vox Gallis Nota *avisement*, & addita d *advisement*, sæpeque obvia, quam tractant in Glossariis Goldastus & Somnerus.

Aurifrigia crebrum est apud Anastasium bibliothecarium de vitis Pontificum, & Conradum Episcopum in Chronico Moguntino. Item legas in Chronico Laurishamensi de donis Henrici, abbatis XLV. *Cappa tres cum aurifrigiis, palla altaris cum aurifrigio* &c. Sic dicitur, quia fiat ex aureis filis, & opere Phrygio. Habes & apud Matthæum Parisiensem, in Henrico III ad an. CIↃCCXLVI † semel iterumque. Sed ibi *aurifrisia* scriptum corruptè; ut jam monitum doctissimo Guilhelmo Watsio in Glossario †.

† Pag. 705.

† Pag. 271.

CAP. II.

Acceditur ad cœpta à B litera. *Uti sunt*, balbuties *pro hæsitantia lingua.* Baptismum, *pro baptismus.* Barbator, *vel* barbitonsor, *pro tonsor.* Barbota, *seu, vel potius navigii genus.* Bardiaci, *pro bardaici.* Bestialis, *pro bestiarum proprius.* Benefactor, *pro bene merito.* Bibitio, *pro potatio.* Biberes, *pro vini scyphis.* Bibones, *muscæ.* Bidellus, *seu* budellus, *vel* bedellus, *aut* pedellus, *pro apparitore.* Bis-acutus, *pro bipenni, vel securi.* Boatus, *substantive, pro mugitu; vel adjectivè, pro laudato.* Bodinus, *pro botellus.* Bostar, *pro bubili.* Brocardica, *pro primis elementis.* Brolium, *vel* briolium, *βρεφοτρόφιον, sive vivarium.* Bubillus, *pro bubulus.* Buccellarius, *pro parasito, vel quem postea vasallum nominarunt.* Bursa *pro crumena.* Buxtula, *pyxis è buxo.* Byrsum, *pro corio.*

HAbemus de literarum principe: nunc transeo ad secundam.

Balbuties, etsi pervulgatum, haut dixero. Nec enim puto eo usos esse idoneos scriptores. Malim igitur cum Tullio, *hæsitantia lingua.*

Baptismum in recto non usurpem; sed *baptismus*, vel *baptisma.* Rufinus tamen in tralatione Pamphili Apologiæ pro Origene (nisi librarii hæc culpa) ait †: *Vt salutare baptismum non aliter, nisi Trinitatis cognominatione compleatur.*

† Pag. 879. edit. Basil. an. 1536.

Barbator barbarè, pro *tonsore*, est apud Petrum Blesensem epist. XIV. Sed nec Latinum, quod multis in usu, *barbitonsor.* Adeò ut nec refugerit perdoctus vir, Petrus Servius lib. de unguento armario †.

† Pag. 39.

Bar-

Barbota quid sit, & unde sit, quæritur. Planè censeo, esse navigii genus. Quod clarè ostendit hoc Matthæi Parisii ad an. cIↃccxix: *Targias * multas, & galeias, cum barbotis, & navibus aliis, Christicolæ rapuerunt.* Idem firmat, quòd unâ alterâque pòst paginâ legas: *Cum galeis, & barbotis armatis.* Nec multò ante locum utrumque est: *Cum barbotis, & uncis ferreis, navem diutiùs impugnarunt.* Quem locum operæ est conferre cum illo Godefridi, monachi S. Pantaleonis, in Annalibus *: *Cum barbolis, & uncis ferreis, impugnaverunt eam diutius, ignem Græcum, cum lapidibus, desuper dejicientes de turribus.* Ubi planè rescribendum *barbotis*; ut ex Parisiii verbis liquet postremò allatis. Summus vir Meursius credebat, rectum esse, prout in vulgatis Godefridi legitur Codd. *barbolus*: id esse teli genus, à barbæ similitudine sic vocatum. Atque inde venire *martiobarbulus*; de qua voce postea loquemur. Sed enim satius omnino est, unum Gregorii monachi locum ex pluribus Matthæi Parisii locis corrigi; quàm complures Parisii ex uno Gregorii immutari. Interea non repugnamus, quo minùs *barbota* dicantur, quia navium earum rostra ferrata barbam referrent. Sanè & *mentum* à barba Italis *barbotto*: quod ad *barbotam* proximè accedit. Et Anglis, teste Watsio, barbed/telum, vel sagitta ferro armata. Ut sic naves dixerint, quibus itidem rostra ferro armata.

* Clypæos, *ut dictum lib. 2. cap. 18.*

* *In Scriptoribus rerum Germanicarum à Marquardo Freherо editis pag. 288.*

Bardiaci cuculi perperam vocantur, qui dicendi sunt *bardaici*. Nam Græcè est βαρδαῖοι, vel Ptolemæo Ουαρδαῖοι. Bardæi, Illyridos populus fuere; quorum cuculi isti gestamen. Sic ab *Achæus*, *Achaicus*; ab ἀχαιὸς, ἀχαϊκὸς, ut τράπεζα ἀχαϊκὴ Dionysio Halic. lib. II. *archaici lecti* Horatio lib. I. ep. v. Addunt aliqui, à spondæus *spondaicus*: sed de isto aliter est. Nam Græcè est σπονδεῖος: * unde non *spondaicus* est, ut vulgò loquuntur; sed *spondiacus*. Quemadmodum dictum in libris de Arte Grammaticâ.

* *Spondeus pes*

Bastagarius, bajulus, gerulus. Munus ferendi necessaria ad exercitum vocant ſCti Bastagam. Est à Græco βαστάζω, *porto*; βάστα γμα, *gestamen*.

Bestialis, pro bestiis conveniens. Ut *bestialis sensus*, apud Petrum Blesensem epist. XVIII.

Benefactor alicujus Collegii, obtinet vulgò. Cum veteribus malo, *bene merens*, vel *bene meritus*.

Bibitio non dixeris, sed *potatio*.

Biberem, pro vini scypho, non refugit Everhelmus Abbas, in vita S. Popponis, Abbatis in cœnobio Arduennæ, *Stabulaus* dicto, cap. XIII,

§. LI. *Discedens inde, caritatis vestigia suis reliquit; singulisque per tricenos dies singulos dari biberes præcepit.* Romanis etiam veteribus *biber* nomen fuit, ex *bibere* factum, teste Charisio: quemadmodum pluribus dictum lib. I. de Analogia, sive III. de arte Grammatica, cap. XXVI. Nec sanè, quòd cervisiam Belgæ vocant bier, aliunde esse, existimandum. Solùm secundum Bextritum; ut alibi referimus.

Bibones, muscæ, Petro Blesensi, serm. XXIII. Nempe à bibendo, quia humorem amant.

Bidellus dicunt Itali; alii *bedellus*, vel *budellus*; ut Matthæus Parisius in Charta Joannis regis ad an. CIↃCCXV: *Nullus forestarius, vel budellus, faciat de cætero scotallum, vel colligat garbas, vel avenam, vel bladum.* Latè vox patet: præcipuè tribui solet ministris, sive officialibus alios citantibus, ut in jus veniant. Barbaræ esse originis, colligunt ex tam diversa scriptura: unde & de eo vidimus lib. II. cap. III. Sed hujus sit loci, si corruptæ sint voces memoratæ è *pedellus*: hoc verò fuerit à *pedo* viatorum, cujus loco etiam Academiarum bidelli Rectori sceptrum præferunt Lycei. Vel si sic dicatur, quòd alteri à *pedibus* sit, quasi *pedarius*. Eamopinionem secutus Joannes Nisæus in vita Xysti Betuleii †, de quo sic scribit: *Academiæ servivit munere, quod à pedibus soleat appellari.*

† *Præmittitur ex vita Latantii editioni cum Betuleii commentariis.*

Bis-acutus, pro bipenni, sive securi, vel ferramento, quod utrimque incîdat. Ut apud Euagrium in vita S. Antonii.† *Ut farculum sibi bis-acutum, cum frumento deferret.* Item in Frontonii vita *; ubi monachos legas *deferre ad eremum parva olerum semina, & bis-acutos, parvosque farculos.*

† Cap. 25.
* Cap. 1.

Boatus, pro *mugitu*, non dixere idonei Latinitatis auctores. Multò minùs usurpant pro inclyto: prout utitur Abbo de Obsid. Lutet. Qui nec *boare* refugit, pro laudibus extollere.

Bodinus vulgò, ex Gallico *boudin*, farcimine, quod *botulum* vocant Martialis, Festus, Tertullianus in Apologetico. Hujus est: *Inter tentamenta Christianorum botulos etiam sanguine distentos admovetis.* Imò nec dubium, quin Gallicum illud sit ex *botulus*, L in N conversò: ut ex λύμφαι, νύμφαι; ex *luscitiosus*, *nuscitiosus*, apud Festum; à σκίλος, Belgicum schenen. Pluribus de eo dicimus, cum de *botellus* videbimus, in falsò damnatis.

Bostar, pro bubili; ut Columella etiam vocat. Bostur, quasi boum stabulum, sive ubi boves stant; ut Græcis βύσ-ασις, vel βυσ-άσιον. Habes apud Isidorum in Glossis, Abbonem lib. I. de Obsidione Lutetiæ, Matthæum Parisium, in Hist. Henrici III. & Papiam.

Brevi-

Breve. Vox *Edictum* sonans, sive Pontificis, sive Regis, & *brevitate* voluntatem signans, Goldastus in Glossario deducit ex voce Germanica Brieff; nec dissentiunt alii.

Brocardica, quasi protarchica, hoc est, πρῶται ἀρχαὶ, prima principia: ut *Brocardica* Juris Azonis.

Brolium, vel *briolium*, pro vivario: vocabulum corruptum ex *perivolium*, hoc est, περιβόλαιον. Luitprandus in Legatione sua ad Nicephorum, Imperatorem Græcum: *Sed & idem Nicephorus in eâdem cœna me interrogavit; si * vos perivolia, id est, briolia, vel si in perivoliis onagros, vel cætera animalia, haberetis. Cui cùm vos brolia, & in broliis animalia, onagris exceptis, habere affirmarem: Ducam te, inquit, in nostrum perivolium; cujus magnitudinem, & onagros, id est, sylvestres asinos, te vidisse miraberis.*

* Si pro an, more ejus seculi.

Bubillus, pro bubulus: nempe quâ forma *ovillus* dicimus. *Bubillus* est apud Plinium Valerianum lib. III cap. XIV.

Buccellarius, à buccella; hoc à bucca: ut *buccellarius* sit, cui ab aliquo buccæ implentur buccellis; hoc est, cui ab alio præbetur cibus. Isidorus in Glossis: *Scurra, parasitus, buccellarius.* Sed accommodata vox ea vasallis, qui de aliena viverent mensa. Utuntur sic Leo, & Anthemius, Imperatores L. X. C. ad Legem Jul. de vi publica, Gregorius Turonensis lib. II. Histor. cap. VIII: item Leges Wisigothicæ lib. V. tit. III, leg. I. Quædam & de iis Turnebus Adversariorum lib. XXIV cap. XVI, & lib. XXVI. cap XV. Item Cujacus lib. II Feudorum tit. VII; Rigaltius, & Meursius in Lexicis ἑλληνικοβαρβάροις; Carolus Labbæus notis in veteres glossas verborum Juris. Unde adscribam hæc verba ex lib. IX. Basilic. tit. XVIII: Βυκελλάριοι λέγονται οἱ καθήμενοι στρατιῶται ἐν ᾗ τὸ Βύκκα εὐθύμαλος, ὅ ἐστιν ὁ ἄρτος, ἐκλήθησαν Βυκελλάριοι, οἱ τὸν ἄρτον τινὸς ἐσθίοντες ἐπ' αὐτῷ τούτῳ τῷ καθημένειν αὐτῷ. *Buccellarii dicuntur stationarii milites. Ex nomine autem bucca, quod est panis, vocantur buccellarii, panem alicujus edentes in hoc, ut morentur apud eum.* Inde Glossæ vett. *Adsetla, buccellarius.*

Bursa, pro crumena; ut Gallis, *bourse*, Belgis beurse vel borse, à Græco βύρσα: quod iis corium; unde origo fabulæ Græcanicæ de caussa, cur arx Karthadæ, sive Carthaginis magnæ, *Bursa* dicta sit: veram autem caussam adduximus lib. I. de Origine, & progressu Idololatriæ cap. XXXII. Pro *crumena* verò *bursa* vocabulo usi Petrus Blesensis epist. XVII, & LXXIV, Godefridus Calvus, Bituricensis Archiepisco-

pus, in vita S. Guilielmi Briocensis, Petrus de Vineis lib. v. epistol. XXIII, etiam Philippus IV Gall. Rex edicto de Off. *Bursa eburnea* apud Hincmarum legas epist. VIII cap. III. *Bursarius*, qui Episcopi bursam gestaret, apud Godofridum Calvum, loco ante memorato.

Buxtula, pyxis, capsa è buxo. Odo, abbas Glannafoliensis in Ecclesia Cenomanica, in Historia tanslationis S. Mauri, cap. IV: *Reliquiæ protomartyris Stephani, quæ à Bertulfo abbate, tempore Chlotarii Regis, juxta prædicti patris Mauri tumulum, ob ejus venerationem, in buxtula lignea reconditæ fuerant.* Ita Bollandus ex Mssis expressit. Alii, *buxcula*, vel *buxula*: Brulius *pyxide*. Et sanè *buxtula* idem notat. Nam *pyxis* propriè capsa è buxo; à Græco πυξὸς, quasi *buxis*: ut κατάχρησις sit, cùm auream, argenteam, ferream, pyxidem legimus *. Abunde de eo in Oratoriis Institutionibus † dixi. Similiter verò à *buxus*, *buxitula*, *buxtula*. Nisi malis cum nonnullis scribere *buxula*. Nempe ut à *buxus* sit *buxeus*, inde *buxeolus*: pro *buxeola* verò dixerint *buxula*.

* *Plin. lib. 18. cap. 11. Sueton. in Ner. cap. 12.*

† *Lib. 4. cap. 8. sect. 11.*

Byrsum, pro corio, ex Græco βύρσα, pellis, corium: de quo paullo antè in *Bursa* vidimus. Anonymus * de Miraculis S. Adelardi cap. V sect. XXVII: *In mundo pallio, postea in byrso cervino*, (reliquias S. Adelardi) *involverunt.*

* *In vitis SS. ad 2. Jan. apud Bollandum.*

CAP. III.

De incipientibus à C literâ, sequente vocali principe. Cacabata *olla, quâ cibum coquimus.* Calamaucum, *capitis tegmen, ad arcendum Solis æstum.* Calefactorium, *pro hypocausto: pro quo* & caldarium. Caliditas, *pro calore.* Caloratum, *pro calefactum.* Calvariola, *pro vasis genere.* Cambium, *pro collybo*; à cambio, *unde* concambire, & concambiare; *item* concambium. Caminatum, *quod habet caminum.* Campanile, & campanarium, *ubi suspenditur campana.* Cancellarius *primitus, qui à secretis*; & *ut paullatim ea dignitas creverit.* Cancerosus, *pro eo, qui cancro morbo, vel leprâ, laborat.* Candidatrices, *quæ candidiora reddunt lintea, Soli ea exponendo.* Canutus, *pro canu.* Cappa, capellus, capero, *capitis tegmina.* Capillatura, *pro capillitio.* Capitale, *pro cervicali.* Capitaneus, *pro centurione, vel ordinum ductore.* Capitiarius, *exactor tributi in capita impositi.* Capitulare, *pro collectione capitum, sive canonum, præcipuè de rebus Ecclesiasticis.* Cappa, *monachale capitis tegumentum.* Capsus, *pro parte basilicæ, vel*

corporis

corporis humani. Caragii, *characteres magici.* Caraxatura, *pro pictura, scripturâ, liturâ.* Carena, *quadraginta dierum pœnitentia.* Careta, *vel* carecta, *pro vehiculo.* Caristia, *pro annona caritate.* Carrada, *vel* carrata, *carri onus.* Carrago, *vallum militare ex carris extructum.* Carriagium, *pro farcinis carro impositis.* Carricatura, *servitium prabendi carrum ad vecturam.* Carrochium, *currus castrensis, in quo ergebatur vexillum pratorium: item grandis navis oneraria; qua &* carrucha, caruca, *vel* curuca. Carropera, *quasi carri opera: ut* manopera, *pro manuum opera; atq; ab hoc* manoperarii. Cartularius, *qui Imperatoris est à codicillis.* Caruca, *pro aratro: unde* carucata, *quantum terra uni aratro sufficit; &* carucagium, *tributum cuiq; aratro, sive terra eo subigenda, impositum.* Casale, *pro villa.* Casatus, *sive* cassatus, *is, qui Ecclesia beneficio villam obtinet.* Castellæ, *naves frumentum deferentes.* Castitia, *pro villa, quam Ecclesia possidet.* Castrensiani, *pro palatii ministris.* Castroniæ carnes, *pro vervecina.* Castularius, *præfectus arca publica.* Casubula, *pro sacro pallio.* Catabulum, *pro stabulo: ut* catabularii, *stabulo præfecti.* Catancus, *ex* capitancus, *factum; ac quàm latè* capitanei *vocabulum se extendat.* Catomus, *de supplicii genere, quo alienos in humeros sublati caderentur virgis.* Cavena, *monasterii locus ubi codices, vel vestes, adservarentur. Unde* cavenaria, *qua posticiarius præesset; & qui* posticiarii *fuerint.* Cavernum, *pro caverna; quomodo in genere iidem abeunt* sagus, lacernus, pandurus, graphius, metallus. Caussativus, *pro efficiente.*

NUnc dicam de iis nominibus, quæ initium capiunt à secundâ consonante.

Cacabata olla, à *cacabus.* Pelagius, Romanæ Ecclesiæ diaconus, in Vitis Patrum lib. v. libello xv. num. xv. *Appenderunt in collum meum cacabatas ollas, & ansas vasorum, & miserunt me circituram in vico illo per viam cadentes.* Verba sunt B. Macarii †. Vita autem ejus ex Græco Mso expressa sic habet: *Suspenderunt ad collum meum fictiles ollas, & ansas vasorum, & circumduxerunt in pago per vias, cadentes.* Ut *cacabatæ* ollæ videantur fictiles illæ, in quibus cibus coquitur. Sanè *cacabus* propriè, ubi cibum coquerent; teste Varrone in quarto de LL. videlicet ἀπὸ τῆς κάπης, à quo & καπηλεῖον, caupo, atque alia.

† *Apud Bol. land. in vit. SS. ad 15. Ian.*

Calamaucum capitis erat tegumentum, cassidem referens, sive galeam; à qua & ei nomen *galeri* datum. Isidorus in Glossis; *Galeros, calamaucos*

mancos. Beda de Tabernaculis lib. III. cap. VIII: *Super caput autem gestat pileum in modum parvuli calamauci, sive cassidis.* Corruptum ex Græco καμιλαύχιον: quomodo Græcis vocari, ex Malaxo, Achmete, & Grammaticis, Meursius in Glossario ostendit. Propterea & Musurus, sive quisquis Etymologici Magni auctor, putabat, nomen hoc esse, παρὰ τὸ ἐλαύνειν τὸ καῦμα, *quia ardorem pellat.* Nempe ut sic dicatur, quasi καυμελαύνιον. Verisimilius saltem hoc, quàm ut Græci à Latinis acceperint, quod voluit Suidas. Sic enim scribit: Καμιλαύχιον, Ῥωμαίων ἡ λέξις.

Calefactivum, pro quo *calorificum* Agellius lib. XVII. cap. VIII.

Calefactorium, pro hypocausto. Cæsarius lib. IV. cap. VII. *Iussit in calefactorio ignem fieri.* Videtur idem esse *caldarium*, quod apud eundem Cæsarium lib. IV. Miracul. cap. LXV; item antiquiorem hoc Gregorium Turonensem de Gloria Confessorum cap. XCVIII. En hujus verba: *Accensoque foco ponit caldariam ligneam super ignem, impletam aquâ cum oleribus; urgensque ignem, ita vehementer fervere coegit, ut putaretur ænea esse.* Sed & usæ Legg. Longobard. lib. I. tit. XXX. leg. I. Matthæus Parisius, & alii. Gloss. *Caldarius*, θερμοδότης.

Caliditas multis in usu pro calore. In quibus Cornelius Jansenius, Gandavensis Episcopus, Harmoniæ ac Historiæ Evangelicæ ca. XLVIII. quod est de muliere peccatrice, cui remissa peccata. Ubi ait *: *Charitas sit justificationis caussa formalis, sic in ea se habens, quomodo caliditas in calefactione. Caloratum* Plinio Valeriano, pro *calore praditum.*

* Pag. 369.

Calvariola, vascula, in glossario Puteani. Utitur & vetus Juvenalis interpres ad sat. v. 48. Vide autem, an non potiùs legendum sit *caldariolum*; ut sit à *caldarium*, hoc à *caldus*, pro *calidus.*

Cambium etsi sit à Latino *cambire*, hoc à Græco κάμπτειν; ipsum tamen nec Latinum est, nec Græcum; ut dictum pluribus lib. I. ca. XVIII. Habes apud Cæsarium lib. IV. Miracul. cap. I XVII. & Petrum de Vineis lib. III. epist. LXVI. Item in Legg. Longobard. lib. III. tit. VIII. leg. IV. Adhæc in Philippi III. Gall. Reg. edicto III. de Judæis, & usuris †, & Philippi IV. Gall. Reg. edicto de iisdem *. *Cambio*, unde venire diximus, etiam in Glossis Mssis exponitur ἀμείβομαι, in aliis διαλλάσσειν. Sed pro *cambire*, etiam *cambiare* legitur in Chronico Cistercienst †. Ac similiter *cambiasse*, semel, iterumque, est in lege Salicâ Tit. XXXIX: ubi & Tit. XLIX. qui de filtortis, habes *cambiaverint.* Dixere etiam *concambire*, permutare. Quod reperias Formularum Solemnium tit. XX: *Nec donare*,

† Pag. 216.
* Ibid.
† Pag. 66.

donare, nec alienare, nec concambire. Inde *concambium* apud Marculfum lib. II. Form. cap. XXIII: adhæc Legum Alamann. tit. XX. & Cæsarium lib. IV. Miracul. cap. LXVII. item Hedam ad Bekam Appendice. Etiam *concambiatus*, apud Baldericum in Chronico Cameracensi lib. III. cap. XLIX: *Ecclesiam à fratribus concambiatam.* Vide Goldasti Not. in Ekkeh. cap. XVI. p. 211.

Caminata dormitoria, numero singulo, apud Monachum Sangallensem. *Caminata*, camera, conclave arcuatum. *Caminatus* verò de cubili, habente caminum. Exempla dabit Goldastus Not. ad Ekkehard. cap. I. p. 184.

Campagi de voce inferiùs in *Gamba* dicam.

Campanile est turris, in qua suspenditur campana, Anastasio bibliothecario in Leone IV. & Cæsario lib. IV. Miracul. LXXXVI. & lib. IX. cap. VIII. item Turocio in Histor. Hungarica. Atque hoc vocabulum est in se barbarum. *Campana* verò, unde venit, non in se est barbarum, cùm *Campanus* vox sit planè Latina. *Campana* igitur solùm significationem habet novam; idq; jam à temporibus Paullini, Nolani episcopi. Latinos Græci sequuntur: unde & Balsamo καμπάνης vocem usurpat, agens de convocatione ad ædes sacras. Proque eâ & *campanum*, putæus, dixit Wallafridus Strabo de Miraculis S. Galli ca. X. & alibi. Pro *campanile*, etiam *campanarium* legas: quomodo appellat Leo Marsicanus lib. II. cap. I. *Campanarium hujus monasterii scanderet.* Ac similiter καμπαναρίον vocat Malaxus in Historia Patriarch. Itidem *Campanarius* vocabatur, cui campanæ cura, Cæsario lib. II. Miracul. cap. XII. & lib. V. cap. LVI. & lib. VII. cap. XXI. item lib. IX. cap. LXV.

Cancellarii nomen non arbitror apud quemquam inveniri antiquiorem Vopisco: qui in Carino usurpat. Vocabatur sic is, qui priùs *à secretis*, dictus: ut ait Hincmarus epist. III. cap. XVI. Nempe qui scriberet judicum literas, responsa, edicta. Primùm omnibus, ut nunc loquimur, notariis id nomen attributum. Postea præcipui id nomen factum peculiare. Itaque in veteribus ἀρχιγραμματεὺς exponitur. Vox non est à cancellando; quod putavere viri summi, Budæus, & Turnebus: sed quia intra cancellos consisteret; ut hodieque videmus, sæpius loca reticulis, vel cancellis, claudi, ubi scribæ agunt, & per quos ad judices fit admissio. Hinc Gloss. Basilic. Καγκελλάριοι, οἱ ἐν καγκέλλῳ ἱστάμενοι· hoc est, *qui intra cancellos consistunt.* Et Cassiodoro de iisdem, *à cancellis esse*, vel *cancellos agere*, lib. I. & II. Var. ac lib. II. instit. divin. & human. Et ait Erricus monachus lib. VI de vita S. Germani:

A can-

-- *A cancellis prisco de more minister.*

Cancellarii vocem habemus in Codice Theodosiano, lib. I. Tit. XVI. in Edicto Arcadii, & Theodosii Imper. *Periculum enim primatum officii Cancellarios, sub fide gestorum electos, judicibus applicari jubemus.* Habes & in Capit. Karoli M. lib. III. cap. XLIII. Item Legg. Ripuar. Tit. LIX. §. XI. Longobard. lib. II. Tit. XXXV. in Constit. Karoli Calvi, in Carisiaca, facta ann. IↃCCCLXI Præterea in vita Ausberti, & apud Ivonem Carnotensem epist. CLXXVI. nec non Eugenium Papam diplomate ad Heloissam, Sigebertum Gemblac. in Chron. ann. CIↃCXVIII. ubi de Joanne, qui in Papatu successit Paschali, cùm antea fuisset Romanæ Ecclesiæ cancellarius. Item Arnold. Hildesheimensem in Chronico Slavorum lib. IV. cap. XIX. *Cancellaria* verò, pro cancellarii officio ac dignitate, reperias in Constit. Neapolitanis lib. I. Tit. LI. Rolandi Dolensis epist. ad Lucium Papam, Concilio Pisano II*, & compluribus aliis in locis. De nomine & officio Cancellarii pluribus Limnæus Tom. I. Jur. publ. lib. III. cap. III. num. XII. seqq; Tom. IV. in Addit. & Notit. Franc. lib. II. cap. XV; Banckius in Tax. Cancell. Apostol. p. 255. seqq.

* Pag. 90.

*Canceros*ius, cancro morbo laborans: quo vocabulo etiam lepram complexi, quia & is morbus lepræ instar serpit. Vita S. Othonis lib. I. cap. XLIII †: *Habebat cognitos, & ex nominibus propriis notatos, omnes paralyticos, languidos, cancerosos, seu leprosos, de civitate suâ.*

† Edita Ingolstadii an. 1611

Candidatrices exponunt lotrices. Quid si illæ potiùs, quæ lintea Soli exponunt, ut sic candidiora fiant? Belgis Bleicsters / quæ à lotricibus diversæ. Sed possit nomen utrinque convenire: imò potuerint olim eædem utrumque exsequi. Usus Petrus Blesensis epist. XIV. Apud quem & *candidatio* leges serm. XXVII. Etsi ἀναλογίαν spectes, penè dixerim, non deterius esse, quàm *candidatus*.

Canutus, pro *canus*. Ekkehardus jun. (qui quadriennio ante annum obiit millesimum) in Casibus S. Galli cap. XVI: *O maturitatem vestram, & penè omnibus vobis sparsam canitiem! Abbatem vestrum inter tot canutos, qui sibi possit subrogari, invenire non potuisse?* Auctor miraculorum S. Godehardi: *Apparuit ei quidam canutâ facie.*

Capa, vel *cappa*, proprie capitis tegumentum; unde & nomen. Sed latiùs extensa significatio: fuitque non monachalis modò; sed etiam militum, aliorumque laicorum. Fusè de ea Warsius in Glossario ad Matthæum Parisium.

Ca-

Capellus, galerus, à capite sic dictus. Matthæus Paris. ad annum cIↃccxxxv: *Capellũ suum ex capite cum peplo demisit generosa Imperatrix.*

Caparo, capitis tegmen, quod vulgò *caputium*. Matthæus Parisius ad ann. cIↃccxxvii. in Regula fratrum minorum: *Postea concedant eis annos probationis: videlicet duas tunicas sine caputio, & cingulum, & braccas, & caparonem usque ad cingulum.* Hinc Gallicum *chaperon*, Belgicum Capproen.

Capillatura, pro capillis, sive, ut Appulejus vocat, capillitio. Ivo de adulter. hab. vir. aut mul. *Impudicus autem habitus in viris est inordinata, ac superflua capillatura.*

Capitale, pro cervicali, sive pulvino, qui capiti, ac cervici, subjicitur. Hooft-kussen/ Hooft-polutwe; imò & Hooftbolinck/ quasi dicas *farcimen capitis*; quia ut farcimen esculentis, ita cervical plumis farciatur. Usus sic *capitalis* voce Cæsarius lib. iv. Miracul. cap. xxvi: *Capitale ejus vertit, & mollificavit, vestes excussit, calceamenta circa lectum composuit.* Aliâ significatione sensum adjectivo *capitale*, idem quod *præcipuum, magnum, arduum.* Ekkeh. jun. de Cas. S. Galli cap. xvi: *Nihil capitale absq; ejus nutu faciat.* Idem mox repetit. Convenit nostrum: Haupt-sachlich.

Capitaneus, is qui pro capite est; estque vel *minor*, ut centurio; vel *major*, ut ordinum ductor, quales sunt capitanei generales, barones regni, atque alii Utuntur eâ voce Hincmarus epist. iii. cap. xxvii. Baldericus in Chronico Camerac. lib. iii. cap. xxxviii. Petrus de Vineis lib. iii. epist. xii. Constitutiones Neapolitanæ lib. i. Tit. xl. Beka in vita Friderici II. episcopi xliii. Ludovicus IX. Gall. Rex de Sentent. Arest. * Concilium Pisanum, ii. in Promotionibus †, Joannes à Leidis lib. i. cap. vii. &c. Videtur autem & pro *judice*, sive *causarum arbitro*, sumi. Imperator Fredericus II. apud Matthæum Parisium in ann. cIↃccxliv: *Statuet Dominus Imperator* Capitaneum aliquem *de Prælatis Italiæ*; *sub cujus solius examine litigabitur, usq; ad beneplacitum Domini Papæ.*

* Pag. 198.
† Pag. 174. ed. Paris. an. 1613

Capitiarius dicitur, non qui monachorum capitia, sive cappas, vel cucullas, curat: sed qui exigit capitulare tributum; quod Jurisconsultis etiam *capitatio* vocatur, quia in capita penditur: sicuti & Aristoteli in Oeconomicis ἐπικεφάλαιον dicitur; Ciceroni verò per i. ἐπικεφάλιον, ad Atticum lib. v. epist. xvi. Belgis similiter vocatur Hooft-geld. Voce, quam dixi, sic usus est Fulbertus Carnotensis epist. cIII. ad Aquitanorum Ducem: *Constituas tibi alium thesaurarium, & capitiarium, de be-*

Augmentabilis, pro quo Cicero de Finibus, *crescendi accessionem habens.*

Augmentator, pro amplificator, qui dicunt, videant, quem laudare ejus vocabuli possint auctorem.

Avisamentum, sententia, consilium, monitum, deliberatio, consideratio. Vox Gallis Nota *avisement*, & addita d *advisement*, sæpeque obvia, quam tractant in Glossariis Goldastus & Somnerus.

Aurifrigia crebrum est apud Anastasium bibliothecarium de vitis Pontificum, & Conradum Episcopum in Chronico Moguntino. Item legas in Chronico Laurishamensi de donis Henrici, abbatis XLV. *Cappa tres cum aurifrigiis, palla altaris cum aurifrigio* &c. Sic dicitur, quia fiat ex aureis filis, & opere Phrygio. Habes & apud Matthæum Parisiensem, in Henrico III ad an. CIↃCCXLVI † semel iterumque. Sed ibi *aurifrisia* scriptum corruptè; ut jam monitum doctissimo Guilhelmo Watsio in Glossario †.

† Pag. 705.

† Pag. 271.

CAP. II.

Acceditur ad cœpta à B litera. *Vis sunt*, balbuties *pro hæsitantia linguæ* Baptismum, *pro baptismus.* Barbator, *vel* barbitonsor, *pro tonsor.* Barbota, *tela, vel potius navigii genus.* Bardiaci, *pro bardaici.* Bestialis, *pro bestiarum proprius.* Benefactor, *pro bene merito.* Bibitio, *pro potatio.* Biberes, *pro vini scyphis.* Bibones, *muscæ.* Bidellus, *seu* budellus, *vel* bedellus, *aut* pedellus, *pro apparitore.* Bis-acutus, *pro bipenni, vel securi.* Boatus, *substantivè, pro mugitu; vel adjectivè, pro laudato.* Bodinus, *pro botellus.* Bostar, *pro bubili.* Brocardica, *pro primis elementis.* Brolium, *vel* briolium, *βρεφοτόλαον, sive vivarium.* Bubillus. *pro bubulus.* Buccellarius, *pro parasito, vel quem postea vasallum nominarunt.* Bursa. *pro crumena.* Buxtula, *pyxis è buxo.* Byrsum, *pro corio.*

HAbemus de literarum principe: nunc transeo ad secundam.

Balbuties, etsi pervulgatum, haut dixero. Nec enim puto eo usos esse idoneos scriptores. Malim igitur cum Tullio, *hæsitantia linguæ.*

Baptismum in recto non usurpem; sed *baptismus*, vel *baptisma.* Rufinus tamen in tralatione Pamphili Apologiæ pro Origene (nisi librarii hæc culpa) ait †: *Vis salutare baptismum non aliter, nisi Trinitatis cognominatione compleatur.*

† Pag. 879. edit. Basil. an. 1536.

Barbator barbarè, pro *tonsore*, est apud Petrum Blesensem epist. XIV. Sed nec Latinum, quod multis in usu, *barbitonsor.* Adeò ut nec refugerit perdoctus vir, Petrus Servius lib. de unguento armario †.

† Pag. 39.

Bar-

Barbota quid sit, & unde sit, quæritur. Planè censeo, esse navigii genus. Quod clarè ostendit hoc Matthæi Parisii ad an. cIↃccxix: *Targias * multas, & galeias, cum barbotis, & navibus aliis, Christicolæ rapuerunt.* Idem firmat, quòd unâ alterâque pòst paginâ legas: *Cum galeis, & barbotis armatis.* Nec multò ante locum utrumque est: *Cum barbotis, & uncis ferreis, navem diutiùs impugnarunt.* Quem locum operæ est conferre cum illo Godefridi, monachi S. Pantaleonis, in Annalibus *: *Cum barbolis, & uncis ferreis, impugnaverunt eam diutius, ignem Græcum, cum lapidibus, desuper dejicientes de turribus.* Ubi planè referibendum *barbotis*; ut ex Parisiii verbis liquet postremò allatis. Summus vir Meursius credebat, rectum esse, prout in vulgatis Godefridi legitur Codd. *barbolus*: id esse teli genus, à barbæ similitudine sic vocatum. Atque inde venire *martiobarbulus*; de qua voce postea loquemur. Sed enim satius omnino est, unum Gregorii monachi locum ex pluribus Matthæi Parisii locis corrigi; quàm complures Parisii ex uno Gregorii immutari. Interea non repugnamus, quo minùs *barbota* dicantur, quia navium earum rostra ferrata barbam referrent. Sanè & *mentum* à barba Italis *barbotto*: quod ad *barbotam* proximè accedit. Et Anglis, teste Watsio, barbed/telum, vel sagitta ferro armata. Ut sic naves dixerint, quibus itidem rostra ferro armata.

* Clypæos, *ut dictum lib. 2. cap. 18.*

* *In Scriptoribus rerum Germanicarum à Marquardo Freherо editis pag. 288.*

Bardaici cuculi per eram vocantur, qui dicendi sunt *bardaici*. Nam Græcè est βαρδαῖοι, vel Ptolemæo Ουαρδαῖοι. Bardæi, Illyridos populus fuere; quorum cuculi isti gestamen. Sic ab *Achæus*, *Achaicus*; ab ἀχαιός, ἀχαικὸς, ut τράπεζα ἀχαικὴ Dionysio Halic. lib. II. *archaici lecti* Horatio lib. I. ep. v. Addunt aliqui, à spondæus *spondaicus*: sed de isto aliter est. Nam Græcè est σπονδεῖος: * unde non *spondaicus* est, ut vulgò loquuntur; sed *spondiacus*. Quemadmodum dictum in libris de Arte Grammaticâ.

* *Spondeus pes*

Bastagarius, bajulus, gerulus. Munus ferendi necessaria ad exercitum vocant JCti Bastagam. Est à Græco βαστάζω, *porto*; βάστα γμα, *gestamen*.

Bestialis, pro bestiis conveniens. Ut *bestialis sensus*, apud Petrum Blesensem epist. XVIII.

Benefactor alicujus Collegii, obtinet vulgò. Cum veteribus malo, *bene merens*, vel *bene meritus*.

Bibitio non dixeris, sed *potatio*.

Biberem, pro vini scypho, non refugit Everhelmus Abbas, in vita S. Popponis, Abbatis in cœnobio Arduennæ, *Stabulaus* dicto, cap. XIII.

§. LI. *Discedens inde, caritatis vestigia suis reliquit; singulisque per tricenos dies singulos dari bibere præcepit.* Romanis etiam veteribus *biber* nomen fuit, ex *bibere* factum, teste Charisio: quemadmodum pluribus dictum lib. I. de Analogia, sive III. de arte Grammatica, cap. XXVI. Nec sanè, quòd cervisiam Belgæ vocant bier/aliunde esse, existimandum. Solùm secundum Bextritum; ut alibi referimus.

Bibones, muscæ, Petro Blesensi, serm. XXIII. Nempe à bibendo, quia humorem amant.

Bidellus dicunt Itali; alii *bedellus*, vel *budellus*; ut Matthæus Parisius in Charta Joannis regis ad an. CIↃCCXV: *Nullus forestarius, vel budellus, faciat de cætero scotallum, vel colligas garbas, vel avenam, vel bladum.* Latè vox patet: præcipuè tribui solet ministris, sive officialibus aliis citantibus, ut in jus veniant. Barbaræ esse originis, colligunt ex tam diversa scriptura: unde & de eo vidimus lib. II. cap. III. Sed hujus sit loci, si corruptæ sint voces memoratæ è *pedellus*: hoc verò fuerit à *pedo* viatorum, cujus loco etiam Academiarum bidelli Rectori sceptrum præferunt Lycei. Vel si sio dicatur, quòd alteri à *pedibus* sit, quasi *pedarius*. Eamopinionem secutus Joannes Nisæus in vita Xysti Betuleii †, de quo sic scribit: *Academiæ servivit munere, quod à pedibus solet appellari.*

† *Præmittitur ea vita Latinii editioni cum Betulii commentariis.*

Bis-acutus, pro bipenni, sive securi, vel ferramento, quod utrimque incîdat. Ut apud Euagrium in vita S. Antonii. † *Ut farculum sibi bis-acutum, cum frumento deferret.* Item in Frontonii vita *; ubi monachos legas *deferre aderemum parva olerum semina, & bis-acutos, parvosque farculos.*

† Cap. 25.
* Cap. 1.

Boatus, pro *mugitu*, non dixere idonei Latinitatis auctores. Multò minùs usurpant pro inclyto: prout utitur Abbo de Obsid. Lutet. Qui nec *boare* refugit, pro laudibus extollere.

Bodinus vulgò, ex Gallico *boudin*, farcimine, quod *botulum* vocant Martialis, Festus, Tertullianus in Apologetico. Hujus est: *Inter tentamenta Christianorum botulos etiam sanguine distentos admovetis.* Imò nec dubium, quin Gallicum illud sit ex *botulus*, L in N conversò: ut ex λύμφαι, νύμφαι; ex *luscitiosus*, *nuscitiosus*, apud Festum; à σκίλος, Belgicum schentu. Pluribus de eo dicimus, cum de *botellus* videbimus, in falsò damnatis.

Bostar, pro bubili; ut Columella etiam vocat. Bostur, quasi boum stabulum, sive ubi boves stant; ut Græcis βύσ-ασις, vel βυσ-άσιον. Habes apud Isidorum in Glossis, Abbonem lib. I. de Obsidione Lutetiæ, Matthæum Parisium, in Hist. Henrici III. & Papiam.

Brevi-

Breve. Vox *Edictum* sonans, sive Pontificis, sive Regis, & *brevitate* voluntatem signans, Goldastus in Glossario deducit ex voce Germanica Brieff; nec dissentiunt alii.

Brocardica, quasi protarchica, hoc est, πρῶται ἀρχαὶ, prima principia: ut *Brocardica* Juris Azonis.

Brolium, vel *briolium*, pro vivario: vocabulum corruptum ex *perivolium*, hoc est, περίβολαιον. Luitprandus in Legatione sua ad Nicephorum, Imperatorem Græcum: *Sed & idem Nicephorus in eâdem cœna me interrogavit; si * vos perivolia, id est, briolia, vel si in perivoliis onagros, vel cætera animalia, haberetis. Cui cum vos brolia, & in briolis animalia, onagris exceptis, habere affirmarem: Ducam te, inquit, in nostrum perivolium; cujus magnitudinem, & onagros, id est, sylvestres asinos, te vidisse miraberis.*

* Si pro an, more ejus seculi.

Bubillus, pro bubulus: nempe quâ forma *ovillus* dicimus. *Bubillus* est apud Plinium Valerianum lib. III cap. XIV.

Buccellarius, à buccella; hoc à bucca: ut *buccellarius* sit, cui ab aliquo buccæ implentur buccellis; hoc est, cui ab alio præbetur cibus. Isidorus in Glossis: *Scurra, parasitus, buccellarius.* Sed accommodata vox ea vasallis, qui de aliena viverent mensâ. Utuntur sic Leo, & Anthemius, Imperatores L. X. C. ad Legem Jul. de vi publica, Gregorius Turonensis lib. II. Histor. cap. VIII: item Leges Wisigothicæ lib. V. tit. III, leg. I. Quædam & de iis Turnebus Adversariorum lib. XXIV cap. XVI, & lib. XXVI. cap. XV. Item Cujacus lib. II Feudorum tit. VII; Rigaltius, & Meursius in Lexicis Ἑλληνικοβαρβάροις; Carolus Labbæus notis in veteres glossas verborum Juris. Unde adscribam hæc verba ex lib. IX. Basilic. tit. XVIII: Βυκελλάριοι λέγονται οἱ προσμένοντες στρατιῶται ἐν ᾧ τὸ Βύκκα ἐνδεμα ἐστὶν, ὅ ἐστιν ὁ ἄρτος, ἐκλήθησαν Βυκελλάριοι, οἱ τὸν ἄρτον τινὸς ἐσθίοντες ἐπ' αὐτῷ τούτῳ τῷ προσμένειν αὐτῷ. *Bucellarii dicuntur stationarii milites. Ex nomine autem bucca, quod est panis, vocantur buccellarii, panem alicujus edentes in hoc, ut morentur apud eum.* Inde Glossæ vett. *Adsecla, buccellarius.*

Bursa, pro crumena; ut Gallis, *bourse*, Belgis beurse/vel borse, à Græco βύρσα: quod iis corium; unde origo fabulæ Græcanicæ de caussâ, cur arx Karthadæ, sive Carthaginis magnæ, *Bursa* dicta sit: veram autem caussam adduximus lib. I. de Origine, & progressu Idololatriæ cap. XXXII. Pro *crumena* verò *bursa* vocabulo usi Petrus Blesensis epist. XVII, & LXXIV, Godefridus Calvus, Bituricensis Archiepiscopus,

pus, in vita S. Guilielmi Briocensis, Petrus de Vineis lib. v. epistol. XXIII, etiam Philippus IV Gall. Rex edicto de Off. *Bursa eburnea* apud Hincmarum legas epist. VIII cap. III. *Bursarius*, qui Episcopi bursam gestaret, apud Godofridum Calvum, loco ante memorato.

Buxtula, pyxis, capsa è buxo. Odo, abbas Glannafoliensis in Ecclesia Cenomanica, in Historia tanslationis S. Mauri, cap. IV: *Reliquiæ protomartyris Stephani, quæ à Bertulfo abbate, tempore Chlotarii Regis, juxta prædicti patris Mauri tumulum, ob ejus venerationem, in buxtula lignea reconditæ fuerant.* Ita Bollandus ex Mssis expressit. Alii, *buxcula*, vel *buxula*: Brulius *pyxide*. Et sanè *buxtula* idem notat. Nam *pyxis* propriè capsa è buxo; à Græco πυξὸς, quasi *buxis*: ut κατάχρησις sit, cùm auream, argenteam, ferream, pyxidem legimus *. Abunde de eo in Oratoriis Institutionibus † dixi. Similiter verò à *buxus*, *buxitula*, *buxtula*. Nisi malis cum nonnullis scribere *buxula*. Nempe ut à *buxus* sit *buxeus*, inde *buxeolus*: pro *buxeola* verò dixerint *buxula*.

* *Plin. lib.* 18. *cap.* 11. *Sueton. in Ner. cap.* 12.

† *Lib.* 4. *cap.* 8. *sect.* 11.

Byrsum, pro corio, ex Græco βύρσα, pellis, corium: de quo paullo antè in *Bursa* vidimus. Anonymus * de Miraculis S. Adelardi cap. V sect. XXVII: *In mundo pallio, postea in byrso cervino*, (reliquias S. Adelardi) *involverunt.*

* *In vitis SS. ad* 2. *Jan. apud Bollandum.*

CAP. III.

De incipientibus à C litera, sequente vocali principe. Cacabata *olla, quâ cibum coquimus.* Calamaucum, *capitis tegmen, ad arcendum Solis æstum.* Calefactorium, *pro hypocausto: pro quo* & caldarium. Caliditas, *pro calore.* Caloratum, *pro calefactum.* Calvariola, *pro vasis genere.* Cambium, *pro collybo*; *à* cambio, *unde* concambire, & concambiare; *item* concambium. Caminatum, *quod habet caminum.* Campanile, & campanarium, *ubi suspenditur campana.* Cancellarius *primitus, qui à secretis*; & *ut paullatim ea dignitas creverit.* Cancerosus, *pro eo, qui cancro morbo, vel leprâ, laborat.* Candidatrices, *quæ candidiora reddunt lintea, Soli ea exponendo.* Canutus, *pro canus.* Cappa, capellus, capero, *capitis tegmina.* Capillatura, *pro capillitio.* Capitale, *pro cervicali.* Capitaneus, *pro centurione, vel ordinum ductore.* Capitiarius, *exactor tributi in capita impositi.* Capitulare, *pro collectione capitum, sive canonum, præcipuè de rebus Ecclesiasticis.* Cappa, *monachale capitis tegumentum.* Capsus, *pro parte basilicæ, vel*

corporis

corporis humani. Caragii, *characteres magici.* Caraxatura, *pro pictura, scripturâ, literâ.* Carena, *quadraginta dierum pœnitentia.* Careta, *vel* carecta, *pro vehiculo.* Caristia, *pro annonæ caritate.* Carrada, *vel* carrata, *carri onus.* Carrago, *vallum militare ex carris extructum.* Carriagium, *pro sarcinis carro impositis.* Carricatura, *servitium prabendi carrum ad vecturam.* Carrochium, *currus castrensis, in quo erigebatur vexillum prætorium: item grandis navis oneraria; quæ &* carrucha, caruca, *vel* curuca. Carropera, *quasi carri opera: ut* manopera, *pro manuum opera; atq; ab hoc* manoperarii. Cartularius, *qui Imperatori est à codicillis.* Caruca, *pro aratro: unde* carucata, *quantum terræ uni aratro sufficit; &* carucagium, *tributum cuiq; aratro, sive terræ eo subigendæ, impositum.* Casale, *pro villa.* Casatus, *sive* cassatus, *is, qui Ecclesiæ beneficio villam obtinet.* Castellæ, *naves frumentum deferentes.* Castitia, *pro villa, quam Ecclesia possidet.* Castrensiani, *pro palatii ministris.* Castroniæ carnes, *pro vervecina.* Castularius, *præfectus arcæ publicæ.* Casubula, *pro sacro pallio.* Catabulum, *pro stabulo: ut* catabularii, *stabulo præfecti.* Cataneus, *ex* capitaneus, *factum; ac quàm latè* capitanei *vocabulum se extendat.* Catomus, *de supplicii genere, quo alienos in humeros sublati caderentur virgis.* Cavena, *monasterii locus ubi codices, vel vestes, adservarentur. Unde* cavenaria, *qua posticiarius præesset; & qui* posticiarii *fuerint.* Cavernum, *pro caverna; quomodo in genere iisdem abeunt* sagus, lacernus, panduras, graphius, metallus. Caussativus, *pro efficiente.*

NUnc dicam de iis nominibus, quæ initium capiunt à secundâ consonante.

Cacabata olla, à *cacabus.* Pelagius, Romanæ Ecclesiæ diaconus, in Vitis Patrum lib. v. libello xv. num. xv. *Appenderunt in collum meum cacabatas ollas, & ansas vasorum, & miserunt me circaturam in vico illo per viam cadentes.* Verba sunt B. Macarii †. Vita autem ejus ex Græco Mso expressa sic habet: *Suspenderunt ad collum meum fictiles ollas, & ansas vasorum, & circumduxerunt in pago per vias, cadentes.* Ut *cacabata* ollæ videantur fictiles illæ, in quibus cibus coquitur. Sanè *cacabus* propriè, ubi cibum coquerent; teste Varrone in quarto de LL. videlicet ἀπὸ τῆς κάβης, à quo & κάπηλος, caupo, atque alia.

† *Apud Bolland. in vit. SS. ad 15. Ian.*

Calamaucum capitis erat tegumentum, cassidem referens, sive galeam; à qua & ei nomen *galeri* datum. Isidorus in Glossis: *Galeros, calamancos*

mancos. Beda de Tabernaculis lib. III. cap. VIII: *Super caput autem gestat pileum in modum parvuli calamauci, sive cassidis.* Corruptum ex Græco καμιλαύχιον: quomodo Græcis vocari, ex Malaxo, Achmete, & Grammaticis, Meursius in Glossario ostendit. Propterea & Musurus, sive quisquis Etymologici Magni auctor, putabat, nomen hoc esse, ἀπὸ τὸ ἱλαύνειν τὸ καῦμα, *quia ardorem pellat.* Nempe ut sic dicatur, quasi καυμιλαύνιον. Verisimilius saltem hoc, quàm ut Græci à Latinis acceperint, quod voluit Suidas. Sic enim scribit: Καμιλαύχιον, Ρωμαϊκὴ λέξις.

Calefactivum, pro quo *calorificum* Agellius lib. XVII. cap. VIII.

Calefactorium, pro hypocausto. Cæsarius lib. IV. cap. VII. *Jussit in calefactorio ignem fieri.* Videtur idem esse *caldarium*, quod apud eundem Cæsarium lib. IV. Miracul. cap. LXV; item antiquiorem hoc Gregorium Turonensem de Gloria Confessorum cap. XCVIII. En hujus verba: *Accensoque foco ponit caldariam ligneam super ignem, impletam aquâ cum oleribus; urgensque ignem, ita vehementer fervere coegit, ut putaretur ænea esse.* Sed & usæ Legg. Longobard. lib. I. tit. XXX. leg. I. Matthæus Parisius, & alii. Gloss. *Caldarius*, θερμοδότης.

Caliditas multis in usu pro calore. In quibus Cornelius Jansenius, Gandavensis Episcopus, Harmoniæ ac Historiæ Evangelicæ ca. XLVIII. quod est de muliere peccatrice, cui remissa peccata. Ubi ait *: *Charitas sit justificationis caussa formalis, sic in ea se habens, quomodo caliditas in calefactione. Caloratum* Plinio Valeriano, pro *calore praditum.*

* Pag. 369.

Calvariola, vascula, in glossario Puteani. Utitur & vetus Juvenalis interpres ad sat. v. 48. Vide autem, an non potiùs legendum sit *caldariolum*; ut sit à *caldarium*, hoc à *caldus*, pro *calidus.*

Cambium etsi sit à Latino *cambire*, hoc à Græco κάμπτειν; ipsum tamen nec Latinum est, nec Græcum; ut dictum pluribus lib. I. ca. XVIII. Habes apud Cæsarium lib. IV. Miracul. cap. LXVII. & Petrum de Vineis lib. III. epist. LXVI. Item in Legg. Longobard. lib. III. tit. VIII. leg. IV. Adhæc in Philippi III. Gall. Reg. edicto III. de Judæis, & usuris †, & Philippi IV. Gall. Reg. edicto de iisdem *. *Cambio*, unde venire diximus, etiam in Glossis Mssis exponitur ἀμείβομαι, in aliis ἀλλάσσειν. Sed pro *cambire*, etiam *cambiare* legitur in Chronico Cistercienti †. Ac similiter *cambisse*, semel, iterumque, est in lege Salicâ Tit. XXXIX: ubi & Tit. XLIX. qui de siltortis, habes *cambiaverint.* Dixere etiam *concambire*, permutare. Quod reperias Formularum Solemnium tit. XX: *Nec donare*,

† Pag. 216.

* Ibid.

† Pag. 66.

donare, nec alienare, nec concambire. Inde *concambium* apud Marculfum lib. II. Form. cap. XXIII: adhæc Legum Alamann. tit. XX. & Cæsarium lib. IV. Miracul. cap. LXVII. item Hedam ad Bekam Appendice. Etiam *concambiatus*, apud Baldericum in Chronico Cameracensi lib. III. cap. XLIX: *Ecclesiam à fratribus concambiatam.* Vide Goldasti Not. in Ekkeh. cap. XVI. p. 211.

Caminata dormitoria, numero singulo, apud Monachum Sangallensem. *Caminata*, camera, conclave arcuatum. *Caminatus* verò de cubili, habente caminum. Exempla dabit Goldastus Not. ad Ekkehard. cap. I. p. 184.

Campagi de voce inferiùs in *Gamba* dicam.

Campanile est turris, in qua suspenditur campana, Anastasio bibliothecario in Leone IV. & Cæsario lib. IV. Miracul. LXXXVI. & lib. IX. cap. VIII. item Turocio in Histor. Hungarica. Atque hoc vocabulum est in se barbarum. *Campana* verò, unde venit, non in se est barbarum, cùm *Campanus* vox sit planè Latina. *Campana* igitur solùm significationem habet novam; idq; jam à temporibus Paullini, Nolani episcopi. Latinos Græci sequuntur: unde & Balsamo καμπάνης vocem usurpat, agens de convocatione ad ædes sacras. Proque eâ & *campanum*, puta æs, dixit Wallafridus Strabo de Miraculis S. Galli ca. X. & alibi. Pro *campanis*, etiam *campanarium* legas: quomodo appellat Leo Marsicanus lib. II. cap. I. *Campanarium hujus monasterii scanderet.* Ac similiter καμπαναρίον vocat Malaxus in Historia Patriarch. Itidem *Campanarius* vocabatur, cui campanæ cura, Cæsario lib. II. Miracul. cap. XII. & lib. V. cap. LVI. & lib. VII. cap. XXI. item lib. IX. cap. LXV.

Cancellarii nomen non arbitror apud quemquam inveniri antiquiorem Vopisco: qui in Carino usurpat. Vocabatur sic is, qui priùs *à secretis*, dictus: ut ait Hincmarus epist. III. cap. XVI. Nempe qui scriberet judicum literas, responsa, edicta. Primùm omnibus, ut nunc loquimur, notariis id nomen attributum. Postea præcipui id nomen factum peculiare. Itaque in veteribus ἀρχιγραμματεὺς exponitur. Vox non est à cancellando; quod putavere viri summi, Budæus, & Turnebus: sed quia intra cancellos consisteret; ut hodieque videmus, sæpius loca reticulis, vel cancellis, claudi, ubi scribæ agunt, & per quos ad judices fit admissio. Hinc Gloss. Basilic. Καγκελλάριοι, οἱ ἐν καγκέλλῳ ἱστάμενοι· hoc est, *qui intra cancellos consistunt.* Et Cassiodoro de iisdem, *à cancellis esse*, vel *cancellos agere*, lib. I. & II. Var. ac lib. II. instit. divin. & human. Et ait Erricus monachus lib. VI de vita S. Germani:

A can-

Capellus, galerus, à capite sic dictus. Matthæus Paris. ad annum cIↃccxxv: *Capellũ suum ex capite cum peplo demisit generosa Imperatrix.*

Caparo, capitis tegmen, quod vulgò *caputium*. Matthæus Parisius ad ann. cIↃccxvii. in Regula fratrum minorum: *Postea concedant eis annos probationis: videlicet duas tunicas sine caputio, & cingulum, & braccas, & caparonem usque ad cingulum.* Hinc Gallicum *chaperon*, Belgicum Capproen.

Capillatura, pro capillis, sive, ut Appulejus vocat, capillitio. Ivo de adulter. hab. vir. aut mul. *Impudicus autem habitus in viris est inordinata, ac superflua capillatura.*

Capitale, pro cervicali, sive pulvino, qui capiti, ac cervici, subjicitur. Hooft-kussen/ Hooft-polutwe; imò & Hooftbolinck/ quasi dicas *farcimen capitis*; quia ut farcimen esculentis, ita cervical plumis farciatur. Usus sic *capitalis* voce Cæsarius lib. iv. Miracul. cap. xxvi: *Capitale ejus vertit, & mollificavit, vestes excussit, calceamenta circa lectum composuit.* Aliâ significatione sensum adjectivo *capitale*, idem quod *precipuum, magnum, arduum.* Ekkeh. jun. de Cas. S. Galli cap. xvi: *Nihil capitale absq; ejus nutu faciat.* Idem mox repetit. Convenit nostrum: Hauptsachlich.

Capitaneus, is qui pro capite est; estque vel *minor*, ut centurio; vel *major*, ut ordinum ductor, quales sunt capitanei generales, barones regni, atque alii Utuntur eâ voce Hincmarus epist. iii. cap. xxvii. Baldericus in Chronico Camerac. lib. iii. cap. xxxviii. Petrus de Vineis lib. iii. epist. xii. Constitutiones Neapolitanæ lib. i. Tit. xi. Beka in vita Friderici II. episcopi xliii. Ludovicus IX. Gall. Rex de Sentent. Arest. * Concilium Pisanum, ii. in Promotionibus †, Joannes à Leidis lib. i. cap. vii. &c. Videtur autem & pro *judice*, sive *causarum arbitro*, sumi. Imperator Fredericus II. apud Matthæum Parisium in ann. cIↃccxliv: *Statuet Dominus Imperator* Capitaneum aliquem *de Prælatis Italiæ; sub cujus solius examine litigabitur, usq; ad beneplacitum Domini Papæ.*

* Pag. 198.

† Pag. 174. ed. Paris. an. 1613

Capitiarius dicitur, non qui monachorum capitia, sive cappas, vel cucullas, curat: sed qui exigit capitulare tributum; quod Jurisconsultis etiam *capitatio* vocatur, quia in capita penditur: sicuti & Aristoteli in Oeconomicis ἐπικεφάλαιον dicitur; Ciceroni verò per i. ἐπικεφάλιον, ad Atticum lib. v. epist. xvi. Belgis similiter vocatur Hooft-geld. Voce, quam dixi, sic usus est Fulbertus Carnotensis epist. cciii. ad Aquitanorum Ducem: *Constituas tibi alium thesaurarium, & capitiarium, de bo-*

nis clericis, qui sunt in tua vicinia. Sicuti verò is Latinis *capitiarius*; ita & Græcis recentioribus κεφαλητίων: ut Justiniano Novell. VIII. Cedreno item, ac Zonaræ.

Capitulare est collectio *capitulorum*; qualis illa est Ansegisi, ac Benedicti Levitæ. *Capitulum* verò hic ἐκκλησιαστικῶς idem, ac *caput*; quomodo dicimus *capita fidei*, quæ vulgò *articulos* * appellant. Aliter *canones*, præcipuè in rebus Ecclesiasticis, vocantur: sed a Rege si sanciantur, vim Legis † accipiunt. Lupus Ferrariensis epist. XLII: *Canones eosdem, sive, ut vos vocatis, capitula.* In Legg. Longobard. *Jam non ulteriùs capitula, sed tantùm leges dicantur. Capitulare* verò aliud esse, ac *capitulum*; quippe quod cap tula multa comprehendat; indicat Hadrianus Papa, cùm ad Karolum M. sic scribit epist. III *: *Inter quæ edidit nobis capitulare adversùm Synodū, quæ pro sacrarum imaginum erectione in Nicæa acta est. Vnde, pro vestra mellifluâ regali dilectione, per unumquodq; capitulum responsum reddimus.* De nomine & usu vocis politico latè Limnæus Prolegom. Anastationum ad Capitulat. sect. I. n. 1. seqq.

* *Vide operis hujus l. 1. c. 32*

† *Justinian. Novell 131. περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων.*

* *Conciliorum Tom. 3 pag. 263. edit. Colonien sis ann. 1606.*

Cappa, capitis tegumentum monachale; ex Germanico *cappe*, quod à *caput*; unde & *capitium* similiter dixere posteriores. Usi Honorius, Odo, Galo; de quibus in Glossario Meursius. Item Ludovicus Pius additamento ad Capitul. cap. XIII. XXII. & LXI. Leo Marsicanus Chronici Casinensis lib. I. cap. XXII. Rogerus de Houeden Annal. Tit. II. Cæsarius lib. I. Mirac. cap. XXXVIII. & XLI. & lib. IV. cap. X. Imò & Petrus Damiani †, Gaufridus abbas Altæ Tubæ *, Chronicon Cistercience, &c. Vid. Goldastus Not. ad Ekkehard. cap. V. p. 197. 198.

† *Lib. I. ep. 20.*

* *De vita S. Petri, episcopi Tarentasiæ c. 27*

Capsus, pars interior templi, vel basilicæ, Gregorio Turonensi lib. II. cap. XIV. & XV. Item pars in corpore humano, Legg. Longobardicar. lib. I. Tit. VII. Leg. IX. & Tit. VIII. leg. XIV. ac XX.

Caragius corruptum è *character*, ac particulatim dicitur de characteribus magicis. Sic usurpat S. Augustinus Sermone CCXLI. de tempore; & in nono operum S. Augustini tomo S. Eligius, Noviomensis Episcopus, sermone ad plebem. Ejus enim esse sermonem illum, alibi diximus. Verba S. Eligii sunt: *Non caragios* *, *promittentes, qua explere non valent; non divinos, non sortilegos —— consulere præsumatis.* Etiam in Concilio Autisiodorensi (quod anno habitum IↃLXXXVIII.) ita sonat canon quartus: *Non licet ad sortilegos, vel ad auguria, respicere; non ad caragios, nec ad sortes, quas Sanctorum vocant.* De notatione vocis vid. Serarius ad Epist. Bonif. CXXXVII. cujus verba affert Somnerus in Gloss. v. Eiblacum.

* *Nisi hic sumere malu pro ipsis Magis. quæ à character ib. multa pallicentur.*

Cara-

Caraxatura, vel *charaxatura*, dicitur, quando lineamenta ducimus, sive primitus, sive aliis in priorum locum inductis. Vide in Verbis *Caraxare*.

Carena, vel *carina*, mentionem habes in Concilio Salegunst. cap. XVII. & XIX. apud Burchard. lib. XIX. cap. V. & Ivon. par. XV. cap. CI. XXXIII. & CI. XXXV decr. In Pœnitentiali item Romano tit. I. de Homicid. cap. XXXIV. sive ultimo legas: *Ita faciendum est tibi, ut, pro psalmista, quadraginta dies in pane, & aqua, quod Theotonice* (al. Teutonicè) *carina vocatur, cum 7. seqq. annis pœniteas.* Item usurpat Cæsarius lib. IV. Miracul. cap. XXXVII. & lib. V. cap. XLII. Apud Petrum Damiani, lib. II. initio epistolæ VII. pro eo *carinas*, ut aliis in libris *carenas*, scriptum. *Carenam*, quasi *carentenam*, à carentia hominum, vel ciborum dici, apud Tancredum legas cap. IX. de accus. in I. Collect. Sed omnino est ex Gallico *quarante*, quasi *quarantena*, hoc est, quadragena; puta quadraginta dierum numero. Quod liquet ex adducto Pœnitentialis Romani loco, & plurimis aliis, in his ex Constit. Innocentii in Gener. Lateran. cap. LXII: ubi clarè legas de consuetudine injungendi quadraginta dierum pœnitentiam. At Matthæo Parisio in Vitis, *quarentena* longè aliud est: nempe jus viduarum post mariti excessum quadraginta diebus remanendi in ædibus. Nec enim illæ domo exigi antea ab hæredibus poterant, quæ juris hoc haberent; ut plurimùm erat. Vide quæ de utraque hac significatione dicam cap. XL.

Carentia, pro vacuitate, inopiâ, egestate, barbarum est. Sed de hoc, quia, si adjectivè sumatur, Latinum est, iterum dicam in fallâ significatione acceptis.

Careta, vel *carecta*, pro vehiculo, vel planstro. Corruptum est è *carrus*. *Careta* usurpat Matthæus Parisius in Charta libertatum Regis Joannis ad annum CIↃ CC XV: *Nullus ballivus noster, vel vicecomes, vel alius, capiat equos, vel caretas alicujus, pro cariario faciendo.* Alterum habes in Additamentis: *Capiuntur carecta clericorum & religiosorum.*

Caristia, pro caritate annonæ. Usus Jacobus Vitriacus Historiar. Orient. cap. VIII. nec uno loco Petrus de Vineis. Est & Thomæ Walsingami in Hypodigmate Neustriæ *: *Exstitit bladorum caristia, & præcipue frumentorum.* Etiam Serarius, lib. IV. rerum Moguntiacarum cap. II. adducit è codd. Miso hæc de Hattone, Moguntino Archiepiscopo XV. eo, qui à moribus dicitur comestus: *Anno* IↃ CCCC LXX. *fertur Hattonem, Archiepiscopum tenacissimum, tempore quodam magnæ* * Pag. 477.

caristia, pauperes non paucos ---- igne supposito crudeliter combussisse.

Carnis privium, tempus Quadragesimæ, quo carnibus non licet vesci. *Carnivorium*, tempus post Quadragesimam, quo carnibus iterum licet vesci. Meursius Glossar. in κρεοφάγ & in τοροφάγ.

Carrada, vel *carrata*, carri onus. Sic accipitur monacho Sangallensi (sive is Notkerus, sive Warnerus) lib. I. de vita Karoli M. cap. XV: item in diplomate Hludovici, & Hlotarii Augustorum, apud Aimoinum lib. V. Histor. Franc. cap. X: *De melle. carrada una ex modiis octo.* Itidem Chronico Laurishamensi in Henrico Abbat. IV. & scriptori vitæ Guilhelmi Hirsaugiensis cap. XVI. Pro eodem & *carriagium* dicitur: de quo mox agam.

Carrago, carrorum, & sarracorum constructio, ut sint militibus pro vallo. Sic usus Ammianus Marcellinus lib. XXXI. Item eo antiquiores, Trebellius Pollio in Gallienis, ac Claudio, & Vopiscus in Aureliano. Est & in vita S. Othonis † lib. II. cap. XLI: *Carratam pro denario recenti acciperes alecis; de cujus sapore, vel crassitudine, gulositatis arguerer, si dicerem, quod sentio.* Leoni in Tacticis similiter καρράγ vocatur.

† *Habeo in Diviis Bambergensib. à Grazero editis an. 1611.*

Carriagium, vel *cariagium*, onus carri, sive quod vehitur carro. Ita Matthæus Parisius utitur; cujus verba in *careta* adduximus. Pro impedimentis etiam sumitur, quia carro vehantur. Walsingamus in Richardo II †: *Cumque certam nostri elegissent stationem ordinatè, & pulchrè dispositis per turmas suas: cariagium quoq;, quod Garcinas* appellamus, à tergo locássent.* Idem eopse opere †: *A tergo autem conspicit eorum cariagium, & carectas locatas, tanquam de fuga minimè cogitarent.* Et paullò post: *Fugiunt idcirco metsculosi plebani; & quia nulla alia restabat via ultra carectas suas, & cariagia; per saltus iter facere elaborant.* *Carradam* pro eodem dixisse, antea vidimus.

† *Pag. 251.*
* *Sarcinas.*
† *Pag. 264.*

Carricatura, servitium carri, & vecturæ. Constitut. Karol. Cal. tit. XXIII. cap. XIV: *In carricaturis, & paravaredis, contra debitum exigendis gravare.* Vide inferiùs *carropera.*

Carrochium, è Latina *carri*, currus castrensis, in quo super perticâ, ut longè posset prospici, figebatur vexillum prætorianum. Usi Matth. Parisius, Petrus de Vineis, Nauclerus, atque alii. Spelmannum adi, & Watsium ad Matthæum Parisium. Est & altera *carrochi* significatio: at non Latinæ originis, verùm barbaræ: ut cum sumitur grandi pro nave onerariâ: quomodo & Hispani *carraca*, & Belgæ **Caracke**; κ συγκαλὲ verò **Cracke.** Atque hac significatione *carrucha* est usitatius.

Nisi

Nisi & hoc ejusdem originis putes: nempe ut sic dicatur, quasi carrus marinus: quomodo navis etiam Apollonio †, ἅρμα Ποσειδάωνος, & Catullus * ait,

Diva levi fecit volitantem flamine currum.

† *Lib. 4. Argonaut. vers.* 1355.

* *Carmine de nuptiis Pelei, & Thetidis.*

De quo jam olim egi Oratoriarum Institutionum lib. IV, cap. VI. §. II. Pro *carrucha*, vel *caruca*, etiam *curuca* dixere. Hinc librorum aliqui *carruchas*, alii *curucas*, habuere in illo Gildæ Sapientis epist. de Excidio Britanniæ: *Itaque illis ad sua remeantibus, certatim de curucis, quibus sunt trans Stuicam vallem evecti, &c.* Ubi editio Polydori Virgilii, *de carruchis.*

Carropera, & *manopera*, sunt vocabula conflata ex voce *opera.* Sed prior pars in priori est *carrus*; in posteriori, *manus.* Nempe utrumque erat servitutis: priori quis præstabat operam, sive servitium carri, & vecturæ; posteriori operam debuit manibus. Carolus Calvus tit. XXXI, sive Edicto Pistensi, cap. XXIX: *Carropera, & manopera, ex antiqua consuetudine debent.* In Polypticho S. Remigii: *Faciunt carropera de annona, aut vino, in lengis* XII: *sin autem, dabunt denarios* XII. Atque alibi: *Carroperas, & manoperas, inter totos circulos L. Carropera* aliter *carricatura*, à carri servitio: ut dictum paullo antè. Posteriori ætate *curbada*, uti Gallis *Corvees. Manopera* aliter *servitium manuale*: indeque, qui ad hoc obstringuntur, *manoperarii*, in Caroli Calvi diplomate pro S. Dionysio.

Cartularius, sive *chartularius*, qui imperatori erat à codicillis. Ust Abbo de vitis Pontificum, Arnulphus Lexoviensis epist. ad Alexandrum Papam, Godfridus Viterbiensis Chron. part. XX. Græcis similiter χαρτουλάριος, ut Zonaræ, Niceræ, & Codino, ab officio dicto Curopalatæ. Sed de hoc capite proximo.

Caruca notat aratrum: uti & Gallicum *charrue*: quod inde venit. Usurpat Ivo epist. CCLXXXVI: *Donum Ecclesiæ Hardelutb, cum omnibus hospitibus, & cum terra ad duas carrucas.* Hoc est, quibus terris arandis gemino sit aratro opus. Similiter Matthæus Parisius ad an. CIↃ CCLIV, in mandato inaudito Henrici III: *Inquiratur in maneriis religiosorum, quot sint carucæ propriæ ad colendum dominicum, & quot sint consuetudinariæ.* Ubi videmus, distingui proprias ab iis, quas consuetudo esset conducere. *Caruca* esse à *carri* vocabulo, liquet ex iis, quæ de *carrochio* proximè dicebamus. Similiter apud Miræum † Balduinus Comes Gisnensis in Donatione Carofensi monasterio factâ: *Et terram triginta dierum apud Altenges, & apud Marlengehem, & carrucatam, & dimidiam terræ*

† *In Donationibus Belgic. pag.* 50, 51.

apud Suanecam. Et paullò pòst : *Everardus totum prædium suum de Herberges. Rainevvidis decimam septem carrucarum.* Item Thomas Walsingamus in Hypodigmate, seu descriptione Neustria *: *De singulis autem carucis Angliæ dati sunt Regi duo solidi pro relevatione statûs sui.* A *caruca* est *carucata*; ut cum legimus *carucata*, vel *carrucata terræ*: hoc est, tantum agri, quantum uni sufficit aratro. Matthæus Parisius in rebus anni CIↃ CC: *Rex Angliæ cepit de unaquaque carucata totius Angliæ tres solidos.* Ab eodem est *carucagium*, tributum, quod singulis aratris, de communi Regni concilio, imponitur. Ac pro eo & *carragium* dicitur. Vide quæ de caruca, carucata terra, & carucagio, Watsius in Glossario ad Matthæum Parisium annotavit.

* Pag. 463.

Casale, villa, à casis sic dicitur. Vita Angelæ de Fulginio cap. 1. sect. XXXIV: *Hoc accidit mihi primâ vice, quando vendideram casale meum, ut darem pauperibus. Erat enim melior terra, quam haberem.* Ubi tamen in Mso *Casalenum*; ut doctissimus Bollandus annotavit. Sed *casalenum* nusquam invenio; sæpius verò *casale*. Sic sanè usus non semel Matthæus Parisius; etiam pro villa cum propugnaculis. Loca suggeret Watsii Glossarium.

Casatus, & corruptiùs *cassatus*, vasallus, sive qui beneficio Ecclesiæ habeat casam, seu domum, ac terram, in qua vivat. Privilegium Konredi, & Offæ Regum, ex veteri Ms editum à Clemente Reinero, & vitæ S. Eguini, episcopi Wigornienſis, à Bollando additum †: *Volumus insuper ac decernimus in nomine Domini, terram quinque cassatorum, quæ Morton nuncupatur, eidem libertate in perpetuum gaudere.* Vide, quæ inferiùs in *Casa* dicam: quando agetur de falsâ significatione usurpatis: ubi & de *Casali*, & *Casamento*.

† In vitis SS. ad 11. Jan.

Castellæ in navibus, quæ frumentum deferrent, memorantur in Vita S. Genovefæ *, cap. VII §. XXXIX: *Navali evectione remeantibus, contigit, ut naves eorum vento flante, ita inter scopulos, vel arbores periclitarentur, ut castellæ, in quibus fruges exhibebant, in latere versæ, etiam naves aquâ implerentur.*

* In vitis SS. ad 3. Jan. apud Bollandum.

Castitia, quæ perperam in nonnullis libris *casdicia*, sic à *casis* vocari arbitror; sive à *casare*, vel *casato*, hoc est, casis instructo, vel ornato, quasi *casatitia*: quâ formâ dicimus *adscriptitius, suppositius* Movet me, quòd idem sint *casale*, & *castitium*. Nunc ut in veteri charta S. Benigni est; *Mansum in dominicatum cum casalibus superexstructis*: ita in charta veteri S. Germani Parisiensis est; *Mansum dominicatum cum casa*, & alia

ædiis castitiis. Sunt verò *castitia*, structuræ sive ædificia Ecclesiæ adhærentia. Constitutionum Karoli M. & Ludovici Pii libro v (à quo Anségisi Collectionem Collectio Benedicti Levitæ excipit) cap. CXLVIII: *Omnes intelligant non solùm claustra monasterii, vel Ecclesiæ, atque castitia Ecclesiarum, sub immunitatis defensione consistere; verum etiam domûs, & villas, & septa villarum.* Item in Capitulis Karoli Calvi, & successorum, tit. IX, qui est Synodi Suessionensis, cap. V †: *Volumus etiam, ut investigent Missi nostri, qualiter illi, qui eandem res Ecclesiasticas, unde decimæ dantur, sive non dantur, illas salvas habeant, & in castitiis, & in sylvis custoditis.* Eodem volumine, tit. XXIII, sive epistolâ episcoporum ad Ludovicum Regem, cap. XIV: *Ædificent villas vestras moderatis castitiis, ut & honestas necessaria sit, & familiæ non graventur.* Item in Collectione Bignonianâ, postremo veterum Formularum Codice, cap. V, cujus lemma, Donatio ad Sponsam: *Mansis ad commanendum cum castitiis suprapositis, terris arabilibus, & mancipiis.* Walgarius sacerdos, S. Everardi Comitis capellanus, in Donatione, quâ Cisoniense cœnobium dotavit † *Inter terram arabilem, & pratum bunaria triginta, & mansum unum cum casa superposita, seu & cætera castricia.*

† Pag. 391

† Apud Miræum in Notitia Eccles. Belg. cap. 30, sive pag. 50.

Castrensiam in Cod. Theodosiano, Rubr. de Castrensian. & ministeriales. Sic dicebantur, qui Græcis *curopalatæ*, hoc est, ministri palatii, sive aulici. Est ab ea *castrorum* significatione, quâ etiam *castra* pro *aula* posuere: ut in vita S. Macedonii, in Collectione Bollandi *.

* Tom. 2. in Vitis SS. 24. Ian. pag. 597. sect. 5.

Castronia carnes, pro vervecinæ, quia vervex, aries castratus; unde Italis simpliciter *castrone*, vel *castrato*, vocatur. Ab Italico igitur *castrone* *castronius* factum: vel potiùs à *castrando* gentes exteræ, Latinæ linguæ corruptrices, fecere *castronius*; unde Italicum illud. Leonclavio, in Pandecte Turcico cap. CCXII. observatum, perperam hanc vocem scribi apud Aithonum cap. LIV. Nam nunc legitur: *Haberi carnes craestinas, hadinas, gallinaceas.* Ubi omnino *castroneas* restituendum.

Castularius, ex *cistularius*, ut idem sit, ac *arcarius*, sive arcæ, aut cistæ publicæ præfectus, à Germanico fast; quod ipsum ex Latino *cista*. Karolus M. constitut. cap. XV: *De cerariis, & tabulariis, atque castularis, sicut de longo tempore fuit, observentur.* Similiter ad eum locum cepit in Notis Vitus Amerpachius.

Casubula, liter *casula*, vel *planeta*. Sic *poderis* dici solet, sive *sacrum pallium*. Græcum est ὁ καζοῦς, unde Latin. *casa*, ut ab ὁ χάρτης, hæc *charta*, ab ὁ μαργαρίτης, hæc *margarita*. *Casa* verò hic non domum, sed vestem, signat:

signat: uti *tectum*, tum ad ædificia, tum ad rem vestiariam pertinet. A *casa* est *casula*. Isidorus lib. XIX. Originem XXIV: *Casula est vestis cucullata, dicta per diminutionem à casa; quòd totum hominem tegat, quasi minor casa.* Alcuinus lib. de divinis Officiis: *Casula, quæ super omnia indumenta ponitur, significat charitatem.* Rabanus Maurus *: *Septimum sacerdotale indumentum est casula, sic dicta, quòd totum hominem tegat, quasi minor casa.* Flodoardus lib. III cap. XXI: *Mittens ei quædam preciosa ornamenta, casulam scilicet diaprasinam, & alia manuscula, cum solidis centum.* A *casa* est Gallis *casacke*, & Belgis itidem. At Italis *casaco*. Hispan. *casaca*. Pro **Casacke** etiam Belgæ **cajacke**, & κατ' ἀφαίρεσιν **Jacke**. Est & à *casula*, *casubula*, atque inde Belgicum **Casuyfel**. Euerhelmus abbas in vita S. Papponis abbatis † cap. XIV, §. LVIII: *In celebratione Missarum, casubulam, quâ induebatur, lachrymis humectabat.* Sed paullò pòst, nempe §. LXI, etiam in Mso, *casucula* pro eo legas: *Albâ etiam casuculâ sanctum illud corpus Fratres curabant vestire.* De Græco καζᾶς, vel καζοῦς, unde & καλοκάσια, vide Salmasium in Exercitationibus ad Solinum *.

* De clericorum institutione lib. 1. cap. 21.

† In vita SS. ad 25. Jan. apud Bolland.

* Pag 966.

Catabulum sine dubio est à Græco κατάβολον: quod posterioribus Græcis *navale*, vel *emporium*, notabat: ut ex Suida discere est in Ἐπίνειον. At infimæ Latinitatis scriptoribus *stabulum* significat. Papias: *Catabulum, stabulum.* Sic legi debere, ubi vulgò *cantabulum*, jam Meursio in Glossario observatum. Anastasius in Marcello Papa: *Semper contemnens, & deridens præcepta Maxentii, damnatus est in catabulo: qui dum multis diebus serviret in catabulo, orationibus, & jejuniis, Domino servire non cessabat. Mense autem nono noctu venerunt clerici ejus omnes, & emerunt eum de catabulo.* A *catabulo* dicebantur *catabulenses*, qui stabuli curam gererent, & jumenta ductarent. Ad hoc servitium publico præstandum, sæpe damnati sunt Christiani. Vide, quæ ex Cassiodoro †, & aliis, Baronius ad Martyrologium * annotavit.

† Lib. 3. Var. epist. 10.

* 16. Jan.

Cataneus factum videtur ex *capitaneus*, uti hoc ex *capitaneus*; de quâ voce in Feudorum libris. Usus Ivo Carnotensis epist. CXXIX, Ubi Juretum vide: qui in Appendice docet, sic loqui Romoaldum, secundum archiepiscopum Salernitanum, opere inedito, sed in bibliotheca Christianissimi Regis adservato, quo vitam, ac mores Principum continuat. Verba sunt: *Et Comitissa de Berthenora cum Guillelmo de Markysella, nobili Ferrariensi cataneo, cum magna multitudine militum, & peditum, ad succursum ejusdem civitatis veniebat.* Cæterùm *capitanei* vox vulgò quidem

quidem pro centurione sumitur; vel etiam *chiliarcha*, seu tribuno, quem *colonellum* dicimus; imò & eo, qui tertiam ducit agminis partem; atque adeò &, qui totum ducat exercitum, cui *capitanei generalis* nomen: sed quandoque etiam accipi superioribus seculis solet de præfecturis extra militiam. De quo quædam Guilhelmus Watsius in Glossario.

Catomus, ex κατ, & ὦμος, quod *humerum* notat. *In catomo tolli*, vel *levari*, dicebantur, qui attollerentur in humeros, ut de tergo alieno dependentes faciliùs flagris cæderentur. Acta S. Babylæ cap. II. §. VI: *Iratus verò Numerianus Rex jussit tres infantes levari in catomo; & priori dari duodecim plagas, secundo autem novem, tertio verò septem.* Vide Baronium in Martyrolog. ad XV. Jun.

Cavena à cavitate vocabatur locus monasterii, ubi res certæ asservarentur. Regula S. Cæsariæ scripta à fratre S. Cæsario, Arelatensi episcopo, cap. V. sect. XXXII: *Quæ cellario, sive cavenæ, sive vestibus, vel codicibus, aut posticio, vel lanipendio, præponuntur, desuper Evangeliorum claves accipiant, & sine murmure serviant reliquis.* Cavenæ præfecta dicebatur *cavenaria*: ac præerat posticiariis, à posticio, quod curabant, sic dictis. Unde eopse cap. sect. XXX: *Quod transmissum fuerit, præsente Abbatissâ, vel Præpositâ, posticiariæ accipiant, & cavenariæ tradant.* Gotho-Saxonicum esse vult Locrenius à tyic vel taatve/*camera*; cui cognatum toie/*tuguriolum, casa*; tajut taiyt/cubiculum in navi. 2. *said*, 1. *fin.*

Cavernum, pro *caverna*, posteriorum est seculorum. Gloss. † *Cavernum*, κρύπτημα. Nempe ut *sagus* dixere pro *sagum*; *lacernus* pro *lacerna*; *pandurius* Isidoro, quod Græcis τὸ πανδοῦριον; *grafius* pro *graphium* apud Symposium *; *metallus* pro *metallum*, epigrammate apud Spartianum in Pescennio Nigro; ut quidem in Palatino codice reperit maximus Salmasius: † *Col.* 309. *edit. H. Steph. & B. Vulcan.* * *In ænigmatiis: editi tamen* graphiũ

Nigrum nomen habet, Nigrum formavimus ipsi,
Ut consentiret forma, metalle, tibi.

Caussativus philosophis frequens: temere sanè, quando de *efficiente* causâ sic loquuntur. Sed si ad quodvis caussæ genus extendant; fatendum est, Latinis non esse vocabulum, quo id examussim exprimant. Verùm de hujusmodi vocibus alibi fusiùs agemus.

CAP. IV.

De iis, ubi literam C excipit secunda vocalis, vel adspiratio. Cellarius, *vel* cellararius, *aut* cellerarius, *præfectus cellæ, quæ* & cellarium, *dicebatur*,

& cellariolum. Cellulanus *verò, pro monacho, sive is in cœnobio, sive eremo degeret: ac similiter is Græcis* κελλιώτης. Centonium, *pro cento.* Ceragium, *pretium emendis Ecclesiæ cereis.* Ceroferarius, *pro acolutho:* ceroferarium, & ceroferale, *pro candelabro cereum gestante.* Cericola, & vericola, *malè huc referri; cùm pro priori* cervolus, *hoc est, hinnulus; pro altero* vetula, *hoc est, vitula, sit scribendum.* Cervicosus, *qui animi est obstinati, ac pervicacis.* Cespiticum, *quod publico tributur ad viarum conservationem.* Chalani, *pro fistulis æreis.* Chamus, *pro capestro.* Chartularius *quàm variè sumatur.* Chelandium, (*pro quo & chelandrium, ac fortasse etiam* chalendram, *lectis*) *navigii genus esse.* Chrysoclavus, *pro clavo aureo.*

CEllerarius, pro *Cellarius*, sive cellæ præfectus. Usurpatur in Regula S. Benedicti cap. xxx, quod est de Cellerario; item à Flodoardo lib. I. Histor. Rhem. cap. XII, ubi *cellararius* legitur: adhæc Leoni Marsicano Chronici Casinensis lib. III. cap. XXXIX, Cæsario lib. II. Mirac. cap. XXXV, & lib. IV. cap. V, XIX, & LXIX: ac lib. XI. cap. XXXII: item Matthæo Pariſio in vita Roberti, XVIII. Abbatis S. Albani, & Garini, abbatis XX. Nec putandum, ubique istis in locis *cellarius* rescribi oportere; nam ut à *cella* est *cellarius*; ita à *cellarium* fecere *Cellararius*; pro quo & scripsere *Cellerarius*. *Cellarium*, pro *cella*, est in Regula † S. Cæsariæ virginis, à fratre ejus Cæsario, Arelatensi Episcopo, conscriptâ, cap. V, sect. XXX, & XXXII. Item in Legg. Alamann. tit. LXXXI, §. II, apud Burchardum in Decretis lib. XIX*, Lambertum Schafnaburgensem Hist. Germ. † Cæsarium Haisterbachensem lib. IV. Miracul. cap. LXXXV: *Assaturam sibi præparatam cellario intulit, & comêdit.* Gloss. vett. *Cellarium*, ταμεῖον. Unde Germanicum Keller; & latino barbarum *cellariolum*. Regula Cæsariæ loco antè memorato: *Etiam cellariolum, & coquinariam suam, infirma in commune habeant.* Aliud verò à cellario, sive cellarario, est *cellulanus*; quomodo Cœnobita, vel Eremita, dicebatur à cellula, qua concluderetur. Sidonius Apollinaris lib. IX. epist. III, ad Faustum, Regiensem episcopum, qui abbas fuerat Lirinensis: *Quas de palæstra congregationis eremiticis, & de senatu Lirinensium cellulanorum, in urbem quoque! cujus Ecclesiæ sacra superinspicis) transtulisti, nil ab abbate mutatus per sacerdotem.* Item apud Ennodium Ticinensem lib. I. epist. V, lemma est: *Præceptum, quando jussi sunt omnes Episcopi cellulanos habere.* Etiam Græcis posterioribus monachi similiter

κελλιῶται

* *In vitis Sanctorum apud Boll. ad 12. Jan.*
* *Pag. 147.*
† *Pag. 273.*

κελλιώτας ut Dorotheo Doctrin. XVI. Sed hi eopse nomine signabant eos, qui ministrarent interiori Imperatoris conclavi, ac Despotarum. Quod τῷ μαγαρίτῃ Meursio observatum ex Phranzis Chronici lib. II. cap. I.

Censaria, nummi aliæque res census nomine exactæ. Ita ex Hovedeno & Parisio in Glossario Somnerus, verbo, Tallare.

Centonium, pro *Cento*. Suidas: Κεντῶν, κεντῶνος, ῥωμαϊστὶ καὶ κεντώνιον. Atque hoc utcunque tueri se potest Gentianus Hervetus, quando *centonium* retinet in relatione vitæ Euthymii Magni, abbatis †, cap. XV. §. XC: *Stratum quidem erat aliud, quam storea, & qua solent appellare centonium, & embrimium, & vas fictile ad aquam?*

† *In Vitis SS. ad 20. Ian.*

Ceragium, pecunia ad emendos cereos in usum Ecclesiæ. Matthæus Parisius in Additamentis *: *Si Ecclesia petat ceragium.* Belgæ itidem unico exprimunt vocabulo, was-gelt.

* *Pag. 20.*

Ceroferarius, Papiâ teste, idem ac acoluthus; & veluti *acoluthus* vocabatur, quia sacerdotes, diaconos, & subdiaconos, ad altaris obsequium sequeretur: (id enim Græcis ἀκολουθεῖν:) ita *ceroferarius*, nuncupatus, quia lumina accenderet, & candelabrum cum *cereo* ferret. Quod candelabrum cum cereo similiter *ceroferarium* vocabatur: ut ex Durando liquet lib. II. Divin. Off. cap. VII. Vocem *ceroferarii* habes apud Leonem Marsicanum Chronici Casinensis lib. II. cap. XXV. *Fecit & ceroferaria duo librarum* XV. Pro eodem *ceroferale* dicit Gregorius Turonensis de gloria Confess. cap. LXXIX. Similiter Velontionensis monachus in translatione S. Sebastiani martyris † cap. IX. §. XLIII: *His thymiateria, ac thurifera; illis ceroferalia deportantibus, atque coruscolumine diem augentibus.*

† *In Vitis SS. ad 20. Ian. apud Bollandum.*

Cericola, & *vericola*, etiam in barbaris, quæ à Latinis veniant, reposuit Martinius in doctissimo Etymologico suo; nempe deceptus est à Marcello Donato, qui Elucidationibus in Suetonium cap. XXXVI, putavit, strenas Januarias solere, more gentilium, mitti cum voto ad aliquod numen particulare; uti ad Venerem, quò multam feliciter prolem largiretur; ad Cererem, ut copiosas faceret fruges; indeque eas strenas à Cereris, & Veneris cultu, dictas *Cericolas*, quasi Cereericolas; *Vercolas*, quasi Venericolas. Prora, ac fundus hujus rei Donato est Concilium Altisiodorense, sive Antisiodorense, vel potiùs Autisiodorense, quod vulgò referri solet ad annum IↃCXIII, vel seq. perperam sanè, cum Aunacharius Episcopus, qui ei præfuit, jam antè fuerit defunctus,

Verisimiliùs Baronius, quem Binius sequitur, ad ann. Ixcv. Sed tutissimum sit, referre, cum Sirmondo, ad an. Ixxviii; quo Episcopatum Aunacharius cœpit. Ejus Concilii canon primus est istiusmodi, si Donatum audimus: *Non licet Kalendis Ianuarii vercola, aut cericola, vel strenas diabolicas, observare: sed in ipsa die sic omnia beneficia distribuantur, sicut & reliquis diebus.* Sed scrupulum meritò injiciunt editiones aliæ. In Biniana est, *vecola, aut cervolo.* In Caranzæ epitome, *vecolo, aut cervolo*; ac similiter est apud Laurentium Bochellum in Decretis Ecclesiæ Gallicanæ *: sed longè optima Sirmondi editio habet, *vetula*, aut *cervola.* Nempe *vetula* tum dixere pro *vitula*; *cervolus* verò, seu *cervulus*, est à *cervus* diminutivum. Atque hanc lectionem solidè comprobat Sirmondus è sermone quodam, qui apud Augustinum tomo IX, tractatu XX, absque nomine legitur auctoris, cùm, ex Mssis, S. Eligii, Episcopi Noviomensis, esse noscatur. Verba ejus sunt: *Nemo in Calendis Ianuariis nefanda, & ridiculosa, vetulas, aut cervolos, vel joculicos faciat.* Adducit etiam Sirmondus ex Pœnitentiali vetere in Codice Andegavensi: *Siquis in Kalendis Ianuariis in cervulo, & in vetula, vadet; tribus annis pœniteat, quia hoc dæmonum est.*

*Vag. 576.

Cervicosus vulgò dicitur, pro obstinatus; sive homine, qui *nimium sui juris, sententiæque* est; ut loquitur Tullius primâ in Verrem.

Cespitaticum significat, quod datur ad vias cespite complanandas, atque, ubi opus, etiam saxis, vel silicibus sternendas: quemadmodum Germanus du Breul, monachus S. Germani à Pratis, annotavit ad Aimoini lib. v. de Gestis Francorum: nempe ad Privilegium Karoli M. prius: ubi pro *cespitatico* perperam scribitur *cispitatico*: minùs tamen malè, quàm, in sequenti Caroli Magni privilegio, pro eo *cepsaticum* legas. Ut à *balnea, balneaticum*; à *cathedra, cathedraticum*; ita à *cespes cespitaticum.* Ac de etymo quidem nemo ambigat. Sed de significatione metuo, ne verius eam eruere sit ex illis Cassiodori verbis Variarum lib. v. epist. XIV: *Antiqui barbari, qui Romanis mulieribus elegerint nuptiali fœdere sociari, quolibet titulo prædia quæsiverint, fiscum possessi cespitis persolvere, ac super indictitiis oneribus par re cogantur.*

Cessodium, cessatio. Utitur Henr. Rosla in Herlingsberga v. 467. de cessatione ab otio, & inclinatione ad reconciliationem animorum.

Chalami,

Chalami, tubi sive fistulæ ex ære; puto, corruptum ex *calamus*; cujus habent figuram. Matthæus Parisius in Abbatum Vitis: *Pulsato classico, sonantibus chalamis, quos burdones appellamus. Burdones* est ex Gallico *bourdons*.

Chamus, pro *camus*, Græcè χημὸς, quo *capistrum* signatur. Honorius Serm. de Inventione Crucis: *Constantinus itaq;, Ecclesiæ impugnator acerrimus, illo tempore monarchiam tenuit; quem divina pietas in chamo, & freno, constringens, sibi appropinquare compulit.*

Charaxa ura quid sit, dicam in Verbis, voce *Caraxare*.

Chartularius, qui causas Ecclesiasticas cognosceret, ac dirimeret, nomine Papæ Romani. Sic Hilarium, *Sum* in Africa *chartularium* vocat Gregorius M. Sed longè inferiori loco *chartularii* erant Constantinopoli: ubi sic dicebatur, qui chartophylaci, vel scenophylaci, vel magno sacellario, inserviret συμμιεισης τὴ χάρτᾳ, ut ait Balsamo. Vide de chartulariis Cujacium lib. IV. Observat. cap. v. & ad Cod. Justinian. lib. x. tit. XXIII. Meursii Glossarium in Χαρτυλαρίου, & quæ ad Codinum non uno in loco Gretzerus annotavit. Pithœo autem, & aliis, observatum, etiam *chartularios* esse dictos, qui per chartulam, sive tabulas, donati forent libertate. Sic usurpatur in legibus Longobardicis. Adi Lindebrogii Glossarium ad leges antiquas.

Chelandium, navigii genus apud Græcos recentiores. Usi è Latinis, Paullus Diaconus in Justiniani temporibus, Luitprandus in Legatione ad Nicephorum Phocam †, atque idem Histor. lib. v. cap. VI: ubi semel, iterumque, *chelandria* legas, pro *chelandia*; ut est in Legatione. Sicuti & χελάνδια est apud Cedrenum, & Constantinum de Administ. Imper. Sed fortasse, & *chelandium*, & *chelandrium*, vel etiam *cherandria*, dixerint. Suspicatur clarissimus ὁ μαχαιρίτης Meursius, eam vocem restitui oportere Veteri Juvenalis interpreti ad sat. VI. ubi nunc vulgò: *Canna, genus navis, quæ gandeia dicitur: ut sit chelandia Micipsarum.* Sed quo minùs, pro *gandeia*, putem, *chelandria* esse rescribendum; facit, quòd chelandriarum usus frequens fuerit Græcis: gandeia Afrorum propria. Nam continuò id subdit idem interpres. Verba ejus in *Gandeia* adduximus lib. II. cap. VIII. Vide autem, an non idem navigii sit genus, quod *chalendram* vocat Gregorius IX. Papa apud Matthæum Parisium in Henrico III: *Obligavit insuper se Imperator ad centum chalendras, & quinquaginta galeas ducendas, & tenendas, & tenendas ultra mare.* Qui locus confirmat, quod dicebamus, videri non tantùm *chelandium*, sed

† *Pag. 99. edit. Ingolstad. ann. 1600.*

etiam *chelandrum*, dixisse. Quantillum enim abeunt *chelandrum*, & *chalendra*!

Chrysoclavus apud Papiam etiam habes. Est verò idem ac aureus clavus: nempe ornatus vestis aureum referens clavum. Usus Anastasius bibliothecarius in vita Leonis III. & Benedicti III. Vox est hybrida; pro qua vel planè Græcâ dixeris χρυσόσημον; vel planè Latinâ, *auriclavum*. Quo usus est vetus Juvenalis scholiastes, ad illud sat. VI.

Aut latum picta vestis considerat aurum.

Sed vulgò editum, *Auroclavas vestes miratur*, pro *auriclavas*. Nisi *auroclavatas malis*; ut Vopiscus appellat in Tacito & Bonoso. Græci similiter χρυσοκλάβαξις, quod in Lexico Cyrilli, voce ἱστρικόν: item χρυσοκλαβαρικὸν, ut apud Codinum Curopalatem de Officiis. Sed perperam vulgò legitur χρυσοκλαδάριον: quod primus observavit Meursius: cum verò secutus Gretzerus.

CAP. V.

De auspicantibus à C *litera, sequente vocali tertiâ, vel primâ è liquidis.* Cicuritas, *pro mansuetudo.* Cincendela, *vel* cicindela, *vel* cicindelum, *pro pensili lucerna. Pro quo & legas* cincintillus, *vel* cicintellus. Cingula, *pro cingulum, vel cingulus.* Circada, *pecunia qua debetur Ecclesiam visitanti.* Circulatum, *pro rotundo.* Cistelium, *pro arcis, quibus custodirentur fera.* Clameum, *pro actione clamosa in jus alium vocantis.* Clamodici, *de quibus etiam cum clamore dicantur fœda, ac facinorosa.* Clausura, *inclusio monastica; aliàs verò angustia aditum in regionem quampiam, hosti excludendo idonea: quales & nuncupantur* clusæ, *vocabulo ambiguo; cùm sic etiam nominentur obices aquarii.* Cliothetrum, *sella genus.*

Cicuritas non dixero cum nonnullis: sed cum Tullio, *animi mansuetudo.*

Cincendela, vel *cicendela*, vel *cicindela*, pro lucerna pensili, quæ totâ ardeat nocte, apud varios lego scriptores; sed eos mediæ, vel ultimæ ætatis. In his, præter Gregorium Turonensem, est Fulbertus Carnotensis epist. LXXVIII: *Inter organa vatum, & ardentes cincendelas*† *virginum.* Unde Glossæ Cyrilli creditæ: κανδήλη, *cicindela.* Isidorus in Glossis: *Licini, lucerna, vel cicindilia.* Glossarium Arabicolatinum: *Licinius, quasi lucius. Est enim & cicindela lucerna.* Item Catholicon Janu-

† *Al.* cincendulas.

Januense: *Cicendela, à candeo, candes, dicitur genus scrabronum (crábronum* voluit dicere) *quòd volans candeat. Cicendulum ponitur pro candela: nam dicitur à candeo.* Sed hæc iis condonanda temporibus. Nam *cincendulum* barbarum est: *cicendela* verò, quamvis Latinum, longè tamen aliud signat. Vide, quæ dixi, lib. I. cap. XXVIII. Porrò ex verbis Catholici colligere est, non solùm *cicendulam* muliebri genere dixisse; sed & *cicendulum*, vel *cicindelum*, in neutro. Atque usus eo scriptor is, qui breviùs exaravit vitam Sulpicii *, Bituricensis episcopi, cap. II. sect. XII: *Quid de illo cicindelo dicam, qui est ante sepulcrum ejus? quem ferunt semel fuisse impletum; & , exundante multitudine olei, quod desuper labebatur in terram, multi perunctí, de infirmitate suâ exuti sunt.* Nisi malis *cicindelo* esse à virili *cicindelus*. Pro quâ opinione est diminutivum *cincendillus*, vel *cicentillus*; ut à *mamma, mammula, mamilla*; à *tantus, tantulus, tantillus*; aliáque. Usurpat scriptor vitæ S. Tillonis †, cognomento Pauli, aliter dicti Hillonii, imò & Tilmanni, ex quo *Tillonis* nomen καὶ ἀντονομασίαν factum. Verba ejus sunt ult. §. ult. *Multa ibi, jubente Domino, & S. Tillonis meritis, operantur virtutes. Inter quos* * *etiam & cincentillus, exabundante ubertim oleo, perfundtur. Ex quo sancto oles liquore multi, perunctis illic, à diversis sanantur infirmitatibus.* Vir doctissimus malit, *cicindelis*. Sed nihil, arbitror, mutandum. Dicas, & *cicindele* dixisse: unde Papias: *Cecindelia vitreas lampades vocamus.* Sed & alterum, ut videmus, ἀναλογίᾳ comprobatur: & *cicindelia* possit esse à recto *cicindelium*, ut simile sit ac *pramium*. Et fortasse *cicindela* scripserit Papias.

* *In Vitis Sanctor. ad 17. Jan. apud Bolland. pag. 176.*

† *In Vitis Sanctor. ad 7. Jan. apud Bolland.*

* Quas *malim ut referatur ad* virtutes, *h. e. res mera virtutis, ac efficacia.*

Cingula, pro *cingulum*, non Perotto modò, sed Bedæ etiam probatur in Orthographia: pro quo & *cingulus* dictum Ciceroni in Somnio Scipionis, ac Macrobio ad eum librum commentanti, lib. II. cap. V.

Circada, pecunia, quæ penderetur pro visitatione loci. Nomen à *circare*: unde & *circitores*, qui circumirent loca. Hincmarus Rhemensis epistolâ ad Regem Ludovicum Balbum, Karoli Calvi filium, cap. VIII *: *Ut Ecclesia in isto regno per occasionabiles circadas, & per indebitas consuetudinarias exactiones, non affligantur.* Usus & Ivo Carnotensis, epistolâ, absente Fulberto, suo episcopo, scriptâ; quæ inter illas Fulberti legitur numero CX: *Jubes, inclyte Præsul, nos dare tibi circadas de Ecclesiis nostris, quæ sunt in Episcopio tuo.* Item epistolâ CCLXXXVI: *Ecclesiam de Mundonis villa, liberam à synodo, & circada, & omni exactione.*

* *Pag. 6. edit. Moguntin. an. 1602.*

Circulata gemma, pro rotunda, apud Petrum Blesensem epist. XXX.

Ciste-

† *In viris SS. ad 9. Ian.*

Ciſtelium, vel *cruſtelium*, (variant enim codices) legas apud S. Althelmum epiſcopum, in actis S. Juliani, & ſociorum Martyrum: *In Amphitheatrum cruentus carnifex imperat duci, quatenus patefactis cavearum ciſtelis, & apertis clathrorum obſtaculis, urſorum geminis carperentur, & leonum rictibus roderentur.* Ubi, puto, legi debere, *Vrſorum genuinis*, puta dentibus; quod commodè reſpondet illi de *leonum rictibus*. Cenſeo autem, rectiùs *ciſtelia* legi, ut ſit à *ciſta*; ac fuiſſe ciſtam cancellatam, ſive clathris obductam.

Clameum, vel *clamium*, vindicatio ſive poſtulatio juris, à Gallico *clame*: ut *clamer* à clamare, quia fere id fieri ſoleat cum pipulo, & clamore. Henricus rex apud Matthæum Pariſium in anno clɔ ccxl: *Fecerit te ſecurum de clamio ſuo proſequendo.* Item in Additamentis: *Quietantiam juris, & clamei.* Thomas Walſingam, in Hiſtoriæ Anglicanæ Eduardo III *: *Quòd Rex Anglia haberet omnes terras ſuas ducatus Aquitaniæ, quas ſibi Rex Franciæ injuſtè uſurpaverat; ſi Rex Anglia totum jus, & clameum, quibus regnum Franciæ vindicabat, Regi Francorum remitteret.* Skenæo notis ad Reg. Maj. ſive legum Scoticarum lib. 1. cap. VIII. *Clameum, libellus, petitio*, definiuntur, *brevis ſcriptura narrationem actoris in ſe continens.* L. ult. C. de appellat. vel, *formula ſcripti, complectens actionem, & futura litis expoſitionem in judicio.* lib. 1. C. de edendo.

† *Pag.* 172.

Clamodici non tam, puto, ſunt homines clamoſi, ac qui blaſphemias dicere gaudeant; quam qui clamore, ac pipulo aliorum, differantur, ut infamibus uſu venit. Carolus Calvus tit. XXXIX. apud Cariſiacum, cap. III: *De illis liberis hominibus, qui infames, vel clamodici ſunt de teſtetis, vel latrocinits, & rapacitatibus, & aſſalturis.*

Clauſura, pro incluſione in monaſterium, uſurpatur à Radevico Friſingenſi de geſtis Friderici I. lib. III. cap. III. & Petro Bleſenſi epiſt. XII. Item Eugenio Pontifici ad Hildegardim: *Regulariter cum ſororibus tuis vivas ſecundùm regulam S. Benedicti, ſub clauſura ejusdem loci.* At in Codice Theodoſiano, & aliis antiquiorum locis, *clauſura*, vel *cluſura* ſunt, quæ Theophylactus Simocatta lib. VII. vocat ὀχυρώματα τῆς διαβάσεως; Curtius autem, *angustias adituum, qua regionem aperiunt.* Origo nominis inde, quòd iis hoſtis excluderetur. Sic legas in epiſtola Pauli Perfidi ad Wambanum, Principem magnum Toletanum *: *Deſcende usq; ad clauſuras. Nam ibi invenies Oppopumbeum.* Id caſtellum erat in montibus Pyrenæis. Poſteriores etiam *cluſu* dixere. Ut Capitularia Karoli M. item Annales incerti ſcriptoris, de rebus geſtis Fran-

* *Tom. 1. ſcriptorum de reb. Francia edit. Andrea du Cheſne p. 820*

co-

corum † ad annum Dccc.lxxiii: *Cui Desiderius obsistere nitens, clusis Alpium obseratis, occurrit. Franci, clusis potiti, Desiderium fugientem, & Papia inclusum, obtinent.* Itaque postea anno Dcccc.lxxiv. legas: *Karolus verò, audito Karolmanni adventu in Italiam, primò clausis Alpium se defendere nititur; sed nihil proficit.* Monachus quoque cœnobii Egolismensis S. Eparchii in vita Karoli M. * *Et tunc ambo exercitus ad clusas se conjunxerunt.* Usurpat quoque Hincmarus Remensis ad Hincmarū Laudanensem c.v; Regino Abbas Chronicorum lib.i. ubi loquitur de temporibus belli inter Desiderium, & Karolum; Luitprandus lib.i.cap.ii. & lib.v. cap.viii; Sigebertus Gemblacensis de vita S. Guiberti cap.xiii. Conradus Urspergensis in Chronicis, &c.

† *Ex edit. wechel.ana 1594. pag.9.*

* *Pagina 238. ejusd.edit.*

Clothetrum, sellæ genus. Sueſſionensis monachus anonymus, lib. de translatione S. Sebastiani † cap. vi. §. xxvi: *Inter hæc Joannes præteriti maceratione jejunii, & vigiliarum continuatione fessus, ut clothetro sedebat, violentiâ somni subitò deprimitur, & imperfectè resolvitur.*

† *In vitis SS. apud Bolland. ad 20. Jan.*

Clusa substantivè idem, ac *clausura*: de quo in *Clausura* superiùs dictum. Sic *clusor*, in vita S. Othonis lib.i. cap.xl.vi. Nempe à *cludo*, unde & Janus *Clusius Patulcius*, & Plinio *clusilis*. Similiter *clusoria* ars quasi *clausoria*, quæ in claustris parandis occupatur. Usus Tangmarus in vita Bernvvardi episcopi. Malim verò *claustrariam* dicere, quomodo *clausstrarium artificem* Lampridius ait in Heliogabulo. Est in Glossis Cyrillo tributis: Κλειδουχοις, *cloſtrarius*. Ubi *au* in O abit; quomodo ab *aula olla*, à *caudex codex*, ab *aurata orata*, Belgis à *claustrum* Cloofter. Imò & *Cloſtra Romana*, Latii oppidum, Plinio lib. iii. cap. i: quæ & Κλωῖστρα similiter Ptolemæo. *Clusam* etiam dixere pro catarracta, quia aqua eâ, velut obice, cluditur, sive clauditur: unde & Hebræis putatur vocari מתג־האמה Metheg Haamah, hoc est, *frenum rivi, vel aquæductûs*. Legas istoc ii. Sam. viii. i. Gallis à *clusa* similiter *escluse*; uti Belgo-Germanis Sluyse.

CAP. VI.

De nominibus barbaris, sed Latinæ originis, aut Græcæ, quæ incipiunt à C literâ, sequente quartâ vocali. Cœtaneus, *pro æqualis, vel ejusdem temporis.* Cœvus, *pro eodem.* Cocula, *pro vestis genere.* Cœnadicum, *vel potiùs* cœnaticum, *Quadragesimalis piscium census.* Cœnobita, *consors vitæ ejusmodi, qualem κοινόβιον dixere veteres.* Cognitior, *pro notior.* Cognoscibile, *cognitionem habens.* Colimpha, *vel potiùs* co-

lymba, *navicula urinatoria genus.* Collaterale, *quod à latere constitutum.* Collegiatum, *in corpus aliquod, sive collegium, redactum.* Collistrigialis *pœna, qua alicui laqueo collum stringitur.* Colludiosum, *ubi actor cum reo colludit.* Colobia, *tunica sine manicis.* Colonitium, *quod à colono persolvendum domino.* Colorus, *pro coloratus.* Commater, *susceptrix.* Commerciator, *negotiator.* Comicia, *pro Comitatus.* Comitatio, *pro comitatus.* Comitissa, *pro domina Comite.* Comitiva, *pro comitatu via: item pro dignitatis genere.* Commendatorius, *pro commendatitius.* Commensalis, *convictor.* Commercius, *quicum alicui est commercium.* Commissarii, *judices, vel rei inquisitores.* Commodioritas *è barbarorum numero expunctum: nec propter ea Latinitate donandum.* Commonitorium, *pro commonitione.* Communia, *fœdus communi in caussa initum: ac fortasse etiam bona communia, & indivisa.* Comodia, *vel* commodia, *loca viatoribus ad divertendum commoda.* Comparilia, *bona, quæ comparuerint, vel compareant.* Compassio, *pro misericordia.* Compater, *pro sponsore fidei, offerente, vel susceptore.* Compatriota, *pro συμπατριώτη, populari, vel conterraneo.* Compauperatus, *pauper redditus.* Complacentia, *qua quid complacitum est.* Complanus, *pro planus.* Completorium, *pro complemento.* Complices, *pro facinoris sociis.* Compotista, *vel potiùs* computista, *logistices, sive bene numerandi gnarus.* Concagatus, *vel* conchagatus, *pro* concacatus. Concanonicus, *pro syncanonicus.* Concordantia, *pro verborum indice, vel rerum consensu.* Condium, *pro mensura genere; nisi id* congium *potiùs.* Confabulatio, *pro colloquio.* Confiniales, *pro contermini, vel finitimi.* Confrater, *pro collega; simileque* conforor. Confugium *facere, pro fugam capere.* Congellus, *pro syncellus.* Conludio, *pro colluso.* Conradium, conredium, *vel* conrodium, *modus cibi in monasterio alicui concessus.* Conregionalis, *qui ejusdem est regionis.* Conscholaris, *condiscipulus.* Conscientiosus, *contra conscientiam nihil unquam acturus.* Constabularius, *Comes stabuli.* Consuetudinarium, *liber monasterii consuetudines continens.* Consularius, *consularis.* Contectalis, *uxor.* Contemporalis, *vel* contemporaneus, *pro æqualis, vel eorundem temporum.* Contenementum, *habitus, gestusque: cui simile* manutenementum, *pro tutela, vel assertione liberali manu factâ.* Contina, *pro templo.* Continentia, *pro conspectu operis.* Contoralis, *pro conjuge.* Contribulis, *pro tribuli.* Conviator, *pro comes.* Convici-

vicinium, *pro vicinia.* Coopertorium, *pro tegumento.* Copiates *vespillo.*

Coætaneus pervulgatum etiam usu doctorum, pro eo, quod Græcis Ἥλιξ, ὁμῆλιξ, ἡλικιώτης: Ciceroni, & aliis, æqualis, ejusdem ætatis, vel temporis. Ajunt, *coætaneus* apud Porcium Latronem legi oratione in Catilinam: *Marco siquidem Catoni, aut Scipioni, coætaneo suo.* Sed enim is scriptor suppositititius est. Multa adeò sunt declinantis Latinitatis argumenta; ut cuilibet non obesæ naris constare possit, alium esse ab illo Porcio Latrone, quem non uno in loco sic laudat Marcus Seneca †, philosophi parens. Ludovicus Carrio ineptissimum appellat sophistam. Mihi adeò insubidus non videtur. Potiùs accessero iis, qui Vibium Crispum arbitrantur. In his est Hadrianus Junius, lib. de Coma, cap. VIII.

† *Præfat. lib. 1. Controvers. & lib. 3. Controvers. 25.*

Cœvus ajunt ipsum apud Ciceronem legi orat. in Vatinium: ubi sit. *Hunc tu morem ignorabas? nunquam epulum videras? nunquam puer, aut adolescens inter cœvos fueras?* Et sanè sic libri nonnulli veteres. Sed meliores penè omnes pro *cœvos* habent *coquos.* Quod meritò præfert Hadrianus Turnebus lib. XXI. Adversariorum cap. XI. extremo. Cicero pro eo dicit *æqualis alicujus*; ut in primo de Divinat. *Apud Philistum, æqualem temporum illorum.* Et in Bruto: *Memoria proditum est, poetas nobiles poetarum æqualium morte doluisse.* Græcas συγχρόνους vocantur.

Coculam esse vestis genus, liquet ex eo, quòd jungatur cum orario, & guna, veste pelliceâ. Sic enim Cinehardus epist. ad Lullum episcopum: *Orarium, & coculam, & gunam brevem, nostro more consutam.* Si conjecturæ est locus, dixero, nomen inde ducere, quòd similis esset vesti coquinariæ. Nam unde *cocula* potiùs sit, quàm à *coqua*, vel *coquus*: unde *coquulus*, vel *coculus*, ὁ μαγειρίσκος, ut est in Glossis? Imò & *coculum*, vas culinarium ex ære. Gloss. *Coculum*, χάλκιον. Festus, sive Paulus Diaconus: *Cocula, vasa anea coctionibus apta. Alii cocula dicunt ligna minuta, quibus facile decoquuntur obsonia.* Ubi vide, quæ ex Varrone, & Isidoro, Scaliger annotavit.

Cœnadicum quid sit, indicat Odo, Abbas Glannafolienſis in Translatione S. Mauri † cap. VI. §. XXXII: *Wilfuinus quidam, vir clarus secundùm sæculi dignitatem, atque in equestri ordine nonnullos præcellens, cùm toto quadragesimali tempore censum piscium (quem more provinciæ cœnadicum*

† *In vitis SS. apud Bolland. ad 15. Jan.*

dicum vocant) *per vim fratribus abstulisset.* Malim à *cœna, cœnaticum*; quâ formâ dicimus *balneaticum*, & similia. Gloss. *Cœnaticus*, συμποσιακός. Quia in Quadragesimali jejunio pro carnibus essent pisces, pro prandio cœna; Quadragesimalem piscium censum *cœnaticum* nuncupabant.

Cœnobita Ivoni Carnotensi epist. CXCII. A Græco κοινοβίτης: uti hoc à κοινόβιον, quod apud Palladium in Histor. Lausiaca, ubi de Paulo Simplice, & apud tot alios. Imò & Agellii est lib. I. cap. IX. de Pythagoræis: *Colebatur societas inseparabilis, tanquam illud fuerit antiquum consortium, quod re, atque verbo, appellabatur* κοινόβιον. Qui verò κοινοβίτης, is & κοινοβιακὸς μοναχὸς Theophylacto in Matth. cap. XIII. *Cœnobiticus* est apud Ivonem Carnot. epist. CCLXIX. De hujusmodi, ut in re nova, nolim contentionis funem ducere. Notum quippe, ut monachis Christianis (de Judæis enim, qui Esseni dicebantur, nunc non loquimur) origo fuerit à Paullo Thebæo; sicuti in vita ejus proditum est à B. Hieronymo. Monachorum verò alii seorsum singuli vixere, ut eremitæ; alii gregatim, ut cœnobitæ.

Cognitior, pro notior. Leges Wisigothicæ lib. IV. tit. V. leg. VI. Fortasse tamen prorsus abstinuerint veteres. Sed hoc tempore nullus memoriæ observatur.

Cognoscibilis non facilè dixero; sed cum classicis, Tullio præcipuè *cognitionem habens.*

Colimpha, quasi *colymba*, ἀπὸ τῦ κολυμβᾶν, natare. Navicula erat urinatoria, in quâ qui foret, etiam eâ aquis obrutâ, non indigeret lumine, quia speculi electrini, vel vitrei beneficio pelluceret. De ea sic B. Hieronymus: *Asserit* (Ister,) *Alexandrum magnum illuc per obsidum fœdera peracessisse, ob hoc tantùm, ut hac caussa navalium industriam consideraret, & astutiam. Et ultrà, quàm credi potest, de eo famosissimas fabulas inquiunt. Ajunt enim, in ipsas colimphas ipsum Alexandrum introisse, & profundum conscendisse, usq; ad imum, ut sciret Oceani profundum, & differentiam maris, & abyssi. Nobis verò incredibile videtur.* Memini, me campse historiam legere in Jacobi Magni Toletani Sophologio. De Istro verò, unde ea produntur, egimus in Græcorum Historicorum Historia. Præterea de eo vide-sis verba etiam memorata referentem Martinum Opitium, Notis eruditis ad Rhythmum Teutonicum de S. Annone, Archiepiscopo Colonienſi *.

* *Pag. 28. & 29. edit. Dantisc. an. 1539.*

Colla-

Collaterales dicunt, quorum alter alterius latus claudit. Ac ad alia etiam extenditur significatio. Utitur eo vocabulo Petrus Blesensis epist. xv, Habes & in Constitutionibus Neapolit. lib. I. tit. LIII. Leg. II, & lib. II. Tit. x. item Speculo Saxonico lib. I. Artic. XVII. §. III. Interim *lateralis dolor* ipsius Plinii est, atque adeò Lucilii: cujus hoc in satyris:

Nam laterali' dolor certissimus' nuncius' mortis.

Collegiata Ecclesia legas apud Carolum VI. in edict. de immunitat. & Rep. Eccles. † & in Concil. Pisan. Promotionib. * Etsi verò ea vox ignota sit classicis scriptoribus: non tamen planè barbara, cum in Codice Theodosiano legere sit, *Municipes collegiati, & corporati urbium*, lib. v. de locat. fundor. jur. emphyteut. Nempe ex civitatibus publici ministerii caussa conscripti, ac certum corpus, & collegium constituentes. Nullo modo audiendus est Isidorus, quando sic scribit lib. IX. Orig. cap. IV: *Collegiati dicuntur, quòd ex eorum collegio, custodiisque, deputentur, qui facinus aliquod commiserunt. Est enim sordidissimum genus hominum, patre incerto progenitum.* Quæ profectò nec unius sunt assis.

† *Pag.* 210. * *Pag.* 200.

Collistriagialis pœna, ut suspicor, ea dicebatur, quâ collum stringeretur; hoc est, qua alicui laqueo pereundum. Matthæus Parisius in rege Joanne an. CIↃCCIII † *Eodem anno rex fecit generaliter acclamari, ut legalis assisa panis generaliter sub pœna collistrigiali observaretur.*

† *Pag.* 200. edit. Tiguri, at pag. 208. edit. Lond.

Colludiosum, de eo, quod est colludentium inter se; quando nempe lis simulatur, atque ita caussa proditur. Petrus de Vineis lib. v. cap. XCIV: *Per colludiosas probationes.* At *colludium* est apud Solinum, cap. XVIII †, & Sidonium lib. I. epist. II: ut præteream juniores multò; quales Flodoardus lib. II. cap. II, & Aldhelmus, de laude Virginit. cap. x. Similéque *inludium* apud Tertullianum de Resurrectione Carnis.

† *Sive ex distinctione Salmasiani codicis cap.* 12.

Colobium accepere Latini juniores à sui temporis Græcis; qui itidem κολόβιον dicunt, quasi κολοβὸν, hoc est, mutilum, eò quod careat manicis. In Glossis Arabicolatinis, voce *Levitonarium, sine tunicis*, corruptè legitur pro *sine manicis*. Usi è Græcis Codinus in Originibus Constantinopolitanis, & Dorotheus Doctrin. I. E Latinis habes in Codice Theodosiano lib. XIX. tit. x; apud Cassianum Institut. lib. I, sive de habitu monachorum cap. v; Isidorum lib. XIX. Originum cap. XXII *; item in libro de veteribus Ecclesiæ ritibus, qui Carolo M. tribuitur, cum sit totus ex opere Albini Flacci Alcuini de officiis divinis: adhæc apud Anastasium de vitis Pontificum cap. XXVIII, sive in Eutychiano. Audiamus quoque Servium in hoc Maronis I. Æn.

* *In* Colobium, & Levitonarium.

Romanos rerum dominos, gentemque togatam.

Bene gentem, quia & sexus omnis, & conditio, togâ utebatur: sed servi nec colobia, nec calceos, habebant. Atque idem in illud IX. Æn.

Et tunica manicas, & habent redimicula mitræ.

Tunicæ, inquit, *vestræ habent manicas: quod etiam Cicero vituperat, dicens: Manicatis, & talaribus tunicis. Nam colobiis utebantur antiqui.* Usi sanè; ut rectè hîc ait Servius. Voce tamen *colobiorum* non usi. Erant verò duo tunicarum genera. Quædam enim habuere χειρίδας, sive manicas: ut Pœnis, ac Romæ etiam feminis. His brachia tegebantur usque ad καρπὸν manus; unde & *manicatæ*; & *manuleatæ*; item χειριδωτοὶ, ac καρπωτοὶ, dicebantur. Aliæ autem ex parte quidem tegebant lacertos, at non brachia; imò nec lacertos usque ad cubitum, sed partem lacertorum humeris propiorem: ut ex veterum statuis cognoscere est. Posterius hoc tunicarum genus colobiorum habuit nomen; quia, ut dixi κολοβαὶ forent, sive mutilæ. Cur colobia amarint Ægyptii monachi, exponit Cassianus loco superiùs designato: uti & antè memoratus nobis Dorotheus Doctr. I. Usi quoque sacerdotes: sed postea iis dalmaticæ successerunt; quia vestis ea, ut splendidior, commendare sacrum ordinem videretur. Addueam de eo verba Anselmi, antiqui Decretorum Collectoris, quæ ille ex Eusebio adducit nescio quo: ex Anselmo autem refert Ciacconius, annotationibus in Cassianum †: *A S. Sylvestro, & presbyteris ejus, colobiorum usus sumsit initium: & Marcus, & Julius, & Liberius, eo ordine sunt usi. Post hos autem colobia in dalmaticas commutata sunt: visum est enim melius huic proposito convenire, quòd accuratiùs magis adspectibus placere valeat.* Sed de collobii in dalmaticam commutatione, pleniùs ex iis liquebit, quæ libro sequenti de Dalmatica dicentur.

† *Pag. 674. anis. Rom.*

Colonitium, quod colonus domino debet. Vide incerti scriptoris formulam XXXII, quæ inscribitur, *Notitia de colonitio.* Alibi etiam in formulis ipsis legas.

Colorus, pro coloratus. S. Gerardus abbas * Sylvæ-majoris in vita S. Adelardi, cap. VIII. §. XXXVII: *Erat tamen decoris gratiâ venustus, discretâ macie, satis admodum colorus.* Cæteroquin non multùm abit à *florus*, pro floridus. Sic locuti Nævius, Pacuvius, Attius, &, judicio P. Colvii †, Maro ipse XII. Æn.

* *In vitis SS. ad 2. Jan.*

† *Notis in Appul. 8. Met.*

Comerciarius, vel potiùs *commerciarius*, in vita S. Anastasii Persæ martyris *, cap. IV. §. XXVII, à commerciis videtur sic dictus; quomodo

* *In vitis SS. ad 22. Jan. apud Belland.*

modo idem fuerit ac negotiator, vel mercator. Κομμερκιάριος & similiter dixere Græci posteriores: in his Constantinus de Administratione Imperii. Quid mirum? quando iidem nec refugerunt κυμμέρκιον, vel κυμέρκιον, pro *commercium*: atque inde etiam formarint κομμερκεύειν, *commercia exercere*. Nihil, puto, opus adscribere auctores sic locutos: quando apud Meursium in Glossario legi possunt. Vicinum est *commercium*; de quo mox dicam.

Comicia, pro dignitate *Comitatus*. Cæsarius lib. VIII. Mirac. cap. XXVI: *In Comicia de Monte*. hoc est, Comitatu Bergensi. Item. lib. IX. cap. XLVIII: *Lodovicus, Comes Lossensis, etiam Comiciam tenebat de Reinecke*.

Comitatensis fabrica, apud Ammianum Marcellinum lib. XVIII. Sic, ubi priùs *Comitenses* legeretur, è Mssis rectè reposuit Lindenbrogius. De illo tamen Henrico Valesio adsensero, quòd hîc non agatur de Fabricensibus, de quibus in Notitia imperii; sed per tralationem sic vocentur, qui in comitatu Constantii Cæsaris primas obtinerent.

Comitatio, pro comitandi actu, vulgare est. Pro quo *comitatus* veteres maluere.

Comitissa, pro domina Comite, legas apud Leonem Ostiensem Chronici Casinensis lib. I. cap. XLVII: *Omnia quæ Isesgarda Comitissa obtulit S. Benedicto*. Sed de isto abunde dictum lib. I. cap. XLVII.

Comitiva, pro societate, sive comitatu viæ. Petrus Blesensis epist. XIV: *Quamdiu vestrâ usus sum comitivâ, qualibet dies, in qua Domini Regis alloquio non fruebar, mihi tristis, & nubila videbatur dies*. Idem Blesensis epist. XX: *Revertor ad Dominum vestrum, cujus familiaritatem, & suavissimam comitivam, perdidisse me doleo*. Petrus de Vineis lib. III. epist. XXIII: *Tantorum principum societate, tam gratificâ comitivâ suffulti*. Similiter Beka in vita Willebrordi episcopi I, & Turocius in Histor. Hungar. Apud Cassiodorum etiam hæc vox; sed pro dignitate, invenitur. Locus est lib. III. Var. epist. XII: *Accedit etiam provecti* (illustris Argolici ad Præfecturæ Urbanæ dignitatem) *nobilissimus pater, qui Comitiva Privatarum infulas nullius acerbitate calumniæ profanavit*.

Commater est in Legg. Longobardicis lib. II. tit. VIII. leg. V, & in Capitulari Benedicti Levitæ lib. VI. cap. CCCXCVI. Malim ego dicere offerentem, vel susceptricem, vel sacræ initiationis arbitram. Vide paullo inferiùs *Compater*.

Com-

Commercius, pro negotiationis socio, finxere ad moduni, quo *commercium* dicitur. Incertus scriptor formularum veterum in Collectione Bignognianâ, formulâ XLV, quæ est indiculus Regalis †: *In quoscunque portus civitatis, seu mercada, nullo contradicente, suus venditor, vel commercius, quodlibet negotium potestatem habeat vendendi.* Vide superiùs *comerciarius.*

† Pag. 172.

Commendatorius, pro *commendatitius*, eò usque refugiam, donec incidero in idoneos scriptores, qui præiverint.

Commensalis, qui eâdem utitur mensa, Petro Blesensi epist. XVIII. Purè loquentibus est *convictor, socius mensæ.* Sumtum autem ex Græco συντράπεζος.

Commissarius est pervulgatum. Sed rectiùs *judices* dixeris, vel rei *inquisitores.*

Commodioritas, non dico in Latinis, sed ne in barbaris quidem meretur locum. Ut quod nemo vel Latinus, vel barbarus, usurpârit. At inquit doctissimus amicus noster in auctario Philologico, saltem posterioris esse ævi vocabulum; quale *prioritas*, & *superitas*; ostendit glossarium vetus; ubi est *Commodior ætate*, τῇ ἡλικίᾳ: nec enim dubitandum, quin scriptum fuerit, *commodioritate.* Hæc non operosum fuerit refellere. Nam scripserat glossographus, *Commodo tibi, commodor à te.* Hinc subjecerat Græcam interpretationem; quæ temporum injuriâ deperiit. Inde sequebatur. *Commodato*, quod itidem excidit. Hujus interpretatio fuit, τῇ ἡλικίᾳ.

Commonitorium videtur, quale *commonitio* est apud Quinctilianum. Sed non arbitror, quemquam Quinctiliani ætate, nedum Tullii, priori usum esse. At legas in Codice Justinianeo, *commonitoria sententia, commonitorium suffragium, commonitoria instrumenta.* Imò & apud Ammianum Marcellinum est lib. XXVIII: *Commonitorium repertum est manu scriptum Hymelis.* Item postea: *Commonitorium cum Augusti literis tradidit.* Adhæc in Codice Theodosiano, lib. III. tit. XXIX, ubi imperatores, Theodosius, Arcadius, & Honorius: *Quod siquis, dum solo commonitorio de suffragio nititur, bona duxerit occupanda.* Vincentius Lirinensis præfat. libri adversus hæreses: *Sublevandæ recordationis, vel potiùs oblivionis meæ gratiâ, commonitorium mihi parâsse suffecerit.* Unde & vetus libri inscriptio promanavit, *Commonitorium Peregrini adversum hæreticos.* Primitus enim Vincentius, ut est apud Gennadium in Catalogo, dissimulato nomine inscripserat, *Peregrini adversum hæreticos.*

cos. Mitto his juniores: ut Anastasium bibliothec. in Gregorio II, atque alios. Græci quoque κομμουνιτήριον dixere: ut Euagrius lib. II. cap. XVII, Justinianus Novellâ XXVIII, Suidas item, apud quem κομμουνιτήριον scriptum. Meursio etiam adsentio apud Gregorium Dialogo de Vitis Sanctorum lib. III. pro κομμουνιτήριον emendanti Κομμουνιτόριον.

Communiam dixere fœdus, vel conspirationem eorum, quorum communis causa videtur laborare. Aimoinus lib. V. de Gestis Francorum cap. LIII: *Senonensis civitatis burgenses* *, *adversus abbatem S. Petri Vivi Herbertum in iram concitati, quia communiam eorum dissolvi fecerat, cum truculenter necaverunt.* Idem cap. LVI: *Contigit, quòd Vizeliacenses burgenses, communiam inter se facientes, adversus dominum suum Abbatem, & monachos, superbiâ inflati insurrexerunt, eosque durissimè infestatione maximâ afflixerunt. Communiter siquidem conjuraverant, quòd Ecclesiæ domino ulteriùs non subjacerent.* Ac postea eopse capite; *Super injustâ inquietatione Vizeliacensis communiæ.* Item: *Qui prædictam communiam manutenebat.* Item: *Communiam dissipare faceret.* Adhæc: *Quid de prædictâ communiâ faceret.* Item: *Quod communia deinceps non consentiret, sed eam penitus dissiparet.* Item: *Communiam relinquerent, & deinceps non iterarent.* Ex quibus satis liquet, *communiam* dixisse, quod Cicero vocat *animum, ac voluntatem communem aliquid defendendi.* Usurpat quoque Ivo Carnotensis epist. CLXXX: *Ut per Radulphum Balgejacensem aliquanto prolixas indutias detis prætaxato Arnulfo, non de minoranda justitia ecclesiastica; sed tantummodo de non ducenda super eum communia.* Hoc est, ne, qui se ab archiepiscopo lœsos arbitrantur, in communi causa porrò conspirent, eique Romæ multum negotii facessant. Similiter *jurare communiam* est apud Rogerum de Houeden Annal. Tom. II. Videntur & *communiam* dixisse bona, quæ non unius forent domini: ut bona indivisa, unde pro rata portione fructus ad quemque redit. Formul. LVII †: *Una cum terris, sylvis, campis, pratis, communiis, nec non & mancipiis ibidem commanentibus.*

* Cives, sive burgi incolæ.

† Pag. 1244. edit. Lindenbrog.

Comodia, vel *commodia*, diversoria, quia iter facientibus commoda. Isidorus in Glossis: *Comoda, ostiaria.* Ubi *ostiaria* plane Italicum *hostaria.* Utitur Historia Austriaca. Vide, quæ de isto Meursius in Glossario, voce Κέμοδα.

Compardia censeo vocari bona, quæ in loco certo fuisse, idoneis possit testibus comprobari. Legg. Bajovar. tit. IX. cap. II. §. V: *De minore vero, quod scopar appellant, cum ..... sol. componat, & universa com-*

parilia restituat. Sententia est, eum, qui intenderit minorem scuriam, sive horreum, (quod *scopar* vocari, dictum libro præcedenti cap. XVII*) duplici pœnâ teneri: ac priorem esse, ut persolvat certum solidorum numerum: qui quantus fuerit, librariorum incuriâ ignoratur. Sanè nec in Tilii, nec Lindenbrogii editione, exprimitur. Alteram pœnam esse, ut idem incendiarius refundat pretium omnium, quo constitissent ea, quæ in horreo istoc minori, ante incendium, comparuissent. Indeque *comparilium* nomen; quia, latâ hac lege, ubi de incendiario constiterit, haut aliud supereſt, quàm ut actor probet, quæ comparuerint priùs.

* *In* Scuria.

Compassio, vel *condolentia*, pro συμπάθεια, sive *misericordia*. Arnulphus, Lexoviensis episcopus, epist. XII: *Audità sanctæ Romanæ Ecclesiæ turbatione, condolui, quia dolorem matris audire sine compassione non poteram filius specialis.* Cæsarius lib. VI. cap. V: *Quidam dixerunt, nunquam se legisse de aliquo homine, qui tanta fuerit circa pauperes compassionis.* Anonymus de Genealogia regum Daniæ, à V. Cl. Stephano Stephanio editus è Mssis: *Adsunt ministri diaboli, absque ulla compassione victimam Domini sævis manibus rapientes.* Sed de isto etiam in verbo *Compatior* dicemus.

Compater, qui de sacri baptismatis fonte elevat, sive susceptor, vel sacræ initiationis arbiter: Tertulliano is, libro de baptismate, cap. XVIII, dicitur *sponsor fidei*; Augustino, lib. I. de peccatorum meritis cap. XXXIV, & epist. XXV, *offerens*. *Compatris* vox obtinuit jam ætate Caroli M. quippe cujus tempore celebratum fuerit Concilium Moguntinum; ubi legas cap. XLVII: *Ut compater, vel proximi, filiolos suos spirituales catholicè instruant, præcipimus.* Habes etiam in Capitulari Ansegisi lib. II. cap. XXXIX. Junioribus quoque frequens ea appellatio. Contentus ero indicare Cæsarium lib. V. cap. XXXIX, & lib. II. cap. XXIV. Item vitam Joannis Eleemosynarii cap. IV, §. XXI†. Indeque *compaternitas* apud Turocium. Barbarè dici *compatres* & *commatres*, quasi Latinè *Baptismatis testes* diceremus, notat Jacob Henrichmannus in Instit. Grammaticis in Præfat. ad Studiosos Anno 1508. ut barbariem eliminent. Jocabatur versu Frischlinus:

† *In Vitis SS. ad 23. Jan.*

Propater esse volo, sed nolo compater esse.

Eosdem ignavi etiam *Patrimos* falsè nominant, cum *patrimus* eum, qui patrem adhuc viventem habet, significat, eodem notante. Vide superiùs *Commater*, & inferiùs *Matrina* & *Patrinus*.

Com-

Compatriota est apud Guihelmum Malmesburiensem lib. I. de gestis Anglorum, & Petrum de Vineis lib. III. cap. XLI. Guarinus Veronensis epigrammate, quod primæ Catulli editioni præmisit *:

Ad patriam venio longis de finibus exul.
Causa mei reditus compatriota fuit.

* *Regii Lepidi, ann.* 1481.

Pro eo *sympatriota*, vel *conterraneus*, dici oportere, commonui lib. I. cap. XIX. Ivo epist. CIX. etiam usurpat pro eo *conregionalis*. Sed nihil opus fingere ejusmodi, ubi vetera suppetunt bona.

Compauperatus non refugit B. Bernardus serm. ad Fratres de monte Dei, & Petrus Blesensis epist. CXXXVII. Malim, pauper factus, ad paupertinam sortem redactus.

Complacentia habes in Concilio Senonensi. *Complacentiam habere in aliquo*, oblectare se aliquo, in aliquo acquiescere.

Complanus, pro planus, Petrus Blesensis epist. CIV: *Descendamus in complana, ubi valles abundabunt frumento.* Verùm uti *planus* dicimus; nō *planare*, sed *planū facere*: ita rectum est *complanare*; non item *complanus*.

Completorium, pro complemento. Ludovicus I. Kapitularium Addit. I. cap. XII: *Priusquam lectio completoris legatur, bibant.* Item cap. XLVIII: *Ut benedictio post completorium a sacerdote dicatur.* Auctor vitæ S. Huberti Leodicensis: *Officium completorium cecinimus, cubitumque recessimus.* Item Cæsarius lib. I. Mirac. cap. XXV, scriptor Chronici Cisterciensis *, & ante hosce omnes S. Marcellinus in vita S. Suiberti. Imò in Regula S. Benedicti cap. XLII. legas: *Omnes in unum positi compleant, & exeuntes † à completorio nulla sit licentia denuo cuiquam loqui aliquid.* De hora completorii vide sis Durandum Rationalis lib. V. cap. X. & Durantum de Ritibus Ecclesiæ lib. III. cap. XII.

* *Pag.* 55.

† *Pro*, exeuntibus: *vel potiùs*, ubi exierint.

Complices, pro facinoris sociis, est apud Prudentium περὶ στεφάνων:

Perdere
Puerum, ac magistrum, complices sectæ impiæ.

Usus & Salvianus lib. II. de Avaritia, Cassiodorus non semel, scriptor vitæ Ludovici Pii *, Rhegino Abbas Chronic. lib. II, Flodoardus lib. II. cap. XX, Alexander Papa in Edicto suo apud Arnulphum Lexoviensem episcopum: cujus est *, *Cum tribus malitiæ suæ complicibus.* Fulbertus Carnot. epist. XLV, Ivo Carnotensis epist. L. ad Rickerium, Senonensem Archiepiscopum; imò is nec in singulo numero refugit epist. LXIII: adhæc Leo Marsicanus in Chronico Casinensi lib. II. cap. LX, Baldericus in Chronico Cameracensi lib. I. cap. XVII, Petrus de Vineis lib. III. epist. V,

* *Pag.* 370. *vers.* 28.

* *Pag.* 26.

Beka in vita Andreæ Episcopi xxv. & Hereberti Episcopi xxvi. Etiam in Conciliis reperias: uti Toletano III. can. II, & Meldensi cap. x. Omnino autem semibarbarum est. Ajunt Ciceronem uti primâ in Catilinam invectivâ: *Si tu exieris, exhauriretur ex urbe tuorum complicium magna, & perniciosa sententia Reipublica.* Sed pro *complicium*, ut jam olim Valla vidit, *comitum* legi debet: pro *sententia* autem *semina*. Atque ita meliores omnes codd. Monitumque idem H. Stephano in Pseudocicerone †.

† Pag. 41. 42.

Compotista est apud M. Joannem de Thvvrock in Chronicis Hungaricis partis II. cap. XCVII: *Quorum VValachrorum numerum, ibi per Vngaros occisorum, subtilis solummodo infernalis compotista collegit. Compotista*, rationum conficiendarum intelligens: nempe pro *computista*, à *computando*, unde *computus*; quam vocem non semel habes in Appendice Kapitularium Karoli M. Sed longè est Karolinis temporibus vetustior. Vide, quæ dixi lib. I. cap. XVIII.

Concagatus est in Lege Salica tit XXXIV. §. II: *Si quis alterum concagatum clamaverit*, Glossar. *Conchagatum*, *sordidatum*. Priores dixissent *concacatum*. *Concacare* ipsius Senecæ est.

Concanonicus lego apud Ivonem Carnotensem epist. CXXXVII, & Petrum Blesensem epist. XLIX. Et tamen, postquam Serenissimus magnæ Britanniæ Rex Karolus, pro divina erga eos benignitate suâ, qui de Ecclesia, ac literis, bene mereri student, in Canonicorum Metropolitanæ Cantuariensis Ecclesiæ Canonicos sive præbendarios me ex Belgica hac unicum adlêgit, verear collegarum alios, viros pietate ac doctrinâ eximios, *concanonicos* appellare. Potiùs *syncanonicos* dicerem, ne vox hybrida sit. Quare non simile est, ac *collega*, *condiscipulus*, ac similia; quæ ex Latinis duobus sunt conflata. Quid quòd ne in istis quidem hujusmodi compositio semper conceditur? Uti liquet ex *concivis*, *confœderatus*, atque aliis; de quibus dictum lib. I. cap. XIX.

Concludio an rectum sit, in *Conludio* dicam.

Concordantiæ etiam vocabulum fecere librorum titulum. Sed Latinè in vocabulis dixeris *Indicem omnium vocum*: in rebus, *consensum*, aut *concentum* nuncupes; vel cum Græcis *harmoniam*, aut *loca parallela*.

Condium, mensuræ genus; quia conditur eâ quantum capit. Gregorius Turonensis in vita S. Caluppani Recusi: *At ille, munere cælesti congaudens, concavum in lapide parvulum, in modum cisternæ, faciens, quod tenebat quasi condia duo, lymphas divinitus sibi indultas suscipiebat.* Nec alibi tamen *condia* me legisse, nunc recordor. Fortasse igitur *congia* scri-

scripserit. Nempe ut, illo seculo, recto singuli numeri non *congius* modò, sed etiam *congium*, usurparint.

Confabulatio vulgare est. Sed *colloquium* malim. Græis est λέσχη.

Confinales est apud Monachum Engolismensem de vita Karoli M. *Conterminos*, vel *finitimos*, dixero: vel si ab antiquis abire visum, *collimitaneos*: uti Solinus *collimitor*, *collimitium*, *collimitatus*.

Confrater, pro collega, sive qui eodem munere fungitur. Usi Ivo Carnotensis epist. CXXXIII, & Galfridus Monemuthensis lib. XI. cap. III. Hinc *confratria*, pro collegio, in Historia Albigensi cap. XLI*. Simile est *consoror*. Utitur Cæsarius lib. XII. Memorabilium cap. XXXVI. *Confrontare.* * *Pag.* 100.

Confugium, ut *perfugium*, dicit Glaber Rodulphus in vita S. Guiljelmi † cap. I. §. II. *Compertens præfatis Berengarii uxorem in quoddam castrum, situm in lacu urbis Novitiæ, fecisse confugium.* Hoc est, confugisse. † *In vitis SS. ad* 1. *Jan.*

Congellus, pro *syncellus*, σύγκελλος, quasi ejusdem cellæ contubernalis: cujus dignitas ab illa Patriarchæ erat proxima. Notkerus Balbulus in Martyrologio: *Cùm plurimos discipulos, vel socios, sanctitatis suæ dispares habuisset; unum tamen, congellum scilicet, Latinè famosi nomine illustrem, præceptorem beatissimi Columbani, magistri, domini, & patris nostri Galli, virtutum, ac meritorum suorum quasi unicum, exemplo Isaac, reliquit hæredem.*

Conludio, conlusio, vel collusio. Leges Bajuvar. tit. VIII. qui est de Furto, cap. VI: *Ille, cujus conludione crimen admissum est, tanquam fur, damnetur.* Ita rectè editio Tiliana: ubi, errore typographi, *concludione* est in Hamburgensi. Sed nec Solinus pro eo *conludium* refugit. Ut mirari non oporteat, si idem reperias in Decreto Childeberti cap. VII.

Conradium, *conredium*, & *conrodium*, significant certam cibi mensuram, in cœnobio alicui adsignatam; vel universè, præbendam, aut pensionem. Quâ de re plenius in Glossario suo Spelmannus. Usurpat Matthæus Parisius in vita Guilhelmi, abbatis XXII. S. Albani: *Duo conradia monachalia exigentem jure perpetuo ex dono cujusdam Abbatis.* Item in vita Joannis, abbatis XXIII: *Exigens conradium cotidianum abbatis sibi perpetuò ad opus leprosarum ibi manentium concedi.* Ac mox ter repetit. Idem in Additamentis *: *Terras consuetudinarias in libertatem, novas infeudationes, vel hæreditaria conradia, vel liberationes, alicui non concedant, sine conventus sui consilio, & assensu.* Usus etiam Rex Guiliel- * *Pag.* 196.

mus Edicto suo, quod legitur in Constitutionibus Neapolitanis sive Siculis, lib. III. tit. XVIII: *Cùm in eorum terris nos hospitari, vel corredium ab eis recipere contigerit.* Semel, iterumque, ibidem pro eo *corredum* scribitur. Possit *corradium* dictum videri, quia ad alimoniam sit corrasum, collectumque. Sed puto *corredum*, vel *corredum*, esse ab edendo. Aut, si *corrodium* malis, à corrodendo. Nec tamen in ejuscemodi conjecturis ipsi mihi satisfacio.

Conregionalis, qui ejusdem regionis; ut *conterraneus*, qui ejusdem terræ. Ivo Carnotensis epist. CIX. quæ ad Papam Paschalem: *Unde ego, & quidam conregionales nostri, hoc murmur non æquanimiter accipientes, utpote Romana Ecclesia filii unanimes, scribere decrevimus sanctitati vestræ.*

Conscholaris, pro condiscipulus. Petrus Blesensis epist. LXXXVI: *Quandoquidem te habui conscholarem.* Joannes Saresberiensis epist. CLXXII. ad Comitem Henricum †: *Iidem quoque tres Propheta, & conscholares eorum, scripserunt librum Esther, quam vulgata opinio ab Esdra compositum asserit.*

† Pag. 284.

Conscientiosi voce barbarâ carere possumus, cùm pro eo dicere liceat, justum, numinis metuentem; nihil acturum, quod iniquum putet; etiam in minutiis sollicitum, ne fortè quid agat præter fas, & æquum; qui omnia, quæ agere paret, ad divinam exigat voluntatem; qui minutiùs, & scrupulosiùs, omnia acta agendaque expendat ad lancem legis divinæ; cui religio sit quicquam aggredi, quod existimet posse displicere Deo, & bonis. Inter eos, qui usurpent, etiam est Thomas à Kempis lib. I. de Imitatione Christi cap. IV: *Cum sapienti, & conscientioso viro consilium habe.*

Constabularius, *constabulus*, & *conestablus*, quasi Comes stabuli; ex Italico *conto*, quod est *comes*; & *stabula*, vel *stalla*, quod idem ac *stabulum* signat. Regino Prumiensis Chron. lib. II. ad annum CIↃX: *Burchardum Comitem stabuli sui, quem corruptè constabulum appellamus, cum classe misit in Africam.* Verius id puto, quàm ita dici à *constabulare*; quod Junio Columellæ est diversa animalia eodem fovere stabulo. Sæpe *Constabularii* voce usus Guilielmus Tyrius de bello Sacro; item Matthæus Parisius. Etiam habes in Sigeberti append. in ann. CIↃCLXV; & apud Rogerum de Houeden Annal. Tom. II. Crebrò etiam apud Thomam Walsingamum. Veteribus Francis dictus *Comes stabuli*; ut videre est ex Hincmari Rhem. epist. III. cap. XVI. Anonymo de bello

sacro

sacro simpliciter *stabularius* vocatur lib. VIII. cap. VI: *Conradus, Henrici III. stabularius.* Vulgò Stal-meester. Vide sis Watsium in Glossar. & imprimis Spelmannum.

Consuetudinarium, liber in monasteriis, quo continentur conventûs consuetudines. Matthæus Parisius in vita Pauli XIV. abbatis S. Albani: *Hic quoq; consuetudines ——— approbavit, & conservari persuasit; quas qui videre desiderat, in consuetudinario scripta poterit invenire.* Meminit & alibi in eapse vita.

Consularius, pro *consularis*. Freculphus Chron. Tom. I. lib. II. cap. XVI: *Quicquid Diceneus, eorum Consularius, præcepisset, hoc modis omnibus expetendum, hoc utile dijudicantes † fore.* Nempe Freculphus secutus est Græcos, qui dicunt κονσιλάριος, vel κονσυλάριος. Priori modo ea vox exarata est apud Constantinum Them. Orient. I. & XV: posteriori autem apud Justinianum Novell. VIII. ac similiter Hesychius: Κονσυλάριος ὑπατικός. Rectè Græci, qui Latino vocabulo dant terminationem Græcam: sed malè Latini, qui Latinum vocabulum in sermone Latino malunt corrumpere, Græcorum exemplo. Idem de similibus dixero. Ut in Hesychio, qui aliquorũ vitas breviter complexus est, & cognomentum habuit *Illustris.* Græcis ille non ἰλλύστριος, sed ἰλλούστριος: at si Latinè nominandus, non *Hesychium, Illustrium*, sed *Illustrem* dixero; etsi plerique aliter.

† *Pro* dijudicantes *puto legendum* dijudicarent.

Contectalis, qui quæve, sub eodem habitat tecto; & particulatim uxor. Vita S. Kunegundis Imperatricis cap. I: *Sanctus Henricus, cognomento Pius, gloriosissimum Romani imperii decus, ejusq; dignissima contectalis, piæ memoriæ Chunegundis, Augustæ & Imperatrix.* Aliqui suspicantur, scribendum *conlectalis*, à lecto; quod apud Dithmarum. Sed nihil mutandum. Nam sic Imperator ipse S. Henricus in diplomate super Helingersberge: *Interventu dilectæ contectalis nostræ Chunigundæ.* Ita etiam Conradus II. in privilegio de anno 1039. Canuto Ludovico (Landgrafiorum Hassiæ præsente) concesso: *Notum esse volumus, qualiter nos ob interventum dilectissimæ contectalis nostræ Giselæ.* Exempla in Diplomatibus variis obvia.

Contemporalis, & *contemporaneus*, dici solet, qui Græcis σύγχρονος. Malim *æqualis, ejusdem ætatis scriptor*, vel simile. Usus priori Lupus Servatus, Hincmari æqualis, præfatione in vitam S. Wigberchti: *Hieronymus Paulæ suæ vitam, quæ certè remotissima fuerat, literis illustravit; & antistes Ambrosius virginis Agnes passionem, cui profectò contemporalis*

non

non fuerat, editam reliquit. Et quid Lupum allego? quando legas apud Tertullianum adversus Valentin. cap. LII. Et sanè facta vox ἀναλόγως, cùm similiter *extemporalis* dicamus; de quo dictum libri primi cap. undevigesimo. Malim nihilominus loqui cum antiquis. At Sigebertus Gemblacensis ne quidem refugit *contemporalitas*, pro συγχρονισμός.

Contenementum, pro habitu, gestuque; à *con*, & *teneo*: atque hinc Gallicum *la contenance*. Ac simile *manutenementum*, *manutenentia*, pro patrocinio, sive tutela; & inde Gallicum *maintenir*, quasi manu tenere: ut Latini dicunt, *liberali manu asserere*. Simpliciter *tenementum* sæpius habes apud Matthæum Parisium in anno CIↃ CLXIV. ubi de sexdecim capitulis consuetudinum, sive libertatum †. Item in charta libertatum à Rege Joanne concessarum *. Atque ibidem etiam legas, *salvo contenemento suo*. Explicatur *Tenementia* Goldasto in Glossario, *Regio, tractus & terra, quam quis tenet & possidet*. Vid. Guil. Somneri Glossarium v. Tenementum & Manutenere.

† Pag. 96. & 97. edit. Tigurina an. 1598.

* Pag. 248. edit. ejusd.

Contina, pro templis, à Slavis dicebatur, origine Latinâ; quia continerentur iis Deorum simulachra. Andreas Abbas lib. II. de vita Sancti Othonis cap. XXX. †: *Omnes illa contina, numero quatuor, mirâ celeritate confracta sunt, ac direpta.* TIEMO. *Quare illa templa vocabant continas?* SEFRIDUS. *Slavica lingua in plerisq; vocibus Latinitatem attingit: & ideo puto, ab eo, quod est continere, continas esse vocatas.* Et cap. seq. *Erant autem in civitate Stetinensi contina quatuor: sed una ex his, quæ principalis erat, mirabili cultu, & artificio, constructa fuit.*

† Habes in Divis Bamberg. editis à Gretsero Ingolstadii ann. 1611.

Continentia, pro συνόψει, sive *conspectu*, vel *argumento*; quomodo Fulgentius Grammaticus *De Continentia Virgiliana* scripsit. Usus & Cæsarius Miracul. lib. II. cap. X. Item Falco Beneventanus in Chronicis †: *Legatus literas hac omnia continentes præfato dedit Crescentio; qui magis magisq; confisus, literarum continentias adimplevit.*

† Pag. 258.

Contoralis, pro tori consorte, apud Bekam in vita Rixfridi Episcopi VII: *Ac Erimgardam, suam contoralem.* Similiter Turocius in Histor. Hung.

Contrapassum, injuriæ vel damni compensatio æqualis; reciproca perpassio. Utitur Thomas Aquinas, estque deflexum ex Græco ἀντιπεπονθός.

Contribulis est apud Gregorium Turonensem de gloria Confess. cap. XCVI. Pro eo *tribulis* esse dicendum, ostendi lib. I. cap. XIX.

Conversabilis, comis, natus ad conversationem.

Con-

Conviator, pro *comes*: ut apud Petrum Damiani lib. II. epist. XV *: *Adraldus, dum in Burgundiæ regno mihi conviator incederet.* * *Pag.* 212 *Paris. ann.* 1610.

Convicinium, παροικία, ut est in Gloss. Mss.

Coopertorium, vestis genus, quia cooperit hominem, ac velat; Gregorio Turonensi de vita S. Nicetii †: item Sigeberto in Chronico: *Rejicientes à se quicquid regulæ refragabatur; foricos videlicet, & pelliceas, estamina, caputia quoque, & femoralia, pectinia quoque, & coopertoria.* Itidem in Chronico legas Cistercienſi *. † *Pag.* 1874. * *Pag.* 59. & *alibi.*

Copiates idem, ac vespillo: quem ejus vocis usum neutiquam esse antiquum, arguunt verba hæc Constantii Augusti, & Juliani Cæsaris, Codicis Theodosiani lib. XVI. tit. XV: *Clerici verò, vel hi, quos copiatas recens usus instituit nuncupari, ita à sordidis muneribus debent immunes, atq; à collatione præstari, si exiguis admodum mercimoniis tenuem sibi victum, vestitumq;, conquirent.* Etiam in Glossis Philoxeni legas: *Bispelliones*, νεκροθάπται, κοπιάται. *Bispello*, νεκροφόρος. Observat verò eum ad locum Bonaventura Vulcanius, meus quondam in Græcis post Franciscum Nansium præceptor, κοπιάται hic sumi activè, cùm contra passivè κεκοπιῶται dicantur, compositi in sepulchro, qui Latinis propriè *siti*. Nempe κοπιᾶν vox est ab activa significatione τοῦ κόπτειν, ut significet eos, qui laborant, seque defatigant in mortuis efferendis, ac sepeliendis.

CAP. VII.

De cœptis à C, *sequente* R, V, *vel* Y. *Hujusmodi sunt*, Creatura *pro re creatâ*. Credentia, *pro adsertione*. Crementum, *pro incrementum*. Crepa, *pro urna ferali*. Crinosus, *pro crinitus*. Cuba, *pro extima navis parte*: cubella, *pro lustre, in quo pasta fiunt*: *& quid præterea* cuba, *significet*. Cubiculus, *pro cubiculum*. Cuculla, *pro cucullus*. Cucumellum, *sacri vasis genus*. Cumba, *pro lectica, vel cunco*; *qui &* gumba. Cupientia, *pro cupidine*. Cupla, *pro copula*. Coprum, *pro ære*. Curabile, *pro medicabile*. Curapalates, *pro curopalates*. Curcilla, *pro insatiabili edendi aviditate*. Curtisanus, *pro aulico*. Cuva, *pro cuppa*. Cyclopædia, *pro* ἐγκυκλοπαιδεία. Cysurgia *videri à librario imperito, pro chirurgia.*

C *Reatura* Theologis quidem perusitatum: sed rectiùs cum veteribus *rem creatam* dixeris.

Credentia, pro eo, quod demonstrat, ac fidem facit. Cicero pro hoc dicit *assertio*. Ut 1. Academic. quæst. *Quibus de caussis nihil oportere, neq; profiteri, neq; affirmare quemquam, neq; assertione approbare.* Itaque *literas assertorias* malim, quàm *literas credentiæ*; prout vocant eas, quibus magistratus pro subdito facit fidem; ut quas legato præbet, quò ostendat ei deberi audientiam. Matth. Parisius ad ann. cIↃ cc LII: *Literas, quas nobiscum attulimus de credentia, ex omnibus nobilibus Gasconiæ Regis fidelibus.* Et in ann. cIↃ cc LXIX: *Ostendens literas credentiæ, & favoris.* Aliqui & libellum ejusmodi vocant *certificationem*. Paulus J. C. simpliciter dixit *libellum*.

Credentiarius de eo, qui cibos præguſtat, quem præguſtatorem **Credentzer** vocant.

Crementum, pro compoſito ſuo *incrementum*. S. Gerardus, abbas Sylvæ-majoris in vita S. Adelardi *, prologi §. 1: *Tanto voluptas ſit ſubeſſe domino; qui non modo fautor eſt cremento proficientium, ſed & remediabiliter providet caſibus ruentium.* Nec tamen penitùs damnem; quandò in Gloſſis Philoxeni reperio: *Crementa*, αὐξήσεις.

* *In vitis SS. ad 2. Ian.*

Crepa, utrùm barbaræ, an Latinæ ſit originis, parum liquet. Videtur verò eſſe capulus, ſive urna feralis, quæ Græcis θήκη. Vita Bathildis reginæ, quæ Lotharii Imperatoris mater fuit, cap. IV. §. XXVI †: *Juſſit præterea & crepam ex auro, atq; argento, mirificè fabricari: quam ſuper Confeſſoris membra deponere deberet.* *Crepus* aliud eſt: ſic enim Lupercus, Feſto teſte, vocabatur. In Mſo eſt *creppus*: ſed perperam, ut puto, cùm addat Feſtus, ſive Paulus, vocabulum eſſe à crepitu pellicularum: quia Luperci, nudi, per vicos, & compita, discurrentes, pellibus ferirent feminas, perſuaſas ſic ſe fore fecundiores.

† *Apud Bolland. in vit. SS. ad 26. Ian. pag. 736.*

Crinoſus pro *crinitus*, Lege Salicâ tit. XXVI. §. 1. & II. Item in Decreto Childerici, Francorum Regis, cap. II: *In ſequenti hoc convenit laudis noſtris, ut nullus de crinoſis inceſtum uſum ſibi ſociet conjugio.* Ubi per *crinoſos* intellige regiâ ſtirpe ortos. Nec enim Rex Francorum, vel regio genere nati, tonderi ſolebant; ſed cæſariem per humeros diffundebant. Quo de more vide, quæ in Gloſſario ſuo Lindenbrogius, vel quæ inde Spelmannus, annotavit.

Cuba, ut eſt in Gloſſario Mſo Camberonenſi, *extrema pars navis, dicta eò quòd incubet aquis.* Ac apud ultimos barbaræ ætatis ſcriptores etiam reperias *cubella*, pro lintre, in quo paſta formari ſolet: ut Roſweido ex Nideri Formicario relatum. At aliud Sabinis *cuba*. Feſtus:

Cu-

Cubam Sabini vocant eam, quam militares lecticam, unde videtur derivatum esse cubiculum. Proque eo & *cumba* videntur dixisse; ut mox referam. Aliud etiam *cuba* Syriæ incolis. Hieronymus in vita Pauli Thebæi: *In cisterna veteri, quam gentili sermone Syri cubam vocant.* Nempe Syris גבא *gebe* notat λάκκον, sive lacum, stagnum. Unde & Macedonius, quòd staret in fossa profunda, dictus *Gubba*; ut est apud Theodoretum, Philothei lib. IX. cap. XIII. Vide *Cumba.*

Cibiculus, (ut & *balneus*) habes in Burdigalensi Itinerario.

Cuculla, vestis monastica, pro cucullus. Forsan placuit, vestem monachalem terminatione distinguere à cæteris culullis. Usus Hieronymus in vita Hilarionis, Cassianus lib. I. Institut. cap. IV. B. Benedictus in Regula sua cap. LV.: *Sufficere credimus cucullam, & tunicam: cucullam in hieme villosam, in æstate puram*, &c. Item Cæsarius lib. I. Mirac. cap. III. Vita Deicoli cap. II. §. IX *. Beka in vita Ottonis II. episcopi XXXIV. &c.

* *In vitis SS. ad 18. Ian. apud Bolland.*

Cucumellum erat inter sacra Christianorum vasa. Acta Procónsularia sub Munatio Felice: *Calices duo argentei, item calices sex argentei, cucumellum argenteum, lucerna argentea septem.* Adducit Baronius ad annum CCCIII †. Diminutivum est à *cucuma*, vasis genere ex eo nomen sortito, quòd ventrem haberet magnum, uti cucumis.

† *Tom. 2. pag. 250. edit. Moreti.*

Cultellatus, vide in Verbis, voce *cultellare.*

Cumba dicatur lectica à cubando; ut est in Glossario Mso Camberonensi. Sanè Festus auctor, Sabinos *cubam* dixisse pro lectica: nempe ut *cuba* à cubando; sic *cumba*, quia ei incumberent. Sed Isidoro in Glossis *cumba* exponitur *cuneus, ripa.* Pro eo & *gumba* legas, facili literarum commutatione. Glossarium Camberonense memoratum: *Gumba, cuneus.*

Cupientia, pro cupîdo, vel cupiditas. Glossæ Mss: *Cupientia, ἐπιθυμία.*

Cupla, ex Germanico Coppel; uti hoc è Latino *copula.* Constitutio Karoli M. * *Ut Episcopi, & Abbates, & Abbatissæ, cuplas canum non habeant; nec falcones, nec accipitres, nec joculatores.* Divisim enim scribendum, non voce compositâ, *cuplascanum*; prout edidit Vitus Amerpachius: qui *cuplascanum* interpretatur gregem, vel cœtum canum, à Rupeln / id est, copulando. De cuplis sive coplis canum venaticorum est hoc Sidonii lib. VIII. epist. VI: *Quos neque est tanti, raro te insectante superandos, copulis palam dictis inquietari.* Ita enim est in optimis quibusque Mss; non *superando scopulis.*

* *Pag. 260. edit. Moguntian. 1502. qua Constitut. Karolina subjungit Hincmaro.*

Cuprum pro eo, quòd Plinio *Cyprium as*, & ἀπλῶς *Cyprium*. Horatius etiam initio odarum *trabem Cypriam* dixit pro ærata. Hinc æs Belgis Coper. Chronicon Ivonis Carnotensis Mſum: *Apostolorum corpora recondidit are, & cupro ea circumdans quinque pedes grosso.* (*cupreum* non damnâro; quia Y, & V, commutari solent. Chronicon Cistercienſe† : *Neq; thuribula, niſi cuprea, vel ferrea.* Vide *Cypreus*, in iis, quæ falſâ ſumuntur ſignificatione.

† Pag. 29.

Curabile, pro medicabile, ſive eo, quod curationem recipere poteſt, vulgaris eſt notæ; ſed improbæ, ut puto.

Curcilla in Gloſſis Iſidori dicitur eſſe *oppilago*: uti & *oppilago* in iisdem exponitur *curcilla*. *Oppilago* autem, quaſi oppilatio; quia corpus oppilet, ſive impleat cibis. *Curcilla* verò à *curculio*; ſi quidem Martinium audimus; nempe quòd edacitas, ſive fames ingens, guttur exerceat edendo: uti *curculio* Varroni, quaſi *gurgulio*; quia nihil is penè aliud, quàm guttur, videatur. Sanè *curcilla* βυλιμος, ut ex gloſſis Cyrillo tributis conſtat. Quanquam ibi perperam *furcilla legatur*. Βυλιμία verò, vel βύλιμος, ὁ μέγας λιμὸς, qui & βύπεινα, fames non tolerabilis: ut etiam apud Agellium eſt lib XVI. cap. III.

Curopalatus Luitprando in Legatione, pro *Curopalates*; quod ex Græco κυροπαλάτης, utihoc ex *curo palatii*, ut Corippo dicitur lib. I. Rectè Evagrius lib. V. cap. I: Τὸν φυλακὴν ἀυλῆς ἐμπιστευμένος, ὃν κυροπαλάτην ἡ Ρωμαίων λέγει φωνή. *Eum, cui commiſere cuſtodiam aulæ, Romana lingua Curopalaten vocat.* Leoni Marſicano corruptiùs, quàm Luitprando, *coroplaſi* dicitur.

Curtis, domus aut ædificium, locus ſeptus, conveniens cum Germanico Gard/& Ebræo גר, *habitare*, de quo Bochartus II. Geog. ſac. I. cap. XXIV. p. 514; cum Italico *Corte*, courtiſan, cortegiano. Vid. Goldaſtus Not. in Ekkehard. c. IV. p. 191.

Curtiſanus, aulicus, curialis; hoc eſt, qui curiam ſequitur. Uſus Joannes Gerſon, ſermone de S. Antonio, habito in Concilio Conſtantienſi. Eſt verò à Gallico *court*; quod à Latino *cors*; uti hoc à χόρτος, unde & *hortus*. Itaque ut Galli à corte *cortiſanos*; ita Belgæ ab Hof/ Hoveling. Nempe *cors*, & *aula*, propriè locus ille concluſus ſub dio ante ædes; ac peculiariter ante ædes virorum principum.

Cuva, vas grandius; è Latino *cupa*, vel *cuppa*; ſpiritu priùs addito, ut ſit *cupha*; hinc PH, quod crebrum, in V conſonum commutato; unde & *cupa* Gallis *cuve*. Matthæus Pariſius in vita Garini, Abbatis S. Albani XX; *Concedimus eis —— unum cribrum furfuris, & majorem*

cuvam

cuvam de drasco. Et in vita Guilielmi, abbatis XVII: *Cuva plena aqua, quæ apposita ibi fuit ad aquam, per quandam rimam instillantem, recipiendam.* Unde Germanicum Küfer/doliator.

Cyclopædia leges apud nonnullos: sed optimi scriptores pro orbe disciplinarum dicunt *encyclopadiam.*

Cysurgia lego apud Petrum Damiani lib. III. epist. II: *Occulta diu vulnera in lucem producere, & disciplina cysurgio secare non cessat.* Puto, nihili esse vocem, legendumque *chirurgia.* Nam medici, qui & chirurgus, est urere, ac secare. Quare, *disciplinâ chirurgia secare*, fuerit idem, ac manu medicâ secare.

CAP. VIII.

Proferuntur, quibus initium est D litera, sequente alterutrâ priorum vocalium. Daciæ, *vel potiùs* datiæ, *pro tributo.* Dalmaticatus, *Dalmaticâ indutus.* Dapifer, *dapes deferens.* Dapsilitas, *de mensis, cibisque sumtuosis.* Decalicator, *potator.* Decani *alii in opificum familiis, alii in militia, alii in præfectura paganica, alii in monasteriis. Unde* decania, *collegium decem monachorum, vel canonicorum*; & decanica, *pro carcere decaniæ.* Deceptio, *quo quis circumvenitur, vel decipitur*: *item* deceptorius, *pro fallaci.* Decimancula, *pro decima minuta.* Decoloratus, *pro decolor, vel decoloratus.* Decretista, *canonum intelligens.* Defensa, *pro defensione.* Deifica, *à Deo facta.* Deividus, *Deum videns: atque obiter de ætate Ioannis Erigenæ.* Delatura, *pretium delatoris statutum.* Demanium, *sive* domanium, *quæ domini jure possidentur.* Denarata, *pro denariorum pretio.* Denariales, denariati, *vel* denariarii, *denarii jactu, ex lege Salica, manumissi: uti* chartularii, *sive* tabularii, *manumissi per chartam, sive tabulam.* Derisio, *pro ludibrio.* Despotus, *pro δεσπότης, sive despota; qui &* cralis; *uti δεσποινα*, cralæna. Destructio, *pro excidium*: destructor, *pro perditor.* Detractorium, *quo detrahitur de fama alicujus.* Dextrarius, *equus bellicus*: *cui opponitur* parafredus. Dextrocherium, *pro dextri brachii armilla*: *uti* brachiale *de armilla utriusque brachii.*

EX barbaris iis Latini, vel Græci ortûs, quæ proximè adduximus, lux affulsit incipientibus à C litera. Nunc ordo nos ducit ad consonam sequentem.

Dacia, pro tributis, & vectigalibus: nisi potiùs, quod arbitror, *datia* scribendum; ut idem sit ac *datus*, vel *datio*: quomodo à *tribuo*, *tributum*:

imo & *tribus* ipsa, ut ab *acuo*, *acus*: etsi aliter de hoc veteres. Apud Petrum de Vineis libro quinto hujusmodi est lemma capitis undequadragesimi: *Quod dacia, vel collecta, non auferantur ab his, qui in servitio Curiæ non commorantur.*

Damnietas, pro damnum. Longobard. LL. lib. II. tit. XXIX. leg. I: *Habeat potestatem tantum de rebus suis dandi, quantum debitum ipsum fuerit; ut ei major damnietas, propter onera solidorum, non accrescat.* Et mox: *Sapienter attendat, ut ad ipsum infantulum aliqua damnietas contra rationem, aut per negligentiam, minimè veniat.* Item leg. VI: *Qui pro causa ista cartam scripserit, nullam exinde habeat damnietatem.* Similiter Tit. LV, leg. XVII. Item Form. CV, CXXI, & CXXVI.

Dalmaticatus, pro dalmaticâ indutus. Lampridius in Commodo: *Dalmaticatus in publicum processit, atque ita signum quadrigis emittendis dedit.* De veste Dalmatica dicam in verbis Latinis novâ donatis significatione.

Dapifer latis ἀνάλογως formatum. Est apud Henricum Huntodunensem Histor. lib. VI: item Hedam †. Nec quicquam vulgatius, quàm ut Electoris Palatinus Cæsaris dapifer vocetur. Hinc *dapiferatus* *.

† Pag. 282.
* Vide Notas in Goffridum Vindocinensem pag. 99.

Dapsilitas, à *dapsilis*, est apud Henricum Huntidonensem Hist. lib. VIII. Item Thomam Walsingum in Descriptione Neustriæ *. Nec *dapsiliter* refugêre Aimoinus, & alii. Antiqui pro eo eo *daptice*, teste Festo: nempe à *dapticum*, pro dapsili.

* Pag. 497.

Decalicator, qui calices exhaurit. Gloss. *Decalicator*, καταπότης. Sed Festo *decalicatum*, *calce litum*. quia *calx* priùs *calix*, à χάλιξ.

Decanum vocant, qui in opificum familiis principem tuetur locum. Sed rectiùs *decurionem* appelles: ut si dicas *decurionem familiæ sutoriæ*, *sartoriæ*, &c. Posteriores tamen hac voce crebrò usi; multoque laxiùs; ut liquet ex legibus Wisigothicis, Longobardicis, & Hincmaro epist. IV. cap. XV. In militia quidem *decanum* vocitarunt posteriores, qui decem militibus sub uno papilione degentibus præesset, ipse undecimus, caput contubernii: ut est apud Vegetium lib. II. cap. XIV, & Isidorum lib. IX. Orig. cap. III. Item extra militiam decani fuere judices minores; qui Comiti suberant. Comes enim pagi erat universi judex. Suberant ei centenarii, qui per centenas jus dicebant. His centenariis minores decani; qui tantummodo per decanias dicebant jus: unde minoribus presbyteris conferuntur à Walafrido Strabone. De iis sic Incertus scriptor veterum Formularum cap. X: *Centenariis, & decanis, vel omnibus in Christo credentibus.* Inde Hincmarus epist. IV. cap. XV: *Comites, & Vicarii, vel etiam*

etiam Decani, plurima placita constituant. Sed & extensa est significatio ad eos, qui monasterio, vel canonicis, sive præbendariis, præsellent. Sic Ivo epist. I.: *De caterosciatis Canonicos Parisienses, decanum videlicet, cantorem, Raimoldum archidiaconum, in præsentia nostra, secundum præceptum Domini Papæ juráisse.* Sicuti verò centurio præerat centuriæ; sic decanus dicebatur præesse decaniæ. Ut apud Bekam in vita Bernulphi episc. XX: *Vt decania similter, & abbatia, diebus illis vacaret.* Etiam à decano, vel decania, *decanicam* dixere, pro carcere Ecclesiastico. Julianus Antecessor Constitut. LXXIII: *Executor autem latium constitutus intus in decanicis Ecclesiarum recludatur, competentes pœnas luiturus.* Habes & in capitulis Caroli M. & Ludovici, lib. V. cap. CCXXV. De pluribus vocis significationibus agit Glossarium Speelmanni.

Deceptio vulgare, sed illaudatum. Ἀναλόγ & quidem, ut ab *incipio, inceptio*; sic à *decipio, deceptio.* Sed enim non memini legere hoc apud idoneos scriptores: qui pro eo *circumscriptio, ancupium, tendicula.* Improbum itidem *deceptorius*, pro *veteratorius, insidiosus.*

Decimancula, pro parva decima. Baldericus Noviomensis Chronici Cameracensis lib. I. cap. XXV: *Ecclesia cum dote, decimancula in Rodulfi curte, ex hodierno die, & in reliquum tempus sit in potestate canonicorum.* Nisi *decimuncula* scripsit. Siquid innovandum, *decimulam* dixero.

Decoloriosus, pro eo, quod colorem amisit: quomodo *decoloriosos colores florum* legas apud Adamannum de rebus Sancti Columbæ libro tertio. Classici pro eo semper *decolor*, vel etiam *decoloratus.*

Decretista, decretorum juris Canonici peritus. Cæsarius lib. XI. Miracul. cap. XLVI: *Nuper in terra nostra quidam, decretista nominatus, mortuus est.*

Defensam sæpius legas in Constitut. Neapolit. lib I. Tit. XV. Habes & Tit. XVI, XVII, XLI, LXXXI. Videntur autem *defensa* dixisse pro defensione, ad exemplum vocabuli *offensa*, pro offensione. Simileque *missa* pro missione, vel dimissione catechumenorum, ac pœnitentium. Et apud Cyprianum *remissa peccatorum*, pro remissione.

Deifica instrumenta, quæ Deus fecit: hoc est, Vetus, & Novum Testamentum. Optatus Milevitanus lib. I. †: *A Proconsule hac pars sensentia ita dicta est: Felicem autem religiosum episcopum liberum esse ab exustione instrumentorum deificorum, manifestum est; cum nemo in eum aliquid probare potuerit, quod religiosissimas Scripturas prodiderit. Omnium enim interrogantium suprascriptorum manifesta est, nullas Scripturas deificas, vel inventas, vel corruptas, vel incensas fuisse.* † Pag. 32.

Dei-

Deividus, pro Deum videns. Joannes Scotus: *Sic solet Scriptura loqui Deivido generi humano, non pedisequo.* Locus est in tralatione Dionysii, cognomento Areopagitæ: unde ea verba adducit Petrus Blesensis epist. XVIII. Annotat ad eum locum Joannes Busæus Noviomagus, (qui editione egregii scriptoris optimè de studiis meritus est) vixisse Joannem Scotum temporibus Caroli Magni. Nempe ad hæc tempora eum refert Tritthemius in scriptoribus Ecclesiasticis; ac Bedæ discipulum, Alcuini, sive Albini, condiscipulum fuisse, arbitratur. Atque hunc ejus errorem sequitur doctissimus Busæus. Sed confunditur sic Carolus Calvus cum Carolo Magno. Nam Calvo à deliciis fuit: nec alius est à Joanne Erigena, hoc est, Hiberno: quem vixisse temporibus nepotum Karoli Magni, nempe liberorum Ludovici Pii, Tritthemius ipse agnoscit. Et hoc satis docent, quæ de hoc Joanne Scoto, sive Erigena, referimus lib. VII. Historiæ de Pelagio, & ejus reliquiis. Interim de vocabulo *Deividi* litem non movero. Nec enim tam barbarum, quam novè, ac duriùs formatum, dixero.

Delatura, pretium delatori constitutum, in decreto Chlotarii cap. XII: *Medietatem sibi vindicet, vel delaturam.* Et in lege Ripuaria Tit. XXXIII. §. II: *Furtum, & delaturam ab eo requirat.* Lege Salicâ Tit. II: *Culpabilis judicetur, excepto capitali, & delaturâ.*

Demanium, sive *domanium*, ex Gallico *domaine*, quod à *dominicum*. Res signat dominicas, sive quas proprio aliquis jure possidet: ac κατ' ἐξοχὴν, quæ ad coronam regiam pertinent. Habes Constitutionum Sicul. lib. I, Tit. LVIII, leg. XI, & Tit. LIX, leg. I, & Tit. LXVII: *Et ipsos etiam de demanio, & homines demanii, esse præcipimus.* Item Tit. LXXVI. lib. XI, & Tit. LXXVII. Adhæc in privilegio Frederici II. apud Petrum de Vineis lib. VI. cap. XXV. *Domanium* verò est apud Philippum, Francorum Regem, in charta Rothomagensi †: item Carolum VII, Gall. Reg. edicto de offic. Ba. p. 178. Conf. Glossarium Somneri.

† *In scriptorum Normannicorum volumine, pag.* 1063.

Denarata, ex *denariata* factum, ac significat pretium denariorum. Carolus Calvus Edicto Pistensi, sive tit. XXXI, cap. XX: *Qui panem coctum, aut carnem, per denarata; aut vinum, per sextaria, vendunt.* Quem ad locum Sirmondus similia adducit. Uti ex charta Besuensi, *denarata cera.* Et è charta ingenuitatis, quâ Asaira famula est facta ingenua, in tabularia S. Vitoni: *Ut annis singulis unam denaratam de cera persolvat.* Ac ibidem è testamento Bertarii: *Persolvant duas denaratas de cera ad altare S. Vitoni.* Hoc est, persolvant in cera duos denarios.

Dena-

Denariales, denariati, vel *denariarii*, qui, jactu denarii, secundùm legem Salicam; ac proinde, ex veterum Francorum more, manumittebantur. Mentio horum Leg. Ripuar. LXII. §. II. Leg. Longobard. lib. II. Tit. XXXV. leg. XI. Verba etiam sunt Pipini, Italiæ Regis, apud Benedictum Levitam Capitular. lib. VI. cap. CCVIII: *Homo denarialis non antea hereditare in suâ agnatione poterit, quàm usque ad tertiam generationem perveniat. Homo chartularius similiter facias.* Ubi videmus, etiam mentionem liberti *chartularii*, qui aliter *tabularius* vocabatur: nempe quia manumissio ejus per tabulam, sive chartam, fiebat lege Romanâ; quâ & sic manumissi utebantur. At *denarialis*, rege præsente, ejus auctoritate fiebat, jactato à domino, vel alterius manu, denario. Formula, qua hæc fieret manumissio, est apud Marculfum lib. I. form. cap. XXII. Ubi vide, quæ de variis manumissionibus, præcipuéque illa per denarium, Bignonius † annotavit.

† *Pagina* 498. 499. 500. 501.

Derisio ajunt pro *ludibrio*, sine unius classici exemplo.

Desolatio non dixero; sed excidium, excisio, vastitas.

Despotus in annalibus Latinis barbarè legas sæpius pro *despota*, Nam Græcè est Δεσπότης. Sic *despota Servia*, pro ejus principe: qui & *kral*, vel *cralis*; ut uxor *cralana*, pro Δεσποινα. Ea vocabula Ungaris, Bulgaris, Serviis, regem & reginam signant. Vide Pandectem Turcicum Joan. Leonclavii cap. LIV.

Destructio Trojæ, & similia, legas: sed nullo, ut arbitror, bono auctore. Nec melius censeo *destructor*. Pro *destructio* igitur dixero excidium, excisio, vastitas, exitium, ruina, disturbatio. Proque *destructor*, interfector, perditor.

Detractorium de eo, quo alicujus honos, at nomen violatur. Concilium Pisanum I *: *Supposita Concilii à verbis detractorius, contentiosis, scurrilibus, & malè edificantibus caveant.*

* *Pag.* 155. *edit. Paris. an.* 1612.

Dextrarius equus strenuus, bellóque idoneus; puto, à dexteritate. Usi Hincmarus, Petrus de Vineis, Matthæus Parisius & Walsingamus; cujus verba dabo ex Histor. Richardi II *: *Rege cum proceribus, & Regni communitate, locum ingressis, miles intrat armatus, insidens dextrarium decentissimè phaleratum.* Usurpat & Beka; cujus hoc in Andrea: *Corruit unà cum dextrario; quem insequentes hostes consequenter occiderunt.* Et in Wilhelmo: *Levitate sui dextrarii semel & iterum Hollandiensem transvolavit exercitum.* Usurpat & Turocius lib. II. Histor. Hungar. cap. XI. XX. & LIV. Differre à parafredo, indicant hæc verba

* *Pag.* 237.

Radevici, Frisingensis Canonici, de gestis Frederici Ænobarbi lib. 1. cap. XXVI : *Si extraneus miles pacificè ad castra accesserit, sedens in palefrido sine scuto & armis ; siquis eum laserit, pacis violator judicabitur. Si autem sedens in dextrario, & habens scutum in collo, lanceam in manu, ad castra accesserit ; siquis eum laserit, pacem non violavit.*

Dextrocheria, pro δεξιοχειρία, vox ex Latino *dexter*, & Græco χὴρ, apud Capitolinum in Maximino majore, iterumque in minore ; Trebellium in XXX. Tyrannis ; ac, ut distinctiùs dicam, in Quieto. Est & Luciferi Caralitani de non parcendo delinquentibus, ad Constantium: *Debemus vereri regni tui diadema, in aurem etiam, & dextrocheria.* B. Ambrosius in vita S. Agnetis, ad Virgines sacras : *Ornavit inæstimabili dextrocherio dextram meam , & collum meum cinxit lapidibus pretiosis.* Latini posteriores dixere etiam *brachialia* : quod est apud Isidorum in in Glossis. Est tamen aliquid discriminis : quia *brachiale* latius patet. Nam *brachiale* etiam fuerit, si sinistrâ gestetur manu. Ut illud, de quo Livius lib. 1 : *Vulgo Sabini aureas armillas magni ponderis brachio lævo, gemmatosque magnâ specie annulos, habuerunt.*

CAP. IX.

De cœptis à D, sequente tertiâ vocali. Vti sunt, Diaconalis, *pro diaconicus.* Diagrapha, *pro publicanorum actis.* Diasostes, *socius, ac dux itineris.* Diatus, *diurna luce illustratus.* Digeries, *digestio.* Digladiabile, *cujus ergo gladiis rem geri opera fit.* Dilatatus, *pro multùm distanti.* Diœcesanus, *pro eo, quod totius est diœceseos : deque triplici episcoporum genere.* Directaneus, *pro eo*, qui *vitâ dirigitur monasticâ.* Discapia, *aqua spatium terras dividens.* Disciplinatus, *disciplina bona conveniens. Unde* disciplinatè, indisciplinatus, indisciplinatio. Disconfitura, *diffidentia*, Discordantia, *discrepantia.* Disparilitas, *varietas.* Displacentia, *pro displicentia.* Divellio, *pro divulsio.* Divinator, *pro divinante.* Divisibile, *dividuum.* Diurnale, *pro diurnum ; ut* nocturnale, *pro nocturnum.*

Diaconalis, διακονικὸς. Græcumque hoc legas Concilii Laodicensis can. XXI. Et, in re alia, usi Plato atque Aristophanes. Latinum istoc apud Heloissam est epist. IV. ad Abelardum, & Concilii Pisani 1. sess. XXII.

Diagrapha, pro διαγραφὰς, hoc est, scripturâ, sive publicanorum actis & perscriptionibus. Abbo Floriacensis in Vitiliano Papa : *Affli-*

ctiones

tiones populo Calabriæ, Siciliæ, Africæ, Sardiniæ, vel per diagrapha, seu capita, atque nauticationes, imposuit. Hinc publicanus ipse διαγραφιάριος, teste Hesychio.

Diasostes, qui peregrinos ducit, ac *custos* solet vocari; ex barbaro Græco διασώστης, quod à Græco διασώζειν: id notat, quempiam ad aliquem, sive in locum reducere salvum, atque incolumem. In Legatione Luitprandi ad Imperatorem Constantinopolitanum † : *Sic turbatus, diasestæ, id est, ductori meo, quinquaginta aureorum res pretio dedi.* Et postea *: *Cum diasestæ meo lintre egressus.* Et mox : *Diasostes meus me deserens, duabus parvis impositum navibus, duobus me mandatoribus, qui Hydruntem me per mare conducerent, commendavit.* Post multa † : *Michael vocatus est diasostes meus.* Nempe sic locutus Luitprandus, uti in itinere loqui audierat Græcum vulgus.

† *Pag.* 118 *edit. Ingolstadiensis anni* 1600.

* *Pag.* 118.

† *Pag.* 125.

Diatus, pro diurnâ illustratus luce. Ivo Carnotensis in Chronico Mso nobilissimi Guilh. Noomsii : *Si casu turbentur, sole renascente diati divinitus reparantur.*

Digeries, pro digestio, à *digero*; ut à *congero*, *congeries*. Gloss. Mss: *Digeries*, διάταξις.

Digladiabile, cujus gratiâ gladiis pugnare, vitamque periculo exponere, sint parati. Wilhelmus Malmesburiensis in Vita S. Wulstani, episcopi Wigornensis *: *Plura de pace dixerat; quo commoti nonnulli, qui digladiabili dissidebant odio, offensas utrimque donavere.*

* Habes etiam in Vitis SS. ad 19. Jan. apud Bollandum, pag. 243.

Dilatatus, pro longè latéque dissitus, apud scriptorem veterem Latinum vitæ Apollonii Tyanei.

Diœcesanus, ad diœcesin pertinens. Ivo Carnotensis epist. CCXIII: *Quod verò communis vita in omnibus Ecclesiis penè defecit, tam civilibus, quam diœcesanis; non auctoritati, sed desuetudini, & defectui, adscribendum est.* Sic *diœcesanum episcopum* dixere. Nempe alii erant τῆς πόλεως sive civitatis episcopi; qui ἴδιοι sive *proprii*, dicti: alii τῆς ἐπαρχίας, sive *provinciæ*; qui μητροπολῖται vocabantur: alii τῆς διοικήσεως, sive *provinciarum*; qui ἔξαρχοι, vel etiam *patriarchæ*, vel *primates*. Sic videas distingui in Concilio Chalcedonensi, canone eo, qui in Codice Canonum Universæ Ecclesiæ, à Justiniani Novellis legum vim fortius, numero est CXXXI, atque inscribitur, περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῶν κανόνων, h. e. de confirmatione canonum totius Ecclesiæ.

Directaneus, quo dirigitur vita monastica. Regula S. Cæsariæ cap. XI, sect. LXIX : *Imprimis dicite directaneum parvulum, Confitemini, cum*

Antiphona, Cantemus Domino. Et mox: *In exteriore oratorio procedendum est; & dicendus est directaneus parvulus. Post hoc canticum, Cantemus Domino &c.*

Discapia, locus, ubi intercapedo inter terras, sive ubi aquis terræ separantur. Legas in Chronico Cameracensi lib. I. cap. III, literis de donatione Condrensis pagi. Vide autem, quæ istic Colvenerius annotavit. Existimat verò, pro *uva, discapia*, esse junctim, *uvadiscapia*, ex Atrebatensi, & S. Gisleni codice, legendum: atque id boni pro *uvida*, h. e. humida, *discapia*, sive intercapedo, vel intervallum: ut palus significetur, sive, quod Gallis, ac Teutonibus, dicitur maeraſch.

Disciplinatus, moribus bonis, disciplinæ beneficio, præditus. Sic Fulbertus sermone contra Judæos: *Bene disciplinata regimina Pontificum.* Cæsarius lib. I. Miracul. cap. III: *Corpore virgo, juvenis disciplinatus.* Hinc *disciplinatè.* Baldericus in Chronico Cameracensi lib. II. cap. XXXVII: *Ut disciplinatius errata corrigeret, & emendatiùs viveret.* Legas & *indisciplinatus.* Evagrius presbyter, B. Hieronymi æqualis, in tralatione vitæ S. Antonii ab Athanasio scriptæ: † *Pessimorum* (spirituũ) *vultus truces, sonitus horridi, sordidi cogitatus, plausus motusque indisciplinatorum adolescentum, vel latronum.* Idem *indisciplinatio* postea usurpat *: *Nihil defuit visionis veritati, ut monstravit effectus, quòd calcitrantium mulorum indisciplinatio Arrianorum esset impietas.* De verbo *Disciplinare* inferiùs dicemus.

† Pag. 45. a. edit. Rosmediana.

* Pag. 57. a.

Disconfitura, pro diffidentia; ut Angli discomfite. Matthæus Paris. in an. clocexxx: *In disconfitura, quæ erat in mari, prosones multos nobiles ab nautis regis, qui eos justè ceperant, sibi cepit, & retinuit spoliandos. A confisus* esset *confisura*; ut à *mercatus, mercatura*; ab *usus, usura.* Inde *disconfisura.* Sed S in T abit; ut variis in gentibus crebrum.

Discordantia non dixero; sed *discrepantia.* Apud Tertullianum de Testimonio Animæ etiam est *disconvenientia.*

Disparilitas, pro varietas, non videtur bonæ notæ. Rectum tamen *disparilis*; pro quo & *disperilis*, in Glossis; ubi ἄζυγος exponitur.

Displacentia est apud Joannem Thvvrocz in Hist. Hungar. Malim *displicentia*, cum Seneca de Tranquillitate Vitæ.

Divellio est in Gloss. exponiturque πάλιμος, ἀγραγή. Fortasse *duellio* sit rebellio. Sed non memini legere, nisi apud juniores; ut Guiberti Histor. Sacræ lib. V; *indesinente duellione.* A *divello* autem non *divellio* fit; sed *divulsio.* Sed ne hoc quidem apud alios reperio, quàm posteriorum

orum seculorum scriptores. Uti Eulogium Cordubens. lib. III cap. IV. *Divulsionum insurgentia bella.*

Divinator, pro *divinus*: ut illo Martialis lib. III. epig. LXXI:

Non sum divinus; sed scio, quid facias.

Dixeris & *divinans, vates, ariolus, conjector, aruspex, augur.*

Divisibile, quod dividi potest; vel dividuum. Scio, *dividuum* poni à veteribus pro eo, quod divisum. Sed enim nihil impedit, quo minùs de eo usurpes, quod potest dividi. Nam Ciceroni, & aliis, *individuum*, quod nequit dividi; ut atomi.

Diurnale, quod antiquis diurnum; *nocturnale*, quod iis nocturnum. Kapitularium Karoli M. & Ludovici Pii lib. VI. cap. CLXVIII: *Ut sacerdotes signa tangant horis canonicis, & illorum officium agant, sive diurnale, sive nocturnale.*

CAP. X.

De barbaris Latina, Graecave originis, ubi littera princeps D; quam O, R, vel V, consequuntur. Cujusmodi Doarium, dovarium, dodarium, dotarium, dotalitium, *pro antipherna.* Doctrinatus, *pro edoctus.* Doga, *pro δοχῆ, sive dolio: ac videri* dogam *aliud, quàm* buttim. Dogus *verò est asser vasis.* Dolentia, *pro dolor: ubi & de* variantia, retinentia, repetentia, *vocibus Lucretianis.* Dolorificus, *qui affert dolorem.* Doloroſus, *mastus.* Doma, *domus.* Domesticatus, *de nobili officio Palatino.* Domicellus, *pro juniori domino*; domicella, *pro domina filia.* Dominædius, *dominus adium.* Dominicalis, *quo fimitur corpus dominicum.* Dominicalis, dominicata, *vel* indominicata *terra, qua alteri elocatur à domino loci; potissimùm si ab Imperatore. Item* dominicatus, *vel* dominicatura, *pro dominio loci alteri elocati.* Domnus, *pro dominus.* Dormitorium, *ubi monachi dormiunt.* Dorsale, *vel* dossale, *pro pallio, vel aulaeo.* Draconarii, *signum draconis in militia gestantes.* Drilopotæ, *vitreo bibentes Priapo.* Dromundus, *ingentis navigii genus.* Dubietas, *pro ambiguitas.* Ducatus, & ducatio, *ductus: ut* ducator, *dux, sive ductor.* Duciculus, *circulus, quẽ victores vasorũ asseribus circumducunt.* Ducissa, *heroina Ducis titulo gaudens.*

D*Oarium*, vel *donarium*; item *dodarium, dotarium*, vel *dotalitium*; etsi à dote dicantur; multum tamen ab ea differunt; cùm hæc signet φερνὴ, quam accipit sponsus; priora illa ἀναφέρνα, quæ sponsæ à sponso datur. *Dodarium* habes apud Rogerium de Houeden An-

nalium Tom. II. *Doralitium* est apud Sigebertum in Chronicis ad annum cIↃcLxxviii, ubi de Guilhelmo, rege Siciliæ. Et de duobus istis, & de cæteris, pluribus firmarem auctoribus; nisi abunde id factum scirem à nobilissimo Spelmanno. Conf. Glossarium Somneri.

Doctrinatus, pro edoctus, doctrinâ imbutus. Baldericus in Chronico Cameracensi lib. II. cap. xxxvi; *Hæc virgo, à Beato Autberto doctrinata, velamen piæ religionis accepit.*

Doga est apud Trebellium Pollionem in Divo Aureliano: *Facta erat ratio dogæ, cuparum, navium, & operum.* Quam lectionem Adrianus Turnebus, antea à se improbatam, (quando pro *doga* legeret *doliorum*) postea comprobavit lib. xviii. Adversar. cap. xix. Favent Glossæ, in quibus est; *Doga, βύτλης*: (βύτλις scribendum:) *Dogarius βυτλοποιός*. Sed non examussim vocabula hæc assecutus glossographus. Est quidem tam *daga*, quàm *buttis*, majoris vasis genus: sed si βυτλις, *cupa* βυτλίον *cupella*; ut itidem in Glossis legas: sanè aliud fuerit *doga*, quàm *buttis*. Siquidem aliter *cupa*, quàm *buttis*, describitur ab Herone: de quo discrimine, vide, quæ ad Capitolinum Casaubonus annotavit. Atque idem Casaubonus, notis ad Vopiscum, suspicatur, *doga* esse ab Hebræo דוגה, quod navis genus. Scio, sæpe eandem vocem & poculi, & navigii, habuisse significationem, propter similitudinem. Sed non video, cur in hac voce idem factum credamus. Quare alterum potiùs etymon amplector, ut sit à δοχὴ, χ in G verso; quomodo à χάριτες *grates*, à χαλβάνη *galbana*, à λείχω *lingo*, à χύω *gutta*, & similia. Δοχὴ verò *receptaculum*. Hesychius: Εὐρίπους, δοχὰς ὑδάτων*. Nempe ἀπὸ τῦ δέχεσθαι. Unde similiter δοχεῖον, imò & δοχός. Idem Hesychius: Δοχοὶ, δοχεῖα, λυτῆρες. Quod si *dogus* etiam, ut *doga*, dixere; sicut *doga* à δοχὴ, sic *dogus* fuerit à δοχός. Cæterùm in allato Pollionis loco Cuiacius malebat, deletâ distinctione, legere: *Facta erat ratio dogæ navium, & cuparum. Ut doga* sit δοχῆς, *capacitatis, sive mensuræ.* Sed nunquam Latini sic *dogæ* voce usi videntur.

Euripos, receptacula aquarum.

Dogus aliud ac *doga*. Siquidem *doga*, vas ipsum; ut proximè vidimus: *dogus* verò asser vasis. Nam vas compingitur ex multis dogis sive asseribus. Ac videtur *dogus* dici quasi δοχὸς, *receptaculum*, ἀπὸ τῦ δέχεσθαι, recipere, continere; quia vasorum asseres liquorem recipiant, ac contineant. Nisi *dogus* à Germanico & Belgico **dugen**: ut in illo, **de ton is in dugen**. i. *Vas in dogos est dissolutum.* Acta de miraculis S. Mariæ de Ripuario †, cap. v., §. xxv. *Posuerunt caput ejus in tinam: cùm*

*In vitis apud Bollandum, ad 28. Ianuarii. 921.

vel

vellent aquam immittere, dissoluta est à circulis, & dogis, quasi concisa esset securibus: ita figillatim diminuta est, ut nec esset, quod foco posset aptari. Ubi *tinam* vocat, quod aliter dicunt *tunnam* vel *tonnam*: qua de voce actum superioris libri cap. XVIII. Hujus tinæ circulos dicit dissolutos, qui aliter *ducciuli*. Belgis hoepen/reepen: dissolutos item dogos; hoc est, asseres; ut sententia sit, vas assulatim confractum.

Dolentia, pro dolor: etsi aliquid sit, quòd nec Cicero *indolentia* refugerit in secundo de Finibus. Et cur deterius sit, quàm *variantia*, pro varietate, apud Lucretium lib. I, vel apud eundem lib. III, *retinentia*, pro memoria, vel recordatio? quæ poëta eò justiùs refûgit, quòd ea metrum non admitteret: vel *repetentia*, eidem libro eodem, pro *recordatione*? quod nec ipsum recipit metrum. Interim semel, iterumque, Arnobio usurpatum.

Dolorificus agnoscit Calepinus: sed Cicero, & veterum alii, pro eo dicunt *faciens*, vel *efficiens dolorem*, vel *dolorem inducens*.

Doloroſus pro *mœstus*, *lugubris*, in notissimo Romanæ Ecclesiæ cantico. Item Henrico de Hassia in Speculo Amor.* & Petro de Vineis lib. IV. epist. XVI. * Pag. 7.

Doma Græcum quidem est, δῶμα, ut barbarum dici nequeat; sed non donatum civitate; ut *domatis*, *domate*, *domatum*, *domatibus*, vix meliora sint barbaris. Hanc vocem nec in Carmine refûgit Abbo de obsidione Lutetiæ lib. I: imò semel, iterumque, usus. Quin habes etiam apud vulgatum Interpretem, Proverb. XXV. XXIV. *Melius est sedere in angulo domatis, quàm cum muliere litigiosa & in domo communi.* Aliter editio Papæ Sixti V. Sed sic restituit illa Clementis VIII. idque consentientibus codicibus Hebræo, Chaldæo, Græco. Addo Ordericum vitalem Historiæ Ecclesiasticæ lib X.* *Ipsa hostilis manus omnia incendebat, omnemq; regionem suam ultrò denudabat; ne malevoli homines, ad diripiendum, aliquid invenirent; nec domata, ubi, ad capessendam quietem, strata sibi coaptarent.* Item apud scriptorem vitæ S. Gudulæ, & S. Batbildis, Reginæ Franciæ cap. I, nec non S. Mevverci; item in vita S. Henrici Imp. cap. VI, & S. Othonis lib. I. cap. XXII. Sed nunc pro *domo*; nunc pro *terrâ*, vel *ditione*, videas usurpari. Quomodo Maro Latinam *domûs* vocem VIII. Æn. *Qui genus? unde domo?* ubi Servius, *de quâ civitate?* * Pag. 778.

Domanium quid, scire si aves, vide superius *demanium*.

Dome-

Domesticatus, pro dignitate ejus, qui *domesticus* dicebatur. De quo agam in nominibus significatione falsâ usurpatis.

Domicellus ἀποκοριστικὸν ex *dominus*; *domicella* ex *domina*. Utrumque est apud S. Ludgerum de S. Suiberto; item apud Bekam, prius in vita Johannis, episc. XXXIX; alterum in vita Godeboldi, episc. XXIV. Sed & *domicellus* usurpat Rogerus de Houeden Annal. Tom. II; *Domicella* est apud Cæsarium lib. VI. Miracul. cap. V. Nempe à *dominus*, *dominicus*, inde *dominiculus*, hinc *dominicellus*: & à *domina*, *dominica*, hinc *dominicula*, unde *domicella*: ferè ut à *cista*, *cistula*, inde *cistella*: à quo & *cistellula*. Item ut ab *unus*, *unulus*, *ullus*; *à benus*, (unde *bene*) *benulus*, bellus; à *vinum*, *vinulum*, *villum*; & similia. Ad formam *domicelli*, & *domicellæ*, Belgis itidem jonker ex jonc-heer; juffer ex jouc-vrou. Gallicè: *Damoiselle*, quod huc consulit Somnerus in Glossario.

Dominædius, pro dominus ædium. Sic Paulinus S. Felicem vocat epist. IX. ad Severum: *De mea sollemni ad dominædium meum cantilena.* Similiter epist. XII. ad eundem, & epist. XXVIII. ad Victricium, atque alibi etiam in Carmine, Natali XI:

- - - - *Quàm quod mihi tectis*
Ipse meis quibus est, idem dominædius egit.

Iisque ex locis colligit doctissimus Bollandus*, decipi Ambrosium Leonem lib. II. de Nola cap. XI; ubi censet, templum Paullini dicatum Dominædio; perque eum, Deum ipsum intelligi.

* *Notis in vitâ S. Felicis, quæ est in vitis SS. ad 14. Ian.*

Dominicalis, linteum, quo, in Eucharistiæ sacramento, corpus Domini acciperetur. Concilium Antisiodorense can. XLII: *Unaqueque mulier, quando communicat, Dominicalem suum habeat. Quod si quæ non habuerit, usque in alium diem Dominicum non communicet.* Sic uti interpretabamur, intellexere etiam Baronius ad an. IXC. Severinus Binius Notis in hoc Concilium, Cornelius à Lapide in I. Timoth. II. VIII. Ac planè hanc sententiam firmant verba illa Augustini, sive alicujus junioris, serm. CLII. de Tempore: *Omnes viri, quando communicare desiderant, lavant manus: & omnes mulieres exhibent linteamina, ubi corpus Christi accipiant.*

Dominicalis, & *dominicata*, vel *indominicata* terra dicitur, quæ aliter *dominica* vocatur; h. e. cujus proprietas est penes alium, à quo, ut domino loci, alteri ad certum temporis spatium elocatur. Quemadmodum verò *dominus*, sive *domnus* κατ' ἐξοχὴν dicitur de Imperatore, vel Rege; ita & singulari ratione vox ea agris aptatur imperatoriis, vel regiis.

Domi-

Dominicatæ terræ, præter alios, meminere Leges Longobardicæ lib. II. Tit. LI. leg. XV; Capitularia Karoli M. lib. V. cap. CXLVII; Hincmarus epist. I. ubi est: *Annonam de dominicatis terris collectam.* Sed & substantivè pro eo *dominicatus* dicitur, & *indominicatus.* Carolus Calvus tit. XXXII. qui est, Apud Tusiacum, cap. III: *Proprietas illorum in nostrum indominicatum recipiatur, donec ipsi per fidejussores in nostram præsentiam veniant.* Pro quo posteà capitulo V. ait: *In nostrum dominicatum recipiantur.* Ac utroque alios etiam uti, ostendit ad hunc titulum Sirmondus. Uti & illud, pro *dominicatus*, etiam *dominicatura* dici. Quomodo in præcepto Ludovici junioris de Abbatia in Calvo monte, *Quam & ipse, & antecessores, longo tempore in dominicatura habuerant.*

Domnus, pro *dominus*, crebrum ævo sequiori; de quo, inter alios, Onuphrius in explicatione † vocum Ecclesiast. & Barthius lib. XXIX. Adversar. cap. XIX.

† *Platina subjungitur edit. Colon. an.* 1610

Dormitorium, cœnobii locus, ubi monachi dormiunt, monachorum commune cubiculum. Concilium Aquisgranense an. Dcccxvi: *Nisi in dormitorio cum cæteris, absque caussa inevitabili, dormire præsumserit.* Similiter Leo Marsicanus in Casinensi Chronico, idque sæpius; Cæsarius lib. I. Miracul. cap. XLIII. & lib. III. cap. XIII; ac Matthæus Parisius in vita Joannis, abbatis XXI. S. Albani.

Dorsale vel *dossale*, quid sit, ostendit Leo Marsicanus lib. III. Chronici Casinensis cap. XXX: ubi enumerans, quæ Imperatrix Agnes monasterio Casinensi donâsset, inter alia memorat. *Pallium magnum cum elephantis, quod dossale cognominant.* Habes & in vita S. Mevverci. Pro aulæo, suspenso à tergo mensæ Dominicæ in pariete, usurpat Matthæus Parisius in vita Richardi, XV. abbatis S. Albani: *Dossale unum, sive tapetium, in quo passio S. Albani figuratur.* Et in vita Gaufridi, abbatis XVI: *Dedit quoque dossale magnum, in quo intexitur inventio S. Albani, cujus campus est aërius.* Pallio ex eo ist hoc nomen, quia dorsum contegat; aulæo autem, quoniam mensæ assidentibus sit à dorso.

Draconarii vocabantur à militari signo, effigie draconis. Vegetius lib. II. cap. VII: *Signiferi, qui signa portant; quos nunc draconarios vocant.* Atque idem dracones in signis militaribus reponit lib. I. cap. XIII. *Dracones etiam per singulas cohortes à draconariis feruntur ad prælium.* Figuram describit Ammianus lib. XVI. Non fuisse in velo pictos, vel acu textos, sed solida corpora; Justus Lipsius ostendit lib. IV. de militia Romana dial. V. Meminit draconariorum etiam Leo Marucanus Chronici Casinensis lib. IV. cap. XXX: *Leoniferos, lupiferos, draconarios.*

Drilopota, bibentes è vase, quod penem referat. Vetus scholiastes ad illud Juvenalis sat. II. vers. XCV :

Vitreo bibit ille Priapo.

In vitreum penem, quos appellant drillopota. Sed *drilopota*, vel accusandi casu *drilopotas*, rescribendum; à πότης, *potor*, & δρίλος, quod propriè notat *lumbricum*; sed κατὰ μεταφορὰν pro pene sumitur. Ac Belgæ vocem habent, quæ non abludat, ut hinc facta videatur. Adscribere eam hic loci, ut puto, nihil attinet: nempe, ut Tullius de se in erudita illa epistola Pœto scribit, † *Amo verecundiam.*

† *Lib. 9. epist. 22.*

Dromundus, navis ingens. Matthæus Paris. in Henrico I an. CIↃ CXCII: *Apparuit ei navis quædam permaxima, quam dromundum appellant.* Antea etiam in Richardo II. dixerat, anno CIↃ CLXXXV : *Venerunt postea galeæ infinitæ Saracenorum apud Vlyxebonam, ducentes dromundum; in quo talis erat machina, quod per ipsam Saraceni poterant ire, & redire, ultra muros civitatis armati. Sed Deo disponente, quidam in aqua se dromundo supposuit, &, eo perforato, submersit.* Est *dromundus* è Gallico *dromant*: hoc à δρόμος, *cursus*. Vide *Dromo* in alienâ significatione usurpatis.

Dubietas, pro ambiguitas, vel rei incertum, legas in Concilio Pisano *. Item apud Incertum de Genealogia regum Daniæ † : *Exclusit extremæ necessitatis dubietatem & ultimæ confessionis, & pœnitentiæ.*

* *Pag.* 164.
† *Pag.* 215. *edit. Sorana.*

Ducatus, pro ductus, sive deductio. Petrus Chrysologus Homiliâ de Magis : *Gaudent in terra, se ad Deum, ducatu unici sideris, pervenisse.* Sueno in Historiæ Danicæ Compendio, quem, historicorum Daniæ antiquissimum, primus doctissimus amicus noster Stephanus Stephanius divulgavit : *Ad tumulum itaque ducatum postulavit, in quo priùs mucronem experientissimum occultaverat.* Hoc est, deduci se ad tumulum petiit. Legas & pro imperio, sive publica administratione. Quomodo loquitur non Spartianus modò in Pescennio Nigro; vel Commodus Cæsar, cujus in ea vita referuntur verba: sed etiam Curtius, & Suetonius: at prior his, ut arbitror nemo. Apud Tertullianum etiam *ducator*, pro *ductor*: item *ducatio*, lib. de Corona militis. Utramque significationem agnoscunt Philoxeni Glossæ : *Ducatores*, ἀγοὶ, ἡγεμόνες. *Ducatus*, ἡγεμονία. *Ducator*, ἀγὸς, στρατηγούμενος. *Ducatus latronum*, ἀρχιλῃστεία.

Duciculus videtur esse orbis, sive circulus ligneus, qui circumducitur dolio: unde & nomen. Monachus Benignianus * in vita S. Urbani, episcopi Lingonensis, cap. I. §. IV : *Illico boves disjunxerunt, ligamina vasorum gladiis prasciderunt, duciculos abstraxerunt*, Vide *Degus.*

* *In Vitis SS. 23. Jan. apud Bolland.*

Ducissa,

Ducissa, pro domina Duce, est apud Rogerum de Houeden Annal. Tom. II. † : *Mathildis, ducissa Saxonia.* Sed de istoc abunde dictum † Pag. 654
lib. I. cap. XVI.

CAP. XI.

De cœptis ab secunda vocali. Qualia sunt ista. Eboratus, *pro eburneus.* Echoicus *versus, in quo soni fit repercussio.* Eclipsatus, *pro deficiens.* Edulitas, *tum pro fame ex edulium caritate, tum pro copia eorundem.* Effectivus, *pro idoneo ad efficiendum.* Electreus, *pro electrinus.* Electuarium, *pro ἐκλεγμα, sive illinctus.* Elephantiosus, ἐλεφαντιῶν, *sive elephantia obnoxius.* Elogicus, *elogium continens.* Embrimium, *lectulus somni capiendi caussa.* Emenda, *mulcta, quâ satisfit actori.* Ementum, *excogitatum.* Emigranea, *pro hemicrania.* Emunitas, *pro immunitas.* Engaria, *necessitas, quâ quis ad parendum compellitur.* Epistolarium, *codex epistolarum, quæ in Ecclesia leguntur.* Equantia, *grex equarum.* Equitatura, *nunc pro equitibus, nunc pro equitatione, acceptum.* Erratus, *pro error.* Eremita, *pro seorsum degente in locis desertis.* Escambium, *pro permutatione.* Esophorium, *vestis interior.* Evacuatorium, *quo quis fatetur sibi satisfactum.* Evidentale, *quo quid evidens fit.* Exagellum, *pro trutina: deque* exagio, *&* agina. Exenium, *pro dono hospitali.* Exoccupatus, *qui se occupationibus exoneravit.* Exordinatum, *ubi ab ordine recessum.* Expalmatus, *cui colaphus impactus.* Experimentatum, *experientiâ compertum.* Expositor, *pecunias pro altero expendens.* Expudoratus, *impudens.* Extales, *exta.* Exterminium, *extra terræ limites ejectio.* Exulaticius, *pro ejecto in exilium.*

NUnc vîdendum de iis, quibus initium est à vocalium secundâ.

Eboratus pro *eburneus, eburnus*, vel *eboreus.* Sidonius Apoll. lib. VIII. epist. VIII: *Licet tu deductum nomen à trabeis, atque eboratas curules, & gestatorias bracteatas, & fastos recolas purpurissatos.* Et ejusdem libri epist. XII : *Hic tessera frequens eboratis resultatura pyrgorum gradibus.*

Echoicus versus ab *Echo* dicitur, propter soni repetitionem : ut ex Servii Centimetro cognoscitur. Ac sic etiam legit Sirmondus apud Sidonium lib. VIII. epist. XI: *Facsebat siquidem versus oppidò exactos, tam pedum mirâ, quàm figurarum varietate ; hendecasyllabos lubricos, & cothurnatos ; elegos verò nunc echoicos, nunc recurrentes, nunc per anadiplosin sine principiisque connexos.* In nonnullis codd. est *schoicos.* Sed propiùs abit *eschoicos* : quod in Mss suis reperit Savaro.

Eclipsatus barbarum, pro cessante, & quasi deliquium patiente: ut *Eclipsatis juris qualitas*, apud Petrum de Vineis lib. III. epist. XLV.

Edulitas, fames ex annonæ caritate. Petrus Blesensis epist. XCI: *Unum noveris, quòd mortes omnium requires à te districtissimus judex; quia omnium factus es rerus, quorum vitæ annona beneficio redimere potuisti. Certè jam albescunt regiones ad messem; nec adhuc in hac edulitatis clade unum pauperem refecisti.* Item epist. CXLI: *In argumentum adventus illius filii perditionis generaliter mundus in maligno positus est, desævit morbo pestilens, & edulitas invalescit.* Utitur & hac voce Lampridius in Alexandro Severo: sed ei de edulium copia, & carnis annona, sermo est.

Effectivus dicit vulgus philosophorum, pro efficiendi vim habens.

Electreus, pro *electrinus*, nesciunt boni scriptores. Apud Lampridium reperias in Alexandro Severo. Nisi is *electros* scripserit: quod censet Salmasius. Nempe qua formâ vasa *aurochalca* dixere, pro *aurochalcina*.

Electuarium legas Constitutionum Sicularum lib. III. Tit. XXXIV. Leg. IV. *Electuaria, & sirupi, & alia medicina, legaliter fiant; ut sic facta vendantur.* Similiter Godefridus Abbas lib. IV. epist. XXIX. Item Cæsarius lib. VII. Mirac. cap. I: *Apud ipsam electuaria sunt confortativa, unguenta sanativa.* Item ejusce libri cap. XLVIII: *Tu de meo electuario non indiges, quia medicus es.* Græci vocant ἔκλειγμα, ἀπὸ τοῦ ἐκλείχειν, quod est *delingendo evacuare*. Ut ad verbum *illinctum* possis dicere. Sic usus ἐκλείγματος voce Paulus Ægineta lib. IV. cap. LVII. Imò & Plinius similiter *ecligma* vocat lib. XX. cap. XXII. Dicunt & Græci ἐκλειχτὸν, ut Dioscorides lib. II. cap. CXXV. Atque inde primò *electarium* formarunt: pro quo postea barbarè *electuarium* dixere. Ut fallatur Joannes Ludovicus de La Cerda in Adversariis Sacris cap. LVIII: cum censet, sic dici quasi *medicamentum electum*. Nec enim est Græcè ἐκλικτὸν, sed ἐκλειχτὸν, ab ἐκλείχω, ut diximus.

Elephantiosus, pro elephantiasi laborans. Sic ille, qui transtulit paradisum Heraclidis cap. VI. de Macario: *Ergo illic exulceratus est totus, quibusdam tuberibus per omnia ejus membra turgentibus: ut unus crederetur ex illis esse, qui elephantiosi vocantur.* Græci dicunt ἐλεφαντιῶντας. Morbus ipse *elephantiasis*, vel etiam *elephas*; imò & Cello, *elephantia*.

Elogicus, ab elogium. Aldhelmus lib. de Virginitate cap. XIII. *Ex ipsius elogica scriptione conjecturam capesso.*

Embrimium vel *embrymium*, quid sit, clarè nos docet Cassianus Collat. I. cap. XXIII, sive ultimo: *His itaque beatus Moses, collationis nostræ*

dans

dans finem, adhuc nos avidos, ac de suo ore pendentes, degustare somnum paulisper hortatus est; iisdem ipsis, quibus insidebamus, pfiathis admonens incubare; embrimiis pariter capiti nostro, cervicalium vice, suppositis; quæ crassioribus papyris in longos graciles que fasciculos coaptatis, sesquipedali intervallo molliter nexa, nunc quidem humillimum sedile, ad scabelli vicem, fratribus in synaxi considentibus præstant; nunc verò, subtecta cervicibus dormientium, prabent capiti non nimiè durum, sed tractabile, aptumque fulmentum. Ad quos monachorum usus hæc iccirco vel maximè opportuna habentur, & congrua; quòd non solùm sint aliquatenus mollia, parvoque & opere præparentur, & pretio; (utpote passim papyro per ripas, Nilo flummis emergente, quam cuique, volenti in usum adsumere, nemo prohibeat desecare:) sed etiam quòd ad removendum, seu, cùm necesse fuerit, admovendum, habilis materia, leviscque natura sint. Ac agnoscit Petrus Ciacconius, in glossariolo ad Cassianum editionis Romanæ, non alibi se hanc vocem legisse, præterquam allato Cassiani loco, & apud Simeonem Metaphrastem in vita S. Euthymii Magni, abbatis: cujus verba libro hujusce cap. IV. in *Centonium*, adduximus. Josephus Scaliger Elenchi cap. XXV. fatetur, se originem vocis nescire. Martinius in Etymologico suspicatur, si origine Scythicum, vel Celticum, sit; esse à **brem**, quod Teutonicâ lingvâ notat genistam: ut sic dicatur, quia genistâ, sparto, ac similibus, plumarum, vel tomenti loco, sarciretur. Sed magis placet Casauboni sententia Exercit. I. ad Apparatum Annalium Baronianorum; ubi, quia embrimiis indormirent, censet, ἐμβρίμια dici ἀπὸ τοῦ βριζειν, quod dormire, ac levem capere somnum, notat; nempe quasi μετὰ τὴν βορὰν ὕζειν, *post sumtum cibum residere.* Unde & *Brizo*, somni, vel insomniorum Dea, teste Athenæo, lib. VIII. Unde Βριζομάντις apud Hesychium. Vel hoc verum est, vel vocabulum fuerit origine Ægyptium; quando Ægyptii eo monachi utebantur.

Emendam dixere ex Gallico *amande*, & *emende*; uti hoc à Latino *emendatio*. Eo solo differt à mulcta, quòd hæc judici, illa actori detur. Speculum Saxonicum lib. I. artic. LIII: *Et in aliis omnibus, quandocunque pars adversa emendam, id est, satisfactionem, acquisiverit; super emendante judex etiam mulctam obtinebit.* Item lib. III. Artic. LIII *Judex in suo judicio mulctam habet, & non emendam; eò quòd judex agere nõ potest, & judicare: nemini verò emendatur, nisi actori. Ideoque illustribus emendam non competere, injustè ab aliquibus vulgatum est.* Matthæus Paris. in Histor. *Nos ab eâ capiemus emendam.* Ac in Vitis: *Regi quales*

Epistolarium, liber epistolarum, quæ quoquo anno in Ecclesia legerentur. Usus Matthæus Parisius in vita Pauli, XIV, abbatis S. Albani.

Equaritia quid sit, ostendit Cæsarius lib. VII. Mirac. cap. XXXIX: *Venientibus eis in quendam saltum, poledrus equaritiam, id est, gregem equarum, de longè pascere conspexit, qui statim hinniens, atque lasciviens, ex ducentum manibus se excussit, & cursu velocissimo ad equaritiam properavit; quem cùm conversi insequerentur, equaritiâ fugiente magis poledrus ab eis elongabatur.* Est verò *poledrus*, pullus equinus.

Equitatura, pro equis, quibus utimur in itinere, ac transvectione rerum nostrarum. Goffridus Abbas Vindoc. lib. I. epist. XVI, Constitut. Neapol. lib. III. Tit. XXXVIII. leg. IV, Petrus de Vineis lib. V. cap. XXXVII: *Magistrum G. cum equitaturis, scuteriis, & rebus suis, sine alicujus pedagii exactione, ire, stare, & ad curiam nostram redire, securè & liberè permittatis.* Usus & voce eâ Matthæus Parisius, an. CIↃCCXXII *: *Fecerunt unã equitaturã erga terrã Babylonis: --& in illa equitatura tres septimanas, vel plus, morati fuerunt.* Sed *equitatura* hic idem ac *equitatio*.

* Pag. 313. edit Lond. V Vasf.

Erratus, pro *error*, vel *erratum*, apud Anonymum de ritibus vet. Eccles. sive potiùs Alcuinum: *Jejunandum est priùs cum eis pro eorũ erratibus. Erratus* in recto singulo; unde *erratibus*, ut *fructibus*. Similiter Ivo Epist. CCLXXXIX, sive, editionis Jureti, postremâ: *Qui etiam, quod nondum erratibus meis adhibui, cogor debere correctionem alienis erroribus.*

Eremita, pro solitario, atque seorsum desertis locis vitam degente. Quales è Christianis primò genuit necessitas fugæ, propter persecutiones gentilium. At si gregatim viverent, vocati *cœnobitæ*: qui primò monasteria sua locis ab urbe remotis, postea etiam in urbibus, habuere. Sed de vocabulis istiusmodi nulli Ecclesiæ scriptori litem movero.

Escambium, pro excambium, hoc est, permutatio, à *cambire*, pro ἀμείβειν. Matthæus Parisius in vita Richardi, abbatis quincti-decimi: *Dedit quoque idem abbas Richardus terram de Meridene in escambio pro terra de Bradvveia.*

Esophorium, vestis interior, εἰσοφόριον vel ἐσωφόριον, ab ἔσω, *intus*, & φέρω, *fero, gero*; quia interiùs gestatur. Anastasius Bibliothecarius in vita Joannis Eleemosynarii de Græcâ Leontii Latinè redditâ, cap. VII §. XXXVIII: *Ille putans, quòd egenus esset, expoliavit* * *se esophorium suum, quòd illius melius erat; rogavitque eum, ut hoc ipse vestiretur.* Ac paullo pòst etiam semel, iterumque, usurpat. Ad eum verò locum,

* *Alii.* expolivit: *ut de la Corda in*

Bollan-

Adversariis Sacris Sedomino placet, exspoliavit. Però esphorium fuum, pro esphorio fuo.

Bollandus hæc adducit ex Glossario Camberonensi Mso: *Esophorium, vestis interior, qua à Martiano* (Capella) *interula appellatur.* Et ante eum similiter Ludovicus de la Cerda in Adversariis Sacris cap. cxxv. Verùm ante Capellam etiam *interulam* vocavit Tertullianus libro de Pallio. Plura de hoc vestis genere diximus lib. superiori cap. IV. voce *Camisia.*

Evacuatoria epistola dicitur Marculso lib. II. Form. cap. xxxv. qua quis fatetur sibi satisfactum, sic ut, si postea cautio reperiatur, (quemadmodum ibidem legas) *quoquo tempore offensa fuerit, nullum sortiatur effectum; sed VACVA, & inanis permaneat.* Ex quibus verbis origo vocabuli elucet: uti & illo Augustini de cura pro mortuis: *Vbi esset recautum, quo illa cautio vacuata fuerat, indicavit.*

Evinditale judicium est apud Marculfum Monachum lib. I. form. cap. xxxvii. Id Bignonius interpretatur *declaratorium,* quo rex notum & evidens facit, quendam in palatio se die dictâ judicio stitisse; adversarium verò vadimonium deseruisse. Num igitur *evinditale* corruptum putabimus ex *evidentale*? An potius à *venditando,* aut *vindicando,* origo arcessenda?

Exagellium, trutina sive libra, diminutivum videtur ab *exagium,* ἐξάγιον; quod in glossis vett. exponitur *pensatio*: uti ἐξαγιάζω, *examino, perpendo.* Ἐξάγιον legas apud Actuarium in aurea antidoto Alexandri, ac medicorum mediæ ætatis alios: item L. fin. C. de suar. & suscept. vin. Cuiacium adi, & Martinium in Etymologico. Nec dubium, quin ejusdem originis sit *agina*: de quo è Festo ita Paullus: *Agina est, quo inseritur scapus trutinæ, id est, in quo foramine trutina se vertit. Vnde aginatores dicuntur, qui parvo lucro moventur. Exagium* usurpat Zeno, sermone VI. ad Neophytos: *Habetis aginam; exagium facite; quemadmodum vultis, ponderate.* At *exagellium* est apud Ennodium Ticinensem episcopum, in vita S. Epiphanii, itidem Ticinensis episcopi, præceptoris sui, cap. XIII. § LXII: *Omnibus sacerdotibus, in itinere positis, munificus, communis, affabilis, & quasi exagellium relinquens, se ipso præstantior.* Ubi *exagellium* per tralationem sumitur pro exemplo; quod grati animi ergo, doni loco, relinqueret omnibus, à quibus exceptus foret.

Exenium, servitium: ut Glossæ veteres, & Papias, interpretantur. Baldericus Historiæ Hierosolymitanæ lib. III: *Condito corpore, quibus potuerunt aromatibus, imperialibus exeniis illud prosecuti sunt.* Testamentum S. Remigii: *Et incola loci illius, multiplicibus exeniis gravati, obnixè deprecan-*

deprecantes, quod Regi debebant, Ecclesiæ meæ solvendum me petere compulerunt. Vulgares libri *xenis*: sed in Mssis esse *exenis*, testis Ludovicus de la Cerda in Adversariis sacris cap. CXXVII. Num ut ab *occupatus* fecere *exoccupatus*; ita à *xenium*, quod est hospitale donum, *exenium* procuderuut? Non arbitror. Potiùs dixero, E præmissum, more Gallico; ut in *escole*, à *schola*, & aliis multis: quo de more alibi dictum.

Exoccupatus, ob occupationibus liber. S. Gerardus abbas Sylvæmajoris, in vita S. Adelardi cap. IV *: *Quandocunque res eum occupat mundialis, (utpote exigebat, & exigit in talibus cœconomia temporalis,) paullo pòst exoccupatus aderat totus in divinis.* Et cap. V. *Quanto curis secularibus erat exoccupatior; tanto divinis & cœlestibus, suspirabat attentior.* Item Petrus Venerabilis lib. I. epist. XXIV: *Felix, & jam beatitudini æternæ participans, exoccupatorum otium, quibus libera, & absque impedimento, in cœlum via paratur.* Vide *Exoccupor. l.* sequenti cap. VII.

* *In vitâ S. S. ad 2. Jan.*

Exordinatum, ubi ordo conturbatus. S. Gerardus abbas Sylvæmajoris cap. IX. §. XLVI: *Cumque remeasset, ordinabat, siquid ex suis exordinatum fuisset.*

Expalmatus, palmâ manûs percussus, colaphis cæsus. Petrus Blesensis sermone XVIII. de Christo: *Vidi eum in horto ligatum, in atrio Pontificis expalmatum, sputis illitum, in prætorio judicis irrisum*, &c. Ac similiter serm. III: *Colaphis expalmatum.* Pro quo & serm. XXIV ait: *Palmatum colaphis.*

Experimentatum, pro eo, quod Latini dicèrent experimento cognitum, apud Plinium Valerianum legas.

Expositor, reperio pro eo, *qui expendit pecuniam.* Sed piget talibus insistere.

Expudoratus, homo nullius pudoris, impudens. Isidorus in Gloss. *Expudoratus, impudicus.* Falli puto, qui *expuderatus* scribunt per E; cùm non, uti *pudens & impudens*, à *pudere* sit; sed à *pudore*; unde finxere *pudoratus*, inde *expudoratus*.

Extales, pro extis, apud vulgatum interpretem I. sive III Regum vers. IX. Ac similiter Petrus Blesensis epist. CII: *Hæ sunt muscæ, quæ exterminant suavitatem unguenti; aves, quas abigebat Abraham; mures, qui de terra, id est, affectione terrena, ebulliunt; qui extales, id est interiora, corrodunt.*

Exterminium, propriè extra terminos ejectio. Gloss. vett. *Exterminium*, ἀφορισμός. Utitur Tertullianus adversus Judæos. Decies ter habes apud veterem veteris instrumenti interpretem. Cujus

exemplo, inter alios, quoque Petrus Blesensis ait epist. LXXXVI : *Ne des animam tuam in exterminium, & in opprobrium famam tuam.*

Exulaticius, ab supino verbi *exulo* ; ut à supinis verborum pignero, transfero, commentor, insero, adscribo ; pigneraticius, translaticius, commentaticius, insitucius, adscriptitius. Glossæ Cyrillo tributæ: φυγάς, *fugitivus, exulaticius, fugitivosus.*

CAP. XII.

Acceditur ad inchoata ab F. Quale fabarius, *pro cantore fabis vesci solito.* Fabiana, *vel* fabana, *cibus è fabis.* Fabulo, *fabulator.* Facella, *fax exigua.* Facialis, *linteum [illegible]gendæ faciei: quod Græcis posterioribus similiter* φακιόλιον, *vel* φακειώλιον: *nisi id potiùs capitis est tegumentum, qualibus utuntur Turcæ.* Facitergium, & facitergulum, *sudarium.* Factivus, *efficiendi vi præditus.* Facularii, *faculâ præducentes.* Faidici, *corruptum ex* fatidici. Falcastæ, *vel potiùs* falcastrum, *ferramentum, referens falcem.* Falconista, *vel* falconarius, *pro accipitrario, sive potiùs, qui halieeto accipium exercet.* Falsator, *pro falsario.* Famen, *pro dicto.* Farile, *ubi far reconditur.* Farsura, *pro farcitura.* Fasciolum, *pro fasciola.* Fellicitus, *pro felle suffusus.* Femellarius, *pro mulieroso.* Ferita, *pro ictu.* Fervura, *pro fervor.* Festinantia, *pro festinatio.* Fibramen, *pro radiis, & quasi fibris Solaribus.* Fibulatorium, *amiculum.* Fictitius, *pro commentitius.* Filiaster, *pro privignus, &* filiastra *pro privigna.* Fiola, *ampulla vitrea liquori conservando.* Firmaculum, *firmamentum, vel etiam fibula.* Firmatorium, *quod est rei firmandæ.* Fiscalinus, *cui cura fisci, vel de quo cura est fisco.* Firnibus, *pro* finibus, *rejectum.* Flabellus, *pro flabellum.* Flabarius, *pro subulco.* Flaber, *homo inanes flans glorias.* Flamonium, *pro flaminium.* Florenus, Francus, Nobilis, *nummorum genera, unde nomen acceperint.* Foculare, *foci locus.* Folleralis, *nummi genus, quod duodecimam siliquæ partem faceret.* Follex, *saccus scorteus, vel uter camini.* Folonitia, *vanitas.* Foralis, *forensis.* Foraminatus, *perforatus.* Forasticus, *foris contingens, vel foris degens : hoc est, extra Ecclesiam.* Foraticus, *tributum persolvendum foris, sive, extra patrium solum.* Forfactum, *sive* forefactum, *vel* forefactura, *de gravis delicti genere.* Formaria, *virgo formandis cœnobii moribus præfecta.* Formaticum, *caseus.* Formella, *vas, quo caseos figuratur.* Fornata, *coctura panis in furno.* Fortalitium, *vel* forteletum, *propugnaculum* : fortiam *nunc pro eodem, nunc pro violentia, nunc pro* fortitu-

fortitudine accipi. Fortunium, *pro certamine, ubi fortuna magis dominari videtur, quam virtus.* Fossorium, *ligo.* Fragus, *pro poplite.* Frigefactivum, *pro refrigerans.* Frigoreticus, *vel* frigoriticus, *febricitans.* Fritium dentium, *pro dentifricium.* Frixorium, *sartago.* Frontaria, *regionis limites.* Fuco, *impostor.* Fugela, *fuga.* Fugitivarius, *fugitivos insequens.* Fugitivosus, *profugus.* Fulciatorium, *scipio.* Fulgetrido, *fulgor.* Fulgitrua, *fulgetra.* Fulina, *culina; ut* fulinarius, *coquus.* Fundibula, *funda: unde* fundibularius, *qui fundâ utitur: similiter* fustibalus, *unde* fustibalarius. Fundulus, *gobius fluviatilis.* Furabulum, *nox furibus idonea.* Furfuraculum. *terebra.* Furfurio, *avis genus, quod furfure alitur.* Fusionaticum, *percolatum.*

HInc jam me conferam ad consonas inter secundam, tertiamque vocalem interjectas: ubi *F.* primò occurrit.

Fabarius probum est*: cùm Catonis sit de R. R. libris, *fabarium pilum*; Plinius item nominat *fabarias insulas.* Sed apud idoneum quemquam nullus invenio, cui psaltes eò *fabarius* dicatur, quia utatur fabis, quò vocem reddat firmiorem, ac suaviorem. Solus mihi ejus significationis auctor est Isidorus lib. II. de divinis officiis: *Psallentes legumine in caussa vocis assidùe utebantur. Unde & cantores, apud gentiles, fabarii dicti sunt.* Etiam junioribus *fabaria* est locus, ubi fabæ succrescunt. Lex Salica Tit. XIX. §. XIII: *Si quis in napiam, in fabariam, in pisariam, in lentulariam, vel his similia, ad furtum faciendum ingressus fuerit.*

* *Ut melius ei locus sit in falsâ significatione usurpatis; de quibus libro sequenti.*

Fabiana, pro cibo è fabis cocto. Anonymus in vita S. Carulelphi: *Tantam fabianam coxit, ut per totam hebdomadem satis haberet.* Sic MStus. Ut à *faba Fabius,* inde Fabianus; sic *fabiana.* Nisi *fabana,* extrito I. legendum; quod visum Meursio in Glossario, vocibus φάβα, & φάβαλον. Ac similiter Martinius in Etymologico. Interim & hoc barbarum.

Fabulo, fabulator, fabulæ scriptor; ut liquet ex Isidoro in Gloss. Macrobius lib. II. Saturn. c. I: *Hac nobis sit liberata latitia, & docta cavillatio, vicem planipedis, & fabulonis, impudica, & pratexta verba jacientis.* Falluntur, qui legunt *fabulonis,* vel etiam *subulonis*; ut Theod. Marcilius ad Suetonium.

Facella diminutivum à *facula*; uti hoc à *face.* Acta Tharaci Martyris; *Et mox tres facella, veluti stellæ, apparuerunt supra ipsorum corpora, quæ furtim subtraximus, & abivimus, præcedentibus nos cœlestibus illis lucernis.*

Facialis, linteum tenue, quo faciem extergemus. Gloss. *Faciale,*

φροντίδιον. Item: Δὸς φροσωπίδιον, *da facialem.* In Colloquio Scholastico: Σύσχαι, φροντίδιον, ποδιμαγίον, λήκυθον, *Strigilem, facialem pedilem, ampullam.* Nicodemus in gestis Christi: ut vulgo quidem inscribitur: *Cursor videns eum, & facialem, quem tenebat in manu sua, expandit ante eum in terra.* Martyrologium vetus in vita Timothei: *Ut cognosci nequirent, facialibus velantes facies.* Habes quoque apud Henricum de Hassia in Speculo Anim. Lvii. 21. modela.* Imò ad Græcos etiam ea vox pervenit, qui inde suum φακιόλιον formarunt; quod apud Suidam: vel potiùs φακιώλιον; quo usi Germanus in Histor. Eccles. Codinus de Offic. Constant. cap. iv, Achmes cap. ccxxvi. Nisi φακιώλιον ex Italico *Facciolo*; uti hoc ex Latino *fasciola*: ut signet capitis tegmen, è linteo quasi in fascem complicato; quale obtinet apud Turcas, & *turbant* vocatur. Sic ad Codinum censet Clarissimus socermeus Franciscus Junius; sic etiam in Onomastico suo Leunclavius; atque adeò, qui jure subinde, nec rarò injuriâ, abire à Junio solet, Jacobus Gretzerus, magnæ vir doctrinæ, sed sæpe nimis affectui indulgens; ut illam, penè dixerim virulentiam, quam mollissimis possim verbis designem. Placet verò sententia præstantissimi Frontonis Ducæi de loco Palladii in Lausiaca Historia cap. i. Verba ejus: Οὗτος ἀχρὶς μέχρι αὐτῆς τῆς τελευτῆς τὰ ἰδανὰ ἐφόρησεν, ἐντὸς φακιαλίου. Quod rectè idem Ducæus vertit: *Hic sanctus* (Isidorus) *usque ad horam obitus nihil lineum gestavit, extra facialem.* Pro extremis verbis apud veterem interpretem perperam erat, *extra vittam.*

* Pag 6.

* *Invitis SS. ad 12. Jan.*

Facitergium, sudarium, à facie tergenda. Regula S. Cæsariæ*, cujus editionem debemus doctissimi Bollandi industriæ, cap. viii. §. xi. vi. *Acupictura nunquam, nisi in mappulis, aut facitergiis, in quibus Abbatissa jusserit, fiat.* Benedictus Episcopus ad S. Bonifacium*: *Benedictionem à vestra beatitudine missam, sicut à patre meo suscepi, &c. Etenim parvum munusculum vestræ sanctitati direxi, sabanum unum & facitergium unum, & modicum thymiama.* Atque ad eandem formam effinxere *anitergium*; de quo superiùs. Cæterùm pro *facitergium* etiam *facitergulum* ἀποκοχιστικὸς dixere. Translatio S. Liborii, Episcopi Cenomanensis*: *Raptis feminarum facitergulis eam contexere.*

* *Epist. 145. in sarravine epistolarum Bonifacij & ad eum scriptarum.*

* *Apud Surium ad 23. Julii pag. 349. edit. an. 1579.*

Factivus feram in philosophis, pro ποιητικός. Veteres pro eo *efficiens*, vel is, cujus opus est in faciendo, & agendo. Par ratio in *effectivus*; ut cap. xviii. præcedenti tangebamus.

Facul-

Facularii, qui faculam sive facem præferunt. Glossæ, Διαδοῦχοι. Ubi rectum, Διαδοῦχοι.

Faidici est apud Petrum, Historiæ Albigensis scriptorem, cap. LXXXV: *Ruptarii, & faidici, & multi alii.* Puto rescribendum, *fatidici.* Ut inter infames referantur vani isti homines, qui fata aliis prædicturos se promittunt. Notum hoc ipsius Horatii:

Tu ne quæsieris (scire nefas) quem mihi, quem tibi,
Finem Di dederint, &c.

Ubi *nefas* idem ac ἀδύνατον, Equidem isti hominum generi (ut de auguribus dicebat Pacuvius Chryse:)

Magis audiendum, quàm auscultandum censeo.

Imò hoc quoque nimium: quando ne audiendi quidem, sed expellendi, juxta leges adversus Mathematicos latas.

Falcastæ, à falcis similitudine. Fulbertus Carnotensis epist. XLV: *Lanceis, falcastis, & gladiis, in ipso atrio principalis Ecclesiæ trucidaverunt.* Sic in duobus se Missis reperisse ait Ludovicus de la Cerda Adversariorum sacrorum cap. LXXIII. Puto tamen, vocabulum nihili, legendumque *falcastris*: qua de voce nunc dicam.

Falcastrum quid sit, & unde dicatur, ostendit Gregorius dialogorum libro II. cap. V I: *Quadam verò die ei* (Gotho) *dare ferramentum jussit: quod ad falcis similitudinem falcastrum vocatur; ut de loco quodam vepres abscinderet, quatenus illic hortus fieri deberet.* Ubi sic Græcus interpres: Διδῆξοῦν ἐργαλεῖον, ὅπερ ἐπιχωρίως ὀνομάζεται ξυλοκόπις. Usurpat quoque S. Faustus in vita S. Mauri Abbatis cap. II. §. XIII. *Ferramentum, quod falcastrum vocatur, materiem veprium excidenti de manubrio in lacum ceciderat.* Deque eadem re sic Leo Marsicanus Chronici Casinensis lib. II. cap. LXIII: *Miraculum, quod in Gothi falcastro Benedictus pater exhibuit.* Habes & in vita S. Egvvini, Episcopi Wigornienses, cap. IV *: *Sotularem* (rusticus) *implevit, ut tutè jurare posset, quòd super terram suam staret. Cumque, super reliquias S. Egvvini juraturus manum porrigeret: ferro falcastro, quod in manu gerebat, nescio quo casu in cerebro percussus, subitò ad terram mortuus ruit.* Legas & apud Papiam; qui aliter *runconem* à *runcando* dici ait. Vide eum in *Falcastrum*, & *Runcones*.

* *In vitis SS. ad* II. *Jan.*

Falcator quis sit, dicam in Verbis, voce *Falcare*.

Falconista, pro eo, qui Belgis **Valkenier**/ usurpat Beka in vita Joannis II. epist. XL: *Quem soporantem Giselbertus de Aemstel à somno suscitans indesinenter monuit, ut cum falconistis urbem exiret, quoniam inaudi-*

ta copia volatilium in campestribus resideret. Malim *falconarius*: quod apud Hincmarum epist. III. cap. XVI, & XXIV. Nempe ut ab argento *argentarius*. At terminatio *ista* potiùs Græcanica est. Interim nec hoc vocabulum vetus. Quid mirum? quando & *falco* demum Constantini M. ac liberorum ejus temporibus, in usu esse cœpit. Sanè primus, apud quem inveniatur, est Julius Firmicus: ut alibi hoc opere dicetur. *Accipitrarium* cum aliquibus mallem, nisi falco non tam foret ex accipitrum genere; quàm illud aquilæ genus, quod haliætum, & Nisum, appellat Maro in Ciri.

Falsator, quod in lege Salica est Tit. XXXII. §. VIII, non ausim penitùs damnare, quia *falsare pondera, aut monetas*, dicat Modestinus, L. XXXII. D. de lege Cornelia de falsis. Longè tamen malim *falsarius*, quod sæpius est apud Tranquillum: item L. I. §. I. D. de L. Cornel. de falsi. item L. XXIV. C. de Probationibus: uti & Tertull. de Idololatr.

Famen à *fando*, ut à *flando* est *flamen*, dixit Martianus Capella; uti & Abbo de Lutetiæ obsidione.

Farile à far ut ab *ovis ovile*. R simplex est, ut in *farina*; quod ejusdem originis, Gloss. Mss: *Farile*, χοιροβοσκεῖον.

Farsura est àpud Petrum Blesensem Epist. LXXXVI: *Quid quæso dulcedinis, aut devotionis, invenies apud eos, quibus versa est in nauseam numerosa atque confusa iteratio, & farsura psalmorum?* Dicendum *fartura*; quod apud Columellam. Hujusmodi enim non à præterito veniunt, sed supino: ut à *factum*, *factura*; à *pictum*, *pictura*. Conqueritur verò Blesensis, quòd fartim, sive confertim adeò psalmos ingerant, ac decantent, ut fartura isthæc nauseam creet.

Fasciolum, pro fasciola, sive fascia exigua. B. Odericus Peregrinationis suæ in Orientem cap. I. §. IV: *Portant* (mulieres) *super capita sua fasciola aurea de perlis pretiosis.*

Felicitus, pro *felle suffusus*, est apud Plinium Valerianum. Sed ignorant idonei scriptores.

Femellarius Isidoro in Glossis exponitur *feminis deditus, quem antiqui mulierarium vocant.* Cicero pro eo *mulierosum*. Imò & *mulieraria manus* apud eundem, pro multitudine hominum effeminatorum. Ac Hispanis etiam mulierarius similiter *mugeriego*.

Ferita idem ac ictus, vel plaga, aut vulnus, à feriendo. Paullus Diaconus de gestis Longobard. lib. III. cap. XXX: *Talem* (Rex) *Authari feritam facere solet.* Legg. Longobard. lib. I. Tit. II. leg. I:

Exce-

Exceptis plagis, & feritis. Similiter Tit. VI. Leg. III, & IV, & alibi ſæpe. Hodiéque Itali dicunt, *una ferita.*

Fervura pro fervore, vel inflammatione, à *ferveo*, ut ab *ustor usura.* Gloſſ. Msæ. *Fervura*, φλεγμονή

Feſtinantia magna, pro magna feſtinatione, apud Bernardum Clarævallenſem de vita Malachiæ, epiſcopi Hiberniæ*.

* Columæ. 1947. edit. Antverp. an. 1609.

Fibramen, pro fibra, & κῦ μιᾶ φοᾶν pro Solis radiis, & velut jaculis. Althelmus de Virginitate:

Plus licet ex centro Titan fibramina † fundat,
Cùm nimbi fugiunt, & fervet torridus æther,

† Niſi vibramina malis, quia radii, velut tela, vibrantur.

Fibulatorium, amiculum, vel aliud, quod fibulâ ſtringitur. Anaſtaſius bibliothecarius in Leone IV: *Fibulatoria majora, & minora quinque.* Item in Gregorio III: *Amulas ſuperauratas (paria duo) pendentes; fibulatoria numero quinque.* Imò & poſterioribus Græcis inde φιβλατώριον, quod Suidas exponit ἀμπεχόνιον Περσικὸν ἀναξυρίδων *Perſicum.*

Fictitius, etſi vulgare, haut facilè dixero; ſed *fictus*, vel *commentitius.*

Filiaſter, pro privigno, in gloſſis Iſidori, & Onomaſtico, ac gloſſis vett. ubi exponitur, πρόγονος. Nempe ut *philoſophaſter*, & *paraſitaſter*; qui imitatur philoſophum, vel paraſitum: ſic *filiaſter*, qui naturâ non eſt filius, ſed quadam ratione eum imitatur; quia vitricus in pratis, ac noverca in matris venit locum. Fulbertus epiſt. XXXIII: *Siquis filiaſtrum, aut filiaſtram ſuam, ad confirmationem tenuerit; ſeparetur ab uxore, & alteram non accipiat.* Imò & in Concilio Moguntino I. can. LVII. legas: *Siquis uxorem viduam duxerit, & poſtea cum filiaſtra ſua fornicatus fuerit; --- diſjungi præcipimus.* Cujusmodi connubium etiam interdicitur Concilii Illiberitani can. LXVI. Imò & Romanis fuiſſe Legg. prohibitum, docet Pomponius J. C.

Fiola, * ampulla vitrea ad liquorum aliquem continendum; à Latino *phiala*, quod ἀπὸ τοῦ πίειν quia vinum, potumve alium, eo conſervarent. Matth. Pariſius in rebus an. CIↃCCIV: *Quod miles quidam extraheret de armario ſuo fiolam unam, in qua poſuerat de oleo illo, quod de iconia* Dei genetricis apud Sardenai diſtillat. Sed cum diligenter fiolem illam inſpexit, in qua oleum repoſuerat lucidiſſimum, & velut aqua fontis perſpicuum; apparuit in ea oleum incarnatum.*

* Icone, ſeu imagine.

Firmaculum, pro *firmamentum.* Joachim Abbas prologo in Apocalypſin: *Domum illam ſpiritualem, in qua, multis obſecrata firmaculis, Scripturarum intelligentia clauſa eſt, intrare ſatagimus.* Sic ſanè editio

tio Veneta anni cIↃ IↃxxvii. Sed quid si pro *obsecrata*, *firmaculis* Joachim scripserit * *obserata signaculis?* Sic arbitror. Interim & id verum, iis temporibus à firmando similiter *firmaculum* dixisse fibulam, quâ latera vestimenti connecterentur. Matthæus Parisius ad an. cIↃccL : *Ipse Archiepiscopus captam illam pretiosam, qua Subprior indutus erat, dilaceravit, & firmaculum, quod vulgariter morsus dicitur, avulsit.* Utitur & alibi non semel.

* *Approbat Ioh. Rhodius Not. ad Scribon. pag. 332.*

Firmatorium, quo quid firmatur. Petrus Blesensis serm. VI : *Adde ergo libro, quasi firmatorium, gratiam Dei; quæ præsto est omnibus, si consentiant.*

Firmatura, pro firmamento, est in Chronico Cistertiensi †.

† *Pag. 64.*

Firmitas, locus munitus, arx, aut aliud simile propugnaculum. Bromton. in Chronico Col. 992 : *Rex Northumbriam adiit, ubi cito* in quâdam firmitate, *quæ* novum castrum *vocatur, plures de Proceribus cepit.* Convenit Teutonicum : **Vestung** i. à firmando & muniendo. Quandoque *firmitatis* vox de eo dicitur, quo de rei alicujus rei firmitate cavetur, notante Goldasto ad Aleman. ter. Tom. I. p. 176.

Fiscalinus à fiscalis, uti hoc à fiscus. Dictus verò *fiscalinus*, tum fisci patronus, sive ille, cui fisci cura ; tum is, de quo cura est fisco, sive fisci patronus : ut in Digestis, *fiscalis debitor*, vel *ancilla*. Sic in Constitutionibus Caroli M. habes *, *fiscalinos regios*, & *fiscalinas regias*. Atque id ipsum caput habes in Capitularibus Karoli M. & Ludovici Pii lib. III. cap. XVII : *De fiscalinis ortus servis.* Hincmarus de translatione S. Remigii : *Fiscalini, nimio terrore perculsi, non putarunt, se vel unâ horâ vivere posse.* Similiter Flodoardus Historiæ Remensis lib. I. cap. XX. At *fiscalis* rectiùs in Concilio Pisano II. *Procuratorem nostrum fiscalem in Ducatu nostro Mediolanensi.*

* *Pag. 305. edit. Magunt. an. 1602.*

Firnibus inter Latinobarbara non reponam : licet apud Leonem Marsicanum sive Ostiensem sit lib. III. cap. XLVI : *De omnibus firnibus, ac pertinentiis.* Planè enim censeo, *finibus* legi oportere.

Flabellus, pro *flabellum*. Anonymus in vita præceptoris sui S. Fulgentii, Ruspensis episcopi, cap. XIV : *Nam & scriptoris arte laudabiliter utebatur, & palmarum foliis flabellos sæpissimè contexebat.*

Flabarius, custos porcorum : ut exponitur in Isidori glossis. A *flabris* vox esse videtur. Sed cur inde subulcis sit nomen, non video. Variè conjectat Martinius : sed, quod pace ejus dixerim, nihil adfert, in quo acquiescam.

Flabri,

Flabris, fabuloſi, ventoſi: ut eſt in Gloſſis Iſidori. Nempe quia venti, atque oſtentationis ergo, inanes flant glorias. Ut à facere, *faber*; ſic à flare *flaber*. Sed non arbitror, eam vocem alibi reperiri.

Flamonium, pro *flaminium*, ſive flaminis honos, vel dignitas, vel ſacerdotium. Sidonius Apollinaris lib. v. epiſt. VII: *His ſunt, qui invident tunicatis otia, ſtipendia paludatis, viatica veredariis, mercatoribus nundinas, munuſcula legatis, portoria quadruplatoribus, prædia provincialibus, flamonia municipibus, archariis pondera*, &c. Ubi *flamonia* ſe in cunctis & Miſſis, & editis, inveniſſe, Savaro ait. In veteri etiam lapide Albæ-Juliæ eſt †: L. FLA. VALENS OB HONOREM FLAMONII B. D. P. Apud Wolfangum Laxium & alterum lapidem habes ex ruinis Ulpiæ Trajanæ, & inde apud Gruterum in Inſcriptionum opere *. Firmat quoque Iſidorus in Gloſſis Miſs. *Flamonium, honor, qui datur Flaminibus*. Huguitio: *Flamenius, honor Pontificalis.*

† *In Gruteri-nis Inſcriptionibus pag. 195. num. 5.*

* *Pag. 354. num. 5.*

Florenus, nummus aureus, primitus à Florentinis cuſus, ac floris ſigno inſignitus; unde & nomen. Albertus Argentinenſis in Chronico: *Annuatim debent præſentare ad cameram Papæ unum marmotinum, hoc eſt, denarium aureum; qui bene noſcitur à curia, & eſt minoris, quàm parvulus florenus de Florentia.* Græci poſtremis ſeculis inde φλωρίον vocarunt: quod ex Phranze, Malaxo, & aliis, Meurſius in Gloſſario oſtendit. Italis eſt *fiorino*. Gallis etiam olim florenus ſuus, inde *Franc* dictus. Item Anglis ex auro nobiliſſimo: unde *Nobilis* vocatus, ab Eduardo III. anno cuſus CIↃCCCXLIV; circa quod tempus inſtitutus ordo Georgianus, ſive periſcelidis; ut & inde *Georgiani Nobiles* Spelmanno dicti videantur.

Focul?re, ἑστιατόριον, locus, ubi extruitur focus. Legg. Longobard. lib. I. tit. XIX. leg. 11: *Siquis focum ſuper novem pedes à foculare portaverit, & damno ex ipſo foco ſibi, aut alteri, factum fuerit.* Legas etiam in Conſtitutionibus Siculis, ſive Neapolitanis, lib. I. tit. c.

Folleralis, minutum nummi genus, apud Marcellinum Comitem legas in Chronico: *Nummis, quos Romani Teruntianos*, (perperam vulgo *Terentianos*) *Græci follerales vocant, Anaſtaſius ſuo nomine figuratis, placabilem plebi commutationem diſtraxit.* Nempe quia duodeni follerales ſiliquam conficerent, plebi, ob exiguitatem pretii, valde in commutando utiles erant.

Follex in vett. gloſſis exponitur, tum θύλακος, ſaccus, ſcorteus, ſive pelliceus; tum καμίνου ἀσκός, camini uter. Et ſanè poſſit *follex* videri con-

tractum ex θύλακος, θ in φ transeunte: quomodo à θύω est Latinum *fio*, unde *suffio* & *suffitus* à θῦμα item *fumus*: à θήρ, φήρ, unde *fera*. *Follex* non memini me legere extra glossas. Sed *follicum*, juxta emendationem Salmasianam *, est apud Cornificium lib. I: *Es damnato statim follicum lupi in os, & soleæ lignea in pedibus inducta sunt. In carcerem ductus est*, Ita libri vett. De verbis *follico*, & *folleo*, dicam in verbis.

* *Ad Tertullianum de Pallio*

Folonitia, vanitas, ut exponitur in Glossis Isidori. Ac in veteri etiam Dictionario legas: *Follicea, vel folleritia, vanitas, superbia, stultitia*. Bon. Vulcanius conjectabat, *folonitia* esse corruptum ex φιλονεικία. Sed omnino est à follibus vani aëris plenis. Unde & Italis *follia*, Gallis *folie*, vanitas. Vide *Follico* in Verbis.

Foralis pro *forensis*. Gregorius M. epist. LXXII: *Causas enim prædictæ feminæ, sive sint, sive fuerint, nostro volumus indicio terminari, ut foralis illis inquietudo submoveri debeat, & tamen à judicii justitia nullatenus excusetur.* Item epist. LXVII: *Studii nostri esse condecet, à litigiis moralibus submovere; ut divinis ministeriis piè, ac sollerter, invigilent.*

Foraminatus, pro perforatus. Sidonius lib. I, epist. V: *Nauticis cuspidibus foraminato fundi glutino sordidaretur*. Idem lib. III. epist. III: *Alii cæsim, atque punctim, foraminatos circulos loricarum livescentibus digitis metiuntur.*

Forasticum, à *foras*, pro eo, quod foris sit, sive ab illis, quos τοὺς ἔξωθεν Græci nuncupant: uti sunt gentes, sive nationes, quos & *paganos* dixere. S. Bonifacius epist. III: *Nam cum talibus, & cum paganis, & cum permista, & cum plebeia multitudine, nostri labores, & pugna forastica videntur esse.* His mox opponit fideles, sive Ecclesiæ filios. Sic enim scribit: *Intima verò, quando quis de gremio matris Ecclesiæ presbyter, vel diaconus; ecclesiasticus, vel monachus; discedit à fide, & veritate.* Unde satis clarè elucet, *forasticos* opponi fidelibus à fide deficientibus.

Foraticus à *foras*: unde & *forasticus*, de quo vidimus. Legas in præcepto Dagoberti de mercato S. Dionysii, ubi de iis agens, unde tributum ad fiscum redit, inter alios jungit, *pulveraticos, foraticos, missaticos, laudaticos, saumaticos, salvaticos*. Lindenbrogio videtur signare tributum, quod in LL. Longobardicis *transitorium*, vel *tractorium*, vocatur: uti hodiéque Gallis *traicte, foresne*.

Forfactum est quidem è Gallico *forfait*; sed hoc ipsum est è *forefactum*; quomodo vocat Eadmerus, monachus Cantuariensis, quod sic dicitur, quasi *foris-factum*, delictum crimenque notat. Ponitur universè

pro

pro gravi delicto, ac propriè quidem pro eo, cujus ergò aliquis sit foris; hoc est, amittat privilegium, vel etiam jus aliquid exigendi, sic ut non necesse habeat alter solvere, quod debeat. Ut apud Matthæum Parisium in an. CIↃCXIV: *Catalla eorum, qui sunt in foris-facto Regis.* Literæ * Officialis Cameracensis, & aliorum, de miraculo S. Pharaildis, datæ anno CIↃCCCXLII: *Illa verò videns, hos panes conversos in lapides; geniculando veniam à Deo, sanctâque Pharailde, de forefactis suis petiit.* Ubi generatim sumitur pro peccato. Est alioqui, cum ponatur pro mulctâ pecuniariâ, ob delictum irrogatâ. Ut in legibus Burgorum, quas tulit David primus ejus nominis Scotiæ Rex, cap. XLII: *Forisfactum in burgo, non excedit octo solidos.* Item cap. LXXI: *Qui aliter faciendo convictus fuerit, dabit plenarium forisfactum.* Et cap. LXXIV: *Castigetur per baillivos burgi pro forisfacto suo primo, secundo, tertio.* Et cap. LXXXVIII: *Dabit octo solidos ad forisfactum.* Et alibi iisdem legibus sæpe. Nec *forfactum* modò dicitur, sed & *forefactura*: quod est apud Rogerum de Houeden Annalium T. II. †. item Ludovicum XI. Gall. Reg. in Edicto, *Ne alienа*, &c. Vide plura inferiùs in Verbis, voce *Forefacere*.

* *Apud Bollandum in Vitis SS. ad 4. Jan.*

† Pag. 609.

Forjudicatio quid sit, liquebit ex iis, quæ in Verbis dicam de *forjudicandi* voce.

Farmaria, una è sanctimonialibus senioribus, sic dicta, ut puto, à formandis moribus, sive quia curæ illi, nequid adversus formam, ac leges cœnobii, peccaretur. Regula S. Cæsariæ * à fratre ejus S. Cæsario, Arelatensi episcopo, exarata. cap. VII. §. XLIX: *Siquis verò germanam suam, vel filiam, aut quamlibet parentem, aut sibi cognatam, videre voluerit; præsente formariâ, vel qualibet seniore, ei colloquium non negetur.*

* *Apud Bollandum ad 12. Jan.*

Formaticum, unde Gallicum *formage*, legas in Ordine Romano de divinis Officiis, cap. de die Sabbathi sanct. Paschæ *: *Eodem die dominus Papa, & cæteri Romani, ova manducant, & formaticum, id est, caseum.* *Formaticum*, & Gallicum *formago*, quod nec Gaza refugit in tertio de Histor. Animal. ex eo dicuntur, quòd lacte siccato formam suam accipiant à vasis genere, quod *formellam* vocant. De hoc nunc dicam.

* *In Auctario Bibliothecæ. SS. PP. tom. 84.*

Formellas casei legas apud vulgatum Scripturæ interpretem 1. Reg. sive Sam. cap. XVII. 18. Est verò vasis genus, quo formatur, ac figuratur caseus. Superiorum seculorum versiculus est:

Caseus exiguus dat, quod formella figurat.

A forma, formula, formella; ut à *cista*, cistula, cistella.

Fornata, pro furnata, hoc est, panis in furno coctura. Matthæus Parisius in vita Garini, sive Warini, xx. abbatis S. Albani: *Concessimus eis primum panem, & ultimum, de qualibet fornata Curiæ nostræ.* Belgis van eelken back.

Fortalitium, quod veteribus *propugnaculum, castrum munitum*. Elmhamus, Prior de Lenton, in gestis Henrici V. Angliæ Regis:

Ad fortalitia facti, murique cacumen,
Hostes portabant dolia, ligna, petras.

Usurpat & Nicolaus Lyra in Daniel. IV. 27. Etiam *forteletum* pro eodem in Latino barbaris invenias. Item *fortia*. Ut apud Bekam in vita Godevini, Episcopi XXVIII: *Hic insuper episcopus, pro sempiterna sua laudis memoria, superædificat B. Martino quatuor fortia.* Sic Gallis *forteresse*, Belgis fortresse: nec multùm abeunt vox Italica, Anglica, Hispanica. Aliàs *fortia*, sed genere muliebri, vis, ac præcipuè injusta; ut in legg. Bojoar. Tit. II. cap. X. §. 1: *Per consilium malignorum, vel per fortiam.* Et L. Ripuar. Tit. XI. §. IV. *Si quis regio homini, aut Ecclesiastico, de quacunque libet re, fortiam fecerit, & per vim tulerit, in triplum componat.* Marculfus lib. I. form. XXVIII: *Eo quòd terram per fortiam tulisset, & post se retineat injustè.* Hinc *defortiare*, & *diffortiare*, & *defortiatores*; ut dicam in verbis. Imò est cum & *fortiam* pro fortitudine posuerint. Ut legg. Bajoariorum Tit. XI. cap. V: *Cui Deus dederit fortiam, & victoriam.* Ubi in bonam partem accipi videmus: uti quandoque *virtus* in malam; de quo dicimus lib. IV. in vocibus alienâ positis significatione.

Fortia, vide, de quo proximè dixi, Fortalitiũ, unde decurtatũ, Forth.

Fortunium quid sit, indicat hoc Matthæi Parisii in an. MCCXLI: *Hastiludum, quod vulgariter fortunium, imò potiùs infortunium, appellatur.* Et anno eodem: *Ipsi torneamento interfuisti, & sophisticè fortunium appellasti.* Quasi nempe magis illic fortuna dominetur, quàm virtus.

Fossorium, pro ligone: ut in vita S. Godhardi cap. X: *Secures, & fossoria accipiunt.* Item apud S. Audoënum in vita S. Eligii, parte eâ, ubi de inventione ejus corporis *: *Mox ut terram sarculo scalpere* (al. cavare) *cœpit, manubrium fossorii manibus ejus inhæsit.*

* *Apud Bollandum ad 3. Jan.*

Fragus in Isidori Glossis exponitur *recurvatio poplitis, quæ & suffraginatio.* Etymon adducit vetus dictionarium: *Fragus, curvatio genuum, vel ipsum genu: & dicitur à frango, quia videtur ibi os fractum.*

Fri-

Frigefactivum, pro *refrigerans*, quod vim habet frigoris. Agellius *frigorificum* pro eo, lib. XVII. cap. VIII.

Frigoreticus, vel *frigoriticus*, barbaris est frequens, pro *febricitans*: videlicet quia febris adfert rigorem, ac frigus. Usus eâ voce Gregorius Turonensis lib. V. Histor. Franc. cap. X, & lib. I. de Gloria Mart. cap. VI, déque Gloria Confessorum cap. XV, & XVI: item lib. I. Miraculorum S. Martini cap. XXXVIII, & lib. IV. cap. XXXVII. Item Frodoardus Histor. Rhemens. lib. II. cap. XIV: *Frigoritici quidam, cum fide venientes, candelam in votis offerunt, & abrasum sepulcri pulverem sumunt; quem aqua mixtum bibunt; & sanitatem hujus sancti Rigoberti meritis adipiscuntur.* Item usus lib. IV. cap. XLIV. Adhæc Baldericus Noviomensis Chronici Cameracensis lib. I. cap. LV: *Frigoritici, atque diversis agritudinibus occupati venientes, optatâ merentur sanitate donari.* Hepidamnus, sive Hepidannus, in vita S. Wiboradæ virginis: *Frigoretico morbo non modicè vexabatur.* Translatio * S. Rigoberti, Rhemensis archiepiscopi, cap. I §. V: *Siquis aliquando ex frigoreticis, aut accerrimo dentium dolore vexatus, cum fide accessit, mox remedium sensit.* Sic & *frigoritio*, pro frigore febricitantium. Gregorius Turonensis lib. III. de Miraculis S. Martini cap. ult. *Dato igitur mane redivit ad propria; nec ultrà, ab hoc morbo frigoritionis, vel confractionis ullius, pertulit gravitatem.*

* *Apud Bollandum in Vitis SS. ad 4. Ian.*

Fritium dentibus est apud Plinium Valerianum lib. I. cap. XXXVI, pro *dentifricio*; sive, ut Appulejus describit, *mundicinis dentium, tenui, candidico pulvisculo.*

Frixorium, pro patella, in qua friguntur carnes, ut probum agnoscitur ab Hadr. Junio in Nomencl. Ac lego apud scriptorem vitæ S. Laurentii episcopi Dublinensis cap. XI: *Caro velut in frixorio coqueretur.* Cum Plinio malim pro eo *sartago.*

Frontaria (unde Gallis *frontiere*, quod & Belgis in usu) sunt limites regionem, ex eo, quòd frontis instar, primò in conspectum veniant.

Fuco, qui fucum alteri facit, illusor, adulator. Gloss. vett. *Fuco*, ἀγύμνοστ.

Fugela à *fugio*; ut à *suadeo*, *suadela*; à *tutor*, *tutela*, Abbo dixit Carm. de Obs. Lutet. Sed vel est novum, vel obsoletum: uti quoque *acutela*, & *custodela*; quæ Priscianus agnoscit lib. V *. Classici semper *fuga*, non *fugela*.

* *Non longè ab initio.*

Fugitivarius, qui fugitivos persequitur: unde ἀραντικὸς exponitur in vett. Glossis. Est à *fugitivus*; quâ formâ à primus *primarius*, à plenus *plenarius*.

Fugitiosus, exul, fugitivus. Gloss. Cyrillo tributæ: φυγὰς *fugitivus*, *exulaticius*, *fugitivosus*. Ut ab ebrius, *ebriosus* sic à fugitivus, *fugitivosus*.

Fulciatorium, pedum, seu virga, vel baculus, quo viatores se fulciunt. Vita S. Deicoli cap. III. §. XIV: *Fulciatorio, quo utebatur, terram paullatim egerens, subitò fideli famulo suo largam fonticuli undam donavit.* Pro eo apud Vincentium Bellov. est *fulcitorio*: & magis ἀναλόγως nempe à *fulcitum*, pro quo μὴ σύγκοπτως *fultum*, unde *fulcrum*.

* *In vitis Sanctorum ad 15. Ian.*

Fulgetrido, pro fulgore, Vita * S. Boniti, episcopi Claromontani in Gallia, cap. IV. §. XVII.: *Apostolorum aula non minùs interea fulget, quasi nota trigona: Sanctorum altaria nitent: contra hinc indéque geminata connectant columna priscorum sculptæ fulgetridine emergunt.* Ubi, Bollando teste, in Sirmondi Mso est, *fulgretine*. Puto, pro *fulgredine*. Ut vulgò pro *nigror* dicitur *nigredo*: sic, quasi *fulgror*, pro *fulgor*, diceretur: fecere *fulgredo*. *Fulgretrido* autem fuerit pro *fulgetrudo*. R. in hisce insertum; quâ formâ à *fulgore* est *fulgetrum*.

Fulgitrua, pro *fulgetra*, est apud Hyginum fab. c LXXIII. Quamquam is liber non tam sit Hygini; quàm epitome ejus ab Anniano, sive Avieno: ut ex Mso observatum Barthio lib. VI. Adversar. cap. XII.

Fulina, in Glossis Isidori, exponitur culina: ut *fulinarius*, coquus, Nempe est à fuligine, quæ culinam obsidet. Vel ut *fuligo*, quasi fumiligo, quia est fumus condensatus; sic *fulina*, quasi fumilina: à *fulina* autem *fulinarius*.

Fundibula, σφενδόνη funda. Unde *fundibularii*, σφενδονῆται, sive σφενδονῆται. *Fundibula* habes apud veterem interpretem I. Maccab. VI. 51: alterum autem II. sive IV. Reg. 25. Judith. VI. 8, & I Maccab. IX. 11. Pro *fundibularius*, *fundibulator* est apud Vegetium lib. III. cap. XIV. sed non possis istic accipere pro funditore, quia sociantur *fundibulatores*, & *funditores*. Quare assentio Stevvehio, qui è Mso legendum censet *fustibalatores*: nempe ut sic dicantur à fustibala: & firmat hanc sententiam, quòd ibidem fustibalam describat Vegetius Favet & Modestus. Fuerit ea vox à *fustis*, βάλλω. At Glossæ: *Fundibalus*, λιθοβόλος. Imò & apud Isidorum legas lib. XVIII. cap. X. *Balista*, *genus tormenti, ab emittendo jacula dicta. βάλλειν enim Græcè mittere dicitur. Torquetur enim verbere nervorum, & magnâ vi jacit, aut hastas,*

aut

aut saxa. Inde & fundibalus, quasi fundens, & emittens. Ita & editi, & Missi nostri. Metuo autem, ne corruptâ lectione deceptus sit Isidorus; incideritque in codices Manuscriptos, ubi pro *fundibulo*, vitiosè *fundibalo* esset exaratum.

Fundalus barbaris vocatur piscis, qui Germanis **grundling**, Belgis **grundel**. Nempe quia adhæret fundo, qui nobis dicitur **grondt**. Ac similiter inde efficta vox *funduli*. Omnino autem rectiùs hunc piscem *gobium fluviatilem* dixeris cum Ausonio. Quod & Hadriani Junii judicium est.

Furabula, noctes illunes, furibus, ut lateant, peropportunæ. Glossæ Isidori: *Furabula, tenebræ.*

Furfuraculum, Græcè τρύπανον hoc est, terebra; instrumentum nempe, quo ligna perforantur. Imò à perforando priùs fuit *perforaculum*; unde corruptâ voce, *furfuraculum*: de quo Salmasium adi ad Solinum.

Furfurio, avis genus furfure pasci solitum: ut ex Isidoro cognoscimus lib. XII. Orig, cap. VII. Similiterque dictionarium vetus.

Fusionaticum in Philoxeni glossis exponitur ὑλιστικόν Videlicet ut à *fœdere*, *fœderaticus*; à *pulvere pulveraticus*: sic *fusionaticum* à *fusione*. Glossæ eædem, *Fusio*, ὑλισμός. In Glossis Cyrillo tributis ὑλίζω exponitur *liquo*. Nimirum ὑλίζειν est colare, sive defecare, transfundendo per colum, quod Græcis ὑλισμός: Pro *fusionaticum* etiam legas *fusionalitium*; nempe quâ formâ dixerunt *fortalitium*.

Fustibala, & *fustibalator*, vide in *Fundibula*.

CAP. XIII.

Proximè proferetur à litera G. cœpta. Galerium, *galerus*. Gamba, *tibiæ commissura cum pede*; *unde* campagus, *calceamenti genus*: *ac utrumque esse Græca originis*. Gammadium, *vel* gammadia, *vestis insignis figuris literam gammar referentibus*. Gannatura, *nisi potiùs* gannitura; *quando quis alteri obgannit, eumque ludos facit*. Gastrum, *vas ventricosum*. Gaudebundus, *gaudio affectus*. Gaudialis, *pro lætus*. Gaudimonium, *gaudium*. Gaviserius, *lætus*. Gazetum, *vini optimi genus, è Gaza Palæstinæ*. Gemelliones, *ureeoli formâ gemelli, ac similes*. Generalitas, *universitas*. Generamen, *germen*. Generatorium, *generandi facultas*. Graduale, *quod post lectam epistolam, canitur, dum diaconus se præparat ad legendum, seu canendum Evangelium*. Graduatus, *honoris gradum consecutus*. Græcosonus, *Græcè sciens*, Grana-

Granatarius, *frumenti præfectus.* Gressibile, *gradiens.* Grossitudo, *crassities, magnitudo: ut* grossus, *crassus, magnus; item nummus in pecuniarus minutius majusculus.* Guasta, *vastatio, depopulatio.* Gulositas, *gulæ intemperantia.* Gutteria, *pro gutturis vitio.* Gutturnosus, *qui hoc vitio laborat; unde vitium ipsum* gutturnositas. *Atque obiter dictum,* ponderositatem *esse genitalium vitium.* Guva, *cucurbita: deque isto Isidori locus emendatus. Vbi & de* spathomele, similaria, anciſtro.

VOcat nunc me sequens consonans.

Galerium, capitis tegumentum, corruptum ex Latino *galeri* vocabulo. Marchisinus de Bajadon, qui ante tria secula fuit, in Appendice S. Oderici de Peregrinatione suâ: *Depositoque galerio capitis sui* (Rex) *humiliter deosculabatur crucem.* Ac posteà; *Istud galerium, quod ob reverentiam deposuit, prout audivit à fratre Odorico, ex gemmis, & perlis pretiosis, factum est.*

Gamba Vegetio, in rei Veterinariæ opere, non quidem *crus* notat, uti Gallis; etsi id Casaubonus putârit: sed commissuram tibiæ cum pede, ἀπὸ τοῦ καμπῆς, quia illic flexus est. Atque inde *campagus,* calceus patricius, ac Senatorius. Nempe à καμπὴ est ὁ κάμπαξ κάμπακος; unde καμπάκιον. Usus *campagi* voce Julius Capitolinus in Maximinis, & Tribellius Pollio in Gallienis. Vide Meursium in Glossario, voce Καμπαγία; quæque summi viri, Casaubonus, & Salmasius, annotarunt ad Historiæ Augustæ scriptores.

Gammadium, vel *gammadia,* è sticharionum genere; vestis nempe patriarchalis, & episcopalis. Nec solùm vestis sic dicta; sed etiam in eâ formæ triangularis, quibus insignerentur. Anastasius in Leone III: *Fecit vela serica de prasino quatuor, hacentia tabulas de chrysoclavo, cum effigie Christi, & in medio cruces, & gammadias de chrysoclavo cum orbiculis, in quibus sunt imagines Apostolorum.* Item: *Ante vestibulum altaris posuit arcum, & gammadias duas, pensantes simul libras centum, & servis.* Item: *Gammadia duo, & columnas argenteas octo.* Adhæc: *Tabulis chrysoclavas quatuor cum gemmis ornatas, atque gammadias in ipsa veste chrysoclavas quatuor. Gammadium* verò dicebatur à formis triangularibus auro in veste expressis, figuram literæ γάμμα referentibus. Sanè *gamma,* pro figura hac triquetra, sed in re agrariâ, etiam dixit Siculus Flaccus de Condit. Agror. *Aliquando etiam petras occurrentes in finibus notatas invenimus; quasdam, si perseveraret rigor, notas habentes; in versuris verò gammas, sed spectantes suos rigores.*

Gannatura legas apud Aldhelmum de laudibus Virginitatis : *Sed quid mirum, si Apostolorum oracula, & jurisperitorum scita, prafatas frivolorum nanias abominantur ; cùm etiam gentiles gentilibus, & pagani pagani, quasi ridiculosum subsannationis gannaturæ opprobium, legantur improperâsse hoc modo, cum infami proverbiorum elogio cachinnantes, ac cavillantes?* Ac ante eum sic Rabanus Maurus lib. I. de institutione Clericorum cap. III : ubi causas memorans, cur tonderentur Clerici, postremo hanc loco adfert : *Videm Apostolus, suique successores, & sesquipedes, ridiculosum gannaturæ ludibrium in populo Romano portarent.* Ludovicus de la Cerda, in Adversariis Sacris cap. CXXXIV. *gannaturæ* exponit *turpe lucrum* : sed perperam, ut puto. Omnino enim legendum *gannitura* ; quod sequioribus seculis à *gannitu* formarunt, ad modum, quo à *positu, positura* ; à *mensu, mensura*. De sannis enim, & improperiis, ac cachinnis, loqui liquet. Ut voce eâ sic utatur, quomodo Phormio apud Terentium de Nausistrata ait, ac Chremete :

Habet hæc eii, quod, dum vivat, usque ad aurem obgannat.

Gastrum, vas aneum cum fundo angusto : ut est in glossis Arabicolatinis. Est à Græco γαστὴρ, venter, quia vas ventricosum. Sanè γάστρα tum fundus vasis, tum cavitas ejus ; teste Eustathio.

Gaudebundus, pro gaudens ; qua formâ dicimus *ludibundus, populabundus*, & similia. Acta S. Martinæ † cap. IV. §. XXXI : *Alexander verò subitò gaudebundus effectus*. Hoc est, eò perfusus gaudio, quòd B. Martina Diis sacrificaturam se diceret. Multò etiam antè usus Appuleius lib. VIII. Metam. *Futuræ soboli novorum maritorum gaudebundus.* † *In vitis S S. ad 1. Jan.*

Gaudialis sæpius apud eundem Appuleium legas, pro re lætâ, vel potiùs, gaudium afferente. Quando etiam Cicero in Tusculanis, sed, Stoicorum more, subtiliùs inter gaudium ac lætitiam distinguit. Nempe lætitia etiam vultu, & gestibus, interius gaudium testatur foris.

Gaudimonium pro *gaudio*, apud veterem Bibliorum interpretem Baruchi IV. 34 : *Et amputabitur exultatio multitudinis ejus, & gaudimonium ejus in luctum.* Græcè est γαυρίαμα, quo significatur vana exsultatio, ac jactantia.

Gaviforius, pro lætus. Liber de Miraculis S. Adelardi, Corbejensis abbatis *, cap. VIII. §. XIX : *Resonat tota Ecclesia vocibus gaviforiis : nemo in ea cessat à laudibus, & hymnis.* * *In vitis S S. apud Boll. ad 2. Jan.*

Gazetum & Gazeticum, nobile vini genus, à Gaza, Palæstinæ civitate, optimi vini ferace. Corippus in III :

- - - - Et dulcia Bacchi
Munera, quæ Serapta ferox, quæ Gaza creârat.

Isidorus lib. XX. Originum cap. III : *Gazetum à regione, unde deferunt. Gaza enim oppidum est Palæstinæ.* Sanè parum Latina formatio. Nam à *Gaza*, vel esset Gazæum, Γαζαῖον, ut à Ῥώμη, Ῥωμαῖος ; vel Gazanum, ut à Roma Romanus, à Sparta Spartanus. Nullum verò gentile in *etus*, vel *etum*, desinit. Atque ideo *Gazetum*, unde *Gazeticum*, formatione barbarâ factum puto. Sidonius Apollinaris carm. XVII :

Vina mihi non sunt Gazetica, Chia, Falerna,
Quæque Serapteno palmite missa bibas.

Cassiodorus lib. XII. Var. Epist. XII : *Nam licet* (Palmatianum) *inter vina Brutia videatur extremum : factum tamen est penè generali opinione præcipuum. Ibi enim reperitur & Gazeto par, & Sabino simile, & magnis odoribus singulare.* Gregorius Turonensis de Gloria Confess. cap. LXV : *Mulier per annum integrum ad hoc templum degens, assiduè orationi vacabat, celebrans quotidie missarum sollemnia, & offerens oblationem pro memoria viri, non diffisa de Domini misericordia, quod haberet defunctus requiem, in die, qua Domino oblationem pro ejus anima delibâsset, semper sextarium gazeti vini præbuit in sacrificium Basilicæ sanctæ. Sed subdiaconus nequam, reservans gula gazetum, acetum vehementissimum offerebat in calice, muliere non semper ad communicandam gratiam accedente.*

Gemelliones vasa, &, ut puto, urceoli ejusdem generis, ac formâ similes, ut ferè solent gemini fratres. Anastasius in Leone tertio : *Obtulit gemelliones octo, pensantes singulos libras duas.*

Generalitas subjectorum vobis servorum Dei, est apud Cuthbertum epistolâ ad Lullum ; quæ septuagesima est in farragine epistolarum S. Bonifacii. *Generalitas servorum*, pro servi universi, vel servorum universitas. Sanè *universitas* est ipsius Tullii. Nec tamen *generalitas* absurdè formatum ; cùm ejusdem Ciceronis sint *generalis*, & *generaliter*.

Generâmen, à generando ; pro *germen*, quod à genendo, quasi *genimen* ; ut à canendo *canimen*, unde *carmen*. *Stirpis generamina* lædas apud Althelmum de Virginitate.

Generatorium, τὸ γεννητικὸν, sive generandi facultas. Usus Ambrosius libro de Noë, & arca : *Non est dubium, quin rationabile anima nostra in quinque sensus dividatur, & vocem, & generatorium.*

Gradu-

Graduale à gradibus formatum. Nec in re nova novum aſpernet vocabulum. Sic dixere, non quòd canatur in gradibus altaris ; ut Durandus tradit lib. IV. cap. XIX : ſed quòd cantetur, dum diaconus gradus ambonis, ſive pulpiti, adſcendit, ut legat Evangelium : ſicut eſt apud B. Rhenanum ad Tertullianum de Corona Mil. & Bellarminum lib. II. de Miſſa cap. XVI. Ac veteres ſi malis, ſic Rabanus lib. I. de Inſtitut. Clericorum cap. XXXIII. Quis graduale inſtituerit, ac de eo alia, vide apud Joan. Steph. Durantum de ritibus Eccl. lib. II. cap. XX.

Graduatus vulgare eſt, & quin barbarum ſit, nemo dubitat. Pro eo autem dicendum, in gradu aliquo dignitatis conſtitutus : vel ſupremâ in juris, aliâve ſcientiâ, laurea ornatus.

Græcoſonus pro Græciſonus, vel Græcè ſonans, ſive loquens (ſi recta eſt emendatio noſtra) dixerit Luitprandus in Legatione ſua ad Nicephorum. Verba ejus adduximus lib. II. cap. VIII. Vulgo legitur *Græcolonus* : quod Græcæ linguæ peritum exponit Ludovicus de la Cerda in Adverſ. Sacr. cap. CXXI. Videtur putâſſe, ſic dici, quaſi colonus è Græcia. Sed ſic *Græcocolonus* diceretur. Mihi quin corruptè ſic legatur, dubium non eſt. Error ex eo, quòd in Mſo inferiori parte ſ exoleviſſet, ita ut l videretur.

Granatarius, pro *frumenti præfecto*, apud Petrum Mauritium Statutorum Cluniacenſium can. LXIV. Videlicet ex eo, quòd *grana κατ' ἐξοχὴν* pro frugum granis uſurparent.

Granica, horreum, à *granis* : unde & Gallis vocatur *grange*. Legg. Bojor. Tit. I. cap. XIV. §. V : *Fœnile, granicam, vel tunicum*. Formularum veterum codex, qui in Bignoniana editione poſtremus, cap. XIII : *Eo quod cellaria, vel camara, & granica, quicquid in eis habuit repoſitum, commendaſſet*. Sanè & *Granata*, regia Bæticæ civitas, ex eo ſic dicta, quaſi *horrei domus*. De quo Ferdinandus Mendoza, Præfat. Comment. in Concilium Illiberritanum †. Nempe inde nomen, & *granica*, & in Hiſpania *Granata*, quòd *grana*, pro granis frumenti, dicerent : ut in *granatarius* proximè vidimus.

† Pag. 3.

Groſſibilis, pro gradiens, Latinum non eſt, etſi pervulgatum.

Groſſitudo corruptum ex *craſſitudo*, pro craſſitie : ut *groſſus* dixere, pro *craſſus* : qua de re monitum lib. I. cap. XIII. Præterea verò, quia quæ craſſeſcunt, & intumeſcunt, ea fiunt majora : (unde & Germanis **groß**, Belgis **groot**, pro magno) *groſſitudo* quoque pro

magnitudo usurparunt. Lex Salica Tit. XLII. §. VIII: *Minimi digiti grossitudinem.* Cæsarius lib. 1. Miracul. lib. 1. cap. 1: *De robore, aut grossitudine, non caussantur monachi.* Usus & Turocius Chronici Hungarici lib. 1. At *grossus* sic, uti dixi, usurpat Turpinus de vita Karoli M. cap. XX: *Brachiis, & cruribus grossis.* Ivo in Chronicis: *Fere & cupro ea circumdans quinque pedes grosso.* Præterea Leo Marsicanus Chronici Casinensis lib. III. cap. XXXII, Petrus Blesensis serm. VIII. B. Bernardus epist. CCIX, item S. Hildegardis in vita S. Roberti seu Ruperti Confessoris. Et Arnaldus, Ordinis S. Francisci, in vita B. Angeli de Fulginio in prologo secundo; ubi nunc *grossi oculi*, nunc *grossi radii*, legas. Comes S. Pauli, epistolâ quadam apud Godefridum monachum S. Pantaleonis: *Exercitum nostrum conclusimus grossis palis.* Nec dubito, quin, uti monebamus, à *crassus* esse Germanicum **groos**/sive **groß**; ita ex **gros** sit **grof**. Nam *cruribus grossis*, valet **groot en grofvan beenen.** Cave autem putes, sic jam circa annum quadringentesimum locutos esse homines elegantiores. Scio, vulgò apud B. Augustinum legi in libris adversus Julianum Pelagianum demum ante annos XXV. editis, curâ Claudii Menardi. Nam priori libro reperias*: *Sed malui grossius, quam scrupulosius, definire.* Posteriori libro cap. LVIII *: *O grosse Dialectice.* Verùm non dubito, quin Augustinus priori loco *crassius*; altero, *crasse*, scripserit. Nec enim aliter usquam loquitur, vel alius ejus seculi, vel proximi etiam, quisquam. Sanè posteriorem etiam censeo Plinium Valerianum; qui nec refugit *grossior*, pro *densior.* Quemadmodum & *grossum linteum*, ac *cribellum*, idem dixit lib. I. cap. LV, & XXXVIII. Cæterùm à magnitudine etiam dimidiæ partis stuferi, comparando eam cum minutiis pecuniarum, dixere Germani **gros**; uti Itali *grossone*, Hispani *grueso*, Belgæ **groote**/Anglis **grote.** Ac similiter Turocius Chronic. Hungar. lib. II. cap. XCVII: *Marsupia grossorum, & florenorum.* Sic *grossus Venetus* apud B. Odericum Peregrinationis suæ cap. I. §. IV, & cap. II, §. V.

* Pag. 37.
* Pag. 368.

Guasta, ex **woesting**, sive **vervoesting**: atque hoc ex Latino *vasta*, vel *vastatio.* Nam Germani pro V consono solent dicere GV. Petrus de Vineis lib. V. epist. CXII: *Accusando de incendiis, guastis, & damnis illatis & factis per eosdem eidem.*

Gulositas compluribus in usu. Malim ego cum veteribus ἀδηφαγίαν: qui dicunt *vitium ventris, ac gulæ*: vel *intemperantiam cibi, ac potus.*

Gutteria est arthritis, sive dirus articulorum dolor; si quidem fides

Ludo-

Ludovico de la Cerda in Adversariis Sacris cap. xxv. §. xxii. Censet verò, esse ab Italico *gota*: quod hunc morbum notat; nempè à Latino *gutta*, hoc est, catarrho. Sed omnino falli puto. Nec enim dubito, quin *gutteria*, vel potius *gutturia*, sit à *guttur*, ejusque vitium denotet. Hoc clarè indicat Rathasius Veronensis episcopus in vita S. Ursmari: *Orta est quedam in ejus collo scava nimis infirmitas, quæ gutturia dicitur sermone Gallico.* Usurpat quoque Baldericus in Chronico Cameracensi lib. I. cap. XVI; ubi istiusmodi imprecationem Alleberti Episcopi refert adversus latronem, qui Guodilæ, jam triduo sepultæ, tumulum violârat: *Ut si vir esset, claudus, vel quolibet modo debilis fieret: si femina, vitio, quod vulgò dicimus gutteriam, semper non careret.* Hoc est, semper laboraret. Hubertus in vita S. Gudilæ cap. VI. §. XXIII: *Fœmineum* (genus) *gutteria obscenet.* Ratherius, Veronensis episcopus, in vita S. Ursmari *: *Orta est quedam in ejus collo scava nimis infirmitas, quæ gutteria dicitur sermone Gallico.* De alumna S. Aldegundis, non de ipsa, sermo est. Pro eodem & *gutturnositas* dixere. Vide mox *Gutturosus*.

* Apud Surium in vitis SS. 18. Apr.

Gutturosus apud Surium habes in scriptore vitæ S. Gudilæ. Id nomen esse à vitio gutturis, satis est apertum. Non æquè, quòd pro eodem etiam *gutturnosus* dicitur. Ut apud Hincmarum in vita S. Remigii; ubi legitur hujusmodi imprecatio S. Remigii adversus eos, qui metas frumenti incenderant: *Omnes, qui hoc egerunt, & qui de eorum germine nati fuerint, viri ponderosi fiant, & femina gutturnosa sint.* Atque addit; *quod ita completum est.* Ubi *ponderositas* vitium est genitalium: de quo Gregorius parte I. curæ Pastoralis cap. ult. Nam cùm dixisset, qui mysticè *ponderosi* vocentur, subjungit: *Vitium quippe est ponderis, cùm humor viscerum ad virilia labitur; qua profectò cum molestia dedecoris intumescunt.* *Gutturnosus* verò esse à *gutture*, indicat Hincmarus ibidem; quando ait, esse ab Adamo, qui in peccato omnes nos generavit, quòd in genitalibus viri fiant ponderosi: à prima verò matre, cujus per guttur illicitus gustus transivit, esse istoc, quòd fœminæ fiant gutturnosæ. A *gutturnosus* est *gutturnositas*, idem ac *gutturia*; de qua proximè vidimus.

Guva aliud longè ac *guna*; de quo paullò antè dictum. Ex iis liquet, *gunam* esse vestem pelliceam. Nempe ejusdem est originis, ac *gufum* vel *gofum*, quod est villosum: ut monitum lib. II. cap. VIII. Ac credo, esse ab Hebræo חפה *hufa*, seu *chufa*; hoc est, velamen.

Nimirum quia villosa veste, qualis pellicea, primitus velarentur, ac vestirentur. At *guva* in Glossis Isidori exponitur *ventuosa*. Ludovicus de la Cerda in Adversariis Sacris cap. CXLI pro *ventuosa* conjectat legendum *ventricosa*. A quo dissentio: planéque legendum puto *ventosa*. Est enim *guva* idem ac cucurbita, sive ventosa: ut est apud Papiam, & exinde in Catholico. Quibus præivit Isidorus lib. IV Originem cap. XI, quod est de instrumentis medicis. Sed corruptè in illa Breulii editione legas: *Similaria, angistrum, spatomeleguna, quæ à Latinis, à similitudine cucurbita, à suspirio ventosa vocatur*. Legendum verò, *Smilia, anciſtrum, spathomele, guva, quæ Latinis à similitudine, cucurbita; à suspirio, ventosa vocatur*. *Smilia* legò, quia Græcis σμίλη, & σμιλίον, scalprum, scalpellum. Nisi malis *similaria*: quando & diminutiva sic exeunt, ut παιδάριον, ἀνθρωπάριον. *Anciſtrum*, ut Græcis ἄγκιστρον. *Spathomele*, uti Græcis σπαθομήλη, quod est latum specillum. *Guva* itidem à Græcis, quibus cucurbita solum educens spiritum sive ventum (unde & *ventosa* dicitur) vocatur σικύα κοῦφη, ut ex Cælio Aureliano lib. IV cap. VII, & VIII videre est. Nempe junioribus, prætertio σικύας vocabulo, solùm κοῦφη retentum; imò id in *guva* commutatum, quia κ facile in G abit, & φ in F, vel V consonum. In uno etiam Mſorum nostrorum est *spatomeleuva*. Verùm alter melioris notæ *spatomele, guva*; ut nihil nisi spiritus in priori voce desideretur. Distinguit etiam vetus editio Veneta anni CIↃCCCCLXXXIII. pro *guva* habet *guvia*: pro quo & *gusia* reperias. Ex *gusa* vel *gusa*, est Germ. **kupf**; pro quo alii **cop**. Ea cucurbitulam notat; unde **coppen**. sanguinem cucurbitulâ educere. Nisi potiùs *guva* à Gothis putes esse; qui cucurbitulam **kupf** vocarunt. Sed priùs sit verisimilius, quia medicina est â Græcis: ac fortasse, quæ quorundam suspicio est, deceptus Isidorus; cùm, verbis Cælii Aureliani malè intellectis, cucurbitas omnes putavit dici *cuphas*; unde *gusa*, vel *guva* vox dimanavit. Aliud verò *gusa*, pro veste villosa: de quo actum libro II cap. VIII.

CAP. XIV.

Pergitur ad ea, quibus initium est ab H. Habentia, *pro iis, quæ quis habet, ac possidet*. Habilitatio, *quo quis ad aliquid habilis fit*. Hebdomadarius, *ad quem vices devenere totâ coquendi hebdomade in monasterio*. Heremia, *pro locis desertis*: heremitorium, *pro cella eremita*. Heptaticus, *pro libris V. Mosè, Iudicum item, & Iosua*. Herpeta, *pro herpe*,

herpes, Hiatio, *pro hiatus*. Hiſtoriographus, *pro hiſtoricus*. Holovitreum, *vas ex mero vitro*. Homagium, hominium, & hominatus, *pro clientela genere, quo quis alterius ſit homo, ſive vaſallus*. Homophagia, *eſus crudorum olerum*; *ut* xerophagia, *comeſtio aridorum*. Hortamentum, *adhortatio*. Hortulanus, *olitor*. Hoſtagium, & oſtagium, *quaſi obſidagium, pro obſidis conditione: unde* & obſidatum *dixere*. Humerale, *veſtis caput, humerosque tegens*. Hymniſtes, *mulier canens hymnum*. Hyopa, *vel* hyops, *pro hirto, vel capillos habente ſetis ſuillis ſimiles*, Hypociſma, *pro hypopyoſis*.

NUnc ordo nos ducit ad cœpta à ſpiritu.

Habentiam pro opibus, ac divitiis, apud B. Auguſtinum legas lib. xx contra Fauſtum Manichæum.

Habilitatio habes in Concilio Senonenſi. Ex eo eſt, quod hac aliquis habilis & idoneus reddatur.

Hebdomadarius, ad quem in monaſterio ordo coquendi pervênit: qui ordo hebdomade quaque variabat: unde in Regulis S. Benedicti, *egredi de ſeptimana*, idem eſt, ac deſinere officium coqui, & quaſi hanc lampada tradere ſucceſſori. Atque idem comprobat hoc Hildegardis in Explicatione Regulæ: *Egreſſus de ſeptimana, ſabbato mundicias fecit*. Sed *ſeptimana* vox câ ſignificatione parum eſt Latina; ut lib. I. dictum cap. xxxiii. Rectiùs *hebdomas*, & flexu Latino *hebdomada*. Ab his *hebdomadarius* apud Regionem lib. II Chronicorum: *Accidit autem, ut, juxta quod mos eſt, ad coquinæ officium hebdomadarius deputaretur*. Nempe ut ſacerdotibus Judaicis ſua erat ἐφημερία in ſacrificando, quod etiam ex primo capite B. Lucæ cognoſcimus: ita & in coquendo ἐφημερίαν monachi obſervabant.

Heremia, pro ἐρημία ſive ſolitudine, ac locis deſertis, apud Luciferum Carallitanum: *Laſſati ſumus iniquitatis in via, & perditionis; & ambulavimus heremias difficiles: viam autem Domini ignoravimus*. Similiter poſteriores *heremitorium*, pro cella monachi eremitæ. Guilhelmus, eques auratus, in Hodœ orico: *A dextris* (Acconis, & Gazæ) *eſt mons Carmeli non multùm altus, oblongus, deſuper planus, multùm ſpecioſus, & fertilis, habitatio ſancti Heliæ prophetæ; ubi & ordo Carmelitarum ſumſit exordium, plures devotas Eccleſias continens, & heremitoria generoſa*.

Heptaticus, pro *heptateucho*. Nam ut *pentateuchum* dixere pro v. libris Moſis: ſic quando cum pentateucho uno volumine compingeren-

gerentur Josuæ, & Judicum libri, *heptateuchum* vocarunt, vel etiam *heptaticum*: ut Arator lib. I. cap. XVII:

Comprobat heptaticus tadarum fœdere Mosen
Æthiopam sociâsse sibi.

In recentioribus libris est: *Comprobat Omnipotens.* Sed *heptaticus* edidit Aldus: atque is secutus Mss; ut monuit Juretus ad illud Ivonis epist. LXXXIII: *Habetis in heptatico, quia in contentione duorum, qui ad alterius pudenda manum miserit, lapidibus obruatur.* Signat verò locum Deuter. cap. XXV: ubi tamen de uxore solùm est sermo. Similiter verò *heptatici* voce semel, iterumque, usum esse Hincmarum Rhemensem, ibidem monuit Juretus.

Herpeta legas apud ὑποζολιμαῖον Macrum libro de viribus Herbarum:

Hac fugit appositâ sacer ignis, & herpeta mordax.

Atqui is morbus non ἑρπητὰ, sed ἕρπης, vel ἐρυσίπελας.

Hiatio pro *hiatu*, non ausim dicere.

Historiographus apud idoneos scriptores non reperio: sed semper *historicus*.

Holovitreum, quod totum vitreum, ex Græco ὅλος, *totus*, & Latino *vitrum*. Petrus Damiani in vita S. Odonis, abbatis Cluniacensis, cap. IX. §. XXI: *Aliquando Imperator Henricus dum appositâ mensâ discumberet, vas illi holovitreum valdè pretiosum, & Alexandrini operis arte compositum, cum tritis est pigmentis allatum.*

Homagii pro voce *clientelam* dicere jubet Andreas Schottus lib. III. Tullianarum quæst. † Etsanè hoc malim: etsi nec multùm abnuam, in novo clientelæ genere, vocem posse novam utcunque tolerari. Idem judicium esto de vocabulo *hominii*, eoque paullò concinniori; quippe magis ἀναλόγως formato: quod etiam judicium est Cujacii in principio libri de Feudis. Ambo ab ea *hominis* significatione veniunt, quâ quis dicitur alicujus *homo*, hoc est, vasallus. Quo de vocis ejusce usu dicam in vocabulis falsâ significatione acceptis. Quod ad *homagii*, & *hominii* nomina, priori utitur Petrus Blesensis epistolâ CCII. Helmoldus presbyter in Chronico Slavorum lib. II. cap. IX. Cæsarius lib. I. Miraculorum cap. XXXII. & lib. II cap. XII. item lib. V. cap. LVI. adhæc Guilhelmus de Nangiaco in Chronicis, Constitutiones Neapol. lib. I. Tit. XXXII. Leg. XXXVI. Leonardus Presbyter in Chronico Bavariæ, Carolus Quartus Bullæ Aureæ cap. XXIII. &c. *At hominium* pro eo dicunt Otto Frisingensis de Frede-

† *Pag.* 124.

Frederici I Gestis lib. II. cap. III. & XXVIII. & Radevicus lib. IV. cap. XXXIV, Ivo epist. CCVIII, Paschalis ad Anselmum epist. XLV. ubi ait, *hominium facere abbati*, Paschalis ad Anselmum epist. XLV. Ingulfus Saxo Histor. Croiland. & Florent Wigorn. Contin. an. CIↃCXXXIX. Interim *hominium* viris quibusdam doctis Latinum; sed significatione aliâ, videtur. Nam, Mso veteri compulsi, censent Sallustium antiquarium *hominium* in plurativo pro *hominum* dixisse. Mihi eò id suspectius, quia de tam usitati vocabuli insolenti flexu in nobili adeò historico nihil prodiderit nobis veterum Grammaticorum industria. Cæterùm pro *homagium*, vel *hominium* (de quibus vocabulis operæ pretium sit adire Felicem & Osium in Historiam Mussati †.) etiam *hominatus* legas apud Ivonem Carnot. epist. LXXXVII: *Dicitur etiam, quòd milites illos, qui beneficia monasterii habent, tanquam eos tibi reservans, hominatum facere abbati non permittis.* Ac similiter loquitur Gregorius Papa. Imò & *hominiscum* pro eo reperias. De quo Juretus ad Ivonis epist. CC. Vide & de hujusmodi Spelmannum

† Pag. 118.

Homophagia passim invenias pro *omophagia*, ὠμοφαγία, qua cruda, non igni elixata, comeduntur. Ὠμὸς enim *crudus*, non ὠμός. Cassianus lib. IV. de Institutis renunciantium cap. XXII: *Non magno labore corporis fatigatur; quia nec tanta cura inter eos parandorum ciborum, vel coctionis impenditur: quippe qui maximè xerophagiis, vel omophagiis, utuntur.* Ξηροφαγία, aridus victus, sive sine uncto: nempe cibus siccus à carne, & jurulentia, & uvidioribus pomis, nequid vinosi, vel edatur, vel bibatur: ut exponit Tertullianus initio libri de Jejunio. Atque hanc xerophagiam Quadragesimali tempore etiam Concilium Laodicenum commendat can. L. Sic Antonio Magno cibus panis, & sal; potus aqua: ut est apud Athanasium, & Sozomenum. Ωμοφαγία verò est, qua cruda & incocta olera comeduntur. Quo pertinet *lapsanum*, sic dictum ἀπὸ τῆς λαψάνης, quæ est olus agreste. Idem Cassianus, lib. IV. Instit. cap. XI: *Si herba sale condita, quam lapsanum vocant, aquâ diluta ad refectionem fratribus apponatur.*

Hortamentum pro *hortamen*, est apud Lupum abbatem epist. XXVIII: item in vita S. Leborii, Episcopi Cenomanensis, atque alibi. Sed de hoc non admodum contendero; cùm multa verbalia pariter in *men*, & *mentum* desinant: ut *fundamen*, & *fundamentum*; *tormen*, & *tormentum*; aliaque, de quibus dixi in secundo de Analogia cap. XXXII.

† *Horti cura.*

Hortulanus, ut Græcis κηπωρὸς, cui κήπου ὥρα †. Sed Tullio, & aliis, is est *olitor*. *Hortulanus* sequioris est seculi.

Hostagium, & *ostagium*, idem ac *obsidatus*, sive conditio ejus, qui est in vadimonio. Matthæus Parisius, ad an. clɔccxxii: *Dux Bavariæ, & alii divites, in hostagio remanserunt. Soldanus verò pro jam dicta pactione, ex parte sua, viginti in hostagio reddidit*. Sanè Galli & Angli, similiter *hostage*. *Hostagium* verò ab *ostagium* : hoc, non ab *obstando*, quia obstet hostilitatis opinioni; sed à Gallico *hostage*, vel *ostage*: *hostage* autem non ab *hostis*, qua hospitem notat, & obses hospitis instar apud nos agit; sed κατὰ συγκοπὴν ex *obsidage*. Sanè opinionem hanc firmat, quòd postremorum seculorum scriptores *obsidis conditionem* vocent *obsidatum*. Uti Eutropius lib. ii: *Sexcentis civibus Romanis in obsidatu receptis*. Ammianus lib, xvi: *Pater ejus obsidatûs pignore tentus*. Ac postea: *Obsidatûs specie viri celebres altrinsecus dantur*.

Humerale, vestis, quæ caput velat, humeróque injicitur à sacerdote. Usurpat Gemma animæ cap. cci ; uti & Rabanus Maurus. Græcè est ἀναβολὶς, quamquam hoc potiùs *superhumerale*. Origo eadem, quia ὦμος, humerus: imò *humerus* ab ὦμος, quod Dorum quorundam pro ὦμος. Sanè in Doribus Spartiatæ, qui Σ in P convertebant; uti dixi lib. iv. Orator. Instit. cap. ii. sect. iii.

Hymnista, de femina hymnum canente, dixit Prudentius περὶ στεφάνων.

*State nunc hymnista * matres pro receptis parvulis.*

* *Nihil mutandum. Sed quidem tertia requirebatur trochæus: sed ævo Prudentii jam Æ vulgò sonabat, ut E breve.*

Atqui *hymnista* tantùm generis est virilis. Imò nec de viro hymnos canente *hymnistes*, sed *hymnetes* dixero: cùm ab ὑμνέω sit ὑμνητὴς, unde femininum foret ὑμνήτρις, & ὑμνήτρια, ut à ποιητὴς, ποιήτρις, & ποιήτρια: de quo alibi vidimus. Fortassè rectiùs pro ὑμνητὴς, & ὑμνήτεια, novè quidem, ἀπολόγως tamen, *hymnicen*, & *hymnicina*, proferretur: nempe ut *fidicen*, & *fidicina*, dicimus.

† *Pag* 81. *edit. Ingolst. anno* 1600.

Hyopa, pro hirto. Luitprandus in Legatione; ubi Nicephorum Imperatorem sic, inter alia, describit †: *Barbâ curtâ, latâ, spissâ, & semicanâ fœdatum, cervice digitali turpatum, prolixitate, & densitate comarum satis hyopam, colore Æthiopem, cui per mediam nolis occurrere noctem*. Nisi fortassè *hyopam* corruptè pro *hirtum* legitur. Sed puto, magis contumelioså voce usum, quàm ut hirtum diceret: quod totus locus arguit. Nempe ut aliquem μύωπα vocamus; sic dicere voluit ὕωπα. Et fortassè posteriores Græci sic appellabant eum, cujus capilli potiùs referrent suis setas.

Hypo-

Hypocisma legas in LL. Wisigothicis libro undecimo tit. III leg. v. *Siquis medicus hypocisma de oculis abstulerit, & ad pristinam sanitatem perduxerit infirmum, V solidos pro suo beneficio consequatur.* Sed in Mso est *ypocisin*. Omnino autem id corruptum ex *hypopyosin*. Ὑπόπυον Aëtio est πυώσεως species, quando sub cornea oculi tunica pus copiosè colligitur. Cujus morbi symptomata sunt, vehemens cum dolore pulsatio, oculi integri rubor, & dolor temporum.

CAP. XV.

Accessum ad ea, quæ ab Auspicantur. Vi sunt ista: Jacentiva, *humi strata.* Jactivus *vel* jectivus, *foro dejectus* : *unde* adjactivus, *vel* jectiscere. Icona, *vel* iconia, *pro imagine.* Identitas, *vita genus sui semper simile.* Idoneitas, *vel* aptitudo, *est in aliquo; pro, aliquis est idoneus, vel aptus.* Ignorus, *ignotus.* Illegitimum, *quod non est secundùm legem.* Illiberis, *sine prole.* Illicentiatus, *cui quod illicitum, non datâ priùs licentiâ.* Illuster, *illustris.* Imbonitas, *improbitas.* Imbulus, *porticus ad inambulandum : nisi potiùs provolans tabulatum.* Imitas, *ima pars.* Immaculatus, *incorruptus.* Immediatus, *proximus.* Immorigeri, *non obedientes.* Imperdibile, *quod amitti nequit.* Impetuositas, *impetus.* Imprecatio, *execratio.* Importantia, *momentum rei.* Impretiabile, *omne pretium excedens.* Improperium, *convitium, seu maledictum.* Impuber, *impubes, vel impubis.* Impudoratus, *impudens.* Imputribilis, *non obnoxius putredini.*

His consequens est, ut jungam de inchoatis à vocali tertia. Ac capite hoc complectar, ubi eam aliqua excipiat litera, quæ, in vulgato alphabeti ordine, literam N antecedat.

Iacentiva de iis, quæ jacent humi. Lex Burgundica Tit. XXVIII. §. I. *Si quis Burgundio, aut Romanus, sylvam non habeat incidendi ligna ad usus suos de jacentivis.*

Iactivus, vel *jectivus*, à jaciendi verbo, quasi dejectus foro, ut qui vadimonium deseruerit. Ut in Formulis solemn. incerti scriptoris cap. IV: *De parte genetricis suæ redeberet, & negligens, & jectivus exinde adesset.* Et cap. XXII : *Placitum suum exinde neglexit, & jactivus inde remansit.* Item formularum veterum secundùm legem Romanam cap. XXVI; cujus lemma, Cautio de infracturis : *Si inde negligens, vel jactivus apparuero*, Habes & in Caroli Calvi Edicto Pistensi cap. XXXII. Idem *abjectus* vocatur Marculfo monacho lib. I. Form. cap. XXXVII. Uti &

adjectivus pro eo est in formula veteri legis Salicæ, quæ exstat † hujusmodi: *Tu grafio, rogo te, quia ille homo denominatus, qui mihi fidem fecit, quem legitimè habeo adjectivum, vel admallatum, secundùm legem Salicam; & ego super me, & super fortunam meam, pono; quod securus misto in fortunam illius manum.* Hinc *jectiscere*, pro *jectivum facere*, semel iterumque est in Edicto Caroli Calvi antè memorato cap. xxxiii Porrò ἀναλόγως magis diceretur *jactiscere*, à *jactivus*; *jactivus* in simplici meliùs, quàm *jectivus*: contrà in composito rectiùs *adjectivus*, quàm *adjactivus*.

† *Tit.* 52 § 3.

Icona, pro icon, sive imago, Græc. εἰκών Metellus in Quirinalibus:

His confinia juncta
Discernuntur iconâ,
Qua ferit faxea succum
Distentum satis, aquè
Saxi pondere dudum.

Cæsarius lib. viii. Miracul. cap. lxxvi: *Dicitur eadem fuisse icona, quam barbarus tulit.* Item in vita S. Kunegundis cap. iv. Ac *icona* quidem eo defendi possit, quod simile sit, ac *hebdomada*, pro *pro hebdomas*; nec non *lampada*, *Ancona*, *Narbona*: de quibus alibi. At Matthæus Parisius in an. cIↃccIV etiam *iconia* dixit: *De iconia Dei genetricis.*

Identitas non tam huc refero ratione significationis, qua accipiunt Scholastici (nec enim video, quomodo in Metaphysicis carere hoc vocabulo possimus) sed eâ, quâ accepit Matthæus Parisius in vita Garini, xx abbatis S. Albini: *Ad Redburnam aliquos fratrum transmisit recreandos, ne identitas in claustro in eis, qui pusillanimes erant, acedsiam parturiret.* Sententia est, ne, si intra monasterium permaneret semper, subiret segnities animi; quia, ubi varietas est nulla, ibi animus, & corpus, torpescunt.

Idoneitas non dixero, ne *aptitudo* quidem. Priori usus Petrus de Vineis lib. i. cap. i: *Homo prælatus est homini, ut gratiorem prælaturam efficeret identitas speciei.* Nempe & qui præest, & qui subest, specie sunt idem, etsi non numero, sive individuo: Eodem usa Benedictina *, à Benedicto Papa XII. nomen sortita, cap. xxii, quod est de creatione monachorum: *Deinceps non recipiantur, aut induantur in monachos, nisi personæ idoneæ; vel de quarum idoneitate verisimiliter spes existat.* Latinè dixeris, quos idoneos evasuros non temerè speres.

* *Aimoino, & Chronico Casinensi Iacobus Breulius subjunxit in edit. Paris.*

Ignorus

Ignorus pro *ignotus*. Ivo epist. XLV: *Horum consanguinitas nec ignora est, nec remota.* Aliqui tamen libri pro eo, *ingnorata.*

Illegitimus non dixero, sed nullum habens jus. Had. Junius in Nomenclatore agnoscit *filius illegitimus*: vellem addidisset idoneum auctorem. Sanè veteres, si pater certus, *nothum*; si incertus, *spurium*, item *vulgo quæsitum*, aut *conceptum*, dixere.

Illiberis commodè exprimit Græcum ἄπαις: uti & *improlis*. Usus priori Tertullianus lib. IV. adversus Marcionem. Malim cum vetustioribus, *sine liberis*, vel, *absque prole.*

Illicentiatus, qui quid agit, vel acturus, sine licentia, sive non impetratâ priùs veniâ. Concil. Pisan. I. sess. IV: *Ambassiatores imperatoris secundâ die recesserant illicentiati, & hospite non salutato.*

Illuster, pro *illustris*. Fortunatus, Pictavorum episcopus, de vita S. Germani cap. XX: *Quaddo vir illuster, ac consilii Regis particeps.* Sic de se ipso *Childebertus**, *Francorum Rex, vir illuster.* Habes & apud Walpurgim in Hodœporico, & sæpiùs apud Bekam in Chronicis.

* *Epist ad Monasterium Dionysii circa annum 705. Habes apud Myræum in fund. Eccles. Belg. pag. 17. & 19.*

Imbonitas, pro improbitas. Tertullianus Exhortatione ad Castit. *Alioquin res & viros, & feminis, eâdem imbonitate.* Idem ad Martyres cap. III: *Ubi omnis duritia, & imbonitas, & insuavitas constitit.*

Imbulus quid sit, docet Isidorus lib. XV. Orig. cap. II: *Imbuli, vel quia sub volumine sunt, vel quia sub his ambulant. Sunt enim portici hinc inde platearum.* Ita est in membranaceis codd. nostris: nisi quòd in uno sit *volumina. Portici*, pro *porticus* dixit, corrupto more seculi: nisi librarii sic depravarint. Idem in Glossis: *Imbulus, ab ambulando, ambulatorium.* Veteres glossæ nostræ membranaceæ: *Imbulus, porticus ad ambulandum; qui & ambulatorium dicitur.* Videri igitur possit *imbulus* dici, quasi *inambulus.* Sed vide, an non verisimilior sit emendatio Jacobi du Breul, sic reponentis priori loco Isidori: *Imboli, vel quia subvolamina sunt, vel quia sub his ambulant.* Nempe ut signet, quæ Asconius in Divinat. dixit *provolantia tabulata.* Ita sit ab ἐμβολή, quod injectionem notat. Unde *embolus*, omne id, quod alicui inseritur, & immittitur. Ut in Ctesibica machina apud Vitruvium lib. X. cap. XII.

Imitas, pro ima parte; ut *summitas*, pro summa. Remigius in Testamento apud Flodoardum: *Partem meam de prato, quod Lauduni juxta vos habeo, ad imitatem montium posito; & qua lovia sunt pratella, quatenus, ad te revocabis.* Ubi & ὑποχορίστικον *pratellum* à *prato.*

Immaculatus non dicam; sed inviolatus, incorruptus, integer. Catulli * etiam est, *Sic virgo dum intacta manet.*

* *Carm. nuptiali.*

Immediatus philosophis frequens. In alio argumento malim *proximus*, vel Græcum ἄμεσος.

Immoriger non reperio: sed nec *immorigerus* nunc occurrit. Dixero, male morigerum; vel, non obedientem.

Imperdibile, quod nequit amitti. Henricus de Hassia Speculo A. * *Pax imperturbabilis, lex imperdibilis.*

* *Pag. 15.*

Impetuositas, pro impetus, barbarum.

Importantia, pro pondere, aut momento. Ut *nullius importantiæ*, apud Turocium in Chronico Hungarico.

Imprecatio agnoscit Calepinus. Veteres pro eo *execratio.*

Impretiabile mundi pretium, de pretioso Christi sanguine pro nobis effuso, apud Petrum Blesensem epist. LXXXVI. Sæpius etiam hac voce utitur Matthæus Parisius: pro quo dixeris, nullo satis pretio possit æstimari; item quamcunque pretii magnitudinem excedens. Quandoque & omni auro magis aureum, omnibus orbis gemmis magis gemmeum.

Improperium in veteri dictionario exponitur *dedecus, convitium, injuria, derisio.* Imò & Gloss. *Improperium*, ὄνειδος, ὀνειδισμὸς, ὀνείδισις. Sæpius usurpat vetus Bibliorum interpres: & ejus exemplo, cùm alii, tum Sueno Aggonis fil. in Historia Danica, quam primus edidit V. Clarissimus Stephanus Stephanius: *Nam & tunc temporis ignominiosum extitit improperium, si solum duo jugularent.* Ut à *vitupero, vituperium*; sic ab *impropero, improperium.* Vide in verbis, *Impropero.*

Impuber dicere præcipiunt, propter illud Ciceronis in Catone: *Filiumque ejus impuberem, ligatum à Prætore missum, in carcere necandum esse dixit.* Quo *impuber* etiam Nizolius adstruit. Sed potiùs à *pubes* est *puberis*; & ab *impubes*, vel *impubis*, est *impuberis.* Nempe ut à *Ceres, Cereris*, ab *æs, æris*; vel ut à *pulvis, pulveris*; à *cinis cineris*; à *vomis, vomeris.* Sanè *impuber* non puto dici; uti neque *puber*, sed *pubes. Impubis* est Plinii lib. XXIII cap. VII: *impubes* Ovidii II Fast. Aliquid de isto etiam diximus lib. I de Analogia, qui tertius est Grammaticæ Artis.

Impudoratus, impudens. Lucifer Caralitanus adversus Constantium Imper. *De impudorato patre vestro diabolo.* Vulgò *impuderato*, quasi sit à *pudere*, uti *impudens.* Potiùs censeo esse à *pudore*: etsi & priori modo scribat Ludovicus de la Cerda in Adversariis sacris cap. XXXVII. §. VII. Sic *impudoratè*: de quo in Particulis.

Impu-

Imputribilis virtus, quia nunquam putrescit, Paullinus, episcopus Nolanus, dixit epist. 11.

CAP. XVI.

De cœptis ab IN; cujusmodi sunt: Inadibilis, *inaccessus*. Inadvertentia, *error ex eo, quòd quis parum attenderet, quid diceret, aut faceret*. Inanimata, *pro inanima, rectène dicatur, in dubium vocatum*. Inaudientia, *inobedientia*. Incautela, *negligentia in cavendo sibi*. Incendiosum, *καυσικόν*. Inclamatus, *edicto publico vocatus ad se judicio sistendum*. Inclaustrum, *monasterii ambitus*. Incorrigibilis, *cujus corrigendi spes nulla superest*. Incolatus, *habitatio in quapiam civitate*. Incomma, *militaris staturæ mensura*. Inconsideratio, *pro inconsiderantia*, Incorporatus, *qui adsumsit corpus humanum*. Indetribile, *quod non deteritur*. Indevotio, *neglectus divini cultus*. Indigestio, *crudi-tas*. Indisciplinatus, *non componens mores secundum vivendi legem*. Indisciplinosus, *pro eodem*. Inditor, *à quo nomen indatur*. Indocibilis, *indocilis*. Indominicatum, *à domino prædii sibi reservatum*. Indubium, *non dubitandum*. Inductorium, *quod inducitur, vel illinitur*. Indutiatus, *induisi amictu muneris ecclesiastico initiatus*. Ineloquens, *minimè facundus*. Inferendale, *tributum, quod infertur*. Infertor *qui epulas infert*. Infirmarius, *medicus*. Infirmarium, *vel* infirmaria, *is monasterii locus, ubi ægris medicina fit*. *Proque eo &* infirmatorium, *&* infirmitorium, *dixisse*. Inflativus, *inflationem habens*. Influxus, *vis de cœlo influens*. Infœderabile, *quod sine bona pace semper erit*. Infrangibile, *firmum, soliduinque*. Infusidarium, *pro cibo liquido*. Ingenuile, *villa, quam Dominus, sibi censu retento, colono, ut ingenuo, eoque honestiori ratione, non, tanquam servo, concessit*. Ingrusia, *ficus veneno infecta*. Ingurgitatio, *pro haustu, non sensim, sed universè*. Injustitium, *quando jurisdictio viget*. Innobilitatus, *non nobilitatus*. Innodatus, *vinctus*. Innox, *innocens*, Inobedientia, *non obedientis culpa*. Inordinatio, *ordinis permutatio, ac permixtio*. Inopidatus, *nullum habens oppidum*. Insalutatus, *non salutatus*. Insensatus, *sensu destitutus*. Insensitivus, *sensu carens, vel destitutus*: *simileque* insensibilitas, *pro stupore*. Insignium, *pro insigni*. Intelligibile, *quod cadit sub intelligentiam*. Intercapedilitis, *vox nihili*.

Inter-

Interdius, *fur diurnus*. Interlocutorium, *pro interlocutione* Interludium, *ludus, jocusque intermistus*. Internicies, *pro internecio*. Internus *non dici, licet rectum sit externus*. Interſignium, *signum, quo quid internoſcas*. Intertiata, *apud ſequeſtrum interpoſita*. Interula, *proſubucula*. Intimior, *amicior, vel familiarior*. Intramuraneus, *poſitus intra muros*. Intranſgreſſibile, *quod transgredi ſit nefas*. Inventarius, *bonorum index*. Inverecundia, *pro impudentia*. Inveſtitura, *confirmatio in feudis, vel epiſcopatibus*. Invinius, *abſtemius*. Inviolandus, *ſacroſanctus*. Inviſibilis, *non adſpectabilis*. Invitatorium, *certus monaſteriis locus*.

ADnectam nunc, quæ initium capiunt ab I N ſyllaba.

Inadsibilis, inacceſſus. Sidonius Apoll. lib. II. epiſt. III : *Is quidem ſanè circa principia ſui ſolo paluſtri voraginoſus, & veſtigio inſpectoris inadsibilis eſt.*

Inadvertentia, inconſiderantia, cùm alibi legas crebrò, tum apud Carolum VII. Gall. Reg. edict. de Reſcriptis *. Eo ſignatur, quod Græcis παράφραμμα : puta alucinatio ex eo, quod quis judicium ferat, re incurioſè ac negligenter adſpectâ, vel conſideratâ.

* Pag. 162.

Inanimatus ſitne Latinum, atque adeò etiam Ciceronianum, non convenit inter Paullum Manutium, qui eo uti non dubitat ; & Dionyſium Lambinum ; qui ait, uſum Latinæ linguæ pervincere, dicendum eſſe *inanima*, non *inanimata*. Itaque lib. II. de Officiis, ubi ſic legitur. *Quæ ergo ad vitam hominum tuendam pertinent, partim ſunt inanimata, ut aurum, argentum : partim animata :* pro *inanimata*, legere jubet *inanima* ; ac ſimiliter in Topicis, ubi eſt, *Animata inanimatis anteponantur*, repoſuit *inanimis*. Et ſanè ab *animare* eſt participium *animata* ; at non dicimus *inanimo*, unde foret *inanimata*. Utcunque eſt, tutiùs *inanima* dicimus ; de quo conſtat.

Inaudsentia, inobedientia. Cyprianus epiſt. XXVIII : *Perniciem ſibi, & mortem, per inaudientiam, & intemperantiam provocent.*

Incautela lego apud Salvianum lib. VI. de Gubernatione Dei : *Vnus incautior periit, ne multis per incautelam poſtea deperirent*. Qui purioribus vixere ſeculis, dixiſſent, *incauti*, vel *parum cavendo*.

Incendioſum, pro *cauſtico*, & *corrodente*, apud Cœlium Aurelianum, & Appulejum Medicum.

Incidenter, obiter, in transcurſu, præter rem ſeu cauſam.

Incidentalis quæſtio, acceſſoria.

Inclama-

Inclamatus, jussu judicis publico edicto citatus, sive in jus vocatus. Edicto Theoderici cap. CLV: *Edictis solenniter inclamatus, ad Judicem, cujus praceptione conventus est, venire neglexit.*

Inclaustrum est ambitus monasterii, sic dictus, quia intra eum continetur *claustrum*; quomodo monasterium vocari solet; uti *inclusi*, monachi ipsi. Ita *inclaustri* vocem usurpant Baldericus Noviomensis Chron. Camerac. lib. III. cap. LXXII. & scriptor vitæ S. Lietberti cap. XLIX.

Incolatus, pro habitatione in aliqua regione, aut civitate: uti *incola*, pro habitatore. Usurpat Lupus abbas epist. II. item Fulbertus serm. de ortu Mariæ: *Primos à suo incolatu exturbâsse colonos.* Beka in vita Bonifacii episc. II: *S. Clementem ab hujus incolatu seculi emigrâsse.* Nec tamen prorsus damnare ausim; quando legas in Digestis, ac Codice Theodosiano.

Incoma, vel potiùs *incomma*, mensura staturæ militaris. Isidorus in Glossis: *Incoma, mensura militum.* Vegetius lib. I. cap. V: *Proceritatem tyronum ad incommam scio semper exactam.* Sic quidem bonæ notæ Mssi. Sanè quam varient libri, Stewechius ostendit. Videtur fuisse palus, qui notas haberet incisas, ut meliùs ad eum exigeretur statura eorum, qui nomen militiæ dare vellent. Ita *incoma*, vgl *incomma*, sit ab ἴγκομμα, hoc ἀπὸ τῦ ἐγκόπλειν. Vide, quæ de istoc eruditè, ut omnia, annotavit Salmasius ad Lampridii Alexandrum Severum; eumque secutus Ludovicus de la Cerda in Adversariis Sacris cap. CXXXIV. §. XII. *Incommam* dixit Vegetius muliebri genere, ut alii *sacomam*, *schemam*: de quibus egi fusè in Oratoriis Institut. lib. V. cap. I. & in Grammatica Arte lib. II. de Analog. cap XX.

Inconsideratus dicunt, quia Ciceronis ipsius sint *inconsideratus*, & *inconsideratè*. Equidem *inconsideratè* malim, quàm *inconsideranter*: quod est L. III. §. penult. D. De suspectis tutor. & curat. Sed pro *inconsideratio* præferam *inconsiderantia*; quo Cicero, Suetonius aliique utuntur.

Incorporatus, ut Græcè ἐνσαρκωθείς. Concilium Pisan. lib. II †. Imò & antiquiores Theologi nonnulli. † Pag. 164.

Incorrigibilis vulgatum est: pro quo dixeris, *insanabilis*, vel de cujus emendatione desperetur.

Incurabilis quis propè non dicit? At idonei Latinitatis scriptores maluere, *insanabilis*, *desperatus*, *non recipiens curationem.*

Indetribilis soliditas Paullino, episcopo Nolano, epistolâ XVI. A *tero* sive *tritum*, *tribile*; à *detritum*, *detribile*: hinc *indetribile*, quod deteri nequit, sed semper persistit.

Indevotio non ausim dicere: etsi apud Imperatores *indevotionis notam* legere sit L. x. C. Th. de re milit & L. CXIX. C. Th. de decurionibus. Interea liquet, vocem esse antiquiorem Salviano: qui in III. de Gubernat. Dei ait: *Tantum apud nos honor, & reverentia Dei, proficit; ut quæ indevotione non facimus, etiam odio digna esse ducamus. Indevotus*, inter alios, est Petri Blesensis serm XXI: *Ad hunc collem per viam devotionis ascendendum est. Indevotus enim si postulat, judicium sibi postulat.*

Indicina, vide infrà in *Juridicina*.

Indigestio, pro *cruditas*, vulgare: sed aliter idonei latinitatis scriptores.

Indisciplinatus, ἀπίδευτος, vel etiam disciplinæ non morigerans. Post veterem Scripturæ interpretem, qui sæpius usurpat, etiam habes apud Ivonem Carnot. epist. XXVII. quæ ad Gualterium abbatem: *Propter indisciplinatam monasterii tibi commissi conversationem quodam tædio tabefactus.* Et epist. CCXIX. ad Pontificem Paschalem: *Indisciplinatis juvenibus vexandum me exposueritis.* Sic in vita S. Leodegarii priore *: *Qui justitiam cupiebant evertere, & indisciplinati juvenilia opera Regis faciebant exercere.* Hinc *indisciplinatè*, Speculi Saxonici parte I. Artic. LIII: *Judex sæpius mulctam in judiciis ab indisciplinatè agentibus consequitur.*

*Tom. I. script. Histor. Eccles. edit. Francof. ann. 1603.

Indisciplinosus apud vet. interpretem Siracidæ XXIII. 15.: *Indisciplinosa loquela non adsuescat os tuum.* Ubi in aliis *indisciplinata*. Græcè est, Ἀκολασία ὄχνυ μὴ ἐθίσῃς τὸ στόμα σου.

Inditor ὀνοματοθέτης, qui nomen loco indit. Usurpat Flodoardus lib. I. Histor. Rem. cap. I: ubi ait, Remum, Romuli fratrem, credi Romensis urbis, ut conditorem, sic nominis inditorem: sed ipse censet, verisimiliùs putari, conditores urbis militum eos, qui Remo fuissent addictiores; Remoque interfecto, fugisse in Gallias; ac ut Romus à se Romæ nomen fecisset, ita ipsi urbi à se conditæ Remorum dedisse nomen. Sed istæc etiam opinio, etsi minùs absurda, quàm prior, nihil tamen nisi inane somnium est. Imò ne istoc quidem controversiâ caret, an Roma à Romulo condita sit: de quo quantopere olim fuerit variatum, vel unicus Festus fidem fecerit.

Indocibilis, in glossis vett. indocilis exponitur. Priori verò uti non ausim.

Inde-

Indominicatum id solum, vel prædium, dicitur, quod dominus sibi retinuit; non verò colonis, vel emphyteuticariis, concessit. Sic *terram indominicatam* legas in libro Censuali S. Remigii. Item *vineæ indominicatæ*, in Caroli Calvi privilegio, regni sui anno XXXII, S. Germano concesso. Et *mansum* † *indominicatum*; item *horreum indominicatum*, in appendice Flodoardi ad ann. DCL. Est apud Godefridum Magnum in donatione S. Dagoberti monasterio factâ: *Adjungimus decimas omnium nostrarum ipsius potestatis indominicaturarum* * *hoc est, in censibus terrarum*, &c. Et paullo pòst: *Juxta pratum nostrum indominicatum.* In donatione Comitis Ansfridi pro Ecclesia pagi Rhenensis †: *Ego Ansfrid Comes dono---- mansum indominicatum cum ædificiis.*

† De mansis dicam in significatione alienæ usurpatis.

* Ap. Miræum in Donat. Belg. pag. 47

† Ap. Miræum in Notit. Eccl. pag. 62

Indubium, pro certum, non puto veteres usurpâsse.

Inductorium, pro eo, quod inducitur, vel illinitur, apud Nithardum legas. Rectum tamen, *inducere picturæ colorem*: quod apud Plinium est lib. XXXV. cap. X.

Indusiatus, sollemni indusii amictu in honorem abbatis evectus. S. Gerardus abbas Sylvæ Majoris in vita S. Adelardi, abbatis Corbeiensis cap. III. §. XIV *: *Pater quippe monasterii, corporis viribus se sentiens destitui, electum annuente cunctorum subrogavit Adelardum; cujus dignitatis honore indusiatus, & à principe regni legaliter inthronizatus.*

* Apud Bolland. ad 2. Jan.

Ineloquens non dixero; sed *in dicendo infans*, aut *parum disertus*, vel simile.

Inferendale, quod infertur tributi nomine, vel simili. Aimoinus de gestis Francorum lib. IV. cap. XXVI: *Quingentas namq; vaccas inferendales à Clotharso seniore regiæ mensæ inferre jussi fuerant. Quæ ideo inferendales dicebantur, eò quod singulis inferrentur annis.*

Infertor, qui epulas infert, atque apponit. Gloss. Philoxeni: *Infertor* παραθέτης. Utitur vetus Juvenalis interpres sat. V. 110. Vulgo & *dapifer* vocant: de quo alibi dicimus. Si *infertor* universæ est mensæ minister, etiam *carptoris* nomine vocetur: de quo in Saturnalibus Lipsius.

Infirmarius, infirmorum curator. Adjectivum est substantivè positum: sicuti & *medicus*. Utrobique *vir*, vel *homo*, intelligitur. *Infirmarii* vocabulo sic usus Leo Ostiensis lib. III. cap. LVII: *Duas* (cortinas) *dedit infirmario; unam pro expensis; alteram pro exstruendo balneo.* Cæsarius lib. VII. cap. XXX: *Henricus Contractus, Claræ-Vallis monachus, in eâdem domo quandoq; infirmarius fuit: hic cùm tempore quodam haberet magnum infirmum.* Similiter lib. IX. cap. II. Verba mox adferam.

Item lib. XI. cap. V: *Futurorum gaudiorum primitias jam corde præsentiens, lætus, & hilaris, redeunti infirmario rem pandit per ordinem.* Habes & apud Matthæum Parisium. At *infirmarium*, vel *infirmaria*, est locus, ubi infirmi, sive ægri curantur, ægrotorum receptaculum; unde vox Firmanery devenit. Idem Matthæus Parisius in ann. CIↃ CCXXXVIII: *Exceptis debilibus, & infirmis, quibus debet in infirmario provideri.* Antiquitatum Fuldens. lib. III. Tradit. XXXV: *Caput optimum sive vestimentum, quod melius haberet, in usus fratrum, in infirmariam cederet.* Etiam *infirmatorium* vocarunt. Item Cæsarius libro I. Miraculorum cap. XXXV: *Tandem, infirmitate depressus, in infirmatorio positus est.* Ac similiter idem lib. IV. cap. XLI, lib. V. cap. VI, & lib. IX. cap. II: *Quod intelligens Vinandus, infirmarius noster, posito eo in infirmatorio, ait; Bone frater Godescalce, vidisti in Missa Salvatorem?* Utitur & Historia Albigensis cap. XLIV *. Existimet aliquis, pro *infirmatorium* semper *infirmarium* legi oportere; quia *infirmatorium* ἀναλόγως potiùs foret, ubi infirmantur, ac debiles fiunt; ut *adjutorium*, quo adjuvantur. Sed secus est. Nam etiam *infirmare* dictum pro *infirmum esse, ægrotare.* Sic usus idem Cæsarius lib. I. cap. XXVI: *Non credo, quempiam posse terminum sibi à Deo constitutum extendere; sed mortem quandoq; imminentem evadere. Quod si verum non esset; Ecclesia superflue pro infirmantibus oraret.* Præterea non necesse est, ut dicamus, esse verbale à supino factum. Nam possit esse denominativum. Nempe ut à *terra*, *territorium*; sic ab *infirmus* sit *infirmatorium.* Et pro hac sententia sit, quòd & *infirmitorium* per I legas. Uti apud Ingulphum Saxonem: *Fecit ipse de eodem* meremio †, *plurima pulcherrimaq; ædificia; scilicet infirmitorium monachorum, longitudine & latitudine decentissimum.* Similiter Matthæus Parisius in ann. CIↃ C XXXVIII: *Porrò debiles & infirmi, qui munitione indigent, vel aliquâ medicinâ, non seorsum in cameris, sed omnes* in infirmitorio, *qua necessaria fuerint sibi, tam in carnibus, quàm in aliis, recipiant competenter.* Munus pro infirmorum cura *Infirmaria*, de quo Somnerus in Glossario sub v. *Infirmaria*, qui lit. C. in *Cella infirmorum* Vossii glossam marginalem, *heremio*, rejicit, rectèque *meremio* dictum esse docet.

* Pag. 214.

† F. heremio, vel heremitorio: de quo dixi cap. 14.

Inflativus vulgò cibus dicitur barbarè. At Ciceronis est lib. I. de Divinatione: *Ne fabâ vescerentur, quòd habet inflationem magnam in cibus.*

In-

Influxus ignotum classicis: qui malunt, *tactus lunæ*, vel *dimissa è cœlo vis*. Possis & dicere, vim è Sole, vel sideribus, influentem in corpora hæc inferiora.

Infœderabile bellum est apud Petrum Damiani lib. III. epist. VIII, quæ ad Archiepiscopum Bisuntinum. Dixeris cum classicis, *irreconciliabile, implacabile*; vel Græcè ἀσπονδον, quo Cicero in IX. ad Att. epist. XII. uti maluit.

Infrangibile, pro eo, quod frangi, vel rumpi nequeat. Concilium Pisanum II, non longè à fine: *Itaque fiat universalis unio, & infrangibilis, & firma Ecclesiarum*. Suffecisset *firma*, vel *fida solidaque*.

Infusidarium ejusdem censeo originis, ac *infundibulum*, & *infusarium*; quod apud veterem Bibliorum interpretem. *Infusidarium* verò est apud Joannem Monachum, in Vita Petri Damiani: *Totidem aliquando diebus nullo refecisse cibo, nisi parco leguminis infusidario*. Puto, signari omne liquidi cibi genus, ac cochlearibus adsumi solitum: quale lac cum pane coctum, vel jus cum leguminum modico.

Ingenuile mansum opponitur indominicato, & servili. Qua de re dicam in *Mansum*; ubi agam de vocabulis alienâ positis significatione. Nunc contentus ero Anonymi verbis è gestis Normannorum ante Rollonem Ducem †: *Anno* IↃↃCCLXIX, *Carolus cum Nortmannis pacisetur — de unoquoque manso ingenuili exiguntur* VI, *denarii, & de servili sex.*

† In antiquis Normanniæ Historiæ scriptori. pag. 2.

Ingrusia, pro ficu veneno infectâ, barbarum quidem, & tamen (quod quis primâ facie arbitretur?) ex Latio originem trahit. Ex parte hoc nos Suidas docet: Ιγγρυσία παρὰ Ρωμαίοις τὸ τοῖς ἀσθενέσι διδόμενον σιτίον, ὃ ὔτε ζῳὸ, ὔτε θανατοῦσθαι ποιεῖ. *Ingrusia, cibus ita dictus Romanis; qui ubi datus infirmis, nec vivere, nec mori sciunt.* Ac similiter glossæ Basilicorum. Negat sibi de hoc liquere Suidæ interpres, Æmilius Portus. Atqui *grossi, ficus*. Pro *grossus* dixere vulgo *grosus*, vel *grusus*; ut sæpe *o*, & *u*, commutantur. Glossæ Græcolatinæ, ad Cyrilli calcem repertæ: Ὀλουνδος, *Bolunda, hoc grusum*. Ubi *bolunda*, puto, corruptum ex *boleta*, vel *boletus*. Id fungi genus, quo medicato Claudium sustulit Agrippina, ut filio Neroni pararet imperium. Similiter verò ex *grossum, grusum*; ficus genus, quo medicato itidem tolluntur homines. Lampridius in Commodo: *Motilenum, præfectum prætorio, per ficus veneno interemit.* Quomodo & Belgæ hoc dicunt, een vyge gheven, q. d. *ficum dare*, sive *ingrusiam*.

Ingurgitatio ἀναλόγως quidem dixeris ab *ingurgito*: sed, ut arbitror, aliter classici; qui maluere, *crapulam*, *ebrietatem*: vel quando hæc potiùs sequi solent, ubi quis se ingurgitârit; dixeris, *Threcia amystis*, vel pocula nimia non sensim educta, sed ἀπνευστὶ, hoc est, citra respirationem hausta, aut simile his aliud.

Injustitium in glossis habes. Sic vocant, cùm jurisdictio non est interdicta.

Innobilitatus, non factus nobilis. Lampridius in Heliogabalo: *Si unquam aliqua matrona consularis, conjugii ornamentis esset donata: quod veteres imperatores affinibus detulerunt, & his maximè, qua nobilitatos maritos non habuerant, ne innobilitata remanerent.* Nec vox absurda: cùm *nobilitare* sit Terentii, & aliorum.

Innodati, δίσμιοι. Sic in vett. glossis rescribendum.

Innox, qui non nocet. Glossæ Philox. *Innox*, ἀβλαβής. Sed puto, *Innoxius* legendum. Sanè proximè antecedit, *Innocentes*, ἀβλαβεῖς.

Inobedientia est pervulgatum, præsertim apud Theologos; qui dicunt, inobedientiâ primorum parentum venisse peccatum in mundum. Sed classici hoc nesciunt vocabuli: imò neque vocem *inobediens*. Cicero in libb. de LL. pro eo *non obediens* maluit. Videntur & *imparientia* dixisse veteres; ubi quandoque *impatientia* exaratum. Nempe ab *imparens*. Festus: *Imparentem, non parentem, hoc est, obedientem.*

Inoppidatus is locus, qui non inhabitatur; ubi puta nullum oppidum, portus nullus. Sanè Gloss. Mlæ: *Inoppidatus*, ἀοίκητος, ἀλίμενος. Est & in Glossis: *Inopidatus*, *inoppidatus*. Nempe unico P scripsere, quia & *opidum* ab *ope*.

Inordinatio barbarum; pro quo Cicero confusio, vel ordinis perturbatio. Græcis ἀταξία: pro quo etiam dicimus ordinis neglectum. Gallis similiter *desordre*. *Inordinate* tamen Latinum est, Ciceronis & Quintiliani; ἀτάκτως Græcè.

Insalutatus vulgare est; ut cùm ajunt, *insalutato hospite discedere*. Malim, *non salutato*, vel *ne salute quidem dicta*. Cicero Græcum prætulit, quod ad verbum vocabulo *insalutatus* expresseris. Sic enim scribit in epistolis de Pompeio fugiente agens †: *Urbem, omnes nos, ἀπροσφωνήτους, expertes sui consilii relinquebat.*

† *Ad Att. lib. 8. epist. 3.*

Insensatus, pro Græco ἀναίσθητος, est apud N. T. interpretem. Ac sæpe sic scriptores Ecclesiastici: in his Ivo Carnotensis serm. de adulterino habitu. Sed de hoc alibi.

Insen-

Insensitivus barbarum: pro quo Latinum, *sensum non habens*: Græcè ἀναίσθητος. Horat. lib. 1, Sat. 111: *Communi sensu planè caret.* — Nec melius *insensibilitas*; etsi probè exprimat Græcum ἀναισθησία. Pro quo dixeris *stupiditas*, vel *stupor*.

Insignium, pro *signum*. Sueno in Compendio Historiæ Danicæ cap. III: *Quæ* (Christi crucem) *Matris tumulo, ob memoriale insignium, destinavit erigendam*, Credo, cum legerent *insignia*, uti apud Livium * est, *insignia imperii*, putarunt esse inflexionis secundæ: quomodo rectus singularis sit *insignium*. Sed Ciceronis † est *insigne regni*. Ab *insignium* est *intersignium*: de quo alibi. *Insignitio*, verbale, reperio in membranaceis nostris glossis Mssis. * Lib. 1. † Philipp. 3.

Intelligibile non dixero cum vulgo, sed *quod sub intelligentiam cadit*: item, *quod intelligentiâ*, vel *ratione comprehenditur*.

Intercapedilus, τὸ διάστημα. Sic glossæ Mssæ. Sed legendum, *Intercapedo, dinis*, hoc est, intercapedinis Glossæ Philox. *Intercapedo*, διάστημα τοῦ χρόνου. Sic non Tranquillus solùm in Augusto usus; sed etiam Cicero filius epistolâ ad Tironem.

Interdius, Plauto* pro *interdiu*: junioribus particulatim is, qui de die furatur. Glossæ: *Interdius*, Ἡμεροκλέπτης. Nempe qui id de die facit, quod de nocte alii; qui Hesiodo ἡμεροκοίτας, q. d. *noctidormit*. * Aul. 1. 1.

Interlocutoria vulgare est, ac legas quoque in Constitutionibus Neapolitanis sive Siculis Tit. XXXIV, & Tit. XLIV. Cumque *interloqui*, & *interlocutio*, planè Latina sint, (multi è classicis usi, ac in Digestis etiam habemus) neutiquam sanè *interlocutorium* damnarem, si simplex *locutorium* invenirem.

Interludium non memini me legere apud idoneos Latinitatis auctores. Videtur tamen vox concinna. Quales *interloqui*, *interlocutio*, *interlunium*; item *intercolumnium*, quod in glossis exponitur μεσοστύλιον, & *intervenium*, quod ibidem redditur Græcè μεσοδόλιον. Sed legendum μεσοφόλιον. *Intermetium* in iisdem à metis, τὸ μεταξὺ τῶν καμπτήρων; *Interludii* voce usus Anastasius de vitis Pontificum cap. XXII. Item Matthæus Parisius in Historia de Offa 1: *Cùm super hoc negotio sæpius Regem sollicitarent, & alloquerentur; ipse, multoties joculando, & talia verba asserendo, interludia fuisse vanitatis; procerum suorum constantiam, dissimulando, differendoque, delusit.*

Internus quis propè hodie non dicit? ad formam nempe, quâ optimi scriptores *externus* ajunt. Sic enim præter Livium Cicero *externos homines*,

mines, atque idem *externa bona*, quæ Aristoteli τὰ ἐκτὸς ἀγαθά. Sed enim de priori idoneum desidero auctorem. Pro mari interno dixero mediterraneum; pro internis bonis, animi bona; in aliis aliud.

Internicies, pro *internecio*. Nam etsi à *perneco* sit *pernicies*; ab *interneco* tamen non *internicies* est, sed *internecio*. Legas prius in Gestis Normannicis ante Rollonem Ducem *: *Nortmanni trans Scaldim venientes — cuncta devastant: Ecclesias, civitates, vicos, habitatores, usque ad internicium deleverunt.* Sed fortasse scriptor *interaccionem* exarárat.

* Pag. 5.

Interfignium, ut Joannes Januensis in Catholico ait, *quod est inter duo signa: vel signum, quod est inter aliquos; sicut aliquid solet mitti de uno loco ad alium caussa signi, & notitia.* Sueno in secundo cap. Compendii Historiæ Danicæ, quam primus publici juris fecit v. cl. Stephanus Stephanius: *Et mox interfignis per petrarum notas edoctus, gladium jussit effodi prestantissimum.* Idem cap. x: *Quod quidem in Regis navi, quæ rostris deauratis coruscabat, non procul ab Urbe, quam supra Haraldum profugum fundásse memini, Cujus interfignium recolere opera duxi pretium.*

Intertiata dicuntur deposita apud sequestrum; quia nempe hic tertius est inter duos litigantes: unde & in glossis Latino-Græcis *sequester* non solùm μεσίτης, & σαυθηκοφύλαξ, sed etiam ἐνεχυρ@ exponitur. Sic *res intertiata*, Leg. Salicâ Tit. xlix, qui de Filtortis. Similiter Legg. Ripuariis. Item apud Benedictum Levitam, lib. vi. cap. ccix: *Si res intertiata furto ablata fuerit, liceat ei, super quem intertiata fuerit, sacramento se excusare de furto.* Sed de hoc pluribus inferiùs in verbo *Intertiare*.

Interula est subucula linea, quæ sub tunica; uti tunica sub toga, vel pallio. Hanc solam sub pallio Cynici habebant; eoque incincti. Tertullianus de Pallio: *Siquid interula subter est, vacat zona tormentum.* Hoc est, carent cingulo, quo non sine molestia constringimur. At tunicæ, quia longiores, cinctu suspendebantur. Interulam, quæ brevior, nihil opus erat colligi, ac substringi: ut quæ foret brevior. In glossis *interula* exponitur χιτωνίσκ@. At *tunica* χιτών. *Interula* ex eo dicta, quia intima, carnemque ipsam constringeret: uti & Græcis inde ἐσωτήριον, vel ἐσωφόριον, vocatur. Eadem *subucula* est dicta, quia tunicæ subesset Horatius lib. i. Epist. ii:

——— *Subucula pexæ*
Trita subest tunicæ.

Græcis ὑπωδύτης; ut tunica, quia injiceretur interulæ, ἐπωδύτης, Latinis *etiâ superara*, secundùm illud in Glossis: *Superara*, ἐπωδύτης. Juniores Græci

Græci dixere ἐπανάμιον: uti & Anastasius in vita Joannis Eleemosynarii. Nempe respondebat ei, quod vulgo *camisiam* dicimus: qua de voce actum lib. II. cap. IV. Pluraque de toto hoc argumento Salmasius ad Tertullianum de Pallio. Puto, post Tertullianum nihil opus esse, ut eo longè recentiores advocem, qui voce *interula* utantur. Multi adeò sunt: in quibus & Petrus Damiani lib. I. epist. XIX.

Intimior, comparativus à superlativo *intimus*, ut *proximior* à *proximus*, *extremior* ab *extremus*: de quibus dixi in Arte Grammatica lib. II. de Analogia cap. XXVI. Usurpat Antoninus Florentinus Chron. Tit. XIX. cap. I. *Quem inter omnes familiares imperator Henricus habuerat intimiorem.* Hoc est, cui arcana præ aliis aperiret. Item Henricus de Hassia in Speculo Amvris cap. IX: *Sæpe per intimiorem allocutionem te vocavit.* Hoc est, secretiorem.

Intramuraneus, intra muros constitutus. Gregorius Turonensis lib. II. Hist. Franc. cap. XXXIV: *Subitò palatium intramuraneum divino igne succenditur.* Idem in vita S. Gregorii, Episcopi Lingonensis †, cap. III. §. IX: *Ibique parumper resumentes vires, & post paullum elevantes, ad intramuraneam eum castri Ecclesiam detulerunt.*

† *Apud Bollandum Tom. I. Vitar.*

Intransgressibilis, quem transgredi non liceat. Cæsarius lib. I. cap. XXVI: *Ecce in hoc* (Jobi*) *loco habes, homini terminum vivendi à Deo constitutum, & quod idem terminus intransgressibilis sit.*

* *Cap. 14.*

Inventarium in veteri glossario exponitur, *quidam libellus, in quo omnia bona, quæ apud aliquem inveniuntur, conscribuntur.* Sed Tulliano ævo, & toto pòst sæculo, non reperias. Malim igitur cum veteribus *recognitio bonorum*, vel *regestum*, *index*, aut simile. Interim non penitùs averser, quando jam in usu erat ætate. Ulpiani: ut cujus sit in Digestis tit. de Administr. Tut. *Tutor, qui repertorium non fecit, quod vulgo inventarium appellatur, dolo fecisse videtur.* Cum vulgò sic dicat vocari, liquet, neque tum vocabuli id receptum ab eruditis. Interea sæco jam tempore sic loquebantur: quid mirum si reperias in Benedictinâ cap. XIII. de Inventariis per novos antistites? uti & in Legg. Wisigothicis lib. IV, tit. I, l. XV, & tit. III. lib. III, & lib. V. tit. I, & II; item apud Petrum de Vineis lib. III. epist. XVI, ac tot alios.

Invericundia non invenio apud classicos; sed *impudentia*, Probum tamen *inverecundus*: unde eâdem ἀναλογίᾳ alterum foret, qua à *verecundus verecundia* dicitur.

Investitura, confirmatio non in feudis modò, sed etiam episcopati-

bus. Usus Arnulphus Lexoviensis epist. ad Angl. Episc. † Ivo Carnotens. episcop. LX, XCV, CI.XXXII, Petrus Cellensis lib. I. epist. I, Paschalis epistolâ quadam, quæ legitur inter illas Anselmi: ut Henricum imperator. in Diplomate, S. Odonem, abbatem Cluniacensem, atque innumeros alios, leges etiam Wisigothicas, & Longobardicas, præteream. Hodieque Hispanis dicitur *investitura*. Ea à rege fiebat per annulum, & baculum: & cùm aliunde liquet, tum oratione Gregorii VI. moribundi, apud Malmesburiensem de gestis R R. lib. II: *Laudatus est olim prædicandæ memoriæ prædecessor noster Adrianus primus, quòd investituras Ecclesiarum Carolo Magno concesserit; ita ut nullus Electus consecraretur ab Episcopo, nisi priùs à Rege insigniretur, & annulo, & baculo.* Atque annulus quidem in feudis, fidei; baculus verò symbolum erat subsidii, quod beneficiarius, sive vasallus, præstiturum se domino suo polliceretur. Nec aliâ is mente usurpatus in dignitatibus Ecclesiasticis. Scriptores verò Ecclesiastici fuere hujus ritus commenti causas mysticas; sed, ut puto, ingeniosas magis, quàm veras. Vide *Investire* in Verbis, falsâ significatione usurpatis. Vid. Goldastus Not. ad Burckard. c. I. p. 213.

Invinius, abstemius. Glossæ vett. Mss: *Invenius* ἄοινος. Appulejus libro Met. ult. *Neque ullum animal essem, & invinius essem.* Subditotties recoctus, qui Passeratii dicitur, Calepinus: *Vox nova est, ut pleraque aliæ, asino Appuleii aptissima, qui rudere interdum maluit, quam loqui.* Assentitur Goclenius, iisdem verbis usus, Sylloge de vocibus obsoletis p. 316. Dura oratio, quando vox nova quidem, sed convenientissimè exprimens Græcum illud, quod diximus.

Inviolandus Latinum non est: pro quo veteres *inviolatus*, *sacer*, *sacrosanctus*.

Invisibile dicunt, ut Græci ἀόρατον. Sed Cicero, ubi Plato ἀόρατον, vertit, sensum omnem effugiens oculorum, vel oculorum effugiens obtutum. Possis & dicere, aciem fugiens oculorum, vel non adspectabile.

Invitatorium sic appellatum, quia eo in monasteriis invitentur ad Deum laudandum. Anonymus de veteribus Ecclesiæ ritibus: *Ipsi enim intrant de vigilia solito tempore noctis, & canunt invitatorium, & prosequuntur ordinem antiphonarii.*

CAP. XVII.

De cœptis ab I, excipiente O, vel aliquâ consequentium literarum, Jocalia *monilia, aliaq; id genus preciosa, luxui inservientia.* Jochus, & juchus, *juge-*

jugerum; *proque eodem, sed diversâ origine*, jornale, jornata, & jurnata. Jocista, & joculator, *cui studium alios jocis oblectare*. Irreconciliabilis, *inexpiabilis*. Irregularitas, *commissum contra regulam vivendi*. Irremissibilis, *cui nunquam condonabitur*. Irrisorium, *quod ad irridendum fit*. Itinerale, *itineri inserviens*. Judicator, *judex*. Junioratus, *dignitas quædam Ecclesiastica*. Juridicina, *jurisdictio*; *obiterque de* caussidicina, & indicina. Juristа, *jurisperitus*. Jussorium, *jussum*. Justitiarius, *judex*; *unde* justitiariatus, & justitiaria, *pro munere judicis*.

CÆtera nunc ab I inchoata, quæ se mihi offerant, expediam. *Iocalia*, collapsâ Latinitate, vocarunt, monilia, gemmas, ac vasa, quæ vel materiæ, vel formæ elegantiâ, vel utroque, commendarentur. Ingulfus, Croilandiensis abbas: *Et aliquod pretiosum, nobileque jocale, offerret*. Similiter Matthæus Parisius in Henrico III, & Gesta Episcop. Turonens. in XXVII. Abbate; ubi & thuribulum videas in jocalibus reponi. Item Antoninus Florent. Chronic. Tit. XIX. cap. I: *Ædificavit præterea à fundamentis illud nobile hospitale sancti Spiritus in strata publica juxta Tiberim: quod quantis donaverit jocalibus, quantis ditaverit possessionibus, quantis decoraverit ædificiis, per se satis apparet*. Pius IV. Papa in bulla † contra detinentes jocalia: *Cum itaque non sine gravi animi nostri molestiâ accepimus, tam tempore infirmitatis diversorum Romanorum Pontificum, prædecessorum nostrorum, ex qua, sicut Domino placuit, ab humanis decesserunt; quàm exinde diversarum sedium vacantium, quamplura etiam pretiosa jocalia, ornamenta, & alias res, & bona, usui prafato, ut præfertur, deputata — tam ex dicto palatio, quàm aliis quibusvis locis, ablata & distracta fuerint*, &c. De jocalibus habet & Philippus à Leidis. Quòd verò istiusmodi *jocalia* vocarint, ex eo est, quòd *jocum*, vel *joculum*, nuncuparent, undecunque caperent voluptatem. Id Græcè sit παίγνιον. Sic *joculum* usurpat Vitruvius lib. IV, cap. I: cujus corruptum hac de re locum Salmasius corrigit in Solinianis Exercitationibus *, ac fortasse etiam Ciceronis. A *jocale* est Arabum *johar*, & præmisso ex more articulo, *aljohar*; pro quavis gemma. Etiam *jocale* est Gallicum *joyaus*, & Belgicum **juweel**: unde gemmarii **juweliers**. Nempe gemmæ, & istiusmodi, solùm joco, hoc est, oblectamento, ac inani inserviunt voluptati. Unde fortassis & Belgicum **ijdel-nood**; quæ vox ad verbum notat, *exiguæ necessitatis*, hoc est, parvi usus.

† Tom. 2. Bull. pag. 4.

* Pag. 1132.

Iochus, & *juchus*, idem ac *jugerum*, in Chartis Alamannicis: quod pluribus locis Spelmanno comprobatum. Nempe ex *jugum*, & Germani joſ vel juſ, & Galli *joug*, dicunt. A *jugo* autem *jugerum*; nempe quantum terræ uno die boum jugo poſſit exarari. Unde &, in chartis iisdem, pro eo legas *jornale*, *jornata*, & *jurnale*; à Gallico *jour*, hoc eſt, dies. Ac in antiquitatibus etiam Fuldenſibus, lib. II. Tradit. XCI, ſimiliter, tum *jurnales mille*, tum *trecentos jurnales trecentos*, exaratum.

Iociſta pro eo, qui jocis ac fabulis alios oblectat: ut eſt apud Iſidorum in Gloſſis. Similiter veteres noſtræ Gloſſæ membranaceæ: *Iociſta, qui ſæpe jocis intendit*. Eædem poſtea: *Iociſta ille, qui ludit; qui ludius dicitur, & joculator, & ludicrus*. Iterum, *Iociſta, qui libenter ludit*.

† Pag. 61. verſ. 9.

Ioculator pro eodem legas in Speculo Saxonico †.

Irreconciliabilis non uſurpem; ſed pro eo *inexpiabilis*.

Irregularitas, pro delicto adverſus canones, in Cõcilio Piſano I. ſeſſ. I.

Irremiſſibilis æquè diſplicet: pro quo itidem *inexpiabilis* dicendum.

Irriſoria veſtis S. Gallo dicitur, quâ indutus Chriſtus fuit, riſûs ac ludibrii cauſsâ.

Itineralia, pro aditer pertinentia, in vita S. Othonis lib. III. cap. XV.

Iudicator, ut puto, barbarum, pro *judex*, *æſtimator*.

Iunioratus apud Ivonem legas epiſt. CCLXXXVI: *Super hæc dedimus junioratum Eccleſiæ de Pontegodonis cum omnibus domibus noſtris*. Nempe eâdem formatum ἀναλογία, qua à *major*, *majoratus*: de quo cap XX.

Iuridicina, jurisdictio. Tertullianus de Pallio cap. III: *Idem Cato, juridicina ſua tempore, humerum exſertus, haut minùs palliato habitu Gracio favit*. Quod exponunt, locum, ubi jus dicitur, id hîc locum non habet. Similis eſt compoſitio in *cauſſidicina* Ammiano Marcellino lib. XXX item Symmacho lib. V. epiſt. XV, & LXIII; nec non lib. IX. epiſt. XXIX. Geminum quoque *indicina* apud Appulejum lib. VII: *Sed planè ſolutum, concitatum, ſolitarium, ob indicina pramium, concitaſſe*. In Gloſſis vett. *Indicina* exponitur μιώνιον quod à μιώνω, *indico*.

Iuriſta, barbarum, pro *jurisperitus*, *jurisconſultus*, *legulejus*.

* Apud H. Canſium, in ſcriptoribus, quos habet in Promuario Eccleſiaſtico.

Iuſſorium, pro *juſſum*. Vetus epiſtolâ ad Deſiderium *: *Iuſſorium veſtrum accepimus una cum exemplari de literis domni Sulpicii*.

Iuſtitiarius, pro *judice*, eſt frequens poſterioribus. Ingulphus Saxo, qui circa annum CIↃLXX vixit: *Præfectos provinciarum, qui antea Vicedomini, in duo officia* (Alfredus) *diviſit: id eſt, in Judices, quos nunc juſtitiarios vocamus, & in Vicecomites, qui adhuc idem nomen retinent*.

Utitur.

Utitur & Matthæus Pariſius; cujus verba mox adferam. Sunt verò *juſtitiarii*; qui hodieque, veteri Saxonum voce, *Aldermanni*. Juſtitiariorum autem vox à Normannis; nam Alfredi temporibus ignotam fuiſſe Anglis, ſuperior Ingulphi locus oſtendit. Habes eandem & Tom. II. Roberti de Houeden; qui paullo ante annum CIↃCC claruit. Ac ne Britannis inſiſtam, in Conſtitutionibus legas Neapolitanis ſive Siculis lib. I. tit. I, & XXXVI. Indeque pro judicis munere ac dignitate *juſtitiariatus*, in iisdem lib. I. tit. XLV, & XLVI, & tit. XCII, leg. I. Item Petro de Vineis lib. III. epiſt. XVI. Proque eo & *juſtitiaria* eſt apud Matthæum Pariſium, in ann. CIↃCLXXXVIII: *Epiſcopus Dunelmenſis habuit juſtitiariam a magno flumine uſq; ad Scotorum mare: Wilhelmus vero Elienſis obtinuit juſtitiariam à flumine prædicto ad plagam Auſtralem. Quod Hugo Dunelmenſis epiſcopus nimis moleſtè ferebat, tunc primò intelligens, quòd rex illum juſtitiarium fecerat, non zelo juſtitiæ, ſed ut pecuniam ab eo extorqueret.* Conf. Wilh. Sommeri Gloſſarium in v. *Juſtitiarius* & ſimilibus.

CAP. XVIII.

His præteritis, quibus princeps litera K, (niſi quòd de kajis, *hoc eſt, cancellis, attingimus) accedetur ad illa, quibus initium eſt ab L: ab hoc quidem continentur capite, ubi eam A conſequitur.* Labarum, *vel* laborum, *pro ſacro vexillo militari.* Labilis *memoria, pro minimè tenaci.* Labina, *pro inferiori labro; quod proprie* labium *putavit Donatus.* Laboragium, *&* laboratio, *pro labore.* Labratum, *ſuavium, quod fit labra labris conferendo.* Lactena, *&* laja, *color albus, lucis ſive ſplendoris expers.* Lacticinium, *opus lactarium: uti* dulcium, *è dulcibus coctum.* Lactineus, *lactei coloris.* Lactoro, *germinis genus lacteo abundans ſucco.* Læcator, *leno: ac quandoq; etiam guloſus.* Lætatio, *pro lætitia.* Laicale, *quod laici eſt.* Lampium, *pulpitum.* Langus, *ſcortator, vel cinædus.* Lanio, *pro lanius.* Larderarius, *penori præfectus.* Laſcivitas, *laſcivia.* Laturarius, *qui literas, vel aliud defert.* Lavandulæ *novum vocabulum unde ſit.* Lavatorium, *pro lavatrina.* Laudamentum, *arbitrium, judicium.* Laudana, *ornamentum aureum; vel argenteum, in templo pendens ante altare.* Laudimium, *conventum promiſſumq;; ac particulatim, quod pro renovatione emphyteuticâ perſolvitur.* Laudum, *ſententia arbitri.* Lavina, *lapſus, vel quo quid in lapſum vergit.* Lauratum, *cerei vultus imperatoris laureati.* Lautor, lotor, lutor, *qui lavat.* Laxativum, *quod corporis meatus aperit.*

VOcalem tertiam consona K excipit: quam Romani nullâ recepere necessitate, cùm non magis his opus sit eâ literâ, quàm Græcis C. Figuræ est discrimen, non potestatis. Usi igitur ob luxum. Exemplum dabo ex Latinobarbaris; quando de his nunc solis agimus. *Kaji*, pro cancellis, est apud Isidorum in Glossis. Quod eo referimus inter ea, quæ originis sunt Latinæ; quia Fulgentio *cajare* est cohibere, coërcere, compescere. Indeque putat datum nutrici Æneæ nomen *Cajetæ*; quia nempe coërcuisset teneram ejus ætatem: & *cajatio* sit, quando puer ob delictum verberibus excipitur. Belgis litus, Kaije; quia impetum undarum coërceat. Alia etiam in linguâ se Belgicâ offerunt, ejusdem, ut videtur, originis. Sed nolo nimium conjecturis indulgere. Transeo igitur ad ea, quæ incipiunt à liquidarum principe.

Labarum, vel *laborum* (nam utroque modo scribitur) vexillum erat militare; idque sacrum; sanè pretiosius eo, quod præferretur Imperatori. Etsi verò non ignorem, quomodo Fullerus, in Miscellaneis sacris lib. II. cap. I, à Græco fonte deducat; alii item à Persico: maximè tamen placet, quod Nazianzenus scribit orat. I. adversus Julianum, καμάτων λυτήριον εἶναι, καὶ κατ' Ρωμαίους ἐπωνύμιον· *laborum esse levamen, ac sic vocari à Romanis.* Nempe hoc vult, id vexillum sic à labore nuncupari, quia laborum solatio foret: puta ut excitaret milites ad laborandum, quasi labore finem laboris consequerentur. Interim certius hoc ἔτυμον ducerem, nisi Romani mediam per A breve quandoque proferrent. Prudentius lib. I. contra Symmachum:

Christus purpureum gemmanti textus in auro
Signabat labarum.

Sed nihil prohibet, quò minùs credamus, vocem in castris, ubi variarum gentium colluvies, fuisse corruptam. Primus, qui eâ usus credatur, Tertullianus est in Apologetico. Ubi tamen pro *laborum*, libri vett. *cantabrorum*. Sed non dubium saltem, quin usurpet is, quem dixi, Prudentius. Item Aldhelmus de laudibus Virginitatis. Nam corruptè ibi *taboro*, pro *laboro* legi, jamdiu monitum Joan. Meursio. Neque refugit Jonas, episcopus Aurelianensis, de cultu imaginum lib. II. *Ac labarum, quem dicunt draconem, in specie crucis Dominicæ exaptat.* Nempe labaro usi pro dracone; quod signum priùs ad prælium à draconariis deferebatur. Etiam in Ivonis Carnotensis Chronico, (quod Msum, longeque auctius, conspexi in bibliotheca Nobil. Noomsii, Arlandervenia: Domini, τῷ μαχαίρῃ) legitur: *Transformat signum, quo*

ducitur

dicitur labarum, in speciem Dominicæ Crucis. Figuram si voles nôsse, adi Eusebium in primo de vita Constantini.

Labilis pervulgatum: ut cùm dicunt, aliquem esse *labilis memoriâ*, pro *debili, infirmâ, madidâ.*

Labina, pro labio inferiore: ut est apud Isidorum in Glossis. Et convenit hoc cum eo, quòd Donatus in Eunuchum *labrum*, & *labium*, sic distinguit, quòd *labrum* sit superius; *labium* inferius. Neque enim dubium, quin *labina* sit à *labium*. Sed discrimen istoc Donati non observatur.

Laboragium, à labore agendo; ut ab aquis agendis, sive ducendis, *aquagium*: nisi malis, prius esse derivatum simplex, & *agium* esse παρέλκον, sive productionem vocis. Karolus VIII. Gall. R. in Edicto de Excessu Off. & subd. *Omnia animalia ad laborandum, & cultivandum, seu colendum terram, ordinata, & deputata; nec non instrumenta, & ostilia, necessaria ad laboragium, deinceps obligari non poterunt.*

Laboratio, pro labore. Adamannus de rebus S. Columbæ lib. III: *Qui de propria manuum laboratione suarum præmia emax felix compavavit æterna.* Ubi & *emax* ponitur pro *emtore*.

Labratum à labris, ut *osculum* ab ore. Glossæ interpretantur φίλημα βασιλικὸν, ἀσπασικὸν βασιλέως. Nempe osculum, quod datur manui regiæ, adorationis, & veneration is ergo. Vide Cujacium lib. XI. Observ. cap. XXVII.

Lacebra, à lacio; ut à composito *illicio, illecebra.* Althelmus de laude Virginitatis:

Qui modo disrumpunt connubia nexa thororum,
Et demum propriis devotâ mente lacebras,
Mundanæ lustra spernentes gaudia pompæ.

Quam lectionem amplectitur Ludovicus de la Cerda Adversf. Sacr. cap. CLXV. §. LXI. Nec dissentirem, si alibi legissem. Nunc mihi verisimilius fit, *latebras* per T. scripsisse Althelmum. Nempe de illecebris sermo, quæ animi latebris occuluntur.

Lactena tinctura, fortasse à lacteo colore. Ex *lactena* verò καὶ συγκοπὴ *laja* esse factum videtur: licet usus in iis aliquod statuerit discrimen. Sanè *lajam*, & *lactenam* tincturam, colori nigro, & lucido, item purpureo, opponit Cæsarius, Arelatensis episcopus, in Regula † monasterii, quam scripsit sorori suæ Cæsariæ, cœnobio Sanctimonialium præfectæ, §. XLIV: *Omnia verò indumenta simplici tantùm & honesto colore.*

† *Primus edidit Bollandus in vita SS. ad* 12. *Jan.*

colore habeant. Nunquam nigra, nunquam lucida; sed tantùm laja, vel lactena, in monasterio, per industriam Præpositæ, vel sollicitudinem lanipendiæ, fiant: & Mater monasterii, quomodo cuiq; rationabiliter necessaria fuerint, dispenset. Tinctura in monasterio nulla fiat, nisi, ut supradictum est, laja, & lactena; quia aliud humilitati virginum non oportet. Et §. LV: *Moneo specialiùs, sicut jam diximus, vestimenta lucida, vel nigra, vel cum purpura, vel vibrina, nunquam in usu habeantur, nisi tantùm laja, & lactena.* Ubi & videmus, tincturam *vibrinam* rejici. Quæras, si *laja* sit color lacteus, quomodo lucido opponatur. Nempe lac album est; non tamen niveum, ut interdum poetæ * vocant, hoc est lucidũ sive candidum, quod albori addit splendorem; ut in nive videmus: quæ iccirco candida dicitur, ut & lux Solaris. Vide inferiùs *lactineus.*

* Ovidius 13. Metam.

Lacticinia, ὠχγάλα, ut exponitur in veteribus Glossis. De hoc jam vidimus lib. I. cap. XVI: ubi & monebamus, veteres pro eo dicere *opus lactarium.* Cornelius Celsus: *Lac, mel, adeoq; lactaria, atq; omne pistorium opus.* Idem: *Mel crudum, lac, lactaria omnia.* Atque inde *lactarii*, qui opus facerent lactarium. Lampridius in Heliogabalo: *Dulciarios, & lactarios, tales habuit, ut quacunq; coqui de diversis edulibus exhibuissent, vel structores, vel pomarii, illi modo de dulciis, modo de lactariis, exhiberent.* Ubi & *dulcium* videmus, pro *dulce.* Quamquam & in Regio Mso, pro *dulcis*, est *dulcibus.* Sed postea quoque *dulciis* legas, non in aliis modò, sed etiam Regio codice; ut Casaubono monitum.

Lactineus, pro lactei coloris. Vita S. Fulgentii cap. XVIII: *Intra monasterium interdum soleas accipiebat, frequenter nudis pedibus ambulabat. Casulam preciosam, vel superbi coloris, nec ipse habuit, nec monachos suos habere permisit. Subtus casulam nigello vel lactineo pallio, circumdatus incessit.* Videmus, ut lactineum colorem opponat non solùm nigello, sed cuivis superbi coloris: qualis etiam candidus, ut in *Lactena* diximus.

Lactorones, germina herbæ cujusdam, quæ, à lactis abundantia, *lactoris* vocatur. Ita Ludovicus de la Cerda in Adversariis sacris cap. CXII. Movet eum hoc Plinii lib. XXIV. cap. XVIII: *Herba lanaria, ovibus jejunis data, lactis abundantiam facit. Æque nota lactoris vulgo est, plena lactis, quod degustatum vomitiones concitat.* Atque addit, lactoronum meminisse etiam Rufinum lib. III. num. CC: *Et unus quidem deferebat nuces, alius lactorones.*

Lacator idem ac *leno, lenunculus*, vel *lenullus*, à Græco λαικᾶν, sive λαικά-

λαικάζειν, quo usus Aristophanes Equitibus, pro *scortari*. Sanè λαικάσεις ab scholiaste exponitur πορνίσεις. Atque idem Acharn. λαικαστὴς posuit pro scortatore, sive qui corpore faciat quæstum. Uti Athenæus in XIII. λαικάσεια ait de scortis. Isidorus in Glossis: *Leno, lecator, mediator.* Item: *Lenocinium, lecacitas.* Adhæc: *Lenullus, parvus lecator.* In iisdem legitur, *Lecator, guloſus*: quod proximè accedit ad Belgicum **lecker**: uti videri possit, esse à **lecken**/hoc est, lingere; quomodo ad verbum sonet *lguritorem.* De eo dictum lib. II, cap. XI.

Latatio verbale à lætor, apud Adamannum in libris de rebus S. Columbæ Scoti.

Laja quid, & unde sit, dictum in *Lattena.*

Laicale, quod homini laico competit. Ivo epist. CCLXIII, & CCXC. Item in fragmento ejusdem, quod in calce apponitur ex Petavii schedis. Atque hinc *laicaliter*, in Concilii Pisani Promot.

Lampium, pro pulpito, apud Isidorum in glossis: credo à lampade illic relucente.

Langus, ut Salmasius ad Capitolinum * annotavit, signat scortatorem, vel cinædum. Hoc pacto utitur Aldhelmus penè initio Carminis de octo principalibus vitiis: * Pag. 103.

Loth quoq; qui langos sceleratos vixerat inter,
*Hospes * hospitibus prabens umbracula tecti.* * *Condonandũ iis temporibus, quòd posteriorem in* hospes *producat.*

Sic in Mso erat: pro quo *largus* perperàm reposuit Canisius. Id verò esse, quod dicebam, ostendunt ea, quæ subjicit Aldhelmus:

Cum scortatores, & molles fortè cinædos,
Qui Sodomæ facinus patrabant more nefando,
Cærula fulmineis torrerent fulmina flammis.

A Græcis, sed junioribus, vox ea fuerit, si sit à λαγνών. Gloss. *Trico*, ὀχεῖον, ἰκλυτος, λαγνών. Aliæ: λαγνών, *reses, trico.* Puto, λαγνὸν à λάγνης, *libidinosus, iners.* Suspicatur Ludovicus de la Cerda in Adversariis sacris cap. XXXIX, è *languidus* & συγκοπὸν factum esse *langus.* Nolim de eo, in re incerta, ducere contentionis funem. Sed de isto non adsenserim, quòd Longobardos arbitratur sic vocari, quasi Longobardos, quia langi essent, & effeminati. Omnino enim vox ea ex duabus est conflata. Prior est Germanicum **lang**; quod notat *longus*, & fortasse ex eo factum: posterior est Germanicum **Bart**/ vel **Bard**: quo tum notatur barba; tum etiam bipennis, sive securis Romana, quæ & Amazonia dicta. Vel ex eo igitur vocabantur, quòd barbas alerent; vel potiùs, quòd pugnarent bipennibus longis.

Lanio apud juniorum aliquos legas; veterum, ut puto, neminem; etsi & Cælii Forum Romanum, & Calepinus, etiam ille toties recoctus, imò & Hadrianus Junius in Nomenclatore, id vocabuli agnoscant. Quos idoneo fulcire id auctore oportuisset. Fateor, dici *lanionius*; quod volunt esse à *lanio*, ut à *Juno*, *Junonius*. Sed est *Junonius* à *Junoni*, addito *us*, sicuti ab *Joni*, *Jonia* est, addito *a*. At venit *lanionius* à dativo *lanio*, addito *nius*, veluti à *morbo* finxere *Morbonia*. Quæ disparem esse istorum rationem, non obscurè indicant. Quare *lanius* dicendum cum Comicis, & Cicerone ipso 1 Off.

Larderarius, penoris præfectus, quia in penu præcipuus est locus lardo, carnique suillæ, vel aprugnæ. Habes apud Florentium Wigornienſem ad ann. cIↃcII.

Lascivitas, pro lascivia, apud Julium Firmicum Maternum lib. I. Mathes. cap. I: *Nec Asiana lascivitas sobriâ Jovis moderatione corrigitur.*

Laturarius, bajulus, tabellarius. Augustin. serm. I. De tempore: *Quid sunt pauperes, quibus damus, nisi laturarii nostri, per quos in cœlum de terra migramus? Da; laturario tuo da; ad cœlum portat, quod das.* Ut φορεὺς δοὺ φορᾶς, sic *laturarius* à *latura*: pro qua *lationem* philosophi amant dicere. Gloss. Philox. *Latura*, φόρτος.

Lavandula, vel *lavendula*, vocabulum est Plinio, & veterum aliis, ignotum. Nolim tamen culpare, qui utantur; quando dubium, num Virgilii *casia* sit, vel Plinii *salunca*, aut *hirculus*, aut *nardus Celtica*. Utcunque illud, vocabulum est barbarum; sed origine Latinum. Nam ex eo dicitur, quia in lavacris, ac lotionibus, expetatur. Sunt qui putent, esse λαβανίδα, memoratam Athenæo lib. II. Sed obstat, quòd hanc ait esse nomen λαχάνου sive oleris.

Lavatorium, locus ubi lavatur, vel labrum, in quo fit lotio. Glossæ Cyrillo tributæ: πλύσιμον, *labatorium*. Ubi legendum puto πλυσμὸν, vel in recto πλυσμός. Hesychius: πλυσμὸς, πλυνήτης, *Lavatoris domum*, legas apud Matthæum Parisium in vita abbatis Monstreoli. Nempe quomodo Belgæ locum, ubi lavantur lintea, appellant Wasch-huys. Pro *lavatorio* autem malim dicere *lavatrina*: quando & veteres sic vocarunt, ubi vasa escaria eluuntur. Varro in IV. de L. L. *Trua, quæ à cubina in lavatrinam aquam fundunt.* Imò latiùs ea vox patuit. Nam, ut idem in octavo ejusce operis refert, veteres, priusquam Græcam *balineas* vocem recepissent, pro eo *lavatrinam* dixere. Quod & Nonius firmat, cùm *lavatrinam*, & *balneum*, idem esse statuit. Ac, secundùm cum-

eundem Nonium, nec *latrina* est à latendo, quomodo Belgæ vocant **heimelic Gemack**; sed contractum est ex *lavatrina*.

Landamentum, pro collaudatione, sive potiùs approbatione, lib. I. de Feudis tit. XVII, *per landamentum sapientum*. Sententia est, de judicio ac sententia jurisperitorum; ut etiam exponit Cujacius. Similiter Radevicus Frisingensis de gestis Frederici I. lib. IV. cap. XI: *Accepto de hac petitione fideli landamento*. Item lib. III. cap. X: *Landamentum accepisse memoratur, ut scriptura, & pictura talis, de medio tolleretur*. Nempe omnis iste loquendi mos inde profluxit, quòd qui judicium alicujus probat, is ferè illud collaudat. Qua de re libro proximo aliquid dicam in *Laudare*.

Landana, ornamentum ex auro, vel argento, quod ante altare suspenderetur; sic dictum, quia id fieret in laudem Domini; ut ait Ludovicus de la Cerda in Adversariis Sacris cap. XXXI. Utitur Anastasius Bibliothecarius in Adriano Papa: *Fecit landanas duas de argento, pensantes libras octonas; quas posuit supra rugas de presbyterio, ubi arcus de argento existit*.

Laudimium, pro convento, promissoque, ab ea *laudandi* significatione, quâ inde etiam *laudamentum* dixere, ut vidimus. Particulatim verò in Legibus Longobardicis sumitur lib. IV. pro eo, quod emphyteutæ persolvendum est in emphyteuticâ renovatione, secundùm ea, in quibus utrimque consensum conventumque.

Laudum etiam Jurisconsultis, ab eadem origine pro arbitri sententia, partiumq; transactione. Quo pacto veteres pro eo dicere soleant, indicat Festus his verbis: *Arbitrium dicitur sententia, quæ ab arbitro statuitur. Arbitrarium autem, cùm adhuc res apud arbitrum agitur*. Quomodo nempe Plautus Amphitr. sc. I, *certum*, & *arbitrarium*, opponit. Turnebum sis vide lib. XIV. Adversar. cap. XII. Loccenium Explic. Voc. feud. p. 166.

Lavina, quod, ut labamur, facit; & ipse etiam lapsus; quasi *labina*, à *labe*, vel *labendo*. Isidorus Originum lib. XVI. cap. I: *Labina, eò quòd ambulantibus lapsum inferat, dicta per dervationem à labe*. Idem in Glossis: *Labina, lapsum inferens*. Usurpat B. Hieronymus epist. CXIII. *Caterum amat Deus hominem, ut artifex fabricam; sed odit mala opera, quibus fabrica vergit in lapsum, & cogitur in lavinam*. Et paullo pòst: *Sicuti aliquem, securis incessibus gradientem, repentino casu, aut marmoris levitas, aut lavina pavimenti, subversâ pedum tutelâ contorsit*. Ubi

lavina pavimento tribuitur, quia, cùm sit læve ac glabrum, facilè in eo labamur. Paulus Warnefridi lib. III. de gestis Longobardorum cap. XXIII, ubi diluvii in finibus Venetiæ mala describit: *Facta sunt lavinæ possessionum, seu villarum, hominumq; pariter, & animantium magnus interitus.* Atque hinc glomeratæ nivis moles, de Alpibus summis decidentes, Rhætis vocantur Lowin/ hoc est, lavinæ; ut ex Stumphio, & Simlero, monitum Lindenbrogio †.

† *Not. in Paullum Diaconũ.*

Lauratum, tabula cerata sacros Imperatoris laureati vultus repræsentans. Optatus Milevitanus: *Lauratis, & iconibus, quæ mittuntur ad civitates, vel regiones obvii adeunt populi cum cereis, & incensis, non cerâ perfusam tabulam, sed imperantem venerantes.* Sic legit quoque Ludovicus de la Cerda in Adversariis Sacris, cap. CXXL. Sed quid si Optatus scripserit, *Laureatis iconibus?* Id cum subvererer, Optatum ipsum adire malui. Neutrum se obtulit. Quid mirum? quando verba illa, quæ velut Optati attulit de la Cerda, nusquam apud Optatum leguntur, sed editorem ejus Balduinum, idque ex Græci scriptoris interpretatione. Ubi *lauratis* retentum ex Græco λαυρᾶτοις, cùm *labratis* fuerit reddendum. Λαυρᾶτον enim Græci dixere pro λαβρᾶτον: uti quandoque λαῦρος pro λάβρος, sive *labrum.* Λαβρᾶτον verò posterioribus Latinis *osculum* notabat, quod labris Imperatoris, vel etiam imaginis ejus, manu priùs ori admotâ, imprimebatur. De hoc adorationis ritu agit Justus Lipsius in Electis. Cui adde, quæ de eodem ritu, ac præcipuè de labrato, maximus Salmasius ad Probum Vopisci annotavit.

Lautor, lotor, lutor, λούτης. Ita Glossæ. Nempe ut *lautum*, sic *lautor*: unde & *lautula*, aquæ calidæ ad Janum Geminum, & extra urbem: quòd ibi lavarentur, teste Varrone, & Festo. Gloss. *Lautulæ*, θερμαί. *Thermas* signat, quæ & Homero θερμὰ λόετρα. *Lutor*, pro *lautor*, ut *lura* pro *laura*, à *frando*, *defrudo*. Etiam in Glossis est Mssis: *Lutor*, ἡλιαστής.

Laxativum, medicamentum laxans, vel laxandi vi præditum. Fulbertus epist. XLVI: *Vulgaginem etiam petitam vobis mittimus; quamvis aetatem vestram tali vomitu fatigari non suademus; sed eo potius, si opus sit, allevari, qui frequenter & sine periculo fieri possit, ex oxymelle, & raphanis Valerianæ; quod seniori magis conducibile est, morantem alvum laxativis pilulis incitari.* Opponuntur iis *adstringentia*.

CAP.

CAP. XIX.

De iis, quæ ab L incipiunt, sequente E. Lectionarium, *liber, qui legitur in Liturgia.* Lectorium, *&* legium, *quod &* analogium, *pluteus, è quo legitur.* Lectualia, *ad cubile pertinentia.* Legalitas, *legum observantia.* Legatia, *legatio, vel solum, ubi ea obitur.* Letania, *vel potiùs* litania, *preces Ecclesiæ supplices.* Levativum, *quod levamentum præstat.* Leuca, *spatium nunc bis mille stadiorum; olim tantùm CIↃ IↃ: ac super eo Isidori locus emendatus.* Levidensa, *pro* levidense; *cui opponitur* pavidense; *& utriusque vocabuli origo.* Levigabilitas, *morbi levamentum.* Levitonarium, *colobium sine manicis; quali in Ægypto utebantur monachi. Glossa correcta. Suidæ lapsus.* Leviton *quid, & unde dicatur.*

PErgamus porrò ad ea, ubi liquidarum primam secunda vocalium consequitur.

Lectionarium dicitur liber, quo continentur, quæ in Ecclesia totius anni curriculo ex Prophetis, Apostolis, & Evangelistis, legi solent. Habes in Capitularibus Karoli, & Ludovici, lib. I. cap. CIX, & apud Flodoardum Histor. Remensis lib. III. cap. V, & IX, ubi verba: *Lectionarium ad Missus librum pari decore venustatum contulit. Missale* vocant.

Lectorium, & legium, dicitur pluteus Ecclesiæ, unde Lector populo legit; vel locus, in quo pluteus consistit, è quo S. Scriptura ad populum legitur. *Lectorium* semel, iterumque, vocat Anastasius bibliothecarius in Leone III: *Legium* Leo Marsicanus lib. III. Historiæ Casinensis cap. XXXII. Glossæ Isidori: *Lectrum, analogium, super quo legitur.* Ubi *lectorium* malim. *Analogium* appellat Stephanus de Sacramento altaris cap. IV. Suidas Ἀναλογεῖον, ἐφ' ᾧ τίθενται τὰ βιβλία *. Vide & Walafridum Strabonem de rebus Ecclesiast. cap. VI.

* *Analogium, in quo reponuntur libri.*

Lectualia, culcita, lodices, & alia, quorum usus in lecto. Chronicon Cisterciense †: *Lectualia, vel lectisternia, moderatâ dispensatione magistri, unusquisque habeat.*

† Pag. 77.

Legalitas, à *legalis,* apud Philippum VI. Gall. Reg. in Edicto de Offic. malè requ. *

* Pag. 181.

Legatia, terra omnis, ubi legatus munus suum exercet. Matthæus Parisius in ann. CIↃCCXXXVII: *Omnes Prælati sua legatia.* Item pro *legatio.* Rogerus de Houed. Annal. Tom. II: *Præterea dominus Papa concessit Rogero, Eboracensi Archiepiscopo, legatiam in Scotia, & præcepit ei, sententiam excommunicationis unà cum Hugone Dunelmensi Episcopo.*

Letania, ex Gallico *letanies*, pro *litanies*: à *litania*, uti hoc ex Græco λιτανεία: quod Ecclesiastici novè formarunt à Græco λιτανεύειν *supplicare, supplices preces fundere*. Episcopi Remenses, & Rotomagenses, ad Ludovicum Regem †: *Jejuniis, & orationibus, ac litaniis Dominum summum — deprecari studebimus*. At *letania* pro eo est apud Bedam Histor. Eccles. lib. 1. cap. xxv, Paulum Diaconum de gestis Longobard. lib. III. cap. xxv, Abbonem Floriacens. de vitis Pontificum *. Apud Benedictum Levitam capitularis lib. v. cap. Lxxxv: '*Placuit nobis, ut letania major observanda sit à cunctis Christianis diebus tribus*. De majore hac letania, seu litania, vide quæ Pithœus in glossario ad Capitularia Karoli M. & Ludovici P. ac aliorum, annotavit. At universè de Litaniis libellis duobus egit Nicol. Serrarius.

† *In capitulis Karoli Calvi cap. 23. pag. 206.*

* *In vita Sergii Syri. Papæ, pag. 156.*

Levativus barbarum puto, pro eo, *quod dolorem allevat, sive quod levamini est, vel levamentum præstat*.

Leuca, viarum spatium, apud Gallos. Usurpant Hieronymus *a*, Isidorus *b*, Flodoardus *c*, Ingulphus Saxo *d*, & Brocardus monachus *e*. *Lenga* pro eo dicit Ammianus Marcellinus *f*, Jornandes *g*, & scriptor martyrii B. Genovefæ *h*. *Leuva* autem Nithardus *i*. *Lega* Lelandus, uti hodie Itali: sicut Hispani *legua*. Vox est ortu barbara. Nec enim à λευκὸς venit, hoc est, albus; quia albis, ut volunt, lapidibus signarentur milliaria; etsi id Ingulpho fuerit visum: sed à Saxonico, & Anglis usitato vocabulo *leach*, quod lapidem signat; ut Romani ad decimum, vel vigesimum lapidem, dicunt. Quingentos passus sonat, si credimus vulgatis codd. Isidori lib. xv. Origin. cap. xvi. Sic sanè optima Breulii editio †; quâ cum alios, tum clarissimum Matthiam Martinium in Etymologico video deceptum. Sed scripsit Isidorus, *mille quingentos*. Ita enim invenio in veteri editione Veneta *. Imò & in Mssis nostris membranaceis duobus bonæ notæ. Ac firmat Ammianus Marcellinus lib. xvi: ubi de Juliano Cæsare in Galliis militante scribit hunc in modum: *A loco, unde Romana promota sunt signa, adusque vallum barbaricum, quarta leuca signabatur & decima, id est, unum & xx. millia passuum*. Et apertiùs Jornandes de rebus Gothicis cap. xvi: *Leuga Gallica mille, & quingentorum passuum metitur*. Hodiè verò *leuca* est bis mille passuum: neque eamensurandi ratio χρῆσθαι cœpit, quando Ingulphus Saxo †, & Nicolaus Lyranus *, clarè duorum fuisse milliarium tradiderunt. Ac favet ei sententiæ Hunterus Cosmographiæ lib. I:

a In Ioel cap. 3.
b Lib. 15. cap. 16.
c Histor. Rhem.
d Pag. 910.
e De terra Sancta cap. 1.
f Lib. 16.
g In Historia Gotica.
h In vitis Sanctorum.
i Histor. de dissidio liberorum Ludovici Pii lib. 2, 3, 4.
† *Parisiis an. 1601.*
* *Anni 1483.*

† *Pag. 910.*
* *In Dan. cap. 4. vers. 27.*

Sed

——*Sed miliare*
Octo dabunt stadia, & duplatum dat tibi leucam.

Levidensa dicunt nonnulli pro panno vili, raro & tenui textu: ut etiam in Nomenclatore suo interpretatur Hadrianus Junius. Nempe apud Ciceronem legunt lib. IX. epist. XII, ad Dolabellam, de oratiuncula pro Dejotaro: *Sed ego hospiti veteri, & amico, munusculum mittere volui levidensa, crasso filo; cujusmodi ipsius solent esse munera.* Quomodo edidit Robertus Stephanus anno CIↃIↃXLIII. Sed in Mssis omnibus vel est *levidense*, vel *levi dense*, vel *lenidense*; sine diphthongo. Fulvius Ursinus legebat, *leve, crasso filo.* Commodiùs Octavius Pantagathus, quia in quibusdam libris divisim legitur *levi dense*, eò corrigit, *leni dente*; ut sermo sit de dentibus pectinis textorii. Sed Ciceronem scripsisse *levidense*, apertum est ex Isidori lib. XXVI. cap. XXII: *Levidensis, quod raro filo sit, leviterque densata: pavidensis; quòd graviter pressa atque calcata sit.* Sic habent Mssi nostri, & edit. veteres; in his Veneta anni IↃCCCCLXXXIII. *Levidensis* igitur vestis, ἀραιόπηκτος: *pavidensis*, ὑπυκνόπηκτος vel πολυπατάθηλος. Quæ *pavidensis* dicta, quia densûs pavita. Nam *pavire*, est *percutere*, κρούειν ἀπαθῶν. A qua *paviendi* voce est *pavimentum* dictum. *Pavire* autem ex παίειν, more Æolum inserto digamma.

Levigabilitas, levamentum morbi. Incertus in Miraculis S. Majoli lib. II. cap. III: *Super infirmitatis suæ gravitatis* [illegible]*nem invenire promeruit aliquantulam levigabilitatem.*

Levitonarium, Ægyptiorum monachorum colobium sine manicis; sic dictum, quia Levitæ eo uti soleant. Habes in glossis Arabicolatinis, atque aliis. *Libitonarium* pro eo est apud Isidorum lib. XIX. cap. XXII. Sed scripsit *lebitonarium*, uti Suidæ est λίβιτωνάριον. Quomodo B. Hieronymus præfatione in Regulam S. Pachomii: *Nihil habent in cellulis præter psiathium, & duo lebitonaria: quod Ægyptiis monachis genus vestimenti est sine manicis.* In Glossis Arabicolatinis, quas dixi, exponitur *colobium sine tunicis.* Sed ex Hieronymo, Isidoro, atque aliis, liquet, *sine manicis* legi oportere. Quod Suidas ait esse id vocabulum à Prusiensibus: satis ostendit, nescisse originem, quam adduximus. Λεβιτῶν dicitur Palladio in vita abbatis Pachomii. Quod ipsum quoque à Levitis. Nam posterioribus seculis, ut B pro V consono, sic ῆτα pro I, pronunciabant. Habes *levitonis* vocem in vitis Patrum: ut ista Pachomii cap. XIV: *Leviton autem linea vestis erat, instar colobii.* Et in iisdem, ex interpretatione Dionysii Exigui: *Induantur autem noctibus levitones lineos præcinctis lumbos.*

CAP.

CAP. XX.

Accediturad illa, ubi post L sequitur I. Libatorium, *locus, ubi libatur; vel vas, quo fit libatio.* Libellaris, *sacculus libellos continens.* Libellarius, *libellus continens actionem in reum.* Libellaticus, *libello dato Christum abnegans, vel, eo accepto, veniam nactus non sacrificandi Diis.* Libellensis, *libellis scribendis praefectus.* Libertaticum, *vel* libertinium, *quicquid libertus patrono tenetur dare, vel ejus gratiâ agere.* Liciatorium, *pro textorum jugo.* Liga, *conspiratio plurium adversus quempiam:* ligii, *domino sic obligati, ut eum obstricti sint tueri adversus quemlibet:* ligia *fidelitas, quam vasallus jurat domino: ac primum nec Regem, vel Caesarem, fuisse exceptum: id à Barbarossa esse postea mutatum.* Ligantia, *obligatio:* ligiantia *principis cum ligiis colligatio. Item* ligatura, *pro obligatione.* Lignamen, *lignorum strues.* Linguagium, *lingua ab aliorum populorum linguis diversa.* Linguatus, *facundus.* Liquiditas, *liquor.* Lista, *margo.* Livorosum, *quod ex plagis, vel aliunde, livorem contraxit.* Lixio, *qui aquam in exercitu partitur.*

DEdi de iis, ubi L literam prima secundáve consequitur vocalis. Nunc profe ram illa, ubi eam excipit vocalis tertia.

Libatorium, in superiorum seculorum, ut vocant, vocabulariis dicitur locus esse, ubi offertur; item vas, quo fit oblatio. A *libando* igitur fuerit, hoc est, sacrificando.

Libellaris, sacculus, vel simile, è panno, aut lino, quo libelli recondererentur. Gregorius Turonensis lib. IV. Histor. cap. XLI: *Interim, ut erat acris ingenii, filiam ejus desponsare desiderans.*

Libellarius, libellus, quo perscripta in reum actio. Anastasius, in exilio S. Marcelli Papæ: *Similiter & hi, qui consequentes erant ei, stupentes, accepto libellario, seriatim cuncta, dicta à beato viro, conscribentes recesserunt.* Sed non is usus perpetuus: ut videre est è Legibus Longobardicis lib. I. tit. IX, legg. XXII, & lib. II. tit. XLV, leg. XI, nec non tit. XLIV, leg. II, item lib. III. tit. V. leg. II. Est in Chronico Casinensi lib. I. cap. XLVII: *Sive ipsi tenebant, sive libellario nomine ad censum plerisque concesserant.* Vide omnino Lindenbrogii Glossarium.

Libellatici videntur fuisse duplices: quorum alii Christum negarent; ac, libello dato, se non esse Christianos, affirmarent: alii autem Christum faterentur; pecuniâ verò redimerent, ne cogerentur Diis sacrificare;

care; quales, libello à præsidibus accepto, periculum effugiebant. Minus verò est peccatum polluere conscientiam libello, quam sacrificio: ut ex Cypriano constat lib. IV. epist. II.

Libellenses sacri scrinii memorantur l. ult. c. ubi senat. vel clar. Legas & vocem eam Constit. Neapolit. lib. I. tit. XXXVIII. leg. II. Ubi *libellenses*, qui conscriberent libellos.

Libertaticum, libertinæ conditionis obsequium, sive quicquid donare, vel præstare libertus patrono debet. Form. sollemn. XCIX: *Nec mihi, nec hæredibus meis, ullum impendas servitium, nec lustmonium, nec libertaticum, nec alium* * *obsequium, nec libertatis gratias.* Calpurnius Flaccus pro eo *libertinium* videtur dixisse: *Ego postulo tenue libernium, quod vix sufficit ejus funeri.* Sic est in editione Pythœanâ, quam Commelinus dedit. Sed omnino rescribi debet *libertinium*; prout in Glossario legum Antiquarum legit Lindenbrogius.

* *Pro* aliud. *Sic vulgo tum loquebantur.*

Liciatorium dicitur B. Hieronymo, quod *jugum* Ovidio. Gloss. Mss: *Liceatorum*, ζυγάριον. Ubi optimè Guilhelmius Noomsius, Arlanderveniæ Dominus, *liciatorium* corrigit. Videlicet à *licium* est; uti hoc dicitur, quasi *ligium*; quia utrimque eo ligantur stamina.

Liga, vinculum, fœderatio; nempe à *ligando* venit. Albertus Argentinensis, an. CIↃCCCXXXVII: *Inter principem* (Ludovicum Cæsarem) *& Francum, interpositis juramentis, & confectis literis, liga perpetua est firmata.* Sic ibidem, *ligam contrahere.* Item crebro, *liga pacis.* Idem an. CIↃCCCXLVI, hac mente dixit, *ligare fœdus cum antiquo hoste*: item, *principem, & Anglum, colligare quærentes.* Etiam *inligare*, pro *fœdus inire*, apud Gregorium Turonensem lib. IX. Hist. Franc. cap. XX: *Inter præfatos reges pura, & simplex, est in Dei nomine concordia inligata.* Statuta Regni Mediol. Rubr. de pœn. §. *Non fiant ligæ.* Vita Carolo IV. Imper. ab ipso scripta † *Super Ioannem Regem Bohemiæ, & Carolum Marchionem Moraviæ, ligam construxerunt; qui omnes dictum Ioannem, & Carolum, in una septimana, suis literis diffiderunt.* Concilium Pisanum II: *Item quod nullis Regi, Principi, aut Domino, aut communitati non subditæ, movebit guerras, aut cum eis ligam faciet sine consensu expresso.* A *liga* etiam *ligii* homines, quasi ligati, hoc est, obstricti ad standum semper à partibus domini adversus cunctos mortales. *Liga* item ejusmodi obligatio. Chronicon Cameracense lib. III. cap. I XVI: *Balduinum, cujus ligius miles erat, deseruit.* Petrus Blesensis epist. CLIII: *Quòd, in coronæ suæ dispendium, Comitem S. Ægidii in ligium hominem recepistis.* Bernardus

† *In scriptoribus rerum Bohemicarum à Marquardo Freherо editis, pag. 105.*

epist. cccxx: *Nam illâ die filii Petri Leonis omnes simul humiliaverunt se ad pedes domini Papæ, & facti sunt homines ejus ligii, jurarunt ei ligiam fidelitatem.* Antoninus Florentinus Chronic. tit. xix, cap. i. §. ii: *Ligiam sibi fidelitatem præstaret.* Similiter Historia Albig. cap. lxxx*, & lxxxiv†. Gregorius IX. apud Matth. Parisium in an. mccxxxix: *Pro quo juramento fidelitatis Apostolicæ sedi tenetur, & ipsius ligius vasallus existit.* Matthæus Parisius in vita Offæ primi: *Offano, filio suo unigenito, ligiam fecerunt fidelitatem, & homagium, in patris præsentia.* Henricus I. Brabantiæ Dux, in pactione quadam *: *Si Dux memoratum — Comitem ad suum aliquando invitaverit servitium, & Comes ei non obtemperaverit, vel fideliter, sicut homo suus ligius, non servierit,* &c. Nicetas de iis †: Λιζίους οἱ Λατῖνοι ὀνομάζουσι. Pluraque de eo Meursius in Glossario. Porrò qui ligiam fidelitatem præstabat, is primitus sic dominum defensitare se velle contra quosvis ajebat, ut nec ipsum exciperet regem. Primus enim excepit eum Fredericus Barbarossa an. mclii; uti monitum Alberto Argentinensi, & aliis. Addam & illud, vassallum, & ligium, eundem credi ab Hottomanno. Sed Vultejus censet, in ligio requiri, ut hic sit obligatus adversus omnes: non item vasallus, quandoquidem & feuda sint non ligia. Id tamen discrimen non videtur attendisse Albertus Krantzius lib. iv. rerum Normannicarum: *Guiscardus*, inquit, *se se constituens Romanæ Ecclesiæ vasallum, vel, quod ejus regionis* (Italiæ puta) *verbum est, ligium, Romano pontifici, quacunque peterentur, præsidia mittere, & quando opus videretur, cum omnibus copiis adferre præsidium, respondit.* Conf. Limnæus Observ. ad Aur. Bull. c. 15. §. 2. p. 48.

* *Pag.* 285.
† *Pag.* 314.

* *Apud Miræum in Notit. Eccles. pag.* 507.
† *Vid.* 101.

Ligantia, à ligando. Est enim obligationis genus. Petrus Blesensis epist. cii: *Detestabile quippe est in monacho, ut sub quocunque coloris habitu, honore, aut titulo potestatis, habeat feuda, servos, & ancillas, homagia, & fidelitates, atque ligantias, ut hominibus angarias, & parangarias, cæteraque onera publicæ functionis, imponat.* Matthæus Parisius in Stephano Rege: *Comites, & barones, Angliæ fecerunt ligantiam, & fidelitatem, Eustachio, filio regis Stephani.* Rogerus de Houeden Tom. ii. in vita Henrici II: *Similiter hæredes Regis Scotiæ, & baronum, & hominum suorum, homagium, & ligantiam facient hæredibus Domini Regis contra omnem hominem.* Aliter *ligiam* dixere; ut in *Liga* vidimus. A *ligia* verò etiam *ligiantiam*, colligationem principis cum ligiis suis. Guilielmus Neubrig. Histor. lib. ii. cap. xxxvii: *Regi Anglorum* (Henrico II.) *tanquam principali domino, hominum cum ligantia, id est, solenni cautione, standi*

cum

cum eo, & pro eo, contra omnes homines, Rege proprio præcipiente fecerunt. Ligantiæ verbo usus est Sigebertus in Chronico, de Rege Scotiæ loquens, Anno 1176. *Fecit*, inquit, *homagium ac ligantiam de terra sua.* Argentin. in consuetud. Britann. artic. 311. gl. 2. n. 2.

Ligatura, pro obligatione, vel ligamine. Carolus Magnus, vel potiùs Alcuinus de ritibus Ecclesiæ *: *Diaconus, quia dissimilis est episcopo in suo officio, non est necesse, ut habeat dissimilia, & ipse ligaturam habet, quia summus est ire ad comitatum.* Item Chronicon Casinense lib. II. cap. VIII: *Pro censu annuo* XIV. *ligaturas sepiarum*, XIV. *bonas sepias quibusque ligaturis habentibus.*

* Pag. 77. in prima Laxii ed. it

Lignamen, lignum, vel lignorum strues. Priori modo usus Matthæus Parisius in an. CIↃCCXXXIV: *Qui Saracenis arma, ferrum, & lignamina deferunt galejarum.* Hoc est, materiem ad fabricandum naves longas. Posteriori usurpant leges Longobardicæ lib. I. tit. XXV. leg. XXVIII: *Si quis de lignamine adunato in curte, aut in platea, ad casam faciendam, lignum furatus fuerit.*

Linguagium, lingua, sive sermo hujus, vel illius linguæ; ab Italico *linguagio*, à quo non multum abit Gallicum *langage*. In Aurea bulla, prope finem: *Ut relinquatur optioni parentum in filios, siquos habuerint; seu proximos, quos in principatibus sibi credunt verisimiliter successuros; ad loca dirigant, in quibus de hujusmodi possint linguagiis edoceri; vel in propriis domibus pædagogos instructores, & pueros consocios, in his peritos, eis adjungant; quorum conversatione pariter, & doctrinâ, in linguis ipsis valeant erudiri.* Habes & in Chronicis Aulæ Regiæ, cœnobii eo nomine in Bohemia, de Joanne Rege Bohemiæ cap. XXIII: *Variis quoque linguagiis inconsuetis nostri jam loquuntur.* Petitiones Bohemorum in synodo Basileensi propositæ † *In nostro linguagio Slavico, ex indulto Ecclesiæ, olim ab antiquo in vulgari suo exercetur, etiam in nostro regno.*

† Apud Æneam Sylvium in Historia Bohemica.

Linguatus, non refugit Tertullianus lib. de Anima: *Athenis expertus* (Apostolus Paulus) *linguatam civitatem; cùm omnes illic sapientiæ, atque facundiæ, caupones degustâsset.* Puto, non tam signare loquacem, ut video exponi; quàm disertam, eloquentem: ut ei non tam opponatur elinguis, quàm in dicendo infans. *Linguax* Gellio lib. I. c. 15. dicitur.

Liquiditas, pro liquor, nullâ nititur bonorum scriptorum auctoritate.

Lista, ora, extremitas, margo; Germanis & Belgis lyste; Anglis liste; sed & Italis *lista*. Anastasius bibliothecarius in Leone IV: *Fecit*

super altare majus vestem de fundato cum cruce in medio, & gammadiis, & in gyris listam de fundato unam. Ubi *fundatum* notat auro intertextum, vel acu pictum. Habes & *lista* in Glossis Philoxeni: ubi exponitur, ἢ ὅτι τοῖς ἀριθμοῖς καμπὴ γραμμή. Pro ἀείμοις, lubens legerim ἀροσίμοις, vel ἀρότοις. Si *lista* etiam γραμμὴ linea; ut hoc ait glossarium; ac ea jam antiquissimis temporibus obtinuit significatio: *sublesta* dicetur pictura, quæ Græcis ὑπόλιστα, hoc est, μονόγραμμα. Sed de hoc loquar in Originum libris.

Livorosum vestigium, pro livoris plenum, est apud Adamannum lib. III. de rebus Sancti Columbæ. Malim lividum, vel si sub oculis is livor sit, *sugillatum*; quod in Philoxeni glossis exponitur, ὑπωπιασθέν.

Lixiones, Isidori in glossis, aquarum *portitores*; vel verius *partitores*. Nam *portitores* potius lixæ: quæ vox ab obsoleto *lix*, pro aqua, cujus patrius casus *liquis*. Ab obliquo hoc est, *liqueo*, unde *liquesco*, & *liquidus*: à recto autem, *lixa*, *lixivius* cinis, *lixivium*, *elixus*, & *luxabundus*, de eo, qui, lixarum more, liberè vagatur; ut cognoscere est ex Festo, & Isidori glossis.

CAP. XXI.

De initium capientibus ab L sequente O, vel V. Qualia, Locatitius, *alteri locatus à domino.* Loculatus, *loculo reconditus.* Locutorium, *locus, quo se recipiunt convivæ, ut inter se colloquantur.* Lombarda, *eadem ac* bombarda *& unde* arcuibusio, *nomen, ac Belgico* **seng-roer**. Longiturnus, *longo durans tempore.* Lucernatus, *lucernam habens.* Lucernaris, *vel* lucernarii *hora, qua vesperi accenduntur lucernæ.* Ludor *fortasse is, qui in ludo diu multumque egit.* Lugubrium, *res lugubris.* Lumbare, *cingulum.* Lupax, *raptor.* Luricula, *quod lorica instar tutatur.* Luricarius, *qui loricas parat.*

EX cœptis ab L litera supersunt illa, ubi post eam consequitur quarta quinctave vocalis.

Locatitius ager, qui alteri ad colendum datur, pactâ mercede. Gloss. *Locatitius*, μισθώσιμος. Aliæ: *Locatorius*, μισθώμιος. Sed agrum ejusmodi potius dixero *conductitium*: etsi idem etiam sit *locatitius*, ratione conducentis. Sed prius nititur bonis scriptoribus. Porcius apud Donatum, vel potius Suetonium Tranquillum, in vita Terentii:

Eorum ille operâ ne domum quidem habuit conductitiam.

Locu-

Loculatus, in loculum, sive capitulum repositus. Usus S. Zeno Veronensis, sermone de Lazaro. *Loculus*, capsa cadaveris; pro quo & *locellus* dictum à Paulo Diacono; quemadmodum alibi ostendimus.

Locutorium, proloco, in quem convivæ à prandio ad confabulandum recedunt, apud Matthæum Parisium, & ei supparem Thomam Cantipratanum, Alberti M. discipulum.

Lombarda, pro *bombarda*, in superiorum temporum annalibus legi, observat Justus Lipsius in epistola, quâ Poliorcetica sua Ernesto Principi dedicavit. Græci etiam similiter dicunt λομβάρδα, vel λομπάρδα: quod Meursio in Glossario ostensum. Nec tamen à Longobardis eam esse appellationem putandum, cum Germanicorum sit inventum. Sed cum affinia essent *lombarda*, & *bombarda*; ac Lombardi forent notissimi, altera vox nova; factum, ut *lombarda*, pro *bombarda*, à multis diceretur. *Bombardam* verò esse à *bombo*, & *ardore*, alibi * dictum. Polydorus Virgilius lib. II. de Rerum Invent. cap. XI. ait, aliter vocari *arcum*, *busium*; nempe ex Italico *arquebuse*. Id signet arcum perforatum, quia *buco* Italis foramen. Nempe vox ex eo, quòd per fistulam glans transmitteretur. Arcus verò nomen retentum, quia in arcûs locum successit, atque idem quod arcus antea, ac meliùs, præstaret. Arcus ejusmodi Belgis **Zincroer**/vel potiùs **Seng-roer**; à **Roer**/fistulam signante, & **sengen**/ustulare; quod affine Græco ζωπύειν: id notat *ferveſacere*, à ζέω. Levinus Lemnius lib. III. de occultis Naturæ miraculis cap. IV. ait **Sine-roer** vocari, *quod manu capulo ejus, tanquam clavo, admotâ, excussisq; e silice scintillis, in obvios detorqueatur*. Eò autem respicit, quòd clavus Belgis **Roer**. Sed confundit diversas unius vocis significationes. Nam **Roer** sæpe quidem clavum notat, ac tum est ex **Roeder**/ quod à **roeren**/ movere; quia clavo movetur, ac dirigitur navis: sed veteri linguâ Saxonicâ **Roer** etiam arundo, canna, fistula. Eaque sola significatio hic locum habet. Fortasse autem & arundini nomen ab eodem verbo, quod est **roeren**; quando penè in perpetuo est motu.

* *Lib. 4. Orat. Inst. c. 13. sect. 7*

Longiturnus, & *longiturnitas*, reperias apud vulgatum Scripturæ interpretem, Baruch. cap. IV. 35: *In longiturnis diebus*. Et cap. III. 14: *Ubi sit longiturnitas vitæ*. Ut à *diu diuturnus*, ita à *longè* formarunt *longiturnus*, de eo quod longo durat tempore. Legas quoque in vita S. Ottonis lib. II. cap. XLIII, & lib. IV. cap. II.

Lucernatus, lucernis instructus. Sic *januam lucernatam* dixit Tertulla-

tullianus lib. VII. ad Uxorem cap. VI: *Procedit de janua laureata, & lucernata, ut de novo consistorio libidinum publicarum.*

Lucernaris, ad lucernam pertinens. *Hora lucernaris*, quâ lucernæ accenduntur. Cassianus lib. III. Institut. cap. III: *Ad extremum undecimum, in quo lucernaris hora signatur. Lucernarium*, tempus vespertinum, quo lumen in Ecclesiâ accenditur. *Horam lucernarii* appellat B. Augustinus Reg. II, de tempore edendi: *Et postquam refecerint, sive in horto, sive ubicunq; fuerint, faciant opus, usq; ad horam lucernaris.* Similiter Græci recentiores pro eo λυχνικὸν dicunt: ut Palladius in Lausiacis cap. XXXVIII, & Balsamo in Consil. VI. Can. XCI. Hujus verba sunt: Καὶ καταλήγειν μέχρι τῆ συμπληρώσεως τῦ λυχνικῦ, ἤτοι τῦ ἑσπερινῦ ἢ κυριακῆς· *& desinere, quando completur lucernarium, sive vespertinum officium Dominica.* Id notet in λυχνικὸν Meursii Glossarium.

Ludor videtur vocatus, qui diu in ludo versatus gladiatorio. Saltem hoc nomen propterea inditum Sergiolo gladiatori: ut est apud veterem Juvenalis interpretem sat. VI. ℣. CV. A *ludus*, *ludor*; ut ab *albus*, *albor*; ab *amarus*, *amaror*.

Lugubrium, pro re lugubri, & mœsta. Petrus de Vineis lib. IV. epist. III: *Sed animum redolens viri fortis, adsumas omnem causam lugubrii, doloris q; reliquias abjicias.* Ut à *ludo*, *ludibrium*; sic à *lugeo lugubrium* formavere.

Lumbar, vel *lumbare*, zona, sive quo lumbos præcingimus. Gloss. Mss: *Lombare*, περιζωμα. Utitur vetus Scripturæ interpres Jerem. cap. XIII; ejusque exemplo, præter alios, Petrus Damiani lib. II. epist. X.

Lupax, lupi instar rapax. Anastasius in exilio S. Martini: *Contemplatus S. Papa Martinus, introeuntes testificari, subridens dixit: Isti sunt testes? sic habet ordo? Erant enim primi ingredientes, nomine quidem milites; lupaces autem & bestiales sententiâ.*

Luricula, pro loricula, sive exigua lorica; & κ' μιζαφερὰν, pro omni eo, quod est quasi pro lorica. Beda in libros Regum quæst. XIII: *Tabulatis, vel muris, vel cancellis, cùm ad tutelam via ponuntur, vulgus Luricularum nomen indidit.* Sanè posterioribus seculis pro *lorica luricam* usurpâsse, etiam ex Græcis colligitur, qui λώρικον & λωρίκιον dixere: item Glossis vett. ubi *Lucarius* (leg. *Luricarius*) θωρακοποιὸς exponitur. Vide Gloss. Meursii.

Lutor, vide *lautor*.

CAP.

CAP. XXII.

De inchoatis ab M, & A vocali, sequente hasce binas, C, D, F, G, I, L.

Macaria *perperam putari genus tympani, cum, corruptis codicibus,* anacaria *legere oporteat.* Machærarius, *lanius.* Macor, *macies.* Macrena, *porticus oblonga.* Madius, *Majus.* Maforium, maſortium, mavortium, maſortis, mavortis, maſorte, mavorte, *tegumentum muliebre, ac* [illegible]*uachale, de capite in humeros dependens.* Magiſteria, *magiſtri apud Conſtantinopolitanos dignitas.* Magiſterianus, *vel* magiſtrianus, *qui eam ſuſtinet dignitatem.* Magnitas, *magnitudo* Magnalia, *magna, ac miranda.* Majoratus, *dignitas Majoris, præcipuè in regno Franciæ.* Majoriſſa, *cœnobii præfecta.* Majuma, *feſtum Kalendarum Maji.* Malandria, *morbus tuſſientis jumenti: quod inde dicitur* malandrioſum. Malefactor, *pro malè de quopiam merente.* Maliloquus, *maledicus.* Malitas, *pravitas.*

NUnc proferam barbara, à Latinis, vel Græcis, profecta, quæ à liquidarum ſecundâ initium capiunt.

Macaria putare aliquis poſſit eſſe inſtrumentum tympano non abſimile: nempe propter illud Sugerii in vita Ludovici Groſſi: *Tympanis, & macariis, & aliis ſimilibus inſtrumentis, horribiliter reſonabant.* Sed rectè ὁ μακαιρίτης Meurſius noſter perſpexit, pro *macariis*, legi *anacariis* oportere. Eorum meminit Codinus de Officiis Conſtantinopolitanis cap. v: Ἑτοιμασθέντος ὢν, ἐκαβαλλίκευσεν τοῦ βασιλέως, οἱ ἀναχαριστὰι κρούουσι τὰ ἀνάκαρα. *Parato jam, & equitante imperatore, tympaniſtæ pulſant anacara.* *Anacara* fuêre tympani genus, inferiori parte rotundum; ut puto, ab ἀνάκαρ; quod Hippocrati *in ſuperiorem partem,* ex ἀνὰ, pro ἄνω, *ſurſum,* & κάρα, *caput.* Sanè tympana iſta, ad modum ventris, erant convexa. Unde & Germanis videntur vocari Heerbauchen: hoc eſt, Dominici ventres, quia principes ejuſmodi tympanis delectantur. Et fortaſſe hinc Arabes accepere ſuum נאקיר *naquir*, quod tympaniſtam notat. Niſi potiùs Græci illud hauſere ab Arabibus: ut clariſſimus ſocer meus Franc. Junius in Notis ſuis ad Codinum conjectabat. Hinc de eo doctiſſimus Gretzerus *, Junium Arabica pulſare tympana, ut ſpeciem ſui edat Arabiſmi. Quorſum hæc tam falſa, & alia, ſubinde etiam inſulſa? Num mortuus eſſet, ſiquam negligeret occaſionem maledicendi mortuo; eique & longè doctiſſimo, & à maledicentia, omni vitâ, alieno?

* *Commentario in Codinū.*

Ma-

Macharárii quin ita à machæris vocentur, dubium non est. Videntur autem non tam milites, quàm lanii, sic dici. Rex Guilhelmus in decreto de usurariis: *Cùm autem dictum est, absq; plegiis vivum animal emeret: clamaverunt macharárii de civitatibus, quòd unaquáq; die oportet eos viva animalia emere, vendere, & occidere.*

Macor, pro macies, veteribus nescitur.

Macrena, est apud Anastasium bibliothecarium: *Macrenam Lateranensis Palatii, quæ extenditur à campo ultro imagines Apostolorum.* Idem: *Camera ipsius macrena.* Cæsar Bulengerus censet, esse porticum, vel solarium oblongum. Nempe ut sit à μακρὸς, longus.

Maculatura, improbum pro litura, vel charta, sive schediasmate lituris obsito.

Madius, pro Majus, seculi, & gentis suæ more, usurpat Adefonsus, sive Alfonsus, Hispan. R. in epist. *Inter cæteras maximè disposuimus, ut mense Madio nostræ naves, cum pueris Palatii nostri, usq; Burdelensem civitatem remigent.* Idem: *Ut sit ibidem in mense definito, mediante Madio.*

Maforium est muliebre tegumentum capitis, colli, ac humerorum. Velum putà de capite in humeros defluens. Accepta vox à Græcis junioribus; qui itidem dicunt μαφόριον: ut Palladius Lausiacis, Cantacuzenus, Achmes, Suidas, alii. Ac à plurali μαφόρια, vel per enallagen generis, Latini *mafora*, pro *maforia*, dixere: ut Hubertus in vita S. Gudilæ, cap. VI. Est verò μαφόριον corruptum ex ὠμοφόριον, q.d. superhumerale, vel humerorum gestamen, ab ὦμος, *humerus*, & φέρειν, *ferre*. Sed Latini pro *maforium* corruptiùs extulere *mafortium*, vel *mavortium*. Item *maforiis*, vel *mavortis*; & *maforte*, vel *mavorte*. Quæ res occasionem præbuit Isidoro conjectandi esse à *Mavors*, hoc est, Mars. Aliquid diceret, si tegumentum hoc foret Martiale, id est, militare. Nunc non militum est; sed mulierum, ac monachorum. De mulieribus clarè docet Nonius Marcellus: *Ricinium, quod nunc mafurtium dicitur, femineum palliolum breve.* Sanè ricinium fuisse feminarum, liquidò comprobant duo Varronis loca, quæ subjungit. Est & Isidori in Glossis: *Mafortes, operimentum capitum mulierum.* Et lib. XIX. Originum cap. XXV, cùm dixisset, stolam esse matronale operimentum, Latinoque nomine *ricinium* appellari, addit: *vulgò mavortem dicunt.* Atque id è Servio expressit in I. Æn. Clarè autem de muliebri maforte in Bedæ Martyrologio XX. Sept. *Jussit Faustum nudam* *, *& sine maforte, flagellatam, incarceratam, caput terebrari.* De monachorum verò maforibus

* *Sic more seculi loquitur, pro* Faustæ nudæ, flagellatæ, incarceratæ: *nisi placet Græcâ locutione dici,* caput terebrari, *intellecto* κτλ: *de quo egi in arte Grammaticâ.*

fortibus adstruimus illo in Glossis Arabicolatinis: *Mafortis, fascialis, id est, angustum* (leg. angustum) *pallium, quo utuntur monachi, collum pariter, atq; humeros tegens.* Ubi Meursius pro *fascialis* legit *facialis*: uti Græci dicunt φακιόλιον. Id Ludovicus de la Cerda in Adversariis sacris probat cap. XXII; improbat verò cap. CXLI; sed immeritò. De eodem maforte ita Cassianus lib. I. de Habitu Monachi cap. VII: *Post hæc angusto pallio, tam amictus humilitatem, quàm utilitatem pretii, compendiumq; sectantes, colla pariter, atq; humeros tegunt: quod mafortes tam ipsorum, quàm nostro nuncupatur eloquio.* Sed Isidorus, ut originem vocabuli inveniret, fingit idem esse *Mavortem*, ac *maritum*; *maforte*, ac *maritale*. Sic enim ille in Originum loco antè memorato: *Velatum autem* (ricinium) *dicunt mavortem, quasi Martem. Signum enim maritalis dignitatis, & potestatis in eo est. Caput enim mulieris vir est: inde & super caput mulieris est.* Quantopere de etymo fallatur, ostendunt ea, quæ diximus. Usus hac voce etiam Linus, vel alius potiùs de passione Apostoli: *Et interrogarunt eum cum irrisione, cur caput suum non operiret de maforte, quam præstiterat Paulo.* Præcesserat autem: *Plautilla, commoda mihi pannum, quo caput tegis.* Habes & in actis Proconsularibus sub Munatio Felice, apud Baronium ad annum CCCIII †: *Tunica mulebres* LXXXII, *maforlea* XXXVIII, *tunica viriles* XVI, &c. Fortunatus de vita S. Radegundis reginæ: *Maforlem novum linteum, auro, vel gemmis ornatum.*

† *Tom. 2. pag. 303. ad Mart.*

Magisteriam dixere dignitatem magistri, quæ ingens apud Constantinopolit. olim fuit. Cassiodorus lib. I. epist. XII: *Sume igitur magisteria insulas dignitatis, usurus omnibus privilegiis, quæ tuos habere constiterit decessores.* Etiam Græci similiter μαγιστεῖαν vocant: ut Theophylactus Simocatta, & alii: de quo conjunctissimum olim collegam nostrum Meursium adi. Cur enim non ad eum potiùs remittam, quàm clarissimum Ludovicum de la Cerda, vel alios, qui eum exscribunt, tacito nomine? A *magisteria, magistrianum* dixere: de quo proximè.

Magistranus legas apud Victorem Turonensem in Chronico: *Literas satis idoneas Justiniano principi per Olympianum Magistranum mittunt.* Sed rectè monet Meursius, corrigi oportere, *Magistrianum*: quomodo is μαγιστριανὸς Evagrio, Malcho, & veteri scriptori apud Suidam. Gloss. Philoxeni *: *Agens in rebus*, μαγιστριανός. Quamquam & μαγιστριανὸς pro eo legas. Vide *Magisteria*.

* *Col. 9.*

Magnitas, pro magnitudo, est apud Faustum lib. II. cap VIII. Nempe ut *parvitas* dixere Cicero, Valerius Maximus, Agellius.

Magnalia, res magnæ atque illustres. Arnulphus Lexoviensis epist. Ms. *Non tanta post modum prosperitatis ejus insignia claruerunt, quanta præcedentis adversitatis magnalia celebrantur.* Utitur quoque Henricus de Hassia in Speculo Animæ. Sed quid hos advoco, cum legas apud multò antiquiores; vicies apud veterem Scripturæ interpretem?

Magulus, pro cinædo, require libro proximo.

Majoratus, & *Senescallia Franciæ*, legas in Commentario Hugonis de Cleriis ad Ludovicum Regem. Habes eum in Notis Sirmondi ad librum v. Goffridi Abbatis Vindocinensis. Inscribitur is liber, De Majoratu & Senescalcia Franciæ, Andegavorum olim Comitibus hæreditariâ. Ratio nominis dilucet ex illis commentarioli ejus verbis: *De cætero Comes appellatur Major in Francia propter retinelam, quam facit in exercitu Regis.*

Majorissa, cœnobii præfecta. Eugenius Papa in diplomate ad Heloissam: *Septem, & dividuum* (leg. dimidium) *a Tescia Majorissa.* Ut de virili dignitate *Majorem* esse; ita *Majorissam* in femina dixere.

Majuma, festum Kalendis Majis solitum celebrari in honorem Majæ, Mercurii matris. Etiam sub Christianis Imperatoribus aliquamdiu fuit. Sanè etiam concessere primitus Arcadius & Honorius Augusti, imperii sui initio. Habes legem in Codice Theodosiano lib. xv. tit. vi. & Justinianeo lib. xi. tit. xiv: *Clementiæ nostræ placuit, ut majuma provincialibus lætitia reddatur, & verecundia castis moribus perseveret.* Sed quadriennio pòst, cùm non servaretur honestas, iidem Augusti abrogarunt. Legis verba habes memorato Codicis Theodosiani titulo: *Ludicras artes concedimus agitari, ne ex nimia harum restrictione tristitia agitetur. Illud verò, quod sibi nomen procax licentia vindicavit, majumam fadum atq; indecorum spectaculum denegamus.*

Malandria, morbus jumenti, quo tussit. Unde *malandriosus*. Utroque usus Marcellus Empiricus. Græcis recentioribus μαλὶν, quod apud Hesychium, vel μάλις, ut Apsyrto in Hippiatricis lib. i. cap. ii; item Hierocli, & Theomnesto. Videtur nomen esse ex eo, quòd jumenti vires velut malleo prosternat. Sanè *malleum* nuncupat Vegetius in Mulomedicina lib. i. cap. ii.

Malefactor ejusdem est monetæ, ac *benefactor*; de quo dicebam cap. ii. Malim igitur *maleficus*, vel *malè meritus*. Etsi proba sint *benefacta*, & *malefacta*: ut in illo Ennii apud Ciceronem *:

* Lib. 2. de Offic.

Benefacta malè locata malefacta arbitror.

Mali-

Maliloquus est apud Maximum Taurinensem homil. 1. de Jejunio Quadragesimæ. Nempe ad exemplum, quo *maledicus* dicitur.

Malitas, pro malitia. Gloss. Mf. *Malitas*, κακία. Videlicet ut *bonitas*. Ac superiùs vidimus, ut *parvitas*, sic & *magnitas* dixisse. Similiaque *dulcitas*, *longitas*. Imò nec *malitas* penitùs rejecero, si, ut apud virum summum lego, usus eo est Labeo, qui vixit sub Augusto.

CAP. XXIII.

De incipientibus ab M, sequente A, & N. Mana, *mater*. Manciparii, *venalitii*. Manclavium, *fustis, quo, qui deliquissent, caderentur: & quantopere ab eo differant* aclides. Mancossis, mancossus, mancusus, mancusa, *nummus, qui alter* marca. Mandalus, *pessulus*. Mandatarius, *qui mandata defert curiæ*. Mandatela, *mundatum*. Mandrogerontes, *senes stabulorum ministerium subeuntes*. Maneria, *vel* manerium, *habitatio in villa cum addito agri modo*. Maneries, *modus, sive via ac ratio aliquid agendi*. Manga, *machina*, Manganum, *vel* mangana, *machina bellica genus simile catapultæ. Pro quo &* manginella, mangonellum, & mangotellum. Maniaticus, *insanus, furiosus*. Mansellum, *proprius cujusquam, ubi consideat, in sacello locus*. Mansionarius, *villicus; quique gubernat possessiones alienas: tum autem, cujus est in templo lampades accendere, & exstinguere*. Mansionaticum, *impensæ in excipiendo cliente regio*. Mansionile, *habitatio*. Mansuarius, *cui datus ager colendus, addito tugurio ad inhabitandum*. Mantea, *mantelum*. Mantus, *vel* mantum, *vel* mandus, *vestis virginalis: unde* immantare. Manutus, *magnas habens manus*.

PErgam ad alia ab M inchoata: ac proximè complectar, ubi hanc literam A, & N, sive eâdem, sive diversis excipiant syllabis.

Mana legas apud Luitprandum in Legatione: *In stuporem mentis mulieres versæ, Mana, Mana, clamabant*. Græcobarbaris μάνα, mater, pro μάμμα, μ in ν converso. Vide de eo Meursii glossarium. Sed hoc, licet apud Latinum scriptorem legas; tamen potiùs Græcobarbarum est, cùm de Græcis hominibus sermo sit.

Manciparii sunt venalitii, sive venditores. Ita utitur vetus Juvenalis interpres in sat. XI. vers. CXLVII.

Manclavium sive *maniclavium*, quasi *mannalis clava*. Erat fustis,

quo cædebantur fustuario digni. Hinc Græci posterioribus seculis μαγκλάβιον fecerecut Codinus de off. Const. Nicetas in Manuël. Comn. lib. IV. atque alii; sicuti Meursio ostensum in Gloss. Sed in eo dececeptus, quòd idem putaret sonare *aclides*. Siquidem hoc teli genus erat, clavis munitum ferreis, loroque religatum, quod magnâ vi jaceretur in hostem, loroque dein retraheretur. Qua de re Servii locum emendat Salmasius ad Trebell. Pollionem †.

† Pag. 335.

Mancossis, vel *mancossius*, vide in *Mancusa*: de quo proximè.

Mancusa est idem ac *marca*, de quo dictum superioris libri cap. XX. Ut *mansuetus*, quasi *manusuetus*: sic *mancusa*, quasi *mann-cusa*. Kenulphus Rex Merciorum, epist. ad Leonem Papam, apud Wilhelmum Malmesbur. de gestis Angl. lib. I: *Quod est* CXX. *mancusas, cum literis, precans te, ut benignè suscipias, & benedictionem tuam donare digneris.* Pro *mancusa* etiam *mancusius* dixere, ut intelligatur *nummus*. Corruptiùs verò *mancossus*, vel etiam *mancossis*. Anastasius bibliothecarius in Leone IV: *Obtulit crucem de auro unam habentem in medio monacossim.* Et Adriano: *Et in auro solidos mancossos numero ducentos.* Ait de la Cerda in *, malle se hic legere *manocosim*, & *mancosum*, unico S. Sed solet ætas ea in multis S temere geminare; ut alibi ostendimus.

* In adversar. sacr. c. 95. § 14

Mandalus in variis glossariis exponitur κάδηχος, vel κάδηχις, quo *pessulus* signatur. Conjectat Martinius, ex eo esse, quòd is manu tractetur, obdatur, removeatur. Ipsum in Etymologico vide.

Mandatarius, à mandatis judicum deferendis; & à Dd. vulgò pro procuratore: Quod ut minùs Latinum taxat, inspice C. A. Mandati th. 4. Pius IV. in bulla de reformatione Tribunalium †: *Mandatarii quarumcumq; curiarum non exigant ultra bolendinum unum pro citatione; nisi sit citatio faciendain longinquis locis ab eorum curiis; quo casu exigant duos, & non ultrà.* Veteres, puto, *accensus*, vel *apparitor*, dixissent.

† Bullar. Tom. 2. pag. 63.

Mandatela, acutela, custodela, ad instar *cautela, clientela, tutela*, agnoscit Priscianus lib. IV. Vellem idoneos eorum laudasset auctores.

Mandrogerontes, μανδρογέροντες, senes viles, obeuntes ministerium in stabuli rebus. Luitprandus in Legat. * *Hautquaquam singularis, inquam, hac vestis fieri potest; cùm penes nos obolaria mulieres, & mandrogerontes, his utantur.* Μάνδρα interdum monasterium; unde ἀρχιμανδρῖται. Sed hîc potiùs stabulum, caula, septum, quo boves ac pecudes concluduntur. Sic sumi solere, cognoscimus ex Hesychio, & aliunde.

* Pag. 113.

Ma-

Maneria, vel *manerium*, habitatio cum certa agri portione. Robertus Cestrensis lib. VI. cap. XXIII, ubi de Emma Regina, S. Eduardi Confessoris, Angliæ Regis, matre, narrat, quomodo ordalio, sive purgatione ferri candentis, sese injustè accusatam comprobârit; idque S. Suiberti precibus tribuit, ad cujus sepulchrum præcedenti nocte fuerat advoluta. Subjungit deinde: *Regina vero dedit S. Suithino novem maneria, & Episcopus* (Wintonienſis, nomine Alwinus, sive Alfwinus) *alia novem maneria, præter illos novem vomeres, quos Emma pertransit.* Usurpat quoque Innocentius lib. III. epist. V: *Civitates, villas, castra, & maneria, quæ ad dotalicium prædictæ reginæ spectare noscuntur.* Quem ad locum in Lucubrationibus suis Paulus du Maii observat, non accipi hic pro parte domus, quæ habitatur ab ipso patre familias; sed pro universa ædificiorum mole. Similiter Rogerius de Houeden Annal. Tom. I, in vita Guilhelmi Senioris: *Et per easdem divisas, quibus ipse, sive ante eum Tostius, vel Siwardus, ipsum manerium tenuerunt.* Item Matthæus Parisius in an. CIↃCCLXI: *Qui prius fuerat sanctus de civitate, vel castello, vel burgo, vel dominico manerio Regis.* Est & in charta Regis Joannis an. CIↃCCXV: *Exceptis dominicis maneriis nostris.* Hisce duobus Anglicanis scriptoribus addam tertium, Thomam Walsingum in Eduardo III: *Admonitus† de tanta commonitione, relicto prandio, fugerunt ad manerium; ubi tunc filius principis casualiter morabatur.* Etiam habes apud Petrum de Vineis lib. III. epist. LXIV, & alios complures. Est etiam in cap. 50. extra de Appellat. Multis Guil. Somnerus in Glossario sub hac voce.

† Pag. 192.

Maneries locutionis est apud B. Bernardum epist. XXXIX, pro *modo loquendi.* Etiam interpres Haly retinuit: atque hic quidem ex Hispanico *manero:* uti Bernardus ex Gallico *maniere*, pro quo Itali *maniero.* Imò & Saxones, ac Belgæ **manier.** Si à Teutonibus Itali, Galli, Hispani acceperint; pertineat *maneries* ab ortu barbara. Sed originis sit Latinæ, ἀμέσως quidem, si ut à *luxu* est *luxuries*, sic à *manu* fit *maneries:* ἐμμέσως verò, si *maneries* acceptum à Teutonibus; at Teutonicum illud sit à *manu*: quomodo ad verbum sonet, quod Germanis, Belgisque, aliter dicitur **handeling**: quod itidem ab **hand**/hoc est, manus.

Magna inter ea, quæ originis barbaræ sunt, reposuimus lib. superiori cap. XII; ubi & dictum, pro eo legi quoque *mango*, & *mangonella*, & *mangotella.* Usque adeò gentes, in efferenda hac voce, variarunt. Cæterùm possint hæc omnia, & alia id genus, videri originis Latinæ, vel Græcæ, Sanè constat à Dorico μαχανὰ, esse Latinum *machina.* Ex hoc cor-

ruptè dixerint *mangana*, & mutato genere *manganum*. Quo de etymo mox in *Manganum* pluribus. A *mangana* autem καὶ συγκοπὴν fit *magna*. Signabam superiùs, qui utatur. Radevicum Frisingensem lib. secundo, sive totius de Frederico Cæsare operis, quarto, cap. LI *: *Obsides eorum machinis alligatos, ad eorum tormenta, quæ vulgo mangas vocant, & intra civitatem novem habebantur, decrevit objiciendos.* Ὁ μαχαίτης Meursius * jubet, apud Radevicum *manganas* rescribere. Sed, ut superiori libro vidimus, etiam *mandas* est apud Othonem Frisingensem. Atque ita utrobique editum à Cuspiniano in editione principe †: item ab Christiano Urstisio in scriptoribus rerum Germanicarum.

* *Edit.* I. *sed secutis, cap.* 47

* *In Glossario voce* Μάγγανον.

† *Argentorati ann.* 1515.

Manganum, machina bellica sive catapulta, qua jaciuntur pila, & saxa grandia. Eum usum ostendit his verbis Abbo lib. I. de Obsidione Lutetiæ:

Conficiunt longis æquè lignis geminatis
Mangana, quæ proprio vulgi libitu vocitantur.
Saxa quibus jaciunt ingentia, seu jaculando
Alludunt humiles scenas.

Item eo antiquior Pseudo-Hegesippus lib. IV. cap. XX. de Nerone: *Manganum sibi quoddam de ligno paravit, quo se necaret.* Usi & Græcobarbari. Hesychius: Μάγγανα, μηχανήματα. Gloss. Græcolatinum: Μάγγανον, *manganum*. Habes & apud Joannem Curopalatem, Suidam in Φασκάσιον, & Etymologum Magnum in Ἑλεπόλεις, quod ait μάγγανον πλοιόν. Sed Meursius rectè restituit πολεμικόν. Cæterùm apud Latinos, non solùm *manganum*, sed & *manganam*, legas. Crebrò sic Beka in Chronicis; ut in Conrado Episc. *Hollandini per crebros ictus manganarum propugnacula castri conquassarunt.* Et in Hereberto: *Manganas ad Urbis interitum terribiliter adaptavit.* Et in Joanne II: *Multis manganis cum diversis tormentorum generibus.* At aliter, ut dixi, Radevicus de rebus gestis Friderici I: qui *mandas* vocat. Interim idem significant: sed *mangana* propiùs ad originem accedit. Omnino enim, *mangana* ex Dorico μαχανά pro μηχανὴ factum, inserto N; ut fit in *thensaurus, quotiens*; item à ῥυγχάνη, *runcina*; à δασὺς *densus*: à κίκιννος & *cincinnus*: & in verbis à πτίσσω, *pinso*; à πήγω seu *pago, pango*; ab ἐμιχέω, obsoletum *mingo*. Apud Turocium lib. II. Chronic. Hungar. cap. XXXVI. (dubium, à *manganum*, an *mangana*) legas: *Quosdam lapidibus obruentes, alios autem in manganis ferreis vastantes occiderunt.* A *mangana*, vel *mangina*, esset *manganula*, vel *manginula*; inde *manginella*. Beka in Joanne II: *Applicuit man-*

manginellus ad quassandum turres. Sed & pro eo *mangonellum* posuere: quod usurpat Historia Albigensis cap. XXXVI, & XLI. Ac vidimus de eo quoque superiori libro in *Manga.* Item ex eo factum *mangatella:* quod ibidem dicebamus esse apud Turpinum. Locus est cap. IX: *Aptatis juxta murum petrariis mangatellis.*

Maniaticus, furiosus, insanus, pro *maniacus*, ἀπὸ τῆς μανίας. Flodoardus lib. III. Histor. Remens. cap. XIII: *Eum viderunt usque ad ostium Synhodi venientem, & inde, ut maniaticum, redeuntem.*

Manopera, & *manoperarius*, quid signent, & unde dicantur; exposui superiùs in *Carropera.*

Mansellum, sacelli locus, ubi religiosi remanerent. Est enim diminutivum à *mansum.* Hincmarus Rhem. epist. I. ad Hincmarum Laudun. *Excepta sellula manselli ipsius capella.* Habes & in Formulis solemn.*

Mansionarius & *mansuarius*, multùm distant. Nam *mansuarius* est villicus, qui colendum suscepit mansum, hoc est, certum agri modum. De hoc dicemus paullo pòst, & lib. seq. in *Mansum.* At *mansionarius* est, qui præstat mansionem, hoc est, qui missum, vel hominem regium, tecto excipit; eique ex Regio præscripto, pro dignitate, alimentum & viaticum præbet. Usus Hincmarus epist. III: *Inter quos etiam & mansionarius intererat; super cujus ministerium incumbebat (sicut & nomen ejus indicat) ut in hoc maximè sollicitudo ejus intenta esset, ut tam supradicti actores, quamque & susceptores, quo tempore ad eos ille, vel ille in loco, Rex venturus esset, propter mansionum præparationem, opportuno tempore præscire potuissent.* Lucis hæc amplius capient ex iis, quæ mox in *Mansionaticum* adferam. Veteribus Latinis, qui postea *mansionarius*, potiùs fuisset *metator*; Græcis junioribus, teste Suida, (si certissimam Meursii emendationem sequimur) ἡγεμὼν ὁδοῦ dicebatur, quia ejus esset ἡγεμονεύειν, hoc est, διευθύνειν τὰς μονὰς, *dirigere, ac procurare mansiones.* Videtur autem sic *mansionarii* voce etiam usus Regino Chronicorum lib. II. an. DCCCXCV, ubi sic scribit: *Cùm in regnum (Otto Rex) reverteretur, Folconem episcopum, & Adalongum, comitem sui mansionarii, ad Arnolphum xenia a Carolo missis, venientes in media offenderunt: super quos cum clamore impetum faciunt, Episcopus fugâ dilabitur, Adalongus mortali vulnere sauciatur.* Paullò aliter sumere videtur Dionysius Exiguus, quando Concilii Chalcedonensis canone II, ubi Græcè est ἀρχιμανδρίτης, vertit *mansionarius.* Hic enim accipi videtur pro eo, qui villas, aliasque possessiones, gubernat. Imò & *mansionarius* dicebatur is, cujus erat postremò

* *Form. 61, in edition. Lindenbrogii: item lib. 2. form. 36. in edit. Bignonian.*

ſtremò in templo permanere, oleumque lampadibus infundere, ac lampadas exſtinguere. B. Gregorius lib. I. Dialogorum cap. V: *In qua* (Eccleſia) *vir vita venerabilis, Conſtantius nomine, manſionarii functus officio deſerviebat. — Quadam verò die, dum in eàdem Eccleſia oleum deeſſet; & prædictus Dei famulus, unde lampades accenderet, omnino non haberet; omnes lampades Eccleſia implevit aquâ, atque ex more in medio papyrum poſuit: quam allato igne ſuccendit: ſicque aqua arſit in lampadibus, ac ſi oleum fuiſſet.* Etiam lib. III. Dialog. cap. XXV, idem Abundius nunc *manſionarius*, nunc *cuſtos*, appellatur. Joannes Diaconus de vita S. Gregorii lib. III. cap. LVIII: *Completis matutinalibus hymnis manſionarius candelam exſtrinxit.* Ubi & Græca tralatio μανσιωναρίου vocem retinuit. Chronicon Caſinenſe lib. II. cap. XXXIV: *Ad mandatum fratrum à manſionariis eam deferri.*

Manſionaticus, vel *manſionaticum*, dicebatur à *manſione*; quomodo vocarunt diverſoria, in quæ viatores, noctis interventu, ſe recipiebant. Sic *manſionis* vocabulo utuntur de hoſpitio & habitaculo Suetonius in Tito cap. X, Appulejus lib. IV, Lampridius in Alexandro Severo, Antoninus, vel alius, in Itinerario; ut B. Hieronymum, Sidonium Apollinarem, Gregorium Turonenſem, & alios, præteream. Nempe ſicuti à *balnea*, *balneaticum*: ſic à *manſio*, *manſionatum*, *manſionaticum*; utrumque à *manſionare*, habitationem concedere, manſionem dare; unde *bene manſionatum hoſpitaliter tractari* apud Ekkehardum cap. ult. cui præparatum egregium cænaculum, ubi liberaliter haberetur. *Manſio*, cænaculum, conclave συνοίκιον, ubi quis manet. *Manſionatici* voce notatur, quod κατ' ἐξοχὴν *expenſas ad hoſpitum ſuſceptiones* dicunt aliqui: in his Aimoinus lib. V. cap. X; nempe in excipiendis Miſſis, vel hominibus Regiis, duo concurrebant. Prius eſt tecti præſtatio, ſub quo manerent; unde *manſio* vocabatur; uti ab ea, ſicut dixi, *manſionaticum*. Alterum eſt alimentum, ac viaticum, quæ præparari erat opus; unde & præmoneri ſolent, apud quos aliquis deberet divertere Hæc cauſſa, cur iſtoc *parata* vocaretur. Ac ſic proprie *manſionaticus*, ſive *manſionaticum*, & *parata*, diſtinguuntur; crebrò autem junguntur, quia utrumque præſtabatur. Imò & eapſe de cauſſa ſæpe uno expreſſo alterum intelligitur. De *parata* videbimus pluribus lib. III, in vocabulis novâ à junioribus ſignificatione donatis. *Manſionatici* voce uſus eſt Carolus M. ad Pipinum Fil. Italiæ Regem: *Ceteri per ſingula territoria habitantes, ac diſcurrentes, manſionaticos, & paravaredos accipiunt.* Similiter apud Anſegiſum Capitularis

pitularis lib. II. cap. XVII: *In illis locis, ubi modò via, & mansionatici à genitore nostro, & à nobis per capitulare ordinati sunt.* Carolus Calvus tit. XLIII. apud Carisiacum cap. XX: *Nemo in villis nostris, vel in villis uxoris nostræ, mansionaticum accipiat.* Hincmarus Rhemensis ad Laudunenses: *Ne mansionaticos suis amicis, aut suis hominibus, à presbyteris parari faciat.* Est & Aimoini lib. V. cap. XXXI: *Indeque per Attiniacum, & consuetos mansionaticos, Compendium adiit.*

Mansionile, habitatio villici, quasi mansio ejus. Flodoardus lib. III. Histor. Rem. cap. XXVI: *Mansionile conabantur auferre.* Vita S. Rigoberti, Rhemensis Archiepiscopi, cap. II: *Morabatur quoque ipse Pipinus in pago Laudunensi, & loco, qui dicitur Gerniaca-curtis, & non illic, ut hodie, villa, sed exiguus mansionilis fuerat.* Etiam *mansus* dicebatur, unde *mansionaticus*; de quo antea vidimus: & *mansuarius*, de quo mox dicam.

Mansuarius est, cui ad incolendum datus est mansus, hoc est, certus agri modus, cui fere tugurium sic structura aliqua addita ad mansionem, sive inhabitationem: unde & *manso* nomen. Constitut. Karoli Calvi tit. XXIII, sive epistolâ Episcoporum ad Ludovicum Regem, tit. XIV: *Quatenus non sit vobis necesse — pauperes Ecclesiasticos, & fidelium vestrorum mansuarios, in carricaturis, & paravaredis, contra debitum exigendis gravare.* Ac similiter alibi in iisdem: *A mansuariis, vel iis, qui censum debent.* Vide, quæ in *Mansus* dicam lib. IV. Iidem videntur *massarii*, de quo loquar eopse libro in *Massa*.

Mantea quidem ex Gallico *manto*, vel *manteau*, seu Germanico, Belgis etiam, & Anglis usitato, **mantel**: sed hac ipsa tamen, ob similitudinem, sunt à *mantela*; pro quo & *mantelum* & *mantile* dixerunt. *Mantela* verò ex *manutela*; ut *mansuetus* ex *manuesuetus*; *masturbare*, sive potiùs *manusturbare*, quasi manum stuprare. *Mantela* igitur, cùm propriè sit manualis tela, primò conveniet linteo, quod Belgis similiter **handdweel**: ubi posterior pars vocabuli itidem esse ex *tela* videtur: nisi potiùs **dweel** ex *togilla*. Catholicon: *Togilla, parva toga. Togilla, mantile.* Sed longius abeo. *Mantea* voce pro pallio, vel simili veste, utitur Rogerus de Houeden Annal. Tom. II: *Deinde indutus est manteâ: deinde ductus est ad altare, & ibi prædictus Archiepiscopus prohibuit ei ex parte omnipotentis Dei*, &c. Item Matthæus Parisius, ubi describit coronationem Richardi I: *Quo facto duo comites calceaverunt ei calcaria; indutusque manteâ, conjuratus est ab Archiepiscopo ex parte Dei.*

† *Cap. in Immanare.*

Mantus, vel *mantus*, *mantum*, vel *mandum*, ejusdem originis, ac *mantela* videtur: ut dicam libro seq.† Vel fuerit utrumque. A μαντύας, μαρδύας, μανδύη, quod à Persis acceptum. Ac diversum quidem μανδύας à χλαμὺς; interim vicinum, quia chlamys fieret ad modũ manti; unde est quod *mantus*, & *chlamys*, confundi soleant. Isidorus lib. XIX. Orig. cap. XXIV: *Mantum Hispani vocant, quod manus tegat tantùm. Est enim breve amictum.* Ac similiter in Glossis Arabicolatinis. Videmus Isidorum originem arcessere à Latino *manûs* vocabulo; non à Persis, unde μαρδύας. Et potuere Hispani formare à Latino vocabulo. Sanè videmus & Isidorum dicere, uti eâ voce Hispanos, de quibus optimè, Hispanus ipse, potuit judicare. Imò quingentis ante seculis usus eo videtur Martialis †, itidem Hispanus:

† *Lib. 14. ep. 27. al. 29. vel 31.*

*In Pompejano tecum * spectabo theatro.*
Mantatus † populo vela negare solet.

* *Al* tectus.

† *Vulg. codd.* Nam ventus.

Sanè in codice Palatino optimæ notæ *mandatus* (ubi vulgo, *Namque notus*) reperit necessarius, ac propinquus meus, V. Cl. Janus Gruterus. Ac maximus Salmasius planè putat, *mantatus*, vel *mandatus*, legi oportere. Id est, tectus *mando*, vel *manto*. Utroque enim modo dixere, ut vidimus. Et de *mandus* firmant Isidori Glossæ; ubi est, *Mandus, vestis virginalis*: non *circularis*, ut aliqui legunt. A *manto* est *immanto*: de quo in Verbis.

Manutus, in veteri est vocabulario; *manutius*, in Isidori glossis; exponiturque, magnas manus habens.

CAP. XXIV.

De incipientibus ab M, sequente AR, AS, AT, vel AX. Margellus, *vel* margellium, *limbus vestis purpureus.* Marinarii, *qui fune vincti immerguntur mari, sed mox extrahuntur.* Marinelli *socii nautici.* Maritagium, *matrimonium.* Marritio, *dolor, ac querela de damno accepto.* Martiaticum, *stipendium militare.* Mastica, *quod ore mandimus.* Martiobarbulus, *teli genus, putà plumbata.* Martyriale, *quicquid ad martyrem pertinet.* Matricarii, & matriculatii, *quorum nomina matricula inscripta: actumque de variis matricula generibus.* Matrina, *pro noverca, vel ea, quæ in sacro aliquem baptismate suscepit.* Matronæum, *gynæceum.* Matum, *vel* madum, *pro madidum, sive humidum.* Maximitas, *magnitudo.*

EXequar nunc ab M cœpta, sequente vocali principe, ac eam excipiente R, S, T, vel X.

Mar-

Margellus è *margulus*, hoc à *margo*, vel *margus*, dixisse inferiorem Latinitatem; argumento erit, quòd inde Græci juniores pro vestis limbo sive margine dixerint μαγέλλιον; ut Balsamo ad Concilium VI. Can. XXVII, nec non Moschopulus. Aliter accipit ὁ μαγαείτης Meursius in Lexico Græcobarbaro. Sed magis placent, quæ de eo Salmasius ad Vopisci Aurelianum †, & Bonosum *. De hujusmodi margellis capiendum est istoc Sidonii lib. IV. epist. XX: *Viridantia saga limbis margis-nata purpureis.*

† Pag. 406.
* Pag. 478.

Marinarius, cui mitior pœna hæc infligitur, ut fune vinctus in mare dimittatur; sed, ne vitæ periculum adeat, post moram pusillam eodem fune extrahatur. Usurpat Rogerius de Houeden Annal. Tom. II: *Marinarii verò, si luserint tribus diebus à summo mane, in mare demergentur, more marinariorum, quotidie semel; nisi se voluerint arbitrio prædictorum redimere.*

Marinellus est diminutum ex *marinus*; ac notat classiarium, sive marinum militem, vel socium nauticum. Matthæus Parisius in brevi Joannis Regis ann. clɔɔcxiii: *Habeant naves adornatas bonis & probis marinellis, & bene armatis.* Similiter idem alibi. Ac Watsius adducit ex Rotulo patente IX. Joannis R. *Omnibus sturemannis, marinellis, & mercatoribus Angliæ.* Ubi videmus, *sturemannos*, hoc est, navium gubernatores, poni extra numerum marinellorum, id est, sociorum, qui gubernatori subsunt.

Maritagium, pro matrimonium, à *mariti*, vel *maritandi* voce, item pro dote, quæ ex uxoris Patre Marito confertur. Sæpius apud Matthæum Parisium occurrit: item in chartis Ducum Normanniæ, & regum Franciæ. Ubi inter alia †: *Si nos mori contigerit absque hærede de uxore nostra desponsata, cum feodis dedimus iisdem in maritagium feudum Hugonis.* Item in iisdem *: *Non debet Archiepiscopus tenere, nisi tantùm tria placita; scilicet de maritagio, de legato mortui, & de catallo clerici.* Similiterque Petrus de Vineis lib. III. epist. V: *In manibus ejus omnem dotem, & jus, de quibus tenebatur eis pro maritagio, — remisisse.* Habes & in Legg. Scoticis è Skenæo editis lib. II. cap. XLVIII: *Præterea potestas hæredum in matrimonio collocandorum est penes Regem, cùm ad nubilem ætatem pervenerint: adeò ut dos ad eum jure pertineat. Vulgò maritagium Regis dicunt.* Et ejusdem libri cap. LIX *Cùm aliquis terram de maritagio uxoris suæ petit.* De contractu matrimonii sumi docet Mastrill. Decis. 153. n. 1. Conf. Somneri Glossarium.

† Pag. 1056, edit. Paris. an. 1619.
* Pag. 1060.

Marritio, dubium, sitne ἀμέσως corruptum ex *murmuratio*: an veniat à Germanico, ac Belgico, morren: quod ipsum ex *murmurare* contractum possint videri. Sed de eo non contendemus, quia tam Germani, quàm Latini, possint ex sono suam quique vocem finxisse. Multa adeò sunt, ubi linguæ diversæ parùm à se invicem abeant in iis, quæ ὀνοματοποιήτως vocantur. Utcunque verò de prima est origine; *marritio* propriè est obmurmuratio, tacitaque stomachatio: ac fere sumitur, pro molestia, dolore, vel querela ex damno accepto. Ut in chartis Monasterii S. Gall: quarum in sexagesima prima, Rege Karolomanno scriptâ, legas: *Si autem, ipsares sine ulla marritione ad ipsum monasterium revertantur.* Proximoque anno, secundo regis Karoli, habes: *Et post nostrum, ipsares, pro animabus nostris, ad ipsum Monasterium sine ulla marritione revertantur.* Constitutiones Karoli Calvi tit. XVI, ad Francos, & Aquitanos, cap. XIII: *Pacifico animo donat illi commeatum. Tantum ut ipsi, & in suo regno, vel suis fidelibus, aliquod damnum, aut aliquam marritionem, non faciat.* Ludovicus de la Cerda in Adversariis cap. CLXXXV. §. CIX. censet, *marritio* idem esse, ac detrimentum, jactura. Sed videmus, in loco adlato à *damno* distingui; & ἴτυμον aliud, ut puto, indicat.

Martiaticum, pro militum stipendio, à *Marte* sic dictum; teste Prisciano ad XII. Æn. Nempe ut à *cathedra* est *cathedraticum*.

Mastica Plinio Valeriano, pro eo, quod masticatur, hoc est manducatur. Quæ masticandi vox à μασάζειν, hoc est, μασᾶσθαι, manducare. Sic interpretatur Hesychius, & Nicandri Theriacorum scholiastes. Atque inde μάσαξ, *mandibula*.

Martiobarbulus teli est genus, quod aliter *plumbata*; ut liquet ex Vegetio lib. I. cap. XVII, & Modesto de vocab. rei militaris. Leoni in Tacticis vocatur μαρτζομάβυλον: nisi, ut puto, potiùs rescribendum μαρτζοβάρβυλον: sicut est apud Mauricium Strateg. lib. II, cap. XXII. Turnebus lib. XXIV. Adversar. cap. XII. conjectabat, sic dici, quasi Martias sive Martiales, hoc est, militarium virorum barbulos, sive barbos pisces. Quod etymon mihi longè admodum peti, nec quicquam verisimile habere, videtur. Meursius in Glossario censet, posteriorem vocabuli partem esse *barbulus*; eâque voce teli genus signari comprobat ex Godefrido monacho S. Pantaleonis. Sed jam ostensum nobis, apud hunc pro *barbolis*, legendum esse *barbotis*, quod est, navigii genus. Quid si igitur telum istiusmodi dixerint *barbulum*, à

barbæ

barbæ similitudine; quemadmodum in cometis, sic laxè vocatis, etiam sunt κωμωιαι? Sanè & in telis fuit Germanis Bard; credo, quia iisdem barba Bard; & ferrum ejus teli barbam referebat. A quo etiam Hellebaert deductum: imò fortasse nec sic dicti *Longobardi* à longis barbis; sed quia bardis, hoc est, telis, vel securibus, uterentur. Ac de isto etiam antea diximus.

Martyriale, quicquid tangit eum, qui vitam profundit pro veritate religionis Christianæ. Vita S. Fulgentii cap. IX: *Ut martyrialis agonis participes effecti, illata discerent supplicia tolerare.*

Massalis quid sit, liquebit es iis, quæ afferam in Particulis, cùm agam de voce *Massalster.*

Matricarii à *matrice*, ubi nomina inscriberentur; ut à *matricula* iidem *matriculatii*. De posteriori proximè agam. Priori usus Julianus Antecessor Constitut. XXIII: *Interesse praetores oportet, vicenos secum habere milites, & tricenos matricarios.* Ac similiter Græcè ματρικάριοι Novell. XIX. At Cedreno ματρικάριοι, qui ut itatiùs ξυλουργοί, *materiarios* dixeris potiùs, quam *lignarios*: si observare visum discrimen inter *materiem*, quæ ἐργάσιμος †, & *lignum*, quod καύσιμον *. Quod discrimen non uno in Digestorum loco reperias. Si tamen *fabros lignarios* nuncupes, abunde ambiguitati vocabuli occurritur.

† *Apta ad aliquid inde efficiendum.*

* *Vstile.*

Matriculatii vocabantur, quorum nomina matriculæ inscripta. *Matricula* verò est nominum indiculus, sive catalogus, vel regestum, pro quo vulgò *registrum* dicunt. Legas in vita S. Leodegarii, Episcopi Augustodunensis *, & alibi crebrò. Estque diminutivum à *matrix*; quo ipso sic χὴ μετὰ φορὰν usi videntur. Gloss. Philoxeni: *Matrix*, σημεῖον ὀνομάτων. Porrò *matricula* vox ad varia catalogorum genera extenditur. In Academiis *matriculam* appellant codicem, in quem referuntur nomina omnium Academicâ fruentium libertate. Cui cùm inscribuntur, studiorum gratiâ, in Academiam missi, dicuntur *immatriculari*. Est quoque matricula eorum, qui aliquid penderent Cæsari, aut qui militiæ nomen dedissent. Quod ex veteribus Jurisconsultis liquet. Unde in Glossis Basilic. Ματρίκιον, ἡ ἀναγραφὴ τῶν στρατιωτῶν. *Matricula, descriptio, sive index militum.* Vide de militaribus hisce matriculis Vegetium lib. I. cap. XXVI, & lib. II. cap. VI. Imò & Ecclesiæ matriculæ variabant. Erant matriculæ baptizatorum. Idem fidelium, sive qui Dominicâ communione digni haberentur. Unde delebantur, quibus imposita esset pœnitentia publica. Erat quoque matricula egenorum,

* *Tom. I Script. Francica Hist. pag. 601. edit. And. Chesnei.*

qui sumtibus alerentur Ecclesiæ. Item quæstorum, annotantium, qui quid Ecclesiæ quotannis penderent. In tam diverso matricularum usu attendere oportet, de quo genere loquantur scriptores. Ac par ratio, cùm à tam variis significationibus *matricularii* dicuntur. Quâ voce utuntur Gregorius Turonensis lib. VII. Histor. Franc. cap. XXXIII; Aimoinus lib. IV. cap. XXXIII, Hincmarus epist. VII. cap. XXXV. Flodoardus lib. I. Histor. Rhem. cap XX. & alibi apud eundem non semel, Baldericus Chronici Cameracensis lib. I. cap. XXXIII, Adamus Bremensis Histor. Eccles. cap. V. Incertus in vita S. Rigoberti, Rhemensis Archiepiscopi, cap. I †. Legas & in Formulis sollennibus, à Lindenbrogio editis; uti eâ, quæ numero CXXXVIII; & illis, quas Marculfo subtexuit Bignonius, cap. XI. formularum secundùm legem Romanam. De iis, qui baptizatorum nomina annotarent, sic scribit Sebastianus Rouillard Partheniæ Carnotensis part. II, ubi Officiarios ejus Ecclesiæ describit: *Sequuntur duodecim ministri dicti MARGUILLIERS, Latinè matricularii, à matricula, seu registro, in quo olim scribebant nomina eorum, qui ad baptismum deferebantur in Ecclesiis cathedralibus.* Quod verò dixi, etiam matriculas, & matriculatos, eorum fuisse, qui Ecclesiæ eleemosynis viverent; liquidò comprobatur isto Gregorii Turonensis Miraculorum S. Martini lib. II. cap. XXII: *Cùm matriculam, quæ ibidem congregata est, pasceret.* Ubi *matricula*, pro egenis, matriculæ inscriptis. Flodoardus Historiæ Rhemensis lib. I. cap. IX: *Sanctimonialibus, & viduis in matricula positis, solidos tres.* Item ejusce libri cap. XVIII. in Testamento Remigii: *Pauperibus duodecim in matricula positis.* Hinc *matriculatii*, egeni; non quivis, sed matriculæ inscripti. Gregorius Turonensis lib. VII. cap. XXIX: *Nonnulli etiam matriculariorum, & reliquorum pauperum, pro scelere commisso, tectum cellulæ conantur evertere.* Hincmarus in vita Rhemigii, & ex eo Flodoardus lib. I. cap. XX: *Hæc omnia vehiculo, quod vulgò benna dicitur, imposuit, & junctis bobus ad basilicam S. Remigii, candelam manu ferens, properavit; quò perveniens, cibariis, quæ detulit, pavit matriculatos.* Nec alios puto intelligi apud Flodordum lib. III. cap. XXVI: *Dictum est mihi, quòd matriculatos, a ministro meo constitutos, de illa matricula ejecisti.* Item apud Albonem, monachum Floriacensem, de passione Eadmundi, Anglorum Regis: *Interea quidam matriculariorum, qui intra basilicam jacebat, somno excitus.* Hinc Isidorus in Glossis: *Matriculatius, pauper, inops.* Nempe *matriculatius*, nunc vocatur, qui matri-

† *Apud Bollandum in vitis SS. 4. Ian.*

triculæ inscriberet, nunc qui inscriptus foret; ut à Flodoardo, & Isidoro, sumi vidimus. Quod verò superiùs dixi de matricula fidelium, cognoscimus ex Collectione Benedicti Levitæ lib. VII. cap. CLXVII adversus clericos contumaces: *Si Ecclesiam frequentare, vel officium suum implere, neglexerint; peregrina eis communio tribuatur; ita ut cùm eos pœnitentia correxerit, rescripti in matricula, gradum suum dignitatemq; recipiant.* Sunt verò ea ex cap. XIII. Concilii Agathensis. Etiam Ecclesiæ matricularios signat Hincmarus, Remorum Archiepiscopus, diplomate quodam †: *Quapropter Dominus Rex de eadem Abbatia quasdam res, villas, prædia, mancipia, imperiali præcepto suo confirmavit. Has villas cum mancipiis, & omnibus ad se pertinentibus, in usus luminariorum, matriculariorum, deputavit*, &c.

† *Ap. Miræum in diplom. Belg. pag. 23.*

Matrina, pro *noverca*, in Legibus est Longob. lib. II. Tit. VIII. L. I, & lib. III. Tit. XIV. L. XII. At pro ea, quæ de sacro suscepit fonte, legas in Capit. Karolinis lib. V. Tit. VII, Aimoino Histor. lib. V. cap. LVII, Walafr. Strabone cap. XVI, & sæpe apud alios, qui de ritibus Ecclesiæ scripsere. Vide *Patrinus*. Utramque significationem agnoscit & vetus Vocabularium: *Matrina, quæ aliquem de sacro fonte levat, vel in Ecclesiam introducit: item matrina, noverca.* Nempe noverca civiliter est pro matre; susceptrix, spiritualiter.

Matronæum, locus matronis destinatus. Anastasius in Symmacho: *Cameram fecit, & matronæum, super confessionem imaginem argenteam cum Salvatore, & duodecim Apostolos posuit, qui pensent. libr. CXX.*

Maturitas, dici aurora. Ekkehard. jun. cap. 3: *Quâdam nocte in Ecclesiâ proveniens in maturitate.* Iterum: *Ipse prævenirei in maturitate.* Goldast. in Notis p. 179.

Matum, vel *madum*, videri possint juniores contraxisse ex *madidum*. Isidorus in Glossis: *Matum est humectum, emollitum, infectum.* In Missis etiam Ciceronis codd. est lib. XVI ad Att. epist. XIII: *Longulum sanè iter, & via mata.* In vulgatis est *inepta*. Sed longiùs hoc abit à Missis. Aliqui igitur corrigunt *madida*, alii *molesta*, alii *mala*, Lambinus *madidata*. In Missis Palatinis, & quibusdam aliis, est *amata*. Unde aliqui *humata*: Bosius ἀμάρα, quo, ut Pollux, & Hesychius, testantur, significatur sulcus, sive incile, quo aqua in hortos derivatur. Quomodo sententia fuerit, sic aquam stagnâsse, ut via sit instar ἀμάρας. Tantùm verò abest, ut Ciceronem scripsisse *mata* credam, ut potiùs Isidorum putem corruptum, atque apud eum *mandidatum* legi oportere.

Ma-

Maximitas, magnitudo maxima. Arnobius lib. VI: *In vastis porrigere se longius, atq; in maximitate producere.* Simile est ac à *proximus*, *proximitas*.

CAP. XXV.

De iis, ubi liquidarum secundam secunda excipit vocalis. Medallia, *pro numismatis, vetustatis gratiâ adservatis.* Megadomesticus, *fungens magni domestici dignitate.* Melo, *pro* meles; *& unde sit, quod* melotæ *non ovilla modo, sed caprina etiam pelles dicantur.* Melodima, *canticum.* Menantes, *qui famosos spargunt libellos.* Mensale, *mensa.* Mensuratum, *quod quis dimensus.* Mensurinus, *mensruus.* Mercada, *vel* mercata, *mercatus.* Merceria, *mercimonium.* Merchatus, *mercatus.* Merciamentum, *vel* amerciamentum, *levior multa pecuniaria, qua* & misericordia. Merciatoria *navis, quæ mercantium defert merces.* Meretricatio, *scortatio.* Mergula, *mergus.* Mersor, *urinator.* Mesopicatum, *mediâ sui parte oblitum pice.* Messivus, *messorius.* Mesuagium, & messuagium, *domicilium, habitatio.* Metacismus, *crebra steratio literæ M. eodem in versu, vel periodo.* Metseptimus, *pro septimus ipse.*

HIs consequens est, ut loquar de cœptis ab M, sequente alterâ vocali.

Medallia vulgò nomismata vetera, quæ non amplius in usu, sed solùm antiquitatis caussâ asservantur, ex Latino *metalla*, quia ex auro, argento, ære. De qualibus Pomponius J. C.† *Nomismatum aureorum, vel argenteorum veterum, quibus progenimus uti solent, usus-fructus legari potest.*

† *Lib. 28. de Usufructu.*

Magedomesticus, vox hybrida, quasi magnum præsidem dicas: ut explicabitur cum de *domesticis* dicam vocabulo in iis, quæ usurparunt significatione veteribus ignotâ.

Melo Isidoro †, qui Varroni de R.R. * *meles*, vel *melis*; etiam Martiali lib. x. epigr. XXXVII:

†*Lib. 12. Orig extremo cap. 2.*

Venator capta male superbus adest.

* *Lib. 3. de R. R. cap. 12. uti & Plinio lib. 8. cap. 38.*

Sic legi oportere, ex codice Mso observavit Salmasius †. Vulgò legitur *marte.* In veteribus libris est *male*, pro *male.* Flavius Caper de verbis Dubiis: *Meles, bestia quædam, non melones.* Unde videmus, non Isidori demum, sed jam Capri ætate, *melo* dictum, pro *meles*; licet per-

† *Ad Solinum pag. 1009.*

peram,

peram, unde à Capro improbatur. Sunt qui exteriorem monachi tunicam pelliceam à *melone melotam* esse vocatam arbitrentur: sed falluntur, cùm non è melonis pelle fuerit, sed ovilla; ut quod sit à μηλωτὴ: quod legas in divina ad Hebræos epistolâ cap. XI. 37. περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν. Quod vetus interpres reddidit: *Circumierunt in melotis, in pellibus caprinis.* Videmus hic opponi μηλωτὰς, & αἰγεῖα δέρματα. Sed sæpe *melotæ* etiam de caprinis pellibus legas. Quid mirum? quando & μῆλον, longè quidem crebriùs de ovibus; quandóque interim de capris, usurpatur: ut videmus apud Homerum Odyss. Ξ. Hæc ut manifestiora sint, adferam aliqua loca, ubi nunc generatim sumatur pro pellicea tunica; nunc particulatim vel pro ovilla, vel caprina. B. Hieronymus Eliæ pallium *meloten* appellat epist. XXVIII ad Lucinium: in quo secutus LXX interpretes lib. III Reg. XIX. 19, & IV. Reg. II. 8. Ejusdem Hieronymi est epist. LXV: *Tanta erat deformitas in melotis.* Similiter regula Pachomii, in vita ejus: *Habeant singuli meloten, id est, pellem caprinam confectam albam; sine qua neque comedant, neque dormiant.* Est & Cassiani lib. I. de Institutis Renunciantium cap. VIII: *Ultimus est habitus eorum pellis caprina, quæ melotes, vel pera, appellatur.* Ubi *pera* dicitur more seculi, pro *penula*. Usurpat quoque S. Faustus Casinensis monachus; (de cujus ætate diximus in Historicorum Latinorum historia) in vita S. Mauri cap. II. §. XII: *Ergo, cùm ex aqua traherer, super caput meum Abbatis melotem videbam, atque ipsum me ex aquis reducere* * *considerabam.* Quæ etiam legas apud Gregorium lib. II dial. cap. VII. Usus & Ivo epist. XCXII: *Verùm cùm quidam, ex hac professione, in melotis suis vicos, castella, civitates, gyrando perlustrent; humilitate vestium, vilitate ciborum, merita sua populis ostentant.*

* *Al.* educere

Melodima, pro cantico, vel modulatione. Glaber Radulphus in vita S. Guilielmi, abbatis Divionensis * cap. XIII: *Psalmorum nihilominus concentum dulcissimo ultra omnes distinguens decoravit melodimate.* A μελῳδεῖν, unde μελῳδητὸς, & alia, foret μελῴδημα, pro quo, juxta corruptam pronunciationem, dixere *melodima*: ut ex ἐλέησον fecere *eleison*, & corruptiùs τρισυλλάβως *eleîson*.

* *In Vitis à Bollando editis ad* 1. *Ianuar.*

Menantes, qui libellis famosis alienam proscindunt ac lacerant famam. Inscriptio Bullæ Papæ * Gregorii XIII: *Contra famigeratores nuncupatos menantes, eorumque scripta recipientes, & famosos libellos scribentes, & mittentes.* Puto, corruptum esse ex Latino *minantes*. Nam famosis libellis minæ solent intentari.

* *Bull. tom.* 2. *pag.* 274.

Menſale, pro *menſa*. Beka lib. Chronicorum in vita Willebordi: *Menſale diverſis cibariis impletum invenit.*

Menſuratus, pro *menſus*, vel *dimenſus*. Turpinus de vita Karoli M. cap. XVII: *Naſus unius palmi menſurati.*

Menſurinus, pro *menſtruus*. Gloſſæ: *Menſurinum*, μλωῖ@. Ubi legendum μλωαῖ@. Quid ſi *menſurnus* potiùs dixerint, ut *diurnus*, *nocturnus*?

Mercada, pro *mercatus*, à Germanico **merket**, vel **merkt**: quod ipſum κατ' ἀφαίρεσιν, è *mercatus*, hoc eſt, forum. Incertus veterum Formularum ſcriptor in editione Bignonianâ, formula XLV †: *In quoſcunque portus civitatis, ſeu mercada, nullo contradicente, ſuus venditor, vel commercius, poteſtatem habeat vendendi.* Item in editione Lindenbrogiana cum Legg. antiquis, formula XII *: *In quibuſcunque portubus civitatis, ſeu mercada, ----nullo contradicente poteſtatem habeat vendendi.* At form. CLXI * habes pro eo *in mercado*. Pro eo & in recto *mercatum* per T legas in Legg. Longob. lib. II Tit. XXVIII. §. II: *Caballum in mercato comparare.* Et lib. III Tit. XVIII: *Vi mercatum nullo loco habeatur, niſi ubi antiquitus fuerit, & legitimè debet eſſe.* Guilielmus epiſc. Pariſ. in Addit. *Prohibetur ſacerdotibus, ne mercata frequentent.* Agobardus De Inſol. Jud. *Ne ſabbatiſmus eorum impediretur, mercata, quæ in ſabbatis ſolebant fieri, transmutari præceperint.* Similiter Philippus IV. Gall. R. in Edicto de Offic.* Pro *mercatus* etiam *merchatus* dixere: de quo mox loquar.

† Pag. 271. edit. Pariſ. an. 1613.

* Edit. Francofurt. anno. 1613.

* Pagin. 1289.

* Pagin. 170.

Merceria, merx, mercimonium; uti Galli dicunt *merceries*. Childebertus II. Rex Franc. in fundat. Monaſt. S. Dionyſii *: *Villam noſtram cum omni mercato, & quidquid fiſcus noſter tam de garantia, quam de merceria, ibidem tenuit.*

* Apud Miræum in Donationibus Belg. pag. 17.

Merchatus, pro mercatus ſive nundinæ: quomodo *merchatum ſtatuere, concedere, viſitare*, ac ſimilia, habes in literis Ottonis Imper. II, apud Baldericum in Chronico Cameracenſi lib. I. cap. CXII. Quomodo & *mercat* pro *mercatu* dixerint, paullò ante vidimus.

Merciamentum, vel *amerciamentum*, eſt levior mulcta pecuniaria, quæ per miſericordiam imponitur: unde & Latinè *miſericordiam* vocant. Gallicè dicitur *mercy*, à quo *merciaments*, & *amerciamenti* nomina: ſed Gallicum illud ſine dubio à *mercedis* vocabulo. Matthæus Pariſius in Additamentis*: *Tam iſti, quàm illi, compelluntur ſolvere merciamenta, per poſſeſſiones laicales, ſi quas habent.* Item *: *Amerciamenta, quæ Epiſcopi, & Religioſi terra, per chartas regias debent habere.*

* Pag. 201.

* Pag. 203.

Mercatoria navis, pro ea, quæ portandis mercibus, inſervit mercatori

catoribus. Rogerus de Houeden Tom. I. in vita Guilhelmi Senioris.

Meretricatio, scortatio, meretricia vita. Petrus Chrysologus serm. XIX : *Reperit in ea totius meretricationis illuviem.* Nec tamen multùm averser, quando *meretricari* ipsius est Columellæ.

Mergula, mergus. Althelmus libro de Virginitate cap. V : *Non enim furva voracis mergulæ factura confunditur, & atra corporis creatura contemnitur ; licet versicolor pavonis gloria teretis circulorum rotunditate præcellat.*

Mersor pro urinatore. Matthæus Parisius in an. CIↃCXCI : *Navis adversatrix, ventorum destituta solatio, immobilis permanebat. Tandem à quibusdam Regis Richardi mersoribus, ipsam subtus aquam invadentibus, locis quàm plurimis terebratur.*

Merulentus non dixero, etsi Fulgentius Planciades, libello de verbis antiquis, ex Raberii Satyra citet:

Abstemium merulenta fugit Metenia nomen.

Nam quis præterea usurpat? Imò fortasse nec usus eo Rabirius. Sæpè enim Fulgentius ille advocavit auctores, qui non exstarent. Et quàm putidus sit Grammaticus, ostendit, quòd in adlato verbo *Abstemium* exponat *observans:* quo quid ineptius?

Mesopicatum, posteriorum seculorum vox, ex Græco μίσος, & Latino *picatum* ; ut signet, quod in medio, vel mediâ sui parte, est oblitum pice. Glossæ Isidori : *Mesopicatum, medium piccatum.* Nisi rectius, *in medio piccatum.*

Messivus; pro *mossorius:* ut mesloria corbis, aut falx. Fulbertus epist. XXXIX : *Quos, ubi redierunt, commonui, ut sese ad audientiam præsentarent contra Domnum Tedfridum: ipsi verò responderunt, se, messivo tempore occupatos, lites ad præsens agitare non posse.* Pro quo malim multò, *messis tempore.* Similiter idem epist. XVIII dixerat, *messivas ferias.*

Mesnagium, domus, villæ, horti, stabula, columbaria, ac similia : quæ à domino elocantur alii. Dixere, ut suspicor, *mesnagium*, & *messnagium*, quasi *mansiagium*, hoc est, mansum ubi agerent. *Mansum* quid sit, alibi dicimus. Fuerit igitur idem ac *maneria*; quod itidem à *manendo*, ut antea monitum. Charta libertatum regis Joannis apud Matthæum Parisium : *Et maneat in capitali mesnagio mariti sui per quadraginta dies post obitum mariti, intra quos adsignetur ei dos sua.* Matthæus Parisius in Henrico III *, in anno CIↃCCLIX: *Prior, & Conventus, in bonis suis, & juribus, angustiantur: quia redditus, quos à messnagiis fratribus collatis receperant, sibi nunc perenni.* Ubi è *messnagiis* valet, è domibus alteri locatis.

* Pag. 986. edit. Londin.

Metacismus vulgò dicitur, quando litera M nimis condensatur. Sed dicendum *mytacismus*, vel *motacismus*; quia litera Mũ aliter dicta *μῶ*, teste Eustathio. *Metacismus* etiam legas apud Gregorium M. in Prologo Moralium. Plura de hoc vitio dixi lib. I. Artis Grammaticæ cap. XXXII, & lib. IV Institut. Orat. cap. II.

Met septimus, pro *septimusmet*; quomodo dicimus *ipsemet*. Usum Speculum Saxonicum lib. I. artic. VIII. §. II, ac pag. CXXXVII, & XLVI. Similiter *mettertius*, quasi *tertiusmet*, hoc est, etiam tertius. Speculum Saxonicum lib. I. artic. XV. §. I, & pag. CXXXV, & CXLVI.

CAP. XXVI.

De cœptis ab M, tertiâ vocali sequente. Michalatus, *nummus, in quo effigies angeli Michaëlis.* Militones, *milites.* Milleforme, *quod millenûm est generum, seu formarum.* Millerensis, *pars duodecima solidi aurei, vel paullo minus.* Ministerialis, *minister, vel ministratrix.* Miraculosus, *portentosus.* Mirificentia, *admiratio.* Missarium, *quod mittitur victori scenico.* Missaticum, *tractus omnis subditus eò à superiori potestate misso: item ipsa missio sive legatio.* Missorium, *quod à principe alius dono mittitur.* Mititas, *lenitas, vel lenitudo.* Mitratus, *sacerdotalis ornatus infulâ.* Mitrella, *mitella.*

PRoximum nunc, ut proferam illa, ubi post M consequitur vocalis tertia.

Michalatus, nummi genus, credo quia casus in eo angelus Michaël, Chronicon Casinense lib. III cap. LVII: *Centum michalatos pro pictura capituli.* Petrus diaconus lib. IV. cap. XVII: *Octo michalatorum libras.* Vulgo ab angeli effigie, vocantur *Angelotti.*

Milito, miles. Aldhelmus de Virgin. cap. VII: *Quot tyrannici militonum commanipulares humanæ naturæ nocituri subsequantur.*

Milleformia monstra, apud S. Gallum Confessorem legas.

Milliarensis, nummus argenteus, λεπτὸν ἀργύριον, millesima pars aureæ libræ: Græcis itidem *μιλλιαρήσιον*. Scaligerum adi libro de re Numaria; quæque Petavius ad Epiphanii librum de Mensuris ac Ponderibus annotavit.

Ministerialis junioribus, qui Ciceroni, & Suetonio, *minister* vel in muliebri genere *ministratrix*. Veteres pro eo *anculus*, & *ancula*; unde ἀνακορισικὸν *ancilla*. *Anculus* autem ab ἄγγελος, quod est nuncius; uti hodie-

hodieque *ancilla*, dienſt-bode. Quaſi dicas *miniſteriales nuncia*. Iſidorus in Gloſſis : *Anculus, miniſterialis domus Regiæ. Miniſterialis* eſt frequens in Legg. Burgundicis, & Longobardicis. Uſus & Carolus M. in diplomate : *Militares, vel alio nomine miniſteriales.* Vaſallos ſignat. Hincmarus in vita S. Remigii, & inde Flodoardus lib. 1 Hiſt. Rem. cap. xx : *Noſtrâ ætate colonus quidam villæ Remenſis Epiſcopii, quæ Plumbea Fontana dicitur, manebat juxta fiſcum Regium, qui Roſetus vocatur; & nec peculium, nec meſſem, vel pratum, propter fiſcalinorum infeſtationem, quietè habere valebat; unde ſæpe juſtitiam apud Regios miniſteriales petiit, quam obtinere non potuit.* Utitur quoque idem Hincmarus epiſt. III, quæ eſt ad epiſcopos Franciæ, cap. XXXII*. Itidem pro *miniſtrantibus* uſurpat Petrus de Vineis lib. III epiſt. V : *Metu inſuper incuſſo miniſterialibus ſuis, quòd nullus evaderet, niſi, quicquid petierat, compleretur; ut ſibi, & aliis ſuis intimis, perſecutor, & tyrannus omnibus, in communi operum judicio, cenſeretur.* Pro *miniſtra* uſus Joan. Beka in vita Andreæ Epiſcopi XXV : *Miniſteriales verò jam dictæ juvenculæ, Florentii probitatem intuentes, decreverunt omnes eidem homagium exhibere, ac ipſam puellam ſuo matrimonio copulare.* Alios etiam nobis indictos abit Lindenbrogici Gloſſarium : uti Aimoinum, Steronem, Chronicon Laurishamenſe, Speculum Saxonicum, & alios. Nec de hominibus ſolùm dicitur ; ſed etiam rebus. Sic *miniſterialis calix* vocatus, quo in ſacro Euchariſtiæ ſacramento utebatur S. Remigius : cui inſcripti erant verſiculi iſti :

Hauriat hinc populus vitam de ſanguine ſacro
Injecto, æternus quem fudit vulnere Chriſtus.
Remigius reddit Domino ſua vota ſacerdos.

* Pag. 37. edit. Mogunt. ann. 1602.

Abbas Joachim prolegom. in Apocalypſim : *Denique & Rebecca, mater Iacob, cui in typo ſanctæ hujus Eccleſiæ miniſterialia munuſcula data ſunt, & utique à ſervo Habræ**. Vid. Goldaſtus Not. in Burchard. c. 8. p. 217. Wendelinus Gloſſar. Salico Voc. Aduat. p. 169.

* Abræ ſeu Abrahæ.

Miraculoſus vetuſtis ignotum : qui maluere mirabilis, admiratione dignus, portentoſus.

Mirificentia, pro admiratione, vel maximè admirando. Nempe quâ formâ *magnificentiam* dicimus. Petrus Chryſologus ſerm. LXIII : *Reſurrectionis tantùm contemplemur effectum; quia hoc ſignum videmus eſſe ſignorum, virtutum cernimus eſſe virtutem, mirabilium eſſe mirificentiam pervidemus.*

Missarium, quod præmii loco mittitur poëtæ, qui præconis voce victor pronunciatus in scena. Est igitur à mittendo, eâ formâ, quâ *emissarium* dicimus. Juvenalis sat. VIII ℣. CCXXVII :

Majorum effigies habeant insignia vocis.

Ubi interpres vetus, *voci missaria*. Τὸ κήρυκτρον intelligi, manu suâ adscripserat Josephus Scaliger. Sententia poëtæ est : Alii ante majorum effigies collocent hostium spolia : tu, Nero, ante eas colloca coronam ex apio, ac similia ornamenta, quæ missa tibi, cum vicisses citharæ cantu. Sed quid si is scholiastes non *missaria* scripserit, verùm *missoria* ? de quo mox dicam.

Missaticum, regio tractusque, cui præerat missus à principe : eratque is tractus, nunc plurimum, nunc pauciorum pagorum. Constit. Caroli Calvi tit. XII apud Silvacum cap. XII : *Ut unusquisque missus in suo missatico provisionem habeat ; ut si aliquis de nostris fidelibus per missaticum suum transierit, aut ibi consistens, aut commanens, rapinas fecerit.* Similiter cap. seq. *Ut missi in illorum missaticis curam habeant, ne homines nostri ---vicinos majores, vel minores, depradentur.* *Missatici* verò, quos misisset Princeps. Ut in lemmate, tit. eoddm : *Pagi per missaticos, qualiter fuerunt tunc ordinati.* Vide sis Sirmondum ad Caroli Calvi Constit. †. Imò & *missaticus*, ipsa legatio, sive mandata missi. Ut apud Bonifacium Martyrem epist. CXV : *Postea verò contigit, ut Dominus Imperator patruelem meum Richolf miserit in missaticum, super Elbam, cum his inferiùs scriptis.* Item in Constitutionibus Karoli Calvi tit. XVIII, in lemmate, *Istum missaticum transmisit domnus rex gloriosus Karolus per Adalardum Abbatem.* Ubi itidem adi Sirmondum.

† Notarum pag. 28, sive ad pag. 112.

Missorium ex eo vocatum, quia dono mitti soleat à principibus, & summatibus viris : reponebatur verò in thesauris : quippe metallo, & arte preciosum. Gregorius Turonensis Hist. Franc. lib. VII. cap. IV : *Reliquos verò thesauros, qui apud villam Calem remanserant, in quibus erat missorium illud aureum, quod nuper fecerat, thesaurarii levaverunt.* Fredegarii, Aimoini, & Flodoardi loca similia adducerem, nisi ea jam in Glossario suo apposuisset Clarissimus Meursius : ubi etiam docet, Græcos pro eo corruptè dixisse μισσάειον, vel μισσώειον. Pro istis verò apponam alia ex scriptoribus aliis. Regino abbas Chronicorum lib. I : *Missorium aureum* (ita legendum, pro *aurum*) *regi promittit, pensans auri pondera L.* Et mox : *Missorium Gothis contradicentibus non transmisit.* Ubi ἔτυμον respicit, quod est à *mittendo*. Cùm verò *missorium* naturâ

naturâ sit adjectivum, intelligitur *vas*: quod expressit Fortunatus, Pictavorum episcopus, de vita S. Germani cap. XIV: *Incidens aurata missoria, ac argentea vasa comminuens.* Porrò & argentea fuisse missoria, clarè indicant hæc verba in fine Testamenti S. Remigii: *Vt basilicæ dominorum martyrum, Timothei, & Apollinaris, missorium argenteum VI librarum ibi deputem; ut ex eo sedes futuræ meorum ossium componatur.*

Mititas, pro virtute animi, à qua mites dicimur, usurpat Nicolaus Lyra in Glossa ad Genes. XV. ubi ait, à Christo nobis proponi *mititatem columbæ.* Et seculo superiori, quod mirum, nec refugit vir eruditus Godefridus Tilmannus in tralatione Antiochi, homil. CVI. ubi Græcè ἠπιότης. Maluissem pro eo *lenitas*, vel *lenitudo*: quæ ipsius sunt Ciceronis. Nam ἤπιος quidem *mitis, lenis.* Sed à *lenis, lenitas*, ac *lenitudo*, dicitur; non item à *mitas, mititas.* Vide, quæ attuli, Oratoriarum Institut. lib. II cap. III. sect. I.

Mitratus, à mitra; qua voce etiam Christiani sunt usi pro infula sacerdotali. Thom. Walsingamus Histor. Angl. in Richardo II *: *Episcopi quoque, & Abbates mitrati, non obstante, quod Abbates tenerentur solvere, pro singulis capitibus monachorum suorum*, XL *denar.* &c. Intelligo autem, cùm alibi, tum in Italia, ac Polonia, hujuscemodi abbates potiùs dici infulatos: quorum & major sit dignitas, cùm, ut cætera mittam, episcopali habitu missam dicant. * Pag. 221.

Mitrella, ut Græcis μιτράριον, est ἐπισκοπικὸν à *mitra.* Reperias apud Optatum Milevitanum lib. VI, semel, iterumque. Malim autem *mitella*; ut legitur apud B. Hieronymum epist. XXIII ad Marcellam, ubi de Blasilla. Imò apud ipsum Maronem in Catalectis:

Copa Syrisca & caput Grajâ redimita mitellâ.

Sic à *scalprum*, non *scalprellum*; sed *scalpellum.* Scio, Ludovicum de la Cerda in Adversi. Sacris cap. CLI putare, aliud esse *mitrellas*, aliud *mitellas.* Mihi non dubium, quin utrâque significatione *mitella* ab eruditioribus dici soleat.

Mortualia, mortuorum vigiliæ, cantiones funebres.

CAP. XXVII.

Afferuntur, quibus initium est à MO. Modela, *modus.* Modernus, *nostri temporis.* Mœnium, *pro mœnia.* Moginellus, *mangana minoris molis.* Molendinum, *domus, ubi molitur. Obsterque de* moletrina, fœtutina, furatrina. Molendinarium, *pro molendum, ac quicquid eò pertinet:*

uti &

uti & molendinarius, *pro molitore.* Molinus, *mola.* Momentaneus, *momento temporis durans.* Monachilis, *monachicus.* Monetarius, *monetalis.* Monetatio, *cusio monetalis.* Moneti, *vel fortasse* monetati, *nummi signati.* Monocosinum, *vehiculum, sive ab uno tractum jumento, sive unum vehens hominem.* Monoculus, *luscus.* Monogramma, *vocabulum plurium literarum, continuato linea unius ductu exaratum.* Monstruosus, *monstrosus.* Moralitas, *morum conditio.* Morantia, *mora.* Morbificatus, *agrotus,* Morosus, *benè moratus.* Morsellus, *buccella.* Morticinium, *mortale corpus.* Mosillus, *mos minutus.* Movita, *motus, seu spontaneus, seu ab alterius impulsu.*

PErgamus porrò ad ea, ubi post M. se offert quarta vocalis. *Modela,* pro modus. Fulbertus Carnotensis *:

* Fol. 113. edit. Paris. 1608.

Est tamen observanda diuturna modela diæta.

Ubi aliquis, metri caussa trajectis vocibus, rescribendum existimet:

Observanda tamen diuturna medela diæta est.

Sed longè malim, duobus solùm literulis ejectis:

Est tamen observanda diurnâ modela diæta.

Modum diætæ mox subjunxit:

Libra cibi solidi, simplex hemina Falerni.

Imò quid si pro *modela* reponi debeat *medela*? quod probum, ac vetus.

Modernus, pro eo, quod nostri est temporis. Vox hæc jam quingentesimo Christi anno obtinuit: ut ostendi lib. I. cap. XXVIII. Quid igitur mirum, si utantur post alteros quingentos annos consecuti? In his Petrus Damiani lib. II epist. III: *Cùm de modernis episcopis mihi perplura displiceant.* Arnulphus Lexoviensis Carm. ad Henricum Wintonienſem episcopum †:

† Pag. 101.

Contulit illa simul, quicquid virtutis habere
Humanum corpus, mensq; moderna potest.

Ivo Carnot. in Chronico Franc. *Nulli moderni temporis in regendo comparabilis.* Similiter Petrus de Vineis lib. III epist. XVIII. Vellem non uterentur hoc vocabulo, qui rem tractant Grammaticam; ut in profano suo Grammatico Sandæus commentatione x *.

* Pag. 382.

Mœnium elegantissimum, pro *mœnia elegantissima,* vel antiquo more, *mœne elegantissimum.* Festus: *Mœne singulariter dixit Ennius: Apud emporium in campo hostium per mœne.* Sive, *pro mœne:* ut est in schedis Pomponii Læti: At *mœnium,* pro *mœne,* est Suenonis, qui Saxonis Grammatici

matici æqualis fuit, ac primus Daniæ historicus, Is in Compendio Historicæ Danicæ ait cap. III: *Mœnium itaque Thyra prima construxit et elegantissimum; quod postmodum Danis, velut indagine inclusis, a Teutonica rabie tutissimum semper munimen exstitit.*

Mogonellus, machina bellica; ut liquet ex hisce Comitis S. Pauli, epistolâ ad Ducem Lovanienſem, apud Guillielmum monachum S. Pantaleonis *: *Super quemlibet pontem poterant ire quatuor milites de fronte. Praterea quilibet usarius mogonellum suum habebat erectum.* Nisi malis *mogonellus*, vel *manginella*; de quibus egi antea in *Manganum*. Si utrumque dixere, *moginellus* ex *manginellus* fit: hoc ex *manganus*, vel *manganum*, pro *mangana*; quod ex *machina*.

* *In script. rerum Germ. editis ab Freh. pag.* 270.

Molendinum, domus ea, ubi molitur. Aliud igitur *mola*, aliud *molendinum*: quia *mola* est instrumentum, cujus motu frumenta comminuuntur: *molendinum*, præter instrumentum hoc, continet loca alia, in quibus molitor degat cum familia. Imò nec à quavis mola nomen molendino; sed ea, quæ equis, aut vento; non item quæ aquâ circumagitur. *Molendini* voce, *quam veteres nesciunt*, utitur Aimoinus lib. III cap. XLI, Flodoardus Historiæ Remensis lib. I cap. XIV, atque alibi eodem opere, Petrus Damiani lib. I epist. IX, Ivo Carnotensis epist. LXXVII, & CCLIX. Ubi & *molendum* pro eo legas. Verba sunt: *Vi quod ab omnibus molendinis Belvacensis Levæ committitur, totum in molendum beati Quintini reflectatur.* Nisi posteriori etiam loco *molendinum* debet reponi. Quomodo & vocat Baldericus in Chronico Cameracensi lib. I cap. XXV, Radevicus Frisingensis lib. IV de gestis Friderici I cap. V, Guntherus lib. VIII Ligurini sui:

Cumque molendinis telonea †, *flumina, pontes.*

† *Producit primam, quia ætate ea* tolloneas *pronunciabam: vel etiam* tholonea, *de qua inferius loquar in* Toloneum.

Specul. Saxon. Artic. LIX: *Qui prius annonam molendino præsentaverit, prius molere debet.* Habes & in donatione Henrici I. Imperatoris anno CIↃCCXIV. factâ Ecclesiæ Novariensi: eam legesis apud Baronium Tom. XI. Annal. Eccles. ad eumpse annum. Adhæc apud Eugenium Papam III. epistolâ ad Godescalcum Atrebatensem: *Molendinum aliud cum duobus furnis, & camba.* Item apud Cæsarium, ac Bekam. Imò & in Inscriptionibus reperias, quas Gruterus collegit. Omnino autem pro hoc, cum Budæo, *moletrinâ* malim. Nam hoc pro *pistrino*, ubi molebatur, sic, Nonio teste, usurpat Cato: cujus illud in Thermum: *Nervo, carcere, moletrinâ.* Atque addit Nonius, similia esse *feratrina, & fœtutina.* Posteriori horum usus Agellius lib. XIII. cap. XIX,

& Appulejus in Apologia. At pro *feratrina* (quomodo etiam est in membranis nostris) vel *ferratrina* legendum ; quod Josiæ Mercero visum ; vel, quod malim, *furatrina* ; sicuti Colvio placuit ad illud Appulei lib. VI Met. *Observatis omnibus, furatrinâ facili, fluentis auri mollitie congestum gremium Veneri reportat.* Ac vocem eamdem monet Colvius legi in Inscriptionibus, quas continet Aldi Ortographia.

Molendinarium, pro molendinum. Philippus Elsatius Flandriæ Comes, in epist. *Furnos, & cambas facere, & etiam molendinaria caballaria.* Imò & *molendinarium* vocatur, quicquid ad molendinum pertinet. Onomasticon : *Molendinarius, μυλικός.* Sed & molitor ipse sic dictus. Gloss. Αλέστης, *Molendinarius, molator.* Ubi pro *molator* lubens reposuerim *molitor*. Sed obstare videtur, quod ibidem est, Αλέσμα, *molatio.* Et eo decipi potuit glossographus, quod *immolare*, & *immolatio*, dicatur.

Molinus, pro mola, Leg. Sal. Tit. XXV. *Aquamolina*, ὑδρομύλη. Gloss. Mss.

Momentaneus legas apud B. Ambrosium, de Suris ab Elisæo in Urbem inductis, &, ut Scripturæ docent, momentaneâ cæcitate percussis. Hodiéque sic loqui solent. Sed malim *momentarius* : quomodo ab *argentum, argentarius* ; à *frumentum, frumentarius* ; similiaque *ordinarius, primarius, ostiarius*, aliaque. Aliquid tamen est, quòd à foro *circumforaneus* dicimus. Augusti ævo nec *momentaneus*, nec *momentarius*, in usu fuisse arbitror. Sed est Appulei lib. II Metam. *Quid oro, me post Lethaea pocula, jam Stygis paludibus innatantem, ad momentaria vitæ reducitis officia?* Et penè initio libri IX : *Momentariam salutem reperisse videbatur.* Item lib. X, *momentarium venenum*, quod momento hominem tolleret. Ac alibi quoque idem usurpat. Imò similiter L. Pecunia, §. VIII. §. de aliment. & cib. leg.

Monachilis, pro quo usitatiùs *monachalis* ; meliùs verò *monachicus*. Legas in Vit S. Adalberti, Episcopi Pragensis, & Martyris *. Item in Vita S. Majoli : *Religiosissimi Patris Hildebranni, Cluniacensis Monasterii Prioris, monachilis districtionis nobile monasterium expetivit.*

* *Apud Canisium.*

Monetarius, qui monetam cudit. Habes in Cod. Theodos. non semel : item Vopiscum in Aureliano, Julium Firmicum lib. VIII cap. XVII, Eutropium lib. VII, Cassiodorum lib. V Variarum epist. XXXIX. Ut mittam his multò juniores ; quales Anastasius Papa in diplomate ad Heloissam, & Eugenius Papa in diplomate ad eandem : item Matthæus Parisius in an. CIↃCXXIV. Suidas : Μονιταρίοι, οἱ ἐπὶ τὸ νόμισμα τιχίται. Puto, veteres potiùs *monetales* vocassent ; quomodo dixere *trium viros monetales.*

Mone-

Monetatio, Matthæo Parisio in an. cIↃccxLVIII. Malim *monetalis cusso*; quod est L. XVIII de Extraord. sive sord. muner. in Cod. Theod.

Monets, adjectivè pro signati, aut percussi, habes, si sana est vulgaris lectio, in Constitutione Karoli Magni *, quæ est de monetis falsis: *Illi tamen denarii, qui modo moneti sunt, si pensantes, & meri sunt, habeantur.* Suspicor, scribendum *monetats*; ut sit à *monetare*, quod Belgis **munten**, hoc est, pecuniam cudere. Sanè ab origine eâdem est *monetatio*: de quo proximè dictum.

* *Pag. 304. edit. Moguntin. ann. 1602.*

Monialis, virgo Christo dicata. Usurpat Cæsarius lib. I Miracul. cap. XLI, & XLII, Petrus de Vineis lib. IV epist. CXVI, Heloissa epist. IV ad Abælardum, Statuta monachorum de Sempringham *, Beka in vita Godebaldi episc. XXIV, Speculum Saxonicum*, Gaspar Bruschius in Chronic. *Monialium verò tres abbatias.* Imò & seculo proximo usi non pauci: inque his Thomas Morus lib. I Utopiæ suæ: *Mendicos omnes latâ lege distribui jubeo in Benedictinorum cœnobia, & fieri laicos, ut vocant, monachos: mulieres, moniales esse impero.* Item Casaubonus ad Apparatum Annal. Baron. Num. XLIX, sive sect. XXII. ubi ait; *Parum est Baronio, moniales Judaicas auctoritatibus stabilisse.* Idemque in argumento sect. XXI, *Rejicitur fabula de Virginibus monialibus in templo degentibus.* Est verò κατ' ἀφαίρεσιν factum ex *castimonialis*, vel potiùs *sanctimonialis*: quâ de voce inferiùs agemus. Utrâque usus B. Augustinus. Nec absurdè tamen deducas *monialis* à Græco μονιὰς: quomodo ὁ ἱερομάζων Eustathio vocatur in Odyss. T *.

* *Apud VVilhelmum VVatt, S.T.D in Adversaria ad Matth. Paris. pag. 9.*

* *Pag. 131.*

Monocosmum ab Isidoro in Glossis exponitur, *quod ab uno jumento ducitur, vehiculi genus.* Nec dubium, quin in Glossis Arabico-Latinis cum Meursio legere oporteat: *Monocosmum, vehiculi genus, quod ab uno jumento ducatur.* Ubi vulgò *monacus*. Idem Meursius censet, esse ex μόνος, *solus*, & κόσμον, *jumentum*: quod satis conveniat cum interpretatione utrâque antea allatâ, si κόσμον *jumentum* signet junioribus Græcorum. Sed iis *jumentum* non κόσμον, verùm ζωντίμιον. At, inquit idem clarissimus, & optimus vir, ab eâ significatione, in diplomate Andronici Palæologi junioris apud Phranzem l. III cap. XXIV, κοσμιατικὸν legas pro pretio, quod solveretur vel veredario pro jumenti tractura, vel cursûs publici præfecto. Verùm metuo, ne & κοσμιατικὸν Phrãzi aliud longè sit; & *monocosmum* potiùs fuerit vehiculum hominum delicatorum ornatè comtéq; procedentium; ac tale, ut unum tantùm hominem, vel summum & alterum caperet; eoque appellatio sit à κόσμος significante ornatum.

* *Edit. Romana pag. 1872. vers. 16.*

Ei verò, quod dicebamus, non ab uno modò jumento trahi solere, sed ferè unum solùm eo hominem tractum; favet vetus Vocabularium: ubi legas: *Monocosmus, id est genus vehiculi, quod ab uno jumento trahitur. Et hoc monocosmum, id est, currus, unum tantum portans, & dicitur à monos, & cosmus.*

Monoculus damnabam lib. I cap. XIX: dicendum ajebam *unoculus, luscus, cocles.* Barbarum verò illud usurpat S. Ealredus in vita S. Eduardi Confessoris, Regis Angliæ cap. VII: *Aliâ autem vice duo cæci cum uno monoculo, aquâ lotionis manuum Sancti* (Eduardi) *perfusi, visum percipere meruerunt.* Similiter Cæsarius lib. IV Memorab. cap. L X II.

Monogramma ne quidem Græcum puto; etsi μονόγραμμος non Græcum sit modò, sed ipsum apud Ciceronem legas; qui ait, Epicuro Deos esse monogrammos. Beatus verò Ambrosius, vel quisquis ille auctor, in translatione S. Sebastiani cap. XIX, *monogramma* posuit pro signo nominis, continuato literarum ductu. Verba sunt: *Qui cum ad Evangelium est, calicem aureum cum patinâ, patris sui Magni Caroli monogrammate insignitâ, manibus propriis, inter legendum ponderis ingentis tenuit, & cum oblatione sacrandâ eidem dicavit.* Usus & Odo in vita Burchardi.

Monstruosus, pro monstrosus, Prudentii est. Sed de hujus generis vocabulis dictum lib. I. cap. XIII. Scrupulum interea injicit, quòd *monstruosus raritates* editum video apud Agellium lib. III. cap. XV.

Moralitas, morum conditio, mores bene maléve compositi. Fulbertus Carnot. Epist. XII. *Cui enim, etiam gravioribus delictis obnoxio, apud tam bonæ moralitatis virum non desperanda sit venia?*

Morantia pro mora, à morando. Legas in vita Hugonis Lincolniensis cap. IV.

Morbificatus, pro *ægrotus*. Petrus de Vineis lib. III epist. VIII: *Casualiter, & forsitan morbificatus itinerans.*

Morosus barbaris, pro *moribus bonis præditus*, juxta superiorum seculorum versiculum: *Mos me morosum, mora me facit esse morosum.*

Morsellus pro eo, quod morsu unico comedimus. Latini *buccam*, vel *buccellam* vocant. Usi sic *morsello* voce suppares scriptores, Matthæus Parisius, & Thomas Cantipratanus: item paullò his antiquior Cæsarius lib. IV Miracul. cap. LXXXIX, & lib. X cap. VIII. Pro exiguo morsu Plautus dicit *morsiunculam.*

Mortucinum, pro corpore mortali. Fulbertus Carnotensis episc. epist. 2: *Inde est, quòd damnationis nostræ proscriptionem, quam primi parentis trans-*

transgressio miserabiliter in posteros transfuderat, evacuare disponens, carnis nostræ morticinium suscepit: per quam immortalis moriendo captivitatis nostræ causam solvisset. *Morticinium* verò formatum à *morticinus*; quomodo *morticina* ovis Varroni, non occisa; sed per se mortua: ac similiter animalis ejusmodi caro Plinio *morticina* vocatur. At νεκρὸν μεταφορικῶς pro cadavere oso sumitur apud Plautum Persa, vel etiam non majoris faciendo, quàm cadaver; prout ex *Charonia* Galli, *charongne*, de homine fœdissimo, nec ultrà nomine hominis dignando. Significatione peculiari *Morticinium* vel *Morticinum*, pecunia sepulturæ, emolumentum ex morte hominis defuncti, tributum pro animâ demortui, salutis ergo Ecclesiæ erogatum. Quo sensu in Diplomate Friderici I. apud Hundium: *Stabilimus ei* (Monasterio S. Emmerani Ratisbon.) *ut* morticina, *quæ vindicantur de hominibus Monasterii, ubicunque defuncti fuerint, Monasterio salva sint & custodita.* Videatur Somnerus Glossario Voc. Pecunia Sepulturæ.

Mosillus, parvus mos; ut est in glossis Isidori. *Mosculus* aliqui corrigunt: & sanè sic dicatur magis ἀναλόγως; quomodo à *flos* est *flosculus*.

Movita, motus: *movita sua*, factum spontaneum: *movita aliena*, alterius impulsus, Ita in formulis solemnibus legas num. cxix *: *Eo quòd insidiatus fuisset, & in sua movita, vel in sua culpa, ibidem interfectus fuisset.* Ac similiter formulâ seq Putant inde esse Gallicum *mauvaise*. Sed hoc malignitatem sive malitiam notat: & est à *mauvais*, malus, nocens.

* Edit. Lindenbr. pag. 1274.

CAP. XVIII.

Proferuntur ea, quibus initium ab M, sequente V. Muccatus, *nares.* Muccinium, *linteolum, quo muccum narium rapimus*: *aliud verò esse &* strophiolum, *&* sudarium. Mulcebris, *mulcens, sive abblandiens.* Mulossus, *canis pecuarius, aut villaticus.* Multicolorius, *multicolor.* Multiforatilis, *multiforis.* Multissimus, *plurimus.* Mundialis, *mundanus.* Munibilis, *vel* monobelis, *machina bellica.* Murænula, *torquis aurea.* Muragium, *pecunia ad muros urbis instaurandos.* Murator, *murorum structor*; *indeque* ars muratoria. Muriones *apud Turonensem corruptè scriptum videri, pro* moriones, *vel potiùs* mirriones. Murilegus, *pro fele.* Murmurosus, *murmillare solitus.* Muscidus, *mucidus.* Musculæ, *conchæ margaritiferæ.* Musilæum, *mausolæum.* Mussula, *muscus.* Myxum, *ellychnium, sive quod emungitur de lucerna.*

IN cœptis ab M quid nunc superest, nisi ut adnectam, ubi postrema sequitur vocalis?

Muccatus, nares, quia iis mucus educitur. Lex Ripuaria tit. LXVIII. §. VI: *Si quis absque effusione sanguinis alium brachio, pede, oculo, auditu, muccatu, digito, vel quocunque libet membro, mancaverit.*

Muccinium, linteolum quo muccus excipitur. Primus, apud quem meminerim legisse, est Arnobius lib. II: *Indicet, in quos habitus vestis stragula facta sit, mitra, strophium, fascia, pulvinus, muccinium, leno, calantica, manstruca, soccus, solea, calceus?* Nec video, quomodo aptiùs vocare possis. Nam *strophiolum*, prout Erasmus appellat, aliud sonat: ut, præter Arnobii verba, ostendit illud Helvii Cinnæ *: --- *Strophio lactantes cincta capillos.* Nempe fascia erat †, qua fœminæ coërcerent papillarum tumorem. Nec *sudarii* vocabulum satis idoneum; licèt muccinio, dum mundum adhuc, sudorem etiam abstergeamus.

* *Apud Isidorum lib. 19. Orig. cap. 33. Sed apud Catullum legas Carm. de Nuptiis Pelei, & Thetidos: nisi quod illic* vincta *pro* cincta,
† *Non Marcel.*

Mulcebris, blandiens, delectans, cui, ut Agelliana utar voce, mulcedo quædam inest. Joannes Saresberiensis in Policratico lib. I. cap. ult. *Duæ sunt, ut opinor, virtutes ignis: altera edax, & peremtoria; altera mulcebris, & innoxio lumine.* At Vulcano non à mulcendo *Mulciberis* nomen; sed à mulcando, hoc est, molliendo, ferro. De quo pluribus dixi in Originum libris.

Mulossus in Glossis veteribus exponitur *canis rusticus*. An legendum *Molossus?* Solùm obstat, quòd Molossi Lucretio, Maroni, Horatio, sint canes ingentes, quales Epirotici. Sed potuere eo abuti posteriores. Vel fortasse pro *canis* rescribendum *canis*. Ut signet canem pecuarium, sive pastoralem, sicut Columella appellat. Tales enim proceri ac validi; quia pro pecore iis depugnandum adversus lupos. Vel etiam canem villaticum; qui & ipse sæpius ingens, ut viribus arceat fures.

Multicolorius pro eo, quod Plinio *multicolor*. Petrus Cellensis epist. XI: *Quasi pannum pretiosum, & multicolorium, de divitis theatris adsumens.*

Multiforatilis, pro eo, quod Ovidio *multiforis*; Plinio, *multiforis*. At *multiforatilis* est Appulei lib. X Milesi. item in Floridis; & Sidonii lib. VIII epist. IX: *Qui tibi solent per musicum palati concavum, voce variatâ immientes, quasi tibiis multiforatilibus effundi.*

Multissimus, pro *plurimus*, usurpat Bembus. Nempe eum decepit corruptus Ciceronis locus in editione Ascensii. Dixi de hoc lib. II de Analog. cap. XXIV.

Mundialis, κοσμικὸς, à *mundus*; ut à *Mercurius* est *Mercurialis*. Gildas epist. de Excidio Britann. cap. VII: *Ita ut agmine denso certatim, relicto*

lectis post tergum mundialibus tenebris, ad amœna calorum regna, quasi ad propriam sedem, tota festinaret Ecclesia. Paschasius Radbertus in vita S. Adelhardi Abbatis : *Timor mundialis eum nusquam potuit subrigendo transverberare.* Galdfridus Monemuthensis lib. XII cap. XVIII : *Cadualladrus, abjectis mundialibus, propter Deum, regnumque perpetuum, venit Romam.* Vita S. Lutgeri, prout ex quatuor veteribus à Joan. Cincinnio concinnata *, cap. XXI : *Quantos insuper superbiæ hydrope inflatos, item mundialium rerum ambitione gibbosos, ----virtutum antidoto sanavit!* Utitur & Rogerus de Houeden Annalium Tom. I in vita Guilielmi Senioris. Cicero pro eo in V. Tuscul. Qu. *mundanus* dixit : sed usurpat non ut possessivum, verùm gentile. *Unde*, inquit, *interrogatus philosophus Socrates, cujus esset, mundanum se esse respondit.*

* Edita Coloniæ à Quentelius.

Munibile, non tam, quod potest muniri, ut natura vocis exigere videatur, quàm illud, quo quid munitur. Sidonius lib. II epist. II : *Porticus columnis urvidiosa munibilibus.* In glossis vett. est, *Munibilibus, machinis bellicis.* Puto leg. *Munibilibus.* Nempe *munibilis* videtur tum machina bellica, tum locus machinâ ejusmodi munitus. Ludovicus de la Cerda * refert huc etiam illud in Itinerario à Burdegala ad Hierusalem usque, quod primus juris publici fecit Pithœus † : *Inde non longè, quasi ad lapidis missum, sunt monumenta duo, monubiles miræ pulchritudinis facta.* Suspicio nostra est, scripsisse auctorem, *munibiles duæ* ; adscripsisse aliquem hoc glossema, *munimenta* ; id postea irrepsisse in contextum, corruptumque in *monumenta* ; ac *duæ* in *duo* commutatum. Nisi pro *monubiles* legendum *monobeles*, à lapidis unius jactu : ut sit à μόνος & βέλος. Continuò enim de hisce duabus machinis bellicis sequitur : *In unum* (munibilem, sive monobelem) *positus est Iesaias Propheta ; qui est verè monolitus :* (malim *monolithus*, μονόλιθος) *& in alium Ezechias, rex Iudæorum.*

* In Adversariis sacris cap. 142. §. 502.

† Subjicitur Antonini Itinerario cum Surita commentariis excuso Coloniæ Agrippinæ an. 1600.

Murænula, torquis aurea, quia murænam refert. De hoc ita Cælius Rhodiginus lib. IV Antiq. Lect. cap. II : *Murænulam colli aurum nuncupat vulgus, Hieronymo tradente : quòd scilicet, metallo in virgulas lentescente, quædam ordinis flexuosi catena contexitur, ex piscis utique imagine vocabulo conformato.* Sic usurpat Gregorius Turonensis de gloria Confessorum cap. XXXIII : *Annulos, murenulasque aureas.* Lex Anglorum Tit. VI, §. VI : Id est, *muranas, nuscas, monilia, inaures.* Est & apud Petr. Damiani lib. IV. epist. III. Sed his fortasse potiùs locus sit in vocabulis falsâ significatione usurpatis.

Muragi-

Muragium, pecunia à rege imperata ad reficiendos urbis muros. Usus Matthæus Parisius in Additamentis: *Si rex concesserit alicui civitati, vel burgo, quòd possit accipere muragium.*

Murator, τειχοδόμος, λιθοποιός, murorum structor, Belgis **metselaer**: indeque ars *muratoria*, τειχοποιτική. Utroque utitur Pius IV. in Bulla † confirmationis & extentionis Jurisdictionis S. R. E. Camerarii, &c. *Et causa, super arte muratoria pro tempore nascentes, sagaciùs, & maturiùs, veluti per expertos, & pro minori partium dispendio, decidantur omnes; & quæcumque causæ, lites, quæstiones, controversiæ, & differentiæ, tam inter quoscumque muratores, & fornaciarios, quam eos, & quosvis alios artifices, aut alias, tam Ecclesiasticas, quàm seculares personas, super dicta arte muratoria, & rebus ad illam quomodolibet pertinentibus.*

† Bull. T. 2. pag. 122.

Muriones qui sint, quæritur. Meminit Gregorius Turonensis lib. IX, cap. XLI: *Sed cum illa obstinatiùs reluctarentur; & hic cum reliquis, juxta epistolam superiùs nominatam, eis communicationem indiceret: exsurgens turba murionum prædictorum tantà eos, in ipsa sancti Hilarii basilica, cæde mactavit, ut, corruentibus in pavimento Episcopis, vix consurgere possent.* Num pro *murionibus* legendum *morionibus?* Sed non videtur agere de μωροῖς, sive stultis: verùm hominibus improbis, & Christianæ religionis inimicis, sanguinem etiam Christianum sitientibus: quales histriones, ac scenici, adversus quos invehi solent doctores Christiani. Quid si igitur legamus *miriones?* Est ea vox apud Tertullianum de Præscr. adversus Hermogenem. Nec novè, ut multa. Nam vetus esse vocabulum, ostendit illud Attii apud Varronem in VI de L. L: *Personas distortas, oribus deformes, miriones.* Nisi, ut puto, *miriones* solùm Attii est: priora ex glossemate, sed bono. Docet ibidem Varro, antiquos pro eo *miracula* dixisse à *mireis*, id est, monstris. Vide, quæ ibi Scaliger annotavit. Isidorus in Glossis: *Miriones, mirateres.* Item: *Miriones, fantasiarum inanium numeratores.* Ubi pro *numeratores*, legi *miratores* debet: ut prior indicat locus, & Bonav. Vulcanio, aliisque, observatum. Nempe *miriones* sunt personæ deformitate suæ facientes, ut non sine admiratione in eas oculos conjiciamus. Fortasse igitur *miriones*. κ) σωκδοχὴν, posuerit Turonensis, pro turba mimorum, ac similium.

Murilegus, feles, à legendis, sive capiendis muribus. B. Odoricus Peregrinat. suæ cap. II: *Imò canes illic capiunt mures, quia murilegi, seu cati, nihil ad hoc valent.* Idem cap. IV: *Viri sunt corpore satis pulcri, sed pallidi; habentes barbam ita raram & longam, sicut murilegi, id est, cati.*

Murmu-

Murmuroſus, murmur edere ſolitus. Petrus Bleſenſis epiſt. XIV: *Quid eſt inanis gloria, quam venantur, niſi muſca viliſſima, murmuroſa, ſordida, pungitiva?* Quia de inſecto ſermo, dixero *murmurillans*: quod Plautinum, ſi Nonium audimus. Nempe ut *murmuro* à *murmur*; ſic *murmurillo* à *murmurillum*: quod Nonius eidem Plauto tribuit Rudente ſc. ult. Et ſanè ita editt. priores, & quidam Mſſi: etiam Palatini, ſed hi diviſim, *murmur illum*.

Muſcidus, pro *mucidus*. Thom. Walſing. in Richardo II*: *Vendat cerviſiam, quam pandoxavit ----- & panes, ne indureſcant, ac muſcidi fiant*, &c. * Pag. 273.

Muſculæ, conchæ, margaritiferæ. Henricus Huntingdon Hiſtor. lib. I: *Inter quæ ſunt & muſculæ; quibus ſæpe incluſam margaritam, omnis quidem coloris optimam inveniunt; rubicundam ſcilicet, & hyacinthinam, purpuream, & praſinam; ſed maximè candidam.*

Muſilæum corruptum ex *Mauſolæum*; AV in V abeunte; ut à *claudo*, *excludo*; à *caupa* non *copa* modò, ſed etiam *cupa*. Anaſtaſius in Leone III: *Pharos Cantharos in Muſilæo beatæ Petronillæ*. Nimirum *Mauſolea* χρυσωτροχλια ſpeciei dixere quævis ſepulcra pretioſa.

Muſſula legas apud Gregorium Turonenſem lib. de Gloria Confeſſ. cap. XLIV: *In hoc loco & Tranquillus, beatus Confeſſor, requieſcit, ſuper terram ſepulcrum habens; de quo magnum beneficium præſtatur petentibus. Nam de muſſulis ſupernatis medicamina populis promerentur: unde ego valde experimentum tuli. Namque cum manus meæ minutis efferbuiſſent puſulis, & dolores peſſimos ob hoc graviter ſuſtinerem; de hac muſſula tactas, quieſcente humore, protinus retuli ſanas.* Ubi *muſſula* quid ſit, quæritur. Cùm Gregorius dicat, natam eſſe ſuper ſepulchro; ſatis indicat, plantam fuiſſe, quæ ibi excreverit. Facile igitur aſſentio Ludovico de la Cerda*; qui cenſet, ſignari lanuginem illam locis humidis ſuccreſcentem, quam Latini *muſcum* dicunt. Ac duo movent: unum eſt, quòd herba ea vim habeat humorem exſiccandi: ut naturâ etiam ſuâ profuerit exſiccandæ puſtularum rituitæ, de qua loquitur Turonenſis. Alterum eſt, quòd pro *muſcus* Galli dicant *mouſſe*: unde efformârint *muſſula*. Proximè igitur ſit à Gallis: ſed hi acceperint vocem à Romanis. * *Adverſaria Sacris cap. 165*

Myxum eſt ellychnium lucernæ: ut ait Ludovicus de la Cerda in Adverſariis Sacris cap. XCV. §. IV. Atque addit, ſic uti Anaſtaſium in vita S. Sylveſtri: ubi tamen *nixum* editum. Verba addant: *Nixum verò* (Conſtantinus Auguſtus fecit) *ex ſtippa* (ſtuppa) *amianti*. Ac multò

pòst: *Lucernam ex auro purissimo nixorum duodecim super fontem.* Ac post pauca: *Lucernam ex auro purissimo nixorum x; pensantem libras xxx.* Quibus locis, quin *myxorum* legi debeat, non est dubitandum. Sed an rectius *myxon*, ut ait de la Cerda? Quid si *myxos*? Quod eo facilius seculo credi potuit, quia diceretur *lucerna bimyxos*. Unde ibidem Anastasius: *Lucernam bimyxon obtulit.* Utcunque hoc, Græcè non μύξος, vel μυξον, sed μύξα: quod propriè quidem *mucus*; sed κ' μιλαφοραν ellychnium, quodque emungitur de lucernâ. Unde λύχνος δίμυξος, vel πολύμυξος.

CAP. XXIX.

De incipientibus ab N litera. Nachus, *pannus, cui in equitando insidet Pontifex Max.* Nadera, *natrix.* Nario, *subsannator, stem fatuus.* Naufragosus, *naufragus.* Naviarchus, *gubernator.* Nebulator, *nebulo.* Necessuosus, *egenus.* Nemus, *nemo.* Nepta, *neptis.* Netorium, *fusus.* Neutralitas, *quâ animus à partium est studio alienus.* Nibita *sive* nivita, *pro nivita, sive aquâ ex nive liquefactâ.* Nihileitas, *quâ quid nihili res habetur.* Nimietas, *excessus.* Nivarus, *nivis instar candens.* Nixa, *prunus Damascena.* *Non* nocticula, *sed* noctiluca, *signare Hecaten, quæ eadem ac Luna; nec repugnare, quòd ab aliis Venus dicatur.* Noluntas, *actus voluntatis, quâ quid nolumus, & aversamur.* Norax *vel potiùs* noxax, *obnoxius criminis.* Notoreitas, *notitia evidens; ab eo quòd* notorium *dixerint pro manifesto.* Novecuplum *non dici ἀναλόγως, sed* novuplum.

SUbjungam nunc, quibus initium est à liquidarum tertiâ.

Nachus, pannus ruber, quo insternitur sella equitantis Pontificis: quod monitum Onuphrio Panuino, & Ludovico de la Cerda*. Nempe à νάκος, significante vellus vel lanam.

* *Advers. sacr. cap. 94. §. 30.*

Nadera Vincentio Bellovacensi, & aliis quibusdam, qui de rerum natura scripserunt, est hydrus, sive chersydrus, qui & natrix; unde Germanicum **nater**, Anglicum **nader**; uti hinc barbarum *nadera*. De aquatici hujus serpentis nominibus, ac pariter naturâ, diximus Theologiæ Gentilis, & Physiologiæ Christianæ, lib. IV cap. LIV, & LVII.

Nario, à naribus, homo nasutus, vel totus denique nasus, ut est apud Martialem: sive qui alium naso suspendit adunco. Isidori Glossæ: *Nario, subsannans.* Aliæ: *Nario, subsannator.* Etiam *nario*, fatuus; ut Germanis **narr**: sive à *narrando*, quia multa temerè effutiunt; sive potiùs

à μω-

ἀ μαχὸς, quando M interdum transit in N; ut ἀμὴ, *ne*; ab ἀμφὶ, *am, an, annus, anns*: ac fortasse à μείδιω *mideo*, unde *remidere* Horatio.

Naufrogosus, pro naufragus. Ivo epist. XVII: *Quid est sublimitas, nisi naufragosa tempestas?* *Naufragam tempestatem* dixit Valerius Flaccus primo Argonauticôn.

Naviarchus, pro navarchus, vel gubernator, ineptum est.

Navicellà vectus, est apud Adamannum de rebus S. Columbani. Sed præter exemplum veterum. Etsi ἀναλογία non repugnet. Nam ut dicitur, *cista, cistula, cistella*; sic dicere potuimus, *navis, navicula, navicella*.

Nebulator à nebula; ut ejusdem sit originis, ac *nebulo*. Nempe sic dicuntur, quos nebulæ cyatho non emas. Petrus Blesensis epist. XIV: *Nebulatores, mimi, barbaratores*. Ubi ex Horatio * malim *balathrones*.

* Lib. 1. sat. 2. vers. 2.

Necestuosus, pro paupere, quia desint res necessariæ. Ita accipit Hincmarus epist. VII cap. XXXV, & Flodoardus lib. III Hist. Rhem. cap. XXVI, *Quia Missus Imperatoris erat, & capitula ipsius pro necestuosis habebat*. Puto, à *necessum* sit potiùs *necessuosus*; ut ab *incestus incestuosus*.

Nemus pro *nemo*. Ivo Carnotensis epist. CCXIII: *Quia nemus rectiùs custos præponitur vitæ alienæ, quàm qui priùs custos est factus vitæ suæ*.

Nepta corruptè dixerunt pro *neptis*. Ut in Traditione LXX S. Galli. Verba ejus adferam in Verbis falsa significatione positis, voce *Placitare*.

Netorium, fusus, quia ejus usus in nendo: unde, Polluce teste, νητήριον Græcis vocatur. Isidorus in Gloss. *Netorium, fusum, fusile*. Planè enim adsentio sic corrigentibus; ubi vulgò *Netorsum*.

Neutralitas, qua quis neutrius est partis præ altera studiosus. Concilium Pisan. I sess. XXI. *Adhærentia utriusque partis, seu via neutralitatis*. Sic neque *neutralis* dixero; sed *neutrius partis studiosus*. Opponitur ei *partium studiosus*.

Nibita, aqua ex nubibus facta. Ita vulgò legitur in Gloss. Isidori. Sed non dubium, quin pro *nubibus* legi debeat *nivibus*. Pro *nibita* item rectè conjectant *nivata* legi debere. Pro quo *nivata* Petronius: *Pueris nivatam infundentibus*. Nisi in Isidoro malis *nivica*: quod à nive eâ formâ, quâ *calicus, astricus, civicus, hosticus*, dicimus.

Nihileitas, quia quid nihili censetur. Henricus de Hassia in Speculo Anim. *

* Pag. 7.

Nimietas, excessus. Gloss. Mss: *Nimietas*, ὑπερβολή. Habet non solùm vetus Scripturæ interpres Sapient. cap. IV: sed & Arnobius lib. IV ac VII,

Servius in VIII Æn. Hieronymus epist. XXXVII in Epitaphio Paulæ; item Theodosius, Arcad. & Honor. AAA. leg. IX tit. de Judæis, Cælicolis, & Samarit. lib. XVI Cod. Theodos. Unde *in barbaris* non habet Goclenius Sylloge Vocum Obsol. p. 337, etsi Cicero non utatur.

Nivarus, splendidus, secundùm Isidori Glossas. Legamne *nivatus*, ut *albatus*? an *nivarus*, quasi à *niveo*; ut ab *aveo avarus*?

Nixa, Hispanis est prunus Damascena, ita dicta à fecunditate in enitendis fructibus. Isidorus lib. XVII cap. VII: *Coquimella*, (corruptum hoc ex Græco κοκκύμηλα) *quam Latini ob colorem prunum vocant*; *alii, à multitudine enixi fructus, nixam appellant. Cujus generis Damascena melior, à Damasco oppido, unde prius asportata est, dicta. Cujus solius pomum stomacho mederi probatur: nam cetera noxia perhibentur. Hac sola arbor gummi glutinosum, & compacticum, distillat, quo & medici, & scriptores *, utuntur.* Etiam fructum sic dixere. Pelagius lib. V. de Vitis Patrum, libello IV, num. LXV: *Et attulit quidem frater nixas siccas, & fecit pultes.* Vide, quæ pluribus Rosweidus annotavit in Onomastico suo, quod Vitis Patrum subjunxit.

* *Plin.* pictores.

Noctícula si veteres dixere, simile fuerit, ac *diecula*. Sed posterioribus *noctícula* est spiritus noctu comparens cœtui hominum sibi devotorum. Aliter etiam vocarunt *Hecaten*, quæ eadem ac Diana: item Herodiadem, quasi ea ipsa sit, quæ saltando caput Joannis Baptistæ meruit. Illustris de hoc locus est apud Joannem Sarisberiensem lib. II cap. XVII: *Quale est, quòd noctículam quandam, vel Herodiadem, vel præsidem nocti dominam, consilia, & conventus, de nocte asserunt convocare; varia celebrari convivia, ministeriorum species diversis occupationibus exerceri, & nunc istos ad pœnam trahi promeritis, nunc illos ad gloriam sublimari. Præterea infantes exponi lamiis, & nunc frustratim discerptos edaci inguvie in ventrem trajectos congeri; nunc præsidentis miseratione rejectos in cunas reponi. Quis vel cœcus hoc indificantium dæmonum non videt esse nequitiam?* In glossis etiam Philoxeni legas: *Noctícula*, Ἑκάτη νυκτοφαίνουσα. Fortasse igitur *Noctícula* corruptum ex *Nottiluca*, quæ eadem ac Hecate. Notum illud Maronis IV Æn.

Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora Diana.

Nempe in cœlis est Luna, vel Noctícula; in terris, ac imprimis sylvis, Diana; apud inferos, sive Antipodas, Hecate. Sanè Lunam clarè Noctículam vocat Horatius lib. IV od. VI. Id verbum verbo sonet νυκτιλαμπής. Nec aliter in Onomastico legendum: ubi vulgo, *Noctíluca*, νυκτι-

τυπτιλαμπὶς. Neque obstat iis, quòd Venerem hoc elogio insignit Levinus, poëta vetus, his verbis : *Venerem igitur almam adoranS, sive femina, sive mas est, ita ut alma noctiluca est.* Nam, secundùm antiquissimam Orientis Theologiam, non Hesperus, sive Lucifer ; sed Luna per Venerem intelligitur. Qua de re abunde dictum nobis lib. II operis de Gentilium Theologia.

Noluntas à *nolo*, ut *voluntas* à *volo*. Optimus doctissimusque Merula usum censet Eunium : cujus versus adducit ex Calpurnii Pisonis opere de Continentia veterum Poëtarum ad Trajanum Principem. Ac censet idem Merula, bis usum B. Augustinum lib. XIV de Civit. Dei cap. VI. Ac video, eadem postea scripsisse Ludovicum de la Cerda in Adversariis Sacris cap. CLXXXV, §. XLVII. Sed vellem, nominâsset Merulam, quando ejus est illa de B. Augustino conjectura, ac illud de Ennianis versibus apud Pisonem nititur fide ejusdem Merulæ, qui triduo eo scriptore Parisiis usus in Bibliotheca S. Victoris. Mihi suspecta vox *noluntatis* erit, donec de Pisone illo magis liquebit. Sed neque de Augustino gravem satis caussam video, cur sic eum scripsisse credam.

Norax in Glossis Isidori exponitur peccator, criminosus. Sed lubens Martinio * accessero, qui *noxax* legit, ut sit à *noxa*. Sanè ibidem est. *Noxilis, nocens*. Pro quo *noxialis*, Seneca. Etiam apud J.C. *noxalis actio*. Gloss. Basil. Νοξαλία, βλαπτικὴ. Νοξαλία, ἀγωγὴ ἡ ἐκδοσιν ζητοῦσα τοῦ ὑφ' ἑαυτοῦ βλαβέντος. Adi Institut. lib. IV. tit. VIII, & in Dig. lib. IX tit. IV. Et sanè Lucilius dixit *noxit*. Unde Gloss. Isidori : *Noxit, noceat*. Puto, *noxit* esse à *noceo*, ut *faxit* à *facio*,

* *In Etymologico.*

Notorietas, indicia rei notoriæ sive manifestæ. Concil. Pisan. I. sess. XII : *Sancta Synodus, attentâ eorum, de quibus agitur, notorietate, denique per evidentiam depositionum testium. Notorius*, pro manifesto, non quidem Ciceronis, vel Augusti ævo, obtinuisse puto : sed usurpavit Paulus L. VI Dig. ad S. C. Turpilianum : *Nunciatores, qui per notoria indicia produnt, notoriis suis adsistere jubentur*. At junioribus nihil vulgatius. Sic *notoriam veritatem* legas apud Arnulphum, episcopum Lexovien sem. epist. ad Gillebertum, Londonien sem episcopum. Est & Cæsarii lib. X Miracul. cap. XXXV : *Et quia ejus peccatum erat nimis notorium*. Et alia apud alios.

Novecuplum est in Legg. Wisigoth. lib. VII tit. I leg. I, & tit. II leg. X. Nempe ut à *decem* est *decuplum* ; sic à *novem* putarunt esse *novemcuplum*, vel *novecuplum*. Verùm si ἀναλογίαν attendas ; ut à *decem* est

decuplum, sic à *novem* foret *novuplum*. Sanè nec a *septem* dicimus *septecuplum*, verùm *septuplum*.

Noxax, quid sit, jam vidimus in *Norax*.

CAP. XXX.

De cœptis ab O. Obauditio, *pro obœdientia.* Objectivum, *quod contra adversarii sententiam dicitur.* Obnoxiatio, *scriptum, quo quis se alteri obstringit, præcipuè pater liberis, promittendo se non abalienaturum agros, quibus utitur-fruitur.* Obviatio, *occursus.* Occasionale, *datâ occasione susceptum.* Octenus. *pro ociosus.* Octimber, *October.* Odibilis, *odio dignus.* Odoramentarius, *unguentarius.* Offertio, *oblatio.* Offertorium, *quando in Missa fit oblatio Dominici corporis.* Officialis, *de officiis hominis tractans: item minister magistratûs.* Oleatum, *oleo litum.* Olentia, *odor.* Olica, *olivetum.* Onustatus, *oneratus.* Oramen, *oratio.* Orarium, *pro linteolo ad os detergendum, vel pro stolâ Episcopali, atque aliter.* Oratorium, *locus orationis.* Orcistra, *vel* hormisda, *corruptè pro* orchestra. Ordinale, *codex, in quo ordo Missæ.* Ossamenta, *ossa.* Otiositas, *otium.*

HInc jam proficiscamur ad barbara Latinæ originis, quibus princeps litera est quarta vocalis,

Obauditio, pro obœdientia, legas apud æqualem S. Augustini, Bachiarium; ut in melioribus libris vocatur; qui perperam Bacciarius, vel, ut apud Honorium est, libro de Luminaribus Ecclesiæ, Bachianus.

Obœdientarii, qui vocentur in monasteriis, dicam in vocibus alienâ positis significatione, vocabulo, *Obœdientia.*

Objectivum, quod contra alterius sententiam adfertur. Apolog. Concilii Pisan. † *Tertiam objectivam portionem, contra Pisanam indictionem, attingere res admonet.*

† Pag. 34. edit. Parisiensis anni 1612.

Obnoxiatio est apud Marculfum lib. II cap. IX: *Charta obnoxiationis à patre in filios facta.* Ubi Bignonius optime docet, libellum intelligi, quo pater, qui usum-fructum bonorum defunctæ uxoris accepit à liberis, remunerandi ergo, iis agros quosdam donat; sed retento sibi usu-fructu, quo se obnoxium reddit liberis, eò quòd agros istos alienare non possit.

Obstagium legas in Speculo Saxonico *. Quid verò sit, diximus hujusce libri cap. XIV, in *Hostagium.*

* Pag. 141.

Obvia-

Obviatio dicit, pro ἀπαντήσει, sive actu, quo obviam itur. *Occursus* dixero cum Ovidio, Senecâ Plinio.

Occasionale, quod occasione oblatâ facimus, alioqui non acturi. Usus Hincmarus; cujus verba adduximus in *Corcada*.

Octenus sæpius apud Althelmum legas de laude Virginum. Sed Horatius, Ovidius, Plinius, ac veteres omnes, *octonus*. A *septem* quidem *septenus*; à *novem*, *novenus*, sed ab *octo*, *octonus*.

Octimber, pro *october*, dixere seculis posterioribus. Sic sanè scriptum fuit in Mss codicibus Flodoardi lib. III Histor. Rhem. cap. IV. Item in metrico Martyrologio Wandelberti Prumiensis: quod monitum & Ludovico de la Cerda in Adversariis Sacris, multijugæ lectionis opere, cap. XCVIII. §. III. Puto autem provenisse errorem ex eo, quòd dicamus, *september*, *october*, *november*, *december*: tum item quòd Grammaticorum vulgus crederet, menses quatuor postremos sic vocari, quasi *septimus*, *octavus*, *nonus*, *decimus*, *imber*: quod valde ineptum. Nec enim sunt voces compositæ; sed simplices, quia *ber* solum est παρέλκον, sive productio: ut in *faber*, quasi *faciber*, à *facio*; *tuber*, quasi *tumiber*, à *tumeo*; *Mulciber*, à *mulco*, hoc est, mollio.

Octodecim an dixerint classici, non ita apertum est. Malim igitur *duodeviginti*; de quo constat.

Odibilis, quem jure oderis. Usus, post Gregorium Turonensem Petrus Blesensis epist. LXXXIV ad Alexandrum Papam: *Detractores, Deo odibiles*. Sed & epist. XVIII, atque alibi, usurpat. Sic & *placibile* ait Anastasius Bibliothecarius: imò *pudibilia membra*, pro verendis, nec Lampridius refugit.

Odoramentarius, pro unguentario, barbaris relinquendum.

Offertio, oblatio. Diploma Dominæ Comitis Mathildis, quo, sub Papa Gregorio VII, omnia sua donavit Ecclesiæ Romanæ *: *Eidem Ecclesiæ dono, & offero, & per præsentem chartulam offertionis itidem habenda confirmo*. Antiquitus tamen pro *latum* dixere *fertum*; unde *fertilis*, & alia; in his nomen illud, de quo proximè dicam.

Offertorium legas in Epistolâ Caroli Magni ad Albinum, secundùm editionem Wolfgangi Lazii †: sed potiùs in parte altera * Albini de divinis officiis. Verba ponam: *Post Evangelium non cantatur offertorium, & cantores tempore sacrificii silent. Ac eopse opere* *: *Verba historici continentur in offertorio*. Est verò *Offertorium* missæ ea pars, quæ tempore dicitur oblationis. Quandoq; & sindon, in qua populi oblationes reponuntur.

* *Apud Baronium Annalium tom. 12. ad ann. 1102. pag. 26. edit. Morati.*

† *Bellariana editionis, quæ Antverpiæ anno prodiit 1560. pag. 47.*

* *Sequitur hæc illa, quæ ibidem habes pag. 189.*

* *Pag. 80. eadem edit.*

nuntur. Nempe ut antiqui in supino pro *latum* dixere *fertum*, unde *fertis* & *fertoribus* nomen: ita juniores ab eadem origine *offertorium* fecere. Adi Isidorum lib. VI Orig. cap. XIX.

Officialis vox, licet ignota classicis, non tamen adeò recens, quàm videri possit. Nam & pro eo, quod de officio tractat, Lactantius usurpat, qui lib. VI Tullium laudat *in suis Officialibus*: & pro ministro magistratûs longè ante usus Appulejus I Met. *Jubet Officialem suum pisces pedibus obterere.* Etiam *Officiales sacrarum vestium* legas L. VII cap. de Palat. sacr. larg. Junioribus verò nihil eâ voce est usurpatius. Nam ut Capitular. Kar. M. & Constitutiones Siculas, mittam; ita Cæsarius lib. IV Mirac. cap. LIX: *Necessarium prælatis, ut frequenter Officiales suos moneat, ne alicui fraudem inferant.* Et cap. LXIIX: *Pietatis Officialibus amotis, & eis, quos tenaciores noverat, institutis.* Antonius III. Episcop. XXXVI: *Delegavit in Germaniam, monens, ut Officiales iteratò iterarent electionem regiam.* Salsè verò Petrus Blesensis epist. XXV: *Credo hujusmodi Officiales non ab OFFICIO, nomine; sed ab OFFICIO, verbo, mutuâsse vocabulum:*

Nam genus hoc hominum, quod dicunt officiperdi,

tota Officialis intentio est; ut, ad opus Episcopi sua jurisdictionis, commissas miserrimas oves, quasi vice illius, tondeat, emungat, excorset.

Oleatum, oleo illitum. Petrus Cellensis lib. VIII epist. VII: *Vestrum est, panis oleati buccellas cum Petro Apostolo, cum convenitis ad cœnam agni, sumere.*

Olentia, pro odore, est apud Plinium Valerianum.

Olica, ab olea, pro oliveto, est in Collectione Formularum Sollemnium, à Lindenbrogio editarum, form. LXII, & LXIX.

Olitanus, antiquus, inolitus. Utitur Adrianus I. Epistola ad Carolum M. de Cleri & plebis in Constitutione Episcopi necessitate scribens: *Apostolicâ prævidimus authoritate, ut Canones in decretis eorum consistant, & quando* (Episcopi) *à nobis ordinantur*, olitanâ consuetudine *proclametur*. Olitana hic consuetudo, est consuetudo antiqua; & *olitani Canones*, antiqui Canones. Ita *olitana tempora* dixit Anastatius Biblioth. in Paschali primo. Item Carolus Calvus in libello proclamatorio adversus Wenilonem dicit *olitanâ consuetudine* in Francorum Regno Reges ex genere prodire apud Baronium Tomo X, Anno. 859. Vox ab adverbio *olim* deducta.

Omni-

Omnimodus non dixero : etsi *omnimodis* apud Lucretium sit. Pro *omnimodus* verò *cujusque modi* malim.

Onustatus, onustus, onere gravatus. Petrus Venerabilis lib. I epist. XXIV : *Gravi humanorum studiorum onere onustato.*

Oramen, pro oratione, sæpius est apud Althelmum de Laude Virginum.

Orarium legas apud Vopiscum in Aureliano : *Sciendum tamen, congiaria illum ter dedisse ; donasse etiam populo Rom. tunicas albas manicatas ex diversis provinciis, & lineas Afras, atque Ægyptias puras ; ipsumque primum donâsse oraria populo Rom. quibus uteretur populus ad favorem.* Orario os tergeri solet. Itaque etsi, antequam in usu forent linteola tenuia, quibus id facere solent, orâ vestis fieri consuevit : non tamen ab orâ, quàm ore, id nominis esse verisimile est. Et opinionem eam firmat hoc Prudentii περὶ στεφάνων hymno primo :

Hic sui dat pignus oris, ut ferunt, orarium.

Erat id magis longam, quàm latum ; unde fasciæ etiam loco inserviebat. Hoc Casaubono ostensum istoc B. Ambrosii, oratione funebri de obitu, non Symmachi, ut μνημονικῷ ἁμαρτήματι summus ille vir scribit, sed Satyri fratris : *Divinum illud fidelium sacramentum ligari fecit in orario, & orarium involvit collo, atque ita se dejecit in mare.* Ac similiter B. Augustinus lib. XXII de Civit. Dei cap. VIII : *Tunc sicut potuit, oculum lapsum, atque pendentem, loco suo revocavit, ligavit orario.* Nec aliter hac voce usum existimem Paullinum in vita Ambrosii : *Iactabat etiam turba virorum, ac mulierum, oraria, vel semicinctia sua ; ut corpus sancti aliquatenus ab ipsis contingeretur.* At alia forma, nempe non tam fasciæ, quàm pallii, erat, cum per orarium intelligitur stola Pontificalis, sive linea episcopi vestis, quæ vulgo *rocquetta*. Papias : *Orarium, stola sacerdotalis, operculum capitis.* Et, ne vetustiores adducam, sic Petrus Blesensis serm. XLI : *Orarium, quod & stola dicitur.* Ac postea : *Orarium autem dicitur, quia propter offensas populi tui cum humili genuflexione Domino debes supplicare, tuis precibus indignationem placare.* Idemque ὤτυμον ante eum adduxit Karolus Mag. ut editio Wolfangi Laxii vocat, sive potiùs Alcuinus de ritibus vet. Eccles. *Orarium est, vel dicitur, stola, eo quòd oratoribus, id est, prædicatoribus, concedatur.* Episcopi fuisse, indicat & Vita S. Fulgentii, Ruspensis Episcopi, à discipulo conscripta, cap. XVIII : *Orario quidem, sicut omnes episcopi, nullatenus utebatur.* Item Anastasius bibliothecarius in vita Agathonis Papæ, §. X :

Eâ horâ sancta Synodus, unà cum Principe ejus (Constantino Augusto) *orarium auferri jusserunt à collo ejus,* (Macarii, Antiocheni episcopi, seu Patriarchæ.) *Et exiliens Basilius, Episcopus Cretensis Ecclesiæ, ejus orarium abstulit.* Nec tamen solos gestâsse Episcopos, clarè liquet ex Concilio Toletano IV cap. XXV: *Episcopus orarium, annulum, & baculum, coram altari de manu Episcoporum accipiat; presbyter orarium, & planetam; diaconus orarium, & albam; subdiaconus, patinam, & calicem.* Sedulò igitur in scriptoribus attendere oportet, quo pacto *orarii* vocem accipere opoteat. Sanè sacerdotalem vestem intelligere non possimus in istoc Gregorii M. lib. VI epist. CXCI: *Duas autem camisias, & quatuor oraria, vobis transmisi.* Laici enim erant, quibus vellet offerri. Longum sit, si velim laudare auctores, qui orarii meminere, non dico omnes; sed vel solos, qui occurrunt. In quibus Fortunatus Pictavensis in vita S. Marcelli, episcopi Pictavensis. Item Concilium Braccarense III can. III. Est & Matthæi Parisiensis in vita Gaufridi, XVI abbatis S. Albani: *Orarium cum fanone, auro, & gemmis adornatum.* Imò & à Latinis mutuati hanc vocem Græci. Ut Synodi VIII Act. X: Ὠμοφόρια, & ὠράρια, & πηλόλπια. Alia etiam adderem de re ipsa. Sed video pleraque ea vel apud Casaubonum, ac Salmasium, legi, Notis ad Vopiscum; vel Lindenbrogium, ac Watsium, in Gloss. vel Martinium in Etymologico; ut alios prætermittam.

Oratorium, locus sacer ad orandum; præsertim ubi adservarentur sancti alicujus reliquiæ. Sic sæpius utitur Gregorius Turonensis lib. II Hist. Franc. cap. VI. Legas quoque id vocabuli in Capitul. Karoli lib. V cap. CCXXX, ac Cæsarium lib. I Mirac. cap. IV, & XXII.

Orcistra corruptum ex *orchestra*. Prius, inter alios, est apud Joannem Turocium Histor. Hungar. lib. II cap. XLVI. Etiam *Orchestra* vox in *Hormisda* corrumpitur: ut factum in *Orosis Orchestra*. Nam hæc genuina ἐμιστραφή, ut alibi dicimus.

Ordinale, codex continens ordinem, & rubricas Missalis. Matthæus Parisius in vita Pauli, XIV abbatis S. Albani, ubi abbatis ejus dona enarrat: *Sine ordinalibus, consuetudinariis, missalibus, troparis, collectariis.*

Ossamenta, ossa, cadaver: Belgis similiter 't gebeente. Matthæus Parisius in anno CIↃCCLVII: *Eodemque anno inventa sunt ossamenta regis Scotorum Malcolmi.*

Ostagium quid sit, vide cap. XIV in *Hostagium*.

Otiosi-

Otiositas, pro otium. Sidonium lib. II epist. X: *Quos in hanc paginam admitti, nostra quàm maximè verecundia vetat; quam, suas otiositates trepidanter edentem, meliorum carminum comparatio premit.*

CAP. XXXI.

Accessum ad ea, quibus P litera est initialis. Ac hoc quidem capite de iis actum, ubi A excipit, inde verò sequitur G, vel aliqua primarum trium liquidarum. Papania, *ritus paganici.* Paganicius, *occulta, hoc est, paganica, sive gentili religioni addictus.* Pagenses, *quicunque ejusdem sunt diœcesios, sive territorii.* Palergia, *proparerga.* Palfredus, palefredus, palefridus, paravedus & parafredus, *equi genus.* Palicium, *vallum è palis.* Palliditas, *pallor.* Pamæum, *pœmenium.* Panifex, *vel* panificus, *pistor.*

HAbemus de exorsis à vocalium quartâ. Proximus est locus à sequenti litera incipientibus.

Pagium quid sit, ex iis erit cognoscere, quæ in *Passagium* dicemus.

Pagania, pro paganorum ritibus, in epistola Zachariæ Papæ ad Francos, & Gallos *: *Vt populus Dei paganias non faciat.* Postea † sic interpretatur: *Qui paganas observationes in aliquas fecerit.*

* *Lib. 5. Capitularium Karoli M fol 90. a.*

† *Pag. 91. 4.*

Paganicius, ut occultus. Ita est in glossis veteribus. Emendat, *vir occultus.* Neque displicet. Suspicor enim, signari paganicæ religioni addictum; quales occulti. Nec enim Isidori ætate, sub Christianis Imperatoribus, aut Regibus, impiam gentium religionem profiteri quisquam audebat; partim, quoniam legibus hoc interdictum; partim quia, ob cultûs ejusce stultitiam, Christianis contemtui, ac ludibrio, forent.

Pagenses à pago dixere posteriores: at priores *paganus.* Verùm *pagus* non semper est vicus, sed etiam provincia tota, vel ejus pars; uti oppidum cum territorio. Notum, quomodo septem Helvetiorum pagos dicat Julius Cæsar. Itaque nihil mirum, si *pagenses* dicti, qui amplo Comitis, sive Judicis, territorio subessent. Gregorius Turonensis lib. VIII cap. XVIII: *Wintrio dux, à pagensibus suis depulsus, ducatu caruit.* Præceptum Dagoberti de mercato S. Dionysii: *Saxones, & Ungari, & Rhotomenses, & cæteri pagenses de aliis civitatibus.* Similiter Marculfus monachus lib. I Form. cap. XXVIII. Et apud Ansegisum Capitularis lib. III cap. LXXIII: *Cum Comite, cujus pagenses sunt, ire permittat.* Ac eopse libro cap. XLIII, & lib. IV cap. XIX. Nec *pagenses*

solùm, qui ejusdem sunt provinciæ ac diœceseos: sed etiam, qui ejusdem parochiæ, sive potiùs parœciæ. Gregorius Toronensis lib. x. cap. IX: *Episcopus cum clericis, & pagensibus suis.* Odo, abbas Collationum: *Cum ante hos annos sancti Andreæ solemnitas in prima Dominica Dominici adventus concurrisset: quidam sacerdos, sicut Turonica Ecclesia præceptor asserit, pagensibus suis utraque missas audire præcepit.*

Palergia Anastasio bibliothecario corruptum ex *παρεγγυ*: observat Ludovicus de la Cerda in Adversariis Sacris cap. XCV.

Palfredus, palefredus, palefridus, corrupta sunt ex *paraveredus*, pro quo etiam dicitur *paravredus*, & *parafredus*. *Paravereds* vocem habemus Cod. lib. XII. tit. LI. leg. II: *Præsidibus, & rationalibus --- usurpandi paravereds licentia derogetur.* Est verò *paraveredus* vox hybrida, conflata ex Græco *παρα*, & Latino *veredus*; quomodo latinidixere equum, quòd *veheret rhedam*, teste Festo. *Veredum*, & *paraveredum*, jungit Marculphus lib. I. Form. XI. Faciléque mihi persuadeo, ex horum altero contractum esse Germanicum **pferd** / pro quo Belgæ **peerd**. Nec dubium, quin à *paravereds* voce sint Gallicum *palefrenier*, ac Germanicum **palfermer**: hoc est, hippocomus, sive equiso. Qui *parafredi, palfredi*, & aliis antè memoratis, utantur, varios laudat auctores Lindenbrogius*: quibus, si voles, hos adde. Radericus Frisingensis de gestis Friderici I. lib. III. cap. XXVI: *Si extraneus miles pacificè ad castra accesserit, sedens in palefrido sine scuto, & armis; si quis eum læserit, pacis violator judicabitur. Si autem sedens in dextrario, & habens scutum in collo, lanceam in manu, ad castra accesserit; si quis eum læserit, pacem non violavit.* Usurpat quoque S. Bernardus Clarævallensis in vita S. Malachiæ cap. XX. Item Villariensis monachus in vita Caroli, qui anno CIↃCXCVII. octavus Villariensis in Brabantia electus abbas fuit, cap. III*. *Domine, inquit, pedes tibi, nec decet honestatem vestram: accipite palefridum, quem hic habemus: gramina abundant, & de levi terrâ teneri poterit.* Cæsarius lib. XII. Miraculorum cap. XII: *Hic cum die quadam suum, qui optimus erat, perdidisset palefredum; servum suum ad diversa loca misit ad investigandum illum.* Mattheæus Parisius in anno CIↃCXC: *Cepit de singulis civitatibus Anglia duos palefridos, & totidem summarios.* Idem in anno CIↃCCLI: *Palefridum regis Scotia.* Et in vita Leofstani, XII. abbatis S. Albani: *Clam quinque* (dedit) *uncias auri, & unum palefridum pulcherrimum.* Adhæc Beka in vita Andreæ Episcopi XXV: *Eodem quidem anno Fulcoldus miser,*

*in Glossario Legum antiquarum.

*In Sanctorum vitis ab Joan. Bollando editis ad 29 Jan.

miser, complex, ut dicitur, in necem Florentii juvenis, effugiens unâ dierũ insidias Theodorici Comitis, transnatavit cum palafredo suo torrentem Mosæ fluminis. Vide &, quæ Jacobus du Bruel, monachus S. Germani de Prato, hac de voce fuse annotavit ad Edictum Ludovici, & Lotharii imperatorum; quod est Aimoini lib. v. de gestis Franc. cap. x.

Palicium, vallum è sudibus, ex Gallico *palissade*; quod ipsum à *palis*: vel potiùs à palis *palicium*, ex palicio fit *palissade*. Guilielmus Brito Philippeidos lib. VII:

Palicumque triplex, quod orat gaillardica subtus
Mœnia, quadratis palis, & robore duro,
Usque sub extremas protensum fluminis oras.

Palliditas, pro *pallor*, quid attinet dicere, cum id vocabuli veteres nesciant?

Palpo, pro palpator, sive eo qui palpum obtrudit. Joannes Saresberiensis Policratici lib. III. cap. IV. *Cæterùm palpo, qui tamen assentatoris, vel adulatoris censetur nomine, hominum mentes explorat.*

Pamæum, in Glossis Isidori exponitur *vestis pastoralis*. Sed sine dubio rescribendum *pœmeneum*, quasi ποιμενεῖον ἀποιμὴν, pastor.

Panifex, & *panificus*, agnoscit & Calepinus, qiu Passeratii dicitur, & Cælii Curionis Forum Romanum: ac usurpat Joan. Saresberiensis Policratici lib III, cap. XIV: *Sed Augustus, fortunæ favor, & Romani decus imperii, avunculo suo Julio longè patientior extitit. Cùm enim Antonius, maternam ejus originem despiciens, eum Afrum genere, & naturâ panificum diceret, hoc ridens pertulit, & eundem, sorore traditâ, in affinitatis gratiam admisit.* Malim *pistor* dicere: pro quo & *panarius* in Glossis legas: ubi exponitur ἀρτοπώλης.

Pantana quæro quid sit in Chronici Casinensis lib. I. cap. LVII. *Curtem de pantana prope Beneventum.* Verùm fortasse non commune est nomen; sed loci proprium.

CAP. XXXII.

De cœptis à P, sequente A. & R. Paracharactæ, *qui nummos falsos cudunt.* Paracharagmus, *falsa nummi imago.* Paracellarius, *qui reliquitas Pontif. calis mensæ largitur pauperibus.* Parada, *navis tegumentum ad arcendum æstum, ac frigus.* Paragium, *paritatis observatio in bonorum successione.* Paramentum, *hospitium.* Parastitia, *postica fores.* Parapallii

Servius in VIII Æn. Hieronymus epist. XXXVII in Epitaphio Paulæ; item Theodosius, Arcad. & Honor. AAA. leg. IX tit. de Judæis, Cælicolis, & Samarit. lib. XVI Cod. Theodos. Unde *in barbaris* non habet Goclenius Sylloge Vocum Obsol. p. 337, etsi Cicero non utatur.

Nivarus, splendidus, secundùm Isidori Glossas. Legamne *nivatus*, ut *albatus*? an *nivarus*, quasi à *niveo*; ut ab *aveo avarus*?

Nixa, Hispanis est prunus Damascena, ita dicta à fecunditate in enitendis fructibus. Isidorus lib. XVII cap. VII: *Coquimella*, (corruptum hoc ex Græco κοκκύμηλα) *quam Latini ob colorem prunum vocant; alii, à multitudine enixi fructus, nixam appellant. Cujus generis Damascena melior, à Damasco oppido, unde priùs asportata est, dicta. Cujus solius pomum stomacho mederi probatur: nam cætera noxia perhibentur. Hac sola arbor gummi glutinosum, & compactum, distillat, quo & medici, & scriptores* *, *utuntur.* Etiam fructum sic dixere. Pelagius lib. V. de Vitis Patrum, libello IV, num. LXV: *Et attulit quidem frater nixas siccas, & fecit pultes.* Vide, quæ pluribus Rosvveidus annotavit in Onomastico suo, quod Vitis Patrum subjunxit.

* *Plin.* pictores.

Noctícula si veteres dixere, simile fuerit, ac *diecula*. Sed posterioribus *noctícula* est spiritus noctu comparens cœtui hominum sibi devotorum. Aliter etiam vocarunt *Hecaten*, quæ eadem ac Diana: item Herodiadem, quasi ea ipsa sit, quæ saltando caput Joannis Baptistæ meruit. Illustris de hoc locus est apud Joannem Sarisberiensem lib. II cap. XVII: *Quale est, quòd noctículam quandam, vel Herodiadem, vel præsidem noctis dominam, consilia, & conventus, de nocte asserunt convocare; varia celebrari convivia, ministeriorum species diversis occupationibus exerceri, & nunc istos ad pœnam trahi promeritis, nunc illos ad gloriam sublimari. Præterea infantes exponi lamiis, & nunc frustratim discerptos edacis ingluvie in ventrem trajectos congeri; nunc præsidentis miseratione rejectos in cunas reponi. Quis vel cæcus hoc ludificantium dæmonum non videt esse nequitiam?* In glossis etiam Philoxeni legas: *Noctícula*, Ἑκάτη νυκτοφαίνουσα. Fortasse igitur *Noctícula* corruptum ex *Noctiluca*, quæ eadem ac Hecate. Notum illud Maronis IV Æn.

Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora Diana.

Nempe in cœlis est Luna, vel Noctícula; in terris, ac imprimis sylvis, Diana; apud inferos, sive Antipodas, Hecate. Sanè Lunam clarè Noctículam vocat Horatius lib. IV od. VI. Id verbum verbo sonet νυκτιλαμπής. Nec aliter in Onomastico legendum: ubi vulgo, *Nóctiluca*,

νυκτι-

νυκτιλαμπὶς. Neque obstat iis, quòd Venerem hoc elogio insignit Levinus, poëta vetus, his verbis: *Venerem igitur almam adorans, sive femina, sive mas est, ita ut alma noctiluca est.* Nam, secundùm antiquissimam Orientis Theologiam, non Hesperus, sive Lucifer; sed Luna per Venerem intelligitur. Qua de re abunde dictum nobis lib. II operis de Gentilium Theologia.

Noluntas à *nolo*, ut *voluntas* à *volo*. Optimus doctissimusque Merula usum censet Eunium: cujus versus adducit ex Calpurnii Pisonis opere de Continentia veterum Poëtarum ad Trajanum Principem. Ac censet idem Merula, bis usum B. Augustinum lib. XIV de Civit. Dei cap. VI. Ac video, eadem postea scripsisse Ludovicum de la Cerda in Adversariis Sacris cap. CLXXXV, §. XLVII. Sed vellem, nominâsset Merulam, quando ejus est illa de B. Augustino conjectura, ac illud de Ennianis versibus apud Pisonem nititur fide ejusdem Merulæ, qui triduo eo scriptore Parisiis usus in Bibliotheca S. Victoris. Mihi suspecta vox *noluntatis* erit, donec de Pisone illo magis liquebit. Sed neque de Augustino gravem satis caussam video, cur sic eum scripsisse credam.

Noxax in Glossis Isidori exponitur peccator, criminosus. Sed lubens Martinio* accesserò, qui *noxax* legit, ut sit à *noxa*. Sanè ibidem est. *Noxilis, nocens.* Pro quo *noxialis*, Seneca. Etiam apud J. C. *noxalis actio*, Gloss. Basil. Νοξαλία, βλαπτικὴ. Νοξαλία, ἀγωγὴ ἡ ἐκδοσιν ζητοῦσα τοῦ ὑφ' ἑαυτὸν ὄντος. Adi Institut. lib. IV. tit. VIII, & in Dig. lib. IX tit. IV. Et sanè Lucilius dixit *noxit*. Unde IO Gloss. Isidori: *Noxit, noceat.* Puto, *noxit* esse à *noceo*, ut *faxit* à *facio*,

* *In Etymologico.*

Notorietas, indicia rei notoriæ sive manifestæ. Concil. Pisan. I. sess. XII: *Sancta Synodus, attentâ eorum, de quibus agitur, notorietate, denique per evidentiam depositionum testium.* *Notorius*, pro manifesto, non quidem Ciceronis, vel Augusti ævo, obtinuisse puto: sed usurpavit Paulus L. VI Dig. ad S. C. Turpilianum: *Nunciatores, qui per notoria indicia produnt, notoriis suis adsistere jubentur.* At junioribus nihil vulgatius. Sic *notoriam veritatem* legas apud Arnulphum, episcopum Lexovien sem. epist. ad Gillebertum, Londonien sem episcopum. Est & Cæsarii lib. X Miracul. cap. XXXV: *Et quia ejus peccatum erat nimis notorium.* Et alia apud alios.

Novecuplum est in Legg. Wisigoth. lib. VII tit. I leg. I, & tit. II leg. X. Nempe ut à *decem* est *decuplum*; sic à *novem* putarunt esse *novemcuplum*, vel *novecuplum*. Verùm si ἀναλογίαν attendas; ut à *decem* est

decuplum, sic à *novem* foret *novuplum*. Sanè nec à *septem* dicimus *septecuplum*, verùm *septuplum*.

Noxax, quid sit, jam vidimus in *Norax*.

CAP. XXX.

De cœptis ab O. Obauditio, *pro obœdientia.* Objectivum, *quod contra adversarii sententiam dicitur.* Obnoxiatio, *scriptum, quo quis se alteri obstringit, præcipuè pater liberis, promittendo se non abalienaturum agros, quibus utitur-fruitur.* Obviatio, *occursus.* Occasionale, *datâ occasione susceptum.* Octenus. *pro octonus.* Octimber, *October.* Odibilis, *odio dignus.* Odoramentarius, *unguentarius.* Offertio, *oblatio.* Offertorium, *quando in Missa fit oblatio Dominici corporis.* Officialis, *de officiis hominis tractans: item minister magistratûs.* Oleatum, *oleo litum.* Olentia, *odor.* Olica, *olivetum.* Onustatus, *oneratus.* Oramen, *oratio.* Orarium, *pro linteolo ad os detergendum, vel pro stolâ Episcopali, atque aliter.* Oratorium, *locus orationis.* Orcistra, *vel* hormisda, *corruptè pro* orchestra. Ordinale, *codex, in quo ordo Missæ.* Ossamenta, *ossa.* Otiositas, *otium.*

HInc jam proficiscamur ad barbara Latinæ originis, quibus princeps litera est quarta vocalis.

Obauditio, pro obœdientia, legas apud æqualem S. Augustini, Bachiarium; ut in melioribus libris vocatur; qui perperam Bacciarius, vel, ut apud Honorium est, libro de Luminaribus Ecclesiæ, Bachianus.

Obœdientarii, qui vocentur in monasteriis, dicam in vocibus aliena positis significatione, vocabulo, *Obœdientia.*

Objectivum, quod contra alterius sententiam adfertur. Apolog. Concilii Pisan. † *Tertiam objectivam portionem, contra Pisanam indictionem, attingere res admonet.*

† Pag. 34. edit. Parisiensis anno 1612.

Obnoxiatio est apud Marculfum lib. II cap. IX: *Charta obnoxiationis à patre in filios facta.* Ubi Bignonius optime docet, libellum intelligi, quo pater, qui usum-fructum bonorum defunctæ uxoris accepit à liberis, remunerandi ergo, iis agros quosdam donat; sed retento sibi usu-fructu, quo se obnoxium reddit liberis, cò quòd agros istos alienare non possit.

Obstagium legas in Speculo Saxonico *. Quid verò sit, diximus hujusce libri cap. XIV, in *Hostagium.*

* Pag. 141.

Obvia-

Obviatio dis licet, pro *ἀπαντήσει*, sive actu, quo obviam itur. *Occursus* dixero cum Ovidio, Senecâ Plinio.

Occasionale, quod occasione oblatâ facimus, alioqui non acturi. Usus Hincmarus; cujus verba adduximus in *Corcada*.

Octenus sæpius apud Althelmum legas de laude Virginum. Sed Horatius, Ovidius, Plinius, ac veteres omnes, *octonus*. A *septem* quidem *septenus*; à *novem*, *novenus*, sed ab *octo*, *octonus*.

Octimber, pro *october*, dixere seculis posterioribus. Sic sanè scriptum fuit in Mss codicibus Flodoardi lib. III Histor. Rhem. cap. IV. Item in metrico Martyrologio Wandelberti Prumiensis : quod monitum & Ludovico de la Cerda in Adversariis Sacris, multijugæ lectionis opere, cap. XCVIII. §. III. Puto autem provenisse errorem ex eo, quòd dicamus, *september*, *october*, *november*, *december* : tum item quòd Grammaticorum vulgus crederet, menses quatuor postremos sic vocari, quasi *septimus*, *octavus*, *nonus*, *decimus*, *imber* : quod valde ineptum. Nec enim sunt voces compositæ ; sed simplices, quia *ber* solum est *παρίλκον*, sive productio : ut in *faber*, quasi *faciber*, à *facio* ; *tuber*, quasi *tumber*, à *tumeo* ; *Mulciber*, à *mulco*, hoc est, mollio.

Octodecim an dixerint classici, non ita apertum est. Malim igitur *duodeviginti* ; de quo constat.

Odibilis, quem jure oderis. Usus, post Gregorium Turonensem Petrus Blesensis epist. LXXXIV ad Alexandrum Papam : *Detractores, Deo odibiles*. Sed & epist. XVIII, atque alibi, usurpat. Sic & *placibile* ait Anastasius Bibliothecarius : imò *pudibilia membra*, pro verendis, nec Lampridius refugit.

Odoramentarius, pro unguentario, barbaris relinquendum.

Offertio, oblatio. Diploma Dominæ Comitis Mathildis, quo, sub Papa Gregorio VII, omnia sua donavit Ecclesiæ Romanæ * : *Eidem Ecclesiæ dono, & offero, & per præsentem chartulam offertionis itidem habenda confirmo*. Antiquitus tamen pro *latum* dixere *fertum*; unde *fertilis*, & alia ; in his nomen illud, de quo proximè dicam.

Offertorium legas in Epistolâ Caroli Magni ad Albinum, secundùm editionem Wolfgangi Lazii †: sed potiùs in parte altera * Albini de divinis officiis. Verba ponam : *Post Evangelium non cantatur offertorium, & cantores tempore sacrificii silent. Ac* eopse opere * : *Verba historici consimentur in offertorio*. Est verò *Offertorium* missæ ea pars, quæ tempore dicitur oblationis. Quandoq; & sindon, in qua populi oblationes reponuntur.

* *Apud Baronium Annalium tom. 12, ann. 1102. pag. 26. edit. Moreti.*

† *Bellarmino editionis, quæ Antverpiæ anno prodiit 1560. pag. 47.*

* *Sequitur hæc illa, quæ ibidem habes pag. 189.*

* *Pag. 80. ejusdem edit.*

nuntur. Nempe ut antiqui in supino pro *latum* dixere *fertum*, unde *fertis & fertoribus* nomen: ita juniores ab eadem origine *offertorium* fecere. Adi Isidorum lib. VI Orig. cap. XIX.

Officialis vox, licet ignota classicis, non tamen adeò recens, quàm videri possit. Nam & pro eo. quod de officio tractat, Lactantius usurpat, qui lib. VI Tullium laudat *in suis Officialibus*: & pro ministro magistratûs longè ante usus Appulejus I Met. *Iubet Officialem suum pisces pedibus obterere.* Etiam *Officiales sacrarum vestium* legas L. VII cap. de Palat. sacr. larg. Junioribus verò nihil eâ voce est usurpatius. Nam ut Capitular. Kar. M. & Constitutiones Siculas, mittam; ita Cæsarius lib. IV Mirac. cap. LIX: *Necessarium prælatis, ut frequenter Officiales suos moneat, ne alicui fraudem inferant.* Et cap. LXIIX: *Pietatis Officialibus amoris, & eis, quos tenaciores noverat, institutis.* Antonius III. Episcop. XXXVI: *Delegavit in Germaniam, monens, ut Officiales iteratò iterarent electionem regiam.* Salsè verò Petrus Blesensis epist. XXV: *Credo hujusmodi Officiales non ab OFFICIO, nomine; sed ab OFFICIO, verbo, mutuâsse vocabulum:*

Nam genus hoc hominum, quod dicunt officiperdi,
tota Officialis intentio est; ut, ad opus Episcopi sua jurisdictionis, commissas miserrimas oves, quasi vice illius, tondeat, emungat, excoriet.

Oleatum, oleo illitum. Petrus Cellensis lib. VIII epist. VII: *Vestrum est, panis oleati buccellas cum Petro Apostolo, cum convenitis ad cœnam agni, sumere,*

Olentia, pro odore, est apud Plinium Valerianum,

Olica, ab olea, pro oliveto, est in Collectione Formularum Sollemnium, à Lindenbrogio editarum, form. LXII, & LXIX.

Olitanus, antiquus, inolitus. Utitur Adrianus I. Epistola ad Carolum M. de Cleri & plebis in Constitutione Episcopi necessitate scribens: *Apostolicâ prævidimus authoritate, ut Canones in decretis eorum consistant, & quando* (Episcopi) *à nobis ordinantur*, olitanâ consuetudine *proclametur*. Olitana hic consuetudo, est consuetudo antiqua; & *olitani Canones*, antiqui Canones. Ita *olitana tempora* dixit Anastasius Biblioth. in Paschali primo. Item Carolus Calvus in libello proclamatorio adversus Wenilonem dicit *olitanâ consuetudine* in Francorum Regno Reges ex genere prodire apud Baronium Tomo X, Anno. 859. Vox ab adverbio *olim* deducta.

Omni-

Omnimodus non dixero : etsi *omnimodis* apud Lucretium sit. Pro *omnimodus* verò *cujusque modi* malim.

Onustatus, onustus, onere gravatus. Petrus Venerabilis lib. 1 epist. XXIV : *Gravi humanorum studiorum onere onustato.*

Oramen , pro oratione, sæpius est apud Althelmum de Laude Virginum.

Orarium legas apud Vopiscum in Aureliano : *Sciendum tamen, congiaria illum ter dedisse ; donasse etiam populo Rom. tunicas albas manicatas ex diversis provinciis, & lineas Afras, atque Ægyptias puras ; ipsumque primum donâsse oraria populo Rom. quibus uteretur populus ad favorem.* Orario os tergeri solet. Itaque etsi, antequam in usu forent linteola tenuia, quibus id facere solent, orâ vestis fieri consuevit : non tamen ab orâ, quàm ore, id nominis esse verisimile est. Et opinionem eam firmat hoc Prudentii περὶ στεφάνων hymno primo :

Hic sui dat pignus oris, ut ferunt, orarium.

Erat id magis longam, quàm latum ; unde fasciæ etiam loco inserviebat. Hoc Casaubono ostensum istoc B. Ambrosii, oratione funebri de obitu, non Symmachi, ut μνημονικῷ ἁμαρτήματι summus ille vir scribit, sed Satyri fratris : *Divinum illud fidelium sacramentum ligari fecit in orario, & orarium involvit collo, atque ita se dejecit in mare.* Ac similiter B. Augustinus lib. XXII de Civit. Dei cap. VIII : *Tunc sicut potuit, oculum lapsum, atque pendentem, loco suo revocavit, ligavit orario.* Nec aliter hac voce usum existimem Paullinum in vita Ambrosii : *Iactabat etiam turba virorum, ac mulierum, oraria, vel semicinctia sua ; ut corpus sancti aliquatenus ab ipsis contingeretur.* At alia forma, nempe non tam fasciæ, quàm pallii, erat , cùm per orarium intelligitur stola Pontificalis, sive linea episcopi vestis, quæ vulgo *rocquetta*. Papias : *Orarium, stola sacerdotalis, operculum capitis.* Et, ne vetustiores adducam, sic Petrus Blesensis serm. XLI : *Orarium, quod & stola dicitur.* Ac postea : *Orarium autem dicitur, quia propter offensas populi tui cum humili genuflexione Domino debes supplicare , tuis precibus indignationem placare.* Idemque ὠράριον ante eum adduxit Karolus Mag. ut editio Wolfangi Lazii vocat, sive potiùs Alcuinus de ritibus vet. Eccles. *Orarium est, vel dicitur, stola, eo quòd oratoribus, id est, prædicatoribus, concedatur.* Episcopi fuisse, indicat & Vita S. Fulgentii, Ruspensis Episcopi, à discipulo conscripta, cap. XVIII : *Orario quidem, sicut omnes episcopi, nullatenus utebatur.* Item Anastasius bibliothecarius in vita Agathonis Papæ, §. X :

Eâ horâ ſancta Synodus, unà cum Principe ejus (Conſtantino Auguſto) *orarium auferri juſſerunt à collo ejus*, (Macarii, Antiocheni epiſcopi, ſeu Patriarchæ.) *Et exiliens Baſilius, Epiſcopus Cretenſis Eccleſiæ, ejus orarium abſtulit.* Nec tamen ſolos geſtâſſe Epiſcopos, clarè liquet ex Concilio Toletano IV cap. XXV : *Epiſcopus orarium, annulum, & baculum, coram altari de manu Epiſcoporum accipiat ; presbyter orarium, & planetam ; diaconus orarium, & albam ; ſubdiaconus, patinam, & calicem.* Sedulò igitur in ſcriptoribus attendere oportet, quo pacto *orarii* vocem accipere opoteat. Sanè ſacerdotalem veſtem intelligere non poſſimus in iſtoc Gregorii M. lib. VI epiſt. CXCI : *Duas autem camiſias, & quatuor oraria, vobis transmiſi.* Laici enim erant, quibus vellet offerri. Longum ſit, ſi velim laudare auctores, qui orarii meminere, non dico omnes; ſed vel ſolos , qui occurrunt. In quibus Fortunatus Pictavienſis in vita S. Marcelli, epiſcopi Pictavienſis. Item Concilium Braccarenſe III can. III. Eſt & Matthæi Pariſienſis in vita Gaufridi, XVI abbatis S. Albani: *Orarium cum fanone, auro, & gemmis adornatum.* Imò & à Latinis mutuati hanc vocem Græci, Ut Synodi VIII Act. X : Ὠμοφόρια, & ὡράρια, & πηλόλπια. Alia etiam adderem de re ipſa. Sed video pleraque ea vel apud Caſaubonum, ac Salmaſium, legi, Notis ad Vopiſcum ; vel Lindenbrogium, ac Watſium, in Gloſſ. vel Martinium in Etymologico ; ut alios prætermittam.

Oratorium, locus ſacer ad orandum ; præſertim ubi adſervarentur ſancti alicujus reliquiæ. Sic ſæpius utitur Gregorius Turonenſis lib. II Hiſt. Franc. cap. VI. Legas quoque id vocabuli in Capitul. Karoli lib. V cap. CCXXX, ac Cæſarium lib. I Mirac. cap. IV, & XXII.

Orciſtra corruptum ex *orcheſtra*. Prius, inter alios, eſt apud Joannem Turocium Hiſtor. Hungar. lib. II cap. XLVI. Etiam *Orcheſtra* vox in *Hormiſda* corrumpitur : ut factum in *Oroſii Orcheſtra*. Nam hæc genuina ἐμιστραφη, ut alibi dicimus.

Ordinale, codex continens ordinem, & rubricas Miſſalis. Matthæus Pariſius in vita Pauli, XIV abbatis S. Albani, ubi abbatis ejus dona enarrat : *Sine ordinalibus, conſuetudinariis, miſſalibus, troparis, collectariis.*

Oſſamenta, oſſa, cadaver : Belgis ſimiliter 't gebeente. Matthæus Pariſius in anno CIↃCCLVII : *Eodemque anno inventa ſunt oſſamenta regis Scotorum Malcolmi.*

Oſtagium quid ſit, vide cap. XIV in *Hoſtagium*.

Otioſi-

Otiositas, pro otium. Sidonium lib. II epist. X: *Quos in hanc paginam admitti, nostra quàm maximè verecundia vetat ; quam, suas otiositates trepidanter edentem, meliorum carminum comparatio premit.*

CAP. XXXI.

Accessum ad ea, quibus P littera est initialis. Ac hoc quidem capite de iis actum, ubi A excipit, inde verò sequitur G, vel aliqua primarum trium liquidarum. Papania, *ritus paganici.* Paganicius, *occultæ, hoc est, paganicæ, sive gentili religioni addictus.* Pagenses, *quicunque ejusdem sunt diœcesios, sive territorii.* Palergia, *proparerga.* Palfredus, palefredus, paletridus, paravedus & parafredus, *equi genus.* Palicium, *vallum è palis.* Palliditas, *pallor.* Pamæum, *pœmenaum.* Panifex, *vel* panificus, *pistor.*

HAbemus de exorsis à vocalium quartâ. Proximus est locus à sequenti litera incipientibus.

Paagium quid sit, ex iis erit cognoscere, quæ in *Passagium* dicemus.

Papania, pro paganorum ritibus, in epistola Zachariæ Papæ ad Francos, & Gallos *: *Vt populus Dei papanias non faciat.* Postea † sic interpretatur: *Qui paganas observationes in aliquare fecerit.*

Paganicius, ut occultus. Ita est in glossis veteribus. Emendat, *vir occultus.* Neque displicet. Suspicor enim, signari paganicæ religioni addictum; quales occulti. Nec enim Isidori ætate, sub Christianis Imperatoribus, aut Regibus, impiam gentium religionem profiteri quisquam audebat; partim, quoniam legibus hoc interdictum; partim quia, ob cultûs ejusce stultitiam, Christianis contemtui, ac ludibrio, forent.

Pagenses à pago dixere posteriores: at priores *paganus.* Verùm *pagus* non semper est vicus, sed etiam provincia tota, vel ejus pars; uti oppidum cum territorio. Notum, quomodo septem Helvetiorum pagos dicat Julius Cæsar. Itaque nihil mirum, si *pagenses* dicti, qui amplo Comitis, sive Judicis, territorio subessent. Gregorius Turonensis lib. VIII cap. XVIII: *Wintrio dux, à pagensibus suis depulsus, ducatu caruit.* Præceptum Dagoberti de mercato S. Dionysii: *Saxones, & Ungari, & Rhotomenses, & cæteri pagenses de aliis civitatibus.* Similiter Marculfus monachus lib. I Form. cap. XXVIII. Et apud Ansegisum Capitularis lib. III cap. LXXIII: *Cum Comite, cujus pagenses sunt, ire permittas.* Ac eopse libro cap. XLIII, & lib. IV cap. XIX. Nec *pagenses*

* *Lib. 5. Capitularium Karoli M fol 90. a.*

† *Pag. 91. 4.*

miser, complex, ut dicitur, in necem Florentii juvenis, effugiens unâ dierũ insidias Theodorici Comitis, transnatavit cum palafredo suo torrentem Mosa flumminis. Vide &, quæ Jacobus du Bruel, monachus S. Germani de Prato, hac de voce fuse annotavit ad Edictum Ludovici, & Lotharii imperatorum; quod est Aimoini lib. v. de gestis Franc. cap. x.

'*Palicium*, vallum è sudibus, ex Gallico *palissade*; quod ipsum à *palis*: vel potiùs à palis *palicium*, ex palicio fit *palissade*. Guilielmus Brito Philippeidos lib. VII:

Palicsumque triplex, quod orat gaillardica subtus
Mœnia, quadratis palis, & robore duro,
Usque sub extremas protensum fluminis oras.

Palliditas, pro *pallor*, quid attinet dicere, cum id vocabuli veteres nesciant?

Palpo, pro palpator, sive eo qui palpum obtrudit. Joannes Saresberiensis Policratici lib. III. cap. IV. *Caterùm palpo, qui tamen assentatoris, vel adulatoris censetur nomine, hominum mentes explorat.*

'*Pamaum*, in Glossis Isidori exponitur *vestis pastoralis*. Sed sine dubio rescribendum *pœmeneum*, quasi ποιμενεῖον ἀπὸ ποιμὴν, pastor.

Panifex, & *panificus*, agnoscit & Calepinus, qiu Passeratii dicitur, & Cælii Curionis Forum Romanum: ac usurpat Joan. Saresberiensis Policratici lib III, cap. XIV: *Sed Augustus, fortunæ favor, & Romani decus imperii, avunculo suo Julio longè patientior extitit. Cùm enim Antonius, maternam ejus originem despiciens, eum Afrum genere, & naturâ panificum diceret, hoc ridens pertulit, & eundem, sorore traditâ, in affinitatis gratiam admisit.* Malim *pistor* dicere: pro quo & *panarius* in Glossis legas: ubi exponitur ἀρτοπώλης.

Pantana quæro quid sit in Chronici Casinensis lib. I. cap. LVII. *Curtem de pantana prope Beneventum.* Verùm fortasse non commune est nomen; sed loci proprium.

CAP. XXXII.

De cœptis à P, sequente A. & R. Paracharactæ, *qui nummos falsos cudunt.* Paracharagmus, *falsa nummi imago.* Paracellarius, *qui reliquitas Pontificalis mensæ largitur pauperibus.* Parada, *navis tegumentum ad arcendum æstum, ac frigus.* Paragium, *paritatis observatio in bonorum successione.* Paramentum, *hospitium.* Paraslitia, *postica fores.* Parapallii

usus in theatro. Paratura, *additamenta, quibus vestis fit ornatior.* Parentela, *cognatio.* Parentivum, *quod tangit parentes, eorumve liberos.* Paribile, *cui paretur, sive obtemperatur.* Paricula, *epistola par, sive ejusdem exempli.* Parochia, & parochium, *pro paræcia: atque inde* parochianus. Particularis, *singularis.* Parvaredus, *idem ac* palfredus, *de quo dictum.* Parvisium, *parvulorum gymnasium.*

COmplectar nunc ea, ubi P literam excipit prima vocalis, cum liquidarum postrema.

Paracharactæ, qui nummos adulterant, ἀπὸ τῦ παραχαράττειν. Legas in Codice Theodosiano lib. IX. tit. de falsa moneta: *Falsa moneta rei, quos vulgò paracharactas vocant.* Vides referri, ut verbum non tam elegantioribus, quàm vulgò usurpatum. Sic *paracharagmum* dixere pro παραχάραγμα. Usus Cassianus Collat. I. cap. XX, & Collat. II. cap. IX. Vulgò utrobique *paracharaximum* editur. Sed sic, uti diximus, rectè legendum vidit Ciacconius. Observavi verò & similem locum Petri Damiani epist. lib. II. epist I: *Quod si ipsius moneta obluerata, vel detrita sit regula; postquam metallis imprimitur, non nummus, sed paracaraximus, invenitur.* Vel enim *paracharagmum* legi debet, vel jam Damiani seculo sic loquebantur: eaque res fortasse fecerit, ut librarii & in Cassiano, multò licet antiquiori, id vocabuli corruperint.

Paracellarius idem, qui *subpulmentarius*: puta qui è cella Pontificis pauperibus erogaret, quod mensæ superfuisset. Vox est è Græco παρὰ, & Latino *cella*: ut simile sit, ac *paraveredus.* Vide Onuphrii Panuini interpretationem vocum Ecclesiasticarum*.

* Lovanii excusa est ann. 1572.

Parada interdum producit mediam, interdum corripit. Cùm ea porrecta, idem est ac hospitium sive diversorium, quod principis jussu pararetur, sive præpararetur; unde & nomen. In diplomate Stephani Papæ: *Mansiones, aut silvas, vel paradas faciendas.* Hac de re accuratiùs dictum cap. XXIII. in *Mansionaticum*, ac pluribus loquar lib. sequenti in *Parata*, unde *Parada* corruptum. At quando media est correpta, notat fornicem sive tectum navigii voluptarii; in quo molliter toris incubabant, tecto tuti ab æstu, frigore, vento, pluviâque. Sic usurpat Ausonius epist. V, quæ ad Theonem:

Expositum subter paradas, lectoque jacentem,
Corporis ut tanti non moveatur onus.

Et Sidonius lib. VIII. epist. XII: *Hic superflexâ crate paradarum sere-*

nibru-

ni brumalis infida vitabis. Scaliger in Ausonianis Lectionibus censebat, *parada* nomine ipsam navem intelligi: sed tectum ejus signare, ex allatis Ausonii, ac Sidonii verbis, cognoscimus. Propiùs interim à vero abest, quàm Turnebus in Adversariis: qui multùm fluctuat. Unde verò eâ significatione sit, non æquè apertum. Martinus putabat, esse ab Arabico פרד *parde*, hoc est, fiscella, qualus. Vel (quando navis erat voluptaria, & mollibus lectulis instructa) esse à Celtico sive Belgico **bereeden**, hoc est, parare, instruere, ornare. Pro quo est, quod & Ausonius, & Symmachus, qui eo usi, fuerint Galli. Sed quid si, ab eadem caussa, sit à *paro*, correptâ mediâ; ut ab *amo amita*?

Paragium est in Constitutionibus Neapolitanis lib. III, tit. XXIII. Docuit & Cujacius, notare adæquationem, quâ jure pari paterna, vel avita, teneatur hæreditas, dum sextus à stirpe gradus non excedatur. Aloys. Riccius part. I. decis XIII. p. VI.

Paramentum, hospitium, parata mansio, quæ & simpliciter *parata*. Hincmarus ad Karolum Regem: *Et antequam de paramento vestro ad mansiones redeant.* Ac post aliqua: *Hanc admonitionem eis quotidie, quando ad paramentum vestrum venerint, relegat.*

Parastisa, postica, à παρὰ, & *statio*: quâ formâ dicimus *interstitium*. Adamannus de rebus S. Albani: *Ecce enim Angelus Domini, ad repetendum aliquod Deo charum missus depositum, nos desuper intra Ecclesiam adspiciens, & benedicens, rursus per parastitiam Ecclesiæ reversus, nulla tajis vestigia exitus reliquit.* Clementi Alexandrino * παραδυσὶς vocatur.

* *Lib. 7. Strom p. 549. edit. Bat. ann. 1516.*

Parapallium in theatro ponit vetus Juvenalis interpres ad sat. VI. ℣. IDCXLIX.

Paratura, limbi, ac similes ornatus vestium. Crebrum apud Anastasium bibliothecarium. Est & Matthæi Parisii in vita Richardi, decimiquinti abbatis S. Albani: *Dedit etiam albas binas paraturis brudatis* *. Etiam *paraturam*, pro paratu, legas apud Tertullianum de Pallio.

* *Hoc est, acu pictis: ut dictum lib. 2. cap. 3. voce* Brudatus.

Parentela à *parens*, ut *clientela* à *cliens*, idem est ac cognatio, sive genus, ac familia ab eodem parente. Sic usus Capitolinus in Gordianis: adhæc leges Salicæ, Burgundicæ, Longobardicæ. Item Petrus Blesensis epist. CII, & alibi. Etiam in vita est Philiberti: *Mater prudentissima, nobili parentelâ.* Item S. Majoli: *Gallicanâ generositate conspicuus, patre Pulcherio procreatus, nobilis parentela germen eluxit nobilius.*

Paren-

Parentivum propriè, quod ad parentes pertinet: uti *paricida*, quasi *parenticida*, qui alterum occidit parentem. Sed uti *paricida* vox extenditur ad eos, qui fratrem, vel cognatum, interfecerint; quemadmodum fusè in Oratoriis dixi *: ita & *parentivum* videtur extendi ad fratres, aliosque arcto junctos sanguine. Valerianus, Cimelensis episcopus, homil. xx: *Quisquae hominum parentiva mortis exspectatione animam pascit, parricidali crimine in hereditate succedit.* Ubi *mors parentiva* non ad parentem modò, sed & fratrem, referenda; cùm, ut Ludovico de la Cerda * observatum, præcedant hæc verba: *Modò de patris morte cogitat, modò de fratris vita suspirat. Non est hoc sine grandi scelere impietatis.*

* *Lib. 4. Orat. Institt. cap. 12. sect. 3.*

* *In Adversariis Sacris cap. 184.*

Paribiles leges, quibus simplices parérent, etsi nec rerum naturâ, nec rei veritate, niterentur: ut in judicio per ferrum candens, aut aquam frigidam. Quales rejicit Fredericus imperator lib. 11 Constitut. tit. xxxi. Vult enim non per hæc incerta judicari, sed per constitutiones à se, vel ab antiquis latas.

Paricula diminutivum à *par*, ut paricula epistola, quæ alteri planè esset par, sive exempli similis. Neutrâ enim litigantium parte convictâ, utrique dabatur libellus ejus judicii testis, quo uterque poterat probare causam suam non esse damnatam. *Charta paricla* inscribitur Marculfi lib. 1 Form. cap. xxxviii. Est & Variar. Form. cap. xiv: *Unde duas epistolas pariculas, uno tenore conscriptas, manu eorum, vel bonorum hominum, firmatas, inter se fieri, & firmare, rogaverunt.*

Parlamentum cur minùs dicturus sim, quàm *curiam supremam*, ostendi lib. 1. cap. vii. Ubi & de origine dixi ejus vocabuli, ut sit à παρειὰν ἱλαῦν, *genam agitare*: quod placuit viro erudito. Quia verò *parlamentum* propriè sonat colloquium, eò & sic dixere colloquia monachorum in suo, ut vocant, locutorio. Matthæus Parisius in Additamentis *: *Cum quidam post prandium proniores sint ad loquendum, quod non prodest: ---statutum est, quòd parliamentum, quod post prandium in quibusdam claustris fieri consuevit, penitùs interdicatur; & loco ipsius vacetur uberius meditationibus, & lectionibus repetendis.* Imò & Germani **parlamentiren** dicunt de colloquiis ad transigendum, ut fit in urbibus obsessis: ac similiter in rebus etiam privatis loquuntur de contentiosis aç turbulentis sermonibus.

* *Pag. 170.*

Pare-

Parochia est pervulgatum, pro *paræcia*: ut ostensum lib. I. cap. XI. Ac *paræcia* rectè editum in Cæsario Heisterbachensi lib. I Miraculorum cap. XXIV, & lib. II. cap. III, & lib. III. cap. VIII. Uti & *paræciam* apud eundem lib. IV. cap. XI. At *parochia* est apud alios multos: in his Sidonium lib. VIII. epist. VI, Adonem Viennensem, Rothaldum epistolâ ad Nicolaum Capitularium, Hincmarum epist. ad Nicolaum, Odonem Cluniacensem lib. II. cap. X de Miraculis B. Martini. Quibus in locis sumitur pro diœcesi totâ: ut monitum Joan. Ludovico de la Cerda in Adversariis Sacris cap. XXVI. Atque ibid. m observat, de universa sic loqui Aldhelm. de Virginitate cap. VII: *Qua* (vitiorum agmina) *contra Catholicam Ecclesiæ parochiam cum ducibus suis prolatis gregatim ingruere moliuntur.* Dixere & *parochium* pro *parochia*. Karolus Magnus Constitut. cap. IV: *Ut Episcopi de presbyteris, & clericis, infra illorum parrochia potestatem habeant secundum canones.* Ubi *infra parrochia* dictum pro *intra suas parochias*, sive potiùs *in suis parochiis*. Similiter loquitur cap. V. A *parochia* vel *parochium* est *parochianus*. Hincmarus Rhem. ad Hincmarum Laudunensem epist. II: *Parochianum meum Amalbertum pro caussa tibi inlicitâ excommunicasti.* Ac alibi idem similiter. Item Ivo Carnotensis Epist. I. ad Richerium Sesonensem Archiepiscopum: *Quia parabantur mihi insidiæ à quibusdam parochianis vestris.* Ac in fine epistolæ: *De parochianis vestris Stampensibus.* Item epist. CLXVII, *Quidam parochianus vester.* Est & ab eodem *parochialis*. Idem Ivo epist. CIXXII: *A quo cum quæreretur, utrùm habuisset ex concessione Carnotensis Episcopi, an ex jure parochialis.* Et post pauca: *Ad quod respondernnt Blesenses, se ab illis parochianis omnia parochialia accepisse.* Idem epist. CCLXVI: *Non tantùm canonicali jure, sed etiam parochiali.*

Particularis, pro in parte præcipuus, singularis, obtinet vulgò contra mortem veterum.

Parveredus, pro paraveredus, ab *veredus* factum. Hludovicus, & Hlotarius Augusti, in Privilegio cœnobii S. Germani, apud Aimoinum lib. V. cap. X: *Neq; parveredos, aut expensas ad hospitum susceptiones, recipiat.* Vide, quæ fusè paullò antè in *Palfredus* dicebamus.

Parvisium, schola parvulorum. Matthæus Parisius in ann. CIↃ CCI: *Pro illa substantiola persolvenda, cogebatur ille pauperculus, multis diebus scholas exercens, venditis in parvisio libellis, vitam famelicam, & Codrinam, protelare.* Vocem ortam etiam Latinè factam conjicit Somne-

rus in Glossario suo à Gallico parvis, aliàs *pervis*, Parvisiumque apud Matth. Paris. accipiendum putat pro sacrarum ædium atrio vel porticu, quem vide pluribus in V. Triforium.

CAP. XXXIII.

De incipientibus à PAS, PAT, PAV, PAX. Pascuale, *ad pascua pertinens.* Pascuarium, *census pro pascuis.* Pasculum, *pascua.* Passagium, pasuagium, passigium, *pro stinere, transitu; vel quod pro eo persolvitur: item* paagium, *pro transitu: adhac* passagium, *pro tempore verno navigationi idoneo.* Passibilitas, *natura perpessioni subjecta.* Passionalia, *&* sanctualia, *passiones sanctorum.* Passiones, *affectus.* Passivum, *passim obtinens:* Passivitas, *quâ quid obtinet passim.* Pastellus, *pro pastillus: ac* pastellaticum, *quod dœur ad obtinendam sacram dignitatem.* Pastophorium, *locus templi, ubi in sacrificio comederent, vel etiam in quo Levita, aut templi præfectus dormiret.* Pastorium, *præsepe stabuli.* Pasturagium, *pastus sive pabulum.* Patrinus, *pro offerente, sive susceptore.* Patriota, *vel* compatriota, *popularis.* Patronatus, *patroni conditio.* Pausana, *inducia.* Paxamacium, *panis minutus sex unciarum.*

HIs consequens est, ut me conferam ad cœpta à PA, sequente S, T, V, vel X.

Pascuale, ad domini pascua pertinens. Petrus Chrysologus serm. x: *Quomodo domum suam judicat ovile DEI, ubi non pascuale germen DEI pecus dat balatum?*

Pascuarium, census, qui solvitur pro pascuis, Legg. Wisigoth. lib. VIII Tit. V L. V. & Legg. Bojor. Tit. I. cap. XIV, §. I. item Form. LXI, *Pascuarium, aut agrarium.* Ubi *agrarium* similiter census, qui pro agris solvitur.

Pasculum puto dici, quasi *pasculum*, hoc est, minutum pascuum, vel pratum *. Cæsarius lib. III. cap. XI: *Quæ cum verbis non proficeret, inter brachia sua virum tollens* (sermo est de dæmonio, quod muliebre schema adsumserat) *& multum comprimens, in aëra levavit, atq; ultra monasterium sancti Patrocli, quod satis altum est, illum transferens, in pasculo deposuit.*

* Pasculum per u, ut adolescentulus, vel per o, pascuolum, ut filiolus.

Pasnagium, Pannagium, glandium pro porcis pastio; emolumentum ex sylvis pascuis, Mast- und Viehtrieb/Mastgeld. Leges Inæ, Regis Westsaxiæ col. 775: *Si quis obvies porco sine licentia in* pasnagio suo, capiat

capiat judicium VI. *ſ.* Iterum leg. 55: *Si paſnagium capiatur de porcis de triliguali tertius.* Huc pertinet locus in voce ſeq. *Paſſagium* ex chartâ Duc. Norm. allatus.

Paſſagium eſt iter, transitus. Arnoldus Abbas in Supplemento Helmoldi: *Seque juramento obſtrinxit, quod exire nobiſcum debeat regale vexillum, & in paſſagio Martii nobiſcum ad ſervitium Domini proficiſci.* Item: *Ad partes AEgypti proximo paſſagio commeare.* Nicolaus de Clemangis, lib. de annotis non ſolvendis †: *Pro certo paſſagio ultramarino & quibusdam aliis neceſſitatibus ſuis.* Joannes Turocius in Chronicis Hungaricis, an. CIↃ CCCX: *Ad paſſagium generale pro terra ſancta expugnanda.* Proque eo & * *paſnagium* legas, vel *paſſuagium.* Chartæ Ducum Normanniæ †: *Præterea concedimus eis paſnagium, & paſturagium, porcorum & animalium ſuorum, ad ſuum proprium uſum, in foreſtis & domaniis noſtris.* Imò & *paſſigium* reperias. Innocentius Papa epiſt. de ſubvent. fac. terr. Hieroſol. *Verùm Teutonici rumoribus de Marte Imperatoris, non exſpectato paſſigii tempore, naves reduces adſcenderunt.* Sed & accipitur pro tributo, quod à viatoribus exigitur. Ut in Legg. Neapolit. lib 1 Tit. LIX. Unde *paſſagerii* eodem libro, Tit. LXXVI: hoc eſt, qui viarum nomine paſſagium, ſive tributi id genus, exigunt. Eſt verò *paſſagium*, à barbaro *paſſare*; unde & Italicum *paſſagio*, ac Gallicum *paſſage*, & Germanicum paſſiren/ transire, commeare, & Paſſagier/ viator. Exiſtimet aliquis, hæc omnia eſſe ab Hebræo פסח, paſach, *transire:* unde nomen feſti פשח, ac Chaldaicâ terminatione πάσχα, *transitus.* Sed non dubitandum, quin ea potiùs ſint à Latino *paſſus*: ſicut hoc à *pando:* ut quod notet duo paſſorum pedum veſtigia cum medio intervallo. E *paſſagium* κ) συγκοπὴν factum *paagium.* Matth. Pariſ. in an. CIↃ CCXLIX: *Violenter feciſti reſtare, donec paagium ---- extorſiſſet.* Mox item: *Paagium juſſit temperari.* Et an. CIↃ CCLVI: *Telonium, quod vulgariter dicitur paagium.* Unde clarè, quid *paagium* ſit diſcimus. Atque hactenus de *paſſagio*, ſignificante ſpatium loci: præterea verò deſignat ſpatium temporis. Sic tempus transmittendo mari idoneum notatur à Matth. Pariſ. ann. CIↃ CCXXXIX: *Ne iter verſus terram ſanctam arriperent, usq; ad vernum tempus, & paſſagium, quod eſt in Martio.* Quando nempe, ut veteres locuti, mare non clauſum; ſed apertum, Tempus hoc alibi expoſitum nobis.

† Pag. 83. edit. Leid.

* Lege paſnagium *hic alienum, de quo antea.*

† Pag. 1063.

Paſſibilitas, patiendi ratio, ac modus. Anonymus de hæreſibus, præcipuèque contra hæreſin Prædeſtinatorum †: *Omnia enim paſſibilitatis genera*

† Pag. 167. edit. Pariſ. an. 167.

Eâ horâ sancta Synodus, unà cum Principe ejus (Constantino Augusto) *orarium auferri jusserunt à collo ejus*, (Macarii, Antiocheni episcopi, seu Patriarchæ.) *Et exiliens Basilius, Episcopus Cretensis Ecclesiæ, ejus orarium abstulit.* Nec tamen solos gestâsse Episcopos, clarè liquet ex Concilio Toletano IV cap. XXV: *Episcopus orarium, annulum, & baculum, coram aliari de manu Episcoporum accipiat; presbyter orarium, & planetam; diaconus orarium, & albam; subdiaconus, patinam, & calicem.* Sedulò igitur in scriptoribus attendere oportet, quo pacto *orarii* vocem accipere opoteat. Sanè sacerdotalem vestem intelligere non possimus in istoc Gregorii M. lib. VI epist. CXCI: *Duas autem camisias, & quatuor oraria, vobis transmisi.* Laici enim erant, quibus vellet offerri. Longum sit, si velim laudare auctores, qui orarii meminere, non dico omnes; sed vel solos, qui occurrunt. In quibus Fortunatus Pictavensis in vita S. Marcelli, episcopi Pictavensis. Item Concilium Braccarense III can. III. Est & Matthæi Parisiensis in vita Gaufridi, XVI abbatis S. Albani: *Orarium cum fanone, auro, & gemmis adornatum.* Imò & à Latinis mutuati hanc vocem Græci, Ut Synodi VIII Act. X: Ωμοφόρια, & ὠράρια, & Πηδάλια. Alia etiam adderem de re ipsa. Sed video pleraque ea vel apud Casaubonum, ac Salmasium, legi, Notis ad Vopiscum; vel Lindenbrogium, ac Watsium, in Gloss. vel Martinium in Etymologico; ut alios prætermittam.

Oratorium, locus sacer ad orandum; præsertim ubi adservarentur sancti alicujus reliquiæ. Sic sæpius utitur Gregorius Turonensis lib. II Hist. Franc. cap. VI. Legas quoque id vocabuli in Capitul. Karoli lib. V cap. CCXXX, ac Cæsarium lib. I Mirac. cap. IV, & XXII.

Orcistra corruptum ex *orchestra*. Prius, inter alios, est apud Joannem Turocium Histor. Hungar. lib. II cap. XLVI. Etiam *Orchestra* vox in *Hormisda* corrumpitur: ut factum in *Orosis Orchestra*. Nam hæc genuina ἐμισφαῖρα, ut alibi dicimus.

Ordinale, codex continens ordinem, & rubricas Missalis. Matthæus Parisius in vita Pauli, XIV abbatis S. Albani, ubi abbatis ejus dona enarrat: *Sine ordinalibus, consuetudinariis, missalibus, troparis, collectariis.*

Ossamenta, ossa, cadaver: Belgis similiter 't gebeente. Matthæus Parisius in anno CIↃCCLVII: *Eodemque anno inventa sunt ossamenta regis Scotorum Malcolmi.*

Ostagium quid sit, vide cap. XIV in *Hostagium*.

Otiosi-

Otiositas, pro otium. Sidonium lib. II epist. X: *Quos in hanc paginam admitti, nostra quàm maximè verecundia vetat; quam, suas otiositates trepidanter edentem, meliorum carminum comparatio premit.*

CAP. XXXI.

Accessum ad ea, quibus P litera est initialis. Ac hoc quidem capite de iis actum, ubi A excipit, inde verò sequitur G, vel aliqua primarum trium liquidarum. Papania, *ritus paganici.* Paganicius, *occulta, hoc est, paganicæ, sive gentilis religioni addictus.* Pagenses, *quicunque ejusdem sunt diœcesios, sive territorii.* Palergia, *proparerga.* Palfredus, palefredus, palefridus, paravedus & parafredus, *equi genus.* Palicium, *vallum è palis.* Palliditas, *pallor.* Pamæum, *pœmenaum.* Panifex, *vel* panificus, *pistor.*

HAbemus de exorsis à vocalium quartâ. Proximus est locus à sequenti litera incipientibus.

Paagium quid sit, ex iis erit cognoscere, quæ in *Passagium* dicemus.

Paganias, pro paganorum ritibus, in epistola Zachariæ Papæ ad Francos, & Gallos *: *Ut populus Dei paganias non faciat.* Postea † se interpretatur: *Qui paganas observationes in aliquare fecerit.*

* *Lib. 5. Capitularium Karoli M fol 90. a.*

† *Pag. 91. 4.*

Paganicius, ut occultus. Ita est in glossis veteribus. Emendat, *vir occultus.* Neque displicet. Suspicor enim, signari paganicæ religioni addictum; quales occulti. Nec enim Isidori ætate, sub Christianis Imperatoribus, aut Regibus, impiam gentium religionem profiteri quisquam audebat; partim, quoniam legibus hoc interdictum; partim quia, ob cultûs ejusce stultitiam, Christianis contemtui, ac ludibrio, forent.

Pagensis à pago dixere posteriores: at priores *paganus.* Verùm *pagus* non semper est vicus, sed etiam provincia tota, vel ejus pars; uti oppidum cum territorio. Notum, quomodo septem Helvetiorum pagos dicat Julius Cæsar. Itaque nihil mirum, si *pagenses* dicti, qui amplo Comitis, sive Judicis, territorio subessent. Gregorius Turonensis lib. VIII cap. XVIII: *Wintrio dux, à pagensibus suis depulsus, ducatu caruit.* Præceptum Dagoberti de mercato S. Dionysii: *Saxones, & Ungari, & Rhotomenses, & cæteri pagenses de aliis civitatibus.* Similiter Marculfus monachus lib. I Form. cap. XXVIII. Et apud Ansegisum Capitularis lib. III cap. LXXIII: *Cum Comite, cujus pagenses sunt, ire permittat.* Ac eopse libro cap. XLIII, & lib. IV cap. XIX. Nec *pagenses*

solùm, qui ejusdem sunt provinciæ ac diœceseos: sed etiam, qui ejusdem parochiæ, sive potiùs parœciæ. Gregorius Toronensis lib. x. cap. IX: *Episcopus cum clericis, & pagensibus suis.* Odo, abbas Collationum: *Cum ante hos annos sancti Andreæ solemnitas in prima Dominica Dominici adventus concurrisset: quidam sacerdos, sicut Turonica Ecclesia præceptor asserit, pagensibus suis utrasque missas audire præcepit.*

Palergia Anastasio bibliothecario corruptum ex παρεγγυ: observat Ludovicus de la Cerda in Adversariis Sacris cap. XCV.

Palfredus, palefredus, palefridus, corrupta sunt ex *paraveredus*, pro quo etiam dicitur *paravredus*, & *parafredus*. *Paravereds* vocem habemus Cod. lib. XII. tit. LI. leg. II: *Præsidibus, & rationalibus --- usurpandi paravereds licentia derogetur.* Est verò *paraveredus* vox hybrida, conflata ex Græco παρα, & Latino *veredus*; quomodo latinidixere equum, quòd *veheret rhedam*, teste Festo. *Veredum*, & *paraveredum*, jungit Marculphus lib. I. Form. XI. Faciléque mihi persuadeo, ex horum altero contractum esse Germanicum **pferd** / pro quo Belgæ **peerd**. Nec dubium, quin à *paravereds* voce sint Gallicum *palefrenier*, ac Germanicum **palfermer**: hoc est, hippocomus, sive equiso. Qui *parafredi*, *palfredi*, & aliis antè memoratis, utantur, varios laudat auctores Lindenbrogius*: quibus, si voles, hos adde. Radericus Frisingensis de gestis Friderici I. lib. III. cap. XXVI: *Si extraneus miles pacificè ad castra accesserit, sedens in palefredo sine scuto, & armis; si quis eum læserit, pacis violator judicabitur. Si autem sedens in dextrario, & habens scutum in collo, lanceam in manu, ad castra accesserit; si quis eum læserit, pacem non violavit.* Usurpat quoque S. Bernardus Claravallensis in vita S. Malachiæ cap. XX. Item Villariensis monachus in vita Caroli, qui anno CIↃCXCVII. octavus Villariensis in Brabantia electus abbas fuit, cap. III*. *Domine, inquit, pedes tibi, nec decet honestatem vestram: accipite palefridum, quem hic habemus: gramina abundant, & de levi terrâ teneri poteris.* Cæsarius lib. XII. Miraculorum cap. XII: *Hic cum die quadam suum, qui optimus erat, perdidisset palefredum; servum suum ad diversa loca misit ad investigandum illum.* Matthæus Parisius in anno CIↃCXC: *Cepit de singulis civitatibus Angliæ duos palefridos, & totidem summarios.* Idem in anno CIↃCCLI: *Palefridum regis Scotiæ.* Et in vita Leofstani, XII. abbatis S. Albani: *Clam quinque* (dedit) *uncias auri, & unum palefridum pulcherrimum.* Adhæc Beka in vita Andreæ Episcopi XXV: *Eodem quidem anno Fulcoldus miser,*

**in Glossario Legum antiquarum.*

**In Sanctorum vitis ab Joan. Bollan. edit. ad 29 Jan.*

miſer, complex, ut dicitur, in necem Florenti juvenis, effugiens unâ dierũ inſidias Theodorici Comitis, tranſnatavit cum palafredo ſuo torrentem Moſa flumminis. Vide &, quæ Jacobus du Bruel, monachus S. Germani de Prato, hac de voce fuſe annotavit ad Edictum Ludovici, & Lotharii imperatorum; quod eſt Aimoini lib. v. de geſtis Franc. cap. x.

Palicium, vallum è ſudibus, ex Gallico *paliſſade*; quod ipſum à *palis*: vel potiùs à palis *palicium*, ex palicio fit *paliſſade*. Guilielmus Brito Philippeidos lib. VII:

Paliciumque triplex, quod orat gaillardica ſubtus
Mœnia, quadratis palis, & robore duro,
Uſque ſub extremas protenſum fluminis oras.

Palliditas, pro *pallor*, quid attinet dicere, cum id vocabuli veteres neſciant?

Palpo, pro palpator, ſive eo qui palpum obtrudit. Joannes Saresberienſis Policratici lib. III. cap. IV. *Ceterùm palpo, qui tamen aſſentatoris, vel adulatoris cenſetur nomine, hominum mentes explorat.*

Pamaum, in Gloſſis Iſidori exponitur *veſtis paſtoralis*. Sed ſine dubio reſcribendum *pœmenenum*, quaſi ποιμενικὸν ἀποιμὰν, paſtor.

Panifex, & *panificus*, agnoſcit & Calepinus, qiu Paſſeratii dicitur, & Cælii Curionis Forum Romanum: ac uſurpat Joan. Saresberienſis Policratici lib III, cap. XIV: *Sed Auguſtus, fortunæ favor, & Romani decus imperii, avunculo ſuo Julio longè patientior extitit. Cùm enim Antonius, maternam ejus originem deſpiciens, eum Afrum genere, & naturâ panificum diceret, hoc ridens pertulit, & eundem, ſorore traditâ, in affinitatis gratiam admiſit.* Malim *piſtor* dicere: pro quo & *panarius* in Gloſſis legas: ubi exponitur ἀρτοπώλης.

Pantana quæro quid ſit in Chronici Caſinenſis lib. I. cap. LVII. *Curtem de pantana prope Beneventum.* Verùm fortaſſe non commune eſt nomen; ſed loci proprium.

CAP. XXXII.

De cœptis à P, ſequente A. & R. Paracharactæ, *qui nummos falſos cudunt.* Paracharagmus, *falſa nummi imago.* Paracellarius, *qui reliquias Pontificalis menſæ largitur pauperibus.* Parada, *navis tegumentum ad arcendum æſtum, ac frigus.* Paragium, *paritatis obſervatio in bonorum ſucceſſione.* Paramentum, *hoſpitium.* Paraſtitia, *poſtica fores.* Parapallii

usus in theatro. Paratura, *additamenta, quibus vestis fit ornatior.* Parentela, *cognatio.* Parentivum, *quod tangit parentes, eorumve liberos.* Paribile, *cui paretur, sive obtemperatur.* Paricula, *epistola par, sive ejusdem exempli.* Parochia, & parochium, *pro paræcia: atque inde* parochianus. Particularis, *singularis.* Parvaredus, *idem ac* palfredus, *de quo dictum.* Parvisium, *parvulorum gymnasium.*

COmplectar nunc ea, ubi P literam excipit prima vocalis, cum liquidarum postrema.

Paracharacta, qui nummos adulterant, ἀπὸ τοῦ παραχαράττειν. Legas in Codice Theodosiano lib. IX. tit. de falsa moneta: *Falsæ monetæ rei, quos vulgò paracharactas vocant.* Vides referri, ut verbum non tam elegantioribus, quàm vulgò usurpatum. Sic *paracharagmum* dixere pro παράχαραγμα. Usus Cassianus Collat. I. cap. XX, & Collat. II. cap. IX. Vulgò utrobique *paracharaximum* editur. Sed sic, uti diximus, rectè legendum vidit Ciacconius. Observavi verò & similem locum Petri Damiani epist. lib. II. epist I: *Quod si ipsius monetæ obliterata, vel detrita sit regula; postquam metallis imprimitur, non nummus, sed paracaraximus, invenitur.* Vel enim *paracharagmum* legi debet, vel jam Damiani seculo sic loquebantur: eaque res fortasse fecerit, ut librarii & in Cassiano, multò licet antiquiori, id vocabuli corruperint.

Paracellarius idem, qui *subpulmentarius*: puta qui è cella Pontificis pauperibus erogaret, quod mensæ superfuisset. Vox est è Græco παρά, & Latino *cella*: ut simile sit, ac *paraveredus.* Vide Onuphrii Panuini interpretationem vocum Ecclesiasticarum *.

* *Lovanii excusa est ann.* 1572.

Parada interdum producit mediam, interdum corripit. Cùm ea porrecta, idem est ac hospitium sive diversorium, quod principis jussu pararetur, sive præpararetur; unde & nomen. In diplomate Stephani Papæ: *Mansiones, aut silvas, vel paradas faciendas.* Hac de re accuratiùs dictum cap. XXIII. in *Mansionaticum*, ac pluribus loquar lib. sequenti in *Parata*, unde *Parada* corruptum. At quando media est correpta, notat fornicem sive tectum navigii voluptarii; in quo molliter toris incubabant, tecto tuti ab æstu, frigore, vento, pluviâque. Sic usurpat Ausonius epist. V, quæ ad Theonem:

Expositum subter paradas, lectoque jacentem,
Corporis ut tanti non moveatur onus.

Et Sidonius lib. VIII. epist. XII: *Hic superflexâ crate paradarum sere-*

umbra-

ni brumalis infida vitabis. Scaliger in Ausonianis Lectionibus censebat, *parada* nomine ipsam navem intelligi: sed tectum ejus signare, ex allatis Ausonii, ac Sidonii verbis, cognoscimus. Propiùs interim à vero abest, quàm Turnebus in Adversariis: qui multùm fluctuat. Unde verò eâ significatione sit, non æquè apertum. Martinus putabat, esse ab Arabico ΤΟ *parde*, hoc est, fiscella, qualus. Vel (quando navis erat voluptaria, & mollibus lectulis instructa) esse à Celtico sive Belgico **bereeden**, hoc est, parare, instruere, ornare. Pro quo est, quod & Ausonius, & Symmachus, qui eo usi, fuerint Galli. Sed quid si, ab eadem caussa, sit à *paro*, correptâ mediâ; ut ab *amo amita*?

Paragium est in Constitutionibus Neapolitanis lib. III, tit. XXIII. Docuit & Cujacius, notare adæquationem, quâ jure pari paterna, vel avita, teneatur hæreditas, dum sextus à stirpe gradus non excedatur. Aloys. Riccius part. I. decis XIII. p. VI.

Paramentum, hospitium, parata mansio, quæ & simpliciter *parata*. Hincmarus ad Karolum Regem: *Et antequam de paramento vestro ad mansiones redeant.* Ac post aliqua: *Hanc admonitionem eis quotidie, quando ad paramentum vestrum venerint, relegat.*

Parastina, postica, à παρὰ, & *stativo*: quâ formâ dicimus *interstitium*. Adamannus de rebus S. Albani: *Ecce enim Angelus Domini, ad repetendum aliquod Deo charum missus depositum, nos desuper intra Ecclesiam adspiciens, & benedicens, rursus per parastinam Ecclesiæ reversus, nulla talis vestigia exitus reliquit.* Clementi Alexandrino * παραθυρον vocatur.

* *Lib. 7. Strom p. 549. edit. Bas. ann. 1516.*

Parapallium in theatro ponit vetus Juvenalis interpres ad sat. VI. ℣. IDCXLIX.

Paratura, limbi, ac similes ornatus vestium. Crebrum apud Anastasium bibliothecarium. Est & Matthæi Parisii in vita Richardi, decimiquinti abbatis S. Albani: *Dedit etiam albas binas paraturis brudatis* *. Etiam *paraturam*, pro paratu, legas apud Tertullianum de Pallio.

* *Hoc est, acu pictis: ut dictum lib. 2. cap. 3. voce* Brudatus.

Parentela à *parens*, ut *clientela* à *cliens*, idem est ac cognatio, sive genus, ac familia ab eodem parente. Sic usus Capitolinus in Gordianis: adhæc leges Salicæ, Burgundicæ, Longobardicæ. Item Petrus Blesensis epist. CII, & alibi. Etiam in vita est Philiberti: *Mater prudentissima, nobili parentelâ.* Item S. Majoli: *Gallicanâ generositate conspicuus, patre Pulcherio procreatus, nobilis parentela germen eluxit nobilius.*

Paren-

Parentivum propriè, quod ad parentes pertinet: uti *paricida*, quasi *parenticida*, qui alterum occidit parentem. Sed uti *paricida* vox extenditur ad eos, qui fratrem, vel cognatum. interfecerint; quemadmodum fusè in Oratoriis dixi *: ita & *parentivum* videtur extendi ad fratres, aliosque arcto junctos sanguine. Valerianus, Cimelensis episcopus, homil. xx: *Quisqae hominum parentivæ mortis exspectatione animam pascit, parricidali crimine in hæreditate succedit.* Ubi *mors parentiva* non ad parentem modò, sed & fratrem, referenda; cùm, ut Ludovico de la Cerda * observatum, præcedant hæc verba: *Modò de patris morte cogitat, modò de fratris vita suspirat. Non est hoc sine grandi scelere impietatis.*

* *Lib. 4. Orat. Instit. cap. 12. sect. 3.*

* *In Adversariis Sacris cap. 184.*

Paribiles leges, quibus simplices parérent, etsi nec rerum naturâ, nec rei veritate, niterentur: ut in judicio per ferrum candens, aut aquam frigidam. Quales rejicit Fredericus imperator lib. II Constitut. tit. xxxi. Vult enim non per hæc incerta judicari, sed per constitutiones à se, vel ab antiquis latas.

Paricula diminutivum à *par*, ut paricula epistola, quæ alteri planè esset par, sive exempli similis. Neutrâ enim litigantium parte convictâ, utrique dabatur libellus ejus judicii testis, quo uterque poterat probare causam suam non esse damnatam. *Charta paricla* inscribitur Marculfi lib. I Form. cap. xxxviii. Est & Variar. Form. cap. xiv: *Unde duas epistolas pariculas, uno tenore conscriptas, manu eorum, vel bonorum hominum, firmatas, inter se fieri, & firmare, rogaverunt.*

Parlamentum cur minùs dicturus sim, quàm *curiam supremam*, ostendi lib. I. cap. vii. Ubi & de origine dixi ejus vocabuli, ut sit à παρεῖα, λαλεῖν, h.e. alloqui. Atque hoc etiam placuit Budæo; qui prioribus in Digesta Annotationibus censet, hoc nomen esse ab advocatorum altercationibus. Longè sanè id verisimilius, quàm ut sit à παρειὰν ἰλαύνειν, *genam agitare*: quod placuit viro erudito. Quia verò *parlamentum* propriè sonat colloquium, eò & sic dixere colloquia monachorum in suo, ut vocant, locutorio. Matthæus Parisius in Additamentis *: *Cum quidam post prandium proniores sint ad loquendum, quod non prodest: ---statutum est, quòd parliamentum, quod post prandium in quibusdam claustris fieri consuevit, penitùs interdicatur; & loco ipsius vacetur uberius meditationibus, & lectionibus repetendis.* Imò & Germani **parlamentiren** dicunt de colloquiis ad transigendum, ut fit in urbibus obsessis: ac similiter in rebus etiam privatis loquuntur de contentiosis aç turbulentis sermonibus.

* *Pag. 170.*

Pare-

Parochia est pervulgatum, pro *paræcia*: ut ostensum lib. I. cap. XI. Ac *paræcia* rectè editum in Cæsario Heisterbachensi lib. I Miraculorum cap. XXIV, & lib. II. cap. III, & lib. III. cap. VIII. Uti & *paræciani* apud eundem lib. IV. cap. XI. At *parochia* est apud alios multos: in his Sidonium lib. VIII. epist. VI, Adonem Viennensem, Rothaldum epistolâ ad Nicolaum Capitularium, Hincmarum epist. ad Nicolaum, Odonem Cluniacensem lib. II. cap. X de Miraculis B. Martini. Quibus in locis sumitur pro diœcesi totâ: ut monitum Joan. Ludovico de la Cerda in Adversariis Sacris cap. XXVI. Atque ibidem observat, de universa sic loqui Aldhelm. de Virginitate cap. VII: *Qua* (vitiorum agmina) *contra Catholicam Ecclesiæ parochiam cum ducibus suis prolatis gregatim ingruere moliuntur.* Dixere & *parochium* pro *parochia*. Karolus Magnus Constitut. cap. IV: *Ut Episcopi de presbyteris, & clericis, infra illorum parrochia potestatem habeant secundum canones.* Ubi *infra parrochia* dictum pro *intra suas parochias*, sive potiùs *in suis parochiis*. Similiter loquitur cap. V. A *parochia* vel *parochium* est *parochianus*. Hincmarus Rhem. ad Hincmarum Laudunensem epist. II: *Parochianum meum Amalbertum pro caussa tibi inlicitâ excommunicasti.* Ac alibi idem similiter. Item Ivo Carnotensis Epist. I. ad Richerium Sesonensem Archiepiscopum: *Quia parabantur mihi insidiæ à quibusdam parochianis vestris.* Ac in fine epistolæ: *De parochianis vestris Stampensibus.* Item epist. CLXVII, *Quidam parochianus vester.* Est & ab eodem *parochialis*. Idem Ivo epist. CLXXII: *A quo cum quæreretur, utrùm habuisset ex concessione Carnotensis Episcopi, an ex jure parochialis.* Et post pauca: *Ad quod responderunt Blesenses, se ab illis parochianis omnia parochialia accepisse.* Idem epist. CCLXVI: *Non tantùm canonicali jure, sed etiam parochiali.*

Particularis, pro in parte præcipuus, singularis, obtinet vulgò contra mortem veterum.

Parvaredus, pro paraveredus, ab *veredus* factum. Hludovicus, & Hlotarius Augusti, in Privilegio cœnobii S. Germani, apud Aimoinum lib. V. cap. X: *Neq; parvaredos, aut expensas ad hospitum susceptiones, recipiat.* Vide, quæ fusè paullò antè in *Palfredus* dicebamus.

Parvisium, schola parvulorum. Matthæus Parisius in ann. CIↃCCI: *Pro illa subsantiola persolvenda, cogebatur ille pauperculus, multis diebus scholas exercens, venditis in parvisio libellis, vitam famelicam, & Codrinam, protelare.* Vocem ortam etiam Latinè factam conjicit Somne-

rus in Glossario suo à Gallico parvis, aliàs *pervis*, Parvisumque apud Matth. Paris. accipiendum putat pro sacrarum ædium atrio vel porticu, quem vide pluribus in V. Trisorium.

CAP. XXXIII.

De incipientibus à PAS, PAT, PAV, PAX. Pascuale, *ad pascua pertinens.* Pascuarium, *census pro pascuis.* Pasculum, *pascua.* Passagium, pasuagium, passigium, *pro stinere, transitu; vel quod pro eo persolvitur: item* paagium, *pro transitu: adhac* passagium, *pro tempore verno navigationi idoneo.* Passibilitas, *natura perpessioni subjecta.* Passionalia, *& sanctualia, passiones sanctorum.* Passiones, *affectus.* Passivum, *passim obtinens:* Passivitas, *quâ quid obtinet passim.* Pastellus, *pro pastellus: ac* pastellaticum, *quod datur ad obtinendam sacram dignitatem.* Pastophorium, *locus templi, ubi à sacrificio comederent, vel etiam in quo Levita, aut templi prafectus dormiret.* Pastorium, *præsepe stabuli.* Pasturagium, *pastus sive pabulum.* Patrinus, *pro offerente, sive susceptore.* Patriota, *vel* compatriota, *popularis.* Patronatus, *patroni conditio.* Pausana, *inducia.* Paxamacium, *panis minutus sex unciarum.*

HIs consequens est, ut me conferam ad cœpta à PA, sequente S, T, V, vel X.

Pascuale, ad domini pascua pertinens. Petrus Chrysologus serm. x: *Quomodo domum suam judicat ovile DEI, ubi non pascuale germen DEI pecus dat balatum?*

Pascuarium, census, qui solvitur pro pascuis, Legg. Wisigoth. lib. VIII Tit. V L. V. & Legg. Bojor. Tit. I. cap. XIV, §. I. item Form. LXI, *Pascuarium, aut agrarium.* Ubi *agrarium* similiter census, qui pro agris solvitur.

Pasculum puto dici, quasi *pascuulum*, hoc est, minutum pascuum, vel pratum *. Cæsarius lib. III. cap. XI: *Quæ cum verbis non proficeret, inter brachia sua virum tollens* (sermo est de dæmonio, quod muliebre schema adsumserat) *& multum comprimens, in aëra levavit, atq; ultra monasterium sanctis Patrocli, quod satis altum est, illum transferens, in pasculo deposuit.*

* Pasculum per u, ut adolescentulus, vel per o, pascuolum, ut filiolus.

Pasnagium, Pannagium, glandium pro porcis pastio; emolumentum ex sylvis pascuis, Mast- und Viehtrieb/Mastgeld. Leges Inæ, Regis Westsaxiæ col. 775: *Si quis obvuet porco sine licentia in* pasnagio suo, capiat

capiat judicium VI. *ſ.* Iterum leg. 55: *Si paſnagium capiatur de porcis de triginta tertium.* Huc pertinet locus in voce ſeq. *Paſſagium* ex chartâ Duc. Norm. allatus.

Paſſagium eſt iter, transitus. Arnoldus Abbas in Supplemento Helmoldi: *Seque juramento obſtrinxit, quod exire nobiſcum debeat regale vexillum, & in paſſagio Martii nobiſcum ad ſervitium Domini proficiſci.* Item: *Ad partes AEgypti proximo paſſagio commeare.* Nicolaus de Clemangis, lib. de annotis non ſolvendis †: *Procerto paſſagio ultramarino & quibuſdam aliis neceſſitatibus ſuis.* Joannes Turocius in Chronicis Hungaricis, an. cIↃ cccx: *Ad paſſaginum generale pro terra ſancta expugnanda.* Proque eo & * *paſnagium* legas, vel *paſſuagium.* Chartæ Ducum Normanniæ †: *Præterea concedimus eis paſnagium, & paſturagium, porcorum & animalium ſuorum, ad ſuum proprium uſum, in foreſtis & domaniis noſtris.* Imò & *paſſigium* reperias. Innocentius Papa epiſt. de ſubvent. fac. terr. Hieroſol. *Verùm Teutonici rumoribus de Marte Imperatoris, non exſpectato paſſigii tempore, naves reduces adſcenderunt.* Sed & accipitur pro tributo, quod à viatoribus exigitur. Ut in Legg. Neapolit. lib I Tit. LIX. Unde *paſſagerii* eodem libro, Tit. LXXVI: hoc eſt, qui viarum nomine paſſagium, ſive tributi id genus, exigunt. Eſt verò *paſſagium*, à barbaro *paſſare*; unde & Italicum *paſſagio*, ac Gallicum *paſſage*, & Germanicum paſſiren/ transire, commeare, & Paſſagier/ viator. Exiſtimet aliquis, hæc omnia eſſe ab Hebræo פסח, paſach, *transire:* unde nomen feſti פשח, ac Chaldaicâ terminatione πάσχα, *transitus.* Sed non dubitandum, quin ea potiùs ſint à Latino *paſſus*: ſicut hoc à *pando:* ut quod notet duo paſtorum pedum veſtigia cum medio intervallo. E *paſſagium* κ) συγκοπὴν factum *paagium.* Matth. Pariſ. in an. cIↃ ccxLIX: *Violenter feciſti reſtare, donec paagium ---- extorſiſſet.* Mox item: *Paagium juſſit temperari.* Et an. cIↃ cLVI: *Telonium, quod vulgariter dicitur paagium.* Unde clarè, quid *paagium* ſit diſcimus. Atque hactenus de *paſſagio*, ſignificante ſpatium loci: præterea verò deſignat ſpatium temporis. Sic tempus transmittendo mari idoneum notatur à Matth. Pariſ. ann. cIↃ ccxxxIX: *Ne iter verſus terram ſanctam arriperent, usq; ad vernum tempus, & paſſagium, quod eſt in Martio.* Quando nempe, ut veteres locuti, mare non clauſum; ſed apertum, Tempus hoc alibi expoſitum nobis.

† Pag. 83. edit. Leid.

* Lege paſnagium hic alienum, de quo antea.

† Pag. 1063.

Paſſibilitas, patiendi ratio, ac modus. Anonymus de hæreſibus, præcipuèque contra hæreſin Prædeſtinatorum †: *Omnia enim paſſibilitatis genera*

† Pag. 167. edit. Pariſ. an. 167.

Eâ horâ ſancta Synodus, unà cum Principe ejus (Conſtantino Auguſto) *orarium auferri juſſerunt à collo ejus*, (Macarii, Antiocheni epiſcopi, ſeu Patriarchæ.) *Et exiliens Baſilius, Epiſcopus Cretenſis Eccleſiæ, ejus orarium abſtulit.* Nec tamen ſolos geſtâſſe Epiſcopos, clarè liquet ex Concilio Toletano IV cap. XXV : *Epiſcopus orarium, annulum, & baculum, coram altari de manu Epiſcoporum accipiat ; presbyter orarium, & planetam ; diaconus orarium, & albam ; ſubdiaconus, patinam, & calicem.* Sedulò igitur in ſcriptoribus attendere oportet, quo pacto *orarii* vocem accipere opoteat. Sanè ſacerdotalem veſtem intelligere non poſſimus in iſtoc Gregorii M. lib. VI epiſt. CXCI : *Duas autem camiſias, & quatuor oraria, vobis transmiſit.* Laici enim erant, quibus vellet offerri. Longum ſit, ſi velim laudare auctores, qui orarii meminere, non dico omnes; ſed vel ſolos , qui occurrunt. In quibus Fortunatus Pictavienſis in vita S. Marcelli, epiſcopi Pictavienſis. Item Concilium Braccarenſe III can. XII. Eſt & Matthæi Pariſienſis in vita Gaufridi, XVI abbatis S. Albani: *Orarium cum fanone, auro, & gemmis adornatum.* Imò & à Latinis mutuati hanc vocem Græci, Ut Synodi VIII Act. X : Ωμοφόρια, ἐ ὠράρια, ἐ πλόλπια. Alia etiam adderem de re ipſa. Sed video pleraque ea vel apud Caſaubonum, ac Salmaſium, legi, Notis ad Vopiſcum ; vel Lindenbrogium, ac Watſium, in Gloſſ. vel Martinium in Etymologico ; ut alios prætermittam.

Oratorium, locus ſacer ad orandum ; præſertim ubi adſervarentur ſancti alicujus reliquiæ. Sic ſæpius utitur Gregorius Turonenſis lib. II Hiſt. Franc. cap. VI. Legas quoque id vocabuli in Capitul. Karoli lib. V cap. CCXXX, ac Cæſarium lib. I Mirac. cap. IV, & XXII.

Orciſtra corruptum ex *orcheſtra*. Prius, inter alios, eſt apud Joannem Turocium Hiſtor. Hungar. lib. II cap. XLVI. Etiam *Orcheſtra* vox in *Hormiſda* corrumpitur : ut factum in *Oroſii Orcheſtra*. Nam hæc genuina ἐμιſπαφη, ut alibi dicimus.

Ordinale, codex continens ordinem, & rubricas Miſſalis. Matthæus Pariſius in vita Pauli, XIV abbatis S. Albani, ubi abbatis ejus dona enarrat : *Sine ordinalibus, conſuetudinariis, miſſalibus, troparis, collectariis.*

Oſſamenta, oſſa, cadaver : Belgis ſimiliter 't gebeente. Matthæus Pariſius in anno CIↃCCLVII : *Eodemque anno inventa ſunt oſſamenta regis Scotorum Malcolmi.*

Oſtagium quid ſit, vide cap. XIV in *Hoſtagium*.

Otioſi-

Otiositas, pro otium. Sidonium lib. II epist. X: *Quos in hanc paginam admitti, nostra quàm maximè verecundia vetat; quam, suas otiositates trepidanter edentem, meliorum carminum comparatio premit.*

CAP. XXXI.

Accessum ad ea, quibus P litera est initialis. Ac hoc quidem capite de iis actum, ubi A excipit, inde verò sequitur G, vel aliqua primarum trium liquidarum. Papania, *ritus paganici.* Paganicius, *occultus, hoc est, paganicæ, sive gentili religioni addictus.* Pagenses, *quicunque ejusdem sunt diœcesios, sive territorii.* Palergia, *proparerga.* Palfredus, palefredus, palefridus, paravedus & parafredus, *equi genus.* Palicium, *vallum è palis.* Palliditas, *pallor.* Pamæum, *pœmenaum.* Panifex, *vel* panificus, *pistor.*

HAbemus de exorsis à vocalium quartâ. Proximus est locus à sequenti litera incipientibus.

Paagium quid sit, ex iis erit cognoscere, quæ in *Passagium* dicemus.

Pagania, pro paganorum ritibus, in epistola Zachariæ Papæ ad Francos, & Gallos *: *Ut populus Dei paganias non faciat.* Postea † sic interpretatur: *Qui paganas observationes in aliquo re fecerit.*

* *Lib. 5. Capitularium Karoli M fol 90. a.*

† *Pag. 91. 4.*

Paganicius, ut occultus. Ita est in glossis veteribus. Emendat, *vir occultus.* Neque displicet. Suspicor enim, signari paganicæ religioni addictum; quales occulti. Nec enim Isidori ætate, sub Christianis Imperatoribus, aut Regibus, impiam gentium religionem profiteri quisquam audebat; partim, quoniam legibus hoc interdictum; partim quia, ob cultûs ejusce stultitiam, Christianis contemtui, ac ludibrio, forent.

Pagenses à pago dixere posteriores: at priores *paganus.* Verùm *pagus* non semper est vicus, sed etiam provincia tota, vel ejus pars; uti oppidum cum territorio. Notum, quomodo septem Helvetiorum pagos dicat Julius Cæsar. Itaque nihil mirum, si *pagenses* dicti, qui amplo Comitis, sive Judicis, territorio subessent. Gregorius Turonensis lib. VIII cap. XVIII: *Wintrio dux, à pagensibus suis depulsus, ducatu caruit.* Præceptum Dagoberti de mercato S. Dionysii: *Saxones, & Ungari, & Rhotomenses, & cæteri pagenses de aliis civitatibus.* Similiter Marculfus monachus lib. I Form. cap. XXVIII. Et apud Ansegisum Capitularis lib. III cap. LXXIII: *Cum Comite, cujus pagenses sunt, ire permittas.* Ac eopse libro cap. XLIII, & lib. IV cap. XIX. Nec *pagenses*

miſer, complex, ut dicitur, in necem Florentii juvenis, effugiens unâ dierũ inſidias Theodorici Comitis, tranſnatavit cum palafredo ſuo torrentem Moſæ fluminis. Vide &, quæ Jacobus du Bruel, monachus S. Germani de Prato, hac de voce fuſe annotavit ad Edictum Ludovici, & Lotharii imperatorum; quod eſt Aimoini lib. v. de geſtis Franc. cap. x.

Palicium, vallum è ſudibus, ex Gallico *paliſſade*; quod ipſum à *palis*: vel potiùs à palis *palicium*, ex palicio fit *paliſſade*. Guilielmus Brito Philippeidos lib. VII:

Paliciumque triplex, quod orat gaillardica ſubtus
Mœnia, quadratis palis, & robore duro,
Uſque ſub extremas protenſum fluminis oras.

Palliditas, pro *pallor*, quid attinet dicere, cum id vocabuli veteres neſciant?

Palpo, pro palpator, ſive eo qui palpum obtrudit. Joannes Saresberienſis Policratici lib. III. cap. IV. *Caterùm palpo, qui tamen aſſentatoris, vel adulatoris cenſetur nomine, hominum mentes explorat.*

Pamæum, in Gloſſis Iſidori exponitur *veſtis paſtoralis*. Sed ſine dubio reſcribendum *pœmenenum*, quaſi ποιμενεῖον ἀπὸ ποιμὴν, paſtor.

Panifex, & *panificus*, agnoſcit & Calepinus, qiu Paſſeratii dicitur, & Cælii Curionis Forum Romanum: ac uſurpat Joan. Saresberienſis Policratici lib III, cap. XIV: *Sed Auguſtus, fortunæ favor, & Romani decus imperii, avunculo ſuo Julio longè patientior extitit. Cùm enim Antonius, maternam ejus originem deſpiciens, eum Afrum genere, & naturâ panificum diceret, hoc ridens pertulit, & eundem, ſorore tradità, in affinitatis gratiam admiſit.* Malim *piſtor* dicere: pro quo & *panarius* in Gloſſis legas: ubi exponitur ἀρτοπώλης.

Pantana quæro quid ſit in Chronici Caſinenſis lib. I. cap. LVII. *Curtem de pantana prope Beneventum.* Verùm fortaſſe non commune eſt nomen; ſed loci proprium.

CAP. XXXII.

De cœptis à P, ſequente A. & R. Paracharactæ, *qui nummos falſos cudunt.* Paracharagmus, *falſa nummi imago.* Paracellarius, *qui reliquias Pontificalis menſæ largitur pauperibus.* Parada, *navis tegumentum ad arcendum æſtum, ac frigus.* Paragium, *paritatis obſervatio in bonorum ſucceſſione.* Paramentum, *hoſpitium.* Paraſtitia, *poſtica fores.* Parapallii

nsus in theatro. Paratura, *additamenta, quibus vestis fit ornatior.* Parentela, *cognatio.* Parentivum, *quod tangit parentes, eorumve liberos.* Paribile, *cui paretur, sive obtemperatur.* Paricula, *epistola par, sive ejusdem exempli.* Parochia, & parochium, *pro parœcia: atque inde* parochianus. Particularis, *singularis.* Parvaredus, *idem ac* palfredus, *de quo dictum.* Parvisium, *parvulorum gymnasium.*

COmplectar nunc ea, ubi P literam excipit prima vocalis, cum liquidarum postrema.

Paracharactæ, qui nummos adulterant, ἀπὸ τῦ παραχαράττειν. Legas in Codice Theodosiano lib. IX. tit. de falsa moneta: *Falsa monetæ rei, quos vulgò paracharactas vocant.* Vides referri, ut verbum non tam elegantioribus, quàm vulgò usurpatum. Sic *paracharagmum* dixere pro παραχάραγμα. Usus Cassianus Collat. I. cap. XX, & Collat. II. cap. IX. Vulgò utrobique *paracharaximum* editur. Sed sic, uti diximus, rectè legendum vidit Ciacconius. Observavi verò & similem locum Petri Damiani epist. lib. II. epist I: *Quod si ipsius monetæ obliterata, vel detrita sit regula; postquam metallis imprimitur, non nummus, sed paracaraximus, invenitur.* Vel enim *paracharagmum* legi debet, vel jam Damiani seculo sic loquebantur: eaque res fortasse fecerit, ut librarii & in Cassiano, multò licet antiquiori, id vocabuli corruperint.

Paracellarius idem, qui *subpulmentarius*: puta qui è cella Pontificis pauperibus erogaret, quod mensæ superfuisset. Vox est è Græco παρὰ, & Latino *cella*: ut simile sit, ac *paraveredus.* Vide Onuphrii Panuini interpretationem vocum Ecclesiasticarum*.

* Levanii excusa est ann. 1572.

Parada interdum producit mediam, interdum corripit. Cùm ea porrecta, idem est ac hospitium sive diversorium, quod principis jussu pararetur, sive præpararetur; unde & nomen. In diplomate Stephani Papæ: *Mansiones, aut silvas, vel paradas faciendas.* Hac de re accuratiùs dictum cap. XXIII. in *Mansionaticum*, ac pluribus loquar lib. sequenti in *Parata*, unde *Parada* corruptum. At quando media est correpta, notat fornicem sive tectum navigii voluptarii; in quo molliter toris incubabant, tecto tuti ab æstu, frigore, vento, pluviâque. Sic usurpat Ausonius epist. V, quæ ad Theonem:

Expositum subter paradas, lectoque jacentem,
Corporis ut tanti non moveatur onus.

Et Sidonius lib. VIII. epist. XII: *Hic superflexâ crate paradarum fere-*

umbra-

ni brumalis infida vitabis. Scaliger in Ausonianis Lectionibus censebat, *parada* nomine ipsam navem intelligi: sed tectum ejus signare, ex allatis Ausonii, ac Sidonii verbis, cognoscimus. Propiùs interim à vero abest, quàm Turnebus in Adversariis: qui multùm fluctuat. Unde verò eâ significatione sit, non æquè apertum. Martinus putabat, esse ab Arabico פרד *parde*, hoc est, fiscella, qualus. Vel (quando navis erat voluptaria, & mollibus lectulis instructa) esse à Celtico sive Belgico **bereeden**, hoc est, parare, instruere, ornare. Pro quo est, quod & Ausonius, & Symmachus, qui eo usi, fuerint Galli. Sed quid si, ab eadem caussa, sit à *paro*, correptâ mediâ; ut ab *amo amita*?

Paragium est in Constitutionibus Neapolitanis lib. III, tit. XXIII. Docuit & Cujacius, notare adæquationem, quâ jure pari paterna, vel avita, teneatur hæreditas, dum sextus à stirpe gradus non excedatur. Aloys. Riccius part. I. decis XIII. p. VI.

Paramentum, hospitium, parata mansio, quæ & simpliciter *parata*. Hincmarus ad Karolum Regem: *Et antequam de paramento vestro ad mansiones redeant.* Ac post aliqua: *Hanc admonitionem eis quotidie, quando ad paramentum vestrum venerint, relegat.*

Parastasa, postica, à παρά, & *stasis*: quâ formâ dicimus *interstitium*. Adamannus de rebus S. Albani: *Ecce enim Angelus Domini, ad repetendum aliquod Deo charum missus depositum, nos desuper intra Ecclesiam adspiciens, & benedicens, rursus per parastasiam Ecclesiæ reversus, nulla tajis vestigia exitus reliquit.* Clementi Alexandrino * παράθυρον vocatur.

* *Lib. 7. Strom p. 549. edit. Bat. ann. 1516.*

Parapallium in theatro ponit vetus Juvenalis interpres ad sat. VI. ℣. IↃCXLIX.

Paratura, limbi, ac similes ornatus vestium. Crebrum apud Anastasium bibliothecarium. Est & Matthæi Parisii in vita Richardi, decimiquinti abbatis S. Albani: *Dedit etiam albas binas paraturis brudatis* *. Etiam *paraturam*, pro paratu, legas apud Tertullianum de Pallio.

* *Hoc est, acu pictis: ut dictum lib. 2. cap. 3. voce* Brudatus.

Parentela à *parens*, ut *clientela* à *cliens*, idem est ac cognatio, sive genus, ac familia ab eodem parente. Sic usus Capitolinus in Gordianis: adhæc leges Salicæ, Burgundicæ, Longobardicæ. Item Petrus Blesensis epist. CII, & alibi. Etiam in vita est Philiberti: *Mater prudentissima, nobili parentelâ.* Item S. Majoli: *Gallicanâ generositate conspicuus, patre Pulcherio procreatus, nobilis parentela germen eluxit nobilius.*

Paren-

Parentivum propriè, quod ad parentes pertinet: uti *paricida*, quasi *parenticida*, qui alterum occidit parentem. Sed uti *paricida* vox extenditur ad eos, qui fratrem, vel cognatum. interfecerint; quemadmodum fusè in Oratoriis dixi *: ita & *parentivum* videtur extendi ad fratres, aliosque arcto junctos sanguine. Valerianus, Cimelensis episcopus, homil. xx: *Quisquae hominum parentiva mortis exspectatione animam pascit, parricidalis crimine in hareditate succedit.* Ubi *mors parentiva* non ad parentem modò, sed & fratrem, referenda; cùm, ut Ludovico de la Cerda * observatum, præcedant hæc verba: *Modò de patris morte cogitat, modò de fratris vita suspirat. Non est hoc sine grandi scelere impietatis.*

* *Lib. 4. Orat. Instit. cap. 12. sect. 3.*

* *In Adversariis Sacris cap. 184.*

Paribiles leges, quibus simplices parérent, etsi nec rerum naturâ, nec rei veritate, niterentur: ut in judicio per ferrum candens, aut aquam frigidam. Quales rejicit Fredericus imperator lib. II Constitut. tit. xxxi. Vult enim non per hæc incerta judicari, sed per constitutiones à se, vel ab antiquis latas.

Paricula diminutivum à *par*, ut paricula epistola, quæ alteri planè esset par, sive exempli similis. Neutrâ enim litigantium parte convictâ, utrique dabatur libellus ejus judicii testis, quo uterque poterat probare causam suam non esse damnatam. *Charta paricla* inscribitur Marculfi lib. I Form. cap. xxxviii. Est & Variar. Form. cap. xiv: *Unde duas epistolas paricalas, uno tenore conscriptas, manu eorum, vel bonorum hominum, firmatas, inter se fieri, & firmare, rogaverunt.*

Parlamentum cur minùs dicturus sim, quàm *curiam supremam*, ostendi lib. I. cap. vii. Ubi & de origine dixi ejus vocabuli, ut sit à παρειὰ λαλεῖν, h.e. alloqui. Atque hoc etiam placuit Budæo; qui prioribus in Digesta Annotationibus censet, hoc nomen esse ab advocatorum altercationibus. Longè sanè id verisimilius, quàm ut sit à παρειὰν ἰλαῦν, *genam agitare:* quod placuit viro erudito. Quia verò *parlamentum* propriè sonat colloquium, eò & sic dixere colloquia monachorum in suo, ut vocant, locutorio. Matthæus Parisius in Additamentis *: *Cum quidam post prandium proniores sint ad loquendum, quod non prodest: ---statutum est, quòd parliamentum, quod post prandium in quibusdam claustris fieri consuevit, penitùs interdicatur; & loco ipsius vacetur uberius meditationibus, & lectionibus repetendis.* Imò & Germani **parlamentiren** dicunt de colloquiis ad transigendum, ut fit in urbibus obsessis: ac similiter in rebus etiam privatis loquuntur de contentiosis aç turbulentis sermonibus.

* *Pag. 170.*

Paro-

Parochia est pervulgatum, pro *paræcia*: ut ostensum lib. I. cap. XI. Ac *paræcia* rectè editum in Cæsario Heisterbachensi lib. I Miraculorum cap. XXIV, & lib. II. cap. III, & lib. III. cap. VIII. Uti & *paræciani* apud eundem lib. IV. cap. XI. At *parochia* est apud alios multos: in his Sidonium lib. VIII. epist. VI, Adonem Viennensem, Rothaldum epistolâ ad Nicolaum Capitularium, Hincmarum epist. ad Nicolaum, Odonem Cluniacensem lib. II. cap. X de Miraculis B. Martini. Quibus in locis sumitur pro diœcesi totâ: ut monitum Joan. Ludovico de la Cerda in Adversariis Sacris cap. XXVI. Atque ibidem observat, de universa sic loqui Aldhelm. de Virginitate cap. VII: *Qua* (vitiorum agmina) *contra Catholicam Ecclesia parochiam cum ducibus suis prolatis gregatim ingruere moliuntur.* Dixere & *parochium* pro *parochia*. Karolus Magnus Constitut. cap. IV: *Ut Episcopi de presbyteris, & clericis, infra illorum parrochia potestatem habeant secundum canones.* Ubi *infra parrochia* dictum pro *intra suas parochias*, sive potiùs *in suis parochiis*. Similiter loquitur cap. V. A *parochia* vel *parochium* est *parochianus*. Hincmarus Rhem. ad Hincmarum Laudunensem epist. II: *Parochianum meum Amalbertum pro caussa tibi inlicitâ excommunicasti.* Ac alibi idem similiter. Item Ivo Carnotensis Epist. I. ad Richerium Sesonensem Archiepiscopum: *Quia parabantur mihi insidiæ à quibusdam parochianis vestris.* Ac in fine epistolæ: *De parochianis vestris Stampensibus.* Item epist. CLXVII, *Quidam parochianus vester.* Est & ab eodem *parochialis*. Idem Ivo epist. CLXXII: *A quo cum quæreretur, utrùm habuisset ex concessione Carnotensis Episcopi, an ex jure parochialis.* Et post pauca: *Ad quod responderunt Blesenses, se ab illis parochianis omnia parochialia accepisse.* Idem epist. CCLXVI: *Non tantùm canonicali jure, sed etiam parochiali.*

Particularis, pro in parte præcipuus, singularis, obtinet vulgò contra mortem veterum.

Parveredus, pro paraveredus, ab *veredus* factum. Hludovicus, & Hlotarius Augusti, in Privilegio cœnobii S. Germani, apud Aimoinum lib. V. cap. X: *Neq; parveredos, aut expensas ad hospitum susceptiones, recipiat.* Vide, quæ fusè paullò antè in *Palfredus* dicebamus.

Parvisinum, schola parvulorum. Matthæus Parisius in ann. CIↃ CCI: *Pro illa substantiola persolvenda, cogebatur ille pauperculus, multis diebus scholas exercens, venditis in parvisio libellis, vitam famelicam, & Codrinam, protelare.* Vocem ortam etiam Latinè factam conjicit Somne-

capiat judicium VI. *f.* Iterum leg. 55: *Si pasnagium capiatur de porcis de triligistali tertius.* Huc pertinet locus in voce seq. *Passagium* ex chartâ Duc. Norm. allatus.

Passagium est iter, transitus. Arnoldus Abbas in Supplemento Helmoldi: *Seque juramento obstrinxit, quod exire nobiscum debeat regale vexillum, & in passagio Martii nobiscum ad servitium Domini proficisci.* Item: *Ad partes AEgypti proximo passagio commeare.* Nicolaus de Clemangis, lib. de annotis non solvendis †: *Pro certo passagio ultramarino & quibusdam aliis necessitatibus suis.* Joannes Turocius in Chronicis Hungaricis, an. cIↃ cccx: *Ad passagium generale pro terra sancta expugnanda.* Proque eo & * *pasnagium* legas, vel *passuagium.* Chartæ Ducum Normanniæ †: *Præterea concedimus eis pasuagium, & pasturagium, porcorum & animalium suorum, ad suum proprium usum, in forestis & domaniis nostris.* Imò & *passigium* reperias. Innocentius Papa epist. de subvent. fac. terr. Hieros. *Verùm Teutonici rumoribus de Marte Imperatoris, non exspectato passigii tempore, naves reduces adscenderunt.* Sed & accipitur pro tributo, quod à viatoribus exigitur. Ut in Legg. Neapolit. lib I Tit. LIX. Unde *passagerii* eodem libro, Tit. LXXVI: hoc est, qui viarum nomine passagium, sive tributi id genus, exigunt. Est verò *passagium*, à barbaro *passare*; unde & Italicum *passagio*, ac Gallicum *passage*, & Germanicum passiren/ transire, commeare, & Passagier/ viator. Existimet aliquis, hæc omnia esse ab Hebræo פסח, pasach, *transire:* unde nomen festi פשח, ac Chaldaicâ terminatione πάσχα, *transitus.* Sed non dubitandum, quin ea potiùs sint à Latino *passus*: sicut hoc à *pando:* ut quod notet duo pastorum pedum vestigia cum medio intervallo. E *passagium* κ) συγκοπὴν factum *paagium.* Matth. Paris. in an. cIↃ ccxLIX: *Violenter feciſti restare, donec paagium ---- extorsisset.* Mox item: *Paagium jussit temperari.* Et an. cIↃ cLVI: *Telonium, quod vulgariter dicitur paagium.* Unde clarè, quid *paagium* sit discimus. Atque hactenus de *passagio*, significante spatium loci: præterea verò designat spatium temporis. Sic tempus transmittendo mari idoneum notatur à Matth. Paris. ann. cIↃ ccxxxIX: *Ne iter versus terram sanctam arriperent, usq; ad vernum tempus, & passagium, quod est in Martio.* Quando nempe, ut veteres locuti, mare non clausum; sed apertum, Tempus hoc alibi expositum nobis.

† Pag. 83. edit. Leid.

* Lege pasnagium *hic alienum, de quo antea.*

† Pag. 1063.

Passibilitas, patiendi ratio, ac modus. Anonymus de hæresibus, præcipuèque contra hæresin Prædestinatorum †: *Omnia enim passibilitatis genera*

† Pag. 167. edit. Paris. an. 167.

genera, à Deitate sublata, soli filio hominis poterunt convenire. Maluisse m, *perpetienda genera.* Significat, naturam divinam non esse obnoxiam perpessioni.

Passionalia, & *sanctoralia*, nuncupârunt libros, in quibus describerentur passiones, ac martyria Sanctorum.

Passiones vulgò nuncupant, quæ Græci πάθη. Sed classici vocant *affectus*, *affectiones animi*, vel *permotiones*: quæ de re abunde dixi Oratoriarum Institutionum lib. II, cap. I, sect. I.

Passivus Grammaticorum est vocabulum. Ac videtur Julius Firmicus etiam *passivam* Venerem dicere pro illa, quæ est pathicorum; nisi vulgivagam malis interpretari. Nam crebrò ita usi eâ voce pro vulgari, ac promiscuo; quomodo non à *patiendo* est, sed à *passim*. Sic Tertullianus *passivos discipulos* dixit; quales vulgò, ac passim, invenias. Hieronymus enarrans hoc Oseæ; *Super capita montium sacrificabant*; opponit passivam religionem austeritati religionis veræ. Est & Aldhelmi de Virginitate cap. I: *Passivus, lascivusq; oculorum obtutus.* Hoc est, vagus, ac passim curiosè omnia lustrans; ut solent libidinosi formarum aucupes. Hinc *passivitas*, pro frequentia: ut *passivitas luxuriæ* apud Tertullianum in Apologetico, quia passim obtinet. Qui & de Pallio eâ voce utitur, atque alibi. Sic *passivitas libidinis* apud Salvianum lib. VII. de Gubernatione. Ac ibidem legas: *Numero criminum, ac passivitate peccabant.*

Pastellus, pro *pastillus*: hoc, Festo teste, à *panis*, quòd formâ referat panem. A *pastellis* verò *pastellaticum*, quod datur à Simoniacis sacram ad dignatem consequendam. Utroque usus Joannes Diaconus de vita S. Gregorii Papæ lib. III. cap. V: *Cum verò quosdam cognosceret, ad evitanda Simoniaca hæresis crimina, pestifera negationis pastellicum callidè vocitare, ac hujusmodi mutato nomine, sua cupiditatis avaritiam velle contegere; prudentissimus doctor Gregorius sententiam, quam in primordio sui pontificatus coram synodo promulgaverat, iterato protulit dicens: Antiquorum Patrum regulam sequens, nullis quicquam de ordinationibus accipiendum esse, constituo; neq; ex donatione pallii; neq; ex traditione chartarum; neq; ex ea, quam nova per ambitionem simulatio invenit appellatione pastelli. Quia enim in ordinando Episcopo Pontifex manum imponit; Evangelicam verò lectionem minister legit; confirmationis autem ejus epistolam notarius scripsit: sicut non decet episcopum manum, quam im-*

ponit

ponit, vendere; ita minister, vel notarius, non debet in ordinatione ejus, vocem suam, vel calamum, venundare. Pro ordinatione ergo, vel usu pallii, seu chartis, atque pastellis, eundem, qui ordinandus est, vel ordinatur, omnino aliquid dare prohibeo.

Pastophorium, παστοφόριον, legas, tum apud LXX. interpretes, partim in Paralipoménon libris, partim in Prophetis: tum etiam apud vulgatum interpretem in tertio Esdræ cap. VIII. 60. & IX. 1, & 1. Maccab. IV, 38, & 57. Non dubium, quin sit à παστὸς quod à πάσσω. Sed hoc verbi nunc notat *salem inspergo*; nunc ποικίλλειν †. A priori significatione est, quòd παστὰς quibusdam exponatur cœnaculum, convivii locus: ab alterâ, quòd thalamum interpretentur. Sanè in veteri Vocabulario *pastophorium* tum dicitur de loco separato ad comedendum, nempe ubi sacrificantes coram Domino de sacrificiorum partibus comederent: tum etiam de thalamis, vel cubilibus, ubi Levitæ excubarent in atriis Domini. Hieronymus in Esaiæ cap. XXII. 15, ait, LXX. interpretibus sic vocari thalamum, in quo habitat præpositus templi. Isidori Glossæ: *Pastophorium, atrium templi, aut sacrarium.* Ac similiter Excerpta Pithœana: nisi quòd illic corruptè *pastorsorum*, vel pastorium legas. Meminit & Radevicus Frisingensis de gestis Friderici lib. IV. cap. XIII: *Vulpes, lepores, pastoforia Ecclesia, & officinas Canonicorum, ingressæ.* Plura de iis vide sis apud Durantum lib. I. de ritibus Eccles. cap. XVI. qui sic ait vocari arculam, in qua Eucharistia custoditur. Sed in allato Frisingensis loco satis liquet, denotari locum ampliorem.

† *Variare ac distinguere.*

Pastorium videtur id, cui imponitur fœnum, vel aliud jumenti pabulum. Legg. Bojor. Tit. II. cap. VI: *Pastorium, capistrum, frenum.* Legg. Longobard. Tit. XXV. L. XXXV: *Pastorium de caballo.*

Pasturagium, pro pastione sive pabulo. Habes in Chartis ducum Normanniæ. Vide verba in *Passagium.*

Patrinus, & *matrina*, de eo, qui quæve de sacro fonte susceptit, apud Amalarium de ritibus Ecclesiast. & in vita S. Othonis lib. II. cap. XV. Nomina ex eo, quòd, qui de sacro fonte elevant alterum, eum quodammodo adoptant, non bonorum ratione, sed curæ paternæ, quæ impenditur ad hoc, ut in religione Christiana, ac Catholica, piè educetur. Ac videas, propterea & *patrem* nuncupari in vita S. Epiphanii, Constantiæ Episcopi, à Luciano presbytero susceptì. Habes apud Simeonem Metaphrastem, & inde Aloysium Lipomanum *. Verba Latinè ponam: *Cùm ergo starent, & divinas audirent Scripturas, advertit Episcopus, ita ut in*

* *Tom. 6. fol. 36.*

genera, à Deitate sublata, soli filio hominis poterunt convenire. Maluissem, *perpetiendi genera.* Significat, naturam divinam non esse obnoxiam perpessioni.

Passionalia, & *sanctoralia*, nuncupârunt libros, in quibus describerentur passiones, ac martyria Sanctorum.

Passiones vulgò nuncupant, quæ Græci πάθη. Sed classici vocant *affectus, affectiones animi*, vel *permotiones:* qua de re abunde dixi Oratoriarum Institutionum lib. II, cap. I, sect. I.

Passivus Grammaticorum est vocabulum. Ac videtur Julius Firmicus etiam *passivam* Venerem dicere pro illa, quæ est pathicorum; nisi vulgivagam malis interpretari. Nam crebrò ita usi eâ voce pro vulgari, ac promiscuo; quomodo non à *patiendo* est, sed à *passim*. Sic Tertullianus *passivos discipulos* dixit; quales vulgò, ac passim, invenias. Hieronymus enarrans hoc Oseæ; *Super capita montium sacrificabant*; opponit passivam religionem austeritati religionis veræ. Est & Aldhelmi de Virginitate cap. I: *Passivus, lasciviusq; oculorum obtutus.* Hoc est, vagus, ac passim curiosè omnia lustrans; ut solent libidinosi formarum aucupes. Hinc *passivitas*, pro frequentia: ut *passivitas luxuriæ* apud Tertullianum in Apologetico, quia passim obtinet. Qui & de Pallio eâ voce utitur, atque alibi. Sic *passivitas libidinis* apud Salvianum lib. VII. de Gubernatione. Ac ibidem legas: *Numero criminum, ac passivitate peccabant.*

Pastellus, pro *pastillus:* hoc, Festo teste, à *panis*, quòd formâ referat panem. A *pastellus* verò *pastellaticum*, quod datur à Simoniacis sacram ad dignatem consequendam. Utroque usus Joannes Diaconus de vita S. Gregorii Papæ lib. III. cap. V: *Cùm verò quosdam cognosceret, ad evitanda Simoniacæ hæresis crimina, pestiferæ negationis pastellicum callidè vocitare, ac hujusmodi mutato nomine, sua cupiditatis avaritiam velle contegere; prudentissimus doctor Gregorius sententiam, quam in primordio sui pontificatus coram synodo promulgaverat, iterato protulit dicens: Antiquorum Patrum regulam sequens, nullis quicquam de ordinationibus accipiendum esse, constituo; neq; ex donatione palli; neq; ex traditione chartarum; neq; ex ea, quam nova per ambitionem simulatio invenit appellatione pastelli. Quia enim in ordinando Episcopo Pontifex manum imponit; Evangelicam verò lectionem minister legit; confirmationis autem ejus epistolam notarius scripsit: sicut non decet episcopum manum, quam im-*

posuit

ponit, vendere; ita minister, vel notarius, non debet in ordinatione ejus, vocem suam, vel calamum, venundare. Pro ordinatione ergo, vel usu palli, seu chartis, atque pastellis, eundem, qui ordinandus est, vel ordinatur, omnino aliquid dare prohibeo.

Pastophorium, παστοφορεῖον, legas, tum apud LXX. interpretes, partim in Paralipoménon libris, partim in Prophetis: tum etiam apud vulgatum interpretem in tertio Esdræ cap. VIII. 60. & IX. 1. & I. Maccab. IV, 38, & 57. Non dubium, quin sit à παστὸς quod à πάσσω. Sed hoc verbi nunc notat *salem inspergo*; nunc ποικίλλω †. A priori significatione est, quòd παστὰς quibusdam exponatur cœnaculum, convivii locus: ab alterâ, quòd thalamum intérpretentur. Sanè in veteri Vocabulario *pastophorium* tum dicitur de loco separato ad comedendum, nempe ubi sacrificantes coram Domino de sacrificiorum partibus comederent: tum etiam de thalamis, vel cubilibus, ubi Levitæ excubarent in atriis Domini. Hieronymus in Esaiæ cap. XXII. 15, ait, LXX. interpretibus sic vocari thalamum, in quo habitat præpositus templi. Isidori Glossæ: *Pastophorium, atrium templi, aut sacrarium.* Ac similiter Excerpta Pithœana: nisi quòd illic corruptè *pastoriorum*, vel pastorium legas. Meminit & Radevicus Frisingensis de gestis Friderici lib. IV. cap. XIII: *Vulpes, lepores, pastoforia Ecclesiæ, & officinas Canonicorum, ingressæ.* Plura de iis vide sis apud Durantum lib. I. de ritibus Eccles. cap. XVI. qui sic ait vocari arculam, in qua Eucharistia custoditur. Sed in allato Frisingensis loco satis liquet, denotari locum ampliorem.

† *Variare ac distinguere.*

Pastorium videtur id, cui imponitur fœnum, vel aliud jumenti pabulum. Legg. Bojor. Tit. II. cap. VI: *Pastorium, capistrum, frenum.* Legg. Longobard. Tit. XXV. L. XXXV: *Pastorium de caballo.*

Pasturagium, pro pastione sive pabulo. Habes in Chartis ducum Normanniæ. Vide verba in *Passagium.*

Patrinus, & *matrina*, de eo, qui quæve de sacro fonte suscepit, apud Amalarium de ritibus Ecclesiast. & in vita S. Othonis lib. II. cap. XV. Nomina ex eo, quòd, qui de sacro fonte elevant alterum, eum quodammodo adoptant, non bonorum ratione, sed curæ paternæ, quæ impenditur ad hoc, ut in religione Christiana, ac Catholica, piè educetur. Ac videas, propterea & *patrem* nuncupari in vita S. Epiphanii, Constantiæ Episcopi, à Luciano presbytero susceptí. Habes apud Simeonem Metaphrasten, & inde Aloysium Lipomanum *. Verba Latinè ponam: *Cùm ergo starent, & divinas audirent Scripturas, advertit Episcopus, ita ut in*

* *Tom. 6. fol. 36.*

throno sedebat, glorificatum esse vultum Epiphanii, & coronam esse ejus capiti impositam. Post absolutum itaque Evangelium, ingressus est Episcopus in baptisterium, & jussit Epiphanium ingredi, & ejus sororem, & cum ipsis Lucianum; qui etiam fuit pater ejus in sancto baptismate. Quare & qui levati de fonte, *filii spirituales* appellantur in Concilio Moguntino †, quod celebratum temporibus Karoli Magni. Malim interea pro *patrinus*, vel *compatris* vocabulis, uti planè Latinis; idque Tertulliani, & Augustini exemplo, de quo in *Compater* vidimus. Nec displicent *susceptor*, & *susceptrix*: uti vocat magnus Erasmus in vita Origenis, operibus ejus præfixâ: *Catechistæ dicti sunt, quòd baptismum ambientibus vivâ voce traderent dogmata Christiana religionis. Horum discipuli dicti sunt catechumeni; quos auditores possis appellare. Nomina in hodiernum usque diem manent in Ecclesia; res non item, eo quòd infantes tingimur. Superest tamen nonnullum priscæ consuetudinis vestigium, cùm adhibentur susceptores, ac susceptrices, quos compatres, ac commatres, vocant quidam.* Et quid Erasmum dico, cum etiam sic veteres videam locutos? Quippe est Victoris Uticensis lib. III. Persecutionis Vandalicæ *: *Fuit quidam Elpidophorius nomine. Hic fueras apud nos in Ecclesia Fausti baptizatus, quem venerabilis Muritta Diaconus de alveo fontis susceperat. Post verò dum apostataret, tanta exstitit feritatis adversus Ecclesiam Dei, ut superior omnibus exsecutor persecutionis fuisset inventus.* Item Gregorius Papa lib. IV. Dialog. cap. XXXII: *Quidam curialis illic sacratissimo Paschali, Sabbatho juvenculam cujusdam filiam in baptismate suscepit.* Imò Græci similiter; etiam Dionysius cognomento Areopagita: cujus est in secundo Ecclesiasticæ Hierarchiæ cap. secundo: *Κατὰ τὴν τῦ ἀναδόχυ παράδοσιν: Juxta traditionem susceptoris.* Atque idem etiam nuncupat *ἀναδόχους, καὶ καθηγεμόνας.*

† Can. 47.

* Pag. 43. edit. Paris. à Balduino unà cum Optato procurata, an. 1569.

Patriota Græcè *πατριώτης*, & *συμπατριώτης*. Non igitur damnamus, ut barbarum, sed ut ignotum Latinis; qui pro eo dicunt *popularis*, vel *conterraneus*. *Patriota* est apud Marcellinum in vitæ Switberti Prolegomenis, & apud Turocium in Chronicis Hungaricis lib. I. cap. XXIII. Est & Thomæ Walsingami in Richardo II *: *Et favet* (plebs) *honori, maximè quia patriota erat, & vicinus eis.* Multò minus pro *συμπατριώτης* dicam *compatriota*. Quo usus Ivo Carnotensis, ac è junioribus Bartholomæus Chassanæus in Catalogo Gloriæ mundi lib. X. Consider. V; ubi de Biante, qui *compatriotis* (sic loquitur) efferentibus aurum, & argentum, se omnia sua secum auferre ajebat. Verùm hoc de vocabulo jam dictum cap. XXVI.

* Pag. 231.

Patro-

Patronatus, patroni conditio. Sic *jus patronatus* vulgò, pro jure prodendi sacerdotis.

Pausana, pro induciis, vox Græcobarbara; Luitprando etiam, sed loquenti cum Imperatore Græco, usurpata. Sic enim ille in Legatione sua * *Pausanas exigis, quas nec te exigere, neque nos concedere, ratio ipsa compellit.* Est à παύω, unde παῦσις, & *pausa*; quia induciæ faciant pausam bellandi.

* Pag. 84. edit. Ingolstad. ann. 1600.

Paxamacium, vel *paximatium*, ab Isidoro in Glossis exponitur *panis subcinericius*. Sed ex Palladio, in vita Pauli Simplicis, cognoscimus, fuisse panem minutum sex unciarum: cujusmodi duo diurnæ refectionis modus monachis fuere Ægyptiis. Cassianus lib. II. Collat. cap. XIX: *Discutientes continentias diversorum, qui vel solis leguminibus, vel oleribus tantùm, vel pomis, vitam jugiter exigebant: præposuere cunctis illis refectionem ficci † panis: cujus æquissimum modum in duobus paxamaciis statuerunt: quos parvulos panes vix unius libræ pondus habere certissimum est.* Et lib. IV. cap. XIV: *Præter duo paxamacia, quæ tribus vix denariis ibidem distrahuntur, nihil sibimet amplius unusquisque præsumit.* Idem ejusce operis lib. XII. cap. XV: *Duobus tantùm paxamaciis fuerit quotidianâ refectione contentus.* Suspicor, vocem esse à monachis Ægyptiis; quæ postea ad alios etiam se diffuderit. E Græcis usi eâ Palladius in vita Pauli Simplicis, Leo Constitut. X. §. XIII, & Tzetzes Var. Histor. Chil. II. E Latinis, Rufinus lib. II. *: *Vidit desportella, ubi panis, id est paximatia reposita erant, surrexisse fumum magnum*, Item lib. eodem † *Tantùm unum paximatium, & olivas, in cibo capiebat.* Luitprandus in Legatione ad Nicephorum Phocam *: *Soli mensulæ adsident nudæ, paximatium sibi apponentes.* Ac à παξαμᾶς quidem est diminutivum παξαμάτιον. Priori usus è Latinis Columbanus de Reg. Monach. cap. V: *Olera, legumina, farina, aquis mixta, cum parvo pane † paximate, ne venter oneretur, & mens suffocetur.* Imò & legas in Vitis Patrum apud Pelagium libello IV, numero XXV, & libel. X, num. LXV: item Joannem lib. III. num. II. & in vita S. Præjecti cap. II. §. VIII †. Dixeris, Suidam gemino in loco referre, παξαμᾶς esse vocem Romanam. Scio: sed puto, cum Lipsio *, intelligere novam Romam: ut Romanam vocem dicat, quia fuerit introducta, imperio Constantinopolim translato. Sanè non veteres modò Latini; sed Græci etiam, & παξαμᾶς, & παξαμάτιον, ignorant. Et potuerit nomen esse impositum à quodam Paxamo; quem Suidas * ait scripsisse ἑλατυρικὰ † secundùm seriem literarum, & βοιωτικὰ, libris duobus, aliaque.

* Sive in vitis Patrum, lib. 3. num. 4.

† Num. 31. ubi de abbate Piore.

* Pag. 122. edit. Ingolstad.

† Apud Bell. 25. Jan.

* De militia Romana lib. 5. dial. 11.

* In Παξαμᾶς.

† De arte culinaria.

aliaque. Cæteroquin & suspicio oborta, primam originem deberi verbo πάω, unde *pasco*, & *panis*. Non de nihilo autem, quod Cassianus, ut vidimus, siccum panem dicat: ubi tamen in Mso nostro (quem munificentiæ præstantissimi Theologi Andreæ Colvii nostri debeo) *solius* reperio. Sed ut *sicci* rectius putem, facit, quòd & Suidæ παξαμὰς sit δίπυρος ἄρτος. Nempe quod Latinis *buccellatum*, vulgo panis *bis coctus*: unde *biscuit* Galli vocant, ac Belgæ. Ulteriùs etiam hac de voce me diffunderem; nisi, pro vocula, abunde ista sufficerent: ac viderem, fusè etiam hac de voce agere, tum Rosweidum in Glossario ad Vitas Sanctorum Patrum; tum Joan. Ludovicum de la Cerda in Adversariis sacris cap. XVIII.

CAP. XXXIV.

De Latino-barbaris, ubi post P. sequitur E, & vel H. Peccamen, *peccatum*. Peccantia, *pro eodem*. Pectinium, *linteum, in quod depectimus capitis sordes*. Pecuscula, *pecua*. Pedagium, *quod exigitur pro transitu pedestri*. Pedaticum, *pro eodem*. Pedecura, *pedamentum*. Pedatura, *pro eodem*. Pedibulum, *sonus pedum in itione, vel cursu*. Pedo, *pedes*. Pelliceum, *vestis è pelle*. Pendutus, *suspensus*. Pensam, *pensum*. Pensionarius. *Resp. à pensionibus*. Percussura, *percussio*. Perdonatio, *condonatio*. Personatûs, *dignitates quædam Ecclesiastica*. Pertinentiæ, *res alisquò pertinentes*. Pestiferus, *pestifer*. Petaminarii, *qui fune se per aera jaculantur*. Petibile, *quod honestè petas*. Petraria, λιθοβόλα. Phacolis, phagolis, *vel* phaculla, *perna*. Phaleramentum, *ornamentum*. Philosophaster, *minutus philosophus*. Phlegmaticus, *pituitâ abundans*. Phrisum, *Phrygium*. Physiognomus, *physiognomon*.

SEquuntur, in quibus literam P excipit secunda vocalis.

Peccamen, apud Gildam, pro *peccatum*, vel etiam *peccatus*; unde Tullius *peccatu*, pro peccato, ait IV. Verr. Nempe quomodo & *flamen*, & *flatus*, dicitur.

Peccantia, pro peccandi actu, est apud Tertullianum adversus Judæos.

Pectinia arbitror esse linteum, in quod capite devolvuntur sordes eorum, qui pectuntur. Sigebertus in Chronico: *Rejicientes à se quicquid regula refragabatur, foricos videlicet, & pelliceas, estamina, caputia quoque, & femoralia, pectinia, & coopertoria*. A *pectino* est *pectinium*, ut à

judice

judex judicium. Nisi malis à *pecto, pectinium*; ut Appulejo à *scrutor, scrutinium.*

Pecuscula, pro pecora minora. S. Aldamannus de rebus Sancti Columbæ: *Omnia pecuscula secum invasores abegerunt.*

Pedagium câ formâ dixere, c. 26. Ext. de V. S. Clement. ult. Decensibus Mynsig 5. Obs. 70. n. 3. qua *aquagium.* Ac ut origine, ita significatione, convenit cum *pedatico*; de quo mox loquar. Hilsondis Comitissa Strienſis, in diplomate anni Ixcccxcii *: *Silvam ad porcos alendos, cum omni jure, vvancapio, teloneo, molendino, censu, pedagio, & aquagio.* Petrus de Vineis lib. v. epist. xxxvii: *Sine alicujus pedagii exactione, ire, stare, & ad curiam nostram redire securè, & liberè, permittatis.* Urbanus V. Papa in bulla † de jurisdictione Camerarii adversum piratas: *Olim siquidem fel. rec. Bonifacius Papa VIII, prædecessor noster, eos, qui ab Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis, pro eorum rebus propriis, quas non negociandi causâ deferunt, aut deferri facunt, vel transmittunt, pedagia, seu guidagia, suo vel alieno nomine exigere, vel extorquere, si persona existeret singularis, cujuscumque foret dignitatis, conditionis, vel status, excommunicationis,* &c. Et paullo pòst: *Et insuper in omnes illos, qui in terris suis nova pedagia imponunt.* Habes & in Historia Albigensi cap. xxxiii *: & apud Philippum R. Gall. in Edicto de T. Exact. † Unde & ibidem *Pedagiarii.*

* *Apud Miraum in Notitia Eccles. Belg cap. 73.*

† *Bullarii T. 1. pag. 215.*

* *Sive pag. 74.*

† *Pag. 207.*

Pedaticum fortasse, quod domino loci persolveretur, etiam ab iis, qui pedibus iter conficeret. Radericus Frisingensis de gestis Friderici Barbar. lib. iii. cap. xl i: *Monetam, telonium, pedaticum, portus.* Et lib. iv. cap. v: *Vectigalia, portus, pedaticum, molendina.*

Pedecura est in Diplomate Irminæ, filiæ Dagoberti I. Francorum Regis, epistolâ ad Willibrordum *: *Similiter dono vobis, vel ad supradictas basilicas vineæ pedecuræ unam, in monte Vicinensi, cum vimtore.* Puto, corruptum esse ex *pedatura*: quod in usu junioribus, pro *pedamentum.* Vide proximè *Pedatura.*

* *Apud Miraum in Notitia Belg. pag. 16.*

Pedatura, pro pedamento, sive vitium sustentaculo. S. Remigius in Testamento apud Flodoardum lib. i. Histor. Rhem. cap. xviii: *Delegoque benedictæ filiæ meæ Hilariæ Diaconæ ancillam nomine Nocam, & vitium pedaturam, quæ sua jungitur vineæ, quam Catusio fecit, dono.*

Pedibulum, summis viris, Cæsari Baronio †, & Bollando, videtur esse lictorum virga, quâ ædes percuterent, quas Consul, aliusve, qui lictores haberet, esset ingressurus. Ac rationem censent nominis, quia

† *Annal. Eccles. tom. 2. ad ann. 262. §. 60. & 61.*

referret pedum, sive baculum pastoralem. Nituntur vero istoc è vita S. Fructuosi, & sociorum, §. 1*: *Qui cùm sensisset pedibulum sororum, confestim surrexit, & prodiit foras ad eos in soleis.* Mihi hîc potiùs sumi videtur pro sono pedum, quem, aliquo incedente, audimus. Neque solùm sic vocatur sonus editus humanis pedibus; sed etiam equi, canis, alterius animantis. Solidè id mihi videor firmaturus verbis hisce Gregorii Turonens. lib. III. Hist. Franc. cap. XV: *Quibus pergentibus, audiunt pedibulum equitum currentium.* Sanè quis hic lictorum virgas intellexerit?

* *Apud Bolland. 21. Ian.*

Pedones, ut arbitror, pro *pedites*. Rogerus de Houeden Tom. I. Annal. in vita Guil. Sen. *Unde rex Guilhelmus de tota Gallia solidariis, pedonibus, & sagittariis multis millibus conductis.* Puto, non tam ἀμέσως esse à pedibus, quam à verbo *pedare*; unde *repedare*, & apud Maronem *quadrupedans*. Gloss. Mss: *Pedo, pedas, ἀναποδίζω.* Sanè sæpe est vox similis nominis, ac verbi: ut in *calcitro, padico, susurro*, &c.

Pelliceus non ausim ἁπλῶς rejicere, quando non modò Lampridius, & Hieronymus, usi; sed etiam Paullus J. C. Papiniani discipulus, qui temporibus vixit Alexandri Mammeæ. *Pelliceum ἁπλῶς*, pro veste è pellibus, Cæsarius usurpat lib. VI. Mirac. cap. V, & lib. XII. cap. XV.

Pendutus, ex furca suspensus. Lex Ripuar. Tit. LXXIX: *Et legitimè superjuratus, & judicio Principis pendutus.*

Pensam, pro *pensum*, dixere juniores. Ut Galfridus Monemuthensis lib. VII. cap. ult. in Merlini prophetia: *Locatâ sede ad pensas studebit; sed palmas in Albaniam extendet.* Etiam pro pensione usurpatum: unde Gloss. Mss: *Pensa, μίσθος*; ubi planè *μισθός*, scribi oportuit.

Pensionarius est vox pervulgata, ac legas apud auctorem vitæ S. Heduvigæ cap. VI: *Pensionariis suis in Sanon, & Ianoz, ad XXX. marcas remisit.* Latinè dixeris *scribam publicum.* Quamquam vox hæc non satis vim exprimere videtur. Quid si igitur, ut aliquem Romani dicunt *à manu*, *à pedibus*, *à poculis*: ita eum voces *Reip. a pensionibus?* Sanè nomen ei datum à pensione: quo significatur merces, quæ quotannis pro opera penditur, ac solvitur. Sic Ciceroni id *pensio*, quod, qui agrum conduxit, quotannis domino annumerat. Ac in re non dissimili sæpe juniores: ut in Bulla Alexandri Papæ V I. † anni MCCCCXCIV: *Alsi receptâ pecuniæ summâ, aut pensione, alterius ordinis fratribus, aut sororibus, sua monasteria vendunt.* Hinc & de syndico, quomodo elegantiores pro pensionario maluerunt dicere, sic legas in Glossis

† *Subjungitur Chronico Casinensi pag. 901. 902.*

Glossis, quas in membranis habeo exaratas: *Syndicus, qui petit stipem.* Ob *pensiones* hasce, unde *pensionario* nomen, Belgicè eum non incommodè dixeris **loon-raeds-heer**: vel ἀθροιστικῶς magis **loon-treckende raeds-heer**: quod nobilissimo Equiti, ac trium Hollandiæ oppidorum, agrique Goilandici præfecto, Petro Cornel. Hoofdio, placuit in præclaro, nec intermorituro, Annalium Belgicorum opere: in quo ambigas, magisne ames veri amorem, an eximiam mirere prudentiam, an purissimam lectissimi sermonis patrii castimoniam.

Percussura, pro cusio, quod in glossis; vel potiùs, pro percussio, quod Ciceronis, ac Fabii. Fridericus I. Imper. diplomate anni CIↃCLII *: *Percussuram quoque monetæ, & teloneũ, & publicas nundinas in oppido Stabulensi sicut a prædecessoribus nostris, ita & à nostra munificentia — in perpetuum valitura.*

* *Apud Miræum in Notitia Ecclesiarum Belg. pag* 401.

Perdonatio, & corruptiùs *pardonatio*, apud Walsingham in Richardo II. †: *Datum est judicium contra Richardum Comitem allegantem, & exposcentem suffragia chartarum, & pardonationis Regis.*

† *Pag.* 354.

Personatum nomine dignitates quædam Ecclesiasticæ notantur. Vide infrà Paulli Papæ II, & IV. verba, in *Præpositatus.*

Pertinentiæ, pro rebus ad aliquid pertinentibus: ut *Adjacentiæ*, de quo supra diximus. Leo Ostiensis Chronici Casinensis lib. I. cap. XLVII: *Cum Castello S. Angeli, universis pertinentiis suis, & rebus suis intra fines suos.* Ac mox: *Ecclesia S. Mariæ in Bacinnio cum pertinentiis sua.* Et aliquoties posteà eopse capite. Item lib. III. cap. LVII: *Cum toto portu suo, & omnibus pertinentiis.*

Perverrum legas apud veterem Juvenalis interpretem sat. IV. vers. CXXXVIII. Sed fortasse locus est corruptus.

Pessimitas Const. African. in Loc. 10. p. 333. 336. uti ultimitas c. 5. d. l. 10 p. 316.

Pestiferus, non dixero cum nonnullis; sed *pestifer.*

Petaminariorum meminit Julius Firmicus lib. VIII. cap. XV, & Salvianus lib. VI. de Gubernatione Dei. Est à πετάμνυμι formatum, hoc est, *volans.* Nempe quia, quasi volantes, per aëra se fune jaculantur. Belgis etiam **vliegers** dicuntur. Vides, quæ de iis notarunt Scaliger ad Sphæram Barbaricam Manilii, & Rittershusius ad Salvianum.

Petibile, quod honestè petere liceat. Possidius Calamensis in vita præceptoris sui S. Augustini cap. XX: *Non tristis, ut quodcunque sollicitus*

petitor voluerit, extorqueas; sed quod tibi à judice, tot curis obstricto, petibile visum fuerit, admones, & rogas, subserviente verecundiâ.

Petraria, machina bellica, petras sive lapides ingentes emittens ad muros diruendos. Usurpat Paullus Diaconus de gestis Longobard. lib. v. cap. VIII: *Cumque hoc dixisset, caput ejus abscissum est, atque cum belli machina, quam petrariam vocant, in urbem projectum est.* Monachus Cœnobii Egolismensis S. Eparchii in vita Karoli Magni*: *Deoque volente, petrarias, quas paraverunt, plus senserunt quàm illi de castello.* Joannes Turpinus in Vita Kar. M. cap. IX: *Aptatis juxta murum petrariis, & mangatellis, & Trojis, & aliis ictibus.* Similiter Historia Albigensis cap. XVI †, ac pluribus locis Matthæus Parisius. Est & Thomæ Walsingami in Hypodigmate Neustriæ *: *Lituorum, & tubarum classico obsessi semet cohortantes, ad muros alacriter concurrere telis armati, gladiis, & petrariis.* Puto, & *petrarias* rescribendum, *properarias*, in hoc Rogeri Houedeni Annal. T. II †: *Jam ante adventum Regis Angliæ, domum lapideam turritam fecit; sibi & petrarias suas, & burdicios suos, & alias machinas suas bellicas paraverat.* Quid multis? quando penè omnes sic historici: ex quibus tres nobis indictos promit Lindenbrogius ad locum Paulli Diaconi paullo antè adductum.

* *Editionis Vechelianæ ann. 1594. pag. 241. vers. 9.*

† *Pag. 45.*

* *Pag. 689.*

† *Pag. 622.*

Hinc pauca subnectam, ubi post P est adspiratio.

Phacolis, vel *phagolis* vel *phaculla*, petaso; fortasse ἀπὸ τοῦ φαγεῖν, quia in deliciis sit. Isidorus in Gloss. *Phaculla, perna, petaso.* A *phagolis*, *phagolidorus*, qui pernas donat; uti hodiéque eas dono mitti obtinet. Ethelwerdus in Prologo lib. II, Chronic. *Hortamur in Domino, ne nostra spernantur à phagolidoris dicta; sed potius præopimas Regis calorum gratias reddant.*

Phaleramentum, pro phaleris, vel phalerarum similibus. Joannes Scotus in vita S. Attalæ: *Dedit operam, ut postpositis mundi phaleramentis, monachorum jungeretur cohorti.*

Philosophaster, ἀναλόγως quidem fictum: malim tamen, cum veteribus, *minutus philosophus*; vel *philosophus plebejus*, aut *minorum gentium.*

Phlegmaticus nemo barbarum dixerit, cùm usitatum sit philosophis, ac medicis Græcis. Malim tamen cùm Latinis dicere, *pituitâ abundans.* Possis & cum Horatio *, *cui pituita molesta est.*

* *Epist. 1, lib. 1.*

Phrisum est apud Leonem Marsicanum in Chronico Casinensi lib. III. cap. LVII: *Planetam purpuream cum Phriso, & cum aquila è margaritis contextâ.* Quid si pro *Phriso* rescribendum sit *Phrygio*? Sanè

Phry-

Phrygium idem, quod *tiara*; ut scribit vetus Juvenalis interpres in sat. VI. vers. IDXIV.

Physiognomus ajunt aliqui. Sed *physiognomon* dicendum; ut Græcis φυσιογνώμων; quod Aristotelis est, atque adeò Ciceronis †.

CAP. XXXV.

De inchoatis à P, sequente I, vel L. Pitantia, *ferculum in monasteriis, pietatis ergo solitum deferri.* Pilarium, *pro columna.* Pillula, *pro catapotio.* Pinsinochium, *pistrinum.* Piraticum, *& fortasse etiam* piratium, *potius ex piris expressus.* Pitaciolus, Pittacium, *vel* pittaciolum, *libellus, litera.* Placibile, *quod* placitum. Placor, *tranquillitas mentis.* Platearii, *qui exigunt tributum plateis impositum: uti* plateaticum, *ipsum tributum.* Platoniæ, *lamina alicui operi inserta, instar emblematis.* Plaria, *corruptè, pro* planaria. Plebanus, *qui sacramenta administrat in Ecclesia cathedrali.* Plecta, *pro plexa, sive opere è vimine, vel foliis palmarum, contexto.* Pleuresis, *pleuritis.* Plumacium, *opus ad plumarium modum acu pictum: vel etiam pro pulvinari plumis farto.*

SUbjungam nunc, ubi post P sequitur tertia vocalis.

Tale est *Pietantia*, & ejecto e *pitancia*; quomodo à pietate dixere ferculum in monasteriis, pietatis ergo solitum deferri; unde aliàs *Misericordia* dicitur. Matthæus Paris. in anno CIↃCCXXXVIII: *Si Abbas, vel Prior, voluerit in refectorio* misericordiam facere specialem; *cibum aliquem competentem, non ante illum, sed ante se, faciat apportari; de quo ille sibi faciat* pitantiâ *pro naturæ sustentatione.* Idem in Additamentis *: *Præcipimus observari, ut omnes monachi ---- de uno pane, & de uno potu, regulariter reficiantur; salvâ* pitantiâ, *quæ ad majorem mensam ex certa caussa deferri consuevit.* Caussa, quam signat, est pietas: unde nomen ducebam. Wilhelmus Thorne in Chronico col. 1897: *Die sui anniversarii nobis Abbati & Conventui* pro pitancia L. *marcam omni anno perpetualiter concesserit.* Vide omnino Cironium 2. Observ. 13.

* Pag. 174.

Pilarium, primâ porrectâ, pro pila, sive columna. Beka in Conrado: *Fundum adeò lutosum ibidem reperit, quòd* bases pilariorum *stabilire non potuit.* Nempe Belgas suos imitatur, qui Pilaer vocant.

Pillula, pro pilula, sive * catapotio. Fulbertus epist. XLVI: *Morantem alvum laxativis pillulis incitari.* Cæsarius lib. 1. Mirac. c. XXI. *Quantum*

* Dissentit Rhodius Lex. Scribon. p. 425

tum ad massam; multùm modica est pillula: sed quantum ad efficaciam, virtus illius est maxima. Ac similiter paullò pòst.

Pinsinochium à pinsendo, pro pristino, locove ad pistrinum pertinente. Matth. Parisius initio Vitæ Pauli, XIV abbatis S. Albani: *Hanc Ecclesiam, cæteraq; ædificia, præter pistorium, & pinsinochium, reædificavit.* Quid si *pinsidochium* scripserit, ut dicimus *xenodochium?*

Piraticum, liquor, sive potus ex piris expressus; ut iis in regionibus fieri solet, ubi vinum non proveniret: quemadmodum Erasmus annotavit ad illud Hieronymi lib. II adversus Jovinianum: *Paulus in navi panem frangit; non caricas. Timotheo, dolenti stomachum, vinum suadet bibere; non piraticum.* Similiter Fortunatus de vita S. Randevigis lib. I: *Potum, præter aquam mulsam, atq; piraticum*, non bibit.* Sic puto legi debere: nisi utrumque dixere, *piratium*, & *piraticum.*

* *Libri vulg.* piratium.

Piratium, vide piraticum.

Piscatio non dixero, sed *piscatus.*

Pitaciolus, pro *pittacium*, vel *pittaciolum*, schedula, vel literæ. Ita Hincmarus Laudunensis, cui patruus erat Hincmarus Remensis, libello, cujus inscriptio *Pitaciolus*, hoc distichon præmiserat:

Iste pitaciolus planè depromit, & aptè,
Sedem appellandam liberè Apostolicam.

Sed eo nomine versiculo hoc culpatus in responsione patrui:

Namq; pitaciolum neutro dixere priores.

Ac in neutro genere etiam capere oportet hoc Flodoardi lib. III. Histor. Remensis cap. XXII: *Pitaciolum irrationabiliter confectum, & manu tuâ subscriptum, ac præfatæ professioni tuæ usquequaq; contrarium, misisti.* Corruptè est apud B. Hieronymum in cap. XXIII Matth. *Pistariola illa decalogi phylacteria vocabant; quod, quicunq; habuisset ea, quasi ob custodiam & monumentum sui, haberet.* Nam *pittaciola* legendū.

Placibile, quod placet, apud Anastasium Bibliothecarium. Vide superiùs *Odibilia.*

Placitum, locus, ubi aguntur causæ, conventus Procerum publicus, comitia, concilium, consessus judicum ad jus dicendum. *Placitum tenere* conventum aut forum agere. *Placitum habere*, comitia agere. *Generale placitum tenere*, Simeon Dunelmensis Chron. col. 170; *magnum habere placitum*, idem col. 171.

Placor, tranquillitas. Glaber Radulphus in vita S. Guilhelmi, abbatis Divionensis †, cap. IV: *Sanctus quoq; nolens placorem animi ejus turbare, consensit, ut voluit.*

† *Apud Boll. 1. Ian.*

Pla-

Planeta, casula, sacrum pallium, vestimentorum sacerdotalium ultimum, & post stolam indutum. Vox obvia sæpe, de quâ Ludov. de la Cerda Advers. sacr. c. 36.

'*Platearii*, qui vectigal, sive tributum exigerent impositum plateis, viisque publicis. Tributum ipsum, *plateaticum*; ut *pontaticum*, quod in pontis transitu dandum. Et *platearis*, & *plateatici* vocabulum, habes in Siculis sive Neapolitanis Constitutionibus: prius lib. I. tit. LXXVI; alterum eodem libro, tit. LIX. Ac apertissimus est locus in privilegiis Mindensis Ecclesiæ num. XXVIII, quem ante nos adduxit Lindenbrogius: *Novas etiam exactiones, & tallias, imponitis in stratis publicis liberis, & plateis, quas in præjudicium telonei* Stratengelt/ Wechgelt/ & Bruggengelt/*nominatis*. Ubi Bruggengelt est, quod *pontaticum* Aimoino lib. V. cap. I.

Platoma, Lamina. De monumento sepulchrali Adriani Papæ Simeon Dunelmensis Rer. Angl. p. 113: *In Ecclesiâ sancti Principis Apostolorum sepultus, & supra sepulchrum* platoma *parieti affixa*. Vide in nomine, quod jam sequitur.

Platomiæ, laminæ, sive crustæ marmoris, locis aliis instar tessellati emblematis inductæ; lapides cæsi & formati in orbicularem aut quadratam formam. Cassiodorus lib. III: *Supramemoratas platonianas, vel columnas, contradat* † *modis omnibus devehendas*. Anastasius biblioth. in Leone III: *Hic sacer antistes super istas columnas lilios ponifecit, & super ipsos lilios ex metallis marmoreis platonias posuit, diversisq; picturis miræ magnitudinis opus ornavit*. Item in Sixto III: *Fecit confessionem B. Laurentii cum columnis porphyreticis, & transennam, & cancellos supra platonias porphyreticas*. Ac paullò post: *Hic fecit platoniam in cimiterio* (κοιμητηείῳ) *Calixti viâ Appiâ*. Etiam *platoniis* legendum apud eundem in Liberio; non, ut vulgò: *Liberius ornavit de platinis marmoreis sepulcrum S. Agnetis*. Ubi Bertinianus codex *platomis*, leviculâ immutatione, pro *platoniis*: ut legit Baronius in Annal. ad annum CCCLXXXIV num. XVII. Apud rei Agrimensoriæ scriptores: *Et in modum platumæ eos posuimus, ut qui nesciunt, meliarios eos putent*. Verùm (ut observatum Salmasio, Notis in Julium Capitolinum) pro *platumæ*, scribendum *platuniæ*, quod idem ac *platoniæ*. Nam O, & V, facilè commutantur. Est verò *platoniæ* ex Græco πλάτωνες, & πλατῶναι: quæ à πλατύς. Nec aliunde Belgis lamnæ, seu laminæ, dicuntur Plaeten. Nisi malis à plat/ *planus*, quod ipsum à πλατύς. Hæc verisimiliora, quàm quod, Papiam

† *Ita & codex noster manu exaratus. Aliqui libri* contrahat.

secu-

secutus, censuit Clemangis editor, venire ἀπὸ τῦ πλάττειν, *fingere*; nempe ut nomen sit à figura, qua fingerentur.

Plaria in Glossis Isidori exponitur *dilucida*. Ubi vel *plana* legendum, vel (quando *plani* vox plana ac dilucida) *planaria*: quod à *plana*, ut *plenarius* à *plenus*. Sic *Planaria* insula, quæ à Corsica LX. M. P. distabat, à planitie dicta, quia freto æqualis, ideoque navigiis fallax; Plinio teste.

Plebanus, qui Sacramenta administrat in Ecclesia cathedrali. Nihil hodie vulgatius: ac legas quoque apud Cæsarium lib. I Miracul. cap. XIV, XXXI, & L; lib. IV cap. XCVIII; lib. V. cap VII; lib. IX cap. XIV. Item in Promotion. Consilii Pisani: & apud Turocium in Chronicis Hungaricis secundæ partis cap. XCVII*. Nec solùm tamen esse cathedralium Ecclesiarum, indicat, quòd apud eundem Cæsarium sit lib. V cap XL: *Plebanus cujusdam villæ.* Plebanus, *Rector* vel *Pastor sacræ ædis, curator animarum:* exponitur à Bebelio Comment. in Modum Epist. Pontii.

* Pag. 87.

Plecta, pro quo & interdum *flexa* reperias, funiculus ex junco, sparto, palma, vel re simili; ex Græco πλεκτὰ, ἀπὸ τῦ πλέκειν. Sed Latini dicunt *plexa*; unde *complexa*, *perplexa*. Vita S. Macarii Ægyptii †, Presbyteri & Abbatis in Ægyptiaca solitudine, quæ *Scetin*, vel *Scithi*, dicebatur, cap. II §. V: *Colloquentes de salute animarum, plectam faciebant. Ipsa verò plecta per fenestram in spelunçam descendit. Et egressus manè B. Antonius videt cumulum plectarum Abbatis Macarii, & ait: Multa virtus de istis manibus egreditur.* Pelagius Rom Eccles. diaconus in vitis Patrum libello V §. V: *Faciebat quoq; plectam de istis palmis, & cusabat usq; ad horam sextam.* Ubi *cusabat* idem ac *texebat*, *consuebat*; ex Gallico *coudre*; quod ipsum è Latino *consuere*. Imò & apud Joannem Cassianum legas lib. XVIII cap. XV: *Codicem suum inter ejus plectas, quas de palmarum foliis solebat intexere, latenter abscondit.* Et paullò post: *Ad extremum in Papinutii cellula abscondisum codicem inter plectas palmarii, quas illi siras (σειρὰς) vocant, sicut eum insidiator occuluerat, repererunt.*

† Act 15. Jan.

Pleuresis pro pleuritis, vel lateris dolor. Hubertus in vita S. Gudi- cap. IX. §. XXXVI: *Quicunq; sub tua misericordiæ confugerunt alas, aut pleuresi diræ pulsati, ----, receptâ sospitate cuncti ad sua redierunt læti.* Nil vulgatiùs apud veteres Medicos, de quo Dietericus in Jatréo Hippocratico.

* Apud Boll. 8 Jan.

Plumacium, diversicolor vestis, pannus, aut stragulum acu pictum

ad

ad plumarum modum. Godfridus Viterbiensis Chronic. part. IX.

Ultimus Assyriæ rex, nomine Sardanapalus,
Fecerat ex pluma plumacia clausus in aula.

Anastasius in Sergio: *In quo interius plumacium, ex holoserico superpositum, quod stauracis dicitur, invenit.* Utitur & Abbo Floriacensis in Vitis Pontif. † Sic enim referendum, ubi libri aliqui *plumazeum*. Græcis junioribus similiter πλουμάκιον. Glossæ Græcolatinæ, quæ Cyrilli dicuntur: Πλουμάκιον, πλουμεῖον, *plumacium*. Dubium verò, utrum & *plumacium*, vel per T, *plumatium* dixerint pro pulvinari, vel culcita, eò quòd plumis soleat farciri. Sic quidē surpari videtur in Vita S. Macarii Ægyptii * cap. III §. XIV: *Erant istic antiquitus ethnicorum sepulchra corpora: ex quibus unum arripuit, capitiq; supposuit tanquam plumatium de scirpo.* De *Plumacio*, ex veris plumis confectâ mirificè vesti, agit pluribus Fullerus I. Miscell. sacr. 20.

† Pag. 155.

* Apud Bolland. 15. Ian.

CAP. XXXVI.

De cœptis à N, sequente O. Pœnitendum, *cujus pœnitudine duci conveniat.* Poledrus, *pullus equinus,* Polipticum, *pro polyptychum.* Politis, *structura.* Polycandelus, *in quo multa candela.* Pompolentus, *pompaticus.* Pompositas, *ostentatio pompæ similis.* Ponderositas, *gravitas.* Pontaticum, *quod pro transitu pontis persolvitur.* Populosus, *populo abundans.* Porcaritius, *porcorum custos.* Porcaster, *porcorum imitator, vel etiam porcus.* Portanea, *testa portatilis.* Portarium, *quod per portam eunti persolvendum* Portarius, *janitor.* Portunarius, *cui portorium persolvitur.* Positale, *positivum.* Possibilitas, *vis.* Postæ, *veredarii.* Postella, *pars posterior sellæ, ut* antella, *anterior sella: deq;* postenæ, & antenæ, *vocabulis.* Postena *item pro tergo.* Posticium, *posterior monasteris pars.* Postilla, *commentarius, vel annotationes.* Potentatus, *potestas.* Potestaria, *vicaria potestas.*

PRosequar nunc ea, ubi post P. vocalis quarta se offerat.

Pœnitendum elogium, & alia hujuscemodi, reperio apud viros egregios. Multùm interea metuo, ne vox ea Latinis fuerit auribus ignota.

Poledrus, pullus equinus, à *pullus*, sive Græco πῶλος. Lege Salicâ tit. XL. §. VII. & Alamann. tit. LXXIII. Cæsarius lib. VII cap. XXXIX: *Erat monasterio poledrus pulcherrimus.* Et post pauca: *Species enim opti-*

† Pag. 148. *mi dextrarii in eodem erat poledro.* Habes & in Speculo Saxonico †:

Polipticum, vel *polypticum*, sæpius legas pro *polyptychum*. Nam πολύπλυχον, ut δίπλυχον, diptychum. Utrumque à πλύχες, quo in vestibus, chartis, ac aliis, quæ complicantur, singulæ plicaturæ, folia, ac laminæ, significantur. Cassiodorus Var. lib. v. epist. xiv: *Omnibus à te solicitâ atq; æquabili indagatione compertis, polipticis jubeantur adscribi.* Et ejusdem libri epist. xxxix: *Dehinc non polypticis publicis, ut moris est; sed arbitrio compulsorum, suggeruntur provincialium subjacere fortunæ.* Vide & Gregorium lib. vii epist. xl, & lib. xii epist. xxx. Legg. Wisigoth. lib. xii tit. ii leg. xiii. Formula soll. xxxi. Imò & in Codice Theodos. legas leg. ii de Decussor. Alciatum etiam sis adi lib. ii. Παρέργ. cap. xxvi.

Polisis, structura urbis, *ἀπὸ τῦ πολίζειν, urbem condere*, unde & πολισῆς, & πόλισμα. Sed laxè *polisis* etiam structura atque opus magnæ illius civitatis, quam *mundum* dicimus. Joannes Saresberiensis epistolâ cclxviii, ad Bartholomæum Exoniensem episcopum: *Rectiùs tamen dixerim, & verùs, quòd is, qui ventis & mari imperat, exigentibus hominum meritis, in polisi mundanâ, re felices publica degentium in hoc seculo, sedationes esse patitur.*

Polycandelus, candelabrum multas continens candelas, ex Græco πολὺς multus, & Latino *candela*. Anastasius in Leone III: *Obtulit polycandelum porphyreticum, pendentem in pergula ante confessionem in catenulis aureis.* Vide Meursii Glossarium in πολυκάνδηλα.

Pompolentus, qui Q. Ciceròni, *pompæ*, id est, fastûs plenus. Tertul- *De cultu fem. liano *pompaticus* *. S. Gerardus abbas Sylvæ-majoris in vita S. Ade- † Apud Boll. 2. Ian. lardi, abbatis Corbeiensis cap. iii §. xiv †: *Cujus dignitatis honore indusiatus, & à principe regni legaliter intronizatus, non efficitur philopompus; non, ut plures assolent, pompolentus.*

Pomposius, de moribus hominis ventosi, ac in vestibus, sermone, & similibus, sese ostentantis. Usurpat Petrus Blesensis epist. xviii.

Ponderositas, à ponderosus; pro quo Tullius *gravitas*, *pondus*; Attius etiam *ponderitas*. Sic enim ille in Pragmaticis apud Nonium:

Et cuncta fieri cætera imbecillia,
Non quòd ponderitatem, gravitatemq; hominis.

Quomodo si Nonius scripsit, primam in *hominis* aliquando produxerint prisci; uti secunda in eodem porrecta est Ennio in Annal.

Volturis in sylvis miserum mandebat homonem.

Vel

Vel *henonem*, ut alii. Verùm fortasse ea Attius non in carmine dixit, sed prosâ; puta Pragmaticorum præfatione; ut de quantitate non abierit ab aliis.

'*Pontaticum* quid sit, discimus ex Capitul. Kar. M. & Ludov. Pii lib. III cap. XII: *Placuit nobis, ut antiqua, & justa tholonea à negotiatoribus exigantur, tam de pontibus, quamq; de mercatu.* Est igitur tributi genus, quod in pontibus pro transitu daretur. Et hujus, & similium tributorum mentio est in diplomate Dagoberti Regis de mercato, sive potius mercatu S. Dionysii, & in præcepto confirmationis Pipini Regis de eodem mercatu: *Nec de navigiis, nec de portibus, nec de carnit, nec de saumis, ullum toloneum, vel foraticum, seu rotaticum, vel pontaticum, vel salutaticum, seu cespitaticum, sive mutaticum, vel aliquam exactionem, aut consuetudinem exigere.* Similiter in Karoli M. Edicto apud Aimoinum lib. V cap. I. Vide & incertum scriptorem formularum veterum, cap. XLV.

Populosus, pro frequens, displicet: quamquam ipsius Cæsaris Scaligeri sit in Epigrammatis de Urbibus:

Francigenæ princeps populosa Lutetia gentis.

Porcaritius canis, porcos adservans. Lex Alamann. tit. LXXXII. §. III. Item *porcaritia domus*, tit. LXXXI. §. III. Dixerim potiùs *porcaria*: ut *porcariam vulvam* Plinius. Est & *porcarius* in Gloss.

Porcaster, à porcus: ut *philosophaster* à *philosophus*, *poetaster* à *poeta*. Quare *porcastrum ἀναλόγως* vocâris, qui suillis est moribus. Nam illa in ASTER diminutionem notant. Sed Althelmo, de octo principalibus vitiis, significare videtur porcum. Sic enim scribit:

Sed sub cœnosis volutabris sordibus apta,
Dum stratis recubans porcaster pausat obesus,
Juncis, & stipulis, nec non silicumq; manipls.

Magnum notari porcum, ait Ludovicus de la Cerda in Adversariis Sacris cap. CLXV. §. LXXVI. Potiùs tamen exiguum signet. Nam, quod imitatur solùm, necdum est id, quod imitatur. Quare abusione quadam *Porcastrum à πλοῦς* pro *porco* usurpâsse arbitror.

Portanea videntur dixisse posteriores. Isidorus in Glossis: *Portanea, tessle manualis.* Sed satis verisimilis est eorum conjectura, qui emendant: *Portanea, testa manualis.* Videlicet quia manu portetur.

Portarium, τέλος πύλης, ut est in Glossis Cyrilli. Nempe quia id solvendum per portam ituris.

Portarius, janitor. Odo de combustione S. Martini: *Itaut feminis ad hauriendam aquam, & ad discurrendum, quò voluerint, portarii non resistant.* Usurpat quoque Cæsarius lib. I Miracul. cap. XXXVII; item lib. IV cap. LXVI, & LXVIII, atque alibi. Etiam Sigebertus Gembl. in Chron. *Cum esset regis portarius, angeli sæpe alloquio fruitur.*

Portunarius, qui portorium exigit. Legg. Longob. lib. I. tit. XXV. leg. XIV: *Si quis portunarium pulsaverit, quòd fugacem hominem, aut furem transposuisset, & portunarius negaverit; ita decernimus, ut præbeat sacramentum solus.* Similiter ibidem duabus legibus seqq. Et in Constit. Siculis I b. I tit. XXVI. Videtur esse à Portuno; quomodo gentiles dixere numen, quod tutam præstaret per maria navigationem in portum. Meminere Tullius, Arnobius, Servius, Capella.

Positale est apud Dionysium Carthusianum initio Explanationis rhythmicæ Evangelii B. Joannis, & inde apud Sextum Senensem lib. III Sanctæ bibliothecæ, cap. de Rhythmica Explanatione:

† Abs te, *pro* sine te: *illud verò*, & peccatum *ponitur pro* sive peccatum: *ut* & *sit* ἐξηγητικόν. *Nempe putavit illo Ioan.* 1. 3. Absque te factū est nihil, *per illud* nihil *intelligi* peccatum; *quomodo aliquos cepisse, testis Hieronymus in cap.* 2. *Mich.*

Abs te † te nihil & peccatum
Factum est, non habens ratum
Esse, quantum ad formale,
Quod non est quid positale.

Ἀναλόγως magis Grammatici *positivum* dicunt.

Possibilitas inter alios apud Matthæum Parisium legas. Item Sigebertum in Chronicis ad annum CIↃ XLVII. Sed veteres pro eo facultas, vires, vis.

Posta vulgò, qui veredarii Cassiodoro lib. II Var. ad Dromonarios, & lib. IV, epist. ad Godescalcum. Persis vocantur, ut Græci efferunt, ἄγγαροι. Aliquid tamen est discriminis inter ἀγγάρους, & quos cum Gallis nunc à positis equis, quibus celeri vehantur mutatione, vocant *postas*, quasi positas: nempe, quâ formâ Maro ait I. Æn.

\- - - - - - *Manet alta mente repostum.*

Hodie Principum, vel Reipublicæ stipendiis conducuntur, qui locis destinatis equos habeant ad cursum paratos. Ac sicuti hoc tempore apud Turcas, ita olim apud Persas, regii cursores habuere potestatem cujusvis equis, aut navibus, utendi ut suis, imò & homines adigendi ad cursum. A qua † ἀγγαρίαν potestate est verbum ἀγγαρεύειν, pro *cogere*: quomodo & *angariorum*, & *angariandi voces*, (de quibus aliquid etiam attuli lib. I cap. V.) in Digestis sumi videas. Ut non mereatur reprehendi vulgatus Matthæi interpres, quòd *angariandi* vocem reservet. Porrò

Per-

Persicum illum morem, de quo dixi, primitus à Cyro fuisse institutum, vult Xenophon lib. VIII. Καμπαιδ. Sed in hoc fide dignior Herodotus, qui in Vrania Xerxi adscribit.

Postella quid sit, exponit Isidorus lib. XX. Orig. capite ejusce libri, totiusque operis ult. quod est de instrumentis equorum: *Sella à sedendo, quasi sedda. Antella, quasi ante sella; sicut & postellam, quasi post sellam.* Videndum, an non pro *antella*, & *postella*, etiam *antena*, & *postena*, dixerit Joannes Turocius in Chronicis Hungaricis in ann. CIↃCCCXLII, cap. XCIX †: *Corrigiarum cinguli, & frena, ac similia alia, cum thenis, & postenis fericæ substantiâ, contexta fuerant.* Ubi pro *thenis* planè legendum *antenis.* Sed non videtur Turocius hic loqui de sellis: ut potiùs locum habeat interpretatio ista veteris vocabularii: *Postela, corrigia, quæ sub caudæ equi tenditur: sicut antela, quæ antè tenditur.* Hac significatione priùs *antilena*, & *postilena*, dixere. Gloss. Philox. *Postilena, ἱμὰς ὁ ἐκ τῆς ἐφιππίου ἢ σάγματος ἐπὶ τὸν ὑπὲρ εἰρόμβους* *. Onomast. *ostilena, ὑπωτίς.* Sunt verò derivata simplicia ab *ante*, & *pòst*: non composita ab *ante*, & *post stando*; quæ Perotti erat opinio.

† *Pag.* 90. *edit. Vvechel. an.* 1600.

* *Sic pro* ἰερόμβους *legendum.*

Postena, posteriora corporis, sive tergum. Matthæus Parisius in vita Guilielmi. XXII. abbatis S. Albani: *Qui* (equi) *fortes erunt ad portandum, de consuetudine, pannos unius monachi (si opus sit) ad postenam unius armigeri.* Alteram etiam significationem vide in iis, quæ dicebamus voce *Postella.*

Posticium in monasterio dicebatur posterior ejus pars, à cella, & loco, ubi lanam penderent, diversa. Regula S. Cæsariæ cap. V. §. XXX †: *Ad cellarium, ad posticium, vel lanipendium, tales à seniore eligantur, non quæ voluntates aliquarum, sed quæ necessitates omnium, cum timore Dei considerent.* Et §. XXXI: *Quæ cellario, sive cavenæ, sive vestibus, vel codicibus, aut posticio, vel lanipendio præponuntur, desuper Evangelium claves accipiant, & sine murmure servent reliquis.*

† *Apud Bolandum in Vitis Sanct. ad* 12. *Jan.*

Postillam, pro *explanatione*, jam ab aliquot seculis dixere. Nam circa annum CIↃCCXX. Alexander Wendock scripsit *Postillas in Psalterium*; ut est apud Balæum scriptorum Britannicorum lib. III. cap. XCIV: & XXX, circiter annis pòst *Postillas morales* edidit Richardus Fishaker: ut idem Balæus auctor est Cent. IV. cap. VI. Nomen ex eo, quia, qui sua discipulis dictarent, identidem in ore haberent, *post-illa*: puta, ad hæc, vel ista auctoris verba adscribite.

Potentatus, potestas, dominatio. Gloss. Mss: *Potentatus, δυναστεία.* Usurpant Constitut. Neapol. lib. II. tit. XIV, & Consilium Pisan. II *.

* *Pag.* 159.

Potestaria, vicaria potestas. Petrus de Vineis lib. III. epist. LXIII. *Iurisdictionis tuæ vicarias, seu potestarias habentes, & salaria singulorum, qui, quot, & quales sint, & in quibus vicariis videlicet, potestarius, & castellaniis, sub quibus salariis, vel expensis, officiales hactenus extiterint.*

CAP. XXXVII.

De inchoatis à PR, sequente A. Præbaltheatus, *cinctus, ac munitus.* Præbendam, *pro prabenda.* Præbendaria, *domus, ubi degunt, qui prabendis fruuntur.* Præbendarius, *qui percipit prabenda.* Præceptalis, *dans mandata.* Præcipitaria, *machinæ, quibus in bello muros everterent.* Præcluis, *clarus, sive illustris.* Prædarius, *corruptum ex* præbendarius. Præfectiani, *qui apparituram faciunt Præfecto Vrbis.* Prægnum, *prægnans.* Præinstitutus, *qui ab alio priùs institutus.* Præmonitorium, *pro præmonitu.* Præparamentum, *præparatio.* Præpositatus, *&* præpositura, *dignitates Ecclesiæ.* Præsentales, *duces, qui aliter Præsentes: vel milites, qui Præsenti suberant.* Præsidalis, *qui vicem subit Præsidis.* Præsidatus, *præsidis potestas.* Præsidentia, *pro eodem.* Præstaria, *qua Ecclesiares dantur ad usumfructum, idque conditionibus iis, quas præstare alter debeat; unde & nomen.* Precaria *verò, qui precibus eum usumfructum impetraret.* Præstus, *paratus.* Præsumtuosus, *arrogans.* Prætentura, *propugnaculum.* Pravicordius, *vel* pravicors, *qui corde est malo, pravoque.*

VOcant nunc me, quæ à *præ*, vel *pra*, syllaba incipiunt.

† Pag. 63. *Prabaltheatum*, anteriùs quasi baltheo cinctum. Dudo †:

Quinctini, testis meritis super æthera noti,
Incenditur delubrum, monasticis rebus prabaltheatum.

Prabendam juniores dixere, pro *prabenda*, numero plurativo: quod apud Agellium *. Nec tamen planè deficiunt similia; quando *turundam* quasi *terendam*, & *merendam*, à *merendo*, non à meridie, dixere veteres.

* Lib. 15. cap. 4.

Prabendaria legas apud Engelhardum abbatem, in vita S. virginis Mechthildis, Berchtholdi Comitis filiæ: *Filia cujusdam carnalis erat, damonium habens; cui locum pater impetraverat in monasterio prabendarie, non sororis, sed à sororibus sequestratum; & hoc prece, non pretio, factum.* Ubi *prabendaria* pro eo poni, quod vulgò est *prabenda*; sententia est Joan. Ludovici de la Cerda in Adversariis Sacris cap. CLVII. §. III.

Sed

Sed censeo, sic locum dici, ubi vivant ii, qui præbendarii, vel præbendariæ vocentur. Vocabularium vetus, quod Gemma inscribitur †: *Præbendaria*, een provenier-huys.

† *Editum Antverpiæ an.* 1494.

Præbendarius, qui præbendam accipit; ut exponitur in Gemma. Joannes monachus in vita præceptoris sui Petri Damiani, Cardinalis, & Episcopi Ostiensis: *Nec quisquam secum, præter Cæcum quendam præbendarium, discumbebat.*

Præceptalis, quo quid præcipitur. S. Henricus Imp. ad Erluinum Episcopum *: *Omnibus fidelibus notum fieri volumus, qualiter nos Cameracensi Ecclesiæ Comitatum Cameracensem,— hac nostræ auctoritatis præceptali paginâ in proprium donavimus.*

* *Apud Miræum in Notitia Eccles. Belg. pag.* 141.

Præcipitaria, machinæ belliçæ, quibus præcipitarent muros urbium obsessarum. Matthæus Paris. in an. CIↃCCXLII: *Castrum tam infatigabiliter erectis mangonellis flagellarunt, compositis petrariis dissiparunt, compactis præcipitariis impegerunt.*

Præcluis, illustris, inclytus; à *præ* & *cluo*; quod ejusdem originis est ac *inclutus*: nempe à Græco κλύω, unde κλυτός. Onomasticum: *Inclutus*, κλυτός. Festus: *Clutum Græci* κλυτὸν *dicunt; unde acceptâ præpositione fit inclutus.* Sic malo scribere, quàm *inclytus*; quia, Latinâ præpositione additâ, non Græcum Y habet locum, sed Latina vocalis V; quam in *præcluis*, licet barbaro fortasse, cernimus. Usurpat Sueno, primus Daniæ historicus, in Compendio historiæ suæ cap. III: *Præcluis illa heroina, & quæ sola dici Regina meruit, generosi pectoris solertia dolum commenta.* Ac postea: *Ut præcluis illa Regina, cum rege marito, omnes ætatis suæ annos complesset.*

Prædarius in Gloss. Isidori exponitur *præbens auxilium.* Sed assentio iis, qui scribendum putant *præbendarius*: etsi vulgo aliter sumatur. Nempe *præbendarius*, quia præbet auxilium. Sanè in Gemmâ antea memoratâ, *præbendarius*, tum qui præbet præbendam, tum cui præbetur. At *prædarium* magis ἀναλόγως diceretur, quod est ex præda. *Prædatitium* pro eo Agellius lib. XIII. cap. XXII, ubi de manubiis sermo.

Præfectiani, ut puto, apparitores ejus, qui est Præfectus Urbi. Honorius Imper. de diversis officiis & appar. *Cujuslibet judicis apparitores, inter quos etiam Præfectianos locamus, ad quamcunque aliam militiam, vel palatinam, vel militarem, transierint, retrahendi hos copiam illis, quos deseruere, tribuimus.* Non videtur eam vocem satis cepisse Ludovicus de la Cerda in Adversariis Sacris cap. CXLVI. Nam colligit inde, fuisse quoddam

quoddam militiæ genus, quod diceretur militia præfectiana: cum Honorius jus det Præfecto Urbis, suos apparitores à militia revocandi, si, se deserto, militiam sint secuti.

Prægnum animal, pro *præguans*, Legg. Alamann. T. LXXII, & LXXIII.

Præinstitutus, priùs institutus ab alio: ut qui antea malo usus magistro, hinc melore. Joannes Sarisberiensis Policratici, sive de Nugis Curialium, lib. VII. cap. IX: *Siquis istorum in manus tuas fortè erudiendus incideret; meritò faciet, quod Timotheum, qui in arte tibiarum excellebat fecisse refert Quinctilianus in libro de Institutione Oratoris. Hic quidem duplas mercedes exigebat, & accipiebat ab his, qui fuerant malè præinstituti, quam si omnino rudes accederent.*

Præmonitorium, quo quis præmonetur. Fulbertus epist. XXXI: *Gratias ago vigilantiæ tuæ, quam ea simplicitati præmonitorium facit.* Nempe à *præmonitu*; quâ formâ *Commonitorium* (ex pius legas in Codice.

Præparamentum non dicam cum nonnullis: sed *præparatio*, cum Cicerone, Fabioque. Prius tamen & Gemma, ut probum, agnoscit: at in qua multa sint, non gemmea; sed plumbea, & liquid plumbo vilius.

Præpositatus non magis Latinum est, quàm *positatus*, pro positura. Aliud interim esse *præpositatum*, aliud *præposituram*; ostendit Paullus II. in Bulla †: *Quod monasteria, prioratus, &c. Reliqua verò monasteria, prioratus, præpositura, præpositatus, dignitates, personatus, administrationes, officia, & beneficia, ut præfertur, unita, pro quibus Camera Apostolica annata, seu alia jura, solvi consueverant.* Et paullò pòst: *Et quod de omnibus monasteriis, prioratibus, præpositatibus, dignitatibus, personatibus, administrationibus*, &c. Hæc iisdem verbis habes in Bulla Paulli IV *, De confirmatione, & ampliatione Constitutionum Apostolicarum. Vide mox *Præpositura*.

† *Bull. Tom. 1. pag. 300.*

* *Pag. 600.*

Præpositura, pro præfectura, non valde averser. Nam præterquam, quod usurpat Lampridius, *positura* ipsius Lucretii est; ut alios præteream idoneos scriptores. Cæterùm ut Ecclesiastici scriptores *præpositum* simpliciter dixere pro præposito Ecclesiæ, aut monasterio: sic iidem & *præposituram* pro ipso munere, ac dignitate, usurparunt. Ivo Carnotens. epist. LIV: *Turonensis archiepiscopus, qui in prædicta Ecclesia adhuc sibi usurpabat præposituram, & archidiaconatum.* Et epist. CCXIX: *Me dimidiam partem cujusdam præposituræ communitati canonicorum contulisse.* Similiter Rogerus de Houeden Annal. T. I. in vita Guilhelmi Senioris: *Damnaretur emtor, & venditor cujuscunque officii; utpote epi-*

episcopatûs, abbatiæ, præposituræ, vel decimationis Ecclesiæ. De *præpositi* vocabulo libro sequenti agemus.

Præsalia, vide inferius *Repressalia*.

Præsentales appellabantur, tum duces, qui aliter *Præsentes* vocati; ut libro proximo in *Præsens*: tum milites, qui Præsenti suberant. De ducibus est hoc lib. XII. leg. IV. C. de Appar. Magist. *Numerarios virorum illustrium magistrorum militum tam Præsentalium, quàm Orientalium.* De militibus verò istoc leg. ult. §. 1. C. de re militari: *Cùm non dubium sit, ipsos etiã duces, quibus fortissimi Præsentales milites parere præcepti sunt, sub eãdem excelsa potestate esse constitutos.* Legas & de iis in Notitia Imperii. Nomen verò ex eo, quòd in præsentia forent juncti Principis comitatui. Itaque militibus Orientalibus, hoc est, per Orientem dispositis, opponi videas in loco adducto: ac Domesticis etiam accensitos, indicat locus iste Cod. L. VI. §. III. de Advoc. diverf. *Lucentiam iis præterea facimus binos homines singulis annis itidem offerendi, nostram adoraturos purpuram, statutis inferendos Præsentalibus Domesticis.* Et L. IV. C. de Domest. & Protect. *Siquis virorum fortium Præsentalium Domesticorum, in schola equitum primiceris locum adeptus, diem interea supremum clauserit.* Græcè dicebantur itidem πραισεντάλιοι: ut in Justiniani Edicto XIII. Imò & πραίσεντες vocabant cohortes eas, quæ honoratam hanc militiam constituerent. Quod ex Evagrio, Justiniano, ac Simocatta, ostensum Meursio in Glossario.

Præsidali vice, pro vice præsidis. Julianus, archiepiscopus Toletanus, in historia Wambæ Regis †: *Quos præsidali semper vice defendunt.* † Pag. 1.

Præsidatus, gubernatio, præsidis imperium ac potestas. Petrus de Vineis lib. V. epist. I: *Adjicimus officium præsidatus, concedentes sibi merum & purum imperium, & gladii potestatem.*

Præsidentia à præsidere, hoc est, præesse. Henricus de Hassia in Speculo Anim. *Tuâ præsidentiâ gubernatum.*

Præstaria, & *precaria*, usus erat, cùm Ecclesiæ res certis conditionibus ad usumfructum sub annuo censu darentur. Ac *præstariam* quidem dabat Episcopus, vel Abbas, qui rem in præstitum concedebat, expositis legibus, quibus daret. *Precariam* dabat petitor, qui precariò acciperet rem Ecclesiæ, & censum se daturum, & leges præscriptas impleturum, promitteret. Utriusq; chartæ meminit Marculfus lib. II. Form. cap. XL. Item mentio *præstariæ* in Capitulari Caroli Calvi tit. IX. cap. XI. uti *precariæ* tit. X. cap. II, & tit. XXXIII. cap. VII. Precariam Grinberti S.

Madalveo, Episcopo Virdunensi oblatam sub annum Ɔccclxxi, Notis suis in Caroli Calvi, & successorum capitula, subjunxit Jacobus Sirmundus. Etiam præstariæ meminerunt Traditiones Fuldenses: quæ & *præstationis chartam* nuncupant. Legas & in Variis Conciliis: de quo Ludovicus de la Cerda in Adversariis Sacris cap. xcviii, §. xiv.

Præstatio, tributum pro militibus, qui à vasallis præstatur; Goldast. Not. in Ekkehard. c. 5. p. 192.

Præstus, paratus. Gloss. *Præstos habeat, id est, præsentes.* Inscriptio vetus Patavii *: *Observavi parentum præcepta, amicos colui, patronos bonos † officio præstus fui.* Habes & in lege Salicâ, ac Sapius in Legg. Wisigothicis. In quibus lib. ii. tit. i. leg. i: *Quando cum petitore causam finire sit præstus.* Et tit. ii. leg. ix: *Præstus esse ad judicium compellatur.* Marculfus lib. ii. Form. cap. i: *Caballorum præstus.* Quamquam ibi nudâ vocali *præstus* scriptum: & sic etiam exaret Ludovicus de la Cerda in Adversariis Sacris cap. cxxvii. Sed non dubium, quin *præstus* ex eo sit corruptum, quòd Latini veteres dixerint *præsto est*, pro præsens, paratusque. Etsi non ignorem, Martinium * putare, *præsto* indeclinabile à *præstus* deduci. Assentirer, si apud antiquos *præstus* invenirem.

* *Apud Mazovium, item Gruterum Inscript. pag. 669 num. 4.*

† *Pro patronis bonis.*

* *In Etymologico.*

Præsumtuosus, arrogans, quia multa temere præsumat. Quomodo *præsumtio* dixit Ado Viennensis ad Nicolaum Papam: *Vtrùm illius sit concessio, an invasoris præsumtio.* At *præsumtuosus* est Bernardi Clarævallensis in vita S. Malachiæ Episcopi †: *Ille nequam (sicut erat præsumtuosus, & insolens) non modo miratus est, sed & indignatus.*

† *Col. 1952. edit. Antverp. an 1609.*

Prætentura, propugnaculum in limitibus regionis, vel ante urbem exstructum, ut moretur hostem, ne regionem invadat, vel urbem, nihil sibi metuentem, capiat. Ammianus Marcellinus lib. xiv: *Ibique densis inter obsidentium itinera prætenturis, provincialium, & viatorum opibus, pascebantur.* Iterum: *Quia Mesopotamiæ tractus omnes crebrò inquietari sueti, prætenturis, & stationibus servabantur agrariis.* Item: *Salubriter, & cautè, castra metata, stationesque agrariæ totis rationibus ordinata.* Nomen ex eo, quia defensioni locorum prætendantur, hoc est, ante locum tendantur, sive constituantur. Quomodo Maro ait i. Georg. — *Segeti prætendere sepem.* Et ix. Æn. *Muris prætendere muros.*

Pravicors, qui pravo corde, in Vocabulario, quod Gemma inscribitur. Nempe quâ formâ dicitur *excors*, vel *misericors*. Etiam *pravicordia* ibidem legas. Sed utrumque sine idoneo auctore.

CAP.

CAP. XXXVIII.

De cœptis à PRE, PRI, vel Pro. Precatoria, *pro precaria.* Primicerius *qui in dignitate variis tributâ primum tenet locum.* Primiscriniarius, *primus è scriniorum præfectis.* Primivirgius, *primus virgatorum, sive eorum, quibus commissa est custodia portæ Imperatoris.* Primordialis, *ad primordia pertinens.* Prioralia, *ad Priorem monasterii pertinentia.* Prioratus, *cœnobiarchæ dignitas.* Priorissa, *præfecta sacrarum virginum.* Prioritas, *per quam aliquid prius dicitur.* Privativus, *privans.* Probamentum, *probatio.* Processio, *processus sacri ordinis.* Procuratia, *pecunia, quam pro cura sua exigit Ecclesiæ procurator.* Proficuum, *utile.* Prohastium, *pro proastium, sive suburbium.* Promtanimitas, *vel etiam* promtitudo, *alacritas animi promtissimè aliquid exsequentis.* Propos, *præpotens.* Prosarius, *prosâ exaratus.* Protoscriniarius, *primus ex præfectis scriniorum.* Protectio, *defensio, ac tutela.* Protonotarius, *primus eorum, qui posterioribus seculis* notarii *appellati. Vt* protosecretarius, *primus eorum, qui Principi, aut Reip. à secretis.* Protospatharius, *dignitas in Orientalis imperio.*

VIdeamus nunc de iis, ubi post PR sequitur secunda, tertia, quartâve vocalis.

Precatoria, vel *precaturia*, pro *precaria*; quæ vox etiam est ævi Tulliani, ac sequentis. Marculfus lib. II. Form. cap. V, *Per hanc precaturiam.* Quem ad locum Bignonius ostendit, similiter loqui Synodum Epaunensem cap. XVIII, & Synodum Rhemensem sub Sonnatio episcopo apud Flodoardum lib. II. cap. V. Adi, quæ superiùs in *Præstaria* dicebamus.

Prestus, vide *Præstus.*

Primicerius diaconorum, cantorum, lectorum, domesticorum, tabulariorum, & similia, legas apud varios: in his B. Hieronymum in Chronico Eusebiano ad numerum MMCCCCLXXX: *Iovianus ex primicerio domesticorum Imperator factus est.* Item Gregorium Turonensem lib. II. Hist. Franc. cap. XXXVII, Marcellinum in vita Suiberti, Paulum Warnefridi lib. IV. Histor. Longobardicæ cap. XXXIV, in vita Ludovici Pii †, & S. Othonis *, Adelmannum in epist. ad Berengarium, item apud Sigebertum in Chronicis an. CIↃLXXVII, & Matthæum Paris. non semel, atque alios. Eo verò *primicerius* vocabatur, quia ejus nomen

† *Pag.* 38. *vers.* 20. *edit. Commel.*

* *Lib.* I, *cap.* 29.

loco *primo* in *ceratis* tabulis poneretur. Nisi potius *cerius* solùm sit vocis productio: quæ Cujacii est opinio ad Tit. VII. lib. XII. Cod. Justinianei. Idem dictum esto de vocabulis *secundicerii, tertiicerii, quarticerii*. Præter Cujacium, adi & Onuphrium in Explicatione vocum Eccles. & Petrum Gregorium lib. XV. Syntag. cap. XXII. Κατὰ μεταφορὰν verò Hincmarus Rhemensis Judam Iscarioth vocat *primicerium proditorum*. Item Thomas Walsingamus in Hypodigmate Neustriæ †: *Primicerius Lollardorum*. Græci pro eo πρωτομαγίστρου: ut ex Suida liquet, item Codino de officiis Aulæ Constantinopol. & Gregor. lib. VII. Lego & de femina *primiceria*. Regula S. Cæsariæ cap. VIII. §. XII †: *Primiceriam etiam, vel formariam admoneo, vel contestor, ut vigilantissimè consideretis*.

† Pag. 591.

† Apud Bollandum ad 12. Jan.

Primiscriniarius, qui primas obtineret in scriniorum præfectis. Græci pro eo & *protoscriniarius*; imò etiam Regino, de quo inferius. Idem est πρωτοσκρινίου in Basilicorum Glossis. Primiscriniarii etiam in iis, qui, Pontifice maximo defuncto, cum Cardinalibus, episcopis, presbyteris, & diaconis, nec non primoribus Urbis, & scribis regionariis, solent convenire, ut de novo agatur pontifice creando. Liquet hoc ex iis, quæ de Paschalis Papæ II. primordiis refert Baronius ad ann. CIↃC *.

* Tom. IX. pag. 3. edit. Moresi.

Primivirgius, primus virgatorum; hoc est, aulæ januam custodientium cum baculis, & virgis, quibus, equitante imperatore, populum summovebant: ut liquet ex Codino de officio Aulæ Constantinopol. ubi τῶν βαρδαριωτῶν πρωτομαγίστρου appellatur. Isidorus in Glossis: *Primivirgius, caballarius, quod primus est militia in virgis*. Quem locum sic ὁ μαχαιρίτης Joan. Meursius corrigebat: *Primivirgius, clabarius*, (sive *clavarius*) *quòd primus est militia in virgis*, hoc est, militum virgatorum. Adi Meursii Gloss. in βαρδαριῶται. Ac favet Glossarium nostrum Msum: *Primivirgius, qui primam virgam gestat ante Regem*.

Primordialis, ad rerum primordia pertinens, apud Bekam in procœmio Chron. Unde & *primordialiter*, Henrico de Hassia in Spec. An. †

† Pag. 6.

Prioralia, quæ sunt Prioris, sive cœnobio præfecti. Usurpatur in Benedictina cap. XXVI.

Prioratus, pro cœnobiarchæ, seu Prioris, ut vocant, dignitate, sæpius in Benedictinâ * cap. XIII, quod est de inventariis per novos antistites. Item legas cap. XXII, quod est de creatione monachorum.

* Aimoino, & Leoni Marsicano subjicitur in edit. Parisiensi, 1602.

Habes

Habes & apud Hincmarum epist. VI. cap. XVII, Ivonem Carnot. epist. XXXVIII, Cæsarium lib. I Mirac. cap. III. Quemadmodum verò varia sunt Priorum genera; ita & Prioratûs: qua de re libro proximo, in *Prior*.

Prioriſſa de femina dixere, ut *Prior* de viro. Habes apud Eugenium Papam in diplomate ad Heloiſſam, Cæsarium lib. I Mirac. cap. XLII, Bekam in vita Ottonis, Episcopi XXXVI. De *Prioris* voce dicam libro sequenti; ut proximè monui.

Prioritas, quâ quid tempore prius est. Usurpat Petrus de Vineis lib. III. epist. X: *Progenitorum nostrorum nos memoranda prioritas invitet exemplo.* Scholasticis est frequens.

Privativus, pro privans, iisdem Scholasticis relinquamus. Cicero in Topicis: *Sunt enim alia contraria, quæ privantia licet appellemus Latinè, Græcè appellantur* στερητικά.

Probamentum, pro *probatione*, parùm Latinè Rufinus in Tralatione Origenis περὶ ἀρχῶν †: *Omnibus adhibitis probamentis, ex Scripturis sanctis manifestius, & constantius asserit.* † Pag. 873. edit. Basil. a. 1536.

Processio, pro processu sacri ordinis in publico: inde *processionalis* oratio, quæ in eo adhibetur. Chronicon Casinense lib. III cap. XIX: *Libello, in quo sunt orationes processionales.*

Procuratia, pecunia, quæ à sacerdote quotannis episcopo, vel archidiacono, ecclesiam visitanti, solveretur tanquam procuratori Ecclesiæ. Matth. Parisius in ann. CIↃ CCXLV, *Procuratia, & munera exiguntur.* Et antea in anno CIↃ CCXXXIX, de legato Papæ: *Ad humilitatem religiosorum conversus, ab eis pecuniam non minimam extorsit nomine procuratiæ.*

Proficuum, pro utili, quia inde proficimus: unde & Belgis profyt. Joannes Turpinus, ut vulgò inscribitur, de vita Karoli M. cap. VIII: *Magnum animabus proficuum.* Eindhard. ad Lupum epist. III. *Quam tamen proficuam potiùs mihi, quam noxiam, hactenus experior.* Lupus ad Einhardum epist. IV: *Nunc autem, cùm Deus omnes homines salvos velit fieri, ac in nomine ipsius, qui Salvator dicitur, nemo postulet, nisi qui suæ saluti proficuâ postularit.* Gregorius VII lib. VI epist. II: *Studeamus ad tempus, pro communi honestate, & proficuo.* Monachi Laubienses epistolâ apud Baldericum Chronici Camerac. lib. I, cap. CV: *Multisq; emolumentis nobis proficuum.* Ivo Carnotens. epist. LXXVI*: * Pag. 64. *Sustinete interim, donec de isto faciam proficuum meum: postea quærite, ut iste deponatur.* Anselmus Cantuariensis epist. ad Monachos Beccen-

ſes: *Regis gratiam, quæ vobis neceſſaria eſt, ſine omni proficuo, imò cum damno maximo, non perdatis.* Chron. Ciſtercienſe †: *Quia hoc non proficuum, imò damnum nobis omnibus intelligitur.* Mitto Turocium in Hiſtoria Ungarica, atque alios.

† Pag. 64.

Prohaſtium, cum ſpiritu dixere pro *proaſtium*, ut *hoſtium*, *harena*, ac ſimilia. Eſt verò conflatum è *pro*, & *aſtu*; ut idem ſit, ac *ſuburbanum*. Uſus Juſtinianus Imp. epiſt. ad Placidium: *Cum portubus, aquis, aquarumve decurſibus, ſylvis, proaſtiis.* Ruffinus, Aquilejenſis presb. in Vitis Patrum lib. III num. XIX: *Habitabat autem parvâ cellâ foris civitatem prope proaſtium, quod vocatur in Septimo; ubi ſolent Imperatores egreſſi de civitate libenter degere.* Aliter quidem multi Mſſi: ſed *proaſtion* nonnulli: & προάστειον eſt apud Cedrenum idem narrantem anno XX. Theodoſii junioris: & Pelagius, diaconus Romanus, libello XV, num LXVI, *ſuburbanum* vertit. Paullus Warnefridi lib. VI hiſtor. Longobardicæ cap. LVIII: *In Olonna nihilominus, ſuo prohaſtio, miro opere, in honorem S. Anaſtaſii martyris, Chriſto domicilium ſtatuit: in quo & monaſterium fecit.* Quamquam in nonnullis Mſſis abſint verba illa, *ſuo prohaſtio*. Nempe quia non videret librarius, quo pacto hic haſtis foret locus. Non attendit, *proaſtium* eſſe, quod προάστειον Xenophonti, ac quibusdam προάστιον. Latinè dixeris *ſuburbium*; quod ipſius eſt Tullii Philippi XII.

Promtanimitas, animi alacritas, quando quid lubentes, ac promto animo exſequimur. Gregor. Turonenſis in Vita S. Gregorii Lingonenſis cap. II §. VI: *Adeò laboravit in ejus obſequio tota mentis promtanimitate.* Dicere pro eo *animi promtitudo*, ſi poſterius vocabulum apud idoneos invenirem ſcriptores. Nunc aliter malim πρόθυμον φράζειν.

Propos in Gloſſis Iſidori exponitur, *valde potens*. Sed rectè emendant *prapos*: quod à *potis*; uti & *compos*, *impos*. Quomodo in veteri eſt vocabulario, *Prapos, valde, vel præ aliis potens.* Nec tamen *prapes* dixero; ſed *prapotens* cum Tullio.

Proſarius ſermo, pro prorſo dicendi genere. Sidonius lib. IX epiſt. XIII: *Maximè proſario loquendi genere diſtrictus, occupatuſq;*. Significat, ſe non ampliùs poëtari, ſolumque proſâ oratione ſcribere.

Protoſcriniarius, primus ſcriniariorum, ex Græco Latinoque conflatum. Regino in Chronico: *Legati Romanorum, Azo videlicet protoſcriniarius, & Matrinus, Sutrienſis Eccleſiæ Epiſcopus.* Quid mirum, quando & Græci itidem ex Græco Latinoque fecerunt πρωτοσπάθας.

La-

Latinè *primum stratorum* dixeris. Imò Phranzis interpres Latinus, non modò *protostrator* retinet; sed & formar inde *protostratorissa*. Vide superiùs *primiscriniarius*.

Protectio non memini me apud classicos legere. Vulgò dicunt, *esse in alicujus protectione*: pro quo Cicero, *esse in alicujus fide, & clientela*. Nec magis *protector* invenio: pro quo Cicero, *defensor, patronus*, & τὸν μεγαλοχάριν *parens*.

Protonotarius, voce hybridâ, (quales multas alibi recensemus) vocitabatur, qui πιττάκια curaret, ut Codinus interpretatur. Nec in Latina Ecclesiâ *protonotarius* modò, sed etiam *primicerius notariorum* dicebatur. Onuphrium sis adi in Explicat. obscurarum vocum Eccles. Similis verò compositio in *protosecretarius*: quomodo nominatur primus actuarius, sive scriba.

Protoparens non dixero, sed vel planè Græcè *protoplastus*; vel omnino Latinè, *primus parens*. Non refugit tamen doctissimus Franciscus Dusseldorpius Lugdunensis, tractatu de non ineundo matrimonio cum iis, qui extra Ecclesiam sunt, cap. 1 *: *Usus ad hoc protoparentis* * Pag. 3. *linguâ propheticâ, cùm individuum viri uxorisq; vinculum in magnum Christi & ecclesiæ Sacramentum commendavit.*

Protospatharius, qui Codino, πρῶτος τῆς σπαθαρείων. Nicolaus 1 epist. ad Michaelem Imper. *Michael, glorioſus Protospatharius, legatus vester*. Usi & Adelmus in Chron. Fran. Regino abbas Chronicorum lib. 1 & 11, Ivo Carnot. in Chron. Leo Marsic. in Chron. Casinensi lib. 1 cap. 111. Magnificos, & illustres vocatos, ostendet Meursius in Πρωτοσπαθάριος. Pluribus de hoc loquar cap. 1, in *Spatharius*.

Provisio, beneficii promissio. Pontificis Romani Diploma, quo præcipit beneficium Ecclesiasticum cuilibet conferri in diem mortis illius sacerdotis aut alterius, qui ipsi fruitur, *Provisio* dici solet. Aliàs *Gratia expectativa* nuncupatur. De eo agit Duarenus de sacr. Eccles. Minist. ac benef. lib. v cap. v111.

CAP. XXXIX.

De iis, ubi P literam sequitur S, V, vel T. Psallentium, *cantus*. Pseudoforis, *vel* Pseudoforum, *pseudothyrum*. Pseudoliquidum, *media inter siccum, ac liquidum, natura*. Pseudomagister, *falsâ imbuens doctrinâ*. Pubeda, *vel* pubeta, *puber*. Pulveraticum, *vel* pulveratica, *pro donativi genere, vel vectigalis*. Pusillanimus, *de eo, qui mentis humilis*,

&

& abjecta. Pusillanimitas, *pro vitio animi timidi, atq; abjecti.* Pyritegium, *tempus ignis cineribus contegendi.*

EXpediam nunc ea, quæ supersunt in cœptis ab literâ P.

Psallentium in casu recto, pro cantu psallentium, seu chori. Gregorius Turonensis in Vita S. Gregorii Lingonensis cap. II. § VII: *Illo ingrediente, diutissimè silentium erat: postea psallentium, tanquam multarum vocum, per trium horarum, & fere amplius spatium, audiebatur.* Idem Histor. Francicæ lib. II cap. XXI: *Cum magno psallentio comitantibus clericis.* Miracul. lib. I cap. XXXVII: *Cum psallentio ad locum fontis accedit.* Similiter cap. LI, & alibi idem. Ac Supplementum Annalium ejus cap. LXXIX. Item Bened. Levita Capitul. lib. V. cap. CCXX.

Pseudoforis, falsæ fores, sive, numero singulo, *falsa foris*: quomodo Terentius Adelphis ait, *Sed quidnam crepuit foris?* Mirum ab ea voce non abhorruisse Sulpicium Severum libro de vita S. Martini; ubi *pseudoforem* ait, pro eo, quod *pseudothyrum* maluissem dicere cum Cicerone in Verrinis. Sed abreptus est elegantissimus scriptor consuetudine sui seculi, quâ multis adeò hybridis vocibus gaudebant, etiam cùm aliæ suppeterent bonæ. Ac de isto etiam in *Artigraphus* plura diximus. Cæterùm, (quod monitum etiam veteri amico τῷ μακαρίτῃ Meursio) pro *pseudothyron* corruptè, P præciso *seudothyrum* est apud Freculphum Chron. Tom. II lib. I cap. XIII, & lib. IV cap. III. Imò & apud Sulpicium *pseudoforum* perperam pro *pseudoforem* editum. Nec enim ea vox est à *foro*, sed *foris*.

Pseudoliquidum similis est farinæ. Usus Marcellus Empiricus cap. XXVI†: *Mellis optimè despumati adjicitur, quantum sufficiat.* Videtur sic vocari id, de quo dubites, utrùm magis in liquidis reponas, an siccis, sive crassis; quæ liquidis Naso opponit I Met.

†Pag. 114 edit. Froben. ann. 1536.

Crassaq; pugnabant liquidis, & liquida crassis.

Sed sine dubio ἀκύρως, cùm crassis potiùs opponatur tenue.

Pseudomagister, ψευδιδάσκαλος. Utitur Sigebertus in Chronicis ad annum CIↃ LXXIV; ubi de Gregorio VII.

Pubida, & *pubeta*, puberem notat. In glossis Isidori *adolescens* exponitur. Martianus Capella lib. IX: *Virginum chorus Phrygii cujusdam pubida cicutis interstinctus.*

Pulveraticum, vel *pulveratica*, nunc donativi genus erat, nunc vectigalis. Priori modo sumit Fronto de Limitibus Agrorum *: *Tres aureos*

* Pag. 41.

aureos accipiat absq; sua pulveratica. Codice Theodosiano lib. VII tit. XIII, sive de Tironibus leg. XVI, verba sunt Arcadii, Honorii, & Theodosii AAA: *Servos etiam hujus auctoritate edicti exhortamur, ut cùm primùm se bellicis sudoribus offerant, præmium libertatis, si apti ad militiam arma susceperint, pulveratici etiam nomine binos solidos accepturi*, &c. De pulveratica judicum abolita est Novell. Leon. & Major. lib. IV. tit. I. De quo Cujac. Observ. lib. IV. At pro telonei, seu vectigalis genere, sumitur in Capitulari Benedicti Levitæ lib. VI §. CCXIX: *Ut nullus homo præsumat tholoneum per vias, nec per villas rodaticum, nec pulveraticum, recipere.* Idem vectigalis genus, ac plura alia, complectitur, apud Aimoinum †, Carolus, postea vocatus Magnus, tum Francorum, & Longobardorum Rex, Romanorum Patricius: *Per omnes civitates similiter, ubicunq; in regna, Christo propitio nostra, aut pagis, vel territoriis, teloneis exigatur, nec de novale, nec de carale, neq; de sanmis, neq; de trana evectione, nec rotatico, nec pontatico, nec pulveratico, nec salutatico, nec cispitatico, nec ullâ redibitione, quod fiscus noster exinde poterat sperare, nec vos, nec juniores, successoresq; vestri ejusdem non requiratis, nec exactetis.* Idem privilegium, sed in nonnullis varians, apud Baronium habes tom. IX. Annal. ad ann. IↃCCLXXIX.

† *Lib. 5. Franc. Hist. cap. 1.*

Puritas tam usitatum est vocabulum, ut vix sciam, quis non loquatur hoc modo. Omnes enim dicunt, Grammaticos puritatem sermonis præstare; Rhetores ornatum, & copiam. Et video, etiam hoc mihi aliquando vocabulum excidisse, Nonio, * & aliis, decipientibus. Satius verò sit pro eo dicere, *munditia, elegantia, proprietas.*

* *In* Pueritia

Pusillanimus, vel *pusillanimis*, apud varios scriptores reperias interque alios, apud Petrum Blesensem epist. LXVIII: item in Vita S. Gudilæ * cap. XIII §. X. Rectiùs pro eo dixeris cum Cicerone *timidus, animo parvo*, vel *parvi animi*. Adhæc *animo angusto, jejuno, minuto.* Item *mentis angustæ, & humilis.* Nihilo melius *pusillanimitas*, sive pro *timiditas*, vel *parvo animo, & angusto*, vel *abjecto*; sive pro *angore, anxietate, anxietudine animi*, aut *pectoris.* Eâ *pusillanimitatis* voce usus & Petrus Blesensis epist. CXLVI, scriptâ nomine Aleonoræ, Angliæ Reginæ.

* *Apud Bol. 8. Ian.*

Pyritegium, tempus quo ignis vel exstinguendus, vel cineribus obruendus: à Græco πῦρ, & Latino *tego.* Matthæus Parisius in vita, & institutis Guarini, abbatis XX: *Ibiq; loquantur quandiu Hospitali visum fuerit, aut hora permiserit: non tamen ultra pyritegium hora loquendi proteletur.*

CAP. XL.

De cœptis à Q. Quæpia, *pro quapiam.* Quæstionarii, *quæsitores.* Quarentena, *libertas viduæ XL diebus remanendi in ædibus defuncti. Ubi & de* carena, *ac Germanicis vocibus inde deductis.* Quartenarius, *laborans febri quartanâ.* Quarterium, *mensura frumentaria quadrans.* Quaternatum, *quâ formâ dicimus* quaternus, *&* quaternarius. Quaternio, *quatuor militum numerus: item folium in quatuor minora complicatum: adhæc quatuor philyræ, maximæ formæ foliorum pagina octona. Sic* quincternio, *pro denis ejusmodi paginis.* Querola, *avis genus.* Quereloſus, *&* queruloſus, *pro querulus.* Quietantia, *vel* quitancia, *apocha.* Quinquageſimus ſextus, *pro ſexageſimus.* Quinternum, *fortè Cancellariæ locus.* Quodlibetum, *de quo in utramque partem diſputetur.*

ABſolvimus, quæ à P incipiunt: excipiunt illa, quæ à Q ordiuntur. *Quadrageſimale* tempus eſt apud Houeden Annal. tom. I. ann. CIↃLXX. Sed tam nota obviaque quid conſecter? præſertim in vocibus Eccleſiaſticis.

Quapia non dicitur, ſed *quapiam*; ut *quiſpiam, quippiam, quempiam.* M. Joannes de Thvvrocz in Chronicis Hungaricis cap. XV, ubi de rege Attalo: *Nec aliquam civitatem, vel caſtellum, aut oppidum, à manu illius quapia tutari potuit munitio.* Ita conſtanter libri vett. Ubi *quapiam*, editor repoſuit.

† 6. An. *Quæſtionarii*, quæſitores. Nempe quo pacto poëta † ait, *Quæſitor Minos urnam movet.* Nomen ex eo, quia quæſtionibus reorum præſint. Hinc Walfridus Strabo libro de Exordiis, & incrementis Eccleſiarum: *Sunt in ſecularibus quæſtionarii, id eſt, qui reos examinant.* Sic liquidò ſumitur in vita S. Andreæ. Nec aliter cepere Annales Fuldenſes an. IↃCCCLII: *Apud Erpfurt habito conventu, decrevit inter alia, ut nullus præfectus in ſua præfectura, aut quæſtionarius infra* * *quæſturam ſuam, alicujus cauſſam advocati nomine ſuſciperet agendam.*

* F. intra. *Nam mox opponitur de alienis quæſturis.*

Quarentena eſt illa viduis conceſſa libertas ab obitu mariti diebus XL. permanendi in ædibus ejus. Matth. Pariſius Hiſtoria Anglic. ad Henrici III. ann. CIↃCCXXXVI: *Quæ vidua poſt mortem virorum ſuorum expelluntur de dote ſua, vel habere non poſſint dotem ſuam, & quarentenam ſuam, ſine placito.* Eſt verò *quarentena* à Gallico *quarante:*

uti

uti hoc è Latino *quadragena*. Unde etiam contractum *carena*, seu *carena*. Sic vocarunt, ut Burchardus † interpretatur, *dierum XL continuorum jejunium in pane & aqua*. At falli puto eundem, cùm censet, esse vocabulum Teutonicum. Quamquam similiter Hospinianus lib. de Festis Christianorum *. Movet eum, quòd hebdomada magna Germanis dicatur, die Karwoche. Ubi prior vocis pars est à kar/ hoc est, carena; altera à Woche: pro quo alii Weke/ hoc est, hebdomas. Similiter dies Dominicæ Passionis, der Karfreitag/ hoc est, carenæ, sive quadragesimæ dies Veneris: puta postremus, qui omnium sanctissimus. Mihi longè verisimilius est, Germanicum kar esse à *carena*. Vide &, quæ de *Carena* afferebamus cap. XL.

† *Lib. 19. cap. 5*

* *Pag. 45.*

Quartenarius dixere, pro *quaternarius*, vel *quartanus*. Ita, quam *quartanam* vocat Cicero, & apposito substantivo, *quartanam febrem*; ea *quartenarius* appellatur Matthæo Pariso ad annum cIↃccxxxix: *Autumnus innaturalis diversa morborum pericula generavit, qui siccus, & frigidus, naturaliter fuisse tenebatur. Hinc contingit, quòd ingruente dysenteriâ, non se meminit aliquis tot vidisse in uno anno quartenarios.* Hæc si interpretatio placet, quæ est doctissimi Guil. Watsii, in *quartenarius κατ' ὑπόνοιαν* intelligitur morbus; ut in *quartana* attenditur *febris*. Sed quid si *quaternarius*, pro *quartanarius*, dixerint de eo, qui laborat quartanâ? Mihi id simplicius, ac verius videtur.

Quarterium, quadrans frumentariæ mensuræ. Matthæus Parisius in an. cIↃccIII: *Pistores poterunt sic vendere, & in quolibet quarterio lucrari tres denarios.* Item anno cIↃccxv in charta libertatum Joannis Regis: *Una mensura vini, & cerevisia sit, per totum regnum nostrum, & una mensura blads; scilicet quarterium Londinense.* Vide Somnerii Glossarium.

Quaternata feuda est in Constitut. Siculis lib. I tit. XLVIII: *Praterquam de feudis non quaternatis.* Et tit. LXXXV: *Procurator privatus à locatione feudorum militarium, sive sint quaternata, vel non, penitus abstineat.* Vide Rosenthal de feudis cap. 2. concluſ. 79. n. 3.

Quaternio, apud vulgatum Scripturæ interpretem Actorum Apostol. cap. XII. *Quem* (de Petro Apostolo sermo est) *Cùm apprehendisset* (Herodes rex,) *misit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militum custodiendum.* Ubi Nicolaus Lyra, imò & Cajetanus, atque alii, per *quaternionem* intelligunt quatuor militum præfectum. Verùm Græca vox τετράδιον non personam signat, sed numerum quatuor mi-

litum. Ideò Syrus *sedecim milites* exponit. Atqui, si quaternio sit præfectus quatuor militum; & quatuor fuerint quaterniones: isti quaterniones cum quatuor præfectis non sexdecim, sed viginti forent milites. Præterea verò *quaternio*, & *octernio*, dixere juniores pro folio in minora quatuor, vel octo, complicato. Usus priori ante tria, & amplius, secula Odoricus Peregrinationis suæ cap. IV: *Si quis velit hujus civilitatis magna, & mirabilia, quæ in ea sunt, scribere, vix unus quaternio posset omnia continere.* Nisi hic *quaternio* quatuor notat folia majora: quæ vulgò Belgis vier Velle/ voce formata à *pellis*, hoc est membrana. Potuerint etiam sumsisse pro istiusmodi folii sive, philyræ parte dimidiâ: ut philyra non quaternis, sed binis constet paginis maximæ formæ. Constitutiones Siculæ lib. III. tit. XXI: *Quæ in quaternionibus doana nostræ inveniuntur in scriptis.* Et eodem lib. tit. XXV: *Censu in quaternionibus curiæ nihilominus annotato.* Sed & similiter *quincternio* vocabatur, si quinque esset foliis aliquid exaratum. Concilium Pisanum II: *Ego Joannes Burchardus, Decanus Basileensis, dictæ sedis protonotarius, & magister caremoniarius capellæ Apostolicæ, tenens in manibus meis duos quinterniones, altâ, & intelligibili voce dixi in hanc sententiam.* Et fortasse hinc *quincternum*: de quo mox.

Querola, avis, à querulo sono ita nuncupata. Lex Alaman. tit. XCIX. §. XIX: *Aneton, ganola, ciconia, corvus, cornicula, columba, & cauha, & querola, ut alia similia, requirantur.* Num *querola*, turtur, aut palumbus? Nempe ob querulum cantum. Notum illud in Eclogis:

Nec gemere aeriâ cessabit turtur ab ulmo.

Item hoc Martialis lib. III epist. LVIII:

Gemit hinc palumbus, inde cereus turtur.

Querelosus, querulus. Flodoardus lib. II Hist. Rhem. cap III: *Querelosis S. Basolum cœpit inclamare vocibus.* Aldhelmus lib. de Virginit. cap. IV, *querelosis questibus* ait, *Thomas* Kempensis lib. III de Imitatione Christi cap. III: *Erubesce ergo, serve piger, & querelose.* Aliqui scribunt *queruloſius*: quasi sit à *querulus*. Sed ut à *lachryma lachrymosus*, ita à *querela querelosus*.

† *Bull. tom. 5. pag. 601.*

Quietantia, Latinis apocha. Utitur Papa Paulus IV. in Bulla † Confirmationis, & Ampliationis constitutionum Apostolicarum: *Quæ præfatæ Camera eatenus solvere quomodolibet obligati erant, generalem quietantiam fecerit, decernens eos ad illorum solutionem non teneri, nec ad id cogi posse.* Dicta verò *quietantia*, ex verbo *quietare*; quod est, reddere

dere quietum, ac securum. Quemadmodum autem ex *quietantia* est Belgicum **quitanci**: sic à *quitare*, pro *quietare*, est Belgicum **quyten**. Uti & **quyt-schelden**. De *quietare* inferiùs in verbis dicam.

Quinquagesimus-decimus, pro sexagesimus, est apud Flodoardum in Chronico, an. Ɔcccc.x.

Quinternio quid videatur, superiùs in *quaternio* conjectabamus.

Quinternum legas apud Clementem septimum Papam in clausula bullæ * de annatis: *Volumus autem, quod præsens mandatum ad hoc, quod ad plenam, & indubitatam notitiam deveniat, in Cancellaria Apostolica more solito publicetur, & in quinterno Cancellariæ ad perpetuam rei memoriam describi debeat.* Num *quinternum* Cancellariæ locus? an idem, quod *quincternio?* In quaternionibus, & quincternionibus, solent contineri acta publica: ut in *Quaternio* dictum.

* *Bullarium Romanum Tom. 1. bull.* 33.

Quodlibetum, de quo in utramque differitur partem, ex eo dictum, quia, *quod libet*, defenditur. Vox ea à compluribus seculis obtinuit in scholis. Nam (ut de Anglis nunc solis dicam) Richardus Fishaker circa annum cIↃccxLVIII, uti *postillas morales*; ita *quodlibeta* quoque scripsit; Balæo teste, Scriptorum Britannicorum Centuriâ IV. cap. VI. Ac similiter circa an. cIↃccLXX. quodlibeta divulgavit Robertus Kilwarby, teste eodem, Centuriæ ejusdem cap. XLVI. Quos copse seculo in ejusmodi inscriptione secuti quoque Joannes Chelmeston, Thomas Borstalle, Joannes Peckam, & exinde alii, atque alii.

CAP. XLI.

De iis, ubi princeps litera R, sequente A, vel E, ante B, C, D, F, G. Rabidicimba, *velox cymba.* Rachanæ, *& rachanellæ, vestis è panno crasso, ac vilo.* Ratificatio, *antiquioribus* ratihabitio. Rebellium, *rebellio.* Rebrachiatorium, *monachorum ἀναλόγιον.* Recellula, *mundus muliebris.* Recidivatus, *quo quid post casum renascitur, atque instauratur.* Reclinarium, *ubi quis se reclinat ad somnum capiendum.* Recolamentum, *quo quid in memoriam revocatur, ubi periculum, ne excideret.* Recordium, *recordatio.* Recreamen, *recreatio.* Redargutio, *argumentum, quod adfertur ad aliquem convincendum.* Refectorium, *ubi à monachis refectio fit cibo. Sic* refectorarius, *cujus est procurare in monasterio, quæ ad refectionem cibariam pertinent.* Referendarius, *qui libellos supplices offert Principi ad subscribendum.* Refusorius, *qui aliquid refundit.* Regalia, *numero singulo*, pro regalia *in plu-*

plurativo. Regalitas, *jus regium.* Regimentum, & regimonium, *regimen.* Regionarii, *diaconi urbis Romanæ, præter basilicanos.* Registrum, *regestum*: *ut* registrare, *pro referre in codices publicos.* Regnicolæ, *qui sunt sub regis dominatu.*

NUnc pergam ad literam R.

Rabidicimba, vel *rabidikimba*, si vox est una, hujus fuerit loci, & cymbam velocem notet. Abbo de obsidione Lutetiæ lib. 1:

Corripiunt ternas rabidicimbas satis altas.

† *An.* 1588. * *Francofurtensis an.* 1594

In editione utrâque Parisinâ, puta primâ Pythœi †, (quam etiam Wecheliana expressit) & altera Andreæ du Chesne *, Geographi Regii, divisim legitur:

Corripiunt ternas rabidi cimbas satis altas.

Magis placet, unâ voce scripsisse; ut à vehementi velocitate sit nomen; à rabie videlicet, quia insani tenere modum nesciunt: unde & *insanus* pro magno, ut Tullio in Milonianâ, *insana substructiones.* De quo alibi pluribus.

Rachanæ, & ῥακοῤῥιγιῶν; *rachanellæ*, panniculi, vilis vestis genus, à Græco ῥάχη: quod Hesychius exponit ῥακοκορακίσματα & ῥακαράσματα, ἱμάτια, *præsegmina, divulsiones, vestes.* Item ῥακοραχίσματα, καὶ ῥακαράσματα, *ruptura, & divulsiones.* Sic Nazianzeno in laudibus B. Basilii ῥάκος est vile monachorum pallium. Ennodius, Ticinensis episcopus, lib. IX. epist. XVII. ad Apodemiam: *Lænam, & racanas, cujus vos volueritis coloris, rubei, aut fusci, mihi sub celeritate dirigite.* Gregorius M. lib. IX. Registri epist. ult. *Xenium autem vestrum duas rachanas, quas de labore vestro esse mandastis, libenter accepi.* Anastasius bibliothecarius in vita Joannis Eleemosynarii redditâ Latinè ex Græcis Leontii Neapoleos in Cypro episcopi, cap. IX. § LII: *Ligneis tabulis pavimento strato ad requiescendos eos* *, *& simul cum storeis, & rachanis, per totam hiemem.* Diminutivo idem usus cap. VI. §. XXXIV: *Venundabantur enim quatuor rachanellæ numismate uno.* Aliquibus in libris *racanæ*, & *racanellæ*, pro eo scribitur.

* *Pro* ad requiem eorum; *sive*, ubi somnum caperent.

Ratificatio, quâ quid ratum fit, sive quâ aliquid, quod actum, approbatur; si non, quod ad qualitatem rei gestæ, saltem ratione rei ipsius. Simile *ratihabitio*, quâ quid ratum habetur; quomodo in Digestis legas, *ratum habet prætor*; in Codice, *ratos haberi contractus. Ratihabitio* est apud varios posterioris ævi. In his est Radevicus Frisingensis de gestis Frede-

Frederici Ænobarbi lib. III. cap. XXIV: *Electionem de ipso factam ratihabitione confirmare dignaretur.* Falluntur interim, qui, eò quòd Tulliano ævo, ac proximo, non legimus, id barbaris irrepsisse temporibus arbitrantur. Quippe agnoscit Pomponius XI. §. ratihabitionis. ff. de Procurat. At *ratificatio*, quod vulgò obtinet, planè barbarum censeo.

Rebellium, rebellio. Monachus cœnobii Egolismensis S. Eparchii in vita Karoli M. † *Iterum omnes Saxones convenientes subdiderunt se potestati domni Karoli, & reddiderunt omnes malefactores illos, qui ipsum rebellium maximè terminaverunt.*

† Pag. 246. edit Wechel. an. 1594.

Rebrachiatorium, pro humerali, sive scapulari monachorum. Nec tamen quincto seculo tam in usu fuisse arbitror, quàm fictum à Cassiano, dum exprimere conatur id, quod Græcis junioribus vocari solet ἀναλαβος, vel ἀναλοβον. Locus Cassiani est de Habitu Monach. cap. VI: *Gestant autem resticulas duplices, lanceolatas subtegmine, quas Graci ἀναλάβους, nos verò succinctoria, seu redimicula, vel propriè rebrachiatoria possumus appellare. Quæ descendentia per summa cervicis, & à lateribus colli divisa, utrarumque alarum sinus ambiunt, atque hinc inde succingunt, ut constringentia latitudinem vestimenti ad corpus contrahant, atque conjungant.* In editione Romanâ Latinis literis scriptum *analoboys*. Sed Græcè quidem est *υ*: Latinè verò fuerit *u*. In minuto hoc se quodammodo torquet doctissimus de La-Cerda, & ambigit, an non ἀναβολίας debeat reponi: quando ἀναβολὶς humeros, & brachia tegerent, teste Sozomeno lib. III. cap. XIII. Sed nihil mutare opus, quando & Dorotheo Doctrin. I, semel iterumque ἀνάλοβος vocatur. Ipsum adi, vel Meursium in Gloss. Favet & Ms noster Cassianus, quem debemus liberalitati undique doctissimi Andreæ Colvii nostri: ubi vocis Græcæ extimæ literæ ἄβυς, sive *aboys*, clarissimè compárent.

Recellula non memini me legere, nisi in LI. Burgund. Tit. IV. Leg. VI: *Quod ex matris bonis, id est, in recellulis, vel ornamentis, aut ex suo potuerit labore conquirere.* Videtur signari mundus muliebris, sive is sic dicatur, quia cellulis, locis nempe secretioribus, contineretur: sive potiùs sit à diminutivo *recella*, hoc à *recula*, istoc à *res*: quomodo à *cista* est *cistula*, *cistella*, *cistellula*: quod apud Plautum Cistel. Vide inferiùs *Rescella*.

Recidivatûs vocem cùm alibi usurpat Tertullianus, tum lib. de Anima cap. XXVIII: *Samius sophista Platoni auctor est animarum, de recidivatu revolubili semper ex alterna mortuorum atque viventium suffectione* Recidivatus animarum est iterata earum sociatio cum corporibus, post-

postquam priora cecidere: à quo casu & *cadaveris*, & *recidivatûs* nomen. Nempe ut Maroni * *recidiva Pergama*, post casum restituta; sicuti interpretatur Servius.

* Æn.

Reclinarium, quasi *reclinatorium*, locus ille, ubi caput reclinatur ad dormiendum. De navis ejusmodi loco usurpat Sueno, in suo Historiæ Danicæ compendio cap. IV: *Is cùm ad Danorum pervenisset exercitum, ordinatis per foros remis, dolum commentatus, puppim suam puppi Regis jussit applicari: quibus sic ordinatis, primâ illucescente aurorâ, Regem, in reclinario dormientem, clam excitavit.*

Recolamenta vocarunt, quibus recolitur memoria, ac renovatur. Si argumentorum sint ἀτέχνων *, pro iis, cum Budæo in Forensibus, malim, *revocata testimonia*: quomodo quis *revocare testes* dicitur, si iterum jubeat dicere testimonium.

* Artis expertium.

Recordium, recordatio, memoria. M. Joannes de Thwrocz in Chronicis Hungaricis, an. CIↃCCCXL; ubi de nativitate regis Ladislai: *Multi enim magnatum, quorum in pectoribus imperatoris Sigismundi nondum tepuerant beneficiorum recordia, reginam sequebantur.* Hinc etiam *recordium*, vel *recordum*, vocatur, eorum, quæ in Curia inferiore sunt judicata repetitio in superiori. Per quod recordum lis à curia inferiori transfertur ad superiorem. Reg Majest. sive Legum Scotic. lib. III. cap. XXIII. §. IX: *Ipsa Curia suum recordum habebit in Curia Domini Regis.* Quia nempe Regis Curia non habet recordum, nec ei liceat contradicere.

Recreamen, recreatio. Io. Thwrocz in Chronicis Hungaricis, in temporibus reginæ Mariæ cap. IV †: *Ut artius maris navigatione lassati recreamine potirentur.*

† Pag. 114.

Rectoria à *rector*, pro regimine. Philippus Gall Rex *: *In qua quidem nostra curia Parlam. omnes, & universa curia Senescalsarum, ballivarum, rectoriarum, vicariatuum, judicaturarum*, &c.

* Pag. 158.

Redargutio vulgare. Malim *refutatio, reprehensio*. Græcè ἔλεγχος. Eo significatur, quod adfertur ad coarguendum eum, qui contrà disputat; ut interpretari possis ex Fabii lib. II. cap. XV.

Refectorium, locus, ubi monachi cibum capientes se reficerent. Supplementum Historiarum Gregorii Turonensis cap. XXXVI: *Temerario conatu rex refectorium ingressus fuerat.* Arnulphus Lexoviensis ad Papam Alexandrum †: *Ebrius in refectorio super cœnam duos de fratribus cultello percussit, atque ab eis, in continenti, perticâ, quam casus obtulit, interfectus.* Chronicon Casinense lib. II. cap. LX: *Die quadam refectorium*

† Pag. 82. b.

rium ingressus. Et cap. LXXXII: *In refectorio cum fratribus comedens.* Cæsarius lib. I. Mirac. cap. XXXV: *Qui cùm in mensa sederet, Gothefridus ostium refectoris aperuit, & benedixit; sicque versus oratorium tetendit.* Item lib. IV. cap. XCI, & lib. IV. cap. IV. Matthæus Parisius in an. CIↃCCXLIV: *In quo concilio petiit Rex ore proprio, in præsentia magnatum, in refectorio VVestmonasterienſi, auxilium sibi fieri pecuniale.* Nunc in Anglia *Aulas* vocant. Chronicon Cistercienſe *: *In uno quidem palatio, sed melius discitur refectorio, communiter vos cibum accipere credimus.* Sic

* Pag. 51.

Refectorarius, cui refectionis cura incumbit. Idem Cæsarius lib. VI. Miracul. cap. V: *Quem cùm refectorarius introducere vellet, pauperibus exclusis, commotus ille clamavit.* Sunt verò hæc ab ea significatione *refectionis*, quâ sumitur strictè pro refectione cibi. Quomodo usi Cornelius Celsus lib. IV. cap. VI, & Plinius lib. XVIII cap. VII. Et horum Exemplo idem Cæsarius lib. IV. Miracul. cap. V: *Dominus meus ante horam refectionis coquinam intravit, & præparata, etiam nobis reclamantibus, pauperibus divisit.*

Referendarii medio ævo dicebantur, qui nunc magistri libellorum supplicum: nempe qui Regi libellos supplices, & diplomata offerrent, ut subscriberet. Unde in veteribus monumentis tam referendarii, quàm Regis nomen, sæpius exprimitur. Ut in præcepto Dagoberti de fugitivis S. Dionysii: *Landericus obtulit*; *Dagobertus Rex subscripsit.* In diplomate Chlodovei, filii Dagoberti: *Gerardus obtulit*; *Chlodoveus subscripsit.* Utitur & eâ voce Marculfus lib. I. Form. cap. XXV. Adhæc Gregorius Turonens. de Gloria Confessorum cap. XCV: *Qui nunc Referendarius Hildeberti Regis habetur.* Item Miraculorum S. Martin. lib. I. cap. XXV: *Referendarius Regis Chlotarii.* Et lib. III. cap. XVII: *Referendarius quondam Sigeberti ad occursum nostrum accedit.* Legas quoque Francicæ Historiæ lib. V. cap. III, & XVII. Ac similiter in Historiæ ejus Supplemento cap. LXXVIII: *Statuens eis caput exercitûs nomine Chadoinum referendarium.* Item paullò post. Utitur & Theodericus à Niem in Nemore Unionis tractatu VI. cap. XXXIX, ubi de Gregorio XI. Is qui sic vocatus, Regii erat sigilli custos. Aimoinus lib. IV. cap. XLI: *Filiusque præcellentissimi viri Antharii, qui referendarius ideo est dictus, quòd ad eum universa publica deferrentur conscriptiones: ipseque eas annulo Regis, sive ab eo sigillo sibi commisso, muniret, seu firmaret.* Quæ totidem penè verbis Sigebertus exscripsit ad an. IↃCXXXVII. Vide & quæ de officio Referendarii habet Cassiodorus lib. VI. cap. XVII. Græci primam per AI efferunt,

Scribunt enim ῥαιφερνδάριος; ut Justinianus Novella VI, Codinus Curopal. de Off. atque alii. Rectè Meursio observatum, corrigi hoc verbi opertere apud Suidam; cui ῥαιφερνδάριος exponitur ὁ ἀναφορεὺς, *relator*.

Refuga, refugiens. Flodoardus lib. I. Hist. Remensis cap. XI: *Negligator quietis, refuga voluptatis, appetitor laboris.* Et cap. XXIV: *Humanæ laudis, & mundanæ retributionis refuga.* Similiter lib. III. cap. XVIII. Formârunt ad instar vocis *transfuga*.

Refusorius, quo quid refundimus, sive liberaliter effundimus, Sidonius Apollin. lib. IX. epist. X: *Quem literis non commendatoriis minùs, quàm refusoriis, jam placatus insinuo*. Nempe quia iis literis servum liberaliter refunderet. Ita capit & Savaro in Commentario, ac De-la-Cerda in Adversarii Sacris cap. XXVIII. §. IX.

Regaliam dixerunt pro regale, vel regalia, hoc est, regii dominatus
† Pag. 541. propria. Walsingamus in Hypodigm. † Neustriæ: *Quomodo sunt puniendi, qui impedierunt regem, quò minùs poterat exercere, quæ ad regaliam suam pertinuerunt &c.*

* Pag. 478. *Regalitas*, eminentia in jure regali. Thomas Walsinghamus*: *Bonam, & sufficientem securitatem faciat petitoribus, & custodibus, & communitati regni Scotiæ, restituendi idem regnum cum tota regalitate, dignitate, dominio, libertatibus.*

Regimentum, quod Lucretio, Livio, Plinio, regimen. Ammianus Marcell. lib. XXV: *Tu hoc loco fortuna orbis Romani meritò incusaris; quæ, difflantibus procellis rempublicam, excussa regimenta perito rei gerendæ ductori consumando juveni porrexisti.* Est & Arcadii L. I. §. I. De off. Præf. Præt. *Regimentis Reipublicæ ad Imperatores perpetuo translatis.*

Regimonium, regimen. Isidorus in Glossis: *Regimonium, gubernationem.* Baldericus in Chronico Cameracensi lib. II. cap. XXVIII: *Beata Rainfredis ex sui juris rebus cellam fundavit, & sanctimonialibus constitutis, ipsa etiam Abbatissa regimonium duxit.* Similiter idem lib. III. c. XVI.

Regionarii sunt Romanæ Urbis diaconi: quos, exemplo instituti Apostolici, septem esse jussit Euaristus primus: eorum verò munia fuere tum in promiscuo. Nam primus Papa Fabianus, urbe in XIV. regiones distinctâ, duas cuique diacono regiones adsignavit, ut pauperum in iis habitantium curam gereret: unde & *regionarius* vocabatur. Postea quatuordecim diaconi constituti: tandem, quatuor additis, octodecim: sed quatuordecim *regionariorum* nomen retinuere, à cura, quam dixi: quatuor reliqui vocati *palatini*, vel *basilicani*: quia Pontifici in palatio, & ba-

& basilica Lateranensi, inservirent. Vide de his Onuphrium Panuinum lib. de interpretatione vocum Ecclesiasticarum †. Utitur eo vocabulo Joannes Diaconus de S. Gregorio Papa lib. IV. cap. LXXXIII: *Gordianum regionarium, videlicet patrem Gregorii.* Vita Ludovici Pii à scriptore ejusdem ætatis exarata *: *Georgium Regionarium, Romanæ Vrbis simul episcopum.* S. Martinus Papa in donatione † Blandinienſi monasterio factâ: *Scriptum per manum Stephani Notarii, & Regionarii, & sacri scrinii Romanæ Ecclesiæ, in mense Ianuario Indict. &c.* Papias in Gloss. *Defensores à Romanis Pontificibus constituti sunt Episcoporum adjutores; quibus honores inter clericos, sicut & regionariis concedimus.*

† *Excusus Lovanii a. 1572.*

* *Pag. 412. edit. VVechel. an. 1594.*

† *Aubertus Miraus in Donat. Belg. p. 2.*

| *Registrum*, pro *regestum*, à regerendo. Benedictina cap. XIII. de inventariis per novos antistites: *Fiant inventaria, seu registra consimilia duplicata.* Habes & apud Petrum Damiani lib. I. epist. IX, & in Stylo antiqu. Parlam. Curiæ, *Recurrere ad registra Curiæ.* Hinc *registrare*, in regesta, sive publicos codices, referre; in Concilio Pisano *, & stylo antiquæ Cur. Parlam. †. V: *Et quod hoc facias registrari.* Ac ibidem: *Ita fuit per curiam registratum. Registrati*, apud Turocium in Historia Bohemica.

* *Pag. 830.*

† *Pag. 65.*

Regnicolæ, qui in regno vivunt. Stylus cur. Parlam. cap. IV: *Et in loco omnibus regnicolis* Non minùs ἀναλόγως dixeris, quàm *cœlicolæ.* Sed usus veterum non admisit. In versu tamen non semper damnâro.

CAP. XLII.

De inchoatis à RE, sequente L, N, P, Q, S, T, vel V. Relevium, *honorarium patrono datum à novo vasallo.* Religiositas, *pietas erga Deum.* Ren, *renes.* Repertura, *certum in aliquo loco privilegium.* Replum *corruptum ex* peplum. Reposco, *qui aliquid reposcit.* Repræsalia, *clarigatio, vel pigneratio.* Repressivum, *quod vim alicujus cohibet.* Repropitiatus, *reconciliatus.* Repulsio, *repulsa.* Requæsta, *libellus supplex.* Rescella, *recula.* Rescussio, *rei abreptæ repetitio per arma.* Resonantiæ, *sonitus.* Responsales, *quorum munus est aliis respondere.* Responsaria, *quibus chorus in sacro officio canens respondet.* Ressortum, *jurisdictio.* Retenementum, *retentio.* Retriora, *posteriora.* Revestitus, *sua in Ecclesia dignitati restitutus.* Revisio, *recognitio rei judicatæ.* Revolutio, *conversio.*

SUbjungam alia à RE cœpta, ante L, vel literam aliam eâ in literario ordine posteriorem.

Relevium, ut Hotomannus describit, est honorarium, quod novus vasallus patrono largitur introitûs caussâ. Nomen ex eo, quia morte vasalli, ut vasallus cecidit, unde *cadaveri* nomen, sic cum eo cecidit feudum, & propterea denuo oporteat relevari, hoc est, attolli. Itaque non *relevium* modò, sed & *relevatio*, vocatur. Prius habes apud Matthæum Parisium an. cIↃccxv, in charta libertatum à rege Joanne concessarum: *Si hæres suus plenæ ætatis fuerit, & relevium debeat.* Et eâdem chartâ: *Hæres ejus non det aliud remedium, nec faciat nobis aliud servitium, quàm faceret baron.* Item in an. cIↃxxxi: *Tandem Rex* (Henricus III.) *suscepit homagium ejus, & fidelitatem, & ei omnia jura sua, salvo sibi relevio consueto, concessit.* Atque alibi. Habes & in Constitut. Neapol. lib. III. tit. XXII. *Relevationem* autem appellat an. cIↃc, in charta Henrici I. de emendatione legum, & consuetudinum Anglicarum: *Homines baronum meorum legitimâ, & justâ relevatione relevabunt terras suas de dominis suis.* Et paullò post: *Siquis aliquid pro hæreditate suâ pepigerat, illud condono, & omnes relevationes, quæ pro rectis hæreditatibus pacta erant.* Ac alibi apud eundem crebrò. Vide etiam, quæ annotavit Scenæus ad Malcolmi legem cap. I. & ad leg. Scot. lib. II. cap. LXXI.

Religiositas est apud Zenonem episcopum, & martyrem Veronensem, serm. de S. Arcadio Martyre.

Ren, pro *renes*, non legas apud antiquos. Nec tamen improbem, cùm bina sint viscera, si dextrum siniſtrumque renem distinguamus, ubi sic postulat argumentum.

Repertura unde dicatur, quàm quid sit, manifestius est. Usurpat Alexander, episcopus Leodicensis, diplomate scripto nomine Papæ Innocentii II*: *In his locis, & vicis, possidet ecclesia bannum & justitiam, impetum & burinam, rictum, & sanguinem, reperturam, fora, telonea.* Num potestatem signat inquirendi hominis tanquam in suo territorio? Etiam *inventio* dicitur: de quo seq. lib.

* *Apud Miræum in Notitia Ecclesiarum Belgii cap. 142.*

Replum in glossis Isidori exponitur *species mulieris.* Sed placet eorum emendatio, qui corrigunt: *Peplum, vestis mulebris.*

Reposcones, qui reposcunt. Ammianus Marcellinus extremo lib. XXII†: *Ad singulos motus excandescentes, controversi, & reposcones acerrimi.* Vox est non inelegans: sed dicere nunc non possim, num Lucilius, vel alius veterum, usurpet; an demum inventa, Latinitate collabente.

† *Pag. 154. edit. Hamburg.*

Repræsalia, represalia, & repressalia, sermonis usu obtinent, & libris multo-

multorum. Quo pacto rectiùs dicatur; faciliùs dijudicabitur, si constet, quid eo significetur nomine. Hoc vix melius ostendere possim, quàm rudibus hisce verbis veteris Vocabularii: *Repressalia est potestas pignerandi contra quemlibet de terra debitoris datâ creditori pro injuriis, & damnis. Unde breviter repressalia dicuntur, quando aliquis oriundus de una terra spoliatur, vel damnificatur, ab alio, oriundo ab alia terrâ, vel etiam, si debitum non solverit ei; tunc enim datur potestas isti spoliato, quòd ei satisfaciat contra quemlibet in terra illa, unde est spoliator, vel debitor.* Si igitur *repressalia* placet; ex eo fuerit, quòd spoliatori ereptum *repræsentet* illud, quod debetur spoliato. Verùm *repressalia* sit à *repressu*; quia iis aliorum injustitia reprimatur. Sed ecce tertium quoque etymon, ut ab Italis sit, quorum est *preso*, pro *prenso*; ut *represo*, pro reprenso. Hæc verò à *prendo*, & *reprendo*, pro *prehendo*, & *reprehendo*. Quo pacto *repressalia* fuerit iterata prehensio; quia pro eo, quod aliquis prensârit, prensetur aliud, quò alteri, cui quid ereptum, satisfiat: quod fieri non licet citra superiorum potestatem. Quid quòd quartum etiam etymon legas apud Damhouderum in Praxi Criminali cap. CVII, num. 12 nempe ut *repressalia* sit à *repredando*: & reverâ est, ut sic loquar, reprædatio: quomodo allusio, licet non etymon, videri possit. Ex hisce Damhouderus inibi tertium probat etymon, ut sit ab Italico *preso*, pro *prenso*; quomodo *repressalia*, ut dixi, sit iterata prehensio. Et sanè hoc imprimis placet. Legas id vocabuli Constitutionum Sicularum lib. I, tit. VIII, leg. I: *Nec presalias, seu repressalias facere.* Apud Petrum de Vineis lib. V, in argumento epist. XLVIII: *Concedit licentiam quibusdam mercatoribus faciendi presalias contra rebelles, qui eos disrobaverunt.* Ex ea quoque epistola, abunde, quid *repressalia* sit, intelligitur. Superest addam, quomodo dicendum sit, si barbaro istoc sit abstinendum. Dixeris Græcè ἀνδρολη ψία. Latinè verò cum Hermolao Barbaro vocare possis *clarigationem*. Imò & in vett. gloss. ἀνδρολη ψία, *clarigatio* exponitur. Vel *pignerationem* nomines cum Budæo. Is Annotat. Post. in Pandectas ait: *Cum* ἀνδρολη ψίαι *libro* VI *Decretalium epistolarum pignerationes vocentur sub tit. de Injur. tamen juris interpretes malunt repressalias dicere. Usq; adeò barbaries ad stomachum rusticitatis facit.*

Repressiva remedia medicis sunt, quæ vim habent reprimendi morbi. Petrus Blesensis epist. XLIII: *Quia cùm morbus in augmento est, nondum est purgatione utendum; usus sum repressivis, oleumq; violaceum super cor & hepar, ac frons ejus apposui.*

Repropitiatus, reconciliatus, iterum propitius factus. Chronicon * Reichersbergense : *Anno* clɔclxxvii. *Post multas tribulationes, multaq; gravamina, quæ, peccatis exigentibus, perpessa est Ecclesia in illa nota dualitate, per annos ferè viginti duos, tandem repropitiato Domino, facta est concordia.*

* *Chron. Reichersber. p.* 251

Repulsio; pro *repulsa*, minùs probum.

Requesta, barbarum. Veteribus libellus supplex. Sic qui vulgo *requæstarum magistri*, Latinis cognitores libellorum supplicium; ut in vita Hadriani VI. Papæ ait Gerardus Moringus Theologus †.

† *Lovanii editus ann.* 1538.

Rescella, à *rescula*, hoc à *res*, pro *recula*. Carolus Calvus tit. xxxi, sive Edicto Pistensi cap. xxxiv: *Censum regium de suo capite, sed & de suis rescellis debebant.* Alibi etiam in iisdem Calvi Constitut. legas. A *recula* verò, & *recella* dixere, & *recellula:* de quo superiùs actum.

Rescussio, à Gallico *rescousse*, sive Latino *recussio* (unde Gallicum illud) signat terræ abreptæ per vim, & arma, repetitionem. Matth. Paris. in primo Historiæ Additamento : *Quando ad rescussionem terrarum illarum mittere debuerat thesaurum, & denarios, misit barillos lapidibus, & sabulone repletos.*

Resistibilis, cui resisti potest. Contrarium: *Irresistibilis.* Scholasticorum vox crebra.

Resonantiam, pro sonitu, legas apud M. Joannem Thvvrocz Histor. Hungaricæ part. i cap. xv.* *Tubarumq;, ac tympanorum resonantius, & ensium tinnitibus.* Sed hoc ut non lubens admisero : ita ut tolerem faciliùs, unus facit Vitruvius : cujus est lib. v cap. i : *Si locus electus fuerit, ubi non impediatur resonantia.*

* *Pag.* 19. *edit. VVechel.*

Responsalium munus memoratur subinde à scriptoribus Ecclesiasticis. Ac sæpe etiam epistola hac voce intelligitur, ad ea respondens, quæ contra aliquem adferuntur. Nec operosum est eas significationes distinguere. Hincmarus Rhemensis epist. xvii ad Hincmarum Laudun: *In Constantinopoli Responsalis fungens munere.* Ivo Carnotensis epist. cclxxiv: *Responsales tamen meos, & literas meas, monachorum objectionibus obviantes, eidem legato vestro transmisi.* Et post pauca : *Cum ego per responsales meos obstringere me vellem ad ea infirmanda, quæ mihi objecerant.* Petrus Cellensis lib. ix epist. xii : *Prælato in omnibus obedire, omnia sua onera humeris ejus imponere, & sufficientem responsalem in Dei judicio contra omnes adversarii allegationes tam veras, quàm falsas, illum constituere; in simplicitate, non in subtilitate DEUM quærere.*

Legas

Legas in vita S. Othonis lib. II cap. XXIX. Etiam apud Glanvillum lib. II inscribitur: *De responsalibus, qui loco Dominorum ponuntur in curia, ad lucrandum, & perdendum pro eis.* Malim dicere *Procuratores.* Nam horum est pro altera respondere. Vulgò etiam appellant *attornatos*; de quibus alibi.

Responsoria quæ dicantur, indicat Fragmenta Caroli M. ut Lazius inscripsit, sive potiùs Alcuinus Albinus libro de divinis Officiis †: *In Calendis etiam, seu diebus anniversariis, per novem psalmos, & responsoria, seu lectiones, simili modo officia persolvuntur.* Benedictus Levita in Collectione sua lib. V cap. XLIX: *Laicus non debet in Ecclesia Lectionem recitare, nec Alleluja dicere: sed Psalmum tantùm, aut responsoria, sine Alleluja.* Similiter Cæsarius lib. VIII Miracul. cap. V, & VI. Distinguendum verò inter responsoria, quæ in grandibus, sive juxta pulpiti gradus, canuntur, atque inde *graduala* dicuntur: atque ea, quæ horis canonicis, ubi clerus voluerit, cani consuevere. Vide Stephanum Durantium, Senatus Tholosani præsidem, (quem cives sui tumultuantes interfecere ann. cIↃ IↃ LXXIX) lib. II de ritibus Ecclesiasticis cap. XIX, lib. III. cap. IX.

† *In edit. Belleri p.* 61. *Al. p.* 296. *in Auctuario bibliotheca Sacra, edit. Paris. an.* 16.0.

Ressortum, judicatus substantivè, judicandi facultas, ditio; ex Gallico *resort*, quod ex *resortitio*. Stylus Cur. Parl. cap. III: *Nec Senescha-lis, nec de ipsorum ressorto.* Ubi *ressortum* idem ac *jurisdictio.* Sanè *resort, & jurisdiction*, sæpiùs junguntur. Aliter, sed malè Menoch. lib. III de præsumt. XCI n. ult. *resortum* esse quoddam genus servitutis tradit.

Retenementum, quod Latinis *retentio*: quando nempe aliquis sibi quippiam retinet, ac reservat. Ut, *sine retenemento:* quod valet, nihil retinendo. Usus Matth. Paris. in Additamentis *; ubi hujusmodi formula est Ecclesiæ suæ donandi: *Omnia, quæ ad me, vel ad haredes meos, de tali feodo, vel possessione, pertinent, vel poterunt pertinere, tali eidem Ecclesiæ, vel Monasterio, ac eorum prælatis, & ministris, sine aliquo retenemento, do, concedo, & præsenti chartâ confirmo.* Richardus Rex in Chartis Ducum Normanniæ, & Regum Franciæ: † *Quando hac permutatio facta fuit integrè cum omni sequela, & molura sua, sine aliquo retinamento * eorum, quæ ad molendina pertinent.*

* *Pag.* 209.

† *Pag.* 1052.

* *Ita hic libri: nempe qua formâ* retinaculum *dicimus. Alibi* retenementum, *etsi ἀναλόγως foret* retinementum.

Retriora, à *retro*, pro *posteriora*; ut ab *ante*, *anteriora.* Prius nec Lipsius refugit. Nempe ad exemplum ejus, quòd vetus Juvenalis interpres † *retriores partes* dixit τὰ ὀπίσθια μέρη. Sed quid de istius interpretis ætate sentiendum sit, monitum nobis de Analogia lib. II. cap. XXVII.

† *Sat.* II. *v.* 138.

Revo-

Reveſtitus Eccleſiaſticis quid ſit; liquet ex iis, quæ cap. XVI dixi in *Inveſtitura*; quæque libro ſequenti adfero in *Inveſtire*.

Reviſio vocatur vulgo legulejorum, quæ dicenda *recognitio rei judicatæ*. Sic pro eo, quod dicunt *reviſionem facere*; apud Ciceronem, act. III in Verrem, eſt *recognoſcere res judicatas*.

Revolutio non memini me legere, apud claſſicos. Cùm Tullio igitur dicam, *circulus, converſio, orbis, rotunditas, ambitus, replicatio*.

CAP. XLIII.

Referuntur inchoata ab R, ſequente H, I, O, vel U. Rheuma, *fluentum*. Ridiculàris, *ridiculus*. Rigoroſus, *rigidus*. Ripaticum, *quod publico perſolvitur à trajiciente in ripam alteram*. Rivera, *rivus*. Robuſtitas, *robur*. Roga, *ſtipendium, vel donativum*. Rogatarius, *qui aliquid poſcit*. Roſculentus, & rorulentus, *roſcidus*. Rotulus, *catalogus*. Rotundellum, *circulus*. Rubedo, *rubor*. Rubeus, *rubens*. Ruſſetus, *ruſſus*.

HIs conſequens eſt, & adhærens, ut agamus de iis, ubi poſt R ſequitur ſpiritus, vel aliqua trium poſteriorum vocalium.

Rheuma, ῥεῦμα, fluentum, ἀπὸ τῦ ῥέειν, ſeu Æolico ῥέϝειν. Verùm licet Græcum ſit, ac imprimis Medicis in uſu fateamur: Latinis tamen ignotum. Uſurpat Victor Tunnun *. *Qui Juſtini præcepto principis, unà cum Andrea cubiculario, occiditur, & in rheuma jactatur.* Ac poſtea †: *In Circenſi ſpectaculo, militari gladio cæſus, capitur, & nocte cum Pompejo occiditur, atq; in rheuma jactatur.* Hinc *rheumatizare* apud Fulbertum, ut Græcis ῥευματίζειν. Sed de hoc in Verbis.

* Pag. 35.

† Pag. 38.

Ridicularis non dicam: ſed *jocularis*, *ridiculus*; vel cum Plauto, & Agellio, *ridicularius*.

Rigoroſus. Uſurpat Carolus VIII Gall. R. in Edicto de Reſcript.*

* Pag. 162.

Ripaticum, tributum ei perſolvendum, qui flumen trajicit, ut in ripam veniat adverſam. Uſurpat Carolus M. edicto poſter. apud Aimoinum de geſtis Francor. lib. V cap. I. Verba alibi adducimus.

Rivera (ut Gallis, & Belgis, *rivier*, Angl. *river*) idem ac *rivus*. Matthæus Pariſius an. CIↃCXCVIII: *Inter foreſtam Lunis, & Sequanam, ex una parte; & riveras de Audeli, & de Cathe, ex altera.*

Robuſtitas reperio apud juniores; pro *robur, vis, vires, virtus, facultas*. Etiam ſcitè Tullius pro eo *gladiatoria corporis firmitas*.

Ro-

Rogam nunc dixere pro eo, quod priores stipendium vocarunt; nunc verò pro donativo. Priori significatione milites Codino dicti ῥογάτορες, hoc est stipendiarii, ac eidem, & Nicetæ, ῥογωνεῖν *stipendia facere*: sicut clarissimo socero meo Francisco Junio observatum, Notis in Codinum †; item Xylandro, Annotat. in Cedrenum *. Sed usitatiùs capitur pro donativo, sive honorario; quod non, uti stipendium, ex debito; sed ex gratia dabatur. Sic interpretatur etiam Michael Glycas Annal. part. IV; ubi de Romani morte sermo. Nomen inde est, quòd milites, populusve Imperatorem, Pontificem, vel Patriarcham, rogare eam soleant: vel quia Imperator, Pontifex, aut Patriarcha, consuêrint hanc erogare militi, vel populo. Glossæ Isidori: *Roga, eleemosyna.* Landulphus Sagax in Tiberio II: *Duxit Anastasiam uxorem suam, & coronavit eam Angustam, & jactavit rogam multam.* Abbo Floriacensis de vitis Pontif. *Sicque reversus est Ravennam; ubi, datâ militibus rogâ, facta est pax magna in Italia.* Usus & Baldericus in Hierosolymitana histor. ubi Alexii milites sic se excusant: *Nos in roga Imperatoris locati; nihil aliud, quàm quod ipse imperat, facere possumus.* Nisi hic laxiùs patet. Mos verò imperatoribus fuit, has rogas præcipuè donare, cum foret ἰσαγὴ βαΐων, sive festum Palmarum. Ac quomodo ea Palatio Constantinopolitano fieri soleat, describit Luitprandus Ticinensis lib. VI. Patriarcha eo die pro roga dividebat cereos, & cruces. De quo Theodorus Balsamo epistolâ de incensis; quæ exstat lib. VII Juris Græco-Romani *. Porrò mos iste, quo Imperator rogam hoc festo daret, durabat etiam temporibus Constantini Monomachi: qui imperare desiit anno CIↃLVI. At desitus avaritiâ Constantini Ducæ, qui quinquennio pòst imperium tenuit. Valdéque super eo queritur Balsamo: qui in Photii Nomocanonem suos commentarios scribebat anno CIↃCCII; biennio antequam Constantinopolis à Balduino, Flandriæ Comite, caperetur. Cæterùm, ut dixi, non Orientis solùm Imperatores, as Patriarchæ, rogam dabant; sed & Pontifices Romani. Unde Anastasius bibliothecarius in Eugenii vita: *Rogam clero dedit* †. Βάϊον, & *rogam*, differre, contra quã vir doctus putavit, ostéditGretzerus de Benedictionibus lib. II. cap. XLI. Nimirum omnia quidẽ βάϊα erant dona: Sed non hæc ἀντιστρέφειν convertuntur: ut liquet ex Balsamonis epist. quadã de thymiatis, & Luitprando l. III. c. V.

† Pag. 207.
* Pag. 692.
* Pag. 471.
† Pag. 207.

Rogatarius in Glossis Isidori exponitur *petitor*. Est igitur à *rogator*. Sed inde ἀναλόγως non *rogatarius* diceretur; verùm *rogatorius*, per O; quomodo *interrogatorias* actiones legimus in Digestis. Fortasse igitur

per O scripsit Isidorus *Rogatorius*. Nec interpretatio magis, quàm vox placet. Nam *rogatorium*, quod pertinet ad rogatorem. Onomasticon: *Rogatores*, ἐπαίτας. At Gloss. Cyrilli: ἐπαίτης, *mendicus*. Sic Belgis, **bedelaer**, *mendicus*, à **bede**, preces.

Roſculentus legas in Zenone Episcopo, & martyre Veronensi. Nec causſam video satis gravem, cur *rorulentus* substituam: quod est apud Gregorium Turonensem lib. primo Histor. Franc cap. xv. Nam neque hoc notum antiquis: etsi magis ἀναλόγως formatum. Et potuit alterum à *ros* formari, ut *roscidus*. Imò, si à *jus* est *jussulentus*; potuit similiter à *ros* fingi *rossulentus*: sed sic per S geminum debeat exarari. Nã *juſculentus* foret à *juſculũ*; à *jure* autem *jurulentus*. De quibus antea diximus.

Rotulus, album, indiculus, catalogus. Vide *Rotula* libro sequente in falsa significatione usurpatis.

Rotundellum, vestis genus à rotunda figura sic dictum; ac monachis S. Benedicti Abbatis interdictum: quemadmodum videre est in Benedictina, sive Constitutionibus Benedicti Papæ XII. cap. XXIII. quod est de forma, & honestate vestimentorum ordinis S. Benedicti.

Rubedo non minùs, quàm *rubor*, dicitur; si audimus Cælium Curionem in Foro Romano. Mihi non magis Latinum videtur; quàm *albedo*, & *nigredo*; quæ, ut barbara, rejecimus lib. I. cap. XVI.

Rubus, etsi etiam lexicographis probetur, non tamen probum puto; sed *rubens*, vel *ruber*, vel *rubicundus*. *Rubens* ex eo provenisse arbitror, quòd cum *rubens* esset scriptum; ob similitudinem literæ *u*, & *n*, inter eas non distingueren.

Russetus, ex Gallico *rousset*, uti hoc è Latino *russus*. Charta libertatum, à Joanne, Angliæ Rege, concessarum, apud Matthæum Parisium ad annum CIↃCCXV*: *Una latitudo pannorum tinctorum, & russettorum, & haubergetorum*†.

† Pag. 255.
* Panni id nomen Anglis.

CAP. XLIV.

Accessum ad ea, quæ S. principem habent literam: cœptumque ab iis, ubi sequitur A, hinc B, C, vel G. Sablo, *sabulum*. Sacciperium, *pera, sive sacculus, ubi lapides continentur fundæ jaciendi*. Saccarius, *& corruptius* scaccarius, *qui sacra est pecuniæ custos*. Sacellarius, *pro eodem*. *Vis* & sacrista. Sacristia, *sacrarium*. Sacrivus, *consecratus*. Sacrocola, *sacrorum minister*. Sagellum, *vestis genus*. Sagimen, *sagina, sive arvina*. Sagmarius, *sarcinas gestans*.

DE

DE inchoatis ab R. hæc dicta sunto. Nunc series me ducit ad S: ac primùm, ubi prima eam excipit vocalis.

Sablo contractum ex *sabulo*; pro quo & *sabulum* dicitur. Sic terra vocatur, nec planè densa, compactáque; nec tamen arenosa. Gildas epist. de Excid. Britann. cap. XIV: *Itemque mittuntur queruli legati, scissis, ut dicitur, vestibus, opertisque sablone capitibus, impetrantes à Romanis auxilia.* Aldhelmus de Virginitate cap. XIV: *Qui cùm terna patibuli* (crucis) *signacula in glarigeris sulcaret sablonum litoribus.* Est & Althelmi ejusdem:

Squallidus ut sablo spreti sub cespite ruris.
Bractea flaventis depromit fila metalli.

Etiam istoc:

Et simul inscriptâ pausant sablone sepulti.

Item hoc: —— *Tectum sablone cadaver.*

Sacciperium, in quo funditores recondunt lapides, quos fundâ jaciant. Vox est conflata ex *saccus*, & *pera*. Ursio, abbas Altimontensis in Actis S. Marcelli cap. III*: *Jamque cæteris ad coronam præmissis, præter istum, S. Marcellus hunc sequitur cum lachrymis, ut pater filium. Ubi pugnaturus, non sacciperium cum David refert; sed patientiâ obarmatus, contra tyrannum talibus dictis confert.* Quod Ursio *sacciperium*, id 1. Sam. XVII. 40. in tralatione Seb. Munsteri est *pera pastoralis*; vulgato interpreti, *instrumentum pastorale, hoc est, pera.* Nec abit in sua tralatione socer meus Junius.

* Ad 16. Iun. apud Boll.

Scaccarius, pro *saccarius*, hoc est, sacco sive ærario Ecclesiæ præfectis; qui & *sacellarius*, ut mox videbimus. Walsingamus in Hypodigm. Neustriæ *: *Rex, Archiepiscopum rigidiorem comperiens, terras ejus omnes seisivit, & de bonis ejusdem debita, in rotulis scaccarii inventa, præcepit cum celeritate levari.* De origine & sensu nominis adeundus Somnenus in Glossario.

* Pag. 426.

Sacellarius à *saccus*; unde *sacculus*, *saccellus*, *sacellus*, *sacellarius*. Sanè Græcis ὁ σακελλάριος, vel ὁ τῆς σακέλλης, vel etiam ἐπὶ τῆς σακέλλης, vel τῦ σακελλίου, quod Suidas *marsupium*, ac *crumenam* interpretatur: Hesychius similiter, σακέλλα, & σακέλλιον, ὅπου τὸ χρυσίον τίθηται, ubi aurum reponitur. Non igitur quivis sacellus intelligitur, sed pecuniarius: hoc est ærarium Ecclesiæ: cui præerat sacellarius, sive sacellius, ut vocatur in Turcogræcia: nempe Ecclesiasticæ pecuniæ curator, ac custos. E Latinis *sacellarii* vocem usurpat Joannes Diaconus de vita S. Gregorii lib.

II. cap. XXXIII: *Accersito sacellario, cur contra jussionem suam tertium decimum invitare præsumserit, inquisivit.* Ivo Carnotensis in Chronico: *Constituit Stephanum Persam sacellarium.* Gerardus epistolâ ad Henric. III. Imperatorem Chronici Cameracensis lib. III. cap. LX: *Liberalitas vestra sacellarium habet, qui caussis supervenientibus quotidianas expensas facit.* Similiter Hincmarus epist. III. cap. XXIII. Anastasius biblioth. locis compluribus, Albo sive Abbo Floriacensis in Vitis Pontificum, cùm alibi, tum cap. XC. in Constantino Syro, Baldericus in Chronico Cameracensi, atque alii.

Sacrista, haut Latinum pro sacrorum custode, hoc est, eo qui sacra vasa, vestimenta, luminaria, aliàque adservat. Habes cap. unic. extrem. de offic. sacristæ: item cap. Perlecto §. ad thesaur. XXV. distinct. Similiterque Cæsarius lib. I. Miracul. cap. XXXV: *Dicto completorio, cùm clausisset oratorium (erat enim sacrista) apparuit ei Salvator linteo praecinctus.* Idem lib. VI. cap. XIV, quem prius dixerat *thesaurorum custodem*, postea apellat *sacristam*. Porrò & missam celebrâsse, indicat lib. VII. cap. XIII. *Cum sacristæ missam celebraturo ipse adstaret.* Legas item hoc nomen in Benedictinâ cap. XXVIII, de custodia, & reverentia ornamentorum: *Abbatibus, prioribus, decanis, præpositis, sacristis, & administratoribus aliis.* Item in Actis Concilii Pisani, & alibi.

Sacristia itidem pro *sacrario*, jure improbatur.

Sacrivus, pro consecratus, vel dedicatus Diis, nomen est posteriorum temporum. Exstat ea vox quoque in Concilio Autisiodorensi, habito sub annum ICLXXXVIII. Verba sunt can. III: *Non licet ad arbores sacrivos* (sic etiam à Sirmondo editum) *vel ad fontes vota exsolvere.* Item in sermone eo, qui in S. Augustini operibus tom. IV, præterito veri auctoris nomine, continetur; ac S. Eligii, Noviomensis episcopi, esse cognoscitur, non modò ex quibusdam Mssis, sed etiam ex testimonio S. Audoëni in vita S. Eligii. Sic verò Eligius scribit: *Arbores, quas sacrivos vocant, succidite; pedum similitudines, quas per bivios* * *ponunt, fieri vetate: & ubi inveneritis, igne cremate.* Imò & *sacrivus* porcus, idem ac votivus: hoc est, consecratus sive destinatus ad hoc, ut detur pro tributo. Lege Salicâ Tit. §. XV: *Si quis majalem non sacrivum furaverit.* Lindenbrogio *sacrivus*, qui defensor aliorum porcorum; propriéque, quo se expiarent in sacrificio. Olim *porci sacres* dicebantur, qui sacrificiis destinati. Plautus Menæchmis act. II. sc. II.

* Barbarum, pro vivia. Nam bivius semper adjectivum.

Ado-

Adolescens, quibus hic preciis porci veneunt
Sacres sinceri?

Varronem vide lib. I. de R. R. cap. IV: item Muretum, Turnebum, Rævardum, & quæ exinde, & aliis, ad allatum Plauti locum Taubmannus annotavit. Nam quid exscribere ea hîc opus?

Sacrocola, sacrorum minister: pro quo magis ἀναλόγως *sacricola*, ut *agricola*, diceretur. S. Odo, Cluniacensis abbas, sermone de S. Benedicto: *Quod s. de labiis tam ingens periculum sacrocolis imminet, quanto magis de renibus!*

Sagellum vestis genus, ex *sagulum*, uti hoc à *sagum*. Vita S. Eugenii abbatis à condiscipulo conscripta, cap. II: *Paleis verò lectuli inventi lati multo tempore, utique sagello constrictis *, pellicioque superpositio, conquievit.*

Sagimen, sagina, sive alimonia pinguefaciens, ipsaque arvina, vel pinguedo, quâ cibi solent condiri. Cæsarius lib. VI. Miracul. cap. VI: *Appositæ sunt eis à fratribus ejusdem cœnobii artocreæ, in sagimine decoctæ.* Ac postea: *Non miror, quod monachi quandoque decipiuntur in sagimine, & carnium pinguedine.* Atque hinc *sagiminatus*, in sagimine decoctus. Ibidem: *Non mirum, si* (artocreæ) *valde erant bonæ, quia valde bene erant sagiminatæ.*

Sagmarius equus Lampridio in Heliogabulo, à σάγμα, quod est onus jumenti sacrinarii. Quamquam in libris quibusdam sit *saginarii*. Sic etiam *sagmarias mulas* legas. Imò & sic dicunt homines, qui sarcinis gestandis victum parant. Petrus Damiani in vita S. Odilonis cap. XIII: *Aliquando vir Domini per præruptæ Jurensium Alpium iter habebat, & repentè sagmarius per montis devexa collabitur.* Petrus Blesensis epist. XIV: *Videas homines, quasi furiosos, excurrere, sagmarios instare sagmariis, & quadrigas accursare quadrigis, omnes tumultuari ad invicem, ut ex ipsa rerum turbatione tibi apertissimè describatur facies inferni.* Etiam Vegetio eam vocem restituit Godscalcus Stevvechius. Uti & Joannes Meursius * Rigordo in vita Philippi Augusto. Ex *sagmarius* verò corruptum *saumarius* & *summarius*: de quibus mox dicam in *Sauma*. Est & ab eodem fonte *desagmare*: de quo in Verbis. Vide Gosdastus Not. in Eccehard. cap. V. p. 196.

* *In Glossis, in voce* Σαγμάριος

CAP. XLV.

De vocibus Latinobarbaris à S *AL incipientibus.* Salattarius *corruptè apud Isidorum legi, pro spatharius.* Saliator *perperàm Rhodigino, qui discendus saltssator.* Salitudo, *sermonis sales ac Veneres.* Salmaticus *pro salinaticus, vel potiùs salmacidus.* Salpix, *pro salpinx.* Salpicta, *an* salpista, *dubitatum.* Salsarium, *salinum.* Saltarius, *saltuarius.* Salticus, *ad saltum pertinens.* Saltuaticum, *vectigal è saltu.* Salvamentum, *salus.* Salvaticus, *sylvaticus.* Salutaticum, *vectigalis genus.*

NUnc videamus de iis, ubi literam S. excipit A, & inde L.

Salattarius in Gloſſis Iſidori exponitur portator armorum. Quid ſi reſcribamus *ſtlatarius?* Nempe ut ſit à *ſtlatum*, quomodo veteres extulere pro *latum*; ut *ſtlitem* pro *litem*, & ſimilia. Sed huic ſententiæ repugnat, quòd dixere *ſtlatum* pro *latum*, non quatenus eſt ſupinum à *fero*, vel *tollo*; ſed quatenus eſt adjectivum à Græco πλατύς. Sic *ſtlatam* vocarunt, navigii genus latum magis, quàm altum, teſte Feſto: cui accedit Philoxenus in gloſſis. Nam ait ſic dici πειρατικῦ σκάφος εἶδ Ⓖ *. Imò ipſius Ennii eſt, apud veterem Juvenalis interpretem: *Et melior, navis quàm quæ ſtlataria portat.* Licet aliquis ex *portandi* verbo exiſtimare poſſit, & navi à *portando*, puta à ſupino *latum*, eſſe nomen impoſitum. Quicquid de iſto eſt, omnino in Iſidori gloſſis lego, *Spatharius, portator armorum.* Videlicet quia ſpatham ferret. Eædem gloſſæ: *Anger, ſpatharius, qui angit, id eſt, ſtringit ſpatham.* Cedrenus: Σπαθάριος Ⓖ, ὁ σωματοφύλαξ.

* *Navigii piratici genus.*

Saliator perperam eſt Cælio Rhodigino, quem *ſaltſſatorem* oportuit dicere. Vide eum lib. VII. Lectionum antiquarum cap. XXIX. Eſt verò *ſaltſſator* à *ſaltſſo*, quod valet, ſæpius ſalio: ut *petiſſo*, teſte Feſto, ſæpius peto. *Saltſſator* igitur foret, qui ſæpius ſubſultet. Sed ita dixere eum, qui ex membri alicujus ſubſultatione, ſive palpitatione, boni aliquid, malive divinaret. Gloſſ. Philox. *Saltſſatio*, παλμός. Vide Iſidorum lib. VIII. Orig. cap. IX, Muretum lib. IX. Var. Lect. cap. VI, Scaligerum Auſon. Lect. lib. I. cap. XVI. E Græcis adi Melampodis Hierogrammatei περὶ παλμῶν μαντικὴν πρὸς Πτολεμαῖον βασιλέα.

Salitudo, gratia ſermonis ſale conditi. Glaber Rodulphus in vita S. Guil-

S. Guilhelmi abbatis Divionensis * cap. XIII: *Ipsius enim sermonis salsitudo aqualiter cunctis, prout videbatur, in gratia erat condita.*

* *In Sanctorum Vitis à Bollando collectis, ad 1. Jan.*

Salmaticus corruptum puto ex *salinaticus*, vel *salmacidus*. Usurpat Beka in Willebrordo: *Continuo salmatica terra dulcis aquæ copiam affluenter eduxit.* Et in Baldevino I: *Modicam aquam, & eandem salmaticam, ad potandum inveniunt.* Ita utrobique habet editio Bernardi Furmerii: at illa Abrahami Bucherii parùm sibi constat. Nam priori loco *salinatica* substituit: posteriori autem *salmatica* retinuit. Equidem vel utrobique *salinatica* malim, ut sit à *salinis* (facilè enim *n* migrat in *m*) vel potiùs utrobique *salmacida* reponam: quandoquidem in Glossis etiam Philoxeni legitur: *Salmacidus*, Ἁλμυρός. *Salmacidum*, Ἁλμυρόν. Ac similiter Onomasticum: *Salmacidus*, ἁλώδης. Imò & Plinii Empirici est: *Ipsum verò balneum ex dulci aqua fiat, non salmacidâ.* Quin ipsum apud Plinium Veronensem libro XXXI. cap. III. legas: *Nitrosus atque salmacidas* (aquas) *in desertis rubrum mare petentes.* Ita & vetus Parmensis anni CIↃCCCCLXVI. Dalecampius tamen malit, *Atque salsas. Salmacidus* pro salso, vel à sale fuerit, hoc est, mari: vel à Græco ἅλμυρὸς, quod idem notare, jam ex Philoxeno vidimus. At *Salmacidis spolia* Salmacis nympha nomen dedit, ac ita dicuntur spolia ἀκίνδυνα, mollia, & effeminata; quod ex Festo liquet.

Salpix, tuba, corruptum è σάλπιγξ. Althelmus opere de octo principalibus vitiis:

Dum vexilla ferunt, & clangit classica salpix.

Item de Virginitate: *Cornua rauca sonant, & salpix classica clangit.* Idem lib. III. de Virginit. cap. V: *Horrendus salpicum clangor increpuisset.* Ibidem legas: *More militum horrorem belli, & classica salpicta, muliebriter metuentium.* Ubi *salpicta*, si sana est lectio, idem videtur ac *salpix*, sive σάλπιγξ. In veteri tamen glossario *salpicta* exponitur *tubicen*: ut corruptum sit ex σαλπιστής. Quare lego, *classici salpicta.* Nisi *salpista* malis: quomodo Vopiscus, ex restitutione Salmasii, ait: *Centum salpistas uno crepitu concinentes.*

Salsarium, pro *salinum*. Matthæus Paris. in ann. CIↃCLXXXI, ubi inter ea, quæ reperta sunt in thesauris Archiepiscopi, *cuppa aurea, & argentea septem, cyphi* *, *argentea tres cuppa murtina.*

* *Scyphi.*

Saltarius, qui Pomponio J. C. *saltuarius*, hoc est, saltuum præfectus.

ctus. *Saltarius* est in Legg. Longobard. I tit. XIV leg. VII, & ejusdem libri tit. XXV leg. L, & LXXIII. Imò & in Glossis Philoxeni est: *Saltarius*, ὀρεοφύλαξ. Sed Onomasticon: *Saltuarius*, ὀρεοφύλαξ, δρυμοφύλαξ. Et *saltuarius* malim, ut *saltuosus* in Glossis; & *saltuaticum*, de quo deinceps.

Salticus novè, ut puto, format Tertullianus adversus Gnosticos cap. VIII: *Ipse clausula legis, & prophetarum, nec prophetes, sed angelus dictus, contumeliosâ cæde truncatur in puella saltica lucar.* Sermo est de Joanne Baptista. Ut à *modus*, *modicus*; à *cœlum*, *cœlicus*; sic à *saltus*, *salticus*. *Salticus* igitur saltare solitus: ut *saltica* puella, *saltatrix*. Sed quid si ad alteram simul *saltûs* significationem respexerit Tertullianus, quatenus densiorem notat sylvam? Hoc ut credam facit, quod dicat *puella saltica lucar*. Nam *lucar* pecunia, quæ redibat è saltibus, sive lucris urbi vicinis, atque ludis scenicis impendebatur. Hoc non è Festo solùm constat: sed etiam Philoxeni glossis, & illis, quæ dicuntur Cyrilli.

* Pag. 1221. edit. Lindenbrogiana.

Saltuaticum, vectigal, quod è saltibus recipitur. Habes in formulis sollemnibus form. XII *. Item in præcepto Dagoberti de Mercato S. Dionysii, & edicto Caroli Regis apud Aimoinum lib. V. cap. I. Verba alibi adducimus.

Salvamentum, salus, conservatio, res sanæ, salvæque. Constitut. Caroli Calvi tit. XXX, quando Hlotarius ad osculum receptus est, cap. II: *In sancta Dei Ecclesia, & in nostro, ac populi salvamento.* Item apud Hincmarum, Archiepiscopum Rhemensem, epistolâ ad Ludovicum Balbum cap. VIII *: *Cum honore, & salvamento.* Hoc est, *salvo honore*, ὑγιαίνοντι.

* Pag. 6. edit. Mogunt.

Salvaticus, ut Italis *salvatico*, agrestis, rusticus, ferus. Num è *sylvaticus*, an *saltuaticus?* Lex Bajuvar. tit. XX cap. VI: *De his quidem avibus, quæ de salvaticis, per documenta, humanâ domesticantur industriâ.*

Saltuaticum inter vectigalia fuit fisco debita; ut ostendit Carolus Magnus in Edicto suo apud Aimoinum lib. V de gestis Francorum cap. I. Verba in *Pulveraticum* adduximus.

CAP. XLVI.

De incipientibus ab S, consequente A, ac deinde M, N, vel aliâ earum, quæ in literarum serie sunt posteriores. Sameria *sic ubi legatur, corruptum videri ex* saumeria; *ut hoc è* sagmaria. Sanctimonialis, *quæ perpetuam Deo*

Deo virginitatem vovit. Sanctimonium, *sanctimonia.* Sanguinabilis, *sanguinarius.* Sanguinitæ, *sanguine conjuncti.* Sapidum, *boni saporis.* Sarsurium, *quo quid sartum, atque integrum, præstatur.* Sationalia, *agri, qui seminantur.* Sauma, *onus, sarcina: ac pro eodem* summa, & summagium. Saumarius, & summarius, *jumentum sarcinarium.* Saxisca, *lancis, vel patinæ genus.*

ALia deinceps subnectam, ubi post S, prima vocalis subsequatur. *Sameria*, jumenta portandis sarcinis destinata. Guilielmus, eques auratus, in opere de Terra sancta, quod Hodœporicon inscripsit; primus verò Henricus Canisius edidit: *Species namque Indicæ, petræ speciosæ, sericum plurimum, aromata infinita, illuc* (Damascum puta) *& cæteris partibus Orientis, Persiâ, & Indiâ, & à majori Armeniâ, in camelis, & alsis sameriis, adducuntur.* Ita quoque legit Jo. Ludovicus de-La-Cerda in Adversariis Sacris cap. CLVII. §. XXI. Puto ego, Guilielmum *saumariis* scripsisse, vel *summariis.* Vide, quæ inferiùs in *Sauma* dicam.

Sanctimonialis, pro virgine Deo dicatâ, legas apud B. Augustinum, & in Codice Justinianeo. Item apud Aimoinum lib. v. Hist. Franc. cap. x. Usurpat quoque Sugerius Abbas, epistolâ ad Eugenium III, & Abbo, seu Albo, de vitis Pontificum, Goffridus abbas Vindocinensis lib. IV. cap. XXX., Agobardus * item, & *Abælardus* *, Matthæus Parisius in vita Pauli XV abbatis S. Albani, Cæsarius Miracul. lib. I. cap. XXX, & lib. XI. cap. LVIII. Imò & in vetustis habes Actis Proconsularibus Sanctorum Martyrum, apud Surium ad XI. Febr. & Baronium Tom. II. in ann. CCCIII. *. Gloss. Mss: *Sanctimonialis*, ἀσκήτρια E *sanctimonialis* factum *monialis:* de quo superiùs.

* Pag. 422.

* Pag. 348.

* Pag. 757.

Sanctimonium, pro sanctimonia, ad instar vocis *matrimonium.* Anonymus in vita S. Genovefæ, ex vett. Mssis à Bollando editâ *, cap. I: *Quæso, ne verearis mihi profiteri, si vis in sanctimonio consecrata Christo immaculatum & intactum corpus, quemadmodum sponsa ejus, servare.* Acibidem cap. VI: *At illa respondit, se in sanctimonia consecratam.*

* In Vitis ff. ad 3. Jan.

Sanguinabilis, sanguisuga, sanguinans, sanguinaria, sanguinis sitiens. Ascanius epist. ad Humbertum: *Quid Hunnorum rabiem commemorem, aut Nortmannorum fortitudinem? cum hi sanguinabiles canes non tantùm Hunnos rabie, sed & robore Nortmannos, longè supercapient.* Belgis tales **bloedhonden.**

Sanguinitæ, à consanguineis, ob sanguinis conjunctionem, ad Ecclesiæ munera evecti. Cæsarius lib. VI. Mirac. cap. V: *Noverat enim, paucos esse clericos, qui canonicè intrâssent; ita ut non essent sanguinitæ, id est, à cognatis introducti.* Puto tamen, hanc interpretationem esse μεταλληπτικὴν: ac propriè quidem *sanguinitas* dici consanguineos: è consequenti verò beatulos illos, qui à consanguineis ad honores extolluntur.

Sapidum, pro eo *quod boni saporis*, sive pro condito, barbarum censeo.

Sarsurium, ab eâ *sarciendi* significatione, quâ dicimus *sartum tectum*. Gregorius Turonensis lib. II. Hist. Franc. cap. XV: *Parietes, ab altarium opere sarsurio, ex multo marmorum genere exornatos habet. Opus sartum* interpretatur Ludovicus de-la-Cerda in Adversariis sacris cap. XXXI. Puto, *sarsurium* esse opus artificiosè, & eleganter, ex variis lapidum generibus *sartum*, h. e. compositum, ac confectum.

Sationalia, agri qui obseruntur. Ferè pascuis opponuntur. Joannes Sarisberiensis lib. I. Policratici cap. IV: *Illis ut pascua augeantur, prædia subtrahuntur agricolis sationalia.*

Sauma, ex Græco *sagma* est corruptum; ut ait Isidorus lib. XX. cap. XVI. Τάγμα, onus jumenti sarcinarii, ἀπὸ τῦ σάττειν, quod est *onerare*. *Sauma* vini est, quantum equus gestat, appensis ad latera vasis. Cenomanis est unius, & nonaginta pintarum, cum semisextariolo: ita ut quatuor saumæ conficiant grande id vas vinarium, quod *pipe* vocitant: ac totidem continet pintas, (ut Varronianum huic rei versiculum accommodem.) *Quot luces habet annus absolutus.*

Hanc mensuram Jacobus du Breul *, monachus S. Germani à Pratis observâsse se ait ex pervetustis codd. Sancti Petri de cultura Dei, & B. Vincentii cœnobiorum. Usus verò *sauma* vocabulo Pipinus in capit. tit. IV. Item Aimoinus de gestis Francorum lib. V. cap. I, in privilegio Karoli M. *Nec de saumis teloneum solvere debeant.* Falco Beneventanus in Chronico *, ann. CIↃCXXIV: *Hoc anno tanta fuit fertilitas vini, quod nobis, & multis aliis vigentibus centum sauma pro* XXX. *denariis vendebantur.* Anonymus, monachus Casinensis, in Chronico ad an. CIↃCLXXXII *: *A quinque annis, & infrà, fames fuit tam valida, per totam Italiam, quòd diversis in partibus sauma pro auri uncia non poterat invenri.* Petrus de Vineis lib. III. epist. XXIV: *Mille saumas frumenti, & totidem hordei.* A *sauma* est, quòd Galli dicant *une somme*, h. e. onus, farcina, ac particulatim vini. Nempè A Vin O sæpe

* *Notis ad Aimoinum p. 264 & 265.*

* *Pag. 235. edit. Neapolitana, an. 1626*

* *Pag. 145. edit. Neapol.*

sæpe abit; ut *caupo, copa; aurata, orata; aula, olla; faux, suffoco; claustrum*, Belgis **cloofter**. Imò & Latinobarbari pro *sauma* dixere *summa*. Quod simile ac *defrudo*, pro *defraudo*; *cludo*, & *cuso*, pro *claudo*, & *causso*. Sanè Huntingdonensis Hist. lib. VII. * interpretatur *onus equi*: & Matthæus Parisiensis sæpius dicit *summa bladi*, vel *frumenti*, pro mensura VIII. modiorum. Cumque *summa* dicerent, pro *sauma*, sive σάγμα: nec *summarius* refugerunt, pro *saumarius*, vel σαγμαίριος. *Saumarius* est Formulâ XII. At pro eo *summarius* dicit Matthæus Parisius in anno CIↃCXC: *De singulis civitatibus Angliæ duos palefridos, & totidem summarios; & de abbatiis singulis unum palefridum, & summarium unũ.* Item in ann. CIↃCCXLV: *Dedit domino Papæ triginta palefridos aptos, & desiderabiles, & convenienter phaleratos, cum totidem equis clitellariis, quos summarios vocamus.* Ubi, qui *summarii* sint, clarè explicat. Usurpat quoque in Vita Guilielmi, XXII. abbatis S. Albani: *Centum equos, quorum alii erant manni, alii verò runcini, alii summarii, alii veredarii, alii verò averii.* Imò & *summagium* extulere pro summa sive sauma, hoc est, pro onere, quod portat equus summarius, sive clitellarius. Idem Parisius in anno CIↃCCXV, in charta quadam Joannis Regis de libertatibus: *Pro equo, qui portat summagium, per dimidium annum unum obolum.* Unde denominatur illa **Saumroß** de equo clitellari. Vide *Sagmarius* & *Sameria*.

* Pag. 219.

Saxisci, patinarum sive patellarum generi, à saxo nomen: non quasi è saxo forent, sed quia similes essent conchis ac patillis, in rupibus, & antris, adnasci solitis. Saltem sic Cæsari Bulingero visum; eumque secuto Ludovico de la Cerda in Adversariis Sacris *. Usurpat Anastasius bibliothecarius in Leone IV: *Gabatham saxiscam ex argento purissimo pensantem libras tres.* Uti & in Leone III: *Gabatha saxisca in modum leonis.* Nempe pes gabathæ referebat leonem: uti & quandoque gryphem, aliudque animal. Unde idem inibi: *Gabathas argenteas habentes gryphos deauratos.* Item in Gregorio IV: *Gabathas interrasiles cum pedibus suis, Gabatha*, vel potiùs *gabata*, notæ, vel ex illo Martialis †:

* Cap. 36. 4.

† Lib. 7 epig. 47.

Transcurrunt gabata, volantque lances,

CAP. XLVII.

De cœptis ab S, consequente C. Scabrositas, *orationis spinæ.* Scalarium, *gradus scalarum formâ.* Scambiator, *trapezita.* Scana, *umbraculum, ex densitate arborum.* Scamillum, *sive* scamellum, *scabellum*,

Scandalosum, *doctrina, aut vita, sic offendens homines, ut non eo pede insistant viam veritatis, aut pietatis, quo fecissent.* Scandilium, *vel Scandile, gradus, quibus scanditur.* Scabulare, *monachale scapularum tegumentum. Obiterque de* interscapulo, inscapilio, & scapilio. Scara, *pro Graco ἰσχάρα, sive crusta, ferro, vel medicamento inducta. Item obiter de* scara *pro turba, & diminutivo* Icarista. Scariola, & endivia, *pro intybo sativo.* Sceptoriæ, *cisterna.* Sceptrigerans, *sceptriger, sive rex.* Sceptrinum, *quod pro sceptro est.* Scholaris *alius in militia, alius in literarum cultura; unde* scholaritas. Scholasteria, *schola præfectura.* Scibile, *quod sciri potest.* Scilia *videri vocem nihili, ex* Icrinia *corruptam.* Scindulæ, *scandulæ.* Scluſa, *catarracta.* Sconna, *corruptum ex* sculna. Scordiscus, *scorteum:* scordiscale, *ephippium*: scordiscarius, *qui ephippia conficit.* Scorticatus, *ad vivam cutim rasus.* Scribones, *scribæ.* Scriniarius, *qui curat scrinium Principis.* Scrutinium, *scrutatio.* Scudicia, *quando terra circa arboris caudicem effoditur.* Sculca, *excubiæ.* Scupha, *cucurbitula.* Scutagium, *servitium militare debitum Regi.* Scuterium, *pedites scutum gerentes.*

PErgamus porrò ad ea, quæ incipiunt ab SC.

Scabrositas vulgare: veteres pro eo asperitas, vel etiam *differendi spina.* Sic Cicero in Orat. *Spinosum differendi genus.* Et primo de Oratore: *Sed hæc erat spinosa quædam, & exilis oratio, longéque à nostris sensibus abhorrebat.*

Scalarium, pro gradibus, quibus, velut scalis, è cœmeterio in majores adscenditur Ecclesias. Matthæus Parisius in Additamentis: *Per laicos custodes cœmeterium, vel scalarium Ecclesiæ circumdatur, & vallatur, quod vix potest fugitivus in alimentis ab Ecclesia sustentari.* Dixeris, legi apud Vitruvium lib. v. cap. vi. *Hi qui sunt in imo, & dirigunt scalaria, erunt numero septem.* Sed hic *scalaria* potiùs est à recto *scalare*: quomodo lib. x. cap. xiii. agit; *Regula dextrâ, ac sinistrâ, scalaris formâ compacta.*

Scambiatores, trapezitæ, à *cambium*, vel potiùs *cambiator*, S. præmisso, ut *sculca* à *culca*; de quo in *Sculca*. Matthæus Parisius ann. clɔccliii, in lugubri querimoniâ episcopi Lincolnienſis jam moribundi: *Nunc domini Papæ mercatores, vel scambiatores, obmurmurantibus Judæis, palam Londini fœnerantur.*

Scana

Scana in Glossis Isidori exponitur, arborum densitas. Est ex Dorico σκανὰ, pro σκιὰ, quod umbraculum notat.

Scamillum, vel *scamellum*, pro *scabellum*, ὑποπόδιον. *Scabillorum crepitus* memorantur Arnobio lib. VII. Uti & Lutatio ad illud Papinii †, ---- *Et ad inspirata rotari Buxa* ---- *Buxa*, inquit, *tibia, vel scamillum* *, *quod in sacris tibicines pede sonare consuêrunt.* Nempe crepitus scamilli sonus ille, quem ederet pede, sive ligneâ, aut ferreâ soleâ percussum. Meminit ejus rei & Cicero pro Cælio. Vide sis Ludovicum de-la-Cerda in Adversariis Sacris cap. CXXXVII. §. 1.

† *Lib. 7. Thebaid. vers. 170*

* *Vbi tamen in Parisiná, scabellum.*

Scandalosum in Concil. Pisan. II *, atque alibi sæpæ, præcipuè in Theologorum Censuris, passim occurrit, pro eo, quod vel doctrinæ Ecclesiæ, vel piis moribus, adversatur; eoque, quo minùs homines in recta doctrina, aut vita, inoffenso pede pergant, haut minùs impedit, quàm cùm in via ad saxa, vel aliud, offendimus. Quare non difficile fuerit Latinè περιφράζειν. Tantum verò abest, ut *scandalosum* putem Latinum, ut, extra sacrum argumentum, vix *scandali* sim voce usurus. Nam neque σκάνδαλον, vel σκανδαλίζω, alibi invenias, quàm apud Ecclesiæ scriptores. Quos vocabulum id accepisse arbitror ex lingua, non, ut aliqui vocare solent, Ἑλληνιστικῇ, quæ nulla, propriè si loqui amamus, vel est, vel fuit; sed communi illâ, quæ iis temporibus obtinebat: ac cui ab Ecclesiæ hominibus multi miscebantur Hebraismi. Ut linguam, qua Græcè exstant Veteris, & Novi Testam. libri, vocare conveniat Græcam vulgarem Hebraizantem: nempe à potiori parte, quando & multa à Syris sunt, & Chaldæis, atque aliis: imò in novo fœdere etiam à Romanis: neque id modò, quatenus Romana legimus vocabula, qualia πραιτώριον, φραγέλλιον, & tot alia: sed etiam cum Græcis alia tribuitur significatio, quia Romana vox sic sumatur. Quale est ἐρωτᾶν *, pro *orare*; quia Latini *rogare* etiam pro *orare* accipiunt.

* *Pag. 156.*

* *2. Thess. 2. 1*

Scandilia, scalarum gradus. Cæsarius lib. VIII. Miracul. cap. XC: *Octo etiam inferni scandilia, supremum attribuens Christo; reliqua sex ordinibus sanctorum.* Vicinum est *scalarium*; de quo diximus. Dubites interim, rectiùs ne sit *scandilium*, quod à *scando*, ut ab ἄυξω, vel *auxi* est *auxilium*: an *scandile*, penultima porrectâ, ut à *cubo*, *cubile*, à *sedeo*, *sedile*; an eâdem correptâ, quomodo à *sorbeo*, *sorbile*; *utor*, *utile*; ac *verto* etiam *vertile*, apud Sidonium, pro *versile*.

Scapulare, monachorum amictus. Utuntur Benedict. de mon. ad

benef. mitt. cap. XXIV, Joannes in Vit. P. Damiani, & Cæsarius lib. XIII. Mirac. cap. XCVI. Est, quod Græcis ἐπωμὶς, Hebræis *ephod*: nempe tegumentum scapularum: unde & nomen, Belgis etiam **scaplaris**, & Græco-barbaris σκαπύλιοι. *Scapula* verò summus humerus, sive pars alis obversa: unde & locus inter scapulas *interscapulum*, vel *interscapilum*. Hyginus in descriptione Ursæ: *In humero claram unam, in pede de posterioribus novissimo duas, in summo interscapilio unam.* Glossæ Philox. *Scapula*, ὠμοπλάτη. *Interscapulum*, μετάφρενον. In onomastico etiam est, *Scapilium*, σῶλον, uti non ausim.

Sacra Latinis, ut σκάρα Græcis posterioribus, usurpatur pro crusta, quam ferrum candens, vel medicamentum causticum, induxerit. Sic σκάρας voce utuntur medici juniores. Unde Simon Januensis in clave sanationum: *Scara, vel eschara, ab adustione ignis, vel cujusque alterius rei.* Sic *scarotica medicamenta* nuncupant, quæ veteribus Græcis, ἐχαρωτικά. Uti ἐχάρωσις, *incrustatio*, ab ἐχάρα, quod non *focum* tantummodo notat; sed & *crustam* ferro candenti, vel medicamento ἐχαρωτικῷ sive καυστικῷ, inductam. *Scara* igitur ex ἐχάρα: hoc fortasse ab ש"א. *esch*, hoc est ignis; inde sanè *æstus, & æstas*. De *scara* sic Papias: *Scara, combustio ignis.* Habet & *sacra* alteram significationem pro turba. Ut in Supplemento Histor. Francicæ Gregorii Turonensis cap. LXXIII: *Scaram de electis viris fortibus.* Et apud Rheginonem lib. I. Chron. *Misit occultè unam scaram de electis viris.* Fulcherius Carnotensis in Gestis Peregrin. Francorum an. CIↃXCVIII*: *Igitur ad bellum sic paratis omnibus exierant de civitate summo mane, quod IV. Calend. Julii tunc evenit, vexillis præcedentibus scararum, & aciem, separatim per catervas, & phalanges, convenienter divisarum.* Verùm eâ significatione originis est Germanicæ: dictùmque de eo libro superiori cap. XVII. Estque ab eo diminutivum *scaritta*: quod legas in Supplemento Historiæ Franc. Gregorii Turonensis cap. XXXVII.

* Pag. 393.

Sariola officinarum, quæ & Germanis **scariol**, Gallis *scariole*, Latinis est *intubus sativus*; qui & *endivia* barbaris. Dubium verò, an *scariola* sit corruptum ex *seriola*; ut sic dicatur, quasi σέρις minor, quia minoribus sit foliis: an ex *serriola*, quia folia ejus, minutæ instar serræ, pungant. Prius sentit Matthiolus ad Dioscoridem posterius Dodonæus Pempt. v. lib. I. cap. XXIII. Est & tertia opinio. Nam apud Myrepsum de Drosatis cap. LXXI, occurrit σκαρολάχανον: unde corruptum

ruptum *scariola* videtur. Sanè σκαρολάχανον idem, ac intybus, sive endivia. Atque hoc monitum veteri amico τῷ μακαρίτῃ Meursio in Gloss. Saltem media sententia est erronea. Nam *serriola* est Græcis δρίδαξ ἀγρία, Latinis *lactuca sylvestris*: quæ verè serræ modo armata. Error eorum, qui *serriolam* putant intybum, oritur ex eo, quòd pharmacopœis, quæ est sylvestris lactuca, vocetur *endivia*: perperam sanè, cùm *enaivia* est ex *intyla* corruptum: facilè enim *b*, & *v* consonum, commutantur.

Sceptoria, cisternæ; ut est in Glossis Isidori. Nempe *sceptoria*, junioribus dictum pro *exceptoria* quia aquas de tecto exciperent. Sic *spansus*, pro *expansus*. Belgis etiam **spannen**, non ἀπὸ τοῦ σπᾶν: quod doctissimus noster amicus putavit *. * *In Etymologico.*

Sceptrigerans, Rex, sive *sceptriger*, quod apud Ovid. VI. Fast. S. Gerardus, abbas Sylvæ-majoris, in vita S. Adalardi, abbatis Corbeiensis, cap. I. §. V: *Cum quo postquam beatus puer liberalium fontem transivit, non illoto pede, inter primos palatii ætate, & sapientiâ cœpit florere, & primus haberi sub ipso sceptrigerante.*

Sceptrinus à *sceptro* format Adhelmus; qui in prosa * *sceptrinas virgas*, dixit pro ferulis, quæ Martialis vocat *sceptra pedagogorum*. Idem Aldhelmus in Carmine: *Sceptrinum vimen dextrâ gestabas in almâ.* Sic Salmasius ad Vopiscum; cui & subscribit Ludovicus de La-Cerda in *Adversariis Sacris* cap. XLI. §. XII. * *Cap. 18.*

Scolaris vox non uno modo accipi solet. Est cùm sumitur à scholis literariis. Ut Hieronymo epist. ad Damasium: *Nec aures Quinctiliani floseulis, & scholari declamatione mulcendæ.* Ac similiter apud antiquum scriptorem vitæ Sigeberti. Dagoberti I. filii, quæ primùm edita studio atque operâ Andræe Andreæ du Chesne *: *Æneam quidem ad Italiam venisse, & Romani imperii fundamenta jecisse, etiam à Scholaribus cantatur.* Similiter Joannes Saresberiensis epist. CCLXXVII, quæ ad Magistrum Odonem: *Tam Ecclesiis, quàm Scholaribus, gratissimum.* Item Cæsarius lib. I. Miracul. c. XXXII, & lib. VI. c. V. Ad hæc Matthæus Parisius, atque alii. Est item cùm *Scholaris* dicitur à scholis militaribus. Quomodo nec refugit elegans scriptor Sulpicius Severus de vita S. Martini I. I. c. I: *Ipse armatâ militiâ in adolescentia secutus inter scholares alas, sub rege Constantio, deinde sub Juliano Cæsare militavit.* Quæ verba hinc * *Tom. scriptor. rum de rebus Gallicis pag. 591.*

hinc petita, etiam legas in Lectionali: sed ibi pro *scholares* perperam legitur *scalares*. *Scholaris militia* mentio est L. XXXVIII. de decurionibus in Cod. Theodos. *Scholares* imperatoris memorantur L. III. Cod. de Officio magistri offic. Atque hinc χολάριοι Agathiæ, Constantino Prophyrogennetæ, aliis: de quibus Meursius in Glossario suo. A *scholaris* factum *scholaritas*: quod usurpat Carolus V. Galliæ Rex in Edicto de Alien.

Scholasteria, cura, ac institutio, vel præfectura scholastica. Cæsarius lib. IV. Mirac. cap. LXII: *Cui cum reditus Scholasteria non sufficerent, necesse erat, ut debitis obligaretur.* Vox inde formata, quòd *scholaster* vulgo dici soleat, qui Latinis Scholæ præfectus, vel curator.

Scibile dixerim invitus, Sed malim pro eo, *quod scientiâ continetur*, vel, *quod scientiâ comprehendi potest*.

* Pag. 80. *Scitiorum* custos lego apud Luitprandum in Legat*. *Huic magnum vas appositum est: homo scitiorum custos, qui quotidianos sumtus præberet; cui similem si requiras, non terra, sed infernus forsan dabit.* Fortasse legendum, *scriniorum custos:* qui Abboni, & aliis, *scriniarius*, ac similiter σχριναρίου Suidæ, χαρτουλαρίου, Zonaræ, Nicetæ, Balsamoni, aliis; nempe more Latino. Nam & *chartularius* is Gotfrido Viterbiensi in Chron. Part. XX. Vide inferiùs *Scriniarii*.

Scindula corruptum ex *scandula*; quomodo sectiles sive fissiles laminæ, quibus tegularum vice insternuntur tecta, vocantur à Cæsare, Vitruvio, Columella, Plinio. Ac putabat Hermolaus Barbarus, ex eo esse id nominis, quòd scandula scandulæ imposita sit in tecto, & ita una alteram gradatim scandat, squamarum modo. Indéque *tectum scandulare* apud Appuleium lib. III. Sed juniores pro eo *scindula*, & *scindulare*. Prius est apud Eutropium lib. VI, & Isidorum lib. IX. cap. XIX: atque addit, sic dici, quia scinduntur, ac dividuntur. Imò & sic in plerisque est Vegetii libris lib. XXII. cap. XXIII; ut monitum Stewechio. Nec desunt, qui si *scandula* dicatur, censeant I. in A fuisse conversum. Mihi id parum fit verisimile. Potiùs enim A in I. immutari solet, quàm contrà. Utcunque istoc est, juniores non aliter, quàm *scindula*. Etiam Legg. Longobard. lib. I. tit. XXV. leg. XXVII: *Siquis de casa erectâ lignum quodlibet, aut scindulas, furatus fueris, componat sol. VI.*

Clusa, ex *clusa*, sive *Scluſa*, pro catarracta: ut Galli *escluse*, Belgæ **fluise**. Lex Salica Tit XXIV. §. II: *Siquis scluſam de farinario alieno ruperit; DC. denar. qui faciunt sol. XV. culp. judicatur.* Vide, quæ in *Clusa* dixi cap. XXV.

Scon-

Sconna, ſponſus: ut eſt in Gloſſis Iſidori. Sed rectè emendant: *Sculna*, *ſponſor*. *Sculna*, pro ſequeſtre, dixit Varro: ſed inter ſordida repoſuit P. Lavinius, teſte Agellio lib. XVI. cap. VII.

Scordiſcus in gloſſis Iſidori exponitur corium crudum: nempe à *ſcortum*, id eſt, pellis; unde *ſcortea*, è pellibus facta: de quibus Feſtus Pompejus. Etiam ephippium, quia è corio fieret, dicebatur *ſcordiſcale*. Gloſſæ Cyrilli: Εφίππιον, *ſcordiſcale*. *Scordiſcarius* B. Hieronymo, qui hujusmodi conficeret: quod & Turnebo placitum lib. XXIV. Adverſ. cap. III. Vide quod ſequitur, *Scorticatus*.

Scorticatus, ut puto, idem ac ad vivam cutem raſus, à *ſcortum*, pro corio, pelle, cute: unde *& ſcorteus*, pelliceus. Capitul. Kar. M. & Ludov. Pii lib. V. cap. II: *Et ſi ordinatus presbyter ſit; duos annos in carcere permaneat, antea flagellatus, & ſcorticatus*. Eademque verba habes lib. VII. cap. CCCXVI. Pithœus * illuſtravit hiſce verbis Burchardi in lege, quam dedit familiæ: *Conſtituimus, ut ei tollantur corium, & capilli* Vide, quod proximè retuli, *Scordiſcus*.

* *In Gloſſis, quas Kapitulari ſubjunxit*

Scribo, ex *ſcriba*, pro præfecto ſatellitum Imperatoris. Sic enim Latinos, puta illos collapſæ Latinitatis, eo vocabulo uſos; teſtes ſunt nobis Suidas in Σχρίβας, & Theophylactus Simocatta Hiſtor. Mauric. lib. I. cap. IV, & lib. VII. cap. III. Uſurpat ita Anaſtaſius in Vigilio: *Miſit ſcribonem cum juſſionibus ſuis*. Et in Theodoro: *Per manus Maurini ſcribonis, & Thomatis chartularii*.

Scriniarii ſæpius in Codice Juſtinianeo memorantur. Horum fidei ac curæ commiſſum ſcrinium ſive arca imperatoris Nominat & Radevicus Friſingenſis de geſtis Friderici Ahenobarbi lib. IV. cap. LXX: *Cardinales, clerus, judices, ſcriniarii, ſenatores*. Item Abbo Floriacenſis in vitis Pontificum ſect. XC*. Gloſſ. *Scriniarius*, χαρτυλάριος. Adi & Suidam in Σχριμάριος, ac imprimis Briſſonium de Verb. Signif. De vocabulo *primiſcrinarius*, vidimus cap. XXXVIII.

* *Pag.* 157.

Scrutinium apud Appulejum lego in IX. Met. Sed apud antiquiorem neminem. Multò igitur præferam *ſcrutatio*, *inquiſitio*. At junioribus eſt crebrum; præſertim quando ſermo de iis, quibus præpararentur ad baptiſterium; uti apud Ferrandum epiſt. ad Fulgentium* in Collectione Benedicti Levitæ lib. V. cap. CCXX, apud Walafridum Strabonem de divinis Officiis cap. XXVI. Extra hoc negotium uſurpat Ivo Carnotenſis epiſt. LXXIII: *Neque inutilibus ſcrutiniis ſuis, & vanis ſuſurris, fraternitatem veſtram à ſabbatho cordis expellant*.

* *Pag.* 226.

Scudicia est factum ab *excodicia*, hoc est, excodicatio, sive excaudicatio: quomodo & Itali *scodicare* efferunt pro *excodicare*. Isidorus lib. xx. Orig. cap. xiv: *Scudicia dicta eo, quod circa codicem terram aperiat: & quamvis ejus usus in reliquis operiatur, nomen tamen à codice retinet.* Utrobique *codice* est in nostris Mssis: *caudice* verò repositum in Venetâ principe, puta anni cIↃCCCCLXXXIII. Sed satis notum, *codex* esse ex *caudex*; ut *corus* è *caurus*, *orata* ab *aurata*, *colis* è *caulis*, *Clodius* à *Claudius*, & similia. Subjicit post verba allata Isidorus: *Hanc alii generaliter fossorium vocant, quod foveam faciat, quasi fovesserium.* Ad syncopen istam, ut *fossorium* sit ex *fovesserium*, nihil recursu opus; quando à supino *fossum* etiam sunt *fossa*, *fossio*, *fossura*, *fossilis*, *fossiticius*. A *fossum* igitur *fossorium*, ut à supino *tentum tentorium*; similiaque *diversorium*, *adjutorium*.

Sculca quid sit, dictum paucis libro præcedenti cap. xvii. Sed mox liquebit, non magis deberi barbaris, quàm Latinis. Quocirca iterum de eo, sed accuratiùs, dicam. Latinobarbaris quidem *sculca*, & *culca*; Græcobarbaris verò σκύλκα, & κύλκα notant *vigiliam*, *excubias*. Origo horum à Gallico *culca*, pro quo nunc, elisò L, pronunciant *conche*: *culca* ex Latino *culcita*. Sic *culcare*, quod Gallis *choucher*, cubare. Κύλκα, ita uti dixi, usurpat Leo Constitut. vi, secundùm cod. reg. ubi in aliis pro κύλκαις est βίγλαις; quod ex glossemate. Βίγλα autem *custodia*: quippe corruptum ex Latino *vigilia*. At σκύλκα apud eundem Leonem Constitut. xvii; uti & Theophylactum Simocattam Hist. Mauric. lib. vi. cap. ix. Est & in gloss. Græcobarb. Σκύλκαι, *sculcæ*. Legg. Longobard. lib. ii, tit. xiv, leg. vi: *Si quis in exercitu ambulare contemserit, aut in sculcam; det regi, & duci suo, solid.* xx. Ubi *in sculcam ambulare*, notat excubias obire; ut solent circitores nocturni. Atque ad legem hanc respexit Papias, cùm ait, *Sculca, in Lege, cavalcada.* Ubi *cavalcada* est *caballicatio*, sive equitatio; ut significet, obire excubias equo. Vide de eo, quæ dicam in *Caballare*. *Culcare*, absque sibilo, habes in Lege Salica Tit. xxxix: *Si adhramire noluit, nec solem secundùm legem culcaverit.* Ubi *adhramire* est *jurare*, ex Gallico *arramir* †: at *solem culcare*, propriè sit ad præstitutam diem excubare, seque istic loci, ubi lex exigit, sistere: simpliciter autem notat præstituere tempus; quod Germanis **bedaegen**. Belgis **dagen**. **dag setten**. Gallis *adjourner*. A *sculcare* quoque factum *sculcator*, σκυλκάτωρ Constantinus de administr. imper. Γνῶμεν τὸν δεῖνα τῶν σκυλκατόρων ἡμῶν.

† *Vide infrà cap.* 22.

Novi-

Novimus hoc per sculcatores, sive *excubitores nostros*. Et in Notitia utriusque imperii, inter Palatina officia, habes *exculcatores juniores, seniores, Britannicianos*. Verùm Turnebus Adverſ. lib. XXIV. cap. XII. cenſet, *exculcatores* vocari, quia glandes exculcarent. Id non puto: ſed eſſe à *culca*, pro *culcita*. Idem *ſcultatores* ſunt Vegetio lib. II. cap. XV, & XVII; uti Leoni Imp. Conſtitut. III, Mauritio item Strateg. lib. IX, σκυλατάτωρες. Nempe hæc vox truncata ex *auſcultatores*. *Sic* σκύλτα in Gloſſ. Græcobarbaris exponitur, *auſcultationes, excubiæ*. Videlicet ab eadem ratione, ob quam vulgo vocamus *ſentinellas*: quia ſubtili ſenſu aucupentur, ecquid videant, vel audiant, quod argumentum hoſtis propinqui videatur.

Scupha, cucurbitula: corruptum ex σικύα κουφή. Petrus Bleſenſis epiſt. LXXIV: *Frequenter evenit, ut uni membro per aliud medeamur. Dolens aures, & ſcupha humeris apponuntur: delictum cordis fletus oculi purgat: peccavit manus, & pectus contunditur.*

Scutagium, ſervitium, ſive auxilium, quod quiſque ſcuto Regi præſtare tenebatur. Matthæus Pariſienſis an. MCCCXV, in charta libertatum à Joanne Rege conceſſarum: *Nullum ſcutagium, vel auxilium, ponam in regno noſtro, niſi per communne conſilium Regni noſtri*. Atque aliàs apud eundem.

Scuterium, ni fallor, ſcutatorum præſidium Petrus de Vineis lib. V, cap. XXXVII: *Magiſtrum G. cum equitaturis, ſcutoriis, & rebus ſuis, ſine alicujus pedagii exactione, ire, ſtare, & ad Curiam noſtram redire, ſecurè, & liberè permittatis.*

CAP. XLVIII.

De iis, ubi initio vocis poſt S. ponitur E. Secretarium, *in judiciis, ubi reorum cauſſa expenderetur, priuſquam extra velum de tribunali ferretur ſententia. In templis autem, ac monaſteriis, ubi theſaurus Eccleſiæ aſſervaretur*. Secretarius, ſecretalis, à ſecretis, aſecreta, *unde* & protoaſecretis. Seculatus *fortaſſe, in omne ſeculum dicatus*. Secundicerius, *qui ſecundum obtineret locum in aliquo collegio*. Securatio, *cautio*. Sediculum, *ſedile*. Seditionarius, *ſeditioſus*. Segregus, *ſegregatus, ſolitarius*. Sellarius, *eques*. Seminiverbius, *nugator verboſus*, Senſatus, *ſapiens*: *ut* inſentatus, *inſipiens*. Senſualitas, *facultas ſentiendi*. Sentinella, *excubia*. Seutinoſa *navis, cujus ſentina crebrò*

evacuanda. Sequacitas, *quâ quis dictantem assequitur in scribendo.* Sequenteriana *vacca, quæ optimam bonitate proximè consequitur.* Sequentiæ, *aliter jubilationes, vel prosa* Sequipedes, *pedissequi.* Seratus, *serâ occlusus.* Serietas, *seria cogitatio.* Seriolus, *serius.* Sermentatus, *juratus.* Sermusculus, *sermunculus.* Serviculus, *servulus.* Servitor, *minister,* Sextariatici, *qui obstricti ad sextarium persolvendum domino-*

SEquuntur, ubi principem literam S, secunda excipit vocalis.

Secretarium, conclave, vel locus, ubi reorum causa à judicibus expenderetur, ac tandem statueretur, qualis de tribunali pronunciandа esset sententia. L. ult. C. de off. div. jud. & l. ult. C. ubi senat. vel clariss. Hic locus sæpiùs velo separabatur à tribunali: ad quod tribunal præses se conferebat, pronunciaturus, quid interiùs de judicum sententia foret decretum. Etiam rei huc arcessebantur, ut à judicibus examinarentur. Ado in Martyrologio Prid. Id. Augusti de Euplo: *Cùm esset extra velum secretarii, intromissus est, jubente Calvisiano consulari, in auditorium.* Synodus Africana similiter appellat τὰ σήκρητα τῶν δικαστηρίων: hoc est, *secreta judiciorum:* τῶν ἀπορρήτων δικαστηρίων vocatur Philostrato in Vita Apollonii lib. IV. cap. XV. De hac *secretarii* significatione diximus quoque lib. II. Harmoniæ Evangelicæ De Passione ac Morte Domini. At κατὰ μεταφορὰν usurpat Augustinus lib. II. de lib. arbitr. *Jam tibi sapientia de interiore sede fulgebit, & de ipso secretario veritatis.* Ac Fulgentius serm. de verbis Mich. Prophet.* *Intra in secretarium cordis tui, ubi soli te vident oculi Domini Dei tui.* Habebant & templa, ac monasteria suum secretarium; in quo thesaurus reponebatur, ac sacri codices. Auctor de VII. Ord. Eccles. apud Hieronymum T. IV †: *Eget in sede presbyter, in altari Levita, in secretario subdiaconus, in lectione lector, & in templo ostiarius, in sepultura fossarius.* Fortunatus de vita S. Radegundis reginæ lib. I. *Intrans in secretarium, monacha veste induitur.* Beda Eccles. Histor. lib. II. cap. I: *Sepultus verò est corpore in Ecclesia B. Petri Apostoli ante secretarium; die* IV. *Iduum Martiarum.*

* Pag. 273.

† Pag. 83.

Secretarius, qui olim actuarius, vel scriba. Usus Gregorius M. epist. XIX. ad Natalem episcopum Salitanum. Elongè recentioribus, apud Petrum de Vineis lib. III. epist. XXV. legas, *Secretarius Siciliæ.* Uti & apud Bekam in Willebrordo, Episcopo primo, & in Actis Concilii Pisani, est *Secretarius Papæ**. Etiam *Secretalis* pro eo est

* Pag. 52. edit. Paris. ann. 1612.

apud

apud Andream Abbatem de vita S. Ottonis Babebergenſis epiſcopi lib. I. cap. IV: *Ita ſibi prudentiſſimum Imperatorem nobilitate morum, & fidei pietate divinxit; ut eum, quaſi unicum amplectens filium, ſecretalem intimum, & cuſtodem capitis ſui, poneret cunctis diebus.* Uſitatiùs verò *à ſecretis* dici ſolet: quomodo appellat Hincmarus epiſt. III. cap. XVI. Imò & voce unicâ *aſecreta* legas apud Karolum M. vel Alcuinum, lib. IV. de Imaginibus cap. IX. Græcis, Latinorum imitatione, ἀσηκρήτις, vel ἀσηκρήτης: qui Joanni Citrio in Reſponſis ὁ ἐπὶ τῶν ἀσηκρήτων. Etiam in Palatinis officiis πρωτασηκρῆτις: *protaſecretis* itidem Lui tprando in Legatione, qui aliis *protoſecretarius*.

Seculatus quin à *ſeculo* ſit, nemo ambigat. Legas in Revelatione reliquiarum S. Genovefæ *, §. VI: *Revelata eſt --- menſe Januario, decimâ menſis, in Octavis ejusdem ſanctiſſimæ virginis, & à fratribus eſt dulciter Deo ſeculata.* Sed quid ea vox ſignet, non ita apertum eſt. Nihil occurrit nunc meliùs, quàm ſi dicam, modò ſana ſit lectio, *ſeculata* valere, ſeculo omni ſacrata, dicatàque.

* *Apud Bollandum in Vitis SS. ad 3. Jan.*

Secundicerius uſurpat Gregorius M. lib. IX. Regiſtr. epiſt. XXXIII, & Abbo Floriacenſis de vitis Pontificum ſect. XC*. Vide, quæ diximus in *Primicerius*.

* *In Vitis SS. ad 2. Jan.*

Securatio, pro cautio, Latinum non eſt: uti nec *ſecurari*, pro cavere rebus ſuis.

Sediculum à *ſedeo*, quâ forma à verbis dicimus *amiculum*, *redimiculum*. Sed *ſedile*, aut *ſedes*, dicendum. S. Gerardus, abbas Sylvæmajoris, in vita S. Adalardi, abbatis Corbeienſis cap. IX. §. IV: *Vix enim, ex quo venit, abſiſtebat ejus obſequio, ſed, locato ante lectum ſediculo, ſemper adſidebat coram eo.*

Seditionarius, pro ſeditioſo, apud Gregorium Turonenſem lib. X. Hiſtor. Franc. cap. XV.

Segregem vitam dixit Seneca in IV. de Benef. Ac Tertulliani eſt de Pœnitent. cap. XI: *Nullis comeſſationibus congreges.* At juniorum aliqui talia in ſecunda per VS ex tulere. Auſon. in Parental. carm. IX:

Ipſe tuo vivens ſegregus arbitrio.

Martianus Capella lib. IX: *Haigitur modò diſpares numero, nec diſgrega venuſtati eruditionis.*

Sellarius, eques. Vita Anaſtaſii Perſæ martyris, ex Latinis vett. Miſis, cap. V*: *Sellarius verò, qui erat ſuper carcerem, dum eſſet Chriſtianus.* Satis liquet, hîc ſermonem eſſe de præfecto carceris. Sed pro-

* *Apud Bolland. ad 22. Jann.*

priè est eques. Unde in ejusdem vita, sed ex alia interpretatione, cap. III: *Vix paullùm ab illis recesserat, cùm eum viderunt caballarii quidam, sive equites, considentes ante Derbas, quod est sellarii prætorium: dixeruntque invicem propriâ linguâ, Hic delator est. Quo audito, vir beatus, eos intuitus, dixit, Quid blateratis? Ego delator non sum, sed servus Iesu Christi: & melior vobis sum, cùm & ego aliquando, ut vos, caballarius fuerim. Illi consurgentes eum comprehendunt. Egressus sellarius, & rogatus, unde esset.* Legas quoque cap. V, & VI: imò & Græcè, in ea vita, Σελλαρίους itidem vocem habes. Suidas: Κέλης, ὁ σελλάριος. Eustathius ad Il. O. & Etymologici auctor, κίλητα, καὶ μονάμπυκα, exponunt.

Seminiverbius, expressum ex Græco σπερμολόγος: quod non apud Demosthenem † modò habes; sed etiam Actorum XVII. Sic dicitur ὁ σπείρων λόγους, seminans verba, blatero, inania funditans. Paullò tamen benigniùs capere videtur Odericus Vitalis Ecclesiasticæ Historiæ lib. X*: *Reverendus itaque senex inter Italos, de quorum origine propagatus fuerat, aliasque gentes, fere biennio exulavit, & externis auditoribus dicax seminiverbius spiritualiter profuit.*

† *Pro Corona.*

* *Pag.* 774.

Sensatus, sensu pollens; ut *insensatus*, amens, stultus. Gloss. Cyrillo tributæ: Νοητικὸς, *cordatus, sensatus, intelligens.* Ad Galat. III, I. ἀνόητοι, à vulgato interprete vertitur *insensati*: ab aliis, *amentes.*

Sensualitas, τὸ αἰσθητικὸν, sensus, vel appetitus. Henricus de Hassia in Speculo Anim.* *Et sensualitas lascivit ad voluptatem.*

* *Pag.* 9.

Sentinella pro excubiis, à sentiendo: ut ab *auscultando* posterioribus Græcis σκυλατάτωρες, quasi *auscultatores*, & σκῦλται quasi *auscultæ.* Adi Rigaltii Glossarium.

Sentinosa navis, rimosa, ac ubi sæpius exhaurienda sit sentina. Ambrosius in orat. funeb. de obitu fratris*: *Sed & peregrinationem explicuisti, & rem ordinasti, & veteri, & sentinoso, ut audio, navigio, iterum te fluctibus credidisti.*

* *Pag.* 16.

Sequacitas pigra Sidonio lib. IV. epist. XI. quando quis difficulter assequitur, quæ dicuntur. Idem lib. IX. cap. IX. *Scribarum sequacitas saltuosa.* Intelligit celerem scribarum manum velociter excipientium.

Sequenteriana vacca videtur esse, quæ in legitimo armentorum grege, hoc est, ubi minimùm sunt duodecim numero, post vaccam optimam, & præstantissimam, proximæ est bonitatis. Nempe credo, à *sequenter*, unde apud Ulpianum *consequenter*: quia præcipuam proximè sequitur. Lex Alamannica tit. LXXV. *Siquis in vaccaritia legitima, ubi*

ubi sunt XII. *vacca, vel amplius, taurum ex ea involaverit, vel occiderit,* III. *sol. eum* † *solvat: ---- optimam vaccam* IV. *tremisses licet adpretiare: illam aliam sequenterianam sol.* I.

† *Pro ei, more seculi.*

Sequentiam, pro consequenti ordine, non refugit Frontinus lib 1. de Aquæduct. Quid Ecclesiastici eâ voce designent; cognoscimus ex Ordine Romano circa principium, ubi legas: *Sequitur jubilatio, quam sequentiam vocant. Prosa* aliter nominatur. Usurpat prius Matthæus Parisius in vita Guilielmi, XXII. abbatis S. Albani: *Sequentiam quoque de S. Albano componi fecit, & sollemniter pulsatis duabus nolis, decantari.* Et mox: *Sequentiam de Sanctis, quorum reliquiæ in hac continentur Ecclesia, in hac constituit decantari.* Cantari solet sollemnibus diebus; ut festo Paschæ, Pentecostes, Corporis Christi. Primus composuit, seu Rogerus, ut in nonnullis Sigeberti codd. vocatur; seu potius Notgerus, abbas S. Galli, posteaque episcopus Leodicensis. Primus in Missa cantari præcepit Nicolaus Papa. Primus sequentias varias fecit Hermannus Contractus: alias postea cùm Petrus Compostelianus episcopus, tum Robertus Franciæ Rex. De quibus sigillatim vide Guilhelmum Durandum, de ritibus Ecclesiæ Catholicæ cap. XXII.

Sequipedes, pedisequi. Vita SS. Juliani, Basilissæ, & sociorum, in Præfatione*: *Ut per augustam viam eorundem Sanctorum valeamus sequipedes esse.* Ubi in Ripuariensi Mso Bollandus reperit, *valeamus sequi vestigia.* Puto, librarium, vocis novitate offensum, sic immutâsse. Sanè & cap. I. §. IV. ejusdem vitæ in uno Mso est *pedisequam*; in altero *sequipedem*; ut eidem observatum. Est & cap. VII. §. XXIX: *Christum confiteor, Beati Julians vel me sequipedem protestor.* Ubi alii *pedisequem*, alii *sequipedam.*

* *Apud Bolland. 9. Jan.*

Seratus, serâ occlusus. Petrus Blesensis Serm. XXIV: *Si fortè cibos communes, & regulares fastidieris, & præter corporis necessitatem, & loci, ac temporis opportunitatem, seratis januis, fenestris clausis, molliùs curabis te, dicens: nemo me videt* &c.

Serietas, seriarum rerum meditatio. Sidonius lib. I. epist. IX, & lib. IX. epist. XIII. Item longè recentior, sed sedulus veterum lector, Joannes Sarisberiensis, epist. LXXXI, quæ ad Abbatem Cellensem: *Ego autem, quod in promptu habeo, proferam; si tamen nugas serietas vestra dignatur admittere.*

Serosus, pro *serus*, non dixerim. Junioribus est crebrum.

Ser-

Sermentatus, juratus, à Gallico *serment*, juramentum. Chronicon Cameracense lib. III. cap. XLIX: *Ambo videlicet sermentati. Serment* corruptum ex *sacramentum*.

Sermuſculus arcanus, pro ſermone exiguo, eſt apud Adamannum de rebus Sanctì Columbæ libro III. Nempe ut à *rumore* apud ipſum Ciceronem eſt *rumuſculus*: ſic Adamannus à *ſermone* non dubitavit formare *ſermuſculus*. Sed Cicero, & pares, ac ſuppares, ſemper pro eo *ſermunculus*; quâ formâ dicimus *homunculus*, *latrunculus*.

Serviculus, ut *faſciculus*. Uſus Tertullianus de Idololat. At Terentius, Cicero, alii, ſemper pro eo *ſervulus*.

Servitor, miniſter; ut Gallis *ſerviteur*. Kapitularis Additione I, cap. XXVIII: *Ut ſervitores non ad unam menſam; ſed in propriis locis, poſt refectionem fratrum, reficiantur.*

Sextariatici, ruſtici, qui coguntur dare ſextarios. Videlicet, quâ formâ dicitur *aquaticus*, *ſcenaticus*, *balneaticum*. Eſt verò ſextarius tam in aridis, quàm liquidis, ſexta congii pars; unde & nomen. Continet igitur duas heminas, ſive libram cum dimidia. Gregorius M. lib. I. epiſt. XLII. ad Petrum Subdiaconum Siciliæ: *Valde autem iniquum, & injuſtum eſſe proſpeximus, ut à ruſticis Eccleſiæ de ſextariaticis aliquid accipiatur, & ad majorem modium dare compellantur, quàm in horreis Eccleſiæ infertur. Unde & præſenti admonitione præcipimus, ut, pluſquam de cem & octo ſextariorum modiùm, nunquam à ruſticis Eccleſiæ frumenta debeant accipi.*

CAP. XLIX.

De auſpicantibus ab S, ſequente I, *vel* O. Sigele, *ſecale*. Signetum, *annulus ſignatorius*. Silentiarius, *à ſecretis*. Singiliones, ἀπλοίδες, *ſive veſtes ſingulæ*. Sinodochia, *xenodochia*. Sinſtris, *corruptum à librario videri è* ſiniſtris. Siriaticus, *pro Syrius*. Siſtarcia, *ſacculus, vel ciſtella, quâ panis, cibuſve, defertur*. Siſurna, *tegmen è pelle ovillâ*. Sitonicum, *horreum civitatis*. Situatus, *ſitus*. Smigma, *ſmegma*. Solatioſus, *conſolatorius*. Soldalnus, *miles cujus operâ uterentur in quopiam carceri includendo*. Soldatus, ſolidarius, & ſolitarius, *miles*: Solſatis, *reus eo nomine, quòd non ſtiterit ſe judicio ante occaſum Solis*. Somneitas, *ſomnus mollis, ac quietus*. Soniaca, *obſonia*. Sonoritas, *ſonus, præcipuè canorus, & harmonicus*. Sopitivum, *ſoporiferum*. Sordities, *ſordes, ſive ſorditudo*. Sororitas, *vinculum inter eas, quæ communi gaudent ſororum nomine*.

Sorti-

Sortiariæ, *quæ aliter* sortilegæ, *venefica Satanica*, Sosanium, *lorica*. Sotularis, *genus calceamenti*.

NUnc adjungam de illis, ubi, post principem literam S, tertia, vel quarta sequitur vocalis.

Sigele corruptum ex *secale*: quæ Belgis **rogge**, Gallis *seigle*, & *segle*. Capit. Kar. M. lib. I. cap. CXXXII: ubi legas, *modium de avena, hordeo, sigele, frumento parato*, Atque eâdem in voce Matthiolo, & botanicorum aliis, erratum, cùm *secalen* vocant. Nam *secale* Plinio neutrum est.

Signetum, annulus signatorius, aliud ve ejus usum præstans; Gallis *signet*; ut & Polonis, ac Belgis. Walsinghamus in Richardo II*: *Fecit præterea, ut Vicecomites per totum Regnum nova juramenta præstarent ultra solita: quòd videlicet obedirent omnibus mandatis regiis, quotiescunque directa fuissent eisdem sub magno, privatoque sigillis, ac etiam literis illis directis sub signeto suo.* Similiter Karolus VIII. Gall. R. in Edicto de Excess. off. & Subd.* * Pag. 357.

Silentiarius, à silentio rebus debito; qui aliter *à secretis*, apud Salvianum, Anastasium bibliothecarium, Matthæum Parisium, alios. Sed & similiter σιλεντιάριος, ac σιλεντιάρης, Agathiæ, Procopio, Constantino Porphyrogennetæ, cæteris. Antiquissimus, apud quem legere memini, est Ambrosius lib. de obitu Valentin.* *Vesperi profectus est silentiarius.* Minister arcanorum Principis dicitur Silentiarius, qui arcanis Principis silendis interest. * Pag. 230. * Tom. 3. p. 6.

Singiliones Dalmatenses memorat Trebellius Pollio in Claudio. *Singiliones* verò dicuntur, quia vestes essent singulæ, sive simplices; quales Græcis ἁπλοΐδες. Heysch. Ἁπλοΐς χλαίνα, ἡ μὴ δυναμένη διπλωθῆναι. Cui contrarium ἀδιπλοΐς. A Latino *singilio* Græci fecere σιγιλλίων, quod apud Nazianzenum in Testamento: Ελαφίῳ τῷ νοταρίῳ, τρόπῳ ὄντι, βούλομαι δοθῆναι κάμασρυν, στιχάρια δύο, παλλία τρία, σιγιλλίωνα ἕνα. *Elaphio notario, bonis prædito moribus, donare volo unum camasum*, sive amphimallum, *sticas*, sive tunicas *binas, pallia tria, singilionem unum.*

Sinodochia, vitio seculi, scripsere pro *xenodochia*, Gr. ξενοδοχεῖα. Synodus Ticinensis sub HLothario, & HLodovico, an. DCCCL*, can. XVI.: *Suggerendum est beatissimis imperatoribus; quia hi, qui monasteria, & sinodochia, sub defensione sacri Palatii posuerunt, ideo fecisse probantur, quòd à nullo melius, quàm à summis potestatibus, protegenda crediderint.* * Apud Camisium.

derint. Canisius, quia initio synodi dicitur, habitam in urbe regiâ Ticino, eò *Regiaticinam* censet urbis nomen; ac synodum vocat *Regiaticinam*: quæ ubi sita fuerit, inquirendum ait. Sed quatuor sunt voces, *in Urbe regia Ticino*; ut synodus Ticini habita sit, quæ regia erat urbs regni Longobardici: ut rectè vidit clarissimus Bignonius in eruditis ad Marculfi Formulas Notis *.

* Pag. 504. 505.

Sinistris quid sit, quæritur. Legis apud Petrum Damiani epist. IX *: *Plerique Pontificatus jura non deserunt, & de sinistris sunt: quotquot autem legimus rectâ intentione dimisisse, certa spes est eos de æterna cum Christo societate gaudere.* Quid si scribi debeat, *simistris*? Sanè hoc suadet ἀντίθεσις. Nam distinguit inter Pontifices, qui cœlicis fruentur gaudiis: & reprobos, quos Christus in extremo judicio statuet à sinistrâ manu. Sententia igitur est, posse dimitti episcopatum, & quosdam dimittentes esse sistendos Christo à dextris: quosdam, nolentes dimittere, staturos à sinistris.

* Pag. 17. edit. Paris. an. 1610

Siriaticus turgor memoratur Balduino in Chronico Cameracensi lib. I. cap. XCIV: *Ejus feritatem Siriatico turgore inflatam.* Num à *Sirio*, quia Canículæ sidus pestilens afflâsset? an, quod verius puto, *Syriaticus* reseribendum? ut eam vocem à *Syria* formârit, quomodo ab *aqua*, *aquaticum*; à *via*, *viaticum*; à pecunia *Martia*, *Martiaticum*, dixere. Ita expressum sit ex isto Martialis lib. IV. epig. XLIII.

Juro per Syrios tibi tumores,
Juro per Berecynthios furores.

Ubi alludit ad Syrorum opinionem, qui putabant, Venerem in piscem fuisse immutatam; & propterea, siquis piscibus vesci auderet, ei ventris, vel alterius membri, immittere tumorem. De quo Scaliger Notis in Apotelesmaticum Manilii; & nos de origine, ac progressu idolatriæ lib. IV. cap. LI.

Sistartia est apud vulgatum interpretem I. Sam. IX. VII. *Panis deficit in sistartiis nostris.* Ac sic non modò editum quoque in opere Bibliorum Regio; sed similiter olim Papias, Catholicon, & Mammotrectus. Atque hic *sacculum*, vel *peram*, exponit: uti & glossa interlinearis. Intellige autem sacculum, in quo cibi portarentur; ut Papias, & Catholicon, restringunt. Belgis knap-sack. Fortasse igitur fuerit corruptum ex σιταρχία, quod annonam notat, ut σιταρχία, annonæ præfecturam. Atque hanc sententiam eo firmare posse videor, quòd & *sitarcium*, pro commeatu navali, legam apud veterem Juvenalis scholiasten

in

in sat. XII. vers. LXI. Sed addit Mammotrectus *, secundùm alios legi *cistarchiam*; idque à *cista*, & *arcâ*. Mallem dixisset *cistarchiam*, à κίστη & ἄρχω; ut cistella signetur, quâ panis deferretur, ὀφθόνιον. Atque hæc germana etiam lectio Drusio videtur in Comment. ad difficiliora loca Vet. Test. Ac firmatur vitæ S. Genulphi lib. II. cap. II †; ubi liquidò *sitartiis* editum.

* Rectius Mammotreptum vocari, alibi diximus. Sed vulgatam operis inscriptionem vejum retinere.

† Apud Boll. 17. Ian.

Sisurna contractum è *fisurina*, quod à *fisura*. Significat verò tegumentum à pellibus ovillis. Ammianus Marcell. lib. XVI, de Juliano *: *Non è plumis, vel stragulis sericis, ambiguo fulgore nitentibus; sed ex tapete, & fisyra, quam vulgaris simplicitas fisurnam appellat.* Σισύρας vocant Herodotus lib. VII. & Dio Chrysostomus orat. XXV. Sed & Græcos juniores σισύρναν pro σισύρα dixisse, auctor est Aristophanis scholiastes in Vespas: Σισύρα ἐστὶ περιβόλαιον ἐκ διχράτων συνῤῥαμμένων τραχέων ἐχόντων τὰ ὄρια. Ac mox: τὴν αὐτὴν καὶ σισύραν καλοῦσι, καὶ σισύριναν. Ac sic apud Theophylactum Simocatten legas lib. VII: Σισύρναν ἐξ ἱρίου.

* Pag. 67. v. 17. edit. Lindenbrog.

Sitonicum classicis quidem ignotum; sed Græcum tamen. Nam σιτωνικὸν, quod ad publicæ annonæ procurationem pertinet, à σιτωνία, *frumenti emtio*: hoc à σιτώνης, *præfectus annonæ coemendæ*: istoc à σῖτος, *frumentum*, & ὠνέομαι, *emere*, Gregorius M. lib. I. epist. II: *De frumentis autem quæ scribitis, longè aliter vir magnificus Citonatus asserit; quia solummodo tanta præmissa sunt, quæ pro transactæ indictionis debito ad replendum sitonicum sufficerent.* Ubi *sitonicum*, locus in quo frumentum publico nomine emtum reconditur.

Situatus, pro *situs*, est superioribus seculis frequens. Guilhelmus, Eques auratus, tractatu de terra sancta, quem ὁδοιπορικὸν inscripsit: *Prope civitatem, quæ Nanlum dicitur, in ripariis Jannæ situatam, prosperè perveni.* Alexander III. Papa in diplomate ad Cistercienses: *Servientes vestri in terris vestris situati.* Usus & Philippus VI. Gall. R. in Edicto de off. * & Joannes Turocius Chronic. Hungar. part. I. cap. XVIII: *Aquilegia civitas in introitu Italiæ situata.*

† Pag. 174.

Smigma, perperam pro *smegma*, subinde legas; uti & *smigmaticus*, pro *smegmaticus*. Nam Græcè ἀπὸ τοῦ σμήχειν, σμῆγμα, & σμηγματικός Vitium ex eo, quod *n* vulgo pronunciarent, ut *i*. Sed aliter est in Mssis Plinii codd. atque aliis.

Solatiosus, consolatorius, Henricus de Hassia in Speculo Anim. *

* Pag. 7.

Soldalnus, ut puto, idem ac *soldatus*, sive miles, ac particulatim is, per quem fontes in carcerem ducuntur. In Promotionibus Concilii

Pisani: *Si præsentare se, aut, ad monasteria reverti, contemserint; de mandato prædictorum superiorum suorum per soldanum carceri mancipentur*, Ita habet utraque editio Sarisina, & illa vetus Joannis Petiti an. cIↃIↃXI.* & altera seculo recentior, anni cIↃIↃCXII †. Etymon cognoscere erit ex iis, quæ continuò in *Soldatus* dicemus.

* *Fol. L. 2. b.*

† *Pag. 157.*

Soldatus miles, ex Italico *Soldato*: quod & Germanis, & Belgis, obtinet. Sæpius utitur Joannes Turocius in Chronico Hungarico, Nomen ex eo, quia *solidus* pro menstruo stipendio olim *. Etiam *solidarios*, & *solistorios*, pro eo dixere, Prius apud Sigebertum Gemblac. legas: item Rogerum de Houeden Annal. tom. 1. in vita Guilhelmi Senioris *: alterum apud Lambertum Schafnaburg. in Hist. Germ. Etiam Græci recepere. Ac συλδάδους quidem vocat Malaxus in Histor. Patriarch. In Glossis verò Græcobarbaris est συλδάτος μισθωτός. Hinc Soldatum pensio annua quæ in Soldato præstatur. 2. f. 10. f.

* *Nisi potius, quia stipendio solidarentur sive fulcirentur. de quo dicam in Verbo, falsâ significatione usurpatis voce* Solidare.

Solsatis, qui ante occasum Solis non stiterit se judicio. Nam uti Romanis secundùm leges XII. Tabb. *Solis occasus suprema erat tempestas*: ita etiam apud Gallos nemo post Solis occasum se sistebat judicio: sicut liquet ex Lege Salicâ tit. LII, & Gregorio Turonensi lib. VII. cap. XXIII. Usus eâ voce Marculfus monachus lib. 1. form. XXXVII: *Per triduum, seu amplius, ut lex habuit, placitum suum custodisset; & memoratus ille abjectus sit, vel solsatis sit; ipse nec venisset ad placitum, nec nulla sunnia nuntiâsset.* Hinc verbum *solsatire*, convincere alterum, quòd non adfuerit ad judicium ante Solis occasum. Paullò pòst: *Illustris vir ille Comes Palatii nostri testimoniavit, quòd antedictus ille placitum suum legibus custodivit, & eum adjectivit, vel solsativit.*

* *Propesinum.*

Somata, corpora, non barbarum quidem, (quippe planè Græcum σώματα) sed classicis Latinis ignotum. Gerardus 1. Cameracensis episcopus, in Donatione an. cIↃXXXIII *: *Quando Abbatiam in honorem B. Andreæ Apostoli construxit, sitam in suburbio---- ante castrum, in quo ipse Episcopus Gerardus B. Sarii Confessoris, & S. Maxellendis Virginis, sacra deposuit somata.* Non video, cur *somata*, quàm *corpora*, præferrent. At quare minùs *cadavera* maluerint; ratio esse potuit, quòd vox ipsa *cadaverum* sonet aliquid, à quo natura abhorreat. Nempe *somata* maluere, quàm *corpora*, uti *domata*, quàm *domos*: quemadmodum dictum libri hujus cap. x.

* *Apud Miræum in Notit. Eccl. Belg. pag. 152.*

Somnei tas, pro somno bono, Latinum non est. Usus interim Plinius Valerianus.

Sonia-

Soniaca corruptum κατ' ἀφαίρεσιν ex *obsoniaca*. Saltem *soniaca* idem ac *obsonium*; si audimus Chappeavillum, exponentem illud Anselmi, canonici Leodicensis, in Gestis Pontificum Leodicensium & Trajectensium cap. XL: *Præcepit, ne soniacam, Episcopis debitam, ab eodem loco, ubi ipsius sancti corpus quieſcit, accipere præsumeret.*

Sonoritas, à *sonor*, legas apud Lupum Servatum, præfat. in vitam S. Wigberti: *Poeticâ licentiâ nonnunquam nomina mutilantur, atque ad sonaritatem Romani diriguntur eloquii.* Joannes Saresberiensis lib. II. Policratici cap. XVI: *Tantâ vocis sonoritate, & latitiâ, canentem, ut totum mulceret orbem.* Henricus de Hassia in Speculo Anim. * *Auditus in dulci harmonicâ sonoritate.* * Pag. 19.

Sopitivum, soporiferum, sive soporandi vim habens. Petrus Cellensis lib. III. epist. II: *Accidit hinc beatitudini meæ dulce adinvicem commercium literarum; unde & amaritudinibus meis mitigativum paratur electuarium, & inquietudini sopitivum electuarium, & hebetudini non mediocre aruginamentum.* Quàm multa hîc novè efformata!

Sordities, sordes. Petrus Cellensis lib. VIII. epist. VII: *Cooperantur hæc duo ad extrahendam peccati rubiginem, ad delendam pruriginem, ad extergendam sorditiem.* Ac crebrò retinet Tilmannus in tralatione homiliarum Antiochi. Platus pœnulo pro eo & *sorditudo* ait; quòd à *sordidus*, ut ab *habitus*, *habitudo*.

Sororitas finxere à *soror*, ut à *sonor*, *sonoritas*; de quo diximus. Est verò *sororitas*, quâ quæpiam in monasterio *sororis* nomen accipit. Thomas Walsingus in Hypodigm. Neustriæ * de Regina narrat: *Ante recessum suum, ingressa capitulum, suscepit beneficium sororitatis cum magnâ devotione.* * Pag. 490.

Sortiaria, quæ vulgo *striga*, & *malefica*; nempe quâ formâ *sortilegos* veteres dixere. Carolus Calvus tit. XXXIX, apud Carisiacum, cap. VII: *Audivimus, quòd malefici homines, & sortiaria, per plura loca in nostro regno insurgunt.* Hincmarus de divortio Lotharii, ad XV. Interrogat. *Alii potu, alii autem cibo à sortiariis dementati, alii verò tantùm carminibus à strigis fascinati.* Quo de loco vide etiam, quæ ad Constitutiones Caroli Calvi Sirmondus annotavit. Uti verò hinc liquet, jam Hincmari hujus ætate *sortiariarum* vocabulum obtinuisse; ita obscurum, utrùm ante quoque ita fuerint locuti. Vix putem.

Sosanium, pro lorica, est à posterioribus Græcis; qui similiter dixere σωσάνιον: ut Joannes Diaconus ad Scutum Herculis. Moscho-

pulus tamen Latinum facit: qui cum dixisset, θώρακα nunc signare partem corporis humani; nunc verò pectorale squameum, sive ex laminis æreis, vel ferreis; concatenatum: subjungit deinde; ὃ κατῶς ἀπὸ τῆ Λατίνων γλώττης σωσάνιον, καὶ λωρίκιον, λέγεται quod vulgo linguâ Latinâ *sosanium*, & *loricula* dicitur, ut à *lora* nõ solùm λώρικον, sed etiam λώρικον: ita ἀπὸ τῦ σώζω*, non σωσάνιον modò, sed etiam σωσάνιον, fecere: σωσάνιον verò à servando; quomodo & Polybio teste, dixere καρδιοφύλακα, q. d. *corditutum*; ut reddebat Jo. Lascaris. Nempe vocabulum Græcum Latinæ orginis Moschopulus putavit, quia veteres Græci id nescirent: ac recentioribus Latinis usurpatius esset, quàm Græcis ipsis. E Latinis usus vetus scriptor vitæ Karoli M. sed vulgò apud eum legitur *boanosos*, pro *sosanios*, Sic enim rescribi oportere, probat Meursius ex Adelmo, & incerti scriptoris annalibus; qui, rem eandem de Carolo M. narrantes, pro *bonnosos* habent *loricas*. Ac probat hanc emendationem (nec dissimulat, quem sequatur ducem) Joa. Ludovicus de La Cerda Adversariorum Sacrorum cap. CXXVII.

* à *servando*.

Sotularis, calceamenti genus; ut pluribus dixi lib. I. cap. VIII. Volunt esse à *solea*: sed censeo esse à *subtalaris*: uti istoc, quia sub talis. Adi, quæ inferiùs subdam in *Subtalaris*.

CAP. L.

Accessum ad ea, ubi initiales litera S P, vel S T. Spagirica *ars*, *quæ aliter Alchymia*, Spalagus, *talpa*, Spalterium, *psalterium*. Spaniscus, *Hispanicus*. Spatharius, *satelles, armiger*. Spatio, *vagatio*. Spatulæ, *delicia*. Spicarium, *horreum*. Sponsalitia, *repromissio matrimonii*. Spontaneus, *voluntarius*. Spurcalla, *spurcitia*. Sputaculum, *sputum*. Standifer, *vexillariorum primus*. Statunculus, *statua minuta*. Staupus, *vel potiùs* stroppus, *corona*. Stauracina, *quibus intexta est figura σταυρακίων, sive tortilium pampinorum. Obiterque de* octapolis. Stera, *vestis Episcopalis, qua Græcis* στιχάριον. Strabus, *strabo*. Stratisectilia, *lecti stragula*. Strepus, *pro stropus, vel stroppus*. Striga, *strix*. Strio, *histrio*. Strophosus, *qui strophus, ac arte Pelasga, gaudet*. Strumentum, *instrumentum*. Stuticinia, *quæ stulti canunt*.

ADji-

ADjicienda his nunc, quæ initium capiunt ab S, sequente P, vel T. *Spagirus* Theophrasto Paracelso, pro *alchymista*: unde ars *spagiria*, vel *spagirica*. Puto autem, *spagiricos* dici à duobus artis officiis: quæ sunt, composita resolvere, & resoluta componere. Nam ἀπὸ trahere, extrahere: ἀγυίζειν, congregare.

Spalagus, talpa, ex obliquo Græco σπάλαξ, ut à κυνὸς canis. Rectius est σπάλαξ, quod κατ' ἀφαίρεσιν ex ἀσπάλαξ. Aldhelmus cap XI: *Simulque truculenta regulorum, & aspidum venena, ad quæ quadrupedis rubetæ, & spalagi pestifera confectio, humanæ naturæ nocitura habebatur*

Spalterium, κ) μετάθεσιν pro *psalterium* est in Vita Sanctorum Othon. lib. I. cap. II. Nec putandus librarii error, sed vitium seculi; quando & alibi reperias, aliâque id genus.

Spaniscus, pro Hispanicus; ut *Spania*, pro Hispania. Anastasius in Benedicto III: *Spaniscus, quæ pendent super altare*. Item: *Vestem de Spanisco ornatam*. Hoc est, de velo Hispanico; ut rectè interpretatur Ludov. de-la-Cerda. Nempe ut vela Tyria, Alexandrina *, Cypria *; sic & Hispanica, in pretio fuere.

* *Plaut. Plin. Anastasius in Gregorio quarto.*

Spatharius, satelles, armiger, quia spatham gestaret. Cedrenus: Σπαθάριος, ὁ σωματοφύλαξ. Glossæ Placidi: *Armiger, qui vulgo spatharius*. Isidorus in Glossis, *Salattarius* (leg. spatharius) *portator armorum*. Alcuinus epist. IX. ad Nicephorum Imperat. *Arsacii, gloriosi spatharii*. Rhegino Chron. lib. II. *Arsacio spathario, legato Nicephori Augusti*. Ivo Carnot. in Chronicis: *Cui alia quoque obsequia, atque spatharios, dedit*. Adelmus in Annal. *Irene imperatrix è Constantinopoli misit legatum, nomine Leonem spatharium*. Sigebertus Gemblac. in Chronicis: *Tractavit, ut inter missarum sollemnia, cum sibi ipse Papæ communionem porrigeret, illum spatharius suus perimeret: sed spatharius horâ sanctæ communionis Papam nullo modo videre potuit*. Habes & in Legg. Alamannicis tit. LXXVII. §. VII. Similiter apud Græcos σπαθάριος vocem legas in dialogis S. Gregorii, ubi de spathario regis Totilæ; apud Mauricium Stratagemat. lib. II. cap. IX; & Constantinum Porphyrogennetam Novell. II. Qui inter spatharios principem obtinebat locum, *protospatharius* vocabatur. Usurpat Paullus Diaconus lib. VI. Rerum Longobard. cap. XI. Suâ ætate nullum id munus sustinuisse, ait Codinus de Offic. Constantinop. cap. V. §. LV. Olim verò spatham, sive ensem, Imperatoris gerebat; ut est apud eum cap. V. §. V. Eo verò absente, sigilliferum hoc fecisse, legas ejusdem cap. §. XV.

* *Pollux, Epiphanius.*

Spa-

Spatio, si sana est lectio, dixerit Rhegino Abbas Chronicorum lib. II: *Venatu, ac spatione, victum quotidianum quaritant.* Fortasse scripserat *spatiatione*: novè quidem, sed tamen ἀναλόγως. Interim maluissem, *spatiando*, vel cum Livio, *vagatione.*

Spatula, deliciæ, ut exponit Papias. Est à σπατάλη, quod in Glossis Cyrilli exponitur *lascivia, delicia.* Ac in iisdem est, Σπάταλος, *delicatus.* Turpinus de vita Karoli M. cap. XX: *Anserem, aut statislam porcinam.* Sic *spatulor, delicior*: ut Catholicon interpretatur. Videlicet à σπατα-λῶ, quod à σπαθῶ. Hesychius: Σπαθᾷ, τρυφᾷ, ἀναλίσκει, ἀσώτως καὶ ἀφειδῶς ἀλαζονίυεται.

Spicarium, horreum, quia spicæ in eo reserventur. Locus ubi frumentum reponitur & conditur. Gloss. *Spicarium, horreum cum tecto.* Glossarium Latino Theotiscum: *Granarium, spicarium.* Nempe à *spicu, spicarium*; ut à *granis* veteres *granarium*; juniores etiam *granicum*, sicut antea vidimus, dixere. Lex Salica tit. XVIII, §. II: *Siquis spicarium, aut macholum cum annona, incenderit*; IIID. *den. qui faciunt sol.* LXIIS, *culp. judicetur.* Lex Alamann. tit. LXXXI. §. VI: *Si enim spicarium servi incenderit, cum* III. *sol. componat.* Formularum veterum scriptor, cui in Editione Bignonii locus est postremus, cap. XXVI: *Contigit, quòd cellarium, vel spicarium vestrum, infregi, & exinde annonam, vel aliam raupam, in solidos tantos furavi.* Ekkehardus in Casibus B. Galli cap. ult. *Pura de spelta dederat grana, & quod amplius erat, spicarium ille novum, quia sic homo erat, solis feris, & belluis, avibusque domesticis, & domesticatis, condi fecerat.* Factum inde Germanicum **Speicher/Spicher.**

* *In Vitis SS. ad 2. Ian.*

Sponsalitia legas in Vita S. Maximi, abbatis martyris, cap. II, §. XII*: *Ego*, inquit, *te sponso, sponsalitia caussa; ut tu sis mihi sponsa in Domino, & ego tibi in Christo.* Maluissem *sponsalium*, vel *sponsaliorum.*

Spontaneus, quis nunc non dicit? Sed veteres maluere *voluntarius.*

Spurcalla videtur idem ac *spurcitia.* Aldhelmus lib. de Virginitate cap. XII: *Cui* (draconi (*paganorum decepta gentilitas, ad sedandam furoris vesaniam, fanatica lustrationis spurcalla thurificabat.*

Sputaculum à *sputo*, ut *spectaculum* à *specto.* Euagrius in vita S. Antonii, ex Græcâ illâ Athanasii Latinè à se redditâ: *Vidi aliquando diabolum excelsum corpore, qui se Dei virtutem, & providentiam, ausus est dicere: & ait ad me; quid vis, ut à me tibi donetur, Antoni? At ego sputaculum maximum in os ejus ingeminans, totum me in eum, Christi nomine armatus,*

matus, ingessi. Maluissem, *consputans ejus faciem*, vel *sputo vultum ejus conspurcans.*

Standifer, quasi standardum ferens *Standardus*, vexillum statarium, à stando: unde Belgis **standaert**: & affine vocabulum Italicum, Hispanicum, Anglicum. Magnum Chronicum Belgicum *: *Et in illo die de Leodiensibus, & Hoiensibus, ut rumor erat, usque ad numerum* XXIII. *millium virorum caderent, ante exercitum in cono belli interemptis intruso, & mamburno praditis cum eorum standifero, & pluribus aliis nobilibus.*

* Pag. 338.

Statunculus ejusdem originis, ac *statua*: notat verò minutam statuam, vel effigiem. Vita S. Concordii presbyteri martyris †, §. VIII: *Et venientes satellites ad eum cum statunculo Jovis, dixerunt.*

† In Vitis SS. ad 1. Jan.

Staupi memorantur Anastasio biblioth. in Nicolao primo: *Staupos argenteos duos in arcu, quem ex argento fecerat, suspendit.* Quam lectionem tuetur Jo. Ludovicus de-la-Cerda in Adversariis Sacris cap. XCV, §. XXIX. Censet verò, coronas signari. Quod si est, *straupos* legendum sit. Nam *stroppus*, & *struppus*, corona, ἀπὸ τῦ στρέφειν, unde & *strophium*. Hinc Falisci *strupeariorum festum*; quo cum strupo, sive struppo, hoc est, coronati ambulabant. Vide Festum in *stroppus*.

Sauracina vestes, quibus intexti pampini, sive corymbi. Sanè σταφάχια, ἕλικες, ut interpretatur Moschopulus; hoc est, tortiles pampini, ut pro eo dixit Plinius. Anastasius in Adriano: *Cortinas de palliis stauracinis, seu quadrapolis.* Item; *Vela stauracina, seu octapla. Quadrapola* verò vocatæ à forma quadrata: uti & à forma *octapla* dicebantur. Quod judicium est Ludovici de-La-Cerda in Adversi. sacr. cap. LI. §. XIII.

Stera barbaris Latinitatis temporibus dixere pro ὑστέρα: unde & corruptum per ἀφαίρεσιν. Itaque in Vocabulariis legas: *Stera, pellicula, in qua puer involvitur, & moratur.* Item, *Obstetrix, femina, quæ steram* * *tractat.* Et similia. Latini *locos*, vel *uterum*, appellant.

* *Videtur existimâsse*, obstetrix. *quæ vox est ab* obsidendo. *hoc est, adsidendo, constari ex* ob & stera: *quod ridiculum est.*

Sternutatio legas in Scribonio Largo. Sed de opere, quod scriptori tribuitur ætatis Tiberianæ, non levia scrupulum injiciunt. Multoque malim, *sternutamentum*; cum Cicerone, Celso, Plinio, Agellio.

Stica tunica est in glossis Isidori: fortasse pro *sticta*, ut sit χιτὼν κατάστικτος, hoc est, tunica notis variegata, ac distincta. Nimis igitur laxa est Isidori interpretatio, quando *tunicam* exponit. Atque hoc magis

gis fatebuntur, qui sciunt, fuisse vestem Episcopalem undulatam, quam Græci σιγάριον appellant. Et fortasse *sisca* ex σιγάριον κατ' ἀποκοπὴν. Sed de etymo, prius, an posterius, malis, non contendero, de re ipsa pleniùs Simon Thessalonicensis libro de Templo, & è junioribus Gretzerus ad Codinum cap. xvi. *.

* Pag. 174.

Strabius, pro *strabo*. Althelmus de laude Virginitatis:

Mutos, & mancos, claudos, surdosque repertos,
Luscos, ac strabos, qui tortâ luce fruuntur.

Græci, & σραβὸς, & σραβᾶν, dicunt: sed Latinis solùm *strabo* est in usu.

Stratilectilia, stragula lecti. Matthæus Parisius an. clɔccxxxii: *Illi præcipuè, qui equos, & arma, & pecuniam, & stratilectilia, cum viaticis amiserant.*

Strepus in Glossis Philoxeni exponitur τροπωτήρ. Hoc notat funem, quo remi ad scalmum religantur. Nempe à τρέπω, *verto*; quia funes torquentur. Uti & inde *strepus*, διὰ τοῦ στρέφειν. Sed sicuti ab eo verbo στροφὴ, & alia: ita puto, *stropus* potiùs rescribendum, vel *strupus*, aut *struppus*. Nam facilè *o* in *u* abit. Livius Andronicus apud Isidorum lib. xix. Originum cap. ix: *Tumque remos jussit religare struppis.* Quàm bene istoc convenit, cum hoc Vitruvii lib. x. cap. xiii: *Remi circa scalmos strophis * religati.* Et illo in Glossis vett. *Strupus*, σχαλμὸς, ἵνα τὰ κώπια δεσμεῖται. Etiam Belgis hinc strop, laqueus, *funis intortus.*

* Ita & editio Florentina an. 1522.

Striga, pro *striges*: quomodo vocabantur aves nocturnæ, quæ pueris credebantur exitium adferre: indéque nomen translatum ad veneficas Satanicas. Festus: *Strigas, ut ait Verrius, Græci, στρίγγλας appellant; quod maleficis mulieribus nomen inditum est, quas volaticas etiam vocant.* Ubi videmus, *strigas* censeri eaidem, ac *maleficas*, & *volaticas*. Sed qvòd *strigas* putârunt esse à *striga*; planè eos ratiò fugit. Est enim simile, ac cum hos *crateras*, vel *rethoras*, dicimus. Nam Ovidii est vi.. *Fast. Est illis strigibus nomen.* Ac *strix violenta*, est in primo Tibulli. Perperam igitur Hincmarus de divortio Lotharii, *à strigis fascinati*, pro *strigibus*. Verba pleniùs antea adduximus in *Sortiaria*.

Strio in Isidori Glossis exponitur *mimarius, scenicus*. Corruptum ex *histrio*. Quomodo & *Scarioth*, pro *Iscarioth*, legas apud Odonem, abbatem Cluniacensem, serm. de Magdalena.

Strephosus, versutus, fraudulentus: ab ea significatione *strophæ*, quâ Seneca epist. xvi. ait, *Remotis strophis, ac fucis.* Rabanus Maurus ad Ludovi-

dovicum Pium Imp. *Nec† fur ſtrophoſus foveam deſtruat in atram.* Ubi & peccatum adverſus legem Pediam; cùm Græcè στροφὸς ſit; puta à στρέφω, *verto.*

† *Wolf. Lazius edidit cum fragmentis Karoli Magni, pag.* 190. *edit. Beller. an.* 1560.

Strumentum à *ſtruo*, ut *inſtrumentum* ab *inſtruo*. Sed ſignificatione eâdem non reperio apud antiquiores Appulejo; qui uſus lib VIII. Met. *Cunctis ſtrumentis me redunatum.* Poſtea à compluribus inuſurpatum. Ut Tertulliano ad Uxorem; Ambroſio, ſive Hilario Diacono, in epiſt. ad Rom. cap. IX; etiam Karolo necdum Magni, vel Imperatoris nomen ſortito; cùm donationem proavi ſui Pipini Herſtallii firmaret, an. IↃCCXXIX *: *Sed aſſerit venerabilis vir, Erinhardus Abbas, quod de ipſis rebus nulla munimina, aut ſtrumenta chartarum, penes ſe habeant.*

* *Apud Miraeum in Notitia Eccleſ. Belg. cap.* 23. *ſive pag.* 34.

Stulticinia, ſtultorum cantica; ut ſunt amatoria. Joannes Sareſberienſis lib. I. Policratici cap. VI: *Amatoria bucolicorum apud viros graves eſſe fuerat criminis: nunc verò laudi ducitur, ſi vides graviores amatoria, quæ ab ipſis dicuntur elegantiùs ſtulticinia, perſonare.*

Superpoſitio, jejunium; more Græcorum, quibus dicitur ὑπερθεσις. Concilium Illiberitanum can. XXVI: *Errorum placuit corrigi, ut omnis ſabbathi die ſuperpoſitiones celebremus.* Nempe quia jejunium cibationi ſuperponitur. Scio, in editione Ferdinandi de Mendoza, item illa Garſiæ Loaiſæ, legi, *jejuniorum ſuperpoſitionem*: ſed aliter editio prima, ut etiam Severini Binii editio agnoſcit: ac eam pluribus tuetur ὁ πάνυ Salmaſius ad Solinum exercitationibus Plinianis. Eò malo remittere, quàm pluribus hic inſiſtere.

CAP. LI.

De iis, quæ à SV, vel SY, ordiuntur. Subadjuva, *cujus eſt adjuvantem adjuvare.* Subalternus, *magiſtratus, vel judex, ſub altero conſtitutus.* Subannulati *capilli, qui in ſuos recidunt annulos.* Subcollectores, *publici miniſtri in pecuniis colligendis.* Subjugatus, *jugo ſubditus.* Submanſor, *qui manet ſub eâdem juriſdictione.* Submergium, *ſubmerſio.* Subregulus, *regulus alterius imperio ſubjectus.* Subſequivus, *ſubſequens.* Subtalaris, *& corruptè* ſotularis, *pedum tegmen.* Subventio, *auxilium.* Succinctoria, *campeſtria.* Succurſus, *ſuppetiæ.* Sudarii, *quibus Venere laſſis ſudor undique dimanat.* Sufferentia, *tolerantia.* Sufficientia, *quod ſatis eſt.* Suffitorium, & thymiaterium, *prothymiaterium.* Suffraganeus, *epiſcopi vicarius.* Suffumi-

gium. *Suffumigatio.* Suillinum, *suillum.* Summarietas, *summa perfectio.* Summitas, *fastigium.* Superaltare, *exiguum altare magno superimpositum.* Superforaneum, *supervacuum.* Superioritas, *excellentia.* Sumtorium, *cochlear.* Superciliosus, *fastu tumens.* Superhumerale, *epomis.* Superintendens, *episcopus.* Superpellicium, *habitus sacerdotalis.* Superpositio, *jejunium.* Superscriptio, *inscriptio.* Superstationarius, *stationariorum præfectus.* Suppedaneum, *quod pedibus subjicitur.* Superventio, *superventus.* Surisçula, *hydria.* Suspensorium, *camini pars, ubi pernæ suspenduntur.* Sustentaculum, *quo quid sustinetur.* Susurro, *qui occultè obtrectatur.* Susurrium, *quod in aures susurratur.* Sutriballus, *sutor.* Syncellita, *eâdem degens cellâ.* Syndicatus, *Syndici dignitas.*

IN cœptis ab S reliquus iis est locus, ubi sequitur quincta vocalis, vel Græcanicum Y.

† *In Cod. Theodos. Tit. de Agent. in Reb.*

Subadjuva, pro adjutore adjutoris, liquidò usurpant Imperatores, Gratianus, Valentinianus, & Theodosius †: *Ut periculum sè & adjutor, & subadjuva, adituros esse cognoscant.* Similiter in Collatione Carthagin. III: *Navigio, adjutore numerorum, & Peregrino adjutore subadjuvarum.* Frequens verò est in Notitia Imperii. Imò & ad Græcos dimanavit. Nam συβαδιυβα est apud Synesium epist. CXLV *, & Simeonem Metaphrastem in Actis Porphyrii Martyris. Pro quo &, Δ extrito, & terminatione mutatâ, συβαΐυβ est in Glossis Basilicis: ubi eponitur, ὁ τῦ ϛρατηγοῦ. Suidas similiter interpretatur, ac Romanam esse vocem agnoscit. Sed vitioso codice deceptus, pro Σ initio habet P. Nam apud eum est ῥυβαΐυβος. Quem ejus errorem observarunt viri præclarè de hisce studiis meriti, Brissonius de Verborum Significationibus, Isaacus Casaubonus Animadvers. in Athen. lib. I. cap. VI, & Joannes Meursius in Glossar. voce Ρυβαϊυβος.

* *Ad Herculianum.*

Subalternus formari ûnt ad instar Græci ὑπάλληλος. *Sic subalternum* magistratum vocant, qui alteri subest: *subalternos* judices, à quibus est provocatio. Rectiùs dixeris *secundarius*, vel *inferior.*

Subannulatus, vel *subannellatus*, est apud Arnulphum de Locis Sacris: ubi Christi capillum sic vocat, quia in annulos suos recideret; ut de ejusmodi capillis Seneca loquitur de Brevitate vitæ cap. XII. De talibus annulis est hocce Martialis lib. II. epigr. LXVI:

Unus de toto peccaverit orbe comarum
Annulus, incertâ non bene fixus acu.

Accu-

Accuratè verò de hisce annulis Salmasius, eruditâ epistolâ, vel libro potiùs, de cæsarie, ac comâ mulierum.

Subcollectores, quorum ministerio utuntur in pecuniis colligendis. Gregorius XIIII. in bullâ *, Quod subcollectores, & commissarii &c. *Quod omnes, & singula causſæ nunc motæ, & pro tempore movendæ, quorumvis pretensorum excessuum, criminum, & delictorum per quoscumque subcollectores, & commissarios, tam particulares, quàm generales, in quibuslibet provinciis, decidi possint, & debeant.* * T. II. 295.

Subjugatus, qui in alicujus dominatu est, subjectus, qui jugum accipit. Nec tamen de hoc multum contendero, quia apud Claudianum Panegyr. IV. legas: ------- *Nulla est victoria major,*

Quàm quæ confessos animo quoque subjugat hostes.

Submansor, qui manet sub jurisdictione alicujus Ecclesiæ. Ut in Donatione quadam apud Miræum in Notitiâ Eccl. Belg. *Hac inter cæteras libertates, gratiâ potitur, ut submansores ejusdem Ecclesiæ ab omni publica exactione liberi arceantur.*

Submergium, submersio. In Mso Floratio Sanctorum apud Bollandum in Vitis SS. ad XII. Jan.* *Tàndem submergio adjudicatus.* Sermo est de Theogene martyre. * Pag. 103.

Subregulus, regulus imperio alterius obnoxius. Thomas Walsingamus *: *Cùm Edgarus, rex Anglia, Regem Scotorum, & alios subreguλos, subjugâsset.* Signat Duces, Comites, Barones. * Pag. 492.

Subsequivus, pro *subsequens*, vel *secuturus*. Julianus, archiepiscopus Toletanus, in Historia Wambæ, regis Toletani *: *Relationem præterita res, nostris temporibus gesta, inducimus, per quod ad virtutem subsequiva sæcula provocemus.* * Tom. I. Scriptorum de Francia rebus ex edit. Andr. du Chesne pag 821.

Subtalares, pedum tegumentum, inde ita dictum, quia sub talis foret Vitæ S. Gudilæ Virginis * cap. II. §. VII: *Diebus verò, ut humanum vitaret favorem, talibus, & ut ita dicam, dimidiis utebatur subtalaribus; ut superior pars pedum videretur tecta, sicut Dei fervens amore incedebat, inferiore nudâ relictâ.* Ubi, contra Msorum fidem, Laurentius Surius reposuit *calceus*. Garnevelrius legendum putat, *subtularibus*, sed perperam. Imò neque *sotularibus*, quæ doctissimi Bollandi est conjectura, reponere omnino opus. Usurpatur etiam in Vita S. Odonis: *Dic mihi, ubi sanctus Benedictus præcepit monachis, suos lavare subtalares?* Ludovicus de-la-Cerda in Adversariis cap. XXV. §. X. censet, aliter à *sutela* dici, *subtulares*, vel potius *sutulares*. Nempe quia in codice Mso * In Vitis SS. ad 8. Jan.

vitæ S. Gudilæ, seu Gundulæ, sit: *Diebus talibus, ut humanium vitaret favorem, dimidiis utebatur sutularibus, &c.* Verùm à *sutela* non esset *sutularis*; sed *sutelaris*. Interim hæc codicum inconstantia facit, ut nec damnem *sotularis*: quod & ipsum barbari pro eodem calceamenti genere usurpat. Vita B. Rogerii abbatis Ellantii cap. VII, §. XII *: *Sotulares nihilominus tandiu frequenter portabat foratos, donec stramen per soleas exiret.* Vita S. Eguini cap. IV, §. XIX: *Rusticus quidam partem terræ S. Egumi surripuit, & cùm judices sanxissent, ut certo die veniret, & terram illam suam esse juraret, pulverem de domo suâ sumsit, & sotulares implevit, ut tutò jurare posset, quòd super terram suam staret.* Imò & B. Hieronymum eo usum putant: sed falli, diximus lib. I. cap. VIII. Nec *sotularis* tam à *solea* factum, ut Marcellus Donatus credebat; quàm ex *subtalaris* est corruptum.

* *Ad* 4. *Ian.*
a *Ad* 11. *Ian.*

Subventio, id quo subvenitur, sive succurritur. S. Odo, Abbas Cluniacensis: *Eapropter igitur, Synodo celebratâ, auctoritate Archiepiscopi, & episcoporum, qui convenerant, statutum est: ut singulis annis deinceps, per universam diœcesim, subventionis hujus festum* IV. *Id Maji sollemniter celebretur, quæ nullo alio nomine rectiùs, quàm subventio, censetur.* Nec ἀναλόγως minùs *subventio* dici potuit, quàm *inventio*: verum non hoc attenditur; sed quid usus ferat, quem penes est loquendi norma.

Succinctoria à vetere B. Irenæi interprete, & B. Ambrosio, vocantur, quæ vulgato etiam interpreti *perisomata* dicuntur Genes. cap. III. 7. *Campestria* nuncupat B. Augustinus lib. XIV. de Civitate Dei cap. XVII.

Succursus, unde variis linguis *succours*, pro suppetis, à *succurrendo* dicitur: nec ἀναλόγως minùs, quàm *occursus:* sed hoc usu comprobante, quia alteri refragatur. Usurpat Matthæus Parisius in Additamentis: *Alios nobiles omnes remisit in Franciam pro succursu.* Ac Paullò pòst: *Si succursus militiæ de transmarinis partibus venerit.*

Sudarii, quibus sudor corpore, quasi rivis, fluit ex labore Venereæ palæstræ. Firmicus lib. III. cap. VII: *Faciet infames, libidinosos, & puerorum amatores, & ex coitu sudarios.*

Sufferentia, vires ad sufferendum, seu tolerandum. Habes in Actis Theclæ, apud Surium Tom. I, XI. Febr. & Baronium Tom. II. ad annum CCCIII *. *Deus miserere. Gratias ago. Pro nomine tuo da mihi sufferentiam.* Similiter paullò pòst * Saturninus presbyter: *Rogo Christe, da sufferentiam.*

* Pag. 333. edit. Moret.
* Pag. 719.

Suffi-

Sufficientia testium non dixero; sed sufficientium testium facultatem. Uti Paullus L. Conficiuntur. ff. de jure codicill. *Quid enim si sufficientium testium facultatem non habuit?* Sic quod Polybius ait, ἐπαινεῖσθαι, καὶ θαυμάζεσθαι τὴν ἀυταρκείαν τοῦ βίου, non reddam, *laudari, & admirationi esse, propter sufficientiam sui in vita*: sed, *ob frugalitatem, ob animum suâ sorte contentum*, sive *quia sibi sufficeret.*

Suffitorium Anastasio bibliothecario, quod aliis thuribulum, θυμιατήριον Græcis, & quandoque Latinis: ut eidem Anastasio, ubi refert, quæ Constantinus M. fecerit ad ornandum baptismum suum. Perperam *thymiamaterium* legit de-La-Cerda in Adversariis Sacris cap. XCIV. Nec enim est à θυμίαμα: sed à θυμιάω.

Suffraganeus, episcopi vicarius, sive auxiliaris episcopus, qui *suffragari*, & opitulari, si non re, minimùm verbis debet: quam nominis rationem legas in Catholico. Habes Carolinarum Constitutionum initio, quod est de Metropolitanis * : *Ut suffraganei episcopi secundùm canones subjecti sint.* Legas etiam apud Arnulphum Lexoviensem, rescripto ad Papam Alexandrum *. Quia verò sit vicarius episcopi, eò & *coepiscopus* vocatur Innocentio III. lib. XIII. Regest. XIV. Hinc *consuffraganeus* apud Ivonem Carnotensem epist. L IX, ad Hugonem Laudunensem Archiepiscopum. Nec tamen vox ea uno semper modo sumitur: qua de re malo verbis uti Nicolai Serarii iib. I. Rerum Moguntiacarum cap. XXII: *Episcopi suffraganei hodie vulgò aliter, quàm olim, vocantur: pro iis nimirum, qui titulares ideo nominantur, quod unius alicujus episcopatus, in quo versari jam non possunt, titulum gerant; aliisque episcopo, in cujus diœcesi sunt, opem ferant. Olim vero suffraganei tantùm dicebantur, qui Metropolitano, seu Archiepiscopo, subditi erant Episcopi; partim quia ab hoc ad Synodum vocati, suffragii jus in ea habebant; partim quia nonnisi Metropolitani suffragio consecrari poterant: ut habetur apud Ivonem parte V, Can. Primùm vi extra.*

† Pag. 223. edit. Moguntina an. 1602.

* Fol. 27. b.

Suffumigium non dixero, sed *suffumigatio*; à *suffumigo*; quod Varronis est, ac Celsi. *Suffumigii* tamen vocem è junioribus, inter alios, non refugit David Colvillus Scotus, in tralatione vitæ S. Syncleticæ, cap. X. §. LXXX.

Suillinum, suillum. Gregorius Turonensis lib. X. Hist. Franc. cap. XXIV: *Pice, tergoribusque suillinis immistis, suppositis ardentibus facibus, succendere* (basilicam) *visi sunt.*

Summarietas, perfectio summæ, summus gradus, sive ubi nihil desidera-

sideratur. Clemens VII. in Bulla de Syndicatu Judicum *: *Accommissarius mittendus, Episcopus, vel vicarius, & procurator Fiscalis, Confalonerius seu Præpositus, & doctor eligendus, præfati rationem administrationis hujusmodi, cum omni summarietate, integritate, & severitate, audiant.*

* Bullarii Tom. 2. pag. 496.

Summarius est apud Ciceronem lib. x. ad Att. epist. 1: *Nisi fortè iste summarius es potest persuadere, ut dum oratores eant, ac redeant, quiescat.* Sic in cunctis se manu exaratis reperisse, ait Petrus Victorius. Manutius legit, *nummarius*; ac significari censet nummis sive auro corruptum. Simeo Bosius, non improbante Lambino, ac socero meo Junio, legit *summœrius*; ut exprobetur prostituta pudicitia; qualis uxoribus *summœnianis* *, ex eo sic dictis, quia sub mœnibus habitarent. Cui simile est *summœrius*, hoc est, similis illis, quæ degunt sub mœris, sive muris. Verùm censeo hic non tam pudicitiam violatam objici, quàm belli civilis amorem: eòque placet Turnebus, qui Adversariorum lib. XVIII. cap. VI. *submarius* legit, quasi ὑπομάριον, sive pusillum Marium dicas. Ac censet Salmasius, Vertulliano lib. de Pallio Domitianum similiter dici *Subneronem*, quasi exiguum Neronem, quia eum, ut ait Ausonius,

* Martialis lib. 12. epigr. 32.

——— *Dixit calvum sua Roma Neronem.*

Summatores qui dicantur, exponam in Verbis, voce *Summare.*

Summitas, etiam à Cælio Secundo, ut probum, agnoscitur in Foro Romano. Sed Latinè magis dixeris *fastigium.* Nihilo melius *imitas*; de quo superiùs.

Sumtorium, cochlear, vel simile quid, quo quid è calice sacro adsumeretur. Flodoardus lib. III. cap. V: *Calicem majorem cum patina, sumtorique, fecit ex auro, lapidumque preciosorum illustravit nitore.*

Superaltare, altare minutum, ex lapide consecrato, quod magno altari superadderetur, & haberet crucem cum crucifixo superimpositam: sive altariolum portatile, quod circumferrent presbyteri, quando ægrotos viserent; quodque, in ægri ædibus, mensæ imponerent, corpus Christi daturi ægrotanti. Matthæus Parisius in vita Joannis I, abbatis XXI. S. Albani: *Ipsius fratris Guilielmi manu tabula picta ante altare, cum super-altari celato, & cruce superpositâ.*

Supercilio sus cum nonnullis non dicam; sed grandis supercilii, vel supercilio Campano: eâ *supercilii* significatione, quâ fastum notat.

Superforaneum, pro supervacuum, & fori legem excedens; qualis illa, ut ne, in caussis capitalibus, accusator ultra sex horas; nec ultra nove-

novenas, diceret reus. Usurpant Symmachus lib. III. epist. XLVIII, Sidonius lib. I. epist. VII. & lib. IV. epist. XI, item Ennodius ad Olybrium.

Superhumerale Rabano Mauro, ut Græcis ἐπωμίς. Nempe quia capiti sic injicitur, ut deinde in humerum dependeat. Itaque & *humerale* vocatur in Gemma Animæ cap. CCI. Vide, an non, si vetera ames, *capitale* & *ricam*, possis dicere. Varronis quidem est lib. IV. de L. L. *Capital dicitur à capite, quod sacerdotula in capite etiamnum habere solent. Rica à ritu dicitur, quod Romano ritu sacrificium femina cum faciunt, capita velant.*

Superintendentis vox, pro eo qui presbyteris præest, non est proximi seculi inventum; sed jam olim sic Episcopum interpretatus est B. Hieronymus epistolâ ad Evagrium: *Hoc quidem Græce significantius dicitur ἐπισκοποῦντες, id est, superintendentes. Unde & nomen Episcopi tractum est.* Sed ea veteris mihi Ecclesiæ veneratio est, ut longè *Episcopum* malim dicere. Nec enim ulla fuit Ecclesia olim, quæ presbyterorum φροντιστὰ diceret *superintendentem*.

Superioritas pervulgatum: pro quo Latini *præstantia, excellentia.*

Superpellicium, habitus sacerdotalis; vestis nempe linea, quæ superinduitur cæteris. Matthæus Parisius in anno CIↃCCXXXVII: *Ingressus* (legatus) *Ecclesiam, coram majori Ecclesia Pontificalibus se induit; scilicet superpellicio; & desuper capâ chorali, pellibus variis furratâ**, *& mitrâ.*

* *Hoc est suffulta. Vide lib. 2. cap. 7. voce* Fodratura.

Superstationarius Optato Milevitano, præfectus stationariorum: ut *superjumentarius*, jumentariis præpositus apud Suetonium in Claudio. Simile foret *supermedicus:* pro quo est *superpositus medicorum*, in veteri inscriptione Romæ*: ALCIMIANO SUPERPOSITO MEDICORUM. Vide de hujusmodi, quæ ad Spartiani Hadrianum Salmasius* annotavit.

* *Apud Gruterum pag. 511 num. 7.*

* *Pag. 4.*

Superscriptio non dixero, sed *inscriptio*, pro eo, quod Græcis ἐπιγραφή. Nec tamen multùm de eo contendero: quando Jurisconsulti veteres promiscuè usurpant. Nam lib. I. Digest. Tit. 2, qui est de operibus publicis, Leg. III. Macer ait, *inscribere principis nomen operi publico.* At mox leg. IX ex Modestino habes: *Ne præsidis quidem nomen licebit superscribere.*

Superventione non dixero, sed *superventu*; quod Plinii est; ut & Papiniani. Prius est Flodoardi lib. III. Hist. Rem. cap. XIII, *De superventione paganorum.* Legas & *superventu* particulatim, pro su-

perventu latronum, raptorumque. Gregorius Turonensis lib. III. Hist. Franc. cap. XVI: *Non desistebant à furtis, homicidiis, superventis, diversisque sceleribus.* Item lib. VII. cap. XI: *Furta, superventa, pervasiones, cædes.*

Suppedaneum, pro scabello, quod pedibus subjicitur, nova quidem vox, sed non ineleganter composita. Usurpat Helgaldus in vita Roberti Regis: *Vidit quendam* eorum mole carnis gravatum, pedes suos dependere, ab altæ pietate ductus, à longè quærens, suppedaneum reperit unum quod manibus Deo, & hominibus charus apprehendens, illud tanto Pontifici offere non recusavit, & sub pedibus ejus ponere non est dedignatus.* Eoque exemplo & *foculos suppedaneos* dixeris, quos Batavi hiberno frigore subjiciunt pedibus. *Stovas* vocant.

* Pro Videns cuidam eorum, mole carnis gravato.

Suriscula, vas aquarium, hydria, fortasse ex ὑδρίσκη, quod ὑδρίαν notat, teste Hesychio. *Suriscula* voce sic usus Pelagius, Rom. Eccles. diaconus, in Verbis seniorum lib. IV. nu. LXVII, & lib. VII. num. XXXIII, item libello VIII, num, IV, & alibi. Vide, quæ Rosvveidus in Glossario ad Vitas Patrum annotavit.

Suspensorium, camini locus, ubi ad esum suspenduntur pernæ, carnesque aliæ fumo indurantur: vel etiam superioris contignationis locus, ubi, postquam sunt fumo induratæ, aëre ventilantur. Cæsarius lib. VI. Mirac. cap. V: *Quoties neminem sensit esse in coquina, ipsam latenter intrans, & nonnunquã, nactâ occasione, pueros emittens, scalâ suspensoriũ adscendit, & ex ea parte pernas, quâ muro conjungebantur, omnes penè usque ad medietatem incidit, anteriorem verò integram reliquit, ut incisiones celarentur.*

Sustentaculum junioribus non inusitatum, & ἀναλόγως formatum; ut à *spectospectaculum.* Interea, donec apud idoneum scriptorem reperero, non utar.

Susurrium, susurratio, susurrus, confessio auricularis: quod verbi dæmoni usurpatum ait Cæsarius lib. V. Miraculorum cap. XXIX: *Ait dæmon; Sunt per meam veritatem; quia sine licentia facta; nec aliquando inde susurrâsti; susurrium confessionem appellans.* Mirum verò, Ludovicum de-la-Cerda †, cum hæc adduxisset, subdere, *Tale nomen, qualis auctor.* Nempe non occurrebat, antiquiores Cæsario similiter loqui: puta Petrum Blesensem epist. V, ac B. Bernardum epist. XI. Quorum verba ipse adducit cap. LXXXIII. §. XVI. Ac cap. CLXXXI. §. VI. docet, etiam eâ voce usum Petrum Cellensem lib. II. epist. X, lib. V. epist. XIII,

† In Adversariis Sacris cap 44 §. 21.

XIII, & lib. VI. epist. XVII. Istoc tamen discriminis est, quòd non, uti dæmon, sic vocitent hi confessionem auricularem; verùm hominum susurros, ac sermones clandestinos.

Susurrones, homines maledici, qui non apertè, & in os; sed clanculum susurrant, & spargunt multa siniſtra. Euagrius, B. Hieronymi æqualis, in vita S. Antonii, quam ex Græco Athanasii transtulit: *Quis tantum monachorum agmen adspiciens, quis virilem illum concordiæ cœtum cernens, (in quo nullius nocens, nulla detractio susurronis; sed multitudo abstinentium, & certamen officiorum erat,) non in hanc statim erumperet vocem: Quam bona domus tua Jacob, tabernacula tua Israel!* Potiùs dixero *susurratores*, cum Cælio in primâ ad M. Ciceronem epistolâ. Sic enim est in optimis Mſſis: ubi pleræque editiones, etiam Manutiana, *susurrationes*.

Sutriballs nomen, pro *sutore*, usurpat vetus Juvenalis interpres, in sat. III. vers. CL.

Syncellitæ, cândem degentes cellâ, apud Cassianum Collat. XX. cap. II. Nempe ex Græco σὺν, & Latino *cella*. Unde & Zonaræ, Cedreno, Curopalatæ, σύγκελλος, qui patriarchæ proximus, & mortuo succedere in Oriente sub prioribus solet Imperatoribus. Cæterùm pro *syncellita*, ut vox tota sit Latina; maluissem *concellaneus*; quod Ennodius usurpat lib. I. epist. V: vel *concellanus*, aut *concellulanus*; quomodo *cellulanus* apud Sidonium est, lib. IX. epist. III.

Sydicatus, munus Syndici. Clementis papæ bulla * inscriptionem habet hujusmodi, *De Syndicatu judicum, & Officialium status Ecclesiastici.* * *Bul. T. I. p. 485.*

CAP. LII.

De iis, quæ incipiunt à T, sequente A, E, H, vel I. Tabliſtæ, *qui aleâ, tesseris, vel latrunculis ludunt.* Tangibile, *sub tactum cadens.* Tardatio, *tarditas.* Taxellus, *taxillus, ac fortasse osseum emblema.* Telonium, *ædes publicani.* Tempestatio, *tempestas rerum adversarum.* Temporalitas, *diversa temporis conditio.* Temporivus, *tempore suo proveniens.* Tenda, *tentorium.* Tenementum, *possessio, vel prædium, aut locus, ubi quis domicilium fixit.* Tenetura, *status rei.* Tenuiarius, *qui in re tenui, ac levi, adlaborat.* Tenuta, *solum, quod quis tenet.* Tepiditas, *tepor.* Terraticum, *quod eò domino persolvitur, quia terræ ejus incolatur* Terminatus, *terminus: uti* signatum, *signum*; matulatum, & matellatum, matula, *ac* matella. Terrarius, *terrestris.*

Terrula, *exigua ditio, vel ager minutus.* Terrulentus, *terrenus.* Testimonialis, *diaconus episcopi concionantis custos.* Tetrasyrticum, *quod quadruplicem interpretationem admittit.* Tetravela, *quadruplicia vela.* Theadrapus, *nisi is potiùs* theopropus, *bibliothecarius sedis Apostolicæ.* Thelodives, *qui diverse adlaborat.* Thelosapiens, *sectator sapientiæ.* Thelohumilis, *affectans humilitatem. Atque obiter de* theopropio, *loco, ubi promulgantur Cæsarum edicta.* Thenia, *proantena, corruptè.* Thesaurarius, *quæstor.* Thicinynus *à librariis esse, prohiacynthinus,* Thlipsis, *oppressio.* Thoracæ, thoracides, thoracletæ, *pro imagine hominis, pectore tenus.* Tiaratus, *tiarâ velatus.* Tigellum, *tigillum.* Tintinnabulus, *tintinnabulum.* Titulatus, *gemmis ingens.*

PRo instituto quidem satis institimus iis, quibus initium est à sibilante elemento. Nunc subtexam eorum non pauca, quibus initium est ab ea litera, qui cum in omnibus penè linguis ei lis est; dum vel S literæ T; vel T, literæ S invadit locum.

Tabliſta, qui in tabula ludit ψήφοις, sive calculis, & κύβοις, sive tesseris: qui ludus ratione tesserarum est fortunæ; ratione calculorum, artis. Est à recentioribus Græcis, qui ταβλίζειν dixere, à ταβλίζω, *in tabula ludo.* Hoc vero à τάβλα uti istoc à Latino *tabula*: qua significatione & apud Martialem † est lemma: *Tabula luſoria.* Luxurius poëta in epigrammate quodam:

† *Lib. 14. epig. 17.*

Conſulibus ſceptrum, menſis decus, arma tabliſtis.

Lemma epigrammatis ibidem: *De tabliſta furioſo, quaſi teſſeris imperante.* De omni hujus ludi ratione accuratiùs à nemine scriptum, quàm maximo Salmasio, nunquam satis laudatis ad Historiæ Augustæ scriptores Notis *.

* *Pag. 462. & ſeqq.*

Tangibilis vulgari in usu est. Latinè magis dixeris *tractabilis*, vel *res ſub ſenſum, vel tactum cadens.*

Tardatio non dixero cum nonnullis. Assentio iis, qui cum Cicerone præferunt *tarditas, mora, commoratio, procraſtinatio.*

† *Pag. 620.* *Taxa*, pretium, æstimata rei quantitas, certa pecunia. Decurtatum à latinæ linguæ corruptoribus ex *taxatio*, vel, *taxo*; unde Italis *taſſa* & *taſſare.* Taxationis & tessandi verba in Juris Civilis Codice occurrunt, de quo Cujacius II. Observ. XII. per totum.

Taxillus corruptum è *taxillus*, quod ἐπιτριπτικὸν à *talus*. Sed laxiùs exten-

extensa significatio. Anastasius in translatione Concilii Niceni II: *Sanctas imagines proponendas tam de coloribus, & taxellis; quàm ex alia materia.* Ludovicus De-la-Cerda, in Adverss. S. cap. CLXXXIV. §. XI. *taxellum* hîc exponit *osseum emblema, aut ex alia materia, adinserendum exsculpendumque.* Puto, propriè ex osse fuisse; & ideò subdi, *aut ex alia materia.* Sanè origo hoc vocis exigit. Sed neque sic satisfacit interpretatio. Omnino res obscurior. Vide interim, quæ de taxillis adfert Scaliger, Notis * ad selecta veterum Græcorum fragmenta, quæ arduo operi de Emendatione temporum subjecit. * Pag. 13.

Telonium τελώνιον, propriè vectigalium redemtio, à τέλος †, & ὠνεῖσθαι *: uti τελώνης, redemtor, publicanus. Sed sumitur *telonium* sæpe pro mensa, vel domo publicanorum. Item pro ipso vectigali: sive id εἰσαγωγικὸν, pro rebus importandis; sive ἐξαγωγικὸν, pro exportandis. At tributum dicitur φόρος: cujus collatio à singulis exigitur: estque vel in capite, vel ex censu. *Telonia* autem voce Latinè non utar; etsi junioribus sit admodum frequens. Flodoardus lib. II. Hist. Rem. cap. XVII: *Postea quoque aliam ejusdem Regis, de omnium teloneorum remissione, impetravit præceptionem.* Ac alibi legas apud eundem: imò penè, apud quem non ex junioribus historicis? † Vectigal. * Emere, mercari.

Tempestatio, tempestatis immissio, rerum adversarum tempestas. Gregorius Turonensis libro suo, quem de sanctorum Patrum, seu de quorundam felicioforum vitâ, inscripsit, cap. V. quod est de S. Friardo recluso *: *Ille beatissimus, inter diversas, vel tempestationes, vel cruces seculi, semper ejus* (Domini) *adjutorii munimen expetiit.* * In bibliotheca Patrum 2. edit. col. 1836.

Temporalitas, quâ quid pro tempore variat. Tertullianus de Pallio: *Et si quid præterea condition. vel dignitas, vel temporalitas vestit.* Tria memorat, pro quibus vestis variat: *conditionem*, quia aliter servus, aliter ingenuus vestiretur: *dignitatem*, quia aliter plebs, aliter magistratus, & sacerdotes: *temporalitatem*, quia aliter in pueritia, quàm juventute, aut senectute: aliter hieme, quàm æstate: aliter diebus festis, quàm profestis: aliter pace, quàm bello.

Temporivus fructus serotino opponitur apud Faustum lib. II. de Libero arbitr. cap. X. Nempe temporivum inter præcocem, sive præcoquum, interque ὡρόϊμον, & ὄψιμον, sive ὀψίκαρπον, medium voluere.

Tenda, à *tendo*, ut *scriba* à *scribo*; *fuga*, à *fugio*; ac à *tendo*, *tendicula*, quia capiendis animantibus tenditur. Sed barbaris *tenda*, unde & Belgis **tente**, idem ac *tentorium*; utrumque ex eo, quia fiat è tentis pellibus.

Sic usurpat monachus Florentinus de Expugnat. Accon.

Si confratres mei tunc ibidem fuissent,
Et tenere dentibus me tendam vidissent,
Horum quidam, reputo, super me risissent.

Sic ubi vulgò, *me tandem*, restituit in Glossario Meursius: ubi & docet, sæpe similiter Grecobarbaros τίνδα, vel τίντα dicere.

Tenementa, à tenendo, hoc est, possidendo bona, quæ vocant radicalia. Ingulphus in Histor. *Cœpit, largiente Domino, bonis omnibus abundare, ut tam in thesauris, ac sceuris *, quàm in terris, ac tenementis, ei pro primis amissis postmodum duplicia redderentur.* Walsingamus in Descriptione Neustriæ †; ubi refert juramentum à Scotis præstitum Angliæ Regi: *Fideliter faciam servitia, quæ pertinent ad tenementum, quod de eo tenere clamito.* Leges Scoticæ lib. II. cap. XXII. §. IV: *Nemo ejusdem tenementi potest esse simul dominus, & hæres.* Lib. III. cap. XXXVI. §. II: *Cum quis aliquem injustè, & sine judicio, dissaisiverit de libero tenemento suo.* Lib. IV. cap. XXII §. II: *Si quis sine licentiâ sumserit namos *, & de alicujus tenemento sine alicujus licentiâ illos abduxerit.* Quibus locis *tenementum* notat terram, ubi quis habitat, sive hæc propria, sive etiam, ut puto, conducticia.

* *Horreis. Vide* scuria *libro* 2. *cap.* 17.
† *Pag.* 485.
* *Pignora capta pro rei jucatæ solutione.*

Tenetura, *teneo*, pro *tenitura*, à *tenitum*; unde κατὰ συγκοπὴν *tentum*, à quo *retentus*, *abstentus*. Est verò, *tenetura*, conditio hominis, vel rei; quasi statum dixeris, quo quid se tenet, hoc est, habet. Ita usurpatur in Charta de saisina Paganelli, quæ est in Chartis ducum Normanniæ, & Regum Franciæ *: *Et Joannes, Rex Angliæ, & homines, & imprisii sui, similiter erunt in eadem tenetura, in qua erant prædictâ die Jovis, usque ad prædictos quinque annos completos.*

† *Pag.* 1055.

Tenuiarius, cujus opera in re tenui desudat: ut qui tenuia solùm vestimenta conficit. Inscriptio vetus Romæ: THEOPHILUS VESTIARIUS TENUIARIUS *. Alia item †: MATTIUS PATROBIUS VESTIARIUS TENUIARIUS.

* *Inscript. Gruter. p.* 650 *num.* 8.
† *Pag.* 1067. *num.* 8.

Tenuta, pro *tenta*, idem valet ac terra, sive ditio, quam quis tenet, sive obtinet, ac possidet. M. Joannes Thvvrocz Chronicorum Hungaricorum part. III. cap. XXV: *Cùm rex principatûs, tenutas, & dominia regni sui, sacra corona subdita, vellet conservare.* Et cap. XXVII. *Rex nolens ulterius occupata de tenutis Venetorum conservare, castra, & tenutas, quas tenebat, ipsis restituit.* Et cap. XXVIII: *Terris ipsorum, seu tenutis, in magna parte devastatis.*

Tepi-

Tepiditas non dixero: sed *tepor*, cum Tullio, Catullo, aliis.

Terraticum est in præcepto Ludovici Francorum Regis apud Flodoardum: *De sylvis, ubi partem habent, & terris, nullus, nisi per ipsorum voluntatem terraticum accipiat.* Ludovicus De-La-Cerda in Adversar. Sacr. cap. LXXVII. §. II, ait, hic poni pro territorio. Sed omnino est exactio publica terræ nomine, in qua quis agit. Sic *pontaticum*, quod pro transitu pontis datur, & similia. Puto *terraticum*, quod Belgarum aliquibus ter-gelt: sive à *terra* sit, sive potius à Belgico **terd**, hoc est, **trede**, *gressus*.* Aliud sanè, quam **teer-gelt**, hoc est, viaticum.

Terminatus substantivè, pro terminis. Frontinus de aquæductibus: *Curatores aquarum, qui nunc sunt, quique erunt, circa fontes, & fontium & murorum curam, rivos, & spicas, terminatos, arbores, vites, vebres, &c.* Ac copse opere: *Si terminatus steterit.* Inque fragmentis legis Mamiliæ: *Limites, decumanique ut fiant, terminatique statuantur.* Sic in libris esse vett. monet Salmasius, Notis in Spartiani Ælium Verum. Ubi & similia adfert. Ut *sigillatum*, pro *sigillo*. Capitolinus in Antonino Pio: *Signatum tribuno aquam imitatus dedit.* Item *matulatum*, pro *matula*; *matellatum* pro *matella*. Glossæ vett. *Matulata*, ἀχύταινα. Item: *Matellata*, ϛαμνίον.

Terrarius, pro *terrestris*: quomodo *terrarius*, & *cellarius* turdus opponuntur apud veterem Persii interpretam ad sat. VI. vers. XXIV.

Terrula nunc pro exigua ditione, nunc pro exiguo prædio, vel simili, sumitur. Habes non modò apud Adamannum Scotum libro de rebus S. Columbani; sed etiam Laurres. XVIII. C. de operib. publ.

Terrulentus, terreus, vel terrenus. Prudentius in Hamartigen.

Hic terrulentis, ille virus fungitur.

Hinc *terrulentè*, more terreno. Idem ἀνεϛιφάνως:

Rem spiritalem terrulentè quærere.

Nempe spiritalia tantum rebus distant terrenis; quantum, cœlum terrâ: ut aliter longè in comparandis opibus, & honoribus; aliter in acquirendis rebus spiritualibus, sit comparatum.

Testimoniales diaconi olim dicebantur, qui Episcopum concionantem custodirent, Usus eorum exolevit. Vide Onuphrium Panuinum in Vocum ecclesiasticarum interpretatione.

Tetrasyrticum, pro eo, quod quadrifariam possit intelligi. Simile *trisyrticum*, de quo cap. sequenti. Vide libro septimo, *Diasyrticon*.

Tetravela, quadruplicia vela; ut *tetrasyllabon*, quod quatuor est syllaba-

* **Terd** *veteri linguâ Belgicâ* χατὰ μετάθεσιν *ex* **trede** *gressus, incessus, ut* **terden.** *ex* **treden,** *calcare.*

labarum. Sed hoc ex duobus Græcis; illud ex Græco, & Latino. Anastasius bibliothecarius in Papa Leone III: *Tetravela rubea alethina, quatuor habentia cruces cum gammadiis, & in circuitu periclysin de Tyrio.*

Theatrapus usurpat S. Martinus papa in donatione Blandinienſi Monasterio factâ: *Datum* XIV. *Kal. Februarii, per manum Amandi Episcopi, Theatrapi sanctæ Sedis Apostolicæ.* Qui verò hic *Thentrapus*, idem in altero diplomate ejusdem Martini papæ, eodem anno Elnonensi Monasterio concesso, bibliothecarius vocatur. Sic enim ibi de eodem Amando: *Datum* XIV. *Februarii, per manum Amandi Episcopi, Bibliothecarii S. Sedis Apostolicæ.* Sed unde *theatrapi* vox, & an non sit corrupta, quod puto, porrò cogitandum. Nunc nihil occurrit ei muneri accommodatius, quàm *theopropus.* Nam θεοπρόπος non solùm Deum decens: sed etiam oraculi consultor: ut Herodoto lib. I: πέμψαντες θεοπρόπους, *mittentes aliquos ad consulendum oraculum.* Sanè & bibliotheca est oraculi instar. Vide mox de hac voce in *Thelodives*

Thelodives, qui cupit esse dives, à Græco θέλω, & Latino *dives.* Sic *thelosapiens*, qualis sapiens esse studet, qui propriè *philosophus.* Utroque utebatur Africanum vulgus, tempore B. Augustini. Atque addit, simile fore *thelohumilis*; quia significet eum, qui cupit esse humilis. Verba Augustini sunt epistolâ LIX; quæ de variis quæstionibus scripta ad Paulinum episcopum: *Nemo vos convincat volens in humilitate cordis. Hoc si per verbum Græcum diceretur: & in Latina consuetudine popularis sonaret usitatius. Sic enim & vulgò dicitur, qui divitem affectat, thelodives; & qui sapientem, thelosapiens; & cætera hujusmodi. Ergo & hic thelohumilis, quod plenius dicitur thelon-humilis, id est, volens humilis, affectans humilitatem: quod intelligitur, volens videri humilis, affectans humilitatem.* Ludovicus de-la-Cerda in Adversariis Sacris cap. CXLIV. §. XXIX, cùm de tribus hisce locutus esset, addit ut simile sit *theloproprium.* Nempe putavit, itidem esse ex Græco θέλω*, & Latino *proprium.* Equidem nulli velim insultare; qui malim calcare proprios errores. Dolet tamen, hoc excidisse viro erudito, & industrio. Neque enim *theloproprium* dicitur; sed *theopropium*; quod planè Græcum, ex θεὸς* & πρέπειν†. Estque θεοπρόπος propriè, Deum decens: & μαντεῦσιν, vates; item qui oraculum consulit: ut apud Herodotum lib. I, πέμψαντες θεοπρόπους *mittentes, qui oraculum consulerent.* Hinc Homero θεοπροπία, vel θεοπρόπιον, *oraculum, vaticinium.* Sed & sic locum dixere, ubi oraculum ederetur: & ἡ μεταφορὰν, locum, ubi ederentur populo edicta

* Vela.

* Deus.
† Decere.

edicta principum. Sic, ut Erasmo etiam monitum, usus Augustinus epist. CLVIII, quæ est ad Marcellinum: *Quod autem scripsit eximietas tua, dubitare te, utrùm in theopropiâ debeas eadem gesta jubere proponi: fiat, si potest illuc frequens confluere multitudo. Alioquin alius locus celebrior providendus est: non tamen ullo modo prætermittendum.*

Thenia est apud Turociũ in Chronicis Hungaricis in an. CIↃCCCXLV cap. XCIX. Sed corruptum ex *antena*. Vide, quæ diximus in *Postella*.

Thesaurarius, pro Quæstor. Audoënus, Rhotomagensis Præsul. lib. I. de vita S. Eligii Noviomensis Episcopi: *Factus est notus cuidam Regis Thesaurario Boabboni*, Ac mox: *Cùm sciret præfatus Regis Thesaurarius Eligii industriam*, Item Isidorus utitur epistolâ ad Laudefredum Episcopum: *Ad Thesaurarium pertinet Basilicarii, & Ostiarii ordinatio*. Vide, quæ hac de voce dixi lib. I. cap. XVII.

Thicinynus vox nihili est, quæ legitur apud Isidorum lib. XIX. Originum cap. XXI*: *Machil, quod est tunica talaris, tota thicinyna, habens ad pedes* LXXII. *tintinnabula: totique intermixta, ac dependentia Punica mala*. Ubi, pro *ac dependentia*, malim, *ad dependentia*. Pro *thicinyna* autem planè legendum *hiacynthina*. Nam & ita in gemino nostro est Mso; uno vilioris notæ, altero longè optimæ: sic etiam vetus editio Veneta anni CIↃCCCCLXXXIII. Præterea id clarè docet B. Hieronymi locus epistolâ ad Fabiolam†: *Mail, ὑακινθος id est, tunica talaris; tota hyacinthina, ex lateribus ejusdem coloris adsutas habens manicas, & in superiori parte, quâ collo inducitur, aperta; quod vulgo capitium vocant*. Ubi &, quod de tintinnabulis Isidorus ait, postea subjungit.

* *In Mssis quibusdam* 20.

† *Tom. 3. pag. 59. edit. Frobenian. an.* 1553.

Thlipsis, θλῖψις, Græcum quidem, unde ἐκθλίβω; sed Latinis ignotum: quo tamen in Sardinia, ubi Græcissarent, usus sit Lucifer Caralitanus lib. I. ad Constantium Imperatorem. Ciceroni in Tusculanis est *afflictio*; sive, ut in aliis est codd. *afflictatio*. Idem pro eo dicit *oppressio*. Vetus Novi T. interpres pro hoc, seculi sui more, *tribulatio*: de quo alibi egimus.

Thoracæ, thoracides, thoracleta, idem ac *thoraces*; unde ea facta. Intellige autem θώρακα, sive imaginem clypeatam, thorace tenus effictam; unde & προθωρίδιον dicebatur. De *thoracâ* nihil mirum. Nam ut à *lampas*, accusativus *lampada*; inde *lampada lampadæ*: ab *hebdomas*, accusativo *hebdomada*; inde *hebdomada hebdomadæ*: sic à *thorax* incusandi casu *thoraca*; hinc *thoracæ thoracæ*, *Thoracidæ* verò, ut Græci non mo-

dò τιάραξις, sed etiam τιαρακίδες. *Thoracleta* usurpatum Arnulpho, libro de locis sacris: ex quo scriptore inedito hæc adducit Salmasius ad Trebellium Pollionem *: *De sancta matris thoracleta.* Item: *Thoracletam beata matris.* Præterea: *Cujus thoracletam, in re naturâ impenetrabili, penetrabilem fecit.*

* Pag. 326.

Tiaratus, cui, ut Juvenalis ait sat. VI.

——— Phrygiâ vestitur bucca tiarâ.

Usurpat Isidorus lib. II. de Ecclesiast. Offic. cap. V. Nec deterius videtur, quàm à *diadema, diadematus*; quod apud Plinium, & alios.

Tigellum, pro *tigillum*, est in vita S. Severini, episcopi Septempedani, §. XII. †.

† In Vitis SS. 8. Ianuar.

Tintinnabulus, pro tintinnabulum, apud Symposium fuit, ænigmate LXXIX: ut in primo, *graphius*, pro *graphium*: ut monitum Salmasio ad Spartiani Nigrum. Nunc aliter in Symposio legitur. Simileque *metallus*, pro *metallum*, poëtæ apud Spartianum ibidem.

Titulares episcopi qui dicantur, expositum in *Suffraganeus*. Titulus alicujus Sancti est Basilica vel Ecclesia aut Capella ejus honorificata & consecrata. Hinc cardinalium Ecclesiæ Romanæ Tituli.

Titulatus, ingens unio. Juvenalis vetus scholiastes sat. VI. vers. CCCCLV:

Auribus extentis magnos commisit elenchos.

Magnarum, inquit, *gemmarum elenchos; quos & titulatos appellant.*

CAP. LIII.

De inchoatis à T, ante O, R, vel V. Toltum, *item* toloneum, *vel* tholoneum, *vel* teoloneum, *vectigal.* Tollo, *tolleno.* Tortura, *tormentum.* Trachones, *meatus subterranei.* Tractoria, *libellus dari solitus peregrinaturis.* Tragimata, *tragemata.* Transmutatio, *immutatio, vel vicissitudo.* Tredecim, *tres ac decem.* Tremissis, *triens aurei.* Trepalium, *locus aculei.* Trepanum, *quo chirurgi perforant cranium.* Trepedica, *fortasse medicamenti genus.* Trichorum, *trinos habens sinus, sive recessus, domûs fastigium.* Tricinum, *funiculus è pilis.* Trigintaocto, *duodequadraginta.* Trimisium, *corruptum è tremissis; de quo dictum antea.* Trimmæ, *ramenta.* Tripetia, *tripodes.* Triquadra, *tripartitum.* Trisorium, *locus pecuniæ sacræ, vel publicæ.* Trisyrticum, *quod trifariam possit intelligi.* Trogala, *tolleno.* Trogulus, *vel* trochulus, *cuculla, sive cuculius monachorum.* Troparia, *libri, qui*

Eccle-

Eccleſiaſticas Proſas continerent. Truſio, *detrudendi actus.* Tumba, *ſepulcrum.* Turgor, *tumor.* Turriculum, *turris minuta*; *ac particulatim, quod* ciborium *dicitur,* Turturilla, *lupanar, vel ſcortillum.* Tutaculum, *tutela.* Tyanæus, *Tyanenſis.*

HIſce expoſitis, cætera nunc à Tinchoata perſequar puta ubi eam O, R, vel V. excipit.

Toltum, eſt vectigal, ac ἀμίσιον à Germanico, Belgico, Anglico, **tol**; uti hoc à τέλος, vel *telonium*, τελώνιον. Matthæus Pariſius in rebus an. clɔccxv, ac ut particulatim magis locum deſignem, in charta libertatum regis Joannis: *Omnes mercatores, niſi publicè prohibiti fuerint, habeant ſalvum & ſecurum exire de Anglia, & venire in Angliam, & morari, & ire, tam per terram, quàm per aquam, ad emendum, vel vendendum, ſine omnibus toltis malis*, per antiquas, & rectas conſuetudines.*

* *Tolta* mala vocat, *quæ ſint indebita: uti* bona *ſunt quæ exiguntur, ut hic dicitur, ſecundùm antiquã, & rectam conſuetudinem.*

Toloneum quoque, vel *tholonium*, vel *teolonium*, vectigal, ex *telonium*, τελώνιον, E in O converſo: ut Belgæ dicunt **tol**. Capitulorum collectio Benedicti Levitæ lib. vi. cap. xxxix: *Ut nullus homo præſumat tholoneum per villas, rodaticum, nec pulveraticum recipere.*

Tolo, vel *tollo*, inſtrumentum, quo aqua attollitur. Eſt apud Iſidorum lib. ult. Originum cap. xv: *Tolonem hortulani vocant lignum longum, quo hauriunt aquas.* Subjungit deinde: *Et dictus tolo à longitudine.* Ita utrobique optimus Muſus noſter. Sed omittit: Τῆλυ *enim Græcè dicitur, quicquid longum eſt. Unde & muſtela vocata, quaſi mus longus.* Ubi pro τῆλυ ſcripſit, vel ſcribere debuit, τῆλε; quod eſt *longè*. Quia verò in τῆλε eſt E longum: eò in variis editionibus librarii maluere *telon*, quàm *tolon*, vel *tolo*. Sanè & *telon* eſt in Venetâ anni MCCCCLXXXIII. *Tollo* etiam in Etymologico ſuo agnoſcit Martinius. Nec tamen Latinum cenſeo: ſed corruptum ex *tolleno*, de quo Feſtus. Gloſſæ: *Tolleno*, κηλώνιον. Latino Livius, ac Plinius, utuntur; Græco Herodotus, & Ariſtoteles: id à κῆλον, *lignum.*

Tortura Juris, pro *tormentum*, vel *quæſtio*, nunc eſt pervulgatum; ſed veteribus ignotum fuit. Vulgarem interim ſecutus ſermonem vir longè doctiſſimus, qui pro Juramento Fidelitatis in Anglia Matthæo Torto reſpondens, opus ſuum *Torturam Torti* inſcripſit.

Tracones ſunt cryptoporticus, ac fornices ſubterranei, & quævis cavernæ profundiores. Hoc nos docet Matthæus Pariſius, ad annum

clɔɔcxlvii ! ubi agit de damnoso ac terribili terræmotu, præcipuè Londini, & super ripam Tamesis: *Qui*, inquit, *in his partibus innaturalis; cùm profundis traconibus, ac concavitatibus (in quibus secundùm Philosophos solet terræmotus generari) careat, nec inde ratio poterat indagari.* Usurpat idem in Vita Ealdredi, abbatis S. Albani viii: *Traconeſ, & vias, cum meatibus subterraneis, & solidè per artificium arcuatis (quorum quidam subtus aquam Warlamiæ, quæ quondam maximæ civitati fuit circumfluæ, transierunt) dirui, implevit, aut obturavit. Erant enim latibula latronum, vespillonum, & meretricum.* Censet in Gloss. Watsius, *tracones*, quasi *tracheones*, vocari, à similitudine *trachea* sive arteriæ asperæ, quam animæ canalim vocat Plinius. Verum an non simpliciùs dicamus, corruptum esse è *dracones*, ac sic vocari, quia quodammodo refert sinuosos draconum flexus; vel etiam κατὰ μιτωνυμίαν, quia cavernæ sub terris serpentium soleant esse habitacula?

Tractoria dicebatur libellus, qui daretur in terras exteras juris; unde esset cognoscere, quo pacto excipi aliquem oporteret. Nam exponebatur epistolâ eâ conditio viri, & quantum illi pro eâ præstari oporteret. Dubium, num *tractoria* dicta, quia daretur in tractus exteros proficiscentibus; an quia hinc intelligeretur, quo pacto aliquem tractari, atque excipi, conveniret. Est apud Marculfum lib. i. Form. cap. xi, cujus lemma *Tractoria legatorum.* Item in veteribus formulis incerti scriptoris cap. x. lemma est, *Tracturia pro itinere peragendo.* Eâ *tracturiâ*, sive *tractoriâ*, episcopus commendabat ob delicta, pœnitentiæ ergò, peregrinantem; ac petebat, præstari mansionem, focum, panem, aquam. Carolus Calvus tit. xxxii, apud Tusiacum, capit. xvi: *Ut ministri Comitum in unoquoque Comitatu dispensam Missorum nostrorum, à quibuscunque dari debet, recipiant; sicut in tractoria nostra continetur. Tractoriam stipendialem* appellat Agobardus, libello de insolentiâ Judæorum. Quantum verò præberi cuique oportuerit; cognoscere est è Caroli M. & Ludovici Pii capitulis, lib. iv. cap. lxxii; cujus lemma, *De dispensa Missorum Dominicorum.* Vide & quæ de tractoriis fusè ad Marculfum doctissimus Bignonius annotavit.

Tragimata non facilè legentem morabitur, qui sciat, vulgò Græcos I pro H. efferre. Planè enim sic corruptè dicitur, & scribitur, pro τραγήματα. Seculi more ita etiam exaravit ante seculum Isidorus Isolanus

lanus in vita B. Veronicæ de Binasco, lib. IV, cap. IX, §. XXI : *Vasa lignea, quibus ex saccharo delicatiora quædam composita servabantur, quæ tragimata vocamus.*

Transmutatio vix dicere ausim, idoneo destitutus auctore; etsi & *mutatio*, & *transmuto*, proba sint. Est cùm pro eo *mutatio*, vel *immutatio*; est cùm *vicissitudo*, vel aliud, malim.

Tredecim ajunt pro *decem*, & *tres*; vel *tres*, & *decem*. Nec tamen hoc valde improbem, cùm apud Tullium Verrinâ V *tredecies* legatur.

Tremissis finxere Latinobarbari, pro triente, sive tertiâ parte aurei. Nempè cùm *semissis* audirent dici de dimidio asse: putârunt etiam posse *tremissis* dici de tertia parte. At secus est, quia M in *Semis* habemus: unde *semissis*, quasi *semias*, ut ait Varro in IV de L. L. At in *tres*, vel *ter*, aut *tertius*, nullum est M. Quod cùm aliqui viderent; commenti sunt, *tremissis* dici à triplici missu. Sed eam originem refellit Capitolinus in Alexandro Severo: *Semisses aureorum formati sunt. Tunc etiam, cùm ad tertiam partem auris vectigal decidisset, tremisses; dicente Alexandro, etiam quartarias futuras, quod minùs non posset.* Videmus hinc, quod de aurei semisse, & tremisse, diximus. Habes & vocem eam apud Julianum in tralatione Novellarum, & Paulum Warnefridum lib. V. cap. XXXIX. At longè sæpissimè exstat in Legibus Wisigothicis, Burgundicis, Alemannicis, atque aliis. Vir doctissimus ait †, *tremissis* dixisse pro *tressis*. Atqui *tressis* est trium assium; *tremissis*, sive *trions*, unius assis pars tertia; quæ plurimùm distant. Vide infrà *Trimisium*.

† *Notis ad Paull. diaconi Hist. Longobard.*

Trepalium, pro loco, ubi rei equuleo, vel aliter, torquentur. Concilium Antisiodorense (quod anno celebratum DXC) can. XXXIII: *Non licet presbytero, nec diacono, ad trepalium, ubi rei torquentur, stare.* Puto, ejusdem esse originis, ac *trepanum*; de quo proximè.

Trepanum, pro terebræ genere, quo chirurgi cautè cranium perforant; ut *trepanare* iisdem, pro ejusmodi instrumento perforare; à Græco τρυπάω, *terebro*, & τρύπανον, *terebra*.

Trepedica est apud Gregorium lib. II. Dialog. cap. XXX *: *Quadam die, dum ad B. Joannis oratorium, quod in ipsa montis celsitudine situm est, pergeret; ei antiquus in mulo, medici specie, obviam factus est, cornu & trepedicam ferens.* Quia antiquus ille, draco puta, sive diabolus, medici speciem habuit; eò signari potionis, & medicamenti genus, existimat Jo. Lodovicus De-la-Cerda in Adversariis Sacris c. CXVI. §. IX.

* *Al.* 29.

Trichorum, τρίχωρον, quasi dicas *trilocum*. Usus Paullinus Epist. XII: *Reliquiis Apostolorum, & Martyrum, intra absidem trichora sub altaria sacratis.* Quem ad locum multa ex Papia, Joannis Januensis Catholico, aliisque Glossariis, Rosweidus. Vera autem lectio est: *Intra absidem trichoram.* τρίχωρον ἀψίς, cui trini recessus, sive tribus sinibus, aut concavitatibus distincta. Sic *octachorum* templum Ambrosio, cujus absis octo haberet sinuatos recessus. Eruditè de his Salmasius in Exercitationibus Plinianis ad Solinum *. Non existimandum verò, Paullini demum ætate, hanc vocem à Latinis receptam. Nam Spartianus utitur in Pescennio Nigro: *In qua ejus in trichoro simulachrum constituit.* Ubi, eodem Salmasio interprete, intelligitur domûs fastigium, sive ἀέτωμα, quod, ut stillicidia deducat, figuram habuit τρίγωνον sive triangularem; unde & τρίχωρον dicebatur. Nempe ædibus planis pro tecto erat δῶμα, sive solarium: aliæ verò utrimque assurgebant, eoque habebant fastigium: imò quandoque uni domo fastigia plura: unde Statius Papinianus in primo Silvar. †

* Pag. 1212, ac deinceps.

† Carm. in Tiburtinum Vopisci.

------Partitis distantia tecta trichoris.

Ubi terna designat fastigia. Atque hinc conspicimus, etiam Domitiani ætate hanc vocem fuisse in usu; sed significatione aliâ, quàm Paullino. Vide & hoc de loco Rhodiginum *.

* Lib. 18. Antiq. Lect. cap. 11.

Tricinum dixere pro *trichinum*, τρίχινον, quod est è pilis, qui Græcè τρίχες. Eusgrius presbyter in vita S. Antonii †: *Traxit quidam sportellam, quam texebat, tricinam, sive funiculum.* Non putandum, esse à *tricis*; cùm nequeant funiculi contexi è tricis, hoc est, pilis involutis, & implexis: à qua voce *intricare*, & *extricare*; ut ex Nonio constat. Eadem interim origo. Nam & *trica* à τρίχες.

† Pag. 49. a. edit. Rosweidiana.

Triginta-octo non præfractè damnâro: sed utar, ubi apud idoneum legero scriptorem. Interea usurpem *duodequadraginta*.

Trimisium, pro tremisse, more Græco, qui τριμίσιον dicunt. Anastasius bibliothecarius in Sylvestro: *Domum in regione Roffea intra urbem, quæ præstat solidos* LVIII, *& trimisium.* Similiter idem in Cælestino, atque alibi: ùt in exsilio S. Martini: *Nam nec semel de regione ista, usque ad unum trimisium, frumentum potui comparare: sed nec alterius cujusque generis speciem; nisi, ut prædictum est, ex naviculis; quæ huc raro veniunt, ut sale onustæ recedant. Sic potuimus emere tres, vel quatuor modios nomismate usque ad præsentem Septembrium mensem.* Ubi *trimesinum* corruptum ex *tremisse*: quod unde sit, diximus superiùs. Ut omni-

no

no fallantur, tum quibus placet, *trimisium* esse è *trimodio*; tum qui factum volunt ex *trimensio*, hoc est, trium mensium frumento; etsi doctissimorum sit hominum opinio, inde τριμήσιον dici, quia soleat H in I abire; quomodo *eleison* dicimus, pro ἐλέησον: & N ante Σ soleat à Græcis negligi; unde Ὀρτήσιος iis, pro *Hortensius*.

Trimmam, pro ramento, ex Græco τῦ τριμμάτος vocabulo, dixit Anastasius bibliothecarius. Nempe ut *schemam* efferebant, cùm Græcè sit χτὸ ἧμα; *sacomam*, licet Græcè τὸ σάκωμα. Multa ejus generis in libris de Arte Grammaticâ*, atque Oratoriis nostris †, adduximus. Vide & quæ de *trimmâ* adferam in Particulis, voce *Trebacster*.

* Lib. 2. de Analogia c. 20.
† Institut. Orator. lib. 5. c. 1

Tripetia, pro *tripodes*. Severus Sulpitius dialogo 11. cap. 1: *Sedebat Martinus in sella rusticanâ, ut est in usibus rusticorũ; quas nos rustici Galli tripetias; vos scholastici, aut certè tu, qui de Gracia venis, tripodas nuncupatis.* Malim tamen *tripedia*, à tribus pedibus: unde & *tripus* sive τρίπους. *Vasa tripedia*, ut *animalia bipedia*.

Triquadra, tripartitum. Vide *Quadra*, in usurpatis significatione alienâ.

Trisorium, gazophylacium, ærarium, locus ubi thesaurus, sive pecuniæ publicæ, vel sacræ, adservantur. Est ex Belgico **trisorie**, vel potius **tresorie***, quod ex barbaro *thesaurarium*; uti hoc à *thesaurus*, sive θησαυρός. Magnum Chronicon Belgicum Glossar. v. Dresforum †: *Post missam verò, prænominati principes intraverunt refectorium sancti Maximini, quod sic erat ornatum: primò trisorium decem scabellorum per modum graduum; & unumquodque scabellum in latitudine decem, & octo palmarum.*

* Vossium hic corripis Summarm.
† Pag. 401. edit. Pistoriani.

Trisyrticum, quod tripliciter possumus interpretari, sive quod trifariam sumitur. Vide *Diasyrticum*, in falsâ significatione usurpatis.

Trogala, machina haustoria, sive instrumentum, quo aqua è puteis hauritur: quod Latinis *tolleno*, Græcis ἀντλητήριον, κηλώνιον, & τροχαλία, unde *trogala* corruptum. Gloss. *trogala*, τροχιλία. Ubi τροχαλία rescribendum.

Trogulus, vel *trochulus*, *cucula*, *monachalis vestis*, ut est apud Papiam. Sic pro *trochilus* dicebatur, quia trochum rotunditate referret. *Trochs* verò nomine ne *turbinem* intellige, qui Græcis βόμβιξ, sed circulum magnum, à pueris radio propelli solitum; sicuti dicebamus lib. primo cap. xxvi. Quod si *troguli* istoc ἔτυμον placet: rectius huc ea vox referatur, ubi agimus de barbaris originis Latinæ, aut Græcæ: quàm libro factum superiori, qui est de vocabulis non barbaris modo,

modò, sed ortûs etiam barbari. Qui verò hanc *troguli* vocem usurpent, ibidem ostensum: videlicet libr. III. cap. XVIII.

Troparia vox Græcobarbara: de quâ multa ὁ μανάριτης Meursius in longè utilissimo Glossario suo. Verùm & usurpare videas Latinos. Matthæus Parisius in vita Pauli, XIV. abbatis S. Albani: *Dedit igitur huic Ecclesiæ — Evangelia legenda per annum, duos textus, auro & argento, & gemmis ornato: sine ordinalibus*, consuetudinariis, missalibus, troparis, collectariis, & aliis libris.* Erant verò *troparia* libri, qui sequentias sive prosas continerent. Nominis caussam adfert Zonaras ad Canonem Anastasii Damasceni. Vid. Seldenus Not. in Hengham pag. 141, 142.

* *Hoc est, ut præteream ordinalia, & tot alia, quæ itidè donavit.*

Trusio exsilium, pro *ejectio*. Vita Leodegarii † Augustodun. episcopi: *Cumque aliter, pro perpetrato scelere, datus fuisset in exsilii trusionẽ,*

† *Tom. I. script. Franc. edit. Andr. du Chesnes p. 601.*

Tumba, ut Italis *tomba*, sepulcrum, bustum, à Græco τύμβος, unde τυμβογέρων, *capularis senex*. Si Perottum audimus, etiam Græcis τύμβα dicitur: sed prorsus fallitur. Ne recentiores quidem sic efferunt: sed τῦμπες, ut in Glossis est Græcobarbaris, quas habemus Mssas. De voce τοῦμπες apud Simonem Portium* silentium est. *Tumba* voce inter alios usus est Aldhelmus de Virginitate:

* *In dictionario Græcobarbaro, Lutetiæ edito an. 1635.*

Ad quorum tumbas gelidæ post funera mortis.

Et ὑποχθονίων *tumbula*, apud eundem de Gervasio, & Protasio:

Saxea quadratis quos condit tumbula fossis.

Turgor fecere à *turgeo*, ut veteres *tumor* à *tumeo*. Flodoardus lib. I. Histor. Rem. cap. XX: *Mirabilis turgore distentus intumuit, & exspirans crepuit medius.*

Turriculum, pro *turricula*, videtur dixisse Remigius in Testamento: *Tibi, hæredi meæ Ecclesiæ suprà memoratæ, jubeo turriculum, & imaginatum calicem, fabricari, & epigrammata, quæ Laudunis in argenteo ipse dictavi, in hoc quoque conscribi volo.* Nisi Remigius ipse *turriculam* scripserit; quod censet Barnabas Brissonius. Videtur signare vas ad turris exiguæ figuram efformatum, in quo Sacramentum adservaretur. Id enim turriculæ habuisse figuram, cùm aliis è scriptoribus liquet tum illo Gregorii Turonensis lib. I. de Gloria Martyrum cap. LXXXVI: *Acceptâque turre, Diaconus, in qua mysterium Dominici corporis habebatur, ferre cœpit ad ostium; ingressusque templum, ut eam altari superimponeret, elapsa de manu ejus ferebatur in aera.* Vulgo *ciborium* nuncupant. Aliter tamen cepisse Remigium, suspicatur Ludovicus De-La-Cerda in

in Adversariis Sacris *: idque quia secus *turricula* nomine utatur Flodoardus lib. II. cap. III. Ipsum adi.

* Cap. 76. § 10.

Turturilla, lupanar, sive ganeum; à *turtur*; quomodo dixere partem obscenam viri, aut mulieris; ut membrum id omni penè in lingua est nominum dives, Isidorus in Glossis: *Turturilla, ita dictus locus, in quo corruptela fiebant; quòd ibi turturi opera daretur, id est, panem.* Ubi pro *panem* legendum censeo *penem*, vel potiùs *peni*. Nisi *ganeo* malis; ut non vocabuli *turtur*, sed totius orationis, sit interpretatio. At non assentio Ludovico De-La-Cerda; qui in Adversariis sacris † pro *turturilla*, legit *gutturilla*; pro *turture* item, *gutture*. Nec enim in ganeo tam gutturi, quàm peni, opera datur. Et à *turture* ἀναλόγως satis est *turturilla*: nempe ut à *pistrinum*, vel *pistrina*, est *pistrilla*; à *signum*, *sigillum*. Sanè ab illis in R etiam venire diminutiva in LLVS; ostendunt, *cultellus* à *culter*; *satullus* à *satur*, quod è *saturus*. Etsi verò in ganeis ventri, ac peni, opera daretur: non tamen, ut puto, tam penem dixere *turturillam*, quàm scortillum. Videlicet, quia sic mutuò se compellarent Veneri vacantes. Hujusmodi amantium nomina congessit Comicus in Asinaria III, III:

† Cap. 141 §. 342.

Dic igitur me anaticulam, columbam, vel catellum,
Hirundinem, monedulam, passerculum, putillum.

Putillus tamen alterius est generis: nempè à *puta*, unde *preputium*: *puta* verò à πόδη: de quibus ad Catalecta Scaliger.

Tutaculum Prudentius * fecit à *tutor*; quâ formâ à *propugno propugnaculum* fit. Sed potiùs cum veteribus dicamus, *tutela, tutamen, tutamentum*.

* Lib. 2. contra Symmachum, pag. 316. edit. Plantin.

Tyaneum à Tyana civitate vulgò vocant Apollonium; sed nihilo rectiùs, quàm Demetrium dicunt *Phaleræum*: cùm Græcè sit non Φαληρεῖ@, vel Τυανεῖ@: verùm Φαληρεὺς, & Τυανεὺς, pro quo Latinè *Tyanensis*. Apud Vopiscum tamen in Aureliano est *Thyaneus*. Sed parum idoneus is scriptor: atque, ut Salmasius observat, in Mso Palatino, & edit. veteribus, est, *Apud Thuanos*: quomodo dicitur *Peuci*, pro Peucini; *Megari*, pro Megarenses.

CAP. LIV.

Accedit ad ea, quæ ab V auspicantur, excipiente illud A, vel E. Vacantia, *vacatio, vel saburra*. Vaccaritia, *grex minimùm* XII. *vaccarum*. Vacinarius, *qui coria concimat, sive apparat*. Vadium, *pignus, sive hy-*

potheca. Vassus, *fidejussor, item cliens: unde* vasallus, *&* vassaticum. Vasui, *iidem ac clientum id genus, quod* vasallos *dicimus.* Vaticinium, *vaticinatio.* Vegetativum, *vegetans.* Vehiculus, *equus.* Venenosus, *venenatus.* Ventositas, *ventus, & ostentatio.* Verantia, varantia, *&* garantia, *color ruber, ac coccineus.* Veratrina, *pretium, quod veratori, sive divinanti, persolvebatur.* Veriloquus, *verídicus.* Versibilitas, *caduca, ac fluxa omnium conditio.* Vestitio, *ab ea significatione, quâ aliquis investiri dicebatur.* Vestitura, *possessio.* Vestura, *pretium, quod ex plantis redit ad dominum.*

REstat, ut nunc cogitationem, scripturamque transferam ad ea, quæ in cœptis ab V, sequente primâ, alterâve vocali, vel magis se animo offerent, vel scriptione nobis minùs indigna videbuntur.

Vacantiam appellant, quo tempore Senatu abstinent Senatores, vel justitium est, ac turba pragmatica, extra dies festos, obambulat otiosa; ita ut Plautinum istoc possis dicere, *Alcedonia sunt circa forum.* Item quando professores, doctoresque publici, non docent in Gymnasiis. Videntur juniores etiam *saburram* sic vocâsse. Glossæ Nomicæ: Βαχαντία, σάβυρρα. Caussa fuerit nominis, quòd impleat locum vacantem à mercibus.

Vaccaritia, grex vaccarum: qui legitimus, si minimùm vacarum fuerit XII. Lex Alamann. tit. LXXV: *Si quis in vaccaritiâ legitimâ, ubi sunt* XII. *vacca, vel amplius, taurum ex ea involaverit, vel occiderit,* III. *sol. eum* * *solvat: aut qualecunque armentum de ipsa vaccaritiâ involatum fuerit, secundum qualitatem eum solvat.*

* *Pro ex more ipsius seculi.*

Vaccinarius, vel potiùs *vaccinarius*, est à *vaccinus:* quomodo lac vaccinum, hoc est vaccarum, Plinius dixit. *Vaccinarius* igitur, ὁ βυρσοδέψης, qui depsit ac præparat pelles vaccinas, sive bubulas. Papa Pius quartus in confirmatione, & extensione jurisdictionis S. R. E. † *Quemadmodum artes vaccinariorum, seu coriariorum, nec non artificum, chordas musicales ex animalium fibris facientium, malum reddentes odorem, ad fluminis ripam separatæ reperiuntur.*

† *Bullarii Tom. I. pag.* 129. 121.

Vadium à vadibus dictum; estque pignus, sive hypotheca; idque tum rei mobilis, tum immobilis; cautio, securitas, fidejussio. De quo leges Scoticæ lib. III. cap. II, Hinc *invadiare* ibidem, & *res invadiata:* hoc est, invadium posita, ut loquuntur eædem Leges cap. seq. §. I.

Unga-

Ungari dicunt *vagiare* Wesbezius pag. III. tripart. tit. XXXIII. Vid. Loccenius Explic. Voc. feudal.

Vassus est à Latino *vas*. Vadis vocabulo signatur is quo spondente, vadere alteri licet, præcipuè in re capitali: non quasi ἀμέσως* sit à *vado*, quod priorem producit; sed quia retineat modum primigenii βάδω, unde *vado*. Quia verò vas suâ fide, ac sponsione, alterum præstabat liberum; hinc *vassus*, fidejussor. Gloss. vett. *Bassius, custos populi*: *vassi, fidejussores*. Sanè *vassi* barbaris seculis vocati sunt beneficiarii: h. e. clientes, sive certâ fide obstricti, seu qui, accepto beneficio, se obligassent benefacienti. Est id vocabuli in Legg. Alamann. tit. XXXVI. §. IV: *Qualiscunque persona sit, aut vassus Ducis, aut Comitis*. Item tit. LXXIX. §. III: *Et dominus ejus* XII. *vassos infra domum habet*. Legg. Baijuvar. tit. XV. cap. II: *Sive Regis vassus, sive Ducis, omnes ad placitum veniant*. Legas quoque apud Marculfum monachum lib. II. cap. XVII*: item in Kapitul. Ansegisi lib. II. cap. IX. Et cap. XXIV: *Vassi quoque, & vassalli nostri nobis famulantes*. Præterea lib. III. sect. LI, & LXIV, & LXXIII. Ac lib. IV. cap. LXX: *Ut vassi nostri, & vassi episcoporum, abbatum, abbatissarum, & Comitum*. Item in præcepto evindicatorio Karoli M. Inque capitulis episcoporum Nemensium, & Rhotomagensium in Carisiacensi palatio ad Ludovicum Reg. an. DCCCXVIII. *In Comitatu drudorum, atque vassorum*. Insuper Walafrido Strabone de re Ecclesiast. Nec non lib. I. vitæ B. Geraldi cap. XXXII: *Nam, resp. statu jam nimis turbato, regales vassos insolentia Marchionum sibi subjugaverat*. Aimoino itidem lib. V. cap. XXXVI: *Abbates etiam, & regni primores, ac vassi regii, se illi commendaverunt, & sacramento secundum morem fidem promiserunt*. Ex quibus satis liquet utcunque primitus distinxisse *vassos*, & *vasallos*, videantur: postea tamen non fuisse alios *vassos*, quàm illos, qui aliter dicti sunt *vasalli*: quâ de voce tam multa legas apud feudorum interpretes, ut hic pigeat insistere. Potius igitur addam, à *vassis* esse *vassaticum*: quod apud Theodulphum legas. Vassos & Valvasores, Vasallo affines voces, conjungit & explicat Loccenius Explic. Vocum feudalium.

* Proxime.

* Pag. 140. edit. Paris.

Vassorum meminit Gerardus in Diplomate* an. CIↃXXXIII, quo Divionensi monasterio Vulverei curtem donat: *Sed si forto contigerit, ut humilitas, & mansuetudo monachorum, à vassis, aut ab extraneis, pro aliquo negotio non possit justitiam exigere: si Advocatus fuerit ab iis arcessitus, & legalem de re, pro qua agitur, exegerit emendationem* †; *ipse emendationis tertiam à monasterii ministris accipiat partem*. Ubi *vassi*

* Apud Aubertum Miraum in donationibus Belgicis pag. 42.

† Hoc est, mulctam, quæ decreta, ut homines pœna terreat ipsi emendent.

iidem, ut puto, ac *vassi*, aut *vasalli*: de quibus proximè, quod satis est, diximus.

Vaticinium nunc est perusitatum eruditis. Apud veteres pro eó *vaticinatio* semper invenio.

Vegetativum obtinet imprimis in scholis philosophorum. Tullius, & alii veterum, pro eo, quod viget, vel, quod vivit. Animæ vis θρεπτικὴ, altrix, vel quæ vegetandi principium est.

Vehiculus, equus, quia hominem dorso vehit. In Translatione S. Faustæ cap. II. §. VII *: *Nam vehiculus, qui eum ferre debuerat, cum illis, qui primitus vadum transierant, fortuitu* vacuus, neminem in dorso suo ferens transmearat.*

* *In Vitis SS. apud Boll ad 4. Ian.*

* *Pro* fortuito

Venenosus ajunt, ubi veteres *venenatus*, à *venenandi* verbo, quod usurpat Lucretius.

Ventositas non dixero, etsi probum sit *ventosum*. Pro priori veteres inflatio magna, tumor: item ventus, atque ostentatio.

Verantia, corruptiùs *varantia*, corruptissimè *garantia*, sandyx frutex, qui cocco similem colorem facit. *Verantia* à *verando*, quia tinctura ejus verus est color, hoc est, verè ruber, & coccineus. *Verare*, ἀληθεύειν. Agellius in VXIII. Noctium cap. II. ex Ennii Annal. XIII. adducit:

-----Satin vates verant etate in agunda?

Atque inde vates, & arioli, dicti *veratores*, & Appuleio in sequiori sexu *veratrices*: ut Belgis **waerseggers**, & **waersegsters**. Imò & pretium, quo pro divinatione dabatur, ex eo *veratrina* appellatur in vett. Burgundionum legibus tit. XVI. leg. III, ubi perperam editum *vegintura*. Ut ad *verantia* redeam, sicut à *constans*, constantia; à *substans*, *substantiâ*: ita quoque à *verans verantia*; quia is color sit verans, sive verus, hoc est, ruber. De quo plura Salmasius, partim Notis ad Capitolini Macrinum *; partim etiam in Plinianis ad Solinum Exercitationibus †,

* *Pag.* 169. & 170.

† *Pag.* 1152.

Veredus, equus cursor, **Pferdt**. *Veredarius*, qui cursui præest publico.

Vercola non esse Latinæ notæ vocabulum, ostendimus in *Cericola*.

Versiloquus aliquis putet non esse deterioris notæ, quàm *versutiloquus*. Sed cùm veteres *versiloquus* nesciant; *veridicus* autem sit non apud Lucretium modò, ac Catullum, sed ipsum etiam Ciceronem: cur non prius usurpes potiùs? Dixeris, apud ipsum Tullium esse *versiloquium*, scio, sed non usus, ut voce, quæ obtineret in foro Romano; verùm ut

novâ

uovâ, & à se fictâ, quò verbùm ex verbo exprimeret, quod Græcè est ἑτυμολογία.

Versibilitas, fragilis ac fluxa terum humanarum conditio, qua omnia verturntur, ac fere in pejus ruunt. Joannes Saresberiensis Policratici lib. II. cap. XXII: *Quia nec ex mutabilitate rerum, nec ex temporis fugâ, aut versibilitate, potest aliquid absconditum esse ab oculis ejus.*

Vestitio, inauguratio; in qua solemni veste quis induitur. Antiquitatum Fuldensium lib. I, in recuperatione capturæ Monasterio ablatæ*: *Item testes vestitionis, signum Freibrachts, & Otocari, qui hanc vestitionem fecerunt.* * Pag. 474.

Vestitura, pro possessione. Capitul. Caroli M. & Ludovici lib. IV cap XXXIV: *Siquis proprium nostrum, quod in vestitura genitoris fuit.* Et Appendice II. cap. VII: *Ut non mittantur testimonia super vestituram Domini Pipini Regis.* Carolus Calvus tit. XXXIX, apud Carissacum, cap. VIII. *Ut res, & mancipia Ecclesiarum, eo modo contineantur, sicut ad fiscum Dominicum pertinentes contineri solent: justè & rationabiliter de rebus, & mancipiis, quæ in regia & in ecclesiastica vestitura fuerunt, uniformiter, & uno modo tenendum est.*

Vestura est fructus, ad dominum rediens ex plantis, quibus terra vestitur; unde & nomen. Matthæus Parisius in Additamento II: *Inquirendum est etiam, quantum vestura singulorum boscorum, & resletorum, prædicto modo assartorum valuit.*

CAP. LV.

De inchoantibus ab V, sequente l. Vibrina, *vestis è pilis fibri.* Vicedominus, *vicarius domini.* Vicinetum, *jus se defensitandi vicinorum legibus.* Victualia, *victui necessaria.* Vidubium, *vel* viduvium, *vidua conditio.* Vigilax, *vigilans.* Villanus, *villa, vel colonariæ conditioni adscriptus.* Villare, *pagus.* Villenagium, *servitus à villico obita.* Vinagium, & vvienagium, *vectigal è vini vectura.* Vinculatus, *vinctus.* Virtutigena, *qui, ob probitatem singularem, dici possit genuina Virtutis proles.* Virtuosus, *virtutis cultor.* Visnetum, *vicinia.*

HIs nunc subdam nomina Latino-barbara, quæ post V habeant tertiam vocalem.

Vibrina vestis memoratur in Regula S. Cæsariæ cap. IX, §. LV †: † In vitis SS. ad 12. Jan.

clɔccxlvii ! ubi agit de damnoso ac terribili terræmotu, præcipuè Londini,& super ripam Tamesis: *Qui*,inquit, *in his partibus innaturalis; cùm profundis traconibus, ac concavitatibus (in quibus secundùm Philosophos solet terræmotus generari) careat, nec inde ratio poterat indagari.* Usurpat idem in Vita Ealdredi,abbatis S. Albani viii: *Traconies,& vias,cum meatibus subterraneis, & solidè per artificium arcuatis (quorum quidam subtus aquam VVarlamie,qua quondam maxima civitati fuit circumflua,transierunt) diruit, implevit, aut obturavit. Erant enim latibula latronum,vespillonum,& meretricum.* Censet in Gloss. Watsius,*tracones*,quasi *tracheones*, vocari, à similitudine *trachea* sive arteriæ asperæ,quam animæ canalim vocat Plinius. Verum an non simpliciùs dicamus, corruptum esse è *dracones*, ac sic vocari,quia quodammodo refert sinuosos draconum flexus; vel etiam κατὰ μετωνυμίαν, quia cavernæ sub terris serpentium soleant esse habitacula?

Tractoria dicebatur libellus,qui daretur in terras exteras juris; unde esset cognoscere,quo pacto excipi aliquem oporteret, Nam exponebatur epistolâ eâ conditio viri, & quantum illi pro eâ præstari oporteret. Dubium,num *tractoria* dicta,quia daretur in tractus exteros proficiscentibus; an quia hinc intelligeretur, quo pacto aliquem tractari,atque excipi, conveniret, Est apud Marculfum lib. i. Form. cap. xi, cujus lemma *Tractoria legatorum*. Item in veteribus formulis incerti scriptoris cap. x. lemma est,*Tracturia pro itinere peragendo*. Eâ *tracturiâ*,sive *tractoriâ*, episcopus commendabat ob delicta,pœnitentiæ ergò,peregrinantem; ac petebat, præstari mansionem,focum,panem,aquam. Carolus Calvus tit. xxxii, apud Tusiacum,capit. xvi: *Ut ministri Comitum in unoquoque Comitatu dispensam Missorum nostrorum, à quibuscunque dari debet, recipiant; sicut in tractoria nostra continetur. Tractoriam stipendialem* appellat Agobardus, libello de insolentiâ Judæorum. Quantum verò præberi cuique oportuerit; cognoscere est è Caroli M. & Ludovici Pii capitulis,lib. iv. cap. lxxii; cujus lemma, *De dispensa Missorum Dominicorum*. Vide & quæ de tractoriis fusè ad Marculfum,doctissimus Bignonius annotavit.

Tragimata non facilè legentem morabitur,qui sciat, vulgò Græcos I pro H. efferre. Planè enim sic corruptè dicitur,& scribitur, pro τραγήματα. Seculi more ita etiam exaravit ante seculum Isidorus Isolanus

lanus in vita B. Veronicæ de Binasco, lib. IV, cap. IX, §. XXI: *Vasa lignea, quibus ex saccharo delicatiora quadam composita servabantur, quæ tragimata vocamus.*

Transmutatio vix dicere ausim, idoneo destitutus auctore; etsi & *mutatio*, & *transmuto*, proba sint. Est cùm pro eo *mutatio*, vel *immutatio*; est cùm *vicissitudo*, vel aliud, malim.

Tredecim ajunt pro *decem*, & *tres*; vel *tres*, & *decem*. Nec tamen hoc valde improbem, cùm apud Tullium Verrinâ V *tredecies* legatur.

Tremissis finxere Latinobarbari, pro triente, sive tertiâ parte aurei. Nempè cùm *semissis* audirent dici de dimidio asse: putârunt etiam posse *tremissis* dici de tertia parte. At secus est, quia M in *Semis* habemus: unde *semissis*, quasi *semias*, ut ait Varro in IV de L. L. At in *tres*, vel *ter*, aut *tertius*, nullum est M. Quod cùm aliqui viderent; commenti sunt, *tremissis* dici à triplici missu. Sed eam originem refellit Capitolinus in Alexandro Severo: *Semisses aureorum formati sunt. Tunc etiam, cùm ad tertiam partem auri vectigal decidisset, tremisses; dicente Alexandro, etiam quartarias futuras, quod minùs non posset.* Videmus hinc, quod de aurei semisse, & tremisse, diximus. Habes & vocem eam apud Julianum in tralatione Novellarum, & Paulum Warnefridum lib. V. cap. XXXIX. At longè sæpissimè exstat in Legibus Wisigothicis, Burgundicis, Alemannicis, atque aliis. Vir doctissimus ait †, *tremissis* dixisse pro *tressis*. Atqui *tressis* est trium assium; *tremissis*, sive *triens*, unius assis pars tertia; quæ plurimùm distant. Vide infrà *Trimisium*.

† *Notis ad Paull. diaconi Hist. Longobard.*

Trepalium, pro loco, ubi rei equuleo, vel aliter, torquentur. Concilium Antisiodorense (quod anno celebratum Ixc) can. XXXIII: *Non licet presbytero, nec diacono, ad trepalium, ubi rei torquentur, stare.* Puto, ejusdem esse originis, ac *trepanum*; de quo proximè.

Trepanum, pro terebræ genere, quo chirurgi cautè cranium perforant; ut *trepanare* iisdem, pro ejusmodi instrumento perforare; à Græco τρυπάω, *terebro*, & τρύπανον, *terebra*.

Trepedica est apud Gregorium lib. II. Dialog. cap. XXX*: *Quadam die, dum ad B. Joannis oratorium, quod in ipsa montis celsitudine situm est, pergeret; ei antiquus in mulo, medici specie, obviam factus est, cornu & trepedicam ferens.* Quia antiquus ille, draco puta, sive diabolus, medici speciem habuit; eò signari potionis, & medicamenti genus, existimat Jo. Lodovicus De-la-Cerda in Adversariis Sacris c. CXVI. §. IX.

* *Al.* 29.

Trichorum, τρίχωρον, quasi dicas *trilocum*. Usus Paullinus Epist. XII: *Reliquiis Apostolorum, & Martyrum, intra absidem trichora sub altaria sacratis.* Quem ad locum multa ex Papia, Joannis Januensis Catholico, aliisque Glossariis, Rosvveidus. Vera autem lectio est: *Intra absidem trichoram.* τρίχωρον & ἀψὶς, cui trini recessus, sive tribus sinibus, aut concavitatibus distincta. Sic *octachorum* templum Ambrosio, cujus absis octo haberet sinuatos recessus. Eruditè de his Salmasius in Exercitationibus Plinianis ad Solinum*. Non existimandum verò, Paullini demum ætate, hanc vocem à Latinis receptam. Nam Spartianus utitur in Pescennio Nigro: *In qua ejus in trichoro simulachrum constituit.* Ubi, eodem Salmasio interprete, intelligitur domûs fastigium, sive αἰέτωμα, quod, ut stillicidia deducat, figuram habuit τρίγωνον sive triangularem; unde & τρίχωρον dicebatur. Nempe ædibus planis pro tecto erat δῶμα. sive solarium: aliæ verò utrimque assurgebant, eoque habebant fastigium: imò quandoque uni domo fastigia plura: unde Statius Papinianus in primo Silvar. †

* Pag. 1212, ac deinceps.

† Carm. in Tiburtinum Vopisci.

------Partitis distantia tecta trichoris.

Ubi terna designat fastigia. Atque hinc conspicimus, etiam Domitiani ætate hanc vocem fuisse in usu; sed significatione aliâ, quàm Paullino. Vide & hoc de loco Rhodiginum *.

* Lib. 12. Antiq. Lect. cap. 11.

Tricinum dixere pro *trichinum*, τρίχινον, quod est è pilis, qui Græcè τρίχες. Eusgrius presbyter in vita S. Antonii †: *Traxit quidam sportellam, quam texebat, tricinam, sive funiculum.* Non putandum, esse à *tricis*; cùm nequeant funiculi contexi è tricis, hoc est, pilis involutis, & implexis: à qua voce *intricare*, & *extricare*; ut ex Nonio constat. Eadem interim origo. Nam & *trica* à τρίχες.

† Pag. 49. a. edit. Rosvveidiana.

Triginta-octo non præfractè damnâro: sed utar, ubi apud idoneum legero scriptorem. Interea usurpem *duodequadraginta*.

Trimisium, pro tremisse, more Græco, qui τριμίσιον dicunt. Anastasius bibliothecarius in Sylvestro: *Domum in regione Roffea intra urbem, qua præstat solidos* LVIII, *& trimisium.* Similiter idem in Cælestino, atque alibi: ùt in exsilio S. Martini: *Nam nec semel de regione ista, usque ad unum trimisium, frumentum potus comparare: sed nec alterius cujusque generis speciem; nisi, ut prædictum est, ex naviculis; quæ huc rarò veniunt, ut sale onusta recedant. Sic potuimus emere tres, vel quatuor modios nomismate usque ad præsentem Septembrium mensem.* Ubi *trimesium* corruptum ex *tremisse*: quod unde sit, diximus superiùs. Ut omni-

no

no fallantur, tum quibus placet, *trimisium* esse è *trimodio*; tum qui factum volunt ex *trimensio*, hoc est, trium mensium frumento; etli doctissimorum sit hominum opinio, inde τριμήσιον dici, quia soleat H in I abire; quomodo *eleison* dicimus, pro ἐλέησον: & N ante Σ soleat à Græcis negligi; unde Ὀρτήσιοι & iis, pro *Hortensius*.

Trammam, pro ramento, ex Græco τῦ τρίμματος vocabulo, dixit Anastasius bibliothecarius. Nempe ut *schemam* efferebant, cùm Græcè sit σχῆμα; *sacomam*, licet Græcè τὸ σάκωμα. Multa ejus generis in libris de Arte Grammaticâ*, atque Oratoriis nostris †, adduximus. Vide & quæ de *trimmâ* adferam in Particulis, voce *Trebacuter*.

* *Lib. 2. de Analogia c. 20.*
† *Institut. Orator. lib. 5. c. 1*

Tripetia, pro *tripodes*. Severus Sulpitius dialogo II. cap. 1: *Sedebat Martinus in sella rusticanâ, ut est in usibus rusticorũ; quas nos rustici Galli tripetias; vos scholastici, aut certè tu, qui de Gracia venis, tripodas nuncupatis.* Malim tamen *tripedia*, à tribus pedibus: unde & *tripus* sive τρίπους. *Vasa tripedia*, ut *animalia bipedia*.

Triquadra, tripartitum. Vide *Quadra*, in usurpatis significatione alienâ.

Trisorium, gazophylacium, ærarium, locus ubi thesaurus, sive pecuniæ publicæ, vel sacræ, adservantur. Est ex Belgico **trisorie**, vel potius **tresorie** *, quod ex barbaro *thesaurarium*; uti hoc à *thesaurus*, sive θησαυρός. Magnum Chronicon Belgicum Glossar. v. Dressorum †: *Post missam verò, prænominati principes intraverunt refectorium sanctis Maximini, quod sic erat ornatum: primò trisorium decem scabellorum per modum graduum; & unumquodque scabellum in latitudine decem, & octo palmarum.*

* *Vossium hic corripui Simmerum.*
† *Pag. 402. edit. Pistoriana.*

Trisyrticum, quod tripliciter possumus interpretari, sive quod trifariam sumitur. Vide *Diasyrticum*, in falsâ significatione usurpatis.

Trogala, machina haustoria, sive instrumentum, quo aqua è puteis hauritur: quod Latinis *tolleno*, Græcis ἀντλητήριον, κηλώνιον, & τροχαλία, unde *trogala* corruptum. Gloss. *trogala*, τροχιλία. Ubi τροχαλία referibendum.

Trogulus, vel *trochulus*, *cucula*, *monachalis vestis*, ut est apud Papiam. Sic pro *trochulus* dicebatur, quia trochum rotunditate referret. *Trochs* verò nomine ne *turbinem* intellige, qui Græcis βόμβιξ, sed circulum magnum, à pueris radio propelli solitum; sicuti dicebamus lib. primo cap. XXVI. Quod si *troguli* istoc ἔτυμον placet: rectius huc ea vox referatur, ubi agimus de barbaris originis Latinæ, aut Græcæ: quàm libro factum superiori, qui est de vocabulis non barbaris modo,

modò, sed ortus etiam barbari. Qui verò hanc *troguli* vocem usurpent, ibidem ostensum: videlicet libr. III. cap. XVIII.

Troparia vox Græcobarbara: de quâ multa ὁ μακαρίτης Meursius in longè utilissimo Glossario suo. Verùm & usurpare videas Latinos. Matthæus Parisius in vita Pauli, XIV. abbatis S. Albani: *Dedit igitur huic Ecclesiæ —— Evangelia legenda per annum, duos textus, auro & argento, & gemmis ornato: sine ordinalibus*, consuetudinariis, missalibus, troparis, collectariis, & aliis libris.* Erant verò *troparia* libri, qui sequentias sive prosas continerent. Nominis caussam adfert Zonaras ad Canonem Anastasii Damasceni. Vid. Seldenus Not. in Hengham pag. 141, 142.

* *Hoc est, ut præteream ordinalia, & tot alia, quæ itidē donavit.*

† *Tom. I. script. Franc. edit. Andr. du Chesnes p. 601.*

Trusio exsilium, pro *ejectio*. Vita Leodegarii † Augustodun. episcopi: *Cumque aliter, pro perpetrato scelere, datus fuisset in exsilii trusionē.*

Tumba, ut Italis *tomba*, sepulcrum, bustum, à Græco τύμβος, unde τυμβογέρων, *capularis senex*. Si Perottum audimus, etiam Græcis τύμβα dicitur: sed prorsus fallitur. Ne recentiores quidem sic efferunt: sed τοῦμπες, ut in Glossis est Græcobarbaris, quas habemus Mss. De voce τοῦμπες apud Simonem Portium * silentium est. *Tumba* voce inter alios usus est Aldhelmus de Virginitate:

* *In dictionario Græcobarbaro, Lutetiæ edito an. 1635.*

Ad quorum tumbas gelida post funera mortis.

Et ταφοθηκῶν *tumbula*, apud eundem de Gervasio, & Protasio:

Saxea quadratis quos condit tumbula fossis.

Turgor fecere à *turgeo*, ut veteres *tumor* à *tumeo*. Flodoardus lib. I. Histor. Rem. cap. XX: *Mirabili turgore distentus intumuit, & exspirans crepuit medius.*

Turriculum, pro *turricula*, videtur dixisse Remigius in Testamento: *Tibi, hæredi meæ Ecclesiæ suprà memoratæ, jubeo turriculum, & imaginatum calicem, fabricari, & epigrammata, quæ Laudunis in argenteo ipse dictavi, in hoc quoque conscribi volo.* Nisi Remigius ipse *turriculam* scripserit; quod censet Barnabas Brissonius. Videtur signare vas ad turris exiguæ figuram efformatum, in quo Sacramentum adservaretur. Id enim turriculæ habuisse figuram, cùm aliis è scriptoribus liquet tum illo Gregorii Turonensis lib. I. de Gloria Martyrum cap. LXXXVI: *Acceptâque turre, Diaconus, in qua mysterium Dominici corporis habebatur, ferre cœpit ad ostium; ingressusque templum, ut eam altari superimponeret, elapsa de manu ejus ferebatur in aera.* Vulgo *ciborium* nuncupant. Aliter tamen cepisse Remigium, suspicatur Ludovicus De-La-Cerda

in

in Adversariis Sacris *: idque quia secus *turricula* nomine utatur Flodoardus lib. II. cap. III. Ipsum adi. * Cap. 76. § 10.

Turturilla, lupanar, sive gancum; à *turtur*; quomodo dixere partem obscenam viri, aut mulieris; ut membrum id omni penè in lingua est nominum dives. Isidorus in Glossis: *Turturilla, sta dictus locus, in quo corruptela fiebant; quòd ibi turturi opera daretur, id est, panem.* Ubi pro *panem* legendum censeo *penem*, vel potiùs *peni*. Nisi *ganeo* malis; ut non vocabuli *turtur*, sed totius orationis, sit interpretatio. At non assentio Ludovico De-La-Cerda; qui in Adversariis sacris † pro *turturilla*, legit *gutturilla*; pro *turture* item, *gutture*. Nec enim in ganeo tam gutturi, quàm peni, opera datur. Et à *turture* ἀναλόγως satis est *turturilla*: nempe ut à *pistrinum*, vel *pistrina*, est *pistrilla*; à *signum*, *sigillum*. Sanè ab illis in R etiam venire diminutiva in LLVS; ostendunt, *cultellus* à *culter*; *satullus* à *satur*, quod è *saturus*. Etsi verò in ganeis ventri, ac peni, opera daretur: non tamen, ut puto, tam penem dixere *turturillam*, quàm scortillum. Videlicet, quia sic mutuò se compellarent Veneri vacantes. Hujusmodi amantium nomina congessit Comicus in Asinaria III, III:

† Cap. 141 §. 342.

Dic igitur me anaticulam, columbam, vel catellum,
Hirundinem, monedulam, passerculum, putillum.

Putillus tamen alterius est generis: nempè à *puta*, unde *præputium*: *puta* verò à πόθη: de quibus ad Catalecta Scaliger.

Tutaculum Prudentius * fecit à *tutor*; quâ formâ à *propugno propugnaculum* fit. Sed potiùs cum veteribus dicamus, *tutela, tutamen, tutamentum.* * Lib. 2. contra Symmachum, pag. 316. edit. Plantin.

Tyaneum à Tyana civitate vulgò vocant Apollonium; sed nihilo rectiùs, quàm Demetrium dicunt *Phaleræum*: cùm Græcè sit non Φαληρεῖ⊙, vel Τυανεῖ⊙: verùm Φαληρεὺς, & Τυανεὺς, pro quo Latinè *Tyanensis*. Apud Vopiscum tamen in Aureliano est *Thyaneus*. Sed parum idoneus is scriptor: atque, ut Salmasius observat, in Mso Palatino, & editt. veteribus, est, *Apud Thuanos*: quomodo dicitur *Peuci*, pro Peucini; *Megari*, pro Megarenses.

CAP. LIV.

Acceditur ad ea, quæ ab V auspicantur, excipiente illud A, vel E. Vacantia, *vacatio, vel saburra.* Vaccaritia, *grex minimùm* XII. *vaccarum.* Vacinarius, *qui coria concinnat, sive apparat.* Vadium, *pignus, sive hy-*

potheca. Vassus, *fidejussor, item cliens: unde* vasallus, *&* vassaticum. Vasui, *iidem ac clientum id genus, quod* vasallos *dicimus.* Vaticinium, *vaticinatio.* Vegetativum, *vegetans.* Vehiculus, *equus.* Venenosus, *venenatus.* Ventositas, *ventus, & ostentatio.* Verantia, varantia, *&* garantia, *color ruber, ac coccineus.* Veratrina, *pretium, quod veratori, sive divinanti, persolvebatur.* Veriloquus, *veridicus.* Versibilitas, *caduca, ac fluxa omnium conditio.* Vestitio, *ab eâ significatione, quâ aliquis investiri dicebatur.* Vestitura, *possessio.* Vestura, *pretium, quod ex plantis redit ad dominum.*

REstat, ut nunc cogitationem, scripturamque transferam ad ea, quæ in cœptis ab V, sequente primâ, alterâve vocali, vel magis se animo offerent, vel scriptione nobis minùs indigna videbuntur.

Vacantiam appellant, quo tempore Senatu abstinent Senatores, vel justitium est, ac turba pragmatica, extra dies festos, obambulat otiosa; ita ut Plautinum istoc possis dicere, *Alcedonia sunt circa forum.* Item quando professores, doctoresque publici, non docent in Gymnasiis. Videntur juniores etiam *saburram* sic vocâsse. Glossæ Nomicæ: Βακαντία, σάβυρρα. Caussa fuerit nominis, quòd impleat locum vacantem à mercibus.

Vaccaritia, grex vaccarum: qui legitimus, si minimùm vacarum fuerit XII. Lex Alamann. tit. LXXV: *Siquis in vaccaritiâ legitimâ, ubi sunt* XII. *vacce, vel amplius, taurum ex ea involaverit, vel occiderit,* III. *sol. eum* * *solvat: aut qualecunque armentum de ipsa vaccaritiâ involatum fuerit, secundum qualitatem eum solvat.*

* Pro ex more istius seculi.

Vacinarius, vel potiùs *vaccinarius*, est à *vaccinus:* quomodo lac vaccinum, hoc est vaccarum, Plinius dixit. *Vaccinarius* igitur, ὁ βυρσοδέψης, qui depsit ac præparat pelles vaccinas, sive bubulas. Papa Pius quartus in confirmatione, & extensione jurisdictionis S. R. E.† *Quemadmodum artes vacinariorum, seu coriariorum, nec non artificum, chordas musicales ex animalium fibris facientium, malum reddentes odorem, ad fluminis ripam separata reperiuntur.*

† Bullarii Tom. I. pag. 119. 121.

Vadium à vadibus dictum; estque pignus, sive hypotheca; idque tum rei mobilis, tum immobilis; cautio, securitas, fidejussio. De quo leges Scoticæ lib. III. cap. II, Hinc *invadiare* ibidem, & *res invadiata:* hoc est, invadium posita, ut loquuntur eædem Leges cap. seq. §. I.

Unga-

Ungari dicunt *vagiare* Wesbezius pag. III. tripart. tit. XXXIII. Vid. Loccenius Explic. Voc. feudal.

Vassus est à Latino *vas*. Vadis vocabulo signatur is quo spondente, vadere alteri licet, præcipuè in re capitali: non quasi ἀμέσως* sit à *vado*, quod priorem producit; sed quia retineat modum primigenii βάδω, unde *vado*. Quia verò vas suâ fide, ac sponsione, alterum præstabat liberum; hinc *vassus*, fidejussor. Gloss. vett. *Bassius, custos populi*: *vassi, fidejussores*. Sanè *vassi* barbaris seculis vocati sunt beneficiarii: h. e. clientes, sive certâ fide obstricti, seu qui, accepto beneficio, se obligassent benefacienti. Est id vocabuli in Legg. Alamann. tit. XXXVI. §. IV: *Qualiscunque persona sit, aut vassus Ducis, aut Comitis*. Item tit. LXXIX. §. III: *Et dominus ejus* XII. *vassos infra domum habet*. Legg. Baijuvar. tit. XV. cap. II: *Sive Regis vassus, sive Ducis, omnes ad placitum veniant*. Legas quoque apud Marculfum monachum lib. II. cap. XVII*: item in Kapitul. Ansegisi lib. II. cap. IX. Et cap. XXIV: *Vassi quoque, & vassalli nostri nobis famulantes*. Præterea lib. III. sect. LI, & LXIV, & LXXIII. Ac lib. IV. cap. LXX: *Ut vassi nostri, & vassi episcoporum, abbatum, abbatissarum, & Comitum*. Item in præcepto evindicatorio Karoli M. Inque capitulis episcoporum Nemensium, & Rhotomagensium in Carisiacensi palatio ad Ludovicum Reg. an. DCCCXVIII. *In Comitatu drudorum, atque vassorum*. Insuper Walafrido Strabone de re Ecclesiast. Nec non lib. I. vitæ B. Geraldi cap. XXXII: *Nam, reip. status jam nimis turbato, regales vassos insolentia Marchionum sibi subjugaverat*. Aimoino itidem lib. V. cap. XXXVI: *Abbates etiam, & regni primores, ac vassi regii, se illi commendaverunt, & sacramento secundum morem fidem promiserunt*. Ex quibus satis liquet utcunque primitus distinxisse *vassos*, & *vasallos*, videantur: postea tamen non fuisse alios *vassos*, quàm illos, qui aliter dicti sunt *vasalli*: quâ de voce tam multa legas apud feudorum interpretes, ut hic pigeat insistere. Potius igitur addam, à *vassis* esse *vassaticum*: quod apud Theodulphum legas. Vassos & Valvasores, Vasallo affines voces, conjungit & explicat Loccenius Explic. Vocum feudalium.

* Proxime.

* Pag. 140. edit. Paris.

* Apud Aubertum Miraum in donationibus Belgicis pag. 42.

Vassorum meminit Gerardus in Diplomate* an. CIↃXXXIII, quo Divionensi monasterio Vulverei curtem donat: *Sed si forto contigerit, ut humilitas, & mansuetudo monachorum, à vassis, aut ab extraneis, pro aliquo negotio non possit justitiam exigere: si Advocatus fuerit ab iis arcessitus, & legalem de re, pro qua agitur, exegerit emendationem* †; *ipse emendationis tertiam à monasterii ministris accipiat partem*. Ubi *vassi*

† Hoc est, mulctam, qua decreta, ut homines pœna terreantur, ipsa emendent.

iidem, ut puto, ac *vassi*, aut *vasalli*: de quibus proximè, quod satis est, diximus.

Vaticinium nunc est perusitatum eruditis. Apud veteres pro eó *vaticinatio* semper invenio.

Vegetativum obtinet imprimis in scholis philosophorum. Tullius, & alii veterum, pro eo, quod viget, vel, quod vivit. Animæ vis θρεπτικὴ, altrix, vel quæ vegetandi principium est.

Vehiculus, equus, quia hominem dorso vehit. In Translatione S. Faustæ cap. II. §. VII *: *Nam vehiculus, qui eum ferre debuerat, cum illis, qui primitus vadum transierant, fortuitu* * *vacuus, neminem in dorso suo ferens transmeaverat.*

* *In Vitis SS. apud Boll ad 4. Ian.*

* *Pro* fortuito

Venenosus ajunt, ubi veteres *venenatus*, à *venenandi* verbo, quod usurpat Lucretius.

Ventositas non dixero, etsi probum sit *ventosum*. Pro priori veteres inflatio magna, tumor: item ventus, atque ostentatio.

Verantia, corruptiùs *varantia*, corruptissimè *garantia*, sandyx frutex, qui cocco similem colorem facit. *Verantia* à *verando*, quia tinctura ejus verus est color, hoc est, verè ruber, & coccineus. *Verare*, ἀληθεύειν. Agellius in VXIII. Noctium cap. II. ex Ennii Annal. XIII. adducit:

-----Satin vates verant etate in agunda?

Atque inde vates, & arioli, dicti *veratores*, & Appuleio in sequiori sexu *veratrices*: ut Belgis waerseggers, & waersegsters. Imò & pretium, quo pro divinatione dabatur, ex eo *veratrina* appellatur in vett. Burgundionum legibus tit. XVI. leg. III, ubi perperam editum *veginura*. Ud ad *verantia* redeam, sicut à *constans*, constantia; à *substans*, *substantiâ*: ita quoque à *verans verantia*; quia is color sit verans, sive verus, hoc est, ruber. De quo plura Salmasius, partim Notis ad Capitolini Macrinum *; partim etiam in Plinianis ad Solinum Exercitationibus †,

* *Pag.* 169. & 170.

† *Pag.* 1152.

Veredus, equus cursor, Pferdt. *Veredarius*, qui cursui præest publico.

Vercola non esse Latinæ notæ vocabulum, ostendimus in *Cericola*.

Veriloquus aliquis putet non esse deterioris notæ, quàm *versutiloquus*. Sed cùm veteres *veriloquus* nesciant; *veridicus* autem sit non apud Lucretium modò, ac Catullum, sed ipsum etiam Ciceronem: cur non prius usurpes potiùs? Dixeris, apud ipsum Tullium esse *veriloquium*, scio, sed non usus, ut voce, quæ obtineret in foro Romano; verùm ut

novâ

novâ, & à se fictâ, quò verbùm ex verbo exprimeret, quod Græcè est ἐτυμολογία.

Versibilitas, fragilis ac fluxa terum humanarum conditio, qua omnia vertuntur, ac fere in pejus ruunt. Joannes Saresberiensis Policratici lib. II. cap. XXII: *Quia nec ex mutabilitate rerum, nec ex temporis fugâ, aut versibilitate, potest aliquid absconditum esse ab oculis ejus.*

Vestitio, inauguratio; in qua solemni veste quis induitur. Antiquitatum Fuldensium lib. I, in recuperatione capturæ Monasterio ablatæ *: *Item testes vestitionis, signum Freibrachti, & Otocari, qui hanc vestitionem fecerunt.* * Pag. 474.

Vestitura, pro possessione. Capitul. Caroli M. & Ludovici lib. IV cap XXXIV: *Siquis proprium nostrum, quod in vestitura genitoris fuit.* Et Appendice II. cap. VII: *Ut non mittantur testimonia super vestituram Domini Pipini Regis.* Carolus Calvus tit. XXXIX, apud Carisiacum, cap. VIII. *Ut res, & mancipia Ecclesiarum, eo modo contineantur, sicut ad fiscum Dominicum pertinentes contineri solent: juste & rationabiliter de rebus, & mancipiis, qua in regia & in ecclesiastica vestitura fuerunt, uniformiter, & uno modo tenendum est.*

Vestura est fructus, ad dominum rediens ex plantis, quibus terra vestitur; unde & nomen. Matthæus Parisius in Additamento II: *Inquirendum est etiam, quantum vestura singulorum boscorum, & refletorum, prædicto modo assartorum valuit.*

CAP. LV.

De inchoantibus ab V, sequente l. Vibrina, *vestis è pilis fibri.* Vicedominus, *vicarius domini.* Vicinetum, *jus se defensitandi vicinorum legibus.* Victualia, *victus necessaria.* Vidubium, *vel* viduvium, *viduæ conditio.* Vigilax, *vigilans.* Villanus, *villæ, vel colonariæ conditioni adscriptus.* Villare, *pagus.* Villenagium, *servitus à villico obita.* Vinagium, & vvienagium, *vectigal è vini vectura.* Vinculatus, *vinctus.* Virtutigena, *qui, ob probitatem singularem, dici possit genuina Virtutis proles.* Virtuosus, *virtutis cultor.* Visnetum, *vicinia.*

HIs nunc subdam nomina Latino-barbara, quæ post V habeant tertiam vocalem. † In vitis SS. ad 12. Jan.

Vibrina vestis memoratur in Regula S. Cæsariæ cap. IX, §. LV †:

Moneo specialiùs: vestimenta lucida, vel nigra, vel cum purpura, vel vibrina, nunquam in usu habeantur; nisi tantum laia, & lactena. Existimo, rescribendum *fibrina*: vel ut tum *viber*, pro *fiber*, dixerint; *vibrina*, seu *fibrina*, erit vestis facta è pilis fibris, quibus nihil molliùs: unde hodièque fibrini petasi maximè in pretio sunt. Est verò *fiber* idem ac *canis Ponticus*, vel Græcis κάστωρ, unde & *castoreis* nomen. Vidimus de his lib. III. Physiologiæ Christianæ cap. LXVIII.

Vicedominus, pro *Domini vicarius*, quomodo *alienæ dominationis vicarium* ait Brutus ad Cicer. Nempe sic dicitur, qui vicem domini implet, secularia ejus negotia procurando. Cassiodorus Variarum lib. V. epist. XIV: *Domestici Comitis Gothorum, nec non & Vicedomini, aliqua dicuntur provincialibus, continuatis terroribus, abstulisse.* Legas quoque apud Gregorium Magnum epist. XI, & Anastasium bibliothecarium in Vigilio Papa: item Hincmarum dialogo de Statu S. Ecclesiæ*. Ejus verba sunt: *Nam sancta Ecclesia, postquam sibi subdidit culmen imperii, ex consilio Regum, vel optimatum, per sanctos sacerdotes elegit sibi in singulis Ecclesiis vicedominos, advocatos, defensores, & cæteros adjutores; quibus tantum de rebus Ecclesiæ delegatum est, ut sine querela fideliter servitio sanctæ Ecclesiæ, & imperio Pontificum, obedirent.* Est & Matthæi Parisii in Additamentis, ubi literarum civitatis Parmensis inscriptio est ejusmodi: *Strenuis, & prudentibus viris, Domino Bonifacio de Sal. Potestati, Militibus, & Populo Mediolanensi, Philippus Vice-dominus, Potestas, Milites, & Populus Parmensis, salutē cū gloria, & honore.*

* Pag. 951. ed. Paris. an. 1615

Vicinetum, facultas decidendi controversiam, seu civilem, seu criminalem, per assisam, sive constitutionem locorum vicinorum. Leges Baronum Scotiæ (quæ, *Quoniam attachiamenta*, solent à primis vocari operis verbis) cap. LXXIII: *Nullus Galvvidiensis debet habere vicinetum, nisi refutaverit legem Galvvidiæ, & postulaverit vicinetum.* Sensus est: Quandoquidem Galvvidienses habent proprias leges, non licet iis se tueri legibus vicinorum, nisi propriis legibus antea renunciârint. Vid. Somneri Glossarium.

* In scriptoribus rerum Germanicarum editis à Frebero pag. 269.

Victualia non lubens dixero; sed *commeatus*, aut *victui necessaria*, Usurpat inter cæteros Comes S. Pauli, epistolâ ad Ducem Lovaniensem, apud Godefridum monachum S. Pantaleontis *. *Toti exercitui nostro per annum victualia largiretur integrum.* Item S. Odericus de Foro-Julii †, Peregrinationis suæ in Orientem cap. I, §. II: *Abundat pane, & carnibus, & aliis victualibus.* Et §. III: *Multis victualibus*

† In Vita Sanctorum à Bollando editis ad 14. Januar.

bus hæc abundat. Similiter §. IV. Nec tamen hac de voce multùm contendero, quia *victualis substantia* est I. Judices X. Cod. ad episc. aud. Victualia dicuntur, quæ alio nomine *commeatus, annona, cibaria, victus*, quo ultimo Ulpianus in l. XLIII. ff. de V. S. contineri docet, quæ cfui, potui, cultuique corporis, quæque ad vivendum homini sunt necessaria. Cæterumque *Victualia* deductum aut corruptum, nomen à Latino *victus*, non minus quàm Italorum *vettavoglia*, Gallorum *victuailles*, Anglorum *victualles*, Belgarum *Victaille*, notante Limnæo Obs. ad Aur. Bull. c. I. n. III. obs. III. pag. XC.

Vidubium, vel *viduvium*, viduitas, sive viduæ conditio. Sidonius Apollin. lib. VI. epist. II: *Cui filii, nec post multò nepotis amissi duæ pariter plagæ recentes, ad diuturni viduvii vulnus adduntur.* Glossæ: *Vidubium, ἀφύστιμον χήρας.*

Vigilax, vigilans, industrius. Sidonius Apollinaris lib. V. epist. II. *Namque in paginis ejus vigilax lector inveniet veriora nomina Camœnarum.* Similiter lib. VIII. epist. XII.

Villanus, pro rustico, vel degente in villa. Odericus Peregrinationis suæ cap. III. §. XII †: *Rex habuit quatuordecim millia elephantorum domesticorum, qui nutriuntur à villanis sibi subjectis.* Budæus prioribus Annotationibus in Pandectas * *villanos* dici ait, qui vel ipsi sint adscripti villæ, aut colonariæ conditioni, vel quorum majores fuerint hujuscemodi.

† *In vitis SS. ad 14. Jan.*

* *Pag. 72. edit. Rob. Steph.*

Villare videtur pagus, quia refert villam; quo intelligere hic, more barbari seculi, civitatē oportet. Chronicon Flodoardi in an. Ↄccccxxiv †: *Visiones sanctorum cuidam presbytero, nomine Ebrulfo, in villare Mosomo proximo commanenti, ostensa.*

† *Pag. 123 Annalium Francorum edit. Vechel. ann. 1594.*

Villenagium, servitus à villico obita. Ita in Reg. Majest. Scoticæ Legg. lib. I. cap. XXIX. §. VI, *villenagium in Curia objectum, & probatum*, inter causas affertur, cur aliquis excludatur à petitione hæreditatis sui antecessoris.

Vinagium, & corruptiùs *vvienagium*, vectigal, quod penditur ob vecturam vini. Philippus Comes Flandrorum, & Veromanduorum, in tabulis an. cIↃLXXVI *: *Vinagium, & pidagium de omni vino, quod fratres ducant ad Ecclesiam, ad opus suum, per transitus nostros liberè transire, & nihil omnino à ductoribus vini exigere. Similiter & de omnibus victualibus fratrum per totam terram meam liberum transitum.* Wilhelmus de Betunia in tabulis anni cIↃCXCII †: *Omnia ad prano-*

* *Apud Miræum in Notitia Ecclesiarum Belg. cap. 166. pag. 440.*

† *Apud Miræum in Notit. Belg. Eccles. pag. 469.*

prænominatam Ecclesiam, vel ad usus fratrum in ea commorantium pertinentia, sive terrâ, sive navigio, per terram nostram transeant, asque teloneo, & vienagio & omni exactione, liberè transire permittuntur. Balduinus Flandriæ, & Hannoniæ Comes, posteaque Imperator Constantinopolitanus, in tabulis anni cIↃcxcIx *: *Concedo libertatem, ut sive per terram, sive per aquam transeuntes, per omnem terram, & ditionem nostram, à vvinagiis, vel teloneis, & cæteris exactionibus, liberi in ævum permaneant.* Nicolaus, dominus de Lalaing. in Donatione Marchianensi Abbatiæ prope Duacum factâ anno cIↃccIx †: *Quitavi in perpetuum Ecclesiæ Marchianensi omne vvienagium, quod exigere, vel capere solebam de blado, & vino, & aliis catallis ad Ecclesiam pertinentibus; indulgens, ut in omni potestate meâ, tam per terram, quàm per aquam, liberè, & absque ullâ tributi exactione, res ecclesiæ transeant.* Videtur verò hic ea vox non de solo vino dici; sed etiam extendere se ad bladum, sive frumentum: etsi aliud exigat ἔτυμον.

* *Apud Miræum in Notit. Eccl. Belg. cap.* 180. *pag.* 465.

† *Apud Miræum in Notitia Eccles. Belg. an. cap.* 189. *sive pag.* 524.

Vinculatus, vinctus, vinculis constrictus. Thom. Walsingus Hist. Angl. in Richardo II *: *Eos, qui dignam summam pecuniæ pro redemptione pendere poterant, vinculatos ad vasa deducunt, domos cum Ecclesiis spoliant.*

* *Pag.* 210.

Virtutigena, virtutis usque adeò amans, ut ex ea quasi genitus videri possit. Glaber Rodulphus præfat. vitæ S. Guilhelmi †: *Iccirco communem fidelium virtutigenûm absecramus charitatem.*

† *In vitis SS ad* 1. *Ian.*

Virtuosus est apud Guilhelmum, equitem auratum, in Hodœporico, sive de terra sancta. Pro eo *studiosus*, vel simile, dixeris.

Visnetum, vel *vicinetum*, pro vicinia, ab Anglico, *visne*, quod & ipsum ejusdem originis. Matthæus Parisius in charta libertatum à rege Joanne concessarum: *Per sacramentum proborum, & legalium hominum, de visneto Comitatus.* Sed aliqui libri *vicineto*.

CAP. LVI.

De iis, ubi dosit V ponitur L, N, O, R, T, V. Ulvetum, & undeolus, *rejecta.* Unicorn, *concors.* Unigamus, *qui unicas contraxit nuptias.* Unigenitus, *filius unicus.* Volax, *volucris, velox.* Vomitium, *vomitus.* Voracitas, *edacitas.* Urinale, *vel* urinarium, *matella.* Utensilitas *usus.* Vulgulosus, *fortasse, qui in vulgo eminet. Esse & hujus generis aliqua, quæ per VV scribantur: quale* vvadium, *pro pignore vel mulcta: & ab hac origine quædam vocabula hodieque in Gallica, & Belgicâ linguâ,*

guâ, obtinere. De cœptis ab X; ut xenodocharius, *xenodochii præfectus*; *&* xirophagus, *arido victu contentus. Vel ab Y, ut* yconomus, *pro œconomus: &* ybernagium *frumentum hybernum. Ved à Z, ut* zanchæ, *vel* zanchæ, *calceamenti barbari genus:* zeta, *pro zæta, sive diæta:* zapinea, *pro sapinia, abjegna, pinea:* zima, *pro zyma, sive fermento:* zometum, *pro veste stragula.*

REstat, ut de iis agam, ubi post V sequatur litera posterior tertiâ vocali: item de cœptis ab W, X, Y, Z, Ac, quia ad alia festinat animus, paucis defungar.

Ulvetum, locus ubi crescunt ulvæ. Ita Gemma. Puto rescribendum, *Ulmetum*, & *ulmi.*

Undeolus in Gemma exponitur een water-vat. Nec esse librarii errorem, ostendit ordo literarum. Nimirum ab *unda* deduxit. Sed omnino auctor falsus, qui debuit dicere *urceolus.*

Unicors, pro concors, itidem agnoscit Gemma: uti & *unicordia* pro concordia.

Unigamus, & *unigamia*, ibidem est pro μονογάμος, & μονογαμία.

Unigenitus vulgò, ac Theologis imprimis, est perusitatum. Magis tamen Latinè dixeris *unicum*, vel etiam *unigenam*: quomodo Cicero in Timæo ait: *Ut hic mundus esset animanti absoluto simillimus, hoc ipsò, quod solus atque unus esset: iccirco singularem Deus hunc mundum, atque unigenam, procreavit.*

Volax, pro volucri, vel volante, aut celeri. Petrus Damiani lib. III. epist. VIII. ad Archiepisc. Bisuntinum: *Atque ut volaces gressus acceleret, exoratur.*

Vomitium in Mso nostro Glossario exponitur vomica. Ac comprobatur ibidem è Martiano Capella, qui dicat *vomitio, ac nauseâ laborare* Sed hoc potiùs argumento fuerit *vomitium* pro *vomitu* dixisse, vel *vomitione.*

Voracitas ignotum veteribus, qui maluere *edacitas:* Cicero etiam pro Sextio, *abdomen insaturabile.*

Urinale, pro matella, est in Gemma illa non gemmeâ. Et obtinet vox in vulgo. Cælio autem Aureliano lib. I. χρον. cap. IV. *urinale* medicamentum, urinam ciens, vel movens. Græcis οὐρητικὸν, & διουρητικόν. Pro *matella* & *urinarium* est in Glossario nostro Mso: sed itidem absque veterum exemplo.

Usudis, usui serviens. Ictorum est.

Utensilitas, ab *utensile*; ut *utilitas* ab *utile. Utensile* est Varronis lib.

1. de R. R. cap. v. Onomasticum: *Vtensilis, utilis*, χρειώδης. Hinc Columellæ, & aliis, *utensilia*. *Utensilitas*, χρεία, usus. Tertullianus de habitu mulierum cap. v: *Magis ferro, & ære, ita dispositæ est utensilitas.* Et mox: *Consanguineis, quantum ad genus; & potioribus, quantum ad utensilitatem, materiis præferantur.*

Vulgulosus in Gemma exponitur, *in vulgo generalis*. Quare videri possit venire à *vulgus*, vel diminutivo *vulgulus*. Sed illa in *osus* potiùs copiam, vel aliud, quàm honorem, signant: ut *piscosus, ebriosus, acinosus, &c.* Et quid si non sit vox à populo inducta, sed à librariis alicunde corrupta? Nisi longiùs abirent literæ, possit videri esse à *virgobretus*. Hoc enim apud Heduos erat nomen honoris. Isidorus in Glossis: *Virgobretus, nomen magistratus*. Sed de voce nihili nimis multa.

Atque hæc scribuntur per V, more Latino. Est verò, ubi Latinæ originis sit barbara vox, quæ, more barbaro, per W scribatur. Talis est *vvadius*, vel *vvadium*, vel *vvadia*. Hoc propriè notat pignus, vel fidejussionem. Est verò à *vadis* vocabulo. Nam Latini pronunciabant V consonum, ut nos W: nempe *vadem*, ut *vvadem*; *vinum*, ut *vvinum*; *vallum*, ut *vvallum*; *vidua*, ut *vvidua*; *vacillare*, ut *vvacillare*; unde nobis **wijn, walle, widwe,** *vel* **wedutwe, waggelen.** Quia igitur vas ac sponsor pro pignore est; ideo *vvadium* pro pignore. Legas in Lege Salicâ cap. 1. §. VIII. Item in Kapitul. Karoli M. libro II. cap. XXXVIII, & lib. III. cap. XXIX: ubi, quod prius est *loco vvadis*, mox exponitur, *in pignore*. Hincmarus in Capitulis anni IↃCCCLII. cap. XI: *Vt nullus presbyter præsumat calicem, vel patinam, aut pallium altaris, tabernario, negotiatori, aut cuilibet laico, in vvadium dare.* Atque ex his liquet, quid sit *vadio*, vel *vvadio*, supponere: ut loquitur Guntherus lib. VIII:

Siquis habens fendam, pretio seu vendere totum,
Seu dare, seu vvadio supponere cogitur.

Videlicet *vvadio supponere* idem est, ac *oppignerare*. Quia verò pro mulctâ subinde pignus daretur; inde est, quòd *vvadius* etiam diceretur pro mulcta, quam quis deberet. Constitutiones Caroli Calvi tit. XXVII, post reditum à Confluentibus, cap. VI: *Si de ipsa pacificatione vvadi ad nostram partem venerint, ex toto——perdonent.* Synodus Cabillonensis II. cap. XVIII: *Dictum est nobis, quòd in quibusdam locis Episcopi, & Comites, ab incestuosis, & ab his, qui decimas non dant, vvadios accipiant, & à presbyteris, pro quibusdam negligentiis, & inter se, pecuniam dividant.* Similiter Odo lib. I. de vita S. Geraldi cap. XXIV. & XXV.

& xxv. Etiam à *vaadium*, seu *guadium*, vel *gadium*, est Germanicum **wedden** pignore depositio certare. Ejusdem originis est, tum Germanicum **wedde**, merces, præmium, salarium; tum Gallicum *gage*. Nam, W, & G, commutantur; Germanis amantibus W; Gallis pro eo reponentibus GV, vel G: quomodo **Walen**, Galli; **Willem**, Guiljelmus. Itaque & pro *vvadium*, aut *vadium*, *guadium* dixere; ac fortasse etiam *gadium*. Sanè apud Petrum Mauritium est lib. I de Miraculis cap. VIII: *Jussus post hæc à judicibus venire, & ea, quæ dixerat, comprobare, propiùs accessit, & iterans, quæ dixerat, cœptâ temeritate se vera dicere confirmabat. Cumque instarent, rursum eis judices præceperunt, ut secundùm morem regionis, illud, quod ipsi vocant gadium, rei videlicet ab eo probandæ argumentum, manu propriâ in ejusdem Gerardi Prioris manu poneret. Qui velut ex bona conscientia audacter gadium in manu ejus ponens, ait: Hujus, sit dixi, rei ego testis sum, aliis quoque testibus, vel duello, id ipsũ probaturus.* Ubi uno in codice *guadium*, pro *gadium*, se reperisse refert Ludovicus De La-Cerda in Adversariis Sacris cap. CLXVIII. Nempe idem *vadium*, *vvadium*, *guadium*, *gadium*. Atque à *vadi*, vel *vvadi* vocabulo sunt verba *invadiare*, & *revadiare*; de quibus libro proximo dicetur.

Vvinagium idem ac *vinagium*; de quo superiori cap. diximus.

Aliquid etiam ad texam de cœptis ab X, Y, Z.

Xenodocharius, & *xenodocharia*, in Gemma habes, pro xenodochii præfecto, præfectâve. In veteribus Glossarii nostri membranis Mssis est *Xenodochiarius*: & magis ἀναλόγως.

Xirophagus dixere pro ξηροφάγος, qui H pronunciarent, ut I. Atque ita etiam in Vocabulario, quod Gemma inscribitur, est exaratum; item in altero nostro Mso, ubi similiter *xirobalsamum*, pro *xerobalsamum*. Imò *Xirophagia*, & ξηροφαγία, constanter scribit Ludovicus De-La-Cerda in Adversariis Sacris cap. CLX, §. XVIII. Sed per E scribi debere, arguit Græcum ξηροφαγία. Quod à ξηρὸς, *aridus* & φαγεῖν, *edere*. Tertullianus de Jejunio: *Arguunt nos* (Psychici) *quod xerophagias observemus, siccantes cibum ab omnium carne, & omni jurulentia, & virudioribus quibusque pomis; nequid vinositatis, vel edamus, vel potemus: lavacri quoque abstinentiam convenientem arido victui.* Meminit & Cassianus lib. IV. cap. XXII.

Yconomus, barbarũ, ex *œconomus*, pro defensor, protector, patronus. Matthæus Parisius in vita Offæ II: *Rex Christianissimus Offa, vices agens Yconomi, & custodis specialis, vitam per aliquot annos continuavit.*

Ypocisis, vide *Hypocisma*.

Yvernagium corruptum ex *hybernagium*, pro frumento hiberno: unde & *bladum hybernagium* pro eo legas. Matthæus Parisius in vita Guarini, abbatis xx. S. Albani, è Charta abbatis Guarini, & Conventûs: *Quietè molant qualibet septimanâ unam summam de yvernagio ad molendinum, quod vocatur* DICHMULEN, *& alteram summam de braſio ad* MALTMULNE.

Zabulus, diabolus. Cyprianus ad Demetrianum cap. VI: *Quid in rumam zabuli, per ipſum, & cum ipſo, cadis?* Similiter apud eum ſcriptor de Aleatoribus cap. III. Etiam ſic uſurpat Hilarius in Matth. cap. XII, can. XII, & ejuſdem cap. XXIV. canone XXVI; item Ambroſius lib. V. de Fide ad Gratianum cap. I, & VIII; nec non Paulinus epiſt. X. Caſſianus Collatione I, cap. XXI, Rabanus carm. IX. Eſt & in Hymno Eccleſiaſtico de S. Michaele:

Michaelem in virtute conterente zabulum.

Ubi Jodocus Clichtovæus *zabulon* legit; quæ una duodecim tribuum Iſraël. Ac Lævinus etiam Torrentius, in Suetonii Claudium cap. X, cùm Patres *zabulum* dixere, putat alluſiſſe ad tribum *Zabulon*. Ac videri poſſit præviſſe B. Hieronymus in cap. VI. ad Epheſios. Sed veram vocis originem facilè videt, qui ſciat, ζα Græcis nunc eſſe ἐπιτατικόν; ut in ζάπλουτος, *valde dives*; ζάθεος, *prædivinus*; ζαμενὴς, *admodum validus*, & ſimilibus, nunc etiam valere διά; ut in ζαβάλλω pro διαβάλλω, unde *zabulus*, pro *diabolus*. Simileque *Hippozarrytus* pro *Diarrhytus*: de quo dixi Hiſtoriæ Pelagianæ lib. I. cap. XIII. Aliqui de ζα non diſſentiunt: ſed arbitrantur, eſſe à βουλὴ, conſilium. Sed ſic ζάβουλος diceretur, penultimâ correpâ, & notaret *abundantem conſilio*; quod elogium potiùs ad honorem pertineret.

Zacones, pro *diacones*; *dsacones*, pro *diaconi*. Nam Eccleſiaſtici pro *diaconi*, & *diacones* efferebant; ut cap. proximo parebit. Σα verò Attici, & Æolos, pro διὰ dixere: ut eſt apud Etymologum magnum in λέξ. pro, διάκορος. Commodianus: *Miniſterium Chriſti zacones exercete caſtè*. Simile eſt *zabulus*, de quo proximè dicebamus: item *zeta* pro *dieta*, de quo mox.

Zancha, vel *zanga*, Trebellio Pollioni in Claudio barbarici calciamenti genus: uti dictum lib. II. cap. VXIII. Vox barbara; interim à Græcis accepta, ſed recentioribus; ut inter Græcobarbaras, & Latinobarbaras, reponi debet. Inter Græcos, Latinoſque, hoc eſt diſcriminis, quod Græci maluere τζάτζα, ex more eo, quo ante Z præponebant

T. Ve-

T. Veteres Glossæ verborum Juris à Labbæo divulgatæ: ιζάγσα, τὸ ὑπόδημα. Salmasius ad Trebellium ostendit, ζάγχη dixisse à constringendo; quod Græcè σκάγχειν: pro quo extulere ζάγχειν, ut factum in *zata*, de quo mox dicam.

Zapinea vulgò Italis tabula abiegna, pro *sapinea*, à *sapino*, abietis genere: ut Servius interpretatur in II. Æn. At Glossæ vett. *Sappinus*, πεύκη; *sapinus*, πίτυς. Nempe aliqui sappinum, sive sapinum, interpretabantur *piceam*, alii *pinum*; ut vicinæ arbores confundi solent. Pluribus de hoc egimus in Originum libris.

Zeta in Glossis nostris membranaceis exponitur, *camera*, *conclave*: & adstruitur eo, quòd in vita B. Thomæ legatur, *zetas hiemales*, & *zetas æstivales*. Usurpat quoque Ordericus Vitalis in Historia Ecclesiastica *: *Quidam ad illum de sublimi zetâ lapidem projecit.* Sed hoc vocabulum jam Plinii † minoris temporibus usurpatum. Juniores in eo solùm recessêrunt, quòd merâ exararunt vocali, cùm scribendum sit *zata*. Est enim factum ex σκάπτα; cujus generis alia in *zabulus*, & *zacones*, adduximus; in quibus non Z ἀπλῶς pro D, sed *za* ponitur pro σκᾶ. Quare valde fallitur Cælius Rhodiginus lib XII. cap XVIII; ubi esse eam vocem putat, vel à ζῆν, hoc est, vivere, quia in ea genio indulgerent; vel à ζέειν, hoc est, fervere, quia in hac poneretur heliocaminus: ut in Originum libris dictum.

* Pag. 775.
† Lib. 7. epist. 17.

Zima in Gemma exponitur fermentum. Græcè ζύμη, unde ἄζυμα. Solùm peccatum eo, quòd Latini eam vocem nesciant; nec per tertiam vocalem, sed per Y, scribi debeat.

Zometum ibidem exponitur, quod sternitur supra lectum. Hoc Ciceroni *vestis stragula*, Græcis στρῶμα. Num inde factum *zometum*, pro *strometum*, ex plurativo στρώματα; An potiùs est à *zoma*? Nam ibidem antecedit, *Zoma*, *vestimentum*, *vel cingulum*. Sanè & Græcis ζῶμα, tum ὕσδυμα, tum ζώνη, Sed incertis adeò cur immoremur?

CAP. LVII.

Transitur ad ea, quæ vitiosè declinantur. Hoc trifariam fieri. Primùm, si confundantur declinationem forma. Velut prima, & tertia: qualia tesseribus, *pro tesseris*; abbam, *pro abbatem*; celeumæ, *pro celeusmatis* Sirenarum, *pro Sirenum*. *Item secunda, & tertia: ut* glomi, *pro glomeris*; gipperis, *progibbi*; diaconibus, *pro diaconis*; mannibus, *pro mannis*. *Adhæc secunda, & quarta: ut* viru, *pro viro*, *à recto* virus:

genuorum, *pro genuum. Deinde, ubi nulla est declinationis confusio, & vitiosa tamen est vocis formatio. Ut à* lardum, *larda in plurativo, pro pernis; à muliebri nomine* Micha ëlis, *obliquus* Michaëlis, *pro Michaëlidis*; marmorem, *pro marmor*; site, *pro siti*; sanguines, *pro sanguis. Tertia vitiosa forma est, ubi ἄκλιτον sive indeclinabile habetur, quod non est ejuscemodi: quale est* Parisius, *pro Parisiorum, Parisis, vel Parisios. Ac plura ejus farina apud varios.*

QUæ hoc libro diximus de nominibus Latino-barbaris, ea in recto etiam id, quod sunt, hoc est, barbariem suam produnt. At quandoque usu venit, ut à recto Latino formetur casus barbarus. Hujus generis aliqua adduxi primo hujus operis libro cap. vigesimo. Nec caussam video, cur non denuo, in tam ampla segete barbarorum, aliqua ejusce sortis congeram hoc loco. Ac priùs quidem exponam, ubi declinationes confundantur. Ita nomen primæ more tertiæ inflectitur, cùm *tesseribus*, pro *tesseris*, ait Cæsarius lib. IV. Miraculorum cap. VI: *Ante conversionem leccator opere, vino, & tesseribus, deditus totus.* Et contrà nomen tertiæ inclinatur, quasi primæ foret; quando *abbæ*, & *abbam*, dicit Paullus Æmilius in Historia Francica. Nam à recto ΑΒΒΑΣ, sive *abbas*, usus exigit *abbâtis, abbati, abbatem.* Nec ignoro, etiam *abba* legi apud priorum nonnullos. Sed iidem tamen *abbatem*, non *abbam*, dicunt. E. G. apud Aimoinum de Gestis Francorum lib. V. cap. I: ubi in Privilegio Karoli Magni scribitur quidem, *Venerabilis vir Hrobertus, Abba de Basilica* S. *Vincentii.* Sed ejusdem tamen privilegii initio est, *Omnibus Episcopis, Comitibus*; non *Abbatis.*

In eâdem formâ se offert *celeuma*; quod ex Græco κέλευσμα, ac remigibus, vel assâ voce, vel per symphoniacos, cani remigibus solet; ut ait Asconius in Divinat. Ac Servius in VIII. Æn. *Tacitis remis* interpretatur ἀνευ κελεύσματος. Diximus de eo Oratoriarum Institut. lib. V. cap. II. Hoc in patrio *celeumatis*, vel *celeusmatis*, facere, satis ex Græca declinatione conspicitur. Attamen legas in vita S. Genovefæ Virginis cap. VII. sect. XXXIX: *Pariterque omnes cum eo, in cœlum clamore sublato, canticum Exodi in modum celeuma concinentes, magnificaverunt Deum.* Quod non culparem, si veterum niteretur exemplo; uti *schemam, sacomam, diademam*, aliâque id genus multa: de quibus egimus lib. IV. artis Grammaticæ, sive de Analogia lib. II. cap. XV, & Institutionum Oratoriarum lib. V. cap. I. sect. I.

* *In vitis SS. ad 3. Jan.*

Huc

Huc etiam pertinet *Sirenes, Sirenarum*, pro *Sirenes, Sirenum*, à Greco Σειρὴν, Σειρῆν &c. Otto Frisingensis in Prooemio operis ad Singrinum: *Babylon, juxta Esaiæ vaticinium, sine spe reparationis, Sirenarum facta est delubrum, domus draconum, & struthionum, lasibulum serpentium.*

Itidem confundi videas secundam, & tertiam. Nam, ut dixi lib. primo cap. xx, *glomus* est tertiæ; unde tamen *glomi* pro *glomeris* formari solet: & contrà *gibbus* est secundæ, unde formant *gibberis*. Itidem *diaconus*, ejusque composita *archidiaconus*, & *hypodiaconus*, sunt secundæ. Et tamen in tertia inflexere. Quod tangebamus lib. I. cap. xx. Nunc aliquot testibus firmabo. Concilium Agathense cap. xxxix: *Presbyteri, diacones, subdiacones, vel deinceps, quibus ducendi uxores licentia non est, etiam alienarum uxorum evitent convivia.* Ac similiter canone xlix Item *diaconem* can. lxv. Etiam *diacones* legas in Concilio Illiberitano can. xviii, & Toletano iv. cap. xxxviii. Et ne Consiliis insistam, sic Pontius, vel potiùs Paullus Diaconus in Passione B. Cypriani: *Dalmaticam verò tradidit diaconibus, & stetit in lineis exspectans speculatorem.* Isidorus in Viris illustribus cap. xiii: *Eugippius abbas ad quendam Paschasium diaconem libellum, de vita sancti monachi Severini, transmissum, brevi stylo composuit.* Ac similiter Anastasius bibliothecarius ordinatos à Fabiano *diacones, & subdiacones*, dicit. Non probo, quòd plerique in scriptoribus antiquis hæc immutant. Ut quòd Bonaventura Vulcanius, item Breulius, apud Isidorum lib. vii. Originum cap. xii, *diaconi*, & *subdiaconi*, edidere. In nostris sanè Missis est *diacones*, & *subdiacones*. Ac sic ex Isidoro citat Gratianus distinct. xxi, cap. I. §. Cleros. Imò pluribus locis eo pacto etiam Burchardus, & Ivo. Et ab hac loquendi consuetudine est, quòd & Græci recentiores διάκων pro διάκονος ajunt. Malaxus Peloponnensis in Historia Patriarcharum: Ὁπόσοι γένει ἀρχιερεῖς ἢ ἱερεῖς, ἢ διάκων. Et quid mirum, cùm similiter ὁ πάτρων τοῦ πάτρωνος dixerint, pro *patronus, patroni*? Legas apud Theophilum, Harmenopulum, & alios I. C. item Hesychium: uti & τὸν πάτρωνα in Græcis inscriptionibus apud Janum Gruterum*.

* Pag. 595. num. 11 & 12.

Mannibus pro *mannis*. B. Hieronymus in Ecclesiasten cap. x: *Dignitate perflati, vias publicas mannibus terunt*; *quos vulgo buricos appellant. Mannis* dici debuit; ut Horatius lib. Epodon od iv; *Et Appiam mannis terit.* Ubi Acro, & Porphyrio, docent, *mannos* dictos, quos vulgò *burdos*, & *burices*, appellarent.

Simi-

Similiter est, cùm nomen secundæ effertur, ut quartæ; vel id quod quartæ, quasi foret secundæ. Prioris generis est *virus*; unde *viri*, & *viro*, est apud Lucretium. At *viru* in ablativo à *virus* usurpatur in Vita S. Eugendi abbatis ab ejus discipulo exaratâ, cap. VI. §. VIII *. *Nisi depositio invidiæ viru ad sanctum Christi famulum quantocius repedarent.*

* *In SS. vitis ad 1. Ianuar.*

Contrà *genu*, cùm quartæ sit, ideòque *genuum* faciat gignendi casu; tamen *genuorum dissoluto* in Actis Thyrsi, ex Mso Velseri expressis, legas cap. IV, §. XXV *.

* *In vitis SS. ad 28. Ianuar. Bollandum pag. 813.*

Atque in his confusa est declinatio. Dicam nunc, ubi nulla est mixtura: sed sic peccatur in declinando, ut maneatur interim intra κλίσιν, sive formam suam.

Tale est *larda*; pro partibus suillis; uti petasonibus. Sic legas apud Turocium in Historia Hungarica: *Lardorum duo millia.*

Michaelis in recto quidem rectè dicitur: sed perperam à recto illo aut *Michaelis* in patrio, aut *Michaeli* in dandi casu, dicunt, atque ita porrò. Nam dicendum hæc *Michaelis*, hujus *Michaelidis*, vel *Michaelidos*: sicut à *Theseis* est *Theseidis*, *Theseidi*, *Theseida*, vel *Theseidem*. Ut à *Theseo*, *Theseus*; sic à *Michaele*, *Michaelis*. Nomen id inter alias fuit Karoli VI, Gallorum Regis, filiæ; quæ, nupta Philippo Bono, Burgundiæ Duci, peperit Karolum Audacem, parentem Mariæ; quæ nupta Maximiliano I. Austriaco.

Marmorem, pro *marmor*, usurpat Plinius Valerianus, Empiricus Gallus, lib. III, cap. XIV *: *Supra marmorem aquâ lotum fundes medicamen, quod tepefactum colliges.*

* *Fol. 69. edit. Basil, an. 1528*

Sic *site* in auferendi casu, pro *siti*. Venantius in S. Georgii templum, à Sidonio Episcopo exstructum:

Martyris egregii pollens micat aulâ Georgi,
Cujus in hunc mundum spargitur altus honor:
Carcere, cade, fame, vinclis, site, frigore, flammis,
Confessus Christum, duxit ad astra caput.

Sanguinum arbor, à rusticis ita dicta, memoratur Luitprando Regi, Legum Longobard. lib. II. tit. XXXVIII. leg. I. Fortasse ex eo nomen, quod de vita apud eam singulari soleret certamine pugnari. Theologis verò imprimis frequens vocabulum hoc toto inflectere plurativo. Sic Agobardus, Lugdunensis Episcopus: *Quod interpretran-*

transtulit sanguines, vel sanguinibus, non solùm non reprehendimus; sed neq; ab impiis audivimus unquam reprehensum. Hæc ille, à Fredegilio culpatus, quòd ludibrio habuisset vulgatum Scripturæ interpretem. Quare autem hic maluerit sic loqui, dicet B. Augustinus enarratione Psalmi L: *Expressit Latinus interpres verbo minùs Latino; proprietatem tamen ex Græco. Nam omnes novimus, Latinè non dici sanguines, nec sanguina; sed sanguinem: tamen quia ita Græcus posuit, plurali numero, non sine caussa, nisi quia hoc invenit in prima lingua Hebræa; maluit pius interpres minùs Latinè aliquid dicere, quàm minùs propriè.* Cur verò alterum minùs proprium videatur, postea subjungit.

Atque in his eò nomen aliquod culpatur, quia vitiosè à recto formetur obliquus. Est verò cùm in eo vitium sit, quòd nihil formetur; sed rectus in quovis casu retineatur, quasi nomen ἄκλιτον † foret. Sic *Parisius* urbs, *Parisius* urbis, esse *Parisius*, & similia, crebra sunt in Martyrologiis. Est & Flodoardi lib. II cap. II: *Item quòd postquam Chilperico filius natus est, & ipse Parisius persuasit.* Et cap. V: *Capitula canonum Parisius acta.* Ac ibidem: *Parisius factum est.* Petrus Blesensis epist. IX: *Dum Parisius operam studiis dabas, publicè dicebatur, quòd in hac humana conversatione te angelum exhibebas.* Similiter idem epist. XIX & CXXVI. Item Fulbertus Carnotensis epist. LXXXV, B. Bernardus epist. CCV, secundùm Mssos, & vett. editt. Anonymus Anglus in Chronicis. Quorum verba adduxit Joan. Ludovicus De-La-Cerda in Adversariis Sacris cap. LXXII. Item Philipp. Mazzerius *, qui anno clarùit ɔIↃCCCLXX, ac regni Cypri Cancellarius fuit, in vita æqualis sui, S. Petri Thomasii cap. I †: *Tunc ordinavit ordo, quod iret Parisius. Ipse autem stans Parisius mirabiliter profecit: & stetit Parisius per tres annos.* Ac postea: *Et reversus est Parisius.* Simile, *Remos est*, vel *Remos degit.* Item, *urbs*, vel *urbem Puteolis, Cumis oppidum.* Apud Frontinum, *Colonia Vejos*, vel *Gravisscos. Megaris*, pro Megara, apud veterem Juvenalis interpretem. Vopiscus in Probo: *Copto præterea, & Ptolemaide, urbes ereptas barbarico servitio, Romano addidit juri.* Ita in vett. libris reperit Salmasius. Nempe *Parisios*, vel *Parisius*, *Vejos*, *Ptolemaide*, & similia, labentis ac imprimis collapsæ Latinitatis scriptoribus sæpe sunt indeclinabilia.

† *Indeclinabile*

* *Al. de Manserius.*

† *In vitis SS. à Bolmanno editis ad 29. Jan.*

FINIS.

GERARDI IOANNIS VOSSII

DE VITIIS SERMONIS, AC VARIIS GLOSSEMATIS,

LIBER IV.

CAP. I.

Nominibus acceditur ad Verba, barbara quidem; Latina tamen originis, aut Græca. Ac primò agitur de iis, quæ incipiunt à prima vocali. Abbatizare, *abbatis munus sustinere.* Abigare, *abigere.* Absolescere, *abolere.* Acaptare, *acceptare.* Accentuare, *accentu genuino pronunciare.* Accidiare, *negligenter agere.* Accognitare, *notum facere, significare.* Acquietare, *quietum ac tranquillum reddere.* Acutiare, *acuere: & obiter, quid* samiator, *vel* cotiarius. Adhamare, *quasi hamo captare*; hamare, *pro affectare: interim utrumq; verbum videri probum, licet incertâ codicum lectione subnixum.* Adolescentiari, *agere more adolescentum.* Adrumare, *rumorem adferre.* Adsallire, *vel* assaillire, *assilire, assultare, aggredi.* Æquilibrare, *æquatione libræ ponderare.* Æquivocari, *cognominem esse.* Æruginare, *ærugine vitiari.* Affidare, *fidem alicui obstringere: unde* affidatura, affidatio, & affidia. Aggaudere, *gaudere.* Aggaulizo, *adaulizo, tibiâ accino.* Alaparc, *ab alapa, pro colaphum infringere.* Amarizare, *amarum reddere.* Amœnare, *delectatione afficere.* Ampliorare, *amplius sive majus reddere.* Angustiare, *angorem animi adferre.* Annonari, *annonam percipere.* Annullare, *in nihilum redigere.* Anxiari, *angore percelli.* Apologare, *renuere, repellere.* Aporiare, *redigere ad ἀπορίαν, sive ad egestatem, & perplexam rerum conditionem.* Apostatare, *vel* apostatizare, *à fide deficere.* Appersonare, *personam ac dignitatem alicui imponere regundæ Ecclesiæ.* Appretiare, *æstimare.* Appodiare, *podio inniti.* Appretiare, *pretio suo æstimare.* Appropiare, *propiorem fieri.* Appropriare, *adscisere.* Archieporare *corruptum videri ex archiepiscopare.* Asinare, *asino vectari.* Assecurare, *securum reddere.* Assiduare, *in re quapiam esse assiduum.*

Assu-

Assumare, *summam colligere.* Attediari, *tædio adsici.* Attitulare, *titulum libro dare.* Avallare, *descendere.* Auctorizare, *auctoritatem addere.* Augmentare, *augere.* Auriculare, *insusurrare auribus.*

DEcurri spatium nominum barbarorum: sed dum retrospicio, video multa me præteriisse indicta. Nec propterea iter nunc relegam: fortasse melius fiet postea: nunc malo à Nominibus progredi ad verba illa barbara, quæ à Latio, vel Græcia, originem ducunt. Eorum alia aliis magis absunt à consuetudine linguæ Romanæ: ut deinceps planius fiet.

Abbatizare, abbatem agere, fungi munere abbatis. Matth. Paris. in ann. CIↃ CC LVII: *Abbas Claravallensis, eò quòd, contra statuta ordinis Cisterciensis, privilegium impetravit perpetuò* abbatizandi, *ignominiosè depositus est.*

Abigare, pro abigere, fugare, expellere. Lucifer Caralitanus, libro de non parcendo in DEUM delinquentibus: *Te per Arrianos abigavit coluber ille.*

Abrenunciare, pro renunciare, rejudicare.

Absolescere, facere ut quid obsolefiat, sive ex solito fiat insolens. Tertullianus lib. de Exhortatione castitatis cap. VI: *Utrique continentiam indicens, & compescens concubitum, seminarium generis, absolescit illud, Crescite & multiplicamini.* Ubi sic Beatus Rhenanus: *Activè, pro absolefacit, sive abolet.*

Acaptare corruptum ex *acceptare.* Significat enim captare, petere, anquirere. Ex quo Italicum *acattare*; Gallicum, *achepter.* Constitut. Caroli Calvi tit. XV ad Francos, & Aquitanos, cap. VII: *Propter hoc jam ultrà ad illum non debeat consilium acaptare.* Ibid. cap. XIII: *Quod Deus illi cupierit, & ad alium seniorem acaptare potuerit, pacificè habeat.*

Accentuare, superiorum seculorum Grammatici, pro secundùm accentum germanum proferre. Mammotrectus cap. de accentibus: *Non potest rectè accentuare, qui nescit conjugationes verborum distinguere.*

Accidiare, ex Græco ἀκηδιᾶν, negligenter, ac somniculosè agere. Petrus Damiani lib. II epist. III: *Si ille dormire vult, hic accidiatur: si satur est, hic ructare compellitur. Sicque non suus nil aliud loquitur, nisi quod illi placere suspicatur.* Vide, quæ de *Accidia* vocabulo diximus libro superiori cap. I.

Accognitare, à *cognitus.* Ciceroni, & Tranquillo, est notum, vel

nota facere. Ut cùm lex promulgatur, quò populo innotescat. Constitut. Karoli Calvi tit. XVI ad Francos, & Aquitanos, cap. XI: *Ut omnibus suam voluntatem, & perdonationem, & nostram, qui fideles illius sumus, devotionem accognitet.* Item tit. XXVIII, in fine Edicti Carisiacensis: *Hanc nostram constitutionem ----- in palatio nostro, & in civitatibus, & in mallis, atque in placitis, seu in mercatis, relegi, adcognitari, & observari mandamus.* Hincmarus epistola ad Karolum Calvum scriptâ anno IↃCCCLIX: *Exemplar dominationi vestræ transmitto, ut jubeatis venire fideles vestros, dicentes, quia eis adcognitare vultis.* Inde *adcognitatio.*

Acquietare, quietum & securum reddere; absolvere. Leges veteres Scotiæ lib. III. §. IV: *Si ad illum terminum debitor non* acquietavit *vadium suum.* Hoc est, si non redemerit, sive ab omni periculo pro debitore solvendi liberârit fidejussorem suum. Similiter posteà loquitur §. VII. Leges Ethelredi Regis in Chronico Joh. Bromtoni pag. 900: *Roget, ut mundificet &* acquietet *ipsum, si possit; si recipiat, tunc* acquietat *eum.* Vide *Quietare.*

Acutiare, acuere, ἀκονᾶν, quod idem ac acuere, & propriè, acuere cote, quæ Græcis ἀκόνη. Glossæ: Ακονητὴς, *famiarius, cotiarius, acutiator.* Nempe *cotiarius*, & *famiarius*, à *Samiâ cote*; quæ acuta erat, ut quâ virilia demeterent: unde de ea Catullus in Atti:

Devolvit illa acutâ sibi pondera silice.

Adhamare comprobant è Ciceronis isto Academ. lib. II: *Qui enim seriùs honores adhamaverunt, vix admittuntur ad eos, nec satis commendati multitudini possunt esse.* Eam verò scripturam firmant è Nonio; qui hunc Ciceronis locum adducit, & *adhamare* ait ab *hamo* tractum, & exposuit obligare. Sic sanè Aldina editio, item illa Hadriani Junii, & Dionysii Gothofredi. Sed verba illa, *obligare ab hamo tractum*, non reperias in optima editione Josiæ Merceri; ubi etiam est *adamare*, sine spiritu. Similiterque tum Mssi, quibus usus Josephus Scaliger; tum membranaceus noster bonæ notæ. In his enim post *adamare*, continuò sequitur Ciceronis locus. Si fuerit sana lectio, *adhamare* sit quasi hamo piscario captare. Mirum verò, Scaligerum, qui non reperisset *adhamandi* vocem in Mssis; tamen putâsse, apud Petronium esse *hamandi* verbum, atque id ex eo adstruere, quòd Cicero similiter, Nonio teste, dixerit *adhamare.* Nempe censet, & apud Petronium sic legendum hunc senarium:

Artis

Artis severæ si quis hamat effectus.

Verùm in Mſſis, atque editis, eſt *amat*. Pro quo Henricus Stephanus legit *ardet*. Quare licet valde eo inclinet animus, ut Petronius *hamare*. Cicero *adhamare* ſcripſerit: omnino tamen & *hamandi*, & *adhamandi* verbis tutiùs abſtinetur, ut non injuriâ ſuſpectis.

Adjectare quid ſit, dixi ſuperiùs in *lactivus*.

Adoleſcentiari, uti Horatius *juvenari*, adoleſcentum, ac juvenum more agere; Græcis νεανίζειν, νεανίευεσθαι. Gloſſæ Mſſ.: *Adoleſcentior*, νεανιεύομαι.

Adrumo. Gloſſ. Mſſ.: Ὁρμίζω, *Adrumo*. Ut liqueat hoc verbi eſſe à *rumore*: atque idem notare, quod rumorem affero. Sic Baldericus Noviomenſis, Chronici Cameracenſis lib. III. cap. XIX: *Adrumatur & Ducem redisse*.

Adſallire non dixere veteres; ſed *adſilire*, & *adſultare*. Eſt verò *adſallire*, aggredi, adoriri: ut Gallis *aſſaillir*: unde & quibusdam in libris legas *adſaillire*. Marculfus monachus lib. I. Form. cap. XXI: *Adſalliſſetis, & graviter livor aſſetis*. Et cap. XXXVII: *Quaſi enim in villa, nullâ manente cauſâ, adſalliſſet, & eum graviter livorâſſet*. Chronicon S. Stephani Cadomenſis †: *Inibi etiam inſtituit legem ſanctam, ne aliquis homo aliquem hominem aſſailliret, pro morte alicujus ſui parentis, &c.* At *aſſilire* pro eo rectius eſt apud Thomam Walſimgamum in Hypodigmate Neuſtriæ *: *Rex Franciæ, ob gratiam Comitis. S. Ægidii — dictus eſt Rex Angliæ ipſam civitatem Toloſam non aſſiluiſſe.*

† Pag. 1018.

* Pag. 446.

Æquilibrare, ſic ponderare, ut æquilibritas, ſive æquilibrium, fiat. Caſſianus lib. VIII. de inſtitut. Monach. Eſt & Petri Bleſenſis epiſt. III: *Pondera te ipſum ſecretiùs; nec te majorem vendas, quàm te libra veritatis appendit. Vide, quod nihil doli admiſceas; ſed temet ipſum apud Deum, & homines, rationabiliter æquilibres.*

Æquivocari, pro *eodem vocari nomine*, Petro Bleſenſi epiſt. LXXVII, & ſerm. XXIII.

Æruginare, quaſi ærugine conſumi, veteri Scripturæ interpreti, Jacobi ep. cap. V, verſ. III, & Petro Bleſenſi epiſt. CXXIX.

Affidare in jure Canonico eſt fidem ſuam alicui obſtringere. Habes quoque in Conſtitutionibus Neapolitanis lib. II, Tit. XXXVII, Leg. II. Indéque *affidati*, lib. III. Tit. VII, & VIII. *Affidatio*, & *affidatura*, lib. III. Tit. XXXVIII, L. I. *Affidia* etiam legas apud Joannem de Thrwrocz Chronicorum Hungariæ lib. ult. cap. LXIII, ſive ad an. CIↃCCCLVIII:

Si concessa assidia illos eosdem non animásset. Hoc est, fiducia ex mutuæ fidei vinculo.

Aggaudeo, ex adgaudeo, pro gaudeo, hilaris sum. Petrus Venerabilis epist. XVI: *Hilaris, & aggaudens auscultabam.*

Aggaulizo puto corruptum ex *adaulizo*, ac notare tibiâ accino, ut Græcis προσαυλέω, ab αὐλὸς, tibia; unde & Latinum illud. Vita S. Pyrmenii cap. XV: *Interea defuncto corpori inanimatæ materiæ aggaulizaret sonus*, hoc est, quasi tibiâ accineret.

Alapare aliquem non dixero; sed colaphum alicui ducere, vel infringere. In glossis tamen Philoxeni est: *Alapatur*, ἀλαπάζει. Item in Gloss. Mssis: *Alapator*, καυχητής. Nempe quia καυχηταὶ, sive petulantes ac jactabundi, gaudeant aliis colaphos incutere.

Amarizare, pro amariciem inducere, est apud Plinium Valerianum lib. I. cap. XVII. Sic *amaricare*, πικράινειν.

Amœnare, pro *recreare* ad modum amœni loci, apud Cyprianum, Sidonium, Ennodium, Salvianum, Chrysologum.

Ampliorare, ab *amplius*, pro augere. Baldericus Noviomensis Chronici Cameracensis, & Atrebat. lib. I. cap. CXIV: *Monasterium sancti Autberti, quod intra muros urbis est, ampliorávit.*

Anchorare, anchoram fingere. Henr. de Knygthon lib. 3. Even. Angl. col. 2498. *Anchoraverunt cum tota classe ante burgum super mare.*

Angariare, adigere ad aliquod onus. Vide, quæ dixi lib. I. cap. V, & lib. III. cap. XI.

Angustiare, pro *angustare*; quod apud Lucretium, Ciceronem, Catullum, Senecam, Plinium. Κατὰ μεταφορὰν sæpius utuntur Ecclesiastici: in his Rufinus in tralatione Pamphili apologiæ pro Origene †. At *angustiare* pro eo est apud B. Hildegardim in vita S. Roberti Confessoris: *Mater præ timore angustiata, & gravata.*

† Pag. 885. edit. Basil. an. 1536.

Annonari, pro annonam percipere, ali. Baldericus Novomensis Chronici Camerac. lib. III. cap. III: *Reditibus agrorum annonantur.*

Annullare, pro *in nihilum redigere*, vel *pro nihilo habere*; quandoque etiam abrogare, vel irritum reddere. Optatus Milevitanus lib. II: *Sacerdotium in nobis annullare visus.* Ivo epist. CCI XXXVI: *Si quis aliquam huic canonicæ institutioni calumniam inferre, vel aliud quid adnullare tentaverit.* Thomas Walsing. in Richardo II *: *Ut chartæ pardonationum in primis revocarentur, & annullarentur.* Atque alibi apud eum sæpe.

* Pag. 354.

Antartizare, vide *intartizare.*

Anxiari,

Anxiari, pro angi, vel anxium esse. Petrus Blesensis epist. XIV: *Anxiabar ad mortem.*

Apologare est apud Senecam epist. XLVII. Nempe ex Græco ἀπολέγειν, quod est rejicio, repello; unde ἀπολογία. Monet ad eumpse locum Lipsius, simile esse ac *catamidiari*, & *aporiare*; de quo mox dicam. H. Stephanus apud Senecam pro *apologavit*, maluit *ablegavit*: sed invitis omnibus libris.

Aporiare, pro depauperare, ex Græco ἀπορεῖν, quod signat esse in ἀπορία, sive metu, & anxietate, sive difficultate, ac rebus perplexis. Matthæus Parisius ad an. CIↃCCXLI: *Legationis deposuit insignia, & transfretans aporiatam Angliam salutavit.* Item in an. CIↃCCLI: *Ad Indaos aporiandos destinabantur.* Corrigendus fortasse idem in an. CIↃLXX, ubi legitur †: *Anno Domini* CIↃLXX. *rex Wilhelmus, pessimo usus consilio, omnia Anglorum monasteria, auro spolians, & argento, insatiabiliter appropriavit.* Ubi malim *aporiavit* *. Nec putandum, vocem esse Matthæi hujus ætate inventam, vel etiam Petri Blesensis, qui utitur serm. XLI. Nam & legas apud veterem Scripturæ interpretem Jesai. LIX. 16. & II. Cor. IV. 8.

† Pag. 7. edit. Londin. vers. 2.

* Nec tamen planè damnavo appropriavit: *quo de verbo mox dicam.*

Apostatare, vel *apostatizare*, pro deficere à fide Christiana, vel etiam à principe suo. Posterius habes semel iterumque in Legibus Wisigothicis lib. III. Tit. V. Leg. III: prius autem in Constitutionibus Siculis lib. I. tit. III; item his antiquioribus, Ivone Carnotensi epist. XV. ad Philippum Reg. & Cæsarium lib. II. Miracul. cap. II.

Apostemari, apostemate corripi. Apostema Celso abscessus corporis.

Appersonare, aliquem personaliter, ut loquuntur, Ecclesiæ alicui præficere. Matthæus Parisius in vita Roberti, XVIII. abbatis S. Albani: *Gilebertum de Cymmay præsentaverunt, postulantes, ut prædictam Ecclesiam ei concederet, & eum appersonaret.*

Appodiare propriè est ad podium stare, podioque inniti. *Podium*, pulpiti pars, ad modum pedis exstans; unde & nomen. Nam πόδιον, parvus pes. Extensa postea significatio videtur. Vetus Vocabularium: *Podium, baculus, super quem innitimur, cùm sæpe terram ferimus: unde & podium dicitur, ubicunque innitimur. Appodiare* pro *inniti*, vel *acclinare*, est apud Cæsarium lib. V. cap. V; Radulphum Ardentem Homil. XVI; Matthæum Parisium an. CIↃCCLXXII, ubi de Eduardo, Regis filio, bis vulnerato; Walsingamum Hypodigm. Neustriæ an. CIↃCCLXXI. Paullò aliter usus Brito Armor. Philipp. lib. II:

Fossis

Fossis jam plenis, parmas ad mœnia miles
Appodiat, sub eisque secare minarius instat.

Sententia est, militem clypeos admoviſse muris urbis, iisque innixum: præterea cuniculos egiſſe ad urbem ſubeundam. Nam *minarius* hic à *minis*; ut cuniculos dixere ſeculis poſterioribus, vocabulo hodieque uſitato gentibus variis. *Appodiamentum*, pro reclinatorio, eſt apud Cantipratanum lib. 1. de Apibus. De voce Appodiatus dixi lib. III. cap. I. *Appretiare* eſt apud veterem Scripturæ interpretem Zachariæ XI. 13, & Matth. XVII. 9. Latinè dixeris *æſtimare*.

Appropriare, quaſi proprium facere, vel reddere, in barbarorum numerum etiam referebamus lib. I. cap. XXIII. Incertus ſub Ovidii nomine poëtaſter in primo de Vetula:

——— *Sicut eis ſuccedunt appropriando*
Quatuor ad medios, quibus eſt punctatio ſena.

Proprietatem verbi indicat, quod præceſſit:

——— *Quanto mediis quamvis propiores,*
Tanto præſtantes, & ſæpius advenientes.
His punctatura tantum venientibus una.

Atque idem lib. III. de Vetula:

Nam quamvis homini totum cœlum famulatur;
Appropriata tamen eſt cuilibet ex elementis.

In Gloſſis tamen vett. legas: *Appropriare*, νοσφίζειν. Νοσφίζω eſt ἰδιοποιοῦμαι, σφετερίζομαι, ut interpretatur Euſtathius. Cicero pro eo *vindicare*, *adſciſcere*.

Archieporare puto eſſe nihili verbum, ac à librariis fictum; proque eo *archiepiſcopare* reſtitui oportere. Joannes Saresberienſis epiſt. CLXXVI, quæ eſt ad Archiepiſcop. Cantuarienſem †: *Nonne Epiſcopus Lond. ille eſt, qui primus in Anglia ſcidit Eccleſiæ unitatem? quod omnes noverunt, & archieporandi, quod plurimum ſuſpicantur, ambitione tractus totius hujus diſcordiæ fomes imprimis extitit, & incentor?* Nempe hoc vult, Londinenſem faſtu quodam ſe gerere quaſi jam eſſet archiepiſcopus; fortaſſe quia ante Auguſtinum à Gregorio M. in Angliam miſſum, primus honos fuerit penes Londinenſem.

† Pag. 294.

Arreſtare, vadari, ſive hominem, vel rem, placito curiæ, aut principis, detinere; ut dictum lib. III. cap. I. Uſurpat Philippus Franciæ Rex in charta Rothomagenſi *. *Si debitor infra Rothomagum venerit; ex quo de equo deſcenderit, caſtallum, vel herneſium ſuum, poterit, arreſtari.* Ad

* In charta Ducum Normanniæ, & Regum Franciæ pag. 1062.

ea,

ea, quæ Græcæ sunt originis, pertineat, si *arrestum* sit ab ἀρέστον, de quo dixi lib. III. cap. I.

Asinare, pro asino vehi; ut *equitare*, equo. Luitprandus in Legatione sua † *Asinando, ambulando, equitando.*

† Pag. 118.

Assecurare, sive adsecurare, pro securum reddere aliquem. Fulbertus episcopus epist. VI: *Ad usum meorum fidelium, qui illud assecurabant vobis.* Similiter Constitutiones Neapolitanæ. Item Rogerus Hovedenus, & Thomas Walsingamus in Descriptione Neustriæ *: *Ipsi tur, post certas conditiones, assecuraverunt Regem, se propriis suis sumtibus, damna castri, villaque ruinas, reparaturos.* Item Histor. Hungar. ad an. CIↃCCCCLVIII †: *Assecurati tandem ad civitatem Pesthiensem descenderunt.* Ex *assecurandi*, & *assecurationis* voce, non verò ab *asseverando*, esse arbitror vulgata **assevreren**/& **assevrantie**. Pro illo malim, *cavere pro periculo*; vel *mercis, alius veres, periculum in se recipere.* Pro hoc, *cautio*, aut *periculi receptio.*

* Pag. 91.

† Pag. 171. edit. Vvechel.

Assiduare, pro assiduum in aliquo esse, apud vet. interp. Ecclesiast. XXX. I. item Petrum Blesensem epist. XXXI: *Flagello Domini pulvis excutitur, quem ad deformationem animæ iniquitas assiduata congessit; & exteriori vulnere sanatur plaga interior.*

Assummare, summam colligere. Matthæus Parisius in vita Abbatis Monstreoli: *Quod ad sexcentas marcas summa inveniretur, sicut regiis familiis fuit assummata.*

Attediari, tædio affici: unde *attediatus tributo*, tributorum pertæsus. Joannes Major de gestis Scotorum lib. II. cap. I: *Pictorum invocatione *, qui, Britonum tributis attediati, suas terras, pro magna parte, Pictorum ope receperunt.*

* Pro auxilio

Attitulare, pro *inscribere*, titulum indere. Rufinus in tralatione apologiæ Pamphili pro Origene †: *Ex his præcipuè libris, quos περὶ ἀρχῶν attitulavit.* Autor Vitæ S. Henrici apud Canisium: *Episcopatum Bambergensem Apostolorum Principibus Petro & Paulo, & pretiosissimo Martyri* attitulatum, *speciali jure S. Romanæ Ecclesiæ contradidit.*

† Pag. 171. edit. Basil. an. 1536.

Avallare, descendere, demittere, à Gallico *avaller*; quod ex Latino, *ad vallem.* In Charta Rhotomagensi Philippi Regis Francorum *: *Nullus mercator cum mercatura sua poterat transire Rhotomagum, per Sequanam ascendendo, vel avallando, nisi per cives Rhotomagi.*

* In Chartis Ducum Normann. pag. 1063.

Auctorizare crebrum Thomæ Walsingamo. Latinis, auctorem fieri, auctoritatem addere.

Augmentare, cùm alibi sæpe legas, tum apud Hericum De vita S. Germani lib. II: *Ex augmentatis verso cognomine muris.* Item apud Papam Innocentium III, epist. VIII, quæ exarata est ad Archiepiscopum Senonensem. Hoc verbi autem non pro Latino solùm habent; sed & Ciceroniano. Sanè in lexico Ambrosiano, etiam quod limâsse dicitur Passeratius, adstruitur eo, quòd apud Ciceronem sit in Lælio: *Sed vivendi finis est optimus, cùm integramente, caterisque sensibus, opus ipsa suum eadem, quæ augmentavit, dissolvit.* Verùm ista in Lælio non habes; unde citant: sed Catone; nisi quod in illâ Roberti Stephani, & Lambinianâ, aliisque permultis, pro *augmentavit* scribatur *cogmentavit.* Non injuriâ tamen scrupulum injicit, quòd Mssi multi *coaugmentare* habeant: ut sex illi, quibus usus Janus Guiljelmius, & codex à Francisco Martinio collatus. Iccirco adnotârat Guiljelmius, COGITANDUM. Sed & sic in duobus tribus Palatinis reperit Gruterus Mihi ex antithesi, quia dissolutioni opponitur, dubium non est, quin rectum sit *coagmentavit.* Error verò ortus ex eo, quòd *coagmentare* credant dici pro *coaugmentare:* cùm tamen non ab *augeo* sit, sed à *coago*; unde *cogo* contractum.

Auriculare, auribus aliquid insusurrare. Thomas Walsinghamus in Richardo II *: *Capita, modo velut ad auriculandum, jam quasi ad osculandum invicem, super summitates lancearum cum maxima amentia conjunxerunt.*

* Pag. 262.

CAP. II.

De Latino-barbaris à B. cœptis. Baculare, *baculo ferire.* Ballare, *saltare, tripudiare.* Balsamare, *cadaver condire.* Batalare, *pugnare, vel pugnæ gratiâ tractare.* Battere, *percutere: unde* battitura, & battura; *item* tribattere, *sæpius ferire.* Battidere *similiter, pro percutere.* Blasphemo, *exsecror.* Beatificare, *beatorum numero addere.* Beneficiare, *beneficium conferre.* Bombizo, *pro* bombito.

NUnc proferam verba quædam barbara à Latinis, vel Græcis orta, quæ à B incipiant.

Baculare, pro baculo percutere, verberare. Petrus Blesensis serm. I: *Ligavit fortem, & vasa ejus diripuit; baculavit eum, qui habebat mortis imperium.*

Ballare, vel *balare*, pro saltare, est in Synodo Romanâ sub Lothario, &c

& Ludovico, cap. xxxv. Sic *ballatio*, pro saltatione, & *balliſtea*, eâdem ſignificatione. Poſtremum eſt apud Vopiſcum. *Ballatio* apud Benedictum Levitam lib. VI. cap. CXCIII: *Illas verò ballationes, & ſaltationes, canticáque turpia, & luxuriosa, & illa luſa diabolica non faciat.* Habes & in Tyronis, ac Senecæ Notis (in quibus multa à junioribus addita) *ballat, ballator, ballatrix*: & Iſidoro in Gloſſis: *Choreis, ballationibus.* A Græco βαλλίζειν, ac βαλλισμὸς, venire, fidem fecerit Gloſſarium vetus, in quo eſt: Βαλλίζω, *ballo.* Ac imprimis Athenæus in VII. Sed ejus ætate jam in uſu eſſe elegantioribus deſierat: unde apud illum Ulpianus quærit, quis Græcorum ſic loquatur.

Balſamare, propriè foret balſamo condire. Sed ſimpliciter ſumi ſolet pro ταριχεύειν. *Condire* pro eo eſt apud Cornificium.

Batalare idem ac ferire, percutere: fortaſſe à *batalia*, quod pugnam notat. Helmoldus in Chronico Slavorum lib. I. cap. XCIII: *Suſcitare batalias.* Retinent vocem hodieque gentes quædam. Ut Itali *la batalia*, & Galli *bataille*, pugna; item *batailler*, pugnare. *Batalia* autem contractum ex *batualia*: eſt hoc à Latino *batuere*; de quo dicam mox in *Battere*. Sed *batalare* à primogenii ſignificatione paullùm receſſit. Ut cùm dicitur *arma batalare*, pro tractare eo modo, quo in bataliis fieri ſolet. Sanè murci, quales ii, quibus pollices præciſi, item his ſimiles, inepti ſunt ad batalandum, quia non poſſunt gladium maſculè ſtringere, & adigere in hoſtem: neque item haſtam vibrare in eundem, ac ſimilis ratio in armis aliis. Ut *batalare arma* idem ſit, ac armis uti, ſicut militem neceſſe eſt. Legg. Boiaoriorum lib. II. cap. X: *Dum poteſt equum viriliter adſcendere, arma ſua velociter batalare.* Et tit. III. cap. I. §. XIV: *Si non fuerit* (pollex) *abſciſſus; ſed eſt mancus, & ſtat rectus, ut non poſſit phcari; hoc impedimentum eſt ad arma batalare; majorem compoſitionem, quàm de abſciſſo, tertiam partem ſuprà addat.*

Battere linum habes in Conſtitutione Karoli Magni†: ubi Vitus Amerbachius putat, eſſe ex Germanico **beſſeren**; pro quo Saxones **betteren**, ut Belgæ **beteren**, quaſi dicas *meliorare.* Nam **beſſeren**, & **beteren**, ſunt à **beſſer**, & **beter.** Sed ſubdit idem Amerbachius, fortaſſe rectiùs deduci à **brechen**, hoc eſt, frangere. Mihi neutrum placet. Omnino enim veriſimilius eſt, *battere* eſſe ex Latino *batuere*, quod apud Plautum Caſinâ: eſtque idem, quod ferire, percutere. Quomodo & uſurpat Marcellus Empiricus cap. XXXVI: *Tamdiu batues, donec ſit ſubtiliſſimum.* Gloſſæ: *Battuit*, κατακόπτει. Hinc *batutus*. Gloſſæ: *Batu-*

† *Conſtitut. Karolinarum pag. 257. edit. Moguntinæ an. 1602: ac in Anſegiſi Collectaneis lib. I. cap. ſeptuag. III.*

tus, τυπτητήριον. Item, κοπαρισ-τήριον, *battuarium*. Malim verò *batuit*, *batutus*, *batualium*. Ex *batualium* est corruptum *batalia*, vel *battalia*: de quo mox in *batalare* dicam. Sic igitur statuimus, *battere fœnum* Carolo M. idem esse ac *batuere fœnum*, sive percutere, & tundendo purgare. Valdeque hoc eo firmatur, quòd similiter dixerint *triticum battere*. Ut in Karoli Calvi Edicto Pistensi can. XXIX, *battere in scuria*; ubi *scuria*, horreum, ut Belgis schuyr. Adde quòd ἀπαλῶς pro percutere crebrum sit in legibus Longobardicis: in quibus & *battura**, vel *battitura*. Etiam *battudo*, pro *batutus*; ut Latinis *percussus*, pro occisus. Formularum Sollemn. CXIX: *In suaculpa, secundùm legem, ipsum ferro battudo fecit*. Fortasse autem à verbo *battere* est *tribattere*, hoc est, ter sive sæpius battere seu percutere. Lex Salica tit. XI. §. XIV: *Si quis caballos, aut jumenta aliena, tribatterit, vel debilitaverit*. Similiter §. IX. Planè falli censeo, qui (ut Clemangis editor) putant *tribattere* esse ex Germanico triben/ quod est, agere, abigere.

* Battura à battere, *vel* batuere: *sed* battitura, à battidere, *de quo proximè*.

Battidere itidem dixere, pro percutere: dubium, an à Saxonico batte, fustis: unde & Gallicum *batton*: an potiùs à Latino *batuere*; quod, ut ostendi, similiter notat ferire. Leges Longobardicæ lib. I. tit. VIII, leg. XXX: *Si duo porcarii inter se battiderint*. Ac sequenti §: *Sic aldium* †, *aut aldiam, servum, aut ancillam, battiderit, & per ipsam battituram ponderosi facti sunt*. Ubi *battitura*, ictus.

† De aldii, & aldiæ *vocibus, dictum lib. 2, cap. 2.*

Blasphemo, pro exsecror, classicis est ignotum. Theologis verò, Jurisconsultis, atque aliis, est crebrum.

Beatificare, pro beatum facere, vel beatorum ordinibus inserere. Cinehardus epistolâ ad Lullum, inter illas S. Bonifacii LXXIV: *Dominus Bonifacius Archiepiscopus, Christique confessor beatificandus*.

Beneficiare, beneficio sibi obligare. Usus Carolus Calvus in diplomate apud Flodoardum lib. III. cap. IV, Baldericus Noviomensis in Chronico Cameracensi, Petrus Blesensis epist. LXX, Matthæus Parisius in an. CIↃCCXLV, & Turocius in Historia Hungarica. Vide Goldasti Not. in Burchard. c. 2. p. 213. Somnerum in Glossario.

Bombizare, pro quo Varro *bombum facere*, apud Cæsarium de apibus legas lib. IX. Miracul. cap. VIII. Et videtur posse defendi, cùm in nonnullis Festi libris sit *bombizatio*. Sed rectum est *bombitatio*; quod à frequentativo *bombito*; uti hoc à *bombio*, istoc à βομβεῖν.

Bovinari, convitiari. Nusquam ait Josephus Scaliger reperiri verbum *bovinari* pro convitiari; sed pro *tergiversari*. Bovinator igitur, *tergiversator*. Videatur Gellius lib. II. c. 7.

CAP.

CAP. III.

De Verbis barbaris Latina originis, inchoatis à C, sequente A, E, H, I, L.

Caballicare, *caballo, & laxiùs etiam, quovis equo vehi: unde* caballicata, *equitatus; item* cavalcata, *equus militaris.* Camio, & procamio, *commuto.* Cancerare, *cancrum incutere.* Canonicari, *canonicum fieri, sive certo spiritualis vitæ canoni adstringi. Unde* excanonicari, *deleri è canonicorum numero.* Canonizari, *sanctorum in cœlis ordinibus adscribi.* Captivare, *capere, captivum detinere.* Capulare, *vulnerare, secare.* Caputiari, *monachali caputio indui.* Cardinare, & incardinare, *dignitate aliquâ Ecclesiastica augere.* Carire, *cariosum esse, sive cariem sentire.* Carrico, *carrum onero, vel carro apporto.* Cassare, *vanum atq; irritum reddere.* Cateno, *catenis religo.* Cattare, *speculari ad instar catti, sive felis, quando moribus captandis studet.* Caussare, *efficere.* Cautèrizo, *cauterio inuro.* Centonizo, *centones sarcio.* Characterizo, χαραχτήζω, *sive notam rei imprimo.* Charaxar, & caraxare, *pingere, scribere: unde* charaxatura, *scriptura*; charaxarius, & charaxator, *scriba*; incharaxare, *scripturam adulterare.* Chirographizo, *chirographo caveo, vel promitto.* Chorizare, *choreas ducere.* Chrismare, *oleo sacro inungere: unde* chrismarium, *olei sacri receptaculum.* Cloaco, *polluo, sive inquino. Ac obster de* cloacario, *pro vinctorum custode in carcere.* Cluor, *pro cluo, sive clareo.*

ACcipe nunc, quæ initium sumunt à literâ tertiâ.

Caballare, vel *caballicare*, equitare, à *caballus*; unde Gallicum *cheval:* quamquam Latinis *caballus* non ἄπλῶς *equus*; sed vilior, cujusmodi ille, cujus usus in pistrino, agriculturâ, ac vecturis mercium; non item generosior, quali honestiores in militia, vel domi etiam ornatus gratiâ utuntur. Lege Salicâ Tit. XXVI: *Si quis caballum extra consilium domini sui adscenderit, & eum caballaverit.* Lege Alemannicâ Tit. LXXII: *Si quis homo in equo suo caballicaverit, & aliquis eum super ipsum plagare voluerit.* Imò & sic Werebertus in vita Karoli M. *Caballicans contra ventos, & pluvias.* Item Anastasius bibliothecarius in Conone Papa LXXXIV: *Papa ad caballicandum uti licentiam ei concessit.* Hinc *caballicata*, pro equitatu. Luitprandus Ticinensis lib. III, cap. ult. *Cumq; eodem pervenissent, & caballicatas, uti vulgò ajunt, circumcirca dirigeret, Bojariorum quadam pars —— pugnare cœpit. A caballicata* κῦ-

συχνὰ fecere *cavalcata*, vel *cavalcada*; hoc est, excubiæ, quæ fiunt equo. Vide, quæ dixi lib. III cap. XLVII, in *Sculca*. Sed & *cavalcata* equus non quivis, verùm major, sive parafredus, ut dixere; qualis ad militiam idoneus: vel saltem agminalis, hoc est, agmen sequens ad impedimenta convehenda. Hujusmodi interdum debuere Franci Regi suo. Unde Frater Guilhelmus de Nangys, in gestis S. Ludovici, Francorum Regis, cap. XLII, refert hanc memorati S. Ludovici legem: *Subditos nostros novis exactionibus, vel consuetudinibus, baillivi, & alii officiales, non affligant. Cavalcatas, extorquendæ pecuniæ causâ, non mandent; sed ex caussa omnino necessariâ. Et tunc volentes facere personalem cavalcatam, ad eam redimendam pecuniâ, non compellant.* *Caballicatam* pro eo dicit Luitprandus lib. III historiæ suæ cap. ult. Quod etymon antè allatum firmat. B, & V consonum, commutari crebrò, satis est notum.

Camio, pro *cambio*; *procamio*, pro *procambio*, dixere: *camium* item legas pro *cambium*; *concamium*, pro *concambium*; ut observat Ludovicus De-La-Cerda Adversariorum sacrorum cap. XLIV. Sic Wilhelmus in fundatione Cœnobii Cluniacensis: *Neq; alius Principum secularium, non Comes quisquam, nec Episcopus quilibet, non Pontifex supradictæ sedis Romanæ, per DEUM, & in DEUM, omnesq; Sanctos ejus, & tremendi judicii diem contestor, & deprecor, ne invadat res ipsorum DEI servorum, Non distrahat, non minuat, non procamiet, non beneficiet aliquam personam, non aliquem prælatum super eos contra eorum voluntatem constituat.* De nomine, & verbo *cambio*, dictum lib. I cap. XVIII. Uti & alibi de voce *concambium* * agimus.

*In Addendis.

Cancerare, cancrum adferre, sive cancri morbo afficere; & νῦν μετ-εφρὰν, venenatum aliquod dogma in populum injicere, quod, cancri instar, longè lateque serpat. Sic *cancerari*, cancro adfici, item in dogmatis alicujus virus incidere, quod instar cancri se diffundat, ac fœtorem & putredinem adferat. Lucifer Caralitanus, ad Constantinum Imperatorem, libro de non conveniendo cum hæreticis †: *Sic est de corpore Ecclesiæ excisus Sabellius, ut est condetestabilis tuus excisus Arrius iste; cujus sermo, ut cancer, in te fortissimè adeo serpserit, ut totus jam cancer esse cernaris. Nec poteris dicere, te non Arrii cancerasse sermonem, cum fœtor cancerationis tuæ ad omnem pervenerit regni tui locum. & cunctis te vitare statuerimus, ne & ipsi peste tuâ Arriana cancerarentur.*

† Pag. 205. edit. Paris. ap. Io. Benenatum

Canonicari, & *canonizari*, verba sunt à *canone* facta. Sed & *canoni-*

zari

Tari à canone eo, qui sanctorum est indiculus. De hoc verbo mox dicam. *Canonicari* verò à canone sive regula vitæ, quam quis elegerit. Usurpat Ivo Carnotensis epist. CCXXVII. Uti & Petrus Blesensis serm. in Augustin. qui est XXXII: *Super paupertatem spiritus afferenda est voluntas canonicari volentis.* A *canone* igitur est *canonicus*; à *canonicus*, *canonicari*. *Canonici* vox est apud Arnulphum Lexoviensem epistolâ ad Papam Alexandrum, plurimosque alios. Indeq; & *canonicalis* Ivoni epist. CCXIX, CCLXVI, & CCLXXXVI; uti & munus ipsum *canonicatus*, in concilio Pisano II *. Non possum verò, quin apponam insigne monitum apud Wolcuinum Abbatem Homiliâ de zizaniâ: *Rara avis in terris hodie Canonicus à canone vita. Unde ergo? audi unde, est namq; canon vitæ, ut dictum est; & est canon pecuniæ, videlicet alicujus pensionis certa. Unde solet dici: Solve mihi canonem meum, id est, pensionem meam. Ejus ergo, ô canonice, inveniamus canonem tuum, à quo derivaris: id est, à canone pecuniæ, non à canone vitæ: id est, à canone regionis, non à canone religionis.* Sanè si omnes, qui Christiani dicimur, canonici esse, hoc est, secundùm canona Christi vivere debemus: quanto id strictiùs agendum iis, qui singulari ratione *canonici* vocantur, ut & aliis præluceant vitæ exemplo, & bene de sæculo, & quà possunt, bene etiam de secuturis mereantur temporibus. A *canonicari* est *excanonicari*. Petrus Blesensis epist. XXI: *Cùm esses literatoriæ artis omnino ignarus; scis, quia amici tui epistola, quas depravasti, te fecerunt canonicum; toq; per easdem facilè excanonicari posse.* * Pag. 90.

Canonizari, Ecclesiæ judicio in canonem sanctorum, sive cœlitum referri. Sæpe legas in vitis Sanctorum. Sed pro eo potiùs dixeris, consecrare memoriam beatorum, in numerum referre sanctorum, inserere numero cœlitum, atque aliter.

Captivare, capere, captivum abducere. Legas apud Bekam in vita Theoderici I, & alios permultos.

Capulare à gladii capulo factum puto. Notum illud Æneid. secundo:

\- - - *Lateri capulo tenus abdidit ensem.*

Sed ἀπαλῶς hîc gladius attenditur, vel simile telum. Est enim *capulare*, gladio, vel alio telo, ferire: item secare, vulnerare, truncare. Lex Salica tit. XXXI. §. II: *Si quis pedem alterius capulaverit, & ibi mancatus remanserit.* Hinc *capulatura*, pro vulnere ictu ensis facto. Veterum formularum, secundùm legem Romanam, cap. XXX: *Violenter super ipsum evaginato gladio venit: unde livores, vel capulatura, atq; colaphi manifesti appa-*

apparent. A *capulare* opinor esse Belgicum cappen / minutim concidere; uti & Cap-meß / culter.

Caputiari, caputio sive cucullo monachali indui. Petrus Blesensis serm. L ad monachos: *Verumtamen hunc ordinis rigorem, quasi jurejurando professionis sancitum, quadam vitia latenter emolliunt; maximè si vitium curiositatis ebulliat; quæ, quod deterius est, sola esse non potest. Erubescibilis est viro manifesta curiositas. Quocirca caputiari se appetit, ne vilescat.*

Caraxare, vide *charaxare.*

Cardinare, & *incardinare*, constituere in aliqua dignitate Ecclesiastica; sive, ut vulgò dicunt, ordinare. Unde *cardinati*, qui parochiæ præfecti. Gregorius M. lib. v. epist. CXI, quæ ad Fortunatum, episcopum Neapol. *A nobis petisse recolimus, ut Gratianum, Ecclesiæ Venefranæ diaconum, tuæ concederemus Ecclesiæ cardinandum.* Item *incardinati*, & *cardinales*, non Romæ solùm, sed aliis etiam urbibus. Gregorius M. lib. IX. epist. LXXXI: *Si* à decessore tuo non est factus presbyter cardinalis; abstinendum ab ejus incardinatione.* Idem apud Gratian. in can. Pastoralis can. VII q. I: *Ut si prædicta civitas continuâ captivitatis calamitate premitur, in qua à nobis incardinatus debeas Ecclesiæ permanere.* Videplura apud Juretum in Ivonis Carnotensis epist. CXXXI, & Spelmannum in Glossario, voce *Cardinalis.*

* *Ita verba ejus adducit Fr. Juret. ad Ivon. epist. 131. Apud Gregor. ipsum in edit. Paris. anni 1542. sic legitur:* Si eũ posthęc cardinalem facere volueris, nisi pontificis sui cessionem solemni more meruerit, abstinendũ ab omni ejus incardinatione meminerit.

Carire, quod Columellæ *cariem vetustatis recipere*, vel *carie infestari.* Habes apud veterem Juvenalis interpretem, sat. XIV. 203. *Quæ puteat, id est, careat.* Sic legendum esse, in codice suo Jos. Scaliger adnotârat; ubi vulgò *caria.*

Carricare, pro onerare, ac propriè carrum onerare, carro aliquid advehere. Carolus Calvus tit. XXXI, sive Edicto Pistensi, cap. XXIX: *Debent margilam, & alia quæq;, carricare. Margila* est pinguior terra, quam debent carro apportare ad agrum stercorandum. Eaple *carricandi* vox frequens in Longobardicis, & aliis legibus antiquis. Usus quoque Interpres Vitæ Macarii cap. IV sect. XIX †: *Carricavit animal cum illo.* Ubi alii: *Juvabat eum in onerando jumento.* Gloss. vett. *Carrico, onero.*

† *In Vitis SS. apud Bolland. 15. Ian. pag.* 1009 & 1010

Cassare, cassum reddere; hoc est, inane, atque irritum, delere, exauctorare. Id rejecimus jam lib. I cap. XXIII. Habes non modò in Kapitulari Karoli M. de quo dictum; sed etiam Longobardicis lib. III tit. I leg. XLVIII, Legg. Burgund. 21. §. IV. Constitut. Siculis in proœmio,

mio, & lib. I tit LI § IV. Præterea usurpat Hincmar. epist. VII cap. XX, Ivo Carnotens. epist. XLVIII, secundùm meliores libros, & LIX, LXII, LXXXVII; ubi legas: *Si & in hoc cassata fuerit experientia nostra.* Item CLV: *Virtutem sacramentorum cassare non possunt merita usurpatorum.* Adhæc CCIX, & CCXXI. Præterea Fulbertus epist. LVI: *Pastoris nomen negligentiâ non cassatis.* Henricus Huntingtonensis Histor. regum Angl. lib. X: *Vitâ cassatus est.* Sueno in Compendio Hist. Danic. cap. I: *Ut minatur, cassetur ampullositas.* Vita S. Canuti, ex Saxone Grammatico * cap. IV sect. XVII: *Igitur antiquæ dignitatis speciem intuentis, titulum injustâ collatione præreptum, novo Regis electu cassarunt.* Ac alibi etiam idem Saxo. Ut lib. I Hist. Dan. *Imminentium sibi piratarum insidias celeri navigatione cassavit.* Et lib. XIV: *Profectamq; à crapulâ indulgentiam solâ animadversione cassavit.* Petrus de Vineis lib. I epist. XV: *Gassare Romanum principem.* Ladulphus Ardentius, Guiljelmi IV. Aquitaniæ Ducis Ecclesiastes, Homil. XV post Trinit. *Hæc autem gloria inanis sive vana dicitur, quia à vera gloria cassatur.* Ordericus †: *Dumirâ, & dolore torqueretur, quòd omnes ibidem conatus ipsius cassaretur.* Omnium verò antiquissimus, apud quem me legisse hoc vocabuli meminerim, est Cassiodorus Variarum lib. V. epist. XIV: *Ut quæ sub aliis facta est, omnium redemtione cassatâ, pro possessionum atq; hominum qualitate, assis publicus imponatur.* Mirum verò nec seculo nostro refugisse Bellarminum in Chronologia ad annum IↃXXX: *Bonifacium II successorem sibi elegit Vigilium: sed cassavit paullò post electionem illam, quam sentiebat omnibus displicere.* Fœdus cassare, apud Henric. Roslam, Poetam veterem in Herlingsbergâ V. 52, ubi in Notis Joh. Henr. Meibomius.

* Pag. 775.

† Pag. 775.

Cateno, pro catenis vincio, apud Bekam in vita Henrici I. *Districtissimè catenari.* Scio interim, *catenatus* dixisse ævum Augusti; imò *catenatio* etiam apud Vitruvium legi.

Cattare, pro *videre*. Isidorus lib. XII Orig. cap. II: *Hinc alii cattum à captura vocant. Alii dicunt, quòd cattat, id est, videt. Nam tam acutè cernit, ut fulgore luminis noctis tenebras superet.* Glossæ Arabico-latinæ: *Musium, cattam, quod cattat, id est, videt.* Nec tamen putandum, *cattare* esse origine barbarum. Planè, ut Salmasius ad Solinum observavit *, *cattare* corruptum ex *captare*, pro speculari, & observare.

* Pag. 1009.

Caussare non dicam; sed *efficere, caussam dare, gignere, procreare.* Non desunt, qui *caussor* usurpent pro *efficio*, sed ne ita quidem *barba-*

rusculi Philosophi, ut loquitur Philosophus Goclenius Sylloge voc. obsolet. & barb. p. 294.

Cauterizo à Græco καυτηριάζω, cauterio inuro. Ut 1. ad Timoth. cap. IV: Καυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν. Ubi vulgatus interpres *cauteriatam* maluit, quàm *cauterizatam*. Posterius usurpat B. Odericus Peregrinationis suæ cap. III §. X: *In eâdem* (insula) *Lomori est quoddam territorium, nomine Zumptloc, in quo habitat hominum quædam generatio singularis: hi quodam ferro parvo, & calido, cauterizant se in duodecim locis in facie consignandâ.*

Centonizare non tam notat scribere; quàm ex variis describere, ac centones sarcire. Usus Sigebertus Gemblacensis in Chronicis.

Characterizare, pro notam imprimere, apud Petrum Blesensem, serm. XXX: nempe more Græco. Nam χαραχτηρίζειν est apud Plutarchum, Hermogenem, & alios.

Charaxare, pro quo posterioribus seculis sæpius *caraxare* invenias, ex Græco χαράσσειν, *sculpere*, scribere, pingere. Prudentius hymno X, qui de Romano: *Charaxat ambas ungulis scribentibus.*

Genas, cruentis & secat faciem notis.

Etiam Gregor. Turonensis cùm alibi utitur, tum lib. VII Histor. Franc. cap. XXVI: *Tunc es pictor ille, qui tempore Chlotarii Regis per oratoria parietes, atq; cameras, caraxabas?* Hoc est, conscribillabas, picturarum figuris ornabas. Idem lib. IX cap. V: *Vasa, per domos diversorum, signis nescio quibus caraxata sunt; quæ res nullo unquam modo, aut erasi potuit, aut deleri.* Unde liquet, *caraxare* non esse delere, quod vir doctissimus scripsit; sed fingere, pingere. Similiter Cinehardus epistolâ ad Lullum, quæ inter illas S. Bonifacii est LXXIV: *Quæ te melius recoluisse credimus, in caraxatis commendata.* Et quid apertius eo, quòd, qui subscribebant nomina tabulis, velut testes, hi *caraxare* nomen suum dicebantur? Unde tabulæ Eadgari, Angliæ regis, hæc subscriptioni præmittunt †: *Anno Incarnationis Dominicæ* DCCCCLXVI *scripta est hujus Privilegii syngrapha, his testibus consentientibus, quorum inferiùs nomina ordinatim caraxantur.* Idem liquet è vita S. Deicoli, abbatis Lutrensis *, cap. II. §. XI: *Venerandi fratres, Gallus, atq; Deicolus, quorum & superiùs vocabula caraxavimus.* Hoc est, quorum nomina scripsimus, sive expressimus superiùs. *Caraxatura* tamen nomine etiam comprehenditur, siquid in priùs scriptis immutetur: Ut in Testamento B. Remigii †: *Huic autem testamento meo dolus abest, abertáq; In quo si quæ litura,*

† *Apud Seldenum Notis in Eadmerum pag.* 159.

* *In vitis SS. ad* IX. *Jan. ap. Boll. T.* 2. *pag.* 202.

† *Apud Flodoardum lib.* 1. *Hist. Rem. c.* 18

situra, vel charaxatura fuerit, inventa; facta est me præsente, dum à me relegitur, & emendatur. Ac similiter in Testamento Bertchranni, Cenomanensis Episcopi, apud Brissonium: item apud Marculfum lib. II cap. XVII *. Isidorus item in Glossis: *Charaxatis scriptis.* Hinc eidem Isidoro inibi, *Charaxarius* est *notarius, scriptor.* Apud Flodoardum quoque est *charaxator* lib. I Histor. Remensis cap. IX. Legas & compositum *incharaxare*, pro *deturpare*, apud Irenæum lib. III cap. III: *Ne verbo tenus communicarent alicui eorum incaranti veritatem.* Græcè, ut constat ex Eusebio †, μὴ ὁ μέχρι λόγου προσχαραττόντων τὴν ἀλήθειαν. Loco adducto, *incaraxanti* etiam ex veteribus libris retinet Spelmannus. Sed in excusis reperias vulgò, *qui adulteraverant.* Etiam dicitur *intercharaxare*, pro aliquid inserere. Quod Hincmarus usurpat apud Flodoard. lib. II Histor. Remensis. Vid. Goldastus Not. ad Ekkinhard. cap. I. p. 185.

* Pag. 140.

† Hist. Eccles. lib. 3. cap. 22.

Chirographizare, manu suâ subscribere; unde χειρογράφω nomen. Razo, Gaueræ Dominus, in donatione anni CIↃCCI *: *Ut hæc firma in perpetuum maneat, scripto nostro chirographizato, & hominum nostrorum testimonio fecimus confirmari.* At ne Græcè quidem χειρογραφίζω dicam; sed potiùs χειρογραφῶ.

* Ap. Miræum in Notitiis Eccles. Belg. cap. 183. pag 498.

Chorizare, choreas ducere. Guilhelmus eques auratus in Hodœporico, sive de Terra Sancta, cap. III: *Est elephas ----- animal disciplinabile: ad sonum instrumenti musici chorizat, & saltat.* Utitur & Cæsarius Heisterbachensis.

Chrismare, pro sacro oleo inungere, à Græco χρίσμα, *unguentum.* Gregorius Turonensis de miraculis S. Martini lib. I cap. XI: *Rex unitatem Patris, & Filii, & Spiritus Sancti confessus, cum omni domo suâ chrismatus est.* A *chrismare* est *chrismarium*, vas in quo sacrum est oleum. Idem ejusdem operis lib. IV cap. XXXII: *Elevato chrismario contra ignem, exortus subitò ventus, vento illi contrarius, flammas à tecto Ecclesiæ avertit.*

Cloaco idem ac commaculo, conspurco. Sanè in Glossis Mssis exponitur μολύνω. At glossæ Cyrillo tributæ: μολύνω, *attamino, contamino, inquino, polluo, incesto.* Est à *cloaca*, quæ sic dicitur quasi *colluaca*; nempe à colluendo, quia sordium ibi est colluvies ac confluxus. Sed & *cloaca*, carceris locus, ubi vincti detinerentur captivi. Unde in Glossis iisdem: *Cloacarius*, δεσμοφύλαξ.

Cluor, pro *cluo*, vel *cluco*, hoc est, *audio*; ut Græcis κακῶς κλύειν, *male au-*

† *In vitis SS. ad 17. Jan. ap. Bolland. T. 2. pag. 94.*

le audire. Vita S. Genulphi episcopi † cap. III. §. XVIII: *Magni servo DEI, per illam, quâ piè videris bonitate clus, se supplico, uti meo te conferas diversorio. Cluere* antiqui dixissent, hoc est, inclytum esse; quæ ipsa *inclyti* vox ejusdem originis. Nam à κλύω, κλυτὸς, unde *inclytus*: quod Festus interpretatur, *nobilis, clarus.*

CAP. IV.

De inchoatis à CO, vel CU. Coadjuto, *adjuvo.* Coanxiari, *pariter animi discruciari.* Coësse, *unà esse.* Collimare, *collineare.* Combinare, *connectere.* Comminare, *immittere.* Compaginari, *conjungi.* Compatescere, *unà pati.* Compati, *convenire, vel misericordiâ commoveri.* Compatriare, *idem patrium habere solum.* Comprandere, *unà prandere.* Concathedrare, *sua facere dignitatis consortem.* Concernere, *ad aliquid pertinere.* Condescendo, *aliena sententiæ adsentio.* Confœderare, *fœdus jungere.* Confortare, *firmare.* Congaudere, *unà gaudere.* Conquestare, *industriâ suâ acquirere.* Conregnare, *esse regni consortem.* Consilior, *consulto.* Contentare, *facere, ut quis præsentibus sit contentus.* Controverti, *controversiam esse.* Contumeliari, *contumeliâ vexare.* Conventare, *convenire.* Conventionare, *venire ad pactionem.* Coordinare, *ordine locare, reponere, disponere.* Cornari, *occanere cornu.* Correspondere, *respondere, convenire.* Coutor, *commercium habeo.* Crapulor, *crapulâ laboro.* Crassare, *crassum reddere, pinguefacere.* Cucurbitare, *stuprare, pudicitiam alicujus attentare.* Cultellare, *de sartorum artificio in vestibus, ornatus gratiâ, cultello incidendis.* Cuso, & cusio, *pro consuo.*

PRosequar nunc, ubi, post tertiam literam, quarta, aut quincta vocalis consequatur.

Coadjuto, pro simul adjuto. Anonymus de Genealogia regum Daniæ*: *Fratribus devotè coadjuvantibus.* Hinc vulgare *Coadjutor.*

* *Pag. 214. edit. Sorana.*

Coanxiari, alterius malis angi. Simplici *anxiari*, apud Petrum Blesensem epist. CXLVI, utitur Aleonora Regina: *Tota interiùs, & exteriùs anxior.*

Coësse, simul esse. Usurpat Bernardus epist. CXVIII, & Petrus Blesensis epist. CXXXIV, & serm. XLVII. *Coessentia, coessentiare, & coessentiatum* Philosophis, barbarici assuetis in usu esse notavit Goclenius Syllog. voc. obsol. p. 299.

Colli-

Collimare probant ex Ciceronis lib. II. de Divinat. & Agellio lib. IX. cap. I. Sed pro eo in optimis Mſſis eſt *conlineare*, ſive *collineare*.

Combinare barbarum, pro jungere, connectere. Legas Conſtitutionum Sicularum lib. I. tit. LIX. leg. II: *Plura volumus inſimul combinari*. Sic *combinata dilectio*, apud Petrum Bleſenſem epiſt. I.

Comminare, agere, dirigere. Legum Longobard. lib. I. tit. XIX. §. XXVII: *Si qualibet perſona in finibus regni noſtri ignem in ſylva comminare cauſa fuerit*. Hoc eſt, ferre, ſive immittere ignem in ſylvam, ad eam accendendam. Quod & prohibitum Legibus Wiſigothicis, lib. VIII, tit. II, leg. II Eſt verò à verbo *mittare*: de quo inferiùs agemus.

Compaginari, pro *conjungi*, apud Prudentium περὶ στεφάνων, Fulbertum Carnotenſ. epiſt. I, Petrum Bleſenſem ſerm. IX. Gloſſ. vett. *Compagino*, συναρμολογέω. Eſt à *compages*; quod à *pago*, uti hoc à πήγω, ſive Dorico πάγω. Imò à *pago* etiam *pepigi*, & *pagina*.

Compateſcere, pro unà pati; pro quo vulgò *compati*, συμπάσχειν, Wicbertus, epiſtolâ, in farragine epiſtolarum S. Bonifacii, LXXXII: *Veſtra volumus compateſcere infirmitati*.

Compatior quandoque ſumitur pro convenire. Nam, ut dicit poeta,

Non bene conveniunt, nec in unâ ſede morantur
Majeſtas & amor:

Sic pſeudo-Ovidius in primo de Vetula ait:

——— *Nec ſe bene compatiuntur*
Livor, & ambitio; quamvis in utroque duorum
Eſſe ſimul poſſint.

Sed uſitatiùs accipi pro eo videas, quod Græcis ſimiliter eſt συμπάσχειν: ut idem poetaſter lib. II:

Tale nihil paſſus paſſis non compatietur.

Evagrius in vita S. Antonii † *Æquum* * *eſſe, nos nobis compati, & invicem onera noſtra portare*. Similiter Petrus Bleſenſis epiſt. LXXXIV, quæ ad Alexandrum Papam; *Patientibus compati*. Et ibidem; *Compatiention nullus*. Cæſarius lib. VI. Mirac. cap. I: *Compaſſus eſt ei Everardus*. At verbum hoc neſciunt antiqui. Cicero pro eo, *miſericordiâ moveor*, vel *commoveor, miſericordiâ alicujus capi, moveri, & moleſtè ferre*. In epiſtolis verò ſubinde, Græca verba συμπάθεια, συμπάσχω, συμπαθῶς, maluit. Nec abludunt, quæ de *condoleo* cap. XXXIV. dicebamus. Sanè Ciceroni *condoleo* idem ac ſimplex *doleo*. Pro eo autem, quod vulgo *condoleo*, dicit, *affici alicujus caſu*, aut ſimile.

† Pag. 50. edit. Antverp. an. 1615.
* Gal. 6.

Compatriare, pro eodem solo natum esse, legas apud Thomam Walsingamum in hypodigmate Neustriæ.

Comprandere, unà prandere, Joanni Saresberiensi epist. CCLXIV, quæ ad Petrum Scriptorem †,

† Pag. 447. edit. Paris. an. 1611.

Concathedrare, cathedræ suæ imponere, consortem facere imperii, Poetaster Ovidii nomen ementiens prope finem libi III. de Vetula;

Te superexaltans, cœlosque locans super omnes,
Et sibi concathedrans.

Sermo est de Jesu, & honore, quem habiturus matri. De quo & postea idem:

Non opus est, ut eam velit exaltare gradatim,
Sed simul assumet, simul & sibi concathedrabit.

Concernunt ista me, barbarum est, pro *ad me pertinent*; vel, *meum est*. At *concerno* pro *cerno*, dixerit Q. Cicero lib. de Petitione Consulatus ad Marcum Fratrem, si vera hæc lectio est: *Quid si satis grata homines essent, hæc omnia parata esse debebant, sicut parata esse concerno.* Ita quidem habet editio Roberti Stephani. Ac legit similter Nizolius. Sed in codd. aliis, præcipueque postea ad Mssorum fidem emendatis, non *concerno* est, sed *confido*.

Condescendere, pro in alicujus sententiam abire, consentire. Ivo Carnot. epist. v. ad Adelam Comitissam, & epist. XIX. ad Guiljelmum abbatem. Atque inde *condescensio*, Bedæ Histor. Angl. lib. II. cap. I. Ivoni Carnotensi epist. CCXXXVI, & in vitis Patrum. Usus quoque Agobardus, Lugdunensis episcopus, à Fregedisio accusatus, quòd contemtui haberet vulgatum Scripturæ interpretem, quia parùm scriberet Latinè. *Diximus, quia Interpres divinorum voluminum, vel expositores, non curarunt omnino tenere indeclinabiliter regulam Grammaticæ artis: quod utique neque imperitiâ, neque malitiâ, fecerunt; sed ratione condescensionis; ut sicut usus sanctæ Scripturæ est verbis condescendere humanis, quatenus vim ineffabilis rei, humano more, loquens, ad notitiam hominis deduceret, & mysteria insolita solitis ostenderet rebus: ita & interpretes ejus, eam sequendo, illud studuerunt summopere transferre, unde manifestiorem sensum legentibus præberent.* Ac mox: *Ut nobis condescenderent, & simplicitatem veritatis non desererent.* Chrysostomus similiter id dicit συγκατα-βαίνειν una descendere; uti συγκατάβασιν, quod Agobardo Theologisq; quibusdam quum dicunt, *Deum condescendere fragilitati seu infirmitati nostræ*, i. e. accommodare aut attemperare se nostræ infirmitati, videmus esse *condescensionem*.

Con-

Confœdero, pro *fœdus* jungo. Guntherus Ligurini lib. x. 29:

Aſt alius magna confœderat arma Cremona.

Ubi Pithœus maluit, *conſederat*: ſed ſententia prius exigit. Atque inde malè Latinum *confœderati*, pro *fœderati*: de quo diximus lib. I. cap. XIX.

Confortare, corroborare, firmare, Petrus Damiani lib. VI. epiſt. XXXI: *Antiquorum Patrum nos exempla confortant.* Et mox: *Præcedentium confortemur exemplis.* Suppoſiticius Ovidius lib. I. de Vetula.

Sed quod ſic fauces ſitibundas impleat, ut non
Confortetur eo ſua virtus.

Congaudere, cum aliquo gaudere. Pſeudo-Ovidius in ſecundo de Vetula:

—— Multis venientibus illi *Congaviſuris.*

Conqueſtare ἀμέσως à Gallico *conqueſter*, hoc eſt, imperio addere, finibus ditionis adjicere: hoc à *quæro*, vel *conquiro*. Sic *conqueſts*, quæſita. Itaque Guiljelmus Notus, Britanniâ devictâ, *Conqueſtoris* nomen accepit. Uſurpat Thomas Walſinghamus *: *Parati ſunt recognoſcere terras, quas tenent à præfato Domino Rege, & tradere in manu ſua, quas poſſunt, & reſiduas pro viribus conqueſtant. Honqueſtrare* legas apud Joannem de Thwrocz in Chronicis Hungaricis Part. II. cap. IX: *Conſtat itaque non tantùm ſeptem capitaneos Pannoniam conqueſtrâſſe: ſed etiam alios nobiles, qui de Pannonia deſcenderunt.* Verùm, puto, legendum, *conqueſtâſſe*: hoc eſt, acquiſiviſſe. Ut ſit à *conqueſtu*; uti inde dictus Guilhelmus *Conqueſtor*, poſtquam Angliam ſubegiſſet. * Pag. 573.

Conregnare, unà regnare, conſortem eſſe imperii. Severus Sulpicius Hiſtoriæ Sacræ lib. II: *Helena, mater Principis Conſtantini, quæ Auguſta cum filio conregnabat.* Etiam Paullinus epiſt. XI, quæ ad Severum hunc ipſum, de eadem Auguſta uſurpat. Quid poſteriores dicam? in his Pſeudo-Ovidium in primo de Vetula:

Sicque vides, quod ubi conregnant ambitioſus
Livor, & ambitio livens; non ambitioni
Succumbit livor, ſed inebriat ambitionem.

Conſilior, pro conſulto, conſilium capio, conſilia confero. Paul. Diaconus de geſtis Longobardorum lib. VI. cap. VI: *Domine mi Rex, tu ſcis, quia, poſtquam hoc conſiliati ſumus, ego à tuo conſpectu non exivi: & quomodo hoc alicui dicere potui?* Leges Alamannicæ tit. XXIV: *Si aliquis homo in mortem Ducis conſiliatus fuit, & inde convictus fuerit: aut vitam perdat, aut ſe redimat; ſicut Dux, aut principes populi, judicaverint.*

Con-

Contentare, facere, ut quis contineat, quod animo satisfaciat. *Contentari*, acquiescere, contentum esse. Thomas Kempensis de imitatione Christi lib. III, cap. LVIII : *Illi bene, & optimè contentantur, si homines scirent contentari.* Joannes de Thwrocz in Historia Hungarica. Sic Sigismundum Imperatorem inducit loquentem: *Chari mei filii, summum rerum conditorem mea vita de rebus, ut ipse mei corporis sentio ex debilitate, contentâsse arbitror.*

Controvertitur vulgare; sed, ut censeo, parùm est Latinum. Pro eo autem dixerim *controversantur*; ut apud Ciceronem in Protagora †: *Nunc à vobis, ô Protagora, & Socrate postulo, ut de isthoc concedatis alter alteri, & inter vos de hujusmodi non controversemini, non concertetis.* Possis & dicere, in controversia est, in controversiam vocatur, aut venit, controversia movetur, ea res in controversia versatur, controversia est de eo, atque aliis modis.

Contumeliari, barbarum, pro contumeliam dicere, imponere, in aliquem jacere, contumeliâ afficere, vel insequi.

Conventare, pro convenire, conventum celebrare, apud Cæsarium, Miraculorum lib. v. cap. XXII.

Conventionare est superaliquibus paciscendo convenire, ac ea, de quibus convênit, promittere. Matthæus Parisius in an. CIↃCCXLIV: *Omnia, quæ conventionavit eidem domino meo, nomine præfati viri, pro liberatione suâ.* Hoc est, omnia pacta, conventáque; sive quæcunque domino meo constituit pacto. Usus & Rogerus de Hoveden Tom. II. Annal.

Coordinare dicunt semibarbari; ut Latini *cooriri*, *cooptare*, & similia. Græci pro eo συντάττειν, quod Latinis, unà cum aliis ordinare, ordinem dare, in ordinem adducere: ac de militibus præcipuè obtinet, quando in acie in ordinem diriguntur. Unde σύνταγμα, *acies militum in procinctu stantium.*

Cornari, pro cornu inflare. Joannes Angliæ Rex apud Matthæum Parisium in an. CIↃCCLII: *Quicunque Episcopus, Comes, vel Baro, transierit per forestam nostram, licet illi unam, vel duas bestias occidere: sin autem faciat cornari, ne videatur furtivè facere.*

Correspondeo improbum est, pro respondeo, consono. Sic *correspondentia*, consensus; item συμμετρία, pro qua & Vitruvius *partium responsus.*

Contor est apud veterem Scripturæ interpretem: ubi Græcè est συ-

συγχρῶνται. Nec interpretem damno, quia ad verbum expressit. Nam *uti* (licut aliqui reddunt) non satis exprimit vocem Græcam. Ideo Erasmus mavult, *commercium habere*: sanè Latinè, & ad sententiam convenienter. Locus est Joannis XII. IX: Οὐ γὰρ συγχρῶνται Ἰουδαῖοι Σαμαρείταις. Ubi satis liquet, non ἀπλῶς usum signari; sed usum mutuum, quem *commercium* dicimus.

Crapulari est apud vulgatum interpretem Psal. LXXVII: *Tanquam potens crapulatus à vino.* Nempe à Græco κραιπαλᾶν, quod signat, ex nimio potu laborare capitis dolore, vel etiam desipere. Origo δὲ τὸ κάρα πάλλειν, quia caput dolore quasi vibretur. Lexicographi κραιπαλίζειν exponunt *crapulari*. Verùm metuo, ne non magis Græcum sit κραιπαλίζειν, quàm Latinum est *crapulari*. Nec tamen vulgati, quem dixi, interpretis tempore in usu fuisse, negare præfractè velim. Adhæc agnoscunt Cælius Secundus in Foro Romano, & Calepinus qui Passeratii vocatur: sed sine idoneo auctore. Poggius inde format *crapulator* quinctâ in Vallam invectivâ *: *Scio illum* (Guarinum) *te* (Valla) *reprehendere, non doctissimum, sed dementissimum crapulatorem.*

* Pag. 94. b. edit. A. 1513.

Crassare, pro saginare, est apud Optatum Milevitanum lib. II.

Cucurbitare mulierem, pro, ei vitium afferre; quod qui faceret, *arga*, vel *cucurbita* vocabatur. De *arga* vocabulo superiùs dictum. Eundem verò notari *cucurbitæ* convicio, cognoscimus, ex istoc veteris glossarii: *Argam, cucurbitam.* Origo à Longobardis, quibus *corbita*, stuprum, & infamia; ut in legibus sumitur Longobardicis. Nec longè abit chaldæum חרשת *charisot*; quod notat probrum, ignominiam. *Cucurbitare* verò ita, ut dixi sumitur Feud. lib. I, tit. V. §. I. & lib. II. tit. XXXVIII. §. LVII, & lib. III. tit. II. §. I. Inprimis autem (ut Zasio, & aliis, observatum) eo verbo utebantur, si vasallus domini uxorem adulterio pollueret, vel ad hoc sollicitaret: vel etiam filiam, neptem, nurum, aut sororem. *Cucurbitatio*, stupri illatio.

Cultellare vestem, est artificiosè eam variis locis incidere quibusdam punctis, ac lineolis, quandoque etiam majoribus scissuris. Nempe quia ad eam rem non forficis, sed cultelli sit usus. Cæsarius lib. IV. Mirac. cap. XV: *Superbia verò sic in eis regnavit, ut cogitare non sufficerent, quali modo vestimenta sua inciderent, stringerent, atque cultellarent.* Et lib. V. cap. XV: *Damonem in specie, viri tunicâ indutum cultellatâ, contra se stare conspexit.* Et lib. X. cap. XI: *Erat enim indutus vestibus purpureis, atque cultellatis.* At Plinio *cultellatum* dicitur, quod cultrum formâ refert, & ejus

† Pag. 59. edit. VVechel. an. 1600.

instar scindit. Apud Thwroczium Histor. Hungaricæ lib. II. cap. CIII † lego: *Solus Opus super gilvo equo in lorica cutullata evulsus, in modum fulminis, ictu lanceæ ruptâ loricâ per medium cor transfixit.* Quid si & hic *cultellata* rescribamus; ut lorica intelligatur ex corio, ad modum panni, vel serici, scissa, apertáque?

Cusio videtur corruptum ex *consuo*. Glossæ Mss: *Cuset*, ῥάπτει. Glossæ Arabico-latinæ: *Cusire, consuere*. Unde liquet, tum *cusio* dixisse, à quo *cusire*; tum *cuso*, unde *cuset*. Atque hoc posterius legas in Vitis Patrum, cùm alibi, tum libro ex tralatione Pelagii, Romanæ Eccl. Diaconi. Verba ejus sunt libelli quincti §. v: *Faciebat quoque plectam de ipsis palmis, & cusabat usque ad horam sextam.* Ejusdem originis est Gallicum *coudre*.

CAP. V.

De incipientibus à D, sequente A, vel E. Damnificare, *damno afficere*. Debitare, *debitis gravare*. Debriare, *inebriare*. Decalvare, *calvum facere, radere*. Decapitare, *&* decervicare, *caput, vel cervices resecare*. Decriminare, *criminis arguere*. Deferculare, *ferculа auferre*. Defortiare, *per vim aliquid adimere*. Defrustare, *frustatim decerpere*. Defurere, *multum furere*. Defustari, *fuste percuti*. Degeniare, *genio, ac formæ gratiâ fraudare*. Degradare, *de gradu dignitatis suæ dejicere*. Degregare, *vel* decongregare, *segregare*. Deguttare, *guttatim adspergere*. Deificare, *deum facere*. Demunire, *reddere locum minùs munitum, quàm prius erat*. Deorno, *ornatum adimo*. Depalare, *nunc à* palis, *dici, nunc verò à* palàm. Depersonare, *imminuere, vel infringere dignitatem personæ, quam quis sustinet*. Depilare, *scripta aliorum compilare*. Deplicare, *prius complicata separare*. Deprædari, *spoliare*. Desagmare, *exonerare*. Descidere, *abscindere*. Desociare, *à sociis disjungere*. Desolari, *vastare*. Deteriorare, *depravare*. Deviare, *aberrare à via*. Devotare, *devovere*. Dextrare, *statuere, uter à dextrâ, vel sinistrâ, sit sturus*.

COnferam me nunc ad illa, ubi literarum quartam A, vel E, excipit. *Damnificare*, pro damnum inferre, est apud Cæsarium Haisterbachensem, Bielem & alios. Ac similiter Pseudo-Ovidius in primo de Vetula:

Damnificansque hostem numeris quibus egerat illas.

Item *damnificari*, pro damnum accipere. Ut ejusdem operis lib. II:

Si

Si sit ei lucrum, pro parte quæ damnificetur.

Et Jacobus de Vitriaco Histor. Orient. lib. III*: *Unde de hoc castro novo plurimùm damnificantur Sarraceni, & terrore divino ipsos fugante, loca inclyta deserere coguntur.* * Pag. 1131.

Debitari, pro *deberi*, verbum à nomine *debiti* formatum. Utitur Nicolaus Clemanges libro de Annatis non solvendis. Sic *indebitare*, ad Capitularia Karoli M. Additione IV. cap. XCIII†: *Nullus presbyter aut diaconus, vel quilibet clericus, aut laicus, decimas vendere, aut dare, vel pignorare, aut indebitare, præsumat.* Hoc est, gravare debitis, quibus non persolutis, decimarum pars, vel totæ, ad alios redeant. † In editione Pythœana: sed illa Lindenbrogii cap. 94.

Debriare, pro *inebriare*, est apud Gregorium Pastoralis Part. III, Admon. XXVI; ac *debriatus*, pro *inebriatus*, ibidem, & Admonit. XIII. Item apud Hilduinum abbatem, in epist. ad omnes abbates, Hincmarum in vita S. Remigii*, & Baldericum Noviomensem lib. III. cap. XXII: *Sicque debriatus, adscenso equo, — mox divinâ ultione percussus, de caballo corruens, spiritum exhalavit.* * Apud Surium tom. I.

Decalvare, pro *tondere*, vel potiùs *radere*. Aliud enim *tonsura*, aliud *rasura*; ut & aliud longè *rasura* est, ac *vulsura*. *Decalvandi* verbo utitur Notkerus Balbulus, sive quisquis ille monachus est Sangallensis de vita Karoli M. cap. X; ac similiter, qui vitam B. Fulgentii scripsit, cap. IX. Est & in glossis vett. *Decalvo*, δεκαλλόω. Puto, Græcam vocem sumi pro σιλλόω, vel σιλλαίνω; quæ notant *alicui dicteriis illudere*. Sanè petulantes homines, quos ludibrio habent, in somno, vel quando eos vident aliud agere, detondent, vel radunt. Unde & Belgis **scheren**/pro illudere; cùm propriè sit *tondere*, ex Græco *xείρειν*. S, ut sæpe fit, præmisso.

Decapitare, pro securi ferire, vel cervices resecare; Tiberii ævo etiam *decollare*; velut Belgis, **ont-halsen**. *Decapitare* est apud Rogerum de Hoveden Annal. Tom. I. in vita Wilhelmi Senioris an. CIↃ LXXV: *Crudeliter securi decapitatur.* Ut iidem Belgæ, **ont-hoofden**.

Decervicare, idem ac decollare, cervices præcidere. Sidonius lib. III. epist. III, quæ ad Hædicium: *Quos humari nox succincta prohibuerat, decervicatis liquere cadaveribus.* Eumque ad locum observat Savaro, uti quoque anonymum, sed veterem Philonis Judæi interpretem, quæst. LXXVI: ac *cervicare* itidem esse apud Eusebium Papam, epistolâ ad Episcopos Hetruriæ & Campaniæ.

Decriminare in Legg. Longobardicis usurpatur, pro criminis alicujus arguere.

Deferculare, fercula de mensa auferre. Andreas, Abbas Michaëlis prope Bambergam, de vita S. Othonis, Babebergensis Episcopi, lib. II. cap. XL: *Quod mirum dictu, mensa illorum nunquam disarmatur, nunquam deferculatur.* Hoc est, semper sua habet fercula.

Deforciare, pro fortitudine suâ, hoc est, per vim, aliquid auferre, vel impedire, à Gallico *force*, pro *vi*, Matthæo Parisio; qui & inde *defortiatores* dixit. Sed de hoc jam actum in verbis origine Gallicis. Nempe ἀμέσως quidem est à Gallico; sed quod ipsum Romanæ sit originis.

Defrustare, frustatim, sive frustulatim decerpere. Ammianus Marcellinus initio lib. XXXI: *Sed semel obsoleti coloris tunica, collo inserta, non antè deponitur, aut mutatur, quàm diuturna carie in pannulos fluxerit defrustata.* Sidonius Apollinaris lib. IX. epist. IX, quæ ad Faustum Regiensem: *Quæsitum volumen invenio, produco, lectito, excerpo, maxima ex magnis capita defrustans.*

Defurere, pro multùm furere. Euagrius in vita S. Antonii, quam ex Athanasii Græcâ reddidit Latinè †: *Cùm hujusmodi terroribus visus est princeps dæmonum, inquit Antonius, & ingentia sæpe promittens, impietatis sua defuit lingua magniloquâ.* Ac post ea: *Sæpe me à dæmonibus non denego verberatum. Canebam autem sic: Nullus me separabit à charitate Christi. Ad cujus vocis auditum, in se invicem defurentes, non meo, sed Domini fugabantur imperio.*

† *Pag. 42. b. edit. Rosuveldiana.*

Defustari eos dicunt, qui, ut Cicero loquitur in Philippicis, fustuarium meruerunt: sive qui fustibus cæduntur, ut pro eo inquit Marcellus J. C. Aliqui pro eo ajunt *fustigare*, voce ἀναλόγως formatâ, quando, ut à *clarus*, & *castus*, *clarigo*, & *castigo*; sic à *fustis* fuerit *fustigo*. Ac reperio in Glossis: *Defustat*, ξυλοκοπεῖ. Item, Ξυλοκοπῶ, τὸ τύπτω ξύλῳ, *fusto*, *fustigo*. Sed apud classicorum quempiam non memini me legere.

Degeniare, pro dedecorare, à *geniandi* verbo; quo usus Julius Capitolinus in Luc. Vero: *Fuit decorus corpore, vultu geniatus.* Sic enim legi oportere, Salmasius ostendit. Alterum verò illud est apud Cassiodorum lib. V: *Præterea commonemus, ut præpositorum commoda non præsumas; nec quicquid eos potestatis habere reverenda sanxit antiquitas, aliqua usurpatione degenies.* Ita est in Missis; non, uti editis, *deneges*, vel *degeneres*.

Degradare sacerdotem, pro infulâ exuere, exaugurare, resecrare; ut dicere jubet in Forensibus Budæus. Usurpat *degradandi* verbum Lucifer Caralitanus, libro adversus Reges Apostaticos. Item Synodus à S. Bonifacio, & Francorum Episcopis, sub Carolomanno habita

anno

anno Ↄ CCXLII: †: *Falsos presbyteros degradavimus, & ad pœnitentiam coegimus.* Legas & apud Fulbertum epist. XL, & alios multos; in his Rogerum de Houeden Annal. Tom. I: *Pontifex non legitimè degradabatur.* †*Capitulorum Carolinorum lib. 5. cap. 2.*

Degregare, vel *decongregare*, pro segregare. Scriptor vitæ S. Genovefæ * cap. IV §. XV. *Dum degregata ob pastum forte pecora sollicitè vestigarent.* Ubi aliqui libri *degregata*; aliqui verò reponunt *segregata.* * *In Vitis SS. ad 15. Ian.*

Deguttare, adspersione, vel infusione guttarum, seu butyri, seu alius liquoris, humectare. Matth. Parisius in Stephano Rege, ubi describit militi visa intra speluncam S. Patricii: *Nec minori tormento vexabantur hi, qui verubus transfixi ad ignem assati deguttabantur à dæmonibus.*

Deifico, pro in Deos refero, consecro. Sic *elementa deificare.* Cassiodorus lib. X. Histor. Tripart. cap. XXX. Quippe nationes elementa singula in Deos retulerunt: ut fusè persequimur opere de Theologia gentili, sive de Idololatriæ origine, ac progressu. Usus quoque Joan. Sarisberiensis lib. III Policratici cap. X: *Suos quoq; Imperatores, quos de more Romanus populus fideliter jugulabat, deificavit fidelius, unam solatio perfidiam prætexens manifestam.*

Demunire urbem est ex munita facere infirmam. Utitur Petrus Blesensis serm. XXXIII.

Deorno, pro *dedecoro*, apud Claudianum Mamertum; si credimus Caspari Barthio lib. L. Adversar. cap. III.

Depalare nunc legas pro palis impactis constituere; ut *depalare civitatem*, apud Tertull. in Apologetico; ac ab eadem origine *depalationes horologiorum*, Vitruvio lib. IX cap. VIII: nunc pro palam facere, divulgare; ut apud Constantinum presbyterum de vita S. Germani cap. XVI; *Virtutum suarum ostenta depalavit.*

Deperſonare, detrahere de honore alicujus personæ. Matth. Paris. ad annum CIↃ CC XLVI: *Hoc verbum consonum fuit dicto Henrici Regis Angliæ junioris, qui patri suo Henrico II Regi, in festo coronationis suæ ministranti, ait: Non es deperſonatus mihi ministrando, cùm sis filius Comitis; ego Regis, & Reginæ.*

Depilare, pro excerpere ex alienis scriptis, reperias apud Petr. Blesensem. Sed & apud Macrobium in VI Saturnalium legi, monet Joan. Busæus Noviomagus, in glossario ad Blesensem. Nempe putarunt, se posse sic dicere, *depilare*; ut *compilare scrinia* ait Horatius. Recta interim *depilis*, & *depilatus*, de eo, qui sine pilis.

Deplicare, & *applicare*, contraria sunt. *Applicare* est admovere; *deplicare*, amovere. In miraculis S. Genovefæ † §. xxx: *Cujus pedes tantâ erant contractione natibus complicati, ut nullâ unde possent arte deplicari.* Et §. xxxv: *Mulier, pra contractione manuum, opus artificio non exercens, veniens ad S. Virginem, manus post orationem extendit, & articulorum restitutâ reflexione, in argumentum salutis porrectas manus plicavit sæpius, & deplicavit; opusq; textrinum, sine ulla nervorum ariditate, exercuit.* Ubi *plicare manus* est complicare, sociare: at *deplicare* idem ac removere, sejungere.

† *In vitis SS. apud Bollandii ad 5. Jan.*

Deprædor, pro *prædor*, *spolio*, vix putem Latinum. Quamquam agnoscat can. xviii. caus. xxiii. q. 8. Thesaurus L. L. & *depradatio* sit in Codice Theodosiano lib. ii de Re milit.

Deprædare, est in 2. f. 22. fine.

Desagmare, exonerare, sagma auferre mulo, vel alteri animanti. Petr. Damiani in vita S. Odilonis, Abbatis Cluniac. cap. xii, sive §. xxv *: *Accedit, ut mulus, qui hominis Dei supellectilem, libros scilicet ac lectulum, deferebat, à publico vado procul aberrans, in profundiorem alvei voraginem caderet. —— Quis tandem, è naufragio protractus, educitur; ad perscrutandum, utrùm res, & maximè libri, perierint, desagmatur.* Vide *Sagmarius* lib. iii cap. xliv.

* *Apud Bolland. 1. Jan.*

Descidere, pro *decidere*, barbari est seculi. Imposuit, quòd *discindere* dicatur. Walsingamus in Hypodigm. Neustriæ †: *Si vero aliquod occurrat tam arduum, quod pro arbitrio descidi nequeat.*

† *Pag. 481.*

Desociare, pro *separare à sociis*, apud Petr. Blesens. serm. xxxiii. *Cùm enim imprudens ille, & impudens Lucifer, se à Deo & socialibus desociaret Angelis; ipsi in societate sua perstiterunt, in mansuetudine suâ roborati.*

Desolor, pro vasto, everto, non dixero.

Deterio, pro deterius facio. Cæsarius lib. iv. Mirac. cap. iix: *Dominus verò non immemor vindictæ, anno eodem, totum penè vinum, quod monasterio crevera:, ita deterioravit, ut nullius esset saporis, vel coloris.*

Devio mediæ ætatis scriptoribus haut infrequens. Sed cum idoneis Latinitatis auctoribus dixeris *deflecto*, vel *declino de via.*

Devotare, devovere, dicare. Andr. Abbas in vita S. Othonis lib. iv cap. ix: *Divino invocato nomine, beato Ottoni, si per ejus sancta merita sibi incolumis redderetur, offerendum cum oblationibus devotaverunt. Mirum dictu, ad obligationem voti, nulla cælestis medicina mora fuit.* Mox pro eo subdit, *Ut devoverant, offerentes.* Glossæ Mss: *Devoto, ἀνάθημα.*

Dex-

Dextrare, pro jungere equos, sic ut unus dexter sit, alter siniſter. Ita uſus, neſcio quo auctore, Laur. Valla, de Donant. Conſtat. *Triumphâſſe putâſſe Cæſarem, quoties prodibat, ut nunc ſolet Papa, præcedentibus equis albis, quos ſtratos famuli dextrant.* A *dextrare* fuerit *dextrarius*: quod nec ipſum reperio apud idoneos ſcriptores. Sed legas apud Hincmar Rhemenſ. Petr. de Vineis, Matth. Pariſium; cujus hoc ad annum CIↃ CCXLI: *Inſidebat equum nobiliſſimum dextrarium Italicum.* Sermo eſt de morte miſerabili Mareſchalli Gileberti.

CAP. VI.

De verbis, in quibus poſt D ſequitur tertia vocalis, aliave hac poſterior.

Dixtare, *dictam obſervare.* Diamare, *valde amare.* Didrachmare. *diſtribuere per didrachmas.* Dieſcit, *dies oritur.* Diffacere, *gratiam ac decus adimere.* Difficere *perimere.* Difficultare, *difficilius reddere.* Diffidare, *fide indignum judicare.* Diffiduciare, *fiduciam ulteriùs nullam reponere, atq; adeò pro hoſte habere.* Diſſigurare, *forma decus auferre.* Dijaculo, *jaculor.* Diminoro, *imminuo.* Discargare, *carrum exonerare.* Diſciplinare, *caſtigare.* Discooperio, *tego.* Discopulo, *vincula demo, ſolvo.* Discoquo, *coctura digero.* Dismembrare, *membra dividere.* Disparagare, *diſpari ſociare.* Disperquiro, *anquiro.* Disraro, *rarefacio.* Disrationare, *oſtendere aliquid à ratione eſſe alienum, vel ſimpliciter pro abalienare.* Disrobare, *diripere.* Distemperare, *temperaturam diſſolvere.* Disveſtire, *veſtibus exuere.* Divago, *divagor.* Diverſifico, *vario.* Dulcoro, *dulce reddo.*

PRoſequar nunc ordine verborum alia, quæ itidem à quartâ conſonâ auſpicantur.

Dixtare, ſive, ut ſcribi ſolet, *dictare*, pro dixtam, ſive victus modum obſervare. Petrus Bleſenſis epiſt. XXVII: *Cæteri, in eminentia cathedralis apicem ſublimati, ſtatim curam carnis propenſiùs agunt; circumſpectiùs ſe dictant; non minùs timent corporis agritudinem, quàm gehennam; & in omnibus ſpatium vitæ productioris affectant.*

Diamare, ut cenſet Barthius, Abbo dixit, carmine de Obſidione Lutetiæ. Sed *deamo* ſcripſiſſe arbitror: quod apud Plaut. & Terent.

Didrachmo, pro per didrachmas divido. Balderic. in Chron. Cameracenſi lib. III cap. XXXVII: *Aurum plurimùm didrachmavit.*

Dic-

Diescit, Terentio luceſcit, Maroni aurora diem reducit, Lucano dies exoritur.

Diffacere, pro deformare, faciem ſive formam adimere; quomodo Belgæ dicunt, **miſmaken**. Ut *hominem diffacere*, de eo qui oculum exſculpſerit, vel naſum præciderit, vel ſimile egerit. Legas Legum Longobard. lib. I tit. XXV Leg. LXVIII. In iisdem lib. II tit. XXXV Leg. X, *charta diffacta*. In Capitul. Karoli M. III cap. XXVI, *Ad juſtitiam cujuslibet diffaciendam*. Simile eſt *difficere*; de quo proximè.

Diffamare, infamare, famam violare. In laude poſitum Auguſtino, tract. XLIX. in Joh. quum ait: *Diffamatur ubiq; Chriſtus*, i. e. Evangelium ejus celebratur longè lateq;.

Difficere valet interficere. Nempe ut oppoſita ſunt *facilis*, & *difficilis*; *fido*, & *diffido*; *futeor*, & *diffiteor*: ſic *facio*, & *difficio*: quaſi dicas, ut quis non ſit. Carolus M. Conſtitut. cap. XI *: *Si per odium, aut malum ingenium, hominem diffecerit; honorem ſuum perdat, & legibus, contra quem injuſtè fecit, ſecundùm pœnam, quam intulit, emendet.*

* Pag. 228. edit. Moguntiana, 1602.

Difficultare, difficilem ſe præbere in aliquo negotio, ſive propter aliqua, quæ ſcrupulum injiciant, moras nectere, nec facilè aſſentiri. Magnum Chronicum Belgicum †: *Muſſienſes verò quosdam ex optimatibus direxerunt ad Colonsam, ac ad civitatis Conſules, certificari cupientes ipſorum de aſſiſtentia intentum; qui diu haſitando, propter mercaturas negotiatorum ſuorum, difficultaverunt negotium.*

† Piſtoriana edit. pag. 411.

Diffidare, pro bellum indicere, hoſtem renunciare; quia ex eo fides, quæ antea fuerat, non durat. Niſi malis eſſe ortu barbarum, à *feida*, pro inimicitia: quo pacto *dis* habebit vim negandi. Legas apud Fredericum lib. II Feudal. tit. LIX §. IV: *Perpetua damnamus infamia, diffidamus, atq; bannimus.* Uſus & Petr. de Vineis epiſt. lib. III cap. LXXXV; *Diffides eos, tanquam inimicos noſtros, & imperii.* Eſt quoque in Legg. Longobard. tit. de diffidationibus, hoc eſt, de ratione bellum denunciandi hoſtibus. Item apud Petr. in Hiſtor. Albigenſ. cap. LXXVII, Bekam in Joanne II, Turocium in Hiſt. Hungar. Vid. Hotomannus de verb. feud. v. *diffidare*; & verbo *Feida*. Contrarium *Affidare*, de quo hoc libro cap. I p. ---

Diffiduciare, à *fiducia*; ut à *fide*, *diffidare*; de quo dixi. Significat verò hoſtilitatem, vel inimicitias inducere. Uſus Ivo Carnotenſis epiſt. CLXXIII, & Matth. Pariſ. prologo Hiſt. Anglic. Item Thom. Walſing. in Richardo II *, *Ad diffiduciandum abbatem.* Atque alibi non ſemel.

* Pag. 255.

Diffi-

Diffigurare, figuram, sive speciem rei vitiare. Legg. Longobard. lib. I tit. XXV L. XLIII: *Si quis caballum alienum apprehenderit, ipsumque diffiguraverit, aut circinaverit; furti pœna sit culpabilis in octogild.* Thom. Walsingam in descriptione Neustriæ †: *Papa Johannes, occultè diffiguratus, fugit cum Duce Austriæ.*

† Pag. 579.

Djaculare, jaculo ferire. Suppositicius Ovidius de Vetula lib. I:

Confisos levitate suâ, promptosq; salire
De ramo in ramum, cirogrillos djaculare.

Ubi *cirogrills* χειρόγρυλλοι, qui & χειρογρύλιοι *.

* Scholiast. Aristoph. εἰς ὄρνιθ.

Diminoro, pro *diminuo*. Carolus Simplex in privilegio apud Aimoinum lib. V cap. XLII: *Sine nulla subtractione, vel diminoratione, liceat securiter, ac perpetualiter possidere.*

Discargare, pro *ducarrare*, propriè notat è carro ponere. Ac sic usurpat Lex Salica tit. XXIX §. XXI: *Si inde fœnum ad domum suam in carro duxerit, & discargaverit.* Postea per tralationem extensa significatio ad onera, quæ hominibus imponuntur. Unde *discargare*, pro ab aliqua re præstare immunem. Quomodo Gallis & Anglis, *discharge*.

Disciplinare, disciplinæ severitate in aliquem animadvertere. Scriptor de S. Genovefa §. XXXVIII *: *Disciplinat misericordiæ filios suos pater misericordiarum, dum momentanea percussionis igniculo carnem simul, & gehennam exstinguit.*

* In vitis SS. apud Bolland. ad 3. Jan. p. 151

Discooperio crebrò legas. Veteres pro eo operio, tego, celo. A Vossio abit Somnerus, & contrarium notare ait ob adversativam particulam *dis*, unde & Gallis *descouurir*, Hisp. *discubrir*, Ital. *discoprire* pro revelare, detegere, aperire, quod tectum erat; idemque firmatur ibidem exemplis Autorum Latinorum.

Discopulare, copulam canibus detrahere; ut Ovidius loquitur. Matthæus Parisius anno CIↃCCXXXIV: *Legistarum magnam catervam apud se Rex retinuit, quasi venator canes venaticos super electores Prælatorum discopulandos.*

Discoquere, pro *coquendo dissolvere*, Plinio Valeriano usurpatum. *Discocta malva*, coquendo resoluta, apud Scribonium. Utuntur Plinius, Apulejus, Palladius, quorum loca notat Joh. Rhodius Lexic. Scriboniano p. 375.

Dismembrare, disjungere, separare. Ut *dismembratus* opponatur *continuo*; idemque valeat, quod *discretus*. Charta ducum Normanniæ de saisina Pagauelli, anno scripta CIↃCCXIII †: *Quod baronia non erunt dismembrata, nisi pro parte, in qua escata erunt.*

† In scriptorib. rer. Norman. pag. 1064.

Disparagare, dispares conjugio jungere, genere & opibus inæquales connubio sociare. A *disparagium*, quod est dispar conjugium; uti *paragium*, par sive æquale connubium. Voces à Gallis acceptæ. Matth. Parisius ad annum cIↃ ccxxxiv: *Puellas nobiles, & alias mulieres nubiles, cum wardis, ac maritagiis, quas dant suis, disparagant.* Hinc *disparagatio*, ad annum cIↃ ccxv: *Heredes maritentur sine disparagatione.* Verbum ipsum etiam habes in legibus Baronum Scotiæ, opere, quod à primis verbis, *Quoniam attachiamenta*, inscribitur, cap. xcliii: *Si aliqui domini maritaverint heredes suos, quos, vel quas, habent in custodia, villanis, vel burgensibus, ubi disparagentur; si talis heres sit infra quatuordecim annos, & talis ætatis, quod consentire non possit; tunc, si parentes ejus conquerantur, dominus ille amittet custodiam, usq; ad ætatem heredis.*

Disperquiro, anquiro, sedulò, vel circumquaque disquiro. Walsingamus in Richardo II *: *Cui Dux, Et ego, ait, non laudo plures insultus fieri, quia* (Anglici) *& ingeniosi, & fortes sunt viri, & quotidie novas contrà adinventiones disperquirent.* *Pag. 304.

Disraro, rarefacio. Sanè in Glossis Mssis exponitur ἀραιόω.

Disrationare, contrarium ratione, & lege μονομαχίας, comprobare. Matth. Parisius in cIↃ ccxlix: *Quod si renuentes præsumant inficiari; paramur judicialiter duello super eos veritatem, Deo judice, discutere, & disrationare.* Similiter in vita Guilhelmi, abbatis XXII. S. Albani: *Definitum fuit judicialiter, ut illa quæstio per duellum disrationaretur.* Legas etiam Reg. Maj. Scotiæ lib. iii cap. xvii §. 1: *Cum maritus aliquis ---- de dote ipsius uxoris aliquid amiserit, vel disrationaverit de jure ipsius uxoris.* Ubi Joann. Skenæus interpretatur: *In judicio recuperaverit.* Puto, & hic idem esse, ac facere, ut quid, rationis judicio, potiùs alterius esse videatur, sive ἀπαλλῶς abalienare. Alia dabit exempla Somnerus in hujus Verbi glossario.

Disrobare, spoliare à Germanico roouen/quod ex Latino *rapere*: ut *disrobare* sit diripere. Nam *a* sæpe in *o* abit; *p* in *ph*, vel *v* consonans. Argumentum Petri de Vineis lib. v epist. xlviii: *Concedit licentiam quibusdam mercatoribus faciendi præsalias contra rebelles, qui eos disrobaverunt.* Hac verò epistolâ abunde, quid repræsalia sit, explicatur.

Distemperare, Plinio Valeriano idem ac disolvere. Utitur lib. i cap. vi.

Disvestire, vestibus exuere. Thom. Walsingamus in Descriptione Neu-

Neustrix †: *Cujus corpus post paululum ad se relatum cùm disvestirent,* †Pag.428.
argenteam clavem in ejus strophio reperiunt dependentem.

Divago, & *evago*, agnoscit Glossarium nostrum Msum: nec alio defenderim, quàm quòd *vago* sit apud Plautum.

Diversifico, vario. Pseudo-Ovidius in primo de Vetula:

Quinquaginta modis, & sex diversificantur
In punctaturis.

Ac postea:

\- - - - - - - - *Diversificantur*
In punctatura propriè.

Ac lib. III: *Et fides species debent diversificari.*

Parlam. Syl. Prolegom.

Et dictus stilus quandoq; diversificatur.

Dulcorare, pro *edulcare*: quomodo Mattius apud Agellium:

Quapropter edulcare convenit vitam,
Durasq; acerbas sensibus gubernare.

De-La-Cerda in Adversariis Sacris cap. XLVIII legit, *edulcorare*. Sed sic non erit jambicus scazon. At Ambrosii est de Instit. Virgin. cap. V: *Fons mara per lignum dulcoratus.* Rectiùs Tertullian. adversus Judæos cap. XIII: *Hoc enim lignum tunc in Sacramento erat, quo Moses aquam amaram indulcavit.* Perperam & hìc De-La-Cerda *edulcoravit.*

CAP. VII.

De inchoatis ab E. Efflorare, *carpere flores.* Effocare, *strangulare.* Efformo, *effingo.* Effortio, *munio.* Elaterare, *ad latus abire.* Elongo, *longe amoveo.* Elucido, *illustro.* Episcopo, *episcopum facio.* Epulo, *epulor.* Essendo, *pro si fuero.* Exactionare, & exactare, *exigere.* Exadoniare, *idoneum reddere.* Excerebror, *cerebrum amitto.* Excondicere, *purgare se.* Excopiare, & exemplare, *exscribere.* Exemplificare, *probare exemplis.* Exentricare, *viscera eximere.* Exfestucare, *honorem alteri adimere, vel se eo abdicare.* Exhonoro, *honore privo.* Exmerare, *puro puto auro, vel argento annumerare.* Exoccupor, *labore levor.* Exoniare, *sonticam afferre caussam, cur non stiteris te judicio.* Explantare, *radicitus evellere.* Exsalsescere, *salsuginem deperdere.* Expressare, *expressim dicere.* Exsufflare, *spiritu suo dissipare, aspernari.* Exulari, *exulem esse.*

VEnio ad Verba à secundâ vocali auspicantia.

Efflorare, pro eo, quod Lucretio *flores decerpere*, cùm alibi legas; tum apud scriptorem Chronici à Nicolao Camusæo editi.

Effocare, pro fauces elidere. Vetus Juvenalis interpres in sat. XV. vers. CCXXII: *Quæ in somnis effocabitur propter dotem.*

Efformo sæpiùs reperio. Sed classici pro eo, exprimo, fingo.

Effortiare, pro *munire*. Rogerus de Houeden Annal. Tom. II: *Veniens in Pictaviam, terram suam, castella nova firmavit, & vetera effortiavit.* Unde *effortiatus*, uti hinc *effortiatè*: de quo inferiùs.

* *In vitis SS. ad 8. Ian. apud Bolland.*

Elaterare, ad latus alterutrum se inflectere. Anonymus in vita S. Severini, episcopi Septempedani. §. XI *: *Ingrediens quendam locum, credens iter Rectorem Provinciæ noctu ingredi, paululum se ex aggere elaterat pavens, ut è vicino caussam disceret.*

Elongare, pro longè amovere. Concilium Cistercienſe: *Et quasi inauditam plus corde, & corpore elongare.*

† *Pag. 124.*

Elucidare, pro lucem afferre. Concilium Pisanum II †. Unde & proavorum ætate barbara inscriptio *Elucidarii Poetici.*

Episcopare, episcopum facere. Petrus Blesensis epist. X: *Intendit episcopare fratrem Comitis.* Fulbertus Carnot. epist. XXXI: *Ne quibusdam episcopandis citò manus imponam.* Bernard. Claræval. in vita Malachiæ, & Hiberniæ episcopi *: *Quod si & posset ire, episcopari reformidabat*; hoc est, episcopus fieri.

* *Col. 1947. edit. Antverp. anno 1609.*

Epulo, pro *epulor*. Passio S. Maximi † presbyteri & martyris, cap. II §. XII: *Vocavit uxorem suam, & conservos suos, ut stipendia copiosa post eum adferrent, & cum magno gaudio epularent.*

† *Apud Boll. in vitis SS. ad 2. Ian.*

Essendi, essendo, essendum, barbara sunt. Etsi non refugerit Floretus, sive florum scriptor, qui creditur B. Bernardus Claræval. cap. III *:

* *Colon. extus. anno 1501.*

Quantumcunq; bonus fueris, essendo superbus,
Totum depravas.

Pro, si esse voles superbus.

Exactionare, pro exactione vectigalium, vel tributorum gravare. Beka in Chronico, vitâ Ottonis III: *Sæpe graviter exactionati sunt; adeò quòd in bonis temporalibus multùm inopes effecti sunt.* Sic *exactionantes*, in vita Frederici, episcopi XLIII.

Exactare, pro *exigere:* ut in Kapitularibus Karoli M. lib. III cap. LXVIII, & lib. IV cap. XXXI. Et in ejusdem diplomate *Cariaticum, & vinum, contra omnem justitiam ab eis exactare non cessant.* Ubi vide, an non *charteaticum*, vel *chartaticum* potiùs, debeat rescribi.

Ex-

Exadoniare, pro idoneum facere, est in legg. Alamanicis Tit. XVIII, & decreto Tassilonis Ducis §. XII. Non dubito, quin priùs dixerint *exidoneare*.

Excerebrari, cerebrum amittere. Petrus Blesensis serm. XLVII: *Verumtamen homo à secretis, cùm in hac dignitate esset, non intellexit; sed quærens, quæ sua sunt, sedens in insidiis adversus Dominum suum; comparatur jumentis insipientibus, & insipiens factus est illis, qua vel artus suos morsibus discerpunt, vel in quaque obstantia ruendo excerebrantur, vel facto impetu in præceps submerguntur.*

Excondicere, ostendere se non obligari ad aliquid ex condicto, purgare se, excusare, alteri satisfacere. Carolus Calvus tit. XXIX. apud Carisiacum cap. III: *Ad mallum veniant, & ibi, aut se legaliter, ut permisimus, excondicant; aut si se excondicere non potuerint, quod malè fecerint, legaliter emendent.* Et mox: *Si eum nullus accusaverit, excondicat se prædicto modo, & juret, quòd deinceps testem vel latrocinium non faciet.* Hincmarus Rhemensis ad Hincmarum Laudunensem: *Quòd Hadulpho missaticum tuum commiseras, de quo missatico se non excondixit.*

Excopiare, pro exscribere; ex eo quòd vulgò *copiam* dicant, pro apographo, sive exemplo.

Exemplare, pro describere ad exemplum alterius. Gregorius Turonensis Miracul. lib. I. cap. LXIV: *Nocturno sub tempore, famulante lumine, celeriter exemplavit*, Utitur eo Pontifex in cult. de Fide instr.

Exemplificare, pro exemplis comprobare, apud Cæsarium Heisterbachensem, & alios.

Exentricare corruptum ex *exenterare*, quod est τὰ ἔντερα sive viscera eximere: uti cor in facinorosis. Hinc *exentricatio*; pro quo malim *exenteratio*. Thomas Walsingamus in Richardo II. †: *Adjudicatus est* †Pag. 354. *tractioni, suspensioni, exentricationi, combustioni interiorum, decapitationi, & quaternizationi.*

Exfestucare, & *infestucare*, *possessione abdicare*. *Festuca* signum possessionis traditæ. Verba sunt feudalia, & ex eo originem trahunt, quòd traditione festucæ, aut virgæ, possessio prædii, aliusve rei, traderetur, vel honos aliquis, aut dignitas conferretur: ut ex Marculfo videre est. Estque *infestucare* idem, ac quod dicunt *investire*; *exfestucare* idem ac *devestire*. Otho Frisingensis Chron. lib. VII. cap. XXXIV: *At Eugenius Papa cum Romanis hoc tempore pacem fecit, ut patriciatus dignitatem exfestucarent, & præfectum in dignitatem reciperent.* Similiter idem in gestis

Fridericilib. I. cap. VIII. Sigebertus in Chron. a. CIↃCXXIII. Robertus de Monte in Append. Cæsarius Heisterbachensis lib. II. Miracul. cap. XII. Item Roso, Gaveræ dominus, in donatione anni CIↃCCI *. Hujus verba ponam: *Quicquid juris, vel querimonia habebat adversus Ecclesiam de Ninive in loco, qui dicitur Calf, & infra limites possessionum, quas ibidem præfata Ecclesia, de eleemosyna magna memoriæ Balduini Comitis, in præsenti tenet, in eleemosynam dedit, & exfestucavit.* Latini pro eo, abdicare se honore, aut possessionem abrenunciare, abjurare, reddere, resignare: ut Horatius lib. III. od. XXIX. de fortuna:

* *Apud Miræum in Notit. Eccles. Belg. pag. 494.*

Laudo manentem: si celeres quatit
Pennas; resigno, quæ dedit, & meâ
Virtute me involvo, probamque
Pauperiem sine dote quæro.

Et secundâ ad Mæcen. epist. lib. I:

Hac ego si compellor imagine, cuncta resigno.

Exhonoro, honorem adimo Ratbertus: *Quid putas, Imperator? Numquid vindicare te putas, hunc virum exhonorando, & qualibet terrarum parte exulare jubendo?*

Exiliare, in exilium conjicere. Dositheus lib. 3. *A quo exiliatus est.*

Exmerare, pro merum, sive purum putum præstare. Constitutio Caroli Calvi tit. XXXI, Edicto Pistensi, cap. XIII: *Contra eos, quorum argentum ad purgandum acceperint, ipsum argentum exmerent, & sine fraude, tam in pensa, quàm purgatione, denarios coeambient.* Ubi duo videmus exigi in denariis, ut puro puto constent argento, & justi sint ponderis. Synodus Francofordiensis cap. V: *De denariis si mero sunt argento, & pleniter pensantes.*

Exoccupor, occupationibus libero, ab occupationibus relaxor: cui contrarium, distineri, vel impediri occupationibus. Joannes Saresberiensis de nugis Curialium lib. I. cap. IV: *Si majoribus, quod quidem rarum est, eos* (magistratus) *exoccupari contigerit.* Hinc *exoccupatus*, otiosus. Vide de eo lib. præcedentis cap. XI.

Exoniare, impedimentum justum adferre, cur quis non steterit se judicio, vel jurare se ob caussam sonticam non potuisse esse præsto. Hujus sit loci, si sit à *sontica* caussa, vel potiùs Græco ἐξόμνυσις. Atque hæc lucem capiunt ex iis, quæ de *Sisonia* alibi dicimus.

Explanto, pro eradico, ut contrarium sit, ac *planto*. Petrus Blesensis epist. CXXIX: *Moneo enim te, si forte exandias, si forte velis avellere iniquas*

plan-

plantationes, radicesque vipereas, quas non plantavit pater meus cœlestis; ideoque tanto fortius explantanda sunt, quanto enormius sunt plantata.

Exsalsescere, apud Plinium Valerianum, pro *amittere vim salis*, sive salsuginem, vel salsilaginem, aut salsitudinem.

Expressare, Cornificio *expresse ponere*, Plinio in epist. *expresse dicere*. Thomas Walsingamus in Richardo II †, de Edmundo: *Post expressata negotia sua*. Hoc est, postquam in capitulo exposuit, quorsum illud convocâsset. † Pag. 231.

Exsufflare, verbum Tertulliano de Idololatria usurpatum, & aliis scriptoribus Ecclesiasticis. Notat, flatu dissipare, & μεταφορικῶς contemnere. B. Augustinus epist. CLXII. contra Donatistas: *Conscinditur unitas Christi, blasphematur hereditas Christi, exsufflatur baptisma Christi*. Ac similiter postea: *Iterata baptismata, exsufflata sacramenta*. Sed & *sufflare* pro eodem ait epist. LVI. ad Dioscorum: *Nomen Anaxagoræ quod propter literatam vetustatem, ut militariter loquar, literatiores libenter sufflant*. Videtur igitur is castrensis fuisse sermo. Et simplici, & composito istoc, similiter usus Dungalus in prologo Responsorum contra Claudium Taurinensem.

Exulor, pro *exulo*. Anastasius in exilio Martini: *Rogabat enim sanctus ille, ut sineretur in eadem custodia, quousque exularetur, & ad horam auferretur de custodia*. Ac ibidem: *Dictum est ergo, quia in Chersonam exulatur*.

CAP. VIII.

De inchoatis ab F. Fabulo, *pro fabulor*. Fallire, *falli, decipi*. Falsare, *falsò assimulare*. Falsificare, *comprobare aliquid esse falsum; item adulterare*. Famatur, *famâ vulgatur*. Famesco, *famem patior*. Famigero, *famâ celebro*. Familiaresco, *familiaris reddor*. Fascio, *fascibus ligo*. Ferior, *ferias agito*. Festo, *vel* festivo, *festum celebro*. Filare, *filâ rhombo circumvolvere*. Fistulor, *fistulâ cano*. Follico, *follis instar inmeo*. Forconsiliare, *vel* forsconsiliare, *malè malo animo consulere*. Forisfacere, *vel* forefacere, *crimen committere, quod vitâ, vel bonorum privatione, solet puniri*. Forjudicare, *vitâ, aut bonis multare*. Fragasco, *odorem fragantem spiro*. Fructifico, *fructum fero*. Fultrare, *fulcire*. Furniare, *panes coquere in furno*. Fustare, *fuste aliquem excipere*.

Venio

VEnio ad literarum sextam.

Fabulo, pro *fabulor*. Regula Monasterii S. Cæsariæ cap. II. §. x: *Similiter dum psallitur, fabulare omnino, vel operari, non liceat.* Primus eam Regulam edidit Bollandus in Vitis Sanctorum ad XII. Jan. Usurpat quoque Joannes Sarisberiensis epist. CXC, quæ est ad Radulphum de Bello-monte †: *Credideram profecto te philosophantis habere verba, non animum: sed nunc recolo te aliquatenus esse magni discipulum Aristippi, qui omni condizione temporis æquanimiter utebatur, & in ipsis philosophabatur nugis, jucundus omnibus, nulli gravis. Qui aliquando interrogatus, quid ex Philosophia contulerit, dicitur respondisse, ut cum omnibus hominibus intrepide fabularet.*

† Pag. 340.

Fallere, pro errare, decipi, in L. Salica, tit. XXIX, de vulneribus §. I: *Si quis voluerit alterum occidere, & colpus* (hoc est, colaphus) *ei fallierit; vel cum sagitta toxicata eum percutere voluerit, & ei ictus fallierit*, &c. Germani similiter, ac Belgæ **faelen**, & **falieren**. Galli *faillir*. Dubium, Germanicumne à Latino *fallere* sit; an à **vallen**, quod est labi, cadere; quomodo **val** (Gallis *faulte*) sit à **val**, lapsus.

Falsare, adulterare, ψευδοποιεῖν. Sigebertus in Chronicis CIↃLIV, ubi de hæresibus Græcorum: *Convictus chartam excommunicationis falsasse Michael.* Nec tamen hoc malæ admodum notæ, cùm eo utatur Modestinus L. XXXII. ff. ad legem Corneliam de falsis: *Decretoque Divi Adriani præceptum est, in insulam eos relegari, qui ponderа, aut mensuras, falsassent.* Ante Adriani tamen tempora, ut puto, non fuerit in usu.

Falsificare sermo is dicitur, quem falsum esse ostenditur: falsificantur nummi, cùm adulterantur. Priori modo ait Ivo Carnot. epist. CLXXIII: *Dictum est ex altera parte, quòd possent omnes istas depulsiones veridicis assertionibus locis suis, & temporibus, falsificare.* Posteriori ratione accipit Theodericus de Niem lib. de privilegiis, & juribus Imp. *Otto fuit vindex, & justitiarius magnus; ut patet in multis ipsius exemplis; & præsertim quando Mediolanenses falsificarunt ejus monetam auream, & argenteam, injunxit eis, ut moneta facta de cetero uterentur.* Idem de Schismate lib. I. cap. XXIII: *Quod ipse secretum concilium Joanna reginæ falsificari facere, dictoque Ottoni scribere vellet.*

Famatur, pro famâ celebratur, fertur, vel jactatur. Chronicon magnum Belgicum à Pistorio editum †: *Propter quod non exigua sacerdotum multitudo exercitum sequebatur, fratrum mendicantium, ac aliorum ordinum; quemadmodum etiam meretricum multitudo, quarum numerus ad duo millia se extendebat, ut famabatur.*

† Pag. 416.

Famesco

Famesco, pro famelicus sum, vel esurio, deteriorum est temporum.

Famigero non ausim dicere; sed pro eo famam diffundo, famâ celebro, vel simile. In Glossis tamen Latino Græcis lego: *Famigero*, δόξαν ποιῶ. *Famigerabilis*, δοξαστός. *Famigerator*, δοξαποιητής. Imò *famiger* est Varronis: *famigerator*, & *famigeratio*, Plauti Trinummo;

Familiarescere, pro familiarem fieri, est Sidonii Apollinaris.

Fasciare, pro fasciis ligare, legas apud Plinium Valerianum, & Gariopontum, non semel.

Ferior, pro cesso, non ausim dicere extra participium, quod C. Trebonius usurpat ad Ciceronem scribens. Sic enim ille epistolâ, inter Tullianas, sextadecimâ libri XII: *Ne putes in Asia feriatum illum ab iis studiis, in quæ tuâ cohortatione incitatur.* Pro *feriari*, malim cum Cicerone, *feriis habere*; vel *ferias celebrare*, cum Livio.

Festo, vel *festivo*, ne dixeris: sed festum diem ago, ferias habeo, vel celebro. In Glossis tamen Mssis est: *Festivo*, ἑορτάζω.

Filare, ut vir doctus exponit, idem est, ac *nere*, *in fila tenuare*. *fila ducere*. Sed priùs feminæ nent; postea filant, hoc est, fila rhombo circumvolvunt. B. Odericus Peregrinationis suæ cap. I. §. IV: *In ea* (terra Ur) *sunt pulchri senes: ibi viri nent, & filant; mulieres verò non.* Utitur Monachus versificator:

Si mulier filas, si fortè cadat tibi fusus;
Quando te flectis, fac sit culus tibi clausus.

Fissulo, vide *Fistulor*.

Fistulor apud Isidorum in Glossis, pro fistulâ cano. At *fistulo* rectum. Usus Plinius. Et Ciceroni inde *fistulator*. Gloss. Mss: *Fissulo*, συρίζω. Sed scribendum *fistulo*, quod Plinianum est.

Follico, intumesco ad modum follium fabrilium, de quibus Maro VIII. Æn.

——*Ventosi follibus auras*
Accipiunt, reddunt que.

De chamæleonte usus Tertullianus lib. de Pallio cap. III: *Oscitans vescitur, follicans ruminat, de vento cibus.* Glossæ: *Follico* διασαλακωνίω. Græca hæc vox est à Salacone, Autolyci patre, luxu ac deliciis diffluente: ut διασαλακωνίειν propriè dicantur, qui istius Salaconis instar, languidè, & fluctuantes incedunt. At *follico* est à *folleo*, ut à *vello*, *vellico*; à *fodio*, *fodico*. *Folleo* autem est à *follis*: ut *follere* sit turgere instar follis.

aëre pleni. Usus B. Hieronymus ad Eustochium: *Omnis his cura de vestibus, si bene oleant, si pes laxâ pelle non folleat.* Item Petrus Damiani lib. II. epist. III: *Nec alutam aere turgentem follere compellat.* A *folleo* item *follescere*, stulteſcere, vanum esse instar follis aëre turgentis. Et ab hac tralatione etiam stultus Gallis *fol*; nisi malis à Græco φωλὸς, malus, vitiosus. De nominibus *Follex*, & *Folliculum*, suo loco vidimus.

Forconsiliare, pro malè *consulere*. Annales Francici scriptoris incerti à Pithœo editi *, in an. Ɔ ɔ ɔ ɔ LX: *Nec in vita, nec in membris, neque in regno eos forconsiliabo in hoc, ut ipsi erga me similem promissionem faciant, & conservent.* In Constitutionibus Caroli Calvi tit. XXVI, in Sacramento firmitatis Ludovici Regis: *Nec in vita, nec in membris, neque in regno illorum eos forconsiliabo.* Item tit. XXVII, & XXXVI. Puto, ut posterior verbi pars est *consiliare*, pro consulere: ita priorem esse *foris*: quomodo, ut lib. II. cap. VII. dictum, *forbannitus* est foris *bannitus*. *Forconsiliare* igitur sit consilium dare, foris speciosum, intus noxium. Hoc est, sinistra agitare consilia, de vita alicui, aut honore eripiendo. Ac firmat hanc sententiam, quod in libris nonnullis sit *forsconsiliare*.

Forisfacere, *forifacere*, *forefacere*, ex *foris*, & *facere*, videtur simile esse ac quod Belgis, **te buyten gaen**; quod penè ad verbum sonet, *foras ire*, hoc est, egredi officii limites, delinquere; quomodo etiam interpretatur Skenæus, notis ad leges burgorum à Davide, primo ejus nominis Scotiæ rege, latas, cap. IV. Nec multùm abit hoc Isidori in Glossis: *Forisfacio, offendo, noceo.* Verùm illud *foris* non respicit juris limites, vel officii cancellos: sed bonorum, vel alius, quo quis fruatur, privationem. Est enim *forisfacere*, delicto aliquo res suas sibi facere extraneas; sive aliquid facere contra leges, quod amissione vitæ, bonorum, vel privilegii, soleat puniri. Ivo epist. CLXXIII: *Cum praditus Ivo Rodrocum dominum suum diffiduciâsset, & pradam ejus prior cepisset, homines suos eâ die, quâ captus esset, in vinculis haberet, & ad forisfaciendum eidem armata manu militum ea die procederet.* Ubi *ad forisfaciendum* valet, ad inferendam injuriam, quæ capite æstimaretur. Crebrum quoque est Thomæ Walsingamo. *Forefacere* pro eo est in Historia Albigensi cap. LXVII*. Hinc *forisfactor*, *forisfactum*, *forisfactura*. Vide, quæ Sirmondus ad memoratum Ivonis locum annotavit: item Spelmannus in Glossario. Etiam Watsius Matthæum Parisium, & Lindenbrogius ad

*Pag. 223.

LL.

LLantiquas, rem attingunt. Sed pluribus illi, quos dixi. Habent verò easdem voces Galli, *forfaire*, ex *forisfacere*; *forfaict*, ex *forisfactum*; *forfaicture*, ex *forisfactura*. Vide in Nominibus *forfactum* lib. III. cap. XII. Vocem ductam putat Somnerus Glossario suo, sub hac voce, non à *foris*, sed à *for*, & *facere*, i. *male facere*, & per translationem, *malè agendo mulctam incurrere*; illud a. *for* in Gallicis vocabulis multis idem sonare, quod *malè*, *pravè*, *illicite*, *injustè*, voces que fori esse, *forfaire*, *forfaict*, *forfaicture*, unde *forisfacere* sit delinquere, peccare, transgredi, injuriam inferre.

Forjudicare, à *judicandi* verbo esse, satis est apertum. Sed dubium, an prior pars sit *foras*; ut propriè notet, foras publico judicio ejicere; an verò Gothicum **for**, pro **vor**, aut **ver**; ut significet damnare: quomodo Germani ac Belgæ **verooꝛdelen**. Interim nonnihil discriminis esse inter *exilium*, *damnationem*, & *forjudicationem*, usus verbi ostendit. Constitut. Neapolitanæ lib. I. tit. LIV: *Nisi forte exulibus, vel forsitan fugitivis, aut forjudicatis, præsentes alimentum subministrent publicè, vel occultè: quo quidem in casu bona, per excellentiam nostram amissa, præsentibus publicentur.* Lib. II. tit. III: *Bannitus, aut forjudicatus:* Et tit. VI: *Forjudicatorum bona, veluti damnatorum, (liberos, vel parentes, neque ad tertium gradum nisi habeant) fisci nostri commodis volumus applicari.* Ibid. *Ante bannum editum, & forjudicationem emissam.* Galli similiter *forjuger*.

Fragascere, pro odorem emittere fragrantem. Petrus Cellensis lib. V. epist. IV: *Sententia dubia, quæstionibus ventilata, clarescit: species aromatica pistillorum tunsione fragrascit.*

Fructifico ignotum antiquis: qui pro eo ajunt, *fructum edo*, aut *fero*, aut *fruges fundo*.

Fultrare in Gemma Gemmarum exponitur aliquid subdere lecticæ, quod eam sustineat. Deducitur à *fultrum*: ibidem dicitur, notare, quod vulgò vocamus *schragam*. Sed omnino & *fultrare* est barbarum, & *fulcrum*, quod corruptum ex *fulcrum*.

Furniare, panem in furno coquere. Matth. Parisius in an. MCCLVIII: *Inveniemus eidem conventui domos convenientes, & necessarias ad brasiandum, & furniandum*, hoc est, cervisiam, ac panem coquendum.

Fustare, pro *fuste percutere*. L. Alemann. Tit. XII. § 1. Item Tit. XIII. & XIV.

CAP. IX.

De habentibus principem literam G. Galeare, *galeam imponere.* Galapare, *equum urgere ad cursum exsultantem.* Gargarare, *superbè se jactare.* Garrulare, *garrire.* Gavesco, *& gavisо, pro gaudeo.* Genare, *genere, sive gignere.* Geographare, *terrarum orbem describere.* Germasco, (*nisi possis* Germanasco) *germen produco.* Glebare, *glebam efficere.* Glossare, *interpretari.* Governare, *gubernare.* Gratare, *in aliqua re gratificari.* Gratiari, *gratias agere.* Gregorizare, *vigilare.* Grossescere, *crassum reddi.* Grutillare, *sonum instar crotali edere.* Guttare, *stillare.*

TRansgrediar hinc ad verborum illa Latino-barbara; ubi litera G initium facit.

Galeare, & *galere,* nisi posterius sit à librarii culpa, ridiculè distinguit Gemma: nempe ut prius sit galeam imponere alteri: posterius galeam induere.

Gallapare, vel *galopare,* sive *calupare,* à Gallis quidem acceptum; sed hi à Græcis habent, quibus id est καλπάζειν, Hoc verò est à καλπὶς vel κάλπη, de quo Pollux lib. VII. cap. XXXIII. Etiam Hesychio καλπὶς, βαδίσεως ἵππου, καὶ εἶδος ἀγγείου. Vide & Salmasium Notis in Capitolinum *.

* Pag. 245.

Gargarare, pro grandia de se promittere, vel prædicare, Thrasonum more. Matthæus Parisius in Histor. Henrici, III. ad an. MCCXII: *Hæc verborum deliramenta Francis innata superbia, & jactantia, reboavit,* Francis tribuit, quod Franci Hispanis; in quibus *rotomontados* nuncupant. Vox *gargarandi* est à γαργαρεών, gurgulio, qui etiam ad vocis modulationem confert: eoque à vocabulo est γαργαρίζειν, aquam, aliumve liquorem, circumvolvere ore, atque ita fauces colluere. *Gargarare* igitur generatim foret gutture resonare: sed particulatim jactabundo sermoni attributum, quia ut absonus, ingratusque ille sonus gargarizantium; ita & oratio eorum, qui vanas de se jactant glorias.

Garrulare, garrire, à *garrulus.* Hoc verbi etiam invenio in scriptis aliquibus, quæ primorum trium dicuntur seculorum. Sed supposititia esse, ex barbarie ejusmodi non obscurè liquet. Infimæ Latinitati vox est frequens, In hac usus Thomas Walsingâmus in Hypodigmate Neustriæ †: *Impertinenter garrulare cœpit, donec summus justitiarius jussit,*

† Pag. 592.

jussit, ut responderet finaliter. Agnoscit & vocabularium, quod Gemma inscribitur.

Gavesco, & *gavisо*, legas in Philoxeni Glossis: ubi utrumque exponitur χαίρω. *Gavisо* sit à supino *gavisu*; ut à supino *visu*, *visо*; à *verso*, *versо*; à *pulsu*, *pulsо*. At *gavesco* non possis ἀναλόγως formare, nisi à *gaveo*; ut à *caleo*, *calesco*; ab *ardeo*, *ardesco*. Sanè *gaveo* dixisse veteres, colligo ex præterito *gavisus*. At à *gaveo*, *gaudeo*; ut ab *aveo*, *audeo*; à *caneo*, *candeo*; à τμεῖν, *tondeo*; à *tenno*, (quod ab Æolico τίννω, pro τείνω) *tendo*. Fortasse igitur *gavesco*, & *gavisо*, potius in obsoletis, quàm in Latino-barbaris, debeant reponi.

Genare, pro *genere*, invenias in Gemma. *Geno* est à γηράω: à *geno* verò *genus*, *genius*, & similia. *Genere* est apud Lucretium, Varronem, Censorinum, atq; alios: uti ostensum nobis lib. IV de Analog. cap. XXIX.

Geographare agnoscit gemma, pro terram describere. Nempe ut Græci dicunt γεωγραφεῖν. Sic γεωγράζοντες, *describentes orbem*, Aristoteli, vel alii potius, libro de Mundo.

Germascere est apud Petrum Cellensem lib. II epist. VIII: *Repentina quoq; non omnimò approbanda est amicitia; sed quæ germinat cognatione, crescit familiaritate, frondescit consuetudine, germascit cordis amplitudine, fructificat perfectâ identitate. Hic arbor sicì plantanda, & circumfodienda est, ut dulcedinis fructum in agro amicorum afferat.* Ubi liquet, *germascere*, (si lectio hic sincera, quam Ludovicus de La-Cerda retinet in Adversariis Sacris) esse medium inter *frondescere*, & *fructificare*; ut quando cum flore fructus germen, sive primordium, protuberat. Quid si *germinascere* rescribamus? Nempe ut à *germen germino*; sic à *germino* sit *germinasco*. Sanè ut à *labare* est *labasco*; sic à *germinare* fuerit *germinasco*. Omnino hoc ἀναλογία requirit.

Glebare, in glebæ formam redigere: ut est in Vocabulario, quod Gemma inscribitur.

Glosare in Gemma exponitur interpretari: ut *glosator*, interpres; *glosatus*, interpretatus. Geminari sibilum oportuit. Sunt ex eo, quòd Græci γλώσσας, Latini *glossemata*, dicunt de vocabulis ξενικοῖς, & minùs notis: unde *linguam secretiorem* Quinctilianus exponit.

Governare, pro *gubernare*, ut Galli *gouverner*: quod est ex affinitate literarum B. & V. Habes in Legg. Longob. tit. I §. VI.

Gratare, pro gratis conferre, vel concedere. Charta Joannis, Ducis Britann. CIↃCCXXXIX*: *Insuper gratamus, & concedimus, quod hæ-* * In Histor. de

des nostri, &c. *Gratiari* utitur Haymo Explicat. cap. IV ad Romanos, cùm refertur gratia.

Gregorizare, in Gemma exponitur vigilare. Pleniùs Glossarium nostrum vetus in membranis Mſum: *Gregorizare, vigilare, excubare, nictare, nictitare, pernoctare, elucubrare, manubiare* †, *expergiſci*. Græcis γρηγορεῖν, vigilare. Unde proprium nomen τρηγόριος, quod κατὰ λέξιν sonet Vigilantius. Ab hoc Gregorii nomine formarunt *gregoriare*, q. d. γρηγοριάζειν, hoc est, Gregorium imitari.

† Puto, *pro* manubiare, *primò scriptū fuisse* manicare: *de quo dicam cap.* 14.

Grosſeſcere est ex *craſſeſcere*, Columellæ, ac Plinii verbo: nempe uti *groſſus* ex *craſſus*. Beda presbyter de vita S. Cuthberti cap. II: *Subito dolore genu correptum illius, cœpit & acri tumore groſſeſcere*; hoc est, intumeſcere. Simile *ingroſſare*; de quo cap. XI.

Grummare, cumulare, ut exponit Gemma; à *grumus*, quod clivum notat.

Grutillare legas apud Cæsarium lib. X. Miracul. cap. LVIII: *Ciconiæ, ----- eum crebrius grutillando circumvolantes, omnes in admirationem verterunt.* Nempe dicitur de ciconiis roſtro crepitantibus. Ex voce *crotalus*, quasi *crotillare*; unde *crotaliſtria* hæc avis Publio Syro Mimos

Pretaticultrix, gracilipes, crotaliſtria,
Avis exul-hiemis. - - - - - -

Guttare, ſtillare. Gloſſæ Philoxeni: *Guttat*, σάζει. Ut Gemma: *Guttare, ſtillare.* Similiter gloſſæ noſtræ Mſæ. In quibus etiam: *Gutire, pluviare.* Recta interim *guttans*, & *guttatus*.

CAP. X.

De verbis barbaris Latino, Græcove fonte, ortis, quibus initium eſt ab H.

Habenare, *habenis regere.* Hæreditare, & hæredare, *hæreditatem adire.* Haſtiludiare, *haſtâ velitari.* Herbidare, *herbam producere.* Hiſtoriare, *hiſtoriam condere.* Hortare, *hortari.* Hoſtitare, *hoſtiam cædere.* Humiliare, & humilificare, *ſubmittere.* Hymnizare, *hymnum canere.*

DEinceps pauca adferam, quibus initium ſit ab adſpiratione.

Habenare, habenis moderari. Unde *habenatus*, habenis preſſus. Utrumque in Gemma etiam habes.

Hæreditare, & *hæredare*, ibidem, & in Gloſſis noſtris Mſſis. Latini pro eo hæreditatem adire, accipere hæreditatem. Imò & ab *hæreditare* bar-

barbari I. C. finxere *hereditamentum*: pro quo & *hereditagium*, & *heritagium*, usurpant.

Hastiludiare, de ludicrâ hastis velitantium pugnâ; in eâdem nihil minùs, quàm gemmeâ Gemmâ.

Herbidare, graminis herbam proferre, in Chron. Cameracensi.

Historiare, pro historiam scribere, vel posteris mandare, apud Henricum Huntingdonensem in præfat. Histor. Anglic.

Honorificare, ab *honorificus*, pro ad honorem evehere. Eâdem in Gemmâ habes.

Hortare, pro *hortari*. Philipp. Osullevanus, Bearniæ Princeps †, in vita S. Mochuæ Ballensis, sive Cronani, cap. III §. XI: *Atq; hujusmodi responso prolato omnino, quod hortaverant, facere distulit.*

† *Apud Bollandum in vitis SS. ad 1. Jan.*

Hostiare in Gemma exponitur victimare, placare. Fortasse *hostiare* rescribendum: ut ab hostia sit, uti *hostiatus*, apud Plautum Rudente *, pro hostiâ instructus.

* *Act. 2. sc. 5.*

Humidare, in eâdem Gemma exponitur humidum reddere.

Humiliare se, demisso, ac supplici esse animo. Thomas à Kempis lib. IV. de imitatione Christi cap. XII: *Ille nihil aliud habeat ad retribuendum beneficiis ejus, nisi se humiliando, & regratiando.* Verbis istis utuntur Itali; sed & gentes aliæ; quod de *regratiando* inferiùs patebit. Ut imbecilli nimis argumento scriptorem ejus operis Italum potius, quàm Belgam, fuisse, probare inde conetur Joannes Gersen, Abbas Vercellensis, Benedictinus. Ab humiliando etiam nomen datum *Humiliatis*, postquam, abjurato errore, à Clemente Papa in Ecclesiam recepti. Sed de hoc alibi.

Humilificare, submittere. Tertullianus de Pœnitent. cap. IX: *Exomologesis, prosternendi, & humilificandi hominis, disciplina est.*

Hymnizare, ὑμνεῖειν, sive ὑμνολογεῖν, apud veterem Irenæi interpretem lib. II cap. IX. Similiter liber de Miraculis S. Adelardi, abbatis Corbeiensis * cap. VIII §. XIX: *Cùm simul Ecclesiam hymnizantes repetissent.* Formatum quasi ab ὑμνίζω: quomodo Græci non solent loqui. Hinc tamen *hymnista*: qui facit hymnos; ut exponitur in Missis Glossarii nostri membranis. In quibus & *immio*, pro hymnum cano. Vide lib. III cap. XIV in *Hymnista*.

* *Apud Bollandi ad 2. Jan.*

CAP. XI.

De verbis ab Ducentibus initium. Janctari, *pro jantare, seu jentare*, Janticulare, *pro eodem.* Idololatrare, *idola colere.* Idoneare, *insontem com-*

pro-

probare. Jectiscere, *foro dejicere, velut vadimonii desertorem.* Jectigō, *fortè sit tremulo motu agito.* Ignire, *accendere.* Illecebrare, *illicere.* Illibertare, *libertatem adimere.* Imbrico, *imbricibus tego.* Immanto, *inauguro.* Immurare, *intra muros concludere.* Impalare, *impingere in palum.* Impejorare, *corrumpere.* Implacitare, *in jus vocare.* Implagare, *plagis implicare.* Implano, *decipio.* Impostūro, *impono, fallo.* Improsperare, *infeliciter cedere.* Inanimare, *animare.* Inaustro, *corruptum ex* inlustro. Inauxilior, *auxilio careo.* Inbeneficiare, *pro beneficium conferre.* Inbreviare, *in breve, sive acta publica referre.* Incapito *librariis culpâ corruptum ex* incœpto. Incarcero, *in carcerem compingo.* Incardinare, *majoris alicujus Ecclesiæ antistitem creare. Ac similiter sumi* cardinare, incardinatus, incardinatio. Incastellare, *in castellum se recipere ad defensionem sui.* Inchartare, *chartâ, sive diplomate ea, quæ promiseris, confirmare.* Incibare, *cibum dare.* Incopriare, *stercore conspurcare;* & κ) μετωνομαν, *convitiis impetere.* Incortinare, *cortinis, ac similibus ornamentis, ornare.* Incrementare, *augere.* Inculpo, *vitio verto.* Indeptari, *adipisci.* Induciare, *inducias inire.* Indulcoro, *edulco.* Indusiare, *induere.* Inervare, *pro enervare; ut* inormis, *pro enormis.* Infiduciare, *pignori dare.* Infiscare, *fisco addicere.* Instorare, *admiscere, quæ florum instar exornent.* Influctuare, *in aliquo fluctuare.* Inforo, *litigo; pro quo &* incomitiare *dixerunt.* Infortiare, *munire.* Infrascribo, *subscribo.* Infrigido, *refrigero.* Ingrossari, *crassescere.* Ingraminare, *gramen producere.* Inhabilito, *inhabilem, ac ineptum publicâ auctoritate pronuncio.* Injuriare, *injuriam inferre.* Inlagare, *restituere eum legis patrocinio, qui antea eo fuerat orbatus.* Insellare, *ephippium imponere.* Insignare, *signare.* Installare, *stationem assignare.* Instipare, *constipare, atq; ingerere.* Insufflare, *flatu indere.* Intartizare, *adversus supremam potestatem insurgere: nempe ab* intarta *pro adversario.* Intercapedinare, *intercedere.* Interprindere, *intermedio tempore prendere, atq; invadere.* Intertiari, *apud litigantes eâ conditione reponi, ut postea, id quod repositum, victor auferat.* Intertexo, *intexo.* Intimare, *in intima insinuare: item indicium alicujus rei facere.* Intoxicare, *dare venenum.* Intronizare, *in regali, vel etiam episcopali solio collocare.* Invadiare, *oppignorare.* Invanescere, *in fumum abire.* Jocare, & jocularī, *pro jocari.* Irrotulare, *referre aliquem in numerum advocatorum, vel aliquid adscribere in catalogo causarum.* Itinerare, *vel* itinerari, *iter conficere: unde* itineratio, *profectio.* Jucundor, *voluptatem capio.* Justitiare, *judicare.* Juventare, *juvenum mores sequi.*

Dein-

DEinceps me conferam ad barbara Latinæ, Græcæve originis, quibus initium sit à tertia vocali.

Janctor, jento. Sic Gemma, & adstruit inepto versu:

Janctamur mane, cœnamus vespere facto.

Interim verum est, dixisse *janto*, & *jantaculum*, per A: prout non modò in veteribus Glossis, sed etiam optimæ notæ Mssis invenio.

Jantaculare ibidem est pro *jantaculum* sumere.

Idolatrare, pro divinum idolis cultum præstare. Odoricus de Foro-Julii † Peregrinationis suæ cap. II §. V: *Hic populus autem idolatrat.* Nempe ut *idolatria* pro *idololatria* dixere. Et nomen, & verbum in Gemma habes: sed additur, meliùs LO syllabam adjungi.

† *In vitis SS à Bollando editis*

Idoneare, pro *idoneum* reddere: ubi *idoneum* significat insontem, à crimine liberum: ut sæpiùs accipi à posteriorum seculorum scriptoribus solet. In his Gregor. Turon. Histor. Franc. lib. IX cap. XIII: *Sed veniens* * *Parisios, nullus de parte memoratæ mulieris adfuit, qui idoneum reddere posset.* Hoc est, qui ejus innocentiam comprobaret. Ac similiter sumitur cap. XIV, item Capitul. Karoli M. lib. III cap. LXXXIX. At *idoneare* pro eo est eorundem Capitul. lib. III cap. LXIV: *Si negaverit, cum duodecim suis juratoribus, se idoneare faciat.* Idem Legg. Ripuariis tit. LXVII, & LXXI; Longobard. lib. II tit. XXXV leg. IV; Legg. Alamann. tit. XLIV.

* *Provenientii, vel*, ubi *venerunt.*

Jectiscere, foro dejicere, ut vadimonii desertorem. Adnunciatio Caroli Calvi apud Pistas cap. XXXIII †: *Multi inde contendunt, & se inter se jectiscunt.* Ac paullo pòst: *In tantum,---- ut suum sacramentum se jurare debere non contendant, & contra causatores suos, si ad hoc audiendum non venerint, jectiscant. Jectivus* verò is, qui adimonium deseruit. Vide, quæ dixi superiùs in *Jactivus.*

† *Capitularia Caroli Calvi tit. 34.*

Jectigo arbitrer esse à jactu, dicique à jactatione membrorum, orta ex depravatione facultatis animalis. Usurpat suppositicius Ovidius in primo de Vetula:

Sicut jectigatis, cujus nervi resoluti.

Ut à *fumus*, *fumigo*; à *clarus*, *clarigo*; sic fortasse à *jactus*, *jectigo*. Sed alii meliora conjectent, si tanti videatur.

Ignire, pro accendere. Hincmarus ad Karolum Calvum cap. XV: *Qui* (Deus) *ad orthodoxæ fidei scientiam ignivit.* Habes apud Flodoardum lib. I Hist. Rhem.

Illecebrare, pro illicere, ab illecebris, in Gemma.

Illibertare, pro *libertate exuere*, apud Nicolaum Clemargium libro de annatis non solvendis.

Imbrico, contego imbricibus, sive tegulis figuram habentibus semicanalis, vel formicis. In Glossis vett. exponitur καλυπτηρίζω; in aliis item ὀστρακόω. Utitur Sidonius Apollinaris lib. II epist. II, quæ ad Domitium: *Cùm ab angulis quadrifariam concurrentia dorsa cristarum, tegulis interjacentibus imbricarentur.* Non adsentio Ludovico de La-Cerda, qui *humidarentur* exponit in Adversariis sacris cap. LXXXVIII, §. XLIII. Volunt Plinium voce *imbricor* uti: fortè quia ille, uti & Vitruvius, dicant *imbricatus*. Sed hoc denominativũ videtur, ut *tunicatus*.

Immanto, valet inauguro; quasi induo manteâ, vel manto; sive pallio, aut chlamyde; ut fit, cùm quis in locum alterius inauguratur. Radevic. Frisingensis de gestis Friderici I lib. II cap. XII: *Rolandum Cancellarium immantaverunt.* Et lib. IV cap. LXV: *Accepto manto voluerunt immantare Dominum Rolandum Cancellarium.* Sic *immanatus*. Idem cap. LXXI: *In Romanum Pontificem electus, & immantatus est.* Idem lib. IV. cap. LXXV, in epistola Synodi Papiensis: *Victoris immantatio prior, illa posterior.* Vulgò & *investitio* vocatur. Vide, quæ lib. III cap. XXIII dicebamus in *Mantea*, & *Mantus*. Ubi & de origine vocabulorum actum. Nec displicet, ut ambo ejusdem sint originis, sive à *mantela*, sive à μανδύας.

Immurare, muris includere: Th. Walsing. in Hypodigm. Neustriæ, anno clɔccxxii†: *Rusticus quidam seipsum crucifigens, & stigmata vulnerũ Christi superstitione quadam circumferens, perpetuò immuratur.* †Pag. 464.

Impalare, In palum incurrere, sive impingere. Est in Legibus Burgundicis, tit. XXIII §. II. Ripuar. tit. LXX §. III. Longobard. lib. I tit. XIX L. X. Quæ loca satis ostendunt, id significare, quod dixi: non verò *impugnare*; prout exponunt Papias, & glossaria quædam.

Impejorare: aliquid pejus facere. In Addit. Legg. Frisonum tit. XI §. I: *Rem ejus impejoravit.*

Implacitare, in jus vocare. Usurpat Eadmerus, Cantuariensis monachus, in Historia sui temporis; cujus editionem clarissimo Seldeno debemus. Item Matth. Parisius in Stephano Rege anno clɔcxxxvi: *Vovit, quòd nullius clerici, vel laici, sylvas in manu suâ retineret; sicut rex Henricus fecerat, qui singulis annis eas implacitaverat.* Est ab ea *placiti* significatione, quâ significat conventum indictum ad judicandum. Unde similiter *placitare*. Vide, quæ in *Placitum* dicemus, in nominibus alienâ positis significatione.

Implagare, plagis capere, sive irretire, ut *inhamare*, capere hamo. Sidonius Apoll. lib. IX epist. IX: *Mox te magistro ligati vernaculis implicaturis in retia sua præcipites implagabuntur.*

Implano, decipio, à *plani* appellatione, pro impostore. Gloss. *Plane*, ἀπατεωνάομαι. D. Cyprian. etiam dicit *implanator* pro impostore. Vid. ejus carm. C. de crin. stell.

Impostura, pro *impono*, *fallo*. Hincmar. Rhemensis ad Hincmarum Laudunensem cap. XV: *Alienis à B. Gregorio verbis impostura sti.* Atque eâdem voce idem utitur alibi.

Improsperare etiam est in Gemma. Dixerim pro eo, *non prosperare*; vel cum Columella, *improsperè cedere.*

Inanimare, pro animare, vel animos addere. Galfridus Monemuthensis lib. VIII Hist. Britann. Reg. cap. IV semel, iterumque usurpat. Atque idem lib. X cap. IX: *Deinde, maximo clamore concivium suorum turmas inanimando, hortabatur hostes irruere.*

Inaustro, φωτίζω, in Glossis exponitur. Sed optimè ὁ μαχαιρίτης nobilissimus Guil. Noomsius, Arlandervenix dominus, vidit, legendum esse *Inlustro.*

Inauxilior, pro auxilio, atq; ope destituor, non dicimus; etsi rectum sit *auxilior*. Est tamen Sapient. XII. 6: *Et auctores parentes animarum inauxiliatarum perdere voluisti.* Græcè ἀβοηθήτων.

Inbeneficiare, pro prædium aliquod beneficii loco dare; pùta in feudum, vel hæreditatem. Burchardus Monachus de Casibus Monasterii S. Galli cap. III: *Simoniacè Ecclesias vendidit, res Ecclesiæ inbeneficiavit, thesauros dissipavit.*

Inbreviare apud Nithardum Histor. lib. IV *: *Mitterentq; per universum imperium, & inbreviaretur*; hoc est, in scripta referretur. Carolus Calvus Capitul. XI. cap. I †: *Ecclesiæ quoq; luminaria, & ornatum debitum ordinent, & thesaurum, ac vestimenta, seu libros, diligenter inbrevient, & breves nobis reportent. Inbrevient, quid quisq; Ecclesiarum prælatus, quando prælationem Ecclesiæ susceperit*, &c. Nempe est ab eâ significatione; quâ breve significat πιττάκιον; quomodo *breve Apostolicum* dicitur, & Germani inde Brief formant, pro epistola: ut pluribus dico in Nominibus falsâ significatione usurpatis. *Inbreviare* igitur est in breve, sive inventarium, sive acta publica referre. Unde *Inbreviator*, in Examinatione Willeberti, Episcopi Catalaunensis: *Inbreviator, sive descriptor stipendiorum regalium.* At, si viros quosdam doctissimos audimus, longè aliter usurpat Hincmarus Rhemensis. Hoc enim dicere

* Pag. 484 v. 24. & p. 485.

† Pag. 86.

ajunt: infantes, nisi baptizentur, inbreviari; hoc est, maledictione quâdam divinâ breviculos permanere, nec adsequi staturæ decus. Ut pareat, quàm eos fugerit ratio, ponam ejus verba ex præfatione opusculi XV capitum ad Hincmarum Laudunensem episcopum: *Quia homines ejusdem villæ excommunicaverim: & habebas inbreviatos, quot infantes sine baptismate, & quot homines sine communione inde obierint: quæ mihi in publicum objicere nolles.* Quid apertiùs, quàm hîc etiam fumi, pro referre in breve, sive scripta publica? Vide & quæ in *Breve* diximus in verbis alienâ positis significatione.

Incapito, ἐπάρχομαι, ut est in Glossis. Sed legendum *incœpto.*

*Bag. 133. *Incarcero*, in carcerem conjicio. Ita utitur Concilium Pisanum *.

Incardinare, certo Ecclesiæ cardini, sive titulo adstringere. Quomodo, qui Ecclesiæ alicui adnexi forent, dicebantur *in cardine constituti.* Ut in Capitibus Karoli ab Ansegiso collectis lib. I cap. CXXXIX: *Diaconus, in cardine constitutus, nisi* XXXVII *testibus non damnabitur.* Hinc liquet, unde *Cardinales* Romæ sint vocati. Primitus tamen non solùm Romani presbyteri, vel diaconi; sed etiam primi aliarum civitatium sacerdotes, quibus nempe titulus, sive parochia, foret commissa, *cardinales* dicebantur. Itaque *incardinare* non erat creare cardinalem Romanum; sed ἁπλῶς in cardine Ecclesiæ constituere, hoc est, majoris alicujus Ecclesiæ antistitem creare. Flodoardus Histor. Rhemensis lib. III cap. XXIX: *Petente clero, & plebe provinciæ Turonensis, convenientibus Episcopis, in eâdem Metropoli fuit incardinatus.* Similiter lib. II cap. XXI, & lib. IV cap. VI. Ac tribus amplius seculis antiquior Gregorius Magnus lib. II epist. XXV: *In hac, in qua à nobis incardinatus es Ecclesia, debeas permanere.* Qui & simplex *cardinare* vocabulum usurpat lib. V epist. III ad Fortunatum, Neapolitanum episcopum: *A nobis petisse recolimus, ut Gratianum, Ecclesiæ Venefranæ diaconum, tua concederemus Ecclesiæ cardinandum.* Adrianus Papa in privilegio concesso Arctardo, Nanneticæ Ecclesiæ Episcopo: *Quo* (pallii decore) *cùm fueris, auctore DEO, nostroque decreto, aliquem vacantem adeptus episcopatum, scias à nobis te eidem stabiliter incardinatum.* Etiam *incardinatio* apud Gregor. legas lib. I epist. LXXXI. Plura si voles, adi Sirmondum ad verba illa Ivonis epist. CXXXI: *Qui ei legitimè incardinatus est Ecclesiæ.*

Incastellare, castello munire, sive in castelli formam redigere, apud Othonem Frisingensem de gestis Friderici I. lib. VII. cap. XXXI. Thomas

mas Walsingamus in Henrico V †: *Ioannes se Ecclesiæ incastellavit, & inforticavit.* Hoc est, ad sui defensionem, templo, velut castello, se inclusit, ac munivit. † Pag. 383.

Inchartare, chartæ committere, donationem suam tabulis sancire. Matthæus Parisius: *Rex Gasconiam fratri dedit, & inchartavit.*

Incibare, σιτίζειν. Vetus Juvenalis interpres sat. x. 230: *Ut pulli hirundinis, quæ pleno ore volat, dum incibat filios suos.*

Incopriare propriè est alium fœdare stercore, quod Græcis κόπρῳ: unde & *copreis* nomen apud Suetonium in Claudio: *Interdum ferulâ, flagrove, velut per ludum, excitabatur à copreis.* Ubi Beroaldus *toprеis* malebat; sed recta est lectio omnium Mssorum, quam & expressere vett. editiones. Inde & S. Cyprianus, κατὰ παροιμίαν, dicebatur à malevolis *Coprianus.* Cæterùm *copreis* non est à recto *coprius*; quod putavit Ludovicus de La-Cerda in Adversariis Sacris lib. CXLI: sed à *coprias*; uti Græcè, ὁ κοπρίας. *Coprias* igitur dicendum in recto: eoque significatur scurra, cujus est alios convitiis, velut stercoribus, impetere. Unde Isidorus in Glossis: *Scurrula, qui incopriat.* Hoc est, dicteriis impetit, & scurriliter exagitat.

Incortinare, pro cortinis, auleis, tapetibus exteriùs suspensis plateas exornare, ad lætitiam festâ die testandam. Matthæus Parisius an. CIↃCCLIX: *Præcipit Rex, acclamante Londini prætore, ut civitas mundata stipitibus, truncis, luto, & fimo, incortinaretur; & amotis omnibus, quæ possent oculos intuentium offendere, multipliciter eam facerent novitatibus resplendere.*

Incrementare, incrementum dare. Sic II. ad Corinth. III, pro illo, ὁ αὐξάνων θεὸς, apud B. Augustinum est, *Dominus, qui incrementat.*

Inculpare, pro *culpare, culpa arguere*; sive, ut in Gemmâ exponitur, increpare, accusare. Sed metuo, ne barbarum sit.

Indeptari, ab *indeptus*, quod ab *indipiscor*; uti hoc ab *apiscor*, unde *aptus*, & *adipiscor*. Itaque *indeptari* idem ac *apisci, adipisci, indipisci*. Usus, puto, Lucifer Calaritanus ad Constantium Imper. lib. II, pro S. Athanasio. Vulgò istic legitur: *Conspicis interea mandâsse Apostolum, ut vos, veritatis resistentes, indentemini Episcopi interventu, ut per sanam doctrinam vestra punita esset blasphemia.* Ubi Ludovicus de La-Cerda legit *integerrimi: nam*, inquit, *indemtemini quid sit, me latet.* Vide eum si in Adversariis Sacris cap. XLVI, & XIV. Sed ne sic quidem sententia constabit: quæ plena erit, si legamus *indeptemini*, hoc est, consequamini, indipiscamini.

Induciare, pro facere, vel pangere inducias, etiam in Gemma est.

Indulcoro, dulce reddo. Onomasticon, *Indulcor, id vino.* Cn. Mattius apud Agellium pro eo *edulcare.* Tertullianus *indulcare*, lib. adverſ. Jud. cap. XIII. Vide, quæ cap. VI. dicebam, verbo *Dulcorare.*

Induſiare in Gloſſis noſtris Mſſis exponitur *induere.* Nempe quâ formâ *induſiatus* est apud Plautum.

Inervare quarto, quinctoque, à Chriſto ſeculo dixere, pro *enervare*: unde & prima erat porrecta. Ut apud Prudentium hymno poſt jejunium:

Humor in venis dominetur ægrum
Corpus inervans.

Sic vett. libri, ut clariſſimo Salmaſio obſervatum ad Spartiani Ælium Verum. Item lib. II. adverſus Symmachum:

— — Ne torpens, & non exercita virtus
Robur inervatum gereret ſine laude paleſtra.

Atque idem Salmaſius ſimiliter in veteri libro reperit apud Aldhelmum de Virginitate:

— — Flammis combuſſit inormem.

Ubi *Inormis*, pro *enormis*: uti & Spartianus *inormior*, pro *enormior.* Atque hæc, poſt Salmaſium, etiam monita Ludovico De La-Cerda in Adverſariis Sacris cap. CXXXIV, ſect. XIII.

Infiduciare, pro oppignerare, obligare, in Legibus Longobardicis, cùm alibi; tum lib. II, tit. XXIX, L. II: *Si infans res ſuas cuicunque vendiderit, vel infiduciaverit.* Similis compoſitio in *diffiduciare*: ſed ſignificatio diverſa; ut vidimus cap. VI.

Infiſcari, fiſco regio addici, vel adjudicari. Flodoardus lib. I. Hiſt. Rhemenſis cap. XXIV: *Quod ubi Rex annuiſſet, audiens Domnus Hincmarus Præſul, qui ſedem tenebat Eccleſiæ Remenſis, hanc infiſcare villam, regalis præcepti chartam, in archivo hujus Eccleſiæ repertam, donationis hujusce ſeriem continentem, Carolo mittit.* Etiam habes in Legg. Alamann. tit. XXV, & apud Baldericum Noviomenſem in Chronico Cameracenſi lib. II. cap. XVIII.

Inflorare idem ſit, ac deflorare, ſive flores decerpere; ſi audimus Ludovicum de La-Cerda in Adverſariis Sacris cap. XXV, §. IX. Sed fallitur. Nam *deflorare* quidem est flores decerpere; unde Anaſtaſio bibliothecario *defloraciones* dicuntur opera ex aliis decerpta, inque unum corpus congeſta. Sed *inflorare* eſt ſertis ſive corollis ex herbis immiſcere

scere flores: quomodo campi non toti floribus constant, sed in gramine flores resplendent, ut stellæ in cœlo. Etiam κ' μεταφορὰν multitudini viri inflorantur clari, ut turba sit honoratior. Odo Cluniacensis Abbas Sermon. de S. Benedicto: *Nam non quique pagenses, verùm etiam plebs urbana, nobilibus viris conserta, clericorum etiam honestis quasi inflorata personis, latabunda constavit, & commune patrocinium devota requirit:* Nobiles ait consertos, honestos clericos inflioratos; ut satis liqueat, alludere ad serta, quibus flores inserti.

Influctuare habes in oratione S. Galli. Nempe ut à *fluo* obtinet *influo*; sic à *fluctuo*, *influctuo* formarunt.

Inforare Isidoro in Glossis exponitur, *in foro placitare*: hoc est, litigare. Nam *placitum* posterioribus seculis idem ac forum, sive locus, ubi causas agerent. At veteribus *inforare* tum *perforare* notabat, tum in forum vocare: quâ ambiguitate verbi lusit servus nequam Curculione. Ac ibidem *incomitiare*, pro in comitium vocare, dicitur. At Latino-barbari *incomitare*, vel *incomitiare*, usurparunt pro litigare in comitio, hoc est, foro. Nam *comitium* pro *foro* dixisse, alibi ostensum nobis.

Infortiare pro fortius, & munitius reddere. Richardus rex Angliæ in Charta de pace Exolduni inter duos Reges anno cIↃcxcv*: *In uno, & eodem pacto erimus nos, & Comes sancti Ægidii, quòd nos tenebimus totam terram, quam tenebamus in vigilia sancti Nicolai, & faciemus, & infortiabimus in terra nostra, quam tunc tenebamus, sicut voluerimus, tanquam de nostra.* Charta regis Angliæ Henrici II, & ejus filiorum, apud Hovedenum in anno cIↃcLxxIv: *Castella, qua firmata sunt, vel infortiata, postquam guerra incepit.* Hinc Digestum infortiatum.

Inforticare, est apud Walsingamum. Verba adduximus superiùs in *Incastellare*. Sed puto, & illtic legendum, *infortiare*: de quo proximè dictũ.

Infrascribo, pro *suppono*, *subscribo*, non dixero.

Infrigido displicet, pro *refrigero*.

Infurcare, in Glossis Mssis nostris exponitur *suspendere*.

Ingraminat, in gramen erumpit. Ita Pythœana ex variis Glossis excerpta.

Ingranare, grana in horreum reponere; ut interpretatur Gemma.

Ingrossare in eâdem est Gemmâ, ac aliis, pro crassescere, vel etiam grandescere. Similis farinæ est *grossescere*: de quo cap. Ix.

Inhabilitare, publicâ auctoritate aliquem pronunciare, ac reddere inhabilem, vel ineptum muneri cuipiam, vel dignitati sustinendæ. Sic *inhabilitatio*, in Promot. Concil. Pisan. sess. vI.

Inho-

Inhonoro etiam Tertullani est libro de Testimonio Animæ. At Ovidius pro eo *inhoneſto*; alii honorem imminuo, infringo, & aliter.

Inhumanicare, in membranaceis Glossis nostris exponitur vim inferre. Nempe ex eo quod Cicero dicit *inhumanè*, vel *inhumaniter facere*.

Injuriare, pro eo, quod Tullius, & alii, injuriam alicui inferre, vel facere. Cæsarius Heisterbach. lib. VI. cap. V †: *Misericordiæ visceribus ita abundavit, ut sustinere non posset, in quantum vetare potuit, ut aliquis caederetur, vel injuriaretur.* Agnoscit & Gemma. Inde *injuriator* est in Concilio Pisano II †.

† Pag. 449. edit. Bircmannica.

Inlagare, pro *inlegare*, hoc est, exlegem restituere patrocinio legis: uti *exlegare*, exlegem reddere. Per A *inlagare* dicitur, ut Saxonibus *lage*, pro *lege*. Vide Spelmannum in *inlagare*, *inlagatus*, & *exlagare*.

* Rag. 133.

Insellare, in Gemma, ac variis, legas, pro strato equum ornare, vel equum ephippio sternere.

Insignare, pro σφραγίζειν, apud Juvenalis interpretem sat. X. 55.

Installare est stationem adsignare. A *stallum*, pro statione: quod factum è *stabulum*. Sic Germanis, & Belgis, **stal-meester**, stabuli magister, sive præfectus; qui & *Comes stabuli*.

Instipare, pro stipando confertim ingerere, apud Plinium Valerianum.

Insufflare, apud eundem, pro flando ingerere. Simile est *exsufflare*, spiritu diffiare: de quo dictum cap. VII.

Intartizare, pro *antartizare*, est ab *antarta*, quo usus incertus in vita S. Martinæ †: *O Alexander, antarta Christianorum.* Est planè Græcum ἀντάρτης, adversarius ἀπὸ τῦ ἀνταίρειν, quia se adversus alium attollit tyrannus, qui contra regem insurgit; ut Hesychius exponit. *Antartizare* igitur, pro quo dixerunt *intartizare*, significat insurgere contra aliquem, ejusque imperium invadere. Sic usus Anastasius de vitis Pontificum, ubi de Adeodato Pontif. LXXVIII: *Hujus temporibus Mezzetius, qui erat in Sicilia cum exercitu Orientali, intartizavit, & arripuit regnum.* Ubi quidam *tyrannizavit* reponunt. Sed sequitur mox: *Et multis ex judicibus ejus truncati, perducti sunt Constantinopolim, simul & caput ejus intarta.* Etiam Abbo Floriacensis in vita ejusdem Pontif. cap. LXXIX. sic scribit: *Arrepto regno intartizavit, & exercitus Italiæ per diversa fugit, quousque, Deo auxiliante, idem interemtus est, & caput ejus intartâ Constantinopolim perductum.* Ubi itidem legendum puto, *intarta*, hoc est, tyranni, sive ejus qui imperium invaserat. Nam *Intarta*, pro *antarta*, τῦ ἀντάρτυ.

† In Vitis Sanctorum apud Bollandum sect. 10.

Inter-

Intercapedinare, intercapedinem sive intervallum facere. Ursio, Abbas Altimontensis, in vita S. Marcelli Papæ lib. II. cap. III. §. X: *Intercapedinante etiam tantummodo noctis spatio, ad idem redit spatium.* Sic *intercapedinatus* in Glossis nostris membranaceis.

Internectare, occidere; ut *internectus*, occisus. Ita Glossæ eædem. Nimirum ejusdem est originis ab *interneco*; unde & *internecio*, & *internecinus*.

Interprendere, vel *interprindere*, signat, intermedio tempore prindere seu prendere, hoc est, invadere, atque usurpare. Carolus Calvus tit. XXVIII, sive edicto in Garisiaco, cap. extremo: *Nec lex est, ut, sicut audivimus aliquos interprendere, advocatus Francus suam legem; sed coloni, vel servi, de sua advocatione legem componant.* Atque hinc *interprisum*. Hincmarus Ludovico Balbi filio: *Ut sicut in nomine interprisum est; ita sit & in ambasciato.* Vide *misprendere*, lib. II. cap. XXIV: & quæ de *preprendere* inferiùs dicemus.

Intertiari dicitur, quod apud sequestrum deponitur; sive quod, duobus sibi aliquid vindicantibus, tertio datur adservandum, ut postea auferat, cui ab judice, vel arbitris, res fuerit adjudicata. Habes in L. Salica tit. XXXIII, & XLIX; Capitul. Karoli M. lib. III. cap. XLVI, & lib. VI. cap. CCIX; Legg. Inæ Mssis cap. LXXIV, apud Spelmannum; item LL. Eduardi Confess. cap. XXV. Habes & in Chartis Ducum Normanniæ, & Regum Franciæ. Uti ea, quæ inscribitur, Stabilimentum Communiæ Rothomagi, & Falesiæ, & Pontis Audomari †: *Si contigerit aliquem intertiare aliquid de suo super latronem, vel falsonarium, in Rothomago, vel castello Falesia, captum, & convictum; & possit ostendere legalis testimonio vicinorum suorum, esse, quod clamat: reddetur ei latro* &c. Vide, quæ superiori libro cap. XVI. diximus in *Intertiata*. Dicitur vera significatione, censente Somnero, *intertiari*, quod quis penes alium deprehensum sibi vendicat à possessore, ut suum, de quo pluribus in Glossario. † Pag. 1066.

Intertexo licet multis usitatum, longè tamen malim *intexo*.

Inthronare, vide *introniare*.

Intimare, intimum facere: ut cùm quid alteri infunditur, vel infigitur. Solinus cap. XLV: *Inde usque dum mari intimatur, Nili nomen tenet.* Ac similiter Ammianus Marcell. *Oceani gurgitibus intimatur.* Tertulliani verò est de habitu muliebri: *Nullus clavus argentum intimat tabulis.* Κατὰ μεταφορὰν etiam dicitur de animo, ac cogitationibus. Appulejus de Philosophia: *Constantem facit eum, cui fuerit fideliter*

intimata. Item: *Immensitati mundi, volucrique curriculo cogitationum nostrarum nos pernicitas intimaret.* Est & altera significatio, quam indicat Glossarium Philoxeni; ubi est: *Intimare*, Τνωείσαι, ἐμφανιζῶσαι. Item quæ Cyrilli dicuntur, quia Cyrilli operi in Mso jungerentur: Ἐμφανίζω, *allego, intimo.* Glossæ nostræ Mssæ: *Intimare, demonstrare, patefacere, enucleare, indicere* &c. Gemma: *Intimo, notifico.* Capitolinus in Divo Vero: *Ut priorem Verum intimandum legentibus darent.* Sive, ut Salmasius legit, *intimatum darent*, hoc est, intimarent; sicut *effectum dare*, pro *efficere*, Martianus Capella lib. VI: *Quæ etiam ipsos edocui, quod nunquam fere accidit, Romuleis, ut potero, vocibus intimabo.* Ac lib. VII. *Cuncta ejus auribus intimavit.* Ac deinceps alii passim: in his Aimoinus de gestis Francorum lib. III. cap. LXII, Ivo Carnotensis epist. L. ad Richerium, Senonensem Archiepiscopum, & epist. XCV, CXXVIII, & CLXXXI.

* *In vita SS. ad 2. Jan.* Uti & S. Gerardus*, abbas Sylvæ majoris, in Vita S. Adelardi abbatis Corbeiensis cap. III: *Studebat Imperatoribus scriptis intimare.* Hinc *intimator*, pro delatore, apud Capitolinum in Pertinace: & *intimatio* in Stylo Curiæ Parlam. cap. IV. Eos verò, qui arbitrantur, *intimare* ipsius esse Livii lib. IV. ab. V. C. corrupta lectio decepit; cùm in melioribus libris pro *intimâsse filio*, sit *instituisse.*

Intitulo barbarum, pro inscribo. Vide, quæ inferiùs in *Titulo* dicam.

Intoxicare in Gemma, & apud varios legas, pro venenum dare bibendum, toxico dare letho. Ex tam multis suffecerit Henricus, rex Angliæ, apud Petrum Blesensem epist. CXXXVI: *Sic familiarium meorum animos intoxicavit clandestina conjuratio.*

Introniżare, vel potiùs *Inthroniżare*, propriè est regem creare, inque regali solio collocare. Quomodo cùm alibi sæpe legas, tam apud Joannem Majorem de Scotorum gestis lib. IV. cap. XVII: *Licitum est regem ambiguum in simili casu exauctorare, & ambiguum inthroniżare.* Sæpius verò sumitur pro inaugurare episcopum, tralatione à throno regum ad solium Episcopale. Nota potestatum mundanarum, & Ecclesiasticarum dignitatum, collatio; quæ exstat apud Walafridum Strabonem cap. ult operis de rebus Ecclesiasticis. Usus sic eâ voce Flodoardus Historiæ Ecclesiæ Remensis lib. IV. cap. XXXIII: *Sicque Reges cum episcopis, & principibus, ingredientes urbem, domum Arnoldum præsulem, qui dudum fuerat ejectus, iterum inthroniżari fecerunt.* Similiter Luitprandus de vitis Pontificum †, & Ivo epist. CLXXXIX. Item Petrus Damiani

† *Pag. 20.*

epist.

epist. IX*: *B. Valerius Episcopus, dum sibi providet successorem, magnum Augustinum Hipponensi Ecclesiæ inthronizat Antistitem.* Hebernus in præfatione Miraculorum S. Martini: *In sede episcopali sublimavit Hebernum senem, sanctum beati Martini monasterii abbatem, & ministrum,* Et eâdem: *Consulem Ingelgerium inthronizaverunt, & defensorem Ecclesiæ fecerunt, & tutorem omnium possessionum ejus, ubicunque essent, delegaverunt.* Item Beka in vita Theodardi episc. v. Et Chronicon Reichersbergense*: *Convocans Imperator omnes Episcopos, in hunc eos consensum induxit, ut omnes Victorem Papam susciperent: & statim sequenti die* II. *Kal. Februar. ab ipso Imperatore suscipitur, & inthronizatur.* Gemmæ auctor, cùm dixisset, *inthronizare* esse idem, ac novum Episcopum in templum inducere, addit: *Potest etiam pertinere ad mulieres, quæ, post partum,* (Ecclesiæ) *introducuntur.*

* Pag. 17. ed. Paris. a. 1610.

* Pag. 199.

Invadiare, sive *invvadiare*, est vadio sive vvadio supponere; ut loquitur Guntherus in Ligurino. Latinis id est oppignerare; quia *vadium,* sive *vvadium,* nunc pignus notat, nunc mulctam; ut abunde dictum libro superiori cap. LIV. Leges Longobard. lib. I. Tit. XIV. Leg. X: *Semet ipsum invvadiare studeat, usque dum plenam compositionem adimpleat.* Similiter Burchardus de Casibus S. Galli, cap. XI: *Possessiones pro* CXC. *marcis, & libris denariorum, invadiavit, vel etiam infeodavit.* Guilielmus Neubrigensis lib. III. cap. XII: *Si redditus suos antè invadiaverit.* Ab *invadiare* est Gallicum *engager*; ut à *vvadium*, vel *vadia*, est *gage.* Sanè *invadiatus*, qui vadibus, obsidibus, vel fidejussoribus datis, dimissus. Sic usus Ingulphus Saxo in Historia Croiland. *Ut suspectus de aliquo latrocinio per suam centuriam, vel decuriam, vel condemnatus, vel invadiatus, pœnam demeritam, vel incurreret, vel vitaret.* Simile est *revvadiare*; de quo inferiùs. Hinc Salmasio de modo usurarum c. 14. p. 587. deducantur ἀντιβαδιασαί. Vid. Goldasti Notæ in Burchard. c. XI. p. 219.

Invanescere, in Gemma, & alibi, pro vanescere, in fumum abire.

Invectare, portare. Sic veteres Glossæ nostræ mss.

Ioco, pro *jocor,* non facilè hoc ævo aliquis dixerit. Sed in superioribus seculis sæpius se offert.

Ioculari, jocari, à *joculus,* pro jocus. Suppositicius Ovidius in primo de Vetula:

— — *Sicut agant pastores, cùm joculantur.*

intimata. Item: *Immensitati mundi, volucrique curriculo cogitationum nostrarum nos pernicitas intimaret.* Est & altera significatio, quam indicat Glossarium Philoxeni; ubi est: *Intimare*, Γνωρίσαι, ἐμφανίζωσαι. Item quæ Cyrilli dicuntur, quia Cyrilli operi in Mso jungerentur: Ἐμφανίζω, *allego, intimo.* Glossæ nostræ Mss: *Intimare, demonstrare, patefacere, enucleare, indicare* &c. Gemma: *Intimo, notifico.* Capitolinus in Divo Vero: *Ut priorem Verum intimandum legentibus darent.* Sive, ut Salmasius legit, *intimatum darent*, hoc est, intimarent; sicut *effectum dare*, pro *efficere*, Martianus Capella lib. VI: *Quæ etiam ipsos edocui, quod nunquam fere accidit, Romuleis, ut potero, vocibus intimabo.* Ac lib. VII. *Cuncta ejus auribus intimavit.* Ac deinceps alii passim: in his Aimoinus de gestis Francorum lib. III. cap. LXII, Ivo Carnotensis epist. L. ad Richerium, Senonensem Archiepiscopum, & epist. XCV, CXXVIII, & CLXXXI.

* *In vitis SS. ad 2. Jan.* Uti & S. Gerardus*, abbas Sylvæ majoris, in Vita S. Adelardi abbatis Corbeiensis cap. III: *Studebat Imperatoribus scriptis intimare.* Hinc *intimator*, pro delatore, apud Capitolinum in Pertinace: & *intimatio* in Stylo Curiæ Parlam. cap. IV. Eos verò, qui arbitrantur, *intimare* ipsius esse Livii lib. IV. ab. V. C. corrupta lectio decepit; cùm in melioribus libris pro *intimásse filio*, sit *instituisse.*

Intitulo barbarum, pro inscribo. Vide, quæ inferiùs in *Titulo* dicam.

Intoxicare in Gemma, & apud varios legas, pro venenum dare bibendum, toxico dare letho. Ex tam multis sufficerit Henricus, rex Angliæ, apud Petrum Blesensem epist. CXXXVI: *Sic familiarium meorum animos intoxicavit clandestina conjuratio.*

Introniżare, vel potiùs *Inthroniżare*, propriè est regem creare, inque regali solio collocare. Quomodo cùm alibi sæpe legas, tam apud Joannem Majorem de Scotorum gestis lib. IV. cap. XVII: *Licitum est regem ambiguum in simili casu exauctorare, & ambiguum inthroniżare.* Sæpius verò sumitur pro inaugurare episcopum, tralatione à throno regum ad solium Episcopale. Nota potestatum mundanarum, & Ecclesiasticarum dignitatum, collatio; quæ exstat apud Walafridum Strabonem cap. ult operis de rebus Ecclesiasticis. Usus sic eâ voce Flodoardus Historiæ Ecclesiæ Remensis lib. IV. cap. XXXIII: *Sicque Reges cum episcopis, & principibus, ingredientes urbem, domum Arnoldum præsulem, qui dudum fuerat ejectus, iterum inthroniżari fecerunt.* Similiter Luitprandus de vitis Pontificum †, & Ivo epist. CLXXXIX. Item Petrus Damiani epist.

† *Pag.* 20.

epist. IX *: *B. Valerius Episcopus, dum sibi providet successorem, magnum Augustinum Hipponensi Ecclesiæ inthronizat Antistitem.* Hebernus in præfatione Miraculorum S. Martini: *In sede episcopali sublimavit Hebernum senem, sanctum beati Martini monasterii abbatem, & ministrum,* Et eâdem: *Consulem Ingelgerium inthronizaverunt, & defensorem Ecclesiæ fecerunt, & tutorem omnium possessionum ejus, ubicunque essent, delegaverunt.* Item Beka in vita Theodardi episc. v. Et Chronicon Reichersbergense *: *Convocans Imperator omnes Episcopos, in hunc eos consensum induxit, ut omnes Victorem Papam susciperent: & statim sequenti die* II. *Kal. Februar. ab ipso Imperatore susciputur, & inthronisatur.* Gemmæ auctor, cùm dixisset, *inthronizare* esse idem, ac novum Episcopum in templum inducere, addit: *Potest etiam pertinere ad mulieres, quæ, post partum,* (Ecclesiæ) *introducuntur.*

* Pag. 17. ed. Paris. a. 1610.

* Pag. 199.

Invadiare, sive *invvadiare*, est vadio sive vvadio supponere; ut loquitur Guntherus in Ligurino. Latinis id est oppignerare; quia *vadium,* sive *vvadium,* nunc pignus notat, nunc mulctam; ut abunde dictum libro superiori cap. LIV. Leges Longobard. lib. I. Tit. XIV. Leg. X: *Semet ipsum invvadiare studeat, usque dum plenam compositionem adimpleat.* Similiter Burchardus de Casibus S. Galli, cap. XI: *Possessiones pro CXC. marcis, & libris denariorum, invadiavit, vel etiam infeodavit.* Guilielmus Neubrigensis lib. III. cap. XII: *Si reditus suos antè invadiaverit.* Ab *invadiare* est Gallicum *engager*; ut à *vvadium*, vel *vadia*, est *gage.* Sanè *invadiatus*, qui vadibus, obsidibus, vel fidejussoribus datis, dimissus. Sic usus Ingulphus Saxo in Historia Croiland. *Ut suspectus de aliquo latrocinio per suam centuriam, vel decuriam, vel condemnatus, vel invadiatus, pœnam demeritam, vel incurreret, vel vitaret.* Simile est *revvadiare*; de quo inferiùs. Hinc Salmasio de modo usurarum c. 14. p. 587. deducantur ἀντιβαδιαζαί. Vid. Goldasti Notæ in Burchard. c. II. p. 219.

Invanescere, in Gemma, & alibi, pro vanescere, in fumum abire.

Invectare, portare. Sic veteres Glossæ nostræ mss.

Ioco, pro *jocor*, non facilè hoc ævo aliquis dixerit. Sed in superioribus seculis sæpius se offert.

Ioculari, jocari, à *joculus,* pro jocus. Suppositicius Ovidius in primo de Vetula:

— — *Sicut agant pastores, cùm joculantur.*

Agnoscunt & Glossæ nostræ Mscriptæ. *Ioculatores*, circulatores, Gauckler/ludiones.

Irrotulare, inscribere, vel digerere in rotulam, hoc est, catalogum caussarum. Is enim dictus Latino-barbaris *rotula*, ἀπονοητικῶς, à *rota*: ut Belgis rol, quod vocabulum est vetus pro *rota*. Bractonus lib. I. cap. II. num. II: *Et super his acta conficienda, sive irrotulationes.* Cur *rota* decisiones, & auditores, dicamus, melius referetur in alienâ significatione usurpatis.

Itinerare, vel *itinerari*, pro iter facere, in Capitularibus Caroli M. & Ludovici Pii, lib. V. cap. CXXX, & lib. VII. cap. CC: item apud Notkerum, seu monachum Sangallensem. Præterea Petrum Cellensem lib. III. epist. III: *Itinerantibus per desertum ad viam trium dierum.* Adhæc Theodulphum cap. XXIV, atque al. os. Sic vox est forensis *itineratio*, pro circuitu eorum, qui per terras sibi commissas iter capessunt ad munia justitiæ obeunda. Sed *itinerare* non arbitror inveniri apud quemquam antiquiorem Appulejo.

Iucundor, pro *oblector*, vel *jucunditas mihi est*, vel *in voluptate sum*; quæ Tulliana sunt; reperias non modò apud vulgatum Bibliorum interpretem, ac B. Augustinum in XVIII. de Civitate Dei, sed Lactantium etiam lib. IV. cap. VI: *Quotidie autem jucundabar ante faciem ejus*, hoc est, ἡσυχαζόμην. De filio Dei sermo est. Sed classici scriptores id verbi nesciunt.

† Pag. 206. *Iustitiare*, pro *judicare*. Philippus Gall. Rex in Edicto de Feudis †: *Nec in præjudicium nostri, vel feudatariorum nostrorum, dominari, vel justitiare, permittantur.* Ut verò ab *amare*, vel *amatum*, *amabilis*; sic à *justitiare*, sive *justitiatum*, *justitiabilis*; de eo qui in jus vocari possit. Idem Rex in Edicto de Offic. &c. *Hoc perpetuo prohibemus edicto, ne subditi, seu justitiabiles prælatorum baronis, aut aliorum subditorum nostrorum, trahantur in caussam coram officiariis nostris.*

Iuventare, à juventa, νεωτεΐζειν, ut exponitur in vett. gloss. *Iuvenari* est apud Horatium, pro juvenum more agere.

CAP. XII.

De verbis inchoantibus ab L. Lacessio, *lacesso*. Lanare, λιθοφόρον *sive lanigerum esse*. Lanceari, *lanceâ, vel aliter vulnerari*. *At* lancinare *idem, ac* lacerare; *ut* lancinator, *carnifex; deque verbo ejus origine.* Lausare, *laudibus ornare*. Libertare, *libertate donare*. Licentiare, *dare licentiam abeundi*. Licere, *implicare, ut in lucio fit*. Lido, *allido*.

Liti-

Litigor, *litigo*. Lituro, *deleo*. Livoro, *lividum, aut lividulum facio*. Lixo, *coquo*. Logicare, *ratiocinari, sive dialecticorum more disserere*. Longo, *longius reddo*. Loquacito, *loquacitate utor*. Lucifico, *luce illustro*.

HInc me conferam ad ea verba à Latinis, vel Græcis, barbarè deducta, quibus initium facit liquidarum princeps.

Lacessio, pro lacesso. Scriptor de Vetula, ineptè Ovidius dictus, lib. I:

Mittere furonem, qui dente lacessiat ipsum.

Lampare, pro lucere, sumitur; ut ostendimus lib. I cap. XXIII.

Lanare, lanâ vestiri. Glossæ Mss: *Lano, as*, ἰριοφορῶ. Notum istoc Virgilii: *Sic vos non vobis vellera ferris oves.* Id Græcè sit, ἰριοφορεῖτε, sive Latino-barbarè, si rectè sit in Glossis, lanatis.

Lanceari, proprič lanceâ vulnerari, & extensâ significatione, etiam vulnerari aliâ re. Priori modo accipit Petrus Blesensis serm. XLI: *Vides DEUM, & hominem, coram te in cruce pendentem, ---- inclinato capite mortuum, in dextero latere lanceatum.* Idem serm. L. ad Monachos: *Crucem sibi bajulans, inter scelerates deputatus, in ligno extensus, clavis confossus, post mortem lanceatus.* Ac similiter in eâdem re serm. XXXIII. Item Cæsarius de Miraculis lib. X cap. XX: *Semel adhuc mortalis crucifixus, atq; lanceatus est in terris.* Posteriori modo sumit Matth. Parisius in anno ↀ CXCII: *Tot missilium ictibus impeti, tot jaculis lanceari. Lanceatus*, pro lanceâ perfossus, etiam apud Julium Firmicum legas. At in Onomastico Latino-Græco *lanceatus* exponitur λογχωτός: quod est lanceâ instructus. Aliud verò *lanceare*, aliud *lancinare*. Illud est lanceâ ferire: hoc secare, concidere. Nec tamen à lance est, quia lance dividimus: sed à Dorico λακῶ, unde & λακίζω, & Latinum *lacero*, quod idem notat. A *laco* est *lacino*, ut à *suffarcio, suffarcino*, à *lurcor, lurcinor*: cujusmodi plura attulimus lib. III de Analogia cap. XLVI. N verò insertum, quomodo à πήγω, sive *pago, pango*. *Lancino* igitur fuerit lacero, dilanio. Arnobius lib. I adversus Gentes †: *Æthiopicis sollibus Isis furva mœrens peditum filium, & membratim conjugem lancinatum.* Quid hic aliud *lancinatum*, quàm *laniatum, ac discerptum?* Hinc *lancinator*, pro carnifice. Flodoard. Hist. Rhemensis lib. IV cap. LII: *Eodem tempore, quo hæc sacra virgo passa est, lancinator ejus Ricionarius per urbem Remorum transiens, & quosdam Christianos ad culturam dæmonum compellens, ut eos superare nequivit, trucidari præcepit.*

† Pag. 25. edit. Paris. anno 1605.

Lausare, laudare; *lausans*, laudans: ut est in veteri Vocabulario. Sed barbara sunt.

Libertare, libertum facere, in LL. Wisigothicis lib. XII tit. II. L. XIV.

Licentiare, pro dimittere, vel licentiam, sive veniam abeundi dare, missum facere, *libertatem concedere, potestatem facere.* Guillelmus Parisiensis de septem Sacramentis cap. XIV: *Propter hoc* Missa *dicitur, quia Sacerdos per Angelum preces mittit ad Deum.* Et postea: *In fine Diaconus populum* licentiat, *dicendo:* Ite Missa est, *sc. hostia ad Deum per Angelum.* Joann. Throcius Chron. Hungar. lib. II cap. LIX: *A nobilibus Hungariæ licentiatus est.* Et ante eum sic usi Dionys. Carthusian. in Ecclesiasticum; Cæsarius Hailsterbachius, Matth. Paris. & paullò Throcio antiquior Thom. de Kempis, lib. II de Imitat. Christi cap. VIII: *Omnibus*, inquit hic, *evacuatis, & licentiatis, solus cum solo uniaris.*

Licere, penultimâ correptâ, *implicare* notat; ac est à *licio*, quo stamina utrimq; ligantur, & implicantur. Sic quidem Perottus: *Veteres* LICERE *implicare dicebant, à licio; quod est filum, quo in tela textrices implicant stamen.* Eandem verbi *licere* significationem agnoscit vetus Vocabularium. Sed non *licere* à *licio*; verùm *licium* à *licere* deducit. *Licium*, inquit, *filum innodatum telæ, per quod stamen trahitur, & licitur.* Atqui verbum *licere* non vetus est, quod Perottus putat: sed commentitium, ac scriptoribus Romanis, etiam veteribus Grammaticis, ignotum. Etymon verò *licii* meliùs perspexit Isidorus; qui lib. XIX cap. XXIX, *licium*, quasi *ligium*, ait dici: quia eo stamina ligentur. *Licium* per C in usu remansit, more antiquo, quo C pro G scribebant: ut ex Columna Duilliana, & vett. Grammaticis, alibi ostendimus.

Lido, pro allido, humi affligo, est in Legg. Bojorum tit. III. L. I. Sed barbarum est; etsi & in Onomastico sit, *Lido*, κρούω: & Perottus putârit, *allido*, & *elido*, esse à *lido*; hoc à *lino.* Omnino enim sunt à *lado*; ut *incido*, & *occido*, à *cado.*

Litigor, pro *litigo.* Utitur lex Salica. Item Ludovic. Imper. cap. XI: *Et is, qui cum eo litigatur, si velit, sequatur eum in patria sua, ad recipiendum illud sacramentum.*

Liturare, lituram facere, delere, expungere. Sidonius lib. IX epist. II, quæ ad Faustum, Regiensem episcopum: *Tunc certiùs te probâsse reliqua gaudebo, si liturâsse aliqua cognovero.* Etiam *lituratum agrum*, legas in veteri inscriptione, quæ in Collectaneis Gruterianis est pag. CCVIII. Onomasticon: *Lituro*, ἐξαλείφω.

Livorare, ita ferire, ut caro liveat, sive livescat. Legas apud Marculfum lib. I form. IX, XXIX, & XXXVII. Item Formularum Roman. cap. XXXI;

XXXI: *Me malo ordine adsalivit, vel livoravit.* In formulis solemnibus à Lindenbrogio editis habes form CXI.

Lixo, pro coquo, agnoscit Forum Romanum, ac Calepinus. Imò & in veteri Onomastico est: *Lixo*, ἑψέω. Similiter vetus Vocabularium: *Lixare, in aqua sola coquere.* Ac idem agnoscit composita hæc: *Collixare, simul lixare*; *elixare, valde lixare*; *relixare, iterum lixare.* Ex quibus *elixare* non refugit Laurentius Valla. Sed apud veteres, ac probos Latinæ linguæ auctores, non invenio.

Logicare, quasi λογικίζειν, vel *logicissare*, à *logicus*: quâ formâ à ῥήτωρ dicimus ῥητορίζειν & *rhetorissare*. Nicol. Monachus ad Petrum Cellensem, qui S. Bernardi, ac Petri Cluniacensis (uti & Hugonis, ac Richardi de S. Victore) σύγχρονος fuit. Locus est in epistolis Petri Cellensis lib. IX. epist. IX: *Lapis itaq; lapidem offendit in eo, quod dixi; Virginis ipsius animam pertransivit gladius; non solùm olim in filii passione; sed etiam nuper in conceptionis suæ condemnatione. Et ironico typo, subjunnans hic bonum dormitâsse Homerum, Aristotelico more logicat.*

Longo, longum facio. Onomasticon: *Longo*, μακρύνω. *Prolongo* Senecæ ac Plinii est.

Loquacito, garrio, loquax sum. Onomasticum: *Loquacito*, πολυλογῶ.

Lucifico, illustro, lucidum reddo: quâ formâ dicimus *clarifico*. Gloss. Mss: *Lucifico*, φωτίζω.

CAP. XIII.

Accessum ad ea, qua ab M initium ducunt. Magistrare, *obire munus magistri.* Mammo, *nutrio.* Mancare, *mutilare.* Manicare, *manè exire.* Mannire, *corruptum ex monere.* Manubiare, *manubias facere.* Martyrizare, *vitam oppetere pro veritate Christianâ; vel ob Christum professum crudeliter necare.* Masticare, *manducare.* Matrimoniare, *pro in matrimonium ducere.* Mensuro, *metior.* Mercandizare, *mercari.* Minare, *propellere.* Mingere, *mejere.* Minuare, *minuere.* Minutare, *in minutias redigere.* Misculare, *mittere: sed* commisculare *potius pro commiscere.* Modifico, *modum constituo.* Mœro, & mœstifico, *mœrorem adfero.* Molesto, *molestiam adfero.* Mollifico, *mollio.* Momento, *expendo.* Monachare, *monachum facere.* Monoculare, *oculorum altero privare.* Moralizare, *moribus accommodare.* Mortificare, *morti addicere.* Murrare, *murmurare.*

Sequi-

SEquitur nunc de liquidarum secundâ.

Magistrare pro regere, moderari, non ausim dicere: etsi apud Spartianum legam, Hadrianum vitam militarem magistrâsse: ac *magistratio* sit in Cod. de stud. liber. XI. Nam melioris ævi auctores desidero. Scio, Festum dicere, ipsum *magistratus* vocabulum esse à *magistrando*. Verùm mihi videtur, ut à *triumviri*, *triumviratus*; sic à *magistri* esse *magistratus*. Sunt enim magistri populi, ut ovium pastores. Juniorum, qui hac voce usi sint, multos possim dicere: sed in re nota contentus nunc ero adducere ista à S. Gerardo abbate Sylvæ-Majoris in vita S. Adelardi abbatis Corbeiensis cap. VII: *Praterea jubetur etiam omnibus Ecclesiis magistrare: quibus consilio, & prudentiâ, magister; sed discipulus apparet humilitate.*

Malaxare, mollire, ἀπὸ τοῦ μαλάσσειν.

Mammo, mammam præbeo; ut in Glossis Græco-barbaris, μαμμίζειν, pro nutrire. Propriè autem fuerit, mammâ, sive uberibus alere.

Mancare, mancum ac mutilum facere. In Testamento Karoli Magni* : *Occidere, aut membris mancare, aut excæcare.* Lex Salicâ tit. XXXI §. II. *Si verò manus ipsa ibidem mancata pependerit.* Lex Alamannica tit. XII §. I: *Si quis Episcopo aliquam injuriam fecerit, vel plagaverit, vel fustaverit, vel mancaverit, omnia triplicster componantur.* L. Ripuar. tit. LXVIII §. VI: *Si digito, vel quocunq; libet membro mancaverit.* In iisdem *mancatio* est tit. V §. VI. Gregor. quoq; Turonensis ait Hist. Franc. lib. VII cap. XV: *Spoliatosq;, ac demancatos reliquit.*

* Pag. 287.

Manicare est, quod Græcè ὀρθρεύειν, à *manè*, quasi manè ire, sive accelerare. Usus vetus interpres Luc. XXI. 38: *Et omnis populus manicabat ad eum, in templo audire ad eum.* Ubi in nonnullis codd. est, *manebat*. Quod & monitum Jansenio Concordiæ Evangel. cap. CXXVII. Sed non dubitandum, quin *manicabat* scripserit interpres. Quomodo & Judic. IX. 33 in quibusdam libris fuit: *Ut oritur Sol, manicabis, & tendes super civitatem.* De quo auctor nobis B. Augustin. ad Jud. quæst. XLVI. Vetus etiam Juvenalis interpres ad illud sat. V,

\- - *Et multò stillaret pænula nimbo.*

notat hæc: *Propterea semper manicasti per pluviam.* Usurpat & venustus scriptor Petr. Chrysologus LXXXII, Petrus Damiani lib. VI epist. XXXI, & Ordericus Vitalis lib. VIII. Eccles. Histor. † Videe Ludovic. de La-Cerda in Adversariis Sacris cap. CXLIV, putare, ut à *fodio* est *fodico*, à *fello*, *fellico*: etiam à significatione eâ *manandi*, quâ manare Solem

† Apud Boll. 27. Jan.

lem dixere veteres, teste Festo, *manico* feciſſe. Mihi verò obstare videtur, tum illud, quòd non Sol, sed homo dicatur *manicare*; tum quòd vetus interpres religiosè soleat attendere vocis proprietatem. At Græcè apud Evangelistam est ὀρθρίζειν, quod venit ab ὄρθρος, h. e. diluculum, tempus matutinum. Quare itidem *manicare* deflexum sit à nomine *mane*, quod idem notat: ut III Georg.

\- - *Dum mane novum, dum gramina canent.*

Glossæ; *Manico, mane surgo.* Atque hæc faciunt, ut malè putem reprehendi vulgatum Scripturæ interpretem, quòd hoc verbo utatur. Accommodare se voluit mori sui seculi, non ita locuturus, si primo seculo à Christo scripsisset. Serarius tamen tom. I. in Josuam cap. III. quæst. I. *Qui Latine*, inquit, *antiquitatis scrinia excussit penitùs? Justus Lipsius, in quadam ad me epistolâ Latinum esse probavit è vetere Juvenalis interprete.* Sanè eum sic loqui jam agnovimus: sed non hinc sequitur, Latinum esse. Nam interpres ille demum post Constantini M. seculum vixit; ut alibi ostensum nobis. Quare idem dixero, quod Augustinus, quæst. XLVI in Judicum librum, non occurrere mihi Latinum esse verbum. Nec sanè hactenus repertus, qui ostenderet, inveniri apud idoneum Latinitatis auctorem. Atqui ratio non est, cur, postquam desiit vulgus Latinè loqui, non malimus loqui cum iis, qui sermone usi sint verè Latino: nisi antiquitatis caussâ animus sit verba Evangelistæ adducere, prout leguntur apud vulgatum interpretem. Cùm ita animatis religio sit super eo ferram reciprocare. At extra hoc negotium, qui politiori longè seculo sic loqui amet, per me quidem licet suo judicio fruatur; me tamen rivalem non habebit. At inquit Sandæus*, *Illud, quod vetus interpres, ex iis quos legerat auctoribus, etiamsi hodie is fortasse non exstant, aut à nobis certè lecti nondum sunt, conservavit: cur fasto tanto abjiciant?* Quasi non possimus abstinere sine fastu, solùm amore puri sermonis. Nec probare possit Sandæus, Scripturæ, vel Juvenalis interpretem, id legisse apud meliorem temporum scriptores. Credibilius est, voce usos, quæ eorum temporibus, vel paullò ante, irrepsisset. Fortasse, inquit, periere scriptores, qui id verbi usurparunt. Non arbitror: atque ut hoc esset, quis, in re incerta, non malit sermone uti, quem rectum esse omnibus constet, quàm de quo id liqueat nemini?

* *In Grammatico Profano Commentat.* 9

Mannire, pro *monere*, sive *commonere*, ut Germanis mahnen / in Kapitulat. Karoli M. lib. I cap. CXXI, & lib. III cap. XLV, & lib. IV cap. XXV. Indeque *mannitio*, ejusdem operis lib. III cap. XLV. Fortasse au-

tem **mahnen** / sive **maenen** / est à Latino *monere*. Saltem illud verisimilius est, quàm quod Petrus Nannius tradidit Miscellan. lib. v. cap. II, venire à Dorico μάνα, pro μήν, *Luna*: nempe quia fœnebres usuræ essent menstruæ; eoq; sors repeteretur, cùm esset νεομηνία; † quam, cùm aliis sanctissima haberetur, fœneratores faciebant ἀποφράδα ἐς ὄγιον *, ut ait Plutarchus ἐπὶ τῶ μὴ δανείζεσθαι.

† *Nova luna.*

* *Horribilem, ac tristem.*

Manubiare, si rectum sit, fuerit quod Ciceroni in Verrinis *manubias facere*; vel pecunias ex præda in ærarium inferre. Sed in Glossario Isidori legas: *Manubiare, vigilare, pernoctare*. Id sine dubio falsum. Quid si Isidorus scripserit *Manicare*? Propiùs sanè significatio accedit; ut ex iis liquet, quæ hoc de *manicandi* verbo superiùs diximus.

Martyrizare, martyrem fieri, sive obire martyrio. Cuthbertus ad Lullum: *Unde in generali Synodo nostrâ —— ejus diem natalitii, illiusq; cohortis cum eo martyrizantis, insinuantes, statuimus annuâ frequentatione solenniter celebrare.* Usitatiùs pro eo dicitur *martyrizari*: quomodo *martyrizare* sit eum, qui Christum profitetur, tormentis exeruciare. Sigebertus in Chronicis anno CIↃXIV: *Hoc tempore S. Guicteth, qui & Adelphus, Pragensis episcopus, apud Bruchuos martyrizatur.* Ridiculè verò, & pro seculi barbarie, usus verbo is, qui, ut est in Chronico Colmariensi ad annum CIↃCCLXXXV, sic lusit in Martinum Papam ejus nominis V, eopse anno anguillis comedendis enectum:

† *Epistola 70 in collectaneis epistolarum S. Bonifac. à Serario editis.*

Institit anguillis, mortem gustavit in illis:
Assas, & coctas, martyrizabat eas.

Ubi generatim sumitur, ut in linguis vulgaribus solet, pro tractare, sicut tyranni solent martyres.

Masticonotat, mando cibum, dentibus tero, manduco. Legas apud Cæsarium lib. VIII Miracul. cap. LIV: *Est enim magnus, & fortis, & tanto magis ad curandas infirmitates validus, quanto minus in masticandis cibis delicatis est usitatus.* Et eopse lib. cap. XLIV: *Cùm per aliquot dies agrotaret, & penè quotidie communicaret, in agonia posita* * (Christina) *viaticum sibi dari petiit, cum quo nondum plane masticato, spiritum reddidit cœlo.* Ludovicus de La-Cerda in Adversariis Sacris cap. LXII §. XI, vitioso fortasse codice deceptus, ait *mastico* legi; sed *masticato* scribi oportere. Verùm *masticato* quoq; est in editione Bircmannicâ †. Medicis inprimis est frequens. A Græco παςάζειν venire, superiùs diximus.

* *Hoc est moribunda.*

† *Colon. anno 1591.*

Matrimoniare est, quod Ciceroni in matrimonium ducere; Curtio, & aliis, matrimonio jungere, vel in matrimonio conjungere. Legas in Legib. Longobard. lib. II. tit. I leg. VIII.

Mem-

Membrare, pro eo, quod Lucretio est *articulare*. Onomasticum: *Membrare*, ἀρθρῶσθαι.

Mensuro, pro metior; uti & *mensurator*, pro metator, male-Latina.

Mercandizare, mercaturam exercere, à Gallico *marchander*, quod ipsum à Latino *Mercari*. Thom. Walsingam. in Richardo II *: *Hostibus prævalentibus, nulli peremti; plurimi verò ad redemtionem gravissimam sunt servati, amissis viginti millibus librarum, quas ad mercandizandum comportaverant.* * Pag. 357.

Minare, pro *ante se agere, propellere*, ῥοπαλατεῖν: nempe quia hoc fit baculo, vel aliter, jumentis minando. Usurpatum Appuleio lib. III Metam. ubi & *prominare* similiter reperias in IX ejusce operis. Simplex quoque usurpat Festus, sive potiùs Paulus, in *Agere*, & *Agasones*: item Vetus Scripturæ interpres. Adhæc Gregorius Papa Dial. lib. I cap. II: *Tollite, ut habeatis, qualiter hoc jumentum minare valeatis.* Leo Marsicanus lib. II Chron. Casinensis cap. LXXXIV: *Onustosq; feno saumarios minare.* Cæsario Haisterbachensi est frequens. Vide eum lib. V. cap. XLVIII; lib. VI cap. II; lib. VIII cap. LXXV; lib. IX cap. XLVIII. Habent & leges Salic. Alaman. Burgund. ac Longobard. Nec dubito, quin à *minare*, sit Germanis, ac Belgis, aurigarum vocabulum **menuen.** Hinc Gallorum *mener & pourmener*. Vide Goldast. Not. ad Ekkinh. c. V p. CXCIV.

Mingere, pro *mejere*, penè pro barbaro habeo. Utitur Flodoardus lib. II Hist. Remensis cap. XIX: *Dum temere propè fenestram hujus cryptæ accessisset mingere, terribili quadam quasi armati cujusdam visione deterritum.* Sed de hoc verbo abunde actum lib. I cap. XXII.

Minuare, pro minuere. Lex Longob. lib. I tit. XXII. V: *Dominus, qui suum animal intricatum invenerit, aut forsitan jam marcidum, aut minuatum.*

Minutare, minutè diffindere, vel minutim comminuere; ut loquitur Columella. Thom. Walsingam. in Histor. Angl. de Richardo II †: *Rsbaldi claustrum ingredientes ----- lapides levaverunt, asportaverunt, & ad communes detulerunt; & ibidem minutarunt, & confregerunt.* † Pag. 267.

Miscolare corruptum ex *missiculare*; quod à *missum*, ut à *fissum fissiculare*. Hincmarus ad Regem Carolum Calvum epistolâ scriptâ anno IↃCCCLIX: *Per plurimorum ora vulgatur, vos dicere, quoniam de istis rapinis, atq; depradationibus, nihil vos debeatis miscolare; unusquisq; sua defendat, ut potest.* Sic *commiscolare*; nisi hoc potiùs à *commiscendo*.

Constitut. Caroli Calvi tit. XVI, ad Francos, & Aquitanos, cap. VII: *Qualitercunq; de vobis talis modo in isto facto commisculatus est.* Potiùs hîc interpretet *immistus.*

Modifico, sine veterum exemplo, usurpant pro *modum facio*; quod Ciceronis est; sive pro eo est, quod ad modum aliquem restringo. *Modificari* tamen legas apud Agellium *; sed pro dimetior. Apud Senecam † quoque est *versutum lex, ac modificatio.*

* *Lib. I. cap. I.*

† *Epist. 89.*

Mœro in Onomastico exponitur συστέλλω. Id notat contraho, coarcto. Si igitur rectum est *mœro*; notet mœrorem, vel angorem animi affero.

Mœstifico, pro mœstum reddo. Epist. Synodalis episc. Afric. quæ

* *Pag. 2. edit. Paris. 1612.*

præmittitur B. Fulgentii libris de veritate Prædestin.*: *Accepimus itaq; vestræ caritatis epistolam; quæ nostrum ex parte relevavit, ex parte verò mœstificavit exilium.* Matth. Westmonasteriensis, ætatis quinctæ cap.

† *Pag. 39.*

XXXIII †: *Licet*, inquit, *Herodes Mariamnen in nullo mœstificare vellet; illa non curabat parem viro gratiam refundere.*

Molestare, pro molestiâ afficere, non admodum damnem; cùm eo usum videam Modestinum. Sed hoc refugiam quidem, magis verò

* *Pag. 133.*

averser *molestator*, quod est in Concilio Pisano II *; ubi *molestatores, & perturbatores*, conjunguntur. Item *molestatio*, quod est apud Bekam in Joan. I, episc. XXXIX.

Mollifico, pro mollio, agnoscit Calepinus: sed sine idoneo auctore.

Momentare, momenta rei expendere. Est in Glossis veteribus ad Persii sat. IV.

Monachare, monachum facere, ac tondere. Matth. Parisius in ann. CIↃCCLVI: *Interfuit —— monachavit decem & octo, & tertiâ die fecit*

† *Apud Ludovicum de La Cerda in Advers. sacr. cap. 34. 9. 38.*

professos. Diploma Herluinianum †: *Præfato cœnobio dederunt, per consensum Comitis Normanniæ, Wilhelmus Crispinus, & uxor ejus, filium monachandũ, & cum eo beneficium, quod Osbernus filius Vallonis tenebat.*

Monoculare verbum est è barbaro barbarè magis factum. Quippe ne *monoculus* quidem probum est; pro quo *unoculus*, vel *luscus*, dicendum; ut monitum lib. I cap. XIX, & lib. III cap. XXVII. Usus barbaro illo Matth. Parisius ad annum CIↃCCLIII: *Persecutor Joannes, quem ultor Dominus monoculaverat, propter præcedentia merita.* Latinum foret, *luscum reddiderat*, aut *altero oculo privârat.*

Moralizare, morum petere aliunde exemplum, morum doctrinæ accommodare. Passim apud semibarbaros occurrit.

Mor-

Mortificare, morti tradere, occidere. Lucifer Carallitanus Episcopus ad Constantinum Imperatorem lib. I: *Et mortificavit ipse Sacerdotes Domini.* Item lib. II. *Venerunt duo presbyteri, pleni iniqua mente, adversus Susannam, ut mortificarent eam.* Flodoardus lib. I. Hist. Rhem. cap. IV: *Iratusque præses dixit, ipsos si non mortificavero, alii multi ad novam sectam venturi sunt. Sic dedit adversus eum sententiam, ut interficeretur.* Est etiam de literis usurpatum ex instrumentis.

Murrare, pro *murmurare*, Isidoro II. Glossis. Similiter Belgæ **morren**. Nec referre arbitror, utrum dicas, μυρμυρίζω esse à *murmurare*, an integrum a sono factum. Nam & ipsum *murmurare* fictum à sono.

CAP. XIV.

De verbis, quæ ab N incipiunt. Ut sunt, nablizo, *nabliis cano.* Nago, *pro vacillo, fluctuo.* Nardifico, *odorem nardi refero.* Naturare, *creare, vel secundum vim nativam agere.* Naufragare, & naufragari, *navem frangere.* Navitare, & nautitare, *bona deportare in naves.* Nebulare, & nebulari, *pro nebulonum more agere.* Neceo *à librario factum è* negligo. Necessito, *necessitatem impono.* Nervare, *vires nervis dare.* Nihilare, *redigere in nihilum.* Novercari, *novercalia agere.* Noxare, *noxæ dare.* Nubor, *uxorem duco.* Nullo, & nullifico, *facio, ut quid nullius sit momenti.*

ACcedo ad cœpta à tertia liquida.

Nabliζo, nablâ, sive nabliâ cano. Glossæ Mſæ: *Nabliζo, psallo.* Id convenit opinioni Suidæ; qui nablam, & psalterium, idem esse arbitratur. Nempe ut ψαλτήριον sit Græcum à ψάλλω: νάβλα Hebræum à נבל nebel. Quomodo differant κιννύρα, νάβλα, & κύμβαλα (quæ tria Hebræorum instrumenta musica præcipua erant, & junguntur Nehemiæ cap. XII) Josephus optimè dicet lib. VII. Antiqu. cap. X: & è nostris Basilius, Chrysostomus, Hieronymus.

Nago videtur esse à Gallico *nager*, hoc est, nare, natare: sed Gallicum hoc est à Græco νήχειν, quod idem significat. Isidorus in Glossis: *Nagare, vacillare, huc & illuc fluctuare.*

Nardificare est spirare odorem nardi. Unde Glossæ Arabicolatinæ: *Nardificat, fragrat.* Græcis ναρδίζειν est imitari nardum, odorem nardi referre.

Narire à naribus. In vocabulariis nunc exponitur nares fricare: nunc naso suspendere.

Naturare in Gemma Latinobelgica explicatur creare naturam, vel sequi. Atque ibidem *naturans* exponitur Deus; *naturatum*, creatura. Hac mente Scholastici distinguere solent naturam in naturantem, & naturatam.

Naufragare, & *naufragari*, pro navem frangere, agnoscit Gemma. Habes prius non modò in LL. Wisigothicis, & Longobardicis; item Formulis Sollemnibus: sed etiam veteri Scripturæ interprete 1. Tim. 1, 19; ut jam ejus seculo verbi hoc obtinuerit,

Navitare, & *nautare*, in eadem Gemma Latino-belgica exponitur, 't goed t' scheep laden. Nempe quia navitæ seu nautæ bona in navem deferant, ac recipiant, priusquam oram solvant. Sed idoneum utriusque verbi auctorem requiro.

Nebulare, vel *nebulari*, in eâdem dicitur idem notare, ac nebulonem agere, vel non pluris esse, quàm nebulam. Ac firmando isti adfertur versus ille:

Nolo tuas nebulas, quas nebulo nebulas.

Quem versiculum amavere illo seculo: nunc nemo emittet nebulæ cyatho. Nec tamen omnino recens id verbum. Nam & Glossæ ad calcem quorundam Cyrilli scriptorum repertæ habent; Ἀχρηστῶ, *nebulor*.

Neceo est in glossis Mssis, atque exponitur ἀμελῶ. Sed rectè vidit vetus discipulus noster, & amicus, ὁ μαχαιρίτης Arlanderveniæ dominus, Guilhelmus Noomsius, pro *neceo*, *negligo* legi oportere.

Necessito est in Gemma Latinobelgica; ac philosophis est frequens. Sed cum veteribus dixeris, necessitatem adfero, vel impono.

Nervare ibidem legas. At non si rectum sit, *vires enervare*; dicere etiam liceat *nervare*; verùm vires dare.

Nihilare eadem Gemma agnoscit. Rectum, in nihilum redigere.

Novercari in veteri Vocabulario exponitur, *more novercæ se habere, sævitiam novercæ exercere*. Similiter Onomasticon, *Novercari*, μητρυάζειν. Sic dicunt, *Novercante fortunâ*. Sed non puto apud antiquos inveniri.

Noxare, noxæ dare, ἐνδύειν. Glossæ Philoxeni: *Noxatio*, ἐνδυώα, hoc est, pœna, quæ corrigendi caussâ infligitur. Martinius tamen ambigit, an non pro *noxatio* legi debeat *noxæ datio*, vel *noxæ deditio*. Sed posterioribus seculis *noxare* dixerunt à *noxa*: uti à *noxia*, *noxiare*, & *obnoxiare*; de quo cap. proximo loquar.

Nubor non dicitur; sed impersonaliter solùm *nubitur*: quod apud Plau-

Plautum Persâ. Excipe, si *nubor* sumatur pro velor, tegor: quamquam nec sic arbitrer inveniri: nihil tamen causſæ video, cur non liceat sic dicere. Sed loquimur de eâ significatione, quâ sumitur pro uxorem duco. Quomodo vetus interpres Matth. cap. XXII: *Neque nubent, neque nubentur.* Ac similiter plurimi scriptores Ecclesiastici. In his Cæsarius lib. VIII. Mirac. cap. LXXIX: *Tanta est gloria virginalis, ut angelis comparetur; quia qui non nubent, neque nubentur, erunt sicut angeli Dei.*

Nullare, nullum facere, mutare. Glossæ Arabicolatinæ: *Nullatio, mutatio.*

Nullifico est apud S. Gallum Confessorem.

CAP. XV.

De verbis, quæ ab O incipiunt. Obelare, *expungere.* Obesare, *obesum reddere.* Obnoxiare, *obligare.* Obsoleto, *obsoletum ac sordidum reddo.* Obstaurare, *obstaculo esse.* Obtenebro, *tenebras offundo.* Oculare, *visum reddere.* Odio, *odio habeo.* Opprobriare, *exprobrare.* Organare, & organizare, *organo canere.* Osculo, *osculor.* Ossare, *ossa facere.* Ovicare, *ovi albumen admiscere.*

HAbemus de iis, quibus initium est ab aliqua trium priorum liquidarum. Sequitur, ut videamus de cœptis à quarta vocali.

Obelo fictum à barbaris ad exemplum Græci ὀβελίζω, quod est veru, sive obeliſco, noto; quomodo Aristarchus versus, quos non esse Homeri, sed nothos, putaret, obeliſci notâ signabat. Latinè pro *obelare* dixeris expungere, inducere: vel Græcum retineatur, exemplo Ciceronis lib. IX. epist X. ad Dolabellam. *Obelare* veteri Vocabulario agnoscitur. Est & in Glossis Isidori: *Obilat, limpidat.* Ubi legendum, *Obelat.*

Obesare in Gemma exponitur, pingue facere; nempe ab *obesus*; quod cùm propriè notet arrosum, eoque jejunum, & gracile; tamen pro pingui solet sumi; ut est apud Agellium lib. XIX. cap. VII.

Obnoxiare, pro obnoxium reddere, obligare. Petrus Blesensis in Canone Episcopali: *Quidam tamen per usurpatas seculi admirationes se vinculo curiali obnoxiant.*

Obsolito in Gloss. Isidori exponitur *obtero, inquino.* Sed rectè corrigunt *obsoleto*: quod ab *obsoleo*, unde & *obsoletus*; uti ab *exoleo*, *exoletus.* Apud S. Zenonem, episcopum, & martyrem Veronensem, serm. de

de Job legas, *obsoletatus*. Hoc fuerit sordidatus ; ut quibus obsoletæ vestis.

Obstaurare, in eadem Gemma explicatur contrà ponere. Ut *instaurare* dixerunt antiqui, ita jam Taciti ævo *restaurare*; infima autem Latinitas *obstaurare*, quasi obstare instauranti.

Obtenebro reperio apud juniores. At magis idonei scriptores pro eo tenebras offundo, obscuro.

Oculare, pro visum restituere, vel oculorum usum, Gemma agnoscit; & reperio apud Pacianum.

Odio, pro *odi*. Gloss. *Odio μισῶ. Μισοκακῶ, malos odio.* Ac *perodio* similiter; unde *perodiendus* dixerit Vopiscus in Aureliano; si vera est emendatio maximi Salmasii, ut arbitror : *Cùm alii dicerent perodiendum talem principem, non optandum.* Ubi vulgò *perfodiendum*; ineptè profectò.

Opprobriare, pro opprobria ingerere, in Gemma agnoscitur.

Organare, & *organizare*, pro organis sive instrumentis musicis canere. Posterius agnoscit eadem Gemma & utitur Vincent. Beluac. 30. Spec. Hist. 134. p. 428. *Monachorum operatio Christo cytharizat, organizat, cogitatio, psalterizat oratio, devotio lirizat.* Prius verò Monachus cœnobii Egolismensis S. Eparchii in vita Caroli Magni *: *Similiter Romani cantores supradicti, cantores Francorum in arte organandi.*

* *In Annalibus Francorũ à Pithœo editis, edit. Hanov. an. 1594. p. 250. vers. ult.*

Osculo, pro osculor. Ita Spartianus in Hadriano, *genua osculare*. Sic enim plerique editi, ac codex etiam Mus, teste Salmasio. Acta Gordiani Martyris : *Quem ego videns merear pedes ejus osculare, per quæ salvus sum.* Similiter posterioribus seculis per O extulere *trasco, reminisco*; quorum posterius ridet Ausonius.

Ossare, pro ossa facere ; ut Gemma exponit.

Ovicare, pro ovi albumine subigere, apud Plinium Valerianum lib. I. cap. XVII.

CAP. XVI.

De cœptis à P, sequente A, E, H, I, L. Pactare, *pactiones facere.* Pagare, *persolvere.* Pagellare, (*si coduces integri*) *pagellarum more conjungere.* Palangare, *palangis onus transvehere, vel naves deducere.* Pandoxare, *à caupone emere.* Pangitare, *pangere, sive plantare.* Parabolare, *loqui.* Paralogizare, *falso argumento decipere.* Pariare, *parem esse.* Parificare, *adæquare.* Particularizare, *particulatim referre.* Pavefacio, *pa-*

verem

vorem affero. Paxillare, *vineam pedare, staturninare.* Peculor, *peculatum facio.* Perdono, *condono.* Percataprat, & percatapsere, *unde corrupta videantur.* Peregrinare, *peregrinari.* Perendinare, *die uno, & altero, vel diutius, apud aliquem divertere.* Pilare, *pilâ ludere.* Placitare, *litigare.* Plagare, *percutere.* Plagiare, *plagium committere.* Plasmare, *idoneâ fingere corporis constitutione.* Plebescere, *vulgo innotescere.* Pluvicinare, *pluere.*

AGgrediar nunc explicare verba ea barbara Latinæ originis, quibus initium est à P literâ.

Pactare, paciſci. Carolus IV. in vita ſua: *Et cùm ibi exercitus diu stetisset, pactaverunt illi de castro cum eis.* Imò & Græco-barbari Juriſconſulti ſimiliter dicunt πακτεύειν.

Pagare, perſolvere, ſatisfacere; ut Italis *pagare*; & *paga*, ſolutio. Ac Galli ſimiliter dicunt *payer*, & *payement*. Chartæ Ducum Normanniæ, & Regum Franciæ: *Si quis eorum ad mandatum, & summonitionem non venerit; præconstitutam sibi emendationem pagavit.* Robertus Stephanus, ſive alius, in Dictionario Gallico-Latino, ſcribit, *payer* eſſe à *pagus, quòd pagorum incolæ sint velut solutionis officinæ: vectigalibus enim premuntur præcæteris.* Mihi longè ſimplicius, ac verius, videtur, & Italicum *pagare*, & Gallicum *payer*, eſſe corrupta ex Latino *pacare*; eò quòd creditoris animus pacetur ac tranquilletur, ſi fiat perſolutio. Sic *payement*, quaſi *pacamentum:* quâ formâ dicimus *sacramentum*, & *juramentum.*

Pagellare, componere homines, ut pagellæ in libris ſolent. Leges Longobard. lib. I. tit. XVII. §. XI: *Adjutores eorum singuli alter ab altero flagellentur, & capillos suos vicissim, & nares suas, invicem præcidant. Ubi verò nihil mali perpetratum est; similiter inter se pagellentur, & capillos suos vicissim detundant.* Sed puto, quia anteceſſit *flagellentur*, & ſequitur *similiter pagellentur*; pro *pagellentur*, oportere iteratò *flagellentur* reſcribi. *Detundant* barbarè poſitum pro *detondeant.*

Palangare à Martinio exponitur palangis transvehere. Sed non palangarum uſus is ſolùm, ut onera iis vehantur; ſed etiam ut carinis ſubjiciantur, quò naves ſubducantur. Vide Nonium in *Palangæ:* ubi & de *Palangariis.* Interim id verbi veteribus ignotum puto.

Palmari, palmâ manus percuti. Petrus Bleſenſis ſerm. XXIV: *Attendamus filium Virginis, sillitum sputis, palmatum colaphis, lividum plagis,*

confixum clavis. *Depalmare* tamen, pro palmâ ferire, apud Agellium est.

† Pag. 273. *Pandoxare* legas apud Thomam Walsingamum in Richardo II †: *Salliat abbas carnes, quas macłavit, ne putrescant; & vendat cervisiam, quam pandoxavit, ne acescat; & panes quos pinsuit, ne indurescant.* Ubi *pandoxare* non est gloriosè prædicare, à πᾶν, & δόξα: sed emere à caupone, quem Græci πάνδοκα appellant. Hesychius: Πάνδοξ, ὁ ἐν πανδοχείῳ οἰκῶν. Nempe abbati exprobatum, quòd non vinum in cella haberet, ut solent honestiores; verùm emeret à caupone, vel caupa, sive copa, vel cupa, quæ Græcis καπηλίς. Cicero in Pisonianâ similiter: *Panis, & vinum, de propola, & de cupa.*

Pangitare, laudes alicujus pangere. Isidorus in Glossis: *Pangitare, laudare.* Nisi *panegyricare* malis cum Ludovico de La-Cerda in Advers. Sacr. cap. cxii. Atque idem legas apud Matthiam Martinium in Etymologico. Sed magis altera placet conjectura, ut pro *laudare* legatur *plantare.* Sæpius enim apud Varronem, Columellam, alios, *pangere* accipitur pro *plantare.* Est & Festi Pompeji: *Pangere, figere: unde planta pangi dicuntur, cùm in terram demittuntur.*

Parabolare notat loqui: ac *parlare* Gallicum ex *parabolare* factum κατὰ συγκοπὴν. Id verò à Græco παραβολὴ, unde & Gallicum *parole*: nisi cum aliis malis à παραλαλεῖν. Habes in Capitulis Caroli Calvi, & successorum. Ut tit. xii. cap. i: *Nostri seniores, sicut audistis, parabolaverunt simul, & consideraverunt cum communibus illorum fidelibus de Dei servitio.* Tit. xxxi. cap. iii: *Qua iste meus carissimus nepos cum dilectissimo fratre meo Hludovico parabolavit.* Tit. xxiii. cap. iv: *Quicquid cogitavit, parabolavit, & fecit.* Quomodo strictiùs *parabola* vox accipi soleat, diximus in quarto Institut. Orator. libro cap. xi. sect. vi. p. 216. *Parabola* juramenti in cap. 10. ext. de Usur. Panorm. & Vivian. in Ration. explicant, pro termini prorogatione.

'*Paragium* s. *Paradagium* 2. feud. 10.

Paralogizare, παραλογίζεσθαι, falsâ supputatione, vel argumentatione, decipio. Usus M. Joannes Thwrocz in Chron. Hung.

Pariare, paria, sive pares rationes facere. Non videtur in usu fuisse Tulliano, vel proximo à Cicerone seculo. Sed usurpat Ulpianus leg. iv. §. v: *Proinde & si ei nummos prorogavit emtor, cum ei pariaverit, poterit ad libertatem pervenire.* Inque iisdem Digestis *pariator*, & *pariationes* legas. Etiam Tertullianus, qui juris verbis gaudet, usurpat

pari-

pariandi verbum extra rationes. Ut lib. de Resurrectione carnis cap. VI. *pariari Deo*; ubi Apostolus, ἵσα εἶναι θεῷ. Et cap. LIII: *Pariant inter se Christus, & Adam.* Utitur quoque adversus Marcionem lib. V. cap. XX, & alibi.

Parificare, adæquare, parem facere. Joannes Saresberiensis in Policratico, sive de Nugis Curialium lib. III. cap. XIV: *Egregiè Cæcilius Balbus; Imperator, inquit, Auguste, tum in multis, tum in eo maximè elucet prudentia tua, quòd isti nondum te omnino insanum reddiderunt; qui, ut sibi applaudant, non modò Diis, sed tibi ipsi, & populo, injuriam faciunt. Deorum siquidem minuunt reverentiam, quos parificant tibi. Te arguunt insipientiæ, dum, conditionis tuæ repugnante naturâ, te parem numinis esse persuadere præsumunt.* Prius inquit, *parificare Diis*: hinc, *parem esse numinibus persuadere.*

Particularizare ait barbarum vulgus, pro eo, quod est, non generatim, & universè; sed sigillatim, & particulatim edicere.

Pavefacio non dicam; sed pavorem affero, incutio, injicio.

Paxillare legas apud Petrum Blesensem sermone XXXVII: *Magnus namque labor impendet in vinea excolenda: utpote quæ primùm est putanda, secundo fodienda, tertiò paxillanda, ad ultimum stercoranda.* Ludovicus de La-Cerda in Adversariis Sacris cap. LXXIV, *paxillare* hîc ait idem esse, ac *evellere è toto tractu vineæ, quicquid herbidum nascitur, & nocuum est.* Equidem non possum non in eo à doctissimo viro abire. Nec enim dubium, quin sit à *paxillus*; ex quo καὶ συγκοπῇ, *palus*; ut *ala* ex *axilla*; è *vexillum, velum. Paxillus* autem à *paxo*; quod à *pago* sive *pango*; ut ab *ago, axo*; à *facio, faxo.* Nempe uti à πήγω, sive Dorico πάγω, est πάσσαλος sive πάτταλος, quod & ipsum notat *palum. Paxillare* igitur significet paxillis sive palis suffulcire ac sustentare. Hoc Columellæ, Plinio, atque aliis, est *vineam pedare*, vel *staminare.*

Peculor, non memini me legere apud classicos; sed *depeculor*, vel *peculatum facio.* Nec tamen tam barbarum dixero, quàm obsoletum: ut colligere est ex verbali *peculatus*, & *peculator*; quo Cicero ipse utitur. Asconius quoque in II. contra Verrem, *Peculator*, inquit, *qui furtum facit pecuniæ publicæ.*

Perdonare, unde Gallicum *pardonner*, pro Latino *condonare.* Capitul. lib. IV. cap. XXXVII: *Omnino modò ad partem nostram persolvat; nisi fortè talem firmitatem de parte Dominica habeat, per quam ipsum tributum sibi perdonatum possit ostendere.*

Percataprat, valde tædet; ut est in Glossis Isidori. Sed Martinius legendũ suspicatur; *Percatapirat, valde tentat*. Nempe ut sit à καταπειρᾶν.

Percatapsere, valde dividere; ut est in iisdem Isidori Glossis. Verùm Martinius ambigit, an non legi debeat, *Perdepsere, valde dividere*. Sanè *perdepsere* est apud Catullum. Et *dividendi* quoque vox in obscenis; ut ex Plauti Aulularia * cognoscere est.

* Act. 2. Sc. 4.

Peregrinare, pro peregrinari. Pseudo-Ovidius in primo de Vetula:

Vel fodiens in visceribus limi peregrinet,
Illudens nobis alienis ex elementis.

Sermo est de pisce, cui insidiæ hamo, vel aliter, fiunt.

Perendino, exponunt ingemino. Vita S. Pharaildis in Brabantia *, cap. III. §. XI: *Nec vir immoderatæ atrocitatis à consueta desistebat ferocia; sed usu quotidiano flagra perendinabat ferocia.* Verùm quid si *perennabat* sit scribendum? Ut activè sumatur pro continuare. Nam *perendinare* potiùs fuerit in perendinum diem differre. Unde Tullio, & Jurisconsultis, *comperendinare*, ut *procrastinare*. Sed hæc speciosè magis, quàm verè. Credibilius, quia in perendinum diem transferenti, atque id sæpius facienti, est, ut aliud cras, ita aliud perendie: eò *perendinare* dixisse, pro postero ac perendino die, vel etiam diutiùs, persistere, permanere, commorari. Utitur sic Petrus Blesensis epist. XIV, & LII. Item Walsingus in Hypodigmate Neustriæ †: *Accessit Regina ad Monasterium; & obtulit duos pannos aureos beato Albano; ubi etiam perendinavit per tres hebdomades.*

* *Apud Bollandum*, 4.

† Pag. 490.

Phlebotomare, Φλεβοτομεῖν Ciceroni, & Celso venam secare, vel incidere. Usurpat Monachus Reomaensis in vita S. Joannis abbatis Reomaensis cap. II. §. VIII *: *Archiatrum accelerat adesse phlebotomandi necessitudine.* Sed de hoc alibi ex Cælio Aureliano, & aliis, fusiùs.

* *Apud Boll.* 28. *Jan.*

Pilare, pro pilâ ludere, barbarum est. Rectum tamen, pro pilos emittere, vel extrahere.

Placitare, pro disceptare, litigare, judicio experiri; unde Gallicum *plaider*, & Germanicum pleiten. Isidorus in Glossis: *Placitare, in foro litigare.* Legas in Capit. lib. IV. tit. XX. Item in Placito Monachorum sancti Albini, & S. Sergii, de controversia pro Campiniaco anno CIↃLXXIV: *Et cùm voluissent Monachi S. Sergii de minoribus rebus priùs placitare, & postea de Campiniaco: visum fuit Judicibus, hoc esse injustum, ut causa illa posterior discateresur, pro quo Abbates vocati fuerant, & in unum convenerant.* Similiter Cæsarius lib. III. Mirac. cap. XI. lib. IV. cap.

cap. lxi; lib. vi cap. xii. Robertus Holkot Anglus, monachus Dominicanus, ad librum Sapientiæ cap. ii: *Narrant historiæ, quòd cùm Wilhelmus, Dux Normannorum, regnum Angliæ conquisivisset; deliberavit, quomodo linguam Saxonicam posset destruere; & Angliam, & Normanniam, in idiomate concordare: & ideo ordinavit, quòd nullus in curia Regis placitaret, nisi in Gallico; & iterum, quòd puer quilibet ponendus ad literas, addisceret Gallicum, & per Gallicum Latinum; quæ duo usq; hodie observantur.* Quem locum eò libentiùs attuli, quia eâdem dilucet, unde sit, quòd Anglosaxonum sermo tantopere sit immutatus, multaque adeò habeat ex Gallico, sive Normannico. Vixit is monachus doctissimus ante annos trecentos. Alii quoque passim sic loquuntur. Gualterius Torvanensis de vita Caroli Comitis Flandr. cap. xv: *Accidit, ut quidam miles nobilis alium nobilem in Curia Comitis de treugarum infractione placitaret.* Henric. Huntingdon. Histor. lib. viii: *Elatus igitur Rex hisce prosperè gestis venit venatum apud Bramtoniam, quæ abest miliario ab Huntendonia, & ibi placitavit de forestis procerum suorum, de sylvis, & venationibus, & fregit votum, & pactum, DEO, & populo.* Ægidius de Roya in Annalibus Belgicis *: *Rex (Franciæ) mandat Papa, Papam non debere se intromittere de Regno, nec negotiis regni temporalibus: quòd posse haberet in foro justitiæ secularis judicandi, nec sibi necesse esset in curia Papæ placitare*, &c. Similiter Gothofredus Vindocinensis abbas lib. ii epist. xxiv: item Leges Alamannicæ, Saxonicæ, Longobardicæ. Est verò *placitare* ab ea *placiti* significatione, quâ poneretur pro foro, sive loco, ubi jus diceretur, confessu Judicum, conventu ad causam dicendam; vel etiam pro causæ actione; quæ Gallis *plaid*, Belgis pleid/Scotis *pley*. Unde *Placitator*, litigator, disceptator, causidicus.

* Pag. 44.

Plagare, pro percutere, vulnerare, plagas imponere. Sic usurpat Augustin. lib. xxi de Civ. Dei cap. xi: *Lacessivit dominum, vel plagavit.* Vetus Juvenalis interpres: *Mars cum plagatus est Diomede.* Est & in Leg. Salicâ tit. xvi. Leg. xix; item Legg. Alamann. Bojoar. & Longobard. Dicitur eodem sensu, unicâ voculâ auctâ, *Plagiare*, idque aliquoties in Legib. Alfredi apud Jo. Bromtonum col. 827.

Plagiare Latinobarbaris sumitur pro *plagium committere*; uti *plagiator*, pro *plagiarius*. Prius habes in Legg. Wisigothicis lib. vii tit. iii Leg. ii: *Si quis ingenuum servum, vel ancillam alienam, plagiaverit.* Similiter in lege Salica, & alibi. *Plagiator* autem legas apud Isidorum

lib. x Originum, & Legg. Wisigoth. lib. VII Tit. IV, Leg. III, &c.

Plasmare est apud vulgatum interpretem Psalm. CXVIII. 73: *Manus tuæ fecerunt me, & plasmaverunt me.* Græcè est ἔπλασαν: quod non modò signat, quis fecerit; sed præterea habilem, atque idoneam corporis constitutionem: unde Symmachus vertit, καὶ ἀπήρτισαν μὲ: hoc est, stabiliverunt me. Etiam usurpant Theodulphus Capit. cap. XXIII, Joannes à Leidis Chron. lib. I cap. I, Dionysius Carthusianus in rythmica Explanatione initii Evang. Joan. Hujus est:

Per te cuncta sunt plasmata,
Christe, virtus increata.

Est verò *plasmare* à *plasma*, quod est apud Prudentium, cui Adamus *plasma primum*, πρωτόπλαστος. At πλάσμα à πίπλασμαι, quod à πλάττω, *fingo*, quæ pueris etiam notissima.

Plebescere, per plebem diffundi, divulgari.

Pluvicinare, pluitare, sæpe pluere. Ita est in Glossis Isidori. Sed rectè corrigunt, *pluvitare, pluitare.* Veteres ut *fluvo*, unde *fluvius*; sic & *pluvo* dixere, unde *pluvius*; & *pluvito*, ut à *pluo, pluito.*

CAP. XVII.

De cæteris à P inchoatis. Pœnare, *afficere pœna.* Poëtare, *confingere.* Poire, ποιεῖν. Polimire, *induere polymito.* Pollitriduare, *pollinaria cribro incernere.* Pompare, *ornare.* Pontare, *pontem facere.* Pontificare, *pontificem esse.* Posttergare, *à tergo relinquere.* Potentare, *potentiâ suâ opprimere.* Practicari, *usu esse receptum.* Præbendari, *præbenda in aliquem conferre.* Preconiare, & præconare, *prædicare, annunciare.* Præconizare, *pro eodem: item* præconizari, *præconis voce in jus vocari.* Præmiare, *præmium dare.* Prædoror, *odoror.* Prænosticare, *præsentire.* Præposterare, *præposterè agere.* Præputiare, *circumcidere.* Præsagare, & præsagiare, *præsagire.* Præsulare, *præsulem esse.* Prætaxari, *antè memorari.* Pravare, *corrumpere.* Presbyterari, *presbyterum esse.* Primitiare, *exordiri.* Principiare, *creare.* Principior, *in principiis doctrinæ cujuspiam instituor.* Principor, *principatum teneo.* Priso, *pro penso, apprehendo: unde* prisona, *pro carcere: item* proprisere, & purprisum. Procamio, *commuto, vel permuto.* Proficui, *profui.* Prolificare, *prolem gignere.* Pronosticare, *prædicere.* Propalare, *divulgare.* Propriare, *proprium facere.* Proprindere, *aliquem invadere: unde* propriæ *res, quas aliquis invasavit.* Prugire, *in Ve-*

neremi

rierem prurire. Pulverizare, *in pulverem redigere.* Punctare, & punctuare, *punctis distinguere.*

SUbjungam nunc, ubi post P. sequatur O, vel litterarum alia, quæ in usitata elementorum serie, posteriorem nacta sit locum.

Pœnare, pro pœna afficere, vel pœnas irrogare.

Poëtare, pro poëtarum more, confingere. Lucifer Caralitanus ad Constantin. Imp. lib. II, qui inscriptus, pro S. Athanasio: *Quo possemus te falsum esse testem intelligere, te unum esse de viperarum progenie, falsa hæc cum sacrilegis suis poetasse.* At *poëtari*, pro carmen condere, Ennii est: *Nunquam poetor, nisi podager.*

Poire in Gemma exponitur fingere, facere. Nempe corruptum est è ποιεῖν; unde poëtis nomen.

Polimire in eâdem ineptè idem esse dicitur, ac ornare polytimo, sive veste multorum filiorum, eorumque diversi coloris.

Pollstriduare ibidem legas, pro Belgico **budelen.** Cato cap. XLVIII pro eo dicit *cribro incernere.* A qua *incernendi* significatione *incerniculo* est nomen. *Pollstriduare*, si priorem vocis partem attendas, est à cribro pollinario fictum. De posteriori hæreo, ac vitium subesse puto.

Pompare in Gemma legas. Cicero pro eo in secundo de Oratore, *Adhibere speciem, atq; ornatum, in dicendo.* Usus Abbo de obsidione Lutetiæ lib. I:

- - - Dõnec noctis pompare tenebras
Luna, diem stella pariter componere discant.

Vita S. Tillonis Paulli, monachi in Gallia †: *Igitur cùm gentiles poëtæ studeant sua figmenta*

† *Apud Bolland. 7. Ian.*

Prolixis pompare stylis - - - - - -

Videtur postrema verba hausisse ex Sedulio, qui opus Paschale sic orditur:

Cùm sua gentiles studeant figmenta poëtæ
Grandisonis pompare modis. - - - -

Legas & in Chronico Cameracensi.

Pontare in Gemma, pro eo quod *pontem facere* est Ciceroni in Vatinium; unde *Pontifex* nomen, licet aliter Scævola J. C.

Pontifico, pro pontificatum gero, sive pontificalem dignitatem sustineo, pontifex sum. Antoninus Florentin. Chron. tit. XIX cap. II §. I: *Circa annum Domini* CIↃ CCVII, *pontificante Innocentio.* Pseudo-Ovidius in secundo de vetula:

Quem

- - - - - - Quem cum fas pontificare
Nusquam sit. - - - - - - - - -

Sermo est de spadone sive eunucho. Idem postea:

Quem tamen infaustè Moses si pontificaret,
Veste videretur Aaron, vultuq; Maria.

Postillare, in Gemma exponitur, explicare, vel interpretari textum. Est à *postilla*; quâ de voce dictum libro superiori cap. xxxvi.

Posttergare infima Latinitas dixit, pro post terga relinquere, posthabere, aspernari. Habes in Gemma, & alibi. Dicæarcho id κατοπτίζειν, in descriptione Græciæ; & inde hoc Latinum videtur expressum.

Potentare, pro potestatem ac dominium in quempiam exercere, Luciferi est Caralitani: qui Jeremiæ locum cap. vii, sic reddit: *Proselytum, & pauperem, & viduam, non potentabitis.*

Practicari dicitur, quod in usu est. Legas Constit. Neapol. lib. iii tit. xxxiv leg. ii, & iii. *Practicare*, Concil. Pisanum II *. *Practicatus*, idem concil. Pis. * Pag. 164.

Præbendari in Gemma exponitur **preeven geven.** Id fuerit dare præbenda, sive, ut vulgò loquimur, præbendam.

Præconiare, κηρύττειν, prædicare, prædicere, apud veterem Irenæi interpretem lib. ii, cap. lv: *Quemadmodum prophetæ præconiant. Præconare* pro eodem est apud Petrum Blesensem serm. vi: *Quasi quidam galli fuerunt prophetæ, ortum quoq; Solis præconantes. Præconiare* fuerit à *præconium*: at *præcinare* à *præcone*; unde & *præconizare*, pro publicè, & voce clara, ut præcones solent, aliquid prædicare. Est hoc apud Matthæum Parisium in Vitis. Item Petrum de Vineis lib. v epist. cxxxvi. Etiam *præconizari* dicuntur, qui publicâ præconis voce in judicium vocantur. Thom. Walsinghamus in Henrico †: *Dominus Johannes se incastellavit, & fortificavit in castro suo, —— claves Ecclesiæ; & potestatem Archiepiscopalem, multipliciter contemnendo, fecit eum citari publicè, ac præconizari.* † Pag. 383.

Pramio, pro *pramio adficio*, vel *dono*; *præmium do*, aut *tribuo*. *Præmiator* tamen rectum: sed pro prædone Quomodo usus est Nævius apud Nonium. Imò & *præmiari* est apud Tranquillum in Tito cap. viii. Sed Passeratius *prædari* istic legendum putabat.

Præoderari juniorum est, ubi veteres simpliciter *odorari*.

Prænosticare dicunt barbari, pro eo, quod Cicero in i de Divinat. *præsentire, atq; divinare*. Walsingamus in Richardo II *: *Prænosticans* * Pag. 261.

pro-

procul dubio, martyrem nolle eos dominos; sed velle dominari, ut hactenus, super eos. Nisi *pronosticans* scripsit, pro prognosticans. Vide *Pronosticare.*

Præposterare, invertere; non ordine, sed præposterè agere. Est in Gemmæ Vocabulario.

Præputiare in eâdem exponitur, præputium adimere. *Præputiari* igitur illi sit, quod Juvenali *præputium ponere*, vel *ducere*: aliis *verpum fieri.*

Præsagare, pro *præsagire*, est apud Baldericum Noviomensem in Chronico. Poterat σφάλμα librarii videri. Sed in Vocabulario Gemmæ itidem legas: *Præsagiare, & præsagare, idem ac præsagire.*

Præsulare, præsulis dignitate fungi. Anonymus Mssus in vita S Gundulfi †, qui temporibus claruit Guilhelmi Conquæstoris, an. cIↃ LXXVII: *Redduntur & eidem possessiones quædam Roffensis Ecclesiæ; quas, præsulantibus Antecessoribus suis, Lanfrancus in sua tenuerat ditione.*

† *Apud Seldenum in Notis ad Eadmerum pag.* 197.

Prætaxari, priori loco tangi, dici, memorari. Petrus Blesensis serm. III, qui in festo habitus S. Nicolai: *Utatur ad hos debiles mater Ecclesia verbis prætaxatis.* Idem serm. XXVIII, qui in festo S. Augustini: *Revertamur ad historiam prætaxatam, quæ insinuat nobis tria.* Similiter S. Bernardus serm. XXIII in Canticum Cant.

Prætitulare, vide inferiùs *Titulare.*

Pravare simplex in Gemmæ vocabulario se offert. Sed veteres, ut puto, semper, *depravare*; uti & *depravatio*, ac *depravatè.*

Presbyterari, in Gemma, pro esse presbyterum, presbyteri in Ecclesia munus sustinere.

Primitiare, ordiri. Petr. Blesensis epist. XX: *Omni petenti se tribuit. Munificentiam enim à tenera primitiavit infantia.* Similiter serm. XXI: *Dulce vehiculum est in via oratio fidelis, præcursor ad Dominum, primitians ei adventum adscendentis.*

Principiare, principium rerum esse: ut *principiatum*, quod aliunde principium sui habet. Pseudo-Ovidius in tertio de Vetula:

Ergo loquis liceat de primo principio, quòd
Sic est principium, quod non est principiatum.
Exemplo causâ, sicut quidam posuerunt,
Ut bona principiet alter, reliquus mala.

Hoc est, ut deus bonus bonorum, malus malorum sit —— principium, ac causa; sicut Magi Persici, & eorum exemplo Manes statuebat. Non-

ne verò mirum, qui tam miseros versus condat, speráſſe, se posse sic imponere lectori, ut Ovidius credatur? uti ostendunt illa lib. II:

- - - - - - - - - Innova formas
Corpora mutatas cecini: mirabilioráq;
Non reperitur ibi mutatio, quàm fuit ista.

Plura qui hoc de poëtastro desideret, videat, quæ diximus in opere de Poëtis Latinis.

Principior itidem barbarum est, pro instituor in principiis sive elementis seu religionis, seu artis, vel scientiæ alicujus. Quod Græcis est κατηχίζομαι.

Principari, pro principem esse, principatum tenere, regnare. Ita in A.B. tit. XXV §. II: Si non posset hominibus principari. Julian. Archiepiscopus Toletanus in Histor. Regis Wambæ *: *Clarissimus VVamba Princeps, quem dignè principari Dominus voluit.* Ac mox: *Illum se, nec alium, in Gothis principari velle, unitis vocibus intonant.* Vita S. Lenogisili Confessoris † cap. III: *Eâ tempestate, quando Clotarius gentis Francorum principabatur.* Agnoscit & Gemma.

* *Tom. Histor. Franc. Script. pag.* 821. *edit. And. du Chesnei.*

† *Apud Boll.* 13. *Ian.*

Prisere est prensare, prehendere, invadere: à *prisum*, pro *prinsum*, seu *prensum*, hoc est, prehensum: unde *prisona*, pro prehensione, vel loco, ubi prensi, captique, detinentur. Childeberti, & Lotharii pactum cap. VI: *Si servus minùs tremisse involaverit, & malâ sorte prisérit; dominus servi tres solidos solvat, & servus ille* CCC *ictus accipiat flagellorum.* Decretum Chlotarii cap. VII: *Si malâ sorte prisérit; latro est tamen.* Similiter Legg. Longobard. lib. I tit. XXIX, leg. XIII: *Si liber, aut servus, voluerit foras provinciam fugere, & judex, aut quicunq; in finibus provinciæ residens, eum prisérit; teneat eum.* Ita Goldastus, & Clemangis editor. Sed pro *prisérit*, in illa Lindenbrogii est *comprehenderit*: fortè ex glossemate. A *prisere*, est *proprisere*, invadere. Lex Ripuar. tit. LXXV: *Si quis caballum, hominem, vel quamlibet rem, in via proprisérit, aut eum secutus fuerit; per tres marcas eum ostendat.* Similiter Capitularis Ansegisi, & Benedicti Levitæ, lib. V cap. CXL, & Collectionis veterum formularum Bignonianæ, cod. ult. cap. XII, cujus lemma, *Notitia de cruce evindicata.* Pactum regis Ludovici cum Ludovico consobrino, apud Aimoinum lib. VI cap. XXXVIII: *Si aliquis nostrorum fidelium de regno patris sui purprisum habet, jussu nostro illud dimittatur. Purprisum*, pro *proprisum*, hoc est, vi occupatum. Pro *proprisere* etiam dicitur *proprindere*: de quo inferiùs dicetur.

Pri-

Privilegiare, privilegiùm dare. Petrus Blesensis epist. LXXXII: *Ut quid in alienam injuriam terras, & nutrimenta vestra, privilegiari facitis?* Et epist. XC: *Nec blandiatur sibi aliquis, quòd per privilegium Romanæ Ecclesiæ ab inobedientia excusetur. Deus, apud quem melior est obedientia, quam victimæ, quicquid emancipet, aut privilegiet homo, inobedientiam detestatur.* Hinc *privilegiati*, qui Ulpiano *privilegiarii*.

Procamio, procambio; ut & *cabium*, pro *cambium*, *concamium*, pro *concambium*, dixere: nempe à *cambire*, pro commutare. In feudatione cœnobii Cluniacensis, verba hæc Wilhelmi legas: *Neq; aliquis Principum secularium, non Comes quisquã, nec Episcopus quilibet, non Pontifex supradictæ sedis Romanæ, per Deum, & in Deum, omnesq; Sanctos ejus, & tremendi judicii diem, contestor, & deprecor, ne invadat res ipsorum Dei servorum. Non distrahat, non minuat, non procamiet, non beneficiet aliquam personam; non aliquem prælatum super eos, contra eorum voluntatem, constituat.*

Proficuit, profuit: pro quo & similiter dixere juniores, *proficuus fuit*. Joan. de Thvvrocz Chronicorum Hungaric. eâ parte, quæ est de Sigismundo Rege, & Imperatore, cap. I *: *Sed quid proficuit solitaria manus defensio?* Et cap. IV: *Sed hæc fugæ proficuit ei minimè.* Ita est in libris vett. Sed in editione Wechelianâ pro eo substituêre *profuit:* Latinè magis; verùm, ut puto, aliter auctor scripserat.

* Pag. 120. *VVechel. edit. anno* 1600.

Prolificare, prolem gignere. Quid mirum, hoc si damnem, cùm nec probem satis fontem, unde venit? *Prolificus* dico; de quo actum lib. I cap. XIX.

Prolito, à *lito*; ut Plinii *prolibo*, à *libando*. Usus est Zeno Veronensis † in vita S. Arcadii: *Cogebatur Christi populus vanis * superstitionibus interesse, atq; in cultus nefandi ritus, nunc aut libamina incesta profundere, aut ornatus sertis victimas trahere, aut gravia nidoribus thura succendere, aut inter fumidos ignes, pallentis arvinã, funesto sanguine, prolitare.*

† *Apud Surium & Bolland.* 12 *Jan.*

* *Al.* variis.

Pronosticare, apud Bekam, corruptum ex *prognosticare*; quod à προγνωστικὸν, hoc à προγινώσκειν, prævidere, ac prædicere. Vide superiùs *Pronosticum*, & *pranosticare*.

Propalare factum quidem à *propalam*; quod apud M. Cic. in I de Orat. Livium lib. XV, & alios. Veteres tamen pro eo divulgare, palàm dicere, atque aliter. At Glossæ Philoxeni *propalare* interpretantur ἀναγορεύειν, quod planè aliud.

Propriare, in Gemma, pro facere proprium, sibi uni vindicare.

Proprindere puto esse à *prendere*, pro *prehendere*; ut *proprindere* sit antè prendere, hoc est, priùs invadere. Carol. Calvus tit. XXXIX, apud Carisiacum, cap. VIII: *Potest fieri, ut aliquis de fisco regio, vel de rebus Ecclesiæ, aliquid proprindat, aut per fraudem obtineat.* Unde *propriſum*, & *res propriſæ*, hoc est, ab alio invasæ. Ut in Collectione Benedicti Levitæ, Capitularis lib. V. cap. CLX, cujus lemma; *De invasione alienarum rerum.* Caput ipsum sic habet; *De rebus propriſis, ut ante Missos & Comites, & Judices nostros veniant, & ibi accipiant finitivam sententiam, & antea nullus præsumat alterius res proprindere; sed magis suam causam quærat ante judices nostros, ut diximus, & ibi recipiat, quod justum est.* Ab eopse verbo *prindere* etiam est *miſprindere*; de quo dictum in Verbis origine barbaris. Item *interprindere*; de quo cap. vidimus XI.

Prugire num corruptum ex *prurire?* quatenus Veneris appetitum designat. Lex Alamannica tit. XCIX §. I: *Siquis bisontem, bubalum, vel servum, qui prugit, furaverit, aut occiderit*; XII *sol. componat.*

Pulverizare, in pulverem redigere, summisse adeò de se, vel alio, sentire, quasi nihil sit, nisi pulvis. Thomas Kempensis lib. III de Imitatione Christi cap. VIII: *Si autem me vilificavero, & ad nihilum redegero, atq; sicut sum, pulverizavero.* Est Pharmacopœorum verbum penè ubivis locorum: ut ex hoc loco Constantinus Cajetanus parùm solidè probet, Kempensem potiùs Italum fuisse, quàm Belgam. Vult autem, auctorem esse Joannem Gersen, abbatem Vercellensem, Benedictinum.

Punctare, & *punctuare*, punctis distinguere. Engelhardus in vita S. Mechtildis cap. III: *Dum ad lineas punctaret, subulam incautè trahens, oculum transfigit.* Guiljelmus, eques auratus, in Hodœporico, sive libro de terra Sancta; ubi de mastiche in insula Chio: *Gummi est fluens de arboribus parvulis: punctuatur punctura instrumenti in cortice apertis tempore opportuno.* Sic *punctuatus* apud Thomam Walsingam, in descriptione Neustriæ. Scriptor incertus sub nomine Ovidii in primo de Vetula:

His punctatura tantùm venientibus una.

Et mox:

Una quibus sit punctatura, duoq; sequentes.

Et ibidem:

- - - - - - Succedunt appropiando
Quatuor ad medios, quibus est punctatio sena.

CAP.

CAP. XVIII.

De verbis, quæ à Q incipiunt. Quadrangulare, *figurâ quid facere quadrangulâ.* Quadrigare, *vehi quadrigis.* Quadripertior, *divido in partes quatuor.* Quartari, *deligere quartum quodque: ac videri non absurdè dici de Tragicis τετραλογίαις.* Quæstionari, *quæstiones adferre.* Quaternare, *quaterna jungere.* Quaternizare, *quadripartiri, vel potius dividere in quatuor partes.* Querimoniari, *conqueri.* Quinternizare, *canere certo instrumento musico.* Quitare; *fateri sibi a debitore satisfactum.*

EJusdem farinæ quædam se offerunt in verbis, quæ à Q initium ducunt. Aliqua ejus generis adferam.

Quadrangulare, τετραγωνίζειν, quadrangulum reddere. *Quadrangulare* non facilè dixero. *Quadrangulum* tamen non Plinii modò est; sed etiam Varronis Parmenone.

Quadrigare, uti & præcedens verbum, in Gemma habes. Dixero cum Tullio, quadrigis, vel curru quadrigarum vehi.

Quadripartior, vel *quadripertior*, τετραχῶς μερίζω. Agnoscit Gemma. Malim longè, in quatuor partes dividere. Etsi *quadripartitus*, vel *quadripertitus*, sit etiam Ciceronis *, ac Varronis †; cujus & *quadripartitio* *.

* *De Invent. & in Verrin. ac Tuscul.*

† *Lib. 7. 8. 9. de L. L.*

Quartari, quartum quemque legere. Glossæ Philoxeni: *Quartemur*, τετραζόλογησώμεθα. De τετραλογίαις Tragicorum actum in libris de re Poëtica. Secundùm hunc Græcæ vocis usum, si novitas Latinæ non offendit, Tragicos dixeris *quartari*; quando, ut apud Laërtium est lib. III. in Platone, τετράσι † δραμασιν ἠγωνίζοντο, Διονυσίοις, Ἀθηναίοις, Παναθηναίοις Χύτροις. Ac de Platone similiter loquar κῦ * τὸν τραγικὸν τετραλογίαν τὸς διαλόγους ἐκδόντα: ut est apud eundem Laërtium. Nimirum quia dialogos suos divideret in IX. tetralogias; ita ut genuini in universum fuerint LVI.

* *Lib. 4. & 6. de L. L.*

† *Quatuor fabulis certarent; Dionysiis, Athenæis, Panathenais, & Chytris.*

* *Secundùm tragicam consuetudinem quatuor certandi fabulis, suos edente dialogos.*

Quæstionari, pro quæstiones movere, ut de omni penè argumento Scholastici solent. Est apud Cæsarium Haisterbach.

Quaternare in Gemma est. Malim quaternos jungere, vel chartam in quaterna complicare. De *quaternatis feudis* dictum lib. III. cap. XL.

Quaternizare, facinorosum in quaternas partes dissecare. Thomas Walsingamus in Richardo II †: *Adjudicatus est tractioni, suspensioni, exen-*

† *Pag. 354.*

exentricationi, combustioni interiorum, decapirationi, & quaternizationi.

* Pag. 508. Idem in Hypodigmate Neustriæ *: *Expost decapitatus, & quaternizatus est.* Pro eodem, & magis barbarè, dixerunt *quarterizare*; unde Belgicum **partieren.**

Querelare, vel *querelari*, generatim fuerit, querelas effundere. Arnobius junior, qui circa annum vixit quingentesimum, in psalm. LXXVI: *Memorans praterita bona, de malis præsentibus querelatur.* Sed præsertim sumunt de querimoniis, & accusationibus contendentium in judicio,

† Pag. 202. Sic usurpat Matthæus Parisius in Additamentis †: *Si videatur eis, quod pertineat* (negotium) *ad forum Regium, querelatur Iudex: qui confiteatur, se post interdictionem processisse, amerciatur.* Item Thomas Walsingus in Hypodigmate Neustriæ *: *Eligantur hinc inde arbitri, qui se provideant, quomodo querelantibus satisfiat, & Rex Francia se obliget.* Usus & voce eâ interpres Methodii in sermonibus. Etiam in Hattonem, XV. archiepiscopum Moguntinum, (quem ob avaritiam à muribus comestum Tritthemus, quinquaginta post Hattonem annis, scripsit) est in codice Mso epigramma apud Serarium lib. IV. rerum Moguntiacarum cap. II:

Parcus, & infelix, quæ te dementia ludit,
Pauperibus Christi ut commoda nulla feras?
Cùm judex solùm hoc querelabitur ipse futurus,
Nescis quod post hac te ultio dira premet?

Ubi & secundam in hoc verbo malè corripi videmus. Perperàm in Gemmâ, & alibi sæpe, per V scriptum *querulare*; quasi à *querulus* foret.

† Inter Hincmari opuscula pag. 663. edit. Paris. an. 1615. *Querimoniari*, querimonias effundere, vel jactare. Dialogus de statu S. Ecclesiæ †: *Tu ergo eo tempore querimoniari cœpisti, de quo psalmista canit.*

Quinternizare est in Gemmâ. Notat canere instrumento musico, quod vulgò vocant *quinternam.*

Quitare, κ) συγχωλῶ *è quietare*, pro condonare debitum, vel satisfactum fateri, atque ita quietum reddere debitorem. Hoc verbum jam ante quadringentos annos fuisse in usu, vel fidem fecerint, quæ Radulphus Fornerius lib. VI. Rerum Quotidianarum cap. XXVIII. excerpsit ex veteri libro, qui in cœnobio S. Maximini adservatur. Vide superiùs

* Cap. primo hujus libri. * *Acquietare*; item lib. III. cap. XL. in *Quietantia.*

CAP.

CAP. XIX.

Item ad verba ab R incipientia: ac primùm, prima ubi sequitur vocalis.

Rabulare, *garrire instar rabularum forensium.* Radifico, *radices ago.* Rancere, *rancidum esse.* Rapporto, *refero.* Rapinari, *rapere.* Rareo, *rarescо.* Rasare, *radere.* Ravit, *rancedine laborat.*

PLusçula quoque se offerunt verba barbara, quibus à litera canina initium sit. De iis nunc videamus.

Rabulare, instar rabularum de foro nimiâ verbositate ferire aures auditorum. Est in Gemmæ Vocabulario; atq; inde Belgicum rabbelen.

Radisico in Onomastico exponitur ῥιζοφυῶ. Malim cum Tullio, & aliis, radices agere, vel capere, aut mittere radices: vel si unâ voce omnino exprimere visum, dicam cum Seneca, *radicescere*; aut cum Plinio, *radicare.*

Ranceo in eodem Onomastico transfertur ἰυχωτιάω. Græcum notat situ obducor, mucidus fio, marcesco, putresco. Agnoscit & Gemma. Ac facilè credo, veteres *ranceo* dixisse; & inde esse *rancidus*, ut à *caleo*, *calidus*: sed obsoleviisse videtur. Dixero igitur, *rancidus sum*, *vel rancidus fio.* Usurpatur de iis, quæ putrescentia gravem spirant odorem; item quæ vetustate saporem amittunt. At *rancare* aliud est: quo de tigridum voce utitur Philomelæ auctor.

Rapporto, pro reporto, refero, apporto; ut Gallis *rapporter*. Carolus VIII. in Edicto de fid. instr.*. *Ordinatum est insuper, quod secretaris cancellariam Tholosæ insequentes, aliquas literas, quas signabunt, non rapportent.* Sic *rapportum* pro Gallico *rapport*, hoc est, relatio, renunciatio. Stil. Antiq. parlam. cap. XII: *Possunt superiorem suum in garendum vocare: nisi opponatur eis de falso rapporto facto superiori.* * Pag. 196.

Rapinari, pro rapere, barbarum. Flexum à *rapina*.

Rareo, *rarus*, in Gemma reperio. Sed agnoscit, non esse in usu. Nempe quia *calesco* est à *caleo*; eò judicatum, esse *rarescо* à *rareo*: nec repugno, dummodo ne in usum revocemus.

Ratificare est in Concilio Pisano †, & alibi. Dicendum *ratum facere.* Perottus ait, veteres *ratare* posuisse, pro *ratificare*; & inde esse *irritare*, pro *irritum facere.* Sed *irritare*, cùm mediam habeat correptam, à *ratus* esse nequit. Potiùs credidero, esse ab *irrio*; quod canum, cùm provocantur; teste Nonio, ac Donato. † P. 8.

Rasare,

Rasare, à *rasum*, in Gemma est. Sed non occurrit idoneus scriptor, qui utatur. Rectum tamen *rasitare*; quod apud Agellium lib. III. cap. IV. Ut videri possit & alterum aliquando fuisse in usu; sed obsoleviſſe.

Ravit in Glossis Isidori exponitur *ravìè loquitur*; ubi reponendum *rancè*. Nam *ravis*, raucedo. Pro *ravire* dixero, raucum fieri, vel esse; item raucum quid sonare; unde Poëtis *ranciſonus*.

CAP. XX.

De verbis à RE incipientibus, sequente aliquâ primarum octo literarum

Reagere, *resistere agenti*. Rebaptizare, *iterum baptizare: ubi & obiter de vocabulis* condiaconi, & compresbyteri; *quibus & simile* coepiscopi. Rebellissare, *in obloquendo rebelles imitari*. Recapitulare, *summa rerum capita adferre*. Recensare, *recensere*. Recidivare, *recidivam pati*. Reciduare, *sapius recidere*. Recommendo, & recompenso, *pro commendo, & compenso*. Recorporare, *reparare aliquam partem corporis malè affecti*. Recredere, *reddere*. Redebere, *obstringi ad reddendum*. Redentitare, *reclamare*. Redequito, *equo, unde veneram, redeo*. Redinserare, *iterum inserere*. Redoccare, *denuo commisuere*. Redoperire, *aperire*. Reduncare, *curvare*. Reduplico, *conduplico*. Referro, *nihil verbum, ab errore librarii*. Refibulo, *fibulam laxo*. Registro, *regero*. Regnifico, *regem facio*. Regratio, *gratias ago*. Rehabeo, *recupero*.

VEnio ad cœpta à RE syllabâ.

Reagere, & *reactio*, in scholis philosophorum non damnâro. Est enim vox idonea rei, quam illi signant. Aliàs malim, vicissim agere, resistere agenti in se. Similiter statuendum de *repatior*, & *repassio*, ubi passio est reciproca.

Rebaptizare pro eo, quod Græcis ἀναβαπτίζειν, est perusitatum. Sed quid opus uti voce compositâ ex Latina, & Græca; cùm liceat dicere, *iterum*, vel *denuo baptizare*? Scio interim, multas id genus hybridas voces obtinere, præsertim apud Ecclesiasticos; quibuscum nolim litigare de verbis. Talia sunt *condiaconus*, & *compresbyter*. Ea nec Augustinus refugit epist. LIX, quæ ad Paulinum *coepiscopum*. Sic enim vocat.

Rebellizare, vel potiùs *rebellissare*, in Gemma exponitur contradicere. Credo, ut *patrisso*, patrem imitor: ita finxere *rebellisso*, pro obloqui, & opponere se, ut solent rebelles.

Reca-

Recapitulare, ut Græci ἀνακεφαλαιοῦν. Gennadius Massil. in vita Vincentii Lirinensis: *Recapitulato ejus paucis sermonibus sensu.* Hincmarus vel alius, in dialogo de statu S. Ecclesiæ *: *Peto recapitulari breviter ea, quæ prohibentur, ut ad concessa postmodum veniamus.* Amalarius de divinis Officiis: *Desideramus recapitulare omnem ornatum clericorum.* Hoc est, quasi per capita, & generatim referre. Amalarii ea verba legas quoque apud Fulbertum Carnotensem epist. LXXIX. Vide & quæ de hoc diximus Oratoriarum institut. lib. III, cap. VI, sect. I.

* Inter Hincmari opuscula p. 954. edit. Paris. an. 1615.

Recensare, in Gloss. Mssis exponitur numerare. Puto, rescribendum *recensere*. Nisi simile sit, ac *redinserare*; de quo inferiùs.

Recidivare apud Cæsarium Heisterbachensem, & in Gemma, pro relabi, denuo incidere in delictum, aut morbum: quomodo febres dicuntur *recidivæ*. In Glossario Mso reperio, *recidivare, restaurare*. Puto & hic legendum esse *recidivare*: nam hoc sit instaurare: quomodo Maro in quarto magni operis ait, *recidiva ponere Pergama*: hoc est, recidivare Trojam. *Recidivatum animæ* legas apud Tertullianum lib. de Resurrectione animæ cap. I, XVIII, XXX, & LIII.

Reciduare in Gloss. Mssis exponitur sæpius cadere: ut *reciduus*, sæpe cadens. Nempe *reciduare* fecerint à *reciduus*, hoc à *recido*: quomodo à *cado, caduus*; à *pasco, pascuus*; ab *irrigo, irriguus*. In iisdem glossis etiam *recidivare* idem esse dicitur, ac *restaurare*. Sed de eo jam in superiori verbo egimus.

Recommendo obtinet pro *commendo*, more Gallico. Ac similiter *recompensare*, pro compensare, vulgatum; at parùm Latinum.

Recorporare Cælio Aureliano, pro recreare partem corporis malè affectam.

Recredere, reddere, restituere. Incertus scriptor veterum formul. c. I: *Ipse homo in præsenti pro colono ad casam sancti illius, vel ipsius Abbatis, recognovit, vel recredidit.* Ivo epist. CCLXXV: *Dicet Comes, quod libenter reddet, aut recredet Comitem Nivernensem.* Etiam Bignonius adducit ex veteri instrumento in tabulario S. Martini Turonensis an. III. Rodulfi R. *Et sic ex ipsis decimis sese recredidit, & per fistucam guerpivit* †.

† Guerpire idem ac gurpire: de quo lib. 2. cap. 23.

Redebere, obligari ad reddendum. Legas in Formulis à Lindenbrogio editis CLXXIII, & seq. Falli arbitror, qui idem esse ajunt, ac *redhibere*.

Redentitare in Glossario Mso nostro exponitur, iterum atque iterum clamare. Quid si à *dente* sit, ac notet remordere, dente vicissim aliquem petere, vel rodere, genuinum in aliquo frangere?

Redequitare, retro equitare, sive eâ equitantem viâ reverti, quâ & antè equo veneris. Fulbertus Carnotensis epist. XXI: *Hæc ille non gratanter accipiens ad Comitem* (Theobaldum) *redequitat.*

Redinserare in Gloss. nostris Mssis exponitur, iterum inserere. Fortè scribendum *redinserere*, vel potiùs *redinsertare*. Nam *insertare* ipsius est Maronis.

Redoccare, scindere; ut est in Glossis Mssis. Propriè idem, ac iterum occare; hoc est denuo glebas comminuere, & confringere.

Redoperire, aperire; ut est in Gloss. nostris Mssis.

Reduncare in glossis Mssis membranaceis exponitur curvare. Nempe idem, ac reduncum facere.

Reduplico non dixero; sed conduplico.

Referro in membranaceis nostris glossis ineditis exponitur *impleo*. Ac subjicitur versus iste Marbodi:

Si fur plaustra domus spoliis, gazisque, referret.

Ubi Marbodum vocat, qui vulgò Marbodæus Gallus Cænomanensis, ac carmine de gemmis, & lapidibus pretiosis scripsit. Eum scriptorem cum scholiis suis ante seculum edidit Alardus Amstelodamensis. Sed pro *referret*, editum *referta*. Locum, è capite de Magnete, apponam:

Si fur claustra domûs spoliis, gazisque referta,
Ingrediens, prunas ardentes per loca ponat,
Et super adspergat magnetis fragmina prunis,
Ut per tetragonum fumi vapor alta vaporet;
Mentibus eversis, velut impendente ruinâ,
Deffugient omnes, in eâ quicunque manebunt;
Et fur securus rapiet, quæcunque libebit.

Hic sanè si *referret*, à *ferro*, scripserit Marbodæus; non pro *impleo* capi oportebit, sed pro *referet*. Verùm sententia omnino exigit *referta*: ut editum ante seculum ab Alardo, quem dixi, viro eruditionis non aspernandæ.

Resibulare invenio apud juniores. Verùm licet *sibulare* sit Columellæ, *insibulare* Celsi in septimo cap. XXV: *resibulare* tamen non arbitror veteres dixisse. Quare malim, sibulam laxare, solvere, aut simile.

Registro displicet. Dixero, in codicem, vel tabulas refero. Vide, quæ de *registri* voce attuli lib. III. cap. XLI.

Regnifico, regnare facio. Lucifer Caralitanus libro de regibus Apostaticis:

ratis: *Regnificarunt eum in Israel.* Hoc est, ad regiam dignitatem evexerunt.

Regratiare, pro gratias agere, est apud Cæsarium Haisterbach. Similiterque Philippus Mazzerius †, Cancellarius regni Cyprii, in vita S. Petri Thomasii, patriarchæ Constantinop. cap. VI: *Vale ergo Regis, & Regina faciens, ipsis regratiando de beneficiis, ad viam Ierusalem se disposuit.* Etiam apud Petrum de Vineis lib. III. cap. XLVII, lemma est tale: *Regratiatur communi Mutinensi, dolenti de casu regis Sardiniæ.* Item apud Walsingamum Hist. Angl. sub Richardo II*: *Ea horâ Regina fuit adducta ad tentoria Regis nostri. Rex Francia donavit eam Regi nostro, quam Rex noster cepit per manum, & osculabatur eam, regratiando patri suo Regi Francia de dono tam honorabili, & gratioso.* Thomas à Kempis de imitatione Christi lib. IV. cap. XII: *Ille nihil aliud habeat ad retribuendum beneficiis ejus, nisi se humiliando, & ei regratiando.*

Rehabere, recuperare, recipere. Joannes Thwrocz in Chronicis Hungaricis an. CIↃCCLXXV, sive cap. LXXVI: *Cujus* (Belgæ regis) *corpus Philippus, archiepiscopus Strigoniensis de ecclesia memoratâ auferri exhumando fecerat contra jura, & in sua Ecclesia Cathedrali indebitè tumulari. Super quo facto, coram summo pontifice causâ diutiùs ventilatâ; fratres minores, cum honore maximo, rehabere ex integro meruerunt.*

CAP. XXI.

De cæteris à RE inchoatis. Reincipere, *ordiri.* Reintro, *iterum intro.* Rejuvenesco, *recipio faciem ac vires juvenis.* Relucido, *illumino.* Remando, *iteratò mando, indicium facio.* Remendo, *corrigo* Remedior, *remedium adfero.* Remeliorare, *restituere pristinæ integritati.* Remoneo, *commoneo.* Renego, *abnuo.* Renovellare, *renovare.* Repaginare, *denuo componere artus ac membra.* Repatriare, *in patriam reverti.* Repausare, *pausam facere.* Repluere, *abundare.* Repsudit, *à librario corruptum fortè ex* recidivat. *Tutiùs multò* instauro *dici, quàm* restauro. Resolidare, *vulnerare.* Restare, *sistere.* Revadiare, *vel* rewadiare, *vadem se constituere.* Reversare, *denuo circumagere.* Revestiri, *pristino honori restitui.* Revitare, *à librario corruptum ex obsoleto* rebitere. Reunio, *unitatem facio.*

REincipio, pro incipio, sæpius est apud Thomam Walsingamum. Hist. Angl. scriptorem, in Richardo II. & alibi. Nec simile est, ac *redordior.* Nam hoc Plinio est orsa retexere, seu dissolvere.

Reintrare, regredi, redire, unde sis egressus. M. Joan. Thwrocziũ Histor. Hungar. an. clɔcccxxxviii. cap. xxv *: *In claustrum S. Ioannis Evangelistæ, unde exierat, reintravit.*

* Pag. 138. edit. Wechel. 1600.

Rejuveneſco non dixero lubens, quandoquidem veterum auctoritate destitutor. Malim igitur *renascor, revirisco, recipio faciem* vel *formam juvenilem*, aut *vires juventutis*, vel aliter, prout argumentum requiret.

Relucidare in Glossis membranaceis Mssis exponitur *relucere*. Origo tamen exigit, ut potiùs signet lucem affundere, vel luce convestiri.

Remando, & *remendo*, barbara sunt, ac significatione differunt. *Remando* est à *mando*: ac cùm ἀναλόγως accipi posset pro iterum præcipere; συνεκδοχικῶς posuere pro significare, sive alicujus facere certiorem. Priori modo usurpat vetus Scripturæ interpres Esaiæ xxviii. 10: *Quia manda, remanda; manda, remanda; exspecta, reexspecta; exspecta, reexspecta; modicum ibi; modicum ibi.* Pro, præcipe, ac ubi id egeris, iterum iterumque præcipe. Ut imitetur prophetes sermonem eorum, qui riderent verba sua, mandata Dei annunciantis. At posteriori ratione usurpat Petrus Mauricius, cognomento Venerabilis Cluniacensium abbas lib. i. epist. ii: *De statu domini Papæ, & vestro (quem prosperari, tam pro communi utilitate, quàm pro vestra requie, avidissimè desidero) mihi, quod est, remandate; ut cognitis, qua circa vos sunt, aut congaudeam, aut collaborem.* Item epist. xxiv: *Tractatum autem B. Hilarii super Psalmos ideo non misi, quia eandem in nostro codice, quam & in vestro, corruptionem inveni. Quod si & talem vultis; remandate, & mittam.*

Remendo autem est ab *emendo*; uti hoc à *menda*. Unde Onomasticum; *Remendo, ἀνεφόω*. Sed ab *emendo* ἀναλόγως foret *reemendo*. Calepinus tamen, ut è veteribus editionibus cognoscere est, Columellam sic loqui putavit lib. iii. cap. xvii. Nempe legit, *Tale oleaster remendaverunt*, ubi nunc è melioribus libris *, *taleolas terræ mandaverunt.*

* Vt edit. Asulani. Ioa. Parvi, Rob. Stephani.

Remedsare & *remedsari*, pro, curare, sanare, mederi, est apud Joannem Saresberiensem lib. viii. de Nugis Curial. cap. viii: *Unde & morbi ex saturitate nimiâ concitantur, multique impatientiam gulæ vomitu remediantur, & quod turpiter ingesserunt, turpiùs egerunt.* Mirum verò & legi apud Scribonium Largum in Epist. & alibi; imò & apud Tertullianum, de quo Rhodius in Lexico Scriboniano p. 434.

Remeliorare, corrigere, reficere, restituere. M. Joannes Thwrocz in Chro-

in Chronicis Hungaricis, in temporibus Regis Stephani cap. XXXI: *Fracturas, sive scissuras parietum ac tectorum, perspicacibus oculis, & morose inspiciebat; & statim remeliorari procurabat.*

Remoneo non puto, pro iterum moneo, vel ἀναλῶς commoneo, legi apud ullum Appulejo antiquiorem. Hujus est Metam. lib. VII: *Hic benivole remonebam.*

Renego; pro *nego*, *denego*, planè culpandum.

Renovellare, pro *renovare*. Optatus lib. I †: *Hoc modo iterum renovellata sunt partes.* Sermo est de recrudescente Carthagine schismate Donati. Ut à *novus*, *renovo*; sic *à novellus* fecit *renovello*. † Pag. 31. edit. Commel.

Repaginari, denuo sociari ac compingi. A πήγω, pago, hoc est, pango, est *pagino*. Unde *pagina*, & *repaginare*, quasi repingere, vel compingere, dicas. Petr. Chrysologus serm. LXII in Symbolum Apostol. *Hoc est totum fidei documentum, si carnem, qua corrupta est, qua putrefacta est, qua perit, per DEUM resurgere, repaginari, videre posse credas; quem posse omnia, quando omnipotentem confessus es, tunc jurasti.*

Repatriare, pro patriam repetere. Bernard. Claravallens. in vita S. Malachiæ, Hiberniæ episcopi *: *Psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus prosequimur amicum repatriantem.* S. Ealredus, sive Aelredus, in vita S. Eduardi Confessoris, Angliæ Regis, cap. IX: *Cùm summâ prosperitate vos repatriaturos non dubitetis.* Usurpant quoque Cæsarius Halberstatensis, Matthæus Parisiensis †, Rogerus Houedenus, Guilhelmus Malmesburiensis * Chronicon Cistercience †, Beka in vita Guiljel. episc. I. Joann. Turocius in Chron. Hungar. ann. CIↃ C CLXXXV, sive cap. LXXX: *Sed nihil in rege proficiens repatriavit.* Gerardus, abbas Sylvæ-majoris, in vita S. Adelardi, abbatis Corbeiensis, cap. VI §. XXIX: *Quia enim repatriaret assertor veritatis, lætabatur: sed supra modum dolebat, quòd tanti viri præsentiâ privabatur.* Nec mirum eos usurpare, cùm nota hæc fuerit vox jam Solini temporibus. Ejus est: *Aliquot leonibus obviis* (vel potiùs *obvii*) *intacti repatriaverint.* Unde & Isidorus lib. Origin. XII cap. II: *Prostratis parcunt, captivos obvios repatriare permittunt* Isidori Glossæ: *Repatriat, ad patriam redit.* * Col. 1957. edit. Antverp. anno 1609. Legas & col. 1943. vers. 9. † In Ioan. pag. 229. * Pag. 38. † Pag. 61.

Repausare, pausam facere, quiescere. Usurpat Guilhelmus Malmesburiensis *. Uti & Joannes Turocius Chron. Hungar. part. cap. LVI †: *Cumq; venisset ad quoddam nemus magnum; dixit suis, ut pro recreandis equis paullùm repausarent.* * Pag. 39. † Pag. edit. Vvechelb. an. 1600.

Repluit propriè foret rursum pluit: quia verò, si iterum iterumque

pluat, redundant aquæ; eò Isidorus in Glossis: *Repluentibus, redundantibus.* Et Papias: *Repluit, abundat.*

Repsudit in Glossis Philoxeni exponitur ὑποχωρεῖ; hoc est, redit, recurrit. Sic enim quandoque Græcum illud accipi, ex Phrynicho * constat. Itaque placet conjectura Martinii, pro *repsudit* legentis *recidivat*; quo de verbo superiùs diximus.

* In Eclog. vocum Auct. anon.

Resolidare, vulnus infligere, ut in Legg. Longob. lib. I tit. VII leg. VIII.

Restare, facere ut aliquis cogatur substistere. Est a *stando*: nisi malis dici pro *arrestare*, ex Gallico *arrester*; quod notat retinere, gradum, vel impetum alicujus sistere, manum homini injicere.

Restaurare non dixero; sed *instaurare*: nec ævo Augusti quisquam aliter locutus. Hoc movit Claudium Verderium, suâ in varios scriptores Censurâ, ut esse Latinum negaret. Improbat quoque Andr. Schottus lib. III Tullianarum Quæstionum *. Imò etiam Cæsar Scaliger adversus Cardanum Exercitat. CXCV † ait: *Medicorum libri ἰαλάξουσιν te, Cardane: qui non semel infelici verbo restaurare uteris.* Sed asperior hæc censura, quàm vellem. Nec enim solùm sic loquuntur recentiores Medici; verùm & veteres Jurisconsulti: ex quibus solis Latinam linguam, si deperiisset, instaurari posse ajebat Laurentius Valla. Sic apud eos legas, *Restaurari artes*, L. XIV. D. qui in fraudem. *Restauratio servitutis*, L. VII. D. de feudo dotium, & eremodicii. L. VII §. ult. D. de minoribus. item *restaurare accusationem*, L. IV §. D. ad leg. Jul. de adult. *restaurare litem*, L. XXIX §. 1 D. de minoribus. *restaurare actionem*. L. XXXVII D. de noxalibus, & alia alibi non semel. Quid verò dico Jurisconsultos? Etiam Justini est lib. II: *Interea & Darius, cùm bellum restauraret, in ipso apparatu decidit.* Et alibi: *Ita facta societate, & auxiliis Gallorum auctus, bellum, velut ex integro, restaurat.* Neque istoc Verderius nescivit; sed ut supercilium hominis videas, IMPERITISSIME ita Justinum loqui ait, & sine exemplo. Ut disertim sic alios loqui neget. At quid si aliquis contendat, eo verbo Trogum esse usum, cujus ἐπιτομὴν scripsit? Is verò Augusti ævo vixit. Verùm neutiquam puto, tum hoc pacto locutos. Interea priores esse secutum, arguit, quòd Justino antiquior Tacitus usurpat. Ut lib. III Annalium: *At Pompeji Theatrum igne fortuito haustum, Cæsar exstructurum pollicitus est, eo quòd nemo è familiâ restaurando sufficeret.* Et lib. IV: *Et Segestani ædem Veneris, montem apud Erycem* (malè vulgati, *Erycum*) *vetustate delapsam, restaurari postulavere.* Aliquis contendat, sic Cæsarem ipsum loqui

* Pag. 239.

† Pag. 633.

loqui lib. 1 de bello Gallico, ubi vetus codex habet: *Vicosq;, quos incenderant, restaurare jussit.* Sed non huic insistam. Verius enim censeo, *restituere*: quod in vulgatis, imò & optimæ notæ Mssis, reperio. Potiùs igitur expendam, quæ pro hoc verbo de origine ejus differtant. Ajunt, *instauro*, & *restauro*, esse à *stauro*; hæc à σταυὸς, non prout crucem notat, sed palum †, à στάω, sive ἱστάω, vel ἵστημι. Vel ἀμέσως venire à *sto*, ac idem notare *stauro*, quod stare facio. At quanto verisimilius, venire *instauro* ab *instar*; ut propriè sonet, ad prius instar, sive pristinam similitudinem, reficio. Ita Varro, Festus, Isidorus: nec aliter quisquam veterum. Qui ab optimo ævo recesserunt, *restaurare* dixere, pro *rein stat*, & *staurare*. Imò & *præstaurare*, pro *præinstaurare*, usurparunt; si stare liceat autoritate Diomedis, qui eo usus pro præstruere. Ita enim scribit lib. 1: *Secundo verò suo usu materiam præstaurat primò dicenti.* Sic igitur statuimus, nihil caussæ esse, cur dicamus *restauro*, cùm nulla urgeat necessitas, ut deteriora usurpemus, ubi in promtu certa, tutaque.

† *Hanc stauri significationem pro stipite etiam Gemma auctor agnovit, & duobus incerti versiculis originem utriusq; verbi inde adstruit.*

Retari, irretiri. Philipp. Franciæ Rex in Charta Rhotomagensi *: *Volumus etiam, ut nullius eorum possit retari, de usura, nec jurea fiat super eum, vel super heredes ejus.*

* *In Chartis Ducum Normanniæ, & Regum Franc. pag. 1063.*

Revadiare, seu *revvadiare*, est à *vadium* sive *vvadium*, hoc est, pignus; id verò est à vocabulo *vadis*. Itaque *revadiare* est vadis instar debitorem se agnoscere. Frodoardus in præceptione Caroli R. lib. III cap. IV: *Jubemus, ut quisquis aliquid tenore aliquo ex præfatis rebus tenere, vel possidere cernitur, nonam, & decimam, in Missorum nostrorum præsentia, Misso Ecclesiæ sanctæ Mariæ, vel sancti Remigii Remorum, sive Hincmari venerabilis, revadiet, & annis singulis ad eandem præfatam, & memoratam Ecclesiam persolvere, absq; ullius occasionis contradictione, cum omni vigilantia studeat.* Ut verò *revadiare*, sic & dixerunt *invadiare*; de quo superiùs vidimus.

Reversare, pro denuo versare, vel iterum in orbem agere. Thomas Kempensis lib. III de Imitatione Christi cap. XV: *In manu tua sum; gyra, & reversa me.*

Revestiri, dignatione principis restitui pristinæ dignitati. Legg. Wisigothicarum lib. XII. tit. I leg. III: *Quos Celsitudo nostra una cum filiis, per hujus nostræ Legis edictum, & testimonio nobilitatis pristinæ uti, & rebus, quas per auctoritatis pristinæ vigorē perceperint, decernimus revestiri.* Similiter postea Leg. XXVII. At in Legg. Alaman. Leg. XIV *revestiri* dicitur, qui induit sacrum habitum, quo in templo fungitur officio.

Revi-

Revitare, in glossis Isidori exponitur reverti. Puto, legendum *rebitere*: quod est redire, à *bitere*, ire; ut *perbitere*, perire, apud Plautum. Vide, quæ dixi Oratoriarum Institut. lib. IX cap. I sect. VII.

Reunio, pro unitatem facio, est apud Manethonem Sebennitam, si audimus doctissimum Matthiam Martinium †: ut qui inde citet in Etymologico: *Balthassare interfecto, reunitam monarchiam in Persas transtulerunt.* Sed Manethos genuinus Græcè scripsit: iste Manethos, unde hæc citantur, suppositicius est fœtus Annii Viterbiensis. Imò neque sic Manethos, sed Metasthenes Annii, qui dici debuit Megasthenes *.

† *In Etymologico.*

* *Virtuma, esse supposititi scriptum, abunde ostensum opere de historicis Græcis, ac Latinis.*

CAP. XXII.

De ardientibus ab RH. vel RV. Rheumatidio, & rheumatizo, *fluxione, sive distillatione laboro.* Rhythmizare, *rhythmicorum more scribere.* Romanizo, *sævio.* Rubiginare, *rubiginem contrahere.* Rubricare, & rubificare, *rubefacere.* Rudio, *rudio.* Rumigero, *divulgo.* Rumigo, *rumino.*

RHeumatidio sæpius pro ῥευματίζω legas apud medicum Theodorum Priscianum. Ut: *si oculi rheumatidiaverint*; qui Græcè ὀφθαλμοὶ ῥευματίζοντες, vel ῥευματιζόμενοι, ut Dioscorides loquitur. Latinè dixeris, fluxu, vel fluxione, vel distillatione laborantes.

Rheumatizare, à Græco ῥευματίζειν, quod itidem Latinè sit fluxione laborare; à ῥεῦμα, fluxio; unde & Gallis *rheume.* Sic ῥευματικὸς, Gallis *rheumatique.* Sed *rheumaticus* nec Plinius refugit. At *rheumatizare* non dixisset. Sanè ubi Dioscorides de elatine ait, φύλλων πλήσας στυφτῶν ἐν τῷ γλυκεῖ· δύναμιν δ' ἔχει ῥευματίζοντας ὠφελεῖν ὀφθαλμούς: id Plinius vertit: *Acerba gustu, & ideo oculorum fluxionibus efficax.* At non aversatur Fulbertus Carnotensis epist. LXXXIII: *An morbus reumatizantis, & nauseantis stomachi.*

Rhythmizare, à Græco ῥυθμίζειν, in Glossis nostris membranaceis exponitur modulari. In Gemma pro eo est *rhythmari.* Id quod Belgæ dicunt rymen.

Romanizare, in Gemma exponitur, tormentis subjicere, trucidare. A sævitia est Romanâ in martyres, vel gentes devictas.

Rubiginare, rubigine obduci, apud Appulejum lib. III Florid. Onomasticon: *Rubigino*, ἰῶμαι.

Rubricare, in Glossis nostris Mssis, pro rubore inficere, sive rubefacere;

cere; quod apud Silium lib. XVI. Utitur priori Petrus Blesensis epist. V: *Ecclesiæ dignitates, quas gloriosus martyr rubricaverat sanguine suo.* Imò jam obtinuerit ævo Claudiani: ex quo citant,

\- - - - - - - *rubricaverit ensem.*

Etiam *rubisfacere* pro eo est in Glossis nostris Mssis.

Rudio, pro erudio, legas in primis Calepini editionibus. Item in Onomastico est: *Rudio*, ἐκπαιδεύω. Et aliquando obtinuisse, arguere videtur vox *rudimentum*.

Rumigero, divulgo. Glossæ in Cyrilli calce inventæ: Θρυλλῶ, *rumigero, vulgo*. Non memini legere alibi. Sed *rumifero* pro eo est apud Plautum Ampitr. act. II sc. II:

Quamq; adeò cives Thebani verò rumificant probam.

Ita est in omnibus penè Mssis, & editis. Nonius tamen legit *rumiferant*.

Rumigo non ausim dicere, sed *rumino*; etsi utrumque ἀναλογία nitatur. Appulejus tamen lib. IV Met. *Tunc ventris tam profundo serviens, jam ferme tertium qualum rumigabam.* Papias; *Ruma, gula, unde rumigare. Ruma* est apud Varronem †; & inde *agni subrumi.*

† *Lib. 2. de R. R. cap. 11, item Cat. sive de liberis educ.*

Rusare est apud Papiam; sed corruptum è *rugare*. Plautus Casinâ act. II. sc. III: *Vide, palliolum ut rugat.*

CAP. XXIII.

De auspicantibus à syllaba SA. Sabbatizare, *septimo die requiescere.* Sacire, saicire, saisire, *possidendum dare.* Sacrilegare, *sacrilegium admittere.* Sagiminare, *in arvina, seu sebo; coquere.* Sagmare, *onus imponere jumento.* Salvifico, & salutifico, *salvo.* Samiare, acuere. Sanctire, *sancire.* Sannare, *subsannare.*

A Biis, quibus initium facit litera canina, ad ea nunc venio, quibus idem præstat illa θηριώδης, ut vocat Halicarnassensis, hoc est, serpentina, seu viperina. Ac primùm adferam, ubi post S consequitur princeps vocalis.

Sabbatizare Tertulliani est adversus Judæos. Sed malim, septimo die requiescere, feriari, sabbathum observare more Judæo.

Sacire à Gallico *saisir*; nisi hoc ab illo. Notat apprehendere, occupare, possidendum dare. Ac pro eodem, cum altera vocali, dicitur

saicire; unde *saisina*, vel *seisina*; de quibus omnibus lib. II cap. XV actum, in verbis barbaris barbaræ originis. Sed hujus etiam loci videri possit, si Gallicum *saisine* factum sit à *sessione*. Sanè jungi solent, *saisine, & possession*. Ac *possidere* dicitur ex eo, quòd quis sit *potis sedere*, hoc est, sedem ac domicilium figere. Ut Belgæ à **sitten**/quod est sedere, **besitten** dicunt, pro possidere. *Sacire* per *c* habes in Formulis Solennibus num. XXIX: *Ut ipsas nec vendere, nec donare, —— nec ad proprium saçire, nec hæredibus meis in alode relinquere, —— pontificium habeam ad faciendum.* Ac propè eadem verba legas formulâ sequenti. Sic form. CL: *Ipsam terram ad proprietatem saçire.* Sed frequentiùs in aliis scriptoribus reperio *saicire*; cujus rei varia superiori libro exempla adduximus. Similiterque in vita Karoli, Flandriæ Regis, cap. XXXVIII: *Totum feodum ejus saicivit.* Item *saisire*. Ut in Chartis Ducum Normannorum, & Regum Franciæ *: *Dimittet idem Rex tenementa illa, de quibus prædictæ dæ saisitæ erant, si venerint ad homina-* † *gium, & servitium ipsius Regis.* Et paullo pòst † similiter. Ac post multa *: *Item diximus per sacramentum nostrum de clerico, qui tenet laicum feodum. Quod si clericis injuriosius existit domino, à quo tenet feodum super feodo illo: dominus feodi potest saisire omnia catella clerici.*

* Pag. 1058.

† Eadem pag.

* Pag. 1060.

Sacrilego, sacrilegium admitto. Glossæ in Cyrilli calce inventæ: Ἱερόσυλος, *sacrilegus*. Ἱεροσυλῶ, *sacrilego*.

Sagiminare, in arvina, sive pinguedine, coquere; ut dixi lib. III cap. XLV. *Sagimen*, & *sagimentum*, porcorum pinguedo; ut exponit Gemma. Corrupta esse arbitror à *sagina*; unde *saginare*.

Sagittare, pro sagittam emittere, sagittâ ferire, rejecimus lib. I cap. XXIII. Nec agnoscit Cælii Secundi Forum Romanum. Quamquam verò non optimæ sit notæ verbum: tamen nec improbæ prorsus. Utcunque enim nec Augusti ætate, nec toto postea seculo videatur fuisse in usu: tamen sub Antoninis obtinuit. Habes enim apud Justinum lib. XLI de Parthis: *Hos pari curâ, ac liberos suos, habent; & equitare, ac sagittare, magnâ industriâ docent.* Usurpat quoque Solinus cap. XXI, ac LXI. Glossæ Cyrilli in calce inventæ: Τοξεύω, *sagitto*. Quid mirum igitur, si reperias apud vulgatum Scripturæ interpretem Psalm. X. 2, & LXIII. 5? Legas quoque in actis Sebastiani: *Sub titulo Christianitatis jussus est ligari in medio campo, & sagittari.* Legg. Burgund. tit. XLVI: *Si servus ille fuerit sagittatus.* Comes S. Pauli epistolâ ad Lovanii sive Brabantiæ ducem †, quæ est apud Godefridum Monachum S. Panta-

† In scriptoribus veris Germanicarum à Freherо editis,

leonis,

leonis, ad annum cIↃIII: *Exibant turrim, & introibant; sicut, & quando volebant, ad sagittandos nostros.* Ac postea: *Sarjants in turris latitantes nostris gentibus sagittando importunos faciebant assultus.* Joann. de Hesse, Trajectensis presbyter, qui paullò ante annum vixit cIↃcccc, præfatione Itinerarii sui: *In mari rubro vidi pisces volantes ad tantum spatium, quantum balista posset sagittare.*

Sagmare, onerare clitellis à sagma: quod onus est jumenti sarcinarii. At σαγματόω τὸ σάττειν, quoit est onerare. Vox *Sagma* depravata in *sauma* & *summa*, unde *saumarius* & *summarius*, docente Somnero in Glossario.

Salvifico, salvo. Est in Gemma: atque usus vetus interpres Scripturæ Joan. XII. 27. & 47. Glossæ Cyrilli dictæ: Σωτηρία, *salvificatio*, *incolumitas*, *salus*.

Salutifico, nihil meliùs est: licet Christus *salutificator* dicatur Tertulliano lib. de carne Christi cap. XIV, & de Resurrectione carnis cap. XLVII, item lib. V adversus Marcionem. Nempe *Salvatoris* vocabulum, ut videtur, necdum in Africa erat receptum. *Servatoris* verò vocem putavit non satis exprimere Græcum Σωτῆρος nomen. Quamquam hoc Græcum cùm signaret, *conservatoris* pro eo dixerit Tacitus in XV Annal. *Conservatoris sibi nomen Græco ejus rei vocabulo assumsit.* Vide, quæ de *Salvatoris* vocabulo * *inferiùs* dicam in falsò damnatis.

* *Vbi? fortè altero volumine quod promittit.*

Samiare, Nonii Marcelli ætate, dicebant, pro acuere: atque ait idem, hoc verbi esse ex eo, quòd *Samius* ponatur pro *acutus*. ut illo Lucilii:

Testam sumit homo Samiam. - - - - - -

quâ videlicet sibi præcideret virum, sive genitalia. Sed testa Samia hîc dicitur, quæ ex Samo advecta. Quam acutam quidem esse oportuit, si eâ præciderentur testes. At non eò *Samius* idem, ac acutus; non magis, quàm ut eò acutum notet, qui Pythagoras Samius erat acutus: unde de eo Ausonius *:

* *Epist. 5.*

Anticipesq; tuum Samii Lucumonis acumen.

Interim rectè Nonius ait, *samiare* usurpatum pro acuere. Nam & Aureliani Imperatoris est in quadam epistolâ: *Arma tersa sint, ferramenta samiata, calciamenta fortia.* Ac similiter *samiarius*, ἀκονητής †. hoc est, qui cote gladios, & similia, acuit. Sic & Mauritius * Imperator σαμιάτωρας appellat. Sed ut hæc Nonio favent, *samiare* exponenti *acuere*: ita nihil juvant in eo, quòd *Samius* exponit *acutus*. Nam vera ratio est

† *Vide Rigaltii lexicon in* Σαμιάτωρες.

* *In primo Stratagematii cap. 7.*

saicire; unde *saisina*, vel *seisina*; de quibus omnibus lib. II cap. XV actum, in verbis barbaris barbaræ originis. Sed hujus etiam loci videri possit, si Gallicum *saisine* factum sit à *sessione*. Sanè jungi solent, *saisine, & possession*. Ac *possidere* dicitur ex eo, quòd quis sit *potis sedere*, hoc est, sedem ac domicilium figere. Ut Belgæ à **sitten**/quod est sedere, **besitten** dicunt, pro possidere. *Sacire* per *c* habes in Formulis Solennibus num. XXIX: *Ut ipsas nec vendere, nec donare, —— nec ad proprium sacire, nec haredibus meis in alode relinquere, —— pontificum habeam ad faciendum.* Ac propè eadem verba legas formulâ sequenti. Sic form. CL: *Ipsam terram ad proprietatem sacire.* Sed frequentiùs in aliis scriptoribus reperio *saicire*; cujus rei varia superiori libro exempla adduximus. Similiterque in vita Karoli, Flandriæ Regis, cap. XXXVIII: *Totum feodum ejus saicivit.* Item *saisire*. Ut in Chartis Ducum Normannorum, & Regum Franciæ *: *Dimittet idem Rex tenementa illa, de quibus prædicta die saisiti erant, si venerint ad homina-* † *gium, & servitium ipsius Regis.* Et paullo pòst † similiter. Ac post multa *: *Item diximus per sacramentum nostrum de clerico, qui tenet Laicum feodum. Quòd si clericis injuriosus existit domino, à quo tenet feodum super feodo illo: dominus feodi potest saisire omnia catella clerici.*

* Pag. 1058.

† Eadem pag.

* Pag. 1060.

Sacrilego, sacrilegium admitto. Glossæ in Cyrilli calce inventæ: Ἱερόσυλος, *sacrilegus*. Ἱεροσυλῶ, *sacrilego*.

Sagininare, in arvina, sive pinguedine, coquere; ut dixi lib. III cap. XLV. *Sagimen*, & *sagimentum*, porcorum pinguedo; ut exponit Gemma. Corrupta esse arbitror à *sagina*; unde *saginare*.

Sagittare, pro sagittam emittere, sagittâ ferire, rejecimus lib. I cap. XXIII. Nec agnoscit Cælii Secundi Forum Romanum. Quamquam verò non optimæ sit notæ verbum: tamen nec improbæ prorsus. Utcunque enim nec Augusti ætate, nec toto postea seculo videatur fuisse in usu: tamen sub Antoninis obtinuit. Habes enim apud Justinum lib. XLI de Parthis: *Hos pari curâ, ac liberos suos, habent; & equitare, ac sagittare, magnâ industriâ docent.* Usurpat quoque Solinus cap. XXI, ac LXI. Glossæ Cyrilli in calce inventæ: Τοξεύω, *sagitto*. Quid mirum igitur, si reperias apud vulgatum Scripturæ interpretem Psalm. X. 2, & LXIII. 5? Legas quoque in actis Sebastiani: *Sub titulo Christianitatis jussus est ligari in medio campo, & sagittari.* Legg. Burgund. tit. XLVI: *Si servus ille fuerit sagittatus.* Comes S. Pauli epistolâ ad Lovanii sive Brabantiæ ducem †, quæ est apud Godefridum Monachum S. Pantaleonis,

† *In scriptoribus verò Germanicorum à Pithœo editis.*

leonis, ad annum cIↃIII: *Exibant turrim, & introibant; sicut, & quando volebant, ad sagittandos nostros.* Ac postea: *Sarjants in turri latitantes nostris gentibus sagittando importunos faciebant assultus.* Joann. de Hesce, Trajectensis presbyter, qui paullò ante annum vixit cIↃcccc, præfatione Itinerarii sui: *In mari rubro vidi pisces volantes ad tantum spatium, quantum balista posset sagittare.*

Sagmare, onerare clitellis à sagma: quod onus est jumenti sarcinarii. At σαγμα ἀπὸ τῦ σάττειν, quod est onerare. Vox *Sagma* depravata in *sauma* & *summa*, unde *saumarius* & *summarius*, docente Somnero in Glossario.

Salvifico, salvo. Est in Gemma: atque usus vetus interpres Scripturæ Joan. XII. 27. & 47. Glossæ Cyrilli dictæ: Σωτηρία, *salvificatio*, *incolumitas*, *salus*.

Salutifico, nihil melius est: licet Christus *salutificator* dicatur Tertulliano lib. de carne Christi cap. XIV, & de Resurrectione carnis cap. XLVII, item lib. V adversus Marcionem. Nempe *Salvatoris* vocabulum, ut videtur, necdum in Africa erat receptum. *Servatoris* verò vocem putavit non satis exprimere Græcum Σωτῆρος nomen. Quamquam hoc Græcum cùm signaret, *conservatoris* pro eo dixerit Tacitus in XV Annal. *Conservatoris sibi nomen Græco ejus rei vocabulo assumsit.* Vide, quæ de *Salvatoris* vocabulo * *inferiùs* dicam in falsò damnatis.

* *Vbi? fortè altero volumine quod promisit.*

Samiare, Nonii Marcelli ætate, dicebant, pro acuere: atque ait idem, hoc verbi esse ex eo, quòd *Samius* ponatur pro *acutus*. ut illo Lucillii:

Testam sumit homo Samiam. - - - - - -

quâ videlicet sibi præcideret virum, sive genitalia. Sed testa Samia hîc dicitur, quæ ex Samo advecta. Quam acutam quidem esse oportuit, si eâ præciderentur testes. At non eò *Samius* idem, ac acutus; non magis, quàm ut eò acutum notet, qui Pythagoras Samius erat acutus: unde de eo Ausonius *:

* *Epist. 5.*

Anticipesq; tuum Samii Lucumonis acumen.

Interim rectè Nonius ait, *samiare* usurpatum pro acuere. Nam & Aureliani Imperatoris est in quadam epistolâ: *Arma tersa sint, ferramenta samiata, calciamenta fortia.* Ac similiter *samiarius*, ἀκονητής †. hoc est, qui cotes gladios, & similia, acuit. Sic & Mauritius * Imperator σαμιάτωρας appellat. Sed ut hæc Nonio favent, *samiare* exponenti *acuere*: ita nihil juvant in eo, quòd *Samius* exponit *acutus*. Nam vera ratio est

† *Vide Rigaltii lexicon in* Σαμιάτωρες.

* *In primo Stratagematii cap. 7.*

ex eo, quòd in acuendis gladiis, cultrisque, & aliis, uterentur Samiâ cote, quæ acuta.

Sanctire in Glossarii nostri membranis exponitur affirmare. Puto, librarii esse errorem, ac reponendum *sancire*. Sanè, si ἀναλογία attendatur, altero potiùs usi forent pro sanctum facere, consecrare.

Sannare in Gemma legas. Sed veteres prætulere compositum *subsannare*. In Glossis tamen Philoxeni est: *Sannator*, μυκτηριστής.

CAP. XXIV.

De inchoantibus à SC. Scalpitare, *crebrò scalpere: ut* sculpitare, *sæpius sculpere.* Scapellare, *scalpello incidere.* Scarifico, *scarifo, sive cutim scalpello aperio.* Scarpinare, *fodere.* Schematizare, *schemate, sive figurato sermone, latenter aliquem tangere.* Scopare, *scopis verrere*: scopere, *pro eodem*; *vel pro considerare*: scobare, *fodere.* Scrutino, *scrutor.*

COnsequuntur ea, ubi literam S excipit C.

Scalpitare, & *sculpitare*, in Glossarii nostri membranis exponuntur crebrò scalpere, vel sculpere. Nam utrâque vocali hæc duo scripsere; ut Græci dicunt γλάφω, & γλύφω. Sed frequentativis hisce tum demum utar, ubi idoneum invenero auctorem. In iisdem Glossis reperio *scalpturio*, & *scalpurio*. Quorum posterius improbant multi. Sed immeritò, cùm Plauti sit, & inde *scalpurigo* legamus apud Solinum: quemadmodum dicam in verbis falsò damnatis.

Scapellare, pro scalpello, vel aliter, incidere: Gallicum *scapeller*. Gloss. Philox. *Scapellat*, κατατέμνει, κατατιτρώσκει. Aliæ, *Scapellare, incidere, frangere.* Rotharis Rex Legum Longobard. lib. 1 tit. xix leg. v: *Scapellare alterius molinum.* L. vi; *ploum, aut aratrum.* L. vii; *vitem alienam*; item, *tranicem* * *de vite alienâ.* L. viii; *clausuram.* L. xx; *Siquis caballo alieno caudam capellavit* (lib. scapellavit) *id est, setas traxerit*; *componat sol.* vi. Item ejusdem lib. 1 tit. xxv leg. lxvii: *Siquis latro de uno furto probatus fuerit, perdat oculum: & si de duobus furtis probatus fuerit, nasum ei scapelletur: & si de tribus furtis probatus fuerit, moriatur.* Minùs placet, quòd Ludovicus de-la-Cerda, ait †, *scapellare* junioribus idem esse, ac scapellis, sive fustibus, batuere. Nempe quia in Isidori Glossis legere sit, *Scapulum, fustis longus.* Quod à *scapus*; quomodo etiam dixere radium textorium licio involutum. Lucretius lib. v:

* Tranicem *dixerat barbarè, pro* traducem.

† *Advers. Sat. cap.* 141. §. 179

In-

Insilia, ac fusi, radii, scapique sonantes.

Scarifico, scalpello incido, sive cutem aperio. Doctus noster amicus putabat, dici sic, quasi *schasifico*, ut vox composita sit; posterior autem pars *facio*; quod inde adstruebat, quia & *scarifico* dicatur passivè. Ut apud Scribonium Largum*: *Malagma ad lumborum dolorem, qui antè leniter scarificant.* Priorem partem censuit esse χάσαι vel χάσις; quæ χάζω, cutem incido; ut χάσματα, incisuræ cutis scalpello factæ. Hæc speciosè dicerentur, nisi duo obstarent. Prius est, quòd Græcè σκάεφος sit scalpellum, eove facta scissio, rasio: atque inde σκαριφάομαι, & σκαριφίνω, scalpello incido, vel aperio. Hesychius: Σκαριφαστής, ξυστήν, σκάπλεον, χάφεον, ὅθεν καὶ ὁ σκάριφος. Alterum est, quòd & Latini à σκαριφῶ dixere *scarifo*. Plinius lib. XVII. cap. XXVII: *Scarifatio quædam in mediis.* Et lib. XXII. cap. XXIII. de lasere: *Pedum clavos circumscarifatos ferro.* Ita in vetustis esse libris, ὁ πάνυ Salmasius notavit ad Solinum †. Glossæ Philoxeni: *Scarifat*, καταχίζει, καταχνίζει, καταχάσκει. *Scarifo*, χαράσσω, καταχνίζω. Sic igitur statuo, rectiùs dici *scarifo*, & hoc esse à σκαριφῶ: à *scarifo* autem* corruptum esse *scarifico*.

* Cap. 262.

† Pag. 590.

* Plinio tamen scarifico placuit, notante Rhodio ad Scribon. p. 327

Scarpinare in Glossis nostris exponitur fodere, more gallinarum. Id Plauto est *scalpturire*. Quare censeo, legendum *scalpinare*: quod à *scalpo* erit; ut a *suffarcio suffarcino*, unde *suffarcinatus*; à *flo*, sive *flare*, *stano*, unde *destino*. Pluraque id genus adduximus in tertio de Analogia cap. XLVI.

Scenofacio in Catholico exponitur funes facio, sive restio, vel restiarius sum. Sed confundit σκηνὴν ποιῶ, tabernaculum facio, à quo sit σκηνοποιὸς: & σχοῖνον ποιῶ, funem sive restem facio, unde est σχοινοποιὸς, ac, Latinâ ratione scribendi, non *scenopœus*, sed *schœnopœus*. Quare *scenofacio* sit tabernacula facio; *schœnofacio*, funes facio. Quam interpretationem etiam Catholicon postea adducit: utcunque ὀρθογραφίαν non observârit.

Schematizare in Glossis nostris mssis exponitur *figuratè*, *umbraticè loqui*. Ubi ea attenditur significatio vocum σχῆμα, & σχηματίζεσθαι, qua præsè his utimur: nempe cùm latentem injicimus suspicionem rei, quam apertè nolumus dicere. Quomodo Martialis ait lib. III. epigr. LXVIII:

Schemate non dubio, sed apertè nominat illam.

Vide, quæ in Oratoriis Institutionibus diximus lib. V. cap. VI. sect. VII.

Scopare, scopis verrere, ac mundare. Ita Fortunatus de vita S. Radegundis

gundis lib. 1: *Scopans monasterii plateas simul, & angulans.* Imò multò antè legas apud Latinum Scripturæ interpretem Esaiæ XLV. 23: *Scopabo eam in scopa terens.* Et Psalm. LXXVI 7: *Et scopabam spiritum meum.* Prout etiam est apud Petrum Blesensem epist. XIV. Hoc est, verrebam animum meum scopis cogitationum, ut sanum ferrem judicium de providentia divina. Quamquam posteriori loco libri aliqui non *scopabam* habent, quod Titelmannus mavult: sed *scopebam*; uti & legit Nestor Novariensis in Vocabulario. Si hoc magis placet, dubitem, num *scopebam* idem sit, ac *scopabam*; nempe scopis purgabam: an notet considerabam, διὰ τῦ σκοπεῖν. Nisi scribendum sit *scobebam*, ut Bruno Carthusianus legit; vel *scobabam*, quando apud Papiam, inque glossis nostris membraneeis, est *scobare*, *fodere*, puta à *scobe*; uti hoc, & *scobina*, à *scabendo*. Et istoc magis convenit cum LXX, qui in Psalmis habent verbum σκάλλω, fodio, scalpo. Ut Aquila σκαλεύω, quod idem notat. *Scoparius*, cujus ministerium est scopis purgare.

Scrutino, scrutor, inquiro. Lucifer Carallitanus lib. 1. adversus Constantium sic Scripturæ verba adducit: *Scrutinabo Hierusalem cum lucernis.* Pro quo alii dixissent, *scrutinium faciam super Hierusalem.* De *scrutinii* voce antea * vidimus. *Scrutino* est ab antiquo *scruto*, pro scrutor, scruta verso, ut inveniam, quod quæro. Nimirum quâ formâ à *nego*, *negino*; à *runco*, *runcino*. Vide, quæ paullo antè dixi in *Scarpinare.*

* Lib. 3. cap. 47.

CAP. XXV.

De inchoatis ab S, sequente secundi, tertiâ, vel quartâ vocali. Securiare, *securum præstare.* Sellare, *ephippium equo insternere, vel hominem dignitate aliquâ ornare.* Sententiare, *sententiam ferre.* Sentito, *paullatim intelligo.* Serrare, *serrâ præcidere, vel secare.* Setaciare, *cribro subcernere.* Setare, *penicillo è setis mundare.* Sigillare, *pro obsignare.* Signio, *pro signo.* Simonizare, *pretio acquirere munus aliquod Ecclesiæ.* Simplificari, *magis magisque abhorrere a moribus subdolis.* Simultare, *simultatem exercere.* Singulare, *singulatim constituere, vel memorare.* Sinjugare, & sinjugiare, συζυγεύω. Situari, *situm esse.* Sobriefacio, *sobrium facio.* Solatiari, *consolari.* Solemnizo, *solemni ritu festum celebro.* Solo, & insolo, *Soli expono, ut quid calore ejus siccetur.* Solvisare, *notis Musicis canere.* Sophisticare, *sophistas imitari.* Sororisso, *sorori simile.*

Secu-

Securiare, securum reddere. Gesta Francorum, & aliorum Hierosolymitanorum, lib. IV. cap. XIII †: *Congregatisque sunt omnes Majores nostri, & ordinaverunt consilium, dicentes: Faciamus castrum in vertice montis Maregart, qui mons est super hostem Boamundi, quod securiat, ut tutis possimus permanere de Turcorum formidine.* † Pag. 10.

Sellare quandoque accipitur pro sellam equestrem, sive ephippium potiùs, jumento imponere: quandoque etiam pro in sella constituere. Cæsarius lib. XII. Miracul. cap. V: *Fratrem autem tuum Lambertum sic sellavimus, ut nostrum jus evadere non posset.*

Sententiare, apud Matthæum Parisium in Historia, & Vitis, pro judicare, sive sententiam, ut judex solet, pronunciare. Usurpat etiam Philippus IV. Gall. R. in Edicto de lib. Oblat. *. Et Thomas à Kempis lib. III. de imitatione Christi cap. I: *Non me sinas, secundùm auditum aurium hominum imperitorum, sententiare.* Damnatus sententiâ Ecclesiæ *sententionatus ab Ecclesiâ* dicitur Thomæ Aquinati. * Pag. 192.

Sentito, pro *sentio*. Isidorus in Glossis: *Sentitare, in animo sensim dijudicare*, Analogia requireret *sensito*, à sensum; ut à pensum, *pensito*; à venditum, *vendito*. Quamquam & dicere possis, ut ab ago, *actito*; à quæro, *quarito*; sic à sentio esse *sentito*. Sed quis veterum sic locutus?

Serrare, serrâ dissecare, ut exponit Gemma. Imò & id verbi agnovit Calepinus; & ab eo deceptus is, qui Thesaurum R. Steph. exscribens, Forum dedit Romanum, aliique. Tuentur se illo Silii lib. VI.

— — — — — Comantes
Anno serravit ramos Iunonis anguis.

Sed in bonis omnibus codd. est *servavit*: quod sententia requirit. Signat draconem aurea Hesperidum mala servantem: de quo, præter Græcos, Valerius Flaccus in IV. Argon. imò & Maro IV. Æn.

Setaciare in Gemma exponitur cribrare, **buydelen**. Nempe formatum à *setaceus*: quia cribrum pollinarium fit è setis. Dixerim, *subcernere cribro** vel *incernere* †, vel *cribrare* *. * Plautus Pseud. Cato cap. 18. Plin. lib. 18. cap. 11. † Cato cap. 48. * Columella, & Plin.

Setare ibidem transfertur **boysteren**. Malim ἐξυφαίζειν hoc pacto, caput setis mundare; vel penicillo è setis purgare à sordibus, sive furfuribus, ac pedibus.

Sigillare epistolam, non ausim dicere; sed, ut Cicero, *signare*, *consignare*. Contrà afferunt, quòd Cicero Verr. VI. dicat, *scyphos sigillatos*. At unde hoc, inquiunt, nisi à *sigillare*? Atqui non omnia in *atus* sunt à verbis. Nec enim *togatus* est à *togare*, sed *toga*: parque ratio in *capillatus*, & simili-

gundis lib. 1: *Scopans monasterii plateas simul, & angulans.* Imò multò antè legas apud Latinum Scripturæ interpretem Esaiæ XLV. 23: *Scopabo eam in scopa terens.* Et Psalm. LXXVI. 7: *Et scopabam spiritum meum.* Prout etiam est apud Petrum Blesensem epist. XIV. Hoc est, verrebam animum meum scopis cogitationum, ut sanum ferrem judicium de providentia divina. Quamquam posteriori loco libri aliqui non *scopabam* habent, quod Titelmannus mavult: sed *scopebam*; uti & legit Nestor Novariensis in Vocabulario. Si hoc magis placet, dubitem, num *scopebam* idem sit, ac *scopabam*; nempe scopis purgabam: an notet considerabam, ἀπὸ τοῦ σκοπεῖν. Nisi scribendum sit *scobebam*, ut Bruno Carthusianus legit; vel *scobabam*, quando apud Papiam, inque glossis nostris membranaceis, est *scobare*, *fodere*, puta à *scobe*; uti hoc, & *scobina*, à *scabendo*. Et istoc magis convenit cum LXX, qui in Psalmis habent verbum σκάλλω, fodio, scalpo. Ut Aquila σκαλεύω, quod idem notat. *Scoparius*, cujus ministerium est scopis purgare.

Scrutino, scrutor, inquiro. Lucifer Carallitanus lib. I. adversus Constantium sic Scripturæ verba adducit: *Scrutinabo Hierusalem cum lucerna.* Pro quo alii dixissent, *scrutinium faciam super Hierusalem.* De *scrutinii* voce antea * vidimus. *Scrutino* est ab antiquo *scruto*, pro scrutor, scruta verso, ut inveniam, quod quæro. Nimirum quâ formâ à *nego*, *negino*; à *runco*, *runcino*. Vide, quæ paullo antè dixi in *Scarpinare*.

* *Lib. 3. cap. 47.*

CAP. XXV.

De inchoatis ab S, sequente secundâ, tertiâ, vel quartâ vocali. Securiare, *securum præstare.* Sellare, *ephippium equo insternere, vel hominem dignitate aliquâ ornare.* Sententiare, *sententiam ferre.* Sentito, *paullatim intelligo.* Serrare, *serrâ præcidere, vel secare.* Setaciare, *cribro subcernere.* Setare, *penicillo è setis mundare.* Sigillare, *pro obsignare.* Signio, *pro signo.* Simonizare, *pretio acquirere munus aliquod Ecclesiæ.* Simplificari, *magis magisque abhorrere a moribus subdolis.* Simultare, *simultatem exercere.* Singulare, *singulatim constituere, vel memorare.* Sinjugare, & sinjugiare, συζυγεῖν. Situari, *situm esse.* Sobriefacio, *sobrium facio.* Solatiari, *consolari.* Solemnizo, *solemni ritu festum celebro.* Solo, & insolo, *Soli expono, ut quid calore ejus siccetur.* Solvisare, *notis Musicis canere.* Sophisticare, *sophistas imitari.* Sororisso, *sorori fio similis.*

Secu-

Securiare, securum reddere. Gesta Francorum, & aliorum Hierosolymitanorum, lib. IV. cap. XIII †: *Congregatisque sunt omnes Majores nostri, & ordinaverunt consilium, dicentes: Faciamus castrum in vertice montis Maregart, qui mons est super hostem Boamundi, quod securiat, ut tuti possimus permanere de Turcorum formidine.* † Pag. 10.

Sellare quandoque accipitur pro sellam equestrem, sive ephippium potiùs, jumento imponere: quandoque etiam pro in sella constituere. Cæsarius lib. XII. Miracul. cap. V: *Fratrem autem tuum Lambertum sic sellavimus, ut nostrum jus evadere non posset.*

Sententiare, apud Matthæum Parisium in Historia, & Vitis, pro judicare, sive sententiam, ut judex solet, pronunciare. Usurpat etiam Philippus IV. Gall. R. in Edicto de lib. Oblat. *. Et Thomas à Kempis lib. III. de imitatione Christi cap. I: *Non me sinas, secundùm auditum aurium hominum imperitorum, sententiare.* Damnatus sententiâ Ecclesiæ *sententionatus ab Ecclesiâ* dicitur Thomæ Aquinati. * Pag. 192.

Sentito, pro *sentio*. Isidorus in Glossis: *Sentitare, in animo sensim dijudicare*, Analogia requireret *sensito*, à sensum; ut à pensum, *pensito*; à venditum, *vendito*. Quamquam & dicere possis, ut ab ago, *actito*; à quæro, *quarito*; sic à sentio esse *sentito*. Sed quis veterum sic locutus?

Serrare, serrâ dissecare, ut exponit Gemma. Imò & id verbi agnovit Calepinus; & ab eo deceptus is, qui Thesaurum R. Steph. exscribens, Forum dedit Romanum, aliique. Tuentur se illo Silii lib. VI.

— — — — — *Comantes*
Anno serravit ramos Junonis anguis.

Sed in bonis omnibus codd. est *servavit*: quod sententia requirit. Signat draconem aurea Hesperidum mala servantem: de quo, præter Græcos, Valerius Flaccus in IV. Argon. imò & Maro IV. Æn.

Setaciare in Gemma exponitur cribrare, **buydelen**. Nempe formatum à *setaceus*: quia cribrum pollinarium fit è setis. Dixerim, *subcernere cribro** vel *incernere*†, vel *cribrare**. * Plautus Pseud. Cato cap. 18. Plin. lib. 18. cap. 11. † Cato cap. 48.

Setare ibidem transfertur **boysteten**. Malim ἐκφράζειν hoc pacto, caput setis mundare; vel penicillo è setis purgare à sordibus, sive furfuribus, ac pedibus.

Sigillare epistolam, non ausim dicere; sed, ut Cicero, *signare*, *consignare*. Contrà afferunt, quòd Cicero Verr. VI. dicat, *scyphos sigillatos*. At unde hoc, inquiunt, nisi à *sigillare*? Atqui non omnia in *atus* sunt à verbis. Nec enim *togatus* est à *togare*, sed *toga*: parque ratio in *capillatus*, & * Columella, & Plin. simili-

† *Apud Nonium in* Sugillare,

similibus. Præterea obducunt hoc Varronis in Geminis †: *Contrà lex Menia est impietate, Ne filii patribus luci claro sigillent oculos.* Quod interpretantur, *claudant, & quasi obsignent.* Nempe ut sententia sit, ne filii parentibus adhuc spirantibus oculos claudant, atque ita eorum mortem maturent. Sic cepit Antonius Augustinus, Tarraconensis Archiepiscopus. Sed in melioribus Nonii codd. etiam optimis membranis nostris, est *sugillent*, vel *suggillent*; quod est ὑπωπιάζειν. Et ut *sigillare* malis, possit esse sententia, Ne officium hoc occludendi oculos liberi parentibus præstent, nisi creperâ luce; uti fenestris clausis, vel velario obductis.

Signio dicant, qui βαρβαρίζειν amant. Rectum *signo*, vel *insignio*.

Simoniζare, in Gemma, Simonis magi exemplo emere velle honores sacros, sive Ecclesiasticam dignitatem. Magus tamen ille non tam emere voluit munus aliquod, ad sustentationem vitæ; quàm donum miraculorum, rem spiritualem. Quare licet utrumque sit improbum: tamen laxè nimis *Simonia* vox extensa. Vide, quæ de Simonia legere est in Summa Cajetani, & Scholasticorum aliis.

Simplificari, simplicem fieri; ut duplicari, duplicem reddi. Thomas Kempensis de imitatione Christi lib. 1. cap. 111: *Quanto aliquis magis sibi unitus, & interiùs simplificatus fuerit.* Hoc est, quanto plus abhorrebit ab astu hominum versipellium, sive duplicium; quomodo *duplex* dicitur Ulysses Horatio lib. 1. od. VI. Ac similiter Græci versipellem δίπλοῦν nuncupant; in his Euripides Rheso.

Simultare in eâdem Gemmâ, pro simultatem cum aliquo gerere, vel inter se simultatem exercere.

Singulare, apud Papiam, & in Gemma; pro seorsum constituere, sigillatim memorare, singulo equo vehi. In Glossis tamen est, *Singulator*, ἱππαστὴς κέλης. Nempe qui privo equo currit: unde priùs *Celeres*, qui poltea *Trossuli*.

Sinjugare in Gemma exponitur conjugare: ut *sinjugia*, copula. Similiter veteres membranæ: *Sinjugiare, copulare, conjugare, confederare.* Nempe corrupta ex συζυγία, & συζυγεῖν.

Situare in eâdem docetur esse idem, ac collocare; ut *situatus*, ordinatus. Sed pro *situatus*, situs, dicendum; pro *situare*, statuere. Etsi non ignorem à situ *situosus*, & inde *situosè* legi; sed significatione longè aliâ; ut liquet ex Marcello.

Sobrie-

Sobriefacio, sobrium reddo. Appulejus lib. VIII. Metam. *Nec isto sermone sobriefactus Thrasyllus.*

Solatiari, solatio reficere ac recreare. Gregorius M. lib. I. epist. XIII: *Hinc vos solatiari, in quo sibi necesse fuerit, admonemus; nullusque sit ei de quolibet molestus articulo.* Sic epist. XIX: *Solatiante Domino nobis.*

Solenniżare, in Gemma, & veteribus membranis nostris, solenne festum ago, vel celebro, vel etiam ritu solenni cohonesto. Petrus Blesensis serm. XXIV, habito in festo S. Germani Confessoris: *Satagamus ergo sic solenniżare, ut principi testium cedat ad gloriam, glorificatis testis ad venerationem, nobis venerantibus ad salutem.* Cæsarius lib. IX. Mirac. cap XV: *Solenniżantibus eis in vesperis circa altare, & insanientibus, unus ex eis pyxidem, qua super altare cum corpore Domini pendebat, casu evertit, & quinque ex ea hostias excussit.* Et lib. XI. cap. II: *Totâ nocte solenniżabam.* Beka in Ridfrido: *Stephanus Papa, descendens ad Franciam, solenniżavit imperialem benedictionem in civitate Senensi.* Suppositicius Ovidius lib. I. de Vetula:

Econtra durum est solenniżare, quod ille Conculcat.

Solo, & compositum ejus *insolo*, ad solem calefacio, vel sicco; ut Græcis ἡλιάζειν ab ἥλιος. Compositum est in Glossis Cyrilli dictis: ἡλιάζω, *aprico.* ἡλιάζομαι, *insolor.* Simplex corruptum in lexico veteri: ubi est, *Solidatur*, ἡλιάζεται. Item, *Soliclatur*, ἡλιάζεται. Omnino enim *Solatur* utrobique legendum.

Solsatire, vide superiùs in *Solsatia.*

Solvisare in Gemma exponitur canere notis Musicis, quarum quinta est *sol*: uti quarta *fa*; eoque fortasse dixerint potiùs *solfasare.*

Sophisticare in eâdem, pro Græco σοφιστεύειν, sophistam agere, verborum laqueis decipere.

Sororisso in Gloss. Mss, sorori assimilor. At vetera sunt, & proba, *sororiare*, ac *fraterculare*: sed aliâ significatione, ut dicet Festus.

CAP. XXVI.

De iis verbis, quibus prima litera sunt SP, ST, SV, SY. Spadare, & Spadonare, *castrare.* Spargitare, *sæpius spargere.* Spatulari, *delicias facere.* Spermatizare, *sementare, vel semen emittere.* Sponsare, *despondere.* Sportulare, *sportulam mittere.* Stancare, *sistere.* Stannare, *stanno illinere.* Stercorizare, *stercorare.* Stirpare, *stirpitus evellere.* Stragulare, *stragulum texere.* Strenare, *strenam mittere.* Stoppare,

occludere, sive obturare. Stupidare, *crebrò stupere.* Subalternare, *nunc superiorem esse, nunc inferiorem.* Subaudio, *in aliquo, quod non exprimitur, intelligo.* Subhasto, *hastæ subjicio.* Subintelligo, *subaudio.* Subitare, *subito prævenire.* Subnervare, *nervos succidere.* Substantificare, *substantiam creare.* Subtiliari, *attenuari.* Subulare, *perforare corium ad suendos calceos.* Succulcare, *conculcare.* Sudorare, *sudare.* Sufferrare, *ferreas jumento soleas subdere.* Suffraginare, *poplites flectere, vel suffragio suo aliquem juvare.* Summare, *summatim enarrare; unde* Summator *Papæ dictus.* Suppalliare, *occultare.* Supercapitare, *præcellere.* Superimplere, *accumulare.* Supervidere, *perlustrare.* Suppodiare, *innixi.* Surdare, *surdum reddere.* Sutelo, *consuo.* Syllogizare, *rationari.* Symphonizare, *symphonia canere.*

NUnc verba cætera, ab S inchoata, quæ se hoc tempore animo offerent, prosequamur.

Spadare, castrare; ut Lege Salica Tit. XL. §. III, *spadatus caballus.* Plura de hac voce apud Lindenbrogium in *Glossario* vide, voce *Spadare.*

Spadonare, cremasteres evellere, unde colei dependent. Habes etiam in Gemma, & in medicis junioribus.

Spargitare in Glossarii Missi membranis exponitur, frequenter spargere, asperginare: quod nec ipsum in usu est.

Spatulari, delicias agere, σπαθᾶν. Vide superiùs *spatula.*

Spermatizo, σπέρμα, sive semen emitto. Agnoscit Gemma: sed nesciunt scriptores boni Latini dico. Nam σπερματίζω, & ἐκσπερματίζω, est apud LXX: ἀποσπερματίζω etiam apud Aristophanem, & Aristotelem.

Sponsare, pro despondere filium, vel filiam, non ante Antoninorum tempora in usu fuisse puto: attamen apud Paulum J.C. legas.

Sportulare, sportulam, sive munera, ab Ecclesia accipere. Cyprianus epist. LXVI: *In honore sportulantium fratrum, tanquam decimas ex fructibus accipientes, ab altari, & sacrificiis non recedant.* Vide de his Baronium in Annal. T. I. an. LVII. num. LXXXIV. De Romanorum sportulis varii ad Martialem, & alios, adnotarunt.

Stancare, pro *sistere*, ex Græco στυγνῦν, constringere, non transmittere, ut solent vasa futilia, ac rimosa. Nempe ex στυγνῦν, *stancare*; ut, secundùm Varronem, & Festum, *stagnum* ex στυγνὸν, quia aquam contineat, & constringat. Habes in lemmate apud Sammonicum*: *Ad medendum rejectionem cibi, & sanguinem stancandum.*

* *Cap. 22. Observatum è vett. libb. Salmasio ad Solinum. In vulgatis, etiam illa Rob. Constantini, & Pisbæana est,* sanguinis restringendæ. *In Manutiana autem est,* sanguinis abstinendæ.

Stan-

Stannare, stanno obducere, sive illinere; ut Plinius loquitur lib. XXIV. At *stagnare* aliud est: nempe λιμνάζειν. Quamquam in vett. Glossis sit, *Stagno*, ἐπιπαλῶ, γανῶ, Ubi *stagno*, & *stanno*, confunduntur. Gemma: *Stannare*, **vertimen.** Nempe à *stannum*, **tin.** Nec dubium, quin **tin** sit à *stannum*: quamquam significatione differant †.

† *Vide Plinii lib. 34. cap. 16. & Georgium Agricolam, in Bermanno cap. 24.*

Stercorizare, in Gemma, & alibi, pro eo, quod Columellæ, Plinio, atque aliis, *stercorare*: hoc est, agros fimo insperso reddere fecundiores.

Stirpare, à *stirps*, pro stirpitus evellere, amputare, vel ablaqueare. Constitutiones Caroli Magni *: *Nec* (dic Dominicâ) *in sylvis stirpare, vel arbores cædere.* Agnoscit & Gemma.

* *Pag. 257. edit. Moguntinæ an. 1603.*

Stragulare, in Gemma, ad modum stragulæ vestis aliquid texere.

Strenare in Gemma, pro strenam novo anno mittere, & universè munusculum dare.

Stupidare, in Glossarii membranis exponitur frequenter stupere. Pro eo ἀναλόγως foret *stupitare*. At neutrum obtinet: imò nec *stupeo* supinum habet, unde id veniret.

Stuppare ἀμέσως ex Belgico **stoppen**: hoc à *stuppa*, sive *stupa*; vel Græco σύφειν †, unde *stupa*, σύπειον. Lex Alamannica Tit. LXXXII. §. II: *Medicus cum medicamento, aut serico, stuppavit, & postea sanavit.*

† *Occludere, obstruere stupa.*

Subalternare, alternis superiorem esse, ac inferiorem. Pseudo-Ovidius in I de Vetula:

Seque subalternant, modo victores, modo victi.

Nempe ut genus, & species, ὑπάλληλα, sive subalterna, dicuntur; quia genera sunt inferiorum, & species superiorum. Quale in singularibus, quòd Atreus filius est Pelopis, pater verò Agamemnonis.

Subaudio in Gemma exponitur, aliud audio, aliud intelligo. Non arbitror, ante tempora Antoninorum inveniri. Primus, ut puto, ex iis, quos habemus, usus Ulpianus L. I. in fi. ff. de hæred. inst. *Sed & ipsa valebit, subaudito jubeo.* Papias: *Subaudis, intelligis, animadvertis.* At *subauscultare* longè aliud Plauto; cui notat leviter auscultare.

Subhastare idem, ac subjicere hastæ, sive, ut Cicero loquitur Philipp. II, *voci subjicere præconis.*

Subintelligo vox est Grammaticorum: pro qua Ulpianus, ut jam vidimus, *subaudio*. E. G. quando dico *natalis meus*, ajunt subaudiri, vel subintelligi *dies*. Hic dixero, in *natalis* vocabulo intelligi *dies*.

Subsilire, pro *inopinatò supervenire*, vel *subitò prævenire*. Pontius diaconus in vita B. Cypriani: *Cum militibus suis princeps repentè subsilivit;*

ut verius dixerim, subitâsse se credidit. Unde enim posset, tanquam improviso impetu, mens semper parata subitari?

Subnervare, pro nervos succidere, in Gemma reperio.

Substantificare, substantiam creare. Arnoldus Ordinis S. Francisci in vita B. Angelæ de Fulgineo cap. XXII, §. CCLIV: *O divina persona, quæ dignasti nos substantificare in medio substantiæ tuæ.* Essentia substantiæ, sive id quo substantia est, *substantealitas* Scholasticis dicitur.

Subtiliari, attenuari. Usurpat Petrus Cellensis lib. IX. epist. II: *Qui verò, calcatis grossioribus carnis feculentiis, cubilia spiritûs ingressi, subtiliari in spiritualibus consueverunt, in amicis quærunt gratiam, non pecuniam; fidem, non extrinsecam possessionem.* Etiam *subtiliare* dixerunt pro subtiliter agere: ut interpretatur Glossarium nostrum in membranis exaratum.

Subulare, in Gemma, subulâ perforare pellem ad suendum calceos.

Succulcare, in eâdem, sub se calcare. Etiam additur, pro eo dici *suppeditare*, quasi sub pedibus calcare. Sed *suppeditare* aliud est. Nec *succulcare* puto idoneo niti auctore.

Sudorare, in Gemma, & membranis nostris, exponitur sudare, sudorem emittere.

Sufferrare in Gemma est idem, ac ferreas equo soleas subdere, vel suppingere, Plinio calceare equum. Qui & meminit calceatûs camelorum, *ne fatiscant longiori itinere.* Idem narrat, ut Nero jumentis delicatioribus calceos induxerit argenteos, Poppæa etiam aureos. De ferrea mulæ solea est apud Catullum epigr. XVII. Nec fortasse antiquior est, qui jumentorum calceatûs faciat mentionem.

Suffraginare in Catholico, & Gemma, exponitur flectere genua. Sed aliud genua, aliud suffragines: genua anteriùs flectuntur; suffragines sunt ὀπισθίδια, atque ita dicuntur, quòd subtus fragantur. Papias confundit duo hæc, *suffragari*, & *suffraginare*, vel *suffraginari*. Nam ad posterius pertinet, quòd *suffraginatus* exponit *fractis cruribus.* Ad alterum, quod subdit, *vel in locum decindentis* (leg. decedentis) *substitutus.* Hoc vult, *suffraginatus*, vel potiùs *suffragatus*, esse idem ac suffragatione suffectus.

† *Bull. Tom. 1. pag. 352.*

Summare agnoscit Gemma, pro, summa rerum capita annotare, summatim dicere. Sic usurpat Alexander VI. Papa, in bulla † de Institutione summatoris: *Cum itaque officium recipiendi, videndi, summandi, & re-*

& referendi literas Apostolicas, &c. Hinc, qui in epistolis observat præcipua capita, eaque Papæ suggerit, *summator* dictus: ut paull pòst: *Motu proprio, non ad alicujus nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de nostra mera deliberatione, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, officium Summatoris literarum per Cameram prædictum expediendarum hujusmodi, ad instar aliorum dictæ curiæ officiorum perpetuorum, auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium erigimus, & instituimus.* De iis & videri potest Bulla Paul. V. Bullarii, ut vocant, Tom. II*. * Pag. 233. & 234.

De *assummandis* verbo actum cap. 1 hujus libri.

Supercapitare, propriè, toto capite supereminere; καὶ μετάφορὰν, laudes, vel vitia aliorum, supergredi. Ascanius epist. ad Humbertum: *Quid Hunnorum rabiem commemorem, aut Nortmannorum fortitudinem? cùm hi sanguinales canes non tantùm Hunnos rabie, sed & robore Nortmannos, longè supercapitent.* Nisi scripserint *supercedant*; quod simile fere sit, ac *supergredi*, & *antecedere*.

Superimpleo, pro cumulo, reperio. Sed Latinum non est.

Supervidere, quâ formâ Belgæ dicunt **oversien**/ hoc est, curiosè, attenteque inspicere. Thomas Walsinghamus in Richardo II †: *Præceperunt eis, ut diligenti scrutatione superviderent obligationes, & chartas præfatas.* Latinè sit relegere, perlustrare, atque aliter. † Pag. 262.

Suppalliare in membranis nostris explicatur occultare. Propriè sit, sub pallio abdere.

Suppodiare in membranis iisdem Glossas continentibus simpliciter exponitur inniti. Propriè foret, inniti podii parti eminenti, quæ est instar pulpiti.

Surdare, pro *surdum facere*. Leg. Bajuvar. cap. VII tit. X, §. IV. *Si eum surdaverit, vel sic plagaverit, ut claudus permaneat.*

Sutelo, suo. Gloss. Ῥάπτω, *sutello*. *Sutelo* autem à *sutela*, quod à *suo*. Festus: *Sutela, dolosa astutia, à similitudine suentium dicta sunt.* Gloss. Philox. *Sutela*; ἐνέδρα, ἐξαπάτησις, δόλος. Onomasticon: *Sutela*, κακεμφασία. Nempe quomodo apud Comicum est, *consutis dolis*.

Syllogizare pervulgatum semibarbaris, à Græco συλλογίζεσθαι. Latini pro eo *ratiocinari*.

Symphonizare, in Gemma, pro eo, quod Ciceroni in Verrinis, *symphoniâ canere*. Unde & pueris symphoniacis nomen.

CAP. XXVII.

De incipientibus à T litera, sequente A, E, vel H. Tabulare, *tabulis consſtruere.* Taciturio, *tacere ſtatuo.* Tædeo, *tadet me, vel pertæſum eſt.* Taratantarizare, *tubâ clangere.* Tartidare, *tardiorem eſſe.* Tauroboliare, *Deûm matri ſacrificium facere taurorum.* Tegulare, *tegulis ſternere.* Telare, *differre.* Tenebrare, *obſcurare.* Tenebricare, *obſcurum reddi.* Tenorare, *in ſymphonia canere eo cantu, qui* Tenor *dicitur.* Tenſitare, *crebrò tendere.* Tepidare, *tepefacere.* Teſcuare, *caſtrare.* Teſſerare, *teſſeris ludere.* Teſtimoniare, *teſtari.* Texitare, *frequenter terere.* Theſaurizare, *theſaurum congerere, vel in theſauris recondere.* Theologare, *de divinis diſſerere.* Thcorare, *contemplari.* Thurificare, *thura incendere.*

ORdo nunc ducit ad T literam.

Tabulare, tabulis conſternere, vel conſtituere; ut eſt in Gemma, Foro Romano, Calepino toties recocto. Sed auctoritatem deſidero. Compoſitum tamen *contabulare* eſt Cæſaris, Plinii, Tranquilli. Imò fortaſſe & ſimplex aliquando in uſu fuit: cùm dicatur *tabulatorum turris, tabulatus transitus*, & ſimilia.

Taciturio novè formatum, pro tacere deſidero. Sidonius lib. VIII epiſt. XVI. *Unde cognoſce, quòd etſi tacere necdum cœpimus, certè taciturire jam deliberavimus*; hoc eſt, deliberavimus, an non deinceps tacere velimus. Vel *deliberavimus* μεταληπτικῶς ait pro *decrevimus*.

Tadeare, averſari, refugere, tædium capere, & præ ſe ferre. Lampridius in Alexandro Severo cap. XXIX: *Neq; unquam tadiavit, aut moroſius, aut iratius reſedit, fronte ſemper pari, & lætus ad omnia.* Vegetius de Re Veterinaria lib. III cap. II: *Inter exordia igitur tadiantis bovis adverſus omnes morbos potio iſta ſuccurrerit.* Gloſſæ Philoxeni: *Tadeo*, ἀθύμως. Ubi ἀθυμῶ reſcribendum. Gloſſæ Cyrilli: Σιχαίνομαι, *tadeo*, *tadeſco*. Ibidem: Σιαίνομαι*, *tado*. Sed reſcribendum, ut antè, Σιχαίνομαι, *tadeo*. Gemma: *Tadiari, faſtidire*, verdrieten. In eâdem, *Tedere, moveri, tremere.* Sed id ineptum. De *attadiari* vidimus libri hujus cap. I.

* *Phrynichus pro barbaro habuit. Eſt à* σιχὸς, *quod Heſychio* ἀνδές.

Taratantarizare in Gemma legas, pro tubâ clangere: videlicet à *taratantara*, quod eſt Ennii de ſono tubæ: ut Servio monitum ad IX Æneidos, & Priſciano lib. VIII.

Tar-

Tarditare est in membranis Glossarii nostri Mssis, pro frequenter tardare, ac ἁπλῶς, tardare, &, ut prisci dicebant, bovinari †. † *Agell. lib. vi. cap. 7.*

Taurobolari, Magnæ Deûm matri taurobolium facere. *Taurobolium* verò sacrificium taurorum; ut *criobolium*, arietum. Hinc in veteri inscriptione Romæ, *taurobolatus*, qui taurobolium fecit. Ac in iisdem *taurobolata*, de femina, quæ sacrum hoc fecisset. Verbum ipsum usurpat Lampridius in Antonino Heliogabalo: *Matris etiam Deûm sacra accepit, & taurobolatus est, ut typum crisperet.* Ita in veteri codice, eoque optimo, reperit Salmasius. Quem adi Notis ad locum memoratum, &, si tanti, nostra etiam, quæ adducimus lib. II de idololatriæ ortu, & progressu, cap. LII, & LIII.

Tegulare, ut in Gemma legitur, domum contegere tegulis. Quod primus fecit Cinyras; ut est apud Plinium lib. VII cap. LVI.

Telare, in Gemma, pro differre, prolongare. Sic scio in Digestis sumi *protelare*. Antiquioribus *protelare*, propellere.

Tenebrare, in Gemma, pro tenebras inducere. Tertulliani tamen in Apologetico est, *contenebrare incesta*. Ejusdem est, *tenebricare*, pro tenebricosum fieri. In Gemma pro eo *tenebrescere*.

Tenorare, in Gemma **undersingen**/à cantu, qui in symphonia vocatur *Tenor*. Unde in eâdem Gemmâ, *Tenorista*, **Undersanger**.

Tensitare, crebrò tendere; ut in Mssis Glossarii membranis reperio. ἀναλόγως satis formatum. Sed, nullo auctore, utar invitus.

Tepidare Gemma interpretatur, tepidum facere: pro quo cum Cicerone, & aliis, dixero, *tepefacere*. Tueatur aliquis *tepidandi* verbum Plinii auctoritate. Sed non tam ipse usurpat, quàm alios uti ait; non Romanos, sed Sulmonenses; nec in quovis argumento, sed vitium remediis. Hoc ostendunt illa lib. VII cap. XXVI: *Ne frigus vites aduret, circumfunduntur riguis, quod ibi tepidare vocant.* Sermo est de Sulmonensi agro.

Terrefacio, pro terrorem adfero, vulgare magis est, quàm probum.

Tescuare in Gemma exponitur castrare: uti *tescuator*, castrator. Nempe à *tescuis*; quâ voce, ut ibidem legas, loca signantur, ubi castrantur animantia. Sed quid *tesqua* sint, vel *tesca*, melius dicet Varro. Et *tescuare*, ac *tesquare*, barbara sunt.

Tesserare, secundùm Gemmam, tesseris ludere. Sed non est in usu veterum. *Contesserare* tamen Tertulliani est lib. de Præscriptionibus cap. XXXVI. Ubi *contesseratio hospitalitatis*, ἡ τῶν ξενικῶν συμβόλων συμβολή.

Testi-

Testimoniare, testari. Marculfus monachus lib. 1 form. XXXVII.

Texitare, sæpe texere, in Glossarii nostri membranis. Nempe ut ab ago, *agito*; sic à texo, *texito*. Interea, ut puto, nemo sic veterum.

Thesaurizare Ecclesiasticis est scriptoribus frequens, pro pecuniæ vim ingentem congerere, thesaurum exstruere. Nempe Græcorum exemplo: apud quos classici etiam scriptores θησαυρίζειν, & θησαυρίζεσθαι, sic usurpant. At Latini malunt θησαυρίζειν.

Theologare, in Gemma, ut θεολογεῖν scriptori de Mundo, qui Aristoteles perperam creditus. Latini & hîc potiùs, de divinis disserere, vel commentari. Sic Asclepiadi Mendetis θεολογούμενα, de quibus Suetonius in Augusto, dissertationes divinas, vel de rebus divinis, vocitemus.

Theorare, in eâdem Gemma, pro θεωρεῖν; quod est videre contemplari, ac propriè divina speculari.

Thurificare, in Actis Marcelli Papæ: *Deferatur tripoda, & thurificent majestatibus.* Etiam usurpat Optatus Milevitanus adversus Parmenianum lib. I, & II. Bedæ item est* in Actis Justini martyris, quos qualibuscunque versibus scripsit, trochaicorum æmulis, si syllabas numeres potiùs, quàm appendas:

* Tom. 3.

Dabatur licentia
Antequam thurificent
Detestandis idolis.

Cicero pro eo, thura incendere, & odores.

CAP. XXVIII.

De iis, ubi post initiale T sequitur I, O, R, U, vel Y. Tingitare, *sæpius tingere.* Tinnipo, *pro tintinno, vel tintino.* Tirocinari, *tirocinium facere.* Titulare, intitulare, prætitulare, *titulo ornare.* Tonitruare, *tonare.* Tonsorare, *tondere.* Tormentare, *excruciare.* Toxicare, *veneno inficere.* Tractulare, *tractare, versare.* Transalpinare, *trans Alpes profici sci: cui simile* transfranciare, *per Franciam ire.* Transglutire, *&* transgulare, *per gulam trajicere.* Translaturare, *transferre.* Transparere, *pellucere.* Transpassare, *transire.* Tremulo, *tremisco.* Triangulo, *triangulare reddo.* Tribattere, *ter sapiusve battere, seu ferire.* Tripedare *usurpatum de equo in cursu ter ferente terram.* Truncare, *obtruncare.* Tubicinare, *tubâ canere.* Turbidare, turbica-

re,

re, turbulentare, *turbas dare, perturbare.* Tyrannizare, *tyrannidem exercere.*

Tingitare est in membranis Glossarii nostri: nempe pro frequenter tingere, ut moris erat quartæ Judæorum sectæ: imò hæc, ad quotidiana abluendum peccata, quotidie tingebatur: unde & nomen ἀμιξοβαπτισῶν: de quibus Epiphanius Hæresi XVII.

Tinnitare, & *tinnipare*, in Glossarii ejusdem membranis exponitur sonare, tinnire. Puto, pro posteriori illo legendum *tintinnare.* Dausquejus mavult *tintinno*, ut est in Glossis: eoque & *tintinnabulum* gemino N præfert. Sanè & secundam producit Juvenalis. Sed neque alterum damnandum, si rectè apud Catullum epigr. LII:

Tintinant aures, gemina teguntur
\- - - - - - - *Tempora nocte.*

Ubi secundam corripi videmus.

Tirocinari, tirocinium ponere. S. Gerardus, abbas Sylvæ-majoris, in vita S. Adelardi, abbatis Corbeiensis, cap. I §. IV: *Tirocinabatur in palatio* (Karoli) *puer bonæ indolis.* Vulgò ferè per Y in prima scribitur, cùm *tyro*, & *tirocinium*, vel Latini sint ortus; vel si Græci, veniant à τείρω *, quia tiro exercitatione primùm teri incipit. Malè hac parte, ob unicam inscriptionem, in Rubiconis ripâ conspectam atque exscriptam, priorem suam sententiam mutavit Aldus Manutius †.

* *Affligere, atterere.*

† *In Orthographia.*

Titulare ajunt Pomponium dicere in Pannuceatis apud Nonium *: qui inde adducit:

* *In* Trua.

Mulier ubi adspexit tam mirificè titulatam truam.

Sed meliores libri *tutulatam.* Quid propriè *tutuli* sint, Varro docet in VI de L. L. Interea *titulare*, pro titulum, vel nomen indere, apud Tertullianum legas adversus Judæos. Est & Pontii diaconi in Vita B. Cypriani: *Nec enim aliud oportebat, quàm ut eum, qui intra secretam conscientiæ latebram religionis, & fidei, toto honore florebat, etiam publicè celebrata gentilium fama titularet.* Ambrosius, vel potiùs Hilarius diaconus Romanus, in epist. ad Coloss. cap. IV: *Domum salutat: tam enim devota fuisse videtur, ut omnis domus ejus signo titulata esset crucis.* Remigius in Testamento suo apud Flodoard. in Histor. Rhemig. *Remigiæ, cochlearia tria, qua meo nomine titulata, transscribo*; hoc est, quibus nomen meum inscriptum. Idem Flodoard. lib. II cap. XVI: *Charta ipsius episcopi reperiuntur nomine titulata.* Hinc *intitulare.* Theganus

de gestis Ludovici Pii: *Quatuor Evangelia Christi, quæ intitulantur nomine Matthæi, Marci, Lucæ, & Joannis.* Item *prætitulare.* Flodoard. lib. I Histor. Rhemig. cap. VI: *Hanc autem basilicam prefatus vir Jovinus, his verbis aureo prætitulavit decore.* Thom. Walsingam. in Hypodigmate Neustriæ †: *Rollone jurante fidelitatem Regi, & Regi illi filiam, cum terra prætitulata, donante.* De *attitulare*, dictum hujusce libri IV cap. I. In Gemma *titulare* exponitur, ad Venerem ac luxuriem incitare. Sed in animo habuit *titillare*, unde postea deducit ridiculam vocem *titillicius*, pro eo, qui incitat, vel incitatur ad coitum.

† Pag. 417.

Tonitruare, pro tonare, à tonitrus. Commodianus:

Insipiens ergo Jovem tonitruare tu credis?

Tonsorare, pro tondere. Anonymus in vita * Sigeberti Regis, Dagoberti filii: *Mortuo Sigeberto Rege, Grimoaldus, Major Domûs, Dagobertum, filium ejus, sua fidei commendatum, ut Austrasiorum potiretur regno, tonsoravit in Clericum. Tonsuram* verò pro *rasura* dixit; modò hæc jam anno Ↄ CLVI obtinuerit in clericis apud Gallos.

* Non illa, quæ à Sigeberto, Gemblacensi monacho scripta, & apud Surium legitur: sed quæ è Mso codice primùm edita ab Andr. du Chesne, Tom. I. Historiæ Francicæ Scriptorum, p. 591. & seq.

Tormentare in Gemma, pro tormentis excruciare. Sæpe legas apud semibarbaros.

Toxicare, toxico perungere, veneno inficere. Petr. Blesensis epist. XX: *Si mihi domini vestri gratiam enormiter toxicavit lingua mercenariæ adulatio, & invidia detractoris.* Eusebius sive Emissenus, sive potiùs Gallicanus, homil. III de Pascha: *Hic toxicato spiculo in corde percussus est.* Petrus Cellensis lib. VII epist. III: *Intorquent sagittas toxicatas veneno secularis gloriæ.* Inde, ut in Gemma est, *toxicator*, veneficus; *toxicatrix*, venefica.

Tractulare in Gemma exponitur versare, ut in tritico, & feno obtinet. Est à *tractum*, eâ formâ, qua *ustulo*, ab ustum: *postulo*, ab inusitato postum, non pro positum, sed pro poscitum.

Traducare in membranis Glossarii Msi exponitur traducere. Sed quis sic locutus?

Transalpinare, Alpes transcendere, transalpina loca petere. Petrus Blesens. epist. CXL: *Ut propter scientiam salutis, & viæ, jam te transalpinare non oporteat, aut maria transmeare.* Similiter idem epist. LIX. Item S. Bernardus epist. CCXLV, & Serm. I de Adventu. Adhæc Matth. Parisius in historia Henrici III. ad annum CIↃCCLVII. Crebrò item apud eos se offert, qui de Feudis scripsere. Similcque eidem Parisio, *transfranciare*, pro *per Franciam transire Romam.*

Trans-

Transgulare, in Gemma, gulâ absumere, per gulam trajicere. Ac in eâdem similiter pro eo legas *transglutire*.

Translatare, pro transferre. Flodoardus lib. II Histor. Rhem. cap. XVII: *Ut nullus audeat, juxta Sanctorum Canonum traditionem, ex alio Episcopatu ibidem translatare, aut constituere Episcopum, post tuam de hoc seculo evocationem.* *Translari* legas apud Candidum lib. II vitæ Agil, Abbatis Fuldensis, à Christophoro Brouvvero editum è Mso codice Fuldensi. Sed non dubito, quin *translatari* scripserit Candidus: sanè ἀναλόγως magis, etsi & ipsum barbarum.

Transparere, in Gemma, pellucere: ut in eâdem *transparentia*, pellucida, διαφανῆ.

Transpassare, transire, ex *trans*, & *passus*. L. Alamann. Tit. LXXXIII. §. VI.

Tremulo, tremo. Flodoard. lib. III cap. III: *Nimio frigore horribiliter cum fletu, ac stridore dentium, tremulantes.* Agnoscit & Gemma. Etiam in Glossis Mss est: *Tremulare, trepidare, timere.*

Triangulare, in Gemma, facere aliquid triangulum, vel triangulare.

Tribatière quid, & unde sit, dictum in *Battere*, cap. II hujus libri.

Tripedare, triplici pedum ictu procurrere. Gloss. Cyrilli: Τριποδίζω, *tripedo*. Τριπόδιον, *tripodium*. Etiam τρίποδον pro eo est apud Leonem Constitut. VII. Belgis id in equo similiter **Drieslag**; quod ad verbum triplicem ictum notat.

Truncat à Papia exponitur, caput ausert. Potiùs dixero *obtruncat*. Nec tamen alterum prorsus damnem. Nam, ut Claudianum, & posteriorum alios, mittam, jam Domitiani ævo sic locutus Valerius Flaccus: at de prioribus vix existimo.

Tubicinare in Gemmâ, tubâ canere.

Turbidare, in Gemma, pro perturbare, iram concitare. Sed Glossarium nostrum in membranis exaratum pro eo habet, *Turbicaretur, turbationem facere.* Etiam *turbulentare* reperio apud Zenonem Veronensem Serm. de Patientia.

Tyrannizare, in Gemma, tyrannidem exercere. Etiam Græci potiùs τυραννεῖν dicunt, quàm τυραννίζειν.

CAP. XXIX.

De verborum illis, quibus initium est ab V, W, *&* Z. Vaginare, *efficere vaginas.* Valedico, *dico vale, vel valere jubeo.* Valgire, *&* valgiare,

labra ad oſculum conformare. Vanitare, *vanis eſſe intentum.* Vanizare, *vanè ſe efferre.* Vantare, *pro eodem.* Ubertare, *acumdare.* Verbitare, *corruptum ex verberitare.* Verbigerare, verbocinari, & verboſare, *vel* verboſari, *verba facere.* Viare, *iter facere.* Vicinare, *vicinum eſſe, vel agere more convenienti in eadem habitantibus vicinia.* Victare, *victitare.* Victimare, *immolare.* Vilifacere, & vilificare, *vilem reddere, vel talem putare.* Vinculare, *vinculo conſtringere.* Virginare, *virginali more vivere.* Viſcare, *viſco implicare.* Vivificare, *vitam dare.* Unanimare, *unius eſſe animi, ac ſententia.* Unguentare, *ungere.* Unicolorare, *rem facere unicolorem.* Volucrare, *coire.* Votificare, *vota facere.* Vortare, *pro vertere.* Uſufructuare, *uſumfructum legare.* Uſurare, *pecuniam fœnore occupare.* Utitor, *uſitor.* Uvere, & uvidare, *uvidum eſſe.* Uxorare, *uxorem dare.* Wadiare, *pignore certare: unde* revvadiare. Zelare, & zelari, *vehementer amare.* Zelotypare, *nullum in amoris partem admittere.*

ULtimus inter vocales Latinas locus eſt literæ V. Eò nunc pergam, ut verborum, quæ, Latinæ licet originis, barbaræ tamen ſint formæ, cætera pertexam.

Vaginare, in Gemma, pro vaginas parare. Apud Juſtinum lib. I eſt, *gladio ſuâ ſponte evaginato*; pro, vaginâ excidente. Ut activum *evaginare*, ſit gladium è vaginâ educere; ſicut loquitur Cicero II de Inventione; pro quo, ducere ferrum vaginâ Ovidius ait Faſt. IV.

Valedico, unâ voce, timidè dixero: malim cum Tullio, *valere jubeo.* Sed, diviſis vocibus, obtinuit. Ut apud Tranquillum in Auguſto cap. LIII: *Vale ſingulis dicere in Senatu. Valedictus* de eo, cui vale ſit dictum, legas apud juniores. S. Gerardus, abbas Sylvæ-majoris, in vita S. Adelardi, abbatis Corbeienſis, cap. V. ff. XXV †: *Quibus cùm recedentibus valedixeret, & ipſe valedictus ab eis recederet; recedunt cum lachrymis.*

† *In vitis SS. ad 2. Jan.*

Valefacio, pro quo veteres, vale alicui dico, vel valere jubeo. Utitur Joannes Thvvrocz Chronic. Hungariæ part. I cap. IV: *His geſtis, atq; perfectis, valefaciens, infra octavas S. Franciſci reverſa eſt Neapolim.* In Gemmâ *valefacere* mirificè exponitur, valetudinem reſtituere, vel alicujus meminiſſe.

Valgire, & *valgiare*, in Gemma dicitur idem eſſe, ac labia habere extorſum prominentia. Propriè *valgi*, quibus ſuræ in diverſum agun-

aguntur, ac foras vertuntur; ut videre est in cancris, ac lacertis. Sed transfertur ad labra foras prolata; unde Plauto * *valga suavia*, de labiis obtortis, & quasi ad osculandum conformatis. Quomodo & Petronius de Quartilla ait, *valgiter commovisse labra.*

* *Mostellaria act. 2. sc. 1.*

Vanitare, vanis rebus vacare; ut interpretatur, non Gemma modò, sed etiam Augustinus libro de moribus Ecclesiæ Catholicæ cap. XXI; ubi Ecclesiasten Salomonis incipere ait ab illis verbis, *Vanitas vanitantium.* Sed errorem postea vidit. Sic enim scribit lib. I. Retractationum cap. VII: *Quod posui de libro Salomonis, Vanitas vanitantium, in multis quidem codicibus legi: sed hoc Græcus non habet. Habet autem vanitas vanitatum, quod postea vidi, & inveni eos Latinos esse veriores, qui habent, Vanitatum. Ex occasione tamen hujus mendositatis quæcunque disserui, vera esse in rebus ipsis apparent.*

Vanizare, vaniloquum esse, sive vani instar hominis jactare. Usi S. Bernardus epist. XLII. ad Henricum Senonensem, & Yvo Carnotensis epist. LXVI, ad Hugonem Lugdunensem.

Vantare, vanè ostentare. Gloss. nostræ Mss: *Jactare dicitur pro vantare.* Quomodo Galli dicunt, *vantêr*, pro *jactare se.* Est verò à *vento* uti ab eo *ventosus*, pro *jactabundo.* Sic Maro Æn. XI:

— — — — *Num tibi Mavors*
Ventosâ in linguâ, pedibúsque fugacibus istis,
Semper erit?

Nisi *vanter* potiùs à *venditare*; quomodo *venditatio*, pro ostentatione, dixit Cicero II. Tusc. Quæst. similiáque alibi. Et hoc verius puto.

Vbertare, in Gemma, pro abundare, uberem ac fœcundum esse, ubertim habere.

Verbitare, in Gloss. Mssis, sæpe verberare. Sed legendum, *verberitare.* Festus: *Verberitare. Cato frequentativè ab eo, quod est verbero, dixit.*

Verbigero in Onomastico exponitur λογομαχῶ. Scio, Appuleium uti in Apologia. Sed cur non cum classicis dicam potiùs, verba facio?

Verbocinari, verba fundere, loqui. In miraculis S. Fursei † cap. IV. § XVI: *Erchenaldus dixit, Cessa verbocinari, Leutfinda.* Sic Mssus Hibernicus, ut refert Bollandus. Alii *verbosare*: vel, *Cessa, verbosa Leutfinda. Verbocinor* si rectum, similis fuerit flexus, ac in *lenocinor, patrocinor.*

† *In Vitis SS. ad 14. Jan.*

Verbosari, in Glossis nostris Mssis, verbosè loqui. Hæc res facit, ut facilè mihi persuadeam, in Actis S. Fursei, de quibus proximè dixi, *verbosare* legi oportere.

Viare, pro iter facere, est Appuleji, ac Solini: ut his juniores, Ammianum, Ambrosium, & alios, mittam. Imò jam Quinctiliani ævo notum id verbum. Sed reponit inter infeliciùs ficta; ut videre est lib. VIII, cap. VI, quod est de Tropis. Inde tamen est *viator*.

Vicinari, vicinum esse, appropinquare. Sidonius Appollin. lib. II. epist. II: *Cui continuatur, vicinante textrino, cella penaria, discriminata tantùm pariete castrensi.* Et lib. II. epist. XI: *Si nobis, pro situ, spatiisque regionum, vicinaremur.* Item lib. VII. epist. II: Ac similiter non semel Cœlius Aurelianus, & sæpe posteriores. Ut in diplomate Henrici III, Brabantiæ Ducis*: *Mandamus quatenus finibus Brabantiæ vestram præsentiam vicinantes, vice nostrâ donationem approbare curetis.* Si Gemmam audimus, *vicinare* etiam sumitur pro vicini boni more agere. Cujusmodi sunt salutare, visitare, non denegare aquam, vel ignem, instar Euclionis istius Plautini.

* *Apud Miræum in Donat. Belg. pag. 659.*

Victare, pro victitare, vivere, in Gemma.

Victimare, immolare, victimam cædere; ut est in Glossarii membranis. Non memini me legere apud antiquiorem Appuleio; cujus est lib. VII. Sed junioribus est frequens. In his est Anonymus de Genealogia regum Daniæ, à Stephanio nostro è Msis editus †: *Uni eorum jubent hostiam Dominicam decollando victimare.* Unde *victimator*; qui Livio, Valerio, Plinio, *victimarius*. Gloss. *Victimarius*, Μοχοθύτης, μοχοτόμος.

† *Pag. 212.*

Vilefacere, & *vilificare*, in Gemma, exponitur parvifacere, pro vili habere. *Vilitare* Turpilii est apud Nonium; sed significat vilem reddere, in contemtum adducere. *Vilificare* autem, pro demittere, vel submittere se, est Thomæ à Kempis de imitatione Christi lib. III. cap. VIII: *Si me vilificavero, & ad nihilum redegero, atque, sicut sum, pulveri zavero.*

Vinculare, in Gemma, pro vincire. Anonymus de genealogia regum Daniæ*: *Captivantur nobiliores de hominibus Erici, capti vinculantur, vinculati custodia mancipantur.*

* *Pag 213.*

Virginare, castè, more virginum, vivere: ut interpretatur Gemma, item Glossæ in membranis exaratæ. Atque addunt hæ, contrarium esse *devirginare*. Quod si est, *virginare* fuerit virginem facere. Atqui hoc, in devirginatâ, etiam Deo ἀδύνατον dicebat B. Hieronymus.

Viscare, in Gemma, pro visco implicare, capere, corripere. At *viscatus* rectum quidem; sed non verbale.

Vivificare, pro vitam dare, frequens est Theologis. Ac Græci similiter ζωοποιεῖν: quo & Theophrastus usus in tertio de causis Plantar. Sic

pro

pro ζωοποιὸν dixeris *vivificum*. Sed Cicero de calore, qui Græcis ζωοποιὸς maluit dicere, vim habere vitalem.

Vnanimo, unanimus sum. Ammianus Marcell. lib. xxxi: *Vnanimanti ardore, summi, & infimi, inter se congruentes.*

Vnguentare, pro unguento inungere, ungere, est in Gemma. Sed deceptus ejus auctor ex eo, quòd dicitur *unguentatus*: quasi hoc verbale sit, non denominativum.

Vnicolorare, & *unicoloratus*, eadem agnoscit. Pro posteriori *unicolor* est apud Ovidium, ac Plinium.

Volucrare, pro subigere, de volucrum Venere, ibidem est.

Votificare, vota facere. Isidorus in Glossis: *Votificantibus, donalibantibus.*

Vortare, pro vortere, seu vertere, dici putavit Gemmæ scriptor, propter illud Terentii, *Dii bene vortant.* Quam opinionem nihil opus refellere. Ita error pellucet.

Vsufructuare, in Gemma est: est hoc Ciceroni pro Cæcinna, *usumfructum legare.* Ac additur in Gemma eâdem haut gemmeâ, contrarium esse *defructuare*: atque ut prius **vromen**, ita alterum **ontvromen** exponitur. Latinè hoc sit *usumfructum adimere*; quomodo *usumfructum amittere* Cicero ait in Topicis.

Vsurare, in Gemma, pro in fenore nummos ponere, dare fenori pecuniam. Prius Maronis est, alterum Ciceronis; cujus etiam, pecuniam fenore occupare.

Vsitor, sæpe utor; ut est in Glossis nostris Mssis. Malim *usitor*; quomodo Agellius lib. xvii. cap. i: *Verbo ipso alio quoque modo usitati sunt.*

Vvere, in Gemma, pro humere, vel pinguescere. *Vvescere* Lucretii ipsius est. *Vvidare* in eadem Gemma, pro uvidum facere, humectare.

Vxorare, pro uxorem dare, vel ducere: *uxoratus*, pro uxorem habens, in Gemma legas. Et sæpe sic barbari scriptores.

VVadiare Germanis, ac Belgis **wedden**; hoc est, deposito quopiam pignore certare. Nec tamen **wedden** est à *vvadiare*; sed **wedden** à *vvadum*, hoc est, pignus: quod à Latino *vas*: uti dictum libro superiori cap. lvi, in *VVadium*. A *vvadiare* est *invadiare*: de quo actum hujus libri cap. xi. Ab eodem est *revvadiare*; ut Constitut. Caroli Calvi tit. xxxi, sive Edicto Pistensi cap. xxi: *Revvadiatum persolvatur*; *& ubi revvadiatum non est, revvadietur, & solvatur.* Ac mox: *Audivimus, occasione acceptâ, pro revvadiato banno, quosdam plus à pauperibus accepisse, quàm*

quàm bannus levet. Ubi *bannus* est mulcta judicio indicta. *Revvadiari bannum* est vvadium dare pro mulcta ea. Similiter loquitur Hincmarus Rhemensis ad Hincmarum Laudunensem. Alii item *rex vadiare servitutem*; ut Wichardus abbas Frotario, Leucorum Episcopo. Vide Sirmondum ad Capitula Caroli Calvi.

Zelare, & *zelari*, sunt ex Græco ζηλῶν. Dicitur utrumque de ardenti affectu, nunc pro aliquo, nunc contra aliquem. Papias: *Zelari dicitur, qui cum cruciatu mentis castitatem custodit uxoris. Zelare, amare, meliora æmulari, in bonam, & in malam partem*; *invidiari* (invidere) *felicitati alterius*. Glossarii nostri membranæ: *Zelari, æmulari*. Gemma, *Zelari, amare, vel odisse*. Crebrum est vulgato Scripturæ interpreti. Ac similiter est apud Augustinum contra Adim. lib. III. *Non frustra vulgò dici solet, Qui non zelat, non amat*. Ac lib. III. de Civit. Dei cap. III: *Dii non zelant conjuges suas*. Et contra Faustum lib. XXII. cap. LXXIX: *Moyses populum zelans*. Unde videmus, non ab imperitia, sed populari consuetudine esse, quòd vulgatus interpres simili structurâ dicat Psalm. XXXVI. I: *Neque zelaveris facientes iniquitatem*. De zelo abunde egimus Oratoriarum Institutionum lib. II. cap. XIII.

Zelotypare in eadem Gemma idem esse traditur, ac suspicionem habere. **wantrouwen.** Factum istoc ex Græco ζηλοτυπεῖν, quod apud Plutarchum, & alios. Latini pro eo, præ amore magno non posse rivalem pati. *Zelotypi* tamen vocabulo nec Juvenalis abstinuit, vel Fabius; *zelotypia*, nec Cicero, vel ad Ciceronem Antonius.

CAP. XXX.

Transitur ad verba, quæ flexu, sive declinatione, barbara sunt. Vt in præsentis nult, *pro* non vult; pœnitetur, *pro pœnitentia agitur. Et fortasse huc pertinent præsentia contra naturam à præteritis formata; quale si non* odio *abodi*; *saltem* memino *à memini. Ad præterita barbara referuntur*, furavi, *pro furatus sum*; possidui, *pro possedi*; existi, *pro exstiti. In futuris barbaris est* floriet, *pro florebit. In supinis*, pepercitum, *pro parcitum. In participiis, in TVS exeuntibus*, nocitus, *pro læsus*; sentitus, *pro sensu perceptus*; tultus, *pro sublatus. Item desinentibus in DVS, ut* fiendus, *pro futurus: ac pro eodem* essendus, *unde* interessendus, *pro interfuturus:*

HActenus actum de verbis in themate, sive radice ipsa, barbaris. Sunt alia, ubi proba est radix; sed vitium est in ramis, hoc est, declina-

clinatione verbi per tempora, numeros, pel personas. Ejusmodi plusculaadduxi hujusce operis lib. I. cap. XXIV. Eò nunc brevior sum futurus. Ac primùm dabo, ubi peccetur in præsenti ipso, seu activæ, seu passivæ formæ.

Activæ formæ est, quando *nult* à *nolo* dixero, ut *vult* à *volo*. Scholastici non refugiunt; qui cùm viderent, aliud esse NOLLE, aliud NON VELLE; distinxere etiam inter NULT, & NON VULT: nempe quia prius sit actus positivus, alterum privativus; ut ait Joannes Altensteigius in Lexico Theologico. Sed Stephanum Bruliferum audiamus Distinct. XLV. quæst. ult. *Quidam grosso modo loquentes dicunt* NULT: *sed hæc dictio non videtur Latina*. Sanè Latina non est: sed vellem, dum alios culpat Bruliser, non, culpandus ipse, dixisset, *grosso modo*, pro *parùm Latinè*, *inelegantèr*, *barbarè*, aut simili: quâ de re vidimus lib. III, cap. III.

Passivæ autem formæ est *pœnitetur*, pro pœnitet, vel pœnitudo subit. Eusebius sive Emissenus is, seu Gallicanus, homil. VIII. ad Monachos: *Sed quid in nobis medicinam pœnitentiæ quæro? Utinam interdum post speratam veniam non pœniteatur. Utinam non pœniteret humiliari, quæ non pœnitet præveniri. Pœniteatur*, pro pœniteat eos. Nempe à *pœniteo*: unde activè Justinus lib. XI: *Primi pœnitere cœperunt*: pro, *Primos pœnitere cœpit*.

Fortasse autem quandoque etiam ad præsentia referri mereantur quædam, quæ falsò radicem ipsam ementiantur. Ut cùm à præteritis *odi*, & *memini*, formarunt *odio*, & *memino*. De utroque igitur aliquid dicam.

Odio dixere posterioribus temporibus. De Petronio Arbitro non assentio doctissimi Wouweri conjecturæ. Senecam, & Appuleium uti, planè agnosco. *Oditur* est Tertulliani. De quibus vide, quæ diximus in arte Grammatica lib. III. de Analogia cap. XXXIX. Est & Euagrii presbyteri in vita S. Antonii, quam ab Athanasio Græcè scriptam Latinè reddidit †: *Ne seducamini in saturitate ventris, odite vanam gloriam, orate sapissime*. Anonymus de Genealogia regum Daniæ *: *Ab amulis suis se invicem odientibus*. Imò, ex sententia maximi Salmasii †, dixerit Solinus *odientes*, Vopiscus *perodiendum*, pro maximo odio prosequendum. Vett. Glossæ: *Odio*, μισῶ. Item, Μισοκακῶ, *malos odio*.

† Pag. 50. edit. Antverp. a. 1615, in Vitis Patrum.

* Pag. 221. edit. Soranæ.

† Ad Vopiscum p. 363.

Dixerit aliquis, *odi* esse ab obsoleto *odio*, sed postea in usum revocato: eoque esse in iis, ubi flexu peccetur. Non multùm adverser: sed incertum id tamen, cùm ne veteres quidem grammatici ex priscis ullius

meminerint, qui *odio* usurpârit. At quicquid de eo est, *memino* saltem est à præterito *memini*, non contrà. Nam radix sit *meno*; unde *comminiscor*, & *reminiscor*. *Meno* autem à μίν Θ, unde *mens*; ut à γῆν Θ, *gens*. *Memino* non memini legere, præterquam apud Optatum Milevitanum:

* *Forte tamen memineris scripserat.*

*Quas, si meminis *, in primo libro demonstravit.* At *meminens* non modò apud Livium Andronicum, & Ausonium est; sed etiam Sidonium lib. II. epist. x, lib. IV. epist. III, & XII; lib. VI. epist. III, & lib. VIII. epist. VI, atque alibi: ut diximus lib. V. de arte Grammatica, qui tertius est de Analogia cap. XXXIX; item de Analog. lib. IV. cap. XII.

Atque hæc de præsentibus. Venio nunc ad præterita. Talc est *furavi*, quasi à *furo*, pro furor. Lex Salica Tit. V. §. III: *Si quis buccam furavit.* Ubi *buccio* est caper, qui Germanis bock. Ac similiter Gregorius Turonensis lib. VI, cap. XXIV: *Buccus olidus vocabatur.* καὶ τοῦτο παρίζηκε. In eâdem L. Salica habes Tit. VII. §. I: *Qui acceptorem de arbore furaverit.* Ubi per *acceptorem* intellige accipitrem.

† *Apud Miræum in Notit. Eccl. Belg. cap. 12. sive pag. 37.*

Ejusmodi quoque est *possidui*, pro possedi. Childericus II. Franciæ Rex in Donatione monasterio S. Dionysii factâ †: *Quicquid fiscus noster, tam de garantia, quàm de merceria, ibidem tenuit, vel de qualibet consuetudine ibidem possidui.*

Existerit, pro *exstiterit*, est in Constitutione Karoli M. *Siquis adeò contumax, aut superbus existerit, ut, dimisso exercitu, absque jussu Regis domum revertatur* &c.

Nec falletur, ut puto, qui hue referat *sini*, pro *sivi*. Quamquam apud Terentium ita legendum esse, censeat Janus Guiljelmus; ac probet Conradus Rittershusius Notis ad Guntheri lib. IX, capite III. De quo diximus lib. III. de Analogia cap. XXIX.

Est item, ubi malè formetur futurum, quia conjugationes confundantur. Ita *floriet*, pro *florebit*, dixit inter alios S. Bonifacius epist. I: ubi sic adducit verba Psalmi CII: *Homo, sicut fœnum, dies ejus, & sicut flos agri, ita floriet.* Similiterque est Psal. CXXXI. 18: *Super ipsum floriet sanctificatio mea.* Propter talia malè audit vulgatus interpres. Sed tum ita loloquebantur vulgò; eoque interpres id prætulit, quia videret, quanto meliùs intelligeretur, tanto magis se animas ad pietatem instruere. Nec eruditiores mutabant, quia sic vulgò canere adsuevissent. Docet hoc B. Augustinus lib. II. de Doctrina Christiana cap. XIII: *Illud, quod jam auferre non possumus de ore cantantium populorum* †, *Super ipsum autem floriet sanctificatio mea*; nihil profecto sententiæ detrahit. *Auditor tamen*

† *Psal. 131.*

peritior

peritior mallet hoc corrigi; ut non floreat, sed florebit, diceretur. Nec quicquam impedit correctionem, quam consuetudo cantantium. Ita ergo facilè etiam contemni possunt, siquis ea cavere noluerit, quæ sano intellectui nihil detrahunt.

Præterea est, ubi malè formetur supinum. Ejusmodi est *pepercitum* à *peperci*, pro *parsum*, vel *parcitum*. Usurpat Lucifer Carallitanus libro adversus reges Apostaticos.

Sæpe item peccatur in participiis passivis præteriti temporis; per quæ præteritum passivum circumloquimur, addito verbo substantivo. Exemplo fuerit, *nocitus sum*, pro alius nocuit mihi, læsus sum. Gregorius Turonensis lib. de Gloria Confessorum cap. XIV: *Sustinuit, & nihil est nocitus.* Et cap. LXXVI: *Nihil nocitum est velamen ejus ab igne.* Similiter etiam idem de lib. I. miraculis Martini cap. II: *Ingressus flumen, & ulteriorem ripam petens, nihil nocitus, sed siccis est etiam vestimentis egressus.* Sic ex veteri codice S. Benigni Divionensis restituit Franciscus Juretus, Notis in Paulini lib. VI. de vita S. Martini.

Etiam *sentitus sum*, pro sensit me, dixit Philippus Mazzerius, Cancellarius Cyprius, in vita S. Petri Thomasii*: *Quidam suus Capellanus unâ vice, dum per suam cameram exsurgèt à luce pergeret, super ipsum dominum fratrem Petrum,* (qui humi prostratus Deum precabatur) *transivit, nec ab eodem sentitus est; ut narrabat.*

* *Apud Boll. in Vitis SS. ad 29. Jan.*

Simile *tultus* à tuli, pro latus, sive sublatus. Catholicon: *Tultus, a, um, quod tollitur*, Gregorius M. in Job. cap. XXVIII, idque lib. XVIII. serm. XVI. II: *Matthæus, an terra inventus, teloneus usibus serviebat? sed de terra tultus in fortitudinem ferri convaluit.* Sanè & Itali dicunt *tolto*, pro prehensum, acceptum. Apud Gregorium alii libri *cultus*; aliqui reposuere *sublatus*; ut Parisina editio Guillandi †, & puto, aliæ quoque.

† *An. 1542. p. 106. Sed pro* convaluit *aliqui libb.* coaluit.

Quandoque item aberratur in participiis temporis futuri. Ut in *fiendus*, pro *faciendus*, vel *futurus*, Gregorius M. in Regestis lib. IX. epist. XX: *Joannem, quem memoratus Epiphanius, in monasterio, quod, sicut dictum est, in domo sua fiendum decreverat, Abbatem esse constituas.* Item epist. XXXI: *Quæ fienda sunt.* Hincmarus epistolâ ad Nicolaum Papam; quæ exstat apud Flodoardum lib. III. cap. XII: *Sed quoniam literas vestras, quæ inde nihil præceperunt, imo etiam nullam protelationem in eorum conjunctione fiendam significaverunt.* Item cap. sequenti: *Fiendum non creditur.* Similiter Carolus VI. Gall. R. in Edicto de Graph.*. Item Concilium Pisanum II. †: *Ecclesiasticarum jurisdictionum adoptiones fiendas.*

* *Pag. 128.*
† *Pag. 63. edit. Parisin. an. 1612.*

Habes & in Stylo Cur. Parlament. cap. v: *Quia nunquam remissio est futura ad postulationem subjecti.* Interim agnoscimus veteres etiam dixisse, *fior, fiebantur, fitum est*; de quibus in tertio de Analog. cap. xxxviii. Sed talia obsoleverunt.

Ab hujusmodi futuris veniunt Gerundia, sive potiùs Gerundiva: in quibus similiter aberratur. Nec enim *essendus*, pro futurus, dicitur; à quo tamen vulgò inflectere jubent *essendi, essendo, essendum*; sed nullo boni ævi exemplo. Superioribus verò seculis etiam in compositis utebantur. Ut in lemmate Formulæ, quâ Henricus VI, Angliæ rex, legatos suos misit ad Concilium Basileense*: *De potestate commissa Ambassiatoribus Regis ad intereſſendum Concilio Basileensi.*

* *Apud Seldenum in Notis ad Edamerum pag.* 214.

CAP. XXXI.

Averbis acceditur ad Particulas malè Latinas. Initioque actum de cœptis ab A, C, vel D. Adplenè, *pro plenè, perfectéque.* Æquanimiter, *pro animo bono, & æquo.* Æternaliter, *æternò, sive æternùm.* Amicabiliter, *amicè.* Amodo, *deinceps.* Angustiosè, *difficulter.* Antiphonatim, *contrariâ alternis voce respondendo.* Antonomasticè, *per antonomasiam.* Aventer, *avidè.* Authenticè, *cum auctoritate.* Calumniosè, *per calumniam.* Cameraliter, *publico consilio, ac decreto.* Canonicè, *secundùm canonas.* Capitosè, *vacundè.* Casualiter, *fortuitò.* Cautelosè, *cautè.* Certitudinaliter, *certò.* Cervicosè, *pertinaciter.* Charitativè, & caritosè, *ex charitate.* Circulariter, *in orbem.* Clamosè, *cum clamore.* Clanculo, *clanculum.* Coactè, *vi.* Contrariò, *contrariè.* Conditionaliter, *cum conditione.* Consistorialiter, *ex decreto consistorii, sive collegii.* Contubernaliter, *contubernalium more.* Cordialiter, *ex animo.* Correctè, *emendatè.* Curialiter, *more obtinente in Principum palatiis.* Deforis, *pro foris.* Délatus, *pro delatore.* Delectabiliter, *cum delectatione.* Diatim, *vel* dietim, *indies.* Dignanter, *æquo animo.* Disciplinatè, *secundùm præscriptum, ac canonas.* Discorditer, *animo discordi.* Diversimodè, *non uno modo.* Divisim, *separatim.* Dociliter, *intelligenter.*

EVasimus de Verbis: necdum tamen remos dimittere, veláque inhibere, tempus. Priusquam enim portum subeamus, expediendum quoque de Particulis; quando & in his se offerunt classicis scriptoribus ignotæ Ejus generis plusculas subjecimus; ac primùm inchoamus à prima vocali, vel secundâ, tertiâve consonante.

Abbre-

Abbreviatè, brevibus verbis.

Adinvicem, invicem, vicissim mutuò.

Adplenè, sive *applenè*, idem ac plenissimè, cumulatè, abundanter. Diciturque *applene*, ut *apprimè*; quod idem ac imprimis, comprimis. Vita S. Leodegarii, Augustodunensis episcopi †: *Cumq; ad diversa studia, quibus seculi potentes studere solent, adplenè in omnibus disciplinis politus esset.*

† *Tom. 1 scriptorum Francicorum edit. du Chesnes p.* 601.

Ad semper. Scholastici utuntur, cùm ajunt, præcepta affirmativa obligare *semper*, sed non *ad semper*, sc. ita, ut loco & tempore opportunis facias, quod est faciendum.

Æquanimiter probat Henricus Stephanus Expostulationis de Latinitate suspecta cap. VI *. Sed sine veterum exemplo. Terentius, Cicero, Horatius, pro eo, animo æquo, vel æquissimo.

* *Pag.* 281.

Æternaliter, æternùm, in omne ævum. Dionysius Carthusianus initio rhythmicæ explanationis Evangelii secundùm Joannem, & exinde Sixtus Senensis lib. III sanctæ bibliothecæ:

Tu Verbum in principio
Eras nullo initio;
In parte æternaliter
Manens intemporaliter.

Hoc est, ab omni æternitate in omne ævum æternando.

Aliqualiter est apud Floretum, sive in floribus vitæ B. Bernardo Clarævallensi tributis, cap. III. Item apud Bekam in vita Jacobi ad Oudshoren. Latini pro eo, aliquâ ratione, modo, aut viâ.

Amicabiliter, pro amicè, vel amicabilem in modum. Nam *amicabilis* Plauti est; uti & Ulpiani. Adverbio usus Petrus de Vineis lib. III epist. XXIV: *A quibus nos amari conspicimus, eos amicabiliter diligamus.* Incertus de Genealogia Regum Daniæ è Mssis à S. Stephanio divulgatus: *Quondam per prophetam suum amicabiliter, & dulciter, protestatus est.* Verbum *Amicare*, pro *amicum facere*, habet Alanus monachus, dicens: *Dum sibi blanditiis oris* amicat *eos.*

Amodo, posthac, deinceps. Ter id Veteris, septies usurpat Novi Fœderis interpres; sæpissimè autem scriptores Ecclesiastici permulti. Præterea incertus, sub Ovidii nomine, præfatione operis de Vetula: item initio libri III:

Iste sunt causse, propter quas amodo nolo
Vivere, sicut eram solitus. - - - - -

Ac post multa :

- - - - - Quod sit Deus, amodo saltem,
Non sine principio poterit fore. - - -

Et similiter paullò post.

† Pag. 210. edit. Tigur.

Angustiosè, pro difficulter, & cum angore. Matth. Parisius† : *Nummos, quos ore hianti angustiosè deglutiverat, angustiosius per vomitum rejicere compulerunt.*

Antiphonatim canere, pro, alternis choris, κατὰ ἀντιφώνων τρόπον, ut loquitur Hermias Sozomenus lib. VIII cap. VIII. Habes in vita S. Caroli, Comitis Flandriæ : *Hymnum Ambrosianum, Te Deum laudamus, cum ipso antiphonatim decantare cœpit.* Nec tamen de hac voce, ut barbarâ, contendero ; cùm in re nova novam licuerit fingere. Sanè S. Ambrosius, cujus hymnus ille proximè memoratus, primus ritum alternis choris canendi in Ecclesiam Latinam induxit, ut est apud Radulphum de Canonum Observant. Propos. XII, & Sigebert. Gemblac. in Chronicis. Nec multò antiquior consuetudo ea apud Græcos ; modò demum Constantii Imperatoris tempore cœpit Antiochiæ ; quod iidem scriptores prodidere. Nempe anno Constantii XXIII ; ut est apud Cedrenum. Sed longè vetustior is ritus, si sit ab Ignatio, Antiocheno episcopo tertio : quod scripsit Walafridus Strabo de ritibus Eccles. cap. XXV ; & ita ferri, traditum quoque est Photio in Μιμοδιδλῳ.

Antonomasticè, pro κατ' ἀντονομασίαν. Petrus Blesensis serm. XXIV : *Martyres ipsi nomine testes indicantur, qui antonomasticè nomen generale sibi speciale vindicaverunt.* Ἀναλόγως magis dixisset, *antonymiasticè*. Et fortasse ita scripserat. Sed quid opus adhibere tam absonam vocem, ac minimè necessariam ?

Aventer, avidè. Sidonius Apoll. lib. II epist. II : *Raptim subduceris, anhelantibus augustiis civitatis ; & contubernio nostro aventer insertus, fallis clementissimo recessu inclementiam canicularem.*

Authenticè, ut Græci αὐθεντικῶς, hoc est, cum auctoritate, vel certo auctore. Ex eo, quòd αὐθέντης Græcis, non solùm αὐτόχειρ, sive qui propriâ manu occidit ; sed etiam αὐτεξούσιος, sive auctor. Atque inde apud Ulpianum, & alios, *tabulæ authenticæ*, & *lex authentica*.

Calumniosè non dixero ; etsi & vocem eam Calepinus agnoscat : sed *contumeliosè, injuriosè* ; vel quandoquidem hæc magis latè patent, *per calumniam. Calumniosus* tamen apud Appulejum in Apologia legas.

Cameraliter, non à *camera*, prout Latini utebantur, quibus notat forni-

fornicem: nec quatenus recentioribus notavit ἀπλῶς triclinium; sed prout iisdem καὶ ἐξοχὴν significavit collegium, concilium, auditorium. Belgæ vocant **Raed-camer**: quomodo & Germani, atque alii nuncupant *cameram Spirensem*. Sic usurpat Thomas Walsingam in Richardo II *: *Statuit cameraliter non quidem dictum Edmundum deponere;* * Pag. 236. *sed quia clericus, & ejus creatura fuerat, ad quendam Episcopatum in Hybernia tunc vacantem transferre.*

Canonicè, secundùm canonas. Benedictus Levita præfat. in tres posteriores Kapitulorum libros: *Duo synodales conventus, quos Bonifacius Archiepiscopus una cum Carolomanno, Francorum principe, canonicè tenuit.*

Capitosè, iracundè; ut Belgis pro eo **hoofdig**. Horatio similiter *cerebrosus*, ὀξυχόλῳ. Thomas Walsingam in Hypodigm. Neustriæ †: † Pag. 535. *Rex juvenis, juvenum consiliis acquiescens, privavit capitosè dominum Richardum Scrope officio Cancellarii.*

Casualiter, prò casu, vel fortuitò, apud Petr. Blesensem epist. 1.

Cautelosè, cum cautela, sive cautione, apud Thom. Walsingamum in descriptione Neustriæ *. Et apud eundem Eduardus Angliæ Rex * Pag. 513. literis suis †: *Cives, tanquam invalidi ad resistendum, cautelosè finxe-* † Pag. 613. *runt, te velle* (civitatem Burdegalensem) *reddere Francis.* Sententia est, quò sibi caverent, de alio cives hoc commentos.

Certitudinaliter, certò. Joan. Major de gestis Scotor. lib. II cap. IV: *Purè contingentia certitudinaliter prædicere dæmon nequit.*

Cervicosè, contumaciter, pertinaciter, ad morem hominum rigidæ, duræque cervicis. Antonius Florent. lib. I tit. XIX cap. II: *Cumq; Teutonici Romanos protervè, & cervicosè, reprimerent.* Occurrit *Cervicosus* pro rebelli in Ecclesiastico.

Charitativè, pro *magno cum amore*, apud Fulbertum Carnotensem epist. LXXI, Bernardum lib. IV de Consid. Petr. Blesensem epist. I, Cæsarium Halberstat. lib. IV Hist. cap. LXXI. Item in Chron. Cistercienst *. * Pag. 61. Pro eo & *caritosè* legas apud Hincmar. epist. VI cap. XXV †: *Contra quæ si* † Pag. 117. ed. *aliquis nostratium præsumere non voluerit, sed obaudiens Apostolum di-* Moguntiæ, anno *centem, nihil per contentionem, neq; per inanem gloriam, caritosè, sicut* 1602. *frater à fratre, qua pacis & dilectionis sint, expetierit; audiet cum Apostolo, &c.*

Circulariter, περιοδικῶς: Latinè, in orbem, cum ambitu, vel circuitione, circulatim; quod est Tranquilli.

Cla-

Clamosè non dixero, etsi *clamosus* probum. Priori usus anonymus de Genealogia regum Daniæ è Mſis editus primùm à S. Stephanio: *Post factam igitur confessionem, clamosè vocatus ad jugulum.* Pro, *cum clamore quodam.*

Clanculò qui dixerit, qualemqualem patronum habet Apuleium lib. x, & Theodosiani ævi scriptorem Macrobium lib. v. cap. xviii. Sed veteres semper *clam*, vel *clanculum*.

Coactè in usu est vulgò. Classici pro eo, vi adactus, vel aliter.

Comparativè ajunt. Malim comparatè.

Conditionaliter vulgare est, pro hâc, illâve conditione.

Consistorialiter, decreto consistorii, sive collegii. Est apud Leonem Papam in Bulla. A *consistorialis*, quod usurpat Concilium Pisanum in Promotionibus. Hoc à *consistorium*, quod neq; Ausonius refugit.

Contemtibiliter, contemtim.

Contrariò, pro contrariè, perperam dici arbitror. Vide Emendat. Rhodii ad Scribon. p. 287.

Contubernaliter est libro de singularitate clericorum, qui in Cypriani operibus legi solet: imò & Hieronymi, atque Augustini; ex quo resecuit Erasmus. Sanè nullius esse ex istis, satis docent tot semibarbara: ut *contubernalitas, conjugalitas, inordinabilis*, & alia, quæ in his ipsis Particulis deinceps adducam.

Cordialiter barbarum esse, nemo nunc diffitetur. Veteres pro eo, ex animo.

Correctè est pervulgatum, etiam eruditis. Sed non memini me legere apud classicos, qui pro eo dicunt *emendatè*.

Curialiter, more curialium, sive aulicorum, hoc est, in principum palatiis obtinenti. Usus & Fulbertus epist. xxvi ad Abbonem: *Plures habeat testes curialiter agitandi, quàm monasticè vivendi.*

Deforis, pro foris, & extrinsecus. Quomodo est L. Foris, & extrinsecus: *Ut in ipsa arte insit, non foris petatur exemplum.*

Délatus adverbium, idem significans ac *de latere*: ut *detergus*, pro *à tergo*. Nempe ut *decontra, deforis, deintus*, pro simplicibus. Sanè & *latus* adverbialiter pro *à latere*, vel *secundùm*, aut *juxta*, dixere. Pluraq; id genus vide sis apud Salmasium † ad Capitolini Opilium Macrinum.

Delectabiliter, pro *cum delectatione*, ait Willeramus, Babinbergensis scholasticus, Fuldensis monachus, præfatione in Cantica Canticorum, quam integram primus edidit Martinus Opitius *: *Interàm mea legens*

† *Pag. 171, & seq.*

* *Notis in rhythmos incerti de S. Annone.*

sic

sic delectabiliter afficior, quasi hoc probatus aliquis composuerit auctor.

Desursum est apud scriptorem eum, qui Ovidii nomen ementicus de Vetula tres reliquit libros. Libro III legas:

- - - - - - Sed liber spiritus ipsum
Evolet ad dominum, qui desursum dedit illum.

Desuper pro eo dixit Tacitus lib. II Annal. *Soli Cherusci juga insederunt, ut prœliantibus Romanis desuper incurrerent.* Lactantius, & juniores, pro eo *calitus* ajunt.

Diatim, vel *dietim*, quotidie, indies, diebus singulis. S. Gerardus, abbas Sylvæ-majoris, in vita S. Adelardi † cap. IX §. LIII: *Cumq; diatim magis magisq; languor crudesceret.* Arnoldus in Vita S. Godehardi cap. XIV: *Decrescentibus dietim viribus.* Et postea non semel usurpat. Habes & in Concilio Pisano II *. Ac similiter apud Matthæum Parisium in anno CIↃ CC LII: *Non perduravit, sed diatim in effectu suscepit diminutionem.* Item Eckehardus Junior de Casibus S. Galli cap. I: *Cum lineis vestibus diatim introit.* Legas etiam in Chron. Reicherspergensi: *Maximæ namq; adversitates eundem exercitum in eâdem via comprehenderunt; simulq; inopiâ turba confecta, morte consumi cœpit; ita ut diatim multitudines fame, ac morbo, depasta perirent.* Est & Joannis Majoris de gestis Scotorum lib. III cap. VIII: *Trecentos inopes dietim alebant.* Sermo est de Malcolmo, Scotorum Rege, & uxore Margarita.

* In Vitis SS. ad 2. Jan.

* Pag. 133. ed. Paris. 1612.

Dignanter, animo benigno, nec munusculum, ut se indignum, aspernanti. Cineardus ad Lullum, epistolâ LXXXVI, inter illas S. Bonifacii: *Quod* (munusculum) *te —— suscipere dignanter, & uti, suppliciter precamur*; hoc est, boni consulere.

Disciplinatè, disciplinæ convenienter; *disciplinatiùs*, rectiùs, ac disciplinæ convenientiùs. Baldericus in Cameracensi Chronico lib. II cap. XXXVII: *Secedere monuit, ut disciplinatiùs videlicet errata corrigeret, & emendatiùs viveret.*

Discorditer vivere non dixerim; sed aliquos esse *discordes*, vel *discordibus animis*. De hoc tamen disentit Henr. Stephanus Expostulationis de Latinitate suspectâ cap. VI †: *Discorditer*, inquit, *cur minùs Latinum sit, quàm concorditer, non video. Concorditer* autem Plauti est Curcul. Imò nec Cicero ipse *concordissimè* refugit orat. pro Rabirio.

* Pag. 180.

Diversimodè timidè usurpem; quia non inveniam apud veteres: & Cicero pro eo in libb. de Divinat. dicat, *non uno modo.*

Divisim non probo. Cicero pro eo, *separatim, seorsum.*

Dociliter Latinum vix putem. Cicero in Partitionibus pro eo *intelligenter*. Henrici tamen Stephani opinio alia est, Expostulationis de Latinitate suspectâ cap. VI *. Nempe quia *docilis*, & *indocilis*, legantur; existimat, veteres etiam *dociliter*, *indociliter*, dixisse. Nolim tantùm indulgere conjecturis, sæpe inanibus.

* Pag. 280

CAP. XXXII.

De auspicantibus ab E, F, G, H. Effectivè, & effectualiter, *pro efficienter*. Efforcialiter, & efforciatè, *pro vi*. Emicatim, *subitò se attollendo, atq; erigendo*. Enerviter, *enervium instar*. Enormatè, *convenienter normæ*. Episcopaliter, *more episcopi*. Eulogiosè, *cum maledicentia*. Exactè, *accuratè*. Excessivè, *supra modum*. Expost, *postea*. Extraordinariè, *modo extraordinario*. Faciliter, *facilè*. Favorabiliter, *cum favore*. Fiducialiter, *cum fiducia*. Figuraliter, *figurato sermone*. Finaliter, *denique*. Fixè, *acriter*. Fontaliter, *tanquam à fonte*. Fugaciter, *fugiendo*. Fusim, *fundendo*. Gaudenter, *cum gaudio*. Gentilitus, *secundùm cujusq; gentis morem*. Granditer, *admodum*. Gratanter, *lubenter*. Grossè, *crassâ ac vili veste*. Historialiter, *secundùm historiam*.

VEnio ad vocalem secundam, & consonas, quæ inter eam, tertiamque, in literarum serie interjectæ.

Effectivè, pro ἐνεργητικῶς, non dicam: sed potiùs *efficaciter*, vel *efficienter*; quod non refûgit Tullius de Fato.

Effectualiter longè minùs usurpem; sed vel Græco utar, vel *efficienter* dixero. Legas tamen apud Scholasticos, & horum exemplo in Concilio Pisano I sess. IX.

Efforcialiter, & *efforciatè*, vi, potentiâ, à Gallico, & Anglico, *force*, quod è *fortiter*. Unde *forcia*, *deforcio*, & alia, de quibus suo loco dictum. *Efforciatè* usurpat Matthæus Parisius in Johanne †: *Quod tu ita efforciatè venias cùm equis, & armis.* Idem pro eo *efforcialiter* dicit in eam autè 234 Vitis: *Promiserunt, quod efforcialiter vobis subvenirent de pecunia sua.*

† Pag. 224. ed. Tigur. Anglic.

Emicatim, ab obsoleto supino *emicatum*; unde *emicaturus* apud Senecam, consolatione ad Albinam. Usus Sidonius Appollinaris lib. II epist. XIII, de Damocle, cujus cervicibus in convivio apud Dionysium tyrannum impendebat ensis setâ equinâ alligatus: *Unde post mixtas fletibus preces, atq; multimoda suspiria, vix absolutus, emicatimq; prosiliens, illâ refugit celeritate divitias, deliciasq; regales, quâ solent appeti.*

Lu-

Ludovic. de la Cerda Adversariorum Sacrarum *emicantim* cap. CLXXXV legit: quasi ab *emicando* sit. Verùm adverbia hujusmodi non à gerundio, sed supino fiunt: ut *cursim*, *raptim*, & similia.

Enerviter cedere, pro molliter, ut enervati solent, apud Petrum Damiani lib. III epist. VIII, quæ ad Archiepiscopum Bisuntinum.

Enormatè aliud longè, ac *enormiter*. In Glossis ab Isidoro exponitur, *cui addis minus nihil potest*. Ubi emendant, *cui addi, vel minui, nihil potest*. Malim eâdem mente, *addi, minuive*. Constat longitudines ad lineam sive amussim; altitudines ad perpendiculum; angulos exigi ad normam. *Enormatè* igitur fuerit convenienter normæ. Ut simile sit ac *examussim*, vel *amussitatè*, ab *amussitatus*, quod Plauti Milite.

Episcopaliter, pro, ut episcopo dignum, Lupo Abbati epist. XXI.

Eulogiosè venire putatur ac *eulogia* vocabulo, non prout signat munera Deo vota, sicut sæpe sumitur; sed quatenus pro elegia falsò accipitur. Itaque idem sit eulogiosè, ac cum dolore & luctu. Colvenerii hæc opinio est de illo Balderici in Chronico Cameracensi lib. II cap. I: *Dominum triste incusabant, ac maximè in S. Mariam eulogiosè fremebant.* Sed quid impedit, quo minùs exponam, quid, cùm in istac sententia parùm acquiescerem, postea in mentem venerit? Censeo, Balderico *eulogiosè* idem esse, ac *maledicè*, vel *maledicta ingerendo*. Talis ejus vocis usus inde fuerit, quòd εὐλογεῖν, licet propriè sit benedicere, more tamen Hebræo ponatur pro maledicere. Ut I sive III Reg. XXI. 10: Ηὐλόγησας θεὸν, καὶ βασιλέα. *Benedixisti DEO, & Regi.* Et Jobi I. 5: Μήποτε ἥμαρτον, καὶ εὐλόγησαν θεὸν ἐν καρδίας· *Ne forte peccaverint filii mei, & benedixerint DEO in cordibus suis.* Nimirum usque adeò Hebræi abhorrebant à blasphemia, ut ne quidem nominare illam sustinerent: eoque καὶ' εὐφημισμὸν, (de quo abunde actum nobis lib. IV Oratoriarum Institutionum cap. X sect. IX) ברך *barach*, quod est *benedicere*, *laudare*, dicebant pro maledicere, impiè loqui: ac Hebræorum exemplo similiter LXX interpretes usurparunt τὸ εὐλογεῖν. Ab hac igitur εὐλογίας significatione dixit Baldericus, eulogiosè infremuisse in B. Virginem: quod est ei benedixisse, hoc est, maledixisse, impiè de ea locutos.

Exactè, pro accuratè, etiam doctissimorum est hominum: uti quoque *exactius*, pro accuratiùs. Sed neutrum apud veteres invenio.

Excessivè displicet. Pro quo rectum, *præter modum*. Alterum cùm

alibi millies habes, tum in Promotionibus Concilii Pisani*: *Nec deferant cincturas excessivè sumtuosas.* * Pag. 156.

Expedientius, utilius, magis expedit. Apud Plautum *conducibilius* legitur.

Expost, postea, postmodo. Thom. Walsingamus in Richardo II †: *Expost tamen consilium regale decrevit, ut diversis monasteriis mitterentur.* † Pag. 231. Idem in Hypodigmate Neustriæ*: *Expost decapitatus, & quaternizatus est.* * Pag. 508.

Extraordinariè cur novè dicam, cùm vetus suppetat, *extra ordinem?*

Faciliter, pro *facilè*, *perfacilè*, *nullo*, vel *exiguo negotio.*

Favorabiliter, pro *cum favore*, vel *faventia.* Petrus de Vineis lib. III epist. XXXIV: *Nuncios nostros per civitatem Venetiarum hinc inde transitum facientes, à te, ac Venetis aliis, favorabiliter comperimus honorari.*

Fiducialiter, cum fiducia. Vulgatus interpres Act. IX. 28: *Fiducialiter in nomine Domini.* Græcè, παῤῥησιαζόμενος, hoc est, liberè agens. Usurpat quoque scriptor libri de singularitate clericorum, qui Cypriani perperam creditur. Item Leo Ostiensis Chron. Casinensis lib. II cap. LXIII: *Omnes simul ad locum, ubi ferrum decidit, fiducialiter accedamus.* Joan. Saresberiensis, episcopus Carnotensis, epist. LXII: *Quod tanto vobis fiducialiùs commendamus.* Ac similiter Wipertus archidiaconus in vita S. Leonis IX, cui scriptor is coætaneus, cap. XLII.

Figuraliter, per figuram, ἀλληγορικῶς. Petrus Blesensis epist. XVII: *Dominus per Jeremiam* † *figuraliter dicit: Perdix fovit, quæ non peperit.* † Jer. 17. 11.

Finaliter, pro tandem, denique. Floretus, qui creditur, sed temere, B. Bernardus Clarævallensis*:

Interimens animam, damnat finaliter ipsam. * Colon. excusus cum comment. 1501.

Odericus Ord. Min. qui ante tria vixit sæcula, Peregrinationis suæ Asiaticæ cap. V: *Intrare volui, confidens in Domino, ut viderem finaliter quid hoc esset.* † Pag. 3. Usurpat etiam Henricus de Hassia in Spec. Anim. †.

Fixè, pro *acriter*, *acri animo*, *& intento.*

Fontaliter, velut à fonte. Thomas Kempensis lib. I de imitatione Christi cap. XV: *Totaliter ad Deũ refert, à quo fontaliter omnia proceduntur.*

Fugaciter, pro fugâ, vel fugientium more. Prior vita S. Leodegarii, Episcopi, & Majoris domûs Franciæ: *Quod consilium qui tunc noluit sequi, aut fugaciter evasit, aut cum persculo, incendio comminato, adquisivit invitus.*

Fusim qui veterum dixerit, non occurrit nunc mihi; etsi sciam

vulgò

vulgò *fusè*, & *fusim*, sic distingui, quòd *fusè* sit quantitatis, pro *copiosè*: *fusim* qualitatis, ut *sparsim*.

Gaudenter, cum gaudio. Usurpat Fulgerius Carnotensis in Gestis Peregr. Franc. ad an. cIↃxcvii. Verba adferam in particula *indulatè*.

Gentilitus, pro gentium more. Tertulliani est lib. de Pallio cap. iii. Qui nec refugit *nativitus*, *passivitus*, *plunitus*. Hæc vel seculo condonanda, vel genti.

Granditer, pro vehementer, vel admodum. Chronicon Reicherspergense *, in descriptione malorum, quæ passus est exercitus in expeditione Hierosolymitanâ: *Unâ dierum super ripam, non magni cujusdam fluminis mare influentis, castra locaverant; cùm subitò, nullâ pluviâ — præcedente, fluvius idem, (nescitur adhuc, quâ ex causâ) granditer intumuit.* * Pag. 184.

Gratanter, pro lubenter, animo grato. Petrus de Vineis lib. i. epist. v: *Pacem oblatam nobis gratanter admittimus; sed nos eam offerre plurimùm adfectamus.* Ac similiter mox eâpse epistolâ. Multoque ante eum sic alii: in his S. Remigius in Testamento suo apud Flodoardum lib. i. Histor. Rem. cap xviii. & Fulbertus Carnotensis epist. xxi, & xxx. Est & Thomæ Walsingami in Descriptione Neustriæ †: *Cujus verba Rollo, consultu suorum, gratanter suscipiens, à vastatione paganicâ indulget Regi inducias trium mensium.* † Pag. 417.

Grossè corruptum ex crassè, ut ex crassus, *grossus*: de quo diximus libro iii. cap. xiii. in *Grossitudo*. Thomas de Kempis lib. primo de imitatione Christi cap. ult. *Pauperrimè comedunt, grosse vestiuntur.* Hoc est, panno crasso, loloci, vici.

Historialiter, pro *historicè*, apud Anonymum de ritibus veteris Eccles. *Quod primitiva quidem Ecclesia, persecutionis tempore, historialiter agebat: sed ea, quæ nunc est à Christo, pace jam redditâ, spiritaliter repræsentat.*

CAP. XXXIII.

Explicantur particulæ Latino-barbaræ, quæ incipiunt ab I. Ignobiliter, *ignobilium instar, vili habitu.* Ignominiosè, *cum dedecore, ac infamia.* Ignoranter, *inscienter.* Imperfectè, *opere imperfecto.* Imperialiter, *Cæsario, vel Regio more.* Impræsentiarum *non quidem rejectum; attamen tutiùs, majorique classicorum consensu, dici* in præsentia, *vel* in præsenti. Impudoratè, *citra pudorem.* Inantea, *deinceps.* Incessabiliter, & incessanter, *pro assiduè, vel indesinenter.* Incidentaliter, *obiter.*

Inconsolabiliter, *nulla admittendo solatia.* Indebitè, *immeritò.* Indilatè, *continuò.* Indisciplinatè, *adversus disciplinam.* Inenodabiliter, *nodo ejusmodi, quem expedire nemo posset.* Infederabiliter, *nullâ fœderis spe.* Infideliter, *malâ fide.* Infinities, *infinitè.* Infirmiter, *infirmè.* Infrontatè, *perfricta fronte.* Inhospitaliter, *inhospitalium more.* Inordinaliter, & inordinatè, *sine ordine, sive incompositè.* Insolitè, *insolenter.* Insufficienter, *nimis parcè.* Integraliter, *plenè.* Intellectualiter, *ratione intellectus.* Intemporaliter, *citra temporis mensuram.* Invectivaliter, *acriter invehendo.* Inviolabiliter, *invsolatè.* Jocaliter, *jocosè.* Irrationabiliter, *citra causſam ullam, vel more rationis expertium.* Irremediabiliter, *sic ut mederi nemo possit.* Irremissibiliter, *nullâ veniæ spe.* Irreparabiliter, *irreparabili jacturâ.* Irrevocabiliter, *irrevocabili conditione.*

PRoximum nunc est, ut ad eas me Particulas conferam, quibus initium facit tertia vocalis.

Ignobiliter, ignobili ac plebejo more; item sordidè, vili habitu. Petrus Damiani lib. III. epist. VIII, quæ ad episcopum Bisuntinum *: *Invenit* (Rex) *hominem contra illius convivii regulam ignobiliter residentẽ.*

* Pag. 303.

Ignominiosè non memini me legere apud classicos. Potiùs igitur dixero cum iis, per ignominiam; vel, cum ignominia.

Ignoranter nihilo melioris mihi notæ videtur. Quare præferam, inscienter, per ignorantiam.

Imperfectè, de iis, ubi quid deest, sive deficit, scio, quàm sit vulgare. Sed qui nihil admittit, nisi cujus idoneum habeat auctorem, is rectiùs abstineat. Melius igitur, *opus dare imperfectum*, quàm *imperfectè*. Item malim, *opus affectum potius, quàm confectum.* Est ubi *præcisè* pro eo cum Tullio, & aliis, dicam. Ut siquid in sermone deficiat, quod intelligendum relinquatur. Hujusmodi oratio ob concisionem minùs perspicua esse solet: unde Agellius conjungit, *præcisè, & obscurè dictum.*

Imperialiter, βασιλικῶς, §. penult. C. de caduc. toll.

Imperpetuum. In perpetuum. Utitur Scribonius, teste Rhodio in Lexico Scriboniano.

Impudoratè, pro *impudenter*, semel iterumque usurpat vetus Irenæi interpres lib. I. cap. XXI, quod est adversus Marcionem.

Impræsentiarum cur sit suspectum, monui lib. I. cap. XXV. Nec tamen, cum Grosippo †, damnare audeo, in tanto codd. consensu; quem ibidem

† Sive clarissimo Scioppio.

dem tangebamus. Usus enim Cato de re Rust. cap. CXLIV: *Ne quis concedat, quo olea legunda, & faciunda, cariùs locetur, extra-quàm, siquem socium impræsentiarum dixerit.* Item C. Fannius * Annal. I: *Quæ impræsentiarum † bona videntur.* Tacitus lib. IV. Histor. *Plerumque tamen, quod impræsentiarum conduceret, oblitum.* Post hos etiam Appulejus lib. III. Florid. *Mavult impræsentiarum gaudere, quàm prædicare.* Item Ulpianus lib. XI. tit. I. leg. XI, §. VIII. Ut mittam vulgatum Scripturæ interpretem Genes. cap. ult. vers. XX: *Sicut impræsentiarum cernitis.* Similiterque Hieronymus ad Algasiam. Difficile creditu est, in tot generis scriptoribus, & tam multis codd. vocem eam corruptam. Quare nullum, qui uti volet, culpâro. Et tamen, ut ălterum præferam, facit, quòd omnes ante Tacitum, si Catonem priscum, paulloque juniorem excepero C. Fannium, *in præsentia* malint. Sic Terentius Phormione: *Provisum est, ne in præsentia hac hinc abeat.* Cicero ad Att. *Spero etiam in præsentia pacem nos habere.* Et VII. in Verrem: *In præsentia Cleomenes, quoniam ita necesse est.* Præterea Servius Sulpicius epistolâ câ, quâ Ciceronem solatur de obitu Tulliæ. Etiam *in præsens* pro eo est apud Tullium epist. X. lib. II: *Has ad te in præsens scripsi, ut speres te id adsequi, quod optasti.* Atque ita quoque est apud Scribonium Largum *; cujus verba adducebamus lib. I. cap. XXXIII. Nempe ut Græci dicunt, ἐν τῷ παρόντι. Ubi κατ' ἔλλειψιν reticetur χρόνῳ. Nec desunt, qui propterea *in præsentia* damnent. Sanè & Henricus Stephanus in Pseudo-Cicerone suo non dubitat scribere †, suspecta sibi esse loca omnia, ubi *in præsentia* est exaratum. Et tamen videas Stephanum ipsum paucis antè paginis * sic loqui. Verba sunt: *De hoc duntaxat in præsentia nunc agamus.* Ipsum adi fusiùs differentem.

* *Apud Prisc. lib. 13. cap. de secunda declinatione Prænominis.*

† *Sic etiam optima membrana nostra, & vetus edit. Venet. an. 1476.*

* *Præfat. ad C. Julium Callistum.*

† *Pag. 98.*

* *Pag. 93.*

Inantea (pro quo & divisim, sed perperam, ut puto, *in antea* scribitur) idem valet, ac *in posterum*; more Gallorum, qui dicunt, *dor en avant.* Sic Marculfus monachus Formularum præfatione ad Landericum, Parisiensem antistitem: *Capitula prænotavi, ut facilius à quærenti inantea scripto reperiantur.* Baldericus in Chronico Cameracensi lib. I. cap. CXVIII: *VValterus pro admissis XX. libras argenteorum revadiaret, ac inantea se quieturum esse promitteret.* Similiter eodem opere alibi; & apud alios scriptores, quos indicat Colvenerius ad Chronicon Cameracense *. Vide autem, an non similiter sumatur Legum Longobard. lib. I. tit. IX. leg. XIX: *Et accipiant hæredes mortui inantea tantum, quantum antiqua consuetudo fuerat.* Pro *continuò*, vel *statim*, usurpari videtur, in illo Gregorii

* *Pag. 599.*

gorii Turonensis in Histor. Francorum lib. VII. cap. XXVIII: *Post hæc exercitus, ab urbe Pictavâ remotus inantea, post Gundebaldum proficiscitur.* Quid verò antiquis *inante*, uti & *exante*, & *postante*, denotârint: liquebit ex iis, quæ diximus in Arte Grammat. lib. IV. de Analogia cap. XXIII.

Incessabiliter, & *incessanter*, barbara sunt, pro, nullo temporis puncto intermisso. Priori usus Petrus Damiani lib. III. epist. VIII, quæ ad episcopum Bisuntinum †: *Manibus in alta porrectis incessabiliter psallere.* Posterius usurpat vita S. Leodegarii, Augustodunensis episcopi *. Item Petrus Blesensis epist. CXLVI, quæ exarata nomine Aleonoræ, Angliæ Reginæ. Adhæc Bernardus Clarævallensis in vita Malachiæ episcopi †. *Indesinenter* pro eo dixit Varro lib. II. de R. cap. IX: nequis id barbarum putet, quia apud Latinobarbaros legat; in his Commentatorem in Jobum, qui Origenes falsò putatur, in ipso operis initio, & Bekam in vita Joannis II. episc. XL: *A somno suscitans indesinenter.*

† Pag. 304. edit. Paris. an. 1610.

* Tom. I. scriptorum Hist. Franc. p. 601. Andr. du Chesnes.

† Col. 1945. edit. Antverp. an. 1609.

Incidentaliter loquendo, quorundam est, pro obiter, sive, quia casu in hunc sermonem incidimus. Joannes Major de gestis Scotorum lib. IV. cap. VII: *Incidentaliter loquendo, non solùm in Britannia, sed in plerisque locis, nimis leviter homines censuris ecclesiasticis innodant.*

Inconsolabiliter est apud Leonem Marsicanum lib. I. Chronici Casinensis cap. I: *Atque ideo inconsolabiliter fleret.* Et sanè *inconsolabile vulnus* est apud Ovid. V. Met. Malim tamen cum Horatio *, *insolabiliter.* Græci pro eo ἀπαραμυθήτως.

* Lib. I. epist. 4.

Indebitè, immeritò, injustè. Cæsarius Heisterbachensis lib. XII. cap. XXIII: *Immissione diaboli, cujus instinctu ab invidis indebitè vexabatur, campum solus intravit.* Ulpiani tamen est *indebitio*, per quartam vocalem.

Indulatè, citra dilationem ullam, continuò. Fulgerius Carnotensis in Gestis Peregrinat. Francorum ad ann. CIↃXCVII *: *Pervenimus tandem Roais: ubi Princeps urbis præfectus, & uxor sua, unà cum civibus suis, gaudenter nos susceperunt; &, quod Balduino pollicitis fuerant, indulatè compleverunt.*

* Pag. 389.

Indisciplinatè, adversus legum morumque disciplinam. Est in Speculo Saxonico; uti dictum lib. III. cap. cap. XVI. Ubi & vidimus de voce *indisciplinatus.* Simplex *disciplinatus*, pro disciplinis imbutus, est leg. VII. §. I. ff. De excus. tut. *Disciplinosus* vetus est, ac, ut Nonius observat, etiam locum habet in vilibus, & malis artibus. Unde Porcius Cato lib. de re militari: *Quam gladiator disciplinosus.*

Inenodabiliter, de eo, cujus nodus nequit solvi: ut Gordius ille, quem Ale-

Alexander M. dissecabat, ut quomodocunque oraculo viderim satisfactum. Utitur eâ particulâ Chronicon Cistercense *. Interim *inenodabile* ipsius est Ciceronis lib. de Fato. Sic ejusdem Tullii est *inexplicabilis*: qui, ut puto, *inexplicabiliter* non dixisset. * Pag. 54.

Infederabiliter, ἀσυνθέτως. Petrus Damiani in vita S. Odilonis cap. x. §. XXII: *Orationibus, & eleemosynis quorundam, adversus eos infederabiliter concertantium, frequenter ex eorum manibus eriperentur animæ damnatorum.*

Infideliter, pro malâ *fide*, de quo tamen non magnopere contendero, quandoquidem *fideliter* ipsius est Ciceronis: eoque, etiam compositum, ut Latinum, se agnoscere, Henricus Stephanus dicat Expostulationis de Latinitate Suspectâ cap. VI *. * Pag. 208.

Infinities, quod Ciceroni *infinitè*: cujus est, *infinitè concupiscere*, vel *secari*. Thomas Walsingamus in Richardo II †: *Patuit hoc, non semel, aut iterum, sive tertiò; sed puto infinities.* † Pag. 224.

Infirmiter, pro infirmè, non reperio, præterquam apud parum idoneos scriptores.

Infrontatè, pro impudenter, more hominum ferreæ frontis. Fulgentius Planciades: *Catillare est per alienas domos infrontatè gyrare.*

Inhospitaliter non temere dixero. Henricus Stephanus tamen, *Cur*, inquit, *potiùs refugisse istud Latinos putabimus, & insaturabiliter (quo Cicero quoque usus est) & insolabiliter, & implacabiliter, & admirabiliter?* Equidem non valde adverser utenti: sed non tam ob ea, quæ Stephanus hîc adfert, quàm quia *inhospitalem* Caucasum dicat Horatius: *& hospitaliter* Livii sit lib. I, ac VI.

Inordinaliter, ἀτάκτως, sine ordine; pro quo *incompositè* Livius lib. quincto, & vigesimo. Legas prius libro de singularitate Clericorum, qui Cypriano tribui solet, sect. II: *Ipsi ergo nos fallimus, quoties inordinaliter credimus, æstimantes per fidem nostram legis præcepta mutari.* Nisi *inordinabiliter* malis; quando postea sect. VI. sequitur: *O quàm inordinabilis femina propinquitas jaculatur, cujus vicina est delectorum latrocinium.* Sed profectò liber is Cypriano, elegantissimo scriptori, ineptè tribui solet. Abunde enim hanc sententiam tot semi-barbara refellunt: quemadmodum paullo antè dicebamus in *Contubernaliter*.

Inordinatè, ἀδιατάκτως, est apud Petrum Blesensem epist. CLI, quæ ad Innocentium III. Papam. Nec multùm averser, cùm *inordinatus* sit apud Livium, ac ipsum Ciceronem. At planè rejiciendum, *inordinatè*, pro eo, quod Cicero *immoderatè*.

Insolitè, pro quo Cicero *insolenter*, defendunt Agellii illo lib. I. cap. XI: *Intempestivè, ac insolitè differebat.* Sed in melioribus libris pro *insolitè* est *insubidè*: quam vocem, qui non caperent, immutarunt.

Insufficienter sumtum præbere non dicam, sed *nimium parcè*: ut Terentius Andr. Act. II. sc. VI. *nimium parcè facere sumtum.* Vel *exiguè*, ut Heautont. act. I. sc. II: *Prabent exiguè sumtum.*

* Subditur Aimoino, & Leoni Marsicano, edit. Paris. an. 1603.

Integraliter, pro integrè, plenè. Benedictina * cap. XIII, quod est de inventariis per novos antistites: *Predicta verò inventaria, seu registra, clarè, ac integraliter, legantur in capitulo cujuslibet ecclesia cathedralis, ac monasteris.*

† Pag. 5.

Intellectualiter, secundùm intellectum. Usus Henricus de Hassia in Speculo Anim. † Opponitur ei *sensualiter*, de quo inferiùs.

Intemporaliter, ἀχρόνως, sine tempore, vel temporis mensurâ. Leges Wisigothicæ lib. IV. tit. V. leg. VI: *Deus, justus judex, qui justitiam intemporaliter diligit, non vult justitiam servire tempori; sed tempora potiùs aquitatis lege concludit.* Usus & Dionysius Carthusianus in rhythmo. Verba adduximus in *Æternaliter.*

Invectivaliter, ut solent invecti in aliquem; sive, prout invectivis fit, seu cum acri reprehensione. Sidonius Apoll. lib. I. epist. XI: *Qui satis invectivaliter abusi nominum nuditate, carpebant plurimùm vitia; plus homines.*

Inviolabiliter est apud Petrum Blesensem, ab *inviolabilis*, quo usus Silius. Sed hoc poëticum. Pro *inviolabiliter* autem *inviolatè* est apud Ciceronem lib. de Senectute.

Iocaliter est apud Ammianum Marcellinum: pro quo veteres, vel *jocosè*, ut Cicero; vel *joculariter*, ut Plinius.

Irrationabiliter est Tertulliani de Pœnitentiâ. Malim, sine ratione, nullam certam ob causam, ἀλόγως, malè. At longè minùs placet *brute*: quod, utcunque Latinum foret, aliud sonaret. Nam quantum interest inter brutum, & ἄλογον, dictum alibi † fusè.

† Lib. X. cap. 33.

Irremediabiliter, de eo cui mederi non possis. Petrus Blesensis epist. CXLVI, nomine Aleonoræ Reginæ ad Cœlestinum Pontificem scriptâ: *Rex junior, & Comes Britannia, in pulvere dormiunt, & eorum infelicissima mater vivere cogitur, ut irremediabiliter de mortuorum memoria torqueatur.*

* Tom. X. Bullarii pag. I.

Irremissibiliter, citra condonationis, aut veniæ ullius spem. Pius IV. bullâ de jurisdictione Gubernatoris almæ Urbis *: *Ultra predictam sum-*

Summam principalem in cambiis, & recambiis,—— à dictis mercatoribus irrevocabiliter exigendam.

Irreparabiliter, sic ut irreparabile foret. Sigebertus in Chronicis an. MLXXII: *Godefridus palatium Neomagi incendit, & irreparabiliter destruit.*

Irrevocabiliter, ut probum, agnoscit Glossarium nostrum Mser. Dixero, irrevocabili promisso, pacto, dicto.

CAP. XXXIV.

De particulis auspicantibus ab L, M, N. Lachrymabiliter, *cum lachrymis.* Laicaliter, *laicorum instar.* Lateraliter, *à latere.* Legaliter, *secundùm leges.* Licitè, *honestè.* Lineariter, *ad lineam.* Literatim, *per epistolam.* Magnanimiter, *animo magno.* Massaliter, *nomine universi civium, vel fidelium corporis.* Matrimonialiter, *matrimonii vinculo.* Medicinaliter, *ope medicâ.* Medieter, & mediè, *pro mediocriter, mediâ ratione.* Mentaliter, *mente, ac cogitatione.* Minabiliter, *cum minis.* Misericorditer, *miserationis affectum.* Momentaliter, *momento.* Monachiliter, *monachi instar.* Multoties, *crebrò.* Mundialiter, *munditer.* Mussitanter, *mussitando.* Notoriè, *manifestò.* Nullatenus, *nequaquam.* Nullibi, *nusquam.* Nulliter, *nullo usu.*

SUbjungam nunc particularum eas, quibus initium est ab aliquâ primarum trium liquidarum.

Lachrymabiliter, cum lachrymis, cum lachrymabili gemitu, sic ut lachrymæ non teneantur.

Laicaliter, more laicorum. De hoc dictum in *Laicalis*, lib. III. cap. XVIII.

Lateraliter, à latere. Pseudo-Ovidius in secundo de Vetula:

——— *Lateraliter intrans.*
Explorante manu, cameram lectumque requiro.

Legaliter, pro secundùm legem. Constitut. Caroli Calvi Tit XXX, quando Hlotharius ad osculum receptus est, cap. VI: *Ipse Dominus dicit de semel, ac secundò, ac tertiò commonito, & non correcto, ut sit nobis sicut gentilis.* Item Longobardicarum legum lib. III, tit. XXXIV, leg. IV, & Hincmaro epist. VIII. cap. 1. †.

† Edit. Magunt. ann. 1602. pag. 16.

Licitè invenio solùm apud juniores. Malim *honestè*, *justis*, vel *honestis de caussis*. Apud Solinum tamen *licitò* legas.

Lineariter vulgare est, pro eo, quod Tullius, *ad lineam.*

Literatim, per literas, sive epistolam. Fulbertus Carnotensis epist. CVIII: *Mandato mihi, ut literatim describerem vobis, quid mihi videtur de vestra, quantum dici fas, irreprehensibili conversatione.*

Magnanimiter, pro *magno animo*, improbat Nizolius: probat Hen- * Pag. 281. ricus Stephanus, Expostulationis de Latinitate suspectâ cap. VI *. Vellem autem vocabuli ejus idoneum laudâsset auctorem.

Massaliter à *massalis*; *massalis* à *massa*. *Massale* verò est, quod massam, sive totum quid constituit. Tertullianus lib. IV. adversus Marcionem cap. XVIII: *Redactam scilicet in Dominum, ut in massalem suam summam.* Hoc est, totam summam. Ac *massaliter* idem usurpat adversus Valentinianos cap. XVIII: *Atque ita massaliter solidata defixit seorsum in materiam corporalem paraturam.* Ubi summa *massalis* est, quæ barbaris *totalis*. Idem de Fuga in Persecutione cap. XIII: *Massaliter totæ Ecclesiæ tributum sibi irrogaverunt.* Hoc est, non sigillatim, pro hoc, vel illo; sed simul, pro omnibus, &, ut vulgò dici solet, in communi. Ita rectè interpretati Rhenanus, Junius, de la Cerda.

Matrimonialiter jungi, pro connubio, vel matrimonio jungi, est Joannis Majoris, lib. IV. de gestis Scotorum cap. XVIII.

Medicinaliter, ope, vel manu medicâ. Thom. Walsingam. in Ri- † Pag. 208. chardo II. †: *Cùm sit frater noster peccabilis; subjacet legi correptionis fraternæ: & cùm totum collegium patet esse deses in correptione, pro necessaria prosperitate ecclesiæ; patet quod residuum corpus ecclesiæ, (quod possibile est secundùm plurimum stare in laicis) patet medicinaliter eum corripere, accusare, & ad frugem melioris vitæ reducere.* Ubi, pro *patet medicinaliter eum corripere*, legendum censeo, *possit medicinaliter, &c. Medicinabilis* tamen est Cornelii Celsi, Plinii, & aliorum.

Mediocriter, pro *mediocriter*. Capitolinus in Albino: *Milesias nonnulli ejusdem esse dicunt, quarum fama non ignobilis habetur, quamvis mediocriter scriptæ sint.* Pro quo *mediè* etiam, ut Salmasio observatum, Spartianus in Severo: *Ortus mediè humilis.* Hoc est, origo illi utcunque, vel sic satis humilis; quasi dicat, minimè sublimis, nec tamen omnino infimæ sortis. Ulpianus de pigneraticia actione: *Mediè igitur hæc à judice erunt dispicienda; ut neque delicatus debitor, neque onerosus creditor audiatur.* Lactantius item lib. VI. de vero cultu cap. XV: *Vitia, quoniam tolli non possunt, mediè temperanda sunt.* Ubi Gryphius odidit; *Quoniam tolli non possunt, moderanda sint.* Ac similiter Xystus Betulejus. Sed in commentario ait: *Gryphius non sine ratione lectionem mutavit; nescio, an exem-*

exemplari vetusto aliquo fretus. In Aldina est, *medio temperanda sint.* Illa Thomasii cum Gryphiana consentit: verùm in margine annotavit, quod in aliis codicibus legi dicebamus, *medie temperanda.*

Mentaliter, mentis cogitatione. Joannes Major Scotus de Scotorum gestis lib. III epist XI: *Sicut piscis extra aquam non vivit: sic nec religiosus extra claustrum. Et quando est in claustro corporaliter; tunc mentaliter, & quoad vitam, est extra claustrum.*

Minabiliter in Glossis Mssis exponitur *ἀπειλητικῶς*. *Minaciter* pro eo Cicero, Liviusque. Ovidius etiam *minanter.*

Misericorditer, Chron. Cistercienſi *: *Sunt namq; milites in domo Dei, templiq; Salomonis, ad terminum misericorditer nobiscum degentes.* * Pag. 50.

Momentaliter, pro *momento*, *confestim*, apud Ursionem, abbatem Altimontensem, lib. II de S. Marcello Papa cap. III §. IX †: *Ut utrumq; officii momentaliter reciperet plenitudinem.* † In vitis SS. ad 16. Ian.

Monachiliter, pro *monachi more.* Matth. Parisius Histor. in anno clɔc verba hæc regis Guiljelmi II refert de visione monachi transmarini: *Monachus est, & lucri caussa monachiliter somniavit.*

Mulsitanter, vide inferiùs *mussitanter.*

Multoties, pro sæpiùs, est apud Paulum Diaconum in vita S. Mariæ Ægyptiacæ cap. I, & II. Præterea crebrò est in Carmine Caroli M. apud Leonem Ostiensem lib. I cap. XVII:

Dicito multoties salve, pater optime, salve.

Item apud Rigordum in Gestis Philippi Augusti, & Petrum de Vineis lib. I epist. XV. Junioribus inprimis frequens: quorum aliquos nominavi lib. I cap. XXV. Ac multos adducere alios possim: ut Leonclavium in Histor. Turcicæ Pandectis cap. XXIII, Brissonium ad L. Dominico de Spectaculis in Cod. Theodos. Juretum notis ad Ivonis epistolas, Conr. Rittershusium Notarum ad Guntherum lib. I cap. IV.

Mundialiter, pro *munditer*, quod Plauti Pœnulo. At priori usus Fulbertus serm. de ortu B. Mariæ *: *Advocate angelos ad custodiam puritatis vestræ; quia ipsa in tenera sorte mundialiter posita, cum regina ipsorum etiam futura secum eorum suffragia, sedulâ oratione contrahebat.* * Paris. 147. edit. Paris. an. 1608.

Mussitanter, susurrando; à *mussito*, quod à *musso*; uti hoc à μύζω; id quasi μῦ dico. Isidori Glossæ: *Mulsitanter, leniter.* Num à *mulsitans*; hoc à *mulso*, vel *mulcendo*, sive supino *mulsum?* Non arbitror. Sed legendum censeo, *mussitanter*, hoc est, leni obscurâque voce; ut qui aliquid in aurem dicunt. Firmat quoque Nonius, cùm ait, *Mussare homi-*

rum est occultè, & pressâ voce loquentium, quod celatum velint. Ac Servius quoque in 1 Æn. *mussare* exponit susurrare, murmurare, muto esse vicinum. Glossæ Philoxeni: *Mussitare*, χύζαι. Onomasticon: *Mussitabundus*, μύζων. *Muffito, musso*, μύζω.

Notabiliter, valde, insigniter.

Notoriè, apertè, manifesto. Hieronymus Pragensis in Abjuratione sua, Concilii Constantiensis sess. XIX.

Nullatenus legas non modò apud superioris seculi scriptores: sed etiam aliquanto priores; ut scriptorem veterem præfationis præmissæ Commentariis in Jobum, quæ Origeni falsò tribuuntur: item Fulbertum Carnotensem epist. CX, Arnulphum Lexoviensem epistolâ ad Papam Alexandrum, Petrum Blesensem epist. CXLVI, nomine Aleonoræ, Angliæ reginæ, scriptâ ad Cœlestinum Papam. Dixi de hoc etiam lib. I cap. XXV.

Nullibi cur displiceat, ibidem exposui. Verùm iis exaratis, atque editis, ecce apud Basilium Zanchum in Verborum Latinorum epitome lego, vocabuli hoc usurpatum Vitruvio. Sanè aliquid hoc est. Interim is scriptor, suæ licet artis, Architectuæ videlicet, intelligentissimus, multa è vulgò hausit, quæ elegantiores omnes refugerunt.

* Pag. 169. *Nulliter*, inutiliter, re nullius momenti. Concilium Pisanum *: *Ne nulliter occupetur, & labatur in vanum.*

CAP. XXXV.

De particulis inchoantibus ab O, P, Q, R, S, T. Oculariter, *oculorum visu.* Offatim, *ad modum, quo cani, vel alii, offam objicimus.* Pacificè, *tranquillè.* Pariformiter, *æquè, similiter.* Perfectionaliter, *perfectè.* Pernicialiter, *perniciosè, exitiali malo.* Perpendiculariter, *ad perpendiculum.* Perpetualiter, *perpetuò.* Personaliter, *per sese.* Plausibiliter, *cum applausu.* Pœnitenter, *pœnitendo modo.* Pompaliter, *vel* pompabiliter, *quomodo fieri in pompis solet.* Potentialiter, *de eo, quod esse potest.* Præcordialiter, *ex intimo sensu.* Præsentialiter, *in præsenti.* Primordialiter, *in primordiis.* Proceriter, *procerius.* Processionaliter, *in morem sacrorum processuum.* Processivè, *pro eodem: item quasi gradibus quibusdam.* Prodigaliter, *prodigè.* Proditionaliter, & proditoriè, *proditione, vel proditorum more.* Proficuè, *utiliter.* Proportionaliter, *pro cujusq; opibus.* Pusillanimiter, *animo timido,*

fra-

fractoq. Quantitativè, *secundùm magnitudinem, aut numerum.* Quantocius, *quamprimum.* Rationabiliter, *probabili ratione.* Realiter, *revera.* Regionaliter, *regionatim.* Regulariter, *secundùm normam præscriptam.* Reprehensibiliter, *pravè.* Respectivè, *comparatè.* Robustè, *nervosè.* Secretè, *secretò.* Securè, *sine curâ.* Semotè *agere, pro semotum.* Sententialiter, *sententiâ judicum.* Septimmatim, *unaquáq. hebdomade.* Sequestratim, *separatim.* Seriatim, *secundùm seriem.* Singilatim, *pro singulatim.* Suadenter, *ad persuadendum aptè.* Subitanè, *subitò.* Successivè, *progressu temporis.* Succinctim, *breviter.* Temporaliter, *ad tempus, sive dum durant res mundi caduca.* Temporatim, *pro varia anni tempestate.* Tibicè, *ineptè, pro* [illegible]. Totaliter, *penitùs.* Transeunter, *obiter.* Trebaciter, *vel* tribaciter, *vafrè, instar veteratorum.* Tunicatim, *ad modum, quo tunica continet interiora.*

DEinceps progrediendum ad particulas initium capientes à quarta vocali; uti hinc ordine ad eas, quæ incipiunt ab aliqua è quinque consonis sequentibus.

Oculariter, intuitu ipso, sive oculorum magis indicio, quàm animi judicio. Sidonius Apollinaris lib. VII epist. XIV: *Qui amicos laudificabundi non tam judicialiter, quàm ocularitèr, intuentur, dicant, volam, ut hominis forma quid satis præstans, quid spectabile putent.*

Offatim, singulatim offerendo offam, ac ἀναλῶς particulatim. Glossæ Mss: *Offatim*, κατὰ μικρὸν. Videtur autem non minùs ab *offa, offatim*, potuisse formari; quàm à *particula, particulatim.* Solùm desidero idoneum auctorem.

Pacificè vide quis classicus dixerit. Malim ego, *cum pace*, vel *pacatè*; quod Cæsaris est in primo de bello Gallico.

Pariformiter, pro æquè, pariter, similiter. Inter alios usus in præfatione is, qui notis suis illustravit Flores B. Bernardi versiculis comprehensos: eâque ex operâ Floreti nomen obtinuit. Analogia similis, ac in *multiformiter*; quod Plinii est, Agelliique.

Perfectionaliter, pro perfectè, accuratè. Henricus de Hassia in Speculo Anim. *Ut verò contemplaris, qualiter, & quanta sis, perfectionaliter perpende.*

Pernicialiter, quod Ciceroni, & aliis, *perniciosè.* Usurpat Ascanius epistolâ ad Humbertum: *Neq; ignoro, vos pernicialiter ab Ætnais ignibus affectos.* Similiter Henricus de Hassia in Spec. Anim. * * Pag. 571.

Per-

Perpendiculariter, pro *ad perpendiculum*. Nizolius, ac Cellarius, pro eo etiam jubent dicere, *ad lineam, rectis lineis, ad pares angulos*. Sed aliud esse *ad lineam*, indicat hoc Vitruvii lib. VII: *Longitudines ad regulam, & lineam, altitudines ad perpendiculum, anguli ad normam respondentes elegantur*.

Perpetualiter, pro perpetuò, sæpius usurpat S. Remigius in Testamento suo apud Flodoardum Histor. Remensis lib. I cap. XVIII. Apud eundem legas lib. II cap. XIX, in præcepto Ludovici, & Lotharii Imperatoris: *Debeant perpetualiter possidere*. Item Marculphi est Form. XIII: *Perpetualiter mansurum esse jubemus*. Utitur & Carolus Simplex apud Aimoinum lib. V cap. XLII. Item Ivo epist. CCLXXXV, *Perpetualiter habeat prebendam*. Et Fulbertus epist. XCV: *Non moriendum perpetualiter in sanguine suo*. Nempe est à *perpetualis*; quod timidè dixit Fabius, ac solus, lib. II cap. XIV: Καθολικὰ, *id est, (ut dicamus, quomodo possumus) universalia, vel perpetualia*. Dixerit aliquis, fortasse *perpetua* scripsisse. Sed alterum est in illa Ascensii, Aldi, Vascosani, Stephani, &, ut puto, cæteris.

Personaliter, coram, per se, non alium. Stilus curiæ Parlament. cap. II: *Inveniat ad ornandum in baillivia sua, vel seneschallia sua, personaliter*. Concil. Pisan. II †: *Procuratores, si commode personaliter interesse non poterunt*. Utitur & Concilium Constantiense sessione XIX.*

† Pag. 38

* Fol. 529 edit. Quentelianæ anno 1538.

Plausibiliter exultare est apud Petrum Damiani lib. III epist. VIII, quæ ad Archiepiscopum Bisuntinum. Dixerim, ut ad Atticum Cicero, *cum plausu, & approbatione*.

Pœnitenter, cujus aliquem pœniteat mox. Minucius Felix in Octavio: *Pœnitenter omissa, & observata feliciter*.

Pompaliter, in pompæ morem. Est apud Trebellium Pollionem in Gallienis duobus: *Gladiatores pompaliter ornati*. A *pompa, pompalis*, inde *pompaliter*; ut à *fortis, fortiter*; ab *acris, acriter*. Vel ἀμέσως, à *pompa*, ut à *potentia, potentialiter*; de quo mox loquar. Sed fortasse Trebellius *pompabiliter* scripsit; quod in veteri libro est Salmasio repertum. A *pompare, pompabilis*; unde *pompabiliter*. De *pompare* dixi cap. XVII hujus libri.

Possetenus, quantùm potero, quoad ejus facere potero. Utitur Wendel. Steinbach, Gabrielis Biel discipulus.

Potentialiter, non reapse, verùm τῇ δυνάμει, quod non est, sed esse potest. Sidonius Apollinaris lib. VII epist. XIV: *Illum Philagrium semper*

per inspicio, cui me animus potentialiter notum, morum similitudine, facit. Ejus censûs est *Potestativè*, per modum potestatis seu virtutis; Goldast. in Ratp. cap. VIII. p. 177.

Precordialiter, pro ex animo, ingenti affectu. Vetustus scriptor vitæ Sigeberti tertii, Dagoberti filii †: *Non tamen desperans de Dei misseratione, precordialiter eum deprecabatur.* Est à *precordialis*: quod apud Bekam in vita Henrici, episc. CXXI. † Tomo I scriptorum Hist. Franc. edit. Andr. du Chesne pag. 392.

Præsentialiter est in diplomate Hludovici, & Hlotharii, Augustorum, apud Aimoinum Histor. Franc. lib. V cap. X: *Quicquid ad suum opus præsentialiter habuit.* Item apud Henricum I Imperat. in privilegio Ecclesiæ Novariensi concesso anno CIↃ XIV: quem ad annum id Baronius integrum refert in XI. Annal. Eccles. *Qui etiam nunc præsentialiter multa damna, Hardnico devastante, recepit.* Pro, *hoc tempore.* Sic *præsentialiter loqui*, pro *coram*, dixere, Petrus Blesensis, epistolâ XIII; item CXLVI, scriptâ nomine Aleonore, reginæ Angliæ; & Conradus, episcopus Wormatiensis, epistolâ ad Hildegardim.

Primordialiter, pro initio. Petr. Blesensis epist. CLXVI: *Reducerentur cuncta in nihilum, qua de nihilo primordialiter processerunt.*

Proceriter, pro *procerius*, non reperio, nisi ad parùm idoneos Latinitatis scriptores. Cùm autem *procerius*, ipsius sit Ciceronis; credo, nec *procerè* refugisset.

Processionaliter, ut in sacris sit processibus. Joan. Turocius in Chronicis Hungar. parte III cap. IV, sive in anno CIↃCCCXLIII: *Perveniens autem ante fores Ecclesiæ B. Petri Apostoli, totum Collegium Romanum, recepit Reginam processionaliter cum magna gloria, & honore.*

Processivè, gradatim, ad instar sacrorum processuum. Joan. Turocius Chron. Hungar. sive in an. CIↃCCCXLII *, sive partis II cap. XCIX: *Processivè pergentes, condolendo oculis lachrymantibus —— usq; ad Danubium processerunt.* † Pag. 90.

Verùm & laxiùs *processivè* dicitur, pro gradibus quibusdam procedendo de ætate una in alteram, ac quasi lampada tradendo, ut in Eleusiniis fiebat. Ovidius suppositicius in I de Vetula:

Sed processivè generatio continuetur.

Prodigaliter, pro prodigè, vel largè, effusèque, Latinum non est. Sed *prodigialiter*, pro prodigii instar, est Horatianum.

Proditionaliter, proditorum more. Thomas Walsingus in Hypodigm. Neustriæ, è literis Gregorii Papæ V †: *Nos cernentes tot damna, opprobria, & destructionem populi nostri, proditionaliter irrogari.* Stil. † Pag. 495.

Antiq. Parlamenti cap. XVI: *Proditionaliter, & in occulto factum esse, proponatur.*

Proditoriè, proditione. Joannes Major Scotus, de rebus Scotorum lib. IV cap. VI: *Tandem Gothofredus à suis proditoriè capitur.*

Proficuè, utiliter, bono privato, vel publico. In Capitulat. Karoli & Ludovici Imper. lib. V. cap. CLIV: *Placuit, ut Ecclesiarum negotia, absq; ullâ dilatione, continuò à judice audiantur, & proficuè incremententur.* Est à *proficuus*, pro utili: quod est apud Sigebertum in Chronicis ad annum CIↃ XCVI, & alios: de quibus vidimus lib. III cap. XXXVIII.

Proportionaliter, pro rata portione, sive pro facultatibus cujusque. Joann. Scotus de gestis Scotorum lib. IV cap. ult. *Proportionaliter suis subjectis convivia faciunt.*

Pusillanimiter displicet Nizolio: probat autem Henric. Stephanus Expostulationis de Latinitate suspecta cap. VI *. At ego, donec idoneum alleget auctorem, dixerim cum Tullio, *timidè, vel animo timido, demisso, humili, fracto.*

* Pag. 281

Quantitativè in Gemma exponitur *non multùm.* Philosophis verò idem est, ac ratione quantitatis, sive magnitudinis, aut multitudinis.

Quantocius in Gemma est, pro citò, quamprimum. Sed auctorem requiro. In Philelpho culpat Valla. Atque ille se defendit Infectivâ primâ †; sed frigidè. Mirùm hodieque ita frequentari à multis non inerudítis.

† Fol. 73. edit. anno 1513.

Rationabiliter ne barbarum sit, metuo. Dicam, *probabiliter, certâ,* aut *probabili ratione*, aut *probabili conjecturâ.*

Realiter, re ipsa, reapse, reverâ, merito, jure. Joannes Major Scotus de gestis Scotorum lib. IV cap. VII: *Nec omnis decedens realiter excommunicatus, est damnatus, si pro absolutione sufficienter laboraverit.*

Regionaliter, Appulejo de Mundo; quod Livio, Suetonioque, *regionatim.*

Regulariter, pro secundùm leges, vel canonas, Ecclesiasticis crebrum. In his Hincmarus usurpat epist. VIII, cujus initium, *S. Georgius*, cap. I *: item Anastasius in Leone IV, Sigebertus in Chronicis anno CIↃ XXXII, ubi de Guidone Aretino Musico. Sed ut non planè damnem, facit, cùm illud, quòd Diomedes lib. I, & *regulatim*, & *regulariter*, agnoscit: tum præcipuè, quòd non semel usus sit Ulpianus. Malim tamen cum ævo loqui meliori.

† Pag. 15. edit. Moguntiæ, anno 1602.

Reprehensibiliter, pro malè, perperam, sic ut reprehendi mereatur,

apud

apud Rufinum legas Apologiâ pro Origene: *Tertulliani libellum de Trinitate reprehensibiliter scriptum inferentes.* Meliùs postea: *Fidei, quæ à Tertulliano non rectè scripta est.*

Respectivè vulgare est. Latinum *comparatè.*

Robustè vulgò ajunt. Veteres *nervosè.*

Secretè, pro *secretò.* Posterius bonorum codicum consensu comprobatur.

Securè agere ajunt, ubi veteres, securum agere, vel sine cura. Multò minùs *securiter* usurpem; quod est apud Aimoinum lib. v de gestis Francorum cap. XLII, in privilegio Caroli Simplicis.

Semotè vivere à libris, vel curis, non dixero; sed *semotum.* Est ea particula apud Plinium Valerianum Gallum, in tertio de Re medica cap. IV †: *Folia elixabis in aqua, infundes panes, teresq, semotè.* † Fol. 77. edit. Basil. 1528.

Sensualiter, in oculis, vel conspectu omnium. Est Fulberti Carnotensis. Agnoscit & Gemma. Opponitur *intellectualiter*: de quo cap. XXXIII.

Sententialiter condemnentur, est Legum Sicularum lib. III, tit. XXXIV. leg. IV. *A domino sententialiter postuletur*, Speculi Saxonici lib. I, artic. LIV. Etiam usurpat Petrus de Vineis lib. v cap. XXXI. Hieronymus Pragensis in Abjuratione suâ, quæ exstat Concilii Constantiensis sess. XIX: *Doctrina prædicta sententialiter damnata.* Pro, *sententiâ, & decreto synodi damnata.*

Septimanatim in Gemma exponitur *hebdomadatim.* Sed utrumque ejusdem farinæ: nisi quod *hebdomas* rectè dicatur; *septimana*, pro spatio septem dierum, non item. Dixero igitur, quaque hebdomade, vel singulis hebdomadis.

Sequestratim, ut puto, seorsum, separatim. Vita Eugenii abbatis à discipulo conscripta, cap. XIV §. XXII *: *Non solùm faciebat alimenta convenientia ministrari; verùm etiam, propter laborem infirmitatis, donec sanitas suppeteret, præstitis sequestratim reficere, vel remanere.* * In vitis SS. ad 1. Jan.

Seriatim, secundùm seriem, atque ordinem suum. Poëtaster sub Ovidii nomine, lib. II de Vetula:

Occultans oculos circumstat ibi seriatim
Palpebra, ne ladat extrinseca causa superbos.

Comes S. Pauli epist. ad Ducem Lovaniensem †: *Ordinatè procedere, & seriatim.* † Apud Godefrid Monachū S. Pantaleonis ord. an. 1203.

Seriosè, seriò, citra jocum, extra jocum.

Similitudinariè, per similitudinem, translatitiè.

Singilatim perperam scribunt pro singulatim, singillatim, vel sigillatim. A *singuli* est *singulatim*: inde *sigillatim*, ut à *signum*, sigillum. Num verò & *singillatum* dicere licet? Negat Aldus Manutius in Orthographia. Sed eum refellit Nonius illo Lucilii lib. sat. XIX:

Sic singillatim nostrûm unusquisq; movetur.

Suadenter, πιθανῶς: quo tamen usus Arnobius lib. II: *Ut loquamur suadenter in latibus.* Malim cum Tullio, Fabioque, aptè ad persuadendum.

Subitaneè, pro subitò, barbarum censeo.

Successivè philosophis est usurpatissimum: ut cùm dicunt, *motum fieri successivè.* Sed nihil urget; ut sic loquantur; cùm Latinè pro eo possint dicere, *progressu temporis.*

Superficialiter, populariter, leviter, obiter, ἐπιπόλαιως.

Succinctim, in Gemma, pro breviter, ac succinctâ ratione. Eâ formâ, quâ dicimus, *cæsim*, *raptim*, *punctim*, *sensim*, allaque. Imò dispiciendum etiam, ecquo idoneo auctore in palæstris scholasticis jubeantur interrogaturi succinctè sua argumenta proponere.

Temporaliter in Gemma est, pro eo quod tempus habet præfinitum; eoque opponitur æternitati. Theologis est frequens, de vitæ hujus rebus fluxis ac caducis.

Temporatim aliud est: nempe pro vario anni tempore, seu tempestate. Tertullianus de Pallio: *Terram si recenseas temporatim vestiri amantem.* Nam terra hieme candida, ob nives; vere viridis, cum messis in herba est; æstate & auctumno flava, ob flavam Cererem: ut poeta loquitur.

Tibicè in Gemma est: sed *typicè* legendum.

Timorate, cum timore.

Totaliter, pro penitùs, omnino. Odoricus Ord. Min. Peregrinationis suæ cap. II §. VII: *Cùm irem per mare versus civitatem, quæ Polumbum dicitur, ubi piper crescit, defecit totaliter necessarius nobis ventus.* Thoms de Kempis lib. I cap. XV: *Totaliter ad Deum refert, à quo fontaliter omnia procedunt.*

Transeunter, pro *obiter*, est apud scriptorem de singularitate clericorum, qui liber Cypriano perperam tribuitur. Sunt qui Origenis putarint, quasi non is scripserit Græcè: nisi hoc voluere, ex Origene esse translatum. Sed nihil eo incertius. Vide quæ dixi in *Contubernalitor*.

Tre-

Trebaciter, vel *tribaciter*, Sidonio lib. IX. epist. XI: *Malui factum confiteri simpliciter, quam tribaciter diffiteri.* Videtur *tribaciter* idem esse, ac quod Ciceroni veteratoriè. Uti *tribax*, pro veteratore, apud eundem Sidonium lib. I. epist. XI: *Collegit itaque sese tribacissimus senex.* Est à Græco τείβαξ Φ, quod Eustathio teste, usu tritus: ἀπὸ τοῦ τείβειν, unde & Plautus Mostell. act. II. sc. I:

Ubi sunt isti plagipatidæ, ferritribaces viri.

Hoc est, qui terunt ferrum, sive compedes ferreas. Ab eadem origine τείμμα Aristophani in Avibus: ubi scholiastes exponit ἢ τὸ τετριμμένον ἐν τοῖς πράγμασι. Aliàs id, quod detritum: uti vestis detrita, vel etiam ramentum: quomodo, & quidem muliebri genere, non dubitavit hac voce uti Anastasius bibliothecarius in Sylvestro: *Fecit autem & camaram basilicæ ex auri tremma in longum, & in latum, pedibus quingentis.*

Tunicatim, ad instar tunicæ. Incertus poëtaster, sub Ovidii nomine, in tertio de Vetula:

Inque novem cœlos extrinseca dividitur pars:
Quorum forma quasi tunicatim continet se.

Hoc est, ut exterior tunica interiorem, sic illa corpus continet.

CAP. XXXVI.

De particulis ab V. incipientibus. Vanè, *inaniter.* Vecorditer, *animo vecordi.* Veneranter, *cum veneratione.* Versaliter, versabiliter, *aut* versatiliter, *pro inconstanter, ac mutabiliter.* Victoriosè, *manu victrici.* Virtuosè, *honestè, fortiter.* Visceraliter, *penitissimè.* Ultimatè, *proximè.* Ultimatim, *denique.* Unanimiter, *unâ mente, concordissimè.* Universaliter, *universè.* Votivè, *ex voto.* Votoriè, *votentium more.* Usualiter, *usitatè.*

QUid nunc de Particulis Latinobarbaris supereſt, præterquam ut circumspiciamus, quæ se offerant ex inchoatis ab V, seu vocali, seu consono? Sunt autem istæ.

Vanè sæpius legi: sed cum Plauto dixero, *verâ vanitudine*; vel cum Tullio, *vanitate*, aut *inaniter*: quo non Horatius modò, & Ovidius; sed etiam Cicero utitur non semel.

Vecorditer in membranis Glossarii nostri Msi exponitur *irascibiliter.* Potiùs dixero valere, *animo vecordi.*

Veneranter, cum veneratione; ut est in Glossario nostro Mso.

Versaliter, in rerum incerto, versante omnia fortunâ, quæ solâ in levitate sua constans est. M. Joannes Thwrocz Part. I. Chronicorum Hungariæ cap. XCIX: *Heu me, quia hujus mundi decus, & gloria, à primævo temporis spatio nunquam in uno spatio permanens; sed, semper variando, versaliter, atque caducè, sed protendens in nihilum, tanquam aqua decurrens, incedit.* Sed fortasse scripsit *versabiliter*, vel *versaliter*; à *versabilis*, quod Senecæ; aut *versatilis*, quod Lucretii est. Saltem ἀναλογία alterum requirit. Neutrum tamen lego: sed *mutabiliter* est Varronis Satyrâ *, *Cras credo, hodie nihil.*

* *Apud Nonium in* Fastidiliter.

Victoriosè, quo inter alios usus Petrus de Vineis lib. I. epist. XV, non admodum displicet, cum *victoriosus* dixerit Cato apud Agellium lib. IV. cap. IX.

Virtuosè, ut & *virtuosus*, agnoscunt Glossæ nostræ Mss. Ac junioribus est frequens. Sed respuit utrumque usus veterum: quorum est, egregiâ virtute, fortiter, honestè.

Visceraliter, in intimis visceribus. Anonymus vetustus de hæresibus lib. III., qui est contra Pseudo-Augustinum, ac hæresim Prædestinatorum †: *Nos concupiscentiam dicimus, esse rem naturalis certaminis: & hanc dicimus ad propagationem hominum à Deo creatore visceraliter esse firmatam.*

† Pag 208. edit. Paris. an. 1643.

Vltimatè, pro proximè, in Gemma legas, & philosophis barbaris.

Vltimatim ajunt pro denique, tandem, postremò. Joannes de Thwrocz in Chronicis Hungaricis lib. I. cap. II: *Vltimatim, cùm in terram quandam, quæ Hylea dicitur, devenissent.* Et cap. XXI: *Vltimatim consideratâ regis erga Ravennensem episcopum habita benevolentia.*

Vnanimiter est apud vulgatum interpretem Act. II. 14: ubi Græcè ὁμοθυμαδόν. Retinuit etiam Erasmus. Probat quoque Henricus Stephanus Expostulationis de Latinitate suspectâ cap. VI. Et hactenus assentio, quòd non verear Lucæ locum adducere uti habent, quos dici, Nec placet, quòd accusant interpretem vulgatum, ut barbarum. Locutus ille, ut suo solerent sæculo. Sanè usurpat etiam Vopiscus in Tacito. Verùmm is scriptor exiguo est loco iis, quibus curæ est pura dictio. Quare utcunque non damnem vocabulum istoc, quod ἀνάλογος est formatum: malim tamen cum Tullio, *una mente, uno ore, uno animo, atque una voce, & consensu.* Etiam pro eo Ennii, ac Plauti, est *concorditer*; unde apud Ciceronem, *concordissimè.*

Vni-

Vnimodè, uno modo, una ratione.

Vniversaliter dicunt vulgò pro *generaliter*, vel *generatim*, vel *universè*. Cicero Verr. VII: *Quid ego de cæteris civium Romanorum suppliciis sigillatim potiùs, quàm generatim, atque universè, loquar? Generaliter* verò dixit I. de Inventione: uti & Fabius, lib. I. cap. V.

Volenter, consultò, datâ operâ, de industriâ.

Votivè, in Gemma, pro ex voto, à *votivus*: quod non apud Poëtas modò, sed etiam Ciceronem.

Votoriè, ad instar eorum, qui aliquid voverunt. Thom. Walsingam Histor. Angl. in Eduardo III. † *Haymo, Episcopus Roffensis, sponte, & votoriè, renunciavit Episcopatui, resignans illum in manus Domini Papæ.* † Pag. 169.

Vsualiter est in Gemma, item Glossis Mssis. Malim, *ex usu vulgari*, vel simile. *Vsualis* est Marciani, L. interdum, ff. De publicanis. *Vsuarius* pro eo L. Neratius, ff. De usu, & habitat. Et ante eum similiter Agellius, lib. IV. cap. I.

Atque hic esto terminus. Interea quisquis hæc nostra legere, non gravaberis, iis utere, fruere, ut tuis; ac fave scriptori, si meretur.

FINIS.

INDEX

INDEX
VOCUM BARBARARUM, AC Gloſſematum, quæ in hiſce IV libris de Vitiis Sermonis continentur.

Primus numerus, librum; alter, caput; tertius paginam ſignat.

A.

ABanec *perperam ſcribitur pro* Abaneth, *quo ſignatur baltheus ſacerdotalis.* lib. 1, cap. 6, pag. 27.

Abare, *vocare Abbam.* 1,7.35.

Abbam, *pro* Abbatem. 3,57.670.

Abbas, *Syriacum.* 2,6.26.

Abbatiſſa, *cur Chriſtiani formare maluerint ab* Abbate, *quàm vocare* virginem maximam, 1,6.26.

Abbatizare, *Abbatis munus ſuſtinere.* 4, 4.675.

Abbreviatè. 4,31.797.

Abdicare. 1,34.155.

Abecedarius. 3.1.363.

Abhinc *eſt præteriti; non, ut creditur, futuri.* 1,35.164.

Abhominor, *pro* abominor, *vitioſum.* 1,22.91.

Abigare, *abigere.* 4,1.675.

Abimelech *non vocandus is, qui eſt* Achimelech. 2,1.167.

Abjurare. 1,34.155.

Ablativus *ſemper in E terminatur, quando is ponitur abſolutè.* 1,20 83.

Abocellus, *oculis penè captus.* 3,1.363.

Abominabilis, *deteſtabilis.* ibid.

Abrenunciare. 4.1.675.

Abrogare. derogare. & obrogare, *multùm diſtant.* 1,34.155.

Abſentare *qui dixerint, pro* abſentem eſſe. 1.23.99.

Abſis *quid Aſtrologis.* 2,2.179.

Abſoleſcere, *abolere.* 4,1.675.

Abſolon *non optimè dicitur pro* Abſolom. 1,10.43.

Abuſus *Eccleſiæ, pro* corruptelis. 1,32. 138. & 143.

Academia *veſtè proximam ab ultimâ nunc corripit, nunc producit.* 1,12. 49.

Acalyphe *malè, pro* acalephe. 1,17.47.

Acaptare, *acceptare.* 4,1.675.

Accentuare, *accentu genuino pronunciare.* ibid.

Acceptilatio *in Deo Patre malè dicitur pro agnitione planiſſima ſatisfactionis.* 1. 32.138 & 142.

Acceptio perſonarum. 1,32.141.

Accerſo *improbatum, pro* arceſſo. 1,22. 91

Accidia, *acedia.* 3,1.364

Accidiare, *negligenter agere.* 4,1.675.

Accognitare, *notum facere.* ibid.

Accommodare, *pro* commodare 1,34. 157.

Accubita, *ſtibadii lectulus.* 3,1.364

Acetoſa, *rumex.* ibid.

Achæides, *vel* Achæiades. 1, 2.50

Achivus, & Achaicus. 1,11 48

Acinaces *à Perſis, non Græcis.* 1,5.23

Acinacis *in recto non dici, ſed ſolùm* acinaces. 1,12.52

Acinus *quid notet.* 1.28.122

Acipenſer, & Acipenſis. 1,20.85.1.28 122

Acquietare, *quietum reddere.* 4.1.676

Acquiſitio, *comparatio.* 3,1.364

Acra, *ager.* ibid.

Actionarii, *actionibus propoſiti.* 3,1 365

Actinoſa Eccleſia. ibid.

Actu eſſe, *pro* re ipſa, *veterum conſuetudini repugnat.* 1.31.135

Actuoſus, *radians, ſive ſplendens.* 3.1.365

Acus,

Acuä, *pro* Aqua. 1,13.55
Acutiare. *acuere.* 4.1.676
Ad *præverbio abutuntur, pro* ante diem 1,35.165
Adaxim. 1,22.95
Additicius, *additus.* 3,1.365
Ademsim *Plautinum, pro* ademerim. 1,23.97
Adhamare, *hamo captare.* 4,1.676
Adhramire. *polliceri juramentum certâ die, & loco.* 2,22.343
Adjacentiæ, *loca vicina sub eodem domino.* 3,1.365
Adinvicem, *invicem.* 4,31.797
Adjurnare, *diem alicui dicere.* 2,12.343
Admiralius *quid notet, & unde ducat originem,* 2.2.175
Admiratus, admiraldus, admiravisus, *vide* Admiralius. ibid.
Admallare, *in jus vocare.* 2,12.249.2,21.343.
Adolescentiari, *agere more adolescentiũ.* 4,1.677
Adon *non rectè dicitur pro* Ahod 2,1.168
Adonim, *pro* Adonidem, *rejectum.* 1,20.83
Adoptatio, *adoptio.* 3,1.365
Adorsus, *pro* adortus, *vitiosum,* 1,24.105
Adplenè *pro* plenissimè. 4,31.797
Adrumo, *rumorem adfero.* 4,1.677
Adsalitura, *adjutus latrocinantium.* 3,1.365
Adsallire, *assilire.* 4,1.677
Adversitas, *res adversæ.* 3,1.366
Advisare, *deliberare.* 1,1,3 2.22.343. *hinc* Advisator, *unde corruptum.* 344
Adunare *melius, quàm* unire. 1,31.137
Adunatus, ἀθροισμένος. ibid.
Adytus, *malè pro* adytum. 1,14.60
Ædilitius *per T exarandum.* 2,1.170
Ædis *sacra differt à* templo, 1,30.128
Æmilius Portus *malè* Σιμζηκα *cum trocho confudit.* 1,26.111
Æquanimiter, *æquo animo.* 4,31.797
Æquidiale. 1,17.70
Æquilibrare, *æquatione libra ponderare.* 4,1.677
Æquivocari, *eodem vocari nomine.* ibid.
Æra, *supputationis initium.* 3,1.366
Æruginare, *ærugine vitiari.* 4,1.677
Æternaliter, *æternùm.* 4,31.797.
Æthiopissa *rejectum, ac ejus loco* Æthiopis, *vel quædam ex Æthiopia, dicendũ esse.* 1,16.65
Affectuosus, *qui singulari est erga aliquem affectu.* 3,1.366
Affictio, *assimulatio.* ibid.
Affidare, *fidem obstringere: unde* Affidatura, affidatio, & affidia. 4,1.677
Affirmativa *rectius, ajentia; ut* negativa, *negantia.* 3,1.366
Afflatio, *afflatus.* ibid.
Afforestare, *in sylvam convertere.* 2,7.206. 2. 22.344
Afranii locus apud Nonium restitutus. 1,8.38
Agagora, *circumforaneus,* 3,1.366
Agellius an rectè statuat, idem esse barbarum, *ac* rusticitatem. 1,1.2
Ἀγλαζιώσειν *unde.* 1,5.24
Aggaudere, *gaudere.* 4,1.678
Aggaulizo, *adaulizo.* ibid.
Agibilis, *res gerenda.* 3,1.366
Agillimus *rejectum.* 1,21.90
Agistare, *pascua sua locare alteri; item, onerare tributo.* 2,22.344
Agnes, *in Genetivo, an vero* Agnetis *dicendum, disquiritur.* 1.20.83. *id nomen.* ibid.
Agonia. *carnis, & spiritûs, in moribundo conflictus. unde* agonizare. 3,1.366
Ἀγωνητης, *vox ambigua,* 1.27.118
Aimoinus correctus. 3,4.396
Aita *Cantabris pater.* 1,1.7
Alabrum, *muliebris rhombus. Unde* alabrare, *pro filo rhombo glomerare.* 3,1.366
Alambix, *vel* Alembix, *quid, & unde.* 2,2.176
Alapare, *colaphum infringere.* 4,1.678
Alauda, *nomen Romanis militibus impositum à lingua Gallica.* 1,2.8
Albedo, *vox barbara quibus exciderit, & quomodo pro eo dici oporteat.* 1,16.66
Albello *quid notet.* 1,16.67
Albor & albitudo, *dicendi pro* albedo. 1.16.167
Aldius & Aldiones, Aldiæ & Aldonæ. 2, 2.176
Aleppo *perperam putatur Antiochiam esse: ejusque* ἔτυμον. 1,30.127
Alibi, & alicubi *differunt.* 1,35.164
Alibrum, *muliebre rhombus.* 3,1.366

Aliqualiter, *aliquâ viâ.* 1,25.107.4 31 797
Aliquatenꝰ *rejectâ pro* quodammodo. 1,25 109
In aliter *desinentia multa sunt barbara.* 1,25.107
Aliunde. & alicunde, *differunt.* 1,35.164.
Allevamentum, *lenimentum.* 3,1.367
Allode, allodium, allodiarius, & allodialia. 2,2.177
Allox, *pro allex.* 3,1.367
Almitas, *sanctitas.* ibid.
Alta *vox, barb. pro* clara. 1,33.144
Alteragium, *vel* Altaragium, *oblatio in altari.* 3,1.367
Alternitas, *alternâ vice.* ibid.
Amantissimus, *barb. pro carissimus.* 1,33.145
Amarizare, *amarum reddere.* 4,1.678
Ambacht *Belgarum, &* Ambt *Germanorum, unde originem ducant* 1,2.9
Ambactus, *pro significatione diversâ, vel Gallica est originis, ut apud Cæsarem; vel Latina, ut Ennio,* 1,2.9
Ambascia, *pro legatione.* ibid.
Ambasciatoris, *vel* Ambassiatoris, *genuinum ἔτυμον.* ibid.
Ambaxus, *pro ambactus.* 1,2.10
Ambigenum, *hermaphroditus.* 3,1.368
Ambrosius. *Hujus Nominis alteram producit Ennodius.* 2,1.173
Ambrosius rubum *incommodè dixit pro* raja: & turdum marinum *pro* pastinaca. 1,28.121
Ambubaia, *vox Syr. Etsi aliter de eo Turn.* 1,5.22
Amerbachius deceptus. 1,6.26
Amicabiliter, *amicè.* IV,31,797
Amiralius, *vide* Admiralius.
Amiras, Amireus.
Amnenses, *amnis accola.* 3,1,368. (797
Amodo *pro* posthac, deinceps 1,25.108.4 31.
Amœnare, *delectatione afficere.* 4,1.678
Amolum *malè pro* amylum. 1,11.47
Amphibalum, *vel* amphibolum *potiùs, amictûs genus.* 3,1.368
Amphibolia *tutiùs dici, quàm* amphibologia. 1,11.46
Amphoram *malè dici pro* cantharo. 1,30.129.
Etymon ejus. ibid.
Ampliorare, *amplius reddere.* 4,1.678
Amsterodamensium gymnasia. 1,26.112
Amund, *vel* amond, *quid signet,* II,12,257
Ἀναβολεὺς *quid sit.* 1,7.33
Analogium. 2,2.178
Anathema *malè, pro* anathema. 1,1.49
Anatomia *vitiosè dicitur pro* anatome. 1,12.50
Anciſtrũ, *instrumentum chirurgicũ.* 3,13.462
Anclabeo. 2,22.345
Anculus *originem unde ducat.* 822
Andecabeo *in L. L. Longobardicis.* 2,22.345
Andegavere, *vel* andigavare, *quid notent; & origo verbi.* 2,32.344
Angaria; *unde* angaritare. 1,5.24. & 3,11.438
Angariare, *adigere ad aliquod onus.* 4,1.678
Angelica *pro* spondylio. 1,28.122
Angelus Politianus promercale *haut rectè posuit pro* venali. 1,33.158
Angilde, *simplex geldus.* 2,14.264
Anguilla *animi, parum Latinè, pro* angore. 1, 32.137. & 142
Angustiare, *angorem animi adferre.* 4,1.678
Angustiosè, *difficulter.* 4,31.798
Anicius *per T malè scribitur.* 2,1,168
Animalculum, *bestiola, vel homullus.* 3,1.368
Anitergium, *quo anus tergetur,* ibid.
Annihilare *non est Latinum.* 1,23.99.
Annullare, *in nihilum redigere.* ibid.
Annonari, *annonam percipere.* 4,1.678
Anselmi Cantuariensis locus correctus. II. 25.357. *in margine.*
Antabatæ *malè cur pro* Andabatæ. 1,11.48
Antemurale, *propugnaculũ ante muros.* 3,1.368
Anterior, *prior,* ibid.
Antiboreum. 1,11.46
Antiochia *male dicitur pro* Chalepo. 1,30.127
Antiphonariũ, *Antiphonarum codex.* 3,1.368
Antiphonatim, *contrariâ alternis voce respondendo.* 4,31.798
Antonii Augustini hæsitationi occurritur. 1.2.9
Antonomasticè, *per antonomasiam.* 4,31.798.
Antrustio, *vel* Antruscio, *tutelâ regis suffultus.* 2,18.317
Anxiari, *angore percelli,* 4,1.679
Anxur, *postea* Tarracina *dicta.* 1,7.29
Apalare, *cochlear, Unde* Apallarius, *cochlearius.* 3,1.69
Apiaster *malè dicitur pro* apiastra. 1,14.58
Apocrisiarius, *vel* Apocrisiarius, *legatus Ecclesiæ,* 3,1.369.

Apo-

Apogæum *Ptolomæo, quod barbari appellant* augem. 2,2.179
Apologare, *renuere.* 4,1,679
Aportare *redigere ad ἀπορίαν* ibid.
Apostatare, apostatizare, *à fide deficere.* ibid.
Apostillus, *epistola dimissoria.* 3,1.369
Apotheca *quid Latinis propriè significet.* 1, 32. 137. & 138
Apparentia, *species, quâ tale quid videtur, quale non est.* 3,1.370
Appendentiæ. 3,1.370
Appendicia, *quod aliunde dependet.* ibid
Apperso nare, *personaliter præstare.* 4,1,679
Appio *cur malè, pro* Apio, *scribatur.* 1.10.43
Applare, *cochlear.* 3.1.469
Applenè, *plenè, perfectéque.* 4,31.797
Appodiare, *podio innixi.* 4.1 679
Appodiatus, *innixus* 3,1.370
Appropiare, *propriorem fieri, adsciscere.* 1, 23. 99. 4,1.680
Appuleji *consilium in rebus Latino caventibus vocabulo.* 1,7.31
Apputeius *an usus* mediatoris *voce.* 1,18.76
Appulit *navis, malè, pro* appulsa est. 1.34.155
Appunctamenta, *acta & conventa controversiæ.* 3,1.370
Aptitudo, *habilitas.* 3,1.ibid.
Aquagium, *locus unde aqua agitur seu ducitur.* 3.1.ibid.
Apud; *pro* ad, *falsò usurpatum.* 1,35.165
Aqua benedicta. *pro* sacra. 1, 33.144
Aquæ pullus *quid Alberto Magno.* 1,28.121
Aranscart, *amis abjectio* 2,11.237
Aratus *mediam malè corripit poëtis Christianis.* 1,9 40
Arbusculosus, *arbusculis consitus.* 3,1.70
Arcerre ἅπαξ. 1,2.14
Archiater, *medicus principis, non princeps medicus.* 1.31 145
Archidux. 1,16.66
Archieporare, *corruptum ex* Archiepiscopare. 4,1.680
Archigubernus, 1,16.66
Archipherecita, ibid.
Archipontifex *pontifex maximus.* 3,1.371
Archipræsul, *summus præsul.* ibid.
Archisterium, Arcisterium, Architerium, *monasterium.* ibid.
Arga, *iners* 3,1.372
Argumentosus, *contentiosus.* 3,1.372
Aribannum, *mulcta pecuniaria, irrogata non proficiscenti ad expeditionem.* 2,22.333
Arimannus. 2,2 178
Aripennis, *vel* Aripennus, *certa agri mensura,* 3,1.372
Aristophani qua aves barbara dicantur. 1,1.3
Armilausa, *vel* Armilaustia, *vestis armos contegens.* 3,1.373
Ἀρμιλαύσιον. ibid.
Arquites. 1,30 .31
Arrestare, *vadari.* 4 1.680
Arrestum, *placitum Curiæ: Unde* arrestare, *decernere; vadari, &c.* 3, 1. 373
Arsus, *flagratus,* 3,1 ibid.
Arthemisia *perperam cum spiritu scribi.* 1,9 39
Articula, *pro* articulus. 3.1.373
Articulus fidei *barbarè dicitur pro* capite *ejusdem.* 1,32.137
Artigraphus, *vox hybrida, pro alio scriptore.* 3,1.373
Artilleria, *machina bellica.* 3,1.374
Artista, *artium liberalium doctor.* 3.1.374
Ascella *pro* axilla. 3,1.374
Aschburgi, oppidi German. antiquitas. 2,3 189
Ascysterium, *monasterium.* 3,1.371
Asecreta, *unde* protasecretis. 3. 48. 621
Asinare, *asino vehi.* 4.1.681
Ἀσπὶς & Θυρεὸς, *quomodo differant.* 1,30.130
Assaillire, *assultare.* 4,1.677
Assasinorum *vox Turcica quid notet.* 2.2,178
Assecurare, *securum reddere.* 4,1.681
Assiduare, *assiduum in aliquo esse.* ibid.
Assignare *aliquem, pro delegare creditorem.* 1 34.155
Assisa, *vel* Assisia, *consessus* 3,1.374
Assuefactio. *consuetudo.* 3,1.375
Assummare, *summam colligere.* 4,1.681
Ἀστάνδης *quis Persis.* 1.5.24
Astraba *quâ antiqua sit, qua Græcis* ἀναβολεὺς.

1,7.23. *unde sic dicatur.* 2,1/.299
Astulæ, assula. 3.1.375
Astus dicitur non apertum id de astum, *&* astibus 1,21.90
Asylus perperam pro asylum. 3,1.375
Attachiare, apprehendere, & detinere, per publicos justitiæ administros. 2,22.346
Attediari, tædio affici. 4,1.681
Attegiæ, magalia, sive καλύβας. 1,4.18
Attitulare, titulum indere. 4,1.681
Atto *prisci Germani dixere pro* Vater. 1,1.7
Atturnati. 3.42.599
A' in O sæpe abit 3,46.610
Avallare, descendere. 4,1.681
Auca, pro anser, *sit ne ab Arabibus, dubium, an Græcus.* 2,2.179. 3.1.375
Auctionatio, auctio. 3,1.365
Auctorizare auctoritatem addere. 4,1.681
Audibilis, cadens sub auditum. 3.1.375
Audientalis, per quem aliquis ad Principis audientiam devenit. 3,1.375
Averii, equi jugales. 2,16,278
Aventer, avidè. 4,31.798
Aves barbaræ, quæ Aristophani dicantur. 1,1.3
Ausa, corruptum pro Nausa. 2,14.265
Augmentabilis, augmenti capax. 3,1.376
Augmentator, amplificator. *ibid.*
Augmentare, augere. 4.1.682
Avilla pro Ovilla. 1,17.72
Avisamentum pro sententia. 3,1.376
Auræ vocabulum unde, 1,5.23
Auri ἔτυμον. ibid.
Auriclabeones, aliud quàm leges Longobardicæ 2,22.345
Auriculare, insusurrare auribus. 4,1.682
Aurisrigia, opus Phrygium aureis filis. 3,1.376
Αὔριον, unde dicatur. 1,5.23
Aurora unde derivetur. *ibid.*
Ausonii Popma lectio rejecta. 1.2.10
Authenticè, cum auctoritate. 4,31.798
Aux, gis. vox Arabica qui Latinis Græcisque vocetur. 2,2.179
Axim, unde Axitiosi & Axites. 1,22.95
Axites dii, & axiosæ, *vel* axitiosæ *mulieres.* 1,2,10

B.

Bacandi. 2.3.180
Bacauda, *dicitur de agrestibus latronibus; & variè scribitur.* 1,1.3. 2,3.180
Baccalaureus *unde factum.* 1,1977
Baculare, *baculo ferire.* 4,2.682
Bagauda, *latro.* 1.1.3
Baillivus, *prætor peregrinus.* 1,1.4. 2,3.181
Βάϊον *quid notet.* 3,43.609
Balare, ballare, *saltare.* 4,2.682
Balbuca *pro* sero lactis: *item pro* presso lacte. 2,3.182
Balbuties, *hæsitanta lingua.* 3,2.176
Βάλαν & *differt à* κλυσήρ. 1,18.75
Baleares *insulæ quare sic dictæ.* 2.18.303
Balsamare, *balsamo condire.* 4.2.683
Balsasar, & Baltasar, *unde dictus.* 1,10.44
Baltheus, *unde nomen acceperit.* 1,6.27
Bancus *pro* scamno. 2,3.182
Bandum, *vexillum.* 2,3.182. 2,19.313
Baner/beer *unde factum.* 2,3.182
Banleugæ *vox unde conflata.* 2,3.82
Bannimentum, *mulcta pecuniaria.* 2,22,346
Bannire, *edicto convocare; ad militiam convocare; mulctare pecuniâ, vel etiam exsilio.* 1,1.4. 2,22.346
Bannum *pro* proscriptione: *unde* bannire, banniti, banditi, bannerati, 1,1.3. 2,3.183
Bannus *proscriptio.* 1,1.3. bannire, ibid.
Baptismum *in recto, barbarè, pro* baptismus. 3,2.376
Baptista *Pius* capitulum *sine exemplo usurpat pro exiguo capitis tegmine.* 1,29.124
Baptizatorum *matricula.* 3.24.517
Barba Aaronis, *pro ære,* & barba Jovis *pro sedo majori.* 1,28.122
Barbara, *qua extundit necessitas, tutò usurpantur.* 1,7.31
Barbararum *vocum tria genera.* 2.2.174
Barbari, *de Romanis.* 1,5.25
Barbarum *propriè quid, & qua vocabuli ejus origo.* 1,1.24. *Barbarismus etiam secta nomen Epiphanio.* 1,1.3. *Grammatica barbarismi definitio.* 3. *Non solùm est in prævis vocibus, sed etiam*

etiam coniunctis. 3. *Barbarismus quotuplex.* ib.
Barbator *vel* Barbitonsor, *tonsor.* 3,2.376
Barbecanum, *vel* Barbacana, *pro* munimento. 2,3.183
Barbitonsor. 3,2.362
Barbota, *navigii genus.* 3,2.377
Barca, *navigii genus.* 2,3.183
Barcaniare, *cunctari & tergiversari.* 2,22.348
Bardariotæ *unde dicti.* 2,10.228
Bardiaci *pro* bardaici *perperam.* 3,2.377
Bargum, *vel* Bargus, *ramus arboris.* 2.3.184
Baro *quid Romanis, & quid Germanis notet.* 2.3.184
Basilius *prave pro* Basilius. 1,11.49
Basilus, *custos populi.* 3,54 659
Bastagarius, *Bajulus.* 3,2.377
Batalare, *pugnare.* 4,2.682
Batis *in Accusandi casu, non* batin, *sed* batidem *amat.* 1.21 86
Βατὶς *piscis B. Ambrosio parùm aptè* rubus *dicitur.* 1,28.121
Battere, *percutere, unde* battitura, & battura. 4,2.683
Battidere, *percutere.* 4.2.684
Bauca *vel* Bauga *sunt* armillæ. 2,3 184. *item Cyathus.* 2.13.245
Beatificare, *beatorum numero addere.* 4,2.684
Bedellus, *viator.* 2,3.185. *apparitur.* 3,2.378
Begina, *virgo sanctimonialis.* 2,3.185
Βέμβηξ. 1,26.112
Bembo *male excidit vox* pluries. 1,25.107
Benedicere, *pro* laudare. 1,34.155
Benedicta aqua, *pro* sacra. 1,33.144
Benefactor, *benemeritus.* 3,2.377
Beneficiare, *beneficium conferre.* 4.2.684
Benna, *vehiculi genus; unde* bennarius, & combennones. 1,2 10
Berna, *pro* steura *veteribus.* 2,17 298
Berrhœa, *hodie Aleppo.* 1,30.127
Bersabe, *pro* Bethsabe, *est error codicis vitiati.* 2,1.168
Bestialis, *bestiis conveniens.* 3,2.377
Biberes, *scyphi vini.* 3,2.377
Bibitio, *potatio.* 3,2.377
Bibliam *numero singulo rejectum,* 1,12.51
Biblia *cur numero plurativo de sacro volumine dicatur.* ibid.
Biblia *nunc dici pro universis sacris literis, nunc pro solis hagiographis.* ibid.
Bibliæ petrariæ. ibid.
Bibliothecarium *parum Latinè dici, qui melius* Bibliothecæ præfectus, *vel à* bibliotheca 1,17.70
Bibones, *ebriosi.* 3,2.378
Bidellus, *apparitor, viator.* 2,3.185. 3,2.378
Bigamus *malè dici pro* digamus. 1.19.79
Biγλη *corruptum ex* Vigilia. 3,47.618
Bilis, *terminans adjectivum, non semper indicat vocem sumi passivè.* 1,33.150
Biria, *sive* Biera, Beriave, *unde sic Germanis dicta potio.* 1,4.21
Birrus *pro* lacerna. 2,3.185
Bis acutus, *bipennis, vel securis.* 3,2.378
Bistapia *pro binis stapedibus.* 1,7.34
Blactero, *pro* blatero. 1,22.91
Bladus, *vel* Bladum, *frumentum.* 2,3.186. & *unde.* 2,24.338
Blasphemare, *exsecrari.* 4.2.684
Blutare, *evacuare.* 2,22.348
Boatus, *mugitus.* 3,2.378
Bodinus, *botellus.* ibid.
Bollandus laudatus. 2,27.361
Bombardæ *ἔτυμον.* 1,7.32
Bombax, *pro* serico. 2,3.186
Bombizare, *bombitare.* 4,2.684
Bonaventura Vulcanius deceptus de anclabeone. 2,22.344
Bondagium. 3,1.364
Boræum *malè scribitur pro* Boreum. 1,11.46
Boscus, *sylva.* 2,3.186
Bostar, *bovile.* 3.2.378
Breve Edictum. 3.2.379
Βυκάνης, 1,26.118
Bougette *Gallicum unde.* 1,2.2
Bovinus, & bovillus, pro bubulus *rejectum.* 1,17.72
Bovinari, *convitiari.* 4,2.684
Braccæ *vox à Gallis. Unde Narbonenses Gallia nomen* Braccata. 1.2.10. *Vsi braccis Narbonenses*

in Gallia, etiam in Batavia; imò & Germani ac Sarmata. ibid.
Brachiale, *armilla utriusque brachii.* 3,7.8.426
Βραχιων.
Brasbrat, *ridiculè exponitur* lucubro, 1,22.348
Brasium, *pro* hordeo aquis macerato. *Vnde*
Brasiare, *pro* cervisiam coquere. 2,3.186
Braxare, *cervisiam coquere.* ibid.
Vnde Braxatrix. 2,22.348
Breviarii *vox recentior, quàm* summarii. 1,26.114
Breviarium *improbatur, pro liturgia libro.* 1,32 145
Briga, *lis* 2,24 353
Brisare, *vox corrupta, pro* rus ire, 1,8.38
Britannia *gemino N. exarandum, contra* ἀνάλογιαν. 2,1.170
Brocardica, *prima elementa.* 3.2.379
Brolium, *vel* Briolium, *virarium.* ibid.
Brunea, *vel* Brunia, *lorica, vel galea.* 2,3.187
item 2,9.220.
Brunus *fuscus.* 2,1.187
Brusire *corruptè, pro* rus ire. 1,8.38
Bruta *aliud esse. quàm rationis expertia.* 1,33.145
I. Iunio, qui Tarquinium ejecit, unde Bruti cognomen. ibid.
Βρύτον, *potùs genus.* 1,4 20
Bua, *Latinum. Vnde* imbuere. 1,7.35
Bubalus, *malè pro* uro. 1,28.120
Bubillus, *pro* bubulus. 3,2.379
Buccellarius, & Bucellarius, *parasitus: item vasallus.* ibid.
Buccus, *caper.* 4,30 794
Budellus, *apparitor,* 2,3.185
Bulga *origine Gallicum est.* 1,2.11
Bunajarius. 2,3 187
Bunduarius. ibid.
Bunnuaria, & Bannuaria. ibid.
Bunuarium, *quasi pro jugero.* ibid.
Burdare, *fustibus certare, more rustico.* 2.22.348
Burdo, *mulus.* 2,3.188
Burdonarii, 2,3.189
Burdones *unde* 3,4.397
Burga, *pro cloaca,* 2,3.188
Burgensis *plurimùm pro cive accipitur; interdum tamen ei opponitur.* 2,3.188
Burggravii *unde dicantur.* ibid.
Burgum, *pro munimento:* 1, 1. 6. *unde* Burgani. 2,3.188. *dicitur & de plaustris vox Germanica.* ibid.
Burgundiones *unde nuncupati.* 2,3 189
Burguziones *iidem, ac Burgundiones; & nominis causſa.* ibid.
Burieus, *pro equo.* 2,3.190
Bursa, *crumena.* 3,2.379. *Vnde sit, quod Karthaginis arx dicer etur* Bursa. 1,1.6
Bursarius, *Episcopi bursam gerens.* 3,2.380
Busire *verbum è corruptis Nonii codd. natum.* 1,8 38
Busirim, *pro* Busiridem, *vitiosum.* 1.20 83
Buticularius, *Germ.* butelier, *quid sit & unde.* 2,3.190
Butis, *sive* Buttis. ibid.
Butto, *sive* Buto. ibid.
Buxtula, *pyxis è buxo.* 3,2.380
Buxus *Virgilio, pro* turbine. 1,26.112
Byrsum, *cerium.* 2,2.380

C.

CAbalcata. 2,17.289
Caballare, caballicare, *caballo vehi unde*
Caballicata, *equitatus.* 4.3.683
Cacabata, *olla, qua cibum coquimus.* 3,3 311
Cadaveri *unde nomen.* 3,42.596
Cadmia *quid sit.* 2,18 309
Cæcidi *malè scribitur pro* cecidi. 1,22.91
Cælestinus *Papa nomen; at* Cælestius, *assecla Pelagii.* 1,9.39
Cæmentum *malè confusum cum* intrito; *& unde dictum* 1,28.123
Cæsar Scaliger nostrate *pro* nostras *non refugit* 1,21.90
Cæsaris Scaligeri lapsus de nitedula. 1,28.121
Cæsar Scaliger usurpat orditus *pro* orsus. *Sed potius putandum excidisse.* 1,24 105
Calamaucum, *galerus.* 3,3.381
Calamentha, *vocabulum ex vitiatis codd.* 1.8.36
Calaris *vitiosè dicitur pro* Calaris. 1.9.40
Caldarium, *idem quod* hypocaustum. 3,3.282
Calefactivum, *calorificum.* ibid.

Calefactorium, *hypocaustum.* ibid.
Calepinus malè artes mechanicas *easdem censet ac* sellularias. 1,33.148
Ejus vitiosa lectio improbata in vocabulo abanec. 1,6.27. *Iterùm in* calamentha 1,8.36. *Nec non in* ferabitis. ibid. *Rursum in* mansi sterna 1,8.37. *Item in* melamitum. ibid. *Adhæc in* proceritus. ibid. *Et in* valgustus *Etiam in* busire, brusire, & brusare. ibid. *Item* mulius. 1,14.60. *In* defalcare. 1,23.99. *Ac* deviare. 100. *& in* mutuandi *verbo.* 1.24.157
Ejus item sententia rejecta, cum approbat privatè, *pro* privatim 1,25.106. *Ejus error in* cicindela. 1,28.121. melampyros. 1,12 53.
Caliditas, *calor.* 3,3.382
Caliendro *unde hoc nomen.* 1,11,48
Caligæ *non sunt* tibialia. 1,29.126
Caligula *unde dictus.* ibid
Calumniosè, *per calumniam.* 4,31.798
Calvariola, *vasculà.* 3.3.382
Camasus, *villosa vestis genus.* 28.224
Camba, *vetus vox Germanica, pro loco, ubi cerevisia coquitur: unde* Cambarius. 2.4.191
Cambire, & campsare, *quid notent.* 1.18.75
Cambium, *collybus. unde veniat, & quomodo pro eo dixerint antiqui.* 1,18.75.3.3.382
Cambortæ, *pro virgis superioribus, quibus colligatur sepimentum.* 2,4.92
Cambuca, *vel* camboca, *pro pedo.* 2,4.192
Cameli *vocabulum à Syro.* 1,5 22
Camera, *vulgò* cubiculum, *olim* fornix. 1. 30.128
Cameraliter, *publico cõsilio, ac decreto.* 4.31.798
Camiare, *commutare.* 4,3.686
Caminatus, *quod habet caminum* 3,3.383
Camisia, *pro eo quod* indusium *dicimus, ac veterum* interulæ, *sive* subuculæ *respondet.* 2.4.192
Campagus, *calceamenti genus.* 3,13.456
Campanile. & Campanarium, *turris, ubi suspenditur campana.* 3,3.383
Campestria *unde.* 1,29.126
Campus, *certamen singulare.* 1.1.4
Camum, *genus potionis apud Barbaros, atq; ejus ἐτυμολογ.* 1,24,20.21
Cancellarius *primitus fuit, à secretis: deinde paullatim ea dignitas crevit.* 3,3 382
Cancellaria, *cancellarii dignitas, & officium.* ibid.
Cancerare, *cancrum inducere.* 4,3.686
Canceroſus, *cancro morbo laborans.* 3,3 372
Candidatrices, *lotrices.* ibid.
Caniclinus, *pro* camerario, *vel* cancellario. 2,4.193
Canonicari, *Canonicum fieri.* 4,3.686
Canonicè, *secundum canonas.* 4,31.799
Canonizare, *ἀποθεῶν.* 1,23.99
Canonizari, *sanctorum in cœlis ordinibus adscribi.* 4,3.687
Cantreda *idem quod* Wapentachium. 2,9. 226
Cantharus *quid propriè.* 1.30.129
Canthus *quid Martiali, & aliis.* 1,26.3
Canutus, *pro* canus. 3,3.372
Capa, *vel* cappa, *tegumentum capitis.* ibid.
Caparo, caputium, *capitis tegmina.* 3,3.385
Capellus, *galerus.* 3.3.385
Capella, *malè pro* sacello. 1.32,138. & 143
Capillati *idem, ac* intonsi. ibid.
Capillatura, *capillitium.* 3,3.385
Capister, *& plur.* Capistri, *improbantur.* 1,15. 64
Capita fidei *dicendum pro* articulis fidei. 1, 32.139. & 140
Capitale, *cervical.* 3,3.385
Capitaneus, *centurio.* 1,17.70. 3,3.385. *quàm latè* Capitanei *vocabulum se extendat.* 3,3. 385
Capitiarius, *exactor tributi in capita impositi.* ibid.
Capitium *Varroni pectoris tegmen, non capitis, ut malè vulgò utuntur.* 1,29,124
Capitosè, *iracundè.* 4.31.799
Capitulare, *collectio capitũ, sive canonũ.* 3.3.386
Capitulum *pravè accipitur pro capitis tegumento.* 1,19.124
Cappa, *monachale capitis tegumentum.* 3.3.386
Caprifolium *pro* periclimeno. 1,28.122
Capsarius *qui vocetur.* 1.17.70
Capsus, *pars interior basilicæ, vel corporis humani,* 3,3.386.

Capti-

Captivare, *captivum detinere.* 4,3.687
Capulare, *vulnerare.* ibid.
Caput *aliud veteribus in Scripturis aliud nunc vulgo.* 1,26.114
Caput *libri, perperam dici, pro sectione majori.* 1.26.114
Caput, & capitulum, *pro canone, vel dogmate.* 1,27.140.
Caputiari, *monachali caputio indui.* 4,3.688
Caragius *character magicus.* 3,3.386
Caraxare, *pingere.* 4,3.688
Caraxatura *vel* Charaxatura, *pictura, scriptura, &c.* 3,3.387
Carbo aquaticus *Alberto, pro* Catarracte 1,28.121
Cardinales *qui dicantur.* 4,11.724
Cardinare, *dignitate aliquâ Ecclesiasticâ augere.* 4,3.688
Carena. Carrena, *vel* Carina, *pœnitentia* 40. *dierum.* 3.3.387, *contractum ex* quadragena 3,40.586
Carentia, *inopia.* 3,3.387
Careta, *vel* Carecta, *vehiculum.* ibid.
Cariagium, *carri farcina.* *ibid.*
Carire, *carioſum esse.* 4,3.688
Caristia, *caritas annona.* 3.3.387
Caritosè, *magno cum amore.* 4,31.799
Carmesinum *unde dicatur,* 2,9.224. *quomodo differat ab armesino.* *ibid.*
Carnis privium, Tempus quadragesimæ. 3.3.388
Caroli Faschasii de Maronis versu opinio improbata. 1,14.61
Carpa *vel* carpio, *pro pisce, qui veteribus* cyprinus. 2,4 193
Carrada, *vel* carrata, *onus carri.* 3,3.388
Carrago, *vallum militare, ex carris exstructum,* ibid.
Carriagium, *vel* cariagium, *farcina carro imposita.* ibid.
Carricare, *carrum onerare.* 4,3.688
Carricatura, *servitium præbendi carrum ad vecturam.* 3.3.388
Carrochium, Carrucha, Caruca, *carrus castrensis, in quo erigebatur vexillum prætorium,* ibid.
Carropera, *carri opera, servitiumve.* ibid.
Carthaginensis *arcis nomen Punicum: unde Gratulorum commentum de solo emto, quod possent circumdare corio taurino.* 1,1.6
Cartularius, *qui Imperatori est à codicillis.* 3,3.389. *Vide &* Chartularius.
Caruca, *aratrum: unde* Carucata, *quantum terra uni aratro sufficit; &* Carucagium, *tributum cuique aratro, sive terra eo subigenda, impositum.* ibid.
Carus, & Caritas, *sine h scribendum.* 2,1.171
Casale, *villa.* 3,3.390
Casatus, *sive* Cassatus, *qui Ecclesiæ beneficio villam obtinet. Germ.* Byrchen & Meyer. ibid.
Cassare *improbatum, pro cassum reddere.* 1.23.99 4,3.688
Cassis, *tutela navis.* 1,1.6
Cassis *numero singuli inusitatum.* 1,14.59
Castaldus *idem, quod* Gastaldus. 2, 8.217. *Comite est minor.* ibid.
Castellanus, *novè, pro* arcis præfecto. 1,27, 118
Castellæ, *in navibus frumentum deferentibus.* 3,3.390
Casticia, 3.3.387
Castitia, *ædificia villæ, quam Ecclesia obtinet.* 3.3.390
Castrensiani, *ministri palatii.* 3.3.391
Castronix *carnes, eadem ac* vervecinæ. ibid
Castularius, *præfectus arcæ publicæ.* ibid.
Casualis *male, pro fortuitum.* 1,17.70
Casualiter, *fortuitò.* 1,25.107. 4,31.799
Casubula, *sacrum pallium, sive* Casula. 3,3.391
Casula. ibid.
Catabulum, *stabulum: unde* Catabularii, *stabulo præfecti.* 3,3.392
Catacopæ. 1,26.114
Cataneus, *ex* Capitaneus *factum.* 3,3 392
Catarrus *malè, pro* Catharrus. 1.11.47
Cateiæ *vox est à Germanis; qui ea usi; uti & Galli, atque Afri.* 1,3.15. *quid Persis notet.* ibid.
Catenare, *catenis vincire.* 4,3.689
Catomus, *genus supplicii, quo alienos in humeros sublati*

sublati caderentur virgis. 3.3.393
Catta, *felis.* 2.4.193
Cattare, *videre.* 4.3.689
Catus, *vel* Cattus, *vel* Catta, *pro fele.* 2.4.193
item Cattus, *vel* Gatta, *pro machina militaris ibid.*
Catulli locus expensus. 1.21.86
Cavalcada, *equitatio.* 3.47.617
Cavalcata, *militaris equus.* 4.3.683
Cauculator, *seu* Caucolator, *propraestigiator.* 2.4.194
Caucus, Cauca, Caucum, *pro calice.* 2.4.194
Cavena, *monasterii locus, ubi codices, vel vestes, adservarentur : unde* Cavenaria, *quae posticiaria praeesset.* 3.3.393
Cavernum, *caverna.* *ibid.*
Caupo *unde dictus.* 1.27.119
Caussa *num scribendum.* 1.13.56
Caussare, *efficere.* 4.3.689
Caussativum, *pro caussa efficiente.* 3.3.393
Cautelosè, *cum cautelâ.* 4.31.799
Cauterizare, *cauterio inurere.* 4.3.690
Celia, *vox Hispanica.* 1.4.18. *quid sit & unde dicatur.* 1.4.20
Cellarius, *vel* cellararius, *vel*
Cellerarius, *praefectus cellae; qua &* cellarium, *&* cellariolum *dicebatur.* 3.4.394
Cellulanus *qui Graecus similiter* κελλιώτης. ib.
Celeumæ, *pro* celeusmatis. 3.57.670
Censaria. 3.4.395
Centefies *rejectum.* 1.25.107
Centgravius. 2.9.233
Centonium, *pro cento.* 3.4.395
Centonizare, *centones sarcire.* 4.3.690
Ceragium, *pretium emendis Ecclesiae cereis.* 3.4.395
Cerasus *oppidum, quomodo patrium casum signat* 1.20.82
Ceremonia *vitiosè pro* cerimonia. 1.13.57
Ceria *vox Hispanica, cujus origo notatur.* 1.4.20
Ceriola *corrupta vox pro* cervolus, *id est, hinnulus.* 3.4.395
Ceroferale, *candelabrum cereum gestans.* 3.4.495
Ceroferarium, *ibid.*
Ceroferarius, *acoluthus,* *ibid.*
Cerritus, *pro furiis correpto.* 1.8.37
Certitudinaliter, *certò.* 4.31.799
Certitudo, *vox barbara.* 1.26.68
Cervicosè, *pertinaciter.* 4.31.799
Cervicosus, *pervicax.* 3.4.396
Cervisia *unde dicta.* 2.4.20
Cervolus, *hinnulus.* 3.4.396
Cervus volans *vulgò, pro* Scarabæo *Lucanico* 1.28.131
Cespitaticum *quid, & unde sit.* 3.4.196
Cespito *videri jequioribus demum temporibus introductum.* 1.23.97
Cessodium, *Cessatio.* 3.4.396
Chalami, *pro fistulis areis.* 3.4.397
Chalendra, *navis genus.* *ibid.*
Chalepo *dicitur urbs, qua olim* Berrhœa. 1.30.127
Chamus *pro capistro.* 3.4.397
Characterizare, *notam rei imprimere.* 4.3.690
Charaxare, *pingere. unde* charaxatura, *& alia ibid.*
Charaxatura *quid.* 3.4.397
Charitativè, *ex caritate.* 4.31.799
Chartularius *quàm variè sumatur.* 3.4.397
Adi & cartularius : *item* 3.8.425. *vers.* 3
Chelandium, *pro quo &* chelandrium, *navigii genus.* 3.4.397
Chet *finale in Hebraïs vocibus sæpe à Graecis praeteritur.* 1.10.42
Χιλιάρχαι *idem quod* Drungarii. 2.5.199
Chirographizare, *chirographo cavere.* 4.3.691
Chirographus, *damnatum pro* chirographũ. 1.12.53
Χιτωνίσκ@. 2.4.192
Choraules *malè vocatur is, qui est* Symphoniacus. 1.31.135
Chordapsus *unde dictus.* 1.11.42
Chorizare, *choreas ducere.* 4.3.691
Chrismare, *oleo sacro inungere:* chrismarium, *olei sacri receptaculum,* *ibid.*
Chronicam *ubi dicunt juniores, veteres usos neutro plurali,* 1.12.51
Chrysoclavus, *auriclavus.* 3.4.398. 3.4.398
Cicendela *malè pro lucerna genere,* 1.28.121 3.5.398

Ciceres, *an* cicera, *dicendum*, 1,21.89
Ciceroniastri *reprehendiuntur*. 1.7.29
Cicero correctus. 1,24.105, *in fragmento quodam emendatus*. 1, 21. 89. *an dixerit* hæreditare. 1. 23. 98. *an dicat* humiliare; *quod vir doctissimus putavit*. 1,23.99
Cicero an voce complicium *sit usus*. 3.6.411
Cicindela, *vide* cicendela.
Cicindilia, *vide* cicendela. 3,5.398
Cicuritas, *mansuetudo*. *ibid.*
Cimelia, *cur dicendum*. 2.1.170
Cincindela, *pro* cicindela. 1.13.55
Cinévverdunia, *quaternio*. 2.20.335
Cingula, *pro* cingulum. 3.5.399
Circada, *pecunia quæ debetur Ecclesiam visitanti*. 3.5.399
Circinare, *sarcinare*, 1.29.126
Circulariter, *in orbem*. 4.31.799
Circulatum, *rotundum*. 3.5.400
Ciſtelium, *cista cancellata*. *ibid.*
Clameum, *vel* clamium, *actio clamosa in jus alium vocantis*. *ibid. rumor, clamorque est*. *ibid.*
Clamodici, *de quibus clamor in fœdus, ac facinorosus*. *ibid.*
Clamosè, *cum clamore*. 4.31.800
Clanculo, *clanculum*. *ibid.*
Clanguerunt, *ac fortasse etiam* clanxerunt, *videri barbara*. 1.24.102
Clathrus, *an* clathrum, *dici conveniat, incertum: ejusque* ἔτυμον *allatum*. 1.15 64
Claudiani an sit abſentare. 1.23.99
Claudianus correctus. 1.23.100
Claudiſſimus. 1.21.91
Clauſura, *incluſio monastica*. 3.5.400.
Clenodium. 2,4.194. *unde dictum*. *ibid.*
Cliothetrum, *ſellæ genus*. 3,5.401
Cliens fiduciarius, *pro Vasallo*, 1,7.31
Cloca, *campana*. 1,1.4. 2.10.230
Clocarium, *campanile*. *ibid.*
Cloacare, *inquinare*. 4.3.691
Clocca, *campana*. 1,1.4
Cloſtra *Romana*, *Latii oppidum*. 3,5,401
Clunaculum, *unde*. 2,5.198
Cluor, *cluo, ſive cluco*. 4,3.694
Cluſæ, *angustia adituum*, 3,5.401
Clytemneſtra *quomodo dicatur Horatio Tyndaridarum fortissima*. 1,20.81
Clypeus *perperam confunditur cum* ſcuto. 1.30.130
Coactè, *vi*. 4,31.800
Coadjuto, *adjuvo*. 4.4.692
Cœqualis, *barbarè pro* æqualis. 1.19.79
Cœtaneus, *æqualis, ejusdem temporis*. 3.6.403
Cœvus, *pro eodem*. *ibid.*
Coanxiari, *pariter animi discrutiari*. 4,4 692
Cochlearia, *junioribus, quæ olim Britannica*. 1.28.122
Colearius, *pro* præſtigiatore. 2.4.194
Cocles, *unde*. 1.33.147
Cocula, *vestis genus*. 3.6.403
Cœli *an in prosa dicendum*. 1.21.88
Cœlitus *rejectum*. 1.25.108
Cœnadicum, *vel* Cœnaticum, *quadragesimalia piscium census*. 3 6 403
Cœnatus ſum, *improbatum pro* cœnavi. 1.34.159
Cœnobita, *censors vitæ ejusmodi, qualem* κοινόβιον *dixere veteres*. 3.6.404
Coëſſe, *unà esse*. 4 4.692
Cofia, *reticulum capitis*. 2.4 195
Cognitior, *notior*. 3.6.404
Cognoſcibilis, *cognitionem habens*. *ibid.*
Cohũ *pro cœlo priscis Latinis, & vocis origo*. 3.16
Coiſa. 3.4.195
Coincido *an Latinum*. 1,23.97
Colendiſſimus, *incultum vocabulum*. 1.21.90
Colimpha, *vel potius* Colymba, *navicula urinatoria genus*. 3.6.404
Collaterale, *quod à latere constitutum*, *ibid.*
Collegiatum, *in collegium redactum*, *ibid.*
Collimare, *collineare*. 4.4.693
Colliſtrigialis *pœna, quâ alicui laqueo collum stringitur*. 3.6.405
Colludioſum, *ubi actor cum reo colludit*. *ibid.*
Colludium. 3.6.405
Collybum. 3.18.76
Colobium, *tunica sine manicis*. 3.6.405

Colo-

Colonitium, *quod à colono persolvendum Domino.* 3,6.406
Colorus, *coloratus.* *ibid.*
Columella locus, olim corruptus, magnam etiam Gazam decepit. 1,8.37
Combennones, *eodem vecti bonna vehicula.* 1,2.10
Combinare, *connectere,* 4,4.693
Comedis *pro* comedas. 1,22.95
Comicia. *Comitatus.* 3,6.407
Comitatensis *fabrica,* *ibid.*
Comitatio, *comitatus.* *ibid.*
Comtes *cur sic dicti, qui vulgò* Grävii. 2,8.220
Comitia *sunt populi, non principum imperia.* 1,31.136
Comitissa *nihil opus fingere, cùm* dominam Comitem *liceat dicere.* 1,16.66. 3,6 407
Comitiva, *comitatus via; item genus dignitatis.* 3,6.407
Commater, *susceptrix.* *ibid.*
Commendatorius, *commendaticius.* 3,6.408
Commensalis, *convictor.* *ibid.*
Commerciarius, *negotiator.* 3,6.406
Commercius, *negotiationis socius.* 3,6.408
Comminare, *immittere.* 4,4.693
Commisculare, *commiscere.* 4,13.739
Commissarius, *judex, vel res inquisitor.* 3,6.408
Commodare pecuniam, *an sit Latinum.* 1,34.157
Commodioritas, *vox è Latinarum numero expuncta.* 2,6.408
Commonitorium, *commonitio.* *ibid.*
Communia, *fœdus communi in causa initum.* 3,6.409
Comodia, *vel* commodiâ, *loca viatoribus ad divertendum commoda.* *ibid.*
Compaginari, *conjungi.* 4,4 693
Comparativè *comparatè.* 4,31.800
Comparilia, *bona quæ comparuerint.* 3,6.409
Compassio, *misericordia.* 3,6.410
Compater, *susceptor.* *ibid.*
Compatescere, *unà pati.* 4,4.693
Compati, *convenire, commoveri misericordiâ.* *ibid.*
Compatriare, *idem patriũ habere solũ.* 4,4.694
Compatriota, *conterraneus.* 1,19.793.6.411.
Compauperatus, *pauper factus.* *ibid.*
Compertus sum, *pro comperi.* 1.24.105
Competitor *pro* competitor, *vitiosũ.* 2,1.173
Complacentia, *quâ quid complacitũ est.* 3.6.411
Complanus, *planus.* *ibid.*
Completorium, *complementum.* *ibid.*
Complexio, *pro* temperamento. 1,32.137. & 138
Complices, *facinoris socii.* 3,6.411
Compotista, *vel* computista, *bene numerandi gnarus.* 3.6.412
Comprandere, *unà prandere.* 4,4 694
Compresbyter. 4.20 760
Computus, *pro computatione.* 1,18.75
Concagatus, *vel* conchagatus, *pro concacatus,* 3,6.412
Concambire, *unde* concambium. 3,3.382
Concanonicus, *syncanonicus.* 3,6.412
Concathedrare, *sua dignitatis facere consortem.* 4,4.694
Concernere, *ad aliquid pertinere.* *ibid.*
Concionatores *parùm commodè usurpari de modestis, minimèque turbulentis verbi divini præconibus.* 1.27.118
Concivis, *pro* civis, *damnatur.* 1.19.79
Concordantia, *verborum index, seu verum consensus.* 3,6.412
Condescendere, *aliena sententia adsentire.* 4, 4.694
Candiaconus. 4.20.760
Conditionaliter, *cum conditione.* 4,31.800
Condium, *mensura genus: nisi id* congium *potius.* 3,6.412
Condoleo, *pro* συμπάσχω. 1,34.155
Confabulatio, *colloquium.* 3.6.413
Confanones, *quid notent.* 2,7.205
Confiniales, *conterminí.* 3,6.413
Confœderare, *fœdus jungere.* 4.4.695
Confœderatus *barb. pro* fœderatus. 1.19.79
Confortare, *firmare.* 4,4.695
Confrater, *collega.* 3,6.413
Confratria. 2,8 218
Confugium, *fuga.* 3,6.413
Confundi ἁπλῶς, *pro* pudefieri. 1.34.155
Congaudere, *unà gaudere.* 4,4.692
Congellus, *syncellus.* 3,6.413

Congildones. 2.8.218
Conjugando nonnunquam peccatur. 1.22.92
Conludio, *colluſio.* 3.6.413
Conqueſtare, *induſtriâ ſuâ acquirere.* 4.4.695
Conochia. 2.4.196
Conradium, Conredium, Conrodium, } *modus cibi in monaſterio alicui conceſſus.* 3.6.413
Conregnare, *unà regnare.* 4.4.693
Conregionalis, *qui ejuſdem regionis.* 3.6.414
Conſcholaris, *condiſcipulus.* *ibid.*
Conſcientioſus, *contra conſcientiam nil unquam acturus.* *ibid.*
Conſilior, *conſulto.* 4.4.693
Conſimul, *pro* conſimilis, *vet. fuit.* 1.13.55
Conſiſtorialiter, *decreto Conſiſtorii.* 4.31.800
Conſodalis, *pro* ſodalis *eſt, barbarum* 1.19.79
Conſoror, *quæ eodem munere fungitur.* 3.6.413
Conſtabularius, Conſtabulus, *comes ſtabuli.* 3.6.414
Conſuetudinarium, *liber monaſterii conſuetudines continens.* 3.6.415
Conſuffraganeus. 3.52.639
Conſularius, *conſularis.* 3.6.415
Contectalis *uxor* 3.6.415
Contemporaneus, *æqualis, eorundem temporum.* *ibid.*
Contemptibiliter, *pro* Contẽptim. 4.31.800
Contenementum, *habitus, geſtus.* 3.6.416
Contentare, *facere, ut quis ſit contentus præſentibus.* 4.4.696
Contentor, *barbarum, pro contentus aliquo ſum* 1.23.100
Contina, *templum.* 3.6.416
Continentia, *conſpectus operis, argumentum.* *ibid.*
Contoralis, *tori conſors,* *ibid.*
Contrada *vel* Contrata. 2.4.195
Contrapaſſum, *injuria compenſatio.* 3.6.416
Contrariò, *contrariè.* 4.31.800
Contrarior *rejectum, pro contrarius jum, repugno.* 1.23.101
Contribulis *barbarè dici pro* tribulis. 1.19.79 3.6.416
Controverti, *controverſiam eſſe,* 4.4.696
Contubernaliter, *contubernalium more.* 4.31 800
Contumeliari, *contumeliâ vexare,* 4.4.696
Conventare, *convenire.* *ibid.*
Conventionare, *venire ad pactionem.* *ibid*
Converſabilis. *Comis.* 3.6.416
Conucula, *idem, ac* colus. 2.4.196
Conviator, *comes.* 3.6.417
Convicinium, *vicinia,* *ibid.*
Coopertorium *tegmentum,* *ibid.*
Coordinare, *ordine locare.* 4.4.696
Copia, *malè pro exemplo.* 1.32.139
Copiates. *veſpillo.* 3.6.417
Corcuba, *funis nauticus.* 2.4.197
Cordialiter, *ex animo.* 4.31.800
Corippe eſt cymbius, *pro* cymbium. 1.12.53
Cornari, *cornu inflari.* 4.4.696
Correctè, *emendatè.* 4.31.800
Corredium. 2.4.196
Correſpondere, *reſpondere.* 4.4.696
Corrodium, *obſonium Principi dandum.* 2.4.196
Corytum *pro* ſagitta *malè accipi.* 1.30.131
Coſſis *corruptè pro* Coſſus; *Vnde* Coſſi *Roma. &* Coſſuti. 1.14.59
Cota, *vel* Cotta 2.4.196. *Vnde* Cottarii, Cormanni, Cotarelli. 2.4.194
Cotagium, *unde.* 2.4.193
Cotagiarium *quid notet,* *ibid.*
Cotiarius, *cote arans.* 4.1.676
Covinarius, *vide* Covinus.
Covini, *genus Britannicæ currûs, falcatis rotis.* 1.3.15. *& unde vocis origo.* 16. *Non ſemper falciferi, ac ſæpiùs camerati,* *ibid.*
Couſtuma, *conſuetudo.* 2.4.197
Coutor, *commercium habeo.* 4.4.696
Covum. *cœlum, & vocabuli origo.* 1.3.16
Cralis, *&* cralæna, *dominus, & domina.* 3.8.425
Crapulari, *crapulâ laborare.* 4.4.697
Craſſare, *craſſum reddere.* *ibid.*
Cratare, *unguibus lacerare.* 2.22.348
Creatura, *res creata.* 3.7.417
Credentia, *ad'ertio.* 3.7.418
Credentiarius Credentzer. 3.7.418
Crementum, *pro incrementum.* *ibid.*

Crepa, *urna feralis.* ibid.
Crepuſculum matutinum, *malè dici pro* diluculo. 1.31.133. *Vocis ejus ἔτυμον.* ibid.
Crinoſus, *crinitus.* 3.7.418
Criſpinus, *unde denominetur.* 2,16.273
Criſſor, *pro criſſo, rejectum.* 1.22.94
Crotaliſtria *cur ciconia dicatur Publio Syro.* 4. 9.718
Crupes, *pro ſune.* 2.4 197
Cruppa, *unde.* ibid.
Cruſelinum, *pro parvo vaſe fictili: & unde Belgæ* troes, *Galli* cruche, *acceperint.* ibid.
Cruſtelium, *ciſta clathris obducta.* 3.5.400
Cuba, *extima navis pars.* 3.7.418
Cubella, *linter, in quo paſta fiunt.* ibid.
Cubiculus, *pro cubiculum.* 3.7.419
Cubituum *pro* Cubitorum *vitioſè.* 1.20.84
Cuculla *pro* Cucullus, *vitioſum.* 1.14.58 3.7. 419
Cucumellum, *ſacri vaſis genus. à* Cucuma. ibid.
Cucurba, *nauticus funis.* 2.4.197
Cucurbitare, *ſtuprare.* 4.4.697
Cuſa, *veſtis villata.* 2.8.224
Cujum genus *cur in Marone fuerit à quodam reprehenſum.* 1.1.2
Culbicio, *ſtranguria.* 1 1.4
Culleus *perperam pro* culeus. 1.13.56
Culrellare *veſtem, incidere lineolis, ac quaſi punctis.* 4.4 697
Culcitra *corruptè pro* culcita. 1.13.56
Cumba, *lectica, cuneus.* 3.7.419
Cupa. 2.3.190
Cuphia. 2.4.194
Cupientia, *cupido.* 3.7.419
Cupla, *copula.* 1.1.6. & 3.7.419
Cuprum, *as Cyprium.* 3.7.420
Curabile, *medicabile.* ibid.
Curbada, *corrì ſervitium.* 3.3.388
Curcilla, *inſatiabilis edendi aviditas.* Wolfhunger. 3 7.420
Curcuba *quid ſignificet.* 2.4 197
Curialis *malè dicitur pro* aulico. 1 33.145
Curialiter, *more aulicorum.* 4.3 800
Curmen. 1.4.20
Curopalatus, *pro Curopalates.* 3.7.420
Curtis, *Domus.* 3.7.420
Curtiſanus, *aulicus.* ibid.
Curuca, *grandis navis oneraria.* 3.3.388
Cuſio, Cuſo, *conjux.* 4.4.698
Cuſus, *pro* coſſus. 1.14.59
Cuſtus *pro Coſt.* 2 4 198
Cuſtumarium. 2.4.197
Cuva, *cuppa.* 3.7.420
Cyclopædia, *pro encyclopedia.* 3 7.421
Cymbalum mundi *quis dictus.* 1.10.43
Cymbius, *pro* cymbium, *improbatur.* 1.12 53 *Quid eo nomine ſignetur.* ibid.
Cynomya, *malè pro* Cynomyia. 1.11.47
Cyprianus *dictus à malevolis* Coprianus. 4.11. 725
Cyprus *terperam pro* liguſtro. 1.28.122
Cyrilli gloſſæ emendantur. 2.3 190
Cyſurgia *vitioſum videtur pro Chirurgia.* 3.7. 421

D.

DAcia, & Dania, *Radevvico, & aliis, confuſa.* 2.1.169
Daciæ, *vel* Dariæ, *tributum.* 3.8.421
Dadus, *pro* teſſera. 2.5.198
Dagua, *pro pugione.* 2.5.198
Dalmatica in colobii locum ſucceſſit. 3.6 405
Dalmaticatus, *pro dalmaticâ indutus.* 3.8.422
Damnietas, *Damnum.* 3.8.422
Damnificare, *damno afficere.* 4.5.698
Dapifer, *dapes deferens.* 3.8.422
Dapſilitas, *ciborum reliquiæ.* 3.8.322
Dardus, *pro jaculo.* 2.5.198
Darius *malè pronuntiatur pro* Darius. 1.11.49
Danſquoii opinio improbata de etymo propria nominis Gerardus. 1.10.44
Deafforeſtare, *de ſylva demtum in privatum uſum convertere.* 2.7.200. & 2.22.348
Debatum, *pro lite.* 11.5.199. *Inde* debatare. 2. 2.5.195
Debitare, *debitis gravare.* 4.5.699
Debriare, *enebriare,* ibid.
Decadarum, *pro* Decadum, *rejicitur.* 1.21.87
Decalicator, *calicem exhauriens.* 3.8.422

Decalvare, *calvum facere.* 4,5.699

Decani, *episcum aliorumve hominum congregatio.* 3,8.422

Decanus, *in episcum familiis principem locum sustinens.* 3,8.422. *Vnde* Decania, Decanica. 3,8,423

Decapitare, *securi caput resecari.* 4.5.699

Deceptio, *quo quis circumvenitur*; *item* Deceptorius, *fallax.* 3,8.423

Decervicare, *cervicem praecidere.* 4,5.699

Decimancula, *parva decima.* 3,8.425

Declinationum *vitiosa mistura.* 1,20.81

Decoloroſus, *decolor*, *vel decoloratus.* 3,8,423

Decongregare, *segregare.* 4,5.701

Decretiſta, *canonum intelligens.* 3,8.423

Decriminare, *criminis arguere.* 4,5.699

Dedim, *pro* Dederim. 1,22 95

Defalcare. 1.23.99

Deſenſa, *defensio.* 3,8.423

Deſerculare, *ſercula auferre.* 4,5.700

Defioculus, *luſcus.* 1,33.147

Deſoris, *feris.* 4,31.800

Deſortiare, & Diffortiare, *vi impedire.* 2,22. 348. *per vim adimere.* 4 5.700

Defructuare, *uſumfructum adimere.* 4,29.791

Defruſtare, *fruſtatim decerpere.* 4,5.700

Deſurere, *multum furare.* ibid.

Deſuſtari, *fuſte percuti.* ibid.

Degeniare, *genio fraudare.* ibid.

Degradare, *de gradu dignitatis ſua dejicere.* ibid.

Degregare, *segregare.* 4,5.701

Deguttare, *guttatim adſpergere.* ibid.

Deifica, *à Deo facta.* 3.8.423

Deificare, *Deum facere.* 4,5.701

Deinceps *perperam uſurpatur pro* deinde. 1, 35.163

Deividus, *Deum videns.* 3,8.424

Delatura, *pretium delatori ſtatutum.* ibid.

Delatus, *de latere.* 4,31.800

Delectabiliter, *cum delectatione.* 4,31.800

Delforum *apud Batavos* τύμβος. 1,10.44

Delphis, & Delfis, *differunt.* ibid.

Demagis *improbatum pro* minùs. 1,35.161

Demanium, *vel* domanium, *dominorum juris poſſeſſio.* 3,8.424

Demeritum, *pro* peccato *perperam dici.* 1,33. 144

Demoſthenes quomodo civis Pomponii Attici dicatur à Cicerone. 1.19.80

Demunire, *urbem minùs munitam reddere, quàm priùs erat.* 4,5.701

Denaratà, *denariorum pretium.* 3,8.424

Dentex *idem ac* σύροδους, & *unde nomen.* 1,20. 82

Denariales, denariati, *vel* denariarii, *denarii ictu ex lege Salicâ manumiſſi.* 3,8.425

Decoro, Dedecoro. 4.5.701

Deorſum, *unde ſit.* 1,25.107

Depalare, *nunc à* palis, *nunc à* palàm, *dicitur.* 4,5.701

Depalmare, *palmâ ferire.* 4.16.719

Depeculor *tertiam producit ſyllabam.* 1.22.92

Deperſonare, *infringere dignitatem perſonæ* 4, 5.701

Depilare, *ſcripta aliorum compilare.* ibid.

De plebe eſſe, & plebejum eſſe, *plurimùm diſtant.* 1,33.150

Deplicare, *priùs complicata ſeparare.* 4,5.702

Deprædari, *eſpoliare.* ibid.

Deputare, *pro* delegare. 1,34.156

Deriſio, *ludibrium.* 3,8.425

Deſagmare, *exonerare.* 4,5.702

Deſcidere, *decidere*, *abſcindere.* ibid.

Deſiderius Eraſmus *cur ſic fuerit dictus.* 1.10. 44

Deſociare, *à ſociis diſjungere.* 4.5.702

Deſolare, *pro* diruere. 1,34.156

Deſolari, *vaſtare.* 4.5.702

Deſolatio, *pro excidio, ſeu vaſtitate.* 3.8.425

Deſſantorius, vid. *Ioannes Ninivita.*

Deſpicere, & diſpicere, *differunt.* 1.34.156

Deſpotus *barbarè dicitur pro* deſpota. 3.8.425

Deſtructio, *excidium, unde* deſtructor, *perdiſor.* ibid.

Deſurſum, *deſuper.* 4.31.801

Deteriorare, *depravare.* 4.5.702

Detius, *pro teſſera.* 2.5.198

Detractorium, *quo fama alicujus detrahitur.* 3.8.425

Deviare, *aberrare à viâ.* 1.23.100. 4.5.702

Devotare, *devovere.* ibid.

Devotus, *pro* religiosus. 1.33.144.
Dextrare, *flatuere, inter à dextrâ: vel sinistrâ, sit iturus.* 4.5.702
Dextrarius, *equus bellicus, cujus oppositum* parafredus. 3.8.425
Dextrocherium, *armilla dextribrachii.* 3.1.359. & 3.8.426
Diable *piscis sic Parisiensibus dictus.* 1.28.120
Diaconalis, *pro* Diaconus. 3.9.426
Diacones *Ecclesiasticis pro* Diaconi. 1.20.81. & 3.57.671
Diætare, *diætam observare.* 4.6.703
Diagrapha, *acta publicanorum.* 3.9.426
Diamare, *deamare.* 4.6.703.
Diasostes, *socius, ac dux itineris.* 3.9.427
Diatim, *vel* dietim, *indies.* 1.25.108. & 4.31.801
Diatus, *diurnâ luce illustratus.* 3.9.427
Dictio *vulgo perperam sumitur pro* vocabulo. 1.31.132
Dictionarius, *vel* Dictionarium. 1.17.71
Dictyos interpres malè turdum marinum *dixit pro* pastinaca. 1.28.120.121
Didrachmo, *per didrachmas distribuo.* 4.6.703
Didus *fabula ad Carthaginem condendam loci tantum ementis, quantum posset tauri corio complecti.* 1.1.6
Dietim, *pro* quotidie. 1.25.10
Diescit, *dies oritur.* 4.6.704
Diffacere, *decus ac gratiam adimere.* ibid.
Diffamare, infamare. ibid.
Difficere, *perimere.* ibid.
Difficul, *pro* difficile, *veteres.* 1.13.55
Difficultare, *difficilius reddere.* 4.6.704
Diffidare, *fide indignum judicare.* ibid.
Diffiduciare, *nullam reponere fiduciam.* ibid.
Diffigurare, *formæ decus auferre.* 4.6.705
Diffortiare. 2.22.348
Diffundere, & defundere, *malè confunduntur.* 1.34.156 Diffusores *qui.* ibid.
Digeries, *digestio.* 3.9.427
Digladiabile, *cujus causâ gladius remgeri operæ sit.* 3.9.427
Dignanter, *æquo animo.* 4.31.801
Dijaculare, *jaculari.* 4.6.705
Dilatatus, *multùm distans.* 3.9.427
Diminoro, *diminuo.* 4.6.705
Dindymus, *puta mons:* Dindyma, *puta ὄρη.* 1.21.90
Diœcesanus, *ad diœcesin pertinens.* 3.9.427
Dionysius *prave dicitur pro* Dionyso. 1.9.39
Dionysii Gothofredi sententia excussa de Peculii *voce.* 1.2.13
Diptire, *tinctu inficere.* 2.22.348
Directaneus, *qui dirigitur vitâ monasticâ.* 3.9.427
Discapia, *aqua spatium terras dividens.* 3.9.428
Discargare, *carrum exonerare.* 4.6.705
Disciplinare, *castigare.* ibid.
Disciplinatè, *disciplinæ convenienter.* 4.31.801
Disciplinatus, *disciplinæ bonæ conveniens.* 3.9.428
Disconfitura, *diffidentia.* ibid.
Discooperire, *tegere.* 4.6.705
Discopulare, *copulam detrahere.* ibid.
Discoquere, *coctura digerere.* 4.6. ibid.
Discordantia, *discrepantia.* 3.9.428
Discorditer, *animo discordi.* 4.31.801
Discretus, *malè pro eo, qui cuncta prudenter discernat.* 1.33.145
Dismanare, *in jus vocare.* 2.22.349
Dismannire, *vel* dimannire, *feriis citare.* 2.24.354
Dismembrare, *membra dividere.* 4.6.705
Disparigare, *disparia sociare.* 4.6.706
Disparilitas, *varietas.* 3.9.428
Dispensare, *pro canone, aut legibus solvere.* 1.34.156
Disperquiro, *anquiro.* 4.6.706
Displacentia, *pro* Displicentia. 3.9.428
Disraro, *rarefacio.* 4.6.706
Disrationare, *contrarium ratione comprobare.* ibid.
Disrobare, *diripere, spoliare.* ibid.
Dissaicire, *vel* Dissaisire, *bonis deturbare: hinc* Dissaicina, *privatio possessionis.* 2.25.357
Distemperare, *temperaturam dissolvere.* 4.6.706
Distillarius *rejectum.* 1.17.71
Disvestire, *vestibus exuere.* 4.6.706.

Diu, & dudum, *malè confundi.* 1.35.164
Divago, *divagor.* 4.6.707
Divellio, *divulsio.* 3.9.428
Diversificare, *variare.* 4.6 707
Diversimodè, *non uno modo.* 4.31.801
Divinator, *divinus, divinans.* 3.9 429
Divisibile, *dividuum.* ibid.
Divisim, *separatim.* 4.31.421
Divisio literarum quomodo, & cur observanda. 2.1.171
Diurnale, *diurnum.* 3.9.429
Divus, *pro* sanctus. 1 32.137. & 141
Doana, *quid notet, & unde petitum.* 2.5.199
Doarium, *antipherna.* 3.10.429
Dociliter, *intelligenter.* 4 31.802
Docillimus, *pro* valdè docilis, *malè à Valla probari.* 1.21.90
Doctrinatus, *edoctus.* 3.10.430
Dodarium, ἀνλιΦίγη. 3 10.429
Doga, *pro* δοχὴ, *videtur aliud, quàm buttis.* 3. 10.430
Dogus, *pro* canali *sumitur.* 2.5.199
Dogus, *asser vasis.* 3.10 430
Dohanna, *idem quod* Doana. 2.5.199
Dolentia, *dolor.* 3.10 431
Dolorificus, *dolorem afferens.* ibid.
Doloroſus, *mœstus.* ibid.
Doma, *domus.* ibid.
Domanium, *vide* Demanium.
Domeſticatus, *nobile officium Palatinum.* 1.10 432
Domicellus, *junior dominus.* 2.6.197. & 3.10. 432
Dominicalis, *linteum, quo sumitur corpus Dominicum.* ibid.
Dominicalis, *dominicata terra; quæ alteri elocatur à domino loci: item* Dominicatus, *vel* Dominicatura, *dominium loci alteri elocati.* ibid.
Domnus, *pro* Dominus, *dicitur de iis, qui dignitate funguntur Ecclesiasticâ.* 2.1.171. & 3. 10.433
Donati locus de voce penum *expensus.* 1.20.84
Dorcatius *Isidoro memoratus.* 1.3.15
Dormitorium, *ubi monachi dormiunt.* 3.10.433
Dorsale, *vel* Dossale, *pallium aulæum.* ibid.
Dotarium, Dotalitium, Φίγνη, *quam accipit sponsus.* 3.10.429
Draconarii, *signum Draconis in militiâ gestantes.* 3.10.433
Drappa, *vel* Drappus, *pro panno, unde.* 2 5 1.4
Drilopotæ, *vitreo bibentes Priapo.* 3.10.434
Dromundus, *ingentis navigii genus.* ibid.
Drudes & Drudi, *differunt à Vasallis; & unde dicantur.* 2 5.200
Druncus, idem ac *drungus.* 2.5.199
Drungus, *pro* globo hominum; *unde* Drungarii: *& prioris vocis origo,* ibid.
Dubietas, *ambiguitas.* 3.10.434
Ducator, *Ductor, &*
Ducatus & Ducatio, *ductus.* 3.10.434
Duciculus, *circulus, quem vitatores vasorum asseribus circumducunt.* ibid.
Duciſſa, *rejectum, ac prolatum* Domina dux 1.16.66. & 3.10.435
Dulciarii *qui vocentur.* 1.16.69
Dulcitas, *dulcedo.* 3.22.507
Dulcorare, *edulcare.* 4.6.707
Duplex, *pro* verſipelli. 4.25.776
Dura, *vel* pia mater, *novè junioribus membrana cerebri cuſtos.* 1 27.115
Duracinus *unde factum.* 1. 7 72
Durcones, *navigii genus, unde forsan dicatur.* 2.5.200
Durpilus, *vel* Durpilum, *pro limine.* 2.5.200

E.

EAthelingus *quid notet; & quam variè ea vox ſcribatur.* 2,6.201
Eboratus, *eburneus.* 3.11.435
Ebullare *non dicendum, ſed* ebullire. 1.22.95
Eccleſiæ *vox Eccleſiaſticis ſcriptoribus perperam corripit ſecundam.* 2.1.173
Echoicus *verſus, in quo ſoni ſit repercuſſio.* 3.11. 435
Eclipſatus, *deficiens.* 3.11.436
Econtra, *barbarum, unde natum.* 1.25.108
Edim, *pro* edam. 1.22.95
Edulitas, *fames ex edulium caritate.* 3.11.436
Effectivus, *idoneus ad efficiendum.* ibid.

Effectivè, Effectualiter } *efficienter.* 4.32.802

Efflorare, *carpere flores.* 4.7.708

Effocare, *strangulare.* ibid.

Efforcialiter, efforciatè, *vi.* 4.32.802

Efformare, *effingere.* 4.7.708

Efforciare, *munire.* ibid.

Egenorum nomina matricula sive catalogo inscribebantur. 3.24.518

Ἐκκλησίας *quis.* 1.5.22

Elaterare, *ad latus abire.* 4.7.708

Elcana *rectiùs, quàm* Elchana. 2.1.160

Electreus, *electrinus.* 3.11.436

Electuarium, *illinctus.* ibid.

Elephantiasis *differt à* lepra. 1.32.137. & 138

Elephantiosus, *elephantia obnoxius.* 3.11.436

Elephantus, vel canis, non sunt bruta animalia. 1.33.145

Elisabet *quid designet.* 2.10.43

Elisæi prophetæ nomen unde. ibid.

Ἑλληνισμὸς *secta nomen.* 1.1.3

Elogicus, *elogium continens.* 3.116.43

Elongare, *longè amovere.* 4.7.708

Elops, & acipenser, *diversi sunt pisces.* 1.28.121

Eluceſco *rejectum.* 1.23.97

Elucidare, *lucem afferre.* 4.7.708

Embolus *Vitruvio quid.* 3.15.469

Embrimium, *vel* Embrymium, *lectulus somni capiendi caussâ.* 3.11.436

Emenda, *multa, quâ satisfit actori.* 3.11.437

Ementum, *excogitatio.* 3.11.438

Ἐμεία *unde vocetur.* 1.6.27

Emicatim, *subitò se attollendo.* 4.32.802

Emigranea, *hemicrania.* 3.11.438

Emollida *perperam Livii lib.* 34. *legi, pro* mollia 1.19.78

Emsim, *pro* emerim, *Plautinum videri.* 1.23.96

Emtito, *pro* emsito. *rejectum.* ibid.

Emunitas, *immunitas.* 3.11.438

Endivia, *intybus sativus.* 3.47.614

Enerviter, *enervium instar.* 4.32.803

Engaria, *coactio, vel necessitas, quâ quis ad parendum compellitur.* 3.11.438

Ennodius Ticinensis in modulis negligentior. 2.1.173

Enormatè, *convenienter normæ.* 4.32.803

Eorla, & *contractè* Erle, *sumitur pro viro honorato, ac particularim pro consule, id est, Comite, vel Duce.* 2.6.201

Epirrhedium *quid, & unde dictum.* 1.2.13

Episcopaliter, *more Episcopi.* 4.32.803

Episcopare, *episcopum facere.* 4.7.708

Episcoporum *genus triplex.* 3.9.427

Epistola, *pro* epistula, *magis apeum Umbrorum auribus, quàm Romanis.* 1.13.57

Epistolarium, *codex epistolarum, quæ in Ecclesia leguntur.* 3.11.439

Epitoma, *tis, pro* epitome, *es, vitiosum.* 1.20.82

Epulare, *epulari.* 4.7.708

Equaritia. *grex equarum.* 3.11.439

Equaritia *pro equis, quibus utimur in itinere.* ibid.

Erasmo sagittam, & jaculum, *confudit.* 1.23.98

Erasmus de testudine falsus. 1.28.120

Erasmus de buricis deceptus. 2.3.190

Erasmi, vel alterius, de petaso error. 1.29.125

Erasmi lapsus, glomi *pro* glomeres *dicentis.* 1.20.83

Eremita, *pro solitario.* 3.11.439

Erimannus, *clivus.* 2.2.178

Erratus, *pro* error, *vel* erratum. 3.11.439

Erythra rex videtur Esavus. 1.30.132

Escambium, *pro* Excambium, *h.e. permutatione.* 3.11.439

Escarletum *unde.* 2.6.201

Esdras *an rectè scribatur.* 1.10.43

Eschipare, eskipare, *adornare, armareque navim.* 2.23.349

Esicium, & Esiciatum, isicium. 1.7.35

Eskilus *Londensis.* 2,1.169

Esophorium, *vestis interior.* 2.4.192. & 3.11.439

Essedum, *vehiculi genus veteribus Gallis, & Britannis* 1.2.11

Essendo, *fi fuero.* 4.7.708

Essendus, *futurus.* 4.30.796

Essonia, *impedimentum.* 2.17.201

Esterlingus, *vel* Sterlingus, *unde sit.* 2.5.202

Esther melius scribitur, quàm Hester. 2.1.168

Æstoverium *vel* æstuarium, *quid significet, & unde dervetur.* 2.6.202
Etiam, *non nisi toto post Ciceronem seculo, pro affirmandi particula fuit usurpatum.* 1.35.160
Eva *cur scribatur, cum Hebræi præmittant spiritum.* 1.10.41.42
Evacuatorium, *quo quis fatetur sibi satisfactum.* 3.11.440
Evaginare, *gladium stringere,* 1.22.99
Evinditale, *quo quid evidens fit.* 3.11.440
Eulogiosè, *cum maledicentiâ.* 4.32.803
Euphemia, *malè secundam corripit Sidonio.* 2.1. 173
Exactè, *accuratè.* 1.25.107. & 4.32.803
Exactionare, exactare, *exigere,* 4.7.708
Exadoniare, *idoneum reddere,* 4.7.709
Exagellium, *pro trutina.* 3.11.440
Exardeo *rejectum.* 1.32.97
Excanonizari, *doleri è Canonicorum numero.* 4.3.687
Excerebror, *cerebrum amitto,* 4.7.709
Excessivè, *supra modum.* 4.32.803
Excondicere, *purgare se.* 4.7.709
Excopiare, *exscribere.* ibid.
Exemplare, *describere ad exemplum alterius.* ibid.
Exemplificare, *exemplis comprobare,* ibid.
Exenium, *pro dono hospitali.* 3.11.440
Exentricare, *viscera eximere,* 4.7.709
Exfestucare, *honorem adimere.* 4.7.709
Exhonorare, *honorem adimere,* 4.7.710
Exidoneare. 2.17.710
Exiliare, *in exilium conjicere.* 4.7.710
Exisserit, *pro* exstiterit. 4.30.794
Exlegare, *exlegem reddere,* 4.11.718
Exmerare, *merum præstare.* 4.7.710
Exoccupari, *labore levari.* ibid.
Exoccupatus, *qui se occupationibus exoneravit.* 3.11.441
Exoniare, *sonticam afferre causam, cur non stiterit in judicio.* 4.7.710
Ἐξορκίζειν & Exorcistæ. 1.6 26
Exordinatum, *ubi ordo conturbatus.* 3.11.441
Expalmatus, *palmâ manûs percussus.* ibid.
Expedientius *pro utilius.* 4.32.804
Experimentatum, *experientiâ compertum.* ibid
Expertissimum, *ac primario*; experientissimum *dici de medico, non contrà.* 1.13.146
Explantare, *radicitus evellere.* 4.7.710
Expolitor, *qui expendit pecuniam.* 3.11.441
Expost, *postea,* 4.32.804
Expressare, *expressim dicere.* 4.7.711
Expudoratus, *impudens.* 3.11.441
Exsalsescere, *salsuginem deperdere,* 4.7.711
Exscaritus, *societate exemtus.* 2.25.357
Exspes, *obliquus caret.* 1.2.90
Exsufflare, *spiritu suo dissipare.* 4.7.711
Extales, *pro extis.* 3.11.441
Extemporaneus, *rejectum pro* extemporalis. 1.19.78
Exterminium, *extra terminos ejectio.* 3.11.441
Extractum, *malè pro* excerpto. 1.33.146
Extraordinariè, *extra ordinem.* 4.32.804
Extrinsecus *barbarum, pro* externus. 1.18.77
Exulari, *exsulem esse.* 4.7.711.
Exulaticius, *pro ejecto in exilium.* 3.11.442
Evva, *pro lege.* 2.6.201
Ezechiel *malè pro* Jezechiel. 2.1.168

F.

FAbarius, *cantor fabis vesci solitus.* 3.12.443
Fabiana, *vel* fabana, *cibus è fabis.* ibid.
Fab. Quinctil. emendatus, 1.18.74
Fabulare, *fabulari,* 4.18.712
Fabulo, *fabulator.* 3.12.413
Facella, *fax exigua.* ibid.
Facetosus, *pro* Facetus, *malè approbatum à Nizolio,* 1.17.73
Facialis, *linteum tergendæ faciei.* 3.12.443
Facilimus *corruptè scribitur pro* Facillimus. 1. 13.55
Faciliter, *facilè.* 4.32.804
Facitergium, & Facitergulum, *sudarium.* 3. 12.444
Factivus, *efficiendi vi præditus.* ibid.
Facul *pariè superlativum* facillimus. 1.13.55
Facularii, *faculâ prælucentes.* 3.12.445
Faderfium, *vel* Fadelfium, *vox Longobardica unde?* 2.7.204
Faja, *glans.* 2.7.204. & 2.11.239
Faida, *vox Germanorum, hinc* faidosi 9.2.7.204

Fai-

Faidici, *corruptum ex* Fatidici. 3.12.445
Falcastæ, *vel potius* Falcastrum, *ferramentum ròferens falcem.* *ibid.*
Falciferi *quinam dicti?* 1.3.15
Falconista, *vel* Falconarius, *accipitrarius* 3.12.445
Falda, *pro* stabulo, *unde* Faldeo, Faldistorium *& alia.* 2.7.205
Fallehen
Fallire *falli, decipi.* 4.8.712
Falsare *falsò assimulare.* *ibid.*
Falsator, *falsarius.* 3.12.446
Falsificare, *falsum comprobare, vel reddere.* 4.8.712
Famatur, *famâ vulgatur.* *ibid.*
Famen *unde, & quid?* 3.12.446
Famesco, *famem patior.* 4.8.713
Famigero *famâ celebro.* *ibid.*
Familiarescere, *familiarem reddi.* *ibid.*
Fano, *tum pro sudario, vel mappula; tum etiam pro veste sacerdotum, vel diaconorum; tum pro instrumento chirurgico sumitur.* 2.7.205
Fara, *stirps, sive progenies.* 2.7.206
Farile, *ubi far reconditur.* 3.12.446
Farleganus, *sectator sive adulter.* 2.7.206
Farsura, *pro* Fartura. 3.12.446
Fasciare, *fasciis ligare.* 4.8.713
Fasciolum, *pro fascia* Exigua. 3.12.446
Fauces, *radices montis.* 2.7.207
Favorabiliter, *cum favore.* 4.32.804
Fecialis, *vittosum, pro* Fetialis. 1.13.57
Feida, *pro inimicitia.* 2.7.204
Felix Nolanus *cur Felix in Tincis nuncupatus.* 2.15.268
Fellicitus, *felle suffusus.* 3.12.446
Feloniæ *significatio, ac origo.* 2.7.207
Feltrum, *sive* Filtrum, *unde.* *ibid.*
Femellarius, *mulierosus.* 3.12.446
Femen *malè pro* Femur. 1.15.63
Feno, *mappula.*
Feoffare, *in fœdum inducere.* 2.23.349
Feriari, *feriis agitari.* 4.8.713
Ferii, *pro* percussi, *non esse in usu,* 1.24.103
Ferita, *ictus.* 3.12.446
Ferabitis *fera vitis.* 1.8.36
Ferociter, *pro* sævè, *malè vulgo dici.* 1.35.162
Ferox, *malè pro* sævo, *aut* crudeli, 1.33.146
Fervura, *fervor.* 3.12.447
Festare, Eestivare, *festum celebrare.* 4.8.733
Festi delancea *stymon rejectum.* 1.3.16
Festinantia, *festinatio.* 3.12.447
Feudum *tuìò usurpari,* 1.7.32.
Fiala, *chelys.* 2.7.213
Fibramen, *fibra,* 3.12.447
Fibula *quid vocatur.* 2.13.263
Fibulatorium, *amiculum.* 3.12.447
Fictitius, *commentitius.* *ibid.*
Fiducialiter, *cum fiducia.* 4.32.804
Fiendus, *faciendus, futurus.* 4.30.795
Figuraliter, *figurato sermone,* 4.32.804
Filare, *fila rhombo circumvolvere,* 4.8.713
Filiaster, *privignus.* 3.12.447
Filiastra, *privigna,* *ibid.*
Filius ante patrem *herba vulgo, qua Latinis* tussilago. 1.28.122
Filtrum *lana coactilis,* 2.7.208
Filialiter, *denique.* 4.32.804
Fiola, *ampulla vitrea.* 3.12.447
Firmaculum, *firmamentum.* 3.12.447
Firmatorium, *quo quid firmatur,* 3.12.448
Firmatura, *firmamentum,* *ibid.*
Firmitas. 3.12.448
Firstful, *culminis columna, opponitur τῷ* Winchilful. 2.20.339
Fiscalinus, *fisci patronus,* 3.12.448
Fistulari, *fistulâ canere.* 4.8.713
Frixè *acriter.* 4.32.804
Flaber, *fabulosus, ventosus.* 3.12.448
Flabellus, *flabellum.* *ibid.*
Flabarius, *subulcus.* *ibid.*
Flamonium, *flaminium, sive Flaminis bonos.* 3.12.449
Flasco, *lagena.* 2.7.208
Flaxo *idem, quod* Flasco. *ibid.*
Flocus, *cucullus Monachorum.* *Unde diminut. flocellus.* *ibid.*
Florenus, *nummus aureus.* 3.12.449
Floriet, *pro* florebit. 4.30.794
Focis, *canalis,* 2.6.209
Focul, *Locus ubi extruitur focus,* 3.12.449

Foculare, *locus focis.* 3.12.449
Foderum, *sive* Fodrum, *pabulum seu alimentum.* 2.6.209
Fodratura *à* foderare; *unde &* foderatus. 2.6.210
Folleralis, *minutum nummi genus.* 3.12.449
Follescere, *stultescere.* 4.8.714
Follex, *saccus secretus.* 3.12.449
Follicare, *follis instar tumere.* 4.8.715
Folonitia, *vanitas.* 3.12.450
Fontaliter, *tanquam à fonte.* 4.32.804
Foralis, *forensis.* 3.12.450
Foraminatus, *perforatus.* ibid.
Forasticum, *foris contingens.* ibid.
Foraticus, *tributum persolvendum foris.* ibid.
Forbannum, *proscriptio. Hinc*
Forbannire, *in exilium pellere. Et*
Forbannitus, *relegatus.* 2.6.210. & 2.23.350
Forbatutus, *qui prior alterum percussit.* 2.6.210
Forconsiliare, forsconsiliare, *malè consulere.* 4.8.714
Fordanno *unde compositum.* 2.7.221
Foresta, Forestis, & Forestum, *sylva.* 2.7.211
Forestagium, *jus sylvæ.* ibid.
Forestarius, *præfectus sylvæ.* ibid.
Forfactum, *sive* Forefactum, *vel* Forisfactum, *vel* Forefactura, *grave delictum.* 3.12.450
Forisfacere, forifacere, forefacere. *crimen committere.* 4.8.714
Forjudicare, *vitâ, aut bonis, multare.* 4.8.715
Formaria, *virgo formandis cœnobii moribus præfecta.* 3.12.451
Formaticum, *caseus.* ibid.
Formella, *vas, quo caseus figuratur.* ibid.
Fornata, *coctura panis in furno.* 3.12.452
Fornicare. 1.23.98
Fornicari, *pro* scortari, *non videri Latinum.* ibid.
Forpex *rejectum pro* forfex. 1.13.57
Forrarii *pabulatum ire.* 2.23.350
Fortalitium, *vel* Forteletum, *propugnaculum.* 3.12.452
Fortia *variè accipitur.* ibid.
Fortis *locus, malè pro munito.* 1.34.146
Fortiter *munitus, pro* validè, *improbatum.* 1.35.162
Fortunium, *certamen, ubi Fortuna magis dominari videtur, quàm virtus.* 3.12.452
Fossorium, *ligo.* ibid.
Fotrum, *capsa scyphorum.* 2.6.211
Fragascere, *odorem fragrantem spirare.* 4.8.715
Fragus, *poples.* 3.12.452
Framea, *hasta genus apud Germanos.* 1.3.14
Franciæ *vocabulum probum.* 1.7.29
Frea, *quid significet.* 2.7.213
Fredum, *mulcta, Principi qua debetur.* 2.6.211
Frenus, & Frenum, *in recto non invenitur, etsi posterius videatur tutius.* 1.15.64
Freta, *idem quod* Freda. 2.6.212
Frem *Germanicum, vel* Fraim, *unde* Framia. 1.3.14
Frigefactivum, *refrigerans, quod vim habet frigoris,* 3.12.453
Frigoreticus, *vel* Frigoriticus, *febricitans.* ibid.
Friscinga, *porcus adultus.* 2.7.212
Frisgunga, *porcus adultus,* ibid.
Fritium dentium, *dentifricium,* 3.12.453
Frixorium, *sartago.* ibid.
Frocca, *vel* Frocçus, *monachalis vestis.* 2.6.213. & 2.16.266
Frocus, *cucullus monachorum.* 2.7.208
Froccus. 2.7.211
Feoffare, *in feodum inducere.* 2.23.350
Frontaria, *regionis limites.* 3.12.453
Fructificare, *fructum ferre.* 4.8.715
Fuco, *impostor.* 3.12.453
Fugaciter, *fugiendo.* 4.32.804
Fugela, *fuga.* 3.12.453
Fugitivarius, *fugitivos insequens.* 3.12.454
Fugitiosus, *exul, profugus.* ibid.
Fulciatorium, *scipio.* ibid.
Fulfrea, *vel* Fulfreal, *vox composita.* 2.7.213
Fulgetrido, *fulgor.* 3.12.454
Fulgitrua, *fulgetra,* ibid.
Fultrare, *fulcire,* 4.8.715

Fulina, *culina.* 3.12.454
Fulinarius, *coquus.* *ibid.*
Fundibula, *funda.* *ibid.*
Fundibularius, *qui fundâ utitur.* *ibid.*
Fundalus *gobius fluviatilis.* 3.12.455
Furabula, *nox furibus idonea.* *ibid.*
Furavi *pro furatus sum.* 4.30.794
Furfurio, *avis genus, quod furfure alitur.* *ibid.*
Furfuraculum, *terebra.* *ibid.*
Furniare, *panes coquere in furno.* 4.8.715
Furrare, *vestem pelle, vel alio, suffulcire.* *Inde* Furruria. *ejusmodi duplicatio vestis.* 2.23.350
Fusim, *fundendo.* 4.32.804
Fusionaticum, *percolatum.* 3.12.455
Fustamum, *vel* Fustanum. 2.6.214
Fustare, *fusta excipere.* 4.8.715

G.

GCarebant *prisci Romani, sed pro ea* C *scribebant.* 1.5.22. & 2.1.196
Gabarus, *insipidus, loquutulejus.* 2.8.215
Gabella, *vel* Gabellum, *vectigal.* *ibid.*
Gæsa, *vide* Gesa.
Gafrum, *crustulum. Vide* Gafrarium. 2.8.216
Gagio, *salicetum.* 2.10.237
Gajo *contractum ex* Ganeo. *ibid.*
Gajus *cur pronunciatum, cùm tamen* Cajus *scriberetur.* 2.1.168
Galea *veteribus dicitur militare capitis tegmen: junioribus etiam* navis longa: *& quomodo differat à triremi.* 1.1.5. Galea *juniorum alter* Galeida: *& à quo primùm reperta. ibid.* Galeæ *unde nomen.* *ibid.*
Galeja, *navis longa.* *ibid.*
Gallis originem sui debentia vocabula Romana, 1.2.8. *& seqq.*
Galeare, galere, *galeam imponere.* 4.9.716
Galeotti Martii optimo de astrabie, sive stapiis, refellitur. 1.7.32
Galerita, *alauda.* 1.2.9
Galerium, *galerus, capitis tegumentum.* 3.13.456
Gallapare, galapare, *equum urgere ad cursum exsultantem.* 4.9.716
Galliardum, *agile.* 2.8.216
Gallinam aquaticam *malè dici pro* fulica. 1.28.130
Gamba, *tibia commissura cum pede.* 3.11.458
Gamelicæ *virgines quæ sint.* 1.5.22
Gamelus *primùs fuit* Camelus. 1.5.22
Gammadium *vestis patriarchalis, & Episcopalis.* 3.13.456
Gandeia, *genus navigii.* 2.8.215. *differt à* galeja.
Ganeo, *sylva densa.* 2.10.237
Gangamela, *pagus Persiæ: ac ejus etymon.* 1.5.22
Gannatura, *quando quis alteri obgannit, etiam ludos facit.* 3.13.457
Garantia, *color ruber, ac coccineus.* 3.54.660
Garantus *causa patrocinium suscipiens undique*
Garamizare, *patrocinio suo alterum tueri.* 2.10.335 & 2.23.350
Gardianus, *custos.* 2.8.225
Garcio, *puer.* 1.1.4
Garda roba, *custodia vestium.* 2.10.233
Gardingus. 2.8.216
Garenna, *vivarium.* 2.10.234
Gargana *non invenitur pro montis nomine.* 1.21.89
Gargarare, *superbè se jactare.* 4.9.716
Garterium, *periscelis.* 2.8.216
Garrulare, *garrire.* 4.9.716
Gasachius, *adversarius.* 2.8.216
Gasindium, *familia.* 1.2.12
Gasindus, *vel* Gasindius, *servus domesticus.* 2.8.216
Gastaldus, *vel* Gastaldius. 2.8.217
Gastrum, *vas ventri cosum.* 3.13.457
Gaudebundus, *gaudio affectus.* *ibid.*
Gaudenter, *cum Gaudio.* 4.32.805
Gaudimonium, *gaudium.* 3.13.457
Gaudialis, *lætus.* *ibid.*
Gavescere, gavisare, *gaudere.* 4.9.717
Gavisorius, *lætus.* 3.13.457
Gausapis, *pro* Gausape, *vel* Gausapa. 1.12.53.
Gaza *à Persis est.* 1.5.23
Gazetum *nobile Vini Genus.* 3.13.458
Gelda, *pecunia.* 2.8.218
Geldonia, *vel* gildonia. *ibid.*
Geldus, *vel* Geltus, *pecunia.* *ibid.*
Gemelliones, *urceoli formâ gemelli,* 3.13.458

Genare, *gignere.* 4.9.713
Generalitas, *universitas.* 3.13.458
Generamen, *germen.* ibid.
Generatorium, *generandi facultas.* ibid.
Genizeri *quid Turcis notent.* 2.10.236
Genulitus, *genium more.* 4.32.805
Genuorum, *pro* genuum, 3.57.672
Geographare, *terrarum orbem describere.* 4.9.717
Georgio Merula perperam trochum, *&* turbinem, *idem videri.* 1.26.111
Gerardi *vocabulum quid significet.* 1.10.44
Germanis veteribus homicidia etiam mulctâ pecuniâ æstimabantur. 3.20 336
Germani antiqui videntur non alieni fuisse à sententiâ Democriti, & Epicuri, de atomis. 2.6.202
Germanorum lingua prisca habuit communia multa cum Romana; & unde id sit. In præfat. ad Lect *Pluráque. Germanica & Romana communia, collapso imperio Romano.* 1.1.7
Germanis veteribus mos explorare partum amne Rheno. 1.9.40
Germascere, *seu* germinascere, *germen producere.* 4.9.717
Germen *unde.* 2.24.352
Gerpivi, *abdicavi.* 2.23.350
Gersom, *&* Gerson, *malè confunduntur.* 1.10.43
Gertrudis *unde dicta.* 2.5.200
Gesa, *seu* Gæsa, *est Gallicum.* 1.2.2. *quin & Hispanis tribuitur.* 1.3.17. *Inde* Κελται Γαισάτοι, & Γεσσάτοι. 1.2.12
Gesindium, *familia.* ibid.
Gessa, *vide* Gesa,
Gesta, *fex.* 2.8.218
Gibberem, *pro* gibbum, *vitiosè dici.* 1.20.83
Gibberis, *malè pro* gibbi. 3.57.671
Gilda, *vel* Gildonia, *tribulium collegium.* 2.8.218
Gingiber *geminato errore effertur.* 1.12.52
Girgillus, *rhombus.* 2.8.219
Gladius falcatus, *pro* scimitarra. 1.7.30
Glebare, *glebam efficere.* 4.9.717
Glis, *&* sciurus, *confunduntur vulgò.* 1.28.120
quis glis *dictus veteribus.* 121
Glocca, *campana.* 2.10.237
Glomi, *&* Glomos, *barbarè pro* Glomeres. 1.1.20.83
Glomi, *pro* glomeris. 3.57.671
Glorifico *parum Latinum, pro* gloriâ afficio. 1.23.101
Glosare, *interpretari.* 4.9.717
Glossarum scriptores aliquot recensentur. 1.6.27
Godgildus, *quod offertur Dîis.* 2.8.218
Gonfalo, *vexillum; unde* Gonfalonarius. 2.8.214
Goropius Becanus de herotigii *voce deceptus.* 2.9.230.231
Governare, *gubernare.* 4.9.717
Gracillimus *improbatum.* 1.21.90
Graduale, *quod, lectâ Epistolâ, canitur, cum diaconus gradus ambonis adscendit ad canendum Evangelium.* 3.13.459
Gradualia *qua sint.* 3.42.599
Graduatus, *honoris gradum consecutus.* 3.13.459
Græca cur plurima insint lingua Romanæ. Præfat. ad Lectorem, *&,* 1.1.7
Græcolonus *vox nihili apud Luitprandum, pro* Græcosonus. 2.8.219
Græcosonus, *Græcè sciens.* 3.13.459
Grafio, graphio, *Comes, præfectus.* 2.8.220
Grafius, *pro* graphium. 3.3.393
Granatarius, *frumenti præfectus.* 3.13.459
Grandebilæ, *pili subalares.* 2.8.221
Granditer, *admodum.* 4.32.505
Grangia, *horreum.* 2.8.222
Granchia, *idem* ibidem
Granica, *idem.* 2.18.320 & 3.13.459
Grani, *capilli sparsi.* 2.8.222
Grano, *mustax.* 2.8.221
Gratanter, *lubenter.* 4.32.805
Gratare, *gratificari.* 4.9.717
Gratiosè *barbarum, pro* jucundè. 1.35.162
Gratitudinis *vocem esse barbaram.* 1.16.68
Gratiosus, *malè pro* festivo, & eleganti. 1.31.146
Gravio, *vel* Gravius, *judex.* 2.8.220
Gregorizare, *vigilare.* 4.9.718
Gressibile, *gradiens.* 3.13.459

Gretzerus culpatus; quòd etiam in doctos ac modestos acerbior sit, quàm par erat. 3.2.176
Griseus, *color, cinereus* 2.8.423
Grosse, *crassè ac vilè vestis.* 4.12.805
Grossescere, *crassum reddi.* 4.9.718
Grossibilis *non est Latinum.* 3.13.459
Grossitudo, *crassities, magnitudo.* ibid.
Grossus *corruptum pro* crassus. 1.13.58
Grummare, *cumulare.* 4.9.718
Grutillare, *sonum instar crotali edere.* ibid.
Gryphum, *vitiosè pro* Gryphus. 1.12.52
Gualdum, *nemus.* 2.8.423
Guardia, & Guardium, *vel* Wardia, *custodia: unde* Guardianus. ibid.
Guasta, *vastatio, depopulatio.* 3.13.460
Guerra, *bellum.* 2.8.223
Gusum, & Gosum, *vestis vilis, eaque villosa.* 2.8.224
Guilhelmo Cantero plus candoris optatum. 1.8.36
Guillardus, *vel* galliardus, *hilaris, agilis.* 2.8.216
Guiphare, *vel* Guisare, *signum apponere.* 2.20.319
Gulositas, *gula intemperantia.* 3.13.460
Gumba, *idem quod* Cumba. 3.7.19
Gurdus, *insulsus, insipidus.* 2.8.424
Guntsanones, *vox fortassè ex corrupta Acuini lectione nata.* 2.8.224
Gurges *quid.* 2.24.353
Gurmi, *genus potionis, Græcis κύρμα dictum* 1.4.20
Gurpire, *jacere.* 2.23.350
Guttare, *stillare.* 4.9.718
Gutteria, *gutturis vitium.* 3.13.460
Gutturnositas, *vitium gutturis,* ibid.
Gutturosus, *vel* Gutturnosus, *qui gutturis vitio laborat.* 3.13.461
Guva, *cucurbita,* ibid.
Gvvadium, *pignus.* 2.20.329

H.

HAbenare, *habenis regere.* 4.10.718
Habentia, *opes, divitiæ.* 3.14.463
Habilitatio, *quo quis ad aliquid habilis fit.* ibid.
Hadrianus Iunius malè mantile, & mappam *confudit.* 1.30.129
Hadrianus Iunius in Alodiorum *etymo deceptus,* 2.2.117
Hæreditare *non esse Tullianum, pro* hæreditatem adire. 1.23.98 & 4.10.718
Haga, *septum,* 2.9.226
Hasberga, *vel* Halsperga, *cellæ armaturæ,* 2.9.226. *unde constatum,*
Hallex, *allex.* 3.1.367
Hamallus, *ad judicium vocatus.* 2.9.228. & 2.12.249. *hinc* Hamallare, *vocare in jus.* ibid.
Hamare, *affectare.* 4.1.676
Hambergellus, Habergellus, *vel* Haubergellus, *lorica hamis conserta.* 2.9.228
Hannibal cur vocetur luscus dux. 1.33.147
Hapsis *utrum, an* absis, *dicendum.* 2.2.179
Haribannum. 2.9.229
Harnascha, *thorax, ferreus,* 2.9.228
Harniscara, Harmiscara, Hascara, & Harmscara, *thorax ferreus.* 2.9.228
Harpa, *instrumentum musicum è lyra veterum enatum.* 2.9.229. & 2.23.338
Harpare, *harpâ canere.* 2.23.351
Hastiludiare, *hastâ velitari.* 4.10.719
Have *unde derivetur.* 1.10.42
Haven *Germanica vox, pro* cælo. 1.3.16
Hebdomada, *pro* Hebdomas, *adversus H. Stephanum defenditur.* 1.33.153
Hebdomadarius, *ad quem vices devenere totâ coquendi hebdomadâ in monasterio.* 3.14.463
Hecataus Abderita. Alexandri συγχρονος. 1.4.198
Helias *improbatur pro* Elias. 2.1.168
Hellanici Κτισεις. 1.4.20
H. Stephano Βεμβικα & τροχον, turbinem, & trochum, *malè idem putari.* 1.26.110
Helmum, *galea.* 1.1.4
Helmus, *galea.* 2.9.229
Heptaticus, *libri quinque Mosis, Iudicum liber, item Iosue.* 3.14.463
Hera, *eadem ac Hybla,* 1.23.98
Heraldus, *fecialis.* 2.9.229
Herbidare, *herbam producere.* 4.10.719
Herebannum, *vel* Heribannum, 2.9.229. & 2.22.347

Here-

Heremia, *solitudo.* 3.14.463
Hereſtrata, *via publica.* 2.9.230
Heribannum, *vide* Herebannum.
Heribergium, *diverſorium publicum.* 2.9.230
Heriſtallus, *locus, ubi caſtra mutantur,* *ibid.*
Hermanni ἔτυμον. 2.9.229
Herminium, *veſtis à pelle muſtelæ Alpinæ.* 2.9.231
Hérotochius, *dux exercitûs,* *ibid*
Herpeta, *herpes.* 3.14.464
Hervius, *ſortis nomen.* 2.9.229
Heſychius Illuſtris, *non* Illuſtrius. 3.6.416
Heva *cur dicamus pro* Eva, *non eſt cauſſa ſat gravis.* 1.10.42
Heuſes. 2.9.233
Ἑξάμιτον. 2.17.283
Hiatio, *hiatus.* 3.14.464
Hida, *vel* Hyda, *caſa cum agello alenda unæ familiæ ſufficiente.* 2.9.232
Hieronymi *loco corrupto Grammatici decepti in* ſotularis *voce.* 1.8.37
Hieruſalem *pro* Jeruſalem. 2.1.168
Hilarius, Ciceſtrenſis Epiſcopus, ob barbariſmum riſu exceptus, 1.14.102
Hiopa, *hirtus.* 3.14.466
Hirtius *rectum, non* Hircius. 2.1.168
Hiſpanus *gladius Romanis tributus etiam ante tempora Annibalica,* 1.7.31
Hiſtorialiter, *ſecundum hiſtoriam.* 4.32 805
Hiſtoriare, *hiſtoriam condere.* 4.10.719
Hiſtoriographus, *hiſtoricus.* 3.14.464
Hiuſare, *ſignum rei venalis apponere.* 2.23.352
Hoba, *villa, aut prædium.* 2 9.232
Holoverum, *purpureus.* 3.1.373
Holovitreum, *vas ex mero vitro.* 3.14.464
Homagium, *clientela.* *ibid.*
Homicidia, *non vitâ, ſed pecuniâ æſtimabantur apud Germanos veteres.* 2 20.235
Hominatus, & Hominiſcum, *pro genere clientelæ.* 3.14.365
Hominium, *clientela genus.* *ibid.*
Homophagia, *eſus crudorum olerum.* *ibid.*
Honorificare, *ad honorem evehere,* 4.10.719
Horæ, *pro precibus horariis.* 1.32.143
Hortamentum, *adhortatio.* 3.14.465
Hortare, *hortari* 4.10 719
Horteſius, *pro* Hortenſius; *rejectum.* 1.20.83
Hortulanus, *olitor.* 3.14.466
Hoſa, *vel* Hoſſa, *caliga.* 2.9.233. & 2.18.318
Hoſpes, *male pro* caupone. 1.17.119
Hoſpitale, *male pro* Xenodochio. 1.33.147
Hoſtagium, & Oſtagium, *obſidis conditio.* 3.14.466
Hoſtitare, *hoſtiam cædere.* 4.10.719
Hranne, *vel* Rhanne, *coloſtrum.* 2.9.233
Humerale, *veſtis capus humeroſque tegens* 3.14.466
Humidare, *humidum reddere.* 4.10.719
Humiliare, *pro* dimittere ſe, *rejectum,* 1.23.99 4.10.719.
Humilificare, *pro* demittere ſe, *Tertulliani eſt* *ibid.*
Humilitas *eſt vitium, non virtus.* 1.31.136
Hundredum *quid ſignificet.* 2.9.233
Hurditius, *vel* hurditium, *crates, quas obducunt urbium muris.* 2.9.234
Huſtinus, *ſupremacuria,* *ibid.*
Huz, *pro* foras, *vox Ebræa,* 2.27.360
Hyopa, *vid.* Hiopa.
Hymniſta, *mulier canens hymnum,* 3.14.466 *qui facit hymnos.* 4.10.691
Hymnizare, *hymnum canere,* 4.10.719
Hyopa, *pro* Hirto. 3.14.466
Hypociſma, *hypotyposis* 3.14.467
Hypocauſtum. 2.17 299
Huſtingus, huſtingia, *vel* huſtingum, *ſupremaalicujus diœceſeos curia.* 2.9.234

I.

Jacentiva, *humi ſtrata,* 3.15.448 *Jacobi Uſſerij, Armacani Archiepiſcopi, laus* 1.10.45
Jactivus, *vel* jectivus, *ſero dejectus.* *ibid.*
Jactuoſus *improbatum pro* jactabundus. *Item* jactuosè, *pro* jactanter. 1.17.73
Jaculi, & ſagittæ *diſcrimen,* 1.30.131
Jamdudum, & Jampridem, *majus ſignant ſpatium, quàm* dudum, & pridem. 1.35.164
Jamundlingus, *qui ſe, ſuaque, aliena commiſit teſtati,* 2.10.235. & 2.12.258
Janctari, *jentare,* 4.11.721

Jantaculare, *idem.* ibid.
Iani Parrhasii lectio in Claudiano refecta. 1.23.100
Janizarus, *vox Turcica* janitorem *notans.* 2.10.235
Jassefutum, *navigii genus.* 2.4195.
Icona, *imago.* 3.15.468
Identias. ταυτότης. ibid.
Idolatrare, *idola colere.* 4.11.721
Idoneare, *insontem comprobare.* ibid.
Idoneitas, *vel* aptitudo, *id per quod aliquis est idoneus, vel aptus.* 3.15.468
Jectigare, *motu tremulo agitare.* 4.11.721
Jectiscere, *foro dejicere, ut vadimonii desertorem* ibid
Jenizarus, *janitor.* 2.10235
Ἰερόδουλοι. 1.6.26
Jesaias *melius quam Esaias.* 2.1.168
Ignire, *accendere.* 4.11.721
Ignobiliter, *ignobili more.* 4.33.806
Ignominiosè, *cum infamiâ.* ibid.
Ignoranter, *inscienter.* ibid.
Ignorus, *ignotus.* 3.15.469
Ilia *quare sic vocentur.* 1.11.48
Iliaca passio, *malè pro* ileo. 1.11.48
Ilaldiones, *ministri regii.* 2.10.236
Illecebrare, *illicere.* 4.11.721
Illegitimus, *legi repugnans.* 3.15.469
Illiberis *sine liberis.* ibid.
Illibertare, *libertatem adimere.* 4.11.722
Illicentiatus, *cui quid illicitum, non datâ prius licentiâ.* 3.15.469
Illuster, *illustris.* ibid.
IM *terminatio subjunctivorum tempore præsenti.*
Imbladare, *seminare.* 2.3.186. & 2.24.352
Imbonitas, *improbitas.* 3.15.460
Imbricare, *imbricibus tegere.* 4.11.722
Imbrigare, *liti involvere.* 2.24.353
Imbulus, *porticus ad inambulandum.* 3.15.469.
Imitas, *imapars.* ibid.
Immaculatus, *incorruptus.* 3.15.470
Immatriculatio, *nominis in indiculo inscriptio.* 2.10.236
Immantare, *inaugurare.* 4.11.722
Immediatus, *proximus.* 3.15.470
Immingo, *obsoletum.* 1.22.94
Immorigeri, *non obediens* 3.15.470
Immurare, *muris includere.* 4.11.722
Impalare, *in palum impingere.* ibid.
Impejorare, *corrumpere.* ibid.
Imperdibile, *quod amitti nequit.* 3.15.470
Imperfectè, *opere imperfecto.* 4.33.806
Imperialiter, *Cæsareo, vel Regio more* 4.33.806
Imperpetuum *pro* In perpetuum. 4.33.806
Impetuositas, *impetus.* 3.15.470
Implacitare, *in jus vocare.* 4.11.722
Implagare, *plagis implicare.* 4.11.723
Implanare, *decipere.* ibid.
Importantia, *momentum rei.* 3.15.470
Imposturare, *imponere fallere.* 4.11.723
Impotus, *alteri insertus arbori.* 2.10.236
Imprecatio, *exjecratio.* 3.15.470
Imprisius, alicujus partibus auctoratus. 2.10.263
Imprisonare, *in carcerem mittere.* 2.15.269
Imprisonatus, *conjectus in carcerem.* 2.10.236
Imprægnare, *verbum deculpatum.* 1.23.101
Impræsentiarum, *in præsentia: unde corruptum videatur.* 1.25.108. & 4.33.806
Impretiabile, *omne pretium excedens.* 3.15.470
Imprisii, *alteri precio auctorati.* 2.10.236
Improperium, *convitium, seu maledictum.* 3.15.470
Improsperare, *infeliciter cedere.* 4.11.723
Impuber, *impubes, vel impubis.* 3.15.470
Impudoratus, *impudens.* 3.15.470
Impudoratè, *impudenter.* 4.33.806
Imputribilis, *non obnoxius putredini.* 3.15.471
Inadvertentia, *error ex eo, quòd quis parum attenderet, quid diceret, aut faceret.* 3.16.471
Inadibilis, *inaccessus.* ibid.
Inanimare *pro* Animare. 4.11.723
Inanimate, *in anima.* ibid.
Inantea, *deinceps.* 4.33.807
Inaudientia, *inobedientia.* 3.16.472
Inaustrare, *corruptum ex* illustrare. 4.11.723
Inauxiliari, *auxilio carere.* 4.11.723
Inbeneficiare, *beneficium conferre.* ibid.

Inbreviare, *in acta publica referre.* ibid.
Incapitare. 4.11.724
Incarcerare, *in carcerem compingere.* ibid.
Incardinare, *dignitate aliquâ Ecclesiasticâ augere.* 4.3 688. & 4.11.724
Incastellare, *castello munire.* 4.11.724
Incautela, *negligentia in cavendo sibi.* 3.16.472
Incendiosum, *causticum, corrodens.* 3.16.472
Incertitudo *barbarum, & quomodo pro eo dicendum.* 1.16.68
Incharaxare, *scripturam adulterare.* 4.3.690
Inchartare, *Charta committere.* 4.11.725
Incibare, *pro* Cibare. 4.11.725
Incidentaliter, *obiter.* 1.25.107. 4.16.472. 4.33 808
Inclamatus, *injussu judicis publico edicto citatus.* 3.16.473
Inclaustrum, *monasterii ambitus.* ibid.
Incolatus, *habitatio in quapiam civitate.* ibid.
Incomitiare, *litigare in foro.* 4.11.727
Incomma, *militaris statura mensura.* 3.16.473
Inconcare, *ingurgitare.* 2.24.353
Inconsideratio, *inconsiderantia.* 3.16.473
Inconsolabiliter, *nulla admittendo solatia.* 4.33 808
Incopriare, *pro* fœdare. 4.11.725
Incorporatus, *qui assumsit corpus humanum.* 3.16.473
Incorrigibilis, *cujus corrigendi spes nulla superest.* ibid.
Incortinare. 4.11.725
Incrementare, *pro incrementum dare.* 4.11.725
Incrocare, *incurvare.* 2.24.353
Incurabilis, *insanabilis.* 3.16 473
Indebitare, *gravare debitis.* 4.5 699
Ierusalem *rectius scribitur, quàm* Hierusalem. 2 1.168.
Inarimes *vox imprudenter ficta à Marone.* 1.9.39.40
Incessabiliter, incessanter, *indesinenter.* 4.33.808
Incisa *pro* versiculis, *ut vocant.* 1.26.114
Inculpare, *culpa arguere.* 4.11.725
Indebitè *immeritò.* 4.33.808
Indeptari, *adipisci.* 4.11.725
Indeterribile, *quod non deteritur.* 3.16 474
Indevotio, *negligens divini cultus.* ibid
Indevotus, *sacri cultus negligens.* ibid.
Indigestio *cruditas.* 3.16.474
Indigitare *malè sumi pro* nominare: *unde ea vox sit, & quid* Indigitamenta. 1.24.156
Indilatè, *continuò.* 4.33 808
Indisciplinatus, & indisciplinosus, *non componens morem secundum legem vivendi.* 3.9.428 & 3.16.474
Indisciplinatè, *adversus disciplinam.* 4.33.808
Inditor, *à quo nomen inditur.* 3.16.477
Indocibilis, *indocilis.* 3 16.474
Indolentia, ἀναλγησία. 3 10.431
Indominicatum, *à domino prædii sibi reservatum.* 3.16.475
Indubium, *non dubitandum.* ibid.
Inducire, *facere inducias.* 4.11.726
Inductorium, *quod inducitur vel illinitur.* 3. 6 475
Indulcorare, *edulcare.* 4.11 726
Indulgētia, *pro* venia papali. 1.32.138. & 143
Indusiare, *induere.* 4.11.726.
Indusiatus, *indusii amictu muneri ecclesiastico initiatus.* 3.16.475
Ineloquens, *minimè facundus.* 3.16.473
Inenodabiliter, *de eo, cujus nodus dissolvi nequit.* 4.33 808
Inervare, *enervare.* 4 11.726
Infacetus *pravè pro* Inficetus. 1.13.58
Infantilis *malè pronuntiatur cum acuta in secunda.* 1.13.58
Infederabiliter, *nullâ fœderis spe.* 4.33.809
Infelicare, *pro* infelicitare, *librariorum culpæ adscribendum.* 1.22.94
Infelicitare, *vide infelicare.*
Interendale, *tributum quod infertur.* 3.16.475
Infernus *malè, pro* inferis. 1.33.144
Infertor, *qui epulas infert.* 3.16.475.
Infestucare. *investire.* 4 7.709
Infideliter, *malâ fide.* 4.33.809
Infiduciare, *pignori dare.* 4.11.726
Infinities, *infinitè.* 4.33.809
Infirmarius, *medicus.* 3 16.475
Infirmarium, *vel* Infirmaria, *in monasterio locus, ubi agris medicina fit.* ibid.
Infirmiter, *infirmè.* 4.33.809

Infiscare *fisco addicere.* 4.11.726
Inflativus, *inflationem habens,* 3.16.476
Inflativus, *inflationem habens.* 3.16.476
Inflorare, *admiscere, quæ florum instar exornent.* 4.11.726
Influctuare, *in aliquo fluctuare.* 4.6.727
Influxus, *vis de cœlo influens.* 3.16.477
Inforare, *in foro litigare.* 4.11.727
Infortiare, *munire.* ibid.
Inforticare, *munire.* ibid.
Infœderabile, *quod sine bona pace semper erit.* 3.16.477
Infrangibile *firmum, solidumque.* ibid.
Infrascribere, *subscribere.* 4.11.727
Infrigidare, *refrigerare.* 4.11.727
Infrontatè, *perfrictâ fronte,* 4.33.809
Infurcare, *suspendere.* 4.11.727
Infusidarium, *cibus liquidus.* 3.16.477
Ingenuile mansum, *villa, quam dominus, censu sibi retento, honestioribus conditionibus colono concessit.* ibid.
Ingiramus, suppositititarum Antiquitatum Hetruscarum editor. 1.27.118.
Ingluvies, & Inluvies, *vulgò confunduntur.* 1.31.136. *Etymon vocabuli utriusque.* ibid.
Ingraminare, *gramen producere.* 4.11.727
Ingranare, *grana in horreum reponere.* 4.11.727
Ingratitudinis, *vocabulum esse barbarū.* 11.6.68
Ingrossare, *crassescere.* 4.11.727
Ingrusia, *ficus veneno infecta.* 3.16.477
Ingurgitatio, *haustus, non sensim, sed universè.* 3.16.478
Inhabilitare, *inhabilem pronunciare.* 4.11.727
Inhonorare, *inhonestare.* 4.11.728
Inhospitaliter, *inhospitalium more.* 4.33.809
Inhumanicare, *inhumanè facere.* 4.11.728
Injuriare, *injuriam inferre.* 4.11.728
Injustitium, *quando Iurisdictio viget.* 3.16.478
Inlagare, *exlegem restituere patrocinio legis.* 4.11.728
Inludium. 3.6.405
Innobilitatus, *non factus nobilis.* 3.16.478
In mundo esse, *quid Plauto dicatur.* 2.6.274
Innodatus, *vinctus.* 3.6.478
Innox, *innocens,* ibid.
Inobedientia, *non obedientiæ culpa.* ibid.
Inoppidatus, *nullum habens oppidum.* ibid.
Inordinatio, *ordinis permutatio.* ibid.
Inordinaliter, inordinatè, *incompositè.* 4.33.809
Inormis, *pro* enormis. 4.11.726
Inquam, *rejectum pro,* illud volui dicere. 1.34.157
Insalutatus, *non salutatus.* 3.16.478
In sanè benè, *durè jociari à Lipsio.* 1.35.162
Insellare, *pro equum ornare* 4.11.728
Insensatus, *sensu destitutus.* 3.16.478. 3.48.622
Insensitivus, *sensu carens, vel destitutus.* 3.16.479
Insensibilitas, *stupor.* ibid.
Insignare, *signare.* 4.11.728
Insigniis, *pro* Insignibus, *barbarum est* 1.20.84
Insignium, *insigne.* 3.16.479
Insolare, *Soli exponere, ut siccetur.* 4.15.777
Insolitè, *insolenter.* 4.33.810
Installare, *stationem assignare.* 4.11.728
Installare, *in alterius locum inaugurare.* 2.24.253. & 4.11.728
Installatio *quid notet.* 2.10.236
Instinctus, ui, um *improbatum.* 1.21.90
Instipare, *constipare, atque ingerere* 4.11.728
Institoris, *ac* magistri, *discrimen.* 1.30.128
Insufficienter, *nimis parcè.* 4.33.810
Insufflare, *flatu indere.* 4.11.728
Intarta, *adversarius; unde*
Intartizare, *adversus supremam potestatem insurgere.* 4.11.728
Integraliter, *integrè, plenè.* 4.33.810
Intellectualiter, *ratione intellectûs.* 4.33.810
Intelligibile, *quod cadit sub intelligentiam.* 3.16.479
Intemporaliter, *circa temporis mensuram.* 4.33.810
Intercapedinare, *intercedere.* 4.11.729
Intercapedilitis, *vox nihili.* 3.16.479.
Intercharaxare, *aliquid inserere.* 4.33.690
Interdius, *sub diurnus.* 3.16.479
Interessendus, *interfuturus.* 4.30.796
Interfeminium, *natura muliebris,* 1.15.63
Interlocutoria, *interlocutio.* 3.6.479
Interludium, *ludus, jocusque intermistus.* ibid

Internectare, *occidere.* 4.11.729
Internicies, *pro* internecio. 3.16.480
Internus *non dici, licet rectum sit* externus. 3.16.479
Interprendere, Interprindere, *intermedio tempore pendere.* 4.11.729
Interprisa, *insultus militaris in castra.* 2.10.237
Interscapulum, Interscapilium, *locus interscapulas.* 3.47.613
Intersignsum, *quo quid intermoscas.* 3.16.480
Intertexere, *intexere.* 4.11.729
Intertiari, *apud aliquem deponi.* 4.11.729
Intertiata *apud sequestrum deposita.* 3.16.480
Interula, *subucula.* *ibid.*
Intimare, *in intima insinuare, indicium facere.* 4.11.729
Intimior, *amicior, vel familiarior.* 3.16.481
Intitulare, *titulo ornare, inscribere.* 1.23.99. & 4.11.730. & 4.28.785
Intoxicare, *dare venenum.* 4.11.730
Intramuraneus, *intra muros constitutus.* 3.16.481
Intransgressibilis, *quem transgredi non liceat* *ibid.*
Intrinsecus, *barbarum pro* internus. 1.18.77
Intro, *pro* intus, *& contrà, videri jam Lucilii aetate dictum ab imperitis.* 1.35.164
Intonizare, *vel* intronizare, *ἐνθρονίζειν.* 4.11.730
Invadiare, *vadio supponere.* 4.11.731
Invanescere, *vanescere.* *ibid.*
Invectare, *portare.* *ibid.*
Invectivaliter, *acriter invehendo.* 4.13.810
Inventarium, *bonorum index.* 3.16.481
Inverecundia, *impudentia.* *ibid.*
Investimentum, *barb. pro* vestimentum. 1.19.78
Investire, *probum.* *ibid.*
Investitura, *confirmatio infeudis.* 3.16.481
Invinius, *abstemius.* 3.16.48
Inviolabiliter, *inviolatè.* 4.33.810
Inviolandus, *sacrosanctus.* 3.16.482
Invisibile, *non adspectabile.* *ibid.*
Invitatorium, certus monasterii locus, *ibid.*
Invvadiare, *vvadio supponere.* 4.11.731
Ioach. Camerarii praeconium. 1.18.75
Ioannes Sambucus culpatus. 1.26.113
Ioannes Murmellius defensus. 1.7.34.
Ioannes Nimvvita, seu Dispauterius, castigatur. 1.6.26
Ioannes Aurati sententia de indigitādi. 1.34.156
Jobagio, *agricola.* 2.10.237
Iocalia, monilia, aliáque id genus pretiosa, luxus inservientia. 3.17.483
Jocaliter, *jocosè.* 4.33.810
Jocare, *jocari.* 4.11.731
Joculari, *jocari.* *ibid.*
Jocista, *&* Joculator, *cui studium alios jocis oblectare.* *ibid.*
Jochus, *&* Juchus, *jugerum.* 3.17.484
Jod *inutio rejectum in* Esaias, *&* Ezechiele. 2.1.168
Jorde *pro simplici, unde sit.* 2.8.225. *in margine*
Iosephus S. aliger quercinus *non refugit, pro* quercicus, *vel* quernus: *sed sine veterum exemplo.* 1.17.72
Josum, *vel* Jusum, *deorsum,* 2.27.361
Iovviani Pontani in peponi *vocabulo error.* 1.12.54
Jovinianum *Caesarem malè dici pro* Joviano. 1.9.39
Irratiōabiliter, *more rationis expertiū* 4.33.810
Irreconciliabilis, *inexpiabilis.* 3.17.484
Irregularitas, *commissum contra regulam vivendi.* 3.17.484
Irremediabiliter, *sic, ut mederi nequeas.* 4.33.810
Irremissibilis, *cui nunquam condonabitur.* 3.17.484.
Irremissibiliter, *nullâ spe venia.* 4.33.810
Irreparabiliter, *irreparabili jacturâ.* 4.33.811
Irrevocabiliter, *irrevocabili conditione.* *ibid*
Irrisorium, *quod ad irridendum fit.* 3.17.484
Irritare, *secundâ brevi, barbarum.* 1.23.100. *Secundâ longâ unde factum.* *ibid.*
Irrotulare, *inscribere in rotulam.* 4.11.732
Ificii ἴτυμον. 1.7.35
Isidori genuina lectio indicata. 1.3.15
Isidori de Scalæ *vocabulo opinio rejecta.* 1.1.4
Isidori locus multisariam emendatus. 3.13.461

Illicius, *salmo.* 2.21.340
Ita *non est adverbium affirmantis quippiam.* 1.35. 160
Itaque *variat significatu pro diverso accentu.* 2.1. 172
Itinerale, *itineri inserviens.* 3.17.484
Itinerare, itinerari, *iter facere.* 4.11.432
Iubagio, *agricola.* 2.10.237
Iucundor, *oblector.* 4.11.732
Judicator *pro Iudice.* 3.17.484
Iugum *quid Astrologis notet.* 2.2.179
Iulianus, patricius Constantinopolitanus. 1.25. 110
Iulii Cæsaris genus. 1.27.117
Iunioratus, *dignitas quadam Ecclesiastica* 3.17. 484
Jurejurandis, *pro* jusjurandis, *repudiatur.* 1. 21,87
Juridicina, *juris dictio* 3.17.484
Jurista, *jurisperitus.* ibid.
Jussorium, *jussum.* ibid.
Justitiare, *judicare.* 4.11.732
Justitiariatus, & justitiaria, *munus ac dignitas judicis.* ibid.
Justitiarius, *judex.* 3.17.484
Iustus Lipsius an Latinè dicat, insanè bene. 1.35. 162
Iustus Lipsius in syllabarum modulis negligentior. 2.1.173
Juvarunt, *pro* juverunt, *non proba moneta videtur.* 1.24.102
Juventare, *juvenum more agere.* 4.11.732
Juxta, *pro* secundùm, *vulgi pravâ consuetudine dicitur.* 1.35.165

K.

K *In G sapè conversi.* 2.10.238
Kaij. *pro Cancellis.* 3.18.486
Kaneo, *vel* Kanejo, *fulicetum,* 2.10.237
Καυκλεῖον. 2.4.193
Kanne *Belgicum unde sit.* 1.30.129
Κάπηλος *unde dictum.* 1.27.119
Κάπηλον *unde.* *ibid.*
Κάπλα, *alurus.* 2.4.193
Καῦκα, *patera.* 2.4.194
Καυκάλιον. } *ibid.*
Κάυκιον. }
Κεφαλαὶ & ζυγοῖδες, *distinguuntur.* 1.32. 143
Kentvvicum, *emporium Belgicum, unde dictum.* 2.20.337
Κεφάλαιον *quid veteres in Scripturis vocarint.* 1.26.114
Kilianus lapsus, cum tribucetum, & bibliam petrariam, *pro eodem habet.* 2.18.313
Klocca, *campana.* 2.10.237
Κλυσὴρ *aliud ac* βάλανος. 1.18.75
Κλώζειν, *gallinarum.* 2.10.238
Κόρμα. 1.4.20
Κρότωνες. 1.8.37
Κυνοραϊστας. 1.8.37

L.

LAbarum, *vel* Láborum, *vexillum militare.* 3.18.486
Laberii versus numeris redditi, 2.8.224
Labilis memoria, *debilis, infirma.* 3. 18.487
Labina, *inferius labrum.* ibid.
Laborario, *labor.* ibid.
Laboragium, & Laboratio. *labor.* 3.18.487
Labratum. *à labris ; ut* osculum *abore,* ibid.
Lacebra, *pro* illecebra, *nisi corruptum ex* latebra. ibid.
Lacernus, *pro* lacerna. 3.3.393
Lacessire, *lacessere.* 4.12.733
Lachrymabiliter, *cum lacrymis.* 4.14.811
Lactarii *qui sint.* 1.16.69
Lactena, & Laja, *color albus, lucis sive splendoris expers.* 3.18.487
Lacticinium, *malè dici pro opere lactario.* 1 16. 69. & 3.18 488
Lactineus, *lactei coloris,* ibid.
Lactoro, *germinis genus lactei abundans succo.* ibid.
Lada, *purgatio criminis.* 2.11.239
Læcator, *leno, ac quandoque etiam gulosus.* 2. 11.241. 3.18.488
Laertius emendatus, 1.1.3
Lætatio, *lætitia.* 3.18.489

Laga, *lex: inde* Lagamannus, *qui lege non est molestabilis.* 2.11.239. Utlagus, *proscriptus.* 2. 19.325

Laicale, *quod laici est.* 3.18.489

Laicaliter, *more laicorum.* 4.34.811

Laiscus, *quercus.* 2.11.239

Laisus, *sinus.* *ibid.*

Laisovverpire, *in sinum jactare.* *ibid.* & 3.24. 354

Lambinus perperam collegit, ex eo quod Græcis Ορτύσιος *scribitur, Latinis etiam* Hortesius *dicendum.* 1.20.83

Lampada, *pro* lampas 1.33.153

Lampare, *pro* lucere. 1.23.96. & 4.12.733

Lampium, *pulpitum.* 3.18.489

Λαμπηρὶς *unde dicta.* 1.28.122

Lampsacus *melius scribitur, quàm* Lamsacus. 1.9.40

Lamurio, *claudus.* 2.11.239

Lanare, *lanâ vestiri.* 4.12.733

Lancea, *ab Hispanis est: cujus tamen usus etiam Germanis fuit.* 1.3.16

Lanceari, *lanceâ vulnerari.* 4.12.733

Lanceum, *longissimum teli genus.* 2.11.240

Lancia *nomen est diversarum urbium.* 1.3.16

Lancinare *idem ac* lacerare; *unde* lancinator, *carnifex.* 4.12.733

Landa, *terra, ditio: inde* Landgravius. 2.8.220. *item* Landboc. 2.11.240

Landea, *vel* Landia, *fossa genus in regione palustri.* 2.11.240

Landevva, *unde compositum sit.* 2.6.203

Landica, *natura muliebris.* 2.11.240

Langus, *scortator, vel cinædus.* 3.18.489

Lanio, *lanius.* 3.18.490

Lanterna, *qui scribunt, errant ab* ἐτύμῳ. 2.1. 171

Lapidicina, *pro* Lapicidina, & *unde.* 1.13.56

Lapsanum, *olus agreste.* 3.14.465

Larda, *in plurativo, pro* pernis. 3.57.672

Larderarius, *penoris præfectus.* 3.18.490

Lascia, *quidpiam in opere Lanario.* 2.11.240

Lascivitas, *lascivia.* 3.18.490

Lassatinus, *conductitius ad aliquem interimendum.* 2.11.240

Lassi, *qui* & Lazzi, *quibus conditio servilis.* *ibid.*

Lateraliter, *à latere.* 4.32.811

Laterna *sine N, adstruitur* ἐτύμῳ. 2.1.171

Laturarius, *tabellarius.* 3.18.490

Lavandula, *vel* Lavendula, *novum vocabulum unde sit.* *ibid.*

Lavatti, & lavarunt, *obsoleviss.* 1.24.102

Lavatorium, *pro* lavatrina. 3.18.490

Laudamentum, *arbitrium, judicium.* 3.18.491

Laudana, *ornamentum aureum, & argenteum, in templo pendens ante altare.* *ibid.*

Laudimium, *conventum, promissumque.* *ibid.*

Laudis, *testudo.* 2.11.241

Laudum, *sententia arbitri.* 3.18.491

Lavina, *lapsus.* *ibid.*

Launechilt, *certum genus comprobandi factam donationem.* 2.11.241

Λαυρᾶλοις, lauratis, *reddendum* labratis. 3.18. 492

Lauratum, *cerei vultus Imperatoris laureati.* *ibid.*

Laurentius Surius Carthusianus in quo sit non satis benè meritus de antiquitatis amantibus. 2.27. 361

Laurentius Valla usurpat id genus loquendi, quod damnat in alii. 1.32.139

Laurentii Vallæ de civis *vocabulo error.* 1.19. 80

Lausare, *laudare.* 4.12.733

Lautis, *vel* Lauta, *testudo.* 2.11.241

Lautor, lotor, lutor, *qui lavat.* 3.18.492

Lautumia, *ex* λαστομία. 1.13.56

Laxativum, *quod corporis meatus aperit.* 3.18. 492

Lazzi *iidem, ac* Lassi. 2.11.241

Lecator, Leccator, *gulosus.* 2.11.241

Lectionarium, *liber, qui legitur in Liturgia.* 3. 19.493

Lectorium, & Legium, *pluteus Ecclesiæ.* *ibid.*

Lectualia, *ad cubile pertinentia.* *ibid.*

Ledo, & Ledona, *menstruum æstûs marini decrementum.* 2.11.241

Lega, *vide* Leuca.

Legalitas *à Legalis.* 3.19.493

Legaliter, *secundum legem.* 4.34.811
Legatia, *legatio.* 3.19.493
Legergeldum, *vel* Legervvita, *mulcta pro illegitimo concubitu persolvenda.* 2.11.242
Leirvvita, *mulcta genus.* *ibid.*
Leodes *pro populo.* 2.11.242
Leodicum *esse dicendum, pro* Leodium, *ostenditur.* 1.10.44 & 2.11.242
Lepra *malè, pro* Elephantiasi. 1.32.138
Leripipium, *vide* Litipipium.
Letania, *vel* Litania, *preces Ecclesiæ supplices.* 3.19.494
Levativum, *quod levamentum præstat.* *ibid.*
Leuca, *vel* Leuga, *certa via mensura: ac vox unde.* 2.11.244.245. & 3.19.494
Leudes, 1. *populus.* 2. *clientes fiduciarius.* 2.11.242.
Leudis, *mulcta propter homicidium.* *ibid.*
Leudesamium, *servitium, ad quod vasallus obligatur.* 2.11.244
Leudum, *feudum.* *ibid.*
Leuga, *vide* Leuca.
Levidensa, *pannum vile.* 3.19.495
Levigabilitas, *morbi levamentum.* *ibid.*
Levitio, *vide* Levitonarium.
Leviton *quid, & unde dicatur.* *ibid.*
Levitonarium, *colobium sine manicis.* 3.19.495
Leuva *unde dictum.* 2.11.244
Libatorium, *locus ubi libatur.* 3.20.496
Libellaris, *faciculus libellos continens.* *ibid.*
Libellarius, *libellus continens actionem in reum.* *ibid.*
Libellaticus, *libello dato Christum abnegans.* *ibid.*
Libellenses, *libellis scribendis præfectus.* 3.20.497
Libertare, *libertate donare.* 4.12.734
Libertaticum, *vel* Libertinium, *quicquid libertus patrono tenetur dare.* 3.20.497
Licentiatè, *dare licentiam abeundi.* 4.12.734
Licere, *implicare, ut in licio sit.* *ibid.*
Liceslit, *pro* licuerit. 1.23.97
Liciatorium, *textorum jugum.* 3.20.497
Licini, *lucerna.* 3.5.398
Licitè, *honestè, justis de causis.* 4.14.811
Lida, *vel* Lita, *qua sponte se addixit servituti.* 2.11.244
Liddus, *vel* Lidus, *qui ingenuitatem suam pretio mancipavit.* 2.11.245
Lido, & Lidona. 2.11.241
Lidere, *allidere.* 4.12.734
Lidiscarti, *membri fissura.* 2.11.245
Lidvvagi, Sidwater. 2.11.246
Liga, *conspiratio plurium adversus quempiam.* 3.20.497
Ligia, *fidelitas, quam vasallus juras Domino.* *ibid.*
Ligantia, *obligatio.* 3.20.498
Ligatura, *obligatio.* 3.20.499
Ligiantia, *Principis cum Ligiis colligatio.* *ibid.*
Ligii, *Domino sic obligati, ut eum obstricti sint tueri adversus quemlibet.* 3.20.478
Lignamen, *lignorum strues.* 3.20.499
Ligures fallaces, & mendaces. 2.20.331
Linea, *malè pro* versiculus. 1.26.113
Linearitèr, *ad lineam.* 4.34.811
Linguagium, *lingua ab aliorum populorum lingua diversa.* 3.20.499
Linguatus, *facundus.* *ibid.*
Liquiditas, *liquor.* *ibid.*
Liripipium, *epomis.* 2.11.246
Lista, *fimbria, marge.* 2.11.246. & 3.20.499
Lisura, *panni limbus.* *ibid.*
Literatim, *per literas.* 4.34.812
Litigor, *litigo.* 4.12.734
Litimonium. 2.11.245
Liturare, *lituram facere.* 4.12.734
Litus, *vel* Lito, *ingenuitatem suam precio mancipans.* 2.11.245
Liviane epitomes scriptor junior est, quàm multi arbitrantur. 1.2.110
Livorare, *lividum facere.* 4.12.734
Livorosum, *quod ex plagis, vel aliunde, livorem contraxit.* 3.20.500
Lixare, *in aqua coquere.* 4.12.735
Lixio, *qui aquam in exercitu partitur.* 3.20.500
Lobium, *cœnaculum.* 3.11.247
Locatitius, *alteri locatus à domino.* 3.21.500
Loculatus, *loculo reconditus.* 3.21.501
Locutorium, *locus, quò se recipiunt convivæ, ut inter se colloquantur.* *ibid.*
Logicare, *ratiocinari.* 4.12.735

Lom-

Lombarda, *eadem ac* bombarda, *& unde nomen* arcubusio. 3.21.501
Londensis *aliud, ac* Londinensis, 2.1.169
Longare, *longius reddere,* 4.12.735
Longitas. 3.22.507
Longiturnus, & Longiturnitas, *longo durans tempore.* 3.21.501
Longobardi unde nuncupati. 2.17.284
Longobardia nomen tutò usurpari, 1.7.29
Loquacitare, *loquacitate uti.* 4.12.735
Luca, *pratum; unde* Luczani. 2.11.247
Lucar, *pecunia, qua redibat è lucis.* 3.45.603
Lucernaris, *ad lucernam pertinens,* 3.21.502
Lucernarii *hora, quâ vesperi accenduntur lucerna.* ibid.
Lucernatus, *lucernam habens.* 3.21.501
Lucificare, *luce illustrare,* 4.12.735
Ludor, *qui diu in ludo versatus gladiatorio.* 3.21.502
Ludovicus Carbo de albedinis *vocabulo improbatur.* 1.16.67
Ludicris *rejectum in recto: nec tutò satis* ludicer. *vel* ludicrus *dici.* 1.14.60
Lugubrium, *res lugubris.* 3.21.502
Lumbar, *vel* Lumbare, *cingulum.* 3.21.502
Lupax, *raptor.* 3.21.502
Luricarius, *qui loricas parat.* 3.21.502
Luricula, *quod lorica instar tutatur.* ibid.
Luscus, *pro* strabone, *vitiosè dicitur.* 1.33.147
Luxuries & intemperantia, *malè confunduntur.* 1.31.136. Luxuries *unde dicta.* ibid.

M.

MAcaria, *genus tympani,* 3.22.503
Machærarius, *lanius.* 3.22.504
Macestratos *cur scripserint Romani veteres, pro* Magistratus. 1.5.22
Mabor, *macies.* 3.22.504
Macrobius an indigitare, *pro* indicare, *usurpet.* 1.34.156
Macrobio impropriè solstitium brumale *dici, quod purè loquitur* ἀπλῶς bruma. 1.31.135
Macrena, *porticus oblonga.* 3.22.404
Maculatura, *charta,* 3.22.504
Madiam *malè, pro* Madian. 1.10.44
Madius, *Majus,* 3.21.504
Mæcenas *scribendum, non* Mecænas 2.1.168
Maforium, & maforte, *tegumentum muliebre capitis.* 3.22.504
Magalia, *Pœnorum vox.* 1.4.18
Magisteria, *magistri apud Constantinopolitanos dignitas.* 3.22.505
Magistranus, *vel* Magisterianus, *qui eam sustinet dignitatem.* ibid.
Magistrare, *obire munus magistri.* 4.13.736
Magnalia, *magna, ac miranda,* 3.22.506
Magnanimiter, *magno animo.* 4.34.812
Magnitas, *magnitudo.* 3.22.505
Μαγαλάνιον. 2.12.247
Magulus, *homo spurcus, qui capiti illudit.* ibid.
Major civitatis, *pro* prætore. 1.27.118
Major meus, *secta nostra princeps,* ibid.
Major monasterii *qui dictus.* 1.6.26
Majoratus, *dignitas Majoris, præcipuè in Regno Francia.* 3.22.506
Majorissa, *cœnobii præfecta.* ibid.
Majuma, *festum Kalendarum Maji.* ibid.
Malandria, *morbus tussientis jumenti.* ibid.
Malaxare *pro mollire.* 4.13.736
Maldrum, *mensura quadam frumentaria,* 2.12.248
Malefactor, *malè meritus,* 3.22.506
Malina, *menstruum maris incrementum.* 2.11.248
Maliloquus, *maledicus,* 3.22.507. & 2.12.248
Malitas, *pravitas.* ibid.
Maltera, Maltra, Maldra, Malter. 2.12.248
Mallare, *in jus vocare.* 2.24.354
Mallus, *conventus: hinc* Mallobergium. 2.12.248
Mamburgus, Mamburnus, Mamburnus, *tutor: unde* Mamburnire, *tueri.* 2.12.256
Mammare, *mammam præbere.* 4.13.736
Mana, *mater.* 3.23.507
Mancare, *mutilare.* 4.13.736
Manciparii, *venalitii.* 3.23.507
Manclavium, *sive* Maniclavium, *quasi manualis clava,* ibid.
Mancusa, *nummus, qui aliter* marca. 3.23.508

Mandalia, *minuta portiones.* 2,12,248. & *seq.*
Mandalus, *passulus.* 3.23.508
Mandatarius, *qui mandata defert curia.* *ibid.*
Mandatela, *mandatum.* *ibid.*
Mandeburdis, Mandeburgium, *tutela.* 2.12.256
Mandrogerontes, *senes stabulorum ministerium subeuntes.* 3.23.508
Mandum, *vide* Mantus.
Maneria, *habitatio cum certâ agri portione.* 3.23.509
Maneries, *modus, sive via, ac ratio aliquid agendi.* *ibid.*
Manga, mango, mangonella, & mangatella, *machina muros diruens.* 2.12.249. & 3.23.509
Manganum, *vel* Mangana, *vel* Mangatella, *machina bellica genus simile catapultæ.* 3.23.510
Mangonellum, *vel* Mangonella, *vide* Manganum.
Maniaticus, *furiosus.* 3.23.511
Manicare, *manè exire.* 4.13.736
Manicatæ, *unde.* 3.6.406
Manipulus fœni, *portica summæ alligatus, priscis Romanis erat pro signo militari.* 2.3.182
Mannibus, *pro* Mannis. 3.57.671
Mannire, *in jus vocare unde* mannitus, mannita, mannina; *item* dismannire. 2.24.354. *ex* monere *corruptum.* 4.13.737
Manopera, *manuum opera: unde* Manoperarii. 3.3.389.23.511
Mansellum, *sacelli locus, ubi religiosi remanerent.* 3.23.511
Mansionile, *habitatio villici.* 3.23.513
Mansionarius, *villicus, quique gubernat possessiones alienas.* 3.23.511
Mansionaticum, *impensa in excipiendo cliente regio.* 3.23.512
Mansisterna, *vocabulum è vitiatis codd. natum, pro* nasisterna. 1.8.37
Mansuarius, *cui datus ager colendus, addito tugurio ad inhabitandum.* 3.23.513
Mantea, *mantelum.* *ibid.*
Mantile, & mappa, *quantopere differant.* 1.30.129. *Prioris* ἔτυμον. *ibid.*
Mantus, *vestis virginalis.* 3.23.514
Manubiare, *manubias facere.* 4.13.738
Manuleatæ, *unde.* 3.6.406
Manutenementum, *patrocinium.* 3.6.416
Manutus, *magnas manus habens.* 3.23.514
Mapalium *vox à Pœnis.* 1.4.18
Mappa *à Pœnis est; nec obstat, quòd ejus usus in circo demum Neronis temporibus esse cœperit.* 1.4.18. *Differt à* mantili. 1.30.129
Massale, *quod massam constituit.* 4.34.812
Massaliter, *in communi.* 4.34.812
Mar, mare, marach, *equus.* 2.12.251
Marahis, *equorum præfectus.* 2.12.253
Marca, *vel* Marcha, *mensura nummaria.* 2.12.249. *Item limes imperii: unde.* 2.12.250
Marchio, Marchisus, Marcgravius. 2.12.249. *seq.*
Marcelli Donati, & aliorum lapsus de Cericolis, & Vercolis. 3.4.395
Marchandisa, *mercimonium.* 2.12.251
Marchio, *quid signet.* *ibid.*
Marchisii, *alter* Marchiones. ibid.
Marcia *gens.* 2.1.168
Mareschalcus, & Mareschallus, *magister equitum.* 2.22.251. & 2.18.281
Mareschallia, *dignitas, seu munus mareschalli.* 2.11.252
Marestalla, *equile: hinc*
Maristallus, *equitum præfectus.* *ibid.*
Margellus, *vel* margellium, *limbus vestis purpureus.* 3.24.515
Marhais, *equorum præfectus. vide* Marrahis.
Marinarii, *qui funis vinctis immerguntur mari, sed mox extrahuntur.* 3.24.515
Marinellus, *socius nauticus.* *ibid.*
Maritagium, *matrimonium.* *ibid.*
Marmorem, *pro* marmor. 3.57.672
Marmotinus, *aureus denarius.* 2.12.253
Marpahis, *flexanimus equum.* *ibid.*
Marritio, *dolor ac querela de damno accepto.* 3.24.516
Martialis vetus lectio defensa. 1.10.44
Martialis locus excussus. 1.20.83
Marsuaticum, *stipendium militare.* 3.24.516

Martiobarbulus, *teli genus, puta plumbata.* ibid.

Martyriale, *quicquid ad martyrem pertinet.* 3.24.517

Martyrizare, *obire martyrio,* 4.13.738

Masca, *maleфica, strix.* 2.12.253

Mascauda, *vel* Mascauta, *vas vinarium.* ibid.

Mastica, *quod ore mandimus.* 3.23.516

Masticare, *manducare.* 4.13.738

Mastruca *à Sardis est.* 1.3.17

Masturbare *unde.* 1.30.130

Mater, *seu* materis, *teli genus à Gallis, & conjectura de ejus vocabuli origine.* 1.2.12

Materna lingua, *malè pro* vernacula. 1.33.148

Matricula, *nominum indiculus.* 3.24.517

Matricularii, & matricarii, *quorum nomina matriculæ inscripta.* ibid.

Matrimonialiter jungi, *matrimonio jungi.* 4.34.872

Matrimoniare, *in matrimonium ducere.* 4.11.738

Matrina, *noverca.* 3.24.519

Matronæum, *gynæceum.* ibid.

Matulatum, *vel* matellatum, *pro* matula, *vel* matella. 3.52.647

Matum, *vel* Madum, *madidum, sive humidum,* 3.24.519

Maturitas, *Dici Aurora.* 3.24.519

Mavorte, mavortis, mafortis, mavorte, mavortium. 3.22.504

Maxima, *malè pro* regula, *&c.* 1.32.137

Maximitas, *magnitudo.* 3.24.520

Mechanicæ *artes, malè pro* sellulariis. 1.33.148

Medallia, *numismata, vetustatis gratiâ adservata.* 3.25.520

Mediare, *pro* intermedium esse, *barbarum est.* 1.18.76

Mediator *quomodo Latinè magis exprimatur.* 1.18.76

Medicinaliter, *manu medicâ.* 4.34.812

Medieter, *mediocriter.* ibid.

Medo, & Medus, *aqua mulsa.* 2.12.254

Megadomesticus, *fungens magni Domestici dignitate.* 3.25.520

Mela deceptus in voce Gaza. 1.5.23

Melamirum, *corruptè, pro* Melanuro. 1.8.37

Melampyrus, *pro* Melampyrum, *rejectum.* 1.12.53

Μιλιαυοφάγ@. 1.14.59

Μιλιαυόφυλλον. ibid.

Melo, & Meles, *quid, & unde sit.* 3.25.520

Melodima, *canticum.* 3.25.521

Melseta *convenit vixis atrocibus.* 2.12.255

Membrare, *articulare.* 4.13.739

Memino, *à memini.* 4.30.794

Menantes, *qui famosos sparguntlibellos.* 3.25.521

Μίναυλα, *pro* lancea. 1.3.16.17

Meno *unde prominet.* 4.30.794

Mensa rotunda, & Torneamentum, *differunt.* 2.18.313

Mensale, *mensa.* 3.25.522

Mensurare, *metiri.* 4.13.739

Mensuratum, *quod quis dimensus.* 3.25.522

Mensurinus, *mensuruus.* ibid.

Mentaliter, *mentis cogitatione.* 4.34.813

Mercada, *mercatus.* 3.25.522

Mercandizare, *mercari.* 4.13.739

Merceria, *merx, mercimonium,* 3.25.522

Merchatus, *mercatus, nundinæ.* ibid.

Merciamentum, *vel* Amerciamentum, *levior mulcta pecuniaria, qua & misericordia.* ibid.

Merciatoria *navis, qua mercantium defert merces.* ibid.

Mercurius, *Germanis dictus* Irmen. 2.20.340

Meretricatio, *scortatio.* 3.25.523

Mergravius. 2.8.221

Mergula, *mergus.* 3.25.523

Meridies singulos, *rusticè dici, pro* quemlibet meridiem. 1.21.87

Meridionalis *malè, pro* Meridianus, *vel* Meridialis. 1.17.70

Mersor, *urinator.* 3.25.523

Merulentus, *pro Abstemio.* 3.25.523

Mervvorphin, *dejecere quempiam de equo.* 2.12.251

Mesopicatum, *mediâ sui parte oblitum pice.* 3.25.523

Messi-

Messivus, *messorius.* ibid.
Mesuagium, *domus.* ibid.
Metacismus. *crebra iteratio literæ M, eadem in versu, vel periodo.* 3.25.524
Metallus, *pro* Metallum. 3.3.393
Methium, *sponsalitia donatio.* 2.12.255
Metitus, *pro* Mensus, *reprehenditur.* 1.24.105
Metseptimus, *septimus ipse.* 3.25.524
Meursius rectène esse eadem turbinem, *&* trochum, *putarit.* 1.26.3
Μάντεις quomodo Latinè possimus reddere. 1.27.115
Michaëlis *obliquus, pro* Michaëlidis. 3.57.672
Michalatus, *nummus, in quo effigies Angeli Michaëlis.* 3.26.524
Milito, *miles.* ibid.
Milleforme, *quod millenûm est genervum, seu formarum.* ibid.
Milliarensis, *nummus argenteus.* ibid.
Milvius, *corruptum, pro* milvus, *vel* miluus. 1.13.55
Milvius, parasitus Horatii ævo. 1.14.60
Minabiliter, *minaciter.* 4.34.813
Minare, *facere cuniculos: unde* minitores. 2.12.246: *item propellere.* 4.13.739
Minera, *vena terræ metallica.* 2.12.255. *unde* Mineralia.
Minerval, *pro διδάκτρῳ malè sumitur.* 1.33.148
Mingo, *pro* mejo, *obsolatum.* 1.22.92. & 4.13.739
Ministerialis, *minister, vel ministratrix.* 3.26.524
Minuare, *minuere.* 4.13.739.
Minutæ, *malè pro* primis perscriptionibus 1.33.148
Minutare, *minutâ diffindere.* 4.13.739
Miraculosus, *portentosus.* 3.26.525
Mirificentia, *admiratio.* ibid.
Misculare, *mittere.* 4.13.739
Misericorditer, *secundum misericordiam.* 4.34.813
Misfacere, *malefacere.* 2.24.355
Μισόλαος *qui vocetur Græcè.* 2.11.237
Mispriſere, *improbare.* 2.24.355
Missarium, *quod mittitur victori scenico.* 3.26.526
Missaticum, *regio tractusque, cui præerat missus à principe.* ibid.
Missorium, *quod à principe alii dono mittitur,* ibid.
Mithridatis *nomen unde.* 1.10.43
Mititas, *lenitas, lenitudo.* 3.26.527
Mitratus, *sacerdotali ornatus infulâ.* ibid.
Mitrella, *mitella.* ibid.
Modela, *modus.* 3.27.528
Modernus *barbarum, pro eo,* qui nostro vivat tempore. 1.18.76. & 3.27.528
Modicè, *pro* parum, *rejectum.* 1.35.162
Modificare, *modum constituere.* 4.13.740
Modicum *malè sumitur pro* exiguo: *usi &* modicè *pro* parum. 1.33.148
Mœchor, *non* mæchor. 1.22.91
Mœnium, *mania.* 3.27.528
Mœro, Mœstifico, *mœrorem adfero.* 4.13.740
Moginellus, *mangana minoris molis.* 3.27.529
Molendinarium, *molendinum.* 3.27.530
Molendinarius, *molitor.* ibid.
Molendinum, *domus, ubi molitur.* 3.27.529
Molestare, *molestiam adferre.* 4.13.740
Molinus, *mola.* 3.27.530
Mollificare, *mollire.* 4.13.740
Mollusca *nux unde sic dicta.* 1.17.72
Molossus, *canis pecuarius.* 3.28.534
Momentaliter, *momento.* 4.34.813
Momentaneus, *momento temporis durans.* 3.27.530
Momentare, *expendere.* 4.13.740
Monachare, *monachum facere.* 4.13.740
Monachilis, *monachicus.* 3.27.530
Monachiliter, *monachi more.* 4.34.813
Monetalis, *monetarius.* 3.27.531
Monetarius, *qui monetam cudit.* 3.27.530. & 3.27.531
Monetatio, *cusio monetalis.* ibid.
Moneti, *vel* monetati, *nummi signati.* ibid.

Monialis *unde corruptum*, 1.6.26.2.3.185.27.531
Monocosmum, *vehiculi genus*. 3.27.531
Monoculare, *oculorum altero privare*. 4.13.740
Monoculus, *luscus, vox hybrida*. 1.19.79 & 3.27.532
Monogramma, *vocabulum continuo literarum ductu scriptum*. 3.27.532
Monstruosus *vitiosè, pro* monstrosus. 1.13.56. & 3.27.532
Montuosus *corruptè, pro* montosus. 1.13 56
Moralitas, *morum conditio*. 3.27.532
Moralizare, *moribus accomodare*. 4.13.740
Morantia, *mora*. 3.27.532
Morbificatus *pro agrotus*. 1.27.532
Mordrum, *mors violenta*. Mordare, *occidere*. 2.12.255.247
Morgengeba, *vel* Morganagiba, *donatio propter nuptias, diversa à dote*. 2.12.256
Morosus, *benè moratus*. 3.27.532
Morsellus, *buccella*. *ibid.*
Morticinium, *mortale corpus*. *ibid.*
Mortificare, *morti addicere*. 4.13.745
Mortualia, *Mortuorum vigilia*. 3.26.527
Mos, *palus*. 2.12 257
Mosaicum, *pro* Musaicum, *quod &* Musivum; *unde* Musivarii. 1.11.48
Mosillus, *mos minutus*. 3.27.533
Motacilla *differt à* trochilo. 1.28.120
Movita, *motus*. 3.27.533
Muccatus, *nares*. 3.28.534
Muccinium, *linteolum, quo muccus excipitur*. *ibid.*
Muffula, *chirotheca hiberna, differt à* vvanto. 1.4. & 2.12.257
Mulcebris, *mulcens, sive abblandiens*. 3.28.534
Mulius *malè pro* mulio. 1.14.60
Mulsitanter, *leniter*. 4.34.813
Multicolorius, *multicolor*. 3 28.534
Multiforatilis, *multiforis*. *ibid.*
Multissimus, *plurimus*. *ibid.*
Multoties, *sapius*. 1.25.109. & 4.34.813
Mumia *quid notet; & unde nominatur*. 2.12. 257
Mundialis, *mundanus*. 3.28.534
Mundiáliter, *munditer*. 4.34.815
Mundium, *potestas tutelaris. Vnde* Mundius, amund, mundialis, mundeburdis, mundeburdium, mundualdus, *&c.* 2 12.257
Munibilis, *vel* Monobeles, *machina bellica*. 3.28.535
Murænula, *torquis aurea*. *ibid.*
Muragium, *pecunia ad muros urbis instaurandos*. 3 28.536
Murator, *murorum structor*. *ibid.*
Murdrator, *homicida*. 2.12.256
Murdrum, *mors violenta*. Murdare, & mordridare, *occidere*. 2.12.255. *seq.*
Murilegus, *felis*. 3.28.536
Muriones, *morientes*, 3.28.536
Murmurosus, *murmur edere solitus*. 3.28.537
Murrare, *murmurare*. 4.13.741
Murtiplo, *flos cordis*. 2.12.259
Mus major *Latinis, qui vulgò* Rattus. 1.28. 120
Muscidus, *mucidus*. 3.28.537
Musculæ, *concha margaritifera*. *ibid.*
Museum *scribi oportet, pro* Musæum. 2.1.170
Musilæum, *Mausoleum*. 3.28 537
Musio, Musius, *felis*, 2.12.259
Musivarii *vox variè corrupta in Iulio Firmico, & cod. Iustinian*. 1.11.48
Musivum *opus*. *ibid.*
Mussare *quid, & unde*. 4.34.813
Mussitanter, *susurrando*. 4.34.813
Mussula, *muscus*. 3.28.537
Mussum, *fermentum*. 2.12.259
Muta, *latibulum avium*. 2.12.259. *sumitur pro* tintinabulo.
Mutoninus, *evillus*. *ibid.*
Mutuare *non pro* mutuò dare, *sed pro* mutuò sumere, *à veteribus accipiebatur*. 1.34.157
Mutuo & vicissim confunduntur. 1.55.163
Myagrus *malè pro* myiagrus. 1.11 47
Myxum, *ellychnium*. 3.28.537

N.

N *Sapè mutatur in* L. 1.6.27
N *multis vocabulis insertum*. 2.3.182

N ante S. à Græcis in Latinis vocabulis, mittitur.
Vnde Ὀρτήσι & ἀκκιτήσι. 1.20.83
N ante S. vel Z. non admittuur à Græcis. 2.3.189
Nablizare, *nablis canere.* 4.14.741
Nabuchodonosori *nomen unde.* 1.10.44
Nachus, *pannus ruber.* 3.29.538
Nadera, *natrix.* *ibid*
Nagare, *vacillare.* 4.14.741
Narbona, *pro* Narbon. 1.33.153
Nardificate, *odorem nardi referre.* 4.14.741
Nario, *subsannator.* 3.29.538
Narire, *naso suspendere.* 4.14.741
Narnia *urbs antè dicta* Nequinum *fuit.* 1.7.29
Nasiternæ ἕτυμον. 1.8.37
Nastad, *juramentum per cor, sive vitam.* 2.13.260
Naturare, *creare, vel sequi naturam,* 4.14.742
Naufragare, naufragari. *navem frangere.* *ibid*
Naufragosus, *naufragus.* 3.19.539
Naufus, *vel* Naufo. *fundapila,* 2.13.260
Naviarchus, *gubernator.* 3.19.539
Navicella. 3.29.539
Navis longa *vulgò dicitur* Galea, *atque ejus inventor Iason Argonauta.* 1.1.5
Navitare, Nautitare, *bona deportare in naves.* 4.14.724
Nebo, *numen Assyrium.* 1.10.43
Nebucadnezar *unde nominetur.* 1.10.44
Nebulare & Nebulari. 4.14.742
Nebulator, *nebulo.* 3.19.539
Necere, *negligere.* 4.14.742
Necessitare, *necessitatem imponere.* *ibid.*
Necestuosus, *pauper.* 3.29.539
Nectus *simplex non legi.* 1.24.104
Nedfratres, *sive* Nedfri, S. Johannsfeur. 2.13.260
Nedfyrs, *idem.* *ibid.*
Nemus, *nemo.* 3.29.539
Neotericus *novè dici.* 1.18.77
Nepos, *pro* fratris, *vel* sororis filio, *dici barbarè.* 1.27.116
Nepta, *neptis,* 3.29.539
Neptis, *pro* fratris, *vel* sororis filiâ, *non dici Latinè,* 1.27.116
Nequinum *postea* Narnia *dicebatur.* 1.7.29
Nervare, *vires nervis dare,* 4.14.743
Netorium, *fusus,* 3.29.539
Neufrasis, *capitis dolor.* 2.13.261
Neutralis, *neutrius partis studiosus.* 1.33.149
Neutralitas, *quâ animus à partium est studio alienus.* 3.29.539
Nibita, *aqua ex nivibus facta.* *ibid.*
Niceteria τῶν τριχῶν νίπτευν. 1.29.126
Nicolaus Lyra, uti vidit Ebraum ISCHA *malè verti* viraginem; *ita à veteribus* vira *pro eo dictum, non vidit.* 1.27.116
Nicolaus Sudorius culpatus, quòd in eleganti carmine non refugerit vocem Concivis, *pro civis.* 1.19.79
Nigredo, *vox barbara: & quomodo pro eo dicendum.* 1.16.66
Nigromantia, *pro* Necromantia. 1.11.48
Nihilare, *redigere in nihilum.* 4.14.742
Nihileitas, *quâ quid nihili res habetur.* 3.29.539
Nimietas, *excessus.* *ibid.*
Nitedula *quid propriè.* 1.28.122
Nivarus, *splendidus.* 3.29.540
Niungeltum, *novemplex valor,* 2.14.264
Nixa, *prunus Damascena.* 3.29.540.
Nizolius perperam, ut Ciceronianum, agnoscit facetosus. 1.17.73
Noach, *vel* Noë, *non* Noachus, *dicendum.* 1.10.42
Noare, *nugari.* 2.24.355
Nobilis, *nummus aureus.* 3.12.449
Nocax, *vel potiùs* Noxax, *obnexius crimini,* 3.29.541
Nocitus sum, *pro* læsus sum. 4.30.795
Nocticula, *(nisi potiùs* Noctilucа *referendum) significat* Hecaten, *quæ eadem ac Luna.* 3.29.540
Nocturnale, *nocturnum.* 3.9.429
Nodsyrs, S. Joannis feur. 2.13.260
Noffus, *capulus.* *ibid.*
Noluntas, *actus voluntatis, quâ quid nolumus, & aversamur.* 3.29.541
Non, *pro* ne, *jam Quintiliani ætate in usu cœpit esse: sed ab eo damnatum,* 1.35.161
Nonies, *pro* Novies, 1.25.107

Nonius Marcellus de jactuosi voce deceptus. 1.17.73
Nonii Marcelli lapsus de voce capitii. 1.20.124
Nonnanus & Nonnana *pro* Nonnus & Nonna. 2.13.262
Nonnus & Nonna, *voces Ægyptia: & quid propriè ea denotetur.* 1.6.26. & 2.13.263
Norax, *peccator.* 3.29.541
Noſtrate, *pro noſtras, in Cæſare Scaligero improbatum.* 1.21.90
Notabiliter *pro valdè.* 4.34.814
Notnumfri, *violentia.* 2.13.263
Notoriè, *apertè.* 4.34.814
Notorietas, *notitia evidens.* 3.29.541
Novecuplum, *novuplum.* *ibid.*
Novercari, *novercalia agere.* 4.14.742
Novigildus, *novemplex mulcta.* 2.13.236. & 2.14.264
Noxa, & noxia, *malè confundi* 1.32.137. & 139
Noxare, *noxa dare.* 4.14.742
Nubor, *uxorem duco.* *ibid.*
Nullare, nullificare, *nullum facere.* 4.14.743
Nullatenus *rejectum, pro* neutiquam. 1.25.109. & 4.34.814
Nullibi improbatum, pro nuſquam. 4.34.814
Nullubi *num dicendum, pro* nullibi. 1.25.109
Nulliter, *inutiliter.* 4.34.814
Nult, *non vult.* 4.30.793
Nuncium *in recto, perperam dici pro* renuntiatâ. 1.14.60.61.62
Nuſca, *fibula.* 2.13.263

O.

O *in* U *convertere gaudebant Umbri.* 1.13.57
Obauditio, *obedientia.* 3.30.542
Obelare, *expungere.* 4.15.743
Oberos, *villa ruptura.* 2.14.264
Obeſare, *obeſum reddere.* 4.15.743
Objectio *non legitur apud claſſicos.* 1.34.158
Objectivum, *quod contra adverſarii ſententiam dicitur.* 3.30.542
Objicere *an dicatur pro* occurrere ſententiæ alienæ. 1.34.158
Obmallare, *in judicio reſpondere.* 2.25.356
Obnoxatio, *ſcriptum, quo quis ſe alteri obſtringit, præcipuè pater liberis.* 3.30.542
Obnoxiare, *obligare.* 4.15.743
Ob *in multis compoſitis locum habet pro* ob. 1.24.104
Obſcario, *carceris cuſtos.* 2.14.264
Obſoleta *non multùm præſtant barbaris.* 1.22.92
Obſoletare, *obſoletum reddere.* 4.15.743
Obſtaurare, *obſtaculo eſſe.* 4.15.744
Obſtendo *tandem abiit in* oſtendo, 1.24.104
Obtenebrare, *tenebras offundere.* 4.15.744
Obtenſum, *pro* obtentum, *rejicitur.* 1.24.104
Obtrudo, & obſtrudo, *differunt.* 1.24.104
Obviatio, *occurſus.* 3.30.543
Occaſionale, *datâ occaſione ſuſceptum.* *ibid.*
Occepſo, *occepero.* 1.23.97.
Octenus, *octonus.* 3.30.543
Octimber, *october.* *ibid.*
Octodecim *pro* Duodeviginti. 3.30.543
Octogild, *vel* octogilt, *octuplex mulcta* 2.14.264
Octuaginta, octuageſimus, octuagenarius, *malè per* UA *pro* O. 1.13.56
Oculariter, *oculorum viſu.* 4.35.815
Oculare *pro viſum reſtituere.* 9.15.744
Oculus ferus, *pro* anagallidis *genere.* 1.38.122
Odibilis, *odio dignus.* 3.30.543
Odio, *odio habeo.* 4.15.744. & 4.30.793
Odoramentarius, *unguentarius.* 3.30.543
Offa, *vitioſum pro* Noffa. 2.14.265
Offatim, *ad modum, qui alicui offam objicimus.* 4.35.815
Offertio, *oblatio.* 3.30.543
Offertorium, *quando in Miſſa ſit oblatio Dominici corporis.* *ibid.*
Officialis, *de officiis hominis tractans: item Miniſter Magiſtratûs.* 3.30.544
Officina *unde dicta: eſtque aliud à* taberna. 1.30.128
Officium, *quaſi* efficium. 1.28.75
Ole a *gallicum quid ſit.* 4.14.265
Oleatum, *oleo litum.* 3.30.544
Olentia, *odor.* *ibid.*
Olica, *olivetum.* *ibid.*
Olitanus, *pro Antiquo.* 3.30.544
Omnipotentiſſimus. 1.21.92

Omophagia veterum Christianorum. 3.14.465
Omnimodus *non dicendum* 3.30.545
Onustatus, *oneratus.* 3.30.545
Operior, *malè scribitur pro* opperior. 1.22.91
Opinosissimus, *corruptè pro* opinosissimus. 1.13.54
Oporinus *malè penultimâ porrectâ efferri.* 1.9.40
Oportuebat, *pro* oportebat, *digno risu excipitur.* 3.24.102
Oppilago *unde dicatur.* 3.7.420
Oppositio *malè pro* intercessione. 1.32.137
Opprobriare, *exprobrare.* 4.15.744
Opus, ὄπως, *qui gignendi & vocandi casus formet.* 1.20.82
Oramen, *oratio.* 3.30.545
Orarium, *linteolum ad os detergendum.* 3.30.545
Oratorium, *locus orationis.* 3.30.546
Orcistra *pro* Orgestra. 3.30.546
Ordaleum, *purgatio per ferrum candens, vel aquam.* 2.14.265
Ordinale, *codex, in quo ordo Missæ.* 3.30.546
Orditus, *pro* orsus *vel barbarum est, vel obsoletum.* 1.24.106
Organare, organizare, *organo canere.* 4.15.744
Orscardi, *auris abscissio.* 2.11.245
Osculo, *osculor.* 4.15.744
Ossamenta, *ossa.* 3.30.546
Ossare, *ossa facere.* 4.15.744
Ostendo *unde conflatum.* 2.1.172
Ostersalt, *orientalis sali, seu maris sinus* 2.14.265
Ostreum, & ostrea, *differunt.* 1.28.121
Ostridi Monachi ætas 1.2.9
Otiositas, *otium.* 3.30.547
Otus, & Otis, *vulgo confunduntur.* 1.28.120
Ovicare, *ovi albumen admiscere.* 4.15.744

P,

Π *in* Β *facilè mutatur.* 2.3.189
P *inter* m, & t, *expungendum, e. g. in* emtio, sumtus, *&c.* 1.13.56
Pangium, *transitus, via.* 3.33.555
Pacificè, *tranquillè.* 4.35.815.
Pactare *pactiones facere.* 4.16.745
Padua, *pro* Patavio, *rejectum.* 1.7.30
Παδύσα, *ex* Παδύεσα, *unde &* Paduſa. 1.7.30
Pædagium, *malè, pro* pædagogium. 1.11.47
Pagania, *ritus paganici.* 3.31.547
Paganicius, *occultus.* *ibid.*
Pagare, *persolvere.* 4.16.745
Pagellare, *pagellarum more conjungere.* *ibid.*
Pagenses, *quicunque ejusdem sunt diœcesios, sive territorii.* 3.31.547
Palabra *Hispanis unde.* 1.7.31
Palangare, *palangis onus transvehere.* 4.16.745
Palergia, *parerga.* 3.31.548
Palfredus, *vel* Palefredus, *equi genus.* 2.15.266. & 3.31.548
Pallicium, *vallum à pallis.* 3.31.549
Palliditas, *pallor,* *ibid.*
Pallingus *vitiosè scriptum videtur apud Luitprandum.* 2.15.266
Palma, *pro* buxo, *ex usu vulgi.* 1.28.122
Palmari, *palmâ manûs percuti,* 4.16.745
Palpo, *palpator.* 3.31.549
Pamæum, *pamenenum.* *ibid.*
Pancerea, *lorica hamis conserta,* 2.15.266
Pandoxare, *à caupone emere,* 4.16.746
Pangitare, *pangere.* *ibid.*
Panifex, *vel* Panificus, *pistor.* 3.31.549
Papa, *Germ.* Pappe, *Latinum est; unde* Pappare. 1.7.24
Papaver *unde dicatur.* *ibid.*
Παππας, & Πάππας, *ut Latinis* Pappas, & Papa. ibid.
Papiæ *nomen unde.* 1.7.35
Papillæ *quare sic dictæ.* 1.7.34
Παππάζειν, *i. e. patrem appellare, differt à* pappare. *ibid.*
Pappare, *de pueris edentibus,* 1.7.35. *Aliud ab eo est* παππάζειν.
Parabolare, *loqui.* 4.16.746
Paracellarius, *qui reliquias Pontificalis mensæ largitur pauperibus.* 3.32.550
Paracharactæ, *qui nummos falsos cudunt.* ibid.
Paracharagmus, *falsa numinis imago.* ibid.
Paracletus, *scribendū, non* paraclytus 1.11.49
Parada, *navis tegumentum ad arcendum æstum, ac frigus,* 3.32.550

Parasre-

Parafredus *differt à* dextrario. 3.8.425
Paragium, *paritatis observatio in bonorum successione.* 3.32.551 & 4.26.746
Paralogizare, *falso argumento decipere.* 4.16.746
Paramentum, *hospitium.* 3.32.551
Parapallii *usus in theatro.* ibid.
Parasanga *vox Persica.* 1.5.24. *unde sit.* ibid.
Parasangara, & Paraschangarus, *quid sit.* 1.5.24
Παράσημον *in prora, ut tutela in puppi.* 1.6.1
Parastitia, *postica fores.* 3.32.551
Parata *quomodo à* manfionatico *differat.* 3.23.512
Paratura, *additamenta, quibus vestis fit ornatior.* 3.32.551.
Parazonium, *zona gladius.* 2.16.274
Parcus, *septum* 2.15.267
Parentela, *cognatio.* 3.32.551
Parentivum, *quod tangit parentes, eorumve libecos.* 3.32.552
Pariare, & parificare, *parem, sive aqualem facere.* 4.16.746
Paribile, *cui paretur.* 3.32.552
Paricula, *epistola par, sive ejusdem exempli.* ibid.
Parida *vitiosè pro* Paridem. 1.21.86
Pariformiter, *similiter.* 4.35.815
Parisius, *pro* Parisiorum, Parisiis, *vel* Parisios. 3.57.673
Parlamentum, *curia suprema, unde dictum, uti & Gall.* Parler. 1.7.31. & 3.32.552
Parochi, *qui veteribus dicti sint.* 1.11.46
Parochia, & Parochium, Parœcia. 1.11.46 & 3.32.553
Partialis *barbarè, pro* cupido, *ac* partium studiis abrepto. 1.17.70
Partica, *eorum, unde ortum.* 2.15.267.
Particularis, *singularis.* 3.32.553
Particulariter *barbarum videri.* 1.35.161
Particularizare, *particulatim referre.* 4.16.747
Particulatum, *pro* speciatim, *rejectum.* 1.35.161
Parvaredus, *paravveredus.* 3.32.553
Parvisium, *gymnasium parvulorum,* ibid.
Πάσχα pro πάσχα. 1.6.28
Pascha *unde dictum.* 1.6.28. *quotuplex, & cur Christiani diem Resurrectionis ita vocitarint,* ibid.
Pascuale, *ad pascua pertinens.* 3.33.554
Pascuarium, *census pro pascuis.* ibid.
Pasculum, *pascua.* ibid.
Pasnagium, *glandium pro Porcis pastice.* 3.33.554
Passagium, *iter, transitus.* 3.33.555. *item pro tempore verno navigationi idoneo.* ibid.
Passibilitas, *natura perpessionis subjecta,* ibid.
Passigium, *iter.* 3.33.555
Passionalia, & Sanctualia, *passiones Sanctorum.* 3.33.556
Passiones, *affectus.* ibid.
Passivitas, *quæ quid obtinet passim.* ibid.
Passivum, *passim obtinens.* ibid.
Pastellaticum, *quod datur ad obtinendam sacram dignitatem.* 3.33.556
Pastellus, *pastillus.* ibid.
Pastophorium, *locus templi, ubi à sacrificio comederent.* 3.33.557
Pastorium, *præsepe stabuli.* ibid.
Pasturagium, *pastus, sive pabulum.* ibid.
Pasuagium, *vide* Passagium.
Patibilis *qualitas, an* pro afficiente *recte sumatur.* 1.33.150
Patres, *pro* Senatoribus, *solùm dici in plurativo* 1.15.63
Patricii *Romæ, alii majorum, alii minorum gentium,* 1.33.150. *Quidam iis de plebe, etsi non plebei.* ibid.
Patrinus, *offerens, susceptor.* 3.33.557
Patriota, *vel* compatriota, *popularis.* 3.33.558
Patronatus, *patroni conditio.* 3.33.559
Patronymica *in* Des *non formantur à nominibus Latinis: vel saltem non habent locum in oratione solutâ.* 1.16.65
Pavefacere, *pavorem adferre.* 4.16.747
Paulli Diaconi lapsus de sermone prætextato. 1.33.158
Paullus Manutius refellitur de voce hebdomade 1.33.153
Paullus Thebæus auctor Monachorum. 3.6.404

Pauſana, *inducia.* 3.33.559
Paxamatium, *panis minutus ſex unciarum.* *ibid.*
Paxillare, *vineam pedare.* 4.16.747
Peccamen, *peccatum.* 3.34.560
Peccantia, *peccandi actus.* *ibid.*
Pecũium, *pro* pecuum, *malè ſcribitur.* 1.21.57
Pectinium, *linteum, in quod depectimus capitis ſordes.* 3.34.560
Peculari, *peculatum facere.* 4.16.747
Peculium, *quâ mente à Gallis eſſe dicat Vlpianus, contra mentem recentioris Iuriſconſulti oſtenſum.* 1.3.3
Pecuſcula, *pecora minora.* 3.34.561
Pedagium, *quod exigitur pro tranſitu pedeſtri.* *ibid.*
Pedaricum. *ibid.*
V. Pedatura. Pedamentum. *ibid.*
Pedecura, *pedamentum.* *ibid.*
Pedellus, *apparitor.* 3.2.378
Pedibulum, *ſonus pedum in itione volcurſu.* 3.34.561
Pedo, *pedes.* 3.34.562
Pelliceum, *veſtis è pelle.* *ibid.*
Pendutus, *ſuſpenſus.* *ibid.*
Pedi, *pro* penoris, *vel* penus, *rejicitur.* 1.20.84
Penum *an dicendum ſit in ſecunda declinatione* *ibid.*
Penſam, *penſum.* 3.34.562
Penſionarius. *Reipubl. à penſionibus.* *ibid.*
Penteris *corruptè, pro* pentaëteris. 1.11.47
Pepercitum, *pro* parcitum. 4.30.795
Peponus *improbatum, pro* pepon, *vel* pepo. 1.12.54
Percataprat, *valde tadet.* 4.16.748
Percatapſere, *valde dividere.* *ibid.*
Perculſit, *pro* perculit, *fruſtra defendi auctoritate Terentii.* 1.24.103
Percuſſura, *percuſſio.* 3.34.563
Perdonatio, *condonatio.* *ibid.*
Perdorare, *condonare.* 4.16.147
Peregrina vocabula à Romanis donata civitate. 1.2.8
Peregrinare, *peregrinari.* 4.16.748
Peregrinorum canones ſecundùm quos recipi vel rejici, debeant. 1.7.29
Perendinare, *die uno vel altero, vel diutiùs apud aliquem divertere.* 4.16.748
Perfectionaliter, *perfectè.* 4.25.815
Perfricetus *corruptè, pro* perfacetus. 1.13.58
Pergamum, *vel* Pergamus, *Phrygiæ majoris civitas, prævè ſumitur pro* Pergamis, *arce, vel urbe Trojanâ.* 1.30.127
Perigeum *Ptolemæo, quod vulgò* oppoſitum augis. 2.2.179
Perla, *vide* perula.
Permingo *obſoletum, nec uſurpandũ.* 1.22.93
Pernicialiter, *perniciosè.* 4.35.815
Perpendiculariter, *ad perpendiculũ* 4.35.816
Perpetualiter. *perpetuò.* *ibid.*
Perruqua, *galericulus.* 11.15.267
Perſica mala *unde nomen habeant.* 1.17.72
Perſii locus expoſitus. 1.22.95
Perſona, *pro* individuo rationali. 1.32.137
Perſonarum acceptio. *vitium non facientis diſcrimen perſonarum.* 1.32.137. & 141
Perſonaliter, *per ſeſe.* 4.35.816
Perſonatus, *dignitates quadam Eccleſiaſticæ.* 3.34.563
Pertinentiæ, *res aliquò pertinentes.* *ibid.*
Perverum. *ibid.* Peſſimitas. *ibid.*
Perula, *margarita.* 2.15.268
Perulus, *unio ſeu margarita.* *ibid.*
Peſtiferus, *peſtifer.* 3.34.563
Petaminarii, *qui funes ſe per aëra jaculãtur.* *ib.*
Petaſus *non eſt calceamenti genus; ſed id, quod vulgò dicitur* Pileus. 1.29.115
Petibile *quod honeſtè petas* 3.34.563
Petoritum, *ſive* petorritum, *vehiculi genus, à Græco fonte arceſſitum.* 1.2.13
Petraria, *machina bellica.* 3.34.564
Peuce *confuſa cum* laringe. 1.28.122
Pexivi, *pro* pexi, *vel* pexui, *barbarũ.* 1.24.103
Phacolis, *perna.* 3.34.564
Phalanx, *vox Macedon.* 1.5.24
Phalaris *Kiranidæ* fulica. 1.28.121
Phaleramentum, *ornamentum.* 3.34.564
Φασῦ & πάσχα, differunt quandoque. 1.6.28
Φελαυνὶ quid ſignet LXX. *interpretibus.* 2.13.263
Philoſophaſter, *minutus philoſophus* 3.34.564
Phlebotomare, *venam incidere.* 4.16.748
Phlegmaticus, *pituitâ abundans.* 3.34.564
Phriſum, *Phrygium.* *ibid.*
Phyſiognomus, *phyſiognomon.* *ibid.*

Pica *novè, pro* malacia gravidarum. 1.32. 137 & 138
Pietantia, *lautius ferculi*, 2.15.259.3.30. 561
Pilare, *pilâ ludere*. 4.18.748
Pilarium, *columna*. 3.36.565
Pileus *quid fuerit Romanis, & unde confectus*. 1.29.125
Pillula, *catapotium*. 3.35.565
Pinca, *fubula*. 2.15.268
Pinnaculum *rejectum, pro* pinna. 1.16.69
Pinor Gracis, pro zytho, *seu cervisia*. 1.4.21
Pensinochium *pistrinum* 3.35.566
Piraticum, *potus ex piris expressus*. *ibid.*
Piria, *potus è piris. Vnde &* piratium. 1.4.21
Pistrillum *perperam pro* pistrilla. 1.14.58
Pitaciolus, *schedula, litera*. 3.35.566
Pitantia, *ferculum in monasteriis, pietatis ergo solitum deferri*. 3 35.565
Pitaucia, *vel* Pitancia, *ciborum delicia*. 2 15 268
Pittacium *quid notet, & unde dicatur*. 1.33.148
Placibile, *quod placitum*. 3.35.566
Placitare, *litigare*. 4.16.748
Placitum, *locus, ubi causas agunt*. 3.35.566
Placor, *tranquillitas animi*. 3.35.566
Plagare, *percutere*. 4.16.749
Plagiare *plagium committere*. *ibid.*
Planciades *unde natum*. 1.16.65
Plancta, *casula*. 3.35.567
Plaria, *planaria*. 3.35.568
Plasmare, *idoneâ fingere corporis constitutione*. 4.16.750
Platearii, *qui exigunt tributum plateis impositum*. 3.35.567
Plateaticum *tributum, quod platearum ratione exigitur*. *ibid.*
Platoniæ, *lamina alicui operi inserta instar emblematis*. *ibid.*
Plautibiliter, *cum applausu* 4.35.816
Plautus ait nepotem *dixerit pro* fratris filio. 1. 27. 11. *item* ridiculosus. 1 17 22. emsim *pro emerim*. 1.24.96
Plebanus, *qui Sacramenta administrat in Ecclesiâ cathedrali*. 1.17.70. & 3.35.568
Plebeius. & de plebe, *malè vulgò confunduntur*. 1 3.150
Plebescere, *vulgo innotescere*. 4.16.750
Plecta, *plexa*. 3.35.568
Plegius, *vas, sive fidejussor*. Plegium, *vadimonium, quod etiam* Plegagium, & Plegiagium. 2 25.356
Pleuresis, *pleuritis*. 3.35.568
Ploamrati *unde compositum*. 2.15.268
Ploum, *aratrum birote*. *ibid.*
Plumacium, *opus, ad plumarum modum, acupictum* 3.15.568
Pluries *pro* sæpius, *rejectum*. 1.25.107
Pluslaib, *ictus, qui vulnus facit, vel livorem*. 2.15.269
Pluvicinare, *sæpe pluere*. 4.16.750
Pœnare, *pœnâ afficere*. 4.17.751
Pœnitendum, *cujus pœnitudine duci conveniat*. 3.36. 96
Pœnitenter, *pœnitendo modo*. 4.35.816
Pœnitet *barbarè, pro* pœnitentiam agit. 1.34.158
Pœnitetur, *pœnitudo subit*. 4.20.793
Poctare, *confingere* 4.17.751
Poëtis *in reflo improbatè, pro* poëtria. 1.12.50
Poire, *facere*. 4.17.751
Poledrus, *pullus equinus*. 3. 11. 420. & 3.36.569
Polimire, *induere polymito*. 4.17.751
Polipticum, *polyptychum*. 3.36.570
Polisis, *structura*. *ibid.*
Pollinceo, *pro* pollingo, *improbatur*. 1 22 94
Pollitriduare, *pollinario cribro incernere*. 4.17.751
Pollux emendatus, 1.2.12
Polycandelus, *in quo multa candela*. 3.36.570
Pomatium, & piratium, *potûs genera*. 1.4.21
Pompa, *fastus*. 3.36.570
Pompaliter, pompabiliter, *quemodo fieri in pompis solet*. 4.35.816
Pompare, *ornare*. 4.17.751
Pompeie, *pro* Pompei, *vocandi casu, rejectum*. 1.21.86
Pompolentus, *pompa ac fastûs plenus*. 3 36.570
Pomposita, *ostentatio pompæ similis*. *ibid.*
Ponderositas, *gravitas*. *ibid.*
Pondo *unde*. 1 11.47
Pontare, *pontem facere*. 4.17.751
Pontaticum, *quod pro transitu pontis persolvitur*. 3.36.571
Pontificare, *pontificem esse*. 4.17.751

Populosus, *populo abundans.* 3.36.571
Porcaritius, *porcorum custos.* *ibid.*
Porcaster, *porcorum imitator. Vel etiam porcus.* *ibid.*
Portanea *testa portatilis* 3.36.571
Portarium, *quod per portam eunti persolvendum.* *ibid.*
Portarius, *janitor.* 3.36.572
Portunarius, *cui portorium persolvitur.* *ibid.*
Positale, *positivum.* *ibid*
Posserenus *pro quantum* potero. 4.35.816
Possibilitas, *vis.* 3.36.572
Possidui, *pro* possedi. 4.30.594
Postæ, *veredarii.* 3.35.572
Postella, *pars posterior sella.* 3.36.571
Postena, *tergum.* *ibid.*
Posticiarii, *qui fuerint.* 3.3.393
Posticium, *posterior monasterii pars* 3.36.571
Postilla *commentarius, vel annotationes* *ibid.*
Postillare, *explicare* 4.17.752
Postergare, *à tergo relinquere.* *ibid.*
Potare *improbatum. pro* potum præbere. 1.34.159.
Potentare, *potentiâ sua opprimere.* 4.17.752
Potentatus, *potestas, dominatio.* 3.36.573
Potentiâ esse, *Logicorum vulgaris locutio; pro quo antiquiores,* virtute esse, *vel* esse posse. 1.31.133
Potentialiter, *de eo, quod esse potest.* 4.35.816
Potestaria, *vicaria potestas.* 3.36.574
Potionare, *aliud, quàm* potare. 1.34.159
Potus ex hordeo quàm variis gentibus fuerit in usu, diversaque ejus appellationes. 1.4.19.20 21
Potus *malè de* potione, *seu* pharmaco 1.32.137. & 138
Practicare, *usu esse receptum* 4. 7.752
Practicus bonus *pro* gnaro usûs forensis 1.33.151
Præconiare, præconare, præconizare, *annunciare.* 4.17.752
Præconizari, *præconis voce in jus vocari.* *ibid.*
Præbaltheatus *cinctus, ac munitus* 3.37.574
Præbendam, *pro* præbenda. *ibid.*
Præbendari. 4.7.752
Præbendaria, *domus, ubi degunt qui præbendis fruuntur.* *ibid.*
Præbendarius, *qui percipit præbenda.* 3.37.575
Præceptalis, *dans mandata.* *ibid.*
Præcipitaria, *machina bellica, quibus muros everterent.* *ibid.*
Præcluis, *clarus, seu illustris.* *ibid.*
Præconiare, *prædicere* 4.17.752
Præcordialiter, *exintimo sensu.* 4.35.816.
Prædarius *corruptum ex* præbendarius. 3.37.575
Præfectiani, *apparitores præfecti Urbis.* *ibid.*
Prægnans *ex quibus compositum.* 1.23.101
Prægnum, *pregnans.* 3.37.576
Præinstitutus, *qui ab alio prius institutus.* *ibid.*
Prælatus malè, *pro* Antistite 1.33.144
Præmiare, *præmium dare.* 4.17.752
Præmonitorium, *quo quis alium præmonet.* 3.37.576
Prænosticare *præsensire.* 4.17.752
Præodorari, *odorari* *ibid.*
Præparamentum, *præparatio.* 3.37.576
Præpositatus, & præpositura, *dignitas Ecclesiastica.* *ibid.*
Præposterare, *præposterè agere.* 4.17.753
Præputiare, *circumcidere.* *ibid.*
Præputii *frumos* 2.11.240
Præsagare, *præsagire.* 4.17.753
Præsens Subjunctivus antiquitus etiam exiit in Im. 1.22.97
Præsentales, *duces, qui aliter* Præsentes: *sive milites, qui suberant Præsenti.* 3.37.577
Præsentare, *offerre.* 1.23.100
Præsentialiter, *in præsenti.* 4.35.817
Πρωϊσιτεῖν, & πρωϊσιτάλιοι. 3.37.577
Præsidalis, *Præsidis vice fungens.* *ibid.*
Præsidatus, *præsidis potestas.* *ibid.*
Præsidens, *pro* præside. 1.33.151
Præsidentia. 3.37.577
Præstaria, & precaria, *quemodo differant.* *ibid.*
Præstatio. 3.37.578
Præstolor, *mediam corripit.* 1.22.92
Præstus, *paratus.* 3.37.578
Præsulare, *præsulem esse.* 4.7.753
Præsumere sibi, *rejectum pro* arrogare. 1.34.159
Præsumtuosus, *arrogans.* 3.37.578

Prætaxari, *antè memorari.* 4.17.753
Prætensum, *pro* prætentum *improbatur.* 1.24.164
Prætentura, *propugnaculum.* 3.37.578
Prætextatus sermo *malè accipitur, pro* honesto, castoque 1.33.111
Prætitulare, *titulo ornare.* 4.28.785
Pransus sum *rejectum, pro* prandi. 1.14.159
Pravare, *corrumpere.* 4.17.753
Pravicordius, *vel* pravicors, *hemo animi mali, pravique.* 3.37.578
Precatoria, *vel* precaturia, *precaria.* 3.38.579
Presbyterari *presbyterum esse.* 4.17.753
Primicerius, *qui in dignitate variis tributâ primum tenet locum.* 3.38.579
Primiscriniarius, *primus à scriniorum præfectis.* *ibid.*
Primitiare, *exordiri.* 4.17.753
Primivirgius, *primus virgatorum.* 3.38.580
Primò, secundò, tertiò, *pro* primò, deinde, præterea *malè usurpari.* 1.35.163
Primordialis, *ad primordia pertinēs.* 3.38.580
Primordialiter, *in primordiis.* 4.35.817
Principaliter, *inprimis.* 1.25.107
Principari, *principatum tenere.* 4.17.754
Principiare, *creare.* 4.17.753
Principiari, *in principiis doctrinæ cujuspiam institui.* 4.17.754
Prindere, *pro* prendere, *sic* prisum, *pro* prensum, *unde* prisona. 2.15.269
Prioralia, *ad Priorem monasterii pertinentia.* 3.38.580
Prioratus, *cœnobiarchæ dignitas.* *ibid.*
Priotissa, *præfecta sacrarum virginū.* 3.38.591
Prioritas, *quâ quid prius est.* *ibid.*
Prisere, *prensare, vi occupare.* 2.25.156. & 4.17.754
Prisona, *carcer.* 4.17.728
Inde Prisones, *vel* prisiones, *captivi.* 2.15.269
Prisonerius, *conjiciens alterum in carcerem.* 2.15.269
Privatè, *improbatum pro* privatim 1.25.106
Privativus, *privans.* 3.38.581
Privilegiare, *privilegium dare.* 1.23.99 & 4.17.755
Privilegiatus, *perperam pro* privilegiarius. 1.17.71
Probamentum, *probatio.* 3.38.581
Procamiare, *commutare.* 4.18.686. & 4.17.755
Proceritus, *corruptè excodd. vitiosis.* 1.8.37
Proceriter, *procerius.* 4.35.817
Processio, *longus procedentium in supplicationibus ordo.* 3.18.581
Processionaliter, *in morem sacrorum processuum.* 4.35.817
Processivè, *quasi gradibus quibusdam.* *ibid.*
Processus criminalis *barbarum.* 1.32.137
Procolpus, *ictus.* 2.15.270
Procuratia, *pecunia, quam exigit pro curâ suâ procurator Ecclesiæ.* 3.38.581
Prodigaliter, *prodigè.* 4.35.817
Proditionaliter, proditoriè, *proditorum more.* *ibid. & seq.*
Proficuè, *utiliter.* 4.35.818
Proficui, *profui.* 4.17.755
Proficuum, *utile.* 3.38.581
Prograxe, *indicâsse.* 2.10.218
Prohastium, *suburbium.* 3.38.582
Prolificare, *prolem gignere.* 4.17.755
Prolificus, *pro* fœcundus, *ignotum veteribus.* 2.19.79
Prolitare, *à lito.* 4.17.755
Promercale, *pro* venale, 1.31.158
Prominare, *propellere.* 4.13.719
Promtanimitas, *vel* promtitudo, *animi alacritas in exequendo.* 3.38.582
Pronosticare, *prædicere.* 4.17.715
Propalare, *divulgare.* 4.17.755
Pro paucis diebus *commodare, perperam, pro* in *vel* ad paucos dies, 1.35.165
Prophetissa, *quæ rectius* prophetis *vocatur.* 1.12.50
Propina, *oblatio gratuita.* 2.15.270
Proportionaliter, *pro cujusque opibus.* 4.35.818
Propos, *prapotens.* 3.38.582
Propria hominum nomina à Deo vero, falsove numine, imposita. 1.10.43
Propriare, *proprium facere.* 4.17.755
Propriorum ἰδιοτροπία pro linguis, ac dialectis, variis. 1.10.41
Proprindere, *priùs invadere aliquid* 4.17.756
Proprisæ *res quas involavit aliquis.* *ibid.*
Proprisere, *invadere* *ibid.*
Prorsus *unde veniat.* 1.25.107
Prorsum *rejectum, pro* prorsus, 1.35.164

Prosarius, *prosâ exaratus.* 3.30.582
Prosodus saltuscule à vulgo neglecta. 1.22.91
Προσωπικὸς *qui* 1.11.46
Prosper, antiquitatum Hebraicarum auctor supposititius. 1.7.29
Protectio, *defensio, ac tutela* 3.38.583
Protoparens, *primus parens.* *ibid.*
Protonotarius, *primus notariorum.* *ibid.*
Protoscrimiarius *primus exprafectis scriniorum.* 3.38.582
Protosecretarius *primus à secretis.* 3.38.583
Protospatharius, *princeps spathariorum, sive satellitum, qui principis spatham, sive ensem, gestabat.* 3.38.583. & 50.631
Prototstrator, *primus stratorum.* 3.38.883
Provisio. 3.3.883
Prugire, *in Venerem prurire.* 4.7.756
Psallentium, *cantus* 2.9.584
Pseudoforis, Pseudoforum, *falsa foris.* *ib.*
Pseudoliquidum, *media inter siccum & liquidum, natura* *ibid.*
Pseudomagister, *falsa imbuens doctrina.* *ibid.*
Ψυδισμὸς. 1.18.75
Pubida, *vel* pubita, *puber.* 3.39.584
Pulepruft, *vulnus ex ictu.* 2.15.270
Puleslach *tumor ex ictu.* *ibid.*
Pulveraticum, pulveratica, *donativi genus.* 3.9.584
Pulverizare, *in pulverem redigere.* 4.17.756
Pulvis *in Genitivo, pro* pulveris, *improbatur.* 1.21.86
Punctare, & punctuare, *punctis distinguere* 4.17.756
Puritas, *munditia.* 3.39.585
Purprisum, *vi occupatum.* 4.17.55
Purus, *pro* merus, *non dicitur purè.* 1.33.151
Pusillanimiter, *animo timido, fractoque.* 4.35.818
Pusillanimus, *qui mentis humilis, & abjecta.* 3.39.585
Putaina *Italis unde.* 2.11.240
Pyritegium, *tempus ignis cineribus contegendi.* 3.39.585
Pythonissa *unde dicatur.* 1.6.26

Q *Eadem littera, ac* C. Q. 2.16.271
Quadragesimale. 3.40.586
Quadrangulare, *quadrangulum reddere.* 4.18.757
Quadrigare, *vehi quadrigis.* *ibid.*
Quadripartior, quadripertior, *divido in partes quatuor.* *ibid.*
Quadrivium, *quatuor disciplinæ Mathematicæ.* 1.26.112
Quæpia, *quæpiam.* 3.40.586
Quæstionarii, *quæsitores.* *ibid.*
Quæstionari, *quæstiones adferre.* 4.18.757
Qualis *liber malè, pro* quis *liber.* 1.33.151
Quantitas *syllabarum neglecta in Græcis.* 1.11.49. *In Latinis.* 1.11.52
Quantitativè, *secundùm magnitud* 4.35.818
Quantocius, *quàm primùm.* *ibid.*
Quarelli, *vel* Quærelli, *majores saguta.* 2.16.271
Quarentena, *libertas vidua* XL *diebus remanendi in ædibus mariti post ejus excessum.* 3.1.387. & 3.40.586
Quartari, *deligere quartum quodque, vel dispescere in quatuor partes.* 4.18.757
Quarterium, *mensura frumentaria quadrans.* 3.40.587
Quaternare, *quaterna jungere.* 4.18.757
Quartenarius, *laborans febri 4tanâ* 3.40.587
Quaternatum *feudum.* *ibid.*
Quaternio, *numerus* IV *militum.* *ibid.*
Quaternizare, *dividere in quatuor partes.* 4.18.757
Quercinus *improbatur pro* quernus, *vel* querneus, *vel* quercicus. 1.17.72
Querelare, querelari, *querelas effundere.*
Quereloſus, & queruloſus, *querulus.* 3.40.588
Querimoniari, *conqueri.* 4.18.758.
Querola, *avis genus.* 3.40.588
Querquetulanæ viræ *unde dictæ.* 1.27.116
Quietantia, *vel* Quitantia, *apocha.* 3.40.588
Quinctiliani *locus, præeunte Calderino, correctus.* 1.4.18
Quinquagesimus decimus, *sexagesimus.* 3.40.589
Quinternio, *quinque foliis conscriptum.* *ibid.*
Quinternizare, *canere certo instrumento musico.* 4.18.758
Quinternum, *fortasse cancellaria, ut vocant, locus.* 3.40.589
Quiris, *pro* Romanus, *in veteribus non invenitur.* 1.15.63

Quitare, *fateri sibi à debitore satisfactū.* 4 19.758
Quodlibetum, *de quo in utramque partem disputatur.* 3.40.589
Quoniam, & Quia, *pro* quòd *usurpatur falsò.* 1.35.165
Quota, *pro* parte, *barbarum est.* 1.3 .151

R.

R. *Levi fatuè satis credidit Evam etiam fuisse matrem τῶν ἀλόγων.* 1.10.42
Rabidicimba, *cymbavelox.* 3.41.590
Rabiola, *quadam ciborum delicia.* 2.16.271
Rabulare, *garrire instar rabularum forensium.* 4.19.759
Rachanæ, rachanellæ, *vestis à panno crasso, ac vili.* 3.41.590
Racimburgi, *vel* Rachimburgi, *judices, Comiti ad judicandum adsidentes.* 2.16.271
Radere *differt à* tondere. 1 32.143
Radificare, *radices agere.* 4 19.759
Ragus *unde.* 2.16.275
Rancere, *rancidum esse.* 4.19.759
Rapinari, *rapere.* *ibid.*
Rapportare, *referre.* *ibid.*
Rarere, *rarescere.* *ibid.*
Rasare, *radere.* 4.19.760
Rasta, *certa itineris mensura.* 2. 6.272
Ratem *pro* navi *dicere, fas est poëta; in prosa non item.* 1.30.131
Rationabiliter, *probabili ratione.* 4.35.818
Ratificare, *ratum facere.* 4.19.759
Ratificatio, *ratihabitio.* 3.41.590
Ratihabitio, *quâ quid ratum habetur* *ibid.*
Rattus *malè statuitur* mus araneus, glis, *aut* sorex. 1.28.120
Rauba, *vel* Raupa, *vestis.* 2 16.272
Raubare, *praedari, rapere: ac unde origo.* 1.1.6 & 2.25.156
Ravit, *raucedine laborat.* 4 19 760
Rauseus, *farmenticius* 2.16.273
Reagere, *resistere agēti. Unde* reactio. 4.10.760
Realiter, *revera.* 4 35.818
Reatus *malè ponitur pro* crimine. 1.32.117 & 139
Rebaptizare, *iterum baptizare.* 4.20.760
Rebellium, *rebellio.* 3.41.591
Rebelliſſare, *in ebloquendo rebelles imitari.* 4.20.760
Rebrachiatorium, *monachorum ἀνάλαβον.* 3.41.591
Reburſus *crispus.* reburſio *crispatio* 2.1 271
Recapitulare, *summa rerum capita adferre.* 4.20.761
Recellula, *mundus muliebris.* 3.41.591
Recenſare, *recensere.* 4 20.761
Recenter, *recens.* 1.15.108
Receptores, & Receptatores, *pro* tribunis ærariis. 1.27.118
Recidivare, *recidivam pati.* 4.20.761
Recidivatus, *quo quid post casum renascatur, atque instauratur.* 3.41.591
Reciduare, *sæpius recidere.* 4 20.761
Reclinarium, *ubi quis se reclinat ad somnium capiendum.* 3.41.592
Recolamentum, *quo quid revocatur in memoriam.* *ibid.*
Recommendo, *pro* commendo, *barbarum.* 1 23.97. & 4.20.761
Recompenſare, *compensare.* 4.20.761
Recordium, recordum, *recordatio* 3.41.591
Recorporare, *reparare aliquam partem corporis malè affecti.* 4.20.761
Recreamen, *recreatio.* 3.41 592
Recredere, *reddere.* 4.20.761
Rectoria, *regimen.* 3.41. 91
Redargutio, *refutatio.* *ibid.*
Redebere, *obstringi ad reddendum* 4.20.761
Redentitare, *reclamare.* *ibid.*
Redequitare, *equo, unde veneris, redire.* 4. 0.762
Redinſerare, *iterum inserere.* *ibid.*
Redivi, *pro* ricinis, *corruptè usurpasum* 1.8.37
Redoccare, *denno comminuere.* 4.20.762
Redoperire, *aperire.* *ibid.*
Reduplicare, *conduplicare.* *ibid.*
Reduncare, *curvare.* *ibid.*
Refectorium, *ubi à monachis refectio fit cibo.* 3.41 592. *Unde*
Refectorarius. 3.41.591
Referendarius, *magister libellorum supplicum.* *ibid.*
Referro, *verbum nihili, ab errore librarii.* 4.20.762
Reſſare, *evellere.* 2. 5.156

Refibulare, *fibulam laxare.* 4.20.762
Refuga, *refugiens.* 3 41.594
Refusorius, *qui aliquid refundit.* *ibid.*
Regalia, a, *pro* regale, *vel* regis proprium. *ibid*
Regalitas *eminentia in jure regali.* *ibid.*
Regimentum, & regimon um, *regimen.* *ibid.*
Regimen *an* Régimen? 2 1.173
Regionarii, *diaconi urbis Romanæ, præter basilicanos.* *ibid.*
Regardator, regardus, *observator.* 2.16. 273
Regens *collegii*, *pro* moderatore. 1.33. 1.1
Regesta, *index* 1.18 74
Regionaliter, *regionatim.* 4 35.8 8
Registrare, *regerere.* 4.10.762
Registrum, *pro* regestum. 1 18 74
Hinc registrare, *referre in codices publicos.* 3.41.595
Regius *vates. pro* Rege vate 1.3 .151
Regnicolæ, *qui in regno vivunt.* 3.41.595
Regnificare, *regem facere* 4.20.762
Regratiare, *gratias agere.* 4.20.763
Regula *male pro* versus. 1 26. 13
Regula de vocabulis peregrinis, vel recipiendis, vel fugiendis. 1 7.29
Regulariter *secundùm normam præscriptam* 4.35 818
Rehabere, *pro* recuperare. 4.2 .763
Reincipere, *ordiri.* 4.21.765
Reintrare, *iterum intrare.* 4.21 764
Reipus, *vel* Reippus, *precium, quod vidua datur connubii causâ.* 2.16.274
Rejuvenesco, *recipio faciem ac vires juvenis.* 4.21.764
Relevium, *honorarium patrono datum à novo vasallo.* 3.42 596
Religiositas *pietas erga Deum.* *ibid.*
Relucidare, *illuminare.* 4.21.764
Remandare, *iterùm mandare.* *ibid.*
Remediari, *mederi.* *ibid.*
Remeliorare, *restituere pristinæ integritati.* *ibid.*
Remendare, *corrigere.* *ibid.*
Reminisco *pro* reminiscor. 1.22.94
Remonere, *commonere.* 4 21.765
Ren, *renes.* 3.42 496
Renegare, *abnuere.* 4.21.761
Renovellare, *renovare.* *ibid.*
Repaginare, *denuò componere artus & membra.* 4.21.765
Repatriare, *in patriam revarti.* *ibid.*
Repausare, *pausam facere.* *ibid.*
Repertura, *certum in aliquo loco privilegium.* 3.42.596
Repetentia, *recordatio.* 3. 0.431
Replegiare, *reposcere bona mobilia.* 2.2 .356
Repluit, *abundat* 4.21.765
Replum, *corruptum ex* peplum. 3.42 596
Reposco, *qui reposcit aliquid.* *ibid.*
Repræsalia, represalia, & repressalia, *pro* clarigatione, *vel* pignerationc. *ibid.*
Reprehensibiliter, *pravè.* 4.35.818
Repressivum, *quod vim alicujus cohibet.* 3.42.597
Repropitiatus, *reconciliatus.* 3.42.598
Repsudit *ferè corruptum ex* recidivat. 4.21.766
Repulsio, *repulsa.* 3.42.598
Requæsta *libellus supplex.* *ibid.*
Rerumpublicarum *forma vitiosæ cur in Politicis explicentur.* 1.1.8
Resaicire, *dignitatem stabilire.* 2.25.157
Rescella, *vecula.* 3.42. 98
Rescussio, *rei abreptæ repetitio per arma.* *ibid.*
Resistibilis, *ibid.*
Resolidare, *vulnerare.* 4.21.766
Resonantia, *sonitus.* 3.42.598
Respectivè, *comparatè.* 4.35.819
Responsales, *quorum munus est aliis respondere.* 3.42.598
Responsoria, *quibus chorus in sacro officio canens respondet.* 3.42.599
Ressortum, *jurisdictio.* *ibid.*
Restare, *sistere* 4.21.766
Restaurare, *instaurare.* *ibid.*
Retari, *irreturi.* 4.21.767
Retenementum, *retentio.* 3.42 599
Retriora, *posteriora.* *ibid.*
Revadiare, revvadiare, *vadem se constituere.* 4.21.767
Reverendissimus *veteribus ignotum.* 2.21.90
Reversare, *denuò circumagere.* 4.21.767

Reversus sum, *pro* reverti, *rejecta.* 1.24.105
Revestiri, *pristino honori restitui* 4.21.767
Revestitus, *sua in Ecclesia dignitati restitutus.* 3.41.600
Revisio, *recognitio rei judicatæ.* *ibid.*
Revitare, *corruptum* è rebitere. 4.21.768
Reunire, *denuò conjungere.* *ibid.*
Revolutio, *conversio.* 3.42.600
Rhanne, *colostrum.* 2.9.233
Rhedæ *vocabulum à Gallis.* 1.2.13
Rhedo, *ea qua ad mulieris ornatum faciunt.* 2.16.274
Rheno *quid. & unde dicatur.* 1.2.14
Rhenus, *melius cum spiritu.* 1.9.41
Vocabuli ἔτυμον *ibid*
Rheti, & Reti, *seu* Ræti, *promiscuè scribitur.* 1.9.41
Rheuma, *fluentum.* 3.43.600
Rheumatidiare, rheumatizare, *fluxione laborare.* 4.22.768
Ῥυμαῖα. *framia.* 1.3.14
Rhythmizare, *rhythmicorum more scribere.* 4.2.768
Ribaldus, *nebulo.* 2.16.274
Ridicularis, *ridiculus.* 3.43.600
Ridiculosus, *pro* ridiculus. 1.17.73
Riga, *genus vectigalis.* 2.16.274
Rigorosus, *rigidus.* 3.43.600
Ringo, *deculpatum, pro* ringor. 1.22.94
Ripaticum, *quod publico persolvitur à trajiciente in ripam alteram.* 3.43.600
Rivera, *rivus.* *ibid.*
Roalia, *genus lintei pretiosi.* 2.16.274
Roba, *vestis pretiosior.* 2.6.201, & 2.16.275
Robare, *depradari.* 2.25.356
Roberia, *raptus.* 2.16.275
Robustè, *nervosè.* 4.35.819
Robustitas, *robur.* 3.43.609
Rocha, *rupes.* 2.16.275
Rochetum, *tunica.* *ibid.*
Rocus, rochus, *vel* roccus, *tunica: unde* rochetum. 2.16.275 & 2.18.318
Rodaticum, *vectigalis genus ex vino divendito.* 2.16.276
Roga, *stipendium, donativum.* 3.43.601
Rogatarius, *qui aliquid poscit.* *ibid.*
Roma cur sine spiritu scribatur. 1.9.41
Romani Græci barbari *dicebantur.* 1.5.25
Romanizare, *sævire tormentis.* 4.22.768
Romscot *quid, & quantum fuerit.* 2.16.277
Rosa B. Mariæ, *pro* amomo, *vel* aspalatho. 1.28.122
Roseulentus, & rorulentus, *roscidus.* 3.43.602
Rota *Martiali, pro* trocho. 1.26.110
Rotaticum. *vide* Rodaticum.
Rotta, Ruta, *vel* Rutta, *globus hominum.* 2.16.277
Rotulus, *catalogus.* 3.43.602
Rotundellum, *circulus.* *ibid.*
Ῥοῦχος, *jouxios, jouxapeon.* 2.16.275
Rubedo, *rubor.* 3.43.602
Rubeus, *rubens.* *ibid.*
Rubiginare, *rubiginem contrahere* 4.22.768
Rubricare, rubificare, *rubefacere.* *ibid.*
Rubus, *pro* raja, *perperam dictum à B. Ambrosio* 1.28.122
Rucus, ῥοῦχος. 2.16.275
Rudire, *erudire.* 4.22.769
Ruma *gula. Atque hinc*
Rumigare *ruminare.* 4.22.769
Rumbula, *anus decrepita, ac rugosa.* 2.16.278
Rumigerare, *divulgare.* 4.22.769
Rumpia *idem, ac* framea. 1.3.14
Runcinus, *cantherius.* 2.16.278
Ruoda, *mulcta* CXX. *solidorum.* 2.16.278
Ruptarius, *equus.* 2.16.279
Rusare, *corruptum* è rugare. 4.22.769
Russetus, *russus.* 3.43.602
Rusticus *sermo an idem prorsus, ac* barbarus. 1.1.2

S.

Sæpe ponunt Itali initio, *pro* ex. 2.17.296
Sabaja, *vox Illyrica, unde.* 1.4.19.20
Sabajarius, *quare sit dictus Valens Imperator.* 1.4.20
Sabanum, *linteum.* 2.17.280
Sabbatizare, *septimo die requiescere.* 4.23.769
Sablo, *sabulum* 3.44.603
Sacciperium *pera, ubi fundâ faciendi continentur lapides.* *ibid.*
Sacellarius, *sacra pecunia custos.* 3.44.603
Sacerdotes, *proprie dici nequeunt virgines, quæ Deo sacratæ.* 2.6.17
Sachus, *calculus.* 2.17.281
Sacire, *possidendum dare.* 4.23.769
Sacrilegare, *sacrilegium admittere.* 4.23.770

Sacrista, *sacrorum custos.* 3.44.604
Sacristia, *sacrarium.* *ibid.*
Sacrivus, *consecratus.* *ibid.*
Sacrocola, *sacrorum minister.* 3.44.605
Sagellum, *vestis genus.* *ibid.*
Sagibaro, *Iudex à Comite proximus* 2.17.281
Sagimen, *sagina, arvina.* 3.44.605
Sagiminare, *in arvina, seu sebo, coquere.* 4.23.770
Sagio, *carnifex.* 2.17.281
Sagitta *aliud, ac* jaculum. 1.30.131
Sagittare, *rejectum pro* sagittâ petere, *vel eam torquere.* 1.23.98. & 4.23.770
Sagmare, *onus imponere jumento.* 4.23.771
Sagmarius, *sarcinas gestans,* 3.44.605
Sagus, *pro* sagum. 3.3.393
Saicina, *vide* Sacire.
Saicire, *vel* Saisire, *vel*
Saisaire, *invadere, qua alter possidet; vel vadere alteri, ut possideas: unde* Saicina, *vel* Seisina. 2.25.357. & 4.23.769
Saiga, *certum pretium.* 2.17.281
Sajo, *carnifex.* 2.17.281
Sala, *atrium* 1.1.4. *unde*
Salizuchen, *in rem furtivam inquirere domi aliena.* 2.17.282
Saladinus, *Imperator Turcicus.* 2.17.300
Salomonis sigillum, *pro* polygonato. 1.28.122
Salattarius *corruptè legitur apud Isidorum, pro* spatharius. 3.45.606. & 3.50.631
Saliator *perperam, pro* saltator. 3.45.606
Salitudo, *sermonis sales.* *ibid.*
Salmaticus *corruptum è* salinaticus. 3.45.607
Salpicta *dicendum, an* salpista, *dubitatur. ibid.*
Salpix, *tuba, corruptum è* σάλπιγξ. *ibid.*
Salsarium, *salinum.* *ibid.*
Salsicium *unde conflatum.* 17.35
Saltarius, *salinarius.* 3.45.607
Saltem, *pro* solùm. *Latinum non est.* 1.35.161
Salticus, *ad saltum pertinens* 3.45.608
Saltuaticum, *vectigal à saltu,* *ibid.*
Salvagardia, *tutela.* 2.17.282
Salvamentum, *salus.* 3.45.608
Salvaticus, *sylvaticus.* *ibid.*
Salvificare, salutificare, *salvare.* 4.23.771
Salutaticum, *vectigalis genus.* 3.45.608
Salvus conductus, *pro* fide publicâ interposita. 1.33.154
Sambucinæ, *pro* Sambucicinæ. 1.11.46
Sameria, *corruptum ex* sagmaria. 3.46.609
Samiare, *acuere.* 4.23.771
Samiarius, *cote acuens.* 4.1.676
Samitum, *vel* Sammittium, *genus holoserici.* 2.17.282
Sanctifico *veteribus ignotum.* 1.23.101
Sanctimonialis, *virgo Deo dicata.* 3.46.609
Sanctimonium, *sanctimonia.* *ibid.*
Sanctire, *sancire.* 4.23.772
Sauguinabilis, *sanguinarius.* 3.46.609
Sanguinitæ, *sanguine conjuncti.* 3.46.610
Sanguines, *pro* sanguis. 3.57.672
Sannare, *subsannare.* 4.23.771
Sapidum, *quod boni saporis.* 3.46.610
Sapo, *smegma.* 1.2.11
Sardi sunt Phœnicum coloni. 1.3.17
Sarjantus, *vel* Sarzantus. 2.17.294
Sariola, *mitybus satrum.* 3.47.614
Sarissa, *quid, & quibus in usu fuerit.* 1.5.24
Sarsurium, *quo quid sartum, tectúmque, præstatur.* 3.46.610
Sationalia, *agri, qui observantur.* *ibid.*
Satrapa, *vox Persica.* 1.5.22
Sauma *corruptum ex* sagma, *sarcina, unde* Saumarius, *jumentum sarcinarium.* 3.46.610
Saxa, *vel* Saxus, *brevis gladiolus.* 2.17.283
Saxisci, *patinæ genus.* 3.46.611
Scabinus, *judex.* 2.17.284
Scabrositas, *asperæ, spinosáque oratio.* 3.48.612
Scacatio, *raptus.* 2.17.284
Scaccarius, *pro* saccarius, *qui sacra est pecunia custos.* 3.44.602
Scachum, *seu* Schachum, *raptus.* 2.17.284
Scacus, Scaccus, Schaccus, *latro; item ludi genus.* *ibid.*
Scala, *pro diversa vocabuli origine, aliter atque aliter sumitur.* 1.1.4
dicitur id instrumentum, cui insistunt equitantium pedes. 1.7.33
Scalarium, *gradus scalarum formâ.* 3.47.612

Scalcus, *minister.* 2.17.285
Scalpitare, *crebrò scalpere,* 4.24.772
Scambiator, *trapezita.* 3.47.612
Scamillum, & scamellum, *scabellum* 3.47.613
Scamera, & Scamaris, *explorator.* 2.17.285
Scana, *umbraculum ex densitate arborum.* 3.47.613
Scandalosum. *quod est offensioni,* *ibid.*
Scandilia, *scalarum gradus,* *ibid.*
Scapellare, *scalpello incidere.* 4.24.772
Scapilium, *vide* Scapulare.
Scapulare, *monachale scapularium tegumentum.* 3.47.613
Scara, ἰχάρα: *item, turba.* 2.17.286. & 3.47.614
Scaramanga, *vel* scaramangis, *vestis genus.* 2.17.286
Scarire, *constituere: unde* scaritus. 2.25.357
Scarletum, coccus. 2.17.287
Sciri *aliquid bifariam,* confusè, *vel* distinctè, 1.1.2
Scarificare, *scalpello cutim aperire.* 4.24.773
Scaritta, *vide* Scara.
Scarpinare, *fodere,* *ibid.*
Scartanea, *lorum.* 2.17.287
Scastlegi, *vel* scatlegi, *depositio armorum..* 2.17.287
Scaturi *secundam habet porrectam.* 1.22.92
Sceffilum, & sceffila, *mensura genus.* 2.17.288
Scella, *vel* scilla, *tintinnabulum.* 1.1.4.2.17.287
Scematio, *corporis deboneslamentum.* 2.17.288
Scenofacere, *tabernaculà facere.* 4.24.773
Sceptoriæ, *cisternæ.* 3.47.615
Sceptrigerans, *sceptriger, rex.* ibid.
Sceptrinum, *quod pro sceptro est,* *ibid.*
Sceurum, & Scebrum, *horreum.* 2.17.290
Scheffilum, *aridorum mensura.* 2.17.288
Schematio, *vide* Scematio.
Schematizare, *figuratè loqui.* 4.24.773
Schiaticus morbus *perperam, pro* Ischiadicus. 1.11.47
Scholaris, *pro* scholasticus, *rejectum.* 1.12.53. *alius in militia, alius in literarum culturâ: unde* Scholaritas. 3.47.619
Scholasteria, *schola præfectura.* 3.47.616
Schotér, שוטר, *quis Salomoni.* 1.5.22
Schiatica, *ischias.* 1.1.6.1.2.47
Scibile, *quod sciri potest..* 3.47.616
Scilia, *videtur vox nihili, ex* scrinia *corrupta, ib id.*
Scilla, *tintinnabulum.* 2.47.288
Scimitarta, *Turcis dicitur, quod Latinis* gladius falcatus. 1.7.38
Scindulæ, *corruptum ex* scandulæ. 3.47.616
Sclavus, *mancipium.* 2.17.288
Sclopetus *unde dictus.* 1.7.32
Scluſa, *cataracta.* 3.47.616
Scobare, *fodere,* 4.24.773
Sconna, *sponsus, corruptum ex* sculna. 3.47.617
Scopar, *minus horreum.* 2.17.290
Scopare, scopere, *scopis verrere.* 4.24.773
Scoph, *horreum non septum parietibus.* 2.17.290
Scordiscus, *scorteum:* scordiscale, *ephippium:* scordiscarius, *ephippiorum confector.* 3.47.617
Scorticatus, *ad vivam cutim rasus,* *ibid.*
Scotallum, *taberna cervisiaria.* 2.17.288
Scotus *vitiosè in priori corripitur.* 1.10.45
Scrama, *pugio.* 2.17.283. *unde*
Scramasaxa, scramasaxi, *culter domesticus. ibid.*
Screona, & screuna, *certa pars ima domûs.* 2.17.289
Scribo, *scriba.* 3.47.617
Scribsi *improbatur, pro* scripsi. 1.22.91
Scriniarius, *qui curat scrinium Principis.* 3.47.617
S. *Scripturam cur* Βιβλία *potius, quàm* Βιβλίον *vocemus.* 1.12.51
Scrobulla. *talaris vestis mulieris.* 2.17.289
Scrutinare, *scrutari.* 4.24.774
Scrutinium, *scrutatio.* 2.47.617
Scudicia, *quando terra circa arboris caudicem effoditur.* *ibid.*
Sculca, *vigilia, excubia.* 2.17.289. & 3.47.617
Sculdasius, *debitorum exactor,* 2.17.289

Sculpitare, *sæpius sculpere.* 4.24.772
Sculteſius, *vide* Sculdaſius. 2.17.289
Scupha, *cucurbitula.* 3.47.619
Scuria, *horreum.* 1.1.4. & 2.17.290
Scurra, *pro* vili nebulone, *minùs probè dict.* 1.27.119
Scutagium, *ſervitium militare debitum Regi.* 3.47.619
Scuterium, *pedites ſcutum gerentes.* *ibid.*
Scutum *aliud eſt, quàm* clypeus. 1.30.130
Sebaſtianus Caſtalio, curioſus vocum Latinarum. 1.24.103
Sebaſtianus Foxus, vulgi more, nepotis *voce abuſus.* 1.27.116
Seceſſus *junioribus, pro* latrina. 1.30.129
Secretarium, *locus certus in judiciis, ac templis.* 3.48.620
Secretarius, ſecretalis, *à ſecretis.* *ibid.*
Secretè, *ſecrè ò.* 4.35.819
Sectæ quatuor principales Epiphanio. 1.1.3
Seculatus, *in omne ſeculum dicatus.* 3.48.621
Secundicerius, *qui ſecundum obtinet locum in aliquo collegio.* *ibid.*
Secundo Kalend. *pro* poſtridie Kal. 1.33.152
Securatio, *cautio.* 3.48.621
Securè, *ſine curâ.* 4.35.819
Securiare, *ſecurum præſtare.* 4.25.775
Sediculum, *ſedile.* 3.48.621
Seditionarius, *ſeditioſus.* *ibid.*
Segregus, *ſegregatus.* *ibid.*
Selbmundia, *per quam aliquis ſui eſt juris.* 1.1.4
Selda, *rerum venalium taberna.* 2.17.291
Selini *patrio caſu perperam, pro* Selinuntis. 1.20.82
Sellare, *ephippium equo inſternere: hominem aliquâ dignitate ornare.* 4.25.775
Sellarius, *eques.* 3.48.621
Seminiverbius, *nugator verboſus.* 3.48.622
Semotè agere, *pro* ſemotum. 4.35.819
Seneſcallus, & ſeniſcalcus, *quid notent.* 2.17.291
Senſatus, *ſenſu pollens.* 3.48.622
Senſualitas, *facultas ſentiendi.* *ibid.*
Senſualiter. 4.25.819
Sententialiter, *ſententiâ judicum.* *ibid.*
Sententiare, *ſententiam ferre.* 4.25.775
Sentinella, *excubiæ.* 3.48.622
Sentinoſa *navis, cujus ſentina crebrò exhaurienda.* *ibid.*
Sentitare, *paullatim intelligere.* 4.25.775
Sentitus ſum, *pro* ſenſit me. 4.30.795
Seorſim *non dicendum, ſed* ſeorſum, *comprobatur vet. libris, & ἀναλογίᾳ.* 1.25.106
Septimana, *pro* hebdomas, *Latinum non eſt, etſi paſſim obtineat.* 1.33.152
Septimanatim, *unaquâque hebdomade.* 4.35.819
Septuennis *rectum, pro* ſeptennis. 1.13.56
Sequacitas, *qua quis diſtantem aſſequitur in ſcribendo.* 3.48.622
Sequenteriana, *vacca, qua optimam bonitate proximè conſequitur.* *ibid.*
Sequentiæ, *jubilationes, proſæ.* 3.48.623
Sequeſtratim, *ſeparatim.* 4.35.819
Sequipedes, *pedi ſequi.* 3.48.623
Seratus, *occluſus.* *ibid.*
Serganteria, *clientela.* 2.17.294
Sergeantus, *militaris dignitas.* *ibid.*
Seriatim, *ſecundum ſeriem.* 4.35.819
Serietas, *ſeria cogitatio.* 3.48.623
Serioſus, *ſerius.* *ibid.*
Seriphæ *qui ſint Arabibus.* 2.17.294
Sermentatus, *juratus.* 3.48.624
Sermuſculus, *ſermunculus.* *ibid.*
Serrare, *ſerrâ diſſecare.* 4.25.775
Serviculus, *faſciculus.* 3.48.624
Servitium *per T ſcribendum.* 2.1.170
Servitor, *miniſter.* *ibid.*
Servius deceptus de Ἐτύμῳ Gazæ, *urbis in Paleſtinâ.* 1.5.23
Servius defenſus. 1.20.84
Servius emendatus. 1.21.88
Seſtertium, *pro* mille nummis ſeſtertiis. 1.33.135
Setaciare, *cribro ſubcernere.* 4.25.775
Setare, *penicillo à ſetis mundare.* *ibid.*
Sextariatici, *quicogûntur dare ſextarios.* 3.48.624
Sibili *in plurativo non invenitur.* 1.21.89
Sigele, *ſecale.* 3.49.625

Sigillare, *obsignare.* 4.25.775
Signire, *signare.* 4.25.776
Signatum, *signum.* 3.52.647
Signetum, *annulus signatorius.* 3.49.625
Sigonij opinio de Tullsano fragmento improbata. 1.21.88
Silentiarius, *à secretis.* 3.49.625
Simia *quantopere à limacibus abhorreat* 1.28.120
Simonizare, *precio acquirere munus aliquod Ecclesiasticum.* 4.25.776
Simplificari, *magis magisque abhorrere à moribus subdolis.* 4.25.776
Simultare, *simultatem exercere.* 4.25.776
Sinaida, *arborum incisio; item via.* 2.17.295
Sinape *perperam dici, pro* sinapi 1.12.52
Singiberi, *vel* singiberis, *antiqui dixere.* 1.12.52
Singilatim, *singulatim.* 4.35.819
Singiliones, *vestes singulæ.* 3.49.625
Singulare, *singulatim constituere, vel memorare.* 4.25.776
Sini, *pro* sivi. 4.30.794
Sinjugare, sinjugiare, *conjugare.* 4.25.776
Sinodochia, *Xenodochia.* 3.49.625
Sinistris, *corruptum videtur è* siniſtris. 3.49.626
Sinus *aliud à* gremio. 1.27.115
Sio, *mejo, dicitur de pueris.* 2.25.358
Sirenarum, *pro* Sirenum. 3.57.671
Siriaticus, *Syrius.* 3.49.626
Sisera *prævè. pro* siseres. 1.21.89
Siſtartia, *faceulus, vel ciſtella, quâ panis, cibusve defertur.* 3.49.626
Siſurna, *tegmen à pelle ovillâ.* 3.49.627
Site, *pro* siti. 3.57.672
Sitonicum, *horreum civitatis.* 3.49.627
Situari, *situm esse.* 4.25.776
Situatus, *situs.* 3.49.627
Sixtus Senensis modulis in syllabis negligens. 2.1.173
Skella, *tintinnabulum.* 2.17.288
Σκυφία, *reticulum colligendis crinibus.* 2.4.195
Σκυθιανὸς *Epiphanio sectæ nomen, & quamdiu duraverit.* 1.1.
Sleſvvici ἴτυμον. 2.20.337
Smelido, *gracilis.* 2.17.295
Smelo, *à German.* ſmal. ibid.
Smigma, *smegma.* 3.49.627
Smilaria, *medicum instrumentum.* 3.13.462
Snaida, *vel* Sneida, *quid notet.* 2.17.294
Sobriefacio, *sobrium facio.* 4.25.777
Socius, *pro* sodali. 1.33.154.
Sodales *qui sint.* ibid.
Soga, *funis.* 2.17.295.
Solare, *ad solem siccare.* 4.25.777.
Solatiari, *consolari.* ibid.
Solatiosus, *consolatorius.* 3.49.627.
Soldalnus, *miles, cujus operâ uterentur in quopiam carceri includendo.* ibid.
Soldatus, *miles.* 3.49.628
Solennizare, *solemni ritu festum celebrare.* 4.25.777
Solidarius, & solitarius, *miles.* 3.49.628
Solœcismus *non adeò latè patet, ut dicatur de quovis errore in vocibus conjunctis.* 1.1.3.
Solsatis, *vetus eo nomine, quòd non stiterit se judicio ante occasum Solis.* 3.49.628
Solstitium brumale *perperam, quod* ἀμφὶς bruma. 1.31.134
Solvisare, *notis musicis canere.* 4.25.777
Somata, *corpora.* 3.49.628
Somneitas, *somnus bonus.* ibid.
Somnolentus *rejicitur, pro* somniculosus. 1.17.73
Soniaca, *obsonia.* 3.49.629
Sonoritas, *sonor canorus.* ibid.
Sophi *apud Persas unde nomen acceperint.* 2.18.319
Sophisticare, *Sophistas imitari.* 4.25.777
Sophisticos *elenchos cur tradiderit Aristoteles.* 1.1.2
Sopitivum, *soporiferum.* 3.49.629
Sorbona quando fuerit instituta. 1.33.150
Sordidatus, *sordidus.* 1.33.151.
Sordities, *sordes.* 3.49.629
Sorex, *quod animantis genus.* 1.28.120
Sororisare, *sorori fieri similem.* 4.25.777
Sororitas, *vinculum inter eas, quæ communi*

gaudent

gaudent sororum nomine, 3.49.629
Sors *perperam, pro* sors. 1.32.137
Sors per virgulta, 2.18.307
Sortiariæ, sortilegæ, *venefica Satanica* 3.49.629
Sosanium, *lorica.* 3.49.629
Sotular, *pro* socco, *vox nihili.* 1.8.37
Sotularis, *genus calceamenti.* 3.49.631. & 3.51.637
Spadare, *castrare: item pro eodem,* 4.26.778
Spadonare. *ibid.* (631
Spagyr^a, *chymista; ars* spagirica *chymia.* 3.50. *ibid.*
Spalagus, *talpa,* *ibid.*
Spalterium, *psalterium,* *ibid.*
Spanga, *tignum,* 2.17.296
Spanticus, *Hispanicus.* 3.50.631
Spanna, *vel* spannum, *spithama,* 2.17.296
Spargitare, *sapius spargere.* 4.26.778
Sparvarius, *accipiter, fringillarius.* 2.17.296
Spatharius, *armiger.* 3.45.583. & 3.50.631
Spathomele, *instrumentum medicii.* 3.13.445
Spatio, *vagatio.* 3.50.631
Spatulæ, *delicia,* *ibid.*
Spatulari, spatzen, *delicias agere,* 4.26.778
Spermatizare, *semen emittere.* 4.26.778
Spervarius, *accipiter fringillarius.* 11.17.296
Spatharius, *armiger.* 3.45.583. & 3.50.631
Spathomele, *instrumentum medicii.* 3.13.443
Spatio, *vagatio.* 3.50.631
Spatulæ, *delicia,* *ibid.*
Spatulari, spatzen, *delicias agere,* 4.26.778
Spermatizare, *semen emittere,* 4.26.778
Spervarius, *accipiter fringillarius.* 2.17.295
Spia, *vel* Spio, *explorator.* 2.17.285
Spicarium, *horreum.* 3.50.632
Spondaicum *malè, pro* spondiacum. 1.11.47
Sponsalitiæ, *rebromissio matrimonii.* 3.50.632
Sponsare, *despondere.* 4.26.778
Spontaneus, *voluntarius,* 3.50.632
Sportulare, *sportulam accipere,* 4.26.778
Spurcalia, *spurcitia;* 3.50.632
Sputaculum, *sputum.* *ibid.*
Squilla, *tintinnabulum.* 1.1.4.
Sqinantia, *synancha.* 1.1.6
Srasa, *vel* stava, *baculus,* 2.17.298
Stagni ἔτυμον. 4.26.779
Stallum, *locus unius in choro,* 2.17.269
Stancare, *sistere,* 4.26.778
Standardus, *vexillum stataricum.* 3.50.633
Standifer, *vexillariorum primus.* 3.50.633
Stangaria sepes, *ea, qua ex judicibus consurgeret.* 2.17.297
Stannare, *stanno illinere.* 4.26.779
Stannum *perperam, quod olim* plumbum candidum. 1.28.123
Stantardus, *vexillum Regium:* 2.17.297. *Vide &* Standardus.
Stapeda, stapes, *vel* stapia, *unde denominetur,* 17.33.
Staplus, *confessus, judicium.* 2.17.298
Statunculus, *statua minuta,* 3.50.633
Staupus, *corona.* *ibid.*
Stauracinæ *vestes, quibus intexta est figura* σταυρακίων. ibid.
Stephanus *ejus Primam produxit Ennodius.* 2.1.173.
Stera, *uterus, matrix.* *ibid.*
Stercorizare, *stercorare.* 4.26.779
Sterlingus, *pro* denario; *& unde id vocabuli sit* 2.6.202
Sternutatio, *sternutamentum,* 3.50.633
Steura, *tributum.* 2.17.298
Stica, *vestis Episcopalis, qua Græcis* στιχάριον. 3.50.633
Stirpare, *stirpitus evellere.* 4.26.776
Stlata, *navigii genus, unde dicatur.* 3.55.606
Stlorpus, *à sono fictum.* 1.7.31
Stolizat, *qui loco Regis præest judicio.* 2.17.289
Strabus, *strabo.* 3.50.630
Stragulare, *stragulum texere,* 4.26.779
Strapedes *rejectum.* 17.33.
Strategema, *vel* stratagema, *in secunda habet* E. 2.1.170
Stratilectilia, *stragula lecti.* 3.50.364
Stratores *qui dicantur.* 1.7.34 & 2.12.253
Strenare, *strenam mittere.* 4.26.779
Στρόβιλος, pro turbine. 1.26.111
Στρόμβος, pro turbine. 1.26.111
Στρῦμβα, vel potiùs στρῦμπα *pro* turbine. 1.26.111
Strepa, *stapeda.* 2.17.298
Strepus, *pro* stropus, *vel* stroppus. 3.50.634

Strigæ, *striges.* ibid.
Strio, *histrio.* ibid.
Strophosus, *versutus.* ibid.
Stroppus, struppus, *corona.* 3.50.633
Strumentum, *instrumentum.* 3.50 635
Strundius, *vel* struntus, *stercus.* 2.17.299
Stuba, *vel* stusa, *hypocaustum.* 2.17 299
Studiosus *novè, pro* bono, & probo. 1.33.134
Stulticinia, *quæ stulti canunt.* 3 50.635
Stuba *unde.* 1.7.32
Strupa *hypocaustum.* 2.17.299
Stupa, στυππιον. 4.26.779
Stupidare, *crebrò stupere.* ibid.
Stuppare, *obturare.* ibid.
Sturio, *hycca, sive silurus.* 2.17.300
Suadenter, *ad persuadendum aptè.* 4.35.819
Subadjuva, *adjutorus adjutor.* 3.51 636
Subalternare, *nunc superiorem, nunc inferiorem esse.* 4.26.779
Subalternus, *sub altero constitutus, secundarius.* 3.51.636
Sabannulatus, *qui in suos recidit annulos.* ibid.
Subaudire, *aliud non expressum intelligere.* 4.26.779
Subauscultare, *in aliqua voce intelligere.* ibid.
Subcollector, *publicus minister in pecuniâ colligendâ.* 3.51.637
Subditissimus, *rejicitur, pro* subjectissimus. 1.21.90
Subex pedaneus, *pro* stapia. 1.7.34
Subhastare, *hastâ subjicere.* 4.26.779
Subintelligere, *in aliquo intelligere.* ibid.
Subitaneè, *subitò.* 4.35.819
Subitare, *subitò prævenire.* 4.26.779
Subjugatus, *subditus jugo.* 3.51.637
Subleftæ picturæ *unde dictæ.* 2.11.246
Subligar, *aut* Subligaculum, *perperam pro* braccis *dicitur.* 1.29.126
Submansor, *qui manet sub eâdem urisdictione.* 3.51.637
Submergium, *submersio.* ibid.
Subnervare, *nervos succidere.* 4.26.780
Subregulus, *regulus alteri subjectus.* 3.51.637
Subsequivus, *subsequens.* ibid.
Substantificare, *substantiam creare.* 4.26.780
Subtal, *pro* subtel, *vitiosum.* 1.14.58
Subtalaris, *pedum tegmen.* 3.51.637
Subtiliari, *attenuari.* 4.26.780
Subventio, *auxilium.* 3.51 638
Subulare, *subulâ perforare.* 4.26.780
Successivè, *progressu temporis.* 4 35 819
Succinctim, *breviter.* ibid.
Succinctoria, *campestria.* 3.51.638
Succulcare, *conculcare.* 4 26.780
Succursus, *suppetia.* 3.51.638
Sudarii, *quibus Venere lassis sudor undique dimanat.* ibid.
Sudorare, *sudare.* 4.26.780
Suetonius *an* nepotem *pro* sororis filio *dixerit.* 1.27.117
Sufferentia, *tolerantia.* 3.51.638
Sufferrare, *ferreas jumento solas subdere.* 4.26.780
Sufficientia, *quod satis est.* 3.51.639
Suffitorium, *thymiaterium.* ibid.
Suffraganeus, *episcopi vicarius.* ibid.
Suffragines *unde dicantur.* 4.26 780
Suffraginare, *flectere genua.* ibid.
Suffumigium, *suffumigatio.* 3.51.639
Suillinum, *suillum.* ibid.
Suldasius, *prætor.* 1.1.4
Vide superiùs Sculdasius.
Sultanus, *imperator Turcicus.* 2.17.300
Summa, *pro* fauma. *Unde* summarius. 3.46.610
Summa *Thomæ melius* summarium *vocatur* 1.26.114
Summare, *summatim enarrare. Unde* Summator *Papa dictus.* 4 26.780
Summarietas, *summa perfectio.* 3.51.639
Summarius *an Ciceroni usurpatum.* 3.51.640
Summitas, *fastigium.* ibid.
Summœrius, *si Latinum, notare, degentem sub muris.* ibid.
Sumtorium, *cochlear.* 3.51 640
Sunnis, *impedimentum.* 2.17.300
Superaltare, *altare exiguum magno superimpositum.* 3.51.640
Supercapitare, *præcellere.* 4.26.781
Superciliosus, *fastu tumens.* 3.51.640

Superforaneum, *supervacuum.* ibid.
Superhumerale, *ephemi.* 3.51.641
Superimplere, *accumulare.* 4.26.781
Superintendens, *episcopus* ibid.
Superioritas, *excellentia.* ibid.
Supermedicus, *præpositus medicis.* ibid.
Superpellicium, *habitus sacerdotalis.* ibid.
Superpositio, *jejunium.* 3.50.375
Superscriptio, *inscriptio.* 3.51.641
Superstationarius, *stationariorum præfectus* 3.51.641
Superstitio *malè accipitur pro* falso quovis Dei cultu. 1.32.137 & 139
Superstitiosi *veteribus erant, qui nobis* scrupulosi. ibid.
Superventio, *superventus.* 3.51.641
Supervidere, *attentè inspicere.* 4.26.781
Suppalliare, bemänteln. ibid.
Suppellectilia *sp. Vetterum nominem reperietur.* 1.21.90
Suppedaneum, *scabellum.* 3.51.642
Suppodiare, *innixi.* 4.26.781
Suppositorium, *pro turundo.* 1.18.75
Surcarium, *vestimenti genus.* 2.17.301
Surculi στυμον. 2.16.273
Surdare, *surdum facere.* 4.26.781
Surgotum, *panni genus.* 2.17.301
Suriscula, *hydria.* 3.51.642
Sursum *unde sit.* 1.25.107
Susceptor, susceptrix. 3.33.558
Suspensorium, *camini locus, ubi suspenduntur perna.* 3.51.642
Suspensus ab officio, *pro* summotus, *vel* abstinere jussus. 1.33.154
Sustentaculum, *quo quid sustinetur.* 3.51.642
Susurrium, *susurrus.* ibid.
Susurro, *qui occultè obtrectat.* 3.51.643
Sutelare, *suere.* 4.26.781
Sutriballus *sutor.* 3.51.643
Svurum, *juramentum.* 2.17.301
Sybaritis, *Sybaritana.* 1.12.50
Syllogizare, *ratiocinari.* 4.26.781
Symbolum, & Symbolam, *malè confundi.* 1.32.137. & 140
Symphonizare, *symphoniâ canere.* 4.26.781
Syncellita, *eâdem degens cellâ.* 3.51.643
Syndicatus, *munus Syndici.* ibid.
Syndicus, *qui petit stipem.* 3.24.562
Synodontes. & Synagrides, *malè confundun-tur.* 1.28.121
Synodum *pro* Synodontem, *vitiosum.* 1.20.82

T

Taberna *quomodo differat ab* officina. 1.30. 128. *Unde dicatur.* 2.21.341
Tablista *qui in tabula ludit.* 3.52.644
Tabulare, *tabulis construere.* 4.27.782
Taburcinum, *tympanum.* 2.18.303
Tacha, *pro* agri limite, *unde sit.* 2.18.310
Taciturio, *tacere statuo.* 4.27.782
Tedeare, *tædium capere.* ibid.
Taillia, *exactionis genus.* 2.18.303
Talia, *tessera.* ibid.
Taillia, *exactionis genus; pro quo &* Tallagium ibid
Tanganum, *adjuratio.* 2.25.358. *Unde Verbum*
Tangano, *adjuro.* ibid.
Tangibilis, *sub tactum cadens.* 3.52.644
Taratantarizare, *tubâ clangere* 4.27.782
Tardatio, *tarditas.* 3.52.644
Tarditare, *tardiorem esse.* 4.27.783
Tarenus, *nummi genus.* 2.18.305
Targia, *vel* Targeia *clypei genus.* 2.18.305
Tarracina *antea dicta* Anxur. 1.7.29
Tascha, *marsupium.* 2.18.305
Tasselli, *nodi glandium formâ, amictui additi ad ornatum.* 2.18.306
Tassus *vel* Tassum, *acervus, vel strues.* 2.18.306
Tassale, ; *quid hoc notet, vide.* 2.18.305
Taudragil, *humor profluens è nervis lassis.* 2.18.306
Tauroboliare, *Deûm matri facere sacrificium taurorum.* 4.27.783
Taxellus, *taxillus.* ibid.
Technicè *vulgò dicitur vox sumi, quæ posita non pro re significatâ, sed pro se ipsa.* 1.31.133

Tecuria *vel* Tecuaria, *tegmen.* 2.18 307
Tegulare, *tegulu sternere,* 4.27.783
Telare, *differre.* *ibid.*
Telemasca, *vel* Talamasca, *larvatorum discursus.* 2.18.307
Telonium, *ades publicani.* 3.52 645
Temperius, & Temporius, *dici potest.* 2.1.170
Tempestatio, *tempestas rerum adversarum.* 3.52.645
Templum, & ædis sacrâ, *non sunt idem.* 1.30.128
Temporalitas, *diversa temporis conditio.* 3.52,645
Temporaliter, *ad tempus.* 4.35 820
Temporatim, *variâ anni tempestate.* *ibid.*
Temporivus, *tempore suo proveniens.* 3.52.645
Tenda, *tentorium.* *ibid.*
Tenebrare, *tenebras inducere.* 4.27.783
Tenementum, *possessio.* 3.6.416 & 3.52.646
Tenetura, *status rei,* *ibid.*
Teni, *virgulta.* 2.18.307
Tenorare, *in symphoniâ canere eo cantu, qui* tenor *dicitur.* 4.27.783
Tenseria, *contentio.* 2.18.308
Tensitare, *crebrò tendere.* 4.27.783
Tenuiarius, *cujus opera in re tenui desudat.* 3.52.646
Tenuta, *solum, quod quis tenet.* *ibid.*
Teolonium, *vectigal.* 3.53.651
Tepidare, *tepefacere.* 4.27.783
Tepeditas, *tepor.* 3.52.647
Terminatus, *terminus.* *ibid.*
Terrarius, *terrestris.* *ibid*
Terraticum, *quod domino persolvitur, quia terra ejus incolatur.* 3.52.647
Terrefacere, *terrorem adferre,* 4.27.783
Verrula, *exigua area.* 3.52.647
Terrulentus, *terrenus,* *ibid.*
Tertussus, *porcellus hara propria.* 2,18.308
Tesceia, *latrocinium.* 2.18.309
Tescuare, 4,27.783
Tesserare, *tesseris ludere,* *ibid.*
Tesseribus, *pro* tesseris. 3,57.670
Testeja, *raptus, aut latrocinium.* 2.18.308
Testimonialis, *diaconus episcopi concionantis custos.* 3.52 647
Testimoniare, *testari* 4.27.784
Testudo, & cochlea opercularis, *male confunduntur,* 1.28,120
Tethinga, *vel* tethringa, *quid significet,* 2.18.309
Tetrasyrticum, *quod quadruplicem interpretationem admittit.* 3.52 647
Tetravela *quadruplicia vela.* *ibid.*
Texaga, texaca, *vel* tecsaga, *tectum* 2.18.309
Texitare, *frequenter texere.* 4.27.784
Textus *novè, pro* verba scriptoris 1.26.113
Thabur, *tympanum.* 2.18.303
Theada, *populus: unde* Theodericus *pro quo perâ per scribitur Theodoricus* 1.1.1. & 2.18 309
Theatrapus, *seu potiùs,* Theopropus, *bibliothecarius sedis Apostolicæ.* 3.52.486
Theclatura, *signum arbori incisum, ad signandam viam.* 2,18.309
Thelodives, *qui dives esse adlaborat.* 3.52 648
Thelohumilis, *affectans humilitatem* 3.52.648
Theopropium, *locus, ubi promulgantur Cæsarum edicta.* *ibid.*
Thelosapiens, *sectator sapientiæ.* *ibid.*
Thema vocabuli interdum est vitiosum, etsi derivata sint proba. 1.22.92
Thenia, *corruptè, pro* antena. 3.52.649
Theode, *Germanicum vetus, pro* populo. 1.10.44
Theodorici *vocabulum esse à Gothis, non Græcis* 1.1.3
Theodoricus *malè scribitur, pro* Theoderi-cus. 1.1.3, 1.10.44
Theodori Gaza lapsus in redivi *voce, pro* ricino 1.8.37. *Item in voce* solstitii. 1.31,133
Theologare, *de divinis disserere.* 4.27.784
Theorare, *contemplari,* *ibid.*
Thesaurarii *vox, pro* quæstore, *rejecta.* 1.17.70. & 3.52 649
Thesaurizare, *thesaurum congerere.* 4 27.784
Θησαυρὸς *ac ejus ἔτυμον.* 1.5.23
Thycinynus *corruptè, pro* hiacynthinus. 3.52.649
Thinx, *manumissio. Inde* Thingare, *manumittere.* 2 18.309
Thiubda, *furtum.* 2.18.310

Thlipsi,

Thlipsis, *oppressio.* 3.52.649
Thomæ Demsteri error. 2.10.45
Tholoneum, *vectigal.* 3.53.651
Thoracæ, thoracides, thoracletæ, *thoraces.* 3.52.649
Thurificare, *thura incendere.* 4.27.784
Thuscia, *pro* Etruria, *improbatum*; *etsi rectum sit* Thuscus, *pro* Etruscus, 1.7.50
Tiaratus, *tiarâ velatus.* 3.52.650
Tibicè, *typicè.* 4.35.820
Tigellum, *tigillum.* 3.52.650
Tilonis *nomen unde fictum.* 3.5.399
Tina, tinia, *vicinum vocabulo* tonnæ. 2.18.310
Tingitare, *sæpius tingere.* 4.28.785
Tinnipare, *tinnitare, tintinnare.* 4.28.785
Tintinnabulus, *tintinnabulum.* 3.52.650
Tiro, *unde dicatur. Indèque*
Tirocinari, *tirocinium ponere.* 4.28.785
Titulare, *titulo ornare.* *ibid.*
Titulares *qui dicti.* 3.51.650
Titulatus, *ingens gemma.* *ibid.*
Tiuphadi, *vide* Tyuphadi.
Tmemata, & tmematia. 1.26.114
Tocua, tocha, *vel* tochua, *calculus.* 2.18.310
Tolo, tollo, *tolleno.* 3.53.651
Toloneum, *vectigal.* *ibid.*
Toloneus, *vectigal.* 1.1.4
Toltum, *vectigal.* 4.53.651
Tomice *rejicitur, pro* tomix, *vel* thomix. 1.12.51
Tonginus, *Iudex à Comite proximus.* 2.18.319
Tonitruare, *tonare.* 4.28.786
Tonna, *vel* tunna, *vas*: *ut* tonnella, *vel* tonella; *imò* & tonellus, *vasculum.* 2.18.310
Tonsorare, *tondere.* 4.28.786
Tonsura, *differt à* rasurâ. 1.32.138. & 143.4. 5.699
Tormentare, *excruciare.* 4.28.786
Torneamenta, *vel* toruamenta, *ludicra pugna equestres,* 2.18.311. *Differunt à mensis rotundis.* *ibid.*
Tornetæ, *nundinæ, in quibus armati decertant.* 2.18.311
Terrentis de acino *error.* 1.28.122
Tortura, *tormentum.* 3.53.651
Totaliter, *penitus.* 1.25.107. & 4.35.820
Toxicare, *veneno inficere.* 4.28.786
Trabucchi, *ejusdem notæ, ac* tribuceta. 2.18.312
Tracones, *meatus subterranei.* 3.53.651
Tractoria, *libellus dari solitus peregrinaturis.* 4.53.652
Tractulare, *tractare, versare.* 4.28.786
Traducare, *tradücere.* *ibid.*
Traducere, *pro* vertere aliam in linguam, *non dici Latinè.* 1.34.159
Tragimata, *tragemata.* 4.53.652
Tragulus, *vestis Monachorum.* 2.18.311
Trajectionis error in quibusdam vocabulis. 11.3 56.
Trana, *evectio, quæ fit trachâ.* 2.18.311
Tranix, *palmes.* 2.18.312
Transalpinare, *Alpes transcendere.* 4.28.716
Transeunter, *obiter.* 4.35.820
Transfranciare, *per Franciam ire.* 4.28.786
Transgulare, *per gulam trajicere.* 4.28.787
Transglutire, *gulâ absumere.* 4.28.787
Translatare, *transferre.* 4.28.787
Transmutatio, *immutatio.* 3.53.653
Transparere, *pellucere.* 4.28.787
Transpassare, *transire.* *ibid.*
Trapezus, *quomodo genitivum, & vocativum, formet.* 1.20.82
Trappa, *decipulum avium.* 2.18.312
Trebaciter, tribaciter, *valdè.* 4.35.820
Trebuchetta, *machina bellica, saxa ejaculans ingentia, ad muros diruendos.* 2.18.312
Trebuculus, & trubuculus, *machina bellica.* 2.18.314
Trechedipna *collo gestabantur*; *eosque non sunt calceamenti genus.* 1.29.126
Tredecim, *tres, ac decem.* 4.53.653
Trefa, trefaas, trefalui, *quid Vngaris.* 2.18.316
Tremaclum, *genus piscatoris retis.* 2.18.313
Tremissis, *triens auri.* 4.53.653
Tremulare, *tremere.* 4.28.787
Trepalium, *locus equulei.* 4.53.653
Trepanum, *quo Chirurgi perforant craninm.* *ibid.*
Trepedica, *medicamenti genus.* *ibid.*
Tresbellio, *vel* Trelpellius, *thesaurus*

trium tintinnabulorum. 2.18.313
Tressis, *tres asses.* 4.53.653
Treuga, & treugis, *pax, inducia.* 1.1.4. & 2.18. 313
Trevia, & trevis, *inducia.* *ibid.*
Triangulare, *triangulare reddere.* 4.28.787
Tribattere, *ter, fapius ve ferire.* 4.2.684. & 4. 28 787
Tribuceta, *idem quod* trebuchetta. 2.18.312.
diversum aliquid est à petraria biblia. 313
Tribulare, *rejectum, pro* affligere. 1 34.159
Tribunculus, *machina bellica.* 2.18.314
Trichorum, *trimos habens sinus.* 3.53 654
Tricinum, *funiculus è pilo.* *ibid.*
Triclinium, *quare sic dictum.* 1.10.79
Trigildum, triungeldum, *triplex compositio.* 2 14.265. & 2.18.314
Triginta octo *non tam dixero, quàm* duodequadraginta. 3.53 654
Trimisium, *tremissis.* *ibid.*
Trimma, *ramentum.* 3.53.655
Tripedare, *triplici pedum ictu procurrere.* 4 28. 787
Tripetia, *tribodes.* 3.53.655
Tripum, *pro* tripodem, *culpandum.* 1.21.87
Triremis *aliud à* navi longâ *nostrâ vel illâ veterum* μονήρει: *& quis primus longam hanc invenerit, quis item* triremim. 1.1.5
Triquadra, *tripartitum.* 3.53.655
Trisorium, *locus pecunia sacra vel publica.* *ibid.*
Trista, *immunitas incolentium sylvas.* 2.18.314
Trisyrticum, *quod trifariam possit intelligi.* 3.53. 655
Trivialis schola *unde sic dicatur.* 1.26.112
Trivium, *pro* tribus artibus circa λόγον versantibus. *ibid.*
Triuta, *vel* treuda, *binnulus.* 2.18.314
Trochilus *non est idem ac* motacilla. 1.28.120
Trochus *perperam sumitur pro* turbine. 1.26. 110
Trogala, *tolleno.* 3.53.655
Trogulus, trochulus, *vestis rudis.* 2.18.315
cucullus monachorum. 3.53.655
Troparia, *libri qui Ecclesiasticas prosas continent.* 3.53.656
Troppum, *grex.* 2.18.315
Tropus *etiam in multis vocibus esse solet.* 1.31.132
Trotingus, *paranymphus.* 2.18.315
Truca, *cadaveris cuppa.* 2.18 *ibid.*
Trufa, truffa, *vel* trupha, *joci, dolique plenum.* 1.1.4. & 2.18.316
Trufare, & truffare, *delicias facere.* 1.1.4
Trummetum, *tympanum.* 2.18.315
Trumpa, *tuba.* 2.18 3 6
Truncare, *obtruncare.* 4.28.787
Trupha, *vide* trufa.
Truphare, *vide* truffare.
Trutio, *detrudendi actus.* 3 53 656
Truxanus, *impostor.* 2.18.317
Truste, *Regis, post fidem si datam, tuitio.* 2.18. 317
Tubicinare, *tubâ canere.* 4.28.787
Tubruci, *tibiarum, & braccarum tegimentum.* 2.18.318
Tucus, *cuculus.* 2.18.318
Tudo, *vett. dixere: unde* Tudito *frequentativum: item* Tudes, & Tuditani. 1.24.104
Tufa, *vexillum regium.* 2.18.319
Tulipa, *flos è Turciâ in Belgium allatus.* 2.18 319
Tulipantum *Turcicum capitis velamentum. Differt à Persico.* 2.18.319
Tultus, *latus, sublatus.* 4.30.765
Tumba, *sepulcrum.* 3.53.656
Tunginus, *judex inferior Comite.* 2.18.319
Tunicatim, *ad modum, quo tunica continet interiora.* 4 31.821
Tunicarum *genera duo.* 3.6.406
Tunicum, *hortus.* 1 1.4
Tuninum, *hortus.* 2.18.320
Tunsi, *pro* contudi, *rejectum.* 1.24.103
Tuphæ, *galearum crista.* 2.18.320
Turbaria, *locus, ubi effodiuntur cespites usuales.* 2.18.320
Turbidare, turbicare, turbulentare, *turbare.* 4 28.787
Turbo *differt à* trocho. 1.26.111
Turdus marinus, *pro* pastinaca. 1.28. 121
Turgor, *tumor.* 3.53.656

Turri-

Turriculum, *turris minuta, ac particulatum, qua ciborium asseritur.* ibid.
Turnebi de ambubaia *opinio improbata.* 1.5.22
Turturilla, *lupanar, vel scortillum.* 3.53.657
Turundus *unde dictus.* 1.18.75
Tutaculum, *tutela.* 3.53.657
Tutia *non tam est lapis Lydius, quàm cadmia fornicaria.* 2.18.321
Tutudi *parùm probum videri.* 1.24.103
Tyanæus, *Tyanensis.* 3.53.657
Tyndaridem, & Tyndaridem, *malè confunditur.* 1.20.81
Tyrannizare, *tyrannidem exercere.* 4.28.787
Tyro *ejus Prior à Veteribus est porrecta.* 2.1.173
Tyuphadi, *Tungini.* 2.18.321
Tzingæ, *calceamentum barbaricum.* 2.18.322
Τζόγες, *unde.* 2.17.295

V.

V *Consona olim, ut nunc* V, *efferebatur: hodie verò, ut* F *fractum.* 2.19.323
Vacantia, *vacatio.* 3.54.658
Vacauda, & vacanda, *latro agrestis.* 2.3.180
Vaccaritia, *grex vaccarum minimùm duodecim* 3.54.658
Vacinarius, *qui coria concinnat.* ibid.
Vadium, *pignus.* ibid.
Vaginare, *efficere vaginas.* 4.29.788
Valedicere, *dicere vale, valere jubere.* ibid.
Valefacere, *idem.* ibid.
Valens Imperator cur dictus Sabajarius. 1.4.19
Valentis Pimponcii sententia rejecta de indigitandi *verbo.* 1.34.157
Valerius Maximus non est illorum lemmatum auctor, quæ sub ejus nomine prodierunt. 1.16.68
Valgire, valgiare, *labra ad osculum conformare.* 4.29.788
Valgustus, *ex corrupto Ifidori loco natum.* 1.8.38
Valturius deceptus. 1.5.24
Valvasor, *is, cui coërcendi jus fuerunt.* 2.19.326
Vandum, *vexillum.* ibid.
Vanè, *inaniter.* 4.36.821
Vanga, *lago.* 2.19.326.
Vanitare, *vanis rebus vacare.* 4.29.789
Vanizare, *vanè se efferre.* ibid.
Vanna, *locus piscationis.* 2.30.327
Vantare, *vanè ostentare.* 4.29.789
Varandia, *custodia, cura.* 2.20.232
Varandizare, *custodire.* ibid.
Varantia, *color ruber, ac coccineus.* 3.54.660
Vargus, *expulsus.* 2.19.327
Variantia, *varietas.* 3.10.431
Varronis error. 1.2.13. *Locus illustratus.* 1.7.34
Vasallus, & vassallus *cliens fiduciarius.* 1.7.31. & 2.19.327. & 3.54.659
Vasui, *vasalli.* 3.54.659
Vassus, *fidejussor, item clieus.* ibid.
Vasteillum, *solium non portatile.* 2.19.327
Vastrapes, *feminalia.* 2.19.328
Vaticinium, *vaticinatio.* 3.54.660
Ubertare, *abundare.* 4.29.789
Ubi *rejicitur, pro* quo, *vel* quorsum. 1.35.163. *An sic locuti sint Appulejus avo.* ibid.
Vecorditer, *animo vecordi.* 4.36.821
Vegetativum, *vegetans.* 3.54.660
Vehiculus, *equus.* ibid.
Vel, *pro* sive, *perperam usurpatur.* 1.35.165
Velitares, *hastæ inter jacula.* 1.30.131
Venenosus, *venenatus.* 3.54.660
Veneranter, *cum veneratione.* 4.36.821
Venetiam, & Venetias, *malè confundi.* 1.9.40
Ventidius è muliono Consul, & vetus in eum epigramma. 1.14.60
Ventositas, *ventus, & ostentatio.* 3.54.660
Venus secundùm antiquam gentium religionem, & mas est, & femina. 3.29.541
Verantia, *color ruber, ac coccineus.* 3.54.660
Verbalia nomina, quæ non videntur fori esse Romani. 1.18.74
Verbigerare, Verbocinari, Verbosari, } *verba facere,* 4.29.789

Verbitare *corruptum ex* verberitare. ibid.
Vercola, *vox vitiosè scripta, pro* vetula. 3.4.395
Veredus *equus cursor.* 3.54.660
Verificare, *parium Latinum, pro* probare. 1.23.101
Veriloquus, *veridicus.* 3.54.660
Vernices, *gummi juniperi, quo illuminantur colores.* 2.19.328
Versaliter, versabiliter, versatiliter, *inconstanter.* 4.36.822
Versibilitas, *caduca, ac fluxa omnium condicio,* 3.54.660
Versiculi in Scripturis, quomodo rectiùs dici possint 1.26.114
Vesperem, *pro* vesperum, *vel* vesperam *rejectum.* 1.20.84
Vestitio, *inauguratio.* 3.54.661
Vestitura, *possessio.* ibid.
Vestura, *precium, quod ex plantis ad dominum redit.* ibid.
Vetula *sequioribus seculis dixere, pro vitula.* 3.4.396
Viare, *iter facere.* 4.29.790
Vibrina, *vestis è pilis fibri.* 3.55.661
Vicedomius, *domini vicarius.* 3.55.662
Vici, *in dandi casu, rejicitur.* 1.21.90
Vicinari, *vicinum esse.* 4.29.790
Vicinetum, *jus se defensitandi vicinorum legibus.* 3.55.662
Vicissim *rejectum, pro* mutuò. 1.35.193
Victare, *victitare.* 4.29.790
Victimare, *immolare.* ibid.
Victoriosè, *manu victrici.* 4.36.822
Victualia, *victus necessaria.* 3.55.662
Vidubium, Viduvium, *vidua conditio.* 3.55.663
Vigilax, *vigilans.* ibid.
Vilefacere, vilificare, *vilem putare.* 4.29.790
Villanus, *degens in villa.* 3.55.663
Villare, *pagus.* ibid.
Villenagium, *servitus à villico obita.* ibid.
Vinagium, *vectigal ob vecturam vini.* ibid.
Vinculare, *vinculo constringere,* 4.29.790
Vinculatus, *vinctus.* 3.55.664
Vinna, *piscationis locus.* 2.19.327
Vitæ querquetulanæ, *Dryades, seu Hamadryades.* 1.6.27
Virago *malè, pro vira.* 1.27.116
Virgilii error in vocabulo Inarimes. 1.9.40
Virginare, *more virginum vivere.* 4.29.790
Virgines maximæ, *vel sacræ.* 1.6.26
Virtuosè, *honestè, fortiter.* 4.36.822
Virtuosus, *virtutis cultor.* 2.55.664
Virtutigena, *genuina virtutis proles.* *ibid.*
Viru, *pro* Viro, *à recto* virus. 3.57.672
Virunculus *cur non dicatur, sed* homullus. 1.16.65
Viscare, *visco implicare.* 4.29.790
Visceraliter, *penetrissimè.* 4.36.822
Visnetum, *vicinia.* 3.55.664
Vitus Amerbachius culpatus. 2.9.218
Vivificare, *vitam dare.* 4.29.790
Vlpiani locus de cano. 1.4.20
Ultimate, *proximè.* 4.36.822
Ultimatim, *denique.* ibid.
Ulvetum *rejicitur.* 3.56.665
Vmbrorum est O in V convertere. 1.13.57
Unanimare, *unius esse animi.* 4.29.791
Unanimiter, *unâ mente.* 4.36.822
Undeolus, *urceolus.* 3.56.665
Ungehbodentig, *privilegium, quo quis eximitur alienæ potestati vocandi in jus.* 2.19.323
Unguentare, *ungere.* 4.19.791
Ungula caballina, *pro* tussilago. 1.28.122
Unicolorare, *rem facere unicolorem.* 4.29.791
Unicors, *concors.* 3.56.665
Unigamus, *qui unicas contraxit nuptias.* *ibid.*
Unigenitus, *filius unicus.* *ibid.*
Unio *malè, quatenus nomen, ac sumitur pro* concordia: *malè item, quatenus verbum, ac ponitur pro* conjungo. 1.31.137
Universaliter, *universè.* 4.36.472
Unus *malè, pro* quispiam. 1.33.154
Vocabula Latina, quæ debentur Gallis. 1.2.8. & *segq. Germanis* 1.3.13. *Hispanis & Britannis* p.15.16. *Sardis,* p.17. *Afris, ut Pœnis.* 1.4.17. &c. *Ægyptiis.* 18. *Illyriis.* 19. *Syris* 1.5.21. *Persis.* 1.5.22. *Macedonibus* 1.5.14.
Vocificare *parium probum, pro* notificare. 1.23.103
Volax, *volucris, velox.* 3.56.665

Volle-

Vollehen, *vel* Fallehen. 3.36 665
Volucrare, *cerre.* 4.19.791
Voluptuarius *pro* Voluptarius. 1.13 56
Vomitium, *vomitus.* 3.56.665
Voracitas, *edacitas.* ibid,
Vortare, *vertere.* 4.29.791
Votificare, *vota facere.* 4.29.791
Votivè, *ex voto,* 4.36.822
Votorie, *voventium more.* ibid.
Urinale, *matella.* 3.56.665
Urpheda, *cautio de non vindicando.* 2.19.321
Vrsinus Velius culpatus super ridiculosi *vocabulo* 1.17.73
Vitella, *principalis iudicis sententia.* 2.19.323
Usariæ. Useriæ, *vel* Usseriæ *naves, quas belli causâ in oras mittebant peregrinas.* 2.19.324
Vsserius, vide Iacobus Vsserius.
Usualiter, *usitatè.* 4.36.822
Usufructuare *usumfructum legare.* 4.29.791
Usurare, *dare fenori pecuniam.* ibid.
Utensilitas, *usus.* 3.51.665
Utique *pro diverso accentu variat significationem.* 2.1.172
Utitari, *sæpe uti.* 4.29.791
Utlagari, *proscribi:* &
Utlagus, *proscriptus.* 2.19.325
Uvere, uvidare. 4.19.791
Vulgulosus, *qui in vulgo eminet.* 3.56 666
Vulterra *malè dicitur pro* Volaterra. 1.7.30
Uxorare, *uxorem dare.* 4.29.791
Uxoratus, *uxorem habens.* 1.17.71

W.

WActa, *vigilia.* 2.20.329
Wadiare, *pignore certare.* 4.29.792
Vide & VVadium.
VVadium, *pignus.* 2.20.329. & 3.56.666
VValafridi Strabonis judicium, quamobrem Lingua Germanica tot insint Latinæ, & Græcæ. 1.1.7
VValapautz, *immutatio vultûs, aut habitûs, in furæ, vel latrone, ne agnoscatur.* 2.20.330
VValavvorf, *ornamenti dejectus de capite Virginis.* ibid.
VValhæ *nomen unde datum.* 2.20.331
VVancluga, *fraus, ac mendacium, non stantis connubio promisso.* 2.26.331
VVannagium, *habitatione.* 2.20.332
VVantus, *chirotheca, quam non æstate minus, quàm hieme, gestamus.* 2.12.257. & 2.20.332
VVapentagium, *vel* VVapentachium, *portio terræ, in qua centum fidejussores vruerent.* 2.9.253. & 2.20.332
VVaranda, *obligatio ad tuendum: unde* VVarandare, & VVarandatio. 2.20.333
VVaranio, *equus militaris: vel is, qui septo inclusus pascitur, ac servatur.* 2.20.332
VVarantizare, *obstringere se ad alterum auctoritate suâ tuendum.* 2.26.359
VVarantum, *vel* VVarandum, *quid sit.* ibid.
VVarada, *custodia.* 2.20.333
VVardea *vel* VVardia, *præsidium militare.* ibid.
VVarengangi, *qui è longinquis terris venerunt in ditionem alium.* ibid.
VVarrena *custodia animantium.* 2.20.334
VVarenda, VVarenda, *obligatio tutelæ.* ibid.
VVarentem *dicere obligatum ad alterum auctoritate suâ defensitandum.* 2.20.334
VVargus, *extorris.* 2.20.335
VVarnitus, *rebus necessariis instructus.* ibid.
VVehading, *convenire de singulari certamine.* ibid.
VVeotomon, *vide* VVidimo.
VVerdunia, *precii æstimatio.* ibid
VVere, *κατ' ἀποκοπην pro* VVeregelt. 2.20.336
VVergeldum, *precium, quo vir occisus æstimatur* 2.8.218
VVerigeldus, *precium quod compositione juridiciali persolvetur.* 2.20.336
VVerpire, VVirpire, *jacere,* 2.23.350 & 2.26.360
VVerra, *diffidium, bellum,* 2.20.336
hinc
VVerrire, *arma inferre, bellum movere* 16.360

VVicus, *refugium. Item lucus: inde* VViegrevius, *lucis præfectus, &* VViccii, *Angliæ populus.* 2.20.337.

VViderboran, *donatus libertate.* 2.20.339

VVidimo, *vel* Vittomon, *vel* VVeotomon, *dos.* *ibid.*

Wienagium, *vectigal è vini vecturâ.* 3.55.790

VVisa, *signum rei venali appositum.* 2.20.339

VVisare, *signum apponere.* *ibid.*

VVilh. *Equus mediocris.* 2.20.337

VVinagium, *vide* vinagium,

VVinchilsul, *columna angularis.* 2.20.339

VViregildus, &, VVirgildus: *quid significet, & unde sit.*

VVitiscalcus, *minister publicus, per quem exiguntur mulctæ.* 2.20.340

X.

Ξάμιτον. *pro* ἑξάμιτος. 2.17.283

Xenodochiarius, *xenodochii præfectus.* 3.56.667

Xerophagia *veterum Christianorum.* 3.14.465

Xirophagus, *arido victu contentus.* 3.56.667

Y.

YConomus, *œconomus.* *ibid.*

Υποκάμισον, *indusium.* 2.4.192

Ysicius, *psalmo, vel, secundum alios, lucius.* 2.21.340

Yvernagium, *frumentum hybernum.* 3.56.668

Z.

Z *sonuit olim ut D S.*

Zaba, *lorica. Unde* Zabaria, & zaberna. 2.21.341

Zabulus, *diabolus.* 3.6.668

Zabyra *mendosè; rectè* Zabaria, *vel potius* Zaberna, *plutei librarii.* 2.21.341

Zacones, *diaconi.* 3.56.668

Zancæ, Zanchæ, *vel* Zangæ, *barbarici calceamenti genus.* 2.18.322. & 3.56.668

Zapinea, *sapinea; abiegna, pinea.* 3.56.669

Zasu, *pro* Jesu, *cur serpserint olim.* 2.1.168

Zech, *Bohemis fraterna clericorum, laicorumque sodalitas.* 2.21.342

Zelare, Zelari, *vehementer amare.* 4.19.792

Zelotypare, *nullum in amoris partem administare.* *ibid.*

Zeta, *diota.* 3.56.669

Zima, *pro* Zyma, *sive* fermento. *ibid.*

Zingiber *vitiosè, pro* Zingiberi, *vel* Zingiberis 1.12.52.

Zizania, *in recto singulari perperam usurpatur.* 1.12.50

Zometum *vestis stragula.* 3.56.669

Zythum, *vox Ægyptiaca originis.* 1.4.19

FINIS.